

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

1918 - 1923

ЗУНР

Е Н Ц И К Л О П Е Д І Я

Т О М

1

**До 100-річчя
утворення
Західно-
Української
Народної
Республіки**

ЗУНР

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА РАДА

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ ІВАНА КУРАСА НАН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМЕНІ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА НАН УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

1918 - 1923

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ТОМ

I

А - Ж

Організатор проекту:

Факультет історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Пропоноване енциклопедичне видання вперше в українській та зарубіжній історичній науці презентує читачеві комплексне дослідження одного з найяскравіших феноменів вітчизняної історії – доби Західно-Української Народної Республіки. Енциклопедія є результатом тривалих наукових студій і сучасного творчого осмислення фундаментальних процесів українського державотворення і соборності на початку ХХ століття, узагальнення здобутків вітчизняної та зарубіжної історіографії у вивченні даної проблеми за роки незалежності України. На великому і якісно новому джерельному матеріалі з вітчизняних та іноземних архівосховищ і наукових бібліотек, ураховуючи сучасні методологічні підходи й останні досягнення соціогуманітарних наук, автори видання – науковці з Івано-Франківська, Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Чернівців – розглядають передумови революційного чину в Галичині, внутрішню і зовнішню політику ЗУНР, її збройну боротьбу і міжнародне становище, національні, соціально-економічні, культурні, етноконфесійні процеси в краї, партійно-політичну систему, правову і законотворчу діяльність творців ЗУНР. Велику увагу приділено повсякденному життю й побутові населення західноукраїнського регіону у 1918–1923 рр., просопографічним аспектам історії ЗУНР, питанням історичної персоналістики і біографістики, історіографії та джерелознавства ЗУНР, відомим і маловідомим історичним постатям борців за українську державність, незалежність і соборність, висвітленню різноманітних тем і сюжетів Енциклопедії за допомогою унікальних фотодокументів та оригінального, аутентичного ілюстрованого матеріалу.

Енциклопедичне видання пропонуємо увазі викладачів вищої і середньої школи, учнів, студентів, аспірантів, докторантів, усіх, хто цікавиться історією України ХХ століття.

Рецензенти:

Володимир Баран – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії України Східноукраїнського національного університету

Геннадій Боряк – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України

Ярослав Калакура – доктор історичних наук, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Костянтин Кондратюк – доктор історичних наук, професор кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка

Юрій Терещенко – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України і туризмознавства Київського національного лінгвістичного університету

МИКОЛА КУГУТЯК

декан факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор (співголова)

МИКОЛА ЛИТВИН

керівник Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, доктор історичних наук, професор (співголова)

СТЕПАН ПАВЛЮК

директор Інституту народознавства НАН України, доктор історичних наук, професор, академік НАН України (співголова)

ОЛЕГ РАФАЛЬСЬКИЙ

директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені Івана Кураса НАН України, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (співголова)

ОЛЕКСАНДР РЕЄНТ

заступник директора Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (співголова)

ІГОР СОЛЯР

директор Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, старший науковий співробітник, професор (співголова)

ІГОР ЦЕПЕНДА

ректор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор політичних наук, професор (співголова)

СТЕПАН БАРНА

голова Тернопільської обласної державної адміністрації

МИКОЛА ВІТЕНКО

директор Навчально-наукового центру дослідження історії українського національно-визвольного руху імені Олександра Карпенка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат історичних наук, доцент

ОЛЕКСАНДР ГАНУЩИН

голова Львівської обласної ради

ОЛЕГ ГОНЧАРУК

голова Івано-Франківської обласної державної адміністрації

ОЛЕКСАНДР ДОБРЖАНСЬКИЙ

декан факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор історичних наук, професор

ОЛЕГ ЖЕРНОКЛЕЄВ

завідувач кафедри всесвітньої історії факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ВАСИЛЬ МАРЧУК

завідувач кафедри політичних інститутів та процесів факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ВІКТОР ОВЧАРУК

голова Тернопільської обласної ради

ОЛЕГ ПАВЛИШИН

кандидат історичних наук, доцент кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка

МАЙ ПАНЧУК

завідувач відділу національних меншин Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені Івана Кураса НАН України, доктор історичних наук, професор

ІВАН ПАТРИЛЯК

декан історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор

ІГОР РАЙКІВСЬКИЙ

завідувач кафедри історії України факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ОЛЕГ СИНЮТКА

голова Львівської обласної державної адміністрації

ОЛЕКСАНДР СИЧ

голова Івано-Франківської обласної ради

МИКОЛА КУГУТЯК

декан факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор (голова)

МИКОЛА ВІТЕНКО

директор Навчально-наукового центру дослідження історії українського національно-визвольного руху імені Олександра Карпенка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат історичних наук, доцент (заступник голови, координатор проекту)

ОЛЕГ ПАВЛИШИН

кандидат історичних наук, доцент кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Львівського національного університету імені Івана Франка (заступник голови)

СЕРГІЙ АДАМОВИЧ

доктор історичних наук, професор кафедри теорії держави і права Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ВОЛОДИМИР ВЕЛИКОЧИЙ

декан факультету туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

ВЛАДИСЛАВ ВЕРСЬЮК

завідувач відділу історії Української революції 1917–1921 рр. Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор

ПЕТРО ГУЦАЛ

кандидат історичних наук, доцент кафедри журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

СЕРГІЙ ДЕРЕВ'ЯНКО

доктор політичних наук, професор кафедри політичних інститутів та процесів факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ВАСИЛЬ КЛИМОНЧУК

завідувач кафедри політології факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор політичних наук, професор

ВОЛОДИМИР КОМАР

завідувач кафедри історії слов'ян факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

МИКОЛА ЛАЗАРОВИЧ

доктор політичних наук, професор кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету

ОЛЕКСАНДР ЛИСЕНКО

завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор

ОЛЕКСАНДР МАРУЩЕНКО

завідувач кафедри історіографії і джерелознавства факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат історичних наук, доцент

ПЕТРО МЕЛЕНЬ

директор видавництва “Манускрипт-Львів”

ІВАН МОНОЛАТІЙ

доктор політичних наук, професор кафедри політології факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ІВАН ПАТЕР

завідувач відділу новітньої історії Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, доктор історичних наук, професор

МИХАЙЛО СИГИДІН

доцент кафедри історії України факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ПЕТРО СІРЕДЖУК

доктор історичних наук, професор кафедри історії слов'ян факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ВОЛОДИМИР СТАРИК

голова товариства “Український народний дім” у Чернівцях

БОГДАН ЯКИМОВИЧ

доктор історичних наук, професор кафедри історичного краєзнавства історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

АВТОРИ ПЕРШОГО ТОМУ

Сергій Адамович,
Олена Аркуша,
Павло Артимишин,
Андрій Байцар,
Ігор Бегей,
Олег Бойкевич,
Олександр Бойко,
Василь Ботушанський,
Петро Брицький,
Василь Бурдуланюк,
Ірина Василик,
Микола Васильчук,
Володимир Великочий,
Владислав Верстюк,
Наталія Винник,
Олег Вівчаренко,
Микола Вітенко,
Марія Галушко,
Степан Гелей,
Галина Герасимова,
Ігор Гирич,
Надія Голод,
Віктор Голубко,
Максим Гон,
Зіновій Горін,
Аделіна Гринченко,
Петро Гуцал,
Олег Гуцуляк,
Микола Геник,
Лев Давибіда,
Руслан Десятинський,
Сергій Дерев'яно,
Тетяна Дерещук,
Олександр Добржанський,
Юрій Довган,
Оксана Дрогобицька,
Олеся Дроздовська,
Олег Єгрешій,
Олег Жерноклеєв,
Іван Зварчук,
Іван Зуляк,
Ярослав Ісаєвич,
Володимир Клапчук,
Василь Климончук,
Роман Кобильник,
Лариса Кобута,

Степан Кобута,
Юрій Ковалів,
Олена Ковальчук,
Володимир Комар,
Андрій Королько,
Андрій Корчак,
Сергій Кот,
Орест Красівський,
Леонід Кривизюк,
Віктор Крупина,
Микола Кугутяк,
Олександра Кудлай,
Оксана Кузьменко,
Тетяна Куцир,
Микола Лазарович,
Наталія Лазарович,
Євген Лизень,
Олександр Лисенко,
Микола Литвин,
Олексій Лупандін,
Ігор Любчик,
Володимир Мартиненко,
Олександр Марущенко,
Ярослав Марченко,
Василь Марчук,
Богдан Мельничук,
Мар'яна Міщук,
Іван Монолатій,
Михайло Москалюк,
Ігор Мрака,
Мар'ян Мудрий,
Кім Науменко,
Тетяна Осташко,
Олег Павлишин,
Степан Павлюк,
Марина Палієнко,
Май Панчук,
Богдан Паска,
Ганна Паска,
Іван Патер,
Іван Патриляк,
Сергій Перепічка,
Ігор Пилипів,
Руслан Пиріг,
Ігор Піддубний,
Євген Пінак,

Юрій Плекан,
Ярослав Полатайчук,
Микола Посівнич,
Віктор Прилуцький,
Володимир Пришляк,
Дмитро Пугач,
Ігор Райківський,
Олег Рафальський,
Олександр Реєнт,
Олександр Рубльов,
Андрій Руккас,
Олександр Руснак,
Богдан Савчук,
Микола Савчук,
Мирослав Семчишин,
Михайло Сигидин,
Олег Сидор,
Петро Сіреджук,
Віталій Скальський,
Андрій Сміжак,
Андрій Сова,
Любов Соловка,
Ігор Соляр,
Володимир Старик,
Олег Стецишин,
Василь Стрільчук,
Віталій Тельвак,
Іван Тимів,
Роман Тимченко,
Богдан Тищик,
Павло Ткачук,
Олена Федорчук,
Андрій Фелонюк,
Андрій Харук,
Любомир Хахула,
Ігор Цепенда,
Марина Чебан,
Микола Чмир,
Михайло Чучко,
Павло Шкраб'юк,
Лілія Шологон,
Ярослав Штанько,
Лариса Щербак,
Андрій Яворський,
Богдан Якимович

ПЕРЕДМОВА

У листопаді 2018 року виповнюється 100 років від дня проголошення Західно-Української Народної Республіки – суверенної, демократичної держави українського народу в центрі Європи. Вона виникла в результаті перемоги Національно-демократичної революції на західних землях України – у Східній Галичині, у Північній Буковині, на Закарпатті – і стала одним із феноменів вітчизняної та європейської історії.

Доба Західно-Української Народної Республіки є героїчною і водночас повчальною; вона залишила яскравий відбиток у пам'яті та в душах мільйонів українців. Існування ЗУНР закарбувалося в ментальності наших країв як вияв масової жертвовності й готовності до активного громадянського чину. ЗУНР посіла вагоме місце в історії українського державотворення як приклад системного підходу до процесу державного будівництва і як свідчення великого патріотичного обов'язку західних українців перед власною державою та Українською революцією загалом, а також традиційної для галичан пошани до правопорядку й законності.

Коротка державна історія ЗУНР репрезентує національну консолідацію різних соціальних верств, політичних сил та їхніх лідерів, усього галицького громадянства, які на засадах національної ідеї об'єдналися заради утвердження єдиної державотворчої мети. На тлі соціальних катаклізмів, що охопили території колишніх імперій, західні українці змогли продемонструвати високий рівень суспільної, політичної та правової культури і самоорганізації, національної толерантності й релігійної терпимості – як на особистісному духовному рівні, так і на рівні масової свідомості. Незважаючи на погіршення соціально-економічного становища і загострення суспільно-політичних відносин, українське населення краю виявило високу державницьку та наці-

онально-політичну свідомість і патріотизм. За короткий час практично всі найважливіші аспекти державного та суспільного життя були відображені у відповідних політико-правових актах і нормах. Значна заслуга в цьому належить тогочасній західноукраїнській еліті і народним масам, які сповідували європейські цінності вільного демократичного розвитку, що є для сучасного українського суспільства наочним прикладом державницького підходу. Політичну систему ЗУНР характеризували демократизм, толерантність, правно-політична виваженість, домінування ліберально-центристських, національно-демократичних сил, що унеможливило невиправдані та утопічні соціальні й політичні експерименти, забезпечувало громадянський мир, сприяло мобілізації творчих сил суспільства на захист і розбудову держави.

Національно-демократична революція на західноукраїнських землях, унаслідок якої було утворено ЗУНР, стала об'єктивним відображенням і результатом розвитку українського національно-політичного руху, що бере початок від "весни народів" середини XIX ст., коли були сформульовані ідеї національної окремішності та права на свободу й самостійність українців. Каталізатором прагнень до національно-державного самовизначення стали роки Першої світової війни та революційні події 1917–1918 рр., що спричинили загибель двох супротивних імперій, у складі яких перебували українські землі. Утворення на Наддніпрянщині Української Народної Республіки дало потужний поштовх до активізації вільних змагань західних українців. У єдиному революційному запалі народи Австро-Угорської імперії, серед яких був і український, проголосили політичну самостійність та створили власні національні держави. Західні українці

здобули владу на етнічних українських землях, що відбулося мирно і в правовому полі й стало логічною реалізацією природного права цієї частини української нації на суверенітет і незалежність. Відновлення державно-політичних форм життя після тривалої, кількасотлітньої перерви внаслідок падіння Галицько-Волинської держави засвідчило наступність, спадкоємність і тяглість національної державницької традиції та незнищенність прагнень українського народу до свободи, національно-культурного розвитку, його здатність до творення власної держави.

Західно-Українська Народна Республіка прагнула сформувати свою політико-державну систему на принципах верховенства народного суверенітету, пріоритетності національного права у поєднанні з толерантним ставленням до представників інших народів, національних меншин, на засадах широкого демократизму, поваги до прав народу і людини. Декларовані й втілювані в ЗУНР постулати й модель правової, демократичної, соціально-орієнтованої держави, у якій відсутні утиски за національною чи соціальною ознаками, демагогія і соціальної популізм, були тоді взірцем, на який орієнтувалися пригноблені народи. Варто віддати належне тим реальним здобуткам, яких було досягнуто в ЗУНР у стислі терміни за надзвичайно несприятливих умов, а саме: забезпечення ефективного функціонування життєво важливих сфер держави, утворення на демократичних засадах дієвих органів центральної і місцевої влади, формування власної політико-правової системи з суттєвими ознаками демократії і парламентаризму, створення боєздатних збройних сил, забезпечення значних змін у національно-культурній сфері, недопущення суспільної та правової анархії, несприйняття лівого радикалізму і проведення поміркованої соціально-економічної політики, зокрема в аграрній галузі.

Політичний курс державної влади ЗУНР був спрямований на розбудову державності, утвердження демократії, збереження стабільності та поступальності в суспільно-політичному житті, забезпечення громадянського миру та

злагоди. Це виразно контрастувало з поширенням тоді в Європі ідеології та політики лівого і правого радикалізму й екстремізму, початком конфронтації двох суспільно-політичних систем, які щойно почали утверджуватися, – устрою хоч і недосконалої конкурентної демократії і ринкової економіки з режимом комуністичної тоталітарної диктатури, що в суті своїй була ворожа свободі й гідності людини. ЗУНР стала прикладом державного правопорядку, який навіть у воєнний час ґрунтувався на виваженому гуманізмі й утвердженні демократичних норм у суспільстві, громадянській толерантності та порозумінні. Попри несприятливі зовнішні обставини, майже перманентні воєнні дії формування правових засад державної влади в ЗУНР і практична організація національних владних структур усіх рівнів базувалися на демократичних принципах, повазі до прав людини і національних меншин, урахуванні соціально-економічних потреб народу. Наголошуючи на всеукраїнській вартості Листопадового “зриву”, відомий український історик І. Лисяк-Рудницький зазначив: “Галичина 1918–1919 рр. – єдиний в нинішній історії приклад українського державного правопорядку”.

Відзначимо також соборницькі зусилля провідників ЗУНР і всього західноукраїнського суспільства. Територіальне об’єднання українських земель в єдиний національно-державний організм стало визначальним завданням усіх політичних сил краю, важливим напрямом державної політики ЗУНР. Тож Акт злуки позитивно сприймали і чільні політичні діячі, і військовики Української Галицької армії, і пересічні громадяни, які вважали такий крок історично важливим та необхідним. Свідченням цього була спільна з Армією УНР участь галицьких вояків у боротьбі за відновлення влади Української Народної Республіки проти більшовиків на Наддніпрянщині. З огляду на несприятливі події і обставини єдність тодішніх українських держав не було збережено, однак у народній, національній пам’яті цей Акт ніколи не піддавався сумніву.

Спроби уряду ЗУНР після окупації території республіки польськими і румунськими військами домогтися дипломатичними засобами від країн Антанти справедливого розв'язання східногалицького питання успіху не мали. Великі європейські країни начисто продемонстрували подвійність стандартів щодо декларованого права народів на національне самовизначення. Схвалення ними польської окупації галицьких земель із включенням цих територій до складу Польщі перекреслили майже чотирирічну боротьбу екзильного уряду ЗУНР й українського населення за відновлення української державності. Утім поразка українських визвольних змагань, зумовлена несприятливою зовнішньополітичною ситуацією, небажанням тогочасних політичних лідерів Європи визнати та врахувати державницький потенціал українців, вимушеністю боротися на кількох фронтах проти агресорів, відсутністю політичної єдності у всеукраїнському масштабі, не була поразкою національного духу та національної свідомості. Героїчна визвольна боротьба і державотворчий чин 1914–1923 рр. стали вирішальними складовими формування і становлення національної ідентичності західних українців. Досвід Української революції сприяв загартуванню політично активних громадян, формуванню нових національно-політичних пріоритетів, визначенню перспектив українського визвольного руху, великому піднесенню національної свідомості, оновленню і збагаченню української державницької традиції. Історія Національно-демократичної революції на західноукраїнських землях і ЗУНР переконливо продемонстрували суспільну трансформацію етнічної маси на свідому своїх національно-політичних і державних прав націю, довівши на практиці теоретичний постулат: нація формує державу, а держава – націю.

Пропоноване увазі читачів і широкому загалові громадськості енциклопедичне видання презентує сучасний науковий погляд на славетну сторінку українського минулого, пов'язану з феноменом ЗУНР. Це – результат тривалих наукових студій і сучасного творчого

осмислення фундаментальних процесів національного державотворення і соборності на початку ХХ ст., а також узагальнення здобутків вітчизняної та зарубіжної історіографії у вивченні даної проблеми за роки незалежності України. Ця комплексна праця є важливим підсумком багаторічної реалізації науково-методологічного і видавничого проекту “Західно-Українська Народна Республіка: революція, державність, соборність”, який виконується на факультеті історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника з ініціативи видатного українського історика, основоположника і фундатора сучасної вітчизняної історіографії ЗУНР і відповідної наукової історичної школи, доктора історичних наук, професора О. Карпенка (1921–2013 рр.). У рамках цього проекту побачили світ перша в українській історичній науці капітальна академічна колективна монографія “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія” (Івано-Франківськ, 2001), що до сьогодні залишається найвагомим науковим дослідженням ЗУНР; науково-популярна праця співтовариства авторів “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Ілюстрована історія” (Івано-Франківськ, 2008), опублікований у 5 томах (8 книгах) фундаментальний джерельний компендіум “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Документи і матеріали” (Івано-Франківськ, 2001–2013). Проведено шість всеукраїнських і міжнародних наукових конференцій (Івано-Франківськ, 1993; Івано-Франківськ, 1998; Івано-Франківськ – Львів, 2003; Львів – Івано-Франківськ – Чернівці, 2008; Івано-Франківськ, 2013; Івано-Франківськ – Львів, 2018), проблематика яких висвітлює різноманітні аспекти героїчної боротьби українців за відновлення і збереження національної державності на західноукраїнських землях у 1918–1923 рр.

Названі монографії виконали свої завдання, оскільки в них уперше було ґрунтовно досліджено історичні передумови перемогі Національно-демократичної революції і закономірність утворення Української держави на

західних землях України, простежено процес державотворення та законодавчого забезпечення становлення держави, показано її демократичну суть. У них розкрито складність цього чину за умов іноземної агресії і міжнародної ізоляції, досліджено складні соціально-економічні, суспільно-політичні й національно-культурні явища, що відбувалися в ЗУНР, висвітлено героїзм народу і його армії у боротьбі з інтервентами за свободу і незалежність. Ці праці продемонстрували неймовірну складність зовнішньополітичної обстановки, в якій довелося щойно сформованим урядам ЗУНР і УНР здійснити віковичну мрію українського народу про соборність у єдиній Українській державі, захищати на міжнародній арені статус незалежної і суверенної Західно-Української Народної Республіки.

Унікальність згаданого документального видання полягає, насамперед, у тому, що вперше в українській історичній науці в рамках одного археографічного проекту розкрито історію цілої держави – історію ЗУНР від її виникнення до припинення існування – через призму тогочасних документів. Вони аргументовано доводять міжнародно-правову закономірність утворення та існування на одвічній українській землі самостійної, суверенної держави українського народу. Опубліковані в цьому багатотомному збірнику документи не тільки значно розширили джерельну базу дослідження різноманітних тем, проблем і сюжетів, пов'язаних із ЗУНР, а й суттєво збагатили історичну науку новим конкретно-історичним і фактологічним матеріалом, що сприятиме подальшому поглибленню дослідження історії ЗУНР сучасним і новими поколіннями українських науковців.

Це суттєво активізувало і прискорило процес наукового вивчення і відтворення об'єктивної історії західноукраїнської держави, донедавна маловідомої для широкого загалу, що була одним із найменш вивчених і дискусійних питань в історії України, зазнала неймовірної фальсифікації компартійною радянською історіографією та кваліфікувалась як "витвір німецьких аген-

тів" чи "української буржуазно-націоналістичної контрреволюції", як "плід політичних комбінацій української контрреволюційної буржуазії". Зусилля-мисучаснихвітчизнянихісториків,зокрема В. Великочого, В. Вериги, В. Верстюка, О. Вівчаренка, М. Вітенка, Т. Галицької-Дідух, Я. Грицака, Т. Гунчака, Я. Дашкевича, С. Дерев'янка, О. Добржанського, О. Жерноклеєва, О. Калакури, Я. Калакури, О. Карпенка, С. Кобути, А. Королька, М. Кравчука, О. Красівського, М. Кугутяка, В. Кульчицького, М. Лазаровича, М. Литвина, Ю. Макара, С. Макаруча, В. Марчука, І. Монолатія, К. Науменка, О. Павлишина, С. Павлюка, І. Патера, М. Панчука, Р. Пирога, І. Райківського, О. Рафальського, О. Реєнта, О. Рубльова, Б. Савчука, Ю. Сливки, І. Соляра, Б. Тищика, І. Цепенди, М. Юрія та інших упродовж останніх майже трьох десятиліть на унікальному джерельному матеріалі детально з'ясовано археографічні, історіософські й історіографічні засади дослідження історії Західно-Української Народної Республіки, ґрунтовно висвітлено етнодержавотворчі й адміністративно-організаційні процеси в ЗУНР, соціально-економічні відносини, суспільно-політичне становище і міжнародно-політичне взаємини, визвольні змагання українського громадянства та національно-культурне відродження в краї. Дослідники відтворили процеси формування збройних сил ЗУНР, їхню боротьбу за свободу і незалежність, за суверенну і соборну Україну, окреслили зовнішню політику і міжнародне становище ЗУНР у 1918–1923 рр., державно-церковні взаємини та діяльність Української греко-католицької церкви, митрополита УГКЦ Андрія Шептицького й інших ієрархів, а також української діаспори зі США, Канади, Бразилії, Аргентини, які захищали інтереси українського народу за умов гострої боротьби за збереження української державності, за справедливе вирішення долі Східної Галичини.

Пропонована Енциклопедія покликана задовольнити потреби української громадськості в максимальному достовірному довідковому виданні з історії українських визвольних змагань 1914–1923 рр. у Наддністрянській

Україні, узагальнити результати національної історіографії, удоступнити їх для наукового та навчального процесів. Праця хронологічно охоплює період від початку Першої світової війни і краху воюючих імперій – часу, коли склалися реальні передумови для утворення Західно-Української Народної Республіки, – і до березня 1923 р., коли за рішенням Ради послів держав Антанти Східну Галичину було передано під владу Польщі, що започаткувало новий етап українських національно-визвольних змагань.

Енциклопедичне видання підсумовує історіографічні й археографічні здобутки і теоретико-методологічні, конкретно-історичні й фактологічні аспекти вивчення ЗУНР, проблем національно-визвольного та державницького руху українського народу. На значному і якісно новому джерельному матеріалі, почерпнутому з вітчизняних і зарубіжних архівосховищ і наукових бібліотек, беручи до уваги сучасні методологічні підходи й останні дослідження соціогуманітарних наук, великий колектив авторів у гаслах і статтях Енциклопедії висвітлює передумови Листопадового революційно-державницького чину в Галичині, сутність українського питання у світовій геополітиці та міжнародних відносинах першої чверті ХХ ст., внутрішню і зовнішню політику ЗУНР, її збройну боротьбу і міжнародно-дипломатичне становище, національні, соціально-економічні, культурні, етноконфесійні процеси в краї, партійно-політичну систему ЗУНР, її правову і законотворчу діяльність, соборницькі прагнення західноукраїнської політичної еліти і народних мас тощо. Велику увагу в Енциклопедії приділено повсякденному життю та побутові населення західноукраїнського регіону в 1914–1923 рр., питанням історичної та політичної персоналістики і біографістики, відомим і маловідомим постатям борців за українську державність, незалежність і соборність, їх життєвим траєкторіям, висвітленню різноманітних тем і сюжетів Енциклопедії за допомогою унікальних фотодокументів та оригінального, автентичного ілюстративного матеріалу.

Належне місце на сторінках видання відведено відображенню феномена

ЗУНР у вітчизняних і зарубіжних джерелах, історіографії та публіцистиці, етнографії та регіоналістиці, художній літературі та мистецтві. Гасла Енциклопедії розкривають також роль і місце ЗУНР у культурному й духовному житті, історичній пам'яті, музеєзнавстві й історичному краєзнавстві в Україні. Чільну увагу присвячено меморіально-пам'яткознавчому виміру історії ЗУНР та її значенню в контексті політики національної пам'яті в сучасній українській незалежній державі.

Авторський колектив Енциклопедії своє завдання вбачав також в узагальненні історичного досвіду державотворення в ЗУНР, її внутрішньої і зовнішньої політики, національних процесів не ізолювано, а в широкому контексті загальноєвропейського історичного розвитку, масштабних військово-революційних перетворень, що охопили регіон після завершення Першої світової війни, і втілення вікопомної, омріяної поколіннями українців ідеї соборності й національної консолідації України, яка матеріалізувалася в Акті злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. та об'єднанні двох українських держав у єдиний національно-державний організм. Адже події на західноукраїнських землях були не локальним історичним явищем, а частиною єдиного революційного процесу, що охопив Європу внаслідок закінчення Першої світової війни і привів до нового державного переустрою на континенті й розвалу двох ворожих імперій – Австро-Угорської та Російської, у складі яких насильно утримувалися етнічні українські землі. При цьому автори керувались історіософським, гуманістичним, культурно-антропологічним і просопографічним вимірами в дослідженні проблематики ЗУНР, методологічними прийомами та дослідницьким інструментарієм історії повсякденності, соціальної, інтелектуальної, гендерної та усної історії, уникали ідеологічних і політизованих оцінок подій і персоналій. Відображено щоденну історію, звичаї і побут тогочасного західноукраїнського суспільства, з'ясовано соціальні та соціопсихологічні чинники, що зумовили своєрідний ментальний злам суспільної свідомості українців,

зростання їх громадянської активності та відповідальності в переломний для нації момент.

Основну масу джерел, які слугували основою цього видання, формують численні за кількістю і різноманітні за видами та змістом документи і матеріали, що збереглися в різних установах системи Національного архівного фонду України. Це, насамперед, документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВОУ, м. Київ), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГОУ, м. Київ), Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (ЦДІАУЛ), Галузевого державного архіву Служби безпеки України (ГДА СБУ, м. Київ), державних архівів Вінницької, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, Чернівецької областей – регіону, де безпосередньо існувала Західно-Українська Народна Республіка або діяли її інституції. В Енциклопедії окремі документи й матеріали використано з фондів Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного (ЦДКФФАУ, м. Київ), державних архівів інших областей нашої країни.

Автори Енциклопедії опрацювали чимало джерел з історії ЗУНР, які зберігаються в архівних установах зарубіжних держав: Австрії, Ватикану, Польщі, Німеччини, Російської Федерації, Чехії, США, Великої Британії, Франції. Найбільше їх зосереджено в Російському центрі збереження та вивчення документів новітньої історії, Російському державному військовому архіві (м. Москва, Російська Федерація), Центральному військовому архіві й Архіві актів нових у м. Варшава, Державному архіві у м. Перемишль (Польща), Загальному державному Адміністративному та Військовому архівах у м. Відень (Австрія), в архівах Інституту св. Климента Папи Українського католицького університету та Чину Святого Василя Великого в м. Рим (Італія), в архівах інших країн і приватних осіб. В Енциклопедії використано спогади і щоденники безпосередніх учасників, свідків та очевидців тих буремних подій, матеріали того-

часної вітчизняної і зарубіжної преси й колекцій періодичних видань, що нині стали раритетами; а також численні документальні публікації.

Отже, джерельною базою Енциклопедії слугував значний корпус різноманітних джерел з історії ЗУНР, який є доволі репрезентативним і достатнім для об'єктивного наукового висвітлення Листопадового державницького “зриву” в Галичині, що привів до проголошення Західно-Української Народної Республіки та її багатогранної діяльності на ниві внутрішньої і зовнішньої політики, розбудови державних механізмів та інститутів. Цей археографічний комплекс дав змогу в статтях і гаслах Енциклопедії дійти низки принципово нових висновків щодо місця і ролі ЗУНР в житті українського народу та історії національного державотворення, визначити основні історичні результати, наслідки, уроки та досвід національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у першій чверті ХХ ст. Сподіваємося, що Енциклопедія стала результатом застосування нових підходів до висвітлення історії ЗУНР, які ґрунтуються на переосмисленні вже відомих і введених до наукового обігу нових джерел.

Плідна робота українських істориків упродовж останніх років створила належне підґрунтя для докорінного переосмислення концепції історії ЗУНР, подолання стереотипів радянського часу і підготовки якісно нового словника Енциклопедії. У процесі роботи над ним було визначено вагомість подій, персоналій, окремих фактів, ретельно відібрано гасла, створено “дерево гасел”, яке допоможе орієнтуватися в обсязі статей, їх логічній послідовності, підпорядкованості та взаємопов'язаності. Істотною підмогою в роботі над Енциклопедією ЗУНР стали 10-томна “Енциклопедія історії України” (Київ, 2003–2013), енциклопедичні видання української діаспори, зокрема “Енциклопедія українознавства” в 11 томах (Київ, 1993–2003), різноманітні праці довідкового характеру, опубліковані в Україні, Західній Європі, Північній Америці, Австралії.

Це енциклопедичне видання підготовлене до 100-річчя утворення ЗУНР

та адресоване українській молоді, студентству, науковцям, учителям, широкому загалові, усім, для кого українська історія є джерелом не тільки знань, а й патріотичного натхнення та наснаги до суспільної праці. За масштабами охоплення проблеми Енциклопедія не має аналогів в українській історіографії. Її зміст підпорядкований єдиній меті: на основі наукового підходу, використовуючи нові джерела і фотодокументи, надбання сучасної української і зарубіжної історіографії, відтворити в енциклопедичному форматі складну й величну сторінку з літопису українського державотворення; за допомогою описових та ілюстративних засобів показати різноманітні сторони державного, суспільного та повсякденного життя наших дідів і прадідів. Суть і дух Енциклопедії спрямовані на всебічне поліфонічне висвітлення різних аспектів історичного буття українського народу колишньої Австро-Угорської імперії, який спромігся не тільки голосно заявити, а й практично реалізувати власну державницьку ідею.

Водночас презентована Енциклопедія є широю даниною пам'яті сучасного покоління громадян України десяткам тисяч борців, які віддали своє життя за свободу рідного краю і народу, за його право жити у власній вільній незалежній суверенній і соборній Українській державі.

Основу авторського колективу Енциклопедії склали науковці – викладачі Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, а також співробітники університетського навчально-наукового Центру дослідження історії українського національно-визвольного руху імені Олександра Карпенка та навчально-наукового Інституту історії, етнології і археології Карпат (м. Івано-Франківськ). До участі над цим проектом долучилися фахівці з Івано-Франківська, Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Чернівців, які представляють провідні академічні наукові установи та заклади вищої освіти держави: Інститут історії України НАН України, Інститут політичних і етнонаці-

ональних досліджень імені Івана Кураса НАН України, Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, Інститут народознавства НАН України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Рівненський державний гуманітарний університет, Тернопільський національний економічний університет, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Енциклопедія ЗУНР підсумовує багаторічні дослідження цієї фундаментальної теми вітчизняної історичної науки за роки державної незалежності України і водночас закладає фундамент для майбутнього наукового поступу й пошуку в цій важливій царині української національної історіографії. Вона містить близько 3000 статей і довідок, авторами яких є понад 130 учених-істориків; у ній подано сотні світлин, ілюстрацій, карт і схем.

Редакційна рада, редакційна колегія і авторський колектив видання сподіваються, що поява Енциклопедії стане помітною подією в суспільно-політичному, культурному й освітньо-науковому житті України та приверне до неї увагу учнів і студентів, професійних істориків, політиків і громадських діячів, широкого загалу читачів в Україні та за її межами.

Висловлюємо щире подяку науковим установам та інституціям, обласним радам та обласним державним адміністраціям Івано-Франківської, Львівської і Тернопільської областей, причетним до публікації Енциклопедії, за велике сприяння та допомогу в реалізації цього масштабного дослідницького й видавничого проекту, що відповідає очікуванням, запитам і вимогам українського суспільства та інтелектуальним й інформаційним викликам XXI ст.

**За дорученням редакційної ради
та редакційної колегії
Микола Кузутяк,
Олександр Марущенко, Ігор Цепенда**

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ У ВИДАННІ "ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА 1918-1923. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ"

Перший том Енциклопедії складається з передмови, текстової частини, списку основних скорочень та переліку гасел. Статті подано за українською абеткою, а з латиномовними гаслами – наприкінці останнього тому пропонованого видання за латинським алфавітом.

Кожна стаття складається з гасла, розкриття його змісту, переліку літератури. Лише зрідка список літератури відсутній – як правило, йдеться про біографічні нариси, написані зі слів рідних і близьких, чи з доволі широкого кола довідкової літератури.

Якщо в тексті статті згадано назву гасла, то її скорочено до початкових літер; прізвище, ім'я та по батькові – до початкової літери прізвища.

У тематичних статтях розкрито найбільш актуальні питання західноукраїнського державотворення в загальноукраїнському і міжнародному контекстах.

З метою відновлення і збереження історичної пам'яті життєписи подано якнайповніше, зокрема висвітлено діяльність персоналій поза хронологічними межами існування ЗУНР.

Уніфіковано написання лише загальноприйнятих термінів і власних

назв. Подано ті назви населених пунктів, які вживалися протягом висвітлюваного періоду; у разі паралельного побутування збережено поданий автором статті варіант. Якщо згодом було змінено назву, то вказано й сучасну. Після означень місто, село і т. д. назви населених пунктів вжито в називному відмінку.

Дати вказано за новим стилем, окрім винятків, де в дужках згадано старий стиль.

Назви закладів вищої освіти наведено, як правило, за географічною ознакою.

Текст подано за чинним "Українським правописом", окрім деяких термінів періоду ЗУНР, при написанні яких збережено історичну традицію.

У вміщеній наприкінці статті бібліографії курсивом виділено прізвища авторів. Якщо твори чи праці одного автора перераховані послідовно, то замість прізвища автора подано: *Його ж (її ж)*.

За достовірність інформації і правильність вживання термінології відповідальними є автори статей.

**Микола Вітенко,
Галина Пославська**

А

АБЕЛЬ (АБЛЬ) Броніслав

(1892–01.09.1960) – сотник УГА. Н. в м. Чернівці, де проживав до ПСВ. Військ. службу розпочав після закінчення навч. як однорічний доброволець у 22-му полку піхоти крайової оборони “Чернівці”, де його в 02.1915 іменовано кадетом-аспірантом резерву, з 07.1915 хорунжий резерву, з 11.1915 лейтенант резерву, з 01.1917 обер-лейтенант резерву 22-го полку крайової оборони австро-угор. армії (з 1917 – 22-го стрілець. полку). Воював на Східному та Албан. фронтах. Нагороджений Срібною медаллю за військ. службу з мечами на стрічці хреста за військ. заслуги (двічі), Бронз. медаллю за військ. службу з мечами на стрічці хреста за військ. заслуги та Бронз. медаллю за мужність.

Став поручником ГА з 11.1918 через Віден. збірну станицю української армії разом з 5-ма ін. старшинами 22-го стрілець. полку (Р. Радль, Е. Шеер, Й. Кнірш, М. Ваґнер, М. Фогель). Наприкінці 11.1918 сотник ГА полку піхоти ім. гетьмана І. Мазепи в Коломиї, командир куреня IV/36. 01.03.1919 призначений сотником бригади Кравса. Навесні 1919 курінь IV/36 підпорядковано команді групи “Глибока” (командир сот. М. Федик) 8-ї (Самбірської) бригади ГА (інакше бригади Кравса), визначивши йому осідок у с. Городовичі (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Курінь складався з 3 піх. сотень та сотні скорострілів (загалом понад 400 вояків). 14.05.1919 під час заг. наступу поляків на всьому фронті курінь сотника А. чотири рази відбивав ворога на горі Радич на пн. від Хирова, не віддавши своїх позицій. Курінь IV/36 сотника А. був єдиною бойовою частиною групи “Глибока”, яка не перейшла на тер-ю ЧСР, а з боями прорвалася до решти ГА і в 07.1919 перейшла Збруч. Згодом нач. штабу 11-ї Стрий. бригади в складі 3-го корпусу ГА, приєднаної пізніше до 3-ї Залізної д-зії ДА УНР. 1920 інтернований у польс. таборі для військовополонених у м. Тухоля (Помор’я), звідки втік 14.08.1920. На поч. 1920-х перебував у таборах для інтернованих вояків у ЧСР.

Командир робітничої сотні укр. бригади у м. Пльзень (ЧСР).

Уміжвоєн. період в Австрії працював як приватний службовець, а після 1935 – як держ. службовець. У Відні перед 1936 мешкав у 12 окрузі (Eierstergasse, 14), згодом перебрався у другий округ (Jungstrasse, 8). Брав участь у діяльності укр. ветеран. орг-цій, зокр. у відкритті в 1928 пропам’ятної дошки на честь 10-літнього ювілею листопадових подій 1918. 1942 призваний до війська в ранзі майора.

П. у м. Відень, похований у родинному гробівці Аблів на центр. віден. цвинтарі (Simmeringer Hauptstraße).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т.3. Кн.2/уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Р. П.* Дещо з історії III. Групи “Глибока” VIII. Самбірської Бригади // Літопис Червоної Калини. 1934. Ч. 9. С. 10–13. 1934. Ч. 10. С. 9–13; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької Армії. Львів, 2012; Українська Галицька Армія / Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960.

Володимир Старик

АВЕЗ'АНА

Камілло Романо

(Avezzana Camillo Romano;

04.10.1867–15.06.1949) – італ. політик, дипломат, барон. Н. в м. Неаполь. Закінчив Неаполітан. ун-т за спеціаль-

ністю "Міжнародне право". Кадровий дипломат, монархіст. Нагороджений орденами: Корона Італії (1898, Італія), Почесного легіону (1898, Франція), Дракона 1 та 2 класу (1903, Греція), Османія (1903, Османська імперія), Святого Сави (1906, Сербія), Лева (1908, Персія). Отримав титули офіцера ордену Мауріціо і Лаццаро (1909, Італія), Командора Білого Орла (1904, Сербія). 1907–04.1910 – посол Італії в Тегерані. У 07.1911 підвищений у ранзі до Надзвичайного та Повноважного посла 2-го класу, з 02.1918 – 1-го класу. 1919–21 – посол Італії у США. 29.10–23.11.1921 – представник Італії на міжнар. конференції у м. Портоторж. 01.1922 – ген. секретар конференції Верховної ради д-в Антанти в Генуї. 11.1922–02.1927 – посол Італії у Франції.

Підтримував фашист. уряд Б. Муссоліні. Від його імені ініціював скликання Ради послів Антанти 15.03.1923, де підписав ухвалу про передачу Сх. Галичини Польщі на умовах автономії. Після цього А. відійшов від активних справ. Лише в 07.1930 – член італо-грецької комісії з примирення. 1934 включений королем Італії Віктором-Емануелем III до складу сенату, де працював у с.-г. комісії (1939–43). Влітку 1943 А. було включено до К-ту з закорд. справ, торгівлі та митного права.

П. і похований у м. Салерно.

Микола Вітенко

АВІАЦІЯ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ

(Летунство ГА) – рід військ ГА.

Утв. 1.12.1918 розпорядженням ДСВС як Летунський відділ (ЛВ) з безпосереднім підпорядкуванням НКГА. На поч. 1919 (не пізніше 19.02) в стр-рі ЛВ ств. 1-ша і 2-га летунські сотні та тех. сотня. Заг. чисельність особового складу ЛВ на 19.02.1919 – 394 чол. Авіатори-фахівці ГА належали до 2 груп: вихідці з колиш. австро-угор. війська (П. Франко, М. Савчук, І. Фостаківський, І. Огар, А. Хрущ, Ф. Рудорфер та ін.) та з колиш. війська УД (Б. Губер, Д. Кануков, Ф. Алєлюхін, М. Серіков та ін.). Останні прибули разом з кількома літаками з Наддніпрян. України в 12.1918.

Осн. типи літаків – "Hansa-Brandenburg", "Lloyd" (розвідники австро-угор. вир-ва), DFW, LVG (розвідники нім. вир-ва), "Nieuport" (винищувачі франц. та рос. вир-ва). Заг. кількість боєздатних літаків одночасно не перевищувала 10–15. Осн. база – аеродром Красне поблизу однойменної залізн. станції; використовували також ін. аеродроми, зокр. Дуліби поблизу Стрия, Германівка, Теробовля.

Розпізнавальні знаки першого взірця, затв. 06.12.1918, – кольорові квадрати, які наносили на нижню поверхню крила (синій – під правим крилом, жовтий – під лівим). Згодом використовували круглі кокарди з зовн. блакитним колом і внутр. жовтим, на фюзеляжі іноді зображували тризуб жовтого кольору; існувала й ін. відміна розпізнавальних знаків – жовта й блакитна смуги на крилах і кермі повороту.

Осн. вид бойової роботи – повітр. розвідка, на яку припадало до 75 % навантаження авіації. Виконувалася, здебільшого, одиничними літаками, рідше – у супроводі винищувачів. Розвідувальний політ міг тривати кілька го-

Авіація Галицької армії

АВРАМЕНКО
Василь Кирилович

дин, за які літак долав до 300 км. Також здійснювали польоти для бомбардування об'єктів Львова та Перемишля. Повітр. бої з польсь. літаками траплялися вкрай рідко.

Після переходу ГА за Збруч 16-17.07.1919 ЛВ розташовувався в Шатаві, в 08.1919 був передислоков. до Нов. Ушиці, згодом – до Козятин, а у 09.1919 – до Вінниці. Літаки брали участь у підтримці наступу укр. армій на Київ. 27.08.1919 обидві авіасотні були об'єднані, з того часу ЛВ функціонував як одна сотня.

Після переходу ГА на бік ЗСПР А. Денікіна авіасотня 21.12.1919 прибула до Одеси. В серед. 02.1920 в Одесу вступила ЧА, авіасотня увійшла до складу ЧУГА. У 04.1920 її передислоковано на аеродром Пост-Волинський (під Києвом) і перейменовано на 1-й Галиц. авіазагін. 21.04.1920 він прибув на фронт у Бердичів, згодом – у Козятин, де 27.04.1920 більшість його майна й особового складу були захоплені поляками.

Літ.: Тинченко Я. Герої українського неба. К., 2010; Харук А. Авіація Галицької армії в українсько-польській війні // Воєнна історія Галичини та Закарпаття: 36. наук. праць. Львів, 2010. С. 251–256; Його ж. Крила України: Військово-повітряні сили України, 1917–1920 рр. К., 2009.

Андрій Харук

АВРАМЕНКО
Василь Кирилович

(22(10).03.1895–06.05.1981) – хореограф, режисер. Н. в м-ку Стеблів (нині смт Черкас. обл.). 1913–15 навч. у м. Владивосток (нині місто в РФ). 1918 закінчив муз.-драм. шк. М. Лисенка в Києві. Працював у театрі М. Садовського. 02.1921 прибув до табору полонених бійців УГА в м. Каліш (Польща), де заснував школу укр. танцю. Уже в 05.1921 ансамбль виступав у табірному театрі, а в 10.1921 – у ін. таборах інтернованих. З танц. колективом здійснив турне по Галичині, Волині, Холмщині. 1922–24 заснував бл. 40 шкіл укр. танцю у Львові, Луцьку, Рівному, Кременці, Олександрії, Межиріччі, ін. містах

Зх. України, Холмі (нині м. Хелм, Польща) і в Подєбрадах (Чехія). У цей час А. здобув широке визнання як майстер укр. танцю, творець самобутніх нац. яскравих хореографічних композицій.

Від 1925 – в Канаді. Створив у м. Торонто шк. нар. танцю. Працюючи в США і Канаді, розгорнув широку творчу й пед. діяльність. Організовував укр. шк., студії, ансамблі (у різний час у них навчалася бл. 6 тис. осіб). Триумфальними були гастролі ансамблю А. разом з хором О. Кошиця в 1930-х по амер. континенту. З великим успіхом пройшли виступи на всесвітніх виставках у Торонто (1926) та Чикаго (1933), у Вашингтоні (Білий дім, 1935) та ін. містах. 1936 заснував Укр. кінокомпанію. Разом з О. Кошицем зняв фільми-опери "Наталка Полтавка", "Запорожець за Дунаєм", "Маруся" та ін. – перші укр. фільми в Америці.

Від 1945 – в США. Працював у створеній ним шк. нар. танців, яка здійснила численні турне по США, Канаді, Бразилії, Аргентині, Великій Британії та ін. Видав підручник "Українські національні танці, музика і стрій" (1946). У Нью-Йорку створено фонд А. З іменами А. та О. Кошиця пов'язаний переломний момент у збереженні й розвитку укр. к-ри на амер. континенті.

П. у м. Нью-Йорк. Перепохований 4.05.1993 у смт Стеблів.

Літ.: Боровик М. Століття українського поселення в Канаді (1891–1991). Монреаль; Оттава, 1991; Книш І. Жива душа народу. Вінніпег, 1966; Коць М. Василь Авраменко. К., 1993; Луців В. Незабутній маєстро (Василь Авраменко у моїй пам'яті) // Київська старовина. 1996. № 2–3; Марунчак М. Г. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986; Мушинка М. За мистецькими заповідями Василя Авраменка // Народна творчість та етнографія. 1994. № 1; Наріжний С. Українська еміграція. Т. 1. Прага, 1942; Пігуляк В. Василь Авраменко. Нью-Йорк, 1979; Погребенник Ф. Корифей українського танцю // Народна творчість та етнографія. 1991. № 2–3; Ukrainians in North America. Champaign, 1975.

Олена Ковальчук

АВСТРІЯ (Erste Republik, Республіка Німецька Австрія (1918–19), Австрійська Республіка (1919–33, Федеративна Держава Австрія (1934–38)) – середньоєвроп. д-ва, утворена при розпаді Австро-Угорщини.

Витоки утворення А. сягають виступу Президента США В. Вільсона 8.01.1918 перед Конгресом. У його програмній заяві, зокрема, йшлося, що внаслідок воєнної поразки імперія Габсбургів припинить своє існування, а народи, які її населяють, утворять нац. д-ви. Натомість 2-й пол. 1918 імперський уряд таємно готував проект створення Австр. федерації як союзу нац. д-в. 16.10.1918 цісар Карл I видав маніфест із закликом до політ. лідерів народів імперії творити нац. ради. Передбачалося, що після проголошення на землях імперії нац. д-в, вони мали об'єднатися в Наддунайський союз. Утім новостворені нац. представництва не підтримали цього проекту. 30.11.1918 депутати від австр. земель колиш. австр. парламенту об'єдналися у Відні в Тимчасові Національні Збори, які сформували виконавчий орган – Держ. Раду. 4.11.1918 у Відні утворилася Єврейс. нац. рада Австрії. 11.11.1918 Карл I зрікся престолу. 12.11.1918 Нац. Збори проголосили А. республікою і водночас оприлюднили рішення про приєднання до Німеччини. А. прийняла офіц. назву – Республіка Німецька Австрія. Урядові функції здійснювала Держ. Рада. Задля припинення діяльності імперських установ, розподілу активів та архівів уряд А. утворив Ліквідаційну комісію у складі делегатів від новоств. нац. д-в. Делегати (колиш. парламентарії) діяли при кожному мін-ві колиш. Австро-Угорщини. 16.12.1918 відбулися вибори до Нац. Зборів, у результаті яких 72 депутат. мандати отримали представники Соціал-демократ. партії (СДП), 69 – члени Християнсько-соціальної партії (ХСП), 26 – діячі Нім. нац. партії (ННП), 3 – представники дрібних політ. угруповань. 15.03.1919 Нац. Збори обрали коаліційний уряд (СДП–ХСП), який очолив К. Реннер. Головні зусилля уряду були спрямовані на стабілізацію внутр. життя та унормування відносин на міждерж. рівні.

10.09.1919 м. Сен-Жермен-ан Ле біля Парижа укладено мирн. договір між А. і д-вами-переможцями у ПСВ (США, Брит. імперією, Італією, Францією, Японією та ін.), який юридично оформив розпад Австро-Угорщини на низку самост. д-в: Австрію, Кор-во СХС (від 1929 – Югославія), Угорщину та ЧСР. А. віддала Кор-ву СХС більшість тер-ї герцогства Карніольського, Пд. Штірію, включно з м. Марібор, і частину Сх. Каринтії, Далмацію, Боснію та Герцеговину. Колиш. австр. провінції Богемія, Моравія і Сілезія та укр. Закарпаття передавалися ЧСР; Пд. Тіроль – Кор-ву Італія; Пн. Буковина – Румунії. Натомість Пн. Тіроль передано від Угорщини до А. Австр. уряд визнав незалежність Кор-ва СХС та ЧСР й погодився з усіма мирн. договорами з д-вами Четверного союзу. Ст. 88 Сен-Жерменського договору, як і ст. 80 Версальського договору, забороняла об'єднання А. з Німеччиною. А. зобов'язалася погодитися з рішеннями країн Антанти щодо належності її колиш. володінь, доля яких на той час не була вирішеною (зокр. щодо тимчасово окупованої Польщею Сх. Галичини). А. заборонялося мати військ. авіацію та військ. флот, чисельність збройних сил обмежувалася до 30 тис. військових. А. мала виплачувати репарації д-вам Антанти, у рахунок яких включили передачу всього австр. торг. та риболовецького флоту. Сен-Жерменський мирн. договір, який фактично поставив А. під контроль країн Антанти, ратифікований Нац. Зборами 21.10.1919; увійшов у дію 16.10.1920. А. розпочала впорядковувати відносини із сусідніми д-ми. 01.08.1920 відкрито консульство А. в Чернівцях. На підставі плебісциту 10.10.1920 Клагенфуртський басейн (Пд. Каринтія) залишився у А.; плебісцит у 09.1922 спричинив передачу Австрії Бургенлянд, крім міста Еденбург. У результаті територ. розмежувань А. складалася з 8-ми автономних країв: Відень, Долішня Австрія, Горішня Австрія, Штірія, Каринтія, Тіроль з Форальбергом, Зальцбург і Бургенлянд, які були заселені переважно німецькомовним населенням католицького віросповідання. Площа – 83830 км², нас. – понад 6,5 млн

чоловік, більше чверті яких мешкали у столиці. Гол. міста: Відень (столиця), Грац і Лінц.

Ухвалена 10.09.1920 Конституція Австр. Республіки (увійшла в дію 1.10.1920) оголосила країну федеративною союзною д-вою з правами автономії країв. Конституція, яка була компромісом між принципами централізму і федералізму, передбачала створення 2-палатного верховного органу – Федеральних Зборів: Національна Рада (обиралася на 4 р. на підставі заг. голосування) і Федеральна Рада (складалася з делегованих представників земельних ландтагів). Д-ву очолював президент з обмеженими повноваженнями, якого обирали Федеральні Збори (Національна і Федеральна Ради). Президенти А.: К. Зайц (1919–20), М. Гайніш (1920–28), В. Міклас (1928–38). Вища виконавча влада належала федеральному канцлерові.

Гол. галузі пром-ті А.: видобуток залізної руди, лігніту, олова, цинку; металургія і металообробка, гутництво, ткацтво та вир-во предметів розкошів. С. госп-во: рільництво та виноградарство на підгір'ї Альп і рівнинах, тваринництво та лісництво (в Альпах). А. – важлива транзитна країна для переміщення товарів. Протягом 1919–22 грошова одиниця А. (корона), незважаючи на проведене штемпелювання, знецінювалася, інфляція поглибила фінансову та госп. кризу. Уряд. А., з метою послаблення кризових явищ у фінансах та економіці, у 09.1922 підписав з урядами Великої Британії, Італії, Франції та ЧСР т. зв. Женевські протоколи про відтермінування сплати репарацій та отримання позики на суму 650 млн золотих корон. У результаті фінансова с-ма А. опинилася під контролем ген. комісара Ліги Націй (1922–26).

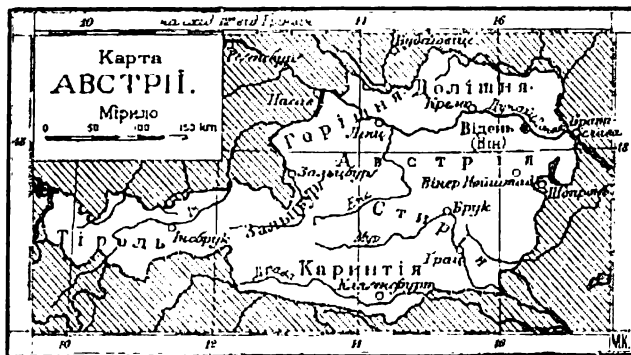
У 1920-х – на поч. 1930-х у політ. житті А. домінувала ХСП, тісно пов'язана з РКЦ. Лідери партії, які отримували посаду канцлера (М. Майр, І. Зайпель, Е. Штреєрувіц, К. Буреш), прагнули підтримки політичної коаліції між багатшими промисловцями і церквою. Проте австр. політ. життя до поч. 1930-х

піддажували перманентна соціальна нестабільність, страйковий рух та громад. конфлікт із застосуванням насильства. Ситуацію загострювали дії політизованих парамілітарних орг-цій (Об'єднання фронтових бійців, гаймвери, Союз захисту Вітчизни, "Німецька оборона"). Стабілізацію економіки загальмувала світова екон. криза 1929–33. 6.05.1932 канцлером став діяч ХСП Е. Дольфус, уряд якого, опираючись на сили гаймверу, централізував владу, заборонив діяльність компартії та практикував фашистські методи правління. 4.03.1933. нейтралізовано й розпущено Нац. Раду, скасовано свободу друку й зборів, обмежено діяльність політ. партій.

12.02.1934 Республіка Австрія перейменована на Федеративну Державу Австрії. В країні набирали сили Націонал-соціалістична партія, яка під впливом нім. нацистів, що перемогли в Берліні, прагнула влади в А. та її приєднання до Німеччини. Конфлікт переріс у жорстке громад. протистояння між прихильниками австрофашистів, нацистів і соціалістів. 1934 Дольфус запровадив однопарт. режим правління з домінуванням партії Вітчизняний фронт. Д-ва жорстко контролювала вир-во і намагалася нейтралізувати активістів Націонал-соціалістичної партії. Втім, унаслідок путчу нацистів, які 25.07.1934 вдерлися до держ. канцелярії, Дольфуса було вбито. Однак повстання націонал-соціалістів у Відні та федеральних землях зазнало невдачі. Завдяки підтримці з боку Італії, Франції та Великої Британії в 1934 А. уникнула приєднання до Німеччини. Канцлер К. Шушніг продовжив політику Дольфуса зі стримування аспірацій нацистів. У підписаному т. зв. Липневому договорі (11.07.1936) між Німеччиною та А. нім. уряд визнав австр. суверенітет. 9.10.1936 К. Шушніг заборонив діяльність гаймверів, готових до відкритого опору націонал-соціалістам. 1937 фюрер нім. нацистів А. Гітлер примусив Італію змиритися зі своїм наміром щодо анексії А. Щоб запобігти цьому, К. Шушніг призначив референдум з питання про приєднання до Німеччи-

ни, але під тиском А. Гітлера 11.03.1938 подав у відставку. Новий уряд очолив лідер австр. нацистів А. Зайсс-Інкварт. 12.03.1938 до А. увійшли нім. війська. 13.03.1938, внаслідок ухвалення закону про аншлюс (приєднання до нацист. Німеччини), А. втратила суверенність і стала частиною 3-го Рейху.

Українська еміграція в Австрії 1918–39. З імперської доби в А., головно у Відні, залишилися проживати українці: робітники, службовці держ. установ, студенти, колиш. парламентарії. Наприкінці 10 – у 1-й пол. 11.1918 в австр. столиці діяли Віденська делегація УНРади, Укр. військ. рада та Збірна станиця укр. армії. 1918–20 у Відні діяли посольства: УД (посол В. Липинський), УНР (посли В. Липинський, Г. Сидоренко) та ЗУНР (посли М. Василько, В. Сінгалевич). При посольствах були утворені Укр. пресова агенція (УНР) та Зх.-Укр. пресова агентура (ЗУНР). Відень став ключовим центром укр. політ. еміграції. Тут діяли укр. урядові інституції: представництво Директорії (А. Макаренко і Ф. Швець) (1920), ЗГ УНРади та уряд Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича (1919–23). На еміграції в А. було організовано закорд. групи укр. політ. партій: галицьких та буковинських (УНДП, УРП, Укр. селянсько-радикальна партія, УСДП, ХСП) та наддніпрянських (Укр. партія соціалістів-самостійників, УПСР, УСДРП, УНП). 1920 у Відні ств. Укр. союз хліборобів-державників, Буковинський політ. клуб. Укр. партіями сформовані міжпарт. орг-ції всеукр. х-ру: Укр. нац.-держ. союз (1920), Ліга відбудови України (1920), Всеукр. нац. рада (1921), УНС (1922), К-т оборони зх. укр. земель (1923). 21.02.1922 у Відні відбувся Конгрес укр. парламентаріїв. Укр. емігранти з Галичини утворили Зх.-укр. т-во Ліги Націй (1922–25). 1919–21 в А. діяла Місія УЧХ. Генерал-лікар Я. Окуневський представляв Україну в Центральному бюро для б-би з епідеміями в Сх. Європі. У Відні продовжили свою діяльність: студент. т-во "Січ", громад. орг-ції "Єдність" та "Родина". 20.07.1919 засновано Укр. наук. т-во у Відні. 1920 ств. професійні орг-ції: Загально-укр.

т-во економістів, Союз укр. журналістів і письменників, Гурток укр. старшин, Укр. жін. союз. 17.01.1921 у австр. столиці засновано УВУ, який восени того ж року переміщено до Праги. Укр. студентів у А. матеріально підтримувало Т-во прихильників освіти.

У Відні 1918–30 друкувалася укр. преса: "Борітеся-Поборете!" (1920–22), "Боротьба" (1920), "Бюлетень Місії УССР" (1922–23), "Бюлетень Українського Пресового Бюра" (1924–25), "Бюлетень Української Секції Заграничних Кореспондентів у Відні" (1926), "Визволення" (1923), "Віденський Альманах "Української Мистецької Накладні" (1921–22), "Відродження України" (1918), "Вісти Українського Національного Союзу" (1922), "Вістник Політики, Літератури й Життя" (1914–18), "Воля" (1919–21), "Воля України" (1921), "Єретик" (1925), "Книга" (1921), "Молоде Життя" (1921), "На переломі" (1920), "Наш Стяг" (1921), "Нова Громада" (1923–25), "Нова Доба" (1920–21), "Новий Шлях" (1924–26), "Об'єднання" (1924), "Праця" (1918), "Пресові Вісти" (1928–30), "Сміх" (1920), "Соборна Україна" (1921–22), "Україна" (1921–22), "Український Прапор" (1919–23), "Український Скиталець" (1920–23), "Український Союз Хліборобів Державників" (1920), "Український Філятеліст" (1925–39), "Хліборобська Україна" (1920–25), "Чорногора" (1921), "Ukrainische Korrespondenz" (1925). У 1919–21 у Відні друкувалися укр. геогр. карти поштові марки; у 1920-х працювали книжкові вид-ва: "Вернигора", "Видавництво Українського Союзу "Хліборобів-Державників", "Земля", "Українська Мистецька Накладня",

“Український Соціологічний Інститут”; відкрито 2 книгарні.

Духовне життя українців греко-католиків гуртувалося навколо церкви Св. Варвари, православні були парохіями Сербської церкви. 1919 у А. відбулися гастролі укр. хору під керівм О. Кошиця. На поч. 1920-х концертну діяльність проводили піаністи В. Божейко, Л. Колеса, Н. Нижанківський, віолончеліст Б. Бережницький; укр. п'єси ставив аматорський театр.

За громад. життям та політ. активністю укр. еміграції в А. слідували розвідки Польщі, Франції та більшовицької Росії. Влада А. не перешкождала політ. діяльності укр. еміграції. Після рішення Ради амбасадорів 14.03.1923 про передачу Сх. Галичини Польщі поліція заборонила послові В. Сінгалевичу займатися політ. діяльністю в А., а Є. Петрушевичу було відмовлено в продовженні австр. візи. Спеціальна Ліквідаційна комісія (голова – К. Левицький) припинила діяльність Колегії уповноважених Диктатора. Восени 1923 перестала існувати ЗГ УНРади. А. передбачила виплати пенсій колиш. урядовцям Австро-Угорщини, але в разі, коли вони не отримали австр. громадянства, ці виплати були мінімальними і, в умовах інфляції, не могли забезпечувати умов для існування службовців та їх родин. 1923–25 діячі політ. еміграції ЗУНР шляхом перемовин з урядом Польщі зуміли повернутися до Галичини. Політ. емігранти з Наддніпрянщини переїхали до ЧСР та Польщі. Окремі діячі (М. Грушевський, С. Вітик, М. Лозинський та ін.) – до рад. України (“зміновіхівщина”). У результаті А. та, зокр., Відень втратили своє значення для укр. руху – тут у 2-й пол. 1920-х–1930-х мешкало не більше 3000 українців (переважно колиш. військові, пенсіонери, робітники й студенти), майже всі – в столиці. Активісти укр. спільноти діяли в т-вах: Братство св. Варвари, “Громада”, “Родина”, “Січ” та Український клуб.

Лит.: *Агстнер Р.* Про цісарів, консулів і купців – Австрія і Україна 1785–2010 / пер. з нім. К. Поліщук. Wien, 2011; Архів Української Народної Республіки. Мі-

ністерство закордонних справ. Дипломатичні документи від Версальського до Ризького мирних договорів (1919–1921) / упоряд. В. Кавунник. К., 2016; *Дейвіс Н.* Європа: Історія. К., 2006; Діяльність Української Військово-санітарної Місії у Відні // Воля. Відень, 1920. 24 січ. Т. 1. Ч. 4. С. 166–171; *Дюрозель Ж.-Б.* Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / пер. з франц. К., 1995; *Ісламов Т. М.* Австро-Венгрия в Первой мировой войне. Крах империи // Новая и новейшая история. Москва, 2001. № 5. С. 14–46; *Кураев О.* Політика Німеччини й Австро-Угорщини в Першій світовій війні: український напрямок. К., 2009; *Кухар Р.* Віденська “Січ”. Історія Українського Академічного Т-ва “Січ” у Відні (1868–1947). В пам’ять 125-річчя оснування “Січі”. К., 1994; *Кушнір В.* Західноукраїнське товариство Ліги Націй та Міжнародна Унія товариств Ліги Націй (1922–1928) // Наукові зошити історичного факультету. Львів, 1999. Вип. 2. С. 224–228; *Лозинський М.* Свято 22. січня й українська еміграція // Визволення. Відень; Прага, 1923. Лютий. Ч. 1. С. 43–45; Над Синім Дунаєм. Ювілейний Збірник Українського Академічного Товариства “Січ” у Відні / Зредагували д-р О. Грицай і Т. Марітчак. Відень, 1932; *Наріжний С.* Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 (матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої). К., 1999; Нехай живе незалежна Галицька Держава! Збірка статей. Відень, 1922; Нотатки Андрія Жука про Всеукраїнську Національну Раду // Молода нація. Альманах. К., 2002. № 3. С. 228–230; *Павлишин О.* Закордонна Група Української Національної Ради у Відні (1919–1923 рр.) // Галичина. Ч. 23. Івано-Франківськ, 2014. С. 57–66; *Його ж.* Зовнішньополітична орієнтація західноукраїнського проводу у 1918 р. // Гетьман Павло Скоропадський та Українська Держава 1918 року. Науковий збірник, присвячений 125-річчю від народження Гетьмана Павла Скоропадського та 80-річчю проголошення Української Держави 1918 року. К., 1998. С. 152–155; *Його ж.* “Січовий Батько” на еміграції у 1919–1927 рр. // Кирило Трильовський і січовий рух. Коломия,

2014. С. 158–164; *Підкова І.* Сен-Жерменський мирний договір 1919 // Світова історія XIX–XX ст. Словник. Львів, 1998. С. 270; *Піскуп В.* Політичний вибір української еміграції (20-і роки XX століття). К., 2006; *Попик С.* Українці в Австрії 1914–1918. Австрійська політика в українському питанні періоду великої війни. К., 1999; *Снайдер Т.* Червоний князь: монографія. К., 2011; *Солляр І.* Всеукраїнська Національна Рада (1921 р.) // Український Альманах, 2001. Варшава, 2001. С. 108–109; *Терещенко Ю., Осташко Т.* Український патріот із династії Габсбургів: науково-документальне видання. К., 2011; Українська політична еміграція 1919–1945: Документи і матеріали. К., 2008; Українсько-австрійські зустрічі. Львів, б/р; *Цольнер Е.* Історія Австрії. Львів, 2001; Чому Український Союз Хліборобів Державників не вийшов у “Всеукраїнську Національну Раду” в Відні // Хліборобська Україна. Відень, 1921. Ч. II, III і IV. С. 186–190; *Binder H.* Galicien in Wien. Parteien, Wahlen, Fraktionen und Abgeordnete im Übergang zur Massenpolitik. Wien, 2005; *Idem* Polen, Ruthenen, Juden Politik und Politiker in Galicien 1897–1918. Wien, 1997; *Hornykiewicz T.* Ereignisse der Ukraine 1914–1922, deren bedeutung und historische Hintergründe. Philadelphia, 1966. Bd. I–II; *Skrypek J.* Ukraińcy w Awstrij podczas Wielkiej wojny i geneza zamachu na Lwów. Warszawa, 1939; *Wargelin Clifford F.* The Economic Collapse of Austro-Hungarian Dualism, 1914–1918 // East European Quarterly, XXXIV, No. 3. September 2000. P. 261–288.

Олег Павлишин

АВСТРО-УГОРЩИНА

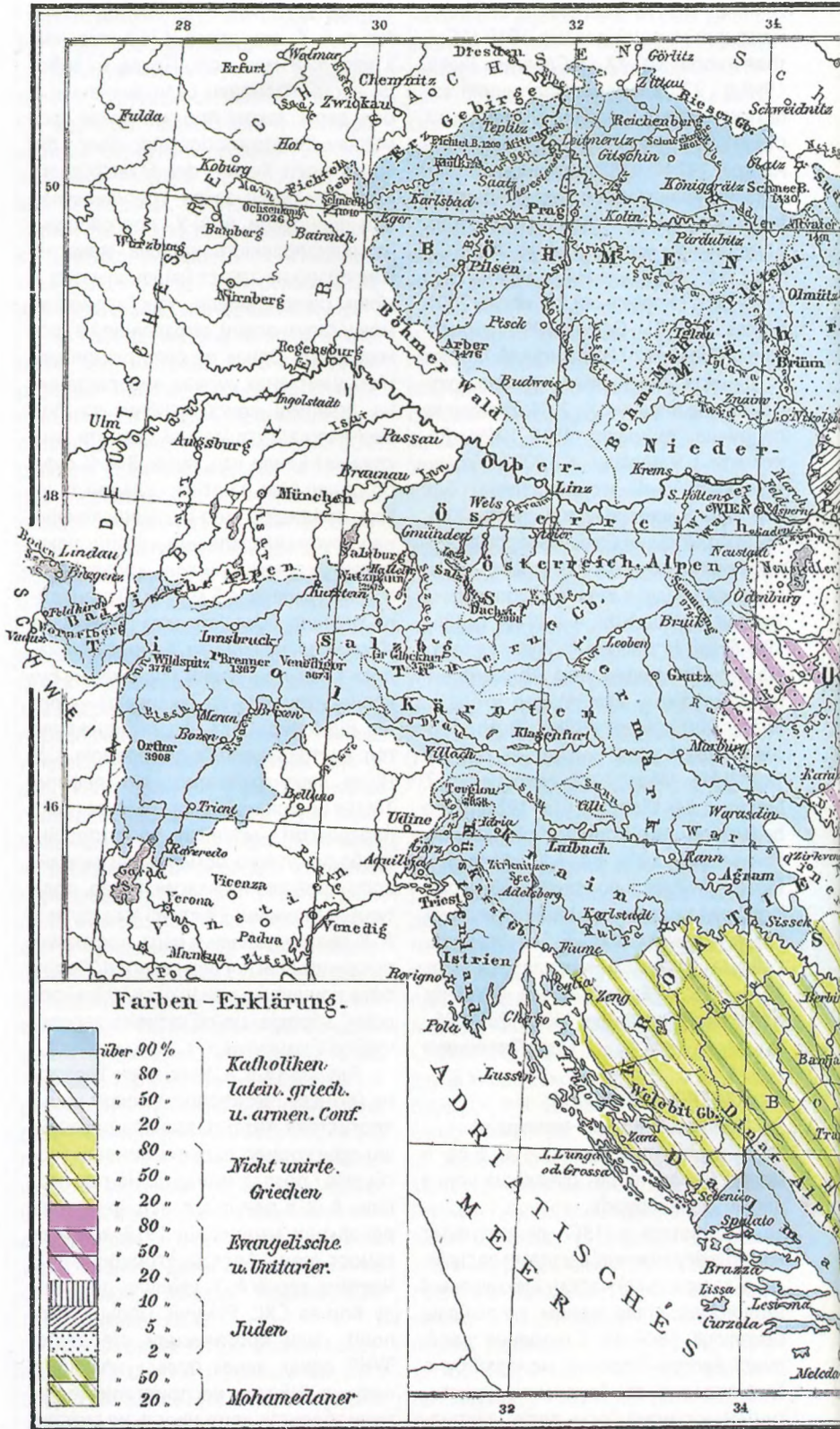
(Австро-Угорська монархія)

– дуалістична (двоєдина) д-ва в Центр. Європі, в бас. Дунаю, на чолі з династією Габсбургів.

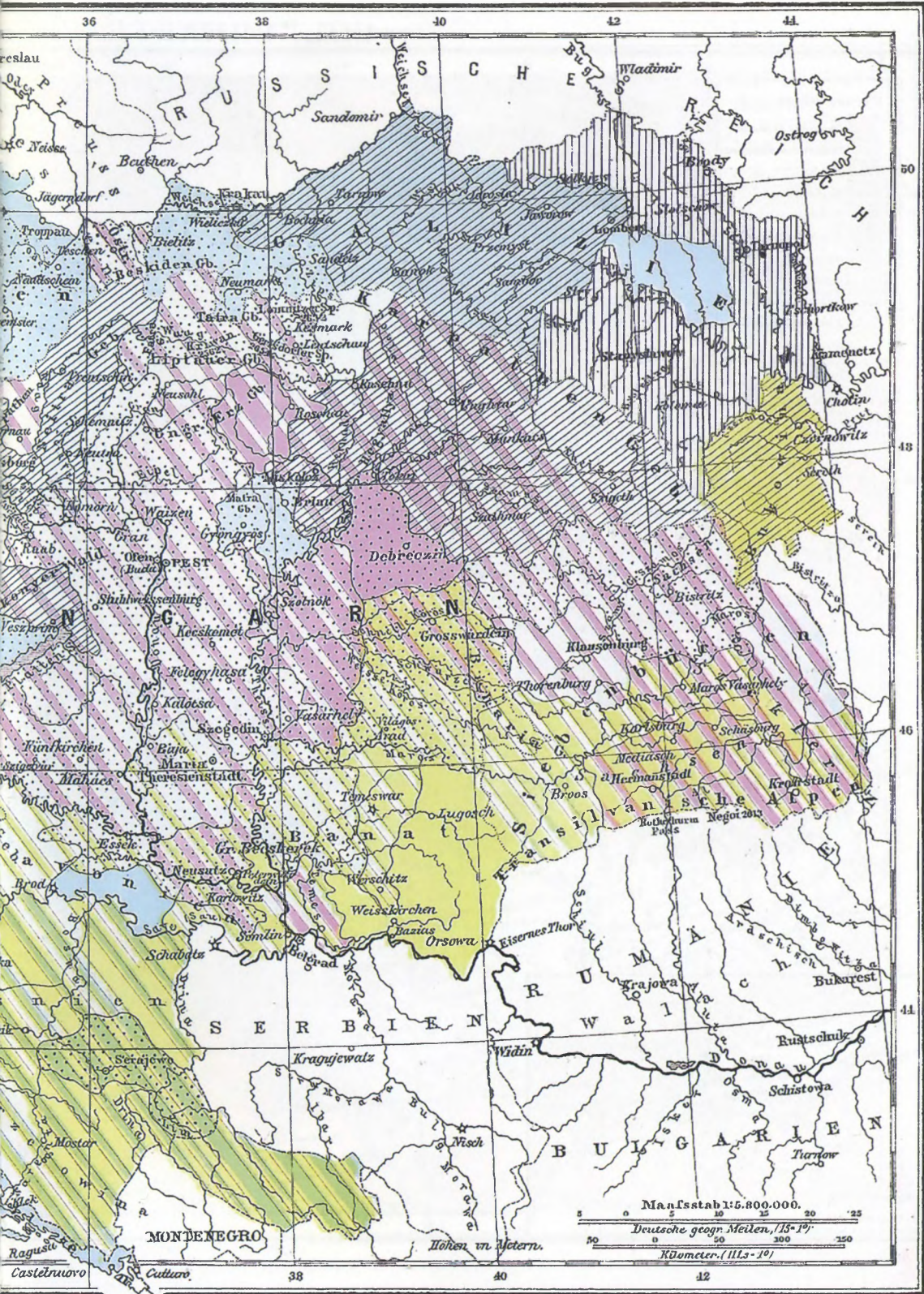
Утворилася в 1867 як результат компромісу між політ. елітами австрійської та угорської частин Габсбурзької імперії, що стало одним з наслідків революції 1848–49. Створення двоєдиної Австро-Угорської монархії було закріплене т. зв. Грудневою конституцією – сімома “осн. держ. закона-

ми” від 21.12.1867. Напередодні ПСВ тер-я А.-У. становила 676,6 тис. км² з нас. 52,8 млн осіб. Права і свободи австр. громадян були визначені в осн. держ. законі про заг. права громадян (Staatsgrundgesetz über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger). Конституційний закон урегулював нац. відносини в А.-У., проголошуючи рівноправність народів монархії, їхнє право на захист національності й мови, рівноправність усіх “крайових” мов у галузі освіти, управління і в громад. житті. Однак це була рівноправність у нерівних умовах: використання на практиці конституційних свобод залежало від соціальної повноти нац. спільнот і сили нац. рухів. В А.-У. були об’єднані різні за етніч. складом та істор. традицією тер-ї. Найчисленніші нац. групи склали німці, угорці, чехи, поляки, словаки, румуни, хорвати. Бл. 8 % нас. імперії (4,5 млн осіб) становили українці, більшість яких проживала в Галичині, де їхні нац. інтереси стикалися з нац. претензіями поляків, на Буковині – румунів, на Закарпатті – угорців. Від серед. 19 ст. нац. питання було гол. внутрішньополіт. проблемою А.-У. Після децентралізаторських реформ 1860-х ця монархія стала певним політ. парадоксом, оскільки конституційні свободи суттєво обмежували можливості проведення класич. імпер. політики. Наприкінці 19 ст. усі нац. рухи в А.-У. сформулювали в парт. програмах пріоритет власної державності. Попри офіц. концепцію монархії як “спільного дому” народів, це об’єктивно заперечувало її майбутнє.

Під час ПСВ А.-У. як член Троїстого (пізніше Четверного) союзу, який протистояв Антанті, зазнала поразки, що прискорило падіння династії Габсбургів і розпад монархії. На тер-ї колиш. А.-У. в результаті нац.-демократ. революції наприкінці 1918 виникли самост. д-ви – Австрія, Угорщина, ЧСР. Частина тер-ї А.-У. увійшла до складу Кор-ва СХС, Румунії, Польщі. Укр. політ. сили проголосили утворення ЗУНР, однак через польс.-укр. війну, падіння УНР та ін. несприятливі обставини зберегти державність не змогли.

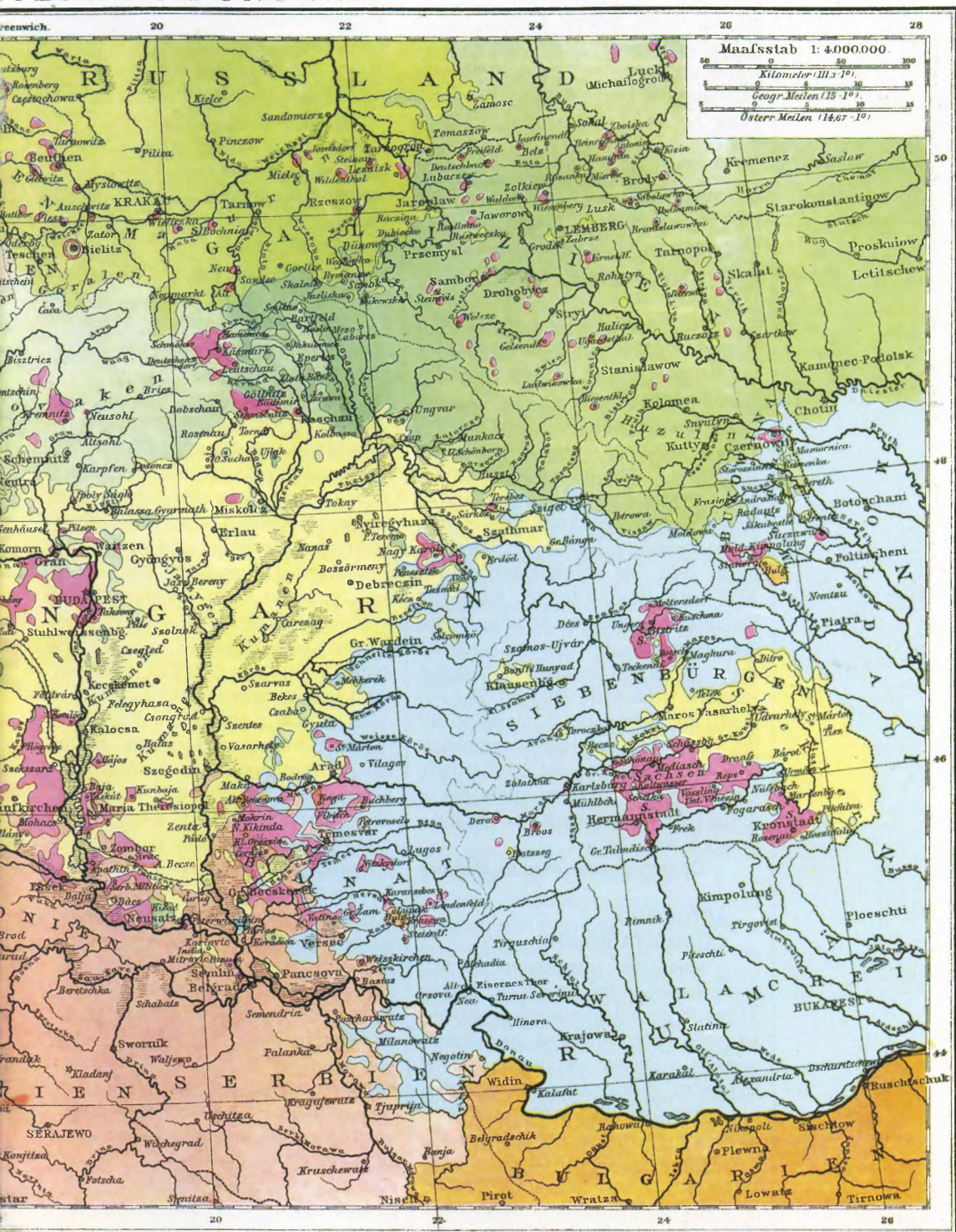

Релігійні конфесії
Австро-Угорщини

STERREICH-UNGARN.

Розмовні мови народів Австро-Угорщини

Належність нац. тер-й колиш. А.-У., зокр. українських, було врегульовано на Паризькій мирній конф. 1919–20 (Сен-Жерменський і Тріанонський мирні договори), а також (у випадку Галичини) за результатами паризької Ради послів Антанти 14–15.03.1923. Так укр. тер-ї колиш. А.-У. опинилися в складі різних д-в: Закарпаття – ЧСР, Буковина – Румунії, Галичина – Польщі. У сучасній Україні пам'ять про А.-У. зберігається в т. зв. габсбурзькому міфіві, центр. фігурою якого є постать цісаря Франца-Йосифа I (1848–1916).

Літ.: Аркуша О., Мудрий М. Австрія // Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / ред. О. Купчинський та ін. Т. 1. Львів, 2012. С. 67–76; *Тейлор А. Дж.* Габсбурзька монархія 1809–1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини / пер. з англ. А. Портнов, С. Савченко. Львів, 2002; *Цьолнер Е.* Історія Австрії / пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів, 2001; *Die Habsburgermonarchie 1848–1918.* Wien, 1973–93. Bd. I–VI / Herausg. im Auftrag der Kommission für die Geschichte der österreichisch-ungarischen Monarchie von A. Wandruszka und P. Urbanitsch; 2000. Bd. VII / Herausg. im Auftrag der Kommission für die Geschichte der Habsburgermonarchie von H. Rumpler und P. Urbanitsch; *Dziadzio A.* Monarchia konstytucyjna w Austrii (1867–1914). Władza – obywatel – prawo. Kraków, 2001.

Олена Аркуша, Мар'ян Мудрий

АВТОНОМІЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

– концепція розв'язання польсь.-укр. суперечностей у міждерж. Польщі та спосіб досягнення міждерж. визнання польсь. суверенітету на спірній тер-ї шляхом надання регіонові статусу широкого самоуправління чи територ. автономії. Додатковими підставами для окремого трактування Сх. Галичини в 2-й Речі Посполитій були автономія кор-ва Галичини і Лодомерії в Австро-Угорщині, невизначений міждерж.-правовий статус Сх. Галичини в 1918–23 та високий рівень напруженості укр.-польсь. відносин.

У 05.1919 польський ННС виступав з пропозицією надання Сх. Галичині автономії, проект якої не був розроблений і яка слугувала інструментом досягнення дозволу Антанти на окупацію цієї тер-ї. Рішення Ради міністрів закорд. справ союзних д-в, ухвалене 25.06.1919 на пропозицію Комісії для польсь. справ, про тимчасову передачу Сх. Галичини під управління Польщі, ставило умови надання територ. автономії, гарантування реліг. і політ. свобод та визнання права нас. на висловлення свого рішення про держ. належність краю. 5.07.1919 польсь. делегація запропонувала Комісії для польсь. справ проект Статуту Сх. Галичини, за яким регіону надавалася автономія з окремим сеймом, що мав повноваження в галузі к-ри, освіти, охорони здоров'я, місц. комунікацій, рільництва, торгівлі, пром-ті та ін. справах. Виконавчу владу здійснював губернатор, призначений главою польсь. д-ви. Міністр без портфеля в Раді міністрів Польщі мав займатися галиц. справами, а укр. урядовець виконував дорадчі функції при польсь. уряді. В рамках кожного мін-ва створювалися департаменти для справ Сх. Галичини. Офіц. мовами вважалися польсь. і укр.

На основі цього проекту Верх. Рада Антанти, плануючи передати регіон під 25-річне управління Польщі, розробила 20.11.1919 Статут для Сх. Галичини. Законодавчим органом ставав однопалатний сейм Сх. Галичини, що обирався на пропорційній основі на 5 р. До повноважень сейму належало прийняття законів щодо регулювання питань культу, освіти, соц. опіки, розвитку комунікацій, рільництва, торгівлі і пром-ті, земельн. справ і т. п. Губернатор мав право вето на ухвалені сеймом закони, яке було абсолютним у питаннях освіти, а в земельн. питаннях передавалося на вирішення Ради Антанти. Населення Сх. Галичини мало обирати за пропорційною с-мою депутатів сейму Польщі, уповноваженого розглядати законопроекти щодо регіону, за винятком компетенцій крайового сейму. В Раді міністрів Польщі один міністр, призначений главою д-ви з мешканців краю, мав представ-

ляти інтереси Сх. Галичини. Окремий укр. урядовець мав бути при польс. Раді міністрів радником у справах укр. меншини і ГКЦ. Виконавчу владу здійснював губернатор, якого призначав і відкликав глава польс. д-ви. Його обов'язком було виконання законів сейму Польщі і сейму Сх. Галичини. Він вводив у дію закони крайового сейму, мав право вето, призначав регіон. міністрів за пропорційним принципом. Судову владу представляв Найвищий трибунал у Львові, члени якого мали обиратися за виборчою с-мою або призначатися главою польс. д-ви на пропозицію губернатора. Їхнє усунення належало до виключної компетенції трибуналу. Сформовані в Сх. Галичині військ. частини в мирн. час мали перебувати тільки на теренах краю. Передбачалася амністія для мешканців краю за політ. дії від початку РСВ до запровадження Статуту для Сх. Галичини. Гарантувалося дем. права громадян, заборонялося проведення колонізації. Заходами польс. уряду Верх. рада союзних і заприязнених д-в 22.12.1919 призупинила розробку Статуту для Сх. Галичини, зарезервувавши право заново повернутися до розв'язання цієї проблеми.

Розробка й можливе прийняття Антантою статуту про автономію у не вигідній для Варшави редакції та потреба розв'язання укр.-польс. протиріч у Сх. Галичині послужили стимулом для появи польс. проектів автономії. Конституція Польщі, ухвалена 17.03.1921, передбачала можливість надання нац. автономії в межах заг. самоврядування (ст. 109). Концепція автономістського розв'язання висувалася лівоцентрист. табором польс. політикуму: Польс. партією соціалістичною (ППС) та Польс. нар. партією "Визволення" (ПНП-В). Т. Голувко розробив перший нарис широкої політ. автономії Сх. Галичини, за яким передбачалося утворення в краї сейму й уряду. В компетенції польс. уряду залишалися питання зовн. відносин, фінансова, митна, торг. і військ. політика. Проблема територ. автономії Сх. Галичини дискутувалася на XVIII конгресі ППС (1921), після чого була

створена комісія під кер-вом Г. Діаманда для обговорення осн. положень законопроекту. На основі цих дискусій М. Недзялковський опрацював проект територ. автономії Сх. Галичини, яка мала складатися з 2 в-в (Галицького і Подільського) зі спільним крайовим сеймом і крайовою радою. До їхньої компетенції належали справи мовної, реліг., освіт., та екон. політики, місц. адміністрація, поліція та зем. справи за винятком аграрн. реформи. Для нагляду за діяльністю крайових сейму і ради призначався держ. підсекретар для Сх. Галичини. Гарантувалося збереження прав польс. меншини. Проект розглядався як перший крок, за яким мало настати надання автономії для Волині і Пд. Полісся з можливим їх майбутнім об'єднанням зі Сх. Галичиною. Проект М. Недзялковського викликав несприйняття з боку сх.-галиц. окружної орг-ції ППС, яка вимагала обмежитися культ.-нац. автономією чи воєвод. самоуправлінням та виключити Львів і нафтовий басейн з меж автономії. Компромісу було досягнуто домовленістю запропонувати сеймові принцип проекту і вимагати від уряду детальної розробки закону.

На виконання рішення сейму від 26.07.1922 уряд Ю. Новака створив комісію експертів (М. Бобжинський, В.-Л. Гжендзельський, С. Кашніца, В. Голевський, П. Лонгшамп), на розгляд якої було представлено 3 проекти: 2 – авторства М. Бобжинського і 1 – С. Лося. За формою вони становили договір між Антантою і Польщею, а осн. відмінність полягала в тому, що перші розв'язували справу Сх. Галичини з опорою на утворення 3-х в-в, а останній впроваджував єдине "Руське" в-во. Взявши за основу 2-й проект М. Бобжинського, комісія відійшла від форми міжнар. договору і замінила положення автономії воєвод. самоуправлінням. Воєвод. сеймики наділялися обмеженими повноваженнями, а їхні закони вимагали затвердження президента і відповідного міністра. Представництво нац. палат сеймиків узалежнювалося від співвідношення чисельності польс. і "руської" курій. За-

боронялося проведення колонізації в Сх. Галичині.

При розгляді законопроекту в конституц. комісії сейму 23.09.1922 С. Гломбінський від імені ННС вніс окремий проект, перша частина якого містила норми воєвод. самоуправління для всієї д-ви, а друга стосувалася конкретно трьох сх.-галиц. в-в. За основу другої частини було взято урядовий законопроект, однак проект ННС йшов далі в справі нівелювання прав укр. більшості Сх. Галичини. Обмежувалася недоторканість депутатів сеймиків, воєводам надавалося право скасування прийнятих ними законів. Проект не визнавав принципу пропорційності виборів, надаючи обом куріям однакову кількість мандатів. Проект ННС став основою для ухваленого Установчим сеймом 26.09.1922 закону про принципи заг. воєвод. самоуправління, зокр. Львівського, Тернопільського і Станиславівського в-в. Підтримали його правоцентрист. фракції, ППС і ПНП-В голосували проти. Закон складався з 2-х осн. розділів: перший стосувався загальнодерж. воєводського самоуправління, другий – 3-х сх.-галиц. в-в. Згідно з законом, воєвод. сеймикам передавалися справи к-ри, економіки, комунікації, охорони здоров'я, соц. опіки, адміністрації самоуправління і громад. фінансів, причому держ. закони мали визначити компетенцію сеймиків у цих галузях. Воєвод. закони набирали чинності на тер-ї в-ва після санкції президента Польщі, контра-сигнації голови Ради міністрів і відповідного міністра та опублікування в урядовому органі в-ва. Виборчу ординацію до сеймиків мав ухвалити сейм Польщі. Президент Польщі скликав сеймики принаймі раз на рік, призупиняв і розпускав. Депутатська недоторканість діяла тільки протягом тривання нарад сеймику. Виконавчими органами були воєвод. виділи, склад яких мав визначити окремий закон. Воєвода представляв у сеймику уряд Польщі, мав право вносити законопроекти, призупиняти будь-яку ухвалу сеймику, що не підлягала санкції президента Польщі, та ухвали воєводсько-

го виділу. В такому разі воєвода повідомляв відповідного міністра і справу передавали на розгляд Верховного адм. трибуналу, процедурні дії якого мав визначити окремий закон.

До компетенції 3-х сх.-галиц. воєвод. сеймиків належали справи реліг. визнань, громад. освіти (за винятком ун-тів і вищ. шкіл), громад. добротності, охорони здоров'я (за винятком санітарної поліції), місц. доріг, аграрні питання (окрім земельн. реформи), пром-ті і торгівлі, регулювання річок, меліорації, орг-ція і адміністрація гмін і повітів, воєвод. бюджету та ін. справи, передані сеймом Польщі. Сеймики склалися з 2 палат, одну з яких становили послы укр. (руської) курії. Львівський сеймик мав налічувати 100 депутатів (по 50 у кожній палаті), станиславівський і тернопільський – по 60 депутатів (по 30 у кожній палаті). Палати засідали окремо, у спільних справах вимагалось рішення обох палат, у справах однієї курії – тільки однієї відповідної палати.

Воєвод. виділ складався з воєводи або його заступника, як голови, та по 8 членів і 8 заступників. З них половина обиралася відповідною палатою сеймику (по 4 члени і 4 заступники), а половина призначалася воєводою з-поміж громад. відповідних курій. Народи нац. секцій виділу проходили окремо під кер-вом воєводи чи його заступника. При прийнятті рішень діяв той самий принцип, що і в палат сеймику. Передбачалося призначення урядовців за пропорційним принципом. Заборонялося проведення колонізації. Держ. органи і суди використовували польс. мову, органи самоуправління мали право вибору мови. Мова викладання в школах, утримуваних окремими палатами, передавалася на їх визначення.

Декларувалося, що сейм Польщі ухвалить заснування укр. ун-ту і виділить фінансування з бюджету д-ви. Ун-т буде підпорядкований безпосередньо Мін-ву реліг. визнань і громад. освіти. Воєводські і держ. закони та розпорядження мали публікуватися в офіц. органі двома мовами. Передбачалося імплементація мовами. Передбачалося імплементація мовами.

тацію воєводського самоуправління сх-галиц. в-в та заснування укр. ун-ту протягом 2 р. з часу оголошення закону. Закон про воєвод. самоуправління не задовольняв ні польс., ні укр. сторону. Ставши формальним мотивом для визнання 15.03.1923 Радою амбасадорів суверенних прав Польщі в Сх. Галичині, ніколи не був утілений у життя.

Лім.: Ґеник М. А. Проблема автономії західноукраїнських земель в 1921–1922 рр. // Проблеми слов'янознавства. Львів, 1996. Вип. 49. С. 87–90; *Partyka A.* Polskie koncepcje autonomii Galicji Wschodniej w latach 1919–1922 // *Studia Historyczne.* Kraków, 1976.¹ 4. S. 563–575; *Śliwa M.* Dwa socjalistyczne projekty autonomii terytorialnej dla Ukraińców w II Rzeczypospolitej // *Polska i jej wschodni sąsiedzi / pod red. A. Andrusiewiczza.* Rzeszów, 1997. S. 315–332.

Микола Ґеник

АГРАРІЗМ ("Третій шлях") – політ. доктрина низки селян. партій та рухів ЦСЄ 1880–1940-х. Проголошувала, що основою економіки є землеробство, а осн. прошарком сусп-ва – селяни; висувала концепцію нового устрою, середнього між капіталізмом і соціалізмом; пропагувала кооперацію. У вузькому розумінні – вимога перерозподілу землі на користь малоземельних і безземельних селян, формування прошарку заможн. селянства. Згідно з А., селянство зосереджує в собі гол. позитивні цінності та якості сусп-ва, є осердям стабільності д-ви й зберігачем нац. ідентичності, тому має диктувати свою політичну та екон. волю сусп-ву.

Виник у Німеччині. Поширенню його ідей сприяли нім. вчені А. Шеффле (автор терміна), Г. Руланд. Ідеологію А. прийняли: Польс. сел. партія, Чеська аграрна партія, Болг. землеробський нар. союз та ін. Відомі ідеологи А.: А. Шwegла, М. Годжа, О. Франкенбергер (ЧСР), А. Стамболійський (Болгарія), Я. Домбський (Польща). В Україні аграристські за змістом ідеї розробляв В. Липинський – ідеолог доктрини Укр. демократ. хлібороб. партії (1917). Польс. прихильники А. – В. Вітос,

М. Ратай, В. Кернік та ін., перебуваючи при владі в 2-й Речі Посполитій, проводили політику підтримки в Зх. Україні польс. селянства.

Лім.: Матвеев Г. Ф. "Третий путь"? Идеология аграризма в Чехословакии и Польше в междувоенный период. М., 1992; *Носкова А. Ф.* К вопросу об аграризме в крестьянском движении в странах Центральной и Юго-Восточной Европы // *Советское славяноведение.* 1981. № 2; *Materiały źródłowe do historii polskiego ruchu ludowego.* Warszawa, 1966.

Микола Вітенко

АГРАРНА ПОЛІТИКА ПЛЬЩІ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ –

складова частина заходів, які здійснювали уряди 2-ї Речі Посполитої в Галичині й на Волині 1919–39, спрямована на зміцнення польського окупац. режиму, через с-му заходів в економічній, особливо с.-г., сфері.

ЗУЗ на момент встановлення польс. влади мали низку проблем в аграрній сфері. Серед них – малоземелля селян, черезсмужжя і вузькосмужжя, панцизняні пережитки у вигляді сервітутів, відробітків та боргових зобов'язань перед поміщиками, відсталий рівень агрокультури, відсутність коштів для модернізації с. госп-ва, в т. ч. для механізації, електрифікації села, збільшення площ під тех. к-рами, впровадження більш продуктивних сортів рослин та порід тварин. Аналогічні труднощі мали селяни з етнічних польс. земель. Їх вирішення передбачалося політ. програмами низки польс. партій, зокр. найбільш впливових – ППС (Ю. Пілсудський), НДП (Р. Дмовський) та ПСЛ-Пяст (В. Вітос), що посідали панівні позиції у сеймі та урядах Польщі. В центрі їх аграрної політики було питання перерозподілу землі. Його вирішення здійснювалося виключно в інтересах польс. нас., шляхом реалізації низки заходів. Вони мали забезпечити екон. і політ. домінування польського етносу, сприяти його чисельному зростанню та зменшенню частки ін. народів, насамперед українців, у заг. стр-рі нас. ЗУЗ, а Галичину та Волинь перетворити

на аграрно-сировинний придаток внутрішньої метрополії.

Аграрна політика Польщі передбачала: 1) обмеження прав українців на користування землею (в Галичині до 03.1923 позбавлені права купляти землю, надалі при купівлі землі зазнавали дискримінаційних обмежень); 2) парцеляцію і продаж землі в Галичині й на Волині польс. переселенцям-осадникам; 3) обмеження діяльності та встановлення контролю за укр. с.-г. та екон. т-вами; 4) зосередження переробної та харчової пром-ті в руках польс. великих землевласників та акціонер. т-в і т. д. Реалізація цих напрямів аграрної політики відбувалася в результаті ухвалення відповідних законів парламентом, розпоряджень уряду, директив окремих мін-в та відомств.

Ще в ході польсько-української та радянсько-польської війн польс. парламентом було прийнято низку законів, що заохочували польс. селян до служби в польс. армії. Ними передбачалося передання на пільгових умовах, а то й безкоштовно земельних наділів (парцель) усім офіцерам польс. війська, а також солдатам, які зазнали поранень, чи сім'ям загиблих. Нові землевласники мали поселитися компактними групами в прикордон. в-вах (насамперед у Галичині та на Волині). Їхні поселення (осади) ставали опорними пунктами для польс. влади в сільс. місцевості. Осадники отримували на пільгових умовах кредити, реманент, посівний матеріал, робочих тварин. Вони мали право на носіння вогнепальної зброї і проведення щотижневих локальних військ. навчань. У результаті за 1919–20 у Львівське, Станіславське та Тернопільське в-ва було переселено понад 12 тис. сімей осадників, які отримали понад 200 тис. га землі. Понад 250 тис. га надано польс. осадникам на Волині. Активна колонізація ЗУЗ тривала до 1929, коли була загальмована світовою екон. кризою. Після 1933 практика осадництва була відновлена, хоча і в менших обсягах.

Завдяки осадництву та кадровій політиці польс. властей у пром-ті й держ. стр-рах, ураховуючи природний

приріст нас., частка поляків у Сх. Галичині 1921–31 зросла з 26,9 до 29,9 % (на 347 тис. осіб), а на Волині – з 11,1 до 15,5 % (на 155 тис. осіб).

Аграрне осадництво суттєво погіршило екон. становище укр. селян Галичини та Волині, сприяло їхній еміграції за межі Польщі. Осадництво загострювало складні польс.-укр. взаємини, сприяло радикалізації укр. нац.-визвол. руху.

Польс. осадники та поміщики виступали опорою польс. влади на місцях і вороже сприймалися українцями. Саме на ці категорії польського нас. було спрямовано саботажні акції ОУН.

Земельне питання, через складну політичну ситуацію в Польщі, було об'єктом торгів між укр. послами і представниками проурядових партій у 1920 та 1934. В результаті домовленостей 1934 низка укр. громад. орг-цій та с.-г. т-в була допущена до парцеляції поміщицьких маєтків, хоча влада контролювала списки українців-парцелянтів. Активніше до участі у парцеляції допускали представників ГКЦ.

Під виглядом земельн. реформ 1919–39 польс. влада реалізувала польс. с.-г. колонізацію укр. земель. В особі осадників передбачалося створити зразкові г-ва польс. фермерів, які мали стати соціальною опорою політ. режиму на сх. і пд.-сх. окраїнах Польщі й пом'якшити гостроту аграрного перенаселення у метрополії. Та більшу частину парцельованих земель придбали укр. селяни в ході т. зв. сусідської парцеляції чи викупивши її в польс. спекулянтів. Загалом дії польс. влади в аграрній сфері спричинили кількарізове зростання цін на землю. Спекулятивні ціни переважали будь-які ймовірні прибутки від землекористування і зумовлювали вимивання коштів із зх.-укр. села, збідніння місц. селянства. Результатом прорахунків польс. властей стало банкрутство частини польс. осадників, масова корупція у торгівлі землею на місцях. Унаслідок реалізації аграрних реформ більшість селян і с.-г. робітників, які придбали землю в борг, розорилися під вагою заборгованості й оподаткування. Продаж сел. майна

за борги став звичним явищем. Лише після 1933 влада пом'якшила с-му оподаткування села. При цьому відбулася чергова дискримінація місц. населення. Було списано половину кредитів осадників, чверть кредитів поміщиків, скасовано податки для останніх. Фаворизування поміщиків та осадників здійснювалося під час закупівлі в нас. с.-г. продукції (для них закупівельні ціни були вищими за ринкові, тоді як для пересічних селян навпаки). Для поміщиків за рахунок селян запроваджувалися премії за експорт с.-г. продукції, знижувалися тарифи на перевезення збіжжя тощо.

Земельне питання спричинило низку політ. скандалів і відставок. Так, близьких прем'єр-міністра Польщі В. Вітоса було викрито в спекуляціях із землею у Терноп. в-ві. Були й ін. гучні справи. Як правило, такі скандали використовувалися прихильниками режиму санації для посилення авторитаризму в д-ві.

Аграрна політика Польщі впродовж міжвоєн. періоду, замість вирішення екон. проблем, призвела до загострення польс.-укр. взаємин. Укр. громадянство з кожним роком посилювало опір офіц. політиці польс. урядів, гуртувалося навколо власних політ. партій, громад. орг-цій, с.-г. т-в, ГКЦ.

Заходи толерування осадників, окремих орг-цій та т-в у аграрних питаннях спричинили корупцію та розкрадання держ. коштів, зумовили численні спекуляції та махінації на ринку землі, негативно відобразилися на становищі с. госп-ва не лише ЗУЗ, але й цілої 2-ї Речі Посполитої, посилювали в країні антидемократ. процеси.

Літ.: Васюта І. К. Галицько-волинське село між світовими війнами. Львів, 2010; *Виздрік В.* Галицьке село: соціально-економічне життя та суспільно-політичні процеси (1919–1939). Львів, 2015; *Кугутяк М. В.* Галичина: сторінки історії : нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993; *Його ж.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. Івано-Франківськ, 2002. С. 145–155; *Павликовський Ю.* Земельна справа

у Східній Галичині (короткий історичний і економічний огляд земельного питання та сучасний його стан). Львів, 1922. С. 15; Польська колонізація Східної Галичини. Відень, 1921. С. 16–17; *Смолей В. В.* Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: історико-правовий контекст 1919–1939 рр.). Тернопіль, 2003.

**Микола Вітенко,
Микола Кугутяк**

АГРАРНА РЕФОРМА В ЗУНР займала чільне місце серед проблем галицького державотворення. Осн. параметри та принципи обговорювалися ще з довоєн. періоду. Підготовка реформи декларувалася вже 5.11.1918 у відозві УНРади "Український народ". Принципи мали розробити Центральне бюро УНРади та Харчовий уряд (гол. С. Федак), згодом ДСЗС. На підготовку закону впливали держ. секретар закорд. справ М. Лозинський, рільничі референти при держ. повітових комісаріатах, управи держ. маєтків, лісові управи. У 01.1919 на сесії УНРади створено земельну комісію (С. Данилович, С. Вітик, А. Шмігельський, П. Шеке-рик-Доників, Т. Старух, Л. Петрушевич, С. Онишкевич, І. Макух та ін.). Вона регламентувала проведення весняних польових робіт, умови оренди землі. Дискусійним виявилось питання координації проведення земельної реформи з УНР. Земельний закон Директорії УНР 8.01.1919 засуджувався послами УНРади як такий, що направлений на соціалізацію землі й ліквідацію приватної власності.

18.01.1919 ДСВнС своїм розпорядженням створював місц. рільничі комісії, що мали вести облік заможних та бідних господарів, засіяної ріллі. 23.01.1919 на Трудовому конгресі в Києві очолювані Т. Старухом представники галиц. селянства вимагали узаконення приватної власності на землю, передачі землі тим, хто її обробляє, обмеження максимального землеволодіння 50 моргами землі і конфіскації земельних надлишків за викуп.

30.01.1919 аналогічні вимоги висунула очолювана М. Мартинцем прав-

нича комісія при ДСЗС. Проти поширення в ЗОУНР аграрного закону Директорії виступив і віце-президент УНРади Л. Бачинський. Натомість С. Данилович висловився за передачу панських фільварків громадам у колективну власність. Члени комісії вимагали прискорення реформи. Осн. параметри А.р. в ЗУНР пропонували С. Голубович (УНТП), Л. Бачинський (УРП), С. Данилович (СРС). Дискусія між ними посилювалася міжпарт. б-бою, звинуваченнями з боку Антанти в прихильності ЗУНР та УНР до більшовизму.

21.02.1919 ДСЗС і ДСВнС прийняли постанову про примусовий обробіток землі, залишеної власниками. Така земля передавалася в оренду спец. повітовими чи громад. комісіями. Передбачалося покарання за псування чи переховування посівного збіжжя, інвентарю. За "Основами земельного закону" від 7.03.1919 пасовища передавалися у користування сільс. громад, ліси – у держ. власність. На селян, які ухилилися від участі у війні з Польщею, дія земельної реформи не поширювалася. "Основи" загострили протиріччя між УНДП, УРП та СРС, представниками інтелігенції та ГКЦ.

Невирішеність аграрного питання звужувала соціальну підтримку УНРади. Наприкінці 02.1919 у низці повітів пройшли віча з приводу А.р. в ЗУНР. Вимоги селян набували все більш радикального спрямування. В окремих селах мешканці розпочинали поділ землі. У Яворівському пов. роздавали по 15 моргів українцям, які служили в ГА, іншим – по 4. Ситуація прискорювала вирішення аграрного питання згори.

А.р. в ЗУНР реалізовано однойменним законом УНРади від 14.04.1919. Відповідно до нього конфіскації підлягали держ., церк., двірські й фундаційні землі, що належали династії Габсбургів, земельні наділи, які перевищували встановлені розміри власності, а також живий та мертвий інвентар. Зберігалося приватна власність на землю. Закон 14.04.1919 не регламентував юридичних меж власності та відшкодування власникам конфіскованої землі. Без

компенсації конфіскували угіддя Габсбургів, учасників збройної агресії проти ЗУНР, а також землі, набуті шляхом спекуляції. Поза увагою залишалися питання камасації (ліквідації черезсмужжя) та сервітутів. У майбутньому вони мали вирішуватися соймом ЗУНР. Розподіл землі мало бути проведено одразу після завершення польс.-укр. війни. У першу чергу передбачалося наділення землею вояків ГА та військових вдів і сиріт. Дезертирів та ухильників від військ. служби, звинувачених у держ. зраді осіб позбавляли права на отримання конфіскованої землі. На перехідному етапі земля підпорядковувалася земельним к-там.

А.р. в ЗУНР мала поміркований х-р, була результатом компромісу осн. політ. партій, зовн.-політичного впливу.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 336–337; *Кугутяк М. В.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. Івано-Франківськ, 2002. С. 131; *Павлишин О.* Підготовка аграрної реформи в ЗОУНР // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 6. Львів, 2000. С. 170–183; *Тинченко Р.* Земельна реформа ЗУНР (ЗОУНР) 1919 р. // Український історичний збірник. 2012. Вип. 15. С. 105–118.

**Микола Вітенко,
Микола Кугутяк**

АДВОКАТУРА В ЗУНР – самоврядний орган, покликаний захищати і представляти інтереси клієнтів у суд. органах.

А. в ЗУНР діяла за встановленими в Австро-Угорській імперії законами, адвокатська робота належала до кола вільних професій. Участь адвокатів у суд. процесах регламентувалася чинним законодавством та змінами в суд. с-мі ЗУНР. Орг. основою діяльності адвокатів у новій д-ві залишалася Палата адвокатів у Львові. Захоплення Львова польс. стороною ускладнило процес комунікації адвокатів з вищим самоврядним адвокатським органом.

В умовах польс. військової агресії на українські землі ДСС змушений був унормувати функціонування адвокатури в ЗОУНР. Відповідний розпорядок був ухвалений 15.04.1919, де зазначалося про намір утворити Палату адвокатів у Станиславові, яка б регулювала діяльність адвокатського корпусу на підконтрольних українському уряду тер-ях. У розпорядку зазначалося, що Палата адвокатів у Станиславові буде утворена з усіх адвокатів, які мають свій осідок у суд. округах Станиславів, Бережани, Коломия, Чортків. Члени Палати адвокатів у Станиславові переставали бути членами Палати адвокатів у Львові. Передбачалося провести перші заг. збори адвокатів, на яких мало бути ухвалено статут, обрано виділ, дисциплінарну раду й екзаменаторів для адвокатських іспитів. Урядовою мовою діяльності палати і адвокатів визначалася українська, згідно із Законом про мови від 15.02.1919. Адвокатські іспити на час надзвичайного стану (війни) передбачалося складати в Окремім судовім сенаті II інстанції, іспитову комісію визначав ДСС на 3 р. чинності. Розпорядком секретаріату затверджено текст і порядок складання адвокатської присяги (приречення). Її текст був коротким: "Прирікаю бути вірним Українській Народній Республіці, повинуватися основним і усім іншим законам Української Народньої Республіки та сповнювати совісно мої обов'язки як адвокат".

Раз складена присяга була незвотною. Адвокатів, які склали присягу раніше, від нової звільняли. Розпорядком визначалася назва правозахисника – "адвокат", натомість раніше вживані різні додатки до неї (карний оборонець, надворний і судовий, крайовий, судовий адвокат) заборонялися. Однак ці норми так і не набули своєї правової дії через окупацію галицьких земель польс. армією 1919.

Літ.: Вісник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. Вип. 8. Станиславів. 30 квіт. 1919. С. 61–62; Західно-Українська Народна Республі-

ка 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. і відп. ред. О. Ю. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001.

**Ірина Василик,
Степан Кобута**

АДЛЕР Зіґфрід

(д. н. і с. н.) – військовик, четар 7-го гарматного полку. Н. у м. Відень. В ГА від 12.1918.

Літ.: Якимович Б. Німці в Українській Галицькій Армії // Якимович Б. Україна та українці: події далекі і близькі. Вибрані праці. Львів, 2014. С. 438–446.

Богдан Якимович

АКАДЕМІЧНА ГІМНАЗІЯ – навч. заклад у Львові, найдавніша г-зія в Україні. Заснована 24.10.1784 за розпорядженням австр. імператора Йосифа II. Заклад створено як частину Львів. ун-ту. Випускників А.г. зараховували до ун-ту без вступних іспитів. Розташову-

Академічна гімназія

валась на 2-му поверсі будинку монастиря і костелу Св. Трійці, від 1831 – у бічному крилі монастиря бернардинців. У 1-й пол. 19 ст. А.г. мала 6 класів, у них навчалось 450–600 учнів. У програмі навч. були релігія, лат. мова, географія, арифметика, л-ра, стилістика, грец. мова, історія, алгебра. Мова викладання – лат., частково нім. Відомими директорами А.г. на початковому етапі були Ф. Мільбахер (перший директор), К. Кригельштайн.

Зміни в статусі А.г. відбулися внаслідок "Весни народів". Урядовими розпорядженнями введено факультативне вивчення укр. та польс. мов, а обов'язковими предметами стали природа (мінералогія) і нім. мова. На підставі розпорядження МОНВ (№ 28 від 8.01.1849), навчання укр. мови для всіх класів стало обов'язковим від 5.02.1849. Однак через нестачу україномовних фахівців та відповідних підручників професори викладали нім. мовою. А.г. одержала право проводити іспити для вчителів і видавати кваліфікаційні свідоцтва. 1850 вперше відбувся іспит зрілості під орудою інспектора Є. Лінцбауера. Від 1850/51 н. р. іспити зрілості проводили двічі на рік.

1863/64 н. р. укр. мовою дозволено користуватися під час навчання лат. мови, географії, математики й природи. Від 1865 укр. мовою навчали в чотирьох нижчих класах г-зії. Ухвала Галицького крайового сейму 1867 про викладання у старших класах г-зії польс. мовою викликала обурення серед викладачів та учнів. Після наполегливих петицій, протестів професорів г-зії, укр. сеймової репрезентації та гол. управи т-ва "Прогресивіта", ухвалою Крайової шкільної ради від 31.05.1873 запроваджено укр. мову навчання в 5-му класі. Поступово її введено і в ін. старших класах. 8–16.05.1878 відбувся перший іспит зрілості укр. мовою. З ініціативи дир. В. Ільницького сформовано урядову фахову комісію для створення укр. шкільних підручників та усталення термінології з усіх предметів. 1877 відкрито підготовчий клас, щоб допомогти учням народних, зокр. сільських, шкіл вступити до г-зії. 1895 його було ліквідовано, оскільки до

навчання в г-зії готувала школа вправ при учительській семінарії і 4-класова школа ім. М. Шашкевича.

1877/78 н. р. вийшов перший річний звіт дирекції укр. мовою. Звіти фіксували склад учительських зборів, план навчання у восьми класах, теми письмових завдань у старших класах, теми для іспитів зрілості, інформацію про нов. обладнання, розпорядження шкільної влади та ін. В останній чв. 19 ст. гімназисти вивчали релігію, лат., грец., укр., нім., польс. мови, географію, історію і статистику, математику, фізику, хімію, психологію, природознавство. Крім держ. свят, пов'язаних із царськими ювілеями, від 1886 щороку відзначали Шевченківські дні.

Від 1862 навчання відбувалося в Нар. домі, на 2-му і 3-му поверхах. 1907/08 н. р. А.г. перемістилась у власний будинок, зведений за держ. кошт на розі вул. Сапіги (нині вул. С. Бандери, 14) і вул. Захаревича (нині вул. Архітекторська). Через зростання чисельності учнів у Нар. домі 1906/07 н. р. відкрили т. зв. філію А.г. Формально пов'язана з гол. г-зією, реально вона не залежала від неї. Директорами г-зії цього періоду були Ф. Бруггер, о. В. Ільницький (1867–92), Е. Маркевич (1892–1911), І. Кокорудз (1911–27), філії – І. Громницький (1906–16), М. Рибачок (1916–20).

З початком ПСВ г-зію та її філію закрили. Будинок гол. г-зії російське (1914–15) й австрійське (1915–18) війська використовували як шпиталь. У 09.1915 навчання відбувалося в Нар. домі для учнів обох г-зій – головної і філії. Кількість учнів у роки війни не перевищувала 350. У період ЗУНР будинок гол. г-зії використовувався для потреб польс. війська. Десятки випускників і викладачів А.г. брали участь у політ., екон. і культ. житті ЗУНР, виступили на її захист у лавах ГА: М. Андрусак, І. Бабій, І. Боберський, С. Гайдучок, М. Галуциньський, Т. Горникевич, І. Крип'якевич, В. Лаба, С. Лещій, П. Мечник, Ю. Романчук, С. Томашівський та ін.

А.г. працювала і в міжвоєн. період. У польс. середньошкільній с-мі головну А.г. і її філію ввели в заг. с-му як держ. г-зію з укр. мовою навчання. Головні г-зії надали номер 571, а філії – 572.

Через реформу польс. шкільництва від 1932 8-класна г-зія перетворилася поступово на 4-класну і 2-річний ліцей. 1933/34 н. р. в гол. г-зії відкрито коедукційний відділ (спільного навчання хлопців і дівчат) із правом зараховувати 10 % дівчат (головно доньок держ. службовців). Навч. предмети залишилися ті ж, лише збільшено кількість годин польс. мови, посилено виховання у польс. дусі (польс. військ. вишкіл, святкування днів польс. незалежності, конституції 2-ї Речі Посполитої, іменин президента). В обох г-зіях працювали національні, драматичні, наукові, музичні, краєзнавчі, спортивні, протиалкогольні гуртки, а також "Пласт", "Марійські дружини". Директорами гол. г-зії після І. Кокорудза були М. Сабат (1928–30), С. Лещій (1930–31, 1934–39), Д. Лукіянович (1931–34), філії – Г. Наливайко (1921–24), С. Федів (1924–26), Я. Вербицький (1926–31), І. Бабій (1931–34), М. Залеський (1934–39).

Після приходу рад. військ 1939 А.г. перетворено на 10-річну школу і внесено в заг. с-му рад. середнього шкільництва. Зміни в житті г-зії відбулися під час нім. окупації Львова 1941–44. Улітку 1941 в А.г. і філії відновлено 8-класову програму гуманітарного типу. Колиш. гол. г-зію перейменовано на Першу, вона розміщувалась у різні періоди в будинках на вул. Волоській, у колиш. польс. г-зії на пл. Св. Софії (на розі сучасних вул. І. Франка та вул. Свенціцького), вул. Личаківській, пл. Ринок, 10. Директором у роки ДСВ був П. Мечник. Друга г-зія, яка виникла на основі колиш. філії, розташовувалась у приміщеннях на вул. Скарбківській (нині вул. Лесі Українки), а потім на вул. Пекарській, 19. Її очолював В. Радзикович. Кількість учнів обох г-зій сягала 2000 (більшість походила з околиць Львова). Обов'язки візитатора обох закладів виконував М. Біляк. Після 2-го приходу рад. військ 1944 г-зії перетворено на десятирічку рад. освітньої с-ми.

Давню назву г-зія зуміла повернути собі лише після проголошення незалежності України 1991. Імпульс відновленню А.г. дав Світовий з'їзд Львівської А.г. (1991) у Львові, який ухвалив: 1) під-

тримати й допомогти СШ № 1 у її заходах та підготовці проекту відродження Української А.г.; 2) створити підготовчу групу стосовно вироблення планів для переходу СШ № 1 м. Львова на А.г.; 3) створити в діаспорі К-т приятелів української А.г. у Львові. Представник Президента України у Львів. області С. Давимука 26.05.1992 видав розпорядження № 102 про відкриття Першої Львів. г-зії на базі СШ № 1. Базою для навч. і наук.-методич. роботи визначено Львів. Політехніку. Спільний наказ про відкриття Першої Львів. г-зії при Політех. ін-ті видали начальник управління освіти Львівської обл. Л. Баргіш і ректор Львів. Політехніки Ю. Рудавський 15.06.1992. 1992–93 відновлено навч. в А.г., директором якої став В. Старчевський. Г-зія утверджує високі стандарти нац. освіти та виховання. Серед її випускників – сотні відомих політиків, громад., наук. і культ. діячів.

Літ.: Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові. На 100-річчя першого українського іспиту зрілості. 1878–1978. Філадельфія; Мюнхен, 1978.

Ігор Соляр

АКТИ ЗЛУКИ (ОБ'ЄДНАННЯ, СОБОРНІСТІ) УНР І ЗУНР – офіц. документи урядів УНР і ЗУНР, які юридично регламентували процес об'єднання укр. республік в одну д-ву. Проголошення укр. д-ви на укр. етнічних землях Австро-Угорщини відображало держ.-сборницькі прагнення національно свідомого укр. нас. Галичини, Буковини та Закарпаття. Відтак 10.11.1918 УНРа доручила Раді Держ. Секретарів здійснити потрібні заходи для об'єднання всіх укр. земель в одну д-ву.

"Передвступний" договір. 1.12.1918 у м. Фастів представники ЗУНР (Д. Левицький та Л. Цегельський) підписали з членами Директорії УНР (О. Андрієвський, В. Винниченко, С. Петлюра, Ф. Швець) т. зв. Передвступний договір. У документі ЗУНР заявляла про намір незабаром об'єднатися з УНР в одну д-ву – перестати існувати як окрема д-ва й увійти, з усією своєю тер-єю і нас., до складу УНР. Остання зобов'язу-

валася прийняти всю тер-ю і нас. ЗУНР як складову частину д-ви в Укр. Нар. Республіку. Уряди обох республік узяли на себе зобов'язання якнайшвидше реалізувати об'єднання. Окремий пункт договору передбачав, що ЗУНР, з огляду на витворені істор. обставинами держ.-правову традицію та культ. і соціальну специфіку, застерігала за собою право на територ. автономію. Параметри автономії повинна була визначити окрема спільна комісія, а ратифікувати – законодавчі й урядові органи обох республік. Тоді ж мали бути узгоджені детальні умови злуки обох д-в. "Передвступний" договір започаткував процес об'єднання УНР та ЗУНР.

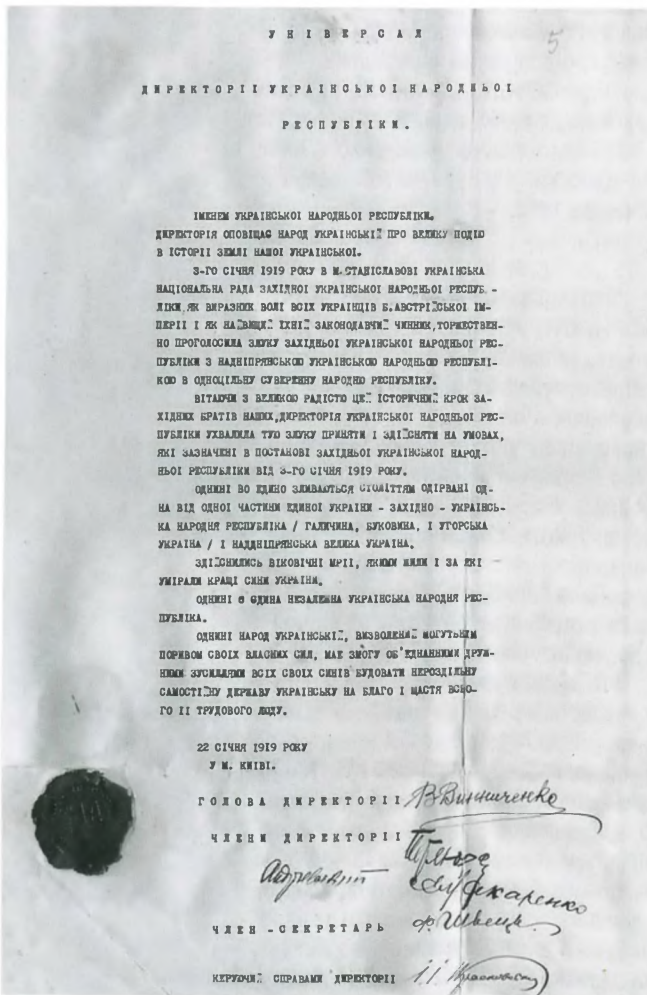
Ухвала УНРади про злуку. Велелюдні віча, які відбулися в 12.1918 у низці повітов. центрів Сх. Галичини,

ухвалювали вимогу до кер-ва ЗУНР негайно проголосити злуку всіх укр. тер-й в одну д-ву; організувати ефективну оборону та закінчити війну з поляками до початку Мирної конференції в Парижі; утриматися від самост. акцій міжнар. х-ру, передавши ці питання на розгляд офіц. представникам соборної України. Тому питання об'єднання з УНР першочергово розглядалося на пленарній сесії УНРади в Станиславові (2–4.01.1919). На засіданнях оголосили принципову домовленість із Директорією про спільне ведення зовн. політики, орг-цію війська, фінансової с-ми, пошти й телеграфу. Сторони узгодили, що шкільництво та реліг. питання залишаться під автономним управлінням. Суди та адміністрація мали функціонувати окремо до впровадження загальноукр. законів.

3.01.1919 УНРада, затвердивши Фастівський договір, одногослосно прийняла ухвалу "Про злуку Західноукраїнської Народної Республіки з Українською Народною Республікою". У тексті зазначалося, що до скликання Установчих зборів об'єднаної республіки законодавчу владу на тер-і ЗУНР виконує УНРада. До того ж часу її виконавчий орган – РДС мав здійснювати цивільну й військ. адміністрацію.

Універсал Директорії про об'єднання. 22.01.1919 члени Директорії підписали Універсал про підтримку Ухвали УНРади від 3.01.1919 і здійснення об'єднання на умовах ЗУНР. Універсал оголошував: "Віднині воєдино зливаються століттями відірвані одна від одної частини єдиної України, Західно-Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина й Закарпаття) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснилися вікові мрії, якими жили і за які вмирили кращі сини України. Віднині є єдина Українська Народна Республіка". 22.01.1919 на святково оформленій Софійській площі Києва в присутності кількох тисяч українців відбулося урочисте проголошення Ухвали УНРади та Універсалу Директорії про соборність. В урочистостях брала участь делегація ЗУНР у складі 36 осіб (депутати УНРади, урядовці, представники політ. партій з

Універсал Директорії
про об'єднання
УНР та ЗУНР

Галичини, Буковини та Закарпаття). Голова делегації ЗУНР у Києві – віце-президент УНРади Л. Бачинський.

Закон про форму держ. влади в Україні. 23.01.1919 Трудовий конгрес України, за участю делегації ЗУНР, ратифікував Акти злуки. Питання про юрид. умови об'єднання відображено в ухваленому Трудовим конгресом 28.01.1919 Законі про форму держ. влади в Україні (тимчасовій конституції УНР). Документ уповноважив керувати д-вою та її обороною Директорію УНР, яка, доповнена представником від Наддніпрян. України, мала здійснювати верховну владу в об'єднаній д-ві до наступної сесії Трудового конгресу й ухвалювати закони, необхідні для оборони республіки. Відтак ці закони підлягали затвердженню на найближчій сесії Трудового конгресу.

Законодавчі акти УНР і ЗОУНР. Факт об'єднання України був відображений у низці ін. держ.-правових актів УНР 1-ї пол. 1919: "Ухвалений Радою Нар. Міністрів Закон про надання вчителям і вчителькам з бувшої Австро-Угорської України прав місцевих вчителів" зрівняв права педагогів-вихідців із ЗУЗ з освітянами Наддніпрянщини з урахуванням попереднього пед. стажу; Постанова РНМ "Про відкриття кредиту в 40.000.000 гривень для продовольчих операцій в Галичині, Буковині та Холмщині"; "Про асигнування в розпорядження Керуючого Міністерством Шляхів для Державного Секретаріату Шляхів Галичини 17.000.000 гривень на експлоатацію залізниць і заготовку палива і металлу".

Починаючи з 02.1919, органи влади ЗУНР у документах та офіц. зверненнях запровадили назву "Західна Область Української Народної Республіки" (ЗОУНР). У 03–04.1919 формальні наслідки об'єднання були зафіксовані й на місц. рівні – на печатках повітов. органів влади зображення лева як символу Галичини поступилося місцем тризубу. Результатом інтеграції фінансово-екон. с-ми УНР стало ухвалення УНРадою "Закону з дня 4 квітня 1919 р. про впровадження в обіг гривень і карбованців". Правове

підтвердження факту об'єднання УНР і ЗУНР закріплене в "Законі УНРади про громадянство" (14.04.1919), який визнавав громадянами УНР усіх осіб, які на час ухвалення закону належали до однієї з громад ЗОУНР. В законі також ішлося, що особи, які мають право громадянства в Наддніпрян. Україні, є водночас громадянами ЗОУНР. Внаслідок незгоди з проголошенням диктатури Є. Петрушевича, уряд УНР 4.07.1919 ухвалив "Закон про утворення в складі міністерств Української Народної Республіки міністерства по справах Західної області Республіки (Галичини)".

Акти злуки в юрид. плані мали не завжди досконалий х-р – кер-во обох частин України унікало чіткої правової регламентації розподілу владних повноважень. Не зазнав змін держ.-правовий статус верховних органів ЗУНР–ЗОУНР: УНРади та РДС. Однак суперечливість політико-правових умов злуки не завадила реалізації об'єднання України у політ., військ., госп. та фінансовій сферах. Реальним результатом об'єднаної процесу стало входження політ. діячів ЗУНР до заг.-укр. органів законодавчої та виконавчої влади. Депутати УНРади брали участь у засіданнях комісії Трудового конгресу, на яких готувалися законопроекти об'єднаної д-ви. 10.03.1919 представником ЗОУНР у Директорії призначено Є. Петрушевича. Міністрами УНР працювали діячі ЗУНР – О. Безпалко, А. Крушельницький та В. Темницький. О. Назарук очолював Управління преси і інформації в урядах В. Чехівського та С. Остапенка. Кілька укр. діячів з Галичини та Буковини стали членами дипломатичних місій та службовцями урядов. установ УНР.

Негативний вплив на процес об'єднання мали різні ідеологічні та зовн.-політ. орієнтації політичного та парт. кер-ва УНР і ЗОУНР; різні погляди на тактику і стратегію будівництва національної д-ви. Істор. значення актів злуки та позитивних інтеграційних практик полягає у створенні істор. прецеденту. Проголошення соборності УНР і ЗУНР на Софійській площі Києва стало символом нац. єднання в модерній історії

України. Історичну тяглість нац.-визвол. змагань українців та ідеї соборності продемонстрував живий ланцюг за участю десятків тисяч людей, який 22.01.1990, на заклик НРУ, простягнувся дорогою з Івано-Франківська через Львів до Києва. У незалежній Україні щороку 22.01 – день проголошення актів злуки – відзначається як День Соборності України.

Лит.: Костів К. Конституційні акти відновленої української держави 1917–1919 років і їхня політично-державна якість. Торонто, 1964; *Павлишин О.* Об'єднання УНР і ЗУНР: політико-правовий аспект (кінець 1918 р. – перша половина 1919 р.) // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 2002. Вип. 37 / 1. С. 327–349; *Його ж.* “Соборницька” ідея в дискурсі еміграційної історіографії української революції // Україна на історіографічній мапі міжвоєнної Європи / Ukraine on the Historiographic Map of Interwar Europe: Матеріали міжнародної наукової конференції (Мюнхен, Німеччина, 1–3 липня 2012 р.). К., 2014. С. 59–73; *Павлюк О.* Дипломатія злуки: До питання про об'єднання УНР і ЗУНР // Всесвіт. К., 1992. № 1–2. С. 176–178.

Олег Павлишин

АКТИВІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ В ГАЛИЧИНІ У 05–09.1922 – спротив українського нас. тотальному наступу польсь. окупантів шляхом саботажу, підпалів, атентатів (замахів), віч та страйків, бойкоту розпоряджень польсь. влади, у низці повітів – партизан. рух. Окремі науковці події 05–09.1922 називають “національно-визвольним повстанням”.

Хронологічно початок активізації співпав з міжнар. конференцією у Генуї, а завершення – з проведенням виборів до польсь. сейму та сенату. У 05–09.1922 укр. партизан. загони діяли у 19 повітах: Бережани, Бучач, Борщів, Броди, Зборів, Підгайці, Перемишляни, Сокаль, Чортків та ін. За весь період було здійснено бл. 2300 підпалів фільварків, скірт збіжжя, госп. будівель польсь. поміщиків та осадників, понад 140 диверсійних і терористичних на-

падів на представників польсь. влади. Так, зі 150 фільварків Перемишльського пов. вціліло 14. У с. Бакочинці біля Перемишля спалено військ. склади, підірвано артилер. склади в Ряшеві, а також будинки жандармерії у Яворові, Угневі, будинки поліції в Судовій Вишні, Стрию, Мишині. Масовими були атентати на представників влади, поліції і жандармерії в Стрию, Добрівлянах, Рогатині, Долині. Через пошкодження ліній зв'язку (телефон, телеграф) дії польсь. влади на місцях було паралізовано. Ізольовано центри в-в – Львів, Тернопіль, Станиславів, окремі повітові центри – Коломию, Жовку та ін.

Успішно діяв партизан. загін колиш. четарів УГА Степана Мельничука та Петра Шеремети. Він розгромив постерунки поліції у Плавчу, Козлові, Плотичі, Августові. Проти партизанів задіяно підрозділи польсь. армії, кінноту, жандармів. Більшість партизан. загонів було розгромлено, їхніх учасників засуджено військово-польовими судами до страти. Частина зуміла прорватися до ЧСР. За розпорядженням Ю. Галлера в більшості повітів Сх. Галичини було введено додаткові війська, заблоковано кордони з РСР та ЧСР, звідки повстанці отримували зброю, боєприпаси, амуніцію та вибухівку.

У 09–10.1922 зазнали змін методи б-би українців. Замість збройного спротиву проведено сотні мітингів, віч, зборів та демонстрацій з метою бойкоту виборів до польсь. парламенту.

Лит.: Кугуляк М. В. Галичина: сторінки історії : нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993; *Його ж.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. Івано-Франківськ, 2002. С. 145–155; *Смолей В. В.* Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: історико-правовий контекст 1919–1939 рр.). Тернопіль, 2003.

Микола Вітенко, Микола Кугуляк

АЛЕКСАНДРОВІЧ

Францішек

(Aleksandrowicz Franciszek;

04.12.1856–03.01.1927) – польсь.військ.

діяч, генерал австро-угор. та польсь.

армій. Із 1877 – офіцер австр. піхоти. Випускник Акад-ї Генштабу у Відні. 1.07.1909 переведений у запас; 4.06.1912 призначений титульним генерал-майором.

Після поч. ПСВ залучений до активної служби; 12.09.1914 став команд. 4-ї піх. бригади, що базувалася у Краків. фортеці. З 5.11.1918 командував польсь. армією в Сілезії. У 03.1919 очолював військ. групу (3 тис. багнетів), яка відбила наступ ГА в ході Вовчухівської операції та деблокувала залізн. шлях Львів–Перемишль. 13–18.03.1919 частини ген. А. атакували позиції групи “Судова Вишня” ГА, зайняли населені пункти Бортятин, Довгомостиська, Кути, Діброва, Родатичі та ін. 04–12.1919 – командир 4-ї піх. дивізії на укр.-польс. фронті. Станом на 05.1919 у його підпорядкуванні було 7162 багнети, 807 шабель, 108 скорострілів і 24 гармати. Брав участь у наступі польс. військ проти ГА у складі армії ген. В. Івашкевича-Рудошанського. 15–16.05.1919 долучився до польс. атаки на пд. крилі фронту проти 3-го галиц. корпусу, ліквідації виступу укр. військ біля Перемишля, захоплення м. Рудки і Самбір. На поч. 06.1919 частини 4-ї д-зії ген. А. дислокувалися у р-ні Золота Липа – Дністер. Під час Чортків. офензиви ГА очолював польс. оборону в р-ні Ходорова. У 06–07.1919 брав участь у літньому наступі польс. військ проти ГА та остаточній окупації тер-ї ЗОУНР; 4.07.1919 зайняв м. Бучач. 1920, після невдач на фронті в протистоянні з рад. військами, направлений до Варшави. З 1.04.1921 переведений у запас у званні генерал-поручника; 26.10.1923 Президент Польщі С. Войцеховський затвердив його у званні генерала д-зії.

П. і похований у м. Краків.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

АЛЕКСАНДРУК

Семен

(25.03.1895–14.04.1959) – військ. діяч, четар ГА. Н. у м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.). Навч. в г-зіях у Снятині та Коломиї.

1914–18 – учасник Легіону УСС. 06.1916 – стрілець 1-ї сотні 1-го полку УСС. З кін. 1918 – четар 3-го куреня 36-го піх. полку ім. І. Мазепи (сформований у Коломиї) ГА; брав участь у боях з поляками в р-ні м. Перемишль та м. Хирів. Із 07.1919 – учасник бойових дій у складі ГА на тер-ї Наддніпрянщини. З 1920 – хорунжий, згодом поручник ДА УНР. Інтернований у таборах у Ланьцуті і Вадовицях (Польща); від 1921 – у таборі в Йозефові (ЧСР).

1925 повернувся з еміграції до Снятина. Брав активну участь у громад. та кооп. житті; голова повітової управи т-ва “Луг”, чл. управи філії т-ва “Просвіта”, т-ва “Боян”, дир. повітового Союзу кооператив у м. Турка (нині Львів. обл.). За нім. окупації під час ДСВ заарештований.

1944 емігрував до Німеччини; голова ради табору для переміщених осіб у Новому Ульмі. З 1949 – у США.

П. у м. Філадельфія.

Літ.: Енциклопедія української діяспори. Т. 1. Сполучені Штати Америки. Кн. 1. А–К. / гол. ред. В. Маркусь. К., 2009; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958.

Богдан Паска

АЛЕКСЕВІЧ

Микола

(д.ім.н.іс.н.) – поручник ГА. У 06.1919 призначений командиром новоствореного 3-го ескадрону 1-го кінного полку (команд. – сот. Е. Генірі) 1-го корпусу ГА (команд. – О. Микитка). У підпорядкуванні А. було 4 чети по 40 кіннотників (160 шабель). Брав участь у спільному поході ГА та Армії УНР на Київ (08.1919).

Літ.: *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

**АЛЕКСАНДРУК
Семен**

**АЛЕКСЕВИЧ
Микола**

АЛИСЬКЕВИЧ
Андрій Антонович

АЛЕЛЮХІН
Федір Васильович

(27.01.1896–09.09.1937)–військ.льотчик. Н. в с. Павліново Вологодської губ. До ПСВ закінчив г-зію та один курс С.-Пб. політех. ін-ту. У 08.1914 вступив до рос. армії. Здобув авіац. освіту на курсах авіації при Петроград. політех. ін-ті та в Севастопольській авіац. школі, яку закінчив 10.03.1915. Служив у 30-му корпусному, 14-му корпусному, з 12.07.1917 – 9-му винищувальному авіазагонах. 1915 став повним Георгіївським кавалером. 18.11.1915 отримав перше офіцерське звання прапорщика, згодом – підпоручика, поручика, а наприкінці 1917 представлений до звання штабс-капітана.

З 12.1917 служив у авіації УНР, з 04.1918 – в Одеському авіац. дивізіоні Армії УНР (потім – армії УД), згодом – у 2-му Подільському авіац. дивізіоні армії УД. 27.11.1918 разом із загоном, виділеним зі складу Подільського авіац. дивізіону, відбув до ЗУНР. З 1.12.1918 служив у Летунському відділі ГА, брав активну участь у бойових вильотах у Галичині, а з 08.1919 – в Наддніпрян. Україні. 10.10.1919 його літак був збитий денікінцями з кулемета, потрапив у полон. У 12.1919 втік з полону і приєднався до Галиц. авіасотні в Одесі.

Після захоплення 1-го Галиц. авіазагону поляками в Козятині 26–27.04.1920 перейшов до Армії УНР. Перебував з авіац. закупівельною місією УНР в Італії, згодом служив у 1-й Запорозькій авіац. ескадрі.

1922 (1923?) повернувся до рад. Росії, мешкав у м. Мала Вішера Ленінгр. обл. 18.08.1937 заарештований і невдовзі засудж. до страти. Розстріляний у м. Ленінград.

Літ.: Тинченко Я. Герої українсько-го неба. К., 2010; Харук А. Крила України: Військово-повітряні сили України, 1917–1920 рр. К., 2009.

Андрій Харук

АЛИСЬКЕВИЧ
Андрій Антонович

(17.12.1870–25.03.1949)–педагог, громад.-освіт. діяч. Н. у м. Жовква (нині Львів. обл.) в сім'ї священика. З дитячих літ мешкав на Тернопільщині: від 1871 в с. Городище (нині Козів. р-ну), від 1877 в с. Хмелиська (нині Підволочис. р-ну), від 1891 в с. Доброводи (нині Збараз. р-ну), де його батько обіймав парафії. Навч. 1880–88 в г-зії у Золочеві. Студював укр. і класичні мови у Львів. ун-ті, нім. мову й історію мист-в – в ун-тах Відня і Граца (Австрія). Викладав у 3-й г-зії у Львові (1895–96), г-зії в Бродах (1896–1900), 6-й г-зії у Львові (від 1900). Управитель середньої дівочої школи ім. Т. Шевченка у Львові (від 1909). Призначений у 08.1910 директором укр. г-зії в Перемишлі; проявив себе на цій посаді вмілим організатором, чимало зробив для розбудови г-зії, поліпшення навч. процесу, забезпечення учнів та виховання їх у патріотичному дусі. Активний у громад.-освітній діяльності: чл.-засн. т-ва “Взаємна поміч галицьких і буковинських вчителів” (1905), голова ред. комісії Руського (від 1912 – Українського) пед. т-ва, заст. дир. іспитової комісії для вчителів нар. шкіл Крайової шкільної ради, чл. редакції, ред. ж. “Дзвінок” (1904, 1906–08) тощо. В час облоги та окупації Перемишля рос. військами 1914–15 перебував у Відні, завідував гімназійними курсами і вчительським семінаром, входив до секції нар. шкільництва Культурної ради.

Після Листопадового чину в Перемишлі брав участь у роботі укр. органів влади; залишив місто 12.11.1918. Надалі перебував у Дрогобичі, в 12.1918 очолив укр. г-зію. Тоді ж обраний делегатом УНРади ЗУНР від Перемишля, був присутнім і виступав на її 3-х сесіях у Станиславові. Наприкінці 05.1919 разом з підрозділами ГА покинув Дрогобич, а в 07.1919 перейшов за Збруч. У Кам'янці-Подільському працював у к-ті для реформи середнього шкільництва Мін-ва освіти УНР, входив до к-ту "Учительської громади".

Наприкінці 10.1919 в складі пед. місії виїхав до Відня. Після її розпуску прибув до ЧСР. Був директором укр. г-зій у Береговому (1920–22) та Ужгороді (1923–34), класичної г-зії отців-василіан в Ужгороді (1937–38). Один із чільних діячів укр. громад. життя в Закарпатті міжвоєн. періоду: чл. гол. виділу "Просвіти" і голова її контрольної комісії, чл. Гол. виділу і касир Пед. т-ва, чл. управи "Учительської громади", староста управи Союзу пластунів Підкарпатської Русі (від 04.1934), голова т-ва "Табір" (від 05.1937) й ін.

Після окупації Закарпаття військами Угорщини в 03.1939 проживав у м. Брно (Чехія). Від поч. своєї викладацької праці публікував наук. розвідки з германістики в щорічниках г-зій, статті на пед. теми в періодичних виданнях

і збірниках Галичини та Закарпаття. Видав разом з Р. Гамчикевичем кілька посібників з нім. мови для г-зій. Автор спомину "Сторінка з моєї діяльності на становищі директора" (Де срібно-лентий Сян пливе: Пропам'ятна книга ювілею 50-річчя Української державної гімназії в Перемишлі 1888–1938. Перемишль, 1938).

П. у м. Прага (Чехія).

Лит.: Директор Андрій Алиськевич: з нагоди его 35-лїтньої учительської дїятельности // Подкарпатская Русь. 1928. Ч. 1/2; Директор Андрій Алиськевич // Пчолка: илюстрований місячник для молодежи и для народа. 1928. Март. С. 193–195; Директор Андрій Алиськевич // Пластовий альманах. Рим, 1976. С. 76–77; *Габор В.* Алиськевич Андрій // ЕСУ. Т. 1. К., 2001. С. 382; *Сіка В.* Педагогічна діяльність Андрія Алиськевича у гімназіях Закарпаття 1920-х років // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2012. Ч. 3. С. 332–338; Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі 1895–1995. Дрогобич, 1995. С. 68–69.

Петро Гуцал

АЛИСЬКЕВИЧ

Микола Григорович

(13.01.1893 – д. і м. с. н.) – старшина УГА, кооп. і громад. діяч. Н. у с. Перепельники (нині Зборів. р-ну

АЛИСЬКЕВИЧ
Микола Григорович

1. Чет. Олекса ЛУЧКА,
 2. пор. Павло ДУБАС,
 3. підхор. КОБИЛЯНСЬКИЙ,
 4. пор. Василь СИДОРОВИЧ,
 5. хор. ГУРВЕНЬ,
 6. сот. Микола АЛИСЬКЕВИЧ,
 7. от. ЧОЛГАН,
 8. чет. ТОМОРУК,
 9. пор. ПАЛАДІЙЧУК,
 10. пор. САМБІРСЬКИЙ,
 11. стрілець ЛИСИЙ,
 12. стрілець БУГАЄЦЬ.
- Балта, травень 1920 р.

**АЛИМАН (АЛИМАН)
Степан**

**АЛМАЗОВ
Олекса Дмитрович**

Терноп. обл.). Проживав у Тернополі, де навч. 1903–07 в укр. г-зії, потім – в Академіч. г-зії у Львові (склав матуру в 02.1914).

З поч. ПСВ мобілізований в австро-угор. армію, закінчив старшин. школу. Потрапив 1915 в рос. полон, з якого повернувся восени 1917. Від 11.1918 в ГА, організатор і перший командант держ. жандармерії в Тернополі; 27.11.1918 отримав військ. звання сотника. У кін. 12.1918 виїхав у Будапешт, де від імені ДСВС ЗУНР уклав договір з військ. мін-вом Угорщини про поставки зброї та амуніції в обмін на нафту (договір не був реалізований). У 06.1919 служив у штабі 18-ї бригади, після її розформування – у 9-й бригаді, потім очолював підрозділ у Команді етапу армії. У 08.1920 повернувся в Тернопіль. Згодом проживав у Львові та Золочеві, де працював у кооперації.

Автор статей-споминів у "Літописі Червоної Калини": "Переговори зі мадярами в 1918 р." (1931, ч. 7–8), "Моя поїздка з австрійською торговельною комісією до Києва в 1918 р." (1931, ч. 12), "Вишкіл Команди етапу УГА на Україні" (1932, ч. 3), "Півроку під большевиками" (1933, ч. 9–12). Голова Укр. округ. к-ту і бургомістр Золочева в 1941–43.

На поч.1944 емігрував на Захід. Перебував у ЧСР й Австрії, у таборах для переміщених осіб у Німеччині.

Подальша доля невідома.

Петро Гуцал

**АЛИСЬКЕВИЧ
Михайло Іванович**

(11.02.1895–01.1920) – військ. лікар, д-р медицини. Н. у с. Доброводи (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Племінник педагога, члена УНРади ЗУНР Андрія Аліськевича. Закінчив 1914 філію Академіч. г-зії у Львові. Студював медицину у Віден. (1914–16) і Львів. (1916–18) ун-тах.

Служив санітарним четарем у ГА від кін. 1918; після переходу за Збруч – у лічниці 2-го корпусу.

П. від тифу на Вінниччині.

Петро Гуцал

**АЛІМАН (АЛІМАН)
Степан**

(1891–1971, за ін. даними – 1970) – хорунжий УСС, четар УГА, службовець, громад. діяч. Н. в с. Серафінці Городенківського пов. (нині Івано-Франк. обл.). Закінчив сільс. початкову школу (1903) та укр. г-зю в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.).

Доброволець Легіону УСС, воював на Рос. фронті в складі 6-ї сотні. Учасник польс.-укр. війни 1918–19 у т. ч. боїв за м. Львів. Після переходу ГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Побував у "чотирикутнику смерті", згодом – у польс. полоні.

Після визвол. змагань певний час був управителем будинку і канцелярії Укр. т-ва допомоги інвалідам, що займалося реабілітацією скалічених вояків УГА та Армії УНР, які походили з Галичини. Згодом завідував складом лісобудівельних матеріалів у Коломиї. Від 1941 працював на нафтобазі в с. Сопів (нині Коломий. р-ну). У шлюбі мав сина і 2 доньки. З 1943 – доброволець дивізії "Галичина", куди зголосився разом із сином. Після закінчення війни проживав переважно в Стрию.

П. у м. Стрий Львівської обл.

Літ.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 15; Горденщина : історично-мемуарний збірник / за ред. М. Марунчака. Нью-Йорк, 1978. С. 667; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 596.

Микола Лазарович

**АЛМАЗОВ
Олекса Дмитрович**

(06.01.1885–13.12.1936) – ген.-хорунжий Армії УНР. Н. у Херсоні в родині чиновника. Навч. у Тифліському реальному уч-щі, Олександрівському піх. юнкер. уч-щі. З 20.11.1911 служив у Ковенській фортечній артилерії. Закінчив курс електротехніки на Санкт-Петербурзькому гарматному з-ді (19.07.1914). З 18.11.1915 – команд. 2-ї батареї 1-го дивізіону 11-ї

важкої артилер. бригади рос. армії. 3 1.12.1916 – команд. важкої батареї 53-го окремого важкого артилер. дивізіону; 1.05–20.12.1917 – команд. цього дивізіону. Одержав звання полковника за бойові заслуги в бою під Кревом (15.08.1917). 3 1.01.1918 – команд. окремої кінно-гірської батареї Гайдамацького коша Слобідської України військ УЦР. У бою під Бердичевим у 02.1918 поранений у ногу. 15.03.1918 батарея була реорганізована у Запорізі. кінно-гірський гарматний дивізіон Окремої Запорізі. д-зії військ ЦР, на чолі якого залишався до кінця Укр. революції. У 04.1918 брав участь у поході полк. П. Болбочана на Крим.

За часів Гетьманату охороняв укр. кордон у р-ні Сватове–Старобільськ. Улітку 1919 брав участь в успішному наступі Армії УНР на Вапнярку, боях за Кам'янець-Подільський, Проскурів, Летичів; відзначився у боях із Таращанською бригадою більшовиків біля м. Шумськ. У 08.1919 спільно з частинами ГА був учасником походу укр. армій на Київ. Учасник Першого зимового походу. У 07–08.1920 керував оборонними боями проти більшовиків на півдні Тернопільщини. 21.11.1920 з Армією УНР перейшов р. Збруч у р-ні Підволочиська та був інтернований. 3.08.1921 підвищений до звання ген.-хорунжого Армії УНР.

У 1926 переїхав до ЧСР, закінчив гідротех. відділ Укр. госп. акад-ї у Подєбрадах (1930), після чого працював інженером у Луцьку, а також у земській управі Волин. в-ва.

П. та похований у м. Луцьк.

Лит.: *Бойко О.* Алмазов Олексій Дмитрович // ЕУ. Т. 1. К., 2003. С. 67; *Гуцал П.* Алмазов Олекса Дмитрович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 34; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007. С. 14–15.

Богдан Паска

АЛСБЕРГ Генрі

(21.09.1881–01.11.1970) – амер. військ. журналіст. Н. у сім'ї єврейс. емігрантів у м. Нью-Йорк. Навч. у Колумбійському і Гарвардському ун-тах. 1916 брав участь у президентській кампанії В. Вільсо-

на. Особистий секретар та прес-аташе амер. посла в Османській імперії А. Елкуса (1916). Учасник заходів посольства щодо захисту вірм. народу від геноциду; заснування фондів допомоги вірменам. Після закінчення ПСВ брав участь у амер. сіоністському русі. Співпрацював із єврейс. благодійною орг-цією "Джойнт". Як кореспондент часопису "The Nation" (Нью-Йорк) 1919 здійснив поїздку Європою; автор статей про післявоєнне становище ЧСР, Австрії, Ірландії, Угорщини, Болгарії, Кор-ва СХС. У 09.1919 відвідав столицю УНР Кам'янець-Подільський, узяв інтерв'ю у лідера Директорії С. Петлюри. Автор статті "Ситуація в Україні" (The Situation in Ukraine // The Nation. 1919. Novemb. 1. P. 569–570), у якій описав складне політ., екон. та військ. становище УНР; вказав на помилковість політики Антанти в укр. питанні. Засудив підтримку країнами Антанти ген. Денікіна та ЗСПР і фактичну блокаду ними УНР. Вказав на те, що нач. відділення Амер. Червоного Хреста в Бухаресті та Чернівцях намагалися вислати ліки в Україну, проте після втручання франц. інспекторів відмовилися від цієї ініціативи. Подав інформацію про становище ГА та Армії УНР станом на 09.1919. Чисельність особового складу ГА оцінював у 25 тис. осіб; акцентував увагу на її високій дисциплінованості, кращому обмундируванню і озброєнню порівняно з Армією УНР (45 тис. осіб).

1935–39 – дир. Проекту федеральних письменників (FWP) у складі Управління громад. робіт США (WPA).

П. ум. Пало-Альто (шт. Каліфорнія, США).

Лит.: *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999; The Forgotten Impact of Henry Alsberg. URL: <https://www.newyorkfamilyhistory.org/blog/forgotten-impact-henry-alsberg>.

Богдан Паска

АЛЬТШІЛЛЕР Ізраїль

(21.02.1890 – д. і м. с. н.) – старшина УГА. Н. у с. Курівці (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї торговця Гершка Альтшіллера. За національністю єврей. З дитячих літ проживав у Тернополі, закінчив реальну школу.

АЛСБЕРГ Генрі

АНДРІВСЬКИЙ
Віктор Никанорович

Під час РСВ служив в інтендантській службі австро-угор. армії, 1918 мав звання поручника. У 11.1918 вступив до ГА, служив інтендантом 1-ї бригади УСС; 1.08.1919 отримав військ. звання сотника. У 04.1920 призначений начальником служби постачання 5-ї Херсон. д-зії Армії УНР. У кін. 08.1920 в складі групи ген. А. Кравса перейшов до ЧСР; перебував у таборі в Йозефові, в 01.1921 став командантом 8-ї робітничої стрілец. сотні.

1925 разом із сім'єю в складі групи колиш. вояків УГА виїхав до рад. України. Проживав у Харкові, викладав нім. мову в буд. ін-ті.

Заарештований 31.01.1933. На підставі сфабрикованої справи за постановою трійки при Колегії ДПУ УСРР від 23.09.1933 ув'язнений на 10 р. Перебував у ВТТ біля ст. Медвежа Гора (нині м. Медвеж'єгорськ, Республіка Карелія, РФ); там загинув.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 316–317.

Петро Гуцал

АМБРОЗЯК

Іван

(08.02.1884 – після 1943) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Н. у с. Тисменичани Станиславського пов. (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. в школі с. Тисменичани, г-зії в Станиславові (матура 1907), духовній семінарії та богослов. ліцеї ім. св. Івана Золотоустого в Станиславові (1908–12). Одружений. Висвячений на священника 10.03.1912 єпископом Г. Хомишиним. Пом. пароха в с. Кобаки Косів. деканату (11.06.1912–28.02.1914).

Пом. священника у с. Зібранівка (1.03.1914–31.08.1918), адміністратор у с. Тулухів Коломийського деканату (15.04–14.10.1917). Резервний капелан австр. армії у період РСВ (1914–18). Експозит у с. Ворохта й адміністратор с. Яблуниця Надвірнян. деканату (1.09.1918–1.06.1919), одночасно польовий духівник прифронт. частин ГА. Адміністратор у с. Русів Снятин. деканату (1.09.1919–30.11.1922). На поч. 1920-х – капелан для вояків-українців, мобілізованих до польс. армії.

Адміністратор с. Попельники Снятин. деканату (1.12.1922–1.03.1924). Душпастир у с. Глинки Надвірнян. деканату (1.03.1924–1.01.1926). Адміністратор с. Турильче Кудриньцького деканату (1.01.1926–31.01.1927). Помічник пароха в с. Ласківці Чортків. деканату, водночас помічник пароха й катехит у м. Городенка (1.02–5.07.1927). Адміністратор у с. Лятач і с. Садки Заліщиц. деканату (15.07.1927–3.12.1929). Адміністратор у с. Космач Богородчан. деканату (4.12.1929–31.10.1931). Адміністратор у с. Криворівня Косів. деканату (1.11.1931–1937). Пом. пароха (3.03–1.04.1937), згодом – адміністратор у с. Велеснів Бучац. деканату (2.04–1.09.1937), де організував читальню т-ва "Скала". Пом. пароха в с. Сапогів Єзупіл. деканату (1–17.09.1937).

Під час ДСВ – парох с. Гвіздець Старий Коломий. деканату (до 15.02.1943), відтак – у с. Городок Заліщиц. деканату (з 1.03.1943).

Подальша доля невідома.

Літ.: Альманах Станиславівської Землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 465; *Блажейовський Д.* Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938) [англ. мовою]. Львів, 2002. С. 265; Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 540; ЛНБ. Відділ рукописів. Ф. 11. Спр. 521 / п. 54. Амброзьяк Іван. Лист до Барвінського Олександра Григоровича, 1911 р., с. Кобаки, 4 арк.; ДАІ-ФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 330а. Метрика кліру Станиславівської єпархії за 1887–1941 рр., м. Станиславів. Т. 1. Арк. 9, 23; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 81, 299.

Ігор Пилипів,

Руслан Делятинський

АНДРІВСЬКИЙ

Віктор Никанорович

(11.11.1885–15.09.1967) – педагог, публіцист, громад.-політ. діяч. Н. у м. Полтава. Навч. у 1-й Полтав. г-зії та на природнич. ф-ті Київ. ун-ту ім. св. Володимира

(1903–07). Викладач хімії та товарознавства в 7-класному Полтав. комерц. уч-щі. Чл. т-ва "Громада" у Полтаві. Автор статей у час. ЛНВ, "Рідний край", "Сніп". Земський діяч на Полтавщині. Співзасновник Укр. демократ. хліборобської партії (1917). Комісар нар. освіти Полтавської губ. (1917–18). Співорганізатор Першого губерн. з'їзду Рад Полтавщини (30.04–01.05.1917). Чл. Союзу хліборобів-власників (1918–19).

У 02.1919 переїхав до Станиславова, де працював на посаді урядовця для особливих доручень та очолював відділ по ввозу продовольства Управління головноуповноваженого по харчуванню Галичини і Буковини. Разом з М. Чудіновим (Богунтом) поборював у ЗОУНР ліворадикальну агітацію УПСР. Учасник Надзвичайного з'їзду УНДП, обраний до керівних органів партії (Станиславів, 28–29.03.1919). Увійшов до складу Респ. хорОВОї капели під керівництвом О. Кошиця і гастролював у ЗУНР (Станиславів, Стрий), ЧСР та Австрії.

Емігрував до ЧСР. 1920–21 займався культосвіт. діяльністю у таборах інтернованих вояків ГА (Ліберець, Німецьке Яблонне). Дир. г-зії та культосвіт. референт Української громади в м. Каліш (Польща). Автор статей у час. "Табір" (Каліш).

Наприкінці 1920-х переїхав до м. Белград (нині Республіка Сербія). Очолював місц. Укр. громаду. Голова управи Союзу укр. орг-цій в Югославії. Автор антисоціаліст. публікацій в укр. еміграційній пресі та спогадів "З минулого" (1921), "Три Громади" (1938), "Микола Лисенко" (1942) та "Микола Міхновський" (1950). У роки ДСВ емігрував до Німеччини.

П. у м. Дорнштадт.

Тв.: Андрієвський В. З минулого. Т. 2. Від Гетьмана до Директорії. Ч. 2: Директорія. Берлін, 1923 (Бібліотека "Українського Слова". Ч. 42); Його ж. Українська Республіканська Капела в Станиславові (30.III.–16. IV.1919 р.) // Календар для всіх. Альманах "Нового Часу" на рік 1939. Львів, б/р. С. 74–77.

Літ.: Осташко Т. С. Андрієвський Віктор Никанорович // ЕУ. К., 2003. С. 82; Павлишин О. Українці Наддніпрянщини у Східній Галичині в 1918–1920 рр.

// Галичина. № 20–21. Івано-Франківськ, 2012. С. 172–182.

Олег Павлишин

АНДРІЄВСЬКИЙ Опанас Михайлович

(1878–16.05.1955) – держ. і політ. діяч, учений-правник, адвокат. Н. в Уманському пов. на Київщині. 1906 завершив навч. в Демидівському юрид. ліцеї м. Ярославль (нині місто в РФ). Деякий час займався наук. роботою, згодом адвокатською практикою у Києві. Був мировим суддею. Чл. УПСР (1917).

Входив до складу Українського нац.-держ. союзу, УНС (1918), один з організаторів протигетьманського повстання 1918. Чл. Директорії (з 14.11.1918). 29.04.1919 підтримав спробу держ. перевороту на чолі з от. В. Оскілком. Заколотники вимагали призначити Є. Петрушевича тимчасовим президентом України до скликання Установчих зборів, передати всю повноту військ. влади командувачеві ГА ген. М. Омелянович-Павленку, усунути від кер-ва військ. справами С. Петлюру, створити коаліційний уряд із представників ЗОУНР і УНР. Після ліквідації заколоту 4.05.1919 вийшов зі складу Директорії.

Емігрував до ЧСР. 1924–37 – професор УВУ в Празі, 1935–37 – декан його юрид. ф-ту. 1937 виїхав до Австрії. Був членом Всеукраїнської нац. ради. Укр. центр. к-ту. 1928–29 разом з А. Макаренком та Ф. Швецем очолював Всеукр. нац. раду, яка, на думку її організаторів, мала об'єднати наддніпрян. українців на еміграції.

П. у м. Шпітгаль-на-Драу (федеральна земля Каринтія, Австрія). Похований на міськ. кладовищі Едлінг.

Літ.: Довідник з історії України. К., 2001. С. 23–24; Осташко Т. С. Андрієвський Опанас Михайлович // ЕУ. Т. 1. К., 2003. С. 83.

Роман Тимченко

АНДРІЯЦЬК Григорій Семенович

(16.09.1891–12.1963) – вчитель, громад. діяч, політик. Н. в с. Берегомет Кіцманського пов. (нині Чернів. обл.). Випускник учительської семінарії в

АНДРІЄВСЬКИЙ
Опанас Михайлович

АНДРІЯЩУК
Григорій Семенович

АНДРУСЯК
Микола Григорович

Чернівцях. 3.07.1911 вчитель у с. Берегомет.

Чл. Крайового к-ту УНРади в 10–11.1918. Після включення Буковини до складу Румунії брав участь у діяльності укр. секції ІСДПБ. З 1922 спільно з К. Кракалією взяв участь у створенні Хліборобської партії, пізніше складової Цереністської партії. Був обраний до палати депутатів парламенту Румунії.

Як публіцист виступав в українськомовних виданнях буковинської організації Цереністської партії, НЦП. Його статтям характерна соціальна спрямованість і послідовний захист прав укр. селянства. 1930–37 редагував двотижневик “Правда”.

У 06.1941 депортований до Республіки Комі. Після повернення продовжив працювати вчителем, брав участь у громад. житті.

Літ.: Буковина, її минуле і сучасне. Париж, 1956; ЕСУ. Т. 1. К., 2001. С. 501; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1918–1940 рр.), Львів, 1996; Сторощук Л. Постаті відомі й позабуті // Буковина. 1993. 2 жовт.

Ігор Піддубний

АНДРУСЯК

Микола Григорович

(20.02.1902–25.01.1985) – історик, громад. діяч, дійсний член НТШ. Н. в с. Переволочна Золочівського пов. (нині Буського р-ну Львів. обл.). Навч. у г-зії ім. Рудольфа в Бродах (1912–14), приватній укр. г-зії в Яворові (1917–18).

Після проголошення ЗУНР протягом 2-х тижнів охороняв магазини. Згодом продовжив навч. у держ. укр. г-зії в Золочеві (1918–19) та Академіч. г-зії у Львові (1921–23). Учасник нац.-визвол. змагань, 23.05.1919 вступив до ГА, в якій служив до ліквідації.

04–22.11.1920 воював у лавах Армії УНР. Ці події описав у спогадах: “В юнацькій школі: Після трагедії УГА” (Літопис Червоної Калини, 1931, № 10); “Із стрілецьких спогадів” (Літопис Червоної Калини, 1930, № 5); “Зборівщина в часі Першої світової війни та Західно-Української Народної Республіки” (Зборівщина. Над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи. Історично-мемуарний

і літературний збірник. Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1985).

1923–28 навч. на філософ. (гуманістичному) ф-ті Львів. ун-ту ім. Яна-Казимира. 1931 захистив докторську дис. “Jozef Szumlanski: Pierwszy Biskup Unicki Lwowski (1667–1708)”. З 25.12.1930 – звичайний, а 11.04.1932 – дійсний чл. НТШ. З 1929 – звичайний чл. Польського істор. т-ва, 1936 – дійсний чл. Історично-правничої секції Богословського наук. т-ва. 26.11–15.12.1939 – проректор з учбової частини Львів. ун-ту. 11.1941–02.1942 – заст. керівника Відділу к-ри й освіти при Київській міській управі, у цей же час директор Ін-ту історії України АН.

У 07.1944, перед зайняттям рад. військами Львова, виїхав до Праги, згодом Мюнхена, з 1949 проживав у США. Одружений, мав двох дочок – Олександру та Зиновію, сина Ярослава.

Автор бл. 600 праць з історії Галицько-Волинської д-ви, укр. церкви, козащини, нац.-визвол. б-би в Галичині в 19 ст., укр. історіографії, краєзнавства.

П. у м. Бостон (шт. Массачусетс, США).

Тв.: Андрусак М. Автобіографія (вересень 1932 р.) / публ. Л. Тиміш // Дрогобицький краєзнавчий збірник. Дрогобич, 2000. Вип. IV. С. 468–478.

Літ.: Чебан М. Микола Андрусак як учасник і літописець українських визвольних змагань // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 556–563; *ї ж.* Микола Андрусак. Історія історика. Львів, 2015.

Марина Чебан

АНДРУХ

Іван Антонович

(28.03.1897–28.08.1921) – військ.-політ. діяч, активний учасник укр. нац.-визвол. б-би 1914–21. Н. в с. Болестрашичі біля м. Перемишль (нині Польща). 1916 екстерном закінчив г-зію у Перемишлі (виїжджав із фронту), учасник нац. молодіжного й січового рухів.

З 08.1914 – хорунжий Легіону УСС на Рос. фронті. 1916–17 перебував у полоні в таборі в м. Царицин (нині

м. Волгоград, РФ). На поч. 1918 – у Галицько-Буковинському курені січових стрільців, який відзначився при захисті УЦР, командир підрозділів у боях з більшовицькими військами М. Муравйова. Восени 1918 – сотник Окремого корпусу січових стрільців на більшовицькому й денікінському фронтах. Від 1920 – у таборах інтернованих частин УГА в ЧСР, крайовий комендант УВО, скерованої до рад. України, де ввійшов до складу підпільного Центру, повстансько-партизан. к-ту в Києві.

17.08.1921 заарештований ЧК, розстріляний.

Лит.: Андрій Мельник: Спогади та документи. К., 1995; Життя і смерть полковника Коновальця. Львів, 1992; За волю України: Історичний збірник УСС. Нью-Йорк, 1967; Історія Січових Стрільців. Львів, 1992; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Історія галицького стрілецтва. Львів, 1990.

Микола Литвин, Кім Науменко

АНДРУЩИШИН Степан Андрійович

(05.01.1888–04.1940) – правник, старшина УГА. Н. у с. Дроздовичі (нині Городоцького р-ну Львів. обл.) в сім'ї селян. 1910 закінчив укр. г-зію в Перемишлі, студював право у Львів. ун-ті.

В час ПСВ воював в австро-угор. армії, став четарем. З 11.1918 в ГА, служив в армійській групі "Південь"; 1.01.1919

отримав військ. звання поручника. Влітку 1919 потрапив у польс. полон.

Від 1920-х працював помічником адвоката у Львові. Здобувши 1932 у Краків. ун-ті ступінь д-ра права, відкрив адвокат. канцелярію в м-ку Городок на Львівщині, від 1936 – на Тернопільщині: спочатку в м. Заліщики, потім – у м-ку Тлусте (нині смт Товсте Заліщиц. р-ну). Діяльний чл. укр. орг-цій і т-в.

Восени 1939 заарештований співробітниками НКВС, ув'язнений у тюрмі в Чорткові, де страчений відповідно до секретної постанови політбюро ЦК ВКП(б) від 5.03.1940.

Лит.: *Гуцал П.* Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 5.

Петро Гуцал

АНТАНТА

(франц. "Entente cordiale" – "сердечна згода") – військ.-політ. блок, який превалував у міжнар. відносинах перших десятиліть 20 ст., створений на протигагу Троїстому союзові Німеччини, Австро-Угорщини та Італії (1882 і поновлений 1891). Започаткований франко-рос. союзом 1891–93, остаточно оформився після англо-французької (1904) і рос.-англійської (1907) угод.

У роки ПСВ союз Англії, Франції та Росії, що протиставився Четвертому союзові Німеччини, Австро-Угорщини, Туреччини й Болгарії, підтримало 25 д-в, у т. ч. й США (1917) як "асоційована країна". Укр. землі з вибухом війни перебували в складі двох воюючих д-в – Росії і Австро-Угорщини, що змагалися за першість у Пд.-Сх. Європі. Офіц. територ. вимогами Росії було приєднання Сх. Галичини, не зовсім чіткими – Закарпаття, а Пн. Буковина стала об'єктом торгу з Румунією, яку підтримували союзники Росії по блоку. Уряди д-в А. до революції 1917 ігнорували укр. питання, розглядали його як внутр. справу Росії. Однак громадськість та окремі політ. діячі Великої Британії та Франції вже напередодні та на поч. війни особливо зацікавилися політ. становищем і нац. домаганнями українців, коли укр. чинник почав набирати важливого значення у європ. політиці.

У Лондоні в 03.1913 виключно з англійців засновано Ukrainian-British Committee, який організовував відчити й лекції про укр. справу в містах Англії, Шотландії, Ірландії, видав 3 брошури: "The Ukraine", "Memorandum on the Ukrainian Question" і "Historical Evolution of Ukrainian Problem". Статті в англ. пресі про істор. минуле, нац.-політ. і культ.-реліг. життя українців друкували публіцисти Р. С.-Вотсон, Р. Селвер, Рейтер, Дж. Раффалович, Б. Сандс, історик і соціолог А. Тойнбі. На зламі 1916–17 у Великій Британії були розроблені плани послаблення Росії, розчленування її на окремі федеративні політ. утворення і, таким чином, створення ефективного бар'єра проти рос. домінування в Європі.

Сусп-во Франції напередодні та на початковому етапі війни, у зв'язку з її пророс. курсом, не мало постійної інформації про укр. справу, за винятком укр. емігранта Я. Федорчука; опубл. брошуру франц. мовою "Le reveil national des Ukrainiens" (1912), статті в тижневику "Le Courrier Europeen" (1912–14), зредагував окреме число ж. "Les Annales des Nationalites", присвячене Україні. У передвоєн. час звістки про українців з'являлися у франц. пресі здебільшого з нагоди чергової Шевченківської річниці, зрідка у зв'язку з деякими подіями в Галичині або з діяльністю рос. Держ. думи. З рос. окупацією Галичини укр. питання у Франції ставало більш важливим, з'являлися статті про нац. утиски українців рос. режимом. На першій конференції Союзу національностей (Париж, 26–27.06.1915), де обговорювалися проблеми пригноблених народів, секретар Бюро національностей (утв. 1912) І. Пувро виголосила доповідь про русифікаторську політику царизму, у якій заперечувалося право Росії на володіння Україною, підкреслювалася роль укр. справи після закінчення війни. Проте, щоб не ослаблювати свого союзника – Росію, франц. урядові чинники оминали укр. питання. З 1916 франц. уряд заборонив ж. "La Revue Ukrainienne", що виходив у Лозанні як орган СВУ.

Після проголошення І Універсалу (23.06.1917) для ознайомлення з внутр.-політ. ситуацією в Україні за дорученням франц. амбасди в Петербурзі в Києві (08.1917) перебував публіцист Ж. Пелісьє, збираючи інформації для свого уряду. Після більшовицького перевороту (10.1917) і перших спроб рад. уряду встановити контакт із д-вами Четверного союзу до Києва прибула (10.1917) франц. військ. місія на чолі з ген. Ж. Табуї і полк. Перльє, яка вела переговори з ген. секретарем військ. справ С. Петлюрою про можливість використання укр. військ у воєнних діях проти д-в Четверного союзу. А. активізувала діяльність консулів у Києві й Одесі (відповідно англійці Дуглас і П. Багге, американці Д. Дженкінс і Рей), військово-санітарних та ін. орг-цій. На поч. 1918 уряди Французької республіки (3.01.1918) і Великої Британії (4.01.1918) призначили своїх представників в Україні – відповідно Ж. Табуї, який офіційно заявив про визнання УНР, та Д.П. Багге. У переговорах із укр. урядом вони намагались переконати його не укладати миру з д-вами Четверного союзу, хоч більшовицька РНК уже розпочала переговори, зокр. й від імені України, продовжувати війну на Західному та Південному фронтах; при цьому пропонували фінансову і тех. допомогу. 23.12.1917 в Парижі вищі представники влади, армії й розвідки уклали англо-франц. угоду про розподіл сфер впливу в Росії. Однак внутр.-політ. обставини, агресія більшовицької Росії та окупація її військами значної частини укр. тер-ї, в т. ч. й Києва, змушували укр. уряд вести переговори з представниками д-в Четверного союзу й укласти Брестський мир (9.02.1918). Перемовини з представниками д-в Антанти були перервані й вони перед вступом укр. і нім. військ до Києва покинули місто.

Протягом наступних місяців А. воєно ставилась до УНР і УД, розпочала об'єднання протибільшовицьких сил, виступаючи, однак, проти самостійності України, роблячи ставку на Денікіна, підтримуючи ідею "єдиної і неделимої Росії". В 10.1918 у Женеві

міністр закорд. справ УД Д. Дорошенко намагався вступити в переговори з представниками країн А., але у зв'язку з початком антигетьманського повстання ці спроби були припинені. А. не визнала Директорію УНР, а позицію укр. уряду розглядала як "більшовицьку".

Перемога А. над д-вами Четверного союзу наприкінці 1918 дозволила їй увести свої війська на півдні України й замінити нім. гарнізони, тим паче, що тут розпочали наступ більшовики. Після жорстоких боїв з білогвардійцями на підступах до Одеси Армія УНР 12.12.1918 зайняла місто, а вже 15.12.1918 розпочалася висадка десанту франко-грец. частин під команд. ген. Боріюса у його прибережній смузі. У ноті Директорії УНР "До демократій усіх націй світу і демократій держав Антанти" (27.12.1918) рішуче засуджувалося втручання А. у внутр. справи України. У зв'язку зі складним становищем на укр.-більшовицькому фронті, Директорія видала наказ про відхід укр. частин з міста. В 01.1919 командуючий франц. військами у кількості 60 тис. чоловік ген. д'Ансельм поступово поширив окупацію півдня України по лінії Тирасполь–Бірзула–Вознесенське–Миколаїв–Херсон–Крим.

Змушена вести бої на 2 фронтах, Директорія вступила в переговори з військ. командуванням А. Ген. д'Ансельм на зустрічі у Бірзулі 6.02.1919 з укр. делегацією (І. Мазепа, Ст. Бачинський, О. Греков, С. Остапенко) поставив попередні умови для початку переговорів – відставка В. Винниченка, В. Чехівського і С. Петлюри, контроль над фінансовою політикою укр. уряду, звільнення з в'язниць гетьманських міністрів. Однак найважливіше для українців питання про визнання незалежності УНР на переговорах навіть не порушувалося. Переговори проводилися 13.02.1919, після виходу В. Винниченка 11.02.1919 зі складу Директорії. Проте, не визнаючи прав УНР, А. вимагала включення ДА УНР разом зі ЗСПР ген. Денікіна в єдиний антибільшовицький фронт і встановлення контролю А. над укр. землями. Ці умови укр. делегація категорично відкинула.

Під тиском частин ЧА, гол. отамана Григор'єва та через загрозу повстань на франц. флоті десант А. на поч. 04.1919 покинув пд.-укр. землі.

На Паризькій мирній конф. (1919–20) глави д-в А. (Д. Ллойд Джордж, Ж. Клемансо, В. Орландо) і США (В. Вільсон) диктували переможеним країнам умови повоєнного врегулювання у Європі, створивши Версальську с-му міжнар. відносин. Питання, пов'язані з Україною та її землями, розглядалися в контексті відновлення "єдиної та неподільної Росії" або створення "санітарного кордону" від більшовицької д-ви, закріпивши відповідними договорами окупацію іноз. д-вами зх.-укр. земель.

Зі створенням і функціонуванням Ліги Націй (1919) діяльність А. формально припинилася.

Літ.: Борщак І. Антанта // ЕСУ. Т. 1. К., 2003; Дипломатический словарь. Т. 1. М., 1984; ЕІУ. Т. 1. К., 2003; ЕУ. Т. 1. Львів, 1993; История дипломатии. Т. 3. М., 1965; Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. Відень, 1922; Марголін А. Украина и политика Антанты. Берлин, 1922.

Іван Патер

АНТИКОНСКРИПЦІЙНИЙ КОМІТЕТ створений УНТП 13.09.1921 як керівний орган б-би проти польс. перепису українського населення. Консолідація укр. нац.-державницьких сил, діяльність Міжпартійної ради сприяли активізації визвол. руху в Зх. Україні. Свідченням цього був організований опір нар. мас польському перепису населення і майна восени 1921. Правною основою для виступу була невирішеність міжнар. чинниками питання про держ. належність Сх. Галичини.

Згідно з розпорядженням Ради міністрів Польщі від 9.06.1921, перепис мав відбутися на укр. землях 30.09.1921 і засвідчити суверенність польс. д-ви над укр. народом, інтегральну єдність окупованих тер-й з польськими. Результатами перепису уряд сподівався обґрунтувати польс. х-р краю, а самим фактом участі нас. у переписі продемонструвати світу визнання укр. народом польс. д-ви.

Уряд ЗУНР 14.08.1921 звернувся до зх.-укр. нас. із закликом бойкотувати перепис. Від імені УНРади Є. Петрушевич направив до секретаріату Ліги Націй протест проти польс. перепису.

У краї всенар. б-бу проти перепису очолила УНТП. 13.09.1921 ТНК УНТП утворив загальнокрайовий А.к. на чолі з В. Бачинським. К-т повів широку агітацію в масах за бойкот польського перепису. 14.09.1921 НК УНТП підготував звернення до зх.-укр. громадськості стосовно збору підписів проти перепису нас. і розіслав спеціальний обіжник. А.к. на місцях поширювали в селах і містах краю тисячі листівок із закликом бойкотувати польс. перепис.

Велика орг. робота в масах давала результати. В усіх повітових і воєвод. поліцейських звітах за 09–11.1921 вказувалося на активний і пасивний опір, який чинило населення перепису. Як правило, поява в селі урядового комісара була сигналом до того, щоби селяни закривали хати і втікали в ліс або нападали на нього, проганяли з села. Стрийський староста у своєму звіті за 09.1921 писав про зростаючу з кожним днем агітацію проти польс. д-ви, яка знаходить свій вираз у сильній протидії перепису населення. У більшості ґмін укр. нас. всіляко ухилялося від перепису. Селяни у ґмінах Підгірці і Татарське напали на війтів і відібрали в них ґмінні печатки за підтримку списових комісарів. У ґміні Комарно селяни напали на вартового і побили його. У с. Верхня Калуського пов. селяни вбили урядового комісара, в Долині було спалено документи перепису. До активного опору селян дійшло в Рогатинському пов. Староста повідомляв, що у зв'язку з переписом виявляється ворожа діяльність греко-катол. духовенства, в якій беруть участь навіть москвофіли. Населення біля 30 ґмін повіту під впливом агітаторів чинило активний опір. Для втихомирення було направлено 1 батальйон піхоти й 1 ескадрон кавалерії. В часі слідства виявлено, що ініціаторами опору були 9 укр. священників на чолі С. Городецьким. До того ж, греко-катол. духовенство вже провело в ґмінах перепис

українців, поляків і євреїв, мотивуючи потребами шематизму, і переслало його своїм репрезентантам у Відень. Селяни відмовлялися надавати відомості, прикриваючись станом фактичної окупації.

У зв'язку з переписом до Варшави надходили тривожні повідомлення з різних куточків Галичини. Львівський воєвода у звіті за 10.1921 повідомляв, що укр. інтелігенція – священники, учителі, адвокати, лікарі, а в першу чергу академічна молодь – веде агітацію в усіх напрямках. Сільське нас. Яворівського, Ліського, Мостиського, Рудківського, Сокальського повітів чинило пасивний, а в Равському повіті активний опір перепису нас., тому влада вдавалася до сили. Інтенсивна агітація проти перепису спостерігалася у Борщівському й Золочівському повітах, що привело до активного виступу селян.

Архівні документи свідчать про те, що виступи українців проти польс. перепису здобували підтримку єврейського нас. краю. 24.08.1921 у Станиславові відбулася зустріч представників УНТП і місц. сіоніст. кіл стосовно погодження тактики спільної б-би проти польс. перепису. Долинський староста звітував станиславів. воєводи про те, що сіоністи вороже ставляться до поляків і звертають свої симпатії до українців, сподіваючись на їх допомогу.

Насильницький х-р польського перепису в Галичині привернув до себе увагу світової громадськості, політ. діячів. Англ. прем'єр-міністр Д. Ллойд Джордж через консула у Львові звернувся до станиславів. воєводи за поясненнями щодо насильств у ході перепису.

Незважаючи на репресії, українці бойкотували урядовий перепис, який перетворився в антиокупац. плебісцит. Це був перший масовий виступ укр. нас., організований УНТП і Міжпарт. радою з часу польс. окупації.

Літ.: Кузутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002.

Микола Кузутяк, Тетяна Дерещук

“АНТОЛЬОГІЯ СТРІЛЕЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ” – рукописна книга-альбом, яку 10.04.1918 на 107 с. уклали активні січові стрільці Л.-О. Гець і Б.-В. Крижанівський. За словами упорядників, спонукала їх до цієї ініціативи “недостача збірника, де були-би вичерпані праці з усіх областей стрілецької творчості”.

До “А.с.т.” включено невеликі за розмірами чи обсягом літературні й мистецькі твори 27 авторів. Літературні (прозові й поетичні) мініатюри належать А. Баб’юку, І. Балюку, В. Бобинському, Д. Вітовському, М. Голубцю, Б. і Р. Заклинським, О. Квасу, І. Коссаку, Р. Купчинському, Л. Лепкому, А. Лотоцькому, О. Назаруку, Л. Розлуцькому, Г. Труху, С. Чарнецькому, Ю. Шкрумеляку, М. Яцкову.

Усі текстові компоненти “А.с.т.” рукописно-стилізованим авторським шрифтом виконав Л. Гець. Йому належать численні графічні роботи (фігуративні композиції, заставки та кінцівки, краєвиди, що в тих чи ін. поєднаннях з текстами і нотами містяться на 66 аркушах) упродовж цілого блоку фоліанта. Окрім нього, авторами образотворчих компонентів “А.с.т.” були І. Старчук, І. Іванець, О. Курилас, М. Гаврилко. До неї включено пісенні твори (з нотними записами) М. Гайворонського, Б. Крижанівського, А. Поперечного, Л. Розлуцького. Фотороботи виконав Ф. Яцура.

Автори поміщених в “А.с.т.” текстів і рисунків датували їх здебільшого 1916–17; нечисленні твори позначені 1915, 1918. Монументально потрактований рисунок Л. Геця “Мандрівка років”, що представляє стрільця в поході, містить у кутках цифри 1914, 1915, 1916 і 1917, а також аббревіатуру: “УКР / ЛЕГ / УСС”. Декотрі твори графіки мають геогр. прив’язку до конкретних поселень – Вівсе, Гнильче, Залип’є, Затурці, Луцьк, Мельники, Пісочна, Порайці, Порськ Малий, Потік, Семиківці, Черниця, Черче.

Тематично широкий діапазон зображень на образотворчих компонентах “А.с.т.” виразно представляє худож.-стилістичні особливості творчої манери їх авторів: від виконаних І. Старчуком скромних натурних зама-

льовок сільс. новобранців до січового війська, безпретензійних олівцевих жін. портретів авторства М. Гаврилка – до найчисленніших тут творів Л. Геця: монументального, героїзованого зображення отамана УСС Г. Коссака як вершника на баскому коні, філігранно опрацьованих, складних композиційно та змістово інших його робіт, з їх символіко-алегоричним підтекстом.

Зображальний ряд “А.с.т.” дає уявлення про різні грані історичної картини повсякденного буття Січового стрілецтва, де пісня та впевненість у перемозі, готовність віддати за неї життя в реальності нерідко поєднувалися воедино. Такий героїчно-драм. підтекст вкладали в низку своїх творів й автори “А.с.т.”. Прикладом цього є акварельні композиції визначного майстра батальної картини О. Куриласа “Барабанный огонь” і “Граната”, твори Л. Геця “Віч-на-віч смерті” чи “Могила” (Пісочна, 4.2.1917).

“А.с.т.” – важливий істор.-мистецький документ укр. к-ри героїчного періоду її історії. Л. Гець планував оприлюднити “А.с.т.” у вигляді випущеного у світ поліграфічного видання, вів переговори з видавцем Ігорем Федівим. Урешті-решт було виготовлено кількадесят її фотокопій.

Олег Сидор

АНТОНІВ

Семен Семенович

(01.09.1896–01.04.1952) – старшина УГА, педагог. Н. у м. Стрий (нині Львів. обл.) в сім’ї службовця. 1914 закінчив 2-гу (польс.) г-зію в рідному місті.

З поч. ПСВ вступив до Легіону УСС, на 1.06.1916 – вістун 4-ї сотні полку УСС. Учасник боїв у Львові 11.1918; служив у 1-й бригаді УСС, мав військ. звання хорунжого. 1920 перебував у польс. полоні.

Від серед. 1920-х до 09.1939 працював учителем у корінній Польщі, брав діяльну участь в укр. громад. житті. 1940 поселився в Кутному (нині Лодзького в-ва, Польща), де викладав у школі, був секретарем, потім референтом культосвітньої секції УНО.

Заарештований співробітниками “СМЕРШ” 7.02.1945. На підставі сфабри-

АНТОНОВ-ОВСІЄНКО
Володимир

АНТОНОВИЧ
Дмитро Володимирович

кованого звинувачення, згідно з постановою Особливої наради при МДБ СРСР від 15.04.1946, ув'язнений на 8 р. Загинув у ВТТ в Росії.

Петро Гуцал

АНТОНІЙ, митрополит
див. **ХРАПОВИЦЬКИЙ Олексій Павлович.**

АНТОНОВ-ОВСІЄНКО
Володимир Олександрович
(09.03.1883–10.02.1938) – революціонер, рад. держ. і військ. діяч. Н. в м. Чернігів. Закінчив Владимирське піх. уч-ще у Санкт-Петербурзі (1904). З 1903 – чл. РСДРП. 1905 – один з організаторів військ. повстань у Ново-Александрії (Польща) і Севастополі; проводив революц. роботу у Фінляндії, Санкт-Петербурзі та Москві; неодноразово заарештований. 1910 емігрував до Франції. Повернувся в Росію 1917; один із кер. Жовтневого перевороту. 11–12.1917 – команд. Петроград. військ. округом. 12.1917–03.1918 – комісар з б-би з контрреволюцією на Пд., керував рад. військами в б-бі проти УЦР. 03–05.1918 – нар. секретар з військ. питань укр. рад. уряду. 11.1918–01.1919 – команд. групою військ Курського напрямку, 4.01–06.1919 – команд. Укр. фронтом.

Чл. Ради оборони УСРР, у 09.1918–05.1919 – РВР УСРР. 26.03.1919 отримав наказ головнокомандувача ЗС РСФРР Й. Вацетіса провести наступальну операцію для з'єднання з Угор. Рад. Республікою; виконання цього плану залежало від перебігу польсь.-укр. війни. Виступав за те, щоб "відсікти Галичину від Антанти, підтримувати війну між поляками і галичанами" та активізувати пропаганду в Сх. Галичині.

У 04.1919 в адресованих Леніну телеграмах високо оцінював боєздатність ГА; виступав за проведення мирн. переговорів із ЗОУНР та Польщею задля активізації б-би проти білогвардійців на сх. Росії. 7.05.1919 спільно з В. Затонським та О. Шумським отримав доручення від Ради оборони УСРР провести переговори з представниками ЗОУНР щодо надання ГА озброєння на умовах розриву з УНР, усунення з ГА "контр-

революційного офіцерства", пропуску рад. військ у Румунію. РДС ЗОУНР проігнорувала цю ініціативу. 21–24.05.1919 завдав поразки Армії УНР у р-ні Сарни–Рівне–Дубно, що створило сприятливі умови для наступу польс. армії ген. Ю. Галлера проти ГА. 1922–24 – нач. Політуправління РВР УСРР; від 1924 – на дипломатичній роботі. Нарком юстиції РРФСР (1937), чл. ЦВК СРСР.

13.10.1937 заарештований за сфабрикованою справою. Страчений у м. Москва. Реабілітований 1956.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 1 / уклад. О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2009; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999; *Щусь О.* Антонов-Овсієнко Володимир Олександрович // ЕУ. Т. 1. К., 2003. С. 108.

Богдан Паска

АНТОНОВИЧ

Дмитро Володимирович

(14(02).11.1877–12.10.1945; псевд. та крипт.: Войнаровський, Северин Войнилович, Муха, Подорожний, Скриптор, Шельменко, Gutta, Simplissimus, А.Д., Д.А., С.В.) – громад.-політ. діяч, мистецтвознавець, музеєзнавець, архівознавець. Н. в м. Київ. Син В. Антоновича, батько Михайла та Марка Антоновичів. Закінчив 4-ту Київ. г-зію, навч. у Київ. (з 1895) та Харків. (з 1897) ун-тах. Засн. театральної трупи в Каневі (1894), керував театральними трупамі в Чернігові та Харкові.

Один з фундаторів та лідер РУП (1900), редактор її парт. органу "Гасло" (1902–03). Редагував видання "Селянин",

Дмитро Володимирович
АНТОНОВИЧ
(другий зліва)

“Воля”. З кін. 1902 чл. Закорд. к-ту РУП. 1905 – один з лідерів УСДРП. 1906 відійшов від рев. діяльності, проживав на еміграції. З 1912 викладач Київ. мистецької школи та приватних драм. студій. Редагував орган УСДРП “Дзвін”, співпрацював з час. “Сяйво”, ЛНВ.

Під час РСВ уповноважений Всерос. земського союзу. 1917 – чл. Бюро ЦК УСДРП, один із засновників та чл. УЦР (1917–18 – тов. голови УЦР, ген. секретар (міністр) морських справ); обраний гласним Київ. міської думи (10.1917 – тов. голови). За доби гетьмана П. Скоропадського взяв участь в орг-ції УАН та Академії мист-в; 07.1918 – ген. консул УД у Швеції; чл. делегації УНС на переговорах з країнами Антанти (Ясси, 11.1918). 1919 – дипломат. представник УНР в Італії. З 1921 на еміграції (Відень, Прага). Один з фундаторів: УВУ (ректор у 1928–30, 1937–38); Укр. історично-філол. т-ва (Прага, 1923); Музею визвол. б-би України (Прага, дир. з 1925). Автор багатьох наук. праць з історії церкви, літературознавства та укр. к-ри.

П. і похований у м. Прага.

Тв.: Антонович Д. Із історії церковного будівництва на Україні. Вип. 1. Прага, 1925; Його ж. Олександр Мурашко (1875–1919). Прага, 1925; Його ж. Тимко Бойчук (1896–1922). Прага, 1929; Його ж. Триста років українського театру. 1616–1919. Прага, 1925; Його ж. Українська культура. К., 1993.

Літ.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. К., 1998; ЕУ. Т. 1. К., 2003; Жук А. Автобіографія Д. Антоновича // Сучасність. 1961. № 1; Кардаш П., Кот С. Українці в світі. К.; Мельбурн, 1995; Лозенко Л. До історії Празького українського архіву // Генеза. 1995. № 1/3; Ульяновський В. І. Дмитро Антонович // Українська культура. К., 1993; Шандра В. Антонович Дмитро Володимирович // Українські архівісти: Бібліографічний довідник. Вип. 1. К., 1999.

Олександра Кудлай

АПОНЮК

Василь

(28.07.1898–10.06.1983) – військ. та реліг. діяч, четар УГА. Н. у с. Середпільці (нині Радехів. р-ну Львів. обл.). Навч.

у початковій сільс. школі, г-зії у Львові та Львів. ун-ті.

Після поч. РСВ мобілізований. Закінчив старшин. школу, служив старшиною на різних фронтах до розпаду Австро-Угорщини. Наприкінці 1918 вступив до ГА, входив до її старшин. складу. У 08.1919 – хорунжий, четар 2-го корпусу ГА; брав участь у спільному наступі ГА та Армії УНР на Київ. 1920 потрапив до польс. табору для військовополонених № 7 у м. Тухоль (Помор'я); звільнений 11.02.1921.

У 04.1926 прибув до м. Едмонтон (Канада), де брав участь в укр. церк. та громад. житті. 1932 став дяконом та ієреєм УГКЦ. До 1970-х був священником на різних парафіях пров. Манітоба, Саскачеван та Альберта. За участь у збройній б-бі за державність України нагороджений Хрестом Симона Петлюри. Удостоєний багатьох церк. нагород, звання митрополита, протоієрея.

П. у м. Вінніпег (Канада).

Літ.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоль (1920–1922) // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. 2015. № 4. С. 56–74; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Паска

АРАЛОВ

Семен Іванович

(17.12.1880–22.05.1969) – рад. держ. і військ. діяч. Н. в м. Москва в купецькій сім'ї. Навч. у комерційному уч-щі та Комерційному ін-ті в Москві. З 1903 – у революц. русі, меншовик. 1905 мобілізований до армії, учасник рос.-япон. війни 1904–05, прапорщик.

Учасник РСВ, штабс-капітан. Після Лютневої революції 1917 – заст. голови, голова армійського к-ту 3-ї армії. Після Жовтневого перевороту 1917 примкнув до більшовиків. Від 01.1918 – нач. опер. відділу Моск. військ. округу, нач. оперативного відділу Наркомату з військ. і морськ. справ РСФРР. Від 09.1918 – чл. РВР, одночасно военком Польового штабу, пізніше – нач. Роз-

АПОНЮК Василь

АРАЛОВ
Семен Іванович

АРДАН Іван

відувального управління Польового штабу РВР. 21–22.04.1919 отримав директиву від голови Ради оборони Леніна про те, що пріоритетними завданнями укр. рад. армії є протидія білогвардійським військам на Донбасі та встановлення зв'язків через залізницю з Угор. Рад. Республікою. У цьому контексті наголошувалося на тому, що ймовірно просування рад. армії тер-єю ЗОУНР повинно мати виключно транзитний х-р для забезпечення контактів з Угорщиною, при цьому "за межами цього завдання ніяке займання Галичини і Буковини не потрібне". Передав ці доручення командуючому Укр. фронту В. Антонову-Овсієнку та був призначений відповідальним за їх виконання.

06.1919–12.1920 – чл. РВР 12-ї армії Пд.-Зх. фронту, яка в 08.1919 протистояла наступу ГА та Армії УНР на Київ. У 01–03.1921 – чл. РВР Київ. військ. округу, чл. рад. рос.-укр. делегації на мирн. переговорах із Польщею в Ризі. До 1925 – на дипломатичній роботі в Литві, Туреччині, Латвії, чл. колегії Наркомату закорд. справ СРСР. З 1927 – чл. президії ВРНГ СРСР, з 1932 – чл. колегії Наркомфіну.

Учасник ДСВ в складі рад. армії. Від 1946 – на парт. роботі в Москві, з 1957 – на пенсії.

П. у м. Москва.

Літ.: Гриневич Л. Аралов Семен Іванович // ЕУ: Т. 1. К., 2003. С. 116; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 1 / уклад. О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2009; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

АРДАН Іван

(04.02.1871–14.09.1940) – реліг., культ. та громад. діяч. Н. у м. Трускавець (нині Львів. обл.). Закінчив теологічні студії у Львові, 1895 у Перемишлі отримав сан священника.

Від 12.1895 – в еміграції у США. Парох УКЦ у Джерсі-Сіті (1896), Оліфанті (1897–1902); залишив духовний сан на поч. 1902.

Ред. час. "Свобода" (1900–07) і "Народна воля" (1912–19). Один з перших організаторів допомогових і освіт. т-в укр. робітництва; перший голова Укр. робітн. союзу (з 1911). Чл. орг. к-ту для скликання 1-го укр. сейму (1915), увійшов до Заг. укр. к-ту й ексективи Федерації українців у США.

1920–22 – радник місії УНР і ЗУНР у Вашингтоні. З 1920 – кер. пресового бюро "Приятелі України". Згодом повернувся до м. Скрантон (шт. Пенсільванія), деякий час працював у редакції газ. "Народна воля" (1925), був секретарем т-ва "Українська щадниця".

П. у м. Вілкс-Беррі (шт. Пенсільванія, США).

Літ.: Ардан Іван // ЕУ. Т. 1. Париж; Нью-Йорк, 1955. С. 57; Романюк М. Ардан Іван. // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=43190.

Богдан Паска

АРІЙЧУК

Євзєбій Васильович

(30.08.1892 – д. і м. с. н.) – працівник контррозвідки УГА та ДА УНР, хорунжий Буковин. куреня. Н. в с. Шипинці (пов. Кіцмань) на Буковині в сім'ї вчителя і археолога-любителя В. Арійчука, згодом директора шк. та засновника т-ва "Січ" у с. Нові Драчинці (пов. Вашківці). З 1906 навч. в укр. держ. г-зії м. Кіцмань, після закінчення 4-х гімназ.

класів 1911 пішов добровольцем на військ. службу. З 1.03.1914 служив у жандармерії, після поч. війни переведений у 41-й полк піхоти крайової оборони, де служив цугсфірером (десятником). Видужавши після поранень у 1914 і 1915, знову зголосився до служби в жандармерії. Служив у Бюро розвідки при ген. Фішерові, 1917 приділений до постерунка Глинниця (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.), де служив до кін. війни в ранзі вахмістра 2-го класу. Нагороджений Срібним хрестом з короною, Срібною медаллю 1-го класу, військовим хрестом Карла та військ. ювілейним хрестом.

Після розвалу Австро-Угор. монархії став на службу в укр. жандармерію Буковини, яку з 6.11.1918 очолював майор Я. Яськевич. Після окупації Буковини рум. військом працював у підпільному к-ті, потім перейшов до Галичини. З 16.01.1919 приділений до Розвідного відділу ОВК Коломия, якою був прикомандирований до Городенки, де в 03.1919 викрив польс. підпільну орг-цію, що планувала провести переворот у місті, роззброїти дислокований тут Буковин. курінь та захопити владу. Проведене за наказом військ. коменданта Городенки сот. І. Світлика слідство дало змогу арештувати бл. 60-ти польс. агентів і відправити їх до Коломиї. Після відступу ГА за Дністер був приділений до РВК Заліщики, де також викрив польс. підпільну орг-цію. В 07.1919 перейшов через Збруч до Кам'янця-Подільського, де був призначений до РВ Могилів-Подільський і орг-ції Буковинського куреня. В 11.1919 під час відступу до м. Чорторія на Волині захворів на плямистий тиф. Після одужання повернувся до Проскурова, а перейшовши польс.-більшовицький фронт, прибув до Вінниці, згодом до Балти. Тут знайшов зв'язок із укр. підпільною орг-цією, з якою підняли повстання проти більшовиків та злучилися з 4-ю Київ. д-зією Тютюнника. Був призначений до контррозвідки, потім служив як старшина для особливих доручень при 4-й Київ. д-зії. 2.01.1921 прибув до табору інтернованих укр. військових у Лібєрці (ЧСР). 14.03.1921 переведений

до збірного табору в Йозефові (ЧСР), де виконував обов'язки "булавного справника" (діловода), будучи членом укр. командування табору, яке очолював полк. А. Вольф. Чл. правління театральної секції Культ.-просвітного гуртка табору в Йозефові, 24.04.1922 обраний сценаристом. Учасник семінарійного курсу в Йозефові. 30.06.1923 подав заяву на вступ до Укр. госп. акад-ї в Подебрадах (ЧСР), однак отримав відмову через відсутність документів про середню освіту.

Лит.: Будз П. З життя-буття в таборі в Йозефові // Український Скиталець. 1922. Ч. 14. Червень. С. 9; *Вислоцький І.* Розвідча служба // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 354–359; *Коваль Р., Моренець В.* "Подебрадський полк" Армії УНР. До історії Українських січових стрільців, Богданівського та Гордієнківського полків військ Центральної Ради, 1-ї Сірої, 1-ї Запорозької, 2-ї Волинської, 3-ї Залізної, 4-ї Київської, 5-ї Херсонської та 1-ї Кулетметної дивізій Армії УНР, Галицької армії, Вільного козацтва, повстансько-партизанського руху, Запорозької Січі Юхима Божка, Окремого чорноморського коша військ Директорії, Легії українських націоналістів, УВО, ОУН, Карпатської Січі та дивізії "Галичина". Т. 1. К., 2015. С. 40–41; *Пігуляк І.* Спогад у 60-річчя смерті сотника Омеляна Кантеміра, командира Буковинського Куреня // Буковина (Торонто). 1978. Ч. 2–3; *Срібняк І.* Інтерновані вояки УГА в таборі Йозефов (Чехословаччина) у 1921–1922 рр.: умови перебування та санітарний стан // Дриновський збірник. Т. VIII. Х.; Софія, 2015. С. 200.

Володимир Старик

АРІО

Карл

(1896–27.08.1959) – лейтенант австро-угор. армії, поручник ГА. Н. в м. Кам'янка-Струмилова (нині м. Кам'янка-Бузька Львів. обл.). Німець за національністю. Лейтенант 19-го піх. полку ландверу австро-угор. армії. До ПСВ мешкав у Перемишлі, навч. в місц. укр. г-зії.

На поч. 11.1918 – учасник встановлення укр. влади в Перемишлі; з кін. 1918 – поручник ГА. 17.01.1919 потра-

АРІО Карл

АРКАС
Микола Миколайович
(молодший)

пив у полон до поляків. Перебував у таборі Домб'є, утік. У 1-й пол. 1919 служив у корпусі Січових стрільців Армії УНР. З 12.06.1919 – нач. штабу 14-ї бригади 3-го корпусу ГА (1000 вояків, 25 шабель, 16 скорострільів, 12 гармат). Брав участь у Чортків. офензиві на лівому крилі фронту вздовж р. Дністер (06.1919), об'єднаному наступі укр. армії на Київ, здобутті Жмеринки і Вінниці (08.1919), війні проти білогвардійської армії ген. А. Денікіна (09–11.1919). З 11.1919 разом з УГА перейшов на сторону білогвардійців; з 02.1920 – у складі ЧУГА після союзу з більшовиками. У 04.1920 разом зі своєю військ. частиною перейшов рад.-польс. фронт і потрапив у польс. полон. У 05.1920 в ув'язненні у таборі для військовополонених у Ялівці біля Львова; виявив бажання долучитися до Армії УНР, яка спільно з поляками здійснювала наступ проти більшовиків. У 06.1920 перевезений до табору військовополонених у Тухолі (Помор'я); 17.07.1920 утік. 1921 перебував у військ. таборі УГА в м. Йозефів (ЧСР). Після війни – активіст нім. підпільної орг-ції у Нижній Сілезії.

З 1924 – у журналістиці; у 1930-х – кореспондент низки нім. видань у Варшаві; займав проукр. позицію. 1942–43 – кер. укр. представництва інформагентства “Нім. пресова служба”, гол. ред. газ. “Укр. кореспонденція” (м. Рівне). Після ДСВ – журналіст у м. Бонн (ФРН); у 1950-х – чиновник Мін-ва ФРН з питань преси. Автор спогадів про період ЗУНР “Нарис історії XIV бригади”.

Літ.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

АРКАС

Микола Миколайович (молодший) (21.08.1880–14.12.1938) – військ. і культ. діяч, команд. полку Армії УНР. Н. у м. Миколаїв у сім'ї відомого укр. культ. діяча М. Аркаса. Навч. у Морському та Миколаївському кадетських корпусу; закінчив Єлисаветградське

кавалерійс. уч-ще (1901). Юнкер 46-го драгунського Переяславського полку. 1905–06 перебував у запасі у військах Приморської округи; служив у військах прикордонної сторожі Заамурської округи.

У 07.1914 мобілізований до армії у званні поручика; зарахований до 8-го гусарського Лубен. полку. З 07.1917 – команд. 7-го ординаторського ескадрону, який у 12.1917 був українізований. Очолював Полтав. партизан. кінну сотню, яка в складі Запоріж. бригади військ УЦР у 02.1918 брала участь у боях під Києвом проти більшовиків. У 04.1918 сотня реорганізована в Окремий сердюцький кінний дивізіон Армії УНР. Під час гетьман. перевороту А. на чолі дивізіону одним із перших підтримав П. Скоропадського. 15.12.1918 після вступу до Києва військ Директорії дивізіон перейменовано в Кіно-Гонецький полк штабу ДА УНР. На чолі полку брав участь у боях на Чернігівщині та під Києвом (01–02.1919). Навесні 1919 – у розпорядженні штабу Пд.-Сх. групи Армії УНР; комендант мосту на Дністрі, через який у 04.1919 укр. війська переходили до Румунії. З 19.08.1919 – команд. 2-го кінного полку ім. М. Залізняка ДА УНР (від серед. 09.1919 – 2-й кінний Переяслав. полк). Брав участь у спільному поході ГА та ДА УНР на Київ (08.1919), б-бі проти ЗСПР ген. Денікіна (09–10.1919). 11.12.1919 не пішов у Перший зимовий похід та разом з полком приєднався до УГА, яка перебувала в союзі з білогвардійцями. Наказом по ДА УНР оголошений зрадником; більша частина полку повернулася до ДА УНР. Очолював 5-ту Сокальську бригаду УГА. З 1920 – у Станіславові, Коломиї, працював актором та режисером. З 1926 – реж. театру в Ужгороді.

П. та похований у м. Хуст.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007. С. 18–19; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

АРСЕНИЧ**Микола**

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, четар
ГА. Старшина 36-го піх. полку ім. геть-
мана І. Мазепи.

Дж.: АРРз. Zesp. 577. Sygn. 47. S. 5.

Петро Сіреджук

АРСЕНИЧ**Петро**

(10.07.1894–29.11.1976)–військ. діяч,
четар ГА. Н. у с. Нижній Березів (нині
Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув
середню освіту, за професією – учи-
тель.

У роки ПСВ воював у складі 24-го
піх. полку австр. армії. Активний учас-
ник Листопадового "зриву" в Коломії.
Командир 7-ї сотні 24-го піх. полку
ім. гетьмана П. Дорошенка ГА. Вів що-
денник про службу в лавах ГА.

У міжвоєн. період – учитель у с. Гри-
нівці Товмацького пов. та Чорні Ослави
Надвірнянського пов. 1940–57 – учи-
тель у с. Мишин Коломий. р-ну.

П. і похований у с. Нижній Березів.

Літ.: Арсенич П. Березуни (Біогра-
фічні відомості про уродженців Ниж-
нього Березова Косівського району).
Івано-Франківськ, 1994. С. 7; Старшини
і підстаршини УСС і УГА з Коломії і по-
віту // Коломия і Коломийщина. Збірник
споминів і статей про недавнє минуле.
Філадельфія, 1988. С. 761.

Петро Сіреджук

АРСЕНИЧ**Петро Іванович**

(24.01.1934–20.03.2017) – історик,
краєзнавець, доцент Прикарпатського
нац. ун-ту ім. В. Стефаника, музеєзна-
вець, культосвіт. діяч, колекціонер. По-
ходив з родини учасників нац.-визвол.
змагань 1918–23. Н. в с. Нижній Березів
(нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.).
1942–49 навч. в Нижньоберезівській
шк., 1950–53 – у Середньоберезівській
СШ. 1953–58 – студент істор. ф-ту Київ.
держ. ун-ту ім. Т. Шевченка.

1958–63 – ст. н. с. Івано-Франків-
ського обл. краєзнавч. музею. 1963–
66 – викладач каф-ри археології та
етнографії Івано-Франк. пед. ін-ту.
Звільнений з викладацької роботи у
зв'язку зі справою дисидента В. Моро-
за (1966). Працював у краєзнавчому
музеї. Переслідуваний органами КДБ.
1973 звільнений з посади зав. відділу
музею. 1981 при обшуку в А. конфіс-
ковано старі видання, твори В. Винни-
ченка, М. Грушевського, Д. Донцова,
П. Куліша, Б. Лепкого, О. Назарука та
ін. Один із засновників обл. відділень
т-ва "Просвіта", "Меморіал", НРУ (1989).

15.04.1990 підняв синьо-жовтий
прапор над Івано-Франк. міськ. ра-
тушею. Завідував наук.-редакц. відді-
лом при управлінні к-ри Івано-Франк.
ОДА. Працівник (2006–09 – голова)
т-ва "Просвіта".

Активно вивчав і популяризував історію визвол. змагань українців Івано-Франківщини у 20 ст. Автор і співавтор книг, брошур, статей на краєзнавчу тематику, біографій укр. громад.-політ., військ. та культ. діячів: "Січові стрільці" (1990), "Станиславів – столиця ЗУНР" (1993), "Березуни (Біографічні відомості про уродженців Нижнього Березова Косівського району)" (1994), "Родина Заклинських" (1995), "Родина Шухевичів" (1995), "Прикарпаття в житті Камеляра" (1996), "Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939" (1996); "Шляхами Богдана Лепкого по Прикарпаттю" (1997), "Родина Бандерів" (1998), "Родина Озаркевичів" (1998), "Карпатськими шляхами Богдана Лепкого" (1999), "Криворівня в житті і творчості українських письменників, діячів науки й культури" (2000), "Тарас Шевченко і Прикарпаття" (2001), "Священничий рід Бурачинських" (2004), "Рід Шухевичів" (2005), "Угорники коло Станиславова (Івано-Франківська)" (2005), "Галичани – жертви більшовицького режиму" (2006), "Іван Франко і Прикарпаття" (2006) та ін. Зібрав унікальну колекцію поштових листівок, світлин стрільців та старшин УСС, УГА, членів ОУН, воїнів УПА, укр. книг, стародруків, пам'яток боністики, нумізматики, фалеристики, філокартії.

Організатор і учасник Міжнар. наук. конференції "Українці Канади" (1991), Першого світового Конгресу гуцулів та Міжнар. наук. конференції в рамках роботи Конгресу (1993). Чл. НТШ (1990), Всеукр. асоціації українознавців, лауреат респ. премії ім. П. Чубинського (1990), обл. премій ім. І. Вагилевича (1993) та Марійки Підгірянки (1995). Засл. працівник к-ри України (1991), почесний чл. Нац. спілки краєзнавців (1994). Лауреат ювілейної медалі "20 років незалежності України" (2011).

Літ.: Історико-культурна спадщина Прикарпаття: наук. збірник на пошану Петра Арсенича. Івано-Франківськ, 2006; Морозюк В. К. Іменний часослов – 2. Івано-Франківськ, 2014. С. 5–6.

**Микола Вітенко,
Олександр Маруценко**

АРСЕНІЧ

Роман Августинович

(1898–07.04.1941) – військ. діяч, сотник ГА. Н. у родині священика в с. Мишин (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Чернів. г-зії.

Під час РСВ – офіцер австр. армії. Після розпаду Австро-Угорщини вступив до ГА, сотник 2-го піх. полку. Один з організаторів польової пошти ГА. На поч. 02.1919 за дорученням НКГА прибув з Ходорова до Станиславова. Зустрівся з чиновником ДСШПТ М. Секретарем; передав власний план оргції польової поштової служби, складений за зразком колиш. рос. армії. Згідно з цим планом створено Гол. польовий поштовий пост при НКГА і польові поштові пости при командах корпусів. З 07.1919 брав участь у бойових діях ГА на тер-ї Наддніпрян. України. Хворів на тиф. 1920 як поручник УГА потрапив до польсь. табору для військовополонених № 7 у м. Тухоля (Помор'я). Звільнений 28.11.1920; повернувся до Галичини.

У міжвоєн. період здобув мед. освіту; займався лікарською діяльністю у с. Пістинь (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). 1938 створив приватну лікарську практику в м. Величка біля Кракова і став директором місц. "Каси хорих".

П. і похований у м. Краків.

Літ.: Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового / упор., вступ. слово, примітки, додатки, біограф. дов. Р. Ковалю, Ю. Юзича, П. Арсенича. Серія "Українська воєнна мемуаристика". Т. 4. Вінниця; К., 2009; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

АРТЕМОВИЧ Б.

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, четар ГА. Театральний референт Пресової квартири НКГА. Від 09.1919 керував театром НКГА.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія. К., 2010; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

АРТИЛЕРІЯГА – рідвійськГА. Орг-ція артилерії ГА зазнала відчутних змін у ході польс.-укр. війни 1918–19 – від стійно створених поодиноких батареї, розкиданих по всьому польс. фронту, до майже 60 батареї у складі бригадних і корпусних гарматних полків з чіткою стр-рою і підпорядкуванням. Її артилерію посилили гарматні частини, які прибули з Наддніпрянщини; у 12.1918 з Києва передислоковано 3 полки, зокр. важкої артилерії, якої тоді бракувало в ГА. Це були 2-й і 6-й гарматні полки, сформовані й надіслані до артилерії Осадного корпусу Січових стрільців полк. Р. Дашкевичем, а також 1-й Запорізький важкий гарматний полк. На першому етапі орг-ції А. ГА батареї мали на озброєнні здебільшого австр. легкі польові гармати й гаубиці застарілих зразків, які за своїми тактико-тех. даними поступалися російським.

С-ма орг-ції та вишколу А. ГА шляхом утворення гарматних кошів при ОВК, коли в запасних частинах комплектувалися, озброювалися, проходили вишкіл артилеристи в складі штатних батареї і зі своїми командами відбували на фронт, виявилася ефективною. Загалом у ході польс.-укр. війни гарматні коші ОВК підготували й відправили на фронт 49 гарматних батареї. У 06.1919 А. ГА мала 7 тис. вояків, 187 гармат і 6 тис. кошей.

До управління гарматної батареї входили командир (поручник – сотник), перший старшина (заст.), харчовий старшина, старший булавний, сурмач, а також відділення розвідки (6 вояків), зв'язку (8 телефоністів). Батарея мала 4 гармати, поділені на 2 чети на чолі з першим старшиною (у сучасному розумінні – старшим офіцером батареї; 50 гармашів), чету скорострільів (2 одиниці) для охорони батареї та обоз (30 возів), до якого входили підстаршини з ремонту техніки, санітар і польова кухня.

Гарматні полки носили номер бригади і мали, за невеликим винятком, однакову орг-цію. До управління полку входили: командир, ад'ютант (нач. штабу), якому підпорядковувалися відділи (булавний, муніційний, тех., санітарний, харчовий) та старшини (зв'язку, муні-

ційний, тех., інтендант, харчовий, лікар, ветеринар). Полк складала 3 (рідше 4) гарматні батареї та чета скорострільів. Окрім 12 гарматних полків стрілецьких бригад, які організаційно й оперативно підпорядковувалися командантам бригад, НКГА мала армійську артилерію – 2 наддніпрян. полки важких гаубиць двобатареїного складу і 3 батареї далекобійних гармат (по дві в кожній). Насиченість ГА артилерією була на рівні показників гол. європ. д-в.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–5 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–13; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Ілюстрована історія. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія. Івано-Франківськ, 2001; *Крезуб А.* Нариси історії українсько-польської війни 1918–1919 рр. Львів, 1933; *Кузьма О.* Листопадові дні 1918 р. Львів, 1931; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Його ж.* Проект “Україна”. Галичина в Українській революції 1917–1921 рр. Харків, 2015; *Макарчук С. А.* Українська республіка галичан. Нариси про ЗУНР. Львів, 1997; *Ортинський В. П.* Силкові структури Західно-Української Народної Республіки. Львів, 2004; *Ткачук П. П.* Сухопутні війська України доби революції 1917–1921. Львів, 2009; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974; *Якимович Б. З.* Збройні сили України. Нарис історії. Львів, 1996.

Леонід Кривизюк,

Микола Литвин, Павло Ткачук

АРТИМОВИЧ

Агенор

(31.08.1879–21.10.1935) – мовознавець, освітянин, держ. діяч. Н. в с. Великий Кучурів (нині Сторожинецьк. р-ну Чернів. обл.) в сім'ї залізничника. Закінчив початкову школу з рум. мовою навч. у м. Радівці, г-зію у м. Чернівці (1897), класичну філологію Чернів. ун-ту (1891). Вчителював у

1-й нім. г-зії у Чернівцях; через кілька років, додатково склавши іспит з укр. мови, був директором нім.-укр. г-зії в Кіцмані, яка під його кер-вом, по суті, стала українською. Один з організаторів, а згодом голова Т-ва вчителів вищих шкіл ім. Г. Сковороди на Буковині з осідком у Чернівцях (1908–14, нараховувало 80 членів, 1913). Напередодні війни габілітувався і обраний доцентом класичної філології Чернів. ун-ту.

В роки РСВ деякий час прослужив в австр. війську. Після звільнення 1917 став директором 2-ї укр. г-зії у Чернівцях, активно включився в укр. рух на Буковині.

21.10.1918 обраний заступником голови УНРади в Чернівцях, 3.11.1918 – головою Буковинської нац. ради; у 01.1919 – держ. секретарем освіти і віросповідання ЗУНР. Секретаріат поділявся на 4 відділи: спеціальних (професійних) шкіл, нар. шкільництва, середніх шкіл і г-зій, віросповідних справ, видавав свій друк. орган: “Вістник державного секретаріату і віросповідання”. Прагнув провести демократизацію і українізацію шкільництва, у кожній місцевості планувалося відкрити нар. (початкові) школи; нацменшини (поляки, євреї, німці) мали право на власні школи, з обов’язковим вивченням історії, географії України й укр. мови. Згідно із заходами УНРади “Про основи шкіль-

ництва” (13.02.1919) і “Про одержавлення укр. приватних гімназій та жін. учит. семінарій” (14.02.1919), усі школи, приватні укр. г-зії, жін. семінарії ставали державними з укр. мовою викладання, а вчителі – держслужбовцями, які складали присягу на вірність укр. д-ві й народові; утворено держ. вид-во шкільних книжок.

Займався справами к-ри і мист-ва, зокр. укр. театром під кер-вом О. Стадника, Держ. військово-істор. музеєм, справами збирання і зберігання в б-ках і архівах Києва і Львова обов’язкових примірників усієї друкованої продукції ЗУНР. Також був заступником голови Буковинської ради (ств. 10.03.1919 у Станиславові).

У 05.1919 виїхав до Відня, а восени 1921 – до Праги. З 01.1921 – професор класичної філології УВУ, з 1923 викладав індоєвропейське мовознавство в Укр. високому пед. ін-ті ім. Драгоманова, деякий час за дорученням кер-ва ін-ту очолював укр. г-зію у Ржевніцах коло Праги. Брав участь у громад.-культ. і наук. житті, підтримував зв’язки з празьк. наук. колами, був дійсним членом Лінгвістичного гуртка в Празі, з 1933 – НТШ у Львові, виступав на наук. з’їздах, зокр. на II Міжнар. з’їзді славистів у Варшаві (1934). Надрукував низку фонологічних праць (дослідження мовних явищ з погляду стр-ри та функції) різними мовами, а також із латинської та грецької метрики й просодії (Софокл, Овідій, Катуль, Проперцій, Люкан). Перекладав укр. мовою твори давньогрец. драматургів – Софокла, Епікура та ін.

П. і похований у м. Прага.

Лім.: ЕУ. Т. 1. Львів, 1993; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Історія. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.

Іван Патер

АРТИМОВИЧ**Антін**

(24.02.1894–06.11.1973) – поручник УСС, сотник УГА, інженер-економіст, громад. діяч. Н. в с. Брусне Старе Любачівського пов. (нині Польща). Випускник укр. г-зії в м. Перемишль (нині Польща). Діяльний у т-ві “Пласт”.

На поч. ПСВ – організатор УСС у Перемишлі. Доброволець Легіону УСС із 08.1914, команд. чети. Воював на Сх. фронті. 3.11.1914 поранений у бою на г. Ключ поблизу с. Труханів. За бої на г. Маківка поблизу с. Славське (обидва села нині Сколів. р-ну Львів. обл.) відзначений австро-угор. командуванням медаллю воєнних заслуг (“Signum Laudis”). 29.05.1915 в бою поблизу с. Лисовичі (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) пораненим потрапив до рос. полону, звідки повернувся 1917. Учасник польсь.-укр. війни 1918–19, під час Чортків. офензиви 1919 – команд. сотні в 1-й бригаді УСС. Після переходу ГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від рос. більшовиків і білогвардійців. Улітку 1919 в одному з боїв під м. Христинівка (нині Черкас. обл.) разом зі своєю 4-ю сотнею та кінною сотнею під командуванням хор. Петруняка відбили великий обоз і багату здобич у ЧА.

Після визвол. змагань закінчив Чеський тех. ун-т у м. Прага (1923), здобув фах інженера-економіста. Повернувшись 1925 до Галичини, очолив у Перемишлі “Українську щадницю” (ощадний банк).

1944 виїхав до Німеччини. 1945–48 – голова Таборової ради в м. Регенсбург, голова Братства УСС, сеньйор тов. “Пласт”, чл. ін. ветеран. установ. 1948 з дружиною емігрував до США (Чикаго). Очолював кооператив “Самопоміч”, Братство УСС, Контрольну комісію парафії св. Володимира і Ольги, був членом Управи “Вільного українського козацтва”. Упорядкував список вихованців Перемишльської г-зії, які воювали за волю України у формуваннях УСС, УГА, корпусі Січових стрільців.

Похований у м. Чикаго на цвинтарі Св. Миколая.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 75–76; Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 156; *Шах С.* Де срібнолентий Сян пливе : іст. нарис державної української гімназії в Перемишлі. Мюнхен, 1977. С. 43.

Микола Лазарович

АРТИМОВИЧ**Петро Максиміліанович**

(12.07.1885–27.02.1938) – старшина УГА, муз. діяч. Н. у с. Фалиш (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. У Львові навч. в Академіч. г-зії, випускні іспити склав екстерном 1907 і поступив на правн. ф-т ун-ту, після закінчення якого готувався працювати суддею. З гімназ. років провадив муз.-хорову діяльність, приватно навчався музики і диригування. Виступав на концертах, організував тематичні концерти, диригував хорами “Бандурист” (1906–14) і “Боян” (1912–14).

Під час ПСВ служив у тилкових частинах австро-угор. армії. З утворенням ЗУНР очолив театральн.-муз. відділ Пресової квартири НКГА. 1.08.1919 отримав військ. звання поручника. В 11.1919 у Вінниці призначений військ. театральним референтом і на цій посаді керував Новим львів. театром, що був переведений у штат УГА.

Залишився в рад. Україні. Проживав у Харкові, був керівником капели “Думка” (від 1924), працював у театрах і муз. школах. У 1933 змушений переїхати до

АРТИМОВИЧ
Антін

АРХИПЕНКО
Євген Порфирович

Москви, грав в оркестрі Большого театру. Заарештований у 01.1934, відправлений на слідство до Києва, згодом ув'язнений на 3 р. в таборі в Карелії. Після звільнення залишений на поселенні в Архангельську, працював у муз. школі. Заарештований у 01.1938. Безпідставно звинувачений у "шпиунстві на користь іноземної держави" і за постановою Особливої наради при НКВС СРСР розстріляний в м. Архангельськ (нині РФ).

Петро Гуцал

АРХІПЕНКО
Євген Порфирович

(15.09.1884–14.07.1959) – політ. і держ. діяч. Н. у м. Кагарлик (нині Київ. обл.). Закінчив нар. школу, Санкт-Петербурзький електротех. ін-т (1908), Петровську с.-г. акад-ю у Москві (1910). Ініціатор вид. ж. "Українське бджільництво" у Санкт-Петербурзі та Києві (1906–10). Один із ред. укр. хліборобського час. "Рілля" у Києві (1910–17); тут друкував власні статті про бджільництво. Один з лідерів Укр. нар.-респ. партії. 5.04.1918 висунутий Радою Нар. Міністрів УНР на посаду товариша міністра земельних справ УНР. За Директорії – міністр земельних справ в урядах С. Остапенка (02–04.1919) і Б. Мартоса (04–08.1919), міністр нар. г-ва в уряді В. Прокоповича (05–11.1920). У кін. 02.1919 у Вінниці вів переговори з представниками УНРади ЗОУНР К. Трильовським, П. Лавруком та Г. Дувіраком щодо налагодження поставок продовольства з Наддніпрянщини до Галичини. У результаті в 03.1919 мешканцям Коломийського, Косівського і Печеніжинського повітів було відправлено 27 вагонів збіжжя, муки, цукру та м'ясних консервів. Обговорював із членами УНРади статuti кооп. "Хліборобських спілок", які прагнув запровадити на тер-ї Зх. України.

З 1921 – на еміграції. 30.04.1921 разом із С. Шелухіним, І. Липою, М. Корчинським, М. Омеляновичем-Павленком брав участь у створенні Укр. нац.-політ. к-ту у Відні, метою якого було об'єднання всіх укр. державницьких сил на еміграції. 1922–28 видавав журнали "Українське пасічництво" та

"Сільський світ" у Львові. 1929 переїхав до Луцька; був організатором багатьох кооп. орг-цій на Волині.

1944 емігрував до Зх. Німеччини. Автор підручників з пасічництва та наук. праць про геральдику.

П. у м. Дорнштадт (ФРН).

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005; Т. 5. Кн. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2011; *Осташко Т.* Архипенко Євген Порфирович // *ЕІУ*. Т. 1. К., 2003. С. 136.

Богдан Паска

АТАМАНЧУК
Василь Іванович

(13.03.1901–20.09.1962) – стрілець ГА. Н. в с. Сихів Стрий. р-ну Львів. обл. Закінчив 4 класи Стрий. г-зії (1914), 2 курси вчительської семінарії (1916–18).

Вояк ГА, пом. командира батареї. Учасник боїв за Львів та Чортків. офензивив. Двічі втівав з польс. полону.

Чл. УВО. Заарештований 7.10.1922 у справі стрийської боївки УВО, 1923 суджений військовим окружним судом у Любліні за саботаж. Чл. "Летючої бригади" УВО, учасник нападу на Гол. пошту у Львові. Заарештований поліцією на поч. 04.1927 при спробі переходу кордону в ЧСР, засуджений 25.01–13.03.1928 у Львові за підозрою у вбивстві куратора Собінського до смертної кари. Найвищий Суд Польщі

19.10.1928 вирок скасував і признав новий суд. Засуджений у Львові 28.01–7.02.1929 на 10 р. ув'язнення. 25.07.1935, згідно з амністією, вийшов на волю, відсидівши 8,5 р. Поширював часописи, знову ув'язнений на поч. 1939, вийшов на волю 09.1939.

Політв'язень нім. тюрми (1941). Після ДСВ працював на керівних постах у лісопром. г-ві на Долинщині. Переслідуваний КДБ, який вимагав публічного засудження ОУН. Після цілоденного допиту в КДБ помер від інфаркту.

П. і похований у м. Долина Івано-Франк. області.

Літ.: Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007.

Микола Посівнич

АУССЕМ

Володимир (Вольдемар)

Християнович

(14.07.1879–1936) – рад. військ., госп. і держ. діяч, дипломат. Н. у м. Орел (Росія).

1918–20 на командирських постах у ЧА встановлював більшовицьку владу в Україні. Повноважний представник УСРР у Берліні (1921–23), радник повноважного представництва СРСР в Німеччині (1923–24) і Австрії (1924). У Берліні контактував з Є. Петрушевичем. Голова ВРНГ УСРР (1925–26). Торг. представник СРСР у Туреччині (1927).

Засуджений рад. органами (1930–32, 1933–36). Наклав на себе руки.

Літ.: Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 351; Українські дипломатичні представництва в Німеччині (1918–1922) : Документи і матеріали / упор. В. М. Даниленко, Н. В. Кравець. К., 2012. С. 40, 475.

Олег Павлишин

АФІШІ ТА ВІДЇЗВИ – інформаційні друки органів держ. влади та самоврядування і військ. командування ЗУНР. На А. та В. різних форматів публікувалися закони та укази УНРади, урядові розпорядження та звернення. Державні повітові комісаріати та місц. нац. ради оголошували встановлення укр. влади, розпорядження фінансово-екон.

та гуманітарного х-ру, рішення про перейменування вулиць, повідомлення про проведення масових зібрань чи маніфестацій. Політичні партії, укр.-польські комісії для перемовин закликали до припинення воєн. конфлікту у Львові. ДСВС та командування ГА, округні та повітові військ. командири оголошували накази про мобілізацію, запровадження воєнного стану, інформували нас. про хід польс.-укр. війни. Воюючі сторони розповсюджували адресовані воякам супротивника листівки із закликами припинити збройну б-бу.

Для виготовлення А. та в., через дефіцит якісного матеріалу, часто використовували папір нетипографського призначення або повторно друкували тексти на зворотній стороні ін. друків. Спостерігаємо майже повну відсутність ілюстративної агітації. Друковані матеріали (укр., польс., нім. мовами та мовою їдиш (гебрайськими літерами) мали інформативну та агітац. мету й виконували важливу функцію націоналізації публічного простору. Афіші та листівки доби ЗУНР є важливим джерелом для вивчення історії польс.-укр. війни та нац. державотворення. Колекції та окремі екземпляри афіш та листівок доби ЗУНР зберігаються в архівних та музейних збірках Варшави, Івано-Франківська, Києва, Коломиї, Кракова, Львова, Перемишля, а їх окремі відбитки – у б-ках Ін-ту істор. досліджень Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка та Пд.-Сх. наук. ін-ту в Перемишлі. Незначна частина таких друків описана чи каталогізована.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013.

Олег Павлишин

АУССЕМ
Володимир (Вольдемар)
Християнович

Б

БАБІЙ
Василь Федорович

БАБІЙ Іван

БАБІЙ

Андрій (Августин)

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, поручник ГА. З 03.1919 – командант 3-го піх. куреня 9-ї Белз. бригади ГА (доповняюча округа Рава-Руська). З 06.1919 – командант 3-го куреня 6-ї Рав. бригади ГА.

Подальша доля невідома. П. імовірно від тифу біля Летичева.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Оповістки // Діло. 2029. Ч. 20. 29 січ. С. 6; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

БАБІЙ

Василь Федорович

(02.03.1884–25.05.1977) – адвокат, старшина УГА. Н. у с. Великий Говилів (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. Навч. в г-зіях у Тернополі і Коломиї. 1907–11 студював право у Львів. ун-ті; ступінь д-ра права здобув в ун-ті м. Грац (Австрія). Проходив адвок. практику в Копичинцях та ін. містах.

Улітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшин. артшколу і воював на Сербському й Італ. фронтах. Іменованій поручником. Від кін. 1918 – в ГА, командант коша гармат. полку в Золочеві. Під час Чортків. офензиви командував батареєю в 9-й бригаді, після переходу за Збруч – 1-ю батареєю у новосформованому 9-му гармат. полку, в боях під Києвом командував цим полком; тоді ж отримав військ. звання сотника. Після відходу з Києва брав участь у боях з більшовицькими і денікінськими військами, у 09.1919 командував бронепоездом “Галичина”. У 11.1919 вдруге призначений командантом 9-го гармат. полку. В ЧУГА очолив 2-й легкий артдивізіон, який у 04.1920 перебував на протипольс. фронті. Зумів уникнути полону і повернувся до Галичини.

Від 1922 працював адвокатом у Копичинцях. Входив до виділу місц. “Просвіти”, очолював т-во “Луг”, був дир. філії Укр. банку.

Згодом переїхав до Чорткова, де відкрив адвокат. канцелярію і займався громад. справами. Під час нім. окупації 1941–44 знову був адвокатом у цьому місті, очолював Укр. окружний к-т; 1943 призначений уповноваженим Військової управи д-зії “Галичина” на Чортків. округу.

Навесні 1944 емігрував на Захід. 1948 виїхав з Німеччини в Канаду; брав участь у роботі діаспорних т-в. Автор ст. “9-тий гарматний полк” у збірнику “Українська Галицька Армія. У 40-річчя її участі у визвольних змаганнях (матеріали до історії)” (Вінніпег, 1958).

П. у м. Сент-Кетерінс.

Літ.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 5; Кушнерик Г. Бабій Василь Федорович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 60.

Петро Гуцал

БАБІЙ

Дмитро

(23.01.1897–11.01.1919) – старшина ГА. Н. у с. Серафінці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї селян. 1917 закінчив укр. г-зію в Перемишлі.

Служив в австро-угор. армії. До ГА вступив у 11.1918, воював на фронті хорунжим у складі 1-го Коломий. куреня.

Загинув у бою за залізн. станцію Персенківка (нині в межах Львова). Командант куреня пор. І. Ясінчук через багато років так охарактеризував Б.: “Надзвичайно хоробрий і завзятий старшина. Все ішов до наступу проти поляків перед боевою лінією”.

Петро Гуцал

БАБІЙ

Іван

(05.03.1893–25.07.1934) – педагог, військовик, опікун пластових куренів, співорганізатор свята “Українська молюдь – Христові”. Н. у с. Добромірка (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. 1911 закінчив Терноп. укр. г-зію; навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту.

1914 мобілізований до австро-угор. армії, брав участь у ПСВ, служив у лавах УСС. У ранзі поручника воював в УГА; був офіцером залізн. військ ДА

УНР. Під час спільного маршу з польсь. військом на Київ урятував відділ від моск. більшовиків.

Викладач (проф.) Бережан. г-зії (1921–28); викладач, дир. Академіч. г-зії у Львові (1928–34). Прихильник заснування укр. ун-ту у Львові, мирного співжиття українців та поляків Галичини як невід'ємної частини 2-ї Речі Посполитої. Укр. націоналістичні кола звинувачували Б. в антиукр. співпраці з польсь. владою за його свідчення у справі атентанту Миколи Лемика, переслідування не лояльних до польсь. д-ви гімназистів, видання польській поліції тих, хто був членом і прихильником ОУН. Представники цієї орг-ції 1932 двічі застерegli його від таких дій із застосуванням фізичної сили.

25.07.1934 бойовик М. Цар у Львові виконав смертний вирок Революційного трибуналу ОУН щодо Б. Митрополит А. Шептицький публічно засудив убивство Б.

Літ.: Бабій Іван // ЕУ. Т. 1. Париж; Нью-Йорк; Львів; К., 1995. С. 78; *Липовецький С.* Червоно-чорне. 100 бандерівських оповідок. Львів, 2009; *Панчук І.* Тернопільщина в іменах. Довідник. Тернопіль, 2006.

Ігор Беgeh

БАБІЙ

Олесь Йосипович

(псевд.: Глум, Чмелик; 17.03.1897–02.03.1975) – літературознавець, військовик. Н. в с. Середнє (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Середню освіту здобув у Львові.

Вояк УСС, ред. час. "Стрілецька думка", УГА (1919–20). Чл. УВО, гол. ред. (1926–28) органу ГУНМ "Національна думка" (1925). На І КУН представляв ГУНМ, голова культ.-освіт. комісії, чл. ідеологічної комісії, виголосив реферат "Література і мистецтво".

Захистив докторську дис. з літературознавства в Укр. пед. ін-ті ім. М. Драгоманова в Празі (1929). Автор гімну ОУН "Зродились ми великої години". Засуджений на "Процесі конгресівців" 5–9.09.1932 у Львові на 4 р. ув'язнення. Вчитель л-ри в укр. г-зії в

Холмі (1939–41). Автор бл. 20 зб. поезій, новел та статей. Емігрував до США. П. у м. Чикаго.

Літ.: Конгрес Українських Націоналістів 1929 рік. Документи і матеріали / упоряд. В. Муравський. Львів, 2006; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007.

Микола Посівнич

"БАБЬСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ" 1918 У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ – протестні виступи укр. селян на чолі з жінками на весні–влітку 1918 у Рава-Руському, Рудківському та Цішанівському повітах проти місц. австр. адміністрації. Протестуючі виступали проти свавілля влади і примусової праці на полях поміщиків. Генезу і наслідки сел. виступів у Вільках Мазовецьких Рава-Руського пов. (нині с. Волиця Жовків. р-ну Львів. обл.) детально описав священик Льонгин Тустановський у парафійній хроніці. Приводом для заворушень були чутки, що австр. влада планує повернути панщину. Селяни, серед яких на перших ролях були жінки, вчинили розбій у будинках священика, війта й управителя маєтків. Австр. влада для придушення сел. виступу залучила військових. Найбільш активних учасниць притягли до суду. Виступи, з жінками на чільних ролях, відбулися 1918 також у селах Цішанівського та Рудківського повітів.

Протести засвідчили зростання незадоволення селян діями австр. адміністрації, крах довіри до влади й до громад. інституцій та священиків. Соціальна активність жінок у роки ПСВ була обумовлена їх прискореною емансипацією внаслідок залучення до екон. та соціальної сфер, які традиційно вважалися чоловічими. Втім, українки, незважаючи на підвищення їх соціального статусу, були слабо задіяні в державотворенні ЗУНР.

Літ.: *Павлишин О.* Емансипація жінки-селянки в роки Першої світової війни. "Бабська революція" 1918 р. у Східній Галичині // Україна модерна. Харків, 2016. Ч. 23. С. 152–170; *Рудницька М.* Львівське жіноцтво під час листопадового перевороту // Мілена Рудницька: статті, листи, документи.

БАБІЙ
Олесь Йосипович

БАБУНЯК Ілярій

БАБУХІВСЬКИЙ Іван

Збірник документів і матеріалів про життя, суспільно-політичну діяльність і публіцистичну творчість Мілени Рудницької / упоряд. М. Дядюк. Львів, 1998. С. 96–99.

Олег Павлишин

БАБУНЯК

Володимир Сильвестрович

(1897 – д. і м. с. н.) – старшина ГА. Н. в с. Тростянець (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Брат І. Бабуняка. Випускник г-зії в м. Бережани (нині Терноп. обл.).

Доброволець Легіону УСС, учасник бою на г. Лисоня поблизу м. Бережани (1916). Після проголошення ЗУНР як старшина ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Воював за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців.

Від 04.1920 служив у ЧА. Від 1925 – нач. зв'язку артилер. полку. Влітку 1927 звільнений з військ. служби, зазнав переслідувань.

Заарештований 1933. Ув'язнений у ВТТ, де загинув.

Лит.: Бабуняк Володимир Сильвестрович // Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 1. Тернопіль, 2008. С. 348; *Волинець Н., Мельничук Б.* Бабуняк Володимир // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 23–24; Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 1. Тернопіль, 2014. С. 139, 441.

Микола Лазарович

БАБУНЯК

Ілярій

(01.09.1887–01.04.1952) – педагог, музикант, хормейстер, хорунжий УСС, четар ГА. Н. в с. Тростянець (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Випускник дяківської шк. в м. Львів. 1910 в м. Тернопіль склав іспити за середню освіту, 1913 – на вищу вчительську кваліфікацію. Від 1910 – учитель нар. школи в Тростянці, 1912 – у с. Вербів (нині Бережан. р-ну), де також заснував церк. дитячий хор.

1915–18 воював у австр. війську та Легіоні УСС. 1918 займався орг-цією укр. шкільництва на Поділлі. Учасник польс.-укр. війни 1918–19. Певний час служив помічником нач. канцелярії 1-ї

бригади УСС. Із серед. 1919 в складі 2-го корпусу ГА боровся за звільнення УНР від більшовиків і білогвардійців.

Після визвол. змагань продовжив освіт. діяльність у Вербові: від 1921 – учитель, 1929–39 – управитель школи, кер. чол. церк. хору. Виступав проти колонізації укр. шкільництва. Від 09.1939 – у Бережанах: учитель і управитель укр. нар. школи, згодом – у г-зії (учитель музики і худ. кер. хору).

Від 1944 – на примусових роботах у Німеччині (м. Єгерндорф; нині м. Крнов, Чехія): працював на ф-ці, викладав музику в г-зії, у таборі для переміщених осіб керував хорами.

1951 перебрався до Великої Британії (м. Болтон), керував церк. хором. Виховав дітей укр. патріотами: Ірина воювала в УПА, де героїчно загинула 23.04.1945, Ярослав – у д-зії “Галичина”.

П. у м. Манчестер (Велика Британія). 1995 на честь Ілярія та Ярослава Бабуняків встановлено меморіальну дошку в с. Вербів.

Лит.: Бережанська земля: історично-мемуарний збірник / за ред. В. Лева. Нью-Йорк; Лондон; Сідней; Торонто, 1970. С. 123, 145, 443, 555; *Головин Б., Мазурак Я.* Бабуняк Ілярій // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 24; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 1. Тернопіль, 2014. С. 367, 441, 443; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 70, 329.

Микола Лазарович

БАБУХІВСЬКИЙ

Іван

(1891–1919) – військ. діяч, хорунжий ГА. Н. у с. Шибалин (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Навч. у Бережан. г-зії.

Під час ПСВ – учасник Легіону УСС. Команд. чети в 1-му курені 3-ї Бережан. бригади ГА. У 06.1919 брав участь у Чортків. офензиві; поранений у бою під Бережанами. У 07.1919 у складі ГА перейшов на Наддніпрянщину.

Загинув у б-бі з більшовиками.

Лит.: *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К. 2010. С. 226; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.

Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 661; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 188.

Богдан Паска

БАБ'ЮК

Андрій Дмитрович

(псевд. та крипт.: Андрій з П'ядик, Ірчан Мирослав, Сон Явірчук, Незаможник Івась, П'ядицький Андр., Весняна Наталя, Виселенець Гриць, Вороненко К., Жванський Я., Зубрей З., Зеник, Івасик-Читачик, Козмуляк Іван, Каламар Юрко, Лелик Гр., Мірко І., Чужбинський А. С., Екс-Доминиканець; А. Б., З. М., І. Н., М. І., У.С.С., Ірч. М., Абба, Мір. та ін. – загалом понад 40; 14.07.1897 (за ін. даними – 1896) – 03.11.1937) – поет, прозаїк, публіцист, драматург, перекладач, літературознавець, журналіст, історик, видавець, підхорунжий УСС, четар УГА. Н. в с. П'ядики (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. в сільсь. поч. школі та в Коломий. г-зії (1909), звідки перевівся до Львова. Випускник Львів. учительської семінарії (1914). Діяльний у т-ві "Січ".

Доброволець Легіону УСС з 08.1914. Поранений у перших карпат. боях 23.10.1914 на г. Кобила. Чл. Пресової квартири в коші УСС. 1915–18 – автор статей у час. "Вістник СВУ", "Діло", "Українське слово", "Шляхи" і в різних збірниках. Ініціатор і ред. сатиричного ж. "Самохотник" та ін. видань УСС. 1918 видав у Львові першу книгу – нариси і новели "Сміх Нірвани". Тоді ж у складі комісаріату УСС організував культосвіт. діяльність на Поділлі.

Учасник польсь.-укр. війни 1918–19 та визвол. змагань у Наддніпрян. Україні. Очолював Пресову квартиру 1-ї бригади УСС ГА, її хронікер і пропагандивний референт. На поч. 1919 редагував час. "У.С.С.", призначений для укр. вояків на фронті. Також належав до редакції органу ГА газ. "Стрілець", у б-ці якого 1919 в м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський) видав свою брошуру "Махно і Махнівці. Вражіння очевидця". Водночас чл. редколегії органу Гол. управи УРП – газ. "Народ", що виходила друком у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) 20.02–25.05.1919.

Після переходу УГА на бік ЧА (01–04.1920) захопився комуніст. ідеями, залишаючись при цьому на укр. самостійницьких позиціях. У 08–09.1920 працював у Тернополі у "Всегалвидаві" та редакції газ. "Більшовик". Навесні 1921 переїхав до Києва, де викладав у військ. школі (1921–22), співпрацював із ж. "Галицький комуніст". Тоді ж (за ін. даними – під час навч. в Чехії) одружився з чешкою Зденою Младієвською, з якою народили дочку (1926).

1922–23 навч. в Празьк. ун-ті. 1923–29 проживав у м. Вінніпег (Канада), де редагував прокомуніст. журнали "Світ молоді", "Робітниця", тісно співпрацював із періодичними виданнями "Українські робітничі вісті", "Зоря", "Червоний шлях", "Західна Україна", писав п'єси для постановок Українського робітничо-фермерського дому; видав підручник "Сцена" (1928). Співорганізатор і голова (1924–25) заокеанської філії Спілки пролетарських письменників "Гарт", засн. і реж. робітничо-театральної студії.

1929 повернувся в підряд. Україну, оселився в м. Харків, вступив до компартії. 01.1930 очолив літ. орг-цію "Західна Україна", редагував однойменний часопис та ж. "Сільський театр". Автор зб. новел і оповідань, повісті "Карпатська ніч" (1924), п'єс "Дванадцять" (1923), "Товариство Пшик" (1925), "Підземна Галичина" (1926), "Плацдарм", нарисів "Хто такі УСС", "Герої Маківки", "Похід борців" та ін.

28.12.1933 заарештований органами ДПУ за нібито контрреволюц. ді-

БАБ'ЮК
Андрій Дмитрович

яльність у "Західній Україні". 28.03.1934 судова трійка і Колегія ДПУ засудили Б. на 10 р. концтаборів. Покарання відбував на Соловках (нині РФ). 1.10.1937 судова трійка Управління НКВС Ленінградської обл. (нині РФ) ухвалила йому смертний вирок за сфабриковану справу про створення в таборі контрреволюц. орг-ції. Загинув в ур. Сандормох (поблизу м. Медвеж'єгорськ, нині Республіка Карелія, РФ).

Видавати твори Б. заборонили, а вже видрукувані вилучили з б-к. Реабілітований 3.04.1956. Поручник УСС Роман Купчинський присвятив Б. пісню "Ірчик", у якій йшлося про його кохану дівчину Ірину (згодом від її імені Б. як присвійний прикметник – Ірчин – Ірчан створив свій літ. псевдонім). На честь Б. в П'ядиках назвали одну з вулиць та заснували літ. музей (1962), у Коломії встановили погруддя (14.10.1974, автори – А. Лендьюл, А. Німенко) та назвали одну з вулиць. Окремі твори Б. перекладено англ., болгар., ідиш, нім., польсь., рос., чес. мовами.

Літ.: А ми твою стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 23–27; *Арсенич П. Мирослав Ірчан // Мирослав Ірчан. Хто такі УСС? та інші твори. Івано-Франківськ, 1997. С. 3–22; Васильчук М. Ірчан Мирослав // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 6. Коломия, 2014. С. 169–171; Герасимова Г. П. Ірчан Мирослав // ЕІУ. Т. 3. К., 2005. С. 535–536; Довгалюк П., Ткачук М. Ірчан Мирослав // Українська літературна енциклопедія. Т. 2. К., 1990. С. 335; За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 466; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 129, 131, 139–140.*

Микола Лазарович

БАБ'ЮК

Осип Антонович

(10.02.1894–11.04.1950) – військ. діяч, стрілець ГА, в таборах інтернованих хорунжий. Н. у м. Кути (нині смт

Косів, р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії.

У складі австр. армії воював у ПСВ. 11.1918–08.1920 – в УГА. Учасник боїв за Львів та Чортків. офензиви (06.1919). У 07.1919 з ГА перейшов на тер-ю Наддніпрянщини. Воював у складі бригади А. Кравса. 1920 інтернований у Ліберці, згодом у Йозефові (ЧСР).

У ЧСР здобув освіту в торг. школі й пед. ін-ті. 1928 повернувся до Коломії. Був дир. окружного Союзу кооперативів.

Під час нім. окупації 1942 заарештований гестапо, але за браком доказів звільнений. У 03.1944 емігрував до Чехії.

П. і похований у м. Прага.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 3521. Оп. 2. Спр. 60. Арк. 64.

Літ.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 138–139; *Полатайчук Я. Баб'юк Осип, син Антона // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 2. Коломия, 1998. С. 10.*

Петро Сіреджук

БАБ'ЮК

Осип Іванович

(04.04.1884 – д. і м. с. н.) – сотник ГА. Н. в с. Ошихліби (пов. Кіцмань) на Буковині в сім'ї сільс. господаря. Навч. в держ. учительській семінарії (з укр. викладовою мовою) в Чернівцях. 07.1906 – склав екзамен зрілості за вчительську семінарію. З 10.1907 тимчасовий учитель у правосл. хлоп'ячій школі в Чернівцях. З 1912 чл. учительського збору як учитель гімнастики приватного учительського семінару для дівчат т-ва "Українська школа" в Чернівцях.

Військ. службу проходив у 31-му полку польової артилерії: спершу як фойерверкер (фельдфебель артилерії) 1-го батальйону, з 1915 – штабу 31-го полку польової артилерії. З 06.1916 лейтенант резерву, з 08.1918 обер-лейтенант резерву 31-го полку польової артилерії. Неодноразово поранений у боях. Нагороджений Бронз. медаллю за відвагу та військ. хрестом Карла.

Після розвалу Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як поручник ГА в ОВК в Коломиї. 1.03.1919 іменованій сотником артилерії. Командир гармат. коша в Коломиї після відходу сот. Р. Шипайла на службу в ДСВС. Організатор та командир однорічної старшин. школи при гармат. коші в Коломиї.

З 25.05.1919 командир батареї групи "Нижнів", яка згодом увійшла до складу 14-ї бригади 3-го корпусу УГА. Командир батареї 76-міліметрових польових гармат рос. зразка 14-го гармат. полку (командир сот. І. Слезак), згодом командир запасного гармат. коша.

Ототоження сотника артилерії УГА Осипа Баб'юка з похованим на Ольшанському цвинтарі в Празі хорунжим УГА Осипом Баб'юком (1894–1950) не має документального підтвердження.

Лит.: Гарас М. Ілюстрована Історія товариства "Українська Школа" в Чернауць. 1887–1937. Пропам'ятна книжечка видана з нагоди 50-их роковин існування цього товариства. Чернівці. 1937; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег. 1958; Т. 4. Вінніпег. 1968.

Володимир Старик

БАБ'ЮК Теодор

(05.07.1899–19.09.1997) – підстаршина УГА та Армії УНР. Н. у с. Кривотули (нині Нові Кривотули Тисмениц.

р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї селян. У 01.1915 вступив до Легіону УСС, відбув саперний вишкіл на Закарпатті. Брав участь у бойових діях; 1916 потрапив на Буковин. фронті у рос. полон, звідки звільнився на поч. 1918.

Як бунчужний коша 95-го піх. полку австро-угор. армії був учасником Листопадового чину в Станиславо-ві. Потім служив у 24-му піх. полку ім. П. Дорошенка в Коломиї, відбув на фронт під Львів і воював підхорунжим у Гуцульському курені УГА. В одному з боїв поранений, лікувався в шпиталі в Коломиї.

Наприкінці 05.1919 заарештований рум. військовими під час переходу Буковиною і Бессарабією в Україну, в м. Липкани (нині Молдова) засуджений військ. судом до розстрілу, однак зумів утекти з-під варти. Прибув у Кам'янець-Подільський, зарахований до 16-ї етапної сотні УГА.

Навесні 1920 вступив у повстан. загін от. С. Заболотного і воював проти денікін. військ у Балтському пов. (нині Одеська обл.). Згодом у Проскурові (нині Хмельницький) призначений у кінну сторожу 5-ї Київ. запасної бригади Армії УНР, брав участь у боях під Чорним Островом.

У 07.1920 відступив з частинами Армії УНР в Галичину, уникнув інтернування. Поселився в Товмачі (нині Тлумач), займався ремісництвом і торгівлею. 1943–44 – інструктор у вишколі УПА в Карпатах.

Улітку 1944 емігрував на Захід, з 1945 перебував у таборі для переміщених осіб біля Регенсбурга (нині земля Баварія, Німеччина), очолював ремісничий цех. 1949 виїхав до США. Проживав у Рочестері; діяльний чл. укр. т-в, зокр. голова станиці Братства УСС та відділу ОБВУА в місті. Від 1968 належав до Укр. вільного козацтва, виготовив прапори кількох його куренів та коша. Написав короткий спогад "Перший листопад у Станиславові".

П. у м. Рочестер. Похований у м. Саут-Баунд-Брук.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1985. С. 207–212; 246; Баб'юк Тео-

БАБ'ЯК
Василь Васильович

дор // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1976. С. 178.

Петро Гуцал

БАБ'ЯК
Василь Васильович

(1895–03.11.1937) – педагог, підстаршина УСС, старшина ГА. Брат пор. В. Баб'яка і чет. Ф. Баб'яка. Н. в с. Дусанів (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) в сім'ї селян. Навч. в укр. приватній г-зії в Рогатині.

1915 вступив до Легіону УСС, на 1.06.1916 – стрілець булавного відділу полку УСС; 1918 іменований підхорунжим. Учасник боїв у Львові в 11.1918, надалі служив у бойовій частині на фронті; отримав військ. звання хорунжого.

Від 06.1919 – у таборах для інтернованих у ЧСР. Закінчив природознавчі студії в УВУ (м. Прага). У 10.1926 разом зі С. Рудницьким та М. Іваничуком прибув до рад. України. Проживав у Харкові, працював геологом у Донбаському водному тресті, водночас викладав у садово-декоративному технікумі.

Заарештований 20.01.1933 і за сфабрикованим звинуваченням у належності до “антирадянської контрреволюційної УВО”, відповідно до постанови Колегії ДПУ УСРР від 23.09.1933, ув'язнений на 5 р. Перебував на Соловках, працював на торфорозробках. Згідно з постановою трійки при управлінні НКВС по Ленінградській обл. від 9.10.1937 розстріляний в ур. Сандормох (нині біля м. Медвеж'єгорськ, Республіка Карелія, РФ).

Петро Гуцал

БАБ'ЯК
Володимир Васильович

(13.03.1887–06.1920) – правник, старшина ГА. Брат хор. В. Баб'яка і чет. Ф. Баб'яка. Н. в с. Дусанів (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) в сім'ї селян. Навч. в г-зії в Бережанах, потім в укр. г-зії в Перемишлі, яку закінчив 1908. Студював право у Львів. ун-ті. Відбув однорічну військ. службу та готувався до адвокатури.

У 08.1914 мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшин. шко-

лу, воював у 15-му піх. полку; іменований четарем. Вхід до Укр. військ. к-ту, що готував збройний виступ у Львові. Учасник Листопадового чину в місті, командував підрозділом під час боїв за гол. пошту. Після відступу укр. війська зі Львова – командант сотні в групі “Схід” (потім 4-та бригада); 1.01.1919 отримав військ. звання поручника. В час Чортків. офензиви переведений у 3-ю бригаду. Восени 1919 входив до редакції часопису 2-го корпусу “Стрілецька думка”, писав історію корпусу, збирав документальні та фотоматеріали.

Вбитий більшовицьким комісаром у с. Вільховецьке (нині Гайворон. р-ну Кіровоград. обл.).

Лім.: До 95-ї річниці ЗУНР: Володимир Баб'як – герой оборони головної пошти у Львові. URL: http://vgolos.com.ua/blogs/do_95i_richnytsi_zunr_volodymyr_babyak__geroy_oborony_golovnoi_poshty_u_lvovi_123459.html.

Петро Гуцал

БАБ'ЯК
Павло

(28 (за ін. даними – 25).09.1897–07.05.1982) – кооператор, громад. діяч, поручник УГА, учасник визвол. змагань. Н. в с. Курники Шляхтинецькі (нині с. Курники Терноп. р-ну Терноп. обл.). До війни закінчив укр. г-зію в Єгерндорфі (нині м. Крнов, Чехія).

Під час ПСВ воював у 36-му піх. полку австро-угор. армії на Італ. фронті. Активний діяч визвол. змагань, учасник перебрання українцями влади в Тернополі під час Листопадового "зриву". Від 11.1918 доброволець ГА в польс.-укр. війні 1918–19. Під час боїв за Львів – команд. чети в курені сот. Бачинського. В Чортків. офензиві – команд. сотні в курені сот. Бравна. Після переходу ГА за Збруч боровся за звільнення УНР від більшовиків і білогвардійців. У "чотирикутнику смерті" 5 разів перехворів тифом. 28.04.1920 поблизу с. Махнівка (нині Козятин. р-ну Вінниц. обл.) потрапив до польс. полону, з якого зумів утекти. 1922–23 перебував у польс. в'язниці.

Згодом вивчав право в Укр. таємному ун-ті у Львові. Закінчив торг.-бухгалтер. курси, філос. ф-т Краків. ун-ту, Вищі курси експортівки (закордонної торгівлі; 1930). 1931–39 працював у повітов. союзі кооперативів у Збаражі. За рад. окупації вчителював у Збаражі, за німецької – дир. Збаразького союзу кооперативів і середньої торг. школи.

1944 виїхав до Австрії, де певний час викладав і очолював укр. приватну реальну г-зію в Зальцбурзі. Наприкінці 1949 емігрував до США. Працював на ф-ці, згодом співдир. кредитної кооперативи "Самопоміч" (до 1963) й ощадно-позичкової спілки "Певність" (до 08.1968) у Чикаго. Чл. НТШ у США. Співзасн. і голова Учительської громади. Чл. Гол. бу-лави укр. вільного козацтва, чл. і голова Контрольної комісії Парафіяльної ради. Один з ініціаторів і меценатів будівництва в Чикаго собору Св. Володимира і Ольги.

П. у м. Чикаго (США).

Літ.: Весна Х., Мельничук Б. Баб'як Павло // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 63; 3 галерії старшин УГА // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 157; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Мельничук Б. І., Мельничук Х. С. Баб'як Павло // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=38686.

Микола Лазарович, Богдан Мельничук

БАБ'ЯНСЬКИЙ Броніслав-Теофіл

(Babiański Bronisław Teofil;

28.04.1862 – після 1939). Н. у м. Брест-Литовський (нині м. Брест, Білорусь). Навч. у Полоцьк. військ. г-зії та 2-му військ. Константинів. уч-щі. З 1882 – у рос. армії, офіцер 67-го піх. Тарутин. полку (до 1901). З 07.1901 – у Заамур. окрузі в корпусі прикордон. сторожі. З 10.1911 – команд. 5-го піх. Заамур. полку. Учасник рос. інтервенції до Китаю 1900–01, рос.-япон. війни 1904–05. Під час ПСВ командував 5-м піх. Заамур. прикордон. полком, з 02.1917 – бригадою в 5-й Заамур. піх. д-зії, з 06.1917 – 5-ю Заамур. піх. д-зією, з 10.1917 – 13-ю Сибір. стрілець. д-зією, генерал-майор.

1917–18 діяв у польс. військ. орг-ціях у Росії. У 01.1919 повернувся до Польщі і добровільно вступив до Війська Польського. У польс.-укр. війні командував опер. групою, що входила до складу групи військ ген. А. Кариницького. З 06.1919 – команд. 10-ї, а з 10.1919 – 7-ї піх. д-зії. З 12.1919 – команд. Ген. округу Люблін.

З 03.1921 у відставці. Проживав у Варшаві. Після поч. ДСВ виїхав до Гродно, де був арештований НКВС. Подальша доля невідома. Нагороджений Хрестом хоробрих.

Літ.: Залеский К. А. Первая мировая война. Энциклопедия. Ч. 2. М., 2014; Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Czerep S. Generałowie i admirałowie polskiego pochodzenia w armii rosyjskiej 1914–1917. Białystok 2014; Encyklopedia Wojskowa. T. 1. Warszawa, 1931; Kryśka-Karski T., Żurkowski S. Generałowie Polski Niepodległej. Warszawa, 1991; Stawiecki P. Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939. Warszawa, 1994.

Андрій Руккас

БАГАН Михайло

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, поручник ГА. У 11.1918 – учасник боїв за м. Львів. Керував загоном УСС, який 4.11.1918 здійснив невдалу спробу встановити контроль над залізн. вокзалом Львова. Згодом – командант 2-го ку-

БАГАН Михайло

БАДАН-ЯВОРЕНКО
Олександр Іванович

рення 8-го піх. полку 4-ї Золочів. бригади ГА (доповнююча округу Тернопіль).

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К. 2010; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

БАДАН-ЯВОРЕНКО

Олександр Іванович

(01.03.1894–03.11.1937) – політ. діяч, історик. Д-р права. Н. в с. Вілька Мазовецька (нині с. Волиця Жовків. р-ну Львів. обл.).

Під час ПСВ служив в австро-угор. війську, учасник боїв за Львів у польсь.-укр. війні 1918–19.

1919 переїхав до ЧСР й отримав громадянство, того ж року перебрався до Відня. Особистий секретар В. Винниченка під час його приїзду в Україну (24.05–23.09.1920). Здобув правн., філос. та дипломатичну освіту в ун-тах Кракова, Відня та Праги. Працював держ. службовцем, адвокатом у Словаччині та Закарп. Україні. Належав до соціал-демократ. партій, від 1924 – комуніст у ЧСР.

1926 його позбавлено громадянства ЧСР, переїхав до УСРР. Працював у Держплані, викладав у Комуніст. ун-ті ім. Артема. Учений секретар Наркомосу УСРР (1927–30). Ред. "Статей і промов" (т. 1, 2, 4, 5) М. Скрипника, чл. правління т-ва "Історик-марксист". 1929 виключений з КП(б)У та т-ва "Історик-марксист". Зав. редакцією чужомовних словників УРЕ, проф. все-світньої історії харків. вишів (1930–33). Автор праці "Закарпатська Україна: соціально-економічний нарис" (1929), низки наук. статей.

Заарештований 19.02.1933. Судовою трійкою при Колегії ДПУ УСРР 23.09.1933 засуджений на 10 р. позбавлення волі. Утримувався у Верхньоуральському політ. ізоляторі ОДПУ та на Соловках. Особливою трійкою Управління НКВС СРСР по Ленінградській обл. 9.10.1937 засуджений до розстрілу. Вивезений із Соловків і страчений поблизу заліз. ст. Медвежа Гора (нині станція в Республіці Карелії,

РФ). Реабілітований Військ. трибуналом Київ. військ. округу 18.02.1959.

Лит.: Винниченко В. Щоденник. Т. 1–2. Едмонтон; Нью-Йорк, 1980–83; Рубльов О., Фельбаба М. О. І. Бадан-Яворенко – Учений секретар НКО УСРР, завідувачий сектором чужомовних словників "УРЕ" // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. 2001. Вип. 12; Рубльов О. С., Черненко Ю. А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20–50-ті роки ХХ ст.). К., 1994.

Олександр Рубльов

БАЄР (БАЙЄР)

Микола

(д. і м. н. і с. н.) – інж.-агроном, громад.-політ. діяч, урядовець УНР. Викл. Кам'янець-Подільського держ. ун-ту (1919). Діяч УПСФ (1917–18).

Узимку 1919 приїхав працювати на тер-му ЗУНР. Деякий час проживав у Яремче. Учасник З'їзду інженерів та техніків у Станиславові (4–5.05.1919). Співзасн. УНП (Станиславів, 05.1919), теоретик партії у земельному питанні. 1920 емігрував до Відня.

Подальша доля невідома.

Тв.: Баєр М. Українська Народна Партія // Український Прапор. Відень, 1920. 6 січ. Ч. 1. С. 5–6.

Лит.: Матеріяли до програми, тактики й організації Української Народної Партії. Вип. 1. К.; Відень, 1920.

Олег Павлишин

БАЗИЛІВІЧ

Анатоль

(1887–26.11 (за ін. даними – 26.09). 1940) – священик УГКЦ, військ. капелан, учасник Нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. в с. Гостів (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.). Закінчив сільс. шк. (1899), укр. г-зію в Коломиї (1906) та Станиславів. духовну семінарію. 1911 висвячений і скерований на парохію в с. Поточиське (нині с. Поточище Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.).

Служив капеланом у кавалерійс. підрозділі австро-угор. армії. Використовував знайомства з відомими особами, зокр. з архієпископом В. Габсбургом (Василем Вишиваним), для роз-

виту укр. нац. руху. З 1917 проводив богослужіння в Легіоні УСС. 1918 разом з вишколом УСС побував в УНР. Учасник Листопадового "зриву" 1918 та боїв за Львів. Капелан 1-ї бригади УСС ГА. Після відходу ГА на Наддніпрянщину дійшов з нею до "чотирикутника смерті", боровся до кінця визвол. змагань. Автор спогадів, записаних І. Боберським.

1924 повернувся до священницької праці в Поточиську. Був добрим проповідником. Згодом перебрався до Вікторова. Підтримував зв'язки з укр. підпіллям. Через смерть дружини в молодому віці сам виховував єдиного сина Анатолія – провідного діяча студент. т-ва "Обнова" та реліг. мислителя.

П. у с. Вікторів (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.) за нез'ясованих обставин. На його могилу соратники поклали вінок із написом: "Від тих, що Тебе розуміли".

Літ.: А ми тую стрілецьку славу бережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 100–114; *Коваль Р., Лазарович М., Юзич Ю.* Біографії вояків, яких згадає Михайло Горбовий // Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового. К., 2009. С. 287; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016;

Спогади отця Анатолія Базилевича, духовника Українських Січових Стрільців // Боберський І. Щоденник, 1918–1919 рр. / упоряд. Ю. А. Мицик. К., 2003. С. 107–115.

Микола Лазарович

БАЗИЛЕВСЬКИЙ (БАЗИЛЕВСЬКИЙ)

Микола Михайлович

(20(08).01.1893–26.05.1957) – сотник ДА УНР, інж., громад.-політ. діяч гетьманського руху, публіцист. Н. в с. Стукалівка Полтавської губ. в родині священника. Навч. у Лубен. г-зії, Полтав. духовній семінарії, Київ. комерц. ін-ті. Учасник Укр. студент. громади.

Під час ПСВ закінчив військ. школу. З 1915 на фронті. Вступив до ДА УНР. Сотник 1-го полку ім. П. Дорошенка під кер-вом О. Натієва (Натішвілі), згодом П. Болбочана. На військ. службі в УД, Директорії УНР. Ад'ютант ген. О. Алмазова в 1-му Запорізькому кінному дивізіоні.

1919 інтернований у Пикуличах, згодом у Вадовицях. Голова студентської громади. Учасник Першого зимового походу, командир кінної сотні, охороняв штаб ген. М. Омеляновича-Павленка.

Після 1921 в ЧСР. 1923–27 навч. в Укр. госп. акад-ї у Подєбрадах. Інж.-економіст, чл. союзу емігрантів-монархістів "Український стяг". 1927 переїхав до Берліна в Укр. наук. ін-т, співпрацював з Д. Донцовим, Д. Дорошенком, В. Липинським. Чл. Укр. союзу хліборобів-державників. Працював при гетьманському штабі. Ред. місячника "Воєнно-науковий альманах", де друкував матеріали з історії визвол. змагань 1917–23.

Під час ДСВ на примусових роботах у Галлендорфі. 1945–49 – у таборах для переміщених осіб.

25.12.1949 емігрував до Канади. В м. Монреаль очолив К-т українців Канади, Укр. союз гетьманців-державників. З 1955 чл. редколегії газ. "Батьківщина" в м. Торонто.

П. і похований у м. Монреаль.

Літ.: *Литвин М., Науменко К.* Збройні сили України в першій половині ХХ ст. Львів; Харків, 2007. С. 27; Помер учасник визвольних змагань інж.

БАЙГЕРТ Северин

М. Базилевський // Свобода. 1957. 4 черв. № 105. Т. 64. С. 3; *Поронюк М.* У 60-ліття інж. Миколи Базилевського // Ранок. Орган української консервативно-державницької думки. 1953. 25 лютого. № 1 (117). С. 4; *Тинченко Я. Ю.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Т. 1. К., 2007.

**Микола Вітенко,
Олександр Марущенко**

БАЗНИК

Михайло Якович

(03.06.1889–05.10.1976) – педагог, військ. діяч, хорунжий ГА. Н. у с. Целіїв (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.). 1912 закінчив учительську семінарію в м. Заліщики (нині Терноп. обл.). Працював учителем; чл. Укр. пед. т-ва у Львові.

Під час ПСВ – команд. сотні скорострілів у австр. армії. 1918–19 воював

у складі ГА, отримав звання хорунжого. Був команд. сотні скорострілів у складі 2-го корпусу ГА. У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. Брав участь у боях за визволення від більшовиків м. Житомир. 6.06.1920–10.11.1921 інтернований у таборі для військовополонених у м. Тухоля (Польща). Згодом заарештований польс. окупац. адміністрацією у м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.).

1923–25 – дир. укр. приватної школи в Копичинцях. 1925–34 через пере-

слідування польс. владою вчителював у с. Вронув на Познаньщині (Польща). З 1934 проживав у м. Косів (нині Івано-Франк. обл.). 1942–43 – н. с. Львів. наук.-дослідного психотех. ін-ту.

Після ДСВ вчителював у Косові, був шкільним інспектором. Автор наук. і методичних публікацій у пед. вид.

П. у м. Київ. Похований на Байковому кладовищі.

Літ.: Салига Н. "Учитель, який попереджав педагогіку" (до 120-річчя від дня народження Михайла Яковича Базника – педагога, громадсько-культурного діяча, науковця). Івано-Франківськ, 2010; *Погребенник Я.* Базник Михайло Якович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=38891.

Богдан Паска

БАЙГЕРТ

Северин

(1892–21.01.1970) – військовик, старшина Ген. штабу, поручник УГА. Н. на Самбірщині в сім'ї вчителя, служив у 7-й Львів. бригаді, був її нач. штабу (за команданта А. Бізанца).

Після поразки визвол. змагань здобув освіту юриста та агронома. Емігрував до Уругваю, де займався фермерством. Імовірно, перед початком ДСВ повернувся до Галичини. Від 1941 працював в управі дистрикту Галичина, з К. Паньківським їздив на Житомирщину. Від 1943 – заст. Військової управи добровольчої д-зії "Галичина".

1948 виїхав до м. Дельта (Уругвай), де й п.

Літ.: Боляновський А. Українські військові формування в Збройних Силах Німеччини (1939–1945). Львів, 2003; *Якимович Б.* Німці в Українській Галицькій Армії // *Якимович Б.* Україна та українці: події далекі і близькі. Вибрані праці. Львів, 2014. С. 438–446.

Богдан Якимович

БАЙДАЛА

Степан

(д. і м. н. і с. н.) – службовець, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Управитель канцелярії т-ва "Нар. дім" у Мостиськах. Співголова місц.

К-ту з відзначення ювілею М. Шашкевича (1911). Учасник встановлення укр. влади в м. Мостиська. Держ. повітов. комісар у Мостиськах (2–8.11.1918).

Літ.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 42, 190; Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі. 1895–1995 / упоряд. І. Гнаткевич. Дрогобич, 1995. С. 102; *Чавс П.* У вирі життя та Мостищина і Судовишенщина / ред. В. Вереш. Стемфорд, 1976. С. 225.

Олег Павлишин

БАЙРАК Григорій (Гриць)

(16.10.1896–28.07.1983) – вчитель, громад. діяч, четар ГА. Н. в с. Гадинківці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.). Закінчив укр. г-зію в м. Тернопіль (1914). Служив в австро-угор. війську. Учасник польсь.-укр. війни 1918–19, був поранений. Згодом ув'язнений у польсь. таборі для військовополонених українців у м. Тухоля (Польща), з якого звільнений 7.12.1920. Навч. на мед. ф-ті Укр. таємного ун-ту, закінчив Торг. акад-ю в м. Львів. Учителював.

1923 емігрував до Канади. Працював у м. Вінніпег при укр. часописі й Нар. домі, пізніше в м. Ванкувер. В Едмонтоні вчителював, був управителем Скандинавської корабельної компа-

нії. Організував Братство св. Миколая. Співзасн. і голова Братства українців-католиків Канади в пров. Альберта, управитель час. "Українські вісті", голова Укр. нар. дому. Провідник "Гетьманської Січі". Жертводавець на укр. та церк. потреби.

П. у м. Едмонтон (Канада).

Літ.: Весна Х., Мельничук Б. Байрак Григорій // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 68; *Вишка О., Срібняк І.* Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 61; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 153, 155; *Мельничук Б. І., Мельничук Х. С.* Байрак Григорій // ЕСУ. URL: 2003 https://esu.com.ua/search_articles.php?id=41008.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

БАЙРАК Дмитро Михайлович

(20.10.1878 – д. і м. с. н.) – правник, старшина ГА. Брат сот. М. Байрака. Н. у с. Гадинківці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. Навч. в г-зії в Тернополі, право студіював у Львів. ун-ті. Від 1904 був судовим урядником у різних містах Галичини.

**БАЙРАК
Григорій (Гриць)**

Станиця бувших українських вояків УГА в м. Едмонтон (Канада). Сидять (зліва направо): Григорій БАЙРАК, Михайло ГОЛИНСЬКИЙ, Ірина БУЦМАНЮК, Василь ЧОПЕЙ, Григорій ТУРКО; стоять (зліва направо): Михайло ТРАЧ, Михайло ЛУБИК, Іван БІДЕНЧУК, Михайло ШЕВЦІВ, Мирослав ТКАЧУК

БАЙРАК
Микола Михайлович

В час ПСВ служив аудитором в австро-угор. армії, восени 1916 іменований поручником. Від 1918 – суддя окружного суду в Чорткові. До ГА вступив у кін. 1918, служив у Чортківській ОВК; 1.03.1919 отримав військ. звання сотника-судді. Влітку 1919 потрапив у польс. полон, звільнений на поч. 1920.

Згодом працював нотарем, у 06.1934–09.1939 та від кін. 1941 – у Калюші.

Петро Гуцал

БАЙРАК

Микола Михайлович

(16.01.1884–18.03.1950) – педагог, старшина ГА. Брат сотника-судді Д. Байрака. Н. у с. Гадинківці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. 1904 закінчив г-зію в Тернополі, студіював класичні мови в Чернів. ун-ті. Від 1911 викладав в укр. г-зії в Сокалі.

3 поч. ПСВ воював в австро-угор. армії на Сх. фронті, потрапив у рос. полон, вивезений до табору в Казані (нині Республіка Татарстан, РФ). До ГА вступив у 11.1918; служив у 2-му полку Січових стрільців у Станиславові; 1.01.1919 отримав військ. звання сотника. Згодом командував підрозділом кінноти на Борщівщині. Після переходу за Збруч був командантом військ. залогів в Кам'янці-Подільському. У 11.1919 захворів на тиф і повернувся в с. Губичі (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), де проживала його сім'я. Після одужання заарештований польс. властями і відправлений до табору в Тухолі; звільнений з нього 22.11.1920.

Надалі проживав у Губичах. 1922–30, 1931–39, 1941–44 викладав лат. і грец. мови, інколи нім. мову та географію в укр. г-зії, одночасно 1938–39 – у пед. ліцеї в Дрогобичі. Опікун “Пласту”, кер. гімназійного хору. Також викладав у дівочій вчительській семінарії сестер василіанок, деякий час був її директором. Заарештований польс. поліцією у 09.1930 та ув'язнений у тюрмі в Самборі; згодом звільнений. Чільний діяч укр. громад. життя в Дрогобичі й повіті: чл. керівного віділу, від 1936 – заст. голови філії Укр. крайового т-ва

охорони дітей і опіки над молоддю, чл. управи Бурси імені святого Івана Хрестителя, віділу повітов. “Просвіти” і гуртка “Рідної школи”, співзасн. і перший голова туристично-спортивного т-ва “Підгір'я”. Від 1945 проживав у Львові, викл. каф-ри класичної філології в ун-ті.

П. у м. Львів. Похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Дрогобицька українська гімназія імені Івана Франка 1918–1944 рр. Дрогобич, 2014. С. 61–62.

Петро Гуцал

БАЙРАК

Михайло Васильович

(20.05.1900–1989) – вояк ГА, громад. діяч у Канаді. Н. у с. Гадинківці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. До 06.1914 навч. в укр. приват. г-зії в Количинцях.

У 01.1918 мобілізований до австро-угор. армії, в 05–10.1918 воював на Італ. фронті. У 11.1918 в Чорткові вступив до ГА, закінчив курси підстаршин-книговодів і від 02.1919 воював на фронті десятником у 4-й батареї 8-го гармат. полку; перебував за Збручем.

Повернувся додому навесні 1920, 1923–25 служив у польс. армії.

1926 емігрував до Канади, від 1928 проживав в Едмонтоні. Був зайнятий на вир-ві, 1940 став співласником приватного підпр-ва, де працював до 1969. Брав діяльну участь у громад. житті укр. діаспори: чл.-засн. УСГ в Канаді (1928) та її голова, очолював гурток УСГ та філії УНО в Едмонтоні, секретар кредитної кооперативи “Поступ” (1950–60) тощо. Зібрав і впорядкував матеріали до альманаху “Українська Стрілецька Громада в Канаді 1928–1938” (Саскатун, 1938), видав книгу-хроніку “Українська Стрілецька Громада в Едмонтоні” (1978). Меценат Фондації ім. Т. Шевченка. Студій до історії українців Канади, Укр.-канад. архіву-музею, Канад. інституту укр. студій та ін.

П. у м. Едмонтон.

Літ.: Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 35–36.

Петро Гуцал

БАЙРАК
Михайло Васильович

БАКОВИЧ**Петро**

(07.08.1893–16.06.1978) – військ. діяч, вояк ГА та ДА УНР. Н. у с. Дідилів Кам'янка-Струмилівського пов. (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.). 1913 закінчив Академіч. г-зію у Львові.

З 11.1918 – сотник ГА. У кін. 11.1918 очолив Станиславів. курінь у складі бойової групи “Наварія” ГА. Брав участь у відбитті спроби прориву поляків зі Львова на Пустомити і Щирець. Після реорг-ції групи “Наварія” у 01–02.1919 очолив один із 5-ти піх. куренів 3-ї Бережан. бригади 2-го корпусу ГА; брав участь у облозі Львова з пд. сторони. Навесні 1919 у результаті чергової реорг-ції став командиром одного з 2-х стрілец. полків 3-ї Бережан. бригади. Очолював запасний кіш ОВК області Львів. У 06.1919 в період Чортків. офензиви ГА був команд. 6-го Станиславів. піх. полку в складі 3-ї Бережан. д-зії; брав участь у переломі фронту під м. Чортків, здобутті м. Бучач та г. Лисоня біля м. Бережани. У 07.1919 перейшов зі своєю частиною на Наддніпрянщину. У 08.1919 під час об'єднаного походу ГА та ДА УНР на Київ – учасник здобуття Бердичева і Житомира.

У 10–11.1919 ініціатор переговорів кер-ва ГА щодо переходу на сторону білогвардійців. У 02.1920 після об'єднання УГА з ЧА очолив 3-й піх. полк у складі 1-ї бригади ЧУГА. На поч. 04.1920 в складі полку виїхав на польс.-більшовицький фронт під м. Чуднів. У кін. 04.1920 в результаті оточення полку частинами польс. 6-ї армії ген. Е. Ридз-Смігли потрапив у полон. У 05.1920 став команд. 1-ї Стрілец. бригади ім. Сірка 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР, сформованої з інтернованих у Польщі галиц. вояків. У 08.1920 утримував польс.-більшовицький фронт по р. Дністер на Городенківщині. 25–31.08.1920 на заклик ген. А. Кравса вийшов з ДА УНР, покинув зі своєю частиною фронт і перейшов польс.-чехословац. кордон у Карпатах.

З 1921 – чл. УВО; 1921–22 – бойовий референт Начальної команди УВО. 1923 – крайовий комендант УВО.

Активний діяч укр. кооперації, довголітній інспектор Ревізійного союзу укр. кооперативів у Львові. Після ДСВ – на еміграції у США.

П. у м. Нью-Йорк (США). Похований на укр. цвинтарі в м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

БАКУН**Василь**

(17.01.1897–15.12.1976) – військовик, громад. діяч. Н. у с. Кути (нині Бродів. р-ну Львів. обл.). У час. ПСВ в австр. армії, служив у лавах 43-го гармат. полку.

Від поч. 11.1918 в ГА, в ранзі вістун-на-гарматника 4-ї батареї (командир пор. Грабовенський) 1-го гармат. полку відбув усі визвол. змагання. Перейшов з ГА Збруч, брав участь у літній кампанії об'єднаних укр. армій, пережив “чотирикутні смерті”, двічі хворів на тиф.

1926 емігрував до Канади, поселився в Саскатуні, працював у СІЕНАр до 1949, тоді переселився до м. Вінніпега, де був чл. УНО, УСГ, Т-ва укр. ветеранів, катедри Св. Володимира і Ольги.

БАКОВИЧ Петро

БАЛА Йосиф

Вів акцію допомоги укр. вид-вам "Новий шлях", Екран, УЕ, "КОДУС".

П. і похований у м. Вінніпег на цвинтарі Всіх Святих.

Літ.: Золочівщина: минуле і сучасне / упоряд. М. Дубас. Львів, 2016; *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Якимович

БА́ЛА Йосиф

(17.12.1885–02.11.1974) – укр. церк. і громад. діяч, капелан ГА, монах Чину Редемптористів (ЧР), християн. журналіст і видавець. Брат о. І. Бали ЧНІ. Н. в с. Свободні Дворе поблизу м. Градец-Карлове в Чехії. Вивчав спершу інженерну геодезію (до 1909), потім здобув богослов. освіту в духовних семінаріях Станиславова (1909–11) і Львова (1911–12). Висвячений на священика 31.03.1912 митрополитом А. Шептицьким. Пом. параха с. Пробіжна Гусятинського пов. (04–10.1912). У 11.1912. виїхав до Канади з єпископом Н. Будкою, який призначив Б. своїм секретарем і канцлером. У Канаді допомагав єпископові в орг-ції громад у провінціях Манітоба, Саскачеван і Альберта, співпрацював з ЧСВВ і бельг. ЧР. Улітку 1914 виїхав до Бельгії, де 28.09.1914 вступив до новіціату ЧР, а 29.09.1915 склав перші обіти. Через війну не міг повернутися до Канади, тому в 03.1917 поїхав до Галичини, де виконував обов'язки соція (наставника) новіціату ЧР у монастирі в Уневі (1917–19).

У 01.1919 призначений польовим духівником 1-ї Гірської бригади ГА, організованої у Старому Самборі за дорученням НКГА от. В. Черським. У 03.1919, за розпорядженням ДСВС, формально іменованій духівником ГА. Пройшов усю воєнну кампанію 1-ї Гірської бригади ГА в Галичині, у 07.1919 перейшов за Збруч. Улітку 1920 з групою А. Кравса потрапив через Карпати на територію Чехії, потім виїхав до Бельгії.

1921 переселився з Бельгії до Канади. Душпастирював серед українців

греко-католиків Канади, зокр. в містах Йорктон (1921–23, 1926–28), Айтуна (1923–26), Садбері (1926–27), Ріджайна (1926–29). Організував працю друкарні, редагував часопис редемптористів "Голос Ізбавителя" (1923–28), де публікували тексти зі Старого та Нового Завітів, життя святих, історію церкви, хроніку церк. та світських подій.

1928 покинув згромадження редемптористів і служив у різних єпархіях США та Канади. 1950 повернувся до ЧР, допомагав у душпастирстві в містах Йорктон, Вінніпег і Торонто. 1954 став облятом (монахом) ЧР. У 04.1965 отримав дозвіл повернутися до Чину та поселився в монастирі в Торонто. Пом. параха церкви Пресвятої Євхаристії у м. Торонто (1968–72). Унаслідок тяжкої хвороби 1973 переїхав до монастиря у м. Вінніпег, пізніше – у дім опіки.

П. у м. Вінніпег (Канада).

Літ.: Блажейовський Д. Берестейська ре-унія та українська історична доля і недоля. Т. 2 [перекл. з англ.]. Львів, 1999. С. 503–643; *Дзира О. І.* Преса української діаспори Канади в міжвоєн. період як виразник думки громадськості // Рукописна та книжкова спадщина України. 2014. Вип. 18. С. 446–459; Пропамятна книга поселення Українського Народу в Канаді (1891–1941). Йорктон, Саск., 1941. С. 51–328; Некролог Львівської провінції ЧНІ: Листопад. 2 листопада: Бала Йосиф. URL: <http://www.cssr.lviv.ua/news/?article=1763> [02.03. 2018].

**Наталія Винник,
Руслан Делятинський**

БАЛАНДЮ́К Антін

(12.01.1893–13.12.1953) – педагог, скрипаль, композитор, підхорунжий УСС, четар УГА. Н. у с. Княгинин, що в адм. межах сучасного м. Івано-Франківськ (за ін. даними – в м. Красне, нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.). 1911 закінчив учительську семінарію в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). До війни – нар. учитель.

Доброволець Легіону УСС з 1914. 20.02.1915 поранений поблизу Слав-

Антін БАЛАНДЮК
(праворуч)
і стрілець ЛУЦЬКИЙ

ського (нині смт Сколів, р-ну Львів, обл.). Певний час у коші УСС завідував Головною евіденційною книгою, в якій реєстрували особовий склад Легіону. Діяльний у Пресовій квартирі, мандоліновому гуртку та струнному (смічковому) квартеті УСС (разом із М. Гайворонським, Я. Барничем і Р. Лесиком), музикант військ. оркестру під кер-вом М. Гайворонського, автор мелодій до стрілец. пісень "Гімн коша", "Ой зацвіла черемха" й ін.). Як вояк 1-го корпусу УГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. 1920–21 інтернований у концтаборі для полонених у м. Тухоля (Польща).

1923 завершив навч у Львів. муз.-пед. ін-ті (клас скрипки в Й. Москвичева). Працював учителем із класу

скрипки та співу в школах Станиславова. Автор хорових та сольних творів, частину яких уперше опубліковано в зб. "Червона Калина" (Львів, 1918). Більшість його рукописних творів зберігається у фонді ЛНБ.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Лужицька І.* Баландюк Антін // Енциклопедія Львова. Т. 1 / за ред. А. Козицького, І. Підкови. Львів, 2007. С. 155; *Морозюк В.* Антін Баландюк серед стрілецьких піснярів // Народна творчість та етнографія. 2003. № 3. С. 105–107; *Медведик П. К.* Баландюк Антін // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=41162.

Микола Лазарович

БАЛИЦЬКИЙ
Леопольд Іванович

БАЛЄВИЧ

Уляна

(д. і м. н. і с. н.) – культ. діячка. 1919 – акторка Нар. театру ім. І. Тобілевича у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). 30.03.1919 виконала фрагмент опери “Страсний четвер” композитора М. Бобикевича в Коломії на Шевченківському святі “Молодої громади”. Авторка драм. твору “Не всі дома” (опубл. 1923 у вид-ві “Русалка”).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005; *Морозюк В.* Пом’яник-2. Івано-Франківськ, 2006.

Богдан Паска

БАЛЄШТА

Іван Йосипович

(18.01.1892–11.1919) – старшина ГА. Н. у с. Токи (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в сім’ї селян. До 1912 навч. в укр. г-зії в Тернополі. Студював право у Львів. ун-ті.

Восени 1914 мобілізований до австро-угор. армії; закінчив старшин. артшколу, воював на фронті; іменований поручником. До ГА вступив у кін. 1918. Командував батареями в Станиславові, в 1-му гармат. полку, в групі Ляєра. У час Чортків. офензиви очолив 4-ту батарею 10-го гармат. полку. Відзначився в багатьох боях, зокр. проти більшовицьких військ у кін. 03.1919 біля Підволочиська, при взятті Тернополя 15.06.1919. Вояки полку називали 4-ту батарею та її команданта “Гаврило” (таке ім’я мав дядько Б., який після смерті батька виховував його).

П. від тифу в с. Біла (нині Липовец. р-ну Вінниц. обл.). М. Островерха присвятив своєму побратиму по зброї спо-мин “Гаврило”, опубл. у “Літописі Червоної Калини” (1930, ч. 11).

Лит.: *Гасай Є. О.* Пам’ять Токів та їх околиць. Тернопіль, 2009. С. 83–84.

Петро Гуцал

БАЛІЦЬКИЙ

Леопольд Іванович

(11.10.1873–21.05.1951) – вчитель, старшина УГА. Брат сот. Ф. Балицького.

Н. у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) у сім’ї службовця. 1894 завершив навч. в учительській семінарії в рідному місті. Працював у школах краю: в с. Іллінці (нині Снятин. р-ну) і м. Бурштин (нині Галиц. р-ну). 1904 призначений управителем 6-класної школи в м-ку Розділ (нині смт Миколаїв. р-ну Львів. обл.). Був одним із засн. читальень “Просвіти” і філій Руського (від 1912 – Українського) пед. т-ва в Бурштині й Роздолі, збирав фольклор, досліджував історію Галича.

Як старшина запасу мобілізований влітку 1914 до австро-угор. армії, служив у її тилових частинах; іменований сотником. 11.1918–01.1919 – командант Жидачівської ПВК, 06–07.1919 – нач. підстаршин. школи 1-го корпусу. Перебував за Збручем, у 08–10.1919 викладав службовий правильник, тактику і стрільбу в старшин. школі в с. Гута Чугорська (нині Кам’янець-Подільс. р-ну Хмельниц. обл.). Перебував від кін. 08.1920 в таборах для інтернованих у ЧСР.

1923 отримав посаду вчителя у школі с. Довге (нині Іршав. р-ну Закарп. обл.), потім був директором укр. школи в Хусті. Заарештований угор. окупантами 15.03.1939 та ув’язнений у концтаборі біля м. Варпалота (нині медьє Веспрем, Угорщина). Після звільнення проживав у ЧСР.

П. у м. Брно (нині Чехія).

Лит.: *Дранчук І.* Брати Балицькі // Галицьке слово. 2016. 13 груд. URL: http://www.galslovo.if.ua/index_old.php?st=6158.

Петро Гуцал

БАЛІЦЬКИЙ

Микола

(д. і м. н. і с. н.) – політ. діяч. Чл. УРП. 1914 – чл. ГУР від УРП. 2.08.1914 поставив підпис під маніфестом ГУР.

З 20.02.1919 – гол. ред. видання УРП “Народ” у Станиславові (нині Івано-Франківськ). У 07.1919 після окупації тер-ї ЗОУНР польс. військами перейшов на Наддніпрянщину. 10.12.1919 увійшов до складу Укр. крайової ради в м. Хмельник (нині Вінниц. обл.) (голова – І. Макух). 1920 – чл. редколегії вид.

ЧУГА "Червоний стрілець". Згодом – на пед. роботі у ВНЗ УСРР.

Репресований НКВС на поч. 1930-х.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; *Мищук А., Мищук М.* Організаційна структура Української радикальної партії періоду Західно-Української Народної Республіки // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 141–145; *Морозюк В.* Пом'яник-2. Івано-Франківськ, 2006; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Паска

БАЛІЦЬКИЙ

Фердинанд Іванович

(02.12.1877 – д. і м. с. н.) – вчитель, старшина УГА. Брат сот. Л. Балицького. Н. у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ) у сім'ї службовця. 1897 завершив навч. в учительській семінарії в рідному місті. Працював учителем у 4-класній школі з с.-г. курсами в с. Маріямпіль (нині Галич, р-ну Івано-Франк. обл.), школах у Галичі (від 1908) і Самборі (від 1911).

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, служив у 20-му полку ополчення (ландштурму). Від осені 1917 викладав у військ. школі в м. Брно (нині Чехія). Отримав військ. звання сотника.

В ГА – від кін. 1918, згодом служив у вишкoлі 1-го корпусу в Кам'янці-Струмилівій (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.), від 06.1919 – старшина зв'язку армійського вишколу. Перебував за Збручем, у 04.1920 потрапив у польсь. полон і відправлений до табору в Тухолі. Втік з нього 22.09.1920 до ЧСР, де перебував у таборі в Йозефові.

Після закриття табору проживав на Закарпатті, викладав у школі. 1928 повернувся в Галичину, склав іспит на вчителя і викладав у школах Станіславова, від 09.1932 – у Галичі. В час нім. окупації 1941–44 – дир. 7-класної школи в місті. Діяльний чл. укр. т-в, зокр. "Учительської громади", "Просвіти".

Літ.: *Дранчук І.* Брати Балицькі // Галицьке слово. 2016. 13 груд. URL:

http://www.galslovo.if.ua/index_old.php?st=6158.

Петро Гуцал

БАЛТАРОВИЧ

Михайло

(1850–1933) – суддя, адвокат, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Н. у м. Глиняни. Навч. у Золочеві г-зії, на правн. ф-ті Віден. ун-ту. Суддя Окружного суду в Золочеві (1890–1914). Адвокат у Глинянах (1915–16), Золочеві (1916–18, 1921–33). Організатор читалень т-ва "Просвіта", місц. осередків т-в "Сільський господар" та "Укр. бесіда".

Держ. повітов. комісар ЗУНР у Золочеві (11.1918–05.1919). Інтернований польсь. владою (1919–21). Адвокат у Золочеві (1921–33).

П. у м. Золочів.

Літ.: *Волошин М.* Тим, що відійшли від нас у боротьбі за право // Ювілейний альманах Союзу Українських Адвокатів. Львів, 1934; *Гловацький І. Ю.* Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 39.

Олег Павлишин

БАЛТРО

Іван

(1891–30.04.1920) – військовик, сотник артилерії УГА. Н. в с. Підберізіці (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Юнаком мав москвофільські погляди, однак від першого дня встановлення влади ЗУНР аж до ліквідації УГА воював у її лавах і як командир б-ї батареї 1-го гармат. полку.

Загинув від шабель більшовицької кінноти в с. Кошляки біля ст. Кожанка, що неподалік від Козятини.

Літ.: *Ткачук П.* Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр. Львів, 2009; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Якимович

БАНАХ

Нестор-Маркіян Павлович

(25.06.1898–13.07.1931) – вчитель, старшина УГА. Н. у м. Бучач (нині Терноп. обл.) в сім'ї педагога П. Банаха,

БАЛТРО Іван

БАНАХ
Нестор-Маркіян Павлович

БАНДЕРА
Андрій Михайлович

який 1918–19 був делегатом УНРади ЗУНР. Від 1905 проживав у Заліщиках, від 1906 – у Тернополі, від 1908 – в Сокалі, де батько викладав у вчительських семінаріях. Навч. 1910–13 у вчительській семінарії в Сокалі, потім – в Академіч. г-зії у Львові.

З поч. ПСВ виїхав до Відня, де відвідував тех. школу. Влітку 1915 повернувся до Галичини і вступив до УСС. Брав участь у боях, зокр. на Лисоні і під Конюхами. У 03–10.1918 служив у штабі австр. військ. групи в Кам'янці-Подільському. Учасник боїв у Львові в 11.1918, потім командував четю зв'язку в 1-му гармат. полку, в якому пройшов весь бойовий шлях. Мав військ. звання хорунжого.

У кін. 04.1920 заарештований чекістами і в групі старшин УГА відправлений до Києва. Зумів утекти з-під варти, однак у Житомирі був затриманий польсь. військовиками. Уникнув полону, вступивши в ДА УНР, з якою дійшов до Києва.

У 07.1920 повернувся у Сокаль. 1922 склав іспит на вчителя нар. школи й отримав посаду за фахом на Віленщині (Литва). 1926 захворів і згодом, оскільки недуга прогресувала, змушений повернутися до родини у Львів.

П. у м. Львів. Похований на Личаків. цвинтарі.

Лит.: Посмертні згадки. Нестор Маркіян Банах // Діло. 1931. 19 лип.

Петро Гуцал

БАНАХ

Павло Ілліч

(06.04.1869–06.10.1935) – вчитель, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у с. Винники Львівського пов. в родині службовця тютюнової ф-ки. Навч. у нар. школі м. Винники, реальній школі та вчительській семінарії у Львові (1887). Вчитель у с. Лисиничі та с. Рудно (1887–94). Старший вчитель 6-класової школи в м. Бучач (1894), заст. вчителя Самбірської вчительської семінарії. Вчитель, проф. учительської чол. семінарії у Сокалі (1.09.1907–1.09.1922). Чл. УПТ. Діяч УНДП, чл. ШНК.

Організатор укр. війська в Сокалі на поч. 11.1918. Чл. повітової

УНРади в Сокалі (25.10.1918–05.1919). Інспектор нар. шкільництва в Сокальському пов. Делегат до УНРади від Сокальського пов. (Станиславів, 01–05.1919). Учасник Надзвичайного з'їзду УНДП у Станиславові (28–29.03.1919). Перейшов за Збруч разом з урядом ЗУНР. Служив у ГА. Інтернований у таборі м. Німецьке Яблонне (ЧСР, 3.01.1920–2.02.1921). Викладав укр. мову на курсі для підстаршин, читав лекції з ботаніки. Повернувся в Галичину після поразки визвол. змагань.

П. і похований у м. Львів.

Лит.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 173; Pamiętnik Jubileuszowy państwowego seminarium nauczycielskiego męskiego w Sokalu. 1895–1925. Sokal, 1925. S. 18, 36.

Олег Павлишин

БАНДÉРА

Андрій Михайлович

(11.12.1882–10.07.1941) – громад.-політ. діяч, священник ГКЦ в селах Старий Угринів і Бережниця Калуського пов. (1913–19, 1920–33), Воля Задеревацька (1933–37) та Тростянець (1937–41). Н. в м. Стрий (нині Львів. обл.). 1902 завершив навч. у Стрий. г-зії. Співпрацював із ж. "Молода Україна".

1918 – організатор встановлення укр. влади в м. Калуш, формував військ. загони з селян. Депутат УНРади в Станиславові. 1919 – військ. капелан 9-го полку 3-ї Бережан. бригади 2-го корпусу ГА. Разом з військами відступив за Збруч, але 1920 повернувся. Чл. УВО.

1928 і 1930 заарештований поліцією разом із сином Степаном. 22.04.1941 за звинуваченням у переховуванні чл. ОУН В. Стефанишина разом із доньками Володимирою і Оксаною заарештований НКВС, вивезений до Києва. На слідстві визнав себе націоналістом, прихильником збройної б-би проти рад. влади.

8.07.1941 засуджений до страти. Розстріляний у Києві. 8.02.1992 реабілітований прокуратурою України.

Лит.: Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали / ред. і упоряд. М. Посівнич. Тернопіль, 2014.

Микола Посівнич

БАНДЕРА

Осип Михайлович

(02.01.1897–07.11.1981) – старшина УСС та ГА, кооп. і громад. діяч. Брат польового духівника ГА Андрія Бандери. Н. у м. Стрий у сім'ї міщан. Навч. в г-зії в рідному місті; від 1912 чл. "Пласту".

В 08.1914 вступив до Легіону УСС, брав участь у бойових діях. На 1.06.1916 – підхорунжий 5-ї сотні полку УСС. У бою біля Лисоні 30.09.1916 потрапив у рос. полон, перебував у таборі в Сибірську (нині м. Ульяновськ, РФ). Повернувся з полону в кін. 1917 і далі служив в УСС; згодом став хорунжим, був у коші УСС на Херсонщині.

Учасник боїв у Львові в 11.1918. Як старшина ГА пройшов весь бойовий шлях, був поранений; з 1.08.1919 – четар. Навесні 1920 потрапив у польс. полон, звільнений через кілька місяців.

Закінчив екстерном у 06.1921 г-зію в Стрию. 1922 виїхав до Відня, де 1926 завершив навч. у Вищій екон. школі та здобув фах інж.-агронома. Повернувшись до Стрия, обіймав посаду торг. референта в Повітов. союзі кооператив, одночасно від 1932 провадив власну крамницю. Активний діяч укр. громад. життя в місті й повіті; входив до управ т-в "Українське казино", "Міщанська бесіда", "Просвіта". В час нім. окупації (08.1941–06.1942) – посадник Стрия. Заарештований гестапо за підозрою у зв'язках з ОУН; згодом звільнений і переїхав у Дрогобич.

Улітку 1944 емігрував на Захід, перебував у Німеччині в таборах для переміщених осіб біля Регенсбурга і Міттенвальда. Восени 1949 виїхав із сім'єю до США. З часом поселився в Гартфорд (шт. Коннектикут), працював сторожем у школі та Укр. кооп. банку. Чл. Братства УСС, ОБВУА, входив до контрольної комісії К-ту Стрийщини (від 1963). Автор спомену "Квіти й терня на дорозі

мого життя" в альманасі "Квітучі береги" (1976, ч. 16, с. 24–35).

П. у м. Гартфорд. Похований у м. Гластонбері.

Петро Гуцал

БАНДРІВСЬКИЙ

Володимир Карлович

(02.01.1892–23.05.1949) – правник, журналіст, хормейстер, вчений-історик, мистецтвознавець, дипломат ЗУНР. Н. у м. Новий Тарг (Зх. Галичи-

на) у родині фінансового урядника К. Бандрівського (приятеля І. Франка) й Осипи з Крушельницьких, сестри співачки Соломії. Навч. у 5-класовій школі в Грибові (1898–1902), Академіч. г-зії у Львові (1902–10), у Вищому муз. ін-ті у Львові (1903–08). Студював право на правн. ф-тах ун-тів м. Грац і Львів (1910–14). Кер. укр. студент. хору "Бандурист". 1914–15 навч. на філос. ф-ті Віден. ун-ту.

Розпочав публіцистичну та зовн.-політ. діяльність. Видавець час. "Новітня література" та "Шляхи" (Львів, 1916–18). Виконував доручення СВУ в Стокгольмі (1917), Одесі й Севастополі (1918). Секретар дипломатичної (1919–20) та військ.-санітарної (1920–21) місії УНР в Італії. Співпробітник Кореспонденційного бюро УНР у Лозанні (осінь 1920). Керівник місії ЗУНР в Італії (1921–22) та місії УНР у Литві (1922–23). Чл. делегації ЗУНР на міжнародній конф. у Генуї (04.1922). Спів-

БАРАЛЬ
Арнольд Густавович

робітник час. "Український Прапор" (Відень, 1920–23). Співробітник Політичного центру Зх. України в Берліні (1924–31). Посередник Є. Петрушевича в контактах з нім. урядом та рад. дипломатами.

Закорд. кореспондент час. "Рада" (Львів, 1927). Наприкінці 1920-х побував у рад. Україні. У другій пол. 1930-х переїхав на Закарпаття. Чл. редколегії час. "Нова свобода" (Ужгород, Хуст, 1938–39). Співробітник кооп. установи в Сяноку (1939–41). Референт Ревізійного союзу українських кооператорів у Львові (1941–44). Лаборант (1944), м. н. с. (1945–46) відділу Ін-ту економіки АН УРСР у Львові, займався наук. діяльністю у сфері історії економіки. Наук. працівник Львів. істор. музею (1946–49).

П. і похований у м. Львів.

Лит.: Павлишин О. Володимир Бандрівський. Журналіст, дипломат, учений // Дипломатична і консульська служба у вимірі особистості. К., 2016 (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична", вип. № 13). С. 342–351; Його ж. Забуті імена: Володимир Бандрівський // Наукові записки. К., 2010. Вип. 14. С. 237–244.

Олег Павлишин

БАНДРІВСЬКИЙ Михайло

(14.09.1893–12.03.1925) – старшина УГА. Н. в с. Лісковате (нині гміни Устрики-Долішні Бещадського пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сім'ї селян. 1914 завершив навч. в укр. г-зії м. Перемишль, після чого покликаний на однорічну військ. службу.

З поч. ПСВ воював на Галиц. фронті. Потрапив у рос. полон; повернувся з нього в кін. 1917, знову служив в австро-угор. армії; іменованний четарем.

Від 11.1918 в ГА; спочатку служив у Стрийській ОВК, потім у бойовій частині на фронті під Львовом. 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. У 04.1920 на Вінниччині опинився в польс. полоні, з табору в Тухолі звільнений 12.02.1921.

Від 09.1921 викладав у приватній укр. г-зії в м. Добромиль (нині Ста-

росамбір. р-ну Львів. обл.), керував хором, брав участь у діяльності "Просвіти". Потім студював теологію в духовній семінарії в м. Перемишль.

П. у м. Перемишль від набутої на війні недуги.

Петро Гуцал

БАРАЛЬ **Арнольд Густавович**

(псевд.: Владислав Савка, Горн; 31.05.1890–07.10.1957) – укр. громад.-політ. діяч, чільний діяч австр. комуніст. руху. Н. в м. Львів у сім'ї польс. службовця. Навч. у г-зії та на філос. ф-ті Львів. ун-ту, де захопився радикальними політ. ідеями.

Під час ПСВ вів активну антивоєн. діяльність у Відні. У 07.1916 відмовився присягнути на вірність австр. цісареві, за що заарештований і відправлений до Львова. Один з організаторів заг.-політ. страйку в 01.1918, знову заарештований.

Один із засн. КПСГ, з осені 1919 – чл. її ЦК, заст. голови; з 06.1920 – його офіц. представник за кордоном. Чл. делегації КПСГ з вирішальним голосом на Другому Конгресі Комуніст. Інтернаціоналу (з 19.07 Петроград, 23.07–7.08.1920 Москва).

08–09.1920 – чл. галиц. комуніст. центру в Харкові, заст. голови Галревкому в Тернополі, голова Ради нар. г-ва ГСРР. Один з керівників компартії Галичини як обл. орг-ції КП(б)У, чл. її Політбюро й Оргбюро.

Після окупації Галичини Польщею перейшов на нелегальне становище. За дорученням Виконкому Комінтерну виїхав до Австрії, де налагоджував вид-во комуніст. л-ри для Галичини.

Не маючи змоги повернутись до Сх. Галичини, де військ.-польовий суд у Львові заочно засудив його до страти, 1921 вступив до КПА, очолював одну з районних парт. орг-цій Відня, чл. центр. кер-ва Агітпропу. 1924 кооптований до складу Політбюро ЦК КПА, ред. її центр. друк. органу – газ. "Роте Фане". Переслідуваний австр. поліцією, у 10.1925 заарештований 16-й раз.

У кін. 1925 отримав громадянство СРСР. За рекомендацією ЦК КПА всту-

пив до ВКП(б). Працював в апараті Профінтерну (Червоний інтернаціонал профспілок), потім у ВРНГ СРСР, Наркоматі лісової та паперової пром-ті, в ін. держ. установах та громад. орг-ціях.

Від 1932 прикутий до ліжка хворобою, відійшов від активної політ. діяльності, ймовірно тому й не був репресований.

П. і похований у м. Москва.

Лит.: Бараль Арнольд Густавович // Борці за возз'єднання: Біографічний довідник / редкол. Ю. Ю. Сливка (кер.) та ін. Львів, 1989. С. 28; Науменко К. Є. Бараль Арнольд Густавович // ЕІУ. Т. 1. К., 2003. С. 181.

Сергій Дерев'янку

БАРА́Н

Михайло Лукич

(20.10 (за ін. даними – 10.11) 1884–03.11.1937) – громад.-політ., військ. та освіт. діяч. Н. в с. Скала (Скала-над-Збручем) (нині смт Скала-Подільська Борщів. р-ну Терноп. обл.). Середню освіту здобув у Терноп. г-зії. Навч. на мат.-фіз. ф-ті Чернів. ун-ту та однорічних курсах Львів. торг. акад-ї.

Офіцер австр. армії (1905–06). Чл. УСДП (від 1908), КП(б)У (1918–33).

У 08.1914 добровільно вступив до Легіону УСС, від 09.1914 – командир сотні. Наприкінці 12.1914 поблизу с. Гутари потрапив до рос. полону. Під час перебування в Росії 1918 вступив до РКП(б).

Улітку 1918 в “нейтральній зоні” організовував повстанські загони для б-би проти австро-нім. окупантів. Один з організаторів і перших командирів Таращан. полку. З невідомих причин залишив військ. діяльність у 1-й укр. рад. д-зії.

Один із засн. і провідних чл. КПСГ 1919. Після переходу частин УГА на бік рад. влади в 03.1920 призначений команд. 1-ї бригади ЧУГА, яка брала участь у боях на Польс. фронті. У 04.1920 бригада була розсіяна польс. військами в боях під Махнівкою на Вінниччині; Б. повернувся до лав 1-го полку 44-ї д-зії.

У 07.1920 признач. заст. голови Галревкому, в 08.1920 обраний чл. По-

літбюро ЦК КПСГ. Автор і ред. декларацій, декретів та ін. законодавчих актів Галревкому, статей у виданнях “Галицький комуніст” (1920), “Західна Україна” (1928). Як представник Галревкому брав участь у роботі мирної конф. делегації урядів РСФРР, УСРР та Польщі (м. Рига, 21.09.1920–18.05.1921), підготовці Ризького мирн. договору (12.10.1920).

У 1920–30-х працював на викладацькій, парт. та адм. роботі, очолював ВНЗ Києва та Харкова (комісар Київ. школи червоних старшин, зав. управління науки Наркомосу УСРР, зав. Київ. губнаросвітою (1922–23), дир. Уман. технікуму (1923–24), ректор Київ. ін-ту нар. г-ва (1925–27), проректор Комуніст. ун-ту в Харкові (1927–28), викл. Київ. мед. ін-ту, зав. каф-ри лєнінізму Київ. ін-ту профес. освіти, професор. Працював у апараті ЦК КП(б)У. 1932–33 – дир. Київ. філії Ін-ту літературознавства ім. Т. Шевченка при ВУАН.

Після виступу з гострим осудом політики КП(б)У заарештований 30.08.1933 у “справі УВО”. Судовою трійкою при Колегії ДПУ УСРР 14.02.1934 засуджений за ст.ст. 54-2-11 ККУСРР на 5 р. ВТТ. Відбував покарання в Дмитлазі й на Соловках (табірний пункт “Кремль”).

Вироком Особливої трійки УНКВС по Ленінградській обл. 9.10.1937 засуджений до найвищої кари. Розстріляний 3.11.1937 органами НКВС СРСР в урочищі Сандормох – за 16 км від робітн. с-ща Медвежа Гора (нині м. Медвеж'єгорськ, Республіка Карелія, РФ).

Реабілітований посмертно Верховним Судом Карело-Фінської РСР 10.07.1956; судколегією Верховного Суду УРСР 19.02.1958 (ЦДАГОУ. Ф. 263. Оп. 1. Спр. 48001-ФП; Региональное Управление ФСБ РФ Архангельской области. Д. П-11618). На честь Б. в смт Скала-Подільська встановлено меморіальну дошку (1987).

Лит.: Баран Михайло Лукич // ЕУ. Т. 1. Париж; Нью-Йорк; Львів; К., 1955. С. 90; Баран Михайло Лукич // Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 1. Тернопіль, 2008. С. 371–372; Науменко К. Є. Баран Михайло Лукич // ЕІУ. Т. 1. К., 2003. С. 182; Список розстріля-

БАРАН
Михайло Лукич

БАРАН
Степан Іванович

них у Сандармосі українців і вихідців з України [Радіо Свобода, 12.11.2012. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24477308.html>].

Сергій Дерев'яно

**БАРАН
Степан Іванович**

(25.01.1879–04.06.1953) – адвокат, журналіст, публіцист, д-р права, дійсний чл. НТШ, громад. і політ. діяч. Н. у с. Крукеничі (нині Мостис. р-ну Львів. обл.). 1906 завершив навч. на юрид. ф-ті Львів. ун-ту. Студіював у Берлін. та Віден. ун-тах. Зі студент. років брав активну участь у громад.-політ. житті краю, а також в еміграції. Редагував студентський ж. “Молода Україна” соціаліст. спрямування. Був чл. УСДП. Перед ПСВ перейшов до УНДП (згодом УНТП, УНДО), один з їх керівників. 1914–18 – гол. ред. тижневика УНДП “Свобода”. Як адвокат у 03.1916 склав заповіт І. Франка.

У роки ПСВ – чл. президії ГУР, чл. ЗУР. 1918–19 – чл. УНРади, держ. секретар земельн. справ у першому уряді ЗУНР. 10.1919–07.1920 – заст. голови Всеукраїнської Нац. Ради в м. Кам’янець-Подільський, за її дорученням підготував проект нової Конституції УНР.

Активний учасник сусп.-політ. процесів у Галичині 1920–39. Очільник філії “Просвіти” м. Тернопіль (1922–24), видавав газ. “Подільський голос” (1928–30), співпрацював зі львів. час. “Діло” (1902–39), “Краківські вісті”. Посол сейму 2-ї Речі Посполитої від УНДО (1928–39), один з організаторів УПР, фахівець з аграрних, освіт. і церк. справ. У судах захищав заарештованих учасників укр. нац.-визвол. руху в Зх. Україні.

На поч. ДСВ переїхав до м. Холм (нині Польща), де видавав тижневик “Холмська земля”. У післявоєн. період жив у Німеччині. 1946 – голова Спілки укр. журналістів в еміграції, дописував до газ. “Свобода” в США. 1951–53 – голова уряду УНР в екзилі. Автор багатьох праць: “Статистика середнього шкільництва у Східній Галичині в 1848–1898” (1910), “Істо-

рія української адвокатури” (1934), “Земельна справа в Галичині” (1947), “Митрополит Андрій Шептицький” (1948) та ін.

П. і похований у м. Мюнхен (Німеччина).

Літ.: Бегей І. І. Українська соціал-демократія (лівиця): історія, теорія, особби. Львів, 2005. С. 186; Горинь В. І. Баран Степан // ЕУ. Т. 1. К., 2003. С. 182; Гуцал П., Мельничук Б. Баран Степан Іванович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 103.

Ігор Бегей

**БАРАН
Фелікс Іванович**

(13.05.1885–08.12.1940) – музикант, педагог, діяч к-ри, хорунжий ГА. Н. в м-ку Козова (нині смт Терноп. обл.) в сім’ї І. Барана та Юлії Цухорської. Здобув муз. освіту. Під час ПСВ – кер. духового оркестру в австро-угор. армії.

11.1918 – доброволець ГА; брав участь у боях, був поранений. Кер. оркестру інтернованих стрільців УГА в ЧСР. 1926 з родиною переїхав до Коломиї, працював у держ. укр. г-зії, де став організатором і кер. симфоніч. оркестру. Згодом заснував міський духовий оркестр. Після відкриття Коломий. філії Львів. вищого муз. ін-ту ім. М. Лисенка викладав там гру на скрипці. Організатор духових оркестрів у с. Балинці й м. Заболотів (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Давав приватні уроки музики.

П. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), де й похований на старому укр. цвинтарі “Монастирок”; на його честь названо одну з міських вулиць. Старший син Б. – Вільгельм успадкував батьківський талант і став скрипалем в оркестрі Віденської опери.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Мельничук Б. Баран Фелікс // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 33; Кочержук М. Згадка про коломийського музиканта Фелікса Барана // Музей історії міста Коломиї. 2010. 11 трав. URL: <http://www.museum.ko.if.ua/statti/43.html>.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

**БАРАНЕЦЬКИЙ
Павло Михайлович**

(04.02.1894–28.07.1925) – старшина ГА. Н. у с. Дзвиняч (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. Навч. в Заліщиках у школі та вчительській семінарії.

Улітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, воював на Серб. фронті. Восени 1915 у Відні склав матуру. 1916 відбув піврічну старшин. школу і продовжував воювати на Італ. й Франц. фронтах. 1918 отримав військ. звання поручника. Учасник Листопадового чину в Заліщиках. Вступив до ГА; призначений комендантом залізн. станції в місті, потім командував скорострільною сотнею в Чорткові. Від кін. 12.1918 воював зі своєю сотнею під Львовом; згодом вона була в складі 10-ї бригади. В бою під Тернополем 1.06.1919 потрапив у польс. полон. Перебував у тюрмі “Бригідки” у Львові, таборях у Пикуличах, Бресті-Литовському, Стшалкові й Ланьцуті. В кін. 12.1919 втік з полону і переправився в ЧСР, де був у таборі в Німецькому Яблонному (нині м. Яблонне-в-Под'єшtedі Ліберецького краю, Чехія).

П. від туберкульозу легень у шпиталі в м. Штернберг (нині Чеськи-Штернберк Середньочеського краю, Чехія); там і похований.

Літ.: Ті, що відійшли // Літопис Червоної Калини. 1929. Ч. 1. С. 23.

Петро Гуцал

**БАРАНИК
Василь Матвійович**

(09.03.1880–09.04.1941) – правник, громад. діяч, чл. УНРadi ЗУНР. Н. у с. Кобиловолоки (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.). Навч. в Терноп. та Перемишл. г-зіях, на юрид. ф-ті Львів. та Краків. ун-тів. Брав участь у 6-бі за відкриття у Львові укр. ун-ту, організував сел. повстання проти польс. чиновників у рідному селі (1902). 1905 прибув на адвокат. практику в Залішки, де працював у канцелярії відомого громад. і політ. діяча, д-ра В. Охримовича, брав активну участь у громад. житті міста.

1914 служив у Пресовій квартирі штабу австр. армії в Моравській Остраві. 1.11.1918 став чл. Центр. військ.

к-ту під проводом полк. Д. Вітовського, працював референтом преси ДСВС. У 12.1918 делегований до УНРadi ЗУНР від Заліщицького пов. Був офіцером ГА, повітов. комісаром у м. Тлусте. 03–07.1919 – повітов. комісар у м. Борщів; уповноважений уряду ЗУНР в Чортківській військ. окрузі для 6-би з контрабандою; референт преси у ДСВС. Від серед. 07.1919 разом з урядом ЗУНР перебував у Кам'янці-Подільському і Жванці, брав участь у військ. діях на тер-ті Наддніпрянщини; згодом повернувся до Галичини.

1920 – секретар ревкому ГСРР в Заліщиках; двічі заарештований польс. владою. 1922 провів 2 місяці у Чортків. тюрмі за участь у бойкоті виборів до польс. сейму. У міжвоєн. період організатор укр. нац. руху в Заліщицькому пов., чл. УНДО (1925–39), посол до польс. сенату (1928–30), де працював у регламентній комісії. Очолював повітов. виділ “Сільського господаря”, працював в управі т-ва “Просвіта”, дир. філії Українбанку, був чл. “Рідної школи”.

Заарештований 19.09.1940 і відправлений у Чортків. тюрму. Згодом перевезений до Харкова, де й п. (за ін. версією – після Чортків. тюрми переведений до Тернополя, де його розстріляли без суду перед відступом ЧА).

Літ.: Бараник Б. У праці на ниві народній: Спогад про батька // Колос. 1994. 17 верес.; Бараник Василь Матвійович // Гуцал П. 3. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 9–10; *Верига В.* Там, де Дністер круто в'ється. Львів. 1993; *Гловацький І. Ю., Гловацький В. І.* Бараник Василь // Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII – 30-ті рр. XX ст.). Львів, 2004. С. 62; *І.* Спогади про Залішки (1902–1907) // Чортківська округа. Повіти: Чортків, Копичинці, Борщів, Залішки: іст.-мемуарн. зб. Нью-Йорк, 1974; *Олійник В.* Василь Бараник у праці на ниві народній (до 130-річчя від дня народження) // Гомін віків: науково-краєзнавчий літописний збірник Заліщанщини. Залішки, 2010. Вип. 1. С. 58–62; *Соляр І. Я.* УНДО: перший період діяльності. Львів, 1995.

Богдан Паска, Ігор Соляр

**БАРАНИК
Василь Матвійович**

БАРВІНСЬКИЙ
Богдан Олександрович

БАРА́НИК
Михайло Васильович

(25.02.1888–04.09.1961) – педагог, старшина УГА. Н. у с. Кобиліволоки (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. Навч. 1903–05 в укр. г-зії в Тернополі, потім – в Академіч. г-зії у Львові. Студював класичну філологію у Львів. ун-ті. 1912–13 відбув однорічну військ. службу. Від 1913 викладав у г-зії св. Анни в Кракові.

Мобілізований улітку 1914 до австро-угор. армії, воював на Серб. й Італ. фронтах; в одному з боїв контужений, після одужання служив у таборі для полонених рос. армії в Пургшталі (Австрія); отримав звання поручника. Восени 1918 повернувся в Галичину, вступив до ГА, служив у Золочівській ОВК; отримав 1.03.1919 військ. звання сотника. Влітку 1919 потрапив у польсь. полон.

Михайло БАРАНИК
з дружиною
Мариною Купчинською
та донькою Лідією.
Відень, 1918 р.

Від 1922 викладав у г-зії в Золочеві; надалі був дир., проф. г-зій у Городенці (з 1924), Коломиї (з 1927) і Дрогобичі (від 1930).

1939–41 працював у педін-ті. Від 09.1941 викладач в укр. г-зії, з 12.1941 – директор. Перший ред. газ. "Вільне слово" (1941, № 1–7) в Дрогобичі.

Заарештований співробітниками НКДБ УРСР у 11.1944 та ув'язнений на 10 р. у ВТТ в Росії. Звільнений 1954. З 1955 проживав у м. Львів.

П. у м. Львів. Похований на Личаків. цвинтарі.

Лит.: Дрогобицька українська гімназія імені Івана Франка 1918–1944 рр. Дрогобич, 2014. С. 59; *Марунчак М.* Дир. Михайло Бараник // *Городенщина: історично-мемуарний збірник.* Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978. С. 598–600; *Енциклопедія Коломийщини.* Зшиток 2. Коломия, 1998; Бараник Михайло. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Бараник_Михайло.

Петро Гуцал

БАРВІНСЬКИЙ
Богдан Олександрович

(15.07.1880–08.02.1958) – історик, архівіст, бібліотекознавець, громад. діяч, педагог. Син О. Барвінського та Євгенії з Любовичів. Н. в м. Тернопіль. Навч. в Академіч. г-зії у Львові, на філос. ф-тах Львів. та Віден. ун-тів, стажувався в Берлін. ун-ті. Д-р філософії (1907).

Профес. діяльність розпочав як практикант Крайового архіву ґродських і земських актів у Львові, 1908–19 працював у б-ці Львів. ун-ту. Автор бл. 120 наук. праць з історії шляхти (зокр. генеалогічних розвідок), церкви, соціальних рухів, наук.-культ. інституцій, сфрагістики, геральдики, а також узагальнюючих розвідок з історії України ("Розвідки, замітки і матеріяли до історії України-Руси", "Історичний розвій імені українського народу", "Історія українського народу" та ін.). Автор шкільного підручника "Оповідання з рідної історії" (1911). З 1914 – дійсний чл. НТШ. Упорядковував каталоги львів. б-к.

Під час ПСВ істор. працями активно відстоював право й підстави укр. народу на самост. розвиток. Входив до УНРади як представник Християнсько-суспільного союзу. 1919 звільнений з б-ки Львів. ун-ту за відмову прийняти присягу на вірність польсь. д-ві. 1918–22 працював у б-ці Нар. дому у Львові, впорядкував її рукописні матеріали. Викладав в Укр. таємному ун-ті у Львові, був його секретарем.

У міжвоєн. період також викладав історію у приватних укр. жін. г-зіях.

1939–41 – дир., 1941–42 – заст. дир. б-ки Львів. ун-ту, 1943–44 – бібліотекар об'єднаної б-ки т-ва “Нар. дім” і НТШ, 1944–47 – зав. відділом рукописів Львів. філії б-ки АН УРСР (нині ЛНБ України ім. В. Стефаніка). 1947 звільнений з роботи внаслідок переслідувань рад. владою.

П. у м. Львів. Похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Дзьобан О. Богдан Барвінський – український історик, педагог, бібліотекар, архівіст, журналіст (за архівними матеріалами) // Українська періодика: історія і сучасність. Львів, 1999. С. 546–551; *Колосовська О.* “Нагорода за кривду” чи “сповнення обов'язку”: бібліотечна діяльність Богдана Барвінського (1908–1947) // Вісник Львів. ун-ту. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Львів, 2008. Вип. 3. С. 191–199; *Фелонюк А.* Барвінський Богдан // Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / [ред. О. Купчинський, О. Савула, Н. Федорчак]. Т. 1. К.; Львів; Тернопіль, 2012. С. 426–430; *Чорновол І.* Син “руського станьчика”: Богдан Барвінський // Багатокультурне історичне середовище Львова в ХІХ і ХХ століттях / ред. Л. Зашкільняк, Є. Матерницький. Львів; Жешув, 2006. С. 421–434.

Олена Аркуша

БАРВІНСЬКИЙ

Олександр Григорович

(08.06.1847–25.12.1926) – історик та літературознавець, громад. діяч, політик, лідер християн.-сусп. руху, депутат Галиц. крайов. сейму та австр. парламенту, педагог, голова НТШ, перший держ. секретар освіти та віросповідань ЗУНР. Н. в с. Шляхтинці (нині с. Гніздичка Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Навч. у Терноп. г-зії, де долучився до народовського руху, та на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Разом з братом Володимиром стояв біля витоків газ. “Діло”, був серед чл.-засн. Нар. ради. Викладав у учительських семінаріях у Тернополі та Львові, розробляв питання укр. нац. школи та відстоював її інтереси як політик. Сприяв відкриттю укр. г-зій у Коломиї, Тернополі, Ста-

ніславові, запровадженню в галиц. шкільництво фонетичного правопису, заснуванню у Львів. ун-ті “другої кафедри всесвітньої історії з особливим урахуванням історії Східної Європи”, яку обійняв М. Грушевський. 1893–1918 – чл. Крайової шкільної ради, 1891–96 – голова Руського пед. т-ва, ред. час. “Учитель” і “Дзвінок”. Підтримував зв'язки з укр. діячами Наддніпрянини – О. Кониським, П. Кулішем, В. Антоновичем, ініціював видання в Галичині “Руської історичної бібліотеки”. Автор популярних версій історії України, “Історії української літератури” у 2 т., укладач понад 20 видань читанок з укр. л-ри. 1890 став однією з ключових фігур порозуміння між галиц. народовцями, австр. урядом і польс. політиками (т. зв. нової ери). Відстоював розвиток укр. руху в Галичині на засадах “органічної праці”. На початку 20 ст. визнав невдачу спроби укр.-польс. порозуміння. Організатор низки політ. т-в християн.-сусп. напрямку – Католицького русько-нар. союзу, Руської громади, Християнсько-сусп. союзу, які в політ. русі українців Галичини відігравали роль консервативного крила; мав визначальний вплив на час. “Руслан”. 1910 отримав титул радника австр. двору.

Напередодні та під час ПСВ відводив українцям ключову роль у розв'язанні слов'ян. питання у Сх. Європі,

БАРДАХ Теофіль

стояв на австрофільських позиціях. Як депутат австр. парламенту брав участь в установчому засіданні УНР-ди; увійшов до складу першого уряду ЗУНР, де в 11.1918–01.1919 очолював державні секретаріати освіти (тимчасово замість С. Смаль-Стоцького) і віросповідань. За його кер-ва почалася розробка освіт. законодавства. Колиш. австр. навч. заклади було оголошено державними, націоналізовано низку приватних укр. середніх навч. закладів і вчительських семінарій. У школах запроваджувалося навч. укр. мовою, зроблено наголос на вивченні укр. л-ри та історії; за нацменшинами визнано право здобувати освіту рідними мовами. У 01.1919 в ході часткової зміни складу уряду ЗУНР ДСОВ очолив А. Артимович. Після виїзду керівних органів ЗУНР до Станиславова Б. залишився у Львові й припинив виконувати обов'язки в уряді. Після ухвали Ради послів країн Антанти 14.03.1923 відійшов від політики і зосередився на наук. дослідженнях.

П. у м. Львів, похований на Личаків. цвинтарі. Архів. фонд родини Барвінських, значну частину якого становлять рукописні матеріали та кореспонденція Б., зберігається у ЛНБ (ф. 11) та в Ін-ті л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України в Києві (ф. 135).

Тв.: *Барвінський О.* Спомини з мого життя. Ч. 1–2 / упоряд. А. Шацька, О. Федорук, ред. Л. Винар, І. Гирич. Нью-Йорк; К., 2004; Ч. 3–4 / упоряд. А. Шацька, комент. Б. Янишина, ред. Л. Винар, М. Жулинський. Нью-Йорк; К., 2009.

Лит.: *Аркуша О.* Український християнсько-суспільний рух у Галичині на початку ХХ століття: політичне товариство "Руська громада" // Шляхами історії. Наук. зб. історичного факультету ЛНУ ім. І. Франка. На пошану проф. К. Кондратюка. Львів, 2004. С. 63–99; *Мудрий М.* Рукописні джерела до історії Християнсько-суспільного союзу в Галичині // До джерел. Зб. наук. праць на пошану О. Купчинського з нагоди його 70-річчя. К.; Львів, 2004. С. 421–440; Олександр Барвінський 1847–1927. Матеріали конф., присвяч. 150 річниці від дня народж. Олександра Барвінського.

Львів, 2001; *Павлишин С.* Олександр Барвінський. Львів, 1997; *Романюк С.* Олександр Барвінський – публіцист, редактор, видавець. Львів, 2009.

Олена Аркуша

БАРГАН

Микола Семенович

(06.04.1890 – д. і м. с. н.) – військ. діяч. Н. у с. Ляхівці (нині с. Підгір'я Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.).

Під час ПСВ – учасник Легіону УСС. 1916 – стрілець 5-ї сотні 1-го полку УСС. У період ЗУНР – командант кулеметної чети і сотні ГА; згодом – старшина ДА УНР. Подальша доля невідома.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 246; Незборима нація. URL: <http://nezboryma-nacija.org.ua/show.php?id=1712>; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / Поіменний список боєвих відділів 1 полку Українських Січових Стрільців. URL: <https://uk.wikisource.org/wiki>.

Богдан Паска

БАРДАХ

Теофіль

(1866–1942) – укр. військ. та мед. діяч. Н. у м. Львів. Єврей за національністю. Д-р медицини.

Під час ПСВ – штабний лікар 35-го піх. полку австро-угор. армії. 1915 нагороджений Лицарським хрестом ордену Франца-Йосифа.

3.11.1918 – в ГА. Отримав звання підполковника. 1919 – командант одного з 2-х госпіталів ГА у Станиславові. Згодом – командант військ. шпиталю в м. Бережани (нині Терноп. обл.). 1.03.1919 отримав звання полковника. Під час відступу ГА за наказом командування залишився в Бережанах разом із пораненими бійцями. Згодом перейшов на службу до польс. армії. До 1939 займався приватною лікарською практикою.

Загинув під час ДСВ.

Лит.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 184; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 322; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 280, 287; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 322; *Saniga O.* Організація військових госпіталів Української Галицької Армії та їх матеріальне забезпечення (1918–1920 рр.). URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5604/1/Sapiga.pdf>. С. 3.

Богдан Паска

БАРИЛО

Іван

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, сотник ГА. Навесні 1919 входив до складу польового суду 2-го корпусу ГА. Після переходу ГА на Наддніпрянщину – сотник суддя польового суду при Команді етапу ГА.

Подальша доля невідома.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

БАРИЧКО

Василь

(01.03.1900–04.04.1989) – інж.-агроном, журналіст, громад. діяч, військово-вик. Н. в с. Білявинці (нині Буцац. р-ну Терноп. обл.). Воював в УГА.

Від 1920 навч. на агронома в м. Прага. Від 1930 – повітов. агроном у містах

Перемишляни і Стрий (обидва нині Львів. обл.). 1932–39 – ред. тижневика “Народна Справа”; 1943–44 – гол. ред. ж. “Український пасічник”, ред. “Господарсько-кооперативного часопису” та тижневика “Сільський господар” (усі в м. Львів).

1944 емігрував до Німеччини (м. Інгольштадт), де засн. і викладач г-зії; працював урядовцем. Від 1949 – в США. Автор брошур на екон. теми.

Лит.: Баричко Василь // ЕУ. Т. 1. Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. С. 94; *Мельничук Б., Семчишин М.* Баричко Василь // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 34; *Пинда Л.* Українські господарсько-кооперативні часописи Галичини 1920–1930-х років // Вісник Львівського ун-ту. Серія книгозн. бібліот. та інф. технол. 2015. Вип. 10. С. 198–213; *Історія журналу “Український пасічник” // Український пасічник.* 2016. URL: http://www.ukrbeekeeper.com/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=3.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук,
Мирослав Семчишин**

БАРИЧКО

Михайло

(17.11.1868–01.02.1929) – церк. і громад. діяч, капелан ГА. Навч. в духовній семінарії та богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1889–91), у греко-католич. духовній семінарії та богослов. ф-ті ун-ту в м. Відень (1891–93). Одружений. Висвячений на священика 28.09.1893 єпископом Ю. Куїловським. Пом. пароха с. Нірва Кудринецького деканату (1893–94). Адміністратор у с. Золотий Потік Буцацького деканату (1894–95). Пом. пароха в с. Далешева Городенків. деканату (1895–96). Адміністратор у с. Кійданів Чортків. деканату (1896–97). Пом. священика у с. Білявинці Чортків. деканату (1897–1901).

Парох с. Бедриківці Заліщиц. деканату (1901–10). У парохії заснував і очолив читальню т-ва “Просвіта” та громад. позичкову касу (1910). Чл. Т-ва св. ап. Павла (1904–10) і Т-ва св. ап. Петра в Станиславів. єпархії (1905–06). Другий віце-декан Заліщиц. деканату

Михайло БАРИЧКО
з дружиною

(1906–08). Почесний радник Єпископ. консисторії з крилошанськими відзнаками (з 1906). 1910 за дозволом єпископа Г. Хомишина надрукував у Жовкві "Єрейський провідник духовний з молитвословом", призначений для вихованців духовних семінарій. Парох м. Щирець із дочірніми селами Острів і Піски Львів. деканату (1910–29). Завдяки його зусиллям у Щирці засновано читальню т-ва "Просвіта" (1911), організовано святкування ювілею Т. Шевченка. Брав активну участь у діяльності місц. осередків т-в "Просвіта", "Сільський господар", "Сокіл", "Січ". 1913 підтримав петицію громади с. Острів до Відня про відкриття нар. школи.

У 11.1918 тісно співпрацював з першим комісаром Щирця К. Малицьким, який сформував загін на допомогу укр. війську у Львові, й от. А. Бізанцем, командантом бойової групи "Щирець", реорганізованої в 01.1919 в 7-му Львів. бригаду. В 02.1919 Б. добровільно зголосився до ГА і призначений капеланом 7-ї Львів. бригади, якому були підпорядковані духівники полків бригади зі штабами в Сердиці й Наварії. У 07.1919 в складі 7-ї Львів. бригади перейшов Збруч, спершу перебував біля Кам'янця, далі пройшов усю воєнну кампанію УГА на Наддніпрянщині.

БАРНИЧ
Ярослав Васильович

Навесні 1920 повернувся до м. Щирець, але одразу арештований польс. поліцією і направлений у концтабір Ялівець, де перебували також о. В. Стернюк з м. Пустомити, о. І. Степанів з Вишнівчика. Звільнений 1921, за рішенням Митрополичого ординаріату відновлений на посаді пароха м. Щирець.

У 1920-х розгорнув активну громад. працю, сприяв відновленню читальні т-ва "Просвіта", заснуванню осередків УПТ "Рідна школа", молодіжного т-ва "Луг".

П. у м. Щирець Львівського пов. Похований на старому міськ. цвинтарі. У 11.2013 відбулося посвячення відновленої могили Б. на кладовищі м. Щирець.

Літ.: Баричко Михайло // ЕУ. Т. 1. Париж; Нью-Йорк, 1955. С. 95; Блажейовський Д. Историчний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938) [англ. мовою]. Львів, 2002. С. 270; Дервацька С. З'єднається розірваний ланцюг поколінь (парох м. Щирець о. М. Баричко) // Голос народу. 2013. № 47. 23 листоп. С. 6; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінні-пеґ, 1963. С. 81–237.

**Ігор Пулипів,
Руслан Деятинський**

БАРНИЧ

Ярослав Васильович

(30.09.1896–01.06.1967) – композитор, диригент, педагог, громад. діяч. Н. у с. Балинци (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії (1906–14); брав участь у гімназійному хорі й оркестрі.

1914 добровольцем вступив до Легіону УСС. Разом з М. Гайворонським організував смичковий квартет УСС, до складу якого ввійшли А. Баландюк та Р. Лесик. З 1916 – диригент Укр. театру т-ва "Бесіда" у Львові (кер. А. Будзинський).

Учасник Листопадового "зриву" у Львові. Потрапив у польс. полон

(11.1918). Звільнений після звернень укр. та польс. інтелігенції. Перебував під домашнім арештом.

1921 працював у мандрівній трупі "Укр. театральна дружина" В. Коссака (Коломия, Чортків, Збараж), а також у Театрі Б. Овчарського (Львів). 1921–24 – знову диригент Укр. театру т-ва "Бесіда" (кер. Й. Стадник).

1924 завершив навч. у Львів. вищому муз. ін-ті. 1925–26 – муз. кер. і диригент Укр. театру т-ва "Просвіта" в Ужгороді. 1927–29 – учитель жін. семінарії "Рідна школа", організував філію Львів. вищого муз. ін-ту, диригент хору місц. філії т-ва "Боян". 1929 переїхав до Станиславова (нині Івано-Франківськ), працював у семінарії сестер василіанок, у жін. г-зії УПТ, Держ. укр. чол. г-зії, Муз. ін-ті ім. М. Лисенка, Держ. муз. ін-ті ім. С. Монюшка, Польс. вищій школі ім. Ф. Шопена, диригент хору "Боян". Створив популярні пісні-танго "Ох, соловію" (1932), "Чи тяміш?" (1932), "Гуцулка Ксеня" (1932–33), "Хлопче, мій хлопче"; оперети "Дівча з Маслосоюзу" (1932), "Шаріка" (1934), "Пригода в Черчі" (1936) та ін. 1932 – викл. історії церк. музики і співу в Станиславів. духовній семінарії; 1939 – муз. кер. обл. театру ім. І. Франка, диригент симфонічного оркестру в Держ. філармонії. 1940 організував Гуцульський ансамбль пісні і танцю. 1941–44 – диригент Львів. оперного театру.

1944 виїхав до Німеччини, 1949 – до США (проживав у м. Філадельфія, Лорейн, Клівленд). З 1950 – диригент Укр. хору ім. Т. Шевченка (Клівленд).

П. і похований у м. Клівленд (шт. Огайо, США).

Лит.: Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005; Філоненко Л. Барнич Ярослав Васильович // ЕС. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=40597.

Богдан Паска

БАРТЕЛЕМІ (БАРТЕЛЬМІ)

Жозеф

(Марі-Жозеф-Рауль-Леон)

(Barthélemy Marie-Joseph-Raoul-Léon; 15.01.1867–23.02.1951) – франц. генерал, кер. місії Антанти з польс.-укр. примирення 01–02.1919. Н. в м. Лангр на пн. Франції у родині військового. Обрав військ. кар'єру, у 19 р. вступив на навч. до Франц. військ. акад-ї Сен-Сір (завершив 1.10.1888), отримав звання підпоручника (лейтенанта).

Служив у 69-му, згодом 29-му піх. полку. 1895 – інструктор Франц. військ. акад-ї в Сен-Сір. 1900 завершив навч. в Особливій військ. школі Сен-Сір, отримав звання капітана.

1913 у званні підполковника очолив 118-й піх. полк, 1915 – 308-му піх. бригаду. 1916 – бригадний генерал, керував 27-ю піх. д-зією на Італ. фронті. 1918 очолив армійську резервну групу.

З 11.11.1918 в розпорядженні маршала Ф. Фоша; чл., згодом голова Міжнар. контрольної комісії. Кер. місії Антанти з польс.-укр. примирення 01–02.1919. Запропонував 28.01.1919 проєкт польс.-укр. лінії розмежування ("лінія Бартелемі") на невідгдних для ЗУНР умовах. Пропонував передати Львів і нафтоносний Бориславсько-Дрогобицький басейн Польщі. Видобуток нафти мали здійснювати франц. компанії.

У ході перемовин Б. лояльно ставився до польс. сторони; відверто заявляв, що його завдання на переговорах зробити Польщу "великою і могутньою союзною військ. державою у Сх. Європі"; захисники ЗУНР, за його словами, – "звичайні бандити". Позиція Б. викликала протест представників

**БАРТЕЛЕМІ (БАРТЕЛЬМІ)
Жозеф
(Марі-Жозеф-Рауль-Леон)**

США та Великої Британії. Серед членів місії Б. не було єдиної підтримки її мирн. пропозицій.

Користуючись припиненням вогню, поляки зуміли перекинути до Львова зброю та амуніцію. Повернувшись 12.03.1919 до Парижа, Б. виголосив перед Комісією польс. справ звіт, за яким "втрата Львова мала б для Польщі страшливий наслідок, бо це пояснили б як поразку Антанти. Це скріпило б також негайно позицію большевиків, а одночасно заохотило б усіх німецьких агентів, які ведуть акцію проти Антанти у Східній Галичині".

Звіт Б. прискорив відправку до Польщі армії Ю. Галлера. 30.04.1919 її підрозділи прибули до Львова.

1923 – дивізійний генерал, кер. 37-ї піх. д-зії. 1926 – кер. 30-го армійського корпусу Рейн. армії. З 1929 в армійському резерві.

Нагороджений орденом Почесного легіону та Військовим хрестом.

П. у комуні Брон у Бретані (Франція).

Літ.: Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 164–171; *Стахів М.* Західня Україна. Нарис державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Скрентон, 1960, Т. 4. С. 14–60, Т. 5. С. 15–121; *Biographie de Marie-Joseph-Raoul-Léon BARTHELEMY // Ecole Supérieure de Guerre.* URL: <http://www.ecole-superieure-de-guerre.fr/promotions/biographie/4850>.

Ігор Цепенда

БАРТЕЛЕМІ МІСІЯ – військ.-дипломатична місія країн Антанти від Паризької мирн. конф. на чолі з франц. ген. Ж. Бартелемі, направлена в 01.1919 до Польщі головнокомандуючим військами в Пд.-Сх. Європі Л. Д'еспре із завданням оцінити становище польс. армії, економіки, підготувати рекомендації щодо надання Польщі допомоги дипломатичним шляхом, зброєю, спеціалістами, амуніцією, фінансами. Серед завдань Б.м. було врегулювання польс.-чес. та польс.-укр. війн.

Діяльність Б.м. мала стати частиною програми дій із формування єдиного антибільшовицького фронту за участю

Польщі, Румунії, ДА УНР та ЗСПР. До її кер-ва входили представники Франції (Ж. Бартелемі), Великої Британії (А. Віарт), США (Р. Лорд) та Італії (Дж. Стабіле); складалася з понад 70 військових (переважно французів).

19.01.1919 місія прибула до Кракова, вивчала ситуацію в економіці Польщі, в польс. армії, вела переговори з польс. кер-вом. Згодом відвідала Варшаву, Перемишль, Люблін.

Польс. сторона звинувачувала ЗУНР у поширенні більшовизму; стверджувала, що ГА перебуває під нім. командуванням. Ю. Пілсудський, І. Падеревський відкрито протиставляли ЗУНР Антанті, називаючи українців "нім. проектом". Керівник місії, її члени (А. Віарт, Р. Лорд та ін.) лояльно ставилися до поляків і їхніх домагань, неодноразово зверталися до них зі словами підтримки й обіцянками допомоги.

28.01.1919 Ж. Бартелемі запропонував демаркаційну лінію між польс. та укр. військами, за якою м. Львів та Дрогобицько-Бориславський басейн передавалися Польщі. Б.м. пропонувала лише припинення вогню, а не укладення мирн. договору чи навіть перемир'я; передавала полякам тер-ї, які на той час залишалися під контролем ГА.

Ультиматум Ж. Бартелемі кер-во ЗУНР відкинуло. Спроба перейти до діалогу з Б.м. вдалася лише 1.02.1919. Переговори між представниками Б.м. та командувачем ГА М. Омеляновичем-Павленком завершилися безрезультатно. Умови укр. сторони про підписання перемир'я та демаркаційну лінію по р. Сян були відкинуті.

13.02.1919 Б.м. була підпорядкована Міжнар. комісії в польс. справах (керівник Ж. Нуланс), продовжила чинити тиск на кер-во ЗУНР, вела переговори у Варшаві з Ю. Пілсудським. 16.02.1919, в умовах розгортання Вовчихів. операції, коли виникла загроза польс. поразки та втрати Львова, Ж. Бартелемі зініціював початок нових перемовин з ГА.

Ситуація ускладнювалася поразками ДА УНР від більшовиків. Війська УНР було розділено на дві частини.

Північна перейшла на Волинь, а південна 20.02.1919 відступила на тер-ю Румунії.

18.02.1920 НКГА отримала телеграму Верховної ради країн Антанти з вимогою призупинити Вовчухів. операцію, припинити вогонь та пропустити до Львова Б.м. Вимогу Антанти українці виконали.

Переговори між ЗУНР та місією тривали 22–24.02.1919. Умови перемир'я підписано під тиском С. Петлюри на умовах Антанти. Питання про демаркаційну лінію при цьому не ставилося.

Перемир'я запроваджено 25.02.1919. 26.02.1919 Ж. Бартелемі продовжив переговори з С. Петлюрою, відвідуючи м. Бережани та Стрий, а наступного дня м. Ходорів. У ході перемовин С. Витвицькому, М. Лозинському, В. Темницькому та О. Бурачинському не вдалося переконати членів місії у справедливості домагань українців.

Б.м. ультимативно вимагала негайного припинення бойових дій; укладення перемир'я аж до вирішення долі Галичини на Паризькій мирн.

конф.; встановлення демаркаційної лінії вздовж Зх. Бугу, залишаючи Польщі м. Кам'янку-Струмилову, Бібрку, Миколаїв, Турчанський та Дрогобицький повіти; встановлення з обох сторін від "лінії Бартелемі" 3-кілометрової нейтральної смуги; проведення обміну військовополоненими; повернення конфіскованого майна та маєтків попереднім власникам; посилення контролю за видобутком нафти, передачі нафтових родовищ Польщі під контролем Франції.

28.02.1919 делегація ЗУНР відкинула ультиматум місії. 1.03.1919 бої відновилися.

2.03.1919 місія вирушила до Варшави, а згодом до Парижа. Там 12.03.1919 Ж. Бартелемі виступив зі звітом про діяльність місії перед комісією з польс. справ під кер-вом Ж. Камбона, а 18.03.1919 – перед Вищою військ. радою Паризької мирн. конф., вимагаючи надання військ. допомоги Польщі.

До кін. 03.1919 на вимогу Ж. Бартелемі Франція надала Польщі 1400 гвинтівок, 10000 багнетів, 163 куле-

Місія Бартелемі у Львові 28.02.1919. У першому ряді (зліва направо): Станіслав ВАНЬКОВИЧ, Роберт ГОВАРД ЛОРД, Жозеф БАРТЕЛЕМІ, Тадеуш РОЗВАДОВСЬКИЙ, Адріан КАРТОН де ВІАРТ, Джузеппе СТАБІЛЕ

БАРЧИНСЬКИЙ Віктор

мети, 5 млн патронів, 200 автомобілів. Розпочалася підготовка для відправки в Польщу танків, літаків, ін. зброї. У 04.1919 до Польщі було відправлено армію Ю. Галлера.

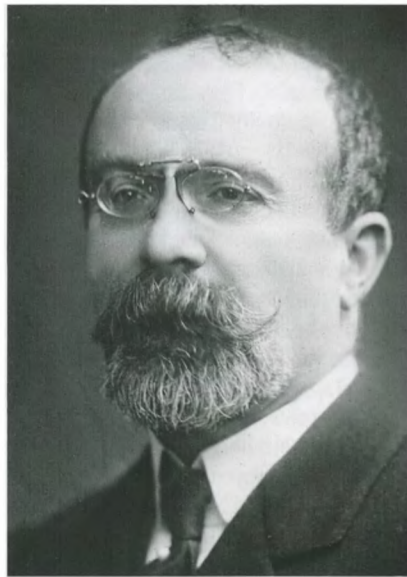
Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 164–171; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004. С. 271–290; *Klimecki M.* Polsko-ukraińska Wojna o Lwów i Galicję Wschodnią. Warszawa, 2000.

Ігор Цепенда

**БАРТУ
Жан-Луї**

(Barthou Jean Louis;

25.08.1862–09.10.1934) – франц. політик, дипломат, держ. діяч 3-ї Республіки, поміркований республіканець. Н. в сім'ї дрібних торговців у м. Оло-

рон-Сент-Марі. Вивчав право в ун-ті м. Бордо. 1886 – д-р юрид. наук. Працював адвокатом, секретарем Конференції юристів, журналіст.

1889–1922 – депутат франц. парламенту. 1894, 1906–09 – міністр громад. робіт. 1896 – міністр внутр. справ. 22.03–9.12.1913 – прем'єр-міністр Фран-

ції. 1917, 1934 – міністр закорд. справ. 1921 – військ. міністр. 1922 – голова франц. делегації на конф. Верховної ради країн Антанти в Генуї. 1922 – міністр юстиції. 1923–26 – голова Репараційної комісії. На конф. в Генуї 1922 виступав за ліквідацію Рапалльського договору між Німеччиною та рад. Росією, за повернення більшовиками боргів Російській імперії; за створення сильної Польщі, союзниці Франції проти більшовиків та Німеччини. Через це в ході роботи конф. вступив у конфлікт з Д. Ллойд Джорджем. Відмовився від зустрічі з делегацією ЗУНР, очолюваною К. Левицьким. Наполягав на перенесенні питання про статус Сх. Галичини на пізніший термін, очікуючи ослаблення позицій Великої Британії та утвердження польс. влади в краї. Своїми діями суттєво прискорив легітимізацію польс. прав на зх.-укр. землі. Був одним з ініціаторів створення Малої Антанти та Балканської Антанти.

Після 1933 Б. – прихильник зближення Франції з СРСР, розробник франко-рад. договору про взаємодопомогу (1935).

Загинув разом з королем Югославії Олександром I у м. Марсель. Похований у м. Париж, на кладовищі Пер-Лашез.

Літ.: Белоусова З. С. Франция и европейская безопасность. М., 1976; *Дацків І.* Дипломатія ЗУНР на Паризькій мирній конференції 1919 р. // УІЖ. 2008. № 5. С. 121–137; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 3 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан; передм.: М. Кугутяк. Івано-Франківськ, 2013. С. 253, 273–280; *Малафеев К. А. Л.* Барту – человек и политик. М., 1988.

Микола Вітенко

**БАРЧІНСЬКИЙ
Віктор**

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, старшина ГА. У 01.1919 у званні поручника служив у штабі 3-го корпусу ГА. 1.03.1919 отримав звання сотника Стрийської ОВК ГА. 07.1919 – у складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. 08.1919 – комендант етапного харчового складу 3-го

корпусу ГА у м. Ялтушків (нині с. Барського р-ну Вінниць. обл.).

Подальша доля невідома.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 558; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 156; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 323.

Богдан Паска

**БАРЧІНСЬКИЙ
Степан**

(06.12.1885–28.06.1961) – старшина УГА. Н. в м. Золочів (нині Львів. обл.), де здобув освіту в г-зії. Найімовірніше, навч. у Ветеринарній акад-ї у Львові. 1912 виїхав до Австралії.

Напередодні ПСВ повернувся до Золочева, а з її початком був мобілізований до австр. армії. 11.1918 зголосився до ГА, де служив до поразки визвол. змагань.

Був поліглотом, знав англ., швед., іспан., італ., польс., класичні мови; подорожував усіма європ. країнами. 1936–38 проживав в Австралії, повернувся до Галичини перед ДСВ, а після її закінчення емігрував на постійно до Австралії. Організатор опіки укр. повоєн. емігрантів на континенті та укр. громад. життя в Сідней.

П. у м. Перт. Похований у м. Сідней.

Літ.: Золочівщина: минуле і сучасне / упоряд. М. В. Дубас. Львів, 2006.

Богдан Якимович

**БАС
Василь Йосифович**

(03.02.1893–30.09.1948) – поручник УГА, громад. діяч Золочівщини. Н. в с. Побіч (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) в сел. родині. Батьки – коваль Йосиф і селянка Минодора – фундатори побудови церкви с. Побіч. Навч. в початковій шк. в м. Сасів, у г-зії в Золочеві; матуру склав 8.12.1917 у Відні.

Одразу вступив до УСС. Згодом служив в УГА.

У 1920–24 навч. на філос. ф-ті Празьк. ун-ту, 1925 здобув наук. ступінь д-ра філософії за дис. “Шведсько-укр.

БАРЧИНСЬКИЙ Степан

відносини за Богдана Хмельницького”. 18.11.1925 отримав кваліфікацію на вчителя середніх шкіл та учительських семінарій з історії, географії та геології з польс. та укр. мовами викладів. Від 1.09.1925 працював професором історії в держ. та приват. г-зіях з укр. мовою навч. в Яворові, Станиславові, Луцьку, в польс. г-зії в м. Нисько над Сяном. На підставі політ. доносу звільнений з роботи, через переслідування влади 5 р. був безробітним. Від 1938 до поч. ДСВ працював вихователем чол. бурси в Перемишлі.

Від 1939 – проф. історії в Ярослав. г-зії, часто заміщав дир. М. Терлецького під час від’їздів, виступав з лекціями в Нар. домі м. Ярослав.

1945, після встановлення повоєн. кордонів, повернувся до Золочева, працював економістом, потім учителем нім. мови в СШ № 2.

Займався літ. працею, писав вірші, фейлетони, друкувався в передвоєн. час у газ. “Діло”.

П. і похований у м. Золочів.

Літ.: Золочівщина: минуле і сучасне / упоряд. М. В. Дубас. Львів, 2006.

Богдан Якимович

**БАС
Ілько**

(1895–17.01.1923) – громад. діяч, вояк ГА. Н. у с. Сасів Золочівського пов. Вояк австр. армії у роки ПСВ.

Брав активну участь у встановленні укр. влади у Золочівському пов., виступав на вічах. Служив у Держ. жандармерії ЗУНР. Під час Чортків. офензиви – стрілець Терноп. пробоевої сотні, відзначився у битві під с. Нище. Разом з ГА перейшов за Збруч, брав участь у боях з більшовиками.

1920 повернувся до рідного села. Зазнав знущань з боку польс. жандармів. 20.08.1922 утік з-під арешту до Німеччини, де працював робітником. Надсилав пожертви у Фонд допомоги рідному краю.

П. у м. Байтен (Німеччина).

Літ.: Про вічну пам'ять! // Український Скиталець. Відень, 1923. 15 лютого. Ч. 4. С. 46.

Олег Павлишин

**БАСАН
Олексій**

(д. і м. н. н. – 05.02.1919) – військ. діяч, поручник ГА. Під час ПСВ – офіцер австр. армії. У кін. 1918 вступив до Летунського відділу ГА.

Загинув через нещасний випадок у ході практичних занять з вивчення авіабомби в м. Красне (нині смт Буськ. р-ну Львів. обл.), де й похований.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958; Т. 4. Вінніпер, 1968.

Богдан Паска

**БАСАРАБ
Ольга Михайлівна**

(дівоче прізвище: Левицька;

01.09.1889–12.02.1924) – громад. та політ. діячка. Н. в с. Підгороддя (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика. Навч. у нім. приват. школі у м. Вайсвассер (Сілезія), ліцеї Укр. ін-ту для дівчат у Перемишлі, торг. академії у Відні, на юрид. ф-ті Віден. ун-ту.

Працювала бухгалтером в Укр. кредит. т-ві, банку "Дністер", Земельному гіпотечному банку. З 1909 чл. громад. орг-цій "Жін. громада", "Пласт", "Просвіта". 1914 створила першу жін. роту в складі Легіону УСС. 1915–18 працювала в Укр. жін. к-ті допомоги укр. пораненим солдатам (Відень), а також К-ті допомоги цивільн. насе-

ленню. Чл. Міжнар. Червоного Хреста. Здійснювала добротинну та просвітницьку діяльність. Брала участь в укомплектуванні ГА з числа українців австр. армії. Бухгалтер посольства ЗУНР у Відні (1918), радник уряду ЗУНР (до 1923).

З 1920 чл. Управи Укр. жін. союзу, очолювала секцію преси і пропаганди. Організатор і активний учасник укр. секції Міжнар. ліги миру і свободи. Протягом 3-х місяців (1919) виконувала обов'язки посла і секретаря посольства УНР у Фінляндії. Була залучена до розвідувальної діяльності; з метою збору інформації побувала в Німеччині, Данії, Норвегії та ін. країнах. З 1921 співпрацювала з УВО. Під час поїздок до Галичини проводила розвідку, налагоджувала контакти з підпіллям, створювала мережу УВО. 1923 переїхала до Львова. Чл. Головної управи Союзу українок. Одночасно активно займалася підпільною діяльністю.

Заарештована польс. поліцією 2.02.1924. Закатована в тюрмі на Лонцького через відмову давати свідчення. Похована на Янів. цвинтарі у Львові.

Літ.: Луговий О. Визначне жіноцтво України. К., 1994; Лялька Я. С. Ольга Басараб та її доба. Львів, 2007; Сідак В. С. Національні спецслужби в період Української революції 1917–1921. К., 1998.

Роман Кобильник

**БАСАРАБ
Ольга Михайлівна**

**БАССА
Пилип**

(27.11.1889–23.11.1961) – укр. культ. діяч, актор, диригент, музикознавець, старшина ГА. Н. у с. Лісневичі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). 1915–17 – актор, хормейстер і диригент театру “Терноп. театральні вечори”; очолював симфонічний оркестр, готував концерти і муз. вистави.

З 12.1918 – старшина ГА. 1920 повернувся до Тернополя; викладав музику і спів, очолював хор і оркестр в укр. г-зії. Заснував хори в с. Великі Гаї та Шляхтинці (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.).

1929 емігрував до Канади (м. Монреаль). Організував хори й оркестр, викладав музику у франц. ун-ті та школах. 1943–45 – капельмейстер духовного оркестру в канад. армії. Автор праці “Музична терапія” для лікування хворих.

П. у м. Монреаль.

Літ.: Медведик П., Пиндус Б. Басса Пилип // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 88; Гамкало І. Басса Пилип // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=40707.

Богдан Паска

БАСТЮК**Петро Іванович**

(1886–1964) – військовик, учасник нац.-визвол. змагань. Н. в с. Мишковичі (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). Навч. у школі підстаршин у м. Відень.

Служив у австро-угор. армії в містах Краків (Польща), Тернопіль, Станиславів (нині Івано-Франківськ), Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Учасник ПСВ. Був у полоні в м. Катеринослав (нині Дніпро), звідки втік, повернувся у свій полк. Воював на Італ. фронті.

Після 10.1918 – в ГА: булавний, командир сотні скорострільів 1-го куреня 1-го Подільського полку ім. С. Петлюри. Перебував у таборі для військовополонених у м. Домб'є (Польща). Згодом у своєму селі – під наглядом польс. поліції за громад. діяльність.

П. у с. Мишковичі.

Літ.: Мельничук Б. Бастюк Петро Іванович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 37.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук****БАТЕК**

(д. і м. н. і с. н.) – старшина ГА, командир бронепоезда. Н. в м. Львів. Чех за національністю. Організував виготовлення у м. Радехів і командував панцерним потягом “Поїзд Ч. 212” (з 2 гарматами і 2 кулеметами на озброєнні). Діяв на залізн. лінії Рава-Руська–Белз–Кристинопіль. 01.1919 – учасник боїв за м. Кристинопіль, 03.1919 – облоги м. Белз. 05.1919 панцерний поїзд розформовано. Приєднався до військ 1-го корпусу.

Літ.: Тинченко Я. Панцирні потяги, панцирники та залізничні війська у Визвольній війні 1917–1920 рр. К., 2012. С. 98–99.

Микола Вітенко**БАТЮК****Антін**

(11.06.1894–23.10.1978) – громад. діяч, журналіст, видавець, вістун УСС, поручник Армії УНР. Н. в м. Збараж (нині Терноп. обл.). Випускник учительської семінарії в Тернополі (1912).

Доброволець Легіону УСС з 1914, вістун б-ї сотні. Брав участь у боях на г. Маківка, поблизу сіл Семиківці й Потутори, м. Бережани. 3.09.1916 поранений у бою на г. Лисоня. 1918 перейшов до Київ. корпусу Січових стрільців, де служив у 4-му полку. Згодом заарештований поляками в м. Кам'янець-Подільський і вивезений до табору військовополонених у Домб'є на околицях м. Краків, відтак до м. Ланьцут, звідки через кілька місяців утік. Був пресовим референтом у Ряшеві (нині Польща). Від осені 1919 служив у Армії УНР.

1920 студював право в Укр. держ. ун-ті в Кам'янці. Належав до УВО, через що його переслідувала польс. влада.

1922 емігрував до США. Продовжив правн. студії в Мінеаполіс. ун-ті й завершив у Пенсільванському. Працював у редакції газ. “Народна воля”

**БАСТЮК
Петро Іванович**

БАТЮК Антін

(1928–33) та управителем вид-ва (1929–33). 1946–72 – голова Укр. робітн. союзу, від 1951 – секретар Укр. конгресового к-ту Америки. Автор спогадів “УСС на переломі історичної доби” (Детройт, 1955).

П. у м. Скрентон (шт. Пенсільванія, США).

Літ.: Дуда І., Мельничук Б. Батьок Антін // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 89; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 151, 156; *Закривецький М. М.* Батьок Антін // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=41260.

Микола Лазарович

БАЧІНЬСЬКА

Ольга Антонівна

(дівооче прізви.: Тишинська;

05.06.1875–24.07.1951) – економіст, громад. діячка, одна з очільниць кооперативу “Маслосоюз”, колекціонерка нар. одягу та вишивки. Н. в с. Сучава на Буковині (за ін. даними – в с. Бортники, пов. Бібрка). 1888–96 навч. у початко-

вій жін. шк. (м. Станиславів), заг. 6-класній шк. (м. Коломия), Приватній торг. шк. (м. Львів) (за ін. даними – у Торг. шк. в м. Краків). Проходила практику у Львів. т-ві “Дністер”. У “Касі задатковій” (м. Стрий) працювала урядником, а з 1911 у складі дирекції. 6.02.1909 вийшла заміж за відомого адвоката

І. Бачинського. Брала участь у зборі коштів для відбудови Нар. дому, в орг-ції філії кооперативу “Труд”, Крайового союзу госп.-молочарського, “Сокільського базару”, у роботі т-в “Мищанська бесіда”, “Рідна школа”, “Просвіта”, “Пласт”, “Сільський господар”, в орг-ції Першої хлібороб. виставки (1909, м. Стрий), Т-ва руських жінок (згодом Союз українок; 1912), яке згодом очолила, допомагала в зборі продуктів і ліків для УСС.

1915 І. Бачинського скерували для роботи в управі переселенського табору в м. Гмюнд (Австрія), де брала участь у орг-ції та функціонуванні Допомогового к-ту та Жін. к-ту. На Виставці виселенців у м. Відень представила 400 взірців укр. вишивок 3х. України, виконаних у переселенському таборі. Після повернення сприяла роботі Окружного союзу кооперативів, “Каси задаткової”, “Взаємної помочі українських вчителів”, “Українського сирітського захисту”. 1924 обрана до дирекції Крайового союзу госп.-молочарського, де працювала до 1939.

П. в м. Стрий. Сьогодні колекція нар. одягу та вишивок Б. зберігається у Нац. музеї у Львові ім. А. Шептицького та в Меморіальному музеї О. Бачинської (м. Стрий).

Літ.: Бежук О. Культурно-освітня праця “Жіночого комітету” у таборі українських біженців та виселенців м. Гмюнд (1916–1918 рр.) // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. 2013. № 752. С. 61–67; *Матейко Р., Скакун Н.* Ольга Бачинська // Українські кооператори (Історичні нариси) / за заг. ред. С. Гелея. Кн. 1. Львів, 1999. С. 234–238; *Молчко О.* Ольга Бачинська – жінка-сподвижниця // Наше життя. 2000. Ч. 9. С. 1–3; *Ханас З.* Нариси з історії жіночого руху Стрийщини. Стрий, 2007.

Тетяна Куцир

БАЧІНЬСЬКИЙ

Андрій

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, сотник ГА. 03.1919 – чл. штабу 9-ї Белз. бригади 1-го корпусу ГА.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Українська

Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Паска

БАЧІНСЬКИЙ

Василь Левович

(крипт.: Б., В. Б.; 15.03.1894–23.03.1956)

– військ. і громад. діяч, адвокат. Брат Євгена Бачинського. Н. в с. Рахина (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. 1912 закінчив Перемишл. г-зію. Навч. на юрид. ф-ті Львів. ун-ту.

1914 мобілізований до австр. армії. Нагороджений медалями. Поручник. На поч. 11.1918 повернувся з Італ. фронту, вступив до ГА. Командував куренем у 2-й Львів. бригаді. Учасник Чортків. офензиви. Звільняв від поляків м. Бережани. У 06.1919 іменований сотником. Учасник походу ГА та ДА УНР на м. Київ, боїв за м. Житомир.

Після визвол. змагань продовжив навч. у Львів. ун-ті. Працював адвокатом у канцелярії С. Барана в м. Тернопіль. Співорганізатор “Подільського братства”, при якому налагодив вид-во час. “Подільський голос”, ідеологічно наближеного до політ. програми УНДО. З 1926 працював у вид-ві І. Тиктора у м. Львів. 1928–30 – відп. ред. час. “Подільський голос”. Водночас у Львові редагував укр. час. “Народна освіта”. 1938–19 редагував тижневик “Народна справа”. 1936 опублікував у 10-ти числах час. “Новий час” ст. “Преса ЗУНР в 1918–19 рр.”, у якій перелічив найменування та охарактеризував 33 часописи, що виходили в 17-ти містах і містечках ЗУНР. Підготував для б-ки “Народна справа” серію книг “Рідне слово”, зокр. “Україна рве кайдани (У двадцятиліття української революції)” (Львів, 1937); “Генерал Мирон Тарнавський, начальний Вождь УГА” (Львів, 1938); “Народний трибун (Життя і праця доктора Євгена Олесницького)” (Львів, 1938). Автор спогадів про бойовий шлях в УГА, перебування у таборах інтернованих у “Літописі Червоної Калини” та газ. “Новий час”.

1944 емігрував до Німеччини. Проживав у м. Ульм.

П. і похований у м. Ульм.

Літ.: Бачинський М. Бачинський Василь // Українська журналістика в іменах. Львів, 1996. Вип. 6; *Бойкевич* О. Рогатинщина в іменах, назвах, подіях. Львів, 2017; *Верига* В. Визвольні змагання в Україні 1914–1923. Львів, 1998. Т. 2; *Гордієнко* В. Українська галицька армія. Львів, 1991; *Дячишин* О. Черче моє рідне село. Торонто, 1969. С. 115–116.

**Павло Артимішин,
Ігор Соляр**

БАЧІНСЬКИЙ
Василь Левович

БАЧІНСЬКИЙ

Володимир Миколайович

(30.01.1880–26.05.1927) – адвокат,

політик, громад. діяч. Н. в м. Самбір у сім'ї професора місц. г-зії. Навч. у г-зії в Бережанах, Львів. ун-ті, після чого працював у адвокат. канцеляріях у Бережанах та Підгайцях.

Наприкінці 19 – на поч. 20 ст. захоплювався соціал-демократ. ідеологією. 1907–14 – співдиректор Крайового кредитового союзу, секретар НК УНДП. Посол австр. парламенту від УНДП (1907, 1911–18), посол Галиц. крайового сейму (1913–14; округ Підгайці–Козова), чл. Укр. сеймового клубу. 1918 обраний членом УНРади. 1919–23 – заст. голови, голова НК УНТП. 1919 інтернований у концтаборах у Баранові та Домб'ю (звільнений восени 1919). Голова Міжпарт. ради (1921–23). 1922 виступав за переговори екзильного уряду ЗУНР з польс. урядом щодо статусу Галичини, допускав можливість участі нас. Галичини у виборах 1922 до польс. парламенту, проте після переговорів з Є. Петрушевичем підкорився рішенням про бойкот виборів. Наприкінці 1922 – на поч. 1923 посилювалися розбіжності з Є. Петрушевичем. 1923–24 належав до групи УНТП, яка виступала за порозуміння з польс. урядом на платформі надання Галичині статусу нац.-територ. автономії.

Ред. газ. “Громадська думка”, очолював Укр. еміграційний к-т, що опікувався переселенням українців Галичини за кордон (з 1924). Чл. УНДО (1925–26). 1926 виступив на II з'їзді УНДО за зміну програми партії в напрямі порозуміння з польс. урядом.

Похований у м. Львів.

БАЧІНСЬКИЙ
Володимир Миколайович

БАЧИНСЬКИЙ
Євген Левович

Літ.: Кедрин І. Життя – Події – Люди. Нью-Йорк, 1976; *Соляр І. Я.* Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923–1939). Львів, 2011; *Чорновол І.* 199 депутатів Галицького Сейму. Львів, 2010.

Ігор Соляр

БАЧІНСЬКИЙ Євген Васильович

(псевд. і крипт.: Євген Бачина-Бачинський, Дукельський, Іван Муратов, Євген, Б.; 24.08.1885–30.10.1978) – політ. і церк. діяч, журналіст, дипломат. Н. у м. Катеринослав (нині м. Дніпро) в родині колиш. капітана армії Рос. імперії. 1895–1902 навч. в Орловському кадет. корпусі, 1903–05 – у Санкт-Петербурзькій акад-ї св. Михаїла, отримав військ. звання підпоручика артилерії. 1905–08 – лейтенант, згодом – капітан опорної фортеці Осовець у Білорусі. 1905 став співзасн. таємного Всерос. офіцер. союзу, метою якого було здійснення держ. перевороту і встановлення федеративного устрою в Рос. імперії. 1908 заарештований, втік із ув'язнення до Європи. 1910 побував у Галичині й Буковині, у Львові познайомився з митрополитом А. Шептицьким. 1910–14 – фундатор і скарбник укр. т-ва "Громада" в Парижі. Від 08.1914 проживав у Женеві, де заснував Укр. клуб.

1915–17 – представник віден. відділу СВУ у Швейцарії, редагував "Вісник Союзу визволення України". 1917–21 – заст. дир. Укр. пресового бюро, ред. тижневиків "L'Ukraine et le Budget russe", "Ukraina", співзасн. "Української книгарні". Від 1918 виконував обов'язки консула УНР в Лозанні. 1919–22 – ген. секретар Укр.-Швейцар. торг. палати, емісар УНР в Женеві. Від 1922 – уповноважений представник УАПЦ в 3х. Європі, налагодив у Швейцарії видання церк. бюлетенів "Благовісник" та "Екклезія".

1932–33 організував акцію порятунку голодуючих під час Голодомору в Україні. В еміграції підтримував зв'язки з Є. Коновальцем та ін. укр. політ. і громад. діячами. 1939–50 очолював Центр. допомоговий к-т УЧХ в екзилі. 1955 хіротонізований на єпископа УАПЦ (Соборноправної) 3х.-європ. єпархії УАПЦ з осідком у Швейцарії. До 1978 був очільником 3х.-європ. ієрархії УАПЦ.

Автор монографій на громад. та церк. тематику: "Таємниця Служби Божої" (1928), "Ярослав Федорчук і українська громада в Парижі в рр. 1908–1914" і "Кілька рефлексій про можливості порозуміння з католицизмом" (1951), "Українська друкарня в Женеві за Драгоманова" (1953), "Нарис історії парафій УАПЦ у Франції" (1954), "Рік 1917 – початок другої революції в Росії як вона відбилася серед українців у Швейцарії" (1958), "Хіротонія одруженого єпископа" (1959) та ін.

П. у м. Бюль (Швейцарія).

Літ.: Бачинська К. Чотири брати – сини України // Подільське братство. Кам'янець-Подільський, 1993. № 3; *Бачинський М.* Бачинський Євген Васильович // Українська журналістика в іменах. Вип. 2. Львів, 1995; *Липківський В.* Історія Української православної церкви. Вінніпег, 1961.

**Павло Артимішин,
Ігор Соляр**

БАЧІНСЬКИЙ Євген Левович

(01.1898–11.07.1963) – військ. діяч. Брат Василя Бачинського. Н. в с. Рахиня

(нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Навч. у Перемишл. г-зії.

1916 мобілізований до австр. армії. Підстаршина. Воював на Італ. фронті. На поч. 11.1918 вступив до ГА. Учасник боїв за м. Львів, Чортків. офензиви, у 07.1919 – походу ГА та ДА УНР на м. Київ, згодом боїв з більшовиками та білогвардійцями. Пройшов “чотирикутник смерті”.

Завершив навч. в Терноп. г-зії. Вищу освіту здобув у Познан. ун-ті.

Учитель у Рогатин. г-зії “Рідної школи”. З 1939 вчитель Перемишл. г-зії. 1941 організував поліцію в м. Рогатин. Комendant поліції в м. Підгайці (нині Терноп. обл.) та Ходорів (нині Львів. обл.). 1944 емігрував.

П. у м. Монреаль (Канада), де й похований.

Лит.: *Бойкевич О.* Рогатинщина в іменах, назвах, подіях. Львів, 2017; *Дячишин О.* Черче моє рідне село. Торонто, 1969. С. 116.

Олег Бойкевич

БАЧІНСЬКИЙ Євсевій

(1887–20.10.1943) – церк. і громад. діяч, капелан ГА. Навч. в духовній семінарії, на богослов. ф-ті Львів. ун-ту. Одружений, вдівець (з 1933). Дочка – Оксана Бачинська, перекладач. Вишчаний на священика (1911). Катехит шкіл у м. Гримайлів (1911–12), у м. Львів (1912–14). Резервний капелан на період ПСВ. Пом. пароха церкви Св. П'ятниці в м. Львів (1912–18).

1918 вступив до ГА як капелан, пройшов усю воєнну кампанію в Галичині. У 07.1919 перейшов за Збруч, відбув кампанію на Наддніпрян. Україні. У 05.1920, після роззброєння УГА, опинився у таборі інтернованих.

Після звільнення з ув'язнення – катехит учительської семінарії у м. Львів (1921–24), згодом – проповідник катедрального собору Св. Юра у Львові (1924–29), радник Митрополичої консисторії (з 1924). Парох м. Бережани (1929–43). Декан Бережан. деканату (1929–43). Голова повітов. к-ту УНДО (з 1930). Чл. наглядової ради т-ва “Нар. дім”, чл. управи бурси в Бережанах

(1930-ті). Чл. управи УПТ “Рідна школа” в Бережанах (з 1937). 1935 очолив к-ту ушанування пам'яті А. Чайковського в Бережанах; 1936 підтримав святкування ювілею 40-ліття Укр. кооп. банку (Українбанк). Під час пацифікації 1930 польс. поліція провела в будинку Б. ревізію, знищила його майно. У 03.1938 біля церкви в Бережанах після богослужіння став учасником стихійного мітингу на підтримку проголошення незалежності Карпатської України; тоді поліція з загоном польс. т-ва “Strzelec” арештувала декількох українців. У 09.1939, напередодні наступу нім. армії на Бережани, Б. як голова повітов. к-ту УНДО провів успішні переговори з польс. староством про звільнення 300 укр. політв'язнів з місц. в'язниці. У 07.1941 підтримав Акт відновлення Укр. д-ви.

П. у м. Бережани.

Лит.: Бережанська земля: історично-мемуарний збірник. Т. 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. С. 110–841; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 81, 237, 299.

**Олег Єгрешій,
Руслан Делятинський**

БАЧІНСЬКИЙ Лев Васильович

(14.07.1872–11.04.1930) – правник, громад. і політ. діяч. Н. в с. Серафінці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломийській г-зії (1883–91), на юрид. ф-ті Чернів. ун-ту (1891–96). Чл. студент. т-ва “Союз”. Працював у адвокат. канцелярії Т. Окуневського в м. Городенка. З 1898 – чл. УРП. 1900 брав участь у заснуванні першого пожежно-гімнастичного т-ва “Січ” у с. Завалля (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). 1907–18 – депутат австр. парламенту; учасник б-би за створення укр. ун-ту у Львові. 1910 відкрив власну адвокат. канцелярію в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ).

Від 1.08.1914 – заст. голови ГУР у Львові, з 05.1915 – ЗУР у Відні. Влітку 1915 повернувся в Галичину. Співорганізатор Укр. конституанти у Львові

**БАЧІНСЬКИЙ
Лев Васильович**

БАЧИНСЬКИЙ
Юліан Олександрович

(18–19.10.1918); учасник галиц. делегації УНРади у Відні.

1.11.1918 призначений комісаром Станиславівського пов. 12.1918 – один з ініціаторів переїзду уряду ЗУНР до м. Станиславів. 3.01.1919 – учасник прийняття ухвали УНРади про злуку ЗУНР і УНР. 4.01.1919 обраний заст. голови УНРади. Входив до складу комісії УНРади: фінансової, військ., закорд. справ та сусп. опіки. Очолив делегацію ЗУНР, що взяла участь у проголошені Акта злуки в Києві (22.01.1919). Брав участь у роботі Трудового конгресу УНР. 02.1919 – очолив комісію земельних справ УНРади; автор проекту аграрної реформи в ЗОУНР, ухваленого 14.04.1919.

3 03.1919 – голова УРП (з перерахунами). Після переходу в 07.1919 ГА за Збруч залишився в окупованому польс. військами Станиславові. Брав участь від УРП у міжпарт. з'їздах (3–4.06 і 3.09.1921) та діяльності Міжпарт. ради (1921–23). Засудив рішення Ради послів Антанти від 14.03.1923 про остаточну передачу Сх. Галичини Польщі.

1925–27 – віце-президент Союзу укр. адвокатів. 1926 – ініціатор створення УСРП, обраний її головою. Від 4.03.1928 – посол до польс. сейму; очолив фракцію Укр. соціально-радикальної парламентарної репрезентації.

П. у м. Грімменштайн (Австрія). Похований у м. Станиславів.

Тв.: *Бачинський Л.* Об'єднання Україні // Громадський Голос. 1928. 7 січ. Ч. 1–2. С. 2–3; Земельна реформа. Промова Дра Льва Бачинського // Народ. 1919. 16 берез. Ч. 4. С. 5–6.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2177; Ф. 462. Оп. 1. Спр. 223; Ф. 581. Оп. 1. Спр. 96.

Літ.: Бачинський Лев Васильович // *Петрів М. Й.* Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця XIX – першої половини XX ст. Кн. 1. К., 2014. С. 25–42.

Ганна Паска

БАЧИНСЬКИЙ Михайло

(1895–28 (за ін. даними – 29).12.1970) – хорунжий УСС та УГА, педагог, редактор, громад.-політ. діяч. Н. в с. Се-

рафинці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. в сільс. початковій шк., в укр. г-зії в Коломиї. Випускні іспити через бойові дії ПСВ склав у м. Відень (1915).

3 1915 доброволець УСС. У складі стрілец. формації пройшов воєнну кампанію до часу проголошення ЗУНР. Учасник польс.-укр. війни 1918–19. 3 07.1919 на Наддніпрянщині боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. 1920 повернувся додому. 1921 вступив до духовної семінарії в м. Станиславів.

1922–26 навч. на філос. ф-ті Віден. ун-ту. Після 1-го р. навч. в Краків. ун-ті – викладач укр. приватної г-зії т-ва “Рідна школа” в м. Городенка, де пропрацював 4 р. 1934–36 – волосний старшина в с. Незвисько (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). 1937–39 – рахівник повітов. дорожнього відділу. За рад. окупації вчителював у Городенці в середній шк., за німецької – в пром.-торг. шк. Був заст. посадника м. Городенка.

03.1944 – виїхав з родиною до Австрії, спочатку до Відня, наприкінці 1945 – до м. Зальцбург, де викладав у г-зії. 12.1947 (за ін. даними – 1948) емігрував до США. Упродовж 17 р. проживав у м. Нью-Йорк, де до виходу на пенсію працював на елеваторі. Певний час редагував зб. “Городенщина”.

1965 переїхав до м. Кінгстон, де й п.

Літ.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 100–114; Городенщина: історично-мемуарний збірник / за ред. М. Марунчака. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978. С. 838–839.

Микола Лазарович

БАЧИНСЬКИЙ

Юліан Олександрович

(28.03.1870–06.06.1940) – науковець, політ. і держ. діяч, публіцист, видавець. Н. у с. Новосілки-Кут Підгаєцького пов. (нині с. Новосілка Терноп. обл.) в сім'ї священика. Навч. вдома, потім у трьох г-зіях. Юрид. освіту здобув у Львів. ун-ті, студював у Берлін. ун-ті. Світогляд формувався під впливом ідей І. Франка та М. Драгоманова. 1890 – чл.

проводу РУРП, обраного на її I з'їзді 4-6.10. 1890 у Львові. Перекладав укр. мовою праці "Розвиток соціалізму від утопії до науки" Ф. Енгельса та "Соціалізм утопічний і науковий" Ф. Енгельса і П. Лафарга, конфісковані поліцією після видання 1895 (2-ге вид. – 1900, 3-є – 1924, 4-те – 2003). Опублікував працю "Україна irredenta"; у якій уперше довів, що політ. самостійність і соборність України є життєвою потребою її екон. і культ. розвитку, пристосував екон. доктрину марксизму до аргументації необхідності створення Укр. нац. соборної д-ви; вдався до обґрунтування вищості ідеї д-ви, ідеї нації; підійшов до розуміння потреби створення укр. політ. нації; започаткував вивчення екон. причин першої хвилі укр. еміграції. Ці ідеї були закладені в нову програму РУРП. 29.12.1895 на її IV з'їзді делегати практично одногослосно проголосували за такий вступ до неї: "Стоячи на ґрунті наукового соціалізму і годячись на всі випливаючі з сего консеквенції, як на полі політичнім, економічнім і культурнім, заявляє русько-українська партія радикальна, що здійснення усіх її ідеалів соціалістичних можливо є лише при повній самостійності політичній русько-українського народу...". Уперше в історії укр. руху постулат політ. самостійності України був уведений у програму окремої партії.

На VI з'їзді РУРП у Львові 19.09.1897 Б. виступив з рефератом "Поділ Галичини", у якому всебічно розглянув і обґрунтував з позицій екон. детермінізму необхідність поділу Галичини на Східну (укр.) і Західну (польс.), об'єднання першої з Буковиною в один автономний укр. округ як важливий чинник у б-бі за нац. та політ. права, як передумову відновлення укр. д-ви. Закликав підняти весь укр. народ на б-бу за політ. незалежність і соборність України. Ініціатор сел. страйків. Один із засновників УСДП Галичини і Буковини, установчі збори якої відбулися 17.09.1899 у Львові; понад 20 р. належав до її керівних органів. Залишив помітний слід як соціал-демократ. теоретик. 1899–1900 вивчав робітн. рух в Австрії, Угорщині, Італії,

Англиї, Швейцарії. Франції. Ініціював проведення 1-ї конференції УСДП 21–22.03.1903 у Львові. 1904 видав книгу "Гльосси". Йому належить особлива заслуга в справі виокремлення укр. соціал-демократ. партії з польської. Зміст праці Б. "Взаїмні відносини соціал-демократичних партій, української і польської, в Східній Галичині" (1910) став осн. темою для обговорення на парт. форумах укр. соціал-демократів упродовж 1911 – конференції 29.01 і IV конгресу 3–4.12 у Львові. На Конференції її ідеї отримали заг. схвалення і стали основою резолюції, яка констатувала, що складність відносин між українською та польською соціал-демократ. партіями в Сх. Галичині впливає із соціал-патріотичної ідеології ППСД, її прагнення представляти весь робітн. рух сх.-галиц. міст. Повторне обговорення цієї проблеми на конгресі партії спричинилося до її поділу на "націоналістів" та "інтернаціоналістів". Через 3 р. два табори знову порозумілися і відновили єдність партії. Курс на "українізацію" УСДП знайшов різкий спротив соціал-демократів панівних націй Австро-Угорської імперії в Галичині – польської та австрійської. Співпрацював з виданнями: "Народ", "Радикал", "Будучність", "Громадський Голос", "Земля і воля", "Буковина", "Свобода" (україномовна газета в США), "Наш голос", "Вісник Союзу визволення України"; ред. газ. "Вперед" (1912–13), ж. "Вільна трибуна" (1933).

1923 в еміграції Б. було прийнято в дійсні члени Союзу укр. журналістів і письменників. У 06.1905 виїхав до США і Канади, де досліджував життя українців в Америці, що висвітлив у тв. "Українська імміграція в З'єднаних Державах Америки" та "Українська імміграція Канади".

На поч. ПСВ Б. увійшов до створеної у Львові ГУР від соціал-демократ. партії. 1915 мобілізований до австро-угор. армії. У 10.1918 став чл. УНРади. 1919 уряд УНР призначив його головою Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Вашингтоні.

Після 2-річної роботи в США переїхав до Відня, звідки невдовзі пере-

БЕГЕЙ Василь

брався до Берліна, де з невеликими перервами прожив до 1933. У 1920-х співпрацював з укр. соціал-демократами Наддністрян. і Наддніпрян. України, ін. політ. силами, зокр. Є. Петрушевичем та його однодумцями. Свої погляди на політику СРСР, статусу його складі України Б. виклав у низці статей (зб. "Большевицька революція і Українці"). За ідеї про необхідність воз'єднання ЗУЗ з УСРР відбув 1-річне ув'язнення у польс. тюрмі. У польс. суді Б. та його захисник В. Старосольський принципово виступали лише укр. мовою.

Наприкінці 1933 разом з донькою Оленою прибув до тодішньої столиці УСРР Харкова, де влаштувався на роботу в "Українську Радянську Енциклопедію", уклав угоду з вид-вом "Український робітник" про підготовку книги "16 років Радянської України".

Менше ніж за рік його робота була перервана арештом органами НКВС. На допитах Б. жодного разу не свідчив проти своїх товаришів. На одному з них він дозволив собі заявити: "Україна в даний час є провінцією Російської радянської республіки, а не рівноправною з нею. Необхідно вести роботу за більшу самостійність України. КП(б)У не мала б входити в ВКП(б), а повинна була увійти в III Інтернаціонал самостійною секцією". Його було позбавлено волі на 10 р. з конфіскацією майна. Обвинувачений винним себе не визнав.

П. у рад. концтаборі. 1957 реабілітований Військ. колегією Верховного Суду СРСР.

Тв.: Бачинський Ю. Україна irredenta. К., 2001.

Літ.: Бегей І. Юліан Бачинський: соціал-демократ і державник. К., 2001; Жерноклеєв О., Райківський І. Лідери західноукраїнської соціал-демократії. Політичні біографії. К., 2004.

Ігор Бегей

БЕГЕЙ Василь

(27.01.1901–24.10.1948) – письменник, журналіст, військ. діяч. Н. у с. Олешків (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.).

У період ЗУНР – стрілець Гуцульського куреня ГА, учасник польс.-укр. війни. З 1920 – у ЧА. Після закінчення воєн. дій проживав в УСРР.

1926 здобув професію журналіста в Харкові. Працював ред. районної газ. "Соціалістична перемога" (Миколаївщина), секретарем обл. газ. "Червона комуна" (Одеса). У 1920-х розпочав літ. діяльність; належав до літ. орг-ції "Західна Україна". Друкувався в укр. респ. часописах. Автор повістей "Село горить", "Галицька хуртовина", роману "Відродження людини", п'єси "Батько Хома", циклу віршів.

У 1930-х репресований рад. режимом; відбував заслання на Колимі. 1940–46 – працював на Далекому Сході. 1946 повернувся до України; призначений інспектором райвиконкому в смт Заболотів (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.).

Літ.: Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005.

Богдан Паска

БЕЗПАЛКО

Осип Іванович

(05.05.1881–1950) – політ. діяч. Н. в м. Чернівці в сім'ї бідних міщан. Навч. в Чернів. г-зії, яку був змушений залишити. Закінчив учительську семінарію у Чернівцях. З 1903 працював учителем у Вашківцях, потім у Нових Драчинцях, Глибокій, Каменці, Сереті, Чернівцях. Засн. і перший ред.

газ. "Промінь". Активний діяч січового руху. Засн. і лідер СДП Буковини (1907–18). Ред. газ. "Борба".

У роки ПСВ співпрацював із СВУ, проводив просвітницьку роботу в таборі військовополонених у м. Раштатт. Чл. ЗУР. Брав участь в Укр. конституанті у Львові (18–19.10.1918). Чл. Буковин. крайового к-ту Нац. ради, очолював комісію нар. оборони. Активний учасник Буковинського віча 3.11.1918. Після перебрання українцями влади в Пн. Буковині став бургомістром Чернівців (6–11.11.1918). Після окупації Буковини рум. військами виїхав до Києва. Був учасником делегації УНР на святі злуки та на Трудовому конгресі 22.01.1919. Повернувшись до Станиславова, критикував уряд ЗОУНР, вимагаючи соціаліст. реформ. 25.04.1919 призначений міністром праці УНР (на цій посаді до 10.08.1920).

Після відставки деякий час проживав у Львові. 1922 переїхав до м. Подєбради (ЧСР), де викладав в Укр. с.-г. акад-ї, з 1935 в Укр. техніко-госп. ін-ті. До 1929 брав активну участь у діяльності УСДП.

18.06.1945 заарештований рад. спецслужбами, засуджений на 5 р. заслання в Казахстан. Звільнений 17.06.1950. Відомостей про подальшу долю немає.

Літ.: Ботушанський В., Брицький П., Чайка Г., Юрійчук Є. Осип Безпалко – видатний громадський і політичний діяч. Чернівці, 2013; *Брицький П., Добржанський О., Юрійчук Є.* Буковинці у боротьбі за українську державність (1917–1922). Чернівці, 2007; *Жерноклеєв О., Райківський І.* Осип Безпалко: Сторінки життя і громадської діяльності // Галичина. Ч. 9. Івано-Франківськ, 2003. С. 81–94.

Олександр Добржанський

БЕЗПАЛКО

Семен Іванович

(06.09.1890–13.10.1941) – старшина ГА. Н. у с. Заріччя (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї селян. 1912 завершив навч. в г-зії м. Золочів, студіював право у Львів. ун-ті.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, учасник боїв на Маківці та Лисоні; на

1.06.1916 – підхорунжий 6-ї сотні полку УСС. Надалі служив у 80-му піх. полку австро-угор. армії, став четарем. Учасник Листопадового чину в Золочеві, де служив у штабі ОВК. 1.12.1918 отримав військ. звання поручника; пройшов у лавах ГА весь бойовий шлях.

1920 залишився в рад. Україні. На час арешту 2.03.1931 ДПУ УСРР проживав у Харкові, працював юрисконсультом т-ва "Скотарство". Безпідставно звинувачений у справі так званого Укр. нац. центру. За сфабрикованим звинуваченням, згідно з постановою Колегії ОДПУ СРСР, ув'язнений на 5 р. Покарання відбував у ВТТ в Росії. Звільнений 1936 без права проживання в Україні.

Заарештований вдруге 1.05.1941 в Росії. За вироком військ. трибуналу військ НКВС від 13.10.1941 розстріляний того ж дня.

Петро Гуцал

БЕКЕР

Юзеф

(Becker Józef; 05.11.1871–16.02.1925)

– польс. військ. діяч. Н. у м. Німецький Брод (нині м. Гавлічків-Брод, Чехія). Навч. у реальній шк. та кадет. корпусі. 1892 вступив до австро-угор. армії. 1914 – капітан, командир роти.

У 11.1918 – підполковник, команд. 118-го піх. полку на Рум. фронті, з яким перейшов до Кракова і вступив до Війська Польського. Референт зброї і орг. в штабі ген. Розвадовського. У 03–05.1919 очолював опер. групу, створену в складі польс. військ у Галичині під час перемир'я і всупереч його умовам. Група Б. призначалася для зміцнення польс. позицій на ділянці Родатичі–Вовчухи. У 05–07.1919 – команд. 18-го піх. полку 4-ї піх. д-зії. 07.1919–12. 1920 – у збірн. офіцерській станції у Кракові; нач. етапу пов. Вільно; офіцер для доручень у Команді етапів на Україні, комбриг у 12-й, 18-й, 13-й піх. д-зіях. 12.1920–23 – команд. укріпрайону Вільно; в. о. команд. 18-ї піх. д-зії, генерал бригади. 1923–24 – комендант укріпрайону Краків. 1924–25 – команд. 20-ї піх. д-зії, генерал. Нагороджений орденами "Virtuti Militari" (5 кл.), "Від-

родження Польщі" (4 кл.), Хрестом хобрих (3 рази).

П. у м. Краків, де й похований на Раковицькому цвинтарі.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Encyklopedia Wojskowa. Т. 1. Warszawa, 1931; *Kryski-Karski T., Żurakowski S. Generałowie Polski Niepodległej.* Warszawa, 1991; *Stawecki P. Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939.* Warszawa, 1994.

Андрій Руккас

БЕКЕШ

Федір (Теодор) Степанович

(1883–13.11.1937) – кер. антипольс. повстання на Бойківщині. Н. в м. Сколе (нині райцентр Львів. обл.) в родині робітника. Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Один з керівників б-би укр. студентів Львова за укр. ун-т. Чл. УРП, т-ва "Січ". 1910 за участь у б-бі за укр. ун-т разом з Д. Вітовським та М. Федюшком виключений з ун-ту й ув'язнений. Після звільнення завершував навч. у Краків. ун-ті. Працював у адвокат. конторі в Сколе, Долині.

Учасник боїв ПСВ на Італ. фронті, обер-лейтенант. Старшина ГА. Кер. повітового госп. управління, заст. повітов. комісара ЗУНР у Сколе. Учасник СРС, прихильник зближення з більшовиками. У 05.1919 заарештований польсь. військами. Перебував у тюрмах Стрия, Львова. 8.11.1919 звільнений поляками через втрату особової справи, повернувся до Сколе під нагляд жандармів, утік до ЧСР. З 1.05.1920 командант прийомної станції втікачів з Галичини у Воловці на Закарпатті. Чл. КПСГ. В координації з Галревкомом 21.08.1920 з 3 стрільцями-галичанами перейшов із Закарпаття на Бойківщину, роззброїв польсь. прикордонників у с. Ополець Сколівського пов. Проголосив створення Сколівської Січі та Бойківської Рад. Республіки. 22.08.1920 в Лавочному обраний керівником місц. ревкому. Розпочалося повстання селян у десятках сіл низки повітів. Для продовження б-би не вистачало зброї. 23.08.1920 його загін залізницею рушив до Тухлі та Гребенів і далі назустріч червоним козакам 8-ї кавалерійс. д-зії В. Прима-

кова. Завдав поразки польс. військ. з'єднанню у Славському. Намагався оволодіти Стриєм. 26–29.08.1920, після поразки більшовиків під Варшавою, зі своїм загonom прорвався на Закарпаття. Повторно інтернований чехословац. властями. Його дії змусили кер-во ЧСР перевести інтернованих вояків ГА із Закарпаття до центр. р-нів д-ви. Емігрував до СРСР у 1920-х. Викладав іноз. мови в Таращан. технікумі й Житомир. с.-г. ін-ті. Проживав у с. Степанці Канів. р-ну.

2.11.1937 засуджений до розстрілу. Розстріляний у Києві. Реабілітований 25.03.1968. Залишив спогади про перебування у польс. в'язницях (опубл. у "Кривавій книзі").

Дж.: ГДА СБУ. Ф. 5. Спр. 471. Арк. 60.

Лит.: Кривава книга. Ч. II. Українська Галичина під окупацією Польщі в рр. 1919–1920. Відень, 1921. С. 192–193, 201; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. М. Кугутяк. Т. 1. Кн. 1 (1919–1929). Івано-Франківськ, 2012. С. 77–81.

Микола Вітенко

БЕЛІЙ

Іван Якович

(01.07.1899–02.07.1970) – лікар, громад. діяч, четар УГА. Н. у м. Войнилів Калуського пов. у сел. родині. Навч. у Станиславів. г-зії.

У часи ПСВ в складі австр. армії перебував на Італ. фронті. Вступив до УГА, воював у бригаді М. Тарнавського, от-

римав звання четаря. 1921 став студентом Укр. таємного ун-ту у Львові, вивчав медицину; завершив навч. у Празьк. ун-ті, здобув звання д-ра медицини. Пройшов нострифікацію диплома в Познані, повернувся додому, працював лікарем у Войнилові. Очолював місц. "Просвіту", вів драм. гурток, за його сприяння був збудований Нар. дім.

1941–44 – окружний лікар у Станиславові. З 1945 надавав мед. допомогу українцям у таборах для переміщених осіб у Мюнхені. 1947–53 працював у Бельг. Конго, став першим укр. медиком у цій країні. За свою працю отримав від бельг. королів. уряду орден і почесне лицарське звання "шевальє".

1956 перебрався до США, працював до 1970 у Філадельфії у лікарні св. Йосифа.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975.

**Степан Кобута,
Лариса Кобута**

БЕЛҀЙ

Теодор Степанович

(1895–1964) – адвокат, громад. діяч, поручник УГА. Н. у м. Войнилів (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Станиславів. г-зії.

Під час ПСВ воював добровольцем у Легіоні УСС, у 5-й сотні С. Горука. Підхорунжий. Поручник УГА.

Здобув правн. освіту, 1931 відкрив адвокат. канцелярію в Тисмениці, з 1937 перебрався до Станиславова. Вів значну культосвіт. діяльність. Голова тисменицької "Просвіти". Очолював підпільний тисменицький осередок ОУН. У 09.1941 увійшов до Укр. окружного к-ту в Станиславові, згодом працював у Львові. Перед приходом рад. військ виїхав до м. Чикаго (США).

П. у м. Чикаго.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; *Андрухів І., Гаврилюк С.* Тисмениця. Івано-Франківськ, 2008; *Гловацький І. Ю., Гловацький В. І.* Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII – 30-ті роки ХХ ст.). Львів, 2004.

Степан Кобута, Лариса Кобута

БЕЛКОТ

Вільгельм Йосипович

(1871–1947) – укр. церк. і громад. діяч, капелан ГА. Навч. в духовній семінарії і на богослов. ф-ті Львів. ун-ту. Одружений. Рукоположений 1898. Парох у с. Зарудє (1902–12) та с. Чернихів Тернопільського пов. (1912–21), адміністратор у с. Княже Золочівського пов. (1918).

1.01.1919 іменованний польовим дучивником ГА.

Парох с. Утішків Олеського деканату Золочівського пов. (1921–47). 21.10.1947 як чл. сім'ї учасника УПА виселений у м. Прокоп'євськ Кемеровської обл. (РФ).

П. на спецпоселенні. Реабілітований 17.04.1991.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 201. Оп. 1в. Спр. 87.

Лит.: Реабілітовані історією. Львівська область. Кн. 3. Львів, 2017. С. 89; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 307; Шляхами Золотого Поділля. Тернопільщина і Скалатщина. Т. 3. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. С. 473.

**Руслан Делятинський,
Олег Єгрешій**

БЕМКО

Володимир Лаврентійович

(16.09.1889–15.08.1965) – правник, громад. та військ. діяч. Н. в м. Козова (нині Терноп. обл.). Навч. у Бережан. г-зії (1899–1907). Вивчав право у Львів. і Краків. ун-тах (1907–12). Брав участь у студент. вічі з вимогою відкриття укр. ун-ту у Львові (1910), за що був ув'язнений на 3 місяці.

З 1914 – офіцер австр. армії, воював на Балканському та Італ. фронтах, отримав звання поручника. У серед. 1918 разом зі своєю військ. частиною повернувся в Галичину і дислокувався в Коломиї. Тут очолив таємний військ. к-т, який 1.11.1918 здійснив повстання та утвердив укр. владу в місті. Потім командував військ. підрозділом, що прибув до Львова і брав участь у боях з польс. збройними формуваннями. Після відходу з міста цей підрозділ реорганізували у військ. відтинку "Нижнів". Воював у складі ГА в чині сотника.

БЕЛЕЙ
Теодор Степанович

БЕМКО
Володимир Лаврентійович

Від весни 1919 очолював канцелярію ДСВС. У складі ГА в 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину, служив заст. командира етапної команди. Восени 1919 під час переговорів з представниками рос. Добровольчої армії в Одесі був зв'язковим офіцером ГА, а навесні 1920 – заст. нач. ліквідаційної комісії ЧУГА в Києві.

Після окупації Сх. Галичини Польщею оселився в Бережанах (1921). Був окружним комендантом підпільної УВО, головою повітов. к-ту УНДО (1925–30). У 1930-х як адвокат захищав членів ОУН на політ. процесах.

З поч. ДСВ переїхав до Кракова. Під час нім. окупації працював у Бережанах і Львові (1941–44). Навесні 1944 емігрував до Австрії, 1945 – до Німеччини, 1953 – до США.

П. у м. Нью-Арк. Похований у м. Юніон (США).

Лит.: Бемко Володимир Лаврентійович // Гуцал П. З. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 15–16; Бемко Володимир Лаврентійович // Петрів М. Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. Кн. 1. К., 2014. С. 44–47; *Гловацький І. Ю., Гловацький В. І.* Українські адвокати Східної Галичини (кінець ХVІІІ – 30-ті роки ХХ ст.). Львів, 2004. С. 64–65; *Хома В.* Володимир Бемко // Літературно-мистецька Козівщина. Тернопіль, 2003. С. 48–50.

Богдан Паска

БЕНЕШ

Едвард

(Beneš Edvard; 28.05.1884–03.09.1948)

– чехословац. політ. і держ. діяч, один із засн. Чехословаччини. Н. в м. Кожлан (Чехія). Навч. на філос. ф-ті Празьк. ун-ту, з 1905 – в Паризькому та в ун-ті м. Діжон. 1909 повернувся до Праги. 1914–15 входив до таємної орг-ції “Мафія” (з 1.09.1915 – в еміграції). Був одним з творців та секретарем Чехословац. нац. ради. Спільно з М. Р. Штефаніком домігся створення чехословац. легіонів в арміях країн Антан-ти (Італія, Росія, Франція). 1918–35

– міністр закорд. справ, 1921–22 – прем'єр-міністр, 1935–38 і 1940–48 – президент ЧСР. Був прихильником т. зв. персональної дипломатії. Один із кер. чехословац. делегації на Паризькій мирній конф. 1919–20. Входив до Комісії щодо розгляду чехословац. питань на чолі з Ж. Камбон. На засіданні Верховної ради Антан-ти 5.02.1919 у виступі щодо проблеми Закарпаття зазначав, що карпаторусини мали багато спільного з чехами й словаками, і, не бажаючи залишатись у складі Угорщини, хотіли ввійти до складу ЧСР. Підкреслював, що включення Закарпаття до ЧСР сприяло б формуванню “санітарного кордону” з більшовицькою Росією. Надавав Закарп. Україні значення “мосту” до Румунії та СРСР. Автор меморандуму “Про правове положення південнокарпатських русинів, територія яких творить частину території Чехословацької держави”, що визначив осн. засади автономії Підкарпатської Русі в складі ЧСР.

Протягом 06.1919 вів переговори з В. Темницьким і Т. Окуневським про створення конфедерації ЧСР та ЗУНР, які, з огляду на позицію Антан-ти, виявилися безперспективними. У галиц. питанні відстоював політику нейтральності. У 05.1921 перебував з дипломат. місією в Харкові. У 11.1921 був одним з ініціаторів підписання договору з Польщею, за яким ЧСР відмовилася від

своїх інтересів щодо Сх. Галичини, та таємного додатка до нього щодо згоди ЧСР з польс. анексією Сх. Галичини і визнання вимог Ризького миру. Водночас входив до т. зв. групи Масарика, що перебувала на проукр. позиціях та підтримувала укр. емігрантів у ЧСР. 1925 на запрошення М. Шаповала вступив до Укр. ін-ту громадознавства (Прага).

1923–27 – чл. Ради Ліги Націй, 1927–38 – голова К-ту нац. безпеки Ліги Націй. У 10.1938 був вимушений прийняти Мюнхен. угоду, пішов у відставку й емігрував до США (згодом – до Великої Британії). 1940 в Лондоні вдруге обраний Президентом Чехословаччини. 1945 погодився на підписання рад.-чехословац. договору про включення Закарпаття до складу СРСР. У 02.1948 змирився з комуніст. переворотом, проте відмовився підписати нову конституцію і в 06.1948 подав у відставку.

П. і похований у м. Сезімово-Усті (Чехія).

Літ.: Марьяна В. В. Второй президент Чехословакии Эдвард Бенеш: политик и человек. 1884–1948. М., 2013. С. 24, 28; Панов А. Масарик і Закарпаття. Ужгород, 2010. С. 104, 107–108; Поляновська О. Погляди Едварда Бенеша на засадничі принципи функціонування Ліги Націй // Ужгородські чеські наукові читання: історія, культура, політика, право: Наук. зб. / ред. М. Лендєл, Ліхтей І., А. Стряпко. Ужгород, 2013. С. 114; Свобода Д. "Реальне" охолодження: чесько-українські стосунки та європейська консолідація // Ukraiński Žurnal. 2008. № 9. С. 14–15; Чумаченко О. А. Міжнародна діяльність М. Шаповала в міжвоєнний період. URL: <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/09/19.htm>.

Андрій Яворський

БЕНЦАЛЬ

Микола Гнатович

(24.05.1891–09.09.1938) – актор, реж., театральний діяч, стрілець УСС. Н. в с. Курівці (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.) в сел. сім'ї. Після 2-х р. студій у Терноп. г-зії продовжив навч. в дяківській шк. в с. Довжанка (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.), де став членом аматорського гуртка при читальні т-ва

“Просвіта”. 1907–08 навч. у Львів. школі диригентів хору та гри на скрипці. 1910–24, з перервою, працював актором у театрі т-ва “Руська бесіда” (від 1916 – “Українська бесіда”) під проводом Й. Стадника у Львові.

Звістка про початок ПСВ застала на гастролях містами Галичини. Навесні 1915 у Довжанці заарештований рос. окупац. владою за підозрою в шпигунстві на користь Австро-Угорщини. Звільнений з Терноп. тюрми завдяки реж. Л. Курбасу. 03.1916–08.1917 – актор та реж. театру “Тернопільські театральні вечори”.

Як доброволець якийсь час перебував у Легіоні УСС, від 11.1917 – реж. і актор у стрілец. театрі. 1918, згідно з умовами Брестського мирного договору (1918), у складі Легіону УСС побував в УНР, де організував театральні вистави. У 11.1918 за дорученням коменданта Тернополя сот. І. Сіяка разом з Т. Демчуком заснував у місті Укр. театр (1918–19). Новий театр. колектив гастролював тер-єю ЗУНР, виступав перед вояками ГА. 26.02.1919 на виставі театру в залі Нар. дому м. Стрий були присутні стрільці й старшини ГА на чолі з чл. Директорії, Головним отаманом військ УНР С. Петлюрою, начальником командантом ГА ген. М. Омеляновичем-Павленком. У 03.1919 Укр. театр реорганізовано в Новий Львів. театр, у якому Б. – актор і реж. У 07.1919 під натиском польс. військ Б. разом із театром услід за ГА перебрався на Наддніпрянщину. 31.11.1919 – співреж. Театру Пресової квартири при НКГА. В різний час перебував у містах Кам'янець-Подільський (нині Хмельницької обл.), Проскурів (нині Хмельницький), Могилів-Подільський (нині Вінницької обл.), Вінниця. Після інтернування частин УГА поляками в серед. 05.1920 разом із частиною працівників театру потрапив до Ялівця – польс. приймально-розподільчого табору військовополонених під Львовом. Після звільнення наприкінці 05.1920 певний час мусив щодня зголошуватися в поліції. Згодом працював худож. керівником Укр. незалежного театру, сформованого при т-ві “Українська бесіда” з окремих акторів

БЕНЦАЛЬ
Микола Гнатович

колиш. театру УГА (05.1920–08.1921), актором і реж. в укр. пересувних трупах, зокр. І. Когутяка (1923), О. Міткевича (1925), Й. Стадника (1926–29).

1930 (за ін. даними – 1928) переїхав до Коломиї, де очолив Театр ім. І. Тобілевича (1930–38). На поч. 09 (за ін. даними – 20.08) 1938 Театр ім. І. Тобілевича й театр "Заграва" під мистецьким кер-вом В. Блавацького об'єдналися в один – театр ім. І. Котляревського. Серед ролей Б.: Гриць ("Ой не ходи, Грицю..."), Лукаш ("Лісова пісня"), Назар ("Назар Стодоля"), Возний ("Наталка Полтавка"), Стецько ("Свадання на Гончарівці"), Карась ("Запорожець за Дунаєм"), Осип ("Ревізор"), Степан ("Невольник") та ін.; чудово грав у оперетах Я. Барнича, Й. Штрауса, І. Кальмана та ін. Серед нових, уперше поставлених Б. вистав, помітними були "Бравий вояка Швейк" за Я. Гашеком, "Маруся Богуславка" М. Старицького, "Мораль пані Дульської" Г. Запольської, галицькі оперети за п'єсами Я. Барнича "Дівча з Маслосоюзу", "Пригоди в Черчі". Автор споминів "У в'язниці і на сцені: спогади про «Тернопільські театральні вечори»" (1937; опубл. ж. "Тернопіль", 1991, № 2).

П. від серцевого нападу під час гастролей у Коломиї, де й похований. Похорон відбувся за участю понад 20-ти священиків, гуцульського духового оркестру з м. Печеніжин (нині смт Коломий. р-ну) та трембітарів із с. Космач (нині смт Косів. р-ну Івано-Франк. обл.), співав театральний хор. На честь Б. на його могилі встановлено погруддя-пам'ятник (скульп. С. Литвиненко), на будівлі Терноп. обл. філармонії – пам'ятну дошку (спільну з Л. Курбасом; 1991; скульп. В. Козловський і Д. Пилип'як), у с. Курівці створено меморіальний музей та іменовано місц. школу (1997), у Коломиї названо вулицю.

Літ.: *Кемпе Л.* Пам'яті великого актора галицької землі – Миколи Бенцалю // *Свобода* (США). 1959. 7 жовт. Ч. 193. С. 3; *Климовський Я.* Микола Бенцаль: на сторіччя з дня його народження // *Альманах Укр. народного Союзу на рік 1992.* Джерзі Сіті; Нью-Йорк. С. 151–155; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових

стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Остан'юк Б.* Микола Бенцаль // *Давній Тернопіль: історичні нариси, постаті, картини хліборобської праці, традиційні святкування, спогади.* Маямі; Торонто, 1984. С. 82–89; *Театральна Тернопільщина: бібліограф. покажчик / уклад.: П. К. Медведик, В. Я. Миськів, Н. К. Іванко.* Тернопіль, 2001. С. 41–42, 75–77.

Микола Лазарович

БЕНЦАЛЬ Теодозія

(1894–16.05.1919) – укр. культ. діячка, актриса. Н. у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.). 1913–15 і 1917–18 працювала у Рус. нар. театрі у Львові; 1915–17 – у "Терноп. театральних вечорах". 1918–19 – акторка Укр. театру в Тернополі. Гол. ролі: Терпелиха ("Наталка Полтавка" І. Котляревського), Морозиха ("Дай серцю волю, заведе в неволю" М. Кропивницького), Кулина ("Хмара" В. Суходольського).

П. у м. Тернопіль.

Літ.: Морозюк В. Пом'яник-2. Івано-Франківськ, 2006.

Богдан Паска

БЕНЦАЛЬ-КАРП'ЯК Олена Олександрівна

(дівоче прізвище: Сівницька; 27.05.1901–11.07.1990) – драм. артистка, оперна співачка. Дружина М. Бенцалю,

а згодом – В. Карп'яка. Н. у м. Меджибіж (нині смт Летичів. р-ну Хмельн. обл.). 1918 закінчила г-зію у м. Проскурів (нині Хмельницький). Артистка Нового львів. театру (1919–20), Укр. незалежного театру (1920–21), театру т-ва “Укр. бесіда” (1922–24), трупи Й. Стадника (1926–29) у Львові. Виступала в Театрі ім. І. Тобілевича (1930–38, Станиславів – Коломия), Театрі ім. І. Котляревського (1938–39, Коломия), Драм. театрі ім. Лесі Українки (1939–41, Львів), Львів. оперному театрі (1941–44).

1944 емігрувала до Німеччини. 1944–50 – артистка Укр. театру в Німеччині під кер-вом реж. В. Блавацького. 1950 виїхала до США, проживала в м. Міннеаполіс (шт. Міннесота). З 1950 – президент місц. відділення Укр. жін. союзу. 1951–54 керувала укр. драмгуртком молоді. Була чл. правління Об'єднання митців укр. сцени (1971–76).

П. й похована в м. Міннеаполіс.

Лім.: Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005; *Медведик П.* Бенцаль-Карп'як Олена Олександрівна // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=39124.

Богдан Паска

БЕРБЕЦЬКИЙ Леон

(Verbecki Leon Piotr; 25.07.1875–23.03.1962) – польс. військ. діяч. Н. у с. Каліновщизна на Люблінщині. Инж. (залізн. тех. студії у Харкові). 1914–17 – командир полку Польс. легіонів Ю. Пілсудського. З 01.1919 – на службі у польс. війську, командував бойовою групою (3 батальйони) у період польс.-укр. війни (Рава-Руська–Теребовля–Чортків). У польс.-рад. війні 1919–20 командував опер. групами “Белз” і “Буг”. З 1928 інспектор польс. армії.

З 1939 – генерал броні. 1939–41 інтернований у Румунії. Автор книги “Pamiętnik generała broni” (1959).

П. і похований у м. Глівіце (Польща).

Лім.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Encyklopedia Wojskowa. Dowódcy i ich armie. Historia wojen i bitew. Technika wojskowa. Warszawa, 2007. Т. 1; *Kryśka-*

-Karski T., Żurkowski S. Generałowie Polski niepodległej. Warszawa, 1991.

Микола Литвин

БЕРГЕР – польс. військ. діяч, полковник. Під час ПСВ – команд. 131-ї д-зії австр. армії. 03.1919 – команд. польс. військ у ході Вовчухів. операції ГА.

Лім.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010.

Богдан Паска

БЕРЕЖАН

Григор (Нруй, Georg) Семенович

(11.02.1895–13.11.1918), четар ГА.

Н. в с. Лужани (пов. Кіцмань) на Буковині в родині сільс. господаря С. Бережана, обраного 1910 бургомистром громади Лужани. Перші 3 класи г-зії навч. в Чернівцях, 1914 закінчив 7-й клас в укр. держ. г-зії в Кіцмані. 1915 у Відні склав матуральні іспити. Разом зі своїм братом – учителем Іваном Бережаном (учителював спершу в Лужанах, згодом у Старих Мамаївцях), був засновником т-ва “Січ” у Лужанах. Прихильник спорту, в г-зії організував спорт. гурток “Пороги”.

1915 мобілізований до австр. армії як капрал однорічний доброволець 8-ї компанії 36-го полку піхоти крайової оборони. Закінчив старшин. школу, з 10.1916 іменований хорунжим резерву 36-го полку піхоти крайової оборони, з 02.1917 – лейтенантом резерву 36-го полку стрільців. Воював на Італ.

фронті, був двічі поранений. Нагороджений великою срібною медаллю хоробрості. Брав участь у нац. вихованні стрільців, готував їх до б-би за визволення України.

Активний учасник Листопадового чину в Коломиї 1.11.1918. Передавши команду своєї сотні хор. Н. Перчу, вирушив на чолі стрільців-українців роззброювати міську жандармерію та залізні. команду, встановлюючи в Коломиї укр. владу. Вступив до укр. армії як четар ГА, командир 4-ї сотні 36-го полку (згодом полк гетьмана П. Сагайдачного). На поч. 11.1918 (до 6.11.1918) виїхав з 1-м Коломий. похідним куренем (командир чет. В. Блавацький) під Львів, де на чолі 3-ї сотні брав участь у боях проти поляків.

11.11.1918 курінь дістався до с. Жиравка, дійшов до с. Солонка Велика. Звідси розпочато наступ на розташоване за 2 км на північ с. Сокольники, базу добре озброєних польс. легіонерів. Після 4-годинного бою, в якому сторони використовували артилерію, опір поляків було зламано. 13.11.1918 курінь рушив маршем на Сокольники і Кульпарків, які зайнято без бою.

Загинув у бою на околиці Львова 13.11.1918. За неперевіреними відомостями укр. священика, який здійснив похоронний обряд, похований у с. Зубра (нині Пустомитів, р-ну Львів. обл.).

Лит.: В борбі о Львів. Листа страт в боях від 1-15 сего місяця включно, які знаходяться в ґарнізоннім шпитали число 14 // Українське Слово. 1918. 17 листоп.; *Заклинський М.* Бої у Львові в листопаді 1918 року // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 370–392; Звідомлення Начальної Команди Українських Військ з дня 12 листопада 1918 // Діло. 1918. 13 листоп.; *Кузьма О.* Листопадові дні 1918 р. Львів, 1931 (Нью Йорк, 1960). С. 280–285; *Лакуста С.* Памяти героїв // Час. 1931. 14–17 берез.; “Над Прутом у лузі...” Коломия у спогадах. Торонто, 1962. С. 129; *Орелецький В.* “Січ” – Лужани, повіт Кіцмань // Гей, там на горі “Січ” іде. Пропамятна книга “Січей”. Едмонтон, 1965. С. 331.

Володимир Старик

БЕРЕЖАНСЬКА ОКРУЖНА ВІЙСЬКОВА КОМАНДА – військ.-цивільна адміністрація, ств. 13.11.1918.

Творила військ. формування на базі 55-го австр. полку кінноти. До її складу ввійшли сотники П. Бігус (командант), О. Левицький, Р. Жибочинський, поручники С. Калинович (Бібрка), Г. Чолій (Перемишляни), М. Гой (Підгайці), М. Галій, М. Верес, О. Федаків, М. Кошик, четарі М. Богунович, О. Кекиш та ін. Запасний полк піхоти підготував для фронту і скерував під Львів і Хирів кілька куренів і сотень. У зв'язку з браком зброї бережанські 7-й і 8-й курені бойової групи “Глибока” мали всього по 2 сотні.

Лит.: *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на західноукраїнських землях у 1918–1923 рр. Філадельфія, 1956.

Микола Литвин

“БЕРЕЖАНСЬКИЙ ВІСНИК” – щотижнева сусп.-політ. газета, пресовий орган Бережанської повітов. УНРади. Виходила 30.01–12.04.1919 (загалом надруковано 7 чисел). Ред. – Михайло Західний, Тимотей Старух. Вид. – редакційний к-т.

Висвітлювалися події громад.-політ., культ.-освіт., госп.-екон. життя повіту, діяльність виконавчих та представницьких органів влади, публікувалися повідомлення, звіти про перебіг зборів та засідань, накази, розпорядження, звернення, тексти ухвалених законів тощо, а також матеріали, присвячені аналізу внутр.-держ. та міжнар. політ. ситуації, пропаганді держ. самостійності України, спогади учасників польс.-укр. війни та ін.

Серед постійних дописувачів – М. Західний, В. Левицький, Т. Старух. Хроніку подій місц., заг.-нац., міжнар. життя подавали під рубриками “Бережани”, “В повіті”, “У нас, на Вкраїні” та “В світі”, офіц. матеріали й фронтові зведення – “Урядовий Відділ” і “Звідомлення укр. ген. штабу”. Ін. рубрики: “Санітарна частина”, “Господарська частина”.

Лит.: “Бережанський вісник” // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 106–107; *Галушко М.* Українські часописи Тернополя і

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРИАТ
військових справ.
ПРЕСОВИЙ ВІДДІЛ

Ч. 2. Бережани, четвер 6. лютого 1919. Рік I.

БЕРЕЖАНСЬКИЙ ВІСТНИК

Орган Повітової Національної Ради
в Бережанах.

Бережанський Вістник
се політична, преснітна
і господарська часопись.

Визодить чотири рази
на місяць.

Бережанський вістник:
коштує 60 сот.

Адреса Редації і адміністрації:
Бережани, Державної Повітової
Комісарії.

Начальний редактор: Др. МИХАЙЛО ЗАХІДНИЙ

Видає Редакційний Комітет.

Дезертири!

Сирнакчиш по запісках думаете, що вра-

Тяк! Українська Народня Республіка не
авбуде про своїх оборонців-героїв і впалять їм
огоричню за їх жертви, за їх герціня, за їх посянгу!

Тернопільщини (1886–1944 рр.). Львів, 2008. С. 119–122; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 149–150.

Олеся Дроздовська

БЕРЕСЬКИЙ Михайло

(д. н. н. – 11.01.1919) – військ. діяч. Н. у с. Купновичі Старі (нині с. Купновичі Самбір. р-ну Львів. обл.). Під час ПСВ – старшина австр. армії.

Учасник Листопадового “зриву” 1918 в м. Рудки (нині Самбір. р-ну Львів. обл.). 9.11.1918 увійшов до складу Укр. повітової військ. ради в Рудках. Згодом – старшина 7-ї Львів. бригади ГА.

Загинув у бою з поляками у с. Черляни (нині Городоц. р-ну Львів. обл.), де й похований.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 34; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 71.

Богдан Паска

БЕРНГРУБЕР

Франц-Едвард

(1897–1920) – четар УГА. Н. у м. Відень. Німець за національністю. Навч. в Терезіанській військ. акад-ї. Під час ПСВ – лейтенант 1-го полку гірських стрільців австро-угор. армії.

Прибув до ГА 20.02.1919. Був направлений у Летунський відділ у м. Красне. Здійснював авіарейси між Віднем і укр. містами, перевозив пошту, ліки, одяг, придбані на Заході для потреб ГА.

З 1.04.1920 – у Відні. Був відправлений в Італію закупувати військ. літаки. Загинув під час випробувального польоту.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012; Франко П. Летунський відділ У. Г. А. // Літопис Червоної Калини. 1937. № 10–12; Якимович Б. Німці в Українській Галицькій Армії // Якимович Б. Україна та українці: події далекі і близькі. Вибрані праці. Львів, 2014. С. 438–446.

Олег Стецишин

БІБЕРОВИЧ
Ярослав

БЕ́СКИД **Антон Григорович**

(20.12.1855–16.06.1933) – правник, громад.-політ. діяч Закарп. України. Н. в с. Ганігівка Шаришського комітату (нині Сх. Словаччина). Навч. в Ужгород. г-зії і Будапешт. ун-ті. Займався адвокат. практикою в Будапешті (1883–85), Кежмарку (1885–1906) і Пряшеві (1906–10, нині Прешув, обидва Словаччина), де водночас був і юрисконсультом Пряшівської греко-катол. єпархії. 1910–18 – депутат угор. парламенту від Нар. партії, представляв Любовнянський пов.

У 11.1918 очолив Пряшівську нараду. Відстоював думку про входження Закарп. України до складу ЧСР. Б. – один із авторів меморандуму до празького уряду й Паризької мирн. конф. 1919–20, в якому вимагалось приєднання Лемківщини до ЧСР. Від 01.1919 – делегат Паризької мирн. конф. від Закарпаття. У 05.1919 очолив Центральну руську народну раду (ЦРНР), яка прийняла рішення про добровільне входження Закарпаття до складу ЧСР. Після розколу в ЦРНР Б. у 10.1919 очолив русофільську фракцію. Заперечував належність закарп. русинів до укр. народу. Протестував проти вимог делегації УНР на Паризькій мирн. конф. вивести чехословац. війська із Закарпаття. Б. постійно підтримував "Общество им. Духновича" і був причетний до спроби зірвати установчі збори т-ва "Просвіта" в Ужгороді 29.04.1920. 1920 виступив одним із засн. Руського нар. банку. Від 1923 і до кін. життя займав посаду губернатора Підкарпатської Русі.

Лит.: Закарпаття в етнополітичному вимірі. К., 2008; Павленко Г. В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття. Ужгород, 1997.

Андрій Королько

БІБЕРОВИЧ **Ярослав**

(13.01.1883–18.11.1948) – інж.-будівельник, офіцер ГА, громад.-політ. діяч, дипломат. Н. у м. Коломия у родині артистів місц. укр. театру.

У роки РСВ служив інж.-сапером австр. армії. У 11–12.1918 організував Збірну станицю в Будапешті для

вояків-українців, які поверталися з полону. Військ. аташе, посол ЗУНР в Угорщині (1919). У Будапешті налагодив контакти з політ. елітою Угорщини та місіями Антанти. Після об'єднання УНР і ЗУНР став офіц. радником посла УНР в Угорщині М. Галагана. Продовжував дипломатичну діяльність, насамперед на користь ЗУНР. Організував закупівлю в Угорщині військ. спорядження, продовольства й товарів для потреб ЗУНР. Учасник наради укр. послів і голів дипломатичних місій у Карлсбаді (10.08.1919). Управляючий канцелярією Уряду для закорд. справ КУД у Відні (1920–21). Посол ЗУНР у Німеччині (1921–23).

Після ліквідації інституцій ЗУНР переїхав до Відня, де працював на буд. підпр-вах інженером залізобетонних конструкцій. Після включення Австрії до складу Німеччини (1938) мобілізований до служби у вермахті, яку, у званні підполковника, відбував до кінця ДСВ.

П. у м. Відень.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 365; Ukraine and Poland in documents 1918–1922. Part I / ed. by T. Hunczak. New York; Paris; Sydney; Toronto, 1983 (= Sources for the History of Rus'-Ukraine, vol. XII). P. 279.

Олег Павлишин

БІБЛІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ – систематизовані описи книг, статей та періодичних видань, у яких висвітлено історію державотворення ЗУНР, події польсь.-укр. війни 1918–19 у Сх. Галичині, міжнар. діяльність політ. проводу галиц. та буковин. українців 1918–23.

Перші реєстри періодичних видань ЗУНР з'явилися в укр. еміграційній пресі 1919–23. Друки, присвячені історії ЗУНР, містяться в матеріалах до укр. бібліографії, публікованих В. Дорошенком. На поч. 1920-х бібліографію укр. визвол. змагань у Сх. Галичині найгрунтовніше опрацював І. Калинович – уклав бібліографічний реєстр укр. мемуаристики; численні описи статей

в укр. місцевих та еміграційних часописах. Частину впорядкованої бібліографії автор опублікував, але більшість бібліографічних матеріалів зберігається у відділі рукописів ЛНБ (особистий архів І. Калиновича).

Бібліографія видань, присвячених нац.-визвол. змаганням 1917–23, публікувалася в час. “Літопис Червоної Калини” (рубрика “Спис джерел до історії української визвольної війни 1914–1921 р.”), “Об’єднання” (рубрика “Критика й бібліографія”), “Стара Україна” (рубрика “Оцінки і звіти”). Публікації, пов’язані з русофільським рухом на ЗУЗ 1918–23, систематизував Ю. Яворський. Матеріали до бібліографії історії польс.-укр. б-би за укр. землі опублікував чл. Наук. комісії польс. Т-ва досліджень історії оборони Львова і пд.-сх. в-в Юзеф Скрипек (Józef Skrzypek, Lwów 1935). Публікації з історії ЗУНР включено до бібліографії, яку уклав С. Постніков на підставі каталогу б-ки Рос. закорд. істор. архіву в Празі (1938). Матеріали до бібліографії досліджень та джерельного матеріалу з історії УСС систематизував С. Ріпецький. Бібліографію публікацій львів. вид-ва “Червона Калина”, в яких чільне місце займала історія ЗУНР, підготував В. Передирій. Описи часописів доби ЗУНР включено в історико-бібліографічні дослідження періодичних видань О. Дроздовської, М. Мартинюка, Є. Місила, М. Романюка. В індексі еміграційного ж. “Вісті Комбатанта” є перелік статей з історії укр. революції 1918–23. Систематизований опис публікацій з історії ЗУНР представлений у наук.-бібліографічному виданні, підготовленому НБУВ “Українська революція і державність (1917–1920 рр.)”. Репрезентативні списки л-ри з історії ЗУНР вміщено в більшості монографічних видань, присвячених укр. нац.-визвол. змаганням 1917–23.

Лит.: Библиография Русской революции и Гражданской войны (1917–1921). Из каталога библиотеки Р. З. И. Архива / под ред. Я. Славина; сост. С. П. Постников. Прага, 1938. С. 307–329; Вісті Комбатанта. Індекс 1961–1985. Торонто, 1987. С. 62–67;

Власт Ю. Українська преса на Західній Області Укр. Нар. Республіки // Український Прапор. Відень, 1919. 1 падолиста. Ч. 23–25. С. 13; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001; Інвентарний опис особистого архіву Івана Калиновича / Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника, відділ рукописів. Львів, 1998; [*Калинович Іван*]. Показчик авторів та їх творів у тижневику “Воля” за 1919 рік. Томи I–VI (№ 1–26). Відень, 1920; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.): матеріали до бібліографії / передм. М. Вальо. Львів, 1998; *Місило Є.* Бібліографія української преси в Польщі (1918–1939) і Західно-Українській Народній Республіці. Едмонтон, 1991; *Павлишин О.* Товариство досліджень історії оборони Львова і південно-східних воєводства: структура і діяльність (1928–1939) // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. / pod red. J. Maternickiego, L. Zaskilniaka. Rzeszów, 2004. Т. II. С. 376–386; *Передирій В.* Видання “Червоної Калини” (1922–1939). Історико-бібліографічне дослідження. Львів, 2004; *Ріпецький С.* Бібліографія джерел до історії Українських Січових Стрільців. Нью-Йорк, 1965; *Романюк М.* Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870–1940 рр.). Львів, 2000; *Титович Клим* [*Калинович Іван*]. Важнючі публікації про Галицьку (ЗУНР) Республіку (Бібліогр. показчик) // Український Прапор. Відень, 1921. Ч. 43, 44, 45, 47, 49; Українська військова література 1914–1923 / зладив К. Купченко // Літопис Червоної Калини. Львів, 1930. Ч. 9. С. 23–24; Ч. 10. С. 23–24; Ч. 11. С. 23–24; Українська мемуаристика 1914–1924: бібліографічний реєстр / збір. І. Калинович. Львів, 1925; Українська революція і державність (1917–1920 рр.). Науково-бібліографічне видання / НАН України. Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського; Редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін.; уклад.: А. Л. Панова, В. Ф. Солдатенко, Л. В. Беляєва та ін. К., 2001; *Яворський Ю. А. Ма-*

териали по галицько-руської бібліографії. 1918–1923 гг. Львов, 1924.

Олег Павличин

БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ СИМОНА ПЕТЛЮРИ В ПАРИЖІ – осередок укр. політ. і культ. життя у Франції. Ств. представниками унерівської еміграції 1927 після загибелі С. Петлюри з метою збереження спадщини Головного отамана. Розміщена в будівлі, де до загибелі 25.05.1926 мешкав С. Петлюра. До 1929 існувала у вигляді кімнати-музею з особистими речами С. Петлюри, рукописами, документами, книгами, виданими 1917–21. Після офіц. відкриття 25.05.1929 б-ка і музей функціонують в одній будівлі, але окремо.

Завдяки допомозі редакції час. “Тризуб”, Статутної ради б-ки (В. Прокопович (голова), І. Косенко, І. Рудичів, О. Удовиченко, О. Шульгін) та уряду УНР в екзилі (А. Лівичський, П. Пилипчук, В. Прокопович, А. Яковлів, І. Мазепа, К. Паньківський, С. Баран, згодом М. Лівичський, М. Плав’юк та ін.) до 1940 вдалося зібрати понад 15 тис. книг з укр. історії, мови, л-ри, етнографії, підшивок укр. газет, журналів тощо. На 1940 б-ка мала 4 філіали у Франції та 1 у Люксембурзі. У б-ці зберігався архів УНР.

22.10.1940 фонди б-ки опечатані гестапо, а 21–24.01.1941 вивезені до м. Берлін за наказом А. Розенберга. Пізніше фонди були розпорошені; частина з них зберігалася в м. Раті-

бор, Прага, Краків. 1945 чимало з них вивезено до СРСР і зосереджено в архівах КДБ, книгозбірнях Москви, Києва та Мінська. Окремі книги зі штампами б-ки продавали на аукціонах Росії та України на поч. 1990-х. Ситуацію з їхнім поверненням ускладнює втрата довоєн. каталогів б-ки. Частина книгозбірні опинилася в приватних книгозбірнях Канади та США.

На час відновлення 04.1946 в б-ці залишалось лише 57 книг. Статутна рада розпочала 12-річний судовий процес проти уряду ФРН і домоглася грошового відшкодування завданих збитків. За отримані кошти 1964 куплено нове приміщення на вул. Палестини, 6, де раніше розташовувався госпіталь і де провів останні хвилини важкопоранений С. Петлюра. Тут б-ка функціонує і сьогодні. Розпочався активний процес комплектації та поповнення фондів. При б-ці відновлено Музей Симона Петлюри, храм УАПЦ; з 1990 діє також постійна військ.-істор. виставка, присвячена добі УНР 1917–21. Виходить щорічний бюлетень.

Нині фонди б-ки складають понад 27 тис. томів, значну цінність мають відділи періодичної преси та архіви періоду визвол. змагань, документи укр. дипломатичної місії на мирній конф. у Парижі 1919, особисті матеріали С. Петлюри.

1927–50 б-ку очолював І. Рудичів, гімназійний друг С. Петлюри; 1958–88 – П. Йосипишин, колиш. вояк 2-ї бри-

Бібліотека імені Симона ПЕТЛЮРИ в Парижі

гади Запорізької д-зії ДА УНР, з 1998 до сьогодні – його дочка Я. Йосипишин.

Літ.: Йосипишин П. Через теперішнє і минуле – у майбутнє // Інформаційний бюлетень української бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. 1989. Ч. 52. С. 8–9; *Михальчук В.* З історії Товариства Української Бібліотеки ім. С. Петлюри // Слово і час. 1996. № 7; *Його ж.* Українська бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі (1926–1998). К., 1999; *Палієнко М.* Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій). К., 2008; *Її ж.* “Був вірний Петлюри, є і залишаюся...” (діяльність Івана Рудичева на посаді директора Української бібліотеки імені Симона Петлюри у Парижі) // Студії з архівної справи та документознавства. 2005. Т. 13. С. 192–198; *Kennedy P. Grimsted.* The Odyssey of the Petliura Library and the Records of the Ukrainian National Republic during World War II // Cultures and Nations of Central and Eastern Europe: Essays in Honor of Roman Szporluk. Cambridge, 2000.

**Микола Вітенко,
Олександр Реєнт**

БІГУН Степан

(14.01.1896–25.02.1977) – військ. діяч, хорунжий ДА УНР. Н. у с. Завадка (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у столярській школі.

Під час ПСВ брав участь у бойових діях на Сх. та Італ. фронтах у складі 9-го піх. полку австр. армії. Після повернення з італ. полону в кін. 1918 вступив до кінного козац. загону ім. Гонти (команд. – А. Долуд), який прибув до Львова на допомогу ГА з Наддніпрянщини. Брав участь у польс.-укр. війні. Згодом – у складі 10-ї Янів. бригади ГА. Отримав звання хорунжого ДА УНР.

З 1926 – на еміграції в Канаді. Оселився у м. Торонто, організатор і чл. Істор.-воєн. музею та архіву ім. М. Садовського. У кін. 1930-х за участь у збройній б-бі за державність України 1917–21 нагороджений Хрес-

том Симона Петлюри. 25.09.1960 отримав Воєнний хрест – пам'ятну відзнаку ДА УНР. 1960–72 – адміністратор “Вільного слова”.

П. у м. Торонто.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958; *Плахотнюк С.* Бігун Степан // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=39841.

Богдан Паска

БІГУС Петро

(02.02.1882–25.10.1966) – військ., громад. і культ. діяч, сотник ГА. Н. у с. Великі Бірки (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). Навч. у Терноп. учительській семінарії. 1901–03 учителював, за поширення нац.-патріотич. ідей серед учнів зазнав переслідувань поляків. 1903 призваний до австр. війська, відбув однорічну службу в школі старшин, яку закінчив у званні підхорунжого. 1904 отримав посаду дир. шк. в с. Підгороддя (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). Організатор читалень “Просвіти” на Рогатинщині.

Брав участь у ПСВ в складі австр. армії, двічі поранений. У 11.1918 вступив до ГА. 4.11.1918 – один із кер. Листопадового “зриву” в м. Бережани. У кін. 1918 отримав звання сотника ГА. Призначений команд. запасного куреня у Бережанах. У 06.1919 у ході Чортків. офензиви був командантом ОВК в Бережанах. У 07.1919 у складі ГА перейшов на Наддніпрянщину; призначений командантом етапу 3-го Галиц. корпусу ГА. Влітку 1919 – організатор нац.-просвітницької та культ. діяльності в Кам'янецькому пов. У 08.1919 зі своєю військ. частиною дислокувався у с. Ялушків (нині Бар. р-ну Вінниц. обл.). 1920 інтернований у таборі для військовополонених у м. Тухоль (Польща).

Восени 1921 повернувся до с. Підгороддя, учителював. 1924 переїхав до с. Черче (нині Рогатин. р-ну Іва-

БІГУН Степан

БІГУС Петро

Вояки УГА на Поділлі.
4-й зліва сидить
Петро БІГУС

но-Франк. обл.). У міжвоєн. період – активний учасник кооп. руху на Рогатинщині, діяч місц. філій т-в “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар”, “Молочарська спілка”. Підтримував тісні зв’язки з УВО та ОУН.

1940 заарештований НКВС, ув’язнений у Станіславській тюрмі. 1941 – чл. повітов. управи у проголошеній ОУН(б) Укр. державі. Під час нім. окупації очолював Укр. допомогивий к-т на Рогатинщині, завданням якого був захист інтересів укр. селян. Підтримував створення д-зії “Галичина”.

1944 виїхав з родиною до Словаччини, згодом – до Німеччини. З 1944 – на еміграції в Канаді (м. Торонто). Був секретарем вид-ва “Укр. канад. легіону” та “Кредитної спілки”, учасником Об’єднання укр. педагогів Канади.

П. і похований у м. Торонто.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999; Мельничук Б., Мельничук Х. Бігус Петро // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=39845.

Богдан Паска

БІЗАНЦ Альфред

(15.10.1890 – після 1953) – підполковник ГА та Армії УНР. Н. у м. Перемишль. Проживав у с. Дорнфельд (нині с. Тернопілля Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Німець за національністю.

У роки РСВ – майор австр. армії. Нагороджений хрестом “За військові заслуги” 3-го ступеня.

В ГА з перших її днів. Від 01.1919 – командир 7-ї Львів. бригади ГА, групи

військ "Південь". 06.1919 бригада Б. розпочала Чортків. офензиву, за котру він отримав звання підполковника.

01–05.1920 – в ЧУГА. У 05.1920 разом із бригадою перейшов на бік ДА УНР. У 08.1920 у званні полковника з групою офіцерів ДА УНР призначений до штабу 6-ї д-зії Війська Польського.

Після завершення польс.-рад. війни польс. влада безпідставно намагалася звинуватити його у військ. злочинах. У післявоєн. час був біля витоків УВО, брав участь у діяльності галиц. ветеран. орг-цій.

1938 – учасник багатолюдного похорону колиш. головнокомандувача УГА М. Тарнавського, прощався з ним від імені всіх старшин ГА. На поч. 1940-х – референт укр. справ в адміністрації Генерал-губернаторства 3-го Рейху. 1943–44 очолював Військ. управу д-зії "Галичина".

1945 заарештований рад. спецслужбами, відправлений на заслання. П. у таборах ГУЛАГу після 1953. Автор спогадів, опублікованих 1923 в "Календарі Червоної Калини".

Лит.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

БІЗАНЦ

Данило

(1897–1968) – сотник ГА. Н. у смт Підбуж (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.). Німець за національністю.

Під час РСВ служив у 19-му піх. полку ландверу австро-угор. армії. В ГА з 11.1918. Наприкінці 12.1918 служив у штабі бойової групи "Рудки" під командуванням К. Гофмана. Командував куренями в Самбірській і Коломий. бригадах.

П. у м. Відень.

Лит.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

БІЛАНЮК
Петро Якович

БІЛАНЮК

Петро Якович

(07.07.1894–1977) – педагог, публіцист, видавець, громад. діяч, вістун УСС, четар УГА. Н. в с. П'ядики (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). Закінчив нар. школу та Коломий. г-зій (1906–14).

Доброволець Легіону УСС від 1914. У складі 3-ї сотні поручника О. Ярмивича воював на Рос. фронті – від Карпат до р. Стрипа. Учасник духового оркестру УСС. Під час польс.-укр. війни 1918–19 – нач. канцелярії 1-ї бригади УСС ГА. В бою під м. Львів потрапив у польс. полон (1919–21), засуджений до страти через повішення. Скориставшись останнім словом перед стратою, зумів утекти.

Навч. в Укр. таємному ун-ті у Львові (1923–24), закінчив Празьк. ун-т. Д-р геогр. наук (1929). Викладав у г-зії "Рідна школа" в м. Чортків (нині Терноп. обл.). Від 1939 – голова Укр. допомогового к-ту в м. Сянок (Польща). Певний час перебував у нім. в'язниці. До 1944 – інспектор г-зії у м. Львів.

Згодом переїхав до Німеччини, звідти емігрував до США. Викладав у коледжі м. Детройт, проф. Гарвард. ун-ту. Учасник підготовки "Укр. заг. енциклопедії", ЕУ. Автор статей у періодиці. Співред. "Ювілейного збірника наукових праць в 100-річчя НТШ і 25-річчя НТШ в Канаді".

П. у м. Детройт (США).

Лит.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 /упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 49–50; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Мельничук Б. Біланюк Петро Яко-

БІЛАС
Ростислав-Едмунд

БІЛЕНЬКИЙ
Ярослав

вич // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 51; *Монолатій І.* Славні випускники славної Коломийської гімназії за 1892–1918 рр. // "І". Незалежний культурологічний часопис. 2010. Ч. 62. С. 232–234.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

БІЛАС
Ростислав-Едмунд

(10.06.1884–06.12.1964) – лікар, військ. діяч, отаман ГА. Н. у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.). Закінчив мед. ф-т Львів. ун-ту (1910) та Віденську військ.-лікарську академію "Йозефіну" (1914). Д-р медицини (1910). Спеціалізувався з лікування внутр. хвороб в університет. клініках Відня (1912–14).

Під час РСВ – полковий лікар; 1916 переведений до військ. команди Львова. У 11.1918–05.1919 – санітарний референт ДСВС та чл. Держ. санітарної ради; керував мед. службою ГА. 11.1918 отримав звання отамана ГА. 19.11.1918 разом із Д. Вітовським поставив підпис під наказом ДСВС про мобілізацію лікарів-українців. У 01.1919 керував реорганізацією санітарної служби ГА. У 02.1919 увійшов до складу Держ. ради здоров'я, організованої ДСВС. У 05.1919 потрапив у польс. полон, ув'язнений у таборі військовополонених у Ланьцуті та Львів. в'язниці "Бригідки". 1920–40 – лікар у Бориславі, Трускавці (нині Львів. обл.), Львові. Брав участь у роботі УЛТ. 1940–44 – лікар і кер. лікар. установ у Польщі (м. Лодзь), від 1945 – у Німеччині (м. Пассау, Гайдельберг, Регенсбург). З 1958 – у Мюнхені.

П. у м. Мюнхен (ФРН).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999; *Ісаєвич Я.* Білас Ростислав-Едмунд // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=39948.

Богдан Паска

БІЛЕНЬКИЙ
Теодор Ярославович

(06.03.1858–12.01.1939) – педагог, громад. діяч. Н. у м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). 1882 закінчив філос. ф-т Львів. ун-ту. Працював учителем у школі м. Сокаль (нині Львів. обл.), Станіславів. учительській семінарії; дир. і проф. історії та укр. мови в учительській семінарії м. Самбір (нині Львів. обл.) (1894–1915 і 1918–24). Один із засн. т-в "Сільський господар", "Шкільна поміч" (обидва 1896), голова "Руського (Укр.) пед. т-ва" (1898–1920). 1906 обраний очільником Т-ва взаємної помочі укр. вчителів. У 02.1915 заарештований рос. окупац. адміністрацією, вивезений до м. Симбірськ (нині Ульяновськ, РФ). 1918 повернувся до Самбора. У 05.1919 заарештований польс. владою, перебував у концтаборі. Засн. і дир. жін. учительської семінарії "Рідної школи" (1921–32). Відновив у Самборі філію т-ва "Просвіта". З 1927 – чл. т-ва "Бойківщина".

П. у м. Самбір.

Лит.: 225-річчя Самбірської гімназії хочуть відзначити на державному рівні // Львівська газета. URL: <http://gazeta.lviv.ua/2016/09/05/225-richchya-sambirskoyi-gimnaziyi-xochut-vidzna-chiti-na-derzhavnomu-rivni/>. 2016. 5 верес.; *Проць Б.* Біленький Іван Теодорович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=39980.

Богдан Паска

БІЛЕНЬКИЙ
Ярослав

(17.05.1883 – весна 1945) – педагог, вчений-філолог, освіт. і громад.-політ. діяч, ред. повітов. часопису ЗУНР. Н. у м. Самбір у родині вчителя. Навч. у Самбір. та Станіславів. г-зіях, на філос. ф-тах Львів. (1902–04) та Віден. (1904–06) ун-тів. Викладач укр. мови Коломий. г-зії (1906–10). Викладач Сокал. г-зії (1911–14, 1918–19).

У роки РСВ перебував у Відні, де працював перекладачем для полонених рос. армії. Директор Яворів. г-зії (1916). Учасник встановлення укр. влади в Сокалі 1.11.1918. Призначений директором українізованої Сокал.

г-зії (11.1918–05.1919). Ред. органу Сокальської повітов. УНРади “Голос з-над Буга” (1918–19). Перейшов з ГА на Наддніпрянщину; працював у Мін-ві освіти УНР, де відповідав за орг-цію шкільництва.

Чл. НТШ (1911), секретар Комісії Шевченкознавства. Автор праць про творчість Т. Шевченка, І. Франка, М. Шашкевича. Ред. час. “Українська школа” (Львів, 1932–34). У 1920-х–30-х – викладач Академіч. г-зії у Львові. Викладав укр. мову у львів. школах та Львів. педін-ті (1940–41). Вчитель Самбір. СШ (1944–45). Співзасн. УГВР (1944–45).

П. і похований у м. Самбір.

Літ.: Кравченко О. Сокальщина в 1914–1924 роках // Надбужанщина. Сокальщина, Белзчина, Радохівщина. Історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1994. Т. 3. С. 227; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 56–57; *Романюк Т.* Біленький Ярослав // Наукове Товариство імені Шевченка. Енциклопедія. К.; Львів; Тернопіль, 2014. Т. 2. С. 130–131.

Олег Павлишин

БІЛИК Михайло

(д. і м. н. і с. н.) – кооп. і громад. діяч.

Родом з Городенківщини. Місце й роки навч. в початковій шк. та г-зії невідомі. Студював у Львів. ун-ті. 1910 двічі арештований у зв'язку з б-бою за укр. ун-т у Галичині. 1912 виключений з ун-ту. У Делятині 1912–17 – касир, заст. директора й дир. “Руської каси”, тех. дир. повітов. госп.-торг. спілки “Нар. дім”. У серед. 1920-х виїхав до Коломиї.

У кін. 1912 на з'їзді УРП від Делятинщини ввійшов до управи партії. 14.01.1913 на повітов. січовому з'їзді в Делятині висунув низку пропозицій щодо плану роботи, обраний повітов. отаманом “Січі”. 14.12.1913 вів довірочну нараду радикалів Делятинщини. Тоді ж обраний делегатом на з'їзд УРП та секретарем повітов. управи УРП. 15.03.1913 відкрив повітов. з'їзд “Січі”, на якому обговорено справу делегатів на свято “Січей” у Львові, проведення

в Делятині січового вишколу, влаштування ювілею І. Франка, створення в кращих “Січах” відділів “Січових стрільців”, відкриття пам'ятника Шевченкові у Ворохті тощо.

1918–19 займав посаду заст. комісара ЗУНР в Делятині. 5.06.1922 виступав на повітов. заг. зборах філії “Просвіти” в Делятині, обраний секретарем віділу. На поч. 1920-х чл. віділу кружка “Рідної школи” в Делятині.

Літ.: Клапчук В. М., Клапчук М. М. Делятинщина: історично-географічне дослідження. Делятин, 2007.

Володимир Клапчук

БІЛИКІВСЬКИЙ

Іван Симеонович

(08.10.1846–13.02.1923) – культ. діяч, музикант, композитор, педагог. Н. у с. Бабина (нині Самбір. р-ну Львів. обл.). Навч. музики приватно у Ф. Єдлічки (Львів). Закінчив Станиславів. учительську семінарію (1875). Вчитель музики і хоровий диригент у Самборі (1867–70) та Станиславові (з 1876). 1894 заснував у Станиславові муз.-хорове т-во “Боян”. З 1894 – у Львів. учительській семінарії.

1918–21 викладав теорію музики у Вищому муз. ін-ті ім. М. Лисенка (Львів). Автор хорових творів на вірші Т. Шевченка “Гамалія”, “Ой три шляхи широкії...”, “Думи мої”, “Ой гляну я, подивлюся”, “Сонце заходить”, культової музики, оробок укр. нар. пісень; шкільного пісенника, самовчителя з теорії музики.

П. у м. Львів.

Літ.: Морозюк В. Пом'яник-2. Івано-Франківськ, 2006; *Мазена Л.* Біликовський Іван Симеонович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=40075.

Богдан Паска

БІЛИКІВЕЧИ

Богдан

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, сотник ГА. У кін. 09.1918 увійшов до складу Коломиї. окружного таємного військ. к-ту. 1.11.1918 керував захопленням пошти, телеграфу, повітового староства і магістрату в м. Коломия. З 11.1918 – поручник ГА. Командант 2-го

БІЛИК Михайло

куреня Червоної Калини 1-го полку 1-ї (УСС) бригади ГА. Брав участь у боях за Львів. Після захоплення міста поляками 22.11.1918 учасник наради старшин у с. Миклашів (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.), на якій вирішено затримати курені та зайняти оборону біля Львова. 23.11.1918 зі своїм куренем зайняв позиції від м. Дубляни (нині Жовків. р-ну Львів. обл.) до с. Ляшки Муровані (нині с. Муроване Пустомитів. р-ну Львів. обл.) і с. Сороки (нині с. Сороки-Львівські Пустомитів. р-ну Львів. обл.), заступивши полякам дорогу на м. Кам'янку-Струмилову (нині м. Кам'янка-Бузька Львів. обл.). У кін. 1918 отримав звання сотника.

9.03.1919 у ході Вовчухів. операції ГА зі своїм куренем брав участь у штурмі м. Городок (нині Львів. обл.). 17.03.1919 перекинутий під с. Борятин (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.). У серед. 06.1919 під час Чортків. офензи ГА брав участь у боях за Тернопіль; особисто відзначений Є. Петрушевичем. У 07.1919 у складі ГА перейшов на Наддніпрянщину.

Після реорг-ції УГА в ЧУГА у 02.1920 – один із команд. 1-ї Галиц. Червоної бригади УСС. Згодом інтернований у таборі в м. Йозефів (ЧСР). 1921 входив до складу місц. стрілец. ради, метою якої було продовження б-би за укр. державність.

Подальша доля невідома.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999; *Монолатій І.* Покуття і Гуцульщина в часи Української революції в 1917–1920 рр. URL: <http://kolomyya.org/histpub/historypub1.htm>.

Богдан Паска

БІЛИНСЬКИЙ Євген

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, сотник ГА. У період ЗУНР – команд. батареї 48-лінійних гаубиць 2-го гармат. полку 2-ї Коломиї. бригади ГА.

Літ.: *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

БІЛИНСЬКИЙ Іван

(1863–01.10.1934) – педагог, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Н. у м. Мохнатє Турківського пов. на Львівщині. Навч. у Самбір. г-зії та у вчительській семінарії у Львові. Познайомився з І. Франком. Вчитель нар. шкіл у селах Плав'є та Тухолька Сокальського пов. Управитель школи в с. Пчани Жидачівського пов. Організатор встановлення укр. влади та держ. повітов. комісар у Жидачеві (11.1918). На пенсії з 1925.

П. і похований у с. Пчани.

Літ.: *Василич О.* Жидачів у р.р. 1918–1919 // Літопис Червоної Калини. 1932. Ч. 4. Квітень. С. 16; Некрольоги. Іван Білинський // Учительське Слово. Львів, 1934. Листопад. Ч. 9. С. 252; Творці листопадового чину на провінції // Гуцуляк М. Перший листопад 1918 року на західних землях України зі спогадами і життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. К., 1993. С. 156; Ті, що від нас відійшли...

Білинський Іван // Календар для всіх на переступний 1936 рік. Львів, [1935]. С. 145.

Олег Павлишин

БІЛИНСЬКИЙ

Клавдій Омелянович

(20.10.1865–28.05.1937) – педагог, громад.-політ. діяч, чл. Буковинської делегації УНРади. Н. в с. Соснів пов. Підгайці (нині Теробовлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї адміністратора греко-католич. парохії с. Соснів, а з 1869

пароха с. Синява (пов. Збараж). Закінчив держ. г-зію в Тернополі (06.1883). Вивчав філологію на філос. ф-ті Віден. ун-ту (1891–93), завершивши студії докторатом. Автор наук. праць укр. та нім. мовами, зокр. про граматику М. Смотрицького. Чл. укр. академічного т-ва "Січ" у Відні. З 02.1894 працював заступником учителя (суплентом) у вищій реальній г-зії м. Львів, де викладав нім. й польс. мови та географію як обов'язкові предмети, керував спорт. іграми гімназистів. У 1898/99 н. р. суплент у вищій реальній г-зії в Тернополі. З 08.1899 суплент вищої реальної г-зії в Станиславові, де викладав нім., польс. та укр. мови. 08.1900 – суплент держ. учительської семінарії в Чернів-

цях, з 08.1903 – у вищій реальній г-зії в Чернівцях, де викладав укр. мову для неукраїнців. У 08.1904 – дійсний учитель. 06.1909 присвоєно ранг професора. 1915–18 – чл. учительського збору та іспитової комісії укр. приватної учительської дівочої семінарії т-ва "Українська школа" в Чернівцях. Брав активну участь в орг-ції втечі М. Січинського з в'язниці в Станиславові (1911). Один з організаторів Свята української державності в Чернівцях 10.03.1918 та співавтор ухвалених тоді резолюцій на підтримку УНР та УЦР.

14.10.1918 обраний делегатом від народної партії на установчі збори Української конституанти у Львові (разом з А. Артимовичем, М. Кордубою та Р. Цегельським). На першому засіданні Конституанти у Львові 19.10.1918 обраний до складу УНРади. Підпис Б. стоїть під маніфестом Буковинської делегації УНР "До українського народу Буковини!", який закликав буковинських українців прийти на віче 3.11.1918 та проголосити свою волю жити в укр. д-ві. 4.11.1918 разом з О. Безпалком представляв Крайовий к-т УНРади на вояцькій раді в Чернівцях. 6.11.1918 підписав "Універсал до вільних громадян усіх народностей і верств в краю" з закликом до буковинців про підтримку нової укр. влади. Від імені Крайового к-ту УНРади здійснив перебрання влади в дирекції буковинської поліції від австр. директора поліції Тарангула та передав кер-во поліцією в руки надкомісара поліції українця О. Яворського. Разом із сотнями ін. укр. діячів арештований рум. окупац. владою після запровадження стану облоги в Пн. Буковині 27.01.1919.

О. Попович та ін. представники Буковини в УНРаді внесли на її засідання в Станиславові подання "в справі охорони буковинських українців перед самоволею румунського ряду", в якому протестували проти арешту Б. та ін. Протест проти арешту Б. висловив 12.03.1919 в ноті до голови Паризької мирн. конф. голова делегації УНР Г. Сидоренко, закликаючи вплинути на рум. королів. уряд для припинення

БІЛИНСЬКИЙ
Роман

терору щодо укр. громадян. Навесні 1919 висланий з Буковини з заборону повертатися в Чернівці, виїхав до Галичини. У 04.1919 ДСОВ іменував Б. директором держ. реальної школи в Снятині, яку невдовзі реорганізовано в укр. держ. г-зію.

1920/21 н. р. – дир. приватної укр. г-зії УПТ в Снятині. 1921/22 н. р. – дир. приватної укр. г-зії УПТ в Городенці, яку окупац. польс. влада відразу закрила, але згодом дозволила відкрити перші 4 класи. З 09.1922 – дир. приватної г-зії з укр. мовою викладання в Рогатині. Навесні 1925 переїхав до м. Бережани, де працював професором нім. мови в утравквістичних (укр.-польських) паралельних класах польс. держ. г-зії. 1935 вийшов на пенсію.

Голова Укр. катол. союзу в Бережанах.

П. у м. Бережани, де й похований 30.05.1937.

Літ.: *Гарас М.* Ілюстрована Історія товариства “Українська Школа” в Чернауць 1887–1937. Чернівці, 1937. С. 125–126; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 481, 826; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 110–111, 385–386; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 83, 775; Т. 4. Івано-Франківськ, 2008. С. 42, 454; Посмертні згадки. Д-р Клявдій Білинський // Діло. 1937. 30 трав.; Посмертні згадки. Д-р Клявдій Білинський // Діло. 1937. 9 черв.; Ein historischer Tag. Uebernahme der Verwaltung der Stadt Czernowitz und der ukrainischen Gebiete im Lande durch den ukrainischen Nationalrat. Polizeidirektion // Czernowitzer Morgenblatt. 1918. 7 novemb.

Володимир Старик

БІЛИНСЬКИЙ

Осип Осипович

(02.10.1873–04.09.1920) – правник. Двоюрідний брат делегатів УНРади

ЗУНР Клавдія Білинського і Станіслава Дністрянського. Н. у с. Озеряни (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.) в сім’ї педагога. Рано втратив батьків і виховувався в сім’ї дир. Терноп. вчительської семінарії Северина Дністрянського. Навч. до 1888 в г-зії в Тернополі, потім до 1893 в Академіч. г-зії у Львові. Студіював право у Львів. ун-ті. Працював у повітов. судах у Турці (Львівщина), Козові і Бережанах (Тернопільщина); від 1912 – суддя окруж. суду в Тернополі.

З поч. ПСВ перебував в Австрії, 1916–17 – комендант табору для інтернованих у Гмюнді. Восени 1917 повернувся до Тернополя, призначений заст. президента окруж. суду. Учасник Листопадового чину. У серед. 12.1918 затверджений урядом ЗУНР комісаром Терноп. повіту. Здійснював заходи для налагодження госп. життя, забезпечення нас. продуктами і пром. товарами, встановлення правопорядку, мобілізації в ГА та надання їй допомоги від жителів повіту, подолання епідемії тощо. Залишив Тернопіль у серед. 07.1919 і разом з ГА перейшов за Збруч. Перебував у Кам’янці-Подільському та Вінниці.

Повернувся до Тернополя навесні 1920 важкохворим і через кілька місяців п.

Літ.: *Гуцал П.* Осип Білинський // Вільне життя плюс. 2008. 31 жовт.; *Його ж.* Українські правники Тернопільсько-го краю. Тернопіль, 2008. С. 18–19.

Петро Гуцал

БІЛИНСЬКИЙ

Роман

(05.12.1891–23.05.1977) – сотник УГА, гром. діяч. Н. в с. Пчани (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). Закінчив початк. школу в селі, г-зію у Львові (1919). В австр. армії мав ранг поручника, служив у зв’язку.

Зголосився до ГА, став референтом при ДСВС, згодом – при НКГА. За Збручем був у “чотирикутнику смерті”. Від весни 1920 – командир тех. сотні 4-ї Київ. д-зії ДА УНР. Після поразки визвол. змагань повернувся до краю. Закінчив Політехніку у Відні. 1920 очолив комісію розбудови промислу при

Т-ві укр. інженерів у Львові, дорадник для вибору професійного знання в т-ві "Рідна школа". Опрацював довідник до екон. географії Галичини, започаткував орг-цію вишколу молодих укр. ремісників (при т-вах "Праця", "Зоря"). У час ДСВ на еміграції в Німеччині, де провадив допомогову акцію серед робітників, вивезених до Німеччини.

Від 1949 – в США. На поч. 1950-х – голова об'єднання українців "Самопоміч" у Нью-Йорку.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на цвинтарі в Саут-Баунд-Брук.

Лит.: Енциклопедія Української Діляспори. Т. 1: Сполучені Штати Америки. Кн. 1 / гол. ред. В. Маркус, співред. Д. Маркус. Нью-Йорк; Чикаго, 2009; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Якимович

БІЛІНСЬКИЙ Михайло Іванович

(12.07.1883–17.11.1921) – морський офіцер, контр-адмірал УНР, військовий, політ. і держ. діяч, організатор 1-го Гуцул. полку морської піхоти УНР. Н. у с. Драбово–Барятинське Полтавської губ. (нині с. Драбове Черкас. обл.) у родині священика, спадкового дворянина. Навч. у 2-й Київ. г-зії, Моск. Лазаревському ін-ті сх. мов та рос. Військово-морській шк. в Петербурзі. Військ. службу розпочинав юнкером Балт. флоту Росії. Служив на навч. судні "Рига", лінійних кораблях "Пантелеймон" та "Три святителі", ескадровому міноносни "Буйний", крейсері "Пам'ять Азова" Балт. флоту Рос. імперії. Працював у Відділі податків Мін-ва фінансів Росії.

На поч. РСВ призначений командантом роти новобранців 2-го Балт. флотського екіпажу в Петербурзі. Нагороджений орденами Св. Станіслава та Св. Анни 3-го ступеня. 1917 на поч. революції в Росії розпочав українізацію окремих екіпажів Балт. флоту. Повернувся на Полтавщину.

У 11.1917 переїхав до Києва. Організатор Секретаріату морських справ УНР, дир. його Контрольного департаменту. Чл. мирн. делегацій УНР на

переговорах з Румунією (03.1918), чл. делегації УД на перемовинах з більшовицькою Росією (05–06.1918). Пом. начальника Гол. господарчої управи морського міністра УД. Чл. міжвідомчої комісії з регулювання перевезень на водних і залізн. шляхах України (08–11.1918). Міністр морських справ УНР (12.1918–04.1919). Шукаючи поповнення для військ.-морських сил УНР, зупинив свій вибір на гуцулах, які, на його думку, були найменш піддані впливам комуніст. ідеології і, проживаючи серед гір та гірських річок, були фізично придатні для служби на морі. Отримавши спец. дозвіл від ДСВС, Б. особисто здійснював набір до морської піхоти на Гуцульщині. 1-й Гуцул. полк морської піхоти, основу якого було закладено в Коломиї, продовжив своє формування в Бродях. Гуцули – морські піхотинці, отримавши в Тернополі зброю, мундири та спорядження, своє перше бойове хрещення одержали під Волочиськами, які, разом із Запорізьким з'єднанням, звільнили від більшовиків. Діяч УПСС, чл. УНРади в Кам'янці на Поділлі (01–05.1920). Міністр внутр. справ УНР в уряді І. Мазепи (05.1919). Очолював держ. комісію з підготовки Конституції УНР (05.1920). Міністр

**Морський міністр УНР
Михайло Іванович
БІЛІНСЬКИЙ
та його заступник
Святослав ШРАМЧЕНКО**

внутр. справ в уряді А. Лівіцького (01–08.1921). Нач. Цивільного управління і постачання Штабу Повстанської армії Ю. Тютюника. Учасник Другого зимового походу Армії УНР.

Загинув біля с. Малі Міньки Овруцького пов. Волинської губ., де й був похований місц. селянами.

Літ.: Луца І. Михайло Білінський (Сильветка) // Календар–Альманах “Дніпро” на звичайний рік 1925. Річник 3. Львів, 1925. С. 135–137; Павлишин О. Українська Національна Рада у Кам’янці на Поділлі (1920) // Проблеми вивчення історії української революції 1917–1921 років. К., 2015. Вип. 11. С. 118–137; Його ж. Українці Наддніпряниці у Східній Галичині у 1918–1920-х рр. // Галичина. Ч. 20–21. Івано-Франківськ, 2012. С. 172–182; Шрамченко Р. Український Морський Міністр Старший Лейтенант фльоти М. І. Білінський // Літопис Червоної Каліни. Львів, 1932. Ч. 9. С. 17–20.

Олег Павлишин

БІЛЛЕТ (БІЛЛЕТ)

Гнат

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, поручник ГА. Н. у м. Золочів у сім’ї колиш. бургомистра. Єврей за національністю.

Під час ПСВ служив у 35-му австр. полку крайової оборони. З 1.11.1918 – у ГА, комендант укр. поліції в Золочеві. У 12.1918 став сотником-суддею польового суду ОВК ГА в Золочеві (разом з В. Шавалою). У 2-й пол. 1920-х інтегрований поляками у Львові.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

БІЛОБРАМ

Осип

(1856–03.07.1933) – громад. і політ. діяч, диригент. Н. у с. Довгомостиська (нині Мостиського р-ну Львів. обл.) у сел. сім’ї. Організатор укр. громад. і культ. життя у м. Старий Самбір (нині Львів. обл.). Заснував місц. філії т-в “Просвіта”, “Січ”, “Сокіл”, читальню

“Просвіти” та духовий оркестр при ній. Організував у місті т-во “Бесіда”, Повітове т-во кредитове, гурток “Рідна школа” та ін. У 01.1915 депортований рос. окупац. адміністрацією до Сибіру, де перебував до 1917. Після Лютн. революції 1917 повернувся до Старого Самбора.

11.1918 – голова місц. повітової нац. ради, комісар Харчового уряду ЗУНР. Керував військ. оркестром ГА, виступив ініціатором формування бойової групи “Старий Самбір”, яка згодом увійшла до 3-го корпусу ГА. Після наступу польс. військ у 05.1919 емігрував до ЧСР. Перебував у таборах для інтернованих укр. вояків у м. Йозефів і Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под’єшtedі), де організував стрілец. хор і оркестр. Після закінчення воєн. дій повернувся до Старого Самбора, де відновив роботу укр. т-в та орг-цій.

П. і похований у м. Старий Самбір.

Літ.: Помер Осип Білобрам // Свобода. 1933. 28 лип. С. 4.

Богдан Паска

БІЛОЗОР

Володимир

(24.11.1890 (за ін. даними – 1889) – 18 (за ін. даними – 17).10.1969 – військ. лікар, громад. діяч, поручник УСС, сотник УГА. Н. в м. Львів. Випускник г-зії у Львові. Навч. на мед. ф-ті Львів. ун-ту, закінчив університет. студії у Відні. Брав участь у студент. житті та б-бі за укр. ун-т, за що на деякий час був позбавлений права на навч.

Доброволець Легіону УСС з 09.1914. У 11.1914 прибув до стрілец. коша, де організував мед. службу. Під час боїв на г. Маківка лише впродовж одного дня надав мед. допомогу бл. 60 пораненим стрільцям. Від 06.1915 на фронті як курінний, до 3.11.1916 – як полковий лікар. 1917–11.1918 – гол. лікар у коші УСС. 1917 разом з багатьма стрільцями перехворів тифом. Налезав до т. зв. Лицарства залізної остроги – стрілец. романтично-бурлескного ордену, головне завдання якого – плекання товариської к-ри й формування х-ру на базі вояцької шляхетності.

1918–20 на лікар. посадах в УГА та ДА УНР (з 22.12.1918 – гол. лікар у групі "Північ", згодом гол. лікар 6-ї Рав. бригади, командант військ. шпиталю в м. Кам'янка-Струмилова (нині м. Кам'янка-Бузька Львів. обл.), командант польов. шпиталю № 1, лікар польов. шпиталю Запорізької д-зії (1920).

Одружений з медсестрою УГА М. Фединською; виховували трьох доньок. У міжвоєн. час працював лікарем у Львові, згодом у Коломиї, де вів приватну практику, організував санітарну службу. Був заст. голови Укр. гігієнічного т-ва та співорганізатором філії УЛТ. 1932 відкрив амбулаторію для незаможних селян. Вирізнявся професійним гуманізмом, нерідко лікував нужденних хворих задарма, надавав їм кошти на ліки. Співпрацював з УВО, ОУН.

1943–44 – чл. Військової управи д-зії "Галичина", очільник її лікар.-санітарної референтури. Займався набором укр. лікарів і санітарного персоналу, організовував їх вишкіл, розподіляв у підрозділи д-зії.

Після ДСВ – лікар у таборах переміщених осіб у Німеччині. 1949 емігрував до США, де у Філадельфії влаштувався лікарем-резидентом шпиталю для хронічно хворих. Співпрацював з укр. комбатантськими та пластовими орг-ціями укр. діаспори.

Автор праць "Катастрофа тифу в УГА", "На службі батьківщини (З нагоди 40-ліття створення Української Галицької Армії та її участі у визвольних змаганнях). Спомин лікаря" (Нью-Йорк, 1958–59).

П. у м. Мурестоун (шт. Нью-Джерсі, США). Похований на укр. правосл. цвинтарі у Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпечького. Нью-Йорк, 1967. С. 420, 481; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 97, 275, 277, 279, 662; *Науменко К. Є.* Білозор Володимир // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=40795.

Микола Лазарович

БІЛОНІЖКА Іван

(21.09.1899 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, стрілець ГА. Н. у с. Вишнівчик (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.).

На поч. 11.1918 вступив до ГА як доброволець. Закінчив військ. вишкіл у м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). Служив у 4-му курені 11-ї Стрий. бригади ГА під командуванням четаря І. Майби. У 01.1919 брав участь у боях під

Володимир
БІЛОЗОР

БІЛОНІЖКА Іван

м. Хирів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). У Об.1919 – учасник Чортків. офензиві. У 07.1919 у складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. Був у “чотирикутнику смерті”. Потрапив до більшовицького табору для полонених у Дарниці, з якого втік і повернувся до дому.

1927 емігрував до Канади, проживав у м. Монреаль, де був чл. 1-ї станиці Союзу бувших укр. вояків. У кін. 1930-х нагороджений Хрестом Симона Петлюри за участь у збройній б-бі за державність України 1917–21.

Подальша доля невідома.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011.

Богдан Паска

БІЛОРУСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА 1918 – держ. утворення на теренах сучасної Білорусі, один з етапів білорус. державності новітньої історії.

Розгортання революц. процесів у Рос. імперії активізувало нац. рух у Білорусі, учасники якого в 10.1917 утворили Велику Білорус. Раду. Для визначення подальшої долі Білорусі 15–17.12.1917 Рада провела у Мінську Всебілорус. з'їзд. Попри заклики до проголошення незалежності Білорусі, з'їзд ухвалив резолюцію про збереження зв'язків з Росією.

Після окупації нім. військами в серед. 02.1918 тер-ї Зх. Білорусі Виконком Ради Всебілорус. з'їзду 21.02.1918 ухвалив I Статутну грамоту народів Білорусі, що спрямовувала білорусів на повне самовизначення. Створений Нар. секретаріат на чолі з Й. Воронкою мав виконувати функції уряду до скликання Всебілорус. установчого сейму та був визнаний нім. владою представником білорус. народу. Сам Виконком став верховною владою в Білорусі й дотримувався резолюції Всебілорус. з'їзду, що передбачала входження Білорусі до майбутньої демократ. Росії на правах автономії.

Відмова більшовиків пропустити білорус. делегацію через лінію фрон-

ту, що проходив через Мінськ, унеможливила участь білорус. делегації як суб'єкта на переговорах у Бресті. Члени виконкому Ради білорус. з'їзду О. Цвікевіч і С. Рак-Михайловський потрапили туди як “радники” делегації УЦР й не могли вплинути на результати переговорів. Підписаний рад.-нім. договір від 3.03.1918 визначав Білорусь як області рад. Росії, тимчасово окуповані Німеччиною.

9.03.1918 Виконком Ради Всебілорус. з'їзду видав II Статутну грамоту, якою проголошено БНР на етніч. землях. Також у ній декларувались основні демократ. свободи, запровадження нац.-територ. автономії для народів, що проживали в ній, скасування приватної власності на землю та введення 8-год. робоч. дня. Визначення держ.-політ. статусу БНР покладалося на Установчі збори, що мали бути скликані незабаром. Власне Виконком, перетворений на Раду БНР, набував законодавчих функцій.

25.03.1918 III Статутною грамотою проголошено незалежність БНР зі столицею у Мінську, підтверджено осн. демократ. свободи, викладені в II Статутній грамоті. Офіц. мовою оголошено білоруську, а держ. прапором – біло-червоно-білий стяг. Проголошення незалежності БНР, внутр.-політ. розбіжності в кер-ві республіки щодо відносин з нім. військ. адміністрацією, звернення у 04.1918 до Вільгельма II з проханням про визнання незалежності БНР, підтримка нім. владою правого, несоціаліст. крила Ради призвели до розколу Білорус. соціаліст. громади – провідної політ. сили Білорусі. Утворені на її основі 3 нові партії були одностайні щодо необхідності незалежності БНР, проте мали різні зовн.-політ. орієнтири.

Упродовж існування БНР діяло 4 уряди, очолювані Й. Воронкою, Р. Скірмунтом, І. Середою та А. Луцкевичем (перші три здійснювали консервативний курс, останній – просоціалістичний). Найважливіші питання внутр. політики вирішувалися нім. військ. адміністрацією. Нац.-культ. життя Білорусі в умовах нім. окупації мало певну

свободу. Діяльність Ради БНР у царині к-ри 1918 набула х-ру чітко визначеної держ. політики.

Зовн. політика БНР спрямовувалася на зміцнення зв'язків з Німеччиною і Польщею. Представництва БНР були акредитовані в Україні, Литві, її дипломатичні місії працювали у Варшаві, Берліні, Копенгагені та ін. Уряд БНР висловив бажання розпочати переговори із зацікавленими сторонами про перегляд тієї частини Брест. мирн. договору, що стосувалася Білорусі. Рада БНР направила урядову делегацію до нім. посла при уряді УЦР у Києві, проте згоди щодо юрид. визнання незалежності БНР та врегулювання територ. питань досягнуто не було.

Навесні 1918 очільники БНР доклали значних зусиль для нормалізації відносин з Німеччиною і домогалися її підтримки в справі буд-ва незалежної білорус. д-ви. Робота спрямовувалася на розвиток взаємин з урядов. колами Німеччини та з її військ. командуванням на Сх. фронті. У проведенні своєї політики щодо Білорусі Німеччина прагнула використати БНР як продовольчий і людський ресурс. Двоєка політика Німеччини ускладнила діяльність білорус. керівників з розбудови державності 1918.

На серед. літа 1918 стримані відносини білорус. кер-ва з нім. окупац. адміністрацією привели до розширення повноважень білорус. уряду, якому дозволялася певна самостійність у питаннях освіти, к-ри, деякою мірою незалежної зовн. політики. За ініціативою Нар. Секретаріату нім. командування влітку 1918 вело переговори з урядом РСФРР про повернення під юрисдикцію білорус. уряду сх. р-нів Білорусі, зайнятих рад. військами.

Невизнання країнами Антанти й США змусило БНР шукати діалог з рад. урядом, започаткований у Києві в 10.1918 між А. Луцкевичем і представником рад. делегації Х. Раковським. Останній пропонував угоду на 3-х засадах: визнання незалежності Білорусі, одночасне проголошення федерації з рад. Росією і введення в Білорусі рад. конституції. А. Луцкевич наполягав на

пошуках мирн. шляхів вирішення білорус. питання – Рада республіки мала добровільно передати свою владу Білорус. Соціаліст. Рад. Республіці, чим формально вдалося би повернути Радам і Західну Білорусь, акт відмови від якої рад. Росією був опротестований і не визнаний урядом БНР. Також це дозволило б зберегти в новому уряді окремих діячів Ради й Секретаріату, що могло надати білорус. рад. уряду нац. елементів. Зрештою, рос. більшовики вирішили створити БСРР без участі нац. партій.

28.11.1918 оприлюднено IV Статутну грамоту Ради БНР із закликом організувати місц. Білорус. Ради у зв'язку з можливим поверненням нім. військ на батьківщину. 9.12.1918 нім. війська залишили Мінськ і владу офіційно передано рад. уряду.

11.12.1918 Мінський губернський військ.-революц. к-т розпустив Раду БНР і наказав заарештувати членів її уряду. 1.01.1919 проголошено БСРР. Після зайняття Білорусі польс. військами 1919 діячі БНР у 08–09.1919 повернулися до Мінська, проте розкол Ради БНР наприкінці 1919 обумовив продовження б-би за державність в еміграції.

Лит.: Архівы Беларускай Народнай Рэспублікі. Т. 1. Вільна; Нью-Еорк; Мінск; Прага. 1998; За дзяржаўную незалежнасць Беларусі. Дакументы і матэрыялы сабраныя і надрыктаваныя для публікацыі І. Касяком, прагледжаныя і апрабаваныя для друку камісіяй Беларускай Цэнтральнай Рады пад кіраўніцтвам праф. Р. Астроўкага. Выданія Беларускай Цэнтральнай Рады. Лендан, 1960; *Игнатенко И. М.* Октябрьская революция и самоопределение Белоруссии. Минск, 1992; *Круталевич В. А.* История Беларуси: становление национальной державности (1917–1922). Минск, 1999; *Ладысеў У. Ф.* Поміж Усходам і Заходам: станаўлення дзяржаўнасці і тэрытарыяльнай цэляснасці Беларусі (1917–1939 гг.). Мінск, 2003; *Мартиненко В. В.* Виникнення державності Білорусі (1917–1918 рр.). Чернігів, 2010.

**Віктор Кручина,
Володимир Мартиненко**

БІЛОУС Андрій

**БІЛОСКУРСЬКИЙ
Михайло Олексійович**

(21.11.1902–15.07.1972) – військ. діяч. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Працював чорноробочим на цегельн. з-ді в рідному місті. З 10.1918 навч. в учительській семінарії у м. Заліщики.

У 03.1919 вступив до ГА (служив рядовим і писарем у 1-й Галиц. бригаді). Брав участь у поході на Київ, воював проти денкінської і рад. армій. У 01.1920 у складі частин УГА перейшов на бік ЧА, служив писарем батареї. Від 04.1920 в її складі воював проти білополяків на Пд.-Зх. фронті, з 06.1920 – червоноармієць 310-го батальйону в м. Вінниця. З 08.1920 навч. при запасному Галиц. батальйоні, з 10.1920 – у 2-й Київ. школі червоних старшин.

У 09.1924 закінчив школу червоних старшин у м. Харків, командував взводом, ескадроном у кавалерійській д-зії червоних козаків. 1926 став чл. ВКП(б). З 05.1936 – командир ескадрону курсантів Пензенського кавалерійського уч-ща, з 02.1938 служив у м. Ворошиловськ.

У 04.1938 арештований органами НКВС, був під слідством. У 04.1939 звільнений з-під арешту у зв'язку з припиненням справи. З 02.1940 – військ. керівник у Держ. театральному ін-ті в м. Київ. 25.06.1940 відновлений у кадрах РСЧА і в 08.1940 призначений командиром батальйону.

Під час ДСВ командував батальйоном на Карельському, полком і д-зією на 2-му Білоруському фронтах. 2.11.1944 йому присвоєно звання генерал-майора. 1945–57 продовжував військ. службу (командир д-зії, бригади). З 06.1954 – військ. радник командира армійського корпусу Рум. армії, з 05.1955 – старший військ. радник командира стрілец. корпусу в Угор. нар. армії. Після демобілізації в 1958–62 працював у посольствах СРСР у НДР і ПНР.

Останні роки прожив у м. Київ, де й п. Похований на Байковому кладовищі. Нагороджений багатьма орденами та медалями. У м. Коломия іменем Б. названо вулицю.

Літ.: Арсенич П. І. Білоскурський Михайло Олексійович // ЕСУ. К., 2003. Т. 2. С. 830; Великая Отечественная Комдивы. Военный биографический словарь. Т. 3. М., 2014. С. 239–240.

Сергій Дерев'яно

**БІЛОУС
Андрій**

(26.08.1893 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, кіннотник ГА. Н. у с. Ігровиця (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). Під час ПСВ воював у складі кількох кінних полків австр. армії.

У період ЗУНР – стрілець 2-го кінного полку 1-ї кінної бригади ГА. У 08.1920 перейшов на тер-ю ЧСР. Згодом емігрував до Канади.

Подальша доля невідома.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958.

Богдан Паска

**БІЛЬЧЕВСЬКИЙ
Юзеф**

(Bilczewski Józef;
справжнє прізвище: Біба;

20.03.1923–26.04.1860) – церк. діяч, римо-катол. архієпископ у м. Львів, святий. Н. у м. Віламовіце (нині Сілезьке в-во, Польща) в незаможній багатодітній родині. Закінчив г-зію в м. Вадовіце (1880) та вступив до дієцезальної духовної семінарії в м. Краків. Вищу теологіч. освіту здобув у Краків. ун-ті. 1884 отримав священницькі свячення

з рук кардинала А. Дунаєвського. Після року пастирської праці скерований на навч. до Відня, Рима і Парижа. У центрі зацікавлень Б. в той час були догматика та християн. археологія. Докторський ступінь з теології здобув 1886 у Відні, 1890 захистив докторську дис. в Краків. ун-ті.

1891 отримав посаду надзвичайного професора зі спец. догматики на теологіч. ф-ті Львів. ун-ту. 1893 став звичайним професором, 1896 – деканом теологіч. ф-ту Львів. ун-ту, 1900 обраний ректором цього ун-ту. Активно займався наук. діяльністю. Наук. значення мають праці Б. з християн. археології, базовані на дослідженнях ранньохристиян. пам'яток, зокр. катакомб, Рима.

17.12.1900 отримав номінацію на Львівського архієпископа: його кандидатура була висунута Апостольським престолом та узгоджена з імператором Австро-Угорщини Францом-Йосифом, котрий видав номінаційний декрет. Консакація архієпископа Б. відбулася 20.01.1901 в катедрі Львова. Згідно з традицією, Б. мав також титул митрополита.

1904 Б. організував перший Марійський конгрес, заохочував ушанування Найсвятішого Серця Ісуса та Пресвятої Євхаристії, підтримував

заснування осередків Т-ва апостольського життя, вшанування блаженного Якова Стреме як небесного заступника Львова і Львів. архієпархії. Дбав про розширення мережі катол. (лат. обряду) церков і парафій. Започаткував (а в деяких випадках і завершив) побудову 300 церк. споруд (найвеличніша – присвячена св. Єлизаветі, зведена у Львові).

Займався доброчинністю. Малогабезпечені й недужі мешканці, сироти його архієпархії отримували допомогу через харитативні організації, що діяли під патронатом Б. (Т-во св. Вінкентія де Поль та ін.).

1914–18 допомагав греко-катол. кліру, переслідуваному рос. окупац. владою. Цілковито підтримав прагнення польс. народу до творення незалежної д-ви. У 11.1918 Б. разом з греко-катол. митрополитом А. Шептицьким доклали зусиль до припинення військ. дій. Однак Б. вважав, що укр. сторона несе більшу відповідальність за розв'язання кровопролиття. Очолював допомогивий к-т, надавав матеріальну допомогу найбільш біднішим мешканцям Львова в час військ. дій.

Похований на Янів. кладовищі у м. Львів. 1944 розпочався беатифікаційний процес, котрий 2001 завершився беатифікацією архієпископа Б. 23.10.2005 Б. зарахований до переліку святих Катол. церкви.

Олег Павлишин

"БІЛЬШОВІК" – часопис Галревкому, друкований орган ЦК КПСГ. Друкувався 07–09.1920 у Тернополі. 1-й номер датується 21.07.1920. Виданий при політвідділі 14 ЧА. Наступні випуски подано від імені "галиц. селянства" та ЦК КПСГ. Опубліковано 16 номерів.

Авторами та редакторами були І. Кулик, О. Досвітній, М. Ірчан та ін. Частину матеріалів передруковували з однойменного київ. видання. Публікувалися також офіц. відозви рад. влади.

Літ.: Галушко М. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886–1944 рр.). Львів, 2008. С. 148.

Микола Вітенко

БІЛЯК
Степан-Юстин

**БІЛЯК
Степан-Юстин**

(11.06.1890–19.10.1950) – адвокат, громад.-політ. діяч, службовець уряду ЗУНР. Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту (1914). Д-р права. Діяч УНДП, чл. ТНК. Засн. читальн-т-ва “Просвіта” в Галичині.

У роки ПСВ служив у австр. військ. інтендатурі. Службовець Президії РДС (м. Станиславів, 13.02–22.05.1919). Секретар укр. дипломатичної місії на переговорах з делегацією уряду Польщі (30.10.1919). Діяч Львівської делегації УНРади (1920–23).

Учасник перемовин з головою польс. уряду В. Вітосом у Львові (3.08.1921). Адвокат у Городку та Львові, захисник на політ. суд. процесах. Чл. Союзу укр. адвокатів. Посол сейму 2-ї Речі Посполитої від УНДО (1928). Посадник м. Львів (1941). Після ДСВ емігрував до США.

П. у м. Маямі (США).

Літ.: Біляк Степан // ЕУ. Т. 1. Львів, 1993. С. 135; *Гловацький І. Ю.* Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 44; *Мудрий В. Д-р Степан Біляк // Свобода.* 1950. 9 листоп. Ч. 261. С. 3; *СВ [Brzoza Cz.] Bilak Stepan // Kto był kim w drugiej Rzeczypospolitej.* Warszawa, 1994. Wyd. 1. S. 235.

Олег Павлишин

**БІЛЯЧ
Іван**

(д. і м. н. н. – після 1931) – хорунжий УСС, командир чети в сотні Д. Вітовського (1914), один з організаторів Корпусу Січових стрільців. Сподвижник В. Дідушка, Є. Коновальця, скерований ними до Легіону УСС для агітації за об'єднання УСС з корпусом Січових стрільців та ДА УНР (1918). Один із поборників більшовицької ідеології. Займався розвідувальною та контррозвідувальною діяльністю.

Літ.: *Головацький І.* Василь Дідушок: полковник, отаман; хроніка життя і діяльності (1889–1937). Львів, 1998; *Лазарович М.* Легіон Українських Січових Стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

Богдан Якимович

**БІЛЯЧ
Михайло Іванович**

(27.08.1891–13.09.1938) – старшина УГА, журналіст, редактор. Н. у с. Хільчиці (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї селян. 1913 екстерном закінчив філію Академіч. г-зії у Львові. Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту, завершив студії 1917.

Учасник Листопадового чину в Золочеві; перший ред. газ. “Золочівське слово” (виходила з 23.11.1918). В складі ГА перебував за Збручем; 1.08.1919 отримав військ. звання четаря. В ЧУГА навесні 1920 призначений секретарем її політуправління.

Залишився в рад. Україні, проживав у Харкові, працював у редакції газ. “Радянське село” і вид-ві “Рух”. Заарештований 1931, звинувачений як “активний член Українського національного центру”. На підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з постановою Колегії ОДПУ СРСР від 7.02.1932, ув'язнений на 3 р.; покарання відбував на буд-ві Біломорканалу. Повернувшись після дострокового звільнення в Харків, був ред. у вид-ві “Пролетаріат”, співробітником газ. “Вісті”, перекладачем. Заарештований вдруге восени 1933 за безпідставним звинуваченням у шпигунстві та ув'язнений на 3 р. Від 1936 – на засланні в с. Черевково (нині Краснобор. р-ну Архангел. обл., РФ), працював рахівником. Там заарештований втретє, необґрунтовано звинувачений у “систематичній націоналістичній і контрреволюційній діяльності”. Згідно з постановою трійки при УНКВС по Архангел. обл. від 28.08.1938 розстріляний у с-щі Чиб'ю (нині м. Ухта Республіки Комі, РФ).

Петро Гуцал

**БІРЧАК
Володимир Іванович**

(12.03.1881–21.09.1952) – письменник, наук., пед. і громад. діяч. Н. в с. Любимці (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. Студентські роки провів у Львові та Кракові, випускник філос. ф-ту. Під час навч. у Львів. ун-ті належав до літ. гуртка “Молода муза” (1906–09), видавав журнал “Світ”. Захистив дис.

з укр. філології та історії Сх. Європи. Був викладачем у міськ. г-зіях Львова, Дрогобича, Самбора. Дійсний чл. НТШ, співпрацював з М. Грушевським.

Вступив до УСС, воював від Львова до Києва. Делегат УНРади з кін. 1918 від УСДП. З серед. 1919 – доц. Кам'янець-Подільського ун-ту в УНР.

1920 емігрував до ЧСР, у міжвоєн. період проживав на Закарпатті. Працював інспектором Шкільного відділу земського уряду в Ужгороді, викладав укр. мову, філософію і теологію в Ужгородській і Мукачів. г-зіях. Водночас активно займався культосвіт. україно-фільською діяльністю. Автор кількох підручників для місц. шкіл, виданих у Празі ("Руська читанка" для I (1922), III (1923) і IV (1924) класів г-зій і міськ. шкіл). Один із кер. укр. молодіжної орг-ції "Пласт" (з 1934 – голова Крайової пластової старшини Підкарпатської Русі), т-ва "Просвіта", входив до редколегій час. "Народ", "Укр. слово" та ін.

1938 підтримав карпато-укр. автономію у складі ЧСР, 1939 брав участь у роботі уряду Карпатської України в Хусті. Після окупації угорцями краю в 03.1939 очолював Укр. евакуаційну комісію (до 30.04.1939). Згодом виїхав до Праги, де проживав під час ДСВ.

1945 заарештований в Ужгороді й засуджений за "укр. бурж. націоналізм" на 20 р. Перебував у в'язницях

НКВС у Харкові, м. Маріїнськ (Кемеровської обл.).

П. у таборі м. Тайшет (нині Іркутська обл., РФ), де відбував покарання з 03.1951. Реабілітований посмертно 1990.

Публікувався під час навч. у Львів. г-зії, друкував короткі оповідання у час. "Руслан" і "Діло". Перше його окреме вид. вийшло 1902 у Львові ("Матура (Новели)"). Автор повістей "Василько Ростиславич" (у 2-х т., Берлін, 1923), "Проти закону" (Львів, 1936), "На нових землях" (Львів, 1938), "Кар'єра" (Краків – Львів, 1943) та ін., споминів "Карпатська Україна" (1939), літературознавчих і мовознавчих розвідок.

Тв.: Бірчак В. Карпатська Україна. Спомини й переживання. Прага, 1939; *Його ж.* Літературні стремління Підкарпатської Русі. Ужгород, 1937.

Літ.: Бірчак В. // ЕУ / гол. ред. В. Кубійович. Т. 1. Львів, 1993. С. 139; Бірчак Володимир Іванович // ЕУ. Т. 1. К, 2003. С. 297, 298; Пластовий альманах з нагоди п'ятдесяти-річчя українського Пласту на Закарпатті. 1921–1971 / зложив С. Пап-Пугач. Рим, 1976. С. 144, 145; *Хлантал.* Літературне Закарпаття у ХХ ст. Біобібліографічний покажчик. Ужгород, 1995. С. 57–61.

Ігор Райківський

БЛАВАЦЬКИЙ Василь Ілліч

(16.02.1889–20.03.1944) – громад. і військ. діяч. Н. в с. Стронятин (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). 1908 закінчив 3-ю польс. г-зію ім. Франца-Йосифа у Львові. Відразу вступив до Львів. ун-ту, випускник юрид. ф-ту.

Під час ПСВ – старшина Коломий. полку крайової оборони на Італ. фронті. Перед розвалом Австрії повернувся з полком до Коломиї і, як командант відділу з 300 стрільців, на поч. 11.1918 направлений до Львова. Згодом призначений військовим командантом Чорткова. Разом з ГА перейшов Збруч. 1.09.1919 підвищений у ранзі до поручника і, перехворівши плямистим тифом, дістав посаду шефа законодавчого відділу Мін-ва юстиції УНР. Ще двічі перехворівши тифом у

БЛАГОДИР Олександр

Кам'янці-Подільському, повернувся до Галичини.

Адвокат. практику проходив у м. Велічка біля Кракова, де познайомився з майбутньою дружиною. Отримавши призначення на адвокат. працю в м. Сяніч, розпочав просвітницьку роботу: організував хори в повіті (сам диригував), концерти, повітові співочі фестивалі. Відновив повітову філію "Просвіти", вкладав у нац. пробудження лемківського нас. власні кошти. Все це робив попри опір поляків і місц. русофілів.

1926 заснував у Сяноці Лемківський союз кооператив, став спочатку його директором, а пізніше головою Спостережної ради. Завдяки їй на кошти Б. в Сяноці засновано т-ва "Сільський господар", "Луг". Як адвокат стояв на захисті громадянських прав українців. За подвижницьку, просвітницьку працю на Сяноччині заслужено названий будителем Лемківщини.

Загинув біля м. Городок від кулі польсь. боївки.

Сергій Перепічка

БЛАВАЦЬКИЙ Дмитро Ілліч

(24.08.1891–29.07.1941) – громад. і військ. діяч. Н. в с. Стронятин (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). 1910 закінчив з відзнакою Академіч. г-зію у Львові, поступив на правн. ф-т Львів. ун-ту.

Під час ПСВ – старшина 22-го піх. полку на фронті. Отримав військ. звання четаря. В часи польсь.-укр. війни бойовий старшина в групі "Схід". 1.01.1919 підвищений у ранзі до поручника, далі командант 9-го піх. куреня 4-ї Золочів. бригади. Брав участь у Чортків. офензиві. Влітку 1919 інтернований у таборах у ЧСР. Продовжив навч. у Празькій вищій госп. шк.; завершивши правн. студії в ун-ті, став д-ром права. На поч. 1920-х повернувся до Галичини, нострифікував диплом, дістав направлення на практику до Підгайців (Тернопільщина), де познайомився з майбутньою дружиною – М. Яремович. Під час перебування в Підгайцях, крім професійної діяльності, займався орг-цією хорів.

Отримавши посаду судді в Бережанах, займався там теж просвітницькою діяльністю, диригував місц. хором "Боян". Пізніше був переведений суддею в Бібрку (до 1934). Разом зі старшим братом Василем був учасником львів. хору "Боян" під кер-вом композитора С. Людкевича. Давав пожертви на укр. установи. Як покарання за активну укр. діяльність, переведений на польсь.-нім. кордон до м-ка Влоцзова, де працював суддею до 1939.

1939 повернувся до Львова, але в 10.1939 разом з племінником М. Хом'яком та швагром Є. Ловицьким утекли через "зелений кордон" до Польщі, на тер-ю Ген. губернаторства. М. Хом'як влаштувався редактором у "Краківських вістях", Є. Ловицький відкрив адвокат. канцелярію в Любліні; Б. призначений на посаду головного судді в Холмі, де працював до кінця життя.

П. у м. Краків, де й похований на Раковицькому цвинтарі.

Сергій Перепічка

БЛАГОДІР Олександр

(серед. 1880-х–1944) – військ. діяч, музеєзнавець, журналіст, меценат Музею НТШ у Львові. Н. в м. Вінниця. Середню освіту здобув у Білоцерків. г-зії. Вступив до Київ. комерц. ін-ту, але навч. перервала ПСВ.

Після закінчення військ. школи став першим дир. Музею-архіву війни й революції 1914–17 рр. (засн. у 05.1917 при культ.-освіт. комісії Всеукр. ради військ. депутатів). У 04.1918 за дорученням Мін-ва освіти УНР Б. входив до складу комісії у справі повернення з Росії “колиш. Держ. архівів, військ. клейнодів та старовин. речей, дорогих укр. громадянству”. Уклав список військ. речей істор. х-ру, що знаходилися в Росії і підлягали поверненню до України. Учасник боїв під Житомиром у 02.1918. Підготував розділ для календарика “Українець” (виданий у ДСВС у Станиславові). З 03.1919 – дир. військ.-істор. музею в Ходорові (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). У 04.1919 Б. збирав у с. Жаб’є (нині смт Верховина) матеріали для музею.

У 05.1920 в Києві ств. Комісія з охорони пам’яток старовини та мист-ва (голова – М. Біляшівський), до складу якої входили Д. Щербаківський та ін.; Б. представляв укр. військ. стр-ри. Брав участь у засіданнях Секції мист-в УНТ у Києві; 16.05.1920 виголосив доповідь “Справа охорони старовини на Правобережжі та в Галичині”, звітуючи про стан архіт. та мист. пам’яток, які обстежував з поч. 1919, і повідомляв про велику кількість знищених архівів. Секція постановила звернутися до уряду з проханням видати закон про заборону вивозу предметів старовини й мист-ва за межі України. У Вінниці очолив К-т охорони старовини, якому вдалося облаштувати б-ку (40 тис. т.) та музей. У 2-й пол. 1920 Б. продовжував збирати й охороняти військ.-істор. документи, очолював істор. підвідділ Військ. історично-інформ. відділу штабу армії УНР.

Б. працював у Кам’янці-Подільському, Вінниці, згодом у Галичині. Спочатку оселився у с. Шманьківці на Чортківщині, де створив хор при місц. читальні “Просвіти”. Влітку і восени 1922 брав участь у виставах літ.-артистичного театру “Розрада” при Союзі діячів укр. театр. мист-ва Галичини у Львові.

Автор оповідання “На грані”, кількох рукописних спогадів: “Короткий денник” (1919), “Щоденник” за промі-

жок часу 28.08–7.09.1919, “Спогади про Київ” за 20.09.1919–4.11.1920.

1926 переїхав до Львова, був чл. Т-ва укр. емігрантів у Львові (голова – П. Холодний). Наприкінці 1930-х обіймав посаду уповноваженого від Укр. військ.-істор. т-ва (засн. 1.03.1926). Листувався з В. Дорошенком (збереглося 3 листи за 1921–43 в Літ. архіві-музеї чес. л-ри в Празі).

Б. – меценат НТШ, сприяв збагаченню фондів Музею НТШ у Львові. 24.12.1922 на інвентарний облік зараховано 94 предмети, які подарував Б.: а) ілюстрації (карикатури, видані урядом РСФРР за 1920 (10 шт.); б) дерев’яні печатки, бронз. хрести, австр. медалі (за 1848–1920), ін. військ. відзнаки, а також штабні карти ЗУНР за 1919 (23 шт.); в) портрети військових УНР (“визначні герої всіх куренів VI Запорізької бригади”), датовані 1920 (61 шт.). 12–13.04.1932 подарував Музею НТШ збірку військ. поштівок та збірку банкнот. 1920 подарував Б-ці НТШ у Львові 20 кн. і зб. часописів, 1921–22 – ще книги та зб. рукоп./газет. 10.04.1932 передав до відділу рукописів Б-ки НТШ документи з часів визвол. б-би, зокр. документи колиш. Гетьман. архіву.

1941 заарештований і вивезений на заслання. П. у таборах ГУЛАГу.

Літ.: Добрянський О., Старик В. Бажаємо до України! змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 19, 50; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / гол. ред. Я. Ісаєвич. Львів, 2009. С. 20; *Ковалів Ю.* Благодир Олександр // Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія. Т. 1. Львів, 2012; Львівська Національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка: переміщення і втрати фондів (збірник документів і матеріалів). Т. 1. 1939–1945 / упоряд. Г. Сварник. Львів, 2010. С. 181; *Нестуля О. О.* Біля витоків державної системи охорони пам’яток культури в Україні. К.; Полтава, 1994. С. 175–76, 217; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007. С. 6; *Федорова Л. Д.* Київське воєнно-історичне

БЛИЗНАК Микола

товариство в пам'яткоохоронному і краєзнавчому русі Наддніпрянської України початку 20 ст. К., 2005. С. 77.

Юрїй Ковалієв

БЛАЖКЕВИЧ

Іванна Омелянівна

(дівоче прізвище: Бородієвич;

09.10.1886–02.03.1977) – дитяча письменниця, педагог, громад. діячка. Н. в с. Денисів (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). Навч. в початковій шк. в с. Денисів (1893–96), закінчила 3 класи Терноп. віділової школи (1896–1900). Активно

займалася самоосвітою. 1912–14 працювала у школі с. Суботів, 1918–20 – с. Залуква (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.). 1920 здала екстерном іспит у Львів. учительській семінарії.

З 1914 після мобілізації чоловіка на фронт керувала Залукв'янською школою. Створила орг-цію "Сирітський захист" для воєн. сиріт (1917), к-т допомоги тим, хто повертався з військ. полону, та вимушеним переселенцям (1918). Налагодила роботу відділу "Сільського господаря", кооперативи "Власна поміч", читальні.

1.11.1918 у Львові однією з перших склала присягу на вірність ЗУНР. На її заклик сотня селян Залукви 2.11.1918 перебрала владу в Галичі. Особисто керувала роззброєнням місц. польс. жандармерії. Збирала віча в навколишніх селах з метою мобілізації добро-

вольців до укр. війська. Єдина жінка в складі повітової УНРади в Станиславо-ві. Зазнала переслідувань з боку польс. влади. Влітку 1919 за 12 днів пережила 17 обшуків та 8 арештів. Щоб уникнути ув'язнення, 5 місяців переховувалася у лісах поблизу с. Крилос та м. Рожнятів.

1920–22 – учителька шк. ім. М. Шашкевича в Станиславо-ві. З 1923 проживала в с. Денисів, працювала в кооп. сфері; заснувала дитсадки, самоосвітні гуртки, госп. курси. Вела б-бу за права жінок. 1928 – канд. у послы до сейму від УСРП. За активну громад. роботу 15.11.1938 важко травмована польс. жандармами. Дир. с.-г. школи в Денисові (1941–43).

Чл. Спілки письменників України (1963). Ініціатор створення Денисів. краєзнавчого музею (1967). Автор численних збірок дитячих творів, пед. посібників, статей з питань економіки, етнографії, спогадів про І. Франка, В. Стефаника, О. Кобилянську та ін.

Тв.: *Блажкевич І.* Листопадовий спогад // Літопис Червоної Калини. 1937. Ч. 12. С. 4–6; *Її ж.* Спогади (30.7.1914 – 4.10.1921 рр.) // Дзвін. 1991. № 5. С. 117–129; № 6. С. 136–147.

Дж.: ДАТО. Ф. 3205. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 1–23.

Оксана Дрогобицька

БЛИЗНАК

Микола

(1889–1968) – військ. діяч, булавний ГА. Н. у с. Кам'янка-Волоська (нині с. Нова Кам'янка Жовків. р-ну Львів. обл.). Служив у австр. армії, був комендантом постерунку жандармерії.

У часи ЗУНР – булавний 9-ї Белз. бригади ГА. Входив до польової жандармерії 1-го корпусу ГА. 07.1919 у складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. Брав участь у боях проти більшовиків та білогвардійців. 1920 – у складі 2-ї бригади ЧУГА; потрапив у польс. полон. Під час перевезення до табору в Тухолі втік зі Стрия до ЧСР. Перебував у таборі для інтернованих укр. військових у Йо-зефові (ЧСР). Згодом емігрував до США.

П. у США. Похований на цвинтарі Св. Андрія у м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 662.

Богдан Паска

БЛИЗНЮК

Юрій Іванович

(1872–1954) – четар ГА. Н. у с. Старі Кути (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув середню освіту.

Ветеран ПСВ, воював на Серб. фронті. У період ЗУНР – старшина гармат. полку Бережан. бригади 2-го корпусу ГА.

У міжвоєн. час – бригадир буд. бригади. Зводили на карпат. ріках гідроструди, мости, проклали вузькоколійну дорогу з Брошнева до Осмолоди. За рад. доби займався домашнім г-вом.

Похований у с. Старі Кути.

Літ.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 156.

Петро Сіреджук

БЛЯВКОПФ

Вільгельм

(01.12.1894–10.1944) – інж., старшина ГА. За національністю єврей. Н. в м-ку Отинія (нині смт Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї торгівця. 1913 закінчив реальну шк. в Станиславові, навч. у політех. шк. у Львові.

Під час ПСВ служив в австро-угор. армії на фронті, став четарем. В ГА – від 18.11.1918; 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. У 03.1919 переведений на військ. службу в Тернопіль. У 07.1919 в складі 18-ї бригади перейшов на Наддніпрян. Україну. У 04.1920 потрапив у польс. полон; зумів утекти з нього і перебрався в ЧСР, де перебував у таборах для інтернованих у Ліберці і Йозефові. Після звільнення завершив вищі тех. студії. Проживав у Празі, працював інж.

Відправлений нацистами разом з дружиною і дочкою 8.07.1943 у гетто в Терезіні (Чехія), звідти 28.09.1944 – у концтабір біля Освенцима (нині місто Малопольського в-ва, Польща), де вся родина загинула.

Петро Гуцал

БОБЕРСЬКИЙ

Іван Миколайович

(крипт.: Оеи, Оей, Оси, Б. Б., Бб, І. Б-кий; 14.08.1873–17.08.1947) – педагог, редактор, журналіст, основоположник укр. тіловиховної і спортової традиції, громад. і держ. діяч. Н. в с. Доброгостів (нині Дрогобицьк. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Навч. у г-зіях м. Новий Санч (1884–87), м. Самбір (1887–91), на філос. ф-ті Львів. ун-ту та ун-ті м. Грац (1891–99), де здобув фах учителя нім. мови і спеціаліста з фіз. виховання. Вивчав досвід нац. гімнастичних с-м (нім., швед., укр.). Учитель нім. мови і гімнастики (руханки), зав. німецькомовною б-кою в Дрогобицькій г-зії (1900–01); учитель (1900–05), професор (1905) нім. філології і гімнастики, зав. німецькомовної б-ки Академіч. г-зії (1901–18) та її філії (1906–14), г-зії сестер василіанок (1906–14) та жін. учительської семінарії (1903–05) у Львові. 1901–14 – учитель і наставник перших укр. фахівців з фіз. виховання і спорту (С. Гайдучка, Т. і П. Франків, Д. Білінської, О. Федів, І. Криницького, Є. Любовича, Т. Поліхи, О. Тисовського, Ю. Семотюка, С. Сидорович та ін.). Популяризатор різних видів спорту серед українців. Розробник укр. тіловиховної

та спортивної термінології (копаний м'яч, гаківка, лещетарство, ситківка тощо). Чл. (з 3.10.1901), другий заст. голови (17.11.1901–26.08.1908), голова (26.08.1908–21.11.1918) укр. гімнастичного т-ва "Сокіл" (з 1909 – "Сокіл-Батько") у Львові – керівного осередку укр. сокільського руху. Один з організаторів (1901) та голова (1901–18) учительського кружка руханки при т-ві "Сокіл" у Львові. 1904–14 – автор перших укр. теоретико-методичних праць про різні аспекти фіз. виховання: "Забави і гри рухові" (1904), "Забави і гри рухові. Часть II. Вісімнадцять гор мячевих" (1905), "Забави і гри рухові. Часть III. Копаний мяч" (1906), "Свобідні вправи. Ч. 1. Вправи вільноруч Сандова" (1906) та ін. Засн. (1906) та опікун Укр. спортивного кружка в Академіч. г-зі у Львові. Співзасн. т-ва "Учительська громада" (1.11.1908). Учасник 3-го Міжнар. конгр. в Парижі, присвяченого питанням шкільної гігієни (2–7.10.1910). Ініціатор та організатор викупу земельних ділянок у Львові для створення укр. руханково-спортивного майдану ("Український город"; 1911). Ініціатор створення спортивного т-ва студентів вищих шкіл Львова "Україна" (1911), засн. і меценат укр. скаутської орг-ції "Пласт" (1911), засн. орг-ції "Змаговий союз" (1911). Ініціатор запровадження укр. нац. комплексних спорт. змагань "Запорожські ігрища" у Львові (15–16.10.1911, 29.06.1914). Організатор та очільник I та II краєвих здвигів – укр. сокільських та сокільсько-січових злетів у Львові (9–10.09.1911, 27–29.06.1914). Учасник з'їзду Державного союзу вчителів середніх шкіл Австро-Угорської імперії у Відні (1–2.04.1912). Організатор та очільник участі делегації укр. соколів у VI Всесокільському злеті в Празі (29.06–1.07.1912). 1909–14 – засн. і ред. укр. видань у Львові – "Сокільські вісти", "Вісти з Запорожа", "Пластовий табір", "Календар «Вістий з Запорожа» на 1914 рік" та ін.

Чл. ГУР (1914–15), ЗУР (1915–16). 1914–18 – чл. та скарбник Бойової управи УСС (з 1917 – Центр. управи УСС). Брав активну участь в орг-ції діяльності Пресової квартири та Ар-

тистичної горстки Легіону УСС. Репрент пропаганди Письменичого є ділу в ДСВС (13.11.1918–1919), чет (29.11.1918). Ред. "Вісника Державного Секретаріату Військових Справ" (19120). Повноважний представник ЗУ у США (1919–20) та Канаді (1920), кретар представництва ЗУНР в Кан (1922–24). Долучився до розробки у військ. термінології, однострою у топографічних карт (зокр. залізни ЗОУНР), заснування військ. картогфічного ін-ту.

Записував спогади, вів щоденн збирав документи, світлини та ін. ма ріали про укр. нац.-визвол. б-бу. Час на з цього архіву була представлена виставках УСС у Відні (22.10–17.11.19 та Львові (15.09–31.10.1918), що оз йомили широку громадськість з дія ністю УСС. Згодом ці документи лягл основу Музею історико-воєн. пам'ят НТШ у Львові.

Кер. Укр. відділу корабельної к панії "Кунард" у Канаді (1924–31). яльний чл. Т-ва опіки над переселен цями імені св. Рафаїла в Канаді та У нар. союзу (1924–47). 1932 ініціює створення б-ки у Вінніпезі (Канад ська б-ка ім. Івана Боберського). 193 47 проживав у словен. м-ку Трж звідки походила його дружина Й. П лак. Почесний голова Союзу укр. і кільських орг-цій за кордоном (193 Автор репортажів з Олімп. ігор у Гі міш-Партенкірхені та Берліні (1936).

Похований у родинному гробі Поллаків на кладовищі м. Тржич (Сл венія).

Лит.: Сова А. Військово-політич діяльність Івана Боберського в рс Першої світової війни // Гуманітаї дисципліни у навчально-виховно процесі вищих навчальних заклад [зб. наук. статей]. Вип. 4. Львів, 20 С. 90–100; *Його ж.* Професор Іван Боб ський: життя, присвячене Україні (з і годи 140-ліття від дня народження. Пластовий шлях. Львів, 2013. Чис. 3 (175–176). С. 56–58; *Сова А., Тимча* Іван Боберський – основоположн української тіловиховної і спорто традиції. Львів, 2017.

Андрій Со

БОБЖИНСЬКИЙ**Міхал-Ієронім**

(Bobrzyński Michał Hieronim;
30.09.1849–03.07.1935) – польс. прав-
ник, історик, політик. Н. у м. Краків
у міщан. родині. 1859–67 навч. у г-зії

св. Анни, на правн. ф-ті Краків. ун-ту. Після завершення студій працював у прокуратурі скарбу. 1872 захистив докторат, 1873 – габілітацію, присвячену Нешавським статутам Казимира IV Ягеллончика. 1875 захистив габілітацію з нім. права. Вивчав нім. право в ун-тах Берліна і Страсбурга. З 1877 – проф. історії польс. і нім. права в Краків. ун-ті. Співзасн. Краківської істор. школи. З 1878 – чл. Акад-ї знань (Akademii Umiejętności), почесний чл. Познан. т-ва любителів наук. 1893 – почесний проф. історії польс. і нім. права Львів. ун-ту. З 1878 дир. Крайового архіву актів гродських і земських у Краківі. 1890–1901 – віце-голова Крайової шкільної ради, докладав зусиль для розбудови польс. нар. шкільництва Галичини і заснування однокласних сільс. шкіл.

Прихильник етатизму і сильної держ. влади. Вважав, що д-ва творить народ, а не навпаки.

Б. розробив періодизацію історії Польщі за змістом держ. правління.

Був керівником політ. партії “станчиків” (краків. консерваторів). 1885 обраний послом крайового сейму у

Львові і Держ. Ради у Відні. Після вбивства намісника А. Потоцького і необхідності для Відня пошуку компромісів з українцями напередодні ПСВ був призначений намісником Галичини (1908–13). Єдиний з австр. намісників, який не мав шляхетського походження. У 05.1910 представив віден. урядові програму політики в укр. питанні, пропонував поборювання москвофільства, закриття русофільських закладів, переведення москвофільських урядовців і вчителів на ін. посади, поборювання пророс. тенденцій серед греко-катол. духовенства. Підтримував діяльність УНДП, здійснював поступки українцям, планував відкриття 2 укр. кафедр у Львів. ун-ті та 2 укр. г-зії, однак наткнувся на опір ендеків і подоляків. 17.04.1913 подав у відставку з посади намісника. 1915 заснував Лігу польс. державності.

1917 – міністр Австро-Угорщини в справах Галичини, здійснював заходи щодо сеймової реформи і досягнення угоди з українцями. Брав участь у процесі відновлення Польщі. 1922 розробив 2 проекти автономії Сх. Галичини в складі Польщі, які базувалися на осн. положеннях австр. періоду. За формою вони становили договір між Антантою і Польщею. На виконання рішення сейму від 26.07.1922 уряд Ю. Новака створив комісію експертів для опрацювання законопроекту про автономію, до якої ввійшли Б., В. Гжендзельський, С. Кашніца, В. Годлевський, П. Лонгшамп. Взявши за основу 2-й проект Б., комісія відійшла від форми міжнар. договору і замінила положення автономії воевод. самоуправлінням.

П. у с. Лопухувко біля Познані. Похований на Раковицькому цвинтарі в м. Краків.

Тв.: *Bobrzyński M. Dzieje Polski w zarysie*. Kraków, 1879; *Idem*. “Kazania sejmowe Skargi”: wykład publiczny mianu w dn. 29 marca 1876 r. w Krakowie. Kraków, 1876; *Idem*. O podziale historii polskiej na okresy. Warszawa, 1880; *Idem*. O ustawodawstwie niezawskim Kazimierza Jagiellończyka. Kraków, 1873; *Idem*. Wskrzeszenie państwa polskiego: szkic historyczny. T. 1: 1914–1918. Kra-

БОБИНЬСЬКИЙ
Василь Петрович

ków, 1920; *Idem*. Wskrzeszenie państwa polskiego: szkic historyczny. T. 2: 1918–1923. Kraków, 1925.

Літ.: Сінкевич Є. Г. Краківська історична школа в польській історіографії. Миколаїв, 2010; *Łukomski G., Partacz Cz., Polak B.* Wojna polsko-ukraińska 1918–1919. Koszalin; Warszawa, 1994.

Микола Ґеник

БОБИКЕВИЧ **Микола**

(д. і м. н. і с. н.) – журналіст, музикант, композитор. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Автор опери "Страсний четвер", 3 13.03.1919 – ред. інформаційного щоденного час. "Новини" в м. Коломия, який видавала місц. філія Центр. інформаційного бюро при Директорії УНР.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005; Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005.

Богдан Паска

БОБІНЬСЬКИЙ **Василь Петрович**

(псевд. і крипт.: В. Б., Леліт, Олена Коршун, Шершень; 11.03.1898–02.01.1938) – письменник, перекладач, літ. критик, публіцист, хорунжий УСС, четар УГА. Н. в м. Кристинопіль (нині м. Червоноград Львів. обл.) в родині залізничника. Освіту здобув у г-зіях Львова та Відня, де почав писати оповідання і вірші.

Доброволець Легіону УСС з 1916. Опублікував низку статей і поезій на стрілец. тематику ("Синя чічка", "Стрілецький поклик", "Братам" та ін.). Співукладач "Антології стрілецької творчості" (1917), оригінал якої здійснено рукописно на взірєць старовинних книг, прикрашено великою кількістю заставок та ілюстрацій. Наліжав до пресового гуртка УСС, який готував до видання часопис "Шляхи", співпрацював зі стрілец. рукописним час. "Червона Калина". У складі ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Під час боїв за Львів у 12.1918 поранений

під м. Винники. Після одужання приділений черговим старшиною до військ. канцелярії Диктатора Є. Петрушевича. Боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців; побував у "чотирикутнику смерті". Працював у Видавничому відділі Пресової квартири та редакції друкованого органу УГА "Пролом" (1919), 1920 – шифрувальником укр. радіоприймальної станції в м. Бірзула (нині м. Подільськ Одеської обл.).

З серед. 04.1920 лікувався в м. Київ. Захопившись комуніст. ідеями, зустрічався з кер-вом Галбюро КП(б)У, брав участь у роботі з'їзду червоних старшин, працював у редакціях газ. "Червоний стрілець" і "Галицький комуніст".

У 06.1920 повернувся до Галичини. Активний учасник літ. процесу Зх. України, зокр. співорганізатор групи пролетарських письменників "Горно", з 1923 – видавець і ред. низки видань лівого спрямування, в т. ч. тижневика "Світло" (1925–27) та щомісячного часопису "пролетарських письменників" "Вікна" (1927–30). Зазнав переслідувань з боку польс. влади. Ув'язнений 1926 на 5 місяців у Львів. тюрмі. Захворів туберкульозом.

Улітку 1930 за рекомендацією ЦК КП(б)У разом із сім'єю переїхав до м. Харків, де займався літ. і наук. діяльністю, прийняв рад. громадянство. Чл. літ. орг-ції "Західна Україна" та ВУСПП. Опанував франц., нім., польс. і рос. мови, володів англ., чес., угор., ідиш. Автор вишуканих поезій ("В притворі храму", "Ніч кохання", "Тайна танцю", "Слова в стіні", "Смерть Франка" та ін.), прозових творів ("Гість із ночі", "Страх", "Над Збручем сходило сонце" та ін.).

Восени 1933 заарештований органами ДПУ за начебот належність до "Української військової організації" і засуджений на 3 р. Покарання відбував в одному з соловецьких концтаборів, рік – на буд-ві Біломорсько-Балт. каналу, згодом – на засланні на Соловках. Відмовився написати вірш про Сталіна. 1937 заарештований вдруге, засуджений до вищої міри покарання і незабаром розстріляний. Його дружини вислали на 10 р. до м. Караганда, а

сина відправили в дитроздапольник у м. Курськ. Посмертно реабілітований 26.10.1956. У Червонограді встановлено погруддя Б.

Літ.: Василь Бобинський (літературна сільвета) // Розстріляне відродження: Антологія 1917–1933: поезія – проза – драма – есей / упорядкув., передм., післям. Ю. Лавріненка; післям. Є. Сверстюка. К., 2004. С. 257–260; Дубина М. Василь Бобинський знаний і незнаний // Бобинський В. Гість із ночі. Поезія. Проза. Публіцистика. Літературна критика. Переклади / упоряд. М. І. Дубина. К., 1990. С. 5–32; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 328, 332, 557; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 365.

Микола Лазарович

БОБІНСЬКИЙ Григорій

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч. Під час ПСВ – учасник Легіону УСС. 1915 – вістун, заст. команданта телефонічного від. в Коші УСС. Четар ГА. З 02.1920 – в ЧУГА. 04.1919 – укладач шифрів радіоприймальної станції у м. Бірзула (нині м. Подільськ Одес. обл.).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 557; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 79.

Богдан Паска

БОБІНСЬКИЙ Осип

(26.12.1899–22.10.1962) – військ. діяч, десятник ГА. Н. у с. Фельштин (нині с. Скелівка Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Закінчив Держ. ін-т ручних робіт у Варшаві; склав іспит для учителів середніх шкіл у Львів. ун-ті.

На поч. 11.1918 як доброволець брав участь у боях з поляками в с. Медика біля Перемишля. У 07.1919 з частинами ГА перейшов на Наддніпрянщину. У складі 11-ї Стрий. бригади ГА перебував у “чотирикутнику смерті”, хворів на тиф і чорну віспу. Був у таборах для полонених у Фридрихівці біля Проскурова і на Ялівці біля Львова. Згодом емігрував до США.

П. у м. Філадельфія (США).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966.

Богдан Паска

БОГАЧЕВСЬКИЙ

Данило Сильвестрович

(16.08.1890–11.10.1985) – адвокат, журналіст, офіцер ГА, громад.-політ. діяч. Н. у с. Манаїв Золочівського пов. в родині священика. Брат пор. Олекси Богачевського і митрополита УГКЦ Костянтина Богачевського. Батько вченої-історика Марти Богачевської-Хомяк. Навч. у філії Академіч. г-зії у Львові (1908), на правн. ф-ті Львів. ун-ту (1908–12).

БОБІНСЬКИЙ
Григорій

БОБІНСЬКИЙ
Осип

У роки ПСВ відбув військ. вишкіл у кадрі 9-го полку піхоти австр. армії в Журавиці біля Перемишля. У складі полку служив біля Барановичів та в Одесі (1918). Після утворення ЗУНР вступив до ГА, був комендантом залізн. станції у м. Волочище та м. Станиславів. Воював у складі Золочів. сотні 2-го полку біля Львова. Після переходу ГА за Збруч служив у 4-му Гуцул. курені 11-ї бригади, під командуванням брата Олекси, після смерті якого в 01.1920 перейняв командування куренем. Інтернований польсь. владою в концтаборі в м. Тухоля.

Адвокат. конципієнт у канцелярії Р. Курбаса в м. Рава-Руська (1921–29). Після здобуття ступеня д-ра права – адвокат у Раві-Руській (1929–39). Співорганізатор місц. філій т-в “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сільський господар”. Під час нім. окупації очолював окружний Укр. допомогивий к-т (1941–44).

1944–45 стажувався у Віден. ун-ті. На еміграції в Німеччині 1945–48 організовував просвітницьку роботу в таборах укр. біженців.

1948 виїхав до США. У м. Філадельфія відкрив крамницю канцелярських та реліг. товарів (1952–64). Працював адміністратором кредитної спілки “Самопоміч” (1954–65). Співорганізатор місц. філії Т-ва укр. купців та промисловців. Чл. укр. комбатант. орг-ції у США, голова відділення Укр. катол. т-ва “Обнова” у Філадельфії (1954–67).

Мав широке наук. зацікавлення: соціологія, історія України, геральдика, Шевченкіана. Чл. НШТ Америки, співзасн. і 1-й голова (1957–67) його Філадельфійського осередку. Виступав з наук. доповідями на конференціях НТШ Америки, редагував видання його серії “Бібліотека Українознавства”. Автор спогадів та наук. праць у царині Шевченкіани, біографії свого брата Костянтина Богачевського.

П. у м. Маклейн (шт. Вірджинія, США). Похований у м. Фокс Чейс.

Тв.: *Богачевський Д.* Владика Костянтин Богачевський: перший митрополит Української Католицької Церкви в ЗДА. Філадельфія, 1980; *Його ж.* На возі і під возом. Спомини галицького адвоката. Торонто, 1976; *Його ж.* Табор полонених у Тухолі // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 567–581.

Літ.: *Гловацький І. Ю.* Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 44; *Ковалів Ю.* Богачевський Данило (Bohachevsky Danuło) // Наукове Товариство імені Шевченка. Енциклопедія. К.; Львів; Тернопіль, 2014. Т. 2. С. 219–220; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 280.

Олег Павлишин

БОГАЧЕВСЬКИЙ Костянтин Сильвестрович

(17.06.1884–06.01.1961) – реліг. діяч, публіцист, видавець. Н. у с. Манаїв (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). Закінчив духовну семінарію (1904), Львів. ун-т (1905), Катол. ун-т у м. Інсбрук (Австрія) (1908). Введений у духовний сан

1909 митрополитом А. Шептицьким. Д-р богослов'я (1910). Префект Львів. духовної семінарії, радник Львів. митрополичої консисторії.

Під час ПСВ – капелан 30-го Львів. полку на Італ. фронті. З 1917 – віце-ректор духовної семінарії у Львові, референт Митрополичої консисторії. З 06.1918 – парох катедральної церкви, декан і проф. духовної семінарії у Перемишлі.

У період ЗУНР заарештований польс. владою за оборону укр. населення; 8 місяців перебував у в'язницях Перемишля, Модліна і Домб'є. 1923 через переслідування зі сторони польс. окупац. адміністрації виїхав до м. Рим.

1924 призначений апостольським екзархом для українців у США, висвячений на єпископа; прибув до США. Відкрив Малу духовну семінарію у Філадельфії (1924), Велику духовну семінарію у Вашингтоні (1952). Розбудовував нові парохії, дбав про створення парафіяльних шкіл, колегій. Заснував

двомовний тижневик "Шляхи" (1940), місячник "Ковчег" (1946), Укр. б-ку-музей у Стемфорді (1933). Після ДСВ створив Допомоговий к-т для емігрантів з України. З 1950 – асистент Папського Трону і граф римський; з 1954 – архієпископ. 1958–61 – Філадельфійський митрополит УГКЦ.

П. у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія, США).

Літ.: Блажейовський Д. Ієрархія Київської Церкви (861–1990). Львів, 1996. С. 354; *Романюк М.* Богачевський Костянтин Сильвестрович URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=35759.

Богдан Паска

БОГАЧЕВСЬКИЙ

Олекса Сильвестрович

(04.09.1894–01.1920) – старшина ГА. Брат пор. Д. Богачевського і митрополита УГКЦ К. Богачевського. Н. у с. Любинці (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. Проживав від 1895 у с. Побук (нині Сколів. р-ну Львів. обл.), від 1908 – у с. Красне і від 1912 – у с. Петранка (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.), де його батько перебував на парафіях. 1914 завершив навч. в Академіч. г-зії у Львові. Навесні 1915 мобілізований до австро-угор. армії і після закінчення старшин. школи на поч. 1916 відправлений на Італ. фронт.

В ГА – від кін. 1918, в боях за Львів командував сотнею, потім куренею у групі "Рудки", бригаді А. Кравса; 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. За Збручем був командантом 4-го (Гуцульського) куреня в 11-й бригаді; восени 1919 курінь був приділений до 3-ї д-зії Армії УНР.

П. у шпиталі під час епідемії тифу в м. Гнівань (нині Тиврів. р-ну Вінниц. обл.). Похований на цвинтарі у с. Витава біля Гнівані.

Літ.: Богачевський Д. На возі і під возом. Спомини галицького адвоката. Торонто, 1976. С. 56, 68, 70–71; Жалібна книга. Поіменний список поляглих членів УГА у Визвольній війні. Вип. II. б/м, б/р. С. 2; Листа втрат XI Бригади УГА (1919–1920) // *Гайдукевич О.* Було колись (Зі записника полевого духов-

ника УГА). Львів, 1935. С. 116; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 280.

Петро Гуцал

БОГУ́Н (ЧУДІНОВ) Микола

див. **ЧУДІНОВ (БОГУ́Н) Микола**

БОДНАР

Порфирій-Петро Теодорович

(26.08.1880–24.06.1958) – церк. і громад. діяч, капелан ГА. Н. у с. Торгів Золочівського пов. в сім'ї Т. Боднара й Анни з роду Наливайко. Навч. у нар. шк. в с. Торгів та г-зії м. Золочів.

У 01.1899 вступив до монастиря ЧСВВ у Добромилі. Довічні обіти склав 13.09.1903. Філософ. студії закінчив у монастирі в Лаврові. 1905 перебував у монастирі в Крехові. 1907 розпочав богослов. студії в ун-ті м. Інсбрук. Висвячений на священика 5.09.1909 в Інсбруку. 1909–10 – ієромонах у Кристинополі. Під час "ферій" (канікул) 1910 подорожував Італією, відвідував музеї як дослідник мист-ва, побував у Римі, був на аудієнції в Папи Пія X. 1911 захворів, повернувся в Галичину.

1911 направлений до монастиря у Бучачі, водночас за дорученням єпископа Г. Хомишина був катехитом у 2-х школах. 1912 направлений до монастиря в Крехові, де навчав новиків лат. мови, всесвіт. та укр. історії. 1913 повернувся до монастиря в Бучачі, де працював у Місійному ін-ті, здійснював реколекції для народу, василіан в окремих монастирях та для сестер служебниць у Станиславові.

Під час РСВ перебував 13 місяців у Бучачі під рос. окупацією, надавав духовну опіку пораненим і полоненим, навіть окремим рос. офіцерам, які, попри наявність правосл. священиків, звертались до василіан. 1916 переведений до монастиря ЧСВВ в Краснопущі (Зборівського пов.), у 04.1916 митрополичий ординаріат надав йому парафію в с. Дунаїв.

1918 перебував у монастирі в Краснопущі. У 09.1918 переведений до монастиря у Львові. Напередодні свята св. Михайла перейшов до Жовкви, у зв'язку із захопленням Львова поля-

БОДНАР
Порфирій-Петро

ками. Після відступу ГА зі Львова (20–21.11.1918) обслуговував полонених вояків ГА і в'язнів у польс. концтаборах по всій Польщі. Під час польс.-укр. війни 1918–19 перебував у Жовкві, де надавав духовну опіку пораненим і хворим на тиф воякам ГА і цивільним. Зі вступом польс. армії арештований у Жовкві разом з ін. василіанами, але через хворобу (тиф) 3 тижні залишався у місц. в'язниці, а згодом перевезений до "Бригідок", де після виїзду о. А. Іщак організував душпастирську обслугу хворих (з 06.1919).

Адміністратор парафії при монастирі василіан у Львові (1919–21). У 07.1919 призначений допоміжним капеланом на м. Львів, де обслуговував табір полонених "Бригідки", лікарню на Личакові, польовий суд на Замарстиніві та казарми в будинку інвалідів; з 08.1919 додатково обслуговував табори в Радимні, Ниську й Ланьцуті. У 01.1920, за рішенням УГК й згодою митрополита А. Шептицького та протогумена о. П. Філяса, погодився вступити на службу капелана польс. армії (в чині капітана) для обслуги укр. полонених. У 01–05.1920 відвідав укр. полонених у Варшаві, Рівному, Радивиліві, Ковелі, Бересті та на Пінщині. У 05.1920 повернувся до Львова, де продовжив службу капелана лікарень і таборів. У 01.1921, за рішенням протогумена ЧСВВ, переведений зі Львова до Перемишля.

1922 виїхав до Канади, де проживав до 1958. Спершу душпастирював для вірних на фермер. поселення Мондеру, з 1923 викладав на новіціяті василіан лат. мову, історію, проводив реколекції та місії. 1924–25 – пом. пароха церкви-парафії Св. Миколая у м. Вінніпег (пров. Манітоба).

П. і похований на цвинтарі парафії Св. Петра і Павла у м. Мандер (пров. Альберта).

Літ.: Блажейовський Д. Берестейська ре-унія та українська історична доля і недоля. Т. 2: Київська Вселенська Церква в діаспорі (1751–1988). Львів, 1999. С. 388, 449; *Його ж.* Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігій-

ні згромадження [англ. мовою]. Львів: К., 2004. С. 517; *Його ж.* Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828–1939). Львів, 1995. С. 902; *Його ж.* Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938) [англ. мовою]. Львів, 2002. С. 390; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 81, 93–100, 241, 299.

Олег Єгрешій,

Руслан Делятинський

БОДНАРОВИЧ

Осип Прокопович

(02.05.1895–27.06.1944) – підстаршина ГА, редактор, журналіст. Н. у с. Золотники (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян; рано втратив батька. 1914 закінчив г-зію в Бережанах.

У період ЗУНР був секретарем Підгаєцької ПВК. В складі ГА перейшов за Збруч, служив у Пресовій квартирі, мав військ. звання старшого десятника.

Після війни здобув пед. освіту, однак за фахом не працював. Проживав у Львові. Ред. ж. "Зиз" (1925–27), "Смолоскипи" (1927–28), "Наш прапор" (1933), "Назустріч", "Як на долоні" (1937–38), газ. "Новий час" і "Діло". Друкував у часописах поезії і статті з літературознавства. В "Ділі" опублікував у 01.1935 спомин з часу свого перебування в ГА ("Тифозне Різдво. Записки з перед 15-ти років").

Чл. УВО (1922–24), ЦК УНДО (від 1925), співзасн. і голова Групи укр. державницької молоді (1923–26) та Союзу укр. націоналістичної молоді (1926–28), голова Студентської громади. В час нім. окупації 1941–44 редагував газ. "Українські щоденні вісті" (07–08.1941), "Львівські вісті", "Рідна земля", був відп. ред. газ. "Тернопільський голос", "Станиславівське слово", "Чортківська думка", "Воля Покуття". У 07.1941 обраний заступником голови Спілки укр. журналістів.

П. у м. Львів. Похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Редактор Осип Боднарівч // Рідна земля. 1944. 2 лип.

Петро Гуцал

БОДНАРУК

Євген

(1899–1965) – адвокат, військовик, громад. діяч. Н. в с. Гадинківці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.). Навч. в г-зіях Тернополя та Львова.

1919 воював в УГА. Закінчив юрид. ф-т Львів. ун-ту. Д-р права (1932). Від 1934 – адвокат у м-ку Отинія (нині смт Івано-Франк. обл.), під час ДСВ – в м. Коросно (нині Польща).

Від 1948 – у Канаді. Автор статті про рідне село в книзі "Чортківська Округа" та ін. публікацій.

П. і похований у м. Торонто.

Літ.: Гаврильцьо І. Боднарук Євген // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 152–153.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

БОДРУГ

Ілля Прокопович

(14.08.1893 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, сотник ГА. Н. у с. Вишній Березів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломиї. г-зії (закінчив 1914).

Під час РСВ воював на Італ. фронті у складі 24-го піх. полку австр. армії; важко поранений. 1918 один з організаторів Листопадового "зриву" в Коломиї. У період ЗУНР – інтендант ОВК в Коломиї. 28.08.1919 після відступу рум. армії з Покуття виїхав до Чернівців, згодом до Кам'янець-Подільського.

Восени 1919 у "чотирикутнику смерті" – на Наддніпрянщині, захворів на тиф. Після закінчення військ. дій залишився на Наддніпрянщині, закінчив Одес. ун-т. Викладав у Гросслібентальському агрономічному технікумі в с. Велика Аккарджа (нині смт Великодолинське Овідіопол. р-ну Одес. обл.). 1928 лікувався у Батумі.

19.12.1932 заарештований рад. владою за звинуваченням в участі у контрреволюц. повстан. орг-ції. 14.10.1933 засуджений на 5 р. позбавлення волі. Загинув під час ув'язнення.

Літ.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 142; *Демянюк П.* Бодруг Ілько, син Прокопа // Енциклопедія Коломиїщини. Зшиток 2. Літера Б. Коломия, 1998. С. 81; Ілля Бодруг // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 103.

Петро Сіреджук

БОЖІК

Степан

(11.06.1898–14.02.1971) – правник, старшина ГА, редактор, громад. діяч. Н. у с. Гребенне (нині гміни Любича-Королівська Томашів. пов. Люблін. в-ва, Польща) в сім'ї селян. З дитячих літ проживав у м. Угнів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). 1917 закінчив філію Академіч. г-зії у Львові, мобілізований до австро-угор. армії.

В ГА воював хорунжим. Восени 1919 приділений до д-зії Армії УНР.

Після війни навч. у Львові в Укр. таємному ун-ті, торг. акад-ї; ступінь д-ра права здобув у Краків. ун-ті. Працював пом. адвоката в Журавному, провадив власну адвокат. канцелярію в Богородчанах (1932–39) і Раві-Руській (1942–44).

Влітку 1944 емігрував на Захід. Проживав від 1946 у Бельгії. Співзасн. і довоглітній голова кооперативи "Дніпро" в Брюсселі, чл. гол. ради Укр. християн. руху, Укр. катол. асоціації преси тощо. Ред. час. "Вісті" – органу Укр. допомогового к-ту в Бельгії, часопису отців редемптористів "Голос Христа Чоловіколюбця" (1958 опублікував у ньому

БОЙКІВ
Олександр
(Олекса) Миколайович

істор. розвідку "Українська католицька парохія і церква в Кракові"). Автор багатьох публікацій, зокр. ст.-спомину "З останніх днів УГА" в кн. "Між молотом і ковалом (причинки до історії Української армії" (Львів, 1923), некролога про стрільця УСС Степана Паньківського, праці "Шляхом слави 9-ої бригади УГА".

П. у м. Брюссель. Похований у м. Левен (Бельгія). Після його смерті засновано культурницьку Фундацію ім. д-ра Степана Божика.

Літ.: Д-р Степан Божик помер у Брюсселі в Бельгії // Свобода. 1971. 2 берез.

Петро Гуцал

БОЙДУНИК

Осип

(псевд.: Діброва;
08.10.1895–07.04.1966) – діяч УВО, ОУН. Н. в м. Долина (нині Івано-Франк. обл.). Вояк австро-угор. армії.

З 1918 в ГА, хорунжий. Чл. УВО, організаційний референт повітової команди Долинщини.

1924–29 навч. у Високий торг. шк. в Празі (інж.-економіст). Провідний діяч ГУНМ, чл. редкол. газ. "Національна думка". Учасник І КУН (1929), виголосив реферати на теми "Уваги до економічної політики України", "Уваги до статуту Організації націоналістів". У 06.1930 брав участь у конф. УВО-ОУН у Празі. Восени 1930 повернувся в Галичину, ввійшов до складу Сенату ОУН.

1932 на "Процесі конгресівців" у Львові засуджений на 4р. Працював у редакціях газ. "Голос нації" та "Голос" (1936–38). Уповноважений ПУН із сусп.-громад. роботи (1939–41). Чл. ОУН(м). У 10.1944 арештований гестапо. 1954 – голова УНРади. Автор кн. "Національний солідаризм і українська політика".

П. у м. Мюнхен (Німеччина). Похований на цвинтарі Вальдфрідгоф.

Літ.: Конгрес Українських Націоналістів 1929 рік. Документи і матеріали / упоряд. В. Муравський. Львів, 2006; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007.

Микола Посівнич

БОЙКІВІЧ (БОЙКОВИЧ)

Микола

(1875 – д. і м. с. н.) – тех. працівник, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Заліз. технік, нач. котельні в м. Самбір. Діяч УСДП.

Учасник встановлення укр. влади в Самборі. В 11–12.1918 переоснастив паровоз на бронепоезд й особисто обслуговував його під час боїв з польс. збройн. підрозділами. Брав участь у здобутті українцями м. Хирів. Делегат до УНРади від УСДП (м. Станиславів, 01–05.1919). Під час відступу ГА дістався ЧСР, де залишився в еміграції.

Активний учасник нац. життя укр. громади м. Пльзен, ініціатор відзначення річниць Листопадового чину. Організатор і кошовий т-ва "Січ".

Літ.: Листопадіві свята. Пільзен // Український Самостійник. Ліберець, 1935. 1 груд. Ч. 10. С. 3; Перший листопад 1918. р. в Самборі. Спомин архітекта Миколи Фляка // *Гуцуляк М.* Перший листопад 1918 року на західних землях України зі спогадами і життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. К., 1993. С. 365–370.

Олег Павлишин

БОЙКІВ

Олександр

(Олекса) Миколайович

(псевд.: Граніт, Дубчак, Ігор;
28.08.1896–29.09.1968) – хорунжий УГА, громад.-політ. діяч, журналіст.

Н. в с. Спас (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) в заможній сел. родині. У 1909–14 закінчив 4-класну сільс. нар. шк. та 5 класів Коломий. г-зії.

Доброволець Легіону УСС з 1915. Від 11.1918 учасник польс.-укр. війни 1918–19 та визвол. змагань на Наддніпрянщині. Восени 1920 у складі Гірської бригади через Карпати перейшов до ЧСР, де його разом з ін. вояками УГА 1920–22 інтернували в таборі м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія).

У м. Прага закінчив середню освіту. 1922–24 лікувався після бойового поранення. 1925 вступив на електротех. ф-т Празьк. ун-ту, згодом навч. у Нім. політех. школі. Діяльний в укр. студент. русі: голова Укр. студентської громади в Празі (1920-ті); делегат з'їзду ЦСУС, чл. його Управи (1924–29); ред. "Студентського вісника" (від 1926). Активіст УВО (від 1926) та ОУН, адміністратор ж. "Розбудова нації" (від 1929), секретар голови ПУН Є. Коновальця в м. Женева (1930–31; Швейцарія). Від імені Укр. клубу в Женеві написав "Меморандум", у якому розкрив злочини польс. режиму 1930 в Галичині.

З 1931 проживав у м. Париж (Франція) – засн. і віце-президент Укр. нар. союзу у Франції (від 1932), основоположник і перший ред. (1933–34) газ. "Українське слово", засн. і співробітник першої укр. друкарні у Франції (Париж; 1938), голова теренового проводу ОУН/ОУН(м) у Франції (1938–48). Наприкінці 1940 на 8 місяців ув'язнений нім. владою; 30.06.1941 таємно повернувся до Львова, де брав участь у нараді з питань орг-ції антинацист. б-би. Від 1943 – голова Укр. нар. союзу. 26.01.1944 за орг-цію переправи членів ОУН(м) через Піреней до Іспанії вдруге заарештований гестапо; до 10.1944 перебував у концтаборі Заксенгаузен (Німеччина). Від 28.04.1945 у Парижі – співред. час. "Національна думка", "Розбудова нації", "Державна нація", ред. видань "Бюлетень УНС", "Вісті", "Українське слово", референт преси та інформації ПУН (1954–64), гол. контролер ОУН(м) (1953–55), чл.

Сенату ПУН (1964–68). Автор статей на стрілец. тематику: "Сл. пам. Олена Степанівна", "Гей, у лузі червона калина", "Листопад 1918 року" та ін.

П. у м. Париж (Франція). Похований на цвинтарі Пантен поблизу Парижа.

Лит.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 63–65; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. 1920–1939 роки. К., 2007. С. 633; *Жуковський А. І.* Бойків Олександр Миколайович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=36046.

Микола Лазарович

БОЙКО

Микола Якович

(08.05.1889–02.1969) – агроном, кооператор, старшина УГА. Н. у с. Буцнів (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. 1903–11 навч. в укр. г-зії в Тернополі, згодом студіював агрономію в Кракові.

Від 08.1914 – в австро-угор. армії, як старшина 55-го піх. полку воював на Сербському й Італ. фронтах. До лав ГА вступив у Тернополі в 12.1918, служив у коші 1-го Подільського полку ім. С. Петлюри, потім воював на фронті; мав військ. звання четаря. Перейшов за Збруч, двічі хворів на тиф. Восени 1919 призначений у штаб 5-ї Херсонської д-зії Армії УНР. Потрапив навесні 1920 в польс. полон, перебував у таборах у м. Домб'є і Ланьцут.

Після звільнення працював у кооперації в Галичині. Влітку 1944 емігрував на Захід. 1949 прибув з Німеччини до США.

П. у м. Нью-Йорк.

Петро Гуцал

БОЙКОВИЧ

Андрій

(11.12.1893 – д. с. н.) – військ. діяч, поручник ГА. Н. у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.). Навч. у Станиславів. г-зії, на філос. ф-ті Львів. ун-ту, у старшин. школі в м. Єгерндорф (Німеччина).

Під час РСВ – четар 33-го піх. полку австр. армії на Сх. та Балкан. фрон-

БОЙКО
Микола Якович

БОЙКОВИЧ
Андрій

тах. Закінчив скорострільні курси в м. Мостар (нині Боснія і Герцеговина). У період ЗУНР – поручник ГА, комендант м. Войнилів (нині смт Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.), вишкільний старшина скорострільної сотні в м. Стрий та в період Чортків. офензиви (06.1919). У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. Під час перебування в м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.) захворів на тиф. Служив у 5-й Херсон. д-зії ДА УНР. Після завершення воєн. дій інтернований у таборах Ланьцут і Домб'є (Польща).

У міжвоєнн. період навч. у Віден. ун-ті, де здобув ступінь д-ра філософії (1924). Проф. г-зій у м. Бережани (нині Терноп. обл.) та Регенсбург (Австрія). 1949 емігрував до США. Проживав у Чикаго та Піттсбурзі.

П. у м. Піттсбург.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Шанківській Л. Стрий і Стрийщина у визвольній війні 1918–1920 рр. // "Г". Незалежний культурологічний часопис. 2012. Ч. 70. С. 27–47.

Богдан Паска

БОЙКОТ ВІБОРІВ ДО ПОЛЬСЬКОГО СЕЙМУ Й СЕНАТУ 5 І 12.11.1922.

Восени 1922 нац.-визвол. рух на Зх. Україні набрав нової динаміки. Загострення польс. ситуації спричинило рішення польс. уряду провести в краї вибори до сейму і сенату 5 і 12.11.1922. За задумом польс. властей, вибори мали стати одним із найважливіших заходів анексіоністської політики, а також продемонструвати світові польс. суверенність над укр. тер-єю, остаточно прояснити позицію Антанти.

Питання виборів до польс. сейму і сенату посилили протиріччя між крайовим кер-вом УНТП і урядом ЗУНР. В основі суперечностей були контроверсійні політ. концепції. Якщо розчарування політикою Антанти після Генуезької конф. підштовхнуло Є. Петрушевича до переорієнтації на рад. Україну, то крайовий провід на чолі з В. Бачинським став на автономіст. платформу. Звідси впливали різні підходи щодо виборів польс. парламенту. В. Ба-

чинський та його найближче оточення в НК УНТП виступали за участь у виборах. На їх думку, це зміцнило би позиції української сторони в переговорах з поляками стосовно автономії. Один з провідних діячів УНТП В. Охримович обґрунтовував необхідність участі у виборах тим, що вибрані посли не пішли б до Варшав. сейму, а утворили б Укр. конститuantу.

Еміграційний уряд ЗУНР, ЗГ УНТП, а також ЗГ УНРади, утворена у Відні 21.03.1922, відстоювали ідею бойкоту парламент. виборів, продовження б-би за держ. незалежність Галичини. Для поладження протиріччя В. Бачинський 12.07.1922 відвідав у Відні уряд ЗУНР. У результаті переговорів В. Бачинський погодився з тактикою бойкоту польс. виборів. Голова еміграційного уряду ЗУНР Є. Петрушевич 15.08.1922 звернувся до урядів Антанти з протестом проти виборів у Галичині.

Провід УНТП після деяких дискусій одноставно виступив проти участі у виборах. 26.08.1922 у Львові скликано засідання ШНК УНТП за участю 203 делегатів зі всіх повітів краю. З доповіддю "Сучасний стан справи Східної Галичини на міжнародній арені і внутрішнє становище краю" виступив В. Целевич. Делегати відзначили єдність позиції політ. сил стосовно виборів. У виступах звернули увагу, що всяке угодство не має шансів. Щодо автономіст. настроїв з польс. сторони і щодо виборів до сейму і сенату ставлення укр. нас. було негативним. Піти всупереч настроям мас означало опинитися поза межами укр. сусп-ва. У прийнятій резолюції ШНК УНТП заявив про те, що Сх. Галичина на основі міжнар. трактатів не належить до Польщі. У зв'язку з цим польс. уряд не має права розписувати в Сх. Галичині вибори. Укр. народ не визнавав акту польс. уряду й у виборах участі не візьме. В окремії резолюції ШНК висловив повне довір'я урядові Є. Петрушевича як єдиному правному представникові укр. народу в Сх. Галичині.

Слідом за трудовиками управа УРП 27.08.1922 ухвалила резолюцію про бойкот польс. виборів у Галичині. Того

ж дня відбулося засідання Міжпарт. ради, на якому християнські суспільники підтримали резолюцію про бойкот виборів. Проти участі у виборах висловилися також укр. соціал-демократи і москвофіли. У КПСГ не було єдиної думки. Опозиційна частина партії (васильківці) вирішила бойкотувати вибори, а решта комуністів (каерпепівці), відповідно до настанов ЦК КРПП, оголосила про намір узяти участь у виборах. Створена каерпепівцями легальна орг-ція (Союз пролетаріату міст і сіл) не знайшла підтримки серед укр. населення. До виборчої кампанії в Галичині долучилася також нечисленна угодовська орг-ція – УСП (хліборобів), яка користувалася матеріальною та орг. підтримкою властей. Таким чином, усі укр. політ. сили нац.-державницького напрямку виступили за бойкот польсь. виборів у Галичині.

Інакше склались обставини на Волині, Поліссі, Холмщині й Підляшші. Укр. нас. цих земель, зважаючи на відмінне від Галичини правно-політ. становище, вирішило взяти участь у виборах. 18.04.1922 у Холмі відбувся з'їзд представників укр. нас. Холмщини і Підляшшя, на якому прийнято рішення взяти участь у виборах до польсь. сейму й сенату. Обраний на з'їзді Виборчий к-т згодом об'єднався з ВНК, у результаті чого було створено ЦУВК Холмщини, Підляшшя, Волині, Полісся.

Важливим етнополіт. аспектом виборчої кампанії було ставлення до неї галицького єврейства. Політ. позиція євреїв під час виборів мала немало важне значення для укр.-єврейс. стосунків. На засіданні ШНК УНТП 26.08.1922 промовці відзначали, що укр. сусп-во уважно стежить, хто серед ін. народів, які живуть у Сх. Галичині, займе щодо виборів відмінне становище. У виступах звернуло увагу на те, що імовірна участь галиц. євреїв у виборах може негативно позначитися на досі доброзичливих укр.-єврейс. відносинах. Для пояснення свого рішення про участь у виборах СВК направив свого представника, львів. адвоката Л. Райха до Відня, а потім до Кракова. Під час переговорів з представника-

ми уряду ЗУНР Л. Райх заявив про бажання галиц. сіоністів і надалі підтримувати приятні стосунки з укр. політ. колами. Л. Райх намагався схилити укр. сторону до участі у виборах і створення спільного виборчого блоку. Участь євреїв у виборах К. Левицький розцінив як відхід від нейтральної позиції в польсь.-укр. конфлікті.

З поч. 09.1922 УНТП розпочала практичну реалізацію політики бойкоту польсь. виборів. Політ. тактика партії напередодні та під час виборів була предметом детального розгляду на засіданні ТНК УНТП. 2.09.1922 ТНК затвердив план орг. і пропагандист. заходів партії у період виборчої кампанії. На засіданні ТНК було висунуто гасло "Боротьба проти польської окупації". Цього ж дня у Львові відбулося засідання УНРади, на якому одностайно підтримано рішення Міжпарт. ради про бойкот польсь. виборів. УНРада прийняла також звернення до урядів і парламентів європ. д-в, США, Канади і Японії протест у справі виборів, який було надіслано до Ліги Націй у Женеву.

За рішенням НК УНТП в усіх повітов. центрах краю було створено анти-виборчі к-ти. Користуючись можливістю легальної агітації в масах в умовах виборчої кампанії, к-ти організовували в містах і селах краю сотні нар. віч та мітингів. Зокрема, 10.09.1922 у Львові було проведено мітинг, учасники якого підтримали рішення про бойкот виборів. 8.10.1922 велелюдне нар. віче відбулося у Станиславові.

У 09–10.1922 масовий вічевий рух охопив увесь край. Польсь. власті повідомляли про сотні мітингів, віч, зборів і демонстрацій. Повітова команда поліції в Городенці інформувала воєводу про те, що місц. антивиборчий к-т на чолі з д-ром Т. Окуневським і священиком М. Стрільчиком розіслав членів трудової партії по селах для агітації виконання ухвал з'їзду, підбурення нас. проти виборів. За першу пол. 09.1922 у цьому повіті було проведено нар. віча в 11 селах.

26.09.1922 польсь. сейм видав закон про воєвод. самоуправління, який мав своїм гол. завданням заспокоїти

міжнар. чинники, створити враження про задоволення Польщею вимог укр. нас. і розв'язання польсь.-укр. конфлікту. Закон передбачав створення у Львівському, Станіславському і Тернопільському в-вах сеймиків як найвищих органів воєвод. автономії. Воєвода наділявся правом припиняти дію будь-якого рішення сеймику.

Польс. власті не збиралися вводити закон у дію. Поляки, особливо галицькі, не допускали й думки про його запровадження. Уряд ЗУНР, Міжпарт. рада, НК УНТП розцінили польс. закон про воєвод. самоуправління як пропагандист. захід, розрахований на міжнар. громадськість.

З наближенням виборів нац.-визвол. рух у краї зростає. У деяких місцевостях б-ба набирала форм масштабних диверсій і партизан. руху, переростаючи в повстання проти окупантів. Восени 1922 партизан. загони діяли в 19 повітах Зх. України. За літо й осінь у краї зафіксовано бл. 2300 підпалів фільварків і скирт збіжжя та госп. будівель, що були власністю польс. поміщиків і колоністів. Особливого поширення набрав партизан. рух у Терноп. і Станіславів. в-вах. На Тернопільщині діяв загін під проводом колиш. четарів УГА С. Мельничука та П. Шеремети.

Терноп. воєвода у звіті за 20.10.1922 повідомляв, що партизани розгромили постерунок поліції в Плавчу і вбили коменданта Гловінського, так само вчинили в Козлові, Плотичу, в Августові вбили 2-х поліцаїв. Долинський староста інформував, що ситуація, яка склалася у повіті, є катастрофічною, справа йде до війни. Про загрозу повстання на Гуцульщині в 10.1922 повідомляв косів. староста.

Масові антиокупац. виступи супроводжувалися терористичними актами проти представників влади і т. зв. хрунів (угодовців), які йшли на службу до окупац. властей або ж агітували за участь у виборах.

Повідомлення з місць свідчать, що в окремих випадках власті втрачали контроль над ситуацією, були безсилимими перед стихією масових виступів. 22.10.1922 уряд прийняв рі-

шення про розширення компетенції військово-польових судів, а 29.10 ген. Ю. Галлер видав наказ про розквартирування військ. частин у повітах і підпорядкування їх старостам. На час виборів було закрито кордон з ЧСР, посилено його охорону.

Незважаючи на те, що польс. власті напередодні і в дні виборів вдалися до суворих запобіжних заходів, зловживань і насильства, укр. нас. Галичини бойкотувало вибори. Опираючись на незначну групу "хліборобів", властям вдалося провести лише 5 угодовських кандидатів на чолі з о. М. Ільковим. Понад 60 % нас. краю, тобто абсолютна більшість галиц. українців, вибори бойкотували. МВС Польщі згодом визнало, що укр. нас. Сх. Малопольщі 1922 під впливом політики Є. Петрушевича, з малими винятками, участі у виборах не брало. Бойкот виборів засвідчив провал польс. політики в Галичині, продемонстрував рішучість укр. нас. краю та його політ. проводу боротися проти окупації.

Високу політ. свідомість виявило під час виборів укр. нас. Волині, Полісся, Холмщини, Підляшшя. На Волині не було обрано жодного польс. кандидата. Більшість укр. послів обрали на Холмщині, Поліссі. Укр. представництво в польс. сеймі та сенаті нараховувало 20 послів і 6 сенаторів, які 22.11.1922 об'єдналися в УПР.

Лім.: Кугутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002.

**Микола Кугутяк,
Тетяна Дерещук**

БОЙКОТ МОБІЛІЗАЦІЇ ДО ПОЛЬСЬКОЇ АРМІЇ 1923 – масовий спротив галиц. українців політиці польс. військ.-політ. кер-ва із залучення укр. юнаків до служби у польс. війську.

Проведення мобілізації в Сх. Галичині мало засвідчити належність регіону до Польщі в умовах, коли ще тривали дискусії на міжнар. арені щодо його статусу. Перші спроби залучити нас. краю до польс. війська здійснювалися згідно з Тимчасовим законом про заг. військову повинність від 27.10.1918

та ухвалою сейму від 7.03.1919, спрямованою, насамперед, на польс. нас. Сх. Галичини. При цьому за польс. законодавством громадяни ін. д-в не вважалися військовозобов'язаними. Названі закони передбачали, що особи без громадянства, які проживають на тер-ї Польщі, до війська "будуть призиватися на строкову службу на рівні з громадянами Польської держави, якщо не зможуть довести, що є громадянами іншої держави". Поодинокі факти насильного призову до польс. війська були у 04.1919 в Ярославському пов. У 09.1919 в Городоцькому, Дрогобицькому, Збараському, Чортківському повітах заарештовували колиш. вояків УГА і відправляли до польс. армії. Тоді ж почали складати перші списки юнаків призовного віку, що викликали протести населення. Після ноти протесту, поданої урядом ЗУНР в екзилі до Ліги Націй, польс. влада тимчасово призупинила насильну мобілізацію українців до армії в Сх. Галичині.

Укр. політ. провід у 07.1919–03.1923 послідовно закликав нас. бойкотувати призов укр. юнаків до польс. війська. УНРада та Є. Петрушевич неодноразово подавали ноти протесту урядам країн Антанти проти призову укр. молоді. Антимобілізаційні заклики, відозви 1920–23 поширювала УВО. Всі ці протести мали сенс лише до остаточного врегулювання міжнар. статусу Сх. Галичини.

Польс. влада використовувала питання про мобілізацію укр. юнаків під час переговорів з представниками УНРади. Серед варіантів про надання краю автономії передбачалося проведення призову українців виключно до військ. частин, що перебували на тер-ї краю. Жодна з цих пропозицій польс. влади не була реалізована.

20.01.1920 польс. сейм ухвалив закон про польс. громадянство, за яким усі мешканці Сх. Галичини вважалися громадянами Польщі. Надання громадянства ставало першим кроком для проведення мобілізації до польс. війська. Та наступні спроби призвати до армії осіб непольс. національності здійснено у 04–08.1920, що співпало з

польс.-рад. війною, коли регіон охопили військ. дії. Мобілізацію було зірвано вдруге.

Конституція 2-ї Речі Посполитої 1921 у ст. 91 закріплювала положення, що "усі громадяни зобов'язані пройти військову службу". Мобілізацію 1921 в Сх. Галичині було зорієнтовано на неукр. населення. Місц. поляки та євреї теж неохоче йшли на військ. службу. Єврейс. політ. партії подекуди солідарно з українцями бойкотували призов.

Попри обмеження, на 1.04.1922 майже 2,5 тис. українців з краю таки було мобілізовано. Разом з мобілізованими укр. юнаками з Волині, Холмщини, Лемківщини чисельність українців у польс. війську тоді сягнула 12,4 тис. осіб (8,4 % від усього складу польс. армії).

Польс. влада восени 1922 запланувала здійснити перший заг. призов у Сх. Галичині. Циркуляр МВС від 20.11.1922 роз'яснював, що громадянами стають усі особи, які мають право приватної власності чи постійно проживають в одній із гмін "Східної Малопольщі". Ним передбачалося створення лікарсько-оглядових комісій, що визначали придатність юнаків до служби, а також регламентувалася робота повітов. призовних команд.

10–24.12.1922 працювали лікарсько-оглядові комісії. До них мали з'явитися юнаки 1900 і 1901 р. н. Тернопільського, Станіславського та Львівського в-в. За розпорядженням С. Галлера, списки призовників готували старости гмін на основі парафіяльних церк. метрик. Старости мали проводити роз'яснювальну роботу серед нас., попереджати про ймовірні покарання у разі неявки. До проведення призову залучали посилені наряди поліції та військових.

Польс. влада жила заходів для припинення будь-якої антипризовної агітації. 4–5.12.1922 у сх.-галиц. в-вах було поширено відозви із забороною бойкоту мобілізації. Причетним до агітації за бойкот загрожувало ув'язнення до 14 днів. Попри це призов було зірвано. Укр. юнаки масово не з'являлися до лікарсько-оглядових комісій. 20.12.1922 діяльність цих комісій про-

довжили до 8.01.1923 й надалі до їх роботи більш активно залучали поліцію. Призов здійснювався, як правило, примусово. “Добровільний” призов супроводжувався пограбуванням селян, реквізиціями продовольства, фізичними покараннями і навіть убивствами призовників. Так, 2.01.1923 в с. Гериня Долинського пов. поліція застрелила Й. Гошовського.

Укр. нас. Сх. Галичини навіть за цих умов бойкотувало призов. У результаті мобілізувати до польсь. війська вдалося не більше 20 % юнаків призовного віку. У Косівському пов. не було жодного новобранця. У Снятинському пов. до війська забрали бл. 100 юнаків, а понад 700 ухилилися від призову. Поліція та військові шукали їх у лісах, схованках. Частина молоді тимчасово переховувалася в ЧСР (на Закарпатті), Румунії (на Буковині), УСРР. Були випадки самотравмування серед новобранців. У с. Денисів Тернопільського пов. орг-ція призову переросла в збройний виступ проти польсь. влади. Опір вдалося подолати лише через застосування кавалерії. Загинули були серед укр. селян, польсь. поліцейських і військових.

24.01.1923 мобілізацію до польсь. війська було офіційно завершено. Насправді ж лише змінено її орг-цію. Діяльність лікарсько-оглядових комісій надалі відбувалася тільки за наявності поліції і військових із проведенням облав, застосуванням погроз, побоїв тощо. На батьків новобранців-утікачів накладали великі грошові покарання.

Переломним моментом у рекрутуванні укр. юнаків стало рішення Ради амбасадорів від 23.03.1923, коли на міжнар. рівні Сх. Галичину було передано Польщі. Попри це в усіх сх.-галиц. повітах мобілізація тривала до 05.1923. На 1.05.1923 до польсь. війська вдалося мобілізувати майже 25 тис. українців (75 % від запланованого). Дещо пізніше, коли серед укр. молоді відчувався брак військ. досвіду, УВО та ін. політ. сили стали заохочувати юнаків до служби в польсь. війську.

Б.м.д.п.а. 1919–23 укр. молоді сприяв консолідації укр. сусп-ва навколо ідеї б-би за укр. державність.

Літ.: Кузутяк М. В. Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. Івано-Франківськ, 2002. С. 242–243; Мрака І. Б. Перший призов українців Східної Галичини до польської армії (1922–1923 рр.) // УІЖ. 2014. № 6. С. 65–76; Сливка Ю. Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення. К., 1973; Rusini a pobór wojskowy // Kurjer Lwowski. 1922. 24 grud. S. 2.

Василь Марчук, Ігор Мрака

БОЙКОТ ПЕРЕПИСУ НАСЕЛЕННЯ У ГАЛИЧИНІ 1921

див. АНТИКОНСКРИПЦІЙНИЙ КОМІТЕТ.

БОЙКОТ СПЛАТИ ДАНИНИ – дії, спрямовані на несплату укр. населенням податків польсь. адміністрації до вирішення питання про держ. належність Сх. Галичини, спричинені фіскальною політикою польсь. влади.

Відновлення польсь. режиму в Галичині в ході польсь.-рад. війни супроводжувалося накладенням на укр. нас. краю податків, данини і позики. Закон 9.07.1920 запроваджував 4-етапну с-му задачі збіжжя (жита, пшениці, ячменю, вівса) 2-й Речі Посполитій у вигляді контингенту. Закон 16.07.1920 впроваджував внутр. примусову позику на 15 млрд польсь. марок. Ін. закон 16.07.1920 встановлював 25-відсотковий податок на прибуток. 28.10.1920 сейм ухвалив закон про нову внутр. примусову позику розміром 20 % від усього рухомого і нерухомого майна. Запровадження податків відбувалося в умовах постійних військ. реквізицій польсь. військом майна в укр. населення.

Питання про несплату українцями платежів польсь. д-ві обговорювалося 5–6.12.1921 Нар. к-том УНТП, 8.12.1921 крайовою групою УНРади та Міжпарт. радою. Укр. політики підтримали греко-католич. священників, вимагали від Ізби скарбової звільнити нас. краю від данини, оскільки Сх. Галичина не є частиною Польщі за міжнар. угодами і польсь. законодавством. Серед нас. велася активна пропаганда проти сплати податків.

28.12.1921 Є. Петрушевич на конф. Найвищої Ради союзних д-в у Каннах

звернувся до учасників з нотою, закликавши кер-во Великої Британії та Франції вплинути на Польщу і припинити стягнення "данини".

Масовий бойкот сплати данини відбувався по всій Галичині на фоні піднесення нац.-визвол. руху, активізації УВО, замаху 25.09.1921 у Львові на Ю. Пілсудського і став важливим елементом протиборства українсько-го нас. з окупац. режимом, поряд із бойкотом призову юнаків до польс. війська та бойкотом виборів до сейму і сенату. Бойкот сплати податків українцями Галичини польс. владі вдалося подолати лише після ухвалення 14.03.1923 Радою послів Антанти рішення про передачу Галичини в управління Польщею.

Літ.: Васюта І. К. Галицько-волинське село між світовими війнами. Львів, 2010; *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Ю. Карпенко.* Івано-Франківськ, 2001; *Кугутяк М. В.* Галичина: сторінки історії: нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993; *Його ж.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. Івано-Франківськ, 2002. С. 145–155.

**Олександр Реєнт,
Микола Кугутяк**

БОЙЦУН

Олександр Георгійович

(07.09.1879–18.03.1949) – педагог, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у м. Тернопіль у родині незаможного міщанина Г. Бойцуна та Марії з Луцьких. Навч. у Терноп. та Бережан. г-зіях, на філос. ф-ті Львів. та Празьк. ун-тів. Учитель, проф. Терноп. держ. г-зії (1905–08). Проф. Самбір. польс. г-зії (1908–13, 1915–18). Старшина кружка УПТ в Самборі. Дир. укр. г-зії т-ва "Рідна школа" в Чорткові (1913–14). Чл. укр. т-в "Боян", "Учительська громада", "Сокил" та "Рідна школа". Голова повітової Харчової управи у м. Самбір (12.1918).

Делегат до УНРади від м. Самбір (Станиславів, 01–05.1919). Чл. шкільної комісії УНРади. Гість ("госпітант") радикального клубу УНРади. Арешто-

ваний польс. владою і ув'язнений в тюрмі "Бригідки" у Львові (1919).

Після звільнення викладав у чоловічій та дівочій укр. г-зіях Станиславова (1920–39, 1941–44). Першу рад. окупацію Зх. України перебув у Кракові (1939–41). 1944 емігрував до Німеччини, де керував укр. табірною г-зією.

П. у таборі м. Буцбах (Німеччина).

Літ.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 173–174.

Олег Павлишин

БОЛБОЧАН

Петро Федорович

(05.10.1883–28.06.1919) – військ. діяч, полковник Армії УНР, борець за укр. державність. Н. в. с. Гіздеу (нині с. Ярівка Хотин. р-ну Чернів. обл.). Навч.

в Кишинів. духовній семінарії, але залишив її, вступив до Чугуїв. піх. уч-ща, де організував "укр. гурток для поширення рідного слова". Розповсюджував між юнкерами "Кобзар". 1906 закінчив уч-ще в ранзі підпоручика. Служив у війську на різних посадах.

На поч. ПСВ – ад'ютант 38-го піх. Тобольського полку у званні поручика. Брав участь у боях, 1916 важкопоранений. За хоробрість у бойових діях нагороджений 4-ма орденами. Закінчив службу в рос. армії в ранзі підполковника.

11.1917 організував з добровольців 5-го корпусу Пд.-Зх. фронту рос. армії 1-й Укр. респ. полк, 22.11.1917 призначений його командиром. Сформував старшин. загін. У 02.1918 зі своїм загоном прикривав відступ з Києва. Військ. загони ЦР були зведені в Окремий Запорізький загін під ком. ген. Прісовського та його заст. – Б. Після звільнення Житомира підполк. Б. призначений губернським комендантом Волині. Створив самооборону, навів лад у Житомирі та на його околицях. Б. мав авторитет не тільки серед військових, але й серед містян.

На поч. 03.1918 Окремий Запорізький загін перейменовано в Запорізьку д-зію, до складу якої увійшло 6 полків і автоброньовий дивізіон. Очолював д-зію спочатку ген. Прісовський, а згодом ген. О. Натієв, його заступником і водночас командиром 2-го Запорізького полку став Б. У серед. 03.1918 д-зія була відправлена на фронт і успішно наступала на Харків. Укр. військо 27.03.1918 звільнило від більшовицьких військ Полтаву, а 6.04.1918 – Харків.

У 04.1918 за наказом військ. міністра сформовано окрему групу всіх родів військ Лівобережного фронту, яка під командою полк. Б. 13.04.1918 вирушила з Харкова в наступ на севастопольському напрямку. Здійснюючи багатокілометрові переходи зі щоденними боями, вже 18.04.1918 кримська група вела бій за Мелітополь, переможно штурмувала сиваські укріплення і на 12-й день наступу підрозділи групи Б. зайняли м. Сімферополь.

З приходом до влади гетьмана П. Скоропадського полк. Б. на чолі 2-го Запорізького полку був відправлений на Чернігівщину до рос.-укр. демаркаційної лінії, де військо рад. Росії чинили умови Брестського миру. Перед повстанням Директорії отримав наказ гетьмана про перехід полку на Харківщину. За успішні дії на Чернігівщині П. Скоропадський 5.11.1918 присвоїв Б. звання полковника. В період повстання Директорії полк. Б. перебрав під своє командування Окрему Запо-

різьку д-зію, яку впродовж 2-ї пол. 11 – поч. 12.1918 перетворено в Запорізький корпус.

Тоді ж Б. отримав від Директорії призначення на посаду командувача Запорізьким корпусом і всіма військами Лівобережного фронту, а також наказ захопити Харків, що Б. і виконав у ніч із 16 на 17.11.1918. В Харкові та його околицях була проголошена влада Директорії.

Незабаром військ. частини (всього 4 тис. чол.) під кер-вом полк. Б. змушені були залишити Харків без бою. 22.01.1919 командир Гайдамацького полку О. Волох за власною ініціативою несподівано зняв свій полк з фронту, прибув з ним до Кременчука, де знаходився штаб командувача Лівобережним фронтом полк. Б. й заарештував його “за зраду і недовіру війська”.

У Києві офіційно полк. Б. не пред’являли звинувачення, зтягаючи справу з розслідуванням. З наближенням більшовицької армії до Києва 1.02.1919 Б. вивезли до м. Станиславів, де тоді знаходився уряд ЗОУНР, під нагляд місц. влади. Там мешкав у готелі “Одеса”. ДС мав намір запросити Б. на посаду командувача Збручанським фронтом у війні з поляками, але С. Петлюра просив не призначати Б. на відповідальну посаду до завершення слідства.

Б. виїхав до Тернополя, де відбулася зустріч з Головним отаманом, а звідти до Проскурова (нині Хмельницький).

9.06.1919 звинувачений у спробі держ. перевороту, заарештований. 10.06.1919 звинувачений військово-польовим судом разом з В. Оскілкою у намаганні призначити головою Директорії Є. Петрушевича. Засуджений до страти.

Розстріляний 28.06.1919 неподалік від Кам’янець-Подільського на станції Балин. На поч. 2000-х на місці розстрілу споруджено пам’ятну плиту.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 3866. Оп. 1. Спр. 63; Ф. 1429. Оп. 5. Спр. 12.

Літ.: Брицький П. П., Юрійчук Є. П. Жертва української революції: трагічна доля полковника П. Болбочана. Чер-

нівці, 2005; *Винниченко В.* Відродження нації. Ч. III. К.; Відень, 1920; *Мартос Б.* Оскілко й Болбочан. (Спогади). Мюнхен, 1958; *Монкевич Б.* Спомин з 1918 р.: від Житомира до Харкова; Похід Болбочана на Крим; боротьба за Донецький водозбір. Львів, 1928; *Шемет С.* Полковник Петро Болбочан (Замітки до історії Запорозького корпусу 1917–1919 рр.) // Хліборобська Україна. 36. 7–8. Кн. IV. Відень, 1922–1923.

Петро Брицький

БОЛЮХ

Василь Петрович

(12.01.1889–17.10.1953 (за ін. даними – 17.09.1955)) – громад.-політ., госп. діяч, сотник УГА. Н. у с. Кутківці (нині належить до м. Тернопіль). Навч. у Терноп. укр. г-зії, на правн. ф-ті Львів. ун-ту.

З поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії. Активний учасник нац.-визвол. змагань. У 11.1918 – перший комендант Тернополя і повіту. З переходом ГА за Збруч – комендант Житомира і Проскурова (нині м. Хмельницький).

У міжвоєн. період працював у Тернополі в кооперації, деякий час був головою надзірної ради місц. філії "Українбанку", чл. виділу т-ва "Сільський господар", почесний голова Т-ва укр. купців і промисловців у Тернополі. Діяльний у т-вах "Сільський господар" і "Просвіта". Належав до УНДО, голова, секретар Терноп. повітов. к-ту (від 1925). 1935–39 – посол до польсь. сейму від Терноп.-Збаразько-Золочів. округу. Виступав проти поселення польсь. осадників на ЗУЗ, захищав інтереси укр. нас. Галичини, допомагав членам ОУН.

Під час ДСВ співпрацював з укр. підпіллям. Від 1944 перебував у Австрії та Німеччині, чл. контрольної комісії Центр. представництва укр. еміграції. Чл. УНРади УНР в екзилі.

1949 емігрував до Австралії (від 1950 – у м. Мельбурн), де розвинув громад. діяльність, став першим головою Об'єднання українців Австралії (від 1950). Голова управи Укр. громади шт. Вікторія (1951–52).

П. і похований у м. Мельбурн. У Кутківцях на його честь названо вулицю.

Літ.: Лазарович М. В. Активні діячі ЗУНР на Тернопільщині // "і". Незалежний культурологічний часопис. 2010. Ч. 63. С. 78–90; *Мельничук Б.* Болюх Василь Петрович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 165; Українська Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 35, 126.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

БОЛЮХ
Василь Петрович

БОНН
Франс-Ксаверій

БОНН

Франс-Ксаверій

(04.02.1882–21.11.1945) – священик-редемпторист, громад. діяч, учасник нац.-визвол. змагань. Н. у м. Брюгге (Бельгія). За походженням бельгійець. Восени 1911 приїхав до Галичини, де в монастирі ЧСВВ у Крехові (нині Жовків. р-ну Львів. обл.) вивчав укр. мову і греко-католич. обряди.

Під час ПСВ – адміністратор Терноп. парохії, заміщав вивезеного росіянами пароха В. Громницького, виконував церк. треби в тих селах, де не залишилися священиків. Засуджував насадження православ'я рос. окупац. владою. Завдяки бельг. громадянству мав певний імунітет – росіяни сприймали Б. як представника союзної д-ви.

Від поч. 1919 – капелан ГА, перекладач укр. делегацій на переговорах із місіями Антанти в Галичині. У 11.1919 скерований урядом ЗУНР до Ватикану в складі дипломатичної місії, певний

Франс-Ксаверій БОНН
(сидить) і невідомий монах УГКЦ

час виконував обов'язки голови місії. Від кін. 1921 – у США, де працював серед укр. громад у шт. Пенсільванія.

П. у м. Сант-Дірфілд (США).

Літ.: Волинський Б., Пиндус Б. Бонн Франс Ксаверій // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 168; Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920 роки). К., 2007. С. 62–63; Кравченко О. Українська церковна громада в Тернополі // Тернопіль: погляд крізь століття. Історія міста очима емігрантів. Тернопіль, 1992. С. 27; Лебедович І. Полєві духовники УГА: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 209.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

БОНЬЧУК

Микола

(19.05.1884–08.12.1953) – вчитель, старшина УГА. Н. у с. Саранчуки (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. 1905 закінчив учительську семінарію в Станиславові, працював у нар. шк.

У 08.1914 мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті; іменований четарем. До ГА вступив на поч. 1919, завідував харчовим складом інтендантури 3-го корпусу, перебував за Збручем. 1.08.1919 отримав військ. звання поручника. Зумів уникнути польс. полону і повернувся до Галичини. Згодом працював учителем та управителем нар. шкіл на Станиславівщині й Бережанщині (с. Потуроти).

Влітку 1944 емігрував на Захід, 1949 переїхав до США.

П. у м. Бісвілл (шт. Огайо).

Петро Гуцал

БОРЕЦЬКИЙ

Павло

(28.02.1895–03.03.1968) – педагог, громад. діяч, підприємець. Н. у с. Слобідка Струсівська (нині Кам'янка Теробовлян. р-ну Терноп. обл.). Закінчив г-зію в м. Теробовля.

Після Листопадового “зриву” служив у жандармерії ЗУНР у с. Струсів (нині Теробовлян. р-ну).

1922 емігрував до Канади, поселився в Алтеріо. 1923 переїхав до Вінніпега, 1924 – до Форт Вільяма (пров. Онтаріо), де діяльний в УСГ, УНО та ін. орг-ціях. Тривалий час учителював у “Рідній школі” при укр. катол. читальні “Зоря”. 1929–35 провадив власну крамницю споживчих товарів. 1953–68 працював у власному готелі “Нігінг Готел”.

П. у м. Вінніпег (Канада).

Літ.: Мельничук Б. Борецький Павло // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 69.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

БОРІМ

Іван Васильович

(01.03.1898–26.06.1944) – підстаршина ГА, лікар. Н. у с. Дібча (нині гміни Адамівка Переворськ. пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сім'ї селян. 1910–14 навч. у г-зії в Ярославі, потім у польс. г-зії в Перемишлі. Навесні 1915 евакуйований до Росії. У Саратові до 1918 навч. в г-ії, студіював медицину в ун-ті; одночасно працював від поч. 1919 в консульстві УНР в цьому місті.

У серед. 1919 повернувся в Україну і вступив до ГА. Служив у військ. шпиталі, перехворів на тиф.

Заарештований у 01.1920 польс. військовими і кілька місяців ув'язнений у Львові. У зв'язку з невизнанням польс. властями освіти в Саратові, 1922 в укр. г-зії в Перемишлі склав випускні іспити. 1925 закінчив курси мед. ф-ту Укр. таємного ун-ту у Львові, продовжив від 1927 вищі студії у Краків. і Львів. ун-тах, 1935 здобув диплом д-ра

медицини. Працював приватним лікарем у Ярославі. Чл. укр. т-в, Укр. окружного к-ту (від 1940). Викладав також гігієну в укр. г-зії і торг. школі.

Вбитий польс. терористом під час прийому пацієнтів у своїй клініці.

Петро Гуцал

БОРИС

Омеля

(20.08.1895–24.02.1929) – лікар, старшина ГА. Н. у с. Борщів (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) в сім'ї селян. 1914 закінчив Академіч. г-зію у Львові.

Під час ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті, став хорунжим. В ГА – від кін. 1918, згодом служив у 1-му полку 1-ї бригади УСС. 1.03.1919 отримав військ. звання четаря.

Після війни відбув мед. студії у м. Грац (Австрія). Нострифікувавши диплом д-ра медицини у Познан. ун-ті (Польща), проживав і працював шкільним лікарем у Тернополі, брав участь в укр. громад. житті міста.

П. у м. Львів, де й похований на Янів. цвинтарі.

Петро Гуцал

БОРИСОГЛІБСЬКА

Ганна Іванівна

(справжнє прізвище: Сидоренко-Свидерська; 26.12.1867–26.09.1939) – укр. актриса. Н. у м. Себеш (нині Псковська обл., РФ). Закінчила Харків. школу "Доброчинного т-ва". 1886 при Харків. ун-ті склала іспит на звання нар. вчи-

тельки. Вчителювала в с. Новоселівка на Харківщині, де організувала учнівський театр.

1887 розпочала сценічну діяльність у аматорському театр. гуртку в м. Слов'янськ (нині Донец. обл.). 1888–1902 працювала у професійній трупі М. Кропивницького. 1900–17 – провідна актриса в трупах П. Сакаганського, І. Карпенка-Карого, М. Садовського, Т. Колесниченка.

1917–18 – у 1-му Держ. укр. нац. театрі; 1918 – співорганізаторка Держ. драм. театру. 1919–25 виступала в укр. театрах Галичини, працювала в мандрівній трупі т-ва "Укр. театр" та в театрі т-ва "Укр. бесіда" (Львів) під кер-вом О. Загорова. 1922 в складі театру М. Орла-Степняка побувала з гастролями в Станиславові (нині Івано-Франківськ) та Коломиї (нині Івано-Франк. обл.). 1925–39 – провідна актриса Київ. укр. драм. театру ім. І. Франка.

П. у м. Київ, похована на Байковому кладовищі.

Лит.: Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005; Веселовська Г. Борисоглібська Ганна Іванівна // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=37193.

Богдан Паска

БОРКІВСЬКИЙ

Іван Іванович

(08.12.1898–17.03.1976) – археолог, військовик. Н. у с. Чортовець (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) в багатодітній родині залізничника.

До оборони ЗУНР зголосився з двома рідними братами. Учасник боїв за Львів на Сихів. відтинку. Четар ГА, команд. 7-ї сотні 2-го Станиславів. куреня, героїчно проявив себе під час Чортків. офензи (06.1919). Про цей період згодом опублікував спогади "Удар на Чортків" ("Літопис Червоної Калини". 1938. Ч. 7–8). У 08.1920 в складі групи А. Кравса, що пробилася через Карпати на тер-ю ЧСР потрапив до табору військовополонених у Ліберці, звідки в 06.1921 всіх галичан перевели до табору в Йозефові. Командиром табору призначено А. Вольфа. 5 тис. галичан з дозволу влади ЧСР зберегли військ.

орг-цію, утворили бригаду в складі 3-х куренів, яку очолював ген. В. Курманович. Б. перебував в укр. таборі в Йозефові в 3-й бригаді.

Від поч. 1920-х проживав у Празі, де закінчив навч. в г-зії, потім відвідував 2 семестри педін-ту.

1922–29 у Празьк. ун-ті вивчав археологію (у проф. Л. Нідерле), зосередив головню на проблемах раннього неоліту. Укр. походження зумовило тематику перших пошукових досліджень, що полягали у вивченні взаємозв'язків Середньої та Сх. Європи у давнину. В докторській дис. "Східна культурна область і питання культури шнурової кераміки" Б. поставив питання походження неолітичної і к-ри шнурової кераміки, вказав на її сх. мотиви і походження. Свої висновки оприлюднив на 1-му доісторичному конгресі в Лондоні (1932). Працю опублікував уперше 1934. Це була перша спроба вирішити складну проблему з найважливіших стародавніх к-р, яку Б. підкріпив картографічними матеріалами. Тісно співпрацював з укр. еміграцією в Празі, зокр. з І. Горбачевським; 1935 передав багато світлин, часописів та рукописів своїх праць у дар Музеєві визвол. б-би України в Празі. 1933–45 працював професором УВУ в Празі, був тричі його ректором у 1939–40 та 1941–43. Дійсний чл. НТШ у Львові (1938), д-р наук (1960). Досліджував к-ру Corded-Pottery (к-ра шнурової кераміки), замок Градчани в Празі та кількох ін. чес. міст.

П. і похований у м. Прага на Ольшанському цвинтарі.

Літ.: Левкун Я. Іван Борковський – славетне ім'я в історії Чехії та України. Івано-Франківськ, 2016; *Петегурич В.* Іван Борковський – видатний археолог з Прикарпаття // Постаті української археології. Львів, 1998; *Шендеровський В.* Дослідник Празького граду // *Його ж. "Нехай не гасне світ науки"*. К., 2006. С. 36–40; *Archeologické rozhledy*. 1976. Ročník 28. Číslo 5; *Encyclopedia of Ukraine* / ed. by V. Kubijovych. Vol. II. Toronto; Buffalo; London, 1988. S. 274; *Filip Jan*. Ph. Dr. Ivan Borkovsky, Dr. Sc. (8.IX.1897–17. III.1976); *Vyznamné jubileum Dr. Ivana Borkovského Dr. Sc.* // *Památky Archeologické*, 1967. Ročník 58. Číslo 2.

Богдан Якимович

БОРКОВСЬКИЙ Роман Ількович

(справжнє прізвище: Кукурудза; 14.05.1903–02.03.1977) – громад. і політ. діяч. Н. у с. Лапшин (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Воював добровольцем у ГА (звання – поручник) та ДА УНР.

У міжвоєн. період закінчив Львів. ун-т. Працював учителем у Чортків. і Бережан. г-зіях. У час ДСВ за націоналістичну діяльність зазнав переслідувань від більшовиків, потрапив під нім. арешт.

З 1944 – на еміграції у Німеччині, брав участь у діяльності ОУН(б). Був дир. Укр. торг. школи в м. Новий Ульм (нині ФРН). З 1948 – у Великій Брита-

нії, організатор укр. сусп.-політ. життя – співзасн. ж. “Визвольний шлях”, Укр. видавничої спілки, чл. Ради Союзу українців у Великій Британії (1949–54), Голова управи Спілки укр. журналістів у Великій Британії. Дир. Школи українознавства в Лондоні (1955–62), співзасн. кооперативу “Нова фортуна”. Гол. ред. тижневика “Українська думка” (1962–77). Автор статей на громад.-політ. теми.

П. у м. Лондон.

Літ.: Волинський Б., Фостун С. Борковський Роман // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 171; Фостун С. Борковський Роман // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=37232.

Богдан Паска

БОРОДАЙКЕВИЧ

Іван Томович

(09.09.1899–09.08.1965) – інж., підстаршина УГА. Н. у с. Шишківці (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Проживав у Тернополі від 1900, навч. в реальній шк. В УГА служив у тех. частинах. Перебував у таборі для інтернованих у ЧСР.

Згодом закінчив політехніку і працював у дирекції держ. доріг у Празі. Призначений у 01.1939 директором комунікації автономної Карпатської України в складі ЧСР, а в 03.1939 – незалежної Карпатської України. Після падіння республіки переїхав до Польщі, був представником фірми “S.R.F.” у Любліні. 1941–44 працював інж. у Лодзі, одночасно очолював відділ Укр. національного об'єднання. Надалі проживав у Німеччині.

1948 емігрував до Канади. Працював на вир-ві, діяльний у громад. житті укр. діаспори.

П. у м. Монреаль.

Петро Гуцал

БОРОДАЙКО

Олександр Миколайович

(21.03.1871–21.04.1962) – правник, громад. діяч. Н. в с. Криве (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. Батько хор. Б. Бородайка і чет. К. Бородайка. 1892 закінчив учительську семінарію в Тернополі. Працював учителем у

с. Рогачин на Бережанщині, одночасно навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту.

Від 1898 працював у суді в м-ку Лисець (нині смт Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.). 1900 переведений на роботу в окружний суд у Бережанах, потім обійняв посаду дир. його канцелярії. Брав участь в укр. громад. житті міста й повіту. На початку ПСВ виїхав до Австрії; повернувся звідти через 3 р.

Учасник Листопадового чину в Бережанах. Від кін. 11.1918 до поч. 02.1919 очолював міськ. комісаріат. Разом з ГА залишив місто, перейшов за Збруч, перебував у Кам'янці-Подільському. В 05.1920 прибув у Бережани, заарештований польсь. властями. Після проведеного слідства звільнений, згодом поновлений на роботі в суді, де працював до виходу на пенсію 1930. Продовжував громад. діяльність: входив до управ філій “Просвіти” і “Рідної школи”, наглядової ради Укр. банку, був головою “Української бурси”.

Навесні 1944 емігрував до Німеччини, перебував у таборах для переміщених осіб. Звідси 1948 виїхав до США.

П. у м. Нью-Йорк.

Літ.: Бережанська гімназія: сторінки історії. Ювілейна книга. Тернопіль; Бережани, 2007. С. 688; Волинець Н., Гуцал П., Райтер М. Бородайко Олександр Миколайович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 72.

Петро Гуцал

БОРОДІЄВИЧ

Євген Омелянович

(06.01.1889–17.03.1924) – літератор, четар УСС, сотник ГА. Н. у с. Денисів (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). Випускник Терноп. г-зії та Львів. політехніки. До поч. ПСВ працював інж. у м. Підгайці (нині Терноп. обл.).

У 08.1914 як старшина запасу австро-угор. війська призначений до Легіону УСС. Учасник польсь.-укр. війни 1918–19. Після переходу ГА на Наддніпрянщину – ком. саперної сотні 3-ї бригади.

Поет, перекладач творів австр. письменників, автор спогадів “В чотирьохтунку смерті. Причинки до трагедії УГА на Великій Україні” (Нью-Йорк,

БОРЩАК Ілько

1975). Значна частина його творчого доробку втрачена.

П. у м. Тарнобжег (Польща). Похований у м. Станіславів (нині м. Івано-Франківськ).

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Савак Б., Хома В. Бородієвич Євген Омелянович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 173; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 65.

Микола Лазарович

БОРОДІЄВИЧ

Остап Омелянович

(02.03.1883–07.1920) – ветеринарний лікар, старшина УГА. Брат поручника Є. Бородієвича і письменниці І. Блажкевич (1886–1977). Н. у с. Денисів (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. Навч. в г-зіях у Терно-

полі (1894–98, 1901–03) і Бережанах (1898–1901). 1908 закінчив ветеринарну акад-ю у Львові. Працював у різних маєтках у Сх. Галичині, у т-ві "Сільський господар" у Львові (від 1912).

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, служив ветеринарним старшиною у військах на фронті. У 11.1918 в Тернополі вступив до ГА. 1.01.1919 отримав військ. звання сотника-ветеринара. Як ветеринарний референт відділу кавалерії ДСВС був одним з організаторів і керівників ветеринарної служби в ГА. Разом з армією перейшов за Збруч. Від 02.1920 служив у ЧУГА.

Заарештований чекістами в кін. 04.1920 в Києві. Разом з багатьма старшинами УГА вивезений до концтабору в Кожухові біля Москви (Росія). Звідси 17.06.1920 переведений у тюрму в м. Ярославль (Росія), де невдовзі загинув. Обставини смерті невідомі.

Літ.: Тимочко М. Бородієвич Остап // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 173.

Петро Гуцал

БОРЩАК

Ілько

(справжнє прізвище та ім'я:

Баршак Ілля Львович;

19.07.1892–11.10.1959) – дипломат, історик, публіцист і літературознавець. Н. у єврейс. колонії Нагартав (нині смт Березнегувате Миколаїв. обл.) у сім'ї шкільного інспектора. Навч. у Херсон. г-зії. Вищу юрид. та істор. освіту здобув у Петерб., Київ. та Новоросійському (Одеса) ун-тах. Улітку 1914 відправлений у наук. відрядження до Гааги (Нідерланди).

1914–17 – офіцер рос. армії, учасник ПСВ, навч. в артилер. уч-щі (Одеса), поранений на фронті. 1917 обраний чл. Укр. ради військ Рум. фронту. 1918–19 – старшина ДА УНР. Від 01.1919 – у складі місії УНР у США; 1919–20 – секретар укр. делегації на Паризькій мирн. конф.; залишився у Парижі на постійне проживання.

Восени 1920 увійшов до складу Укр. к-ту в Парижі, який захищав інтереси уряду УНР. У 03.1921 мав контакти із Всеукр. Нац. Радою у Відні, яка об'єднувала наддніпрянські та зх.-укр. партії, протистояла С. Петлюрі та уряду УНР в екзилі. Співзасн. і чл. радянськ. Союзу укр. громадян у Франції, видавець і ред. його тижневика "Українські вісті" (1926–29). Чл. Ліги укр. к-ри (1923), організатор Т-ва друзів укр. кіно (1926–27), співробітник ВУАН (Київ). Ініціатор викладання укр. мови і л-ри та запровадження курсу українознавства в Нац. школі живих сх. мов у Парижі (1938–57), засн. каф-ри українознавства. У роки гітлерівської окупації Франції ув'язнений за участь у русі Опору (1940–43). З 1949 – дир. Архіву укр. еміграції у Франції, видавець наук. ж. "Україна" (1943–53). Автор бл.

400 праць з історії України та літературознавства.

П. у м. Париж.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2011; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Швидкий В.* Борщак Ілько // ЕІУ. Т. 1. К., 2003. С. 354; *Гай-Нижник П., Голобуцький П.* Борщак Ілько // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=37389.

Богдан Паска

"БОРЩІВСЬКИЙ ГОЛОС" – пресовий орган борщівського повітового комісаріату ДС ЗУНР. Газета виходила нерегулярно впродовж 02–03.1919. (відомо про вихід друком лише 2-х чисел). Публікувалися розпорядження, постанови Державних секретаріатів земельних і внутр. справ, борщівського повітового комісара Р. Курбаса.

Літ.: *Галушко М.* Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886–1944 рр.). Львів, 2008. С. 122–123; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 150–151; *Мельничук Б.* "Борщівський голос" // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 177.

Олеся Дроздовська

БОСІЙ Володимир
(21.05.1899–03.01.1979) – педагог, стрілець УСС, поручник УГА, громад. діяч, мислитель, футурист, журналіст,

публіцист, видавець. Н. у м. Ясло Сяноцького пов. (нині Підкарпат. в-ва, Польща). Діяльний у т-ві "Сокіл-Батько". На поч. ПСВ "приписав" собі 2 р. й записався добровольцем до Легіону УСС. Воював на Рос. фронті в складі 5-ї сотні. Згодом працював в уряді гетьмана Павла Скоропадського.

З приходом до влади Директорії УНР – учасник війни з рос. більшовиками, згодом – у 1-му корпусі УГА, в 02–04.1920 в складі ЧУГА. Після визвол. змагань певний час перебував у таборі для інтернованих у Польщі.

1924 разом із сім'єю емігрував до Канади. Спочатку оселився в м. Йорк-тон, де викладав укр. мову, л-ру та історію в укр. коледжі Св. Йосифа. Засн. укр. пластової орг-ції, спорт. асоціації "Січ", у якій існували секції бейсболу та хокею. 1931 разом із сім'єю переїхав до м. Монреаль, де працював учителем та в соціальних службах міста. Діяч гетьманського руху в Канаді, активіст монархічної орг-ції "Січ" (від 1934 – Союз гетьманців-державників Америки й Канади), видавець і ред. її друк. органів – газ. "Пробій" (1924), "Канадійська Січ" (1928–30), "Січ" (1939); ред. газ. "Канадійський русин" (згодом "Кана-

дійський українець"; 1920-ті), "Український робітник" (згодом "Український християнський робітник"; 1950-ті), "Канадійський горожанин", "Народня газета". 1951 у Монреал. ун-ті захистив магістерську працю про державницький світогляд В. Липинського – "Waclaw Lipinski, ideologue de L'Etat Ukrainien".

Обґрунтував неминучість ДСВ "ще за життя тих, що вели Першу світову війну". Боровся проти комуніст. ідеології. Вважав СРСР імперією Антихриста, а роль України вбачав у тому, що вона в особі селянства зможе протиставити Антихристові його антипода – Христа. У 1950-х заснував Ін-т "Конфедерація канадського етнічного розмаїття" (Institute of the Canadian Ethnic Mosaic Confederation), що пропагував ідею мультикультурності. Одним із перших обґрунтовував цю ідею (1963). Переважна більшість його нащадків – активні спортсмени, зокр. онук Майкл Боссі – 4-разовий володар Кубка Стенлі, один з найкращих хокеїстів НХЛ, його рекорд результативності (у середньому 0.762 шайб за гру) – неперевершений. Автор спогадів "40 років на фронті української справи" (1954), публіцистичних творів укр., нім., англ. та франц. мовами – "Розвал Європи та Україна" (1933), "Колапс Західної цивілізації і християнство", "Вячеслав Липинський – ідеолог української трудової монархії" (1951), "Заклик до соціально налаштованих християн-канадців", "Боротьба між християнською думкою (ідеологією) та матеріалістичним соціалізмом", "Монреал під знаком України", "Всесвітній хаос", "Червона небезпека", "Християнство і фашизм", "Філософія двох екстрем" та ін. Особистий архів Б., який зберігається в держ. архіві Канади, охоплює 1880–1973 й нараховує тисячі одиниць листів, світлини, книги, мистецьких інсталяцій тощо.

П. у м. Монреаль (Канада).

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 330; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мір-

чука. Монреаль, 1955. С. 150; Сек А. Босій, антибільшовик. Українець, який вплинув на політику Канади // Історична Правда. 2017. 6 лютого. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2017/02/6/149520/>.

Микола Лазарович

БОСІЙ

Михайло

(21.11.1892 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, десятник Г. А. Н. у с. Перегноїв (нині Золочів. р-ну Львів. обл.).

Під час РСВ служив кіннотником у 7-му полку уланів австр. армії на Рос. та Італ. фронтах. У період ЗУНР – десятник булавної сотні при НКГА. 1924 емігрував до Канади.

Подальша доля невідома.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Паска

БОТА

Луїс

(Botha Louis;

27.09.1862–27.08.1919) – бурський військ. і політ. діяч, дипломат. Н. у франко-голл. родині (найстарший з 13 дітей). 1884 воював проти зулусів. 1897 вибраний депутатом парламенту Південноафр. Республіки (Трансвааль). Чл. ліберальної партії. Учасник

англо-бурських воєн. З 27.03.1900 – головнокомандувач трансваал. військ. Завдав низки поразок англійцям. У 02.1901 відхилив пропозиції Англії про мир. Згодом відмовився від партизан. війни на користь миру.

1902 визнав англ. владу, очолив бурську опозицію. 1907 обраний прем'єр-міністром Трансваалю, 1910 – прем'єр-міністром ПАС.

Під час ПСВ в Африці воював на боці Великої Британії. Придушив повстання Маріца, підтримане Німеччиною. 1915 завоював Німецьку Пд.-Зх. Африку (Намібію).

1919 – учасник Паризької мирної конф., де відстоював інтереси ПАС. Вважав умови миру суворими до д-в Четверного союзу.

2.04.1919 очолив міжнар. комісію з підготовки польсь.-укр. перемир'я. Запропонував демаркаційну лінію ("лінія Боти"), що залишала Дрогобицький нафтовий басейн за ЗУНР, але віддавала Львів Польщі. З розумінням ставився до державницьких домагань українців. У ході переговорів були пропозиції запровадити на лінії польсь.-укр. розмежування миротворчі батальйони США, Франції, Великої Британії та Італії. 13.05.1919 уряд ЗУНР прийняв пропозиції Л. Боти, але польсь. війська на той момент уже отримали підмогу з Франції і розпочали активний наступ.

П. від серцевої недостатності, перехворівши перед тим "іспанкою". Похований у м. Преторія (ПАР).

Літ.: Головченко В. І. Бота Луїс // Українська дипломатична енциклопедія. Т. 1 / редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К., 2004; Стахів М. Західна Україна. Нарис державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Скрентон, 1960, Т. 4. С. 14–60; Т. 5. С. 9–30, 40, 44–45, 61–63.

Микола Вітенко

БОТИ КОМІСІЯ – Міжсоюзна комісія з переговорів про перемир'я між Польщею та Україною (голова – прем'єр-міністр ПАС Л. Бота), ств. 2.04.1919 Радою чотирьох на Паризькій мирн. конф. за пропозицією Президента США В. Вільсона для приєднання ЗУНР до антибільшовицького фронту. До комісії увійшли представники США (І. Бауман, С. Ембік), Великої Британії (Л. Бота, Ф. Кіш), Франції (Ле Ронд, М. Дегранд) та Італії (Г. Брамбілла, М. Перголані).

Перше засідання Б.к. відбулося 26.04.1919 в Парижі. На нього запросили представників ЗУНР (В. Панейка, М. Лозинського та Д. Вітовського) і Польщі (І. Падеревського, Р. Дмовського). Польс. делегати вимагали передати Польщі право на зайняття військами всієї Галичини і встановлення спільного польсь.-рум. кордону. Т. Розвадовський прибув до Парижа з метою затягування переговорів та недопущення укладення перемир'я.

27.04.1919 І. Падеревський, інформуючи польсь. уряд про хід перемовин, повідомляв про незговірливість Л. Боти та про необхідність активізації бойових дій у Галичині. Ним же була розроблена тактика затягування переговорів. Польс. сторона погоджувалася на перемир'я, але вимагала додаткової деталізації умов, узгоджень і т. д.

30.04.1919 комісія заслухала делегатів від УНР Г. Сидоренка та О. Шульгіна, які пропонували укласти польсь.-укр. угоду про б-бу з більшовиками.

Проводячи "гру на зволікання", Р. Дмовський дезінформував комісію заявами, що в Сх. Галичині вже "встановлено радянський уряд", що через Галичину до Угорщини вже прямують 18 тис. угор. більшовиків.

**БОУМЕН (БОВМЕН)
Ісайя (Ісаак, Ісай)**

9.05.1919 ств. підкомісію (Ф. Кіш, С. Ембік, М. Перголані, Ле Ронд), яка підготувала проект перемир'я між ЗУНР та Польщею на основі пропозицій місії Ж. Бартелемі, залишивши Дрогобицько-Борислав. нафтовий басейн ЗУНР. Планувалося спрямувати до Сх. Галичини 2 батальйони військ Антанти для розмежування польс. та укр. армій. Видобуток нафти в Галичині мав здійснюватися під контролем екон. місії Антанти. 50 % родовищ краю передавали в користування Франції, а більшість земель – польс. власникам.

12.05.1919 проект угоди члени Б.к. передали польс. і укр. делегаціям. Укр. делегація погоджувалася з умовами проекту, за умови необмеження розмірів ГА та збереження спільного кордону з ЧСР. Польс. делегація, попри тиск представників Франції та Великої Британії, затягувала підписання перемир'я, а 16.05.1919 вийшла з переговорів. На той час польс. війська розгорнули повномасштабний наступ по всій лінії польс.-укр. фронту.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 164–171; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004. С. 291–299; *Klimecki M.* Polska ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wshoalnią. Warszawa, 2000.

Ігор Цепенда

БОУМЕН (БОВМЕН)

Ісайя (Ісаак, Ісай)

(26.12.1878–06.01.1950) – амер. географ і геополітик. Н. у м. Ватерлоо (пров. Онтаріо, Канада) у сім'ї фермера. 1905 закінчив Гарвард. ун-т, здобув фах географа. 1905–15 викладав у Єльському ун-ті. 1916 обраний президентом Амер. геогр. т-ва; 1917–50 – дир. Ради зовн. зв'язків. 1918 підтримав “14 пунктів” Президента В. Вільсона.

1919 у складі амер. дипломатичної місії відвідав Закарпаття, Галичину, зустрічався з Л. Цегельським та С. Петлюрою. Чл. амер. делегації на Паризькій

мирн. конф. 1919–20, де брав участь у роботі комісії з укр.-польс. відносин. Позитивно ставився до укр. інтересів. 3 ініціативи Б. 2.05.1919 США припинили військ. постачання Польщі на знак протесту проти дій Армії ген. Ю. Галлера на укр. фронті в Галичині. Президент Ун-ту Джонса Гопкінса (1935–48).

П. у м. Балтимор (шт. Меріленд, США).

Лит.: Бовмен Ісаак // ЕУ. Т. 1 / гол. ред. В. Кубійович. Париж; Нью-Йорк, 1955. С. 142; *Плахотнюк С.* Бовмен Ісай // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=35708.

Богдан Паска

БОХЕНСЬКИЙ

Адольф-Марія

(Bocheński Adolf Maria; 13.04.1909–18.07.1944) – польс. геополітик, публіцист. Н. в с. Пониква (пов. Броди) в поміщицькій шляхетській сім'ї Адольфа Бохенського і Марії з Дунін-Борковських. Закінчив Школу політ. наук у Парижі (1930), юрид. ф-т Львів. ун-ту (1932). Діяч Академічного союзу “Myśl Mocarstwowa” (“Великодержавна думка”). Близький співробітник Єжи Гедройця в 1930-х, публіцист час. “Bunt Młodych” (“Polityka”).

У найвідомішому своєму творі “Між Німеччиною і Росією” (1937) проаналізував різні геополітичні сценарії для Польщі напередодні війни. Будучи глибоко віруючим і кавалером Мальтійського ордену, виступав проти втручання релігії в справи держ. устрою. Прихильник Ю. Пілсудського, але критикував багато з дій його табору: централізацію і політику санації, яка своїми методами б-би з опозицією посилювала ті групи, проти яких мала би бути спрямована, тобто крайній укр. і польс. націоналізм. Критикував “фальшивий націоналізм” ендеції за надання пріоритету національній однорідності перед держ. інтересом, за абсолютизацію одного з елементів могутності д-ви коштом усієї держ. спільноти. Вважав, що програма нац. асиміляції веде до радикалізації меншин і посилення антагонізмів з д-вою. Прихильник консервативних концепцій держ.

асиміляції, тобто мінімалізації міжнац. конфліктів та поєднання меншин з польс. держ. прагненнями.

Посилення могутності Польщі на передодні світового конфлікту вбачав у 2 варіантах: позитивний (приєднання нових тер-й – майже неможливий для реалізації) і негативний (розбиття вел. д-в з нацменшинами на нац. держ. організми, які взаємно нейтралізують один одного. Підтримка сепаратистських і націоналістичних рухів та поборювання універсалістських ідей – комунізму). Незалежна Україна прагнутиме опертися на сильну Німеччину або слабку Польщу, причому Польща ближча і цінніша за багатьма критеріями. Прихильник добровільної федерації, хоча зазначав що вона не буде тривалою внаслідок розбіжностей. Розробив різні варіанти зовн. політики незалежної України, зокр. територ. претензії до Польщі на Сх. Галичину і Волинь. У 19 розділі своєї праці “Між Німеччиною і Росією” писав, що польс.-укр. війна була однією з осн. причин невдачі укр. визвол. змагань 1918–19. Успіх укр. справи вимагав досягнення компромісу з поляками в 1918 чи 1-й пол. 1919. Тобто якби українцям вдалося використати на Наддніпрянщині хоча б частину сил і ресурсів, витрачених і змарнованих у Сх. Галичині, цього вистачило б для створення досить міцної укр. д-ви.

Під час ДСВ брав участь у вересневій кампанії. Через Угорщину переїхав до Франції, де вступив у польс. збройні сили на заході. Воював під Нарвіком, Тобруком і Монте-Касіно.

Загинув під м. Анкона (Італія).

Тв.: *Bocheński A.* Między Niemcami a Rosją. Warszawa, 1937.

Лит.: *Ґеник М.* Оцінка польсько-української війни 1918–1919 рр. у процесі міжнаціонального примирення // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014; *Giedroyc J.* Autobiografia na cztery ręce / opracował i posłowiem opatrzył K. Pomian. Warszawa, 2006; Nie jesteśmy ukrajinofilami. Polska myśl polityczna wobec Ukraińców i Ukrainy. Antologia tekstów / pod red. P. Kowala, J. Ołdakowskiego, M. Zuchniak. Wrocław, 2002; Za-

nim powstała *Kultura*. Antologia tekstów *Adolfa Marii Bocheńskiego* poświęconych polskiej polityce wschodniej / opracował i wstępem opatrzył Kazimierz Michał Ujazdowski. Lublin, 2006.

Микола Ґеник

БОЦЮРКІВ Іляріон

(09.04.1880–20.08.1935) – адвокат, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Н. у с. Слобідка Горішна Буцацького пов. (нині Буцацьк. р-ну Терноп. обл.). Навч. у Буцацькій та Самбір. г-зіях (1899). Вивчав право у Краків. та Львів. ун-тах (1905).

Судову практику відбув у Відні (1906), адвокатську – в канцеляріях Т. Кормоша (Перемишль), А. Мозлера (Монастириська), Д. Савчака (Борщів), К. Трильовського (Яблунів) та І. Ганкевича (Коломия). Після складення адвокат. іспиту працював адвокатом у Яворові (1913–14).

Вивезений як заручник рос. окупац. владою до Наддніпрян. України (1914–18). У Полтаві опікувався дітьми біженців з Галичини, агітував за підтримку Центральної Ради (1917–18). Голова городського суду в Києві (1918). Після укладення Брестського мирн. договору повернувся до Галичини і продовжив адвокат. працю в м. Бучач (літо 1918 – весна 1919).

Держ. повітов. комісар ЗУНР у Бучачі (11.1918–06.1919). Перейшов разом з адміністрацією ЗУНР і ГА за Збруч, де

перехворів тифом. Арештований та ув'язнений польс. владою (1921–22). Продовжив адвокат. практику в Бучачі (1922–33) та Львові (1933–35). Активний діяч в укр. т-вах Бучача та Львова: голова читальні “Просвіти” Городоцької дільниці Львова, діяч Орг-ції українців м. Львова, голова Батьківського кружка школи ім. Шашкевича, чл. Союзу укр. адвокатів.

П. від інфаркту на відпочинку в с. Сороки біля Бучача, де й похований.

Літ.: Гловацький І. Ю. Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 45, 199–200; Д-р Іларіон Боцюрків // Життя і право. Львів, 1935. Ч. 3. С. 5–6; Наш помяник померлих у 1935. р. по виході нашого календаря з друку // Народній Ілюстрований Календар “Просвіти” на звичайний рік 1937. Львів, б/р. С. 104; Ті, що від нас відійшли... Др. Іларіон Боцюрків // Календар для всіх на переступний 1936 рік. Львів, [1935]. С. 145.

Олег Павлишин

БРАЙТЕР Ернест-Теодор

(Breiter Ernest Teodor;

22.10.1865–11.1935) – польс. журналіст, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у с. Давидів Львівського пов. в родині підприємця з обслуговування залізниць. Навч. у 2-й Львів. г-зії, на філос.

ф-тах Львів., Краків. та Віден. ун-тів. Д-р філософії. Голова студент. т-ва “Czytelna Akademicka” в Кракові (1890–92). Налігав до кер-ва молодіжної орг-ції “Ognisko”, був ред. однойменного часопису (Краків, 1889–90). Став гол. звинуваченим у політ. процесі в справі редакторів “Ogniska” (18.06–05.07.1891), однак виправданий. Діяч польс. соціалістичного і робітн. руху в Галичині. Видавець і ред. час. “Praca” (Краків, 1892). Співзасн. польс. робітн. т-в “Swit” (1892) і “Sztandar” (1894). Публіцист, видавець і ред. тижневика “Monitor” (Львів, 1895–1914).

Викривав і поборював корупційні явища в с-мі крайової держ. адміністрації та в парт.-політ. середовищах. Виступав захисником інтересів польс., єврейс. та укр. робітництва. Депутат австр. Держ. Ради (1900–14, 1918) від м. Львів. Підтримував розвиток укр. січового руху. Брав участь у святі т-ва “Січ” у м. Снятин (1912).

У роки РСВ арештований рос. окупантами як “небезпечний австрофіл”. Вивезений як заручник до Росії, де опікувався полоненими вояками австро-угор. армії. 1918 повернувся до Галичини, незабаром переїхав до Відня. У 11.1918 заявив про свій вступ до УНРади як представник польс. нас. Сх. Галичини. Брав участь у засіданнях ЗГ УНРади (1920–23). Радник КУД у Відні. Чл. делегації ЗУНР на переговорах у Ризи (1921). Чл. Головної ради ЗУТЛН (1922–23). Після припинення функціонування укр. екзильних установ зайнявся торг. діяльністю.

П. у злиднях у м. Відень.

Літ.: Брайтер, Ернст (1865–1935) // Особисті архівні фонди відділу рукописів. Анотований покажчик / Національна академія наук України; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Львів, 1995. С. 21–22; *Гуйванюк М. Р.* Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914 рр.). Чернівці, 2009. С. 197; Посол Брайтер вступив до Укр. Нац. Ради // Український Голос. Тернопіль, 1918. 7 груд. Ч. 14. С. 2; *Цегельський Л.* Від легенд до правди: Спомини про події в Україні зв'язані з Першим Листопада 1918 р. Львів, 2003. С. 164.

Олег Павлишин

БРАНДНЕР**Еміль (Омелян)**

(1888–30.12.1919) – сотник УГА. Н. у м. Троппау (нині Опава, Чехія). Німець за національністю.

Під час ПСВ в чині капітана служив у 12-му полку польової артилерії австро-угор. армії. Нагороджений за мужність орденом Залізної корони 3-го ступеня з воєн. декорацією і мечами. Прибув до ГА на поч. 04.1919. Командир гармат. полку групи “Рудки”, 8-ї Самбір. бригади. Згодом командував артилер. полком 11-ї Стрий. бригади УГА.

П. від тифу в с. Красне (нині Тиврів. р-ну Вінниц. обл.), де й похований 1.01.1920. Залишив щоденник із хронологією боїв артгрупи “Рудки”.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

БРАНДНЕР**Карло**

(1895 – д. і м. с. н.) – укр. військовик. Н. в м. Троппау (нині Опава, Чехія). Німець за національністю. Почав службу в ГА разом з братом Емілем. Служив у ранзі капітана 12-го полку польової артилерії австр. армії. В УГА – сотник, командир 11-го гармат. полку 11-ї Стрий. бригади, яку згодом приєднали до 3-ї Залізної д-зії ДА УНР. У 05.1920 інтернований у Львові в таборі Ялівець (Горішній Личаків), у 06.1920 переведений до табору інтернованих у Тухолі, звідки втік 1.09.1920.

Подальша доля невідома.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької Армії. Львів, 2012; *Якимович Б.* Німці в Українській Галицькій Армії // Якимович Б. Україна та українці: події далекі і близькі. Вибрані праці. Львів, 2014. С. 438–446.

Богдан Якимович

БРАШКІВ**Володимир**

(1892–14.09.1919) – селянин з Наддніпрянщини, вояк ГА. Н. у с. Юрківці Ямпільського пов. Подільської губ. Стрілець 11-ї бригади ГА.

Загинув і похований біля с. Христинівка Ямпільського пов.

Літ.: Листа втрат XI Бригади УГА (1919–1920) // Гайдучевич О., о. Було колись (Зі записника полевого духовника УГА). Львів, 1935. С. 114.

Олег Павлишин

БРАЩАЙКО**Михайло Михайлович**

(14.10.1883–05.01.1969) – правник, держ. і громад. діяч Закарпаття. Брат Ю. Бращайка. Н. в с. Блажієве (нині с. Балажер Берегів. р-ну Закарп. обл.). Навч. в Ужгород. і Мараморш-Сигет. г-зіях. Правн. освіту здобув у Клузькому й Віден. ун-тах. У Відні брав участь у нарадах укр. громад. діячів щодо створення русинської політ. орг-ції і часопису. Д-р права (1910).

Учасник з'їзду представників укр. нас. Закарпаття в Будапешті (10.12.1918), де виступив за об'єднання з Україною. Очільник Мараморш-Сигетської рус. ради (18.12.1918–03.1919), підтримав проголошення злуки укр. земель у єдиній соборній д-ві на з'їзді делегатів Мараморощини в Мараморш-Сигеті (18.12.1918).

1918–19 – делегат від Закарпаття в уряді ЗУНР. У 01.1919 неодноразово звертався до кер-ва Гуцульської Республіки з проханнями звільнити Мараморощину від угор. влади.

Один з ініціаторів проведення та голова Всенар. конгресу угор. русинів у Хусті (21.01.1919), який закріпив соборницькі прагнення українців Закарпаття. Голова новоутвореної Хустської Центр. рус. нар. ради (21.01–03.1919). Очільник делегації до Станиславова та Києва, яка передала соборницькі ухвали укр. урядові. У 03.1919 обраний заст. голови Центр. рус. нар. ради в м. Ужгород. За час. окупації брав участь у міжпарт. нараді з обговорення “Плану програми уряду ЧСР відносно проблеми Підкарпатської Русі” (22.03.1922).

У міжвоєн. період – один із засн. Рус. хліборобської партії, заст. голови Християн. нар. партії (1924–38), чл. УНДО (1938–39), голова конституційно-правн. комісії Союму Карпатської України (15.03.1939). 1945 призначений рад. владою керівником групи у відді-

БРАЩАЙКО
Михайло Михайлович

БРАЦАЙКО
Юлій Михайлович

лі уповноваженого Нар. ради Закарп. України в справах юстиції в Ужгороді.

П. і похований в м. Ужгород.

Лит.: Браçайко Михайло Михайлович // *Петрів М. Й.* Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця XIX – першої половини XX ст. Кн. 1. К., 2014. С. 49–58; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; *Сас Ф.* Брати Юлій і Михайло Браçайки // Календар “Просвіти” на 1994 рік. Ужгород, 1994. С. 73–76.

Богдан Паска

**БРАЦАЙКО
Юлій Михайлович**

(19.04.1875–09.10.1955) – правник, журналіст, держ. і громад. діяч Закарпаття. Брат М. Браçайка. Н. у с. Глибоке поблизу Ужгорода. Навч. в Ужгород. г-зії, на юрид. ф-ті Будапешт. ун-ту (1898–1902). Д-р права (1902). У 1906–19 працював у власній адвокат. канцелярії в м. Хуст.

10.11.1918 на укр. зборах у Хусті засудив діяльність Ужгород. нар. ради за її проугор. позицію, а учасники зібрання виступили за возз’єднання з Україною. Обраний головою Хустської нар. ради (17.11.1918). Очолював хуст. делегацію на з’їзді представників укр. нас. Закарпаття в Будапешті (10.12.1918), де виступив проти автономного статусу краю у складі Угорщини та підтримав злуку з Україною. Брав участь у підготовці та проведенні Всенар. конгресу угор. русинів у Хусті (21.01.1919), на якому прийнято рішення про возз’єднання Закарпаття з Укр. республікою; обраний касиром Рус. центр. нар. ради. Був головою делегації від Закарпаття на Паризьку мирну конф.

Після окупації частини Закарпаття рум. військами заарештований і засуджений до страти; домігся апеляційного перегляду вироку та звільнення. Після чес. окупації краю входив до складу Директорії Підкарпатської Русі, в якій відповідав за розвиток торгівлі (1919–20).

Ініціатор створення на Закарпатті т-ва “Просвіта”, його перший голова (1920–39). Долучився до заснування Рус. хліборобської партії (1920), один з лідерів Християн. нар. партії, голова Співки адвокатів Підкарпатської Русі. У 1939 – депутат Союму, міністр фінансів та комунікацій уряду Карпатської України, голова комісії з питань кордонів. Заарештований рад. військами (1944), декілька місяців перебував у ВТТ в м. Єнакієве на Донбасі (1945).

П. і похований у м. Ужгород.

Лит.: Браçайко Юлій Михайлович // *Петрів М. Й.* Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця XIX – першої половини XX ст. Кн. 1. К., 2014. С. 59–66; *Довганч О.* Видатний діяч “Просвіти”, міністр Карпатської України // Реабілітовані історією. Закарпатська область. Кн. І. Ужгород, 2003. С. 341–346; *Стерчо П.* Карпато-Українська держава: до історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919–1939 рр. Львів, 1994.

Богдан Паска

**БРЁДОВ
Микола-Павло-Костянтин
Емільович**

(30.10.1873–1944) – військ. діяч УД, команд. корпусу Добармії ЗСПР. Н. у м. Івангород (нині м. Демблін, Польща). Закінчив 1-й Моск. кадет. корпус, акад-ю Генштабу.

У роки РСВ – ген. квартирмейстер штабу армії Пн. фронту, команд. 21-го

армійського корпусу на Пд.-Зх. фронті, генерал-лейтенант.

За УД – чл. Генштабу, Комісії щодо утворення постійних військ. шкіл та академії армії. З 1919 в Добрармії ЗСПР: нач. 7-ї, 15-ї піх. д-зій, команд. 2-м корпусом, групою військ, що протистояли Армії УНР і УГА на Правобережжі. Всупереч С. Петлюрі та відповідно до домовленостей з М. Бредовим, команд. Галицької групи А. Кравс 31.12.1919 залишив Київ, надіючись на допомогу білогвардійців зброєю та медпрепаратами. 1920 інтернований до Польщі. 3.11.1920 емігрував до Болгарії.

1944 заарештований НКВС СРСР і вивезений до Сибіру. Загинув у концтаборі.

Лит.: Денник Начальної Команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1974; Ковальчук М. Невідома війна 1919 року. Українсько-білоруське збройне протистояння. К., 2009; Кох Г. Договір з Денікіним (від 1 листопада 1920 р.). Львів, 1930; Кравс А. За українську справу. Львів, 1937; Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1998.

Микола Литвин

БРЕСТ-ЛИТОВСЬКИЙ ТАБІР (Табір військовополонених № 5 у м. Брест-Литовський)

– група таборів військовополонених на тер-ті Брест. фортеці, ств. владою Польської республіки в 1919–23. Тут утримували військовополонених з УГА. Значна частина з них загинула від голоду, інфекц. хвороб, жорстокого поводження адміністрації.

Складався щонайменше з 5 таборів, умови в яких різнилися: 1) Табір форту Граф Берг; 2) Офіцерський табір; 3) Казарми Граєвські; 4) Табір Буг-шуппе (Бугшопа); 5) Червоний табір. Найбільше полонених і найгірші умови були в Таборі Буг-шуппе. Назва цього табору німецькомовна – перекладається “сараї над Бугом”. Приміщення тут були у вигляді довгих напівзруйнованих сараїв. У них було встановлено нари у 2 ряди, відсутнє освітлення, постійна сирість. Полонені погано харчувалися, не мали питної води, вживали забруднену нечистотами воду з Бугу, зазнавали постійних знущань, тортур

з боку адміністрації. Після втручання Місії Червоного Хреста полонених було переведено звідси до Червоного табору (названого так за колір бараків із червоної цегли), де умови були трохи кращі.

08.1919 в таборі перебувало понад 10 тис. полонених. Місію Червоного Хреста (д-р Шатене, В. Глур, д-р Камю), що побувала тоді в таборі, вразили умови, відсутність обліку полонених, їх захворюваності та смертності. До 10.1919 тут залишилося 3861 полонений, загинуло щонайменше 2 тис. осіб. За спогадами вояків УГА, в таборі щодня помирало 50–100 полонених, переважно від дизентерії, тифу, туберкульозу, голоду, холоду, поранень тощо. Тіла померлих по кілька тижнів лежали під відкритим небом. Встановити точну кількість померлих неможливо, оскільки обліку не було, а частину в’язнів переведено до таборів у Познані, Стшалково, Модліні, Дембліні та ін. 7.11.1919 в польс. сеймі розглядали питання про ліквідацію табору, що й було здійснено в 07.1920 через на-

Польська делегація оглядає військовополонених у таборі м. Брест-Литовський. 1919 р.

ближення РСЧА (1.08.1920 захоплено Брест-Литовський). У 09.1920 табір відновлено, але в менших обсягах. Серед полонених тепер переважали солдати РСЧА. У 03.1923 ліквідовано остаточно.

Лім.: Де мучаться наші полонені і інтерновані? // Український прапор. 1919. 15 жовт. С. 3; 3 пекла польської неволі // Український Прапор. 1919. 23 серп. С. 4; Кривава книга. Передрук видань 1919 та 1921 років. Дрогобич, 1994. С. 47–49, 56–57; Пустити домів // Вперед. 1919. 23 груд. С. 1; Inferno... // Український Прапор. 1919. 24 верес. С. 2.

Петро Сіреджук

БРЄСТСЬКИЙ МІРНИЙ ДОГОВІР УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ З ДЕРЖАВАМИ ЧЕТВЕРНОГО СОЮЗУ 9.02.1918. Укладений між УНР та Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною, Болгарією. Це перший міжнар.-правовий акт, який визначав УНР суб'єктом міжнар. права і відкривав нові перспективи зміцнення міжнар. позицій України.

Умови договору передбачали припинення воєн. дій, визначали зх. кордони України, встановлювали дипломатичні й консульські відносини,

обумовлювали принципи торг. зносин, обміну військовополонених і цивільних інтернованих, відмову від взаємних претензій на відшкодування збитків, заподіяних війною. Сторони зобов'язувались відновити взаємні екон. відносини, провести обмін надлишками с.-г. та пром. товарів. Обсяг експорту Україною "надлишків" с.-г. продукції був встановлений згодом (23.04.1918).

Напередодні (8.02) підписання мирн. договору між УНР і Австро-Угорщиною було укладено таємну угоду, а 4.03.1918 – таємний додаток, згідно з яким Холмщина і Підляшшя мали відійти Україні. Області Галичини й Буковини ставали укр. провінціями в складі Австро-Угорщини (т. зв. Коронний край) з забезпеченням мовних прав їхнього населення. В Криму передбачалося утворення мусульманської республіки. УНР зобов'язувалася забезпечити права нацменшин на своїй тер-ї.

12.02.1918 уряд УНР звернувся до нім. сторони з проханням увести на тер-ю України німецькі війська, за допомогою яких він сподівався розв'язати низку внутр. проблем держ. буд-ва.

Представники держав Четверного союзу на переговорах у Брест-Литовському. Сидять (зліва направо): Оттокар ЧЕРНІН, Ріхард фон КЮЛЬМАН, Васіл РАДОСЛАВОВ

Der Friede mit der Ukraine.
Die Schlußsitzung in der Nacht vom 9. zum 10. Februar,
in der das Friedensprotokoll unterzeichnet wurde.

Представник делегації
УНР Микола ЛЕВИЦЬКИЙ
підписує Брестський
мирний договір

Уклавши мирн. договір, УНР ставала повноправним суб'єктом міжнар. права і, зважаючи на своє тогочасне хитке становище, отримувала в особі нових міжнар. партнерів певну гарантію збереження свого існування. Хоч на той момент договір не міг змінити військ. і політ. ситуацію на краще, він став реальним кроком у ствердженні укр. незалежності. УНР отримала офіц. визнання з боку д-в Четверн. союзу.

Присутність нім.-австр. військ, які були введені на тер-ю України в рамках військ. допомоги, а згодом перетворилася на фактичну окупацію, попри свої негативні наслідки, відіграла роль стабілізуючого чинника, була опорою існуючої в країні влади і певною мірою перешкоджала здійсненню великодержавницьких амбіцій більшовицької Росії стосовно України.

За умовами мирн. договору д-в Четверн. союзу з РСФРР, укладеного в Бресті 3.03.1918, від Росії відокремлювалися значні тер-ї: Польща, Литва, Естонія, частини Білорусії та Латвії. Він встановлював принципи, за якими мала вирішуватися доля цих регіонів: РСФРР зобов'язувалася не втручатися у внутр. справи і визнати нову орг-цію держ.-правових і міжнар.-правових відносин цих областей, надати населенню цих регіонів можливість вільно ви-

рішувати власну долю. Зокр. його VI ст. зобов'язувала більшовицький уряд РСФРР підтвердити право укр. народу на самовизначення і законність влади ЦР на тер-ї України, визнати мирн. договір УНР з д-вами австро-нім. блоку, укласти з нею мир, негайно вивести з тер-ї УНР формування червоної гвардії, припинити будь-яку агітацію та пропаганду проти її уряду та громад. установ.

Брестські угоди наклали на РСФРР певні зобов'язання щодо України, зафіксували принципи подальшої укр.-рос. відносин, зокр. передбачили необхідність укладення укр.-рос. мирного договору на відповідному міжнар.-правов. рівні. Договір анульовано після капітуляції Німеччини в ПСВ.

Літ.: Берестейський мир. Спомини і матеріали. Львів, 1928; *Дацків І. Б.* Брест 1918: європейський прорив України. Тернопіль, 2008; *Його ж.* Брестський мир у процесі становлення України суб'єктом міжнародної політики // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. праць. К., 2008. Вип. 80. Ч. II. С. 48–55; *Дорошенко Д.* Історія України. 1917–1923. Т. 1. Ужгород, 1932; *Притуляк П. П.* Україна і Брестський мир: від підписання до виконання (1917–1918 рр.). К., 2004.

Олексій Лупандін

БРЕТІАНУ**Іон (Іонел) І. К.**

(20.08.1864–24.11.1927) – рум. держ. і політ. діяч, дипломат. Лідер НЛП Румунії. 5 разів ставав прем'єр-міністром країни. Учасник Паризької мирн. конф. Н. у с. Флоріка (нині Штефенешті Ной, пов. Арджеш, Румунія). Старший син

рум. держ. діяча Іона Бретіану. Закінчив коледж Св. Сави в Бухаресті (1882). Пройшов добровільну 6-місячну військ. службу в 2-му полку артилерії, отримав первинне офіцер. звання. Одночасно відвідував курси Школи мостів та доріг. З 1883 навч. у Парижі (коледж Сен-Барб, Політех. школа, Школа мостів та доріг). 1889 здобув диплом інж. Повернувшись до Румунії, отримав військ. звання лейтенанта, став інж.-спеціалістом з буд-ва залізниць. 7.06.1923 обраний почесним чл. Рум. акад-ї.

З 1895 – чл. НЛП Румунії, 1909 обраний її головою. 1897–1922 – на різних посадах у рум. уряді.

1905 взяв участь в орг-ції нар. банків і агітації за створення сел. каси. Керував придушенням сел. повстання 1907. З його ж ініціативи придушене Татарбунарське повстання 1924.

1914–16 намагався підтримувати добрі відносини з д-ми Четверн. союзу й Антанти. Під тиском Франції, після успішного наступу на Пд.-Зх. фронті, 17.08.1916 ввів Румунію в ПСВ на боці Антанти.

1919–20 очолював рум. делегацію на Паризькій мирн. конф., активно відстоював приєднання Буковини і Бессарабії до королівської Румунії. 1922 став фактичним диктатором країни. 1923 сприяв прийняттю нової Конституції Румунії.

П. у м. Бухарест. Похований у рідній церкві на малій батьківщині.

Літ.: Виноградов В. Н. История Румынии (1848–1917). М., 1971; История Румынии / И. Болован, И.-А. Поп (координаторы) и др. Пер. с рум. М., 2005; Hitchins K. România 1866–1947. București, 1996; Nicolescu N. C. Enciclopedia șefilor de guvern ai României 1862–2006. Editura Meronia, 2006.

Олександр Руснак

БРИГАДИ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ – тактичні з'єднання ГА. Об'єднували 2–6 піших куренів (у деяких Б.Га. вони могли зводитися по 2–3 в полки), 1 гармат. полк (3–7 батарей) і різні дрібні частини (булавна (штабна), кінна, тех. сотні, обозна валка (колона), ін.).

Існували такі бригади:

1-ша бригада УСС. Сформована в 01.1919 з частин Легіону УСС у складі групи "Схід". Брала участь у боях за Львів, Вовчухів. та Чортків. офензивах, наступі на Одесу, війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 1-й полк 1-ї бригади ЧУГА. Командири: от. О. Букшований.

2-га Коломий. бригада. Сформована в 01.1919 з частин групи "Схід". Брала участь у боях за Львів, Чортків. офензиві, наступі на Київ (на Київ. напрямку), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 2-й полк 3-ї бригади ЧУГА. Командири: от. Ф. Тінкель, от. Р. Дудинський, от. А. Виметаль, сот. О. Ревнюк, сот. Квапіль.

3-я Бережан. бригада. Сформована в 01.1919 з частин групи "Наварія". Брала участь у боях за Львів, Чортків. офензиві (разом із 7-ю бригадою провела польс. фронт під Чортковом), на-

ступі на Київ, війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 3-й полк 1-ї бригади ЧУГА. Командири: підполк. А. Вольф, от. О. Лесняк, от. С. Горук, от. Кучера,

4-та Золочів. бригада. Сформована в 01.1919 з частин групи “Схід”. Брала участь у боях за Львів, Чортків. офензиві, наступі на Київ (на Житомир. напрямку), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади розформовано у складі ЧУГА. Командири: полк. Дідюків, от. С. Шухевич, полк. С.Чмелик, от. Лясковський, от. Б. Шашкевич.

5-та Сокал. бригада. Сформована в 01.1919 з частин групи “Північ”. Брала участь у боях на пн. ділянці фронту, Чортків. офензиві, наступі на Київ (на Київ. напрямку), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовані на 2-й кінний полк ЧУГА. Командири: сот. О. Демчук, полк. Захаріїв, сот. П. Петрик, сот. В. Коссар, сот. В. Секунда.

6-та Рава-Руська (інакше: Равська) бригада. Сформована в 01.1919 з частин групи “Рава-Руська”. Брала участь у боях на пн. ділянці фронту (зокр. оборона Магерови), наступі на Львів, Чортків. офензиві, наступі на Київ (на Київ. напрямку), війні підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 6-й полк 2-ї бригади ЧУГА. Командир: сот. Ю. Головінський.

7-ма Стрий. (з 05.1919 – Львів.) бригада. Сформована в 01.1919 з частин групи “Південь II”. Брала участь у наступі на Львів, Чортків. офензиві (де разом з 3-ю бригадою прорвала польсь. фронт під Чортковом), наступі на Київ (на Житомир. напрямку), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 7-й полк 1-ї бригади ЧУГА. Командири: полк. К. Слюсарчук, от. (пізніше підполк.) А. Бізанц.

8-ма Самбір. бригада. Сформована в 01.1919 з частин груп “Глибока”, “Крукеничі” і “Рудки”, а також Дніпровської гармат. бригади Армії УНР. Її бойовий склад був значно більшим, ніж ін. бригад, тому іноді її називали “д-зія полк. Кравса”. 06.1919 з її складу було виділено 11-ту Стрий. бригаду. Брала участь у наступі на Львів, Вовчухів. та Чортків. офензивах, наступі на Київ (на Київ. напрямку), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 8-й полк 3-ї бригади ЧУГА. Командири: полк. А. Кравс, от. К. Гофман, сот. О. Станімір, сот. Шмідт.

9-та Угнів. (з 03.1919 – Белзька) бригада. Сформована в 01.1919 з частин групи “Північ”. Брала участь у боях на пн. ділянці фронту (зокр. бої за Белз), Чортків. офензиві, наступі на Київ (на Київ. напрямку), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 4-й полк 2-ї бригади ЧУГА. Командири: сот. В. Стафіняк, сот. (пізніше от.) Б. Шашкевич, сот. Й. Фащур, сот. Фещук.

10-та Янів. бригада. Сформована в 01.1919 з частин групи “Північ” і загону ім. Гонти, який прибув з УНР. Брала участь у боях за Львів, Чортків. офензиві, наступі на Київ (на Київ. напрямку), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 5-й полк 2-ї бригади ЧУГА. Командири: от. (полк.) А. Долуд, сот. М. Клишкевич, сот. Ф. Кондрацький, сот. Чайковський, сот. І. Чайка.

11-та Стрий. бригада. Сформована в 06.1919 з частин груп “Крукеничі” та “Глибока” 8-ї Самбір. бригади. Брала участь у Чортків. офензиві, наступі на Одесу (разом з 3-ю пішою д-зією Армії УНР відзначилась у боях у р-ні Крижополя), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 9-й полк 3-ї бригади ЧУГА. Командири:

Старшини 9-ї Белзької бригади ГА.
Стоять (зліва направо):
чет. Мирон МАТЮК,
чет. БИНДАЧ, пор. ТІЯН,
сот. ФЕЩУК,
пор. Іван ПЕНЧАК,
чет. ВАЙС.
Лежать:
хор. ГРИЦАК (ліворуч)
та хор. ВАСКАН

от. Противенський, сот. (пізніше от.) К. Шльосер.

12-та бригада. Сформована в 06.1919 з військ, що знаходилися в р-ні Бучача–Чорткова. Брала участь у Чортків. офензиві, після переходу на тер-ю Наддніпрянщини в 07.1919 її розформували. Командири: сот. Драган, от. О. Лесняк, сот. М. Моційович, от. В. Черський.

13-та бригада. Формування її розпочато в 06.1919 в р-ні Борщева, але не було завершено і після переходу на тер-ю Наддніпрянщини в 07.1919 підрозділ розформували. Командир: сот. Т. Галевич.

14-та Станиславів. бригада. Сформована в 06.1919 з частин групи “Нижнів”. Брала участь у боях на Покутті, наступі на Київ (на Київ. напрямку, стояла гарнізоном у Вінниці), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на запасний курінь ЧУГА. Командири: от. В. Оробко, сот. Геліцинський, сот. Странський.

15-та Тербовлян. бригада. Формування її розпочато в 06.1919 в р-ні Тербовлі. Брала участь у Чортків. офензиві. Після переходу на тер-ю

Наддніпрянщини в 07.1919 її розформували. Командири: от. Р. Дудинський, полк. Шепель.

16-та Чортків. бригада. Формування її розпочато в 06.1919 в р-ні Бучача, але не було завершено; після переходу на тер-ю Наддніпрянщини в 07.1919 її розформували. Командир: от. А. Віметаль.

17-та Бучац. бригада. Формування її розпочато в 06.1919 в р-ні Чорткова, але не було завершено; після переходу на тер-ю Наддніпрянщини в 07.1919 її розформували. Командири: от. Котович, от. І. Грабовенський.

18-та Терноп. бригада. Сформована в 06.1919 з військ, що перебували в р-ні Тернополя. Брала участь у Чортків. офензиві, наступі на Київ (на Київ. напрямку), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади розформовані в складі ЧУГА. Командир: сот. І. Цьокан.

19-та бригада. Розпочато формування в 06.1919 в р-ні Кривче, але не було завершено; після переходу на тер-ю Наддніпрянщини в 07.1919 її розформовано. Командир: от. Р. Кніттль.

20-та бригада. Розпочато формування в 06.1919 в р-ні Язлівця, та не було завершено; після переходу на тер-ю Наддніпрянщини в 07.1919 її розформовано. Командири невідомі.

21-ша Збаразька бригада. Сформована в 05.1919 з військ, що перебували в р-ні Тернополя. Брала участь у Чортків. офензиві, наступі на Київ (на Київ. напрямку, відзначилася в боях за Шепетівку). Розформована наприкінці 08.1919. Командир: от. Мартинович.

1-ша Гірська бригада. Сформована в 01.1919 з частин груп "Старий Самбір" та "Лютівська". Брала участь у боях на пд. ділянці фронту. Внаслідок наступу польс. армії була відрізана від решти сил ГА і 15.05.1919 перейшла на тер-ю ЧСР (нині укр. Закарпаття), де її було інтерновано. Командир: от. В. Черський.

1-ша (за ін. даними – 2-га) кінна бригада. Сформована в 06.1919. Брала участь у наступі на Київ (на Київ. напрямку), війні з підрозділами ЗСПР. У 11.1919 разом з рештою ГА перейшла на бік ЗСПР, 02.1920 – РСЧА. У 03.1920 залишки бригади переформовано на 3-й кінний полк ЧУГА. Командир: от. Е. Шепарович.

Літ.: Гордієнко Д. Українська галицька армія. Львів, 1991; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 437–439, 448–450, 462–463; *Микитюк Д.* Короткі історичні нариси бригад УГА // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 85–126; С. 73–84; С. 210–216; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974.

Євген Пінак

БРИКОВИЧ

Володимир Лукич

(псевд.: Гонта;

29.07.1877–12.12.1953) – правник, сотник-суддя УГА, громад. діяч. Н. у м. Тернопіль. Закінчив Терноп. г-зію. Навч. на правн. ф-тах Краків. і Львів. ун-тів. Обов'язкову однорічну суддівську практику відбув у м. Угнів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.), там був при-

значений суддею. Згодом перевівся до Тернополя.

Під час ПСВ служив в австро-угор. армії, де досяг звання поручника; працював військ. суддею в м. Сараєво (нині Боснія і Герцеговина).

У період ЗУНР – начальник Округного військ. суду в Тернополі. Після переходу разом з ГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Певний час перебував у більшовицькому полоні – у концтаборі в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). У 08–09.1920 – співробітник бюро комісаріату юстиції Галревкому в Тернополі.

Від весни 1921, через заборону польс. владою займатися юрид. практикою, працював у терноп. філіях т-в "Просвіта" і "Рідна школа".

Навесні 1941 заарештований співробітниками НКВС, однак невдовзі звільнений.

П. у м. Тернопіль.

Літ.: Гайда П. Володимир Брикович ("Гонта") (1877–1953) // Шляхами Золотого Поділля: Тернопільщина і Скатлатщина. Т. 3. Філядельфія, 1983. С. 592–593; *Остан'юк Б.* Давній Тернопіль : історичні нариси, постаті, картини хліборобської праці, традиційні святкування, спогади. Маямі; Торонто, 1984. С. 21, 47, 198; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 35, 307; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 47, 217–218; Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 116, 117.

Микола Лазарович

БРИКОВИЧ

Іван Матвійович

(19.05.1875–11.08.1951) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Н. у м. Тернопіль в сім'ї міщан Матвія Бриковича та Катерини з роду Решетука; старший брат Іларія Бриковича, професора г-зії в Тернополі. Навч. у нар. шк. та г-зії м. Тернопіль, на богослов. ф-ті Львів. ун-ту і духовній семінарії. Висвячений на священника 1898.

Сотрудник парохії с. Бірки Великі Терноп. деканату (1898–99), сотрудник парохії с. Прошова (1899–1900) у Львів. архієпархії. Перейшов до Станисла-

БРИКОВИЧ
Володимир Лукич

БРИКОВИЧ
Іван Матвійович

вів. єпархії, сотрудник у с. Кривеньке Скальського деканату Гусятинського пов. (1900–05), де допомагав парохіві о. Йосифу Левицькому (дід дружини). Експонований сотрудник у с. Пилява парохії с. Медведівці Чортків. деканату Бучацького пов. (1904–09), де заснував Братство тверезості, очолив читальню т-ва “Просвіта”, увійшов до складу єпарх. Т-ва св. ап. Петра. З 1.04.1909 – сотрудник у с. Кривеньке, з 1916 – адміністратор, з 1921 – парох (до 1946). У 1910 очолив 2 читальні “Просвіти” в с. Кривеньке та одну – в прилученому с. Васильків, заснував Братство Найсвятішого Серця Христового.

Активний учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. У 07.1919 разом з 9-ю Белз. бригадою ГА брав участь у відступі за Збруч та поході на Київ, виконував обов'язки капелана спершу неформально. У Бердичеві відправив богослужіння для вояків ГА та виголосив патріотичну проповідь, за яку місц. газета назвала його “золотоустим”. Командант 1-го Галиц. корпусу от. О. Микитка, замість померлого 29.11.1919 від тифу о. М. Твердохліба, офіційно призначив Б. польовим духівником (капеланом) 9-ї бригади. У поході ГА на Київ пройшов Калинівку і Васильків. Після одного з богослужінь у селі Попова Гребля або Телеленьки місц. мешканці просили команданта бригади залишити їм на парохії о. Івана як “хорошого українця” замість їхнього “батьюшки-кацапа”, навіть пропонували 40 пудів фуражу для коней.

Навесні 1920 в м. Чечельник під час реорг-ції 9-ї бригади та ін. підрозділів УГА в 4-й піх. полк ЧУГА запроваджено посади політруків, однак стрільці не допустили вигнання капелана, Б. продовжував проводити сповіді та богослужіння (в м. Чечельник і с. Потони біля Жмеринки). Після роззброєння залишків УГА польс. армією біля с. Микулинці у 04.1920 повернувся до родини і парафії с. Кривеньке.

У міжвоєн. період у парафії Кривеньке заснував Братство тверезості, провів плебісцит за знесення корчми, на місці якої збудовано Нар. дім, де розмістилася читальня т-ва “Просвіта”, гуртки т-в

“Сільський господар”, Союз українок, “Луг” і кооператив. Усі ці орг-ції спершу очолив парох, а потім поступово передав сільс. активу. 1923 був учасником повітов. з'їзду УНТП в Гусятині.

1925 владики Г. Хомишин нагородив його церк. відзнакою. За патріотичну проповідь при посвяченні могили борцям за волю України в Чорткові був засуджений на 3 р. ув'язнення, а напередодні паціфікації 1930 знову ув'язнений. Зазнав переслідувань польс. владою за надання метрик укр. мовою. Дбав про християн. виховання молоді через катехизацію в школі та церкві. Сприяв молоді в здобутті освіти так, що до 1939 понад 60 осіб з парохії отримали середню гімназійну або вищу освіту. 1929 призначений третім ординаріатським комісаром у шкільних справах Скальського деканату; виконував ці обов'язки до 1939.

1946 за відмову перейти в РПЦ вигнаний органами рад. влади з с. Кривеньке Гусятин. р-ну Терноп. обл., переїхав до Станіславської обл.

П. у с. Колодіївка. Похований у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ).

Дж.: ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 330а. Метрика кліру Станіславівської єпархії за 1887–1941 рр., м. Станіславів. Т. 1. Арк. 84.

Літ.: Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник / ред. кол.: М. Островерха та ін. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 625, 758; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 62, 81, 100–105; О. Іван Брикович (1875–1951) // Історично-мемуарний збірник Чортківської округи. Повіти: Чортків, Копичинці, Борщів, Заліщики / ред. кол.: О. Соневицька, Б. Стефанович, Р. Дrajньювський. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1974. С. 273–275.

**Олег Єгрешій,
Руслан Делятинський**

**БРИКОВИЧ
Іларій Матвійович**

(03.11.1881–02.1942) – педагог, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар

ЗУНР. Н. у м. Тернопіль. Навч. в Терноп. г-зії (1898), на філос. ф-тах Львів., Краків. та Віден. ун-тів (1898–1904). Викладав укр., грец. та лат. мови в Терноп. г-зії (1905–30).

У роки ПСВ організував у Тернополі гімназійні курси. Заст. держ. повітов. комісара в Тернополі (12.1918–05.1919), повітов. комісар (тимчасово в 06.1919 до прибуття С. Сидоряка). У 07.1919 з ГА перейшов на Наддніпрянщину.

На поч. 1920-х повернувся до Тернополя, де ініціював відновлення діяльності Міщанського братства (1921); співзасн. Подільського союзу кооператив (1923). Співзасн. і фундатор кооп. т-ва "Будучність", яке займалося вир-вом цигаркового паперу (з 1925 – ф-ка "Калина"). Чл. НТШ та Т-ва прихильників НТШ. Збирав та публікував фольклорні й етнографічні матеріали. Голова Терноп. філії т-ва "Просвіта" (1924–35). Управитель та викладач г-зії УПТ "Рідна школа" в Тернополі (1927–39). Після встановлення більшовицької влади звільнений з викладацької роботи, працював візником Облспоживспілки (1939).

У 06.1941 арештований рад. спецслужбами і вивезений на заслання на Урал, де працював на шахтах.

П. у м. Верхньоуральськ (Росія).

Літ.: Габлевиц Р. Ілярій Брикович // Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі 1898–1998. До сторіччя за-

снування / за ред. С. Яреми. Тернопіль; Львів, 1998. С. 433–436; Купчинський О. Брикович Ілярій (Іляріон) // Наукове Товариство імені Шевченка. Енциклопедія. К.; Львів; Тернопіль, 2014. Т. 2. С. 358–359; Остап'юк Б. Ілярій Брикович // Шляхами Золотого Поділля: Тернопільщина і Скалатщина. Т. 3. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. С. 563–565.

Олег Павлишин

БРИКОВИЧ Роман Іванович

(03.09.1900–26.03.1977) – педагог, кооператор, хорунжий УГА, громад. діяч. Н. у с. Магдалівка (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в родині священика. Зростав у с. Кривеньке (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) у релігійній і патріотичній атмосфері. Навч. в Терноп. укр. г-зії (1913–14). Під час польс.-укр. війни 1918–19 стрілець, згодом старшина УГА.

Після повернення додому 1920 закінчив г-зію, пізніше Краків. ун-т; магістр філософії. Кілька років викладав в учительській семінарії у Львові, відтак до 1944 – дир. Повітового союзу кооператив у м. Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.).

Заарештований співробітниками НКВС 3.01.1940, перебував у рад. тюрмі в Тернополі. 9.04.1940 звільнений з-під варті за недоведеністю провини. Під час нім. окупації (1941–44) – бургомістр Копичинців.

У 02.1944 виїхав до Німеччини; кілька років проживав у таборі для переселенців м. Регенсбург, де трудився в управі табору та ін. укр. установах.

1948 емігрував до Канади (Монреаль). 1950–76 – дир. курсів українознавства Укр. школи ім. митрополита А. Шептицького (до 1973 – Рідна школа при парафії Успіння Божої Матері) в Монреалі. Був головою Ради укр. громад. орг-цій за патріархат УКЦ, відділу Ліги визволення України, чл. дирекції "Народної каси", учасником 3-х світових конгресів вільних українців, ініціатором і організатором місц. культ. і мист. імпрез.

П. у м. Монреаль (Канада).

БРИКОВИЧ
Степан Васильович

Літ.: Весна Х., Мельничук Б. Брикович Роман // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 186; *Дурбак І.* Роман Брикович (1900–1977) // Шляхами Золотого Поділля. Т. 3: Тернопільщина і Скалатщина. Філадельфія. 1983. С. 565–566; Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 4 / упоряд.: О. Г. Бажан, П. З. Гуцал, Л. М. Кіт. Тернопіль, 2016. С. 163; Українська школа в Монреалі: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrainianschoolmontreal.org/about-us/history/>.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

БРИКОВИЧ
Станіслав Григорович

(18.03.1854–30.07.1925) – військовик. Н. у с. Нім'яч (нині Бродів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. Дитячі роки провів у с. Полівці (нині того ж р-ну), де його батько обіймав парафію. Після закінчення 7 класів г-зії в Тернополі навч. в кадет. школі у Львові. Служив старшиною в австро-угор. армії; 1902 вийшов у відставку через інвалідність. Поселився у Тернополі, був діяльним чл. укр. т-в.

З поч. ПСВ пішов знову служити в армію, перебував у тилкових частинах; став майором (отаманом).

Восени 1918 повернувся до Тернополя. Після Листопадового чину вступив до ГА, призначений командантом санітарної служби Тернопільської ОВК. 1.03.1919 отримав військ. звання підполковника. Зостався в Тернополі для опіки над пораненими і хворими вояками після залишення міста частинами ГА 15.07.1919.

Заарештований поляками, пробув деякий час у тюрмі “Бригідки” у Львові; позбавлений пенсії як старшина австро-угор. армії. У 08–09.1920 ув'язнений більшовицькими властями.

П. у м. Тернопіль. Восени 1928 останки Б. перепоховано в спільній стрілець. могилі на Микулинецькому цвинтарі.

Літ.: Гуцал П. Вихідці з Брідщини, учні гімназії в Бродах – старшини і підстаршини Української Галицької армії // Брідщина – край на межі Галичини й Волині. Зб. 9: Матеріали десятої нау-

ково-краєзнавчої конференції. Броди, 2016. С. 66.

Петро Гуцал

БРИКОВИЧ
Степан Васильович

(28.08.1883–05.06.1949) – адвокат, громад. діяч. Н. в м. Тернопіль у сім'ї міщан. 1902 у рідному місті закінчив г-зію. Право студював у Львів. ун-ті. Працював у Тернополі в канцелярії С. Голубовича; здобувши докторат, провадив власну адвокат. практику. Діяльний учасник укр. громад. життя в місті й повіті. Як чл. УРП брав участь у багатьох її політ. акціях на Тернопільщині. Був писарем т-ва “Народна воля” (з 1907), входив до управи т-ва укр. молоді “Громада”; очолював “Мищанське братство” (2-й його голова), у 1920–30-х – т-во “Рідна школа”. Чл. відділу філії “Просвіти” й управи Подільського союзу кооператив, керівних органів ін. т-в.

Протягом усього періоду ЗУНР очолював відділ відбудови у повітов. комісаріаті. З ГА перейшов за Збруч, іменований хорунжим і служив у Команді етапу армії. Був інтернований у таборі в Домб'є.

Після звільнення повернувся до Тернополя, займався адвокатурою. 1928 – від УСРП кандидат у сенатори Польщі, але не був обраний. Друкував статті, автор брошур на теми права, шкільництва і культ.-просвіт. життя.

Під час нім. окупації 1941–44 – 1-й голова Укр. окружного к-ту в Тернополі. У 03.1944 емігрував до Німеччини.

П. у м-ку Клостер-Більгаузен біля м. Міннерштадт (Німеччина).

Літ.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 26–27; *Левчук М.* Брикович Степан // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 186.

Петро Гуцал

БРИЛІНСЬКИЙ
Євген

(16.03.1889 – д. с. н.) – військ. діяч, сотник ГА. Н. у с. Гряди (нині Жовків. р-ну Львів. обл.) у сім'ї священика. Закінчив Львів. г-зію та Високу земельну акад-ю у Відні. Здобув фах інж.

Під час ПСВ – поручник австр. армії. З 11.1918 – у складі ГА. У ранзі поручника 1-го корпусу ГА брав участь у бойових діях польсь.-укр. війни. У 07.1919 разом зі своєю частиною перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 отримав звання сотника. З 02.1920 – у складі ЧУГА. Навесні 1920 потрапив у польсь. полон, відправлений до табору в м. Тухоля. Втік до ЧСР, де перебував у таборах для інтернованих у м. Ліберець та Йозефів Командант одного з робітничих відділів УГА в Ужгороді.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 328; Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 218.

Богдан Паска

БРИЛІНСЬКИЙ Максим-Володимир

(14.10.1891–20.02.1968) – громад. діяч, письменник, публіцист, поручник УГА. Н. у м. Тернопіль. Випусник нар. школи в м. Бережани (нині Терноп. обл.), г-зії в м. Ряшів (нині Польща) та Львів. ун-ту.

Під час ПСВ – поручник 35-го австро-угор. полку піхоти, 6 разів відзначений командуванням. Ком. 2-го Бережан. куреня в групі “Старе Село” під м. Львів та команд. відтинку “Скала” над Збручем, брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. Згодом старшина 3-ї Залізної д-зії ДА УНР.

Після визвол. змагань – у м. Львів: співзасн. Укр. таємного ун-ту, інспектор “Просвіти”. Окружний командант УВО на Покутті. Емігрував до Німеччини. 1966 очолив к-т укр. громади зі спорудження на цвинтарі Вальдфрідгоф (гол. укр. некрополь м. Мюнхен) символічної могили в пам’ять про полеглих за волю України. Новостворений монумент за проектом скульптора Г. Крука має форму стрункої 4-метрової колони, завершеної замість волоти терновим вінцем, вирізьбленим у граніті. Нижче – чорний хрест, а під ним написи укр. та нім. мовами: “Поляглим за Україну”. Між цими двома написами – золотий тризуб. Посвячено пам’ятник на свято Трійці 1967.

Автор творів про нац.-визвол. змагання 1914–40 (“Хресний вогонь”, “Сірі

однострої”, багатьох оповідань у “Літописі Червоної Калини” та ж. “Життя й знання”, у пресі).

П. у м. Мюнхен (ФРН). Похований на цвинтарі Вальдфрідгоф.

Літ.: Кравченко Я. Український некрополь у Мюнхені // День. 2013. 21 жовт.; Мельничук Б. Брилінський-Сас Максим-Володимир // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 75; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 653.

Микола Лазарович

БРИНДЗАН Касіян

(10.03.1871–27.01.1946) – церк. і громад. діяч, чл. Буковин. делегації УН-Ради. Н. в родині дрібних шляхтичів (резешів) у с. Товтри пов. Заставна (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.). Навч. в держ. вищій г-зії в Чернівцях та держ. вищій г-зії в Радівцях на Пд. Буковині (нині Румунія), де 1891 склав матуральні іспити. 1891–95 студював теологію на богослов. ф-ті Чернів. ун-ту. 8.01.1902 став д-ром теології. Автор “Літургіки”, укладеної укр. мовою.

БРИЛІНСЬКИЙ
Максим-Володимир

Отримав дияконські свячення від митрополита Аркадія (Чуперковича) у 09.1896 в Кімполунзі на Пд. Буковині (нині Румунія), невдовзі висвячений ним на священника. Тимчасовий душпастир у пенітенціарному закладі в Станиславові (з 1897). У 03.1898 іменованій постійним душпастирем. З 1905 – парох у с. Милієво (нині Вижиця, р-ну Чернів. обл.).

Як один з представників громади с. Милієво брав участь у скликаних М. Васильком зборах мужів довір'я судового повіту Вижиця 23.04.1907, які висловили підтримку діяльності укр. депутатів австр. парламенту. Чл. Т-ва правосл. укр. священників на Буковині; чл. правління (з 1909), голова т-ва (в 1914). У 09.1911 іменованій екзархом та слов'ян. проповідником в архієпископському кафедральному соборі в Чернівцях. Водночас виконував функцію помічника референта Митрополічної консисторії. Чл. т-ва "Укр. касино" в Нар. домі, яке виконувало роль укр. клубу та центру укр. громад. життя міста. 17.06.1913 на заг. зборах союзу укр. хлібороб. спілок на Буковині "Сел. каса" в Нар. домі в Чернівцях обраний головою надзірної ради Союзу, переобраний на цю посаду на наступних заг. зборах Союзу 31.03.1914.

Як голова Т-ва правосл. укр. священників на Буковині 22.03.1914 підписав звернення укр. орг-цій Буковини з закликом про спільне святкування ювілею Т. Шевченка в краї. Влітку 1916 евакуйований до Праги, де увійшов до складу К-ту опіки над укр. біженцями в Празі (голова О. Попович). Повернувся до Чернівців одразу ж після відступу рос. військ. 6.08.1917 разом з І. Тарнавським офіційно приймав у кафедральному соборі в Чернівцях цісаря Карла I під час його візиту на Буковину. На першому після 4-річної перерви засіданні крайового віділу в Чернівцях 2.06.1918 призначений членом кураторії Крайового банку Буковини. Обраний заступником голови відновленого 23.09.1918 т-ва "Укр. касино" в Чернівцях.

На першій нараді Буковинської делегації УНРади в Чернівцях 24.10.1918

введений до її складу як представник укр. правосл. духовенства Буковини. Підпис Б. стоїть під маніфестом Буковинської делегації УНР "До українського народу Буковини!", який закликав буковин. українців прийти на віче 3.11.1918 й проголосити свою волю жити в укр. державі.

В 01.1919 заарештований у рамках розв'язаного рум. окупац. владою антиукр. терору після запровадження стану облоги на Пн. Буковині. Арешт Б. викликав хвилю обурення не лише на Буковині, але й у Галичині та на Наддніпрянщині. О. Попович та ін. представники Буковини в УНРаді ЗУНР внесли на засідання УНРади в Станиславові подання, в якому протестували проти арешту Б. й вимагали висловити протест у Парижі перед світовим форумом. Проти масових і безпідставних арештів членів буковинської укр. еліти протестував 12.03.1919 в ноті до голови Паризької мирн. конф. голова делегації УНР Г. Сидоренко.

На поч. 1920-х працював професором релігії на укр. відділенні держ. учительської семінарії в Чернівцях. 1922 іменованій протопресвітером, 1928 – ставрофором. Як єдиний священник-українець серед духовенства кафедрального собору в Чернівцях до серед. 1920-х мав дозвіл проповідувати укр. мовою по неділях після вечірнього румунськомовного богослужіння (до 1927).

У 10.1940 разом з родиною виїхав до Німеччини в рамках репатріаційного процесу між СРСР та Німеччиною. Перших кілька місяців перебував у таборі для переселенців у м. Гросвартенберг у Нижній Сілезії (нині м. Сицув Олесницького пов. Нижньосілезького в-ва Польщі). У 04.1941 переїхав на Холмщину. З 1945 проживав у м. Бад-Зальцуфлен (нині в окрузі Детмольд землі Північний Рейн-Вестфалія в Німеччині).

П. і похований у м. Бад-Зальцуфлен.

Літ.: До українського народу Буковини! // Буковина. 1918. 1 листоп.; *Добржанський О., Старик В.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріа-

ли. Чернівці, 2009. С. 385–386; За українську Буковину. До Найвищої Ради в Парижі // Свобода. 1922. 3 берез.; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 874; Т. 4. Івано-Франківськ, 2008. С. 43; Ілюстрована хроніка товариства “Український Народний Дім” у Чернівцях 1884–1934. Чернівці, 1934. С. 40, 68; На жалібні богослужіння й протестаційне віче // Час. 1933. 30 серп.; Нечувані насильства румунів на Буковині // Покутський Вістник. 1919. 9 лютого; Пігуляк І. Українська православна церква в румунським ярмі і Буковинці в Канаді. Вінніпег, 1927. С. 27–28; Попович О. Відродження Буковини. Львів, 1933. С. 76.

Володимир Старик

БРИНДЗАН

Теофіл

(01.11.1875–24.01.1962) – педагог, історик, громад. діяч, держ. секретар фінансів в укр. уряді Буковини (Кіцман. період). Н. в родині дрібних шляхтичів

(резешів) у с. Товтри (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.). Навч. у вищій держ. г-зії в Чернівцях, де в 08.1894 склав матуральні іспити. З 1890 отримував стипендію Т-ва Франца-Йосифа в сумі 50 флоринів на рік. 1895–98 студіював філологію на філос. ф-ті Чернів. ун-ту. Чл. укр. академіч. т-ва “Союз”, 1895 – чл. правління “Союзу”. З 08.1898 іменован-

ий суплентом (допоміжним учителем) вищої реальної г-зії в Чернівцях, де викладав франц. мову. 26.08.1902 іменованний постійним учителем з гол. фахом франц. мова. У 08.1905 іменованний професором. З 1906 викладав також укр. мову для неукраїнців. У 12.1908 отримав стипендію в сумі 1600 корон на 7-місячну стажувальну поїзду до Франції. 1911/12 н. р. виконував обов’язки кустоша гімназійної б-ки. 20.11.1910 обраний головою т-ва укр. учителів середніх шкіл “Сковорода” в Чернівцях. 1912 виконував обов’язки директора вищої реальної г-зії в часі відсутності її дир. К. Мандичевського. 1911–13 – викл. укр. приватної учительської дівочої семінарії т-ва “Українська школа” в Чернівцях. Після поновного відкриття 12.04.1916 пограбованої рос. військовими Кіцман. г-зії її управителем іменованний Б., викладач нім. та укр. мов. Остаточно іменованний директором Кіцман. г-зії в 05.1918.

Держ. секретар фінансів укр. уряду (к-ту), який 4.11.1919 перебрав усю повноту влади в Кіцманському пов. Після окупації рум. військом Кіцмані 17.11.1918 заарештований разом з ін. членами укр. уряду та етапований до Чернів. військ. в’язниці. Вдруге заарештований разом з рештою професорів Кіцман. г-зії в 01.1919 після запровадження рум. окупантами стану облоги в Пн. Буковині; цього разу пробув в ув’язненні понад 4 місяці. Після звільнення виїхав до Галичини, де іменованний директором укр. г-зії в Товмачі (нині Тлумач Івано-Франк. обл.). Згодом переведений до держ. укр. г-зії в Чернівцях. Викладав також у приватній укр. дівочій г-зії в Чернівцях аж до її ліквідації рум. владою 1925. Змушений був викладати в різних рум. середніх школах аж до виходу на пенсію в серед. 1930-х.

Чл. т-ва “Руська бесіда”. Почесний чл. укр. академіч. козацтва “Чорноморе” в Чернівцях. Чл. правління та заст. голови (з 16.12.1934) т-ва “Укр. школа” в Чернівцях, референт Заставнів. філії “Укр. школи”. Ред. ж. “Читальня”, дитячого ж. “Ластівка”, співред. (спільно з Д. Квітковським та А. Жуковським)

БРИНСЬКИЙ
Михайло

опублікованого на Заході енциклопедичного видання "Буковина – її минуле та сучасне" (1956). Автор рукописних спогадів "Українські землі під Румунією" (1953).

Довголітній чл.-засн., чл. правління та заст. голови т-ва "Укр. нар. дім" у Чернівцях. Заст. голови утвореного в Чернівцях 1933 К-ту вшанування пам'яті Ю. Федьковича. В складі делегації представників укр. реліг., освіт. та культ. установ Буковини 14.02.1939 вручив королів. намісникові Буковини Флондору меморіал з вимогами українців краю.

У 10.1940 разом з родиною виїхав до Німеччини в рамках репатріаційного процесу між СРСР та Німеччиною. Перших кілька місяців перебував у таборі для переселенців з Буковини та Бессарабії в м. Лойбус над Одрою в Нижній Сілезії (нині Любйонж Нижньосілезьк. в-ва, Польща). Уклав та вислав 6.08.1941 до нім. уряду меморіал, у якому доводив одвічну українськість Буковини та назвав кривди, завдані рум. владою буковинським українцям. З 1945 проживав у м. Бад-Зальцфлен (нині в окрузі Детмольд землі Північній Рейн-Вестфалія, Німеччина).

П. і похований у м. Бад-Зальцфлен.

Літ.: Бл. п. проф. Теофіл Бриндзан (некролог) // Свобода. 1962. Буковина і Бесарабія домагаються належних прав // Діло. 1939. 20 лютого; 31 січ.; *Гарас М.* Ілюстрована Історія товариства "Українська Школа" в Чернауць. 1887–1937. Пропам'ятна книжечка видана з нагоди 50-их роковин існування цього товариства. Чернівці, 1937; *Добржанський О., Старик В.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 385–386; 3 буковинської України. Дальші насильства румунських наїзників на Буковині // Покутський Вістник (Коломия). 1919. 23 лютого; За українську Буковину. До Найвищої Ради в Парижі // Свобода. 1922. 3 берез.; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 43; Збройна допомога Буковині // Нова Рада (Київ).

1918. 24 (11) груд.; Ілюстрована хроніка товариства "Український Народний Дім" у Чернівцях 1884–1934. Чернівці, 1934. С. 57, 59, 64; На Буковині // Український Голос. 1919. 3 берез.

Володимир Старик

БРИНСЬКИЙ Михайло

(11.10.1883–10.01.1957) – скульптор, військ. діяч. Н. у с. Долина (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.). Займався різьбою по камені і мармурі.

У період ЗУНР – четар ГА. Разом з І. Боберським та Л. Огоновським організував Пресову квартиру ДСВС. 1919 з І. Іванцем брав участь у розробці худож. макета медалі ГА "За заслуги". Автор пам'ятника загиблим воювачам УГА неподалік табору інтернованих у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія). Автор пам'ятника робітникам у Відні, проекту пам'ятника Т. Шевченкові в Харкові (1930).

Під час нім. окупації ув'язнений у концтаборі.

П. у м. Прага.

Літ.: *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Морозюк В.* Пом'яник / В. Морозюк. Івано-Франківськ, 2005; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Паска

БРИЛЬ Степан

(01.01.1886–27.12.1975) – педагог, підхорунжий УСС, четар УГА, меценат. Н. у с. Петриків Тернопільського пов. (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). 1907 закінчив учительську семінарію в м. Тернопіль. До поч. ПСВ вчителював у селах Гусятинського пов. (нині Терноп. обл.).

Доброволець Легіону УСС з 09.1914, воював на Рос. фронті в складі 2-ї сотні. Під час бою поблизу с. Потутори (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) 16.08.1916 потрапив до рос. полону, з якого повернувся в 11.1918. З того часу в складі ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19: спочатку як команд. 3-ї сотні в курені сот. В. Бачинського 4-ї Золочів.

бригади, з якою воював під Львовом, згодом – як команд. сотні в 14-му полку от. М. Дибуляка 7-ї Львів. бригади. Учасник Чортків. офензиви 1919. Після переходу ГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Певний час працював урядовцем комісаріату УНР у м. Житомир. У 04.1920 під с. Махнівка (нині Вінниц. обл.) як старшина ЧУГА потрапив до польсь. полону.

Після ДСВ емігрував до Канади. Проживав у м. Торонто, де був діяльним у Братстві УСС. Жертводавець на укр. потреби, автор спогадів.

П. у м. Торонто (Канада).

Лит.: Весна Х., Левчук М. Бріль Степан // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 187; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Українська Галицька Армія* / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 662; *Українські Січові Стрільці 1914–1920* / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 146.

Микола Лазарович

БРОДІВСЬКИЙ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ. Відкритий 1984 до 900-річчя першої писемної згадки про Броди. Розташований у частині приміщень будівлі 18–19 ст. (майдан Свободи, 5). До 1.03.1991 діяв як нар. музей, згодом – відділ Львів. істор. музею, з 29.03.2001 – комунальний заклад Бродів. райради. Експозиція побудована за хронологіч. принципом у 6 залах. Історія краю висвітлена від найдавніших часів до серед. 20 ст. Окремо представлені природа та етнографія. Музей має архів, б-ку та виставкові зали (вул. Замкова, 1). У фондах зберігається понад 5 тис. предметів осн. фонду та понад 4 тис. одиниць наук.-допоміжного фонду (археол. пам'ятки, колекції грош. знаків, зброї, нагород, предметів нар. к-ри і побуту, оригінальні світлини й документи; важливими є матеріали з історії формування і бойових дій Легіону УСС, д-зії "Галичина", відділів УПА).

Експозиція, присвячена нац.-визвол. змаганням 1917–21, представлена

Приміщення музею у міжвоєнний період

Експозиція музею

Сучасний вигляд музею

з тематич. розділами. Тут розміщено копії статей, спогадів, фото учасників визвол. б-би, зразки тогочасної вогнепальної та холодної зброї, банкноти УНР, окремі номінали бродівських гривень 1919, а також матеріали про визначних укр. діячів, пов'язаних з історією краю (М. Тарнавський, Р. Купчинський, О. Степанів). У музеї зберігається колекція світлин з Історичного архіву УСС (США), яку опрацював д-р С. Ріпецький. 1998 збірка потрапила до м. Броди в редакцію районної газ. "Голос відродження", а згодом у фонди Б.і.-к.м.

Лит.: Бродівський історико-краєзнавчий музей (буклет) / упоряд. В. Стрільчук. б/м, б/р; *Гілевич Т.* Фондова робота Бродівського історико-краєзнавчого музею // Брідщина – край на межі Галичини й Волині. Вип. 7. (Матеріали восьмої краєзнавчої конференції, присвяченої Міжнародному дню

БУБЕЛА
Петро Іванович

музеїв. 23 травня 2014 р.). Броди, 2014. С. 13–15; Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців. Львів, 2004; *Чобіт Д.* З минулого Бродівського краєзнавчого музею // Брідщина. Літературно-краєзнавчий журнал. № 19. Броди, 2008. С. 3–14; Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії Українських Січових Стрільців у шести тематичних збірках / упоряд. Я. Онищук, О. Панькевич. Львів, 2003.

Андрій Корчак, Василь Стрільчук

БУБЕЛА

Петро Іванович

(12.05.1889 – д. і м. с. н.) – правник, старшина УГА, заст. держ. секретаря військ. справ ЗУНР. Н. у с. Лисиничі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї селян; походив з укр.-польс. родини. У Львові 1908 завершив навч. в Академіч. г-зії, 1912 – правн. ф-т ун-ту. Відбув однорічну військ. службу в 30-му піх. полку у Львові й надалі працював у місті помічником адвоката. Належав до управи "Сокола-Батька".

Під час ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті, отримав звання поручника. Один з організаторів і кер. (до 29.10.1918) Укр. військ. к-ту, який здійснив у Львові Листопадовий чин. Призначений УНРадою 9.11.1918 комендантом військ. округу в Золочеві й іменований сотником. Після створення уряду ЗУНР 11.11.1918 став товаришем (заступником) держ. секретаря військ. справ; 1.03.1919 отримав військ. звання отамана. На займаній посаді чимало зробив для розбудови, формування і забезпечення ГА. Після відставки Д. Вітовського 13.02.1919 фактично керував ДСВС у Станиславові, оскільки новопризначений держ. секретар військ. справ В. Курманович залишався начальником штабу НКГА і перебував переважно в Ходорові. Від 9.06.1919 служив у штабі головноуповноваженого з військ. справ В. Курмановича, після переходу за Збруч – у військ. канцелярії Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича. У 08.1919 призначений комендантом Вінниці. Чл. військ. суду над ген. М. Тарнавським і Г. Ціріцем та от. О. Лесняком 13–14.11.1919.

У 04.1920 опинився в Одесі, заарештований чекістами і деякий час провів у тюрмі в Харкові. Після звільнення повернувся до Одеси, працював у різних установах, згодом очолив обл. філіал УЧХ.

Заарештований 21.03.1931, безпідставно звинувачений у "контрреволюційній антирад. і націоналістичній діяльності". На підставі сфабрикованої справи, згідно з постановою трійки при Колегії ДПУ УСРР від 5.03.1932, ув'язнений на 3 р. у ВТТ. В ув'язненні загинув. Обставини смерті невідомі. 2005 в родинному селі йому встановлено пам'ятник. Рішенням Львів. облради від 3.03.2009 нагороджений (посмертно) відзнакою "90-річчя від дня проголошення ЗУНР".

Петро Гуцал

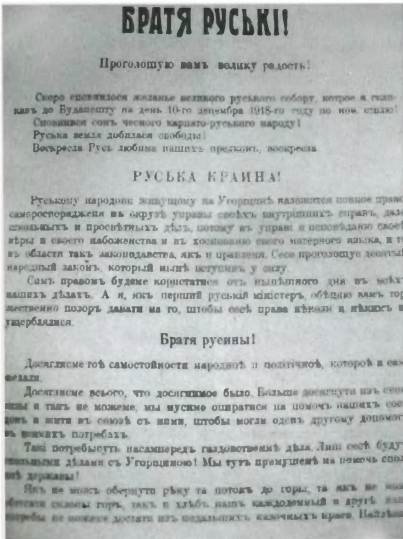
БУДАПЕШТСЬКИЙ

КОНГРЕС 10.12.1918

– з'їзд у м. Будапешт представників русинських (укр.) орг-цій та органів місц. самоврядування для обговорення проекту нового закону про утворення в складі Угорщини нової адм. одиниці – Руської країни.

Угор. уряд для заспокоєння українців створив окреме мін-во для русинів, очолене О. Сабовим, розробив законопроект про Руську країну, яким обіцяв автономні права для українців Закарпаття у складі Угорщини. Для обговорення проекту 10.12.1918 скликано Б.к., у якому брало участь від 200 до 500 делегатів. О. Сабов зачитав маніфест про наміри включення Закарпаття до складу Угорщини на правах автономії. Проти цього виступили представники Свалявщини, Мукачівщини та Мараморощини. Більша частина делегатів з Мараморощини, очолювана Ю. Браццайком, демонстративно залишила м. Будапешт, домагаючись скликання окремого з'їзду укр. делегатів у м. Хуст.

Укр. делегати, які залишилися, засудили рішення про входження Карпатської України до складу Угорщини. С. Ключурак, А. Штефан, М. Андрашко та ін. делегати висловилися за об'єднання з Україною, прийняли рішення

про скликання нових зборів представників нар. рад Закарпаття в м. Хуст.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 156–164; *Клочурак С.* До волі : Спомини. Нью-Йорк, 1978; Нариси історії Закарпаття. Т. 2 (1918–1945). Ужгород, 1995; *Химинець Ю.* Мої спостереження із Закарпаття. Нью-Йорк, 1984.

Андрій Королько

БУДЗ

Петро Якович

(05.08.1882–09.03.1970) – педагог, підполковник УГА, полковник Армії УНР, журналіст. Н. у с. Старі Кути (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Закінчив сільс. школу, Коломий. г-зію. Навч. у Чернів. ун-ті. Після строкової військ. служби в австро-угор. армії зостався кадровим військовим.

Під час ПСВ – четар 24-го Коломий. піх. полку австро-угор. армії, мав нагороди. Після Листопадового зриву разом з полком перейшов на службу до ЗУНР. 1918–19 – ад’ютант командира 2-ї Коломий. бригади ГА підполк. Ф. Тінкля, нач. оперативної канцелярії штабу цієї бригади, планував її військ. операції. Під час польс.-укр. війни 1918–19 воював проти поляків під Львовом, у р-ні м. Самбір (нині Львів. обл.), в ін. місцях Галичини. Після переходу 17.07.1919 з

бригадою на тер-ю УНР брав участь у боях проти рос. військ за м. Вапнярка (нині Вінниц. обл.), згодом – за м. Умань (нині Черкас. обл.), наприкінці 08.1919 – у спільному поході Армії УНР та ГА на Київ. 1920, щоб уникнути інтернування польс. військом, як нач. штабу бригади спланував прорив у районі м. Кути (нині смт Косів. р-ну Івано-Франк. обл.), здійснений у 08.1920. Загін УГА (бл. 1 тис. вояків) роззброїв жандармерію, зайняв місто і згодом перейшов до ЧСР. Б. на певний час залишився у р-ні м. Шепетівка (нині Хмельниц. обл.), оскільки тоді хворів тифом. Одужавши, таємно, оскільки поляки заочно засудили його до смерті, перейшов кордон через Карпати поблизу г. Піп-Іван, пробрався до табору інтернованих вояків УГА в Йозефові (ЧСР). Діяльний у громад. й культ. житті – референт зі збирання матеріалів до “Памятної книги земель ЗУНР”, навчав бажаючих, співред. ж. “Український Скиталець” (1920–24).

Після проголошення польс. урядом амністії для колиш. вояків-емігрантів повернувся до Галичини. Тривалий час не міг влаштуватися на роботу. Згодом працював учителем нар. шкіл Косівщини, пізніше – у г-зії (за ін. даними – “Рідній школі”) в м. Бережани (нині Терноп.

**Відозва
Будапештського
конгресу,
10 грудня 1918 р.**

**Петро БУДЗ (ліворуч)
та Петро ГЛІБЧУК
у с. Старі Кути. 1917 р.**

БУДЗИНОВСЬКИЙ
Альфред Титович

обл.). 1929 одружився з директоркою Бережан. г-зії (за ін. даними – вчительської семінарії) О. Бережницькою. 1931 переїхав з дружиною до Львова, де працював інспектором шкіл т-ва “Рідна школа” Львівського пов.

Під час ДСВ виїхав з дружиною до її родичів в Австрію. 1945 рад. адміністрація примусила подружжя повернутися до УРСР. Певний час у Львові довелося проживати в знайомих, оскільки помешкання Будзів зайняли чиновники Управління МГБ УРСР. Від 1946 – викладач Львів. зооветеринарн. ін-ту (нині Нац. ун-т ветеринарної медицини та біотехнологій).

1958 разом з дружиною переїхав на проживання в с. Старі Кути. Володів 7-ма мовами, автор підручника з психології і логіки, спогадів про бої 2-ї Коломий. бригади, Гуцульського куреня під Самбором, заміток про життя табору інтернованих вояків УГА в Йо-зефові, рецензії на виступи оркестрів і театральних гуртків, що діяли в таборі.

Літ.: Бережанська Земля : історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Сідней; Торонто, 1970. С. 124, 132; *Горбоватий В., Мельничук Б.* Будз Петро Якович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 78; Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового / у поряд., вступ. слово, примітки, додатки, біограф. дов. Р. Ковалю, Ю. Юзича, П. Арсенича. К., 2009. С. 327–328; *Близнюк В., Будз П.* Полковник зі Старих Кут // Незборима нація. 2007. верес. URL: <http://nezboryma-naciya.org.ua/show.php?id=84>.

Микола Лазарович

БУДЗИНІВСЬКИЙ

Альфред Титович

(05.01.1871–07.01.1942) – громад. діяч, публіцист. Брат В. Будзинівського. Н. у с. Будзин (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). Організатор січового та туристичного руху; працював інструктором добровільної пожежної команди. 1894 разом з В. Нагірним, В. Лаврівським, І. Белеєм, М. Шухевичем та ін. був співзасн. т-ва “Сокіл”; 1901–08 – його голова. Сприяв заснуванню Вищого муз. ін-ту та “Сокільського театру” у Львові. 1907

– організатор “Сокільського здвигу” в м. Стрий. Займався туризмом, мандрював бойківськими горами. 1909 видав зб. ст. “Туристика”. Один із засн. театру ім. М. Старицького в м. Стрий. Рахунковий радник австр. намісництва в Краків. інспектораті окружної с.-г. допомоги.

Під час РСВ організував театральну трупу та їздив з виступами по Галичині. У період ЗУНР 1–21.11.1918 був нач. укр. польової жандармерії. Після окупації Львова польс. військами залишився в місті. 10–11.12.1918 заарештований разом з В. Старосольським, В. Бачинським, Я. Куровцем, Ю. Романчуком; вивезений до Польщі як заручник. Утримувався у концтаборі Домб’є біля м. Краків; 1919 звільнений.

1922 відновив діяльність із підготовки добровільних пожежних команд т-ва “Сокіл”, склав програму навч. курсів. 1928–29 – відп. дир. “Просвітянського театру” у Львові.

П. у м. Львів. Похований на Личаків. кладовищі.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2009; *Верес Г.* Будзинівський Альфред Титович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=36490; *Лавренцій Р.* “Просвітянський театр” під керівництвом Петра Сороки (1928–1929) URL: <http://ntsh.org/content/prosvityanskiy-teatr-pid-kerivnictvom-petra-soroki-1928-1929>.

Богдан Паска

БУДЗИНІВСЬКИЙ

В’ячеслав Титович

(30.01.1868–14.02.1935) – письменник, історик, громад. і політ. діяч. Н. у с. Баворів (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). Навч. на природничому відділенні філос. ф-ту Львів. ун-ту, мед. ф-ті Віден. ун-ту.

1890 – один із засн. РУРП, домагався включення до її програми пункту про незалежність України. 1899 – один із засн. УНДП. 1907–18 – депутат австр. парламенту. 1914 – після захоплення Львова рос. військами переїхав до Відня.

24–25.02.1918 брав участь у зборах галиц. парламентарів та з’їзді нотаблів

у Львові. 18–19.10.1918 – учасник засідання Укр. конституанти у Львові; долучився до дискусій щодо майбутнього держ. устрою ЗУЗ. Увійшов до складу УНРади ЗУНР. У кін. 11.1918 заарештований польс. окупац. адміністрацією у Львові та інтернований до Перемишля. 3–4.06.1921 брав участь у I Міжпарт. з'їзді у Львові; підтримав звернення послів УНРади до Ради послів Антанти з вимогою визнання незалежної Сх. Галичини. 22.01.1922 поставив підпис під заявою Міжпарт. ради Галичини про визнання уряду Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича в екзилі єдиною представницькою владою краю. 28.01.1922 під час III Міжпарт. з'їзду виступив на підтримку уряду Є. Петрушевича та його намагань припинити польс. окупацію Галичини. На Міжпарт. конф. 2.02.1923 виступив з критикою політ. курсу лідера УНТП та Міжпарт. ради В. Бачинського щодо порозуміння з польс. урядом.

1927–30 – голова заснованої ним радянської Укр. партії праці. Редагував час. "Громадський Голос", газ. "Свобода", "Праця". Автор екон. досліджень "Аграрні відносини Галичини" (1894), "Хлопська посілість" (1907), історико-популярних праць "Історія України", "Смішне в поважнім" (1930), "Історія національної думки на тлі моїх споминів з дитячих літ" (1934), художніх творів "Осаул Підкови", "Під одну булаву", "Пригоди запорозьких скитальців" та ін.

П. у м. Львів. Похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 192, 197, 200; Т. 2. Івано-Франківськ, 2003. С. 677; Т. 3. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2005. С. 37; Т. 3. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2005. С. 218, 342, 464, 468, 473; Т. 5. Кн. 2. Івано-Франківськ, 2011. С. 719; *Кугутяк М.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002. С. 68, 170, 206, 370; *Шкраб'юк П.* Будзинівський В'ячеслав // *ЕУ.* Т. 1. К., 2003. С. 388.

Богдан Паска

БУДЗИНІВСЬКИЙ

Осип

(18.07.1885–12.1919) – правник, старшина УСС та УГА. Н. у с. Тернів (нині Жовків. р-ну Львів. обл.). З дитячих літ проживав у Станиславові, де від 1897 відвідував г-зію. Потім навч. в Академіч. г-зії у Львові, яку закінчив 1906. Студіював право у Львів. ун-ті; був активним чл. "Сокола". Відбув однорічну військ. службу, проходив адвокат. практику.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС; командував 3-ю, потім 4-ю сотнями в 1-му курені; на 1.06.1916 – поручник, командант 8-ї сотні полку УСС. Відзначився в боях, зокр. на г. Маківка й Лисона. Учасник боїв у Львові в 11.1918; 1.01.1919 отримав військ. звання сотника. Воював у 1-му полку 1-ї бригади УСС, у час Чортків. офензиви і після переходу за Збруч командував куренем у 2-й бригаді.

П. від тифу в м. Бар (нині Вінниць. обл.).

Літ.: *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960.

Петро Гуцал

БУДЗИНІВСЬКИЙ

Теодозій (Теодор)

(1876–1943) – нотаріус, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Н. у с. Росохи (нині Старосамбір. р-ну). Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту. Нотаріус у Лютовиськах та Балигороді.

БУДЗИНОВСЬКИЙ
Осип

Будинок готелю
“ВАРШАВА”
у Станиславові. 1921 р.

Учасник встановлення укр. влади в 11.1918 у м. Балигород (пов. Лісько). Держ. комісар судового пов. Балигород (11.1918–01.1919). 23.01.1919 арештований у Балигороді, доставлений до військ. казарм у м. Сянки, через 2 тижні – до концтабору м. Вадовиці, 1.04.1919 – до табору Домб’є біля Кракова.

1920–30 – нотаріус у Добромилі та Станиславові. Чл. т-ва “Українська бесіда” в Станиславові.

Під час нім. окупації допомагав родинам євреїв, за що був заарештований гестапо.

Загинув у в’язниці в м. Станиславів.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини / ред.-упоряд. Б. Кравців. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 630–632; *Арсенич П.* Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 25; *Наші втрати // Правничий вісник. Нью-Йорк, 1963. Кн. 2. С. 218; Notarjusze i kandydaci notariatu Wschodniej Małopolski (Okręg Lwowskiiego Sądu Apelacyjnego). Lwów, 1926.*

Олег Павлишин

БУДИНОК ГОТЕЛЮ “ОДЕСА”

У СТАНИСЛАВОВІ зведений за проектом архіт. Януша Фредеріка восени 1913. Урочисто відкритий 1.05.1914. Будівля до 1939 належала греко-католи.

Будинок готелю
“ДНІСТЕР”
в Івано-Франківську.
2012 р.

капітулі, здавалася в оренду. Перша назва – готель “Австрія”. Крім готелю, в будинку були ресторан, крамниця та кінотеатр. Кілька разів перейменовані: 1918–19 – “Одеса”, 1919–39 – “Варшава”, 1944–60 – “Спартак”, з 1960 – “Дністер”.

2.01–05.1919 у приміщенні готелю проводила свої засідання УНРада. 3.01.1919 тут ухвалено Акт злуки УНР і ЗУНР. В готелі проживали Є. Петрушевич, Л. Бачинський, Д. Вітовський, П. Болбочан, М. Грушевський, С. Петлюра, В. Винниченко, В. Стефаник, Я. Барнич та ін.

У міжвоєн. період у будинку розташовувалася укр. філармонія. 1940 рад. владою частину споруди передано Держ. академічному Гуцульському ансамблю пісні і танцю. 1981 тут розміщено міськ. Будинок к-ри № 1. З 1991 ця частина будівлі належить Центр. нар. дому Івано-Франківська і перебуває в комунальній власності.

Сучасна адреса: м. Івано-Франківськ, вул. Січових Стрільців, 12. Частини будівлі (готель “Дністер”, універсам “Вопак”) зараз у приватній власності, зазнали суттєвих змін. Реконструкція первісного вигляду неможлива.

Літ.: Головатий М. І. Будівничі старого Станиславова (1662–1939 роки) // Краєзнавчий збірник на пошану Богдана Гавриліва. Івано-Франківськ, 2003.

С. 113–114; *Його ж.* Відомі міські споруди. Івано-Франківськ, 2009. С. 212; *Його ж.* 200 вулиць Івано-Франківська. Івано-Франківськ, 2010. С. 345, 423.

Микола Вітенко

БУДИНОК ДИРЕКЦІЇ ЗАЛІЗНИЦЬ У СТАНИСЛАВОВІ – споруда в пн.-зх. частині сучасного м. Івано-Франківськ, між центром і залізн. вокзалом, де 1919 працював уряд ЗУНР.

Буд-во розпочате в 05.1912 і рівно за 2 р. завершене. 01–05.1919 тут розміщувався уряд ЗУНР. Міністерства, що іменувалися Держ. секретаріатами, функціонували в будинках Дирекції залізниць (нині вул. Грюнвальдська, 11) та Окружного суду (нині вул. Сахарова, 15). Тут працювали відомі політ. діячі Галичини: Є. Петрушевич, С. Голубович, Д. Вітовський, І. Макух, І. Мирон, І. Куровець.

2004 перед Б.д.з.у.С. на честь 85-ї річниці проголошення ЗУНР, завдяки діаспорянину В. Войцюку, встановлено пам'ятник. Автор монумента – скульп. В. Довбенюк. На постаменті пам'ятника розміщено барельєфи Є. Петрушевича, Д. Вітовського, Л. Бачинського та К. Левицького, а вінчає його стилізована фігура січового стрільця.

Сучасна адреса: вул. Грюнвальдська, 11.

Літ.: Головатий М. 200 вулиць Івано-Франківська. Івано-Франківськ, 2010. С. 114–117.

Олександр Марущенко

БУДИНОК КРАЙОВОЇ УПРАВИ В ЧЕРНІВЦЯХ. Зведений 1869–73 на пл. Франца-Йосифа. Проект розробив архіт. Г. Фріч у стилі неоренесанс. Буд-во вів Глаубіц, можливо, за участю Й. Главки; від адміністрації нагляд здійснював старший радник з буд-ва Павловський. Спочатку будинок мав 3 поверхи. Але після серйозних пошкоджень унаслідок пожежі (03.1905) під час відновлення добудували 4-й поверх. Фронтон будинку вінчала композиція з гербом Буковини. Всередині приміщення знаходиться вітраж “Полювання на ведмедя”, створений віден. худ. Оффнером.

У будинку перебувала Буковинська крайова управа, засідав крайовий сейм. Також були житлові кімнати сім'ї президента краю та його радників. У будинку, як депутати крайового сейму, працювали визначні укр. політики – С. Смаль-Стоцький, М. Василько, О. Попович та ін. Тут перебував архікнязь В. Вишиваний, відправляючи Січових стрільців до Львова на поч. 11.1918. 6.11.1918 о 16 год. в Б.к.у.в Ч. відбулася передача влади крайовим президентом графом Йозефом фон Ецдорфом українським та рум. представникам. Протокол передачі від українців підписали О. Попович, М. Спинул, І. Семака, від румунів – А. Ончул. 6–11.11.1918 споруду займали представники укр. влади на Буковині на чолі з О. Поповичем.

Сучасна адреса: вул. Кафедральна, 2. Нині це 14-й корпус Чернів. нац. ун-ту ім. Ю. Федьковича.

Будинок дирекції залізниць у Станиславові

Будинок Крайової управи
в Чернівцях

Літ.: Біленкова С. В. Архітектура Чернівців ХІХ – першої половини ХХ століття. Чернівці, 2009; Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921). Документи і матеріали. Чернівці, 2009.

Олександр Добржанський

БУДИНОК ПОВІТОВОГО СТАРОСТВА В М. КІЦМАНЬ (нині райцентр Чернів. обл.) Зведений 1905 у стилі сецесії в центрі міста; двоповерховий, цегляний, потинькований. До розширення 1986 мав П-подібний план. Після реконструкції набув Ш-подібної форми. Накритий дво- і трисхилими дахами та високими мансардними, які підносяться в центрі й на бічних крилах

споруди. Стіни фасадів рустовані з сецесійним рельєфним оздобленням, яке частково втрачено під час ремонту 1994. В центрі довгого гол. фасаду влаштовано великий арковий портал.

В австр. період у будівлі розміщувалося староство Кіцманського пов. У міжвоєн. час – рум. префектура, згодом претура. Після ДСВ приміщення займав райком компартії. З 1969 – райвідділ внутр. справ та нар. суд.

4.11.1918 представники місц. к-ту УНРади на чолі з повітов. суддею Ярошинським перебрали в цій будівлі владу від австр. повітов. старости Л. Гояна. Через кілька днів обрали новий повітов. к-т (президент о. П. Катериною; держ. секретарі: о. І. Щербанович,

Будинок повітового
староства в м. Кіцмань

викладачі Є. Галензовський, О. Доспіль, Є. Жуковський, О. Цісик, селянин І. Гишка). Засідання укр. к-ту відбувалися в розташованому біля правосл. церкви Св. Миколая приміщенні магістрату (2-поверхова мурована будівля, зведена 1903; нині Будинок нар. творчості). 17.11.1918 членів укр. к-ту заарештовано рум. військовими, які ввійшли в місто, і відправлено до Чернівців. До управління Кіцманським повітом повернувся колиш. староста Л. Гоян.

Сучасна адреса: вул. Незалежності, 48.

Літ.: Добржанський О. В., Старик В. П. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921 рр.) Одеса, 2008; Кривоного Г. Кіцмань і кіцманчани. Погляд крізь простір і час. Історико-краєзнавчий нарис. Чернівці, 2011; Чучко М. У горнілі випробувань: Православна Церква на Буковині в 1914–1919 рр. Чернівці, 2015.

Михайло Чучко

“БУДУЧЧИНА” – тижневик громад. життя, орган К-ту нар. праці. Редагували УСС Ю. Гірняк і Ф. Палащук. Перше число “Б.” вийшло з друку 2.02.1918. Близьке до УСС, мало виразно державницьке спрямування. Загалом видали 11 номерів (останній 11.04.1918).

Припинено публікацію часопису, бо стрільці, які виконувала основну працю в редакції, разом із кошем та вишколом УСС відбули до Наддніпрянщини.

Зміст “Б.” актуалізували гол. чином публікації вістуна УСС Р. Заклинського. У них він виступав поборником тісних зв'язків з УНР; критикував політику зх.-укр. провідників, закликав співвітчизників стати господарями на своїй землі.

Літ.: ЕУ. Т. 1 / гол. ред. В. Кубійович. Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. С. 185; Лазарович М. В. Видавничі проекти Українських січових стрільців під час Першої світової війни // Вісник Книжкової палати. 2015. № 5 (226). С. 32–36; Його ж. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

Микола Лазарович

БУЖЕНКО (БУЖАНКО)

Семен Михайлович

(1895–25.10.1962) – десятник УСС та УГА. Н. в с. Ямниця (нині Тисменич. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Станиславів. г-зії, згодом у Віден. ун-ті.

Доброволець Легіону УСС, воював в УГА. Один з організаторів Листопадового “зриву” в Ямниці, ад’ютант Вільгельма Габсбурга.

Зазнав переслідувань з боку польс. влади. Змушений виїхати до рад. України, проживав у м. Кам’янець-Подільський.

1930 за зв’язок з петлюрівцями заарештований ДПУ і засуджений на 10 р. ув’язнення. Покарання відбував на Соловках. Повторно заарештований 1938. Працював у золотих копальнях Магадана і в Казахстані.

1947 повернувся додому. Працював у Коломиї директором щетинно-щіткової ф-ки (1947–52) та на цегельн. з-ді.

П. у с. Ямниця, похований у центр. частині старого цвинтаря. Реабілітований 17.04.1991.

Літ.: Дейчаківський І. І. Ямничани. Івано-Франківськ, 2002; Сміжак А. Р. Ямниця в період Першої світової війни (1914–1918 рр.). Івано-Франківськ, 2011.

Андрій Сміжак

БУКОВІНА – істор. область у Пд.-Сх. Європі. Займає тер-ю між середньою течією р. Дністер та Карпат. горами. Найдавніші поселення людей на цих теренах датуються епохою раннього палеоліту (300 тис. р. тому). З 3–4 ст. н. е. край заселили слов’ян. племена, зокр. Черняхів. к-ри. Пізніше простежується Празька к-ра та к-ра Луки-Райковецької. У 10 – серед. 14 ст. Б. входила до складу Київ. Русі, Галицького та Галиц.-Волин. князівства. Після розпаду Галиц.-Волин. князівства край потрапив під владу угор. королів, з 1359 – Молдов. князівства, яке 1538 було загарбане Осман. імперією.

З кін. 14 ст. поширилася слов’ян. істор.-геогр. назва регіону Б. (країна буків, букових лісів), під якою тоді розуміли більшу частину Пн. Молдови. 1774

**БУЖЕНКО (БУЖАНКО)
Семен Михайлович**

Австрія захопила цю тер-ю, з метою встановити зв'язок між Галичиною і Семигороддям. 1775 укладено Констан-

тинопольську конвенцію між Австрією та Туреччиною, за якою визначено кордони краю і юридично оформлено його перехід під владу Австрії. На новоприєдану тер-ю, яку виділено в окрему адм. одиницю, поширилася офіц. назва Б. З цього часу Б. локалізується в чітко визначених кордонах, межуючи на пн. й пн. заході з Галичиною, на пн. сході – з Хотинщиною (яка з 1812 опинилася в складі Росії), на сх. й пд. сході – з Румунією (з серед. 19 ст.) і на пд. заході – з Семигороддям із заг. площею 10451,56 км².

Етнічний склад населення Буковини. 1910 р.

Буковина на карті Австро-Угорщини. 1901 р.

До 1786 на Б. була військ. адміністрація; 1786–1849 край, як окремий округ, входив до складу австр. провінції Кор-во Галичини і Володимирії. З 1849 Б. отримала статус окремої коронної землі Австрії з офіц. назвою Герцогство Буковина і своїм гербом. Вищим політ. органом управління в Герцогстві була крайова управа на чолі з президентом. Вищим органом місц. самоврядування з 1861 став Буковин. сейм.

З серед. 19 ст. на Б. активно розвивався укр. нац. рух, який на поч. 20 ст. досяг значних успіхів. Сформувалася мережа укр. нац. т-в, успішно розвивалася укр. видавнича справа. Українці мали своїх представників у сеймі та парламенті. Значними були успіхи в розвитку укр. освіти. В краї діяли 4 укр. партії на нац. державницьких позиціях. Московфільські т-ва були розгромлені 1910.

В австр. період на Б. переселялося чимало людей різних національностей з ін. регіонів імперії та з-за кордону. Край став багатонаціональним. Однак весь цей час українці становили найбільшу етнічну групу. За переписом 1910, який у багатьох селах зі змішаним нас. був сфальшований на користь румунів, на Б. зафіксовано 305101 українця (38,38 % усього населення), 273254 румуни (34,38 %), 102919 євреїв (12,86 %), 64932 німці (8,12 %), 36210 поляків (4,56 %).

У роки ПСВ Чернівці тричі опинялися під рос. окупацією. Остаточно Б. звільнили від рос. військ у 08.1917.

Українці Б. взяли активну участь у творенні ЗУНР. Буковин. депутати

парламенту та сейму і представники політ. партій були учасниками Укр. конституанти у Львові 18–19.10.1918, яка проголосила створення Укр. д-ви з укр. областей Австро-Угорщини. 3.11.1918 в Чернівцях було скликано величне Буковин. віче, яке проголосило єдність укр. частини Б. з рештою укр. земель у незалежній Укр. д-ві. 6.11.1918 українці перебрали владу до своїх рук у Чернівцях та укр. повітах краю. Однак уже 11.11.1918 в Чернівці вступили рум. війська, а до кін. 1918 була окупована вся Б.

Після загарбання краю рум. влада встановила жорстокий режим управління, однією з гол. складових якого була політика румунізації місц. населення. На 1927 у краї було закрито всі укр. школи і г-зії. Значно обмежено видання газет і книг укр. мовою, закрито більшість укр. т-в, низці населених пунктів дано нові рум. назви.

1940 СРСР пред'явив ультиматум Румунії і ввів свої війська в Пн. Б. і Бессарабію. Пд. Б. залишилася у складі Румунії. Розмежування на Б. не повністю враховувало етніч. склад населення. Тому частина укр. населених пунктів залишилися в Румунії, а румунських – у СРСР. З р-нів Пн. Б. та Пн. Бессарабії (Хотинщини) 2.08.1940 утворено Чернів. обл. 1941 Б. знову була окупована рум. військами, однак 1944 сюди повернулася рад. влада. Мирн. договір між УРСР і Румунією (10.02.1947) зберіг поділ Б. на умовах 1940.

1991 Чернів. обл., а разом з нею і Пн. Б. стали частиною незалежної Укр. д-ви.

Літ.: Буковина: історичний нарис. Чернівці, 1998; Історія розвитку органів влади на території Чернівецької області. Чернівці, 2014.

Олександр Добжанський

БУКОВІНСЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ – структурна частина УНРади, утворена на засіданні Укр. конституанти 19.10.1918 у Львові. До складу делегації, яка організаційно оформилася у м. Чернівці 21.10.1918, увійшли укр. буковин. депутати обох палат австр. Держ. Ради, Буковин. крайового сейму та по 3 представники укр. політ. партій краю.

Головою делегації обрано О. Поповича, заст. – А. Артимовича.

24.10.1918 Б.д., доповнена 10-ма представниками (від правосл. духовенства, педагогів, правників, міщанства та жіноцтва), реорганізована в Крайовий к-т. Делегати провадили підготовку до перебрання влади в укр. частині краю та перемовляли з місц. рум. активом у справі поділу Буковини. 3.11.1918 Крайовий к-т скликав у Чернівцях велелюдне укр. віче, яке ухвалило злуку з Галичиною та якнайшвидше об'єднання з Наддніпрян. Україною.

Після встановлення укр. влади в Чернівцях та обрання О. Поповича президентом краю 7.11.1918 Краєвий к-т перейменували на Укр. Крайову нац. раду (голова – А. Артимович).

9.11.1918, внаслідок окупації Буковини рум. військами, низка укр. депутатів залишила Чернівці. У Станиславів. сесіях УНРади брали участь декілька членів Б.д. (А. Артимович, О. Безпалко, К. Білинський, О. Бурачинський, М. Дрогомирецький, М. Кордуба, І. та О. Поповичі). Названі депутати входили також до складу окремої представницької орг-ції – Буковинської ради в Станиславові. Решта залишилися в окупованій рум. військами Буковині.

1919–23 колиш. парламентарні посли М. Василько, Т. Галіп, А. Лукашевич, І. Семака, С. Смаль-Стоцький, М. Спинул перебували у Відні.

Літ.: Добжанський О. В., Старик В. П. Бажаємо до України! Одеса, 2008. С. 820–830; Павлишин О. Українська Національна Рада ЗУНР–ЗУНР: реконструкція особового складу (жовтень 1918 р. – червень 1919 р.) // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні. Львів, 1999. Вип. 2 (1995–1997 рр.). С. 234–252.

Олег Павлишин

БУКОВІНСЬКА РАДА У М. СТАНИСЛАВІ – представницька орг-ція буковин. українців, яка діяла в тимчасовій столиці ЗУНР у 1-й пол. 1919. Ств. для координації дій у питанні визволення Буковини з-під рум. окупації та захисту прав буковин. українців. Скла-

далася з депутатів УНРади та їх довірених осіб ("мужів довір'я"). Виконавчі органи: Президія (О. Попович – голова, О. Бурачинський – 1-й заст., А. Артимович – 2-й заст., С. Цурканович – 1-й писар, М. Кочерган – 2-й писар) та референти (О. Безпалко – референт дипломатичних справ, І. Попович – військ. справ, М. Дрогомирецький – допомоги і фінансів, Ю. Сербинюк – справ преси). Канцелярія розташовувалася на вул. Вірменській, 7.

Буковинська рада не мала статусу органу влади, а представляла інтереси українців, які виїхали з окупованого рум. військами краю. У порозумінні з владою ЗУНР вирішувала окремі питання, пов'язані з Буковиною. Кер-во Буковинської ради повідомило про свою орг-цію Директорію і прохало військову і цивільну владу УНР про скоординовані дії у всіх питаннях, які стосувалися Буковини. На засіданні 20.02.1919 Буковинська рада дала формальну згоду М. Топущакові на створення куреня "Буковинські стрільці".

Після переходу влади та інституцій ЗУНР за р. Збруч Буковинська рада відновила свою діяльність у Кам'янці на Поділлі як Буковинська (Українська) національна рада.

Літ.: Павлишин О. Буковинська Національна Рада в Кам'янці-Подільському: маловідомі документи // Матеріали П'ятого конгресу Міжнародної Асоціації Україністів. Чернівці, 2005. Ч. 3: Історія. С. 61–65; Його ж. Українська Національна Рада ЗУНР–ЗОУНР: реконструкція особового складу (жовтень 1918 р. – червень 1919 р.) // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні. Львів, 1999. Вип. 2 (1995–1997 рр.). С. 234–252.

Олег Павлишин

БУКОВИНСЬКА (УКРАЇНСЬКА) НАЦІОНАЛЬНА РАДА У М. КАМ'ЯНЕЦЬ НА ПОДІЛЛІ – представницька орг-ція буковин. українців, яка діяла в тимчасовому центрі УНР у 08–11.1919. Після проголошення диктатури Є. Петрушевича укр. актив Буковини утворив орг-цію, що за компетенціями фігурувала як відновлена (у зміненому скла-

ді) Буковинська рада у Станиславові. Б.(У.)н.р... складалася з буковин. українців, які перейшли за Збруч разом з ГА. Президія (Управа) Б.(У.)н.р...: М. Кочерган – голова, Р. Жуковський – секретар, О. Штробель – референт фінансових справ, С. Іванович – референт військ. справ, І. Герасимович – референт справ преси. 21.08.1919 кер-во Буковинської ради повідомило про свою орг-цію Є. Петрушевичу з проханням вирішувати всі справи, які стосуються Буковини, у порозумінні з нею. 25.08.1919 відповідне повідомлення було надіслано Головному отаманові УНР С. Петлюрі. Б.(У.)н.р... відправила в Прагу свого представника на правах дипломатичного кур'єра для погодження умов прийняття до праці на Закарпатті тих українців, яких звільнила з роботи на Буковині рум. влада. Президія Всеукраїнського Трудового конгресу 16.09.1919 запросила Б.(У.)н.р... для участі в обговоренні питання утворення майбутнього Предпарламенту УНР. Б.(У.)н.р... критикувала позицію Є. Петрушевича в питанні реалізації актів злуки УНР і ЗУНР й домогалася унітарного х-ру УНР. Президія Б.(У.)н.р... 1.10.1919 відкликала М. Левицького як представника до делегації Прибічної ради Диктатора. 26.10.1919 три делегати Б.(У.)н.р... (С. Іванович, В. Сороневич, М. Кочерган) брали участь у 1-й Держ. нараді, яку організувала Директорія УНР в Кам'янці на Поділлі.

Літ.: Брицький П., Добржанський О., Юрійчук Є. Буковинці в боротьбі за українську державність (1917–1922 рр.). Чернівці, 2007. С. 454–469; Павлишин О. Буковинська Національна Рада в Кам'янці-Подільському: маловідомі документи // Матеріали П'ятого конгресу Міжнародної Асоціації Україністів. Чернівці, 2005. Ч. 3: Історія. С. 61–65.

Олег Павлишин

БУКОВИНСЬКЕ ВІЧЕ 3.11.1918 – нар. збори, які ухвалили рішення про прилучення укр. частини краю до всієї України. Рішення про скликання віча Буковин. крайовий к-т ухвалив на засі-

данні 25.10.1918; 27.10.1918 було ухвалено маніфест із закликом зібратися в Чернівцях 3.11.1918, "щоби там повселюдно об'явити свою волю цілому світові". Його роздруковано і розіслано містами й селами Буковини.

3.11.1918 в Чернівцях з усього краю зібралося понад 10 тис. людей. Народи віча відбувалися одночасно в укр. Нар. домі (реферував М. Кордуба), в залі муз. т-ва (реферував О. Попович) і Робітн. домі (старий театр; реферував О. Безпалко). У зв'язку з великим напливом народу, на подвір'ї Нар. дому проведено окремі збори (реферував Семака). Після зборів, кількома колонами через вулиці Руську, Головну та ін. українці пройшли на пл. Єлизавети (нині Театральна), вцент заповнену народом. Тут з короткими промовами виступили О. Безпалко і М. Спинул. Присутні виголосили "ура" на честь самостійної Укр. д-ви й заспівали "Вже воскресла Україна".

Б.в. ухвалило рішення з 6 пунктів: визначено тер-ю Буковини, яка мала перейти під укр. управління; найвищою владою визнано УНРаду; пред-

ставникам ін. національностей краю пропонували подати своїх делегатів до УНРади пропорційно до їхньої чисельності на Буковині; вимагалось якнайшвидше прийняти конституцію Укр. д-ви на тер-ї колиш. Австро-Угор. імперії; висловлено протест проти намагання ін. народів захопити укр. тер-ю краю; зроблено заклики до Буковин. делегації УНРади якнайшвидше перебрати владу в укр. частині Буковини. В останньому додатковому пункті зазначалося: "Віче бажає прилучення австрійської частини української землі до України". На підставі рішення Б.в. 6 листопада 1918 Буковин. крайовий к-т перебрав у свої руки владу над укр. частиною Буковини.

Літ.: Добржанський О. Соборницькі прагнення українців Буковини восени 1918 р. // УІЖ. 2009. № 1. С. 28–38; Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009; Старик В. Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914–1921. Чернівці, 2009.

Олександр Добржанський

**Святкування 95-річчя
Буковинського віча.
3 листопада 2013 р.**

БУКОВІНСЬКИЙ КРАЙОВИЙ ВІДІЛ. У період між сесіями Буковинсько-го сейму 1861–1918 вся повнота влади зосереджувалася в руках Б.к.в., що складався з маршалка, який очолював виділ, 3-х представників від виборчих курій (одного обирала 1-ша курія, одного – 2-га і 3-я курія, одного – 4-та курія) та одного представника від усього сейму. Одночасно для кожного члена Б.к.в. обирали заступника, який заміняв члена Б.к.в. під час хвороби або в ін. окремо визначених випадках. Для прикладу, С. Смаль-Стоцький 1898 був обраний заступником члена Б.к.в. З. Богосевича, але за домовленістю пів року членом Б.к.в. працював З. Богосевич, а пів року – С. Смаль-Стоцький.

Члени Б.к.в. отримували призначену сеймом платню і повинні були проживати в Чернівцях. Б.к.в. займався поточним управлінням крайового г-ва, контролював діяльність крайових установ, представляв край у всіх правових питаннях, готував необхідні документи для роботи сесій сейму. Про свою діяльність Б.к.в. звітував перед сеймом.

Після виборчої реформи 1910 кількість членів Б.к.в. збільшилася до 7, в ньому обов'язково забезпечувалася присутність від кожної з п'яти найбільших етнічних груп краю. Компетенція Б.к.в. визначалася крайовою конституцією, а також спец. інструкцією, прийнятою заново 1910.

З 1911 до складу Б.к.в. від українців входили О. Попович та Є. Пігуляк, що дало можливість українцям краще відстоювати свої нац. інтереси.

Лит.: Історія розвитку органів влади на території Чернівецької області / за ред. О. В. Добржанського, А. М. Круглашова, М. В. Яримистого. Чернівці, 2014; *Никифорак М.* Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918). Чернівці, 2004.

Олександр Добржанський

БУКОВІНСЬКИЙ КЎРІНЬ (БУКОВІНСЬКИЙ ПОЛК, БУКОВІНСЬКА БРИГАДА, КЎРІНЬ “БУКОВІНСЬКІ СТРІЛЬЦІ”, “КЎРІНЬ ТОПУЩАКА”).

Військ. підрозділ УГА, згодом ДА УНР, сформований переважно з бу-

ковин. добровольців, які покинули зайняту румунами Буковину для б-би за укр. державність. Виник наприкінці 1918 з ініціативи політ. діяча та організатора буковин. “Січей” М. Топущака як наслідок спроби створити Буковинський полк (Б.п.) – територ. військ. одиницю Буковин. військ. округи ЗУНР, на той час уже окупованої рум. армією. До Б.п. вступали переважно учні старших класів та випускники укр. г-зій у Чернівцях, Кіцмані та Вижниці, які нелегально перетинали кордон між Буковиною та Галичиною, а також вислані рум. окупантами з Буковини держ. службовці та колиш. військовослужбовці австр. армії. Матеріальною базою створення Б.п. став надісланий з цією метою до Станиславова Директорією УНР потяг з військ. майном (делегат Директорії пор. С. Бублієнко). Буковинська національна рада, яка діяла в столиці ЗУНР Станиславові (референт військ. справ І. Попович), 20.02.1919 дала згоду на формування в складі ГА окремого підрозділу – Буковин. бригади, який згодом також мав назву курінь “Буковинські стрільці”. В часі формування командування, штаб та кадри Б.п. (отаман-організатор М. Топущак та нач. штабу пор. С. Бублієнко) розміщувалися в Коломиї, збірна станиця для перебирання добровольців з Буковини – в Кутах (командир чет. А. Бобик), запасний курінь, інакше відомий як Буковинська сотня (командир пор. Р. Ціпсер, осавул чет. О. Кантемір) – у Городенці, де разом з граничним куренем “Городенка” утворювали гарнізон міста (командир сот. О. Світлик). Однострій і озброєння куреня були австрійські, крім кількох рос. кулеметів; відзнаки – ГА. В той час Б.п. осягнув чисельності одного куреня з надміром старшин.

Несподіваний напад рум. війська на Покуття 23.05.1919 розірвав зв'язки між окремими підрозділами Б.п. Лише Буковин. сотня разом з граничним куренем “Городенка” в повному бойовому порядку з обозами 24.05.1919 залишила Городенку і відступила до Тлумача, де з'єдналася зі штабом та

збірною станицею Б.п., який 25.05.1919 направився до Нижнева, де залізн. мостом перейшов р. Дністер.

У Коростятині (нині с. Криниця) через конфлікт з командуванням куреня "Городенка" цілий Б.п. 27.05.1919 вийшов зі складу групи і, забравши свій обоз, перейшов у підпорядкування ДА УНР. Пройшовши маршем через Бучач і Чортків до Копичинців, Б.п. зустрів отамана-організатора М. Топущака, який привіз нові директиви від С. Петлюри, а також кошти для потреб полку. Під час кількаденного перебування в Копичинцях Б.п. реорганізовано в Буковин. курінь з 4-х сотень (сотенні хор. О. Лупашко, чет. І. Гунчак, пор. Думич та чет. В. Буцура). З решти надштатних старшин і підстаршин-однорічників сформовано окремих підрозділ, т. зв. окрему старшин. чету під командою чет. М. Горнштайна. Командиром бойового куреня став пор. Р. Ціпсер, а осавулом – чет. О. Кантемір. Буковин. курінь мав відділ телефон. зв'язку (командир хор. І. Пігуляк), а також відділ постачання разом з обозом (командир хор. Канюк). У Скалі (нині Скала-Подільська) реорганізований Буковин. курінь увійшов до складу 9-го стрілец. полку 3-ї Залізної д-зії ДА УНР, в складі якої після переходу через Збруч у ніч на 2.06.1919 вступив у бій з більшовиками. Місцем поствою штабу Буковин. куреня на чолі з от. М. Топущаком та запасного куреня з новоприбулих буковин. стрільців і

старшин визначено м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський).

Після визволення Проскурова (нині м. Хмельницький) від більшовицьких військ 9.06.1919 наказний отаман Армії УНР О. Осецький наказав командирі 9-го стрілец. полку полк. П. Шандруку передати Буковин. курінь у розпорядження Штабу ДА УНР в Проскурові. На виконання цього наказу Буковин. курінь упродовж 06–07.1919 був у резерві Штабу ДА УНР, воюючи на гарячих ділянках протибільшовицького фронту, зокр. здобуття Ярмолинців, вузлової залізн. станції на шляху Кам'янець–Проскурів.

Окремо від бойового куреня вела запеклі бої з більшовиками в складі 9-го стрілец. полку запасна сотня Буковин. куреня (11.06.1919 за с. Миньківці біля Дунаївців та за м-ко Нова Ушиця 13.06.1919). У 06.1919 запасна сотня Буковин. куреня брала штурмом населені пункти Вербівці, Муровані Курилівці (17.06.1919), Ялтушків (21.06.1919), Мар'янівка (22.06.1919) і Копайгород (24.06.1919). Особливо відзначився Буковин. курінь у боях за м. Лучинець, першим вступивши до м-ка 1.07.1919.

У бою за м. Могилів (нині Могилів-Подільський) 3.07.1919 Буковин. курінь наступав з пн. на центр міста на лів. березі Дністра. Командував куренем чет. О. Кантемір. Кулеметна сотня сильним обстрілом позицій більшовиків дала змогу піхоті здобути

Буковинський курінь

Пам'ятник Героям
Буковинського куреня
у м. Чернівці

залізн. вокзал і змусила ворога до втечі з міста.

29.07.1919 Гол. отаман ДА УНР С. Петлюра наказав передати Буковин. курінь у розпорядження командира 3-ї д-зії, яка після 4-добового бою за Вапнярку зазнала значних втрат. 30.07.1919 Буковин. курінь маршем вирушив до Могилева, де відразу ж вступив у бій з більшовиками.

На поч. 07.1919 брав участь у контрнаступі частин 3-ї Залізної д-зії на більшовиків під Вапняркою, 15.08.1919 здобув с. Димитрашівка. Наприкінці 08.1919 зазнав значних втрат у боях під Крижополем та Вапняркою. 27.08.1919 2 сотні Буковин. куреня виконували бойове завдання забезпечення дороги Могилів–Ямпіль, захищаючи її від нападів більшовиків комісара Криворучка. 24.09.1919, на прохання військ. міністра, Буковин. курінь залишено в Могилеві, де він розмістився в будинку комерц. уч-ща на вул. Київській, разом з Дністрянською кордонною бригадою складаючи кістяк військ. гарнізону міста.

У серед. 09.1919 пробоева частина Буковин. куреня стримувала наступ більшовицьких військ у р-ні залізн. станцій Фастів і Попельня під командою сот. О. Кантеміра, якого смертельно поранено 26.09.1919. Урочисто похований 27.09.1919 біля церкви в м. Могилів.

Буковин. курінь очолив сот. В. Григоряк, заст. – чет. В. Буцура. 12.10.1919 Буковин. курінь наступав на м. Бершадь, яке зайняв і продовжував наступ у напрямку Ладижина. Уникнувши оточення денікін. військ, основні сили 9-го Стрілец. полку в с. Клебань 30.10.1919, 3 сотні Буковин. куреня відійшли до м. Томашпіль, де влилися до заново сформованого 9-го Стрілец. полку. Однак у р-ні Старокостянтинова цей полк було оточено частинами польсь. армії і взято в полон. Командир Куреня сот. С. Григоряк був інтернований поляками в таборі для військовополонених у Бресті-Литовськiм (нині м. Брест), звідки 1920 потрапив згодом до 6-ї Січової д-зії ДА УНР, де як командир 46-го куреня 16-ї бригади брав участь у боях з

більшовиками, а також у Другому зимовому поході ДА УНР 1921.

Після захоплення м. Могилів білогвардійцями 11.11.1919 частина бійців Буковин. куреня (командир чет. В. Буцура), які виконували гарнізонну службу в місті, потрапила в полон, а решта через с. Рівне вирушила на Муровані Курилівці й далі на Проскурів для з'єднання із залишками 3-ї Залізної д-зії. Разом з ін. частинами ДА УНР Буковин. курінь відступив до Любара-Чарторії, в т. зв. чотирикутник смерті. Частину стрільців та старшин Буковин. куреня було інтерновано поляками; частина пробилася на південь, де з'єдналася з підрозділами УГА. Залишки Буковин. куреня було переформатовано в Буковин. кадру, яка на поч. 1920 проходила збір у м. Могилів. Четаря В. Буцура розстріляли більшовики 1920 неподалік від м. Могилів.

Буковин. курінь підлягав опіці Буковинської нац. ради, яка діяла як територ. представництво Буковини в Станиславові, а з 23.08.1919 – у м. Кам'янець-Подільський (референт військ. справ пор. С. Іванович).

Лит.: Б. Б. 3 днів тривоги на Покуттю. Хроніка 23–28 травня 1919 р. // Літопис Червоної Калини (Львів). 1929. Ч. 2. С. 16–18; Ч. 3. С. 15–18; Буковинці на більшовицькiм фронті // Український Стрілець. 1919. 15 черв.; Д. М. Буковинський Курінь // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 259–260; Доценко О. Літопис української революції. Матеріали й документи до історії української революції. К.; Львів, 1923. С. 315–318; Дуда А., Старик В. Буковинський Курінь в боях за українську державність 1914–1941–1944. Чернівці, 1994. С. 5–51; Емга. Буковинський Курінь // Час. 1933. 22, 23 і 25 квіт.; 13, 14 і 16 черв.; Єрошевич П. З боротьби українського народу за свою незалежність. Част. II. Боротьба Армії УНР з червоною й білою Москвою в р. 1919 // За Державність. Матеріали до Історії Війська Українського. 36. 9. Каліш; Варшава, 1939. С. 57–58; Ковальчук М. Невідома війна 1919 року. Українсько-білогвардійське збройне протистояння.

К., 2006. С. 241–243, 441; *Купченко К.* Буковинський курінь // Українська загальна енциклопедія. Т. 3 / редкол.: І. Раковський та ін. Львів; Станиславів; Коломия, б/р. С. 722–723; *Лакуста С.* Дума про двох братів Кантемірів // Час. 1932. Ч. 1049. 8 квіт.; *Омелянович-Павленко М.* На Україні 1919. Переговори й війна з російською добровольчою армією. Спомини голови делегації та командира Запорізької групи. Прага, 1940. С. 29–39; *Удовиченко О.* Третя залізна дивізія. Матеріали до історії Війська Української Народньої Республіки. Рік 1919. Нью-Йорк, 1971; Україна. 1919 рік. Документи та матеріали. К., 2004. С. 435, 443, 458.

Володимир Старик

БУКОВІНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ

КЛУБ – громад. орг-ція укр. політ. емігрантів з Буковини, діяла в Австрії 1920–23. Ств. у Відні на поч. 03.1920 з метою захисту нац. інтересів буковин. українців. Згідно зі статутом, Б.п.к. приймав до свого складу всіх емігрантів з Буковини, які перебували в Австрії.

Кер-во Б.п.к. ("виділ"): І. Семака – голова; радник Л. Єх – заст. голови; д-р К. Бриндзан, д-р М. Кочерган, д-р І. Турянський. Діяльність орг-ції матеріально підтримав чл. Директорії А. Макаренко.

Восени 1923 члени Б.п.к. ввійшли до складу новоств. К-ту оборони зх. укр. земель.

Лит.: Воля. Відень, 1920. 13 берез. Т. 1. Ч. 11. С. 554; Громадська Думка. Львів, 1920. 21 марта. Ч. 69. С. 1.

Олег Павлишин

БУКОВІНСЬКИЙ СЕЙМ, БУКОВІНСЬКИЙ КРАЙОВИЙ СЕЙМ (сойм, нім.

Landtag) – орган крайового самоврядування герцогства Буковини в складі Австрії (Австро-Угорщини) 1861–1918. Його створення задекларовано 1849, почав діяти 1861.

Обирався на 6 р. у складі 31 депутата (посла) від 4 курій: від першої курії (вел. землевласників) – 10 депутатів, від 2-ї (Буковинської торг.-пром. палати) – 2, від 3-ї (вел. міст) – 5, від 4-ї курії (сільс. громад) – 12. Митрополит Буковин. правосл. церкви і ректор Чернів.

ун-ту (з 1875) входили до складу депутатів за посадою, без виборів (вірилісти). Вибори відбувалися усно, у 4-й курії вибори були двоступеневі.

Очолював Б.с. маршалок, якого призначав цісар з числа депутатів за поданням крайового президента (губернатора). Він же очолював і т. зв. крайовий виділ (Landesausschuss) – робочий орган Б.с. з числа депутатів (загалом 5 чол.), який організував діяльність Б.с.

Б.с. залежав від центр. властей. Вибори призначав цісар, він же міг розпустити сейм достроково і призначити нові вибори. Контролював діяльність Б.с. крайовий президент, якого призначав цісар. Б.с. збирався не рідше 1 разу на рік, працював кілька тижнів, приймав крайові закони, які набували чинності після санкціонування їх цісарем (не раз через кілька років).

Б.с. відав багатьма питаннями життя краю: бюджету, крайових податків, різних фондів, торгівлі, доріг, дотримання порядку, освіти, охорони здоров'я та ін. Міг вводити додаткові крайові податки.

Оскільки край був багатонац., депутатами обирали українців, румунів, німців, поляків, євреїв, вірмен та ін. Тривалий час панівне становище в Б.с. займали великі поміщики, рум. землевласники і використовували це у своїх інтересах.

1904 прийнято новий виборчий закон до Б.с., за яким число депутатів збільшено до 63, але обирали їх за куріальною системою (хто платив більше податки, той мав більше представництва). За новим законом від великих

Буковинський крайовий сейм

землевласників обирали 11 депутатів, від правосл. консисторії – 2, від торг.-пром. палати – 2, від сільс. громад – 28, від заг. курії – 18, митрополит і ректор Чернів. ун-ту ставали депутатами за посадою. Цей закон підписано цісарем аж 1910; перші (і останні) вибори за ним відбулися 1911.

Через майновий ценз українці мали в Б.с. значно менше представництва, ніж їх чисельність у краї: у 1890-х українці становили тут 42 %, а депутатів-українців у Б.с. було 13 %, перед ПСВ – 27 %. Найбільш відомими укр. депутатами Б.с., які обстоювали інтереси укр. нас. краю, були Є. Пігуляк, С. Смаль-Стоцький, М. Василько, О. Попович та ін.

1914–18 Б.с. фактично не діяв. У 10 – на поч. 11.1918, коли вирішувалася доля держ. належності краю, депутати Б.с. формально продовжували вважатися чинними, проявляли помітну активність, але в різних напрямках. Укр. депутати виступали за поділ Буковини на укр. і рум. частину і входження укр. частини до складу ЗУНР як її складової з перспективою возз'єднання з Україною.

Більшість рум. депутатів (за винятком А. Ончула, Г. Григоровича) на чолі з Я. Флондором вважали всю Буковину “рум. землею”, яка повинна ввійти до складу рум. д-ви. З цією метою вони запросили війська королів. Румунії, які окупували весь край.

Літ.: Буковина: історичний нарис / редкол.: С.С.Костишин (голова), В.М.Ботушанський (відп. ред.), О. В. Добржанський, Ю. І. Макар, О. М. Масан, Л. П. Михайлина. Чернівці, 1998; *Добржанський О.* Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці, 1999; *Добржанський О. В., Старик В. П.* Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921 рр.). Одеса, 2008; *Добржанський О., Старик В.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009; Історія розвитку органів влади на території Чернівецької області: монографія / за заг. ред.

О. В. Добржанського, А. М. Круглашова, М. В. Ярмистого. Чернівці, 2014; *Кордуба М.* Переворот на Буковині (3 особистих споминів) // ЛНВ. Львів, 1923. Кн. ХІ; Народне віче Буковини. 1918–1993 / упоряд. О. С. Романець. Чернівці, 1994; *Попович О.* Відродження Буковини (Спомини). Львів, 1933.

Василь Ботушанський

БУКШОВАНИЙ

Осип (Йосип) Іванович

(01.06.1890 – після 25.11.1937) – військ., громад. і політ. діяч. Н. в с. Жаб'є (нині смт Верховина Івано-Франк. обл.). Закінчив г-зію у Коломиї, Львів. політехніку (1914).

У роки ПСВ – командир сотні в Леґіоні УСС. У 05.1915 потрапив до рос. полону, вивезений до Ташкента (нині столиця Узбекистану), утік через Персію (нині Іран), Туреччину до Галичини.

1918 очолив Леґіон УСС, з яким 3.11.1918 прибув до Львова, де взяв участь у боях з поляками. Від 12.1918 – командир бойової групи “Схід”, 1-ї бригади УСС УГА на польс., більшовицькому, денікін. фронтах.

У 04.1920 заарештований ЧК, вивезений до концтабору Кожухово під Москвою. Після звільнення – працівник Всеобучу в Москві, Наркомосу в Хар-

кові. Вступив до РКП(б) і від 1922 працював у Закард. бюро допомоги КПСГ (з 1923 – КПЗУ). Провадив нелегальну комуніст. роботу в Польщі, Австрії, Німеччині. З 1926 – чл. кер-ва прокомуніст. “Сельробу”. Був ув’язнений польсь. владою (1926–28). 1932 виїхав до СРСР, працював чл. редколегії газ. “Наша правда” (орган ЦК КПЗУ, Харків).

1933 заарештований у сфабрикованій справі УВО. 23.09.1933 судовою трійкою при Колегії ДПУ УСРР засуджений на 10 р. таборів. Відбував покарання на Соловках. 25.11.1937 Особливою трійкою Управління НКВС СРСР по Ленінгр. обл. засуджений до вищої міри покарання. Невдовзі страчений у передмісті Ленінграда (нині Санкт-Петербург). 18.02.1959 реабілітований Військ. трибуналом Київ. військ. округу.

Літ.: Кузьма О. Листопадові дні 1918. Львів, 1931; *Литвин М., Науменко К.* Історія галицького стрілецтва. Львів, 1990; *Іх же.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Остання адреса: До 60-річчя соловецької трагедії.* Т. 3. К., 1999.

Олександр Рубльов

БУЛАК

Степан (Стефан)

(25.01.1893 – д. і м. с. н.) – адвокат, громад.-політ. діяч, хорунжий УСС, чотар УГА, поручник Армії УНР, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. у с. Межиброди Стрийського пов. (нині Львів. обл.) в сел. сім’ї. Випускник Академіч. г-зії у Львові та правн. ф-ту Львів. ун-ту.

Доброволець Легіону УСС. Учасник Листопадового “зриву” 1918 у м. Львів. Певний час служив ад’ютантом головнокомандувача ГА ген. М. Омеляновича-Павленка. Поранений в одному з боїв. З ГА перейшов на Наддніпрянщину, у “чотирикутнику смерті” перехворів тифом. Був військ. комендантом заліз. станції в м. Балта (нині Одес. обл.). Згодом старшина Армії УНР; у складі 3-ї Залізної д-зії ген. О. Удовиченка боровся за визволення України від більшовиків і білогвардійців.

У міжвоєн. час працював адвокатом у м. Сколе (нині Львів. обл.). Входив до кер-ва багатьох укр. орг-цій

Сколівського пов.: очолював місц. осередки т-в “Просвіта”, “Рідна школа”, НК УНДО, кооперативу; був чл. Надзірної ради Округного союзу кооператив у м. Стрий, чл.-заступником Гол. відділу т-ва “Просвіта”. Матеріально підтримував укр. установи та громад. заходи.

З поч. ДСВ переїхав до м. Краків (Польща), де займав безоплатну посаду юрид. радника Укр. допомогового к-ту. Певний час перебував у таборах переміщених осіб на тер-ї Зх. Німеччини й Австрії. 1951 р. емігрував до Канади. Проживав у м. Торонто, де став членом СГ, обіймав відп. посади в укр. орг-ціях і установах (Братство УСС, Укр. відділ Канадського легіону, Т-во прихильників УНРади). Був щедрим жертводавцем на нац. цілі. Автор ст. “В 56-ту річницю бою на Маківці” (1970).

Літ.: За честь, за славу, за народ! : зб. на золотий ювілей Української стрілецької громади в Канаді 1928–1978 / за ред. З. Книша. Торонто, 1978. С. 521; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2.* Вінніпег, 1960. С. 338; *Ценко М.* Д-рові Стефанові Булакові сповнилось 86 років // *Свобода* (США). 1979. 21 квіт. С. 6.

Микола Лазарович

БУНІЙ Йосиф

(д. н. н. – 10.1927) – військовик. Н. у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.). Доброволець Легіону УСС.

Під час ПСВ воював на Рос. фронті. Як вояк ГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. Певний час перебував у полоні, де через погані умови та знущання захворів на туберкульоз. Згодом емігрував до Люксембургу.

П. після тривалої важкої хвороби в шпиталі Св. Йосифа в м. Еш (Люксембург). Прхований 23.10.1927. Під час похорону покійного відспівували три катол. священики та укр. мішаний хор під кер-вом Сидоренка.

Літ.: Посмертні згадки: Йосиф Буній // *Діло*. 1927. 2 листоп.

Микола Лазарович

БУЛАК
Степан (Стефан)

БУРАЧИНСЬКИЙ
Андрій Андрійович

БУРАЧІНСЬКИЙ Андрій Андрійович

(10.09.1863–10.03.1941) – громад. діяч, лікар-дерматолог, полковник мед. служби, чл. УЛТ. Н. у с. Криворівня (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.). Закінчив Віден. ун-т, під час навч. очолював студент. т-во “Січ”. Був лікарем у австр. війську.

Після утворення ЗУНР працював у ДСВС, брав участь у розбудові укр. військ. і цивільної санітарних служб. У 02.1919 увійшов до складу новоутвореної Держ. ради здоров'я (дорадчого органу при санітарному відділі ДСВС), за дорученням якої навесні 1919, спільно з А. Целевичем, провів санітарну інспекцію повітів ЗУНР. У 04.1919 Б. закликав військ. лікарів до надання безкоштовної мед. допомоги зубожілому цивільному нас. Галичини з огляду на загрозливе поширення інфекц. захворювань. Наприкінці 05.1919 призначений санітарним референтом ГА, а після другого відступу – гол. лікарем НКГА. Виступив захисником ген. М. Тарнавського на суді в 11.1919, заявивши про брак медикаментів і часу для подолання епідемії тифу в УГА. Брав участь у Другому зимовому поході, потрапив у більшовицький полон, згодом – у польс. в'язницю.

Після звільнення емігрував (спершу до Австрії, 1924 – до Румунії).

П. у м. П'ятра-Нінц (Румунія).

Літ.: Арсенич П. Українські лікарі Прикарпаття. Івано-Франківськ, 1991; *Давибіда Л.* Боротьба з інфекційними захворюваннями в Західно-Українській Народній Республіці // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014.

Лев Давибіда

БУРАЧІНСЬКИЙ Ераст-Лонгин

(1875–14.10.1942) – інж., громад. діяч, службовець РДС. Шеф відділу лісництва ДСЗС ЗУНР.

У міжвоєн. час працював інж. у ліс. г-вах Румунії. Чл. Укр. тех. т-ва у Львові.

П. і похований у м. Львів.

Літ.: Бурачинський Ераст // ЕУ. Львів, 1993. Т. 1. С. 194; Свіжі могили. Інж. Ераст Лонгин Бурачинський //

Календар Альманах на 1944 рік. Краків; Львів, б/р. С. 154; Спис членів Українського Технічн. Товариства у Львові // Технічні вісти. Львів, 1929. Ч. 4. С. 135.

Олег Павлишин

БУРАЧІНСЬКИЙ Осип

(05.08.1877–29.02.1948) – політ. діяч, судовий радник, один із творців судової с-ми ЗУНР. Н. у с. Криворівня (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії, на правн. ф-ті Віден. ун-ту. Працював судовим радником у Чернівцях. 1911–18 – посол до Буковин. сейму.

18.10.1918 разом з ін. буковин. послами (Т. Довчинським, Т. Іваницьким, Ю. Лисаном і О. Поповичем) обраний до УНРади. З 11.1918 – заст. держ. секретаря внутр. справ, з 01.1919 – держ. секретаря судівництва. На основі ухваленого УНРадою закону “Про тимчасову організацію судів і влади судейської” (21.11.1918) всі суди на тер-ї колиш. Вищого крайового суду у Львові ставали судами ЗУНР і зобов'язувалися вести все судочинство від її імені. Компетенція колиш. австр. Мін-ва судівництва переходила до ДСС ЗУНР, який призначав держ. апарат судів і суддів з обов'язковим складанням присяги на вірність укр. владі і народові.

Здійснив структурну перебудову секретаріату (поділив його на 2 відді-

ли: особово-управляючий (персонально-адміністративний) і законодавчий), а також судової с-ми. У 02.1919 розпорядженням ДС на тер-ї ЗУНР створено 12 судових округів і 130 судових повітів. 1.02.1919 УНРадою прийнято 3 закони: "Про розмежування компетенції повітових та окружних судів", "Про зміну складів Трибуналів першої інстанції в карних справах", "Про скорочення підготовчої суддівської служби". Під його кер-вом видано низку розпоряджень – про проведення судових іспитів (29.02.1919), про врегулювання розмірів оплати за судові витрати, оплати при розгляді цивільних справ, судове мито, оплати судових експертів (23.02. і 1.03.1919); закон УНРади "Про тимчасове судочинство в цивільних і карних справах у 2-й і 3-й інстанціях в час надзвичайних відносин, викликаних війною"; встановлено стр-ру і порядок діяльності судів вищих інстанцій; закон "Амнестія" (10.03.1919); розпорядження про утворення Палати адвокатів (15.04.1919), про нотаріальну службу ЗУНР (1.03.1919). Водночас був заст. голови Буковин. ради (ств. 10.03.1919) у Станиславові.

У міжвоєн. час працював судовим радником у Львові, співпрацював з просвітницькими установами міста, брав участь у буд-ві читальень і заснуванні кооперативів у передмісті, а також був адвокатом у різних містах Польщі.

П. і похований у м. Хойнице (Польща).

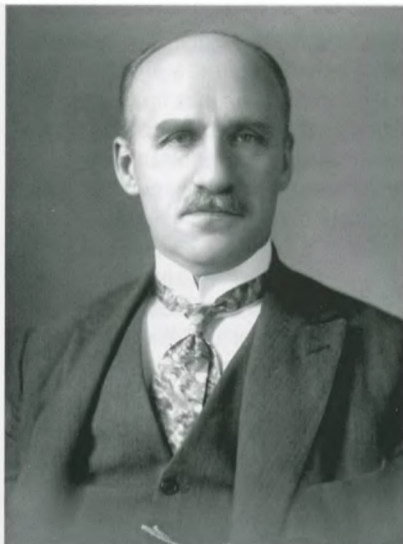
Літ.: ЕУ. Т. 1. Львів, 1993; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009; *Ортинський В.* Силові структури Західно-Української Народної Республіки. Львів, 2004; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.

Іван Патер

БУРАЧІНСЬКИЙ

Тит-Євген Осипович

(05.01.1880–23.06.1968) – лікар, науковець і громад. діяч. Брат Андрія та Осипа Бурачинських. Н. у с. Криворівня (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.) у родині священика. Навч. у нар. шк. в Криворівні (1885–89), кінцевий іспит 4-класної школи склав у Косові (1889). 1889–90 – у нім. школі в м. Серет на Буковині, 1890–98 – у Станиславів. г-зії.

З 1898 – студент мед. ф-ту Львів. ун-ту. З 1900 секретар управи товариства "Просвіта", голова нової управи т-ва "Академічна громада". Виступав за утворення окремого укр. ун-ту (організатор "сецесійного" студент. віча), за що 1902 виключений з ун-ту і змушений продовжити навч. у Відні. З 1904 практикант, з 1905 3-й асистент хірургічної клініки проф. І. Ридігера. 1907–14 працював у Чернів. крайовому шпиталі (з 05.1907 на посаді секундаря, з 10.1912 – ординатора хірургічного відділення).

Військ. службу почав 1908 в 41-му піх. полку в Чернівцях як військ. лікар-асистент у резерві. З 05.1913 старший лікар 22-го полку крайової оборони. З поч. ПСВ служив військ. лікарем на Сх. фронті. З 1.05.1916 полковий лікар польового шпиталю австр. армії в м. Удіно на Італ. фронті. З 1918 ординатор хірургічного відділення військ. шпиталю Чернівців. Нагороджений Золотим хрестом заслуг з коро-

ною на стрічці медалі "За мужність" та Лицарським хрестом ордену Франца-Йосефа з воен. декорацією.

Після окупації Буковини рум. військом у 11.1918 виїхав до Станиславова, де став на службу в укр. армії в ранзі сотника-лікаря (згодом отамана-лікаря); 1919 – до Тернополя, де його призначено гол. хірургом військ. шпиталю ГА області Тернопіль (командир д-р Осип Ямполер). Виконував свої обов'язки до ліквідації польс. окупац. владою влітку 1919 шпиталю, який не вдалося евакуювати за Збруч.

1919–25 працював примарем (гол. лікарем) 2-го хірургічного відділення Чернів. крайового шпиталю. З 1925 керував хірургічним і ларингологічним відділеннями поліклініки "Народна лічниця" у Львові; з 1931 – її дир. (гол. лікар). 1930 виступив з ініціативою зведення укр. шпиталю "Народна лічниця" ім. А. Шептицького, 1938 став його дир. та зав. хірургічного відділення.

В часі ДСВ – голова Об'єднання праці укр. лікарів. У 03.1944 евакуйований до м. Криниця, згодом до м. Краків та м. Хойніце. З 05.1944 проживав у м. Тчев, де працював заступником гол. хірурга (з 1944), ларингологом (з 1945) міськ. шпиталю. 1946 гродський суд м. Тчев реабілітував Б. в справі про звинувачення в трактуванні його нім. владою як привілейованої особи через укр. національність. У 04.1949 був засуджений польс. окружним судом у Гданську на 5 місяців арешту у в'язниці за звинуваченням у зраді польс. народу та прийнятті під час війни укр. громадянства. Після виходу на пенсію 1963 вів приватну лікар. практику.

Чл. правління, заст. голови (1910–15, 1922–24) та голова (1915–22) т-ва "Укр. школа" на Буковині. Один з викладачів курсів вищої нар. освіти (нар. ун-ту) в Чернівцях 1910–12. Співзасн. (1910) і кількарязовий голова (1926, 1928, 1929, 1933 і 1935) УЛТ, з 1938 – його почесний чл. Ред. ж. "Лікарський вісник" (орган УЛТ і Лікарської комісії НТШ). Дійсний чл. математично-природничо-лікарської секції НТШ у Львові. Брав участь у діяльності Укр. гігієнічного т-ва (певний час його голова).

Друкував свої праці у "Lwowski tygodniku", "Українському медичному віснику" (Прага), "Лікарському віснику" (Львів), час. "Діло", "Народне здоров'я" та "Альманах у 25-ліття українського лікарського товариства".

П. у м. Тчев, де й похований.

Тв.: *Бурчинський Т.-Є.* Моє життя // Лікарський вісник. Журнал Українського лікарського товариства Північної Америки. 1982. Рік XXIX. Ч. 3 (105). С. 153–159; *Його ж.* Новіші погляди в науці про рака // Лікарський вісник. 1935. Ч. 2. С. 39–55; *Його ж.* Новіші погляди запалень кісткового мозку // Там само. 1937. Ч. 5. С. 149–160; *Його ж.* Про новітнє лікування ран // Там само. 1933. Ч. 1. С. 1–22; *Його ж.* Травма і туберкульоз // Там само. 1936. Ч. 5. С. 133–142; *Його ж.* Хірургія при цукрівниці // Там само. 1934. Ч. 2. С. 35–38.

Лит.: Доктор Тит Бурчинський // Лікарський вісник. 1961. Число 20. С. 31–36; *Щуровський В.* Медична і санітарна Служба // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 271–292.

**Олександр Руснак,
Володимир Старик**

БУРДЯК Онуфрій

(світське ім'я: Теодор; 17.01.1871–22.02.1959) – церк. і громад. діяч, ЧСВВ, капелан УГА. Н. у родині Григорія та Ірини з дому Жук у с. Літиня Дрогобицького пов. Навч. в нар. шк. в с. Літиня, у г-зії в Дрогобичі. 13.03.1890 вступив до новіціату василіан у Добромилі. Перші обіти склав 11.11.1891, відтак пройшов гуманістичні й риторичні студії в Добромилі, 1-й курс філософії – у Лаврові. Префект інтернату в Бучачі (1895–96). Довічні обіти склав 13.03.1896 в Добромилі. 23.08.1896 у Львові прийняв ієрейські свячення з рук митрополита С. Сембратовича. Філософ. студії продовжив у Львові, богословські – у Кристинополі під проводом отців єзуїтів (1897–1901).

Адміністратор василіанської парафії, через рік – також ігумен монастиря ЧСВВ у м. Жовква (1902–07), де збудував велику церкву Св. Партенія, відно-

вив відпусти, заснував "Апостольство молитви", свято Пресвятого Христового Серця, розбудував друкарню і збільшив вид-во реліг. книг. Ігумен монастиря ЧСВВ і професор богослов'я у с. Кристинопіль (1907–12); розвинув г-во монастиря, організував місії для народу. Відтак перебував на лікуванні в Улашківцях, виконував обов'язки помічника пароха в с. Милівці (1912–13). Ігумен монастиря ЧСВВ в с. Михайлівка над Збручем (1913–14).

Ігумен монастиря ЧСВВ й адміністратор парохії у м. Дрогобич (1914–18). 1918 виїхав до м. Кам'янець-Подільський, де організував буд-во церкви і монастиря, щоб відновити василіянську традицію; для цього влада УНР надала василіанам гарну площу і 5 млн крб. допомоги. Під час перебування УГА за Збручем, на Наддніпрянщині, разом з о. Й. Жаном і о. Калишем організував духовну опіку укр. воїнів, які хворіли тифом, у військ. шпиталях у м. Кам'янець-Подільський та околицях.

Професор риторики й гомілетики на студіях, ігумен монастиря василіан, адміністратор парафії у с. Лаврів (1920–29). Ігумен монастиря в с. Мале Березне (20.12.1929–1930), згодом – у м. Мукачеве (1930–29), де організував новіціят, завідував г-вом. З 1932 – також прокуратор василіянської провінції Св. Миколая на Закарпатті.

У 04.1939, коли Закарпаття окупували угор. війська, виїхав через Румунію до Югославії, де 1939–49 був духівником сестер василіанок у Загребі, Осієку й Шіді, а також сестер служебниць у Руськім Керестурі, Коцурі й Микльошевцях; за згодою єпископа Діонісія Няраді – адміністратор маєтків Крижевацької єпархії. Зі встановленням режиму маршала Й. Тіто мусив виїхати до Італії, перебував у Римі при Ген. курії василіан. У 07.1950 виїхав з Рима до США, душпастирював серед українців у Нью-Йорку, Гленкові, Давсоні, згодом у Бінгемптоні (шт. Нью-Джерсі), де була василіянська парафія. У 08.1956 відсвяткував ювілей 60-річчя священства. У 01.1959 важко захворів і п.

Похований у м. Чикаго.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 134; *Назарко І., ЧСВВ.* Сильветки перших Василіян після Добромильської Реформи // Записки ЧСВВ. 1982. Т. 11 (17). С. 510–516, 519; *Пекар А., ЧСВВ.* Василіянська Провінція св. Миколая на Закарпатті // Записки ЧСВВ. 1982. Т. 11 (17). С. 143, 146; Отець Онуфрій Теодор Бурдяк ЧСВВ. URL: <http://www.osbm.org.ua/index.php/publikatsiyi/istoriya/1070-2014-07-04-18-18-32>.

**Ігор Пулипів,
Руслан Делятинський**

БУРИН Андрій

(1868–15.04.1926) – службовець суду, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Н. у с. Денисів (нині Терноп. обл.). у родині селянина. Навч. у Терноп. г-зії. Служив у австр. армії. Службовець суду ("офіціал") у м. Олесько Золочівського пов.

Учасник встановлення укр. влади в м. Олесько на поч. 11.1918. Держ. повітов. комісар ЗУНР судового повіту Олесько (кін. 1918 – 1-ша пол. 1919). Після окупації Сх. Галичини польс. військами засуджений до тривалого ув'язнення. Втратив право на службу в судових установах Польщі.

БУРНАДЗ
Лев-Микола Семенович

П. і похований у с. Юськовичі Золочівського пов.

Літ.: Посмертна згадка // Діло. Львів, 1926. 16 трав. Ч. 106. С. 4; Rzady ukraińskie w Olesku // Gazeta poranna. Lwów, 1919. 2 lutego. Nr. 4533. S. 2.

Олег Павлишин

БУРІАН

фон Райєж Штефан (Іштван)

(1851–1922) – фінансист, дипломат, держ. діяч Австро-Угорщини. Походив з аристократ. угор. роду. Ген. консул Австро-Угорщини в Болгарії (1887–95), посол у нім. Кор-ві Вюртемберг (1896–97), посол у Греції (1897–1903). Міністр фінансів (1903–12, 1916–18), Повнозначний міністр Угорщини (1913–15).

Міністр закорд. справ і голова спільної Ради Міністрів Австрії та Угорщини (1915–16, 1918). Мав перемовини з Президією ЗУР (21.08.1915). Проте у внутр. і зовн. політиці підтримав план відновлення польсь. д-ви (з обмеженим суверенітетом). Вплинув на імператора Карла I, щоб той відмовився ратифікувати Брестську угоду (1918) між УНР та Австро-Угорщиною, зокр. таємний протокол, у якому йшлося про поділ

Галичини на Східну (укр.) та Західну (польс.). Займав гнучку позицію у міждерж. відносинах із союзником – Німеччиною, намагаючись уникнути її тиску. 14.09.1918 звернувся з меморандумом до народів світу з пропозицією закінчити війну дипломатичним шляхом. Проте країни Антанти вимагали від д-в Четвертого союзу беззастережної капітуляції й Б. подав у відставку (24.10.1918).

Літ.: Кураєв О. Політика Німеччини й Австро-Угорщини в Першій світовій війні: український напрямок. К., 2009. С. 76, 120, 148; Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 127.

Олег Павлишин

БУРНАДЗ

Лев-Микола Семенович

(29.04.1896–23.11.1947) – церк. і громад. діяч, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. у с. Репужинці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у нар. шк. с. Дубки Городенківського пов., у г-зії в Коломії (матура 1914). Мобілізований до австр. армії, служив у чині четаря. На Італ. фронті був поранений.

1918 вступив до ГА, служив у чині поручника на укр.-рум. кордоні. Під час наступу рум. армії 24.05.1919 вивів 5 старшин, 109 стрільців і підстаршин та 40 підвід з військ. майном, а 26.05.1919 його група переправилася через р. Дністер у с. Нижнів і долучилася до відділів ГА. Пройшов усю військ. кампанію УГА за Збручем, пережив тиф в Одесі. Після роззброєння УГА поляками в 05.1920 ув'язнений у таборі біля м. Тухоля.

Навч. в духовній семінарії та богослов. лиціє ім. св. Івана Золотоустого в Станиславові (1928–31). Висвячений на священника в стані celibату в 06.1931 єпископом І. Лятишевським. Адміністратор у с. Пациків Станиславів. деканату (31.07–28.09.1931). Адміністратор у с. Сілець Єзупіл. деканату (28.09.1931–20.09.1935). Духівник Єзупіл. деканату (28.02–20.09.1935).

Адміністратор парохії м. Городенка (21.09.1935–31.03.1939). Сотрудник

катедральної церкви в Станиславові (1939–45), катехит гімназійних курсів для жінок (1943). У період нім. окупації допоміг І. Яремчук, безпідставно звинувачений гестапо в належності до ОУН, у виробленні нових документів (метрики і посвідчення) для виїзду до Варшави. Під час репресій в укр. театрі ім. І. Франка в Станиславові 14.11.1943 арештований гестапо, звільнений 20.11.1943.

Проживав у с. Олієво-Королівка Городенків. р-ну, де заарештований 29.08.1945 за звинуваченням в антирад. агітації, відмовився приєднатися до РПЦ. Військ. трибуналом військ МВС Станіслав. обл. 13.06.1946 засуджений на 7 р. позбавлення волі та 5 р. обмеження в правах із конфіскацією майна. Направлений до ВТТ у Донбасі, де й п. Реабілітований 4.01.1994.

Тв.: Бурнадз Л. П'ятьдесятьліття Станиславівської Епархії // Добрий Пастир. 1935. Т. 5. Ч. 1. С. 1–10.

Дж.: ДАІФО. Ф. Р-388. Оп. 2. Спр. 44. Арк. 13.

Лит.: Городенщина: історично-мемуарний збірник / за ред. М. Г. Марунчака. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978. С. 669; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 229; Реабілітовані історією. Івано-Франківська область. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2004. С. 441; *Яшан В.* Під брунатним чоботом: Німецька окупація Станиславівщини в Другій світовій війні (1941–1944). Торонто, 1989. С. 85, 108, 238, 251.

**Ігор Пилипів,
Руслан Деятинський**

БУЦМАНЮК

Ірина

(дівоче прізвище: Чайківська;

28.01.1898 – після 01.1971) – економіст, військовик, культ.-просвітницька і громад. діячка. Н. у м. Львів. Навч. в г-зії в м. Самбір (нині Львів. обл.).

Під час польс.-укр. війни 1918–19 – вояк ГА; книговод (діловод, бухгалтер) ОВК в Самборі. Після переходу ГА на Наддніпрянщину – на тій же по-

саді в залізнодорожній військ. управі в м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.). Перехворіла черевним тифом. 25.12.1919 одружилася з сот. Ю. Буцманюком, з яким народили сина Богдана. 1920 вступила до ДА УНР, з якою відійшла до Галичини, а звідти виїхала до м. Відень (Австрія). Якийсь час перебувала у військ. таборах УГА в ЧСР, ймовірно в Йозефові.

1927 завершила пед. студії в м. Прага. Згодом повернулася до Галичини, де 1938 закінчила Вищу торг. школу у Львові.

Після встановлення 1939 рад. влади на ЗУЗ перебралася до м. Краків; працювала в укр. банку. 1945 емігрувала до Німеччини, де 5 р. управляла кравецькими курсами в м. Мюнхен. Від 1950 з родиною в Канаді. В м. Едмонтон працювала в орг-ціях: Ліга укр. катол. жінок, "Добра воля", Музейна секція, Станиця бувших вояків УГА.

П., ймовірно, у м. Едмонтон.

Тв.: Буцманюк І. Про один портрет // Свобода (США). 1971. 27 лютого. Ч. 39. С. 2.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 652–653; Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 159.

Микола Лазарович

БУЦМАНЮК

Юліан

(03.07.1885–30.12.1967) – художник-монументаліст, громад.-політ. діяч, сотник УГА, отаман ДА УНР. Н. в с. Сморгів (нині Радехів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї сільс. вчителя. Рано осиротів. Навч. в Академіч. г-зії, фаховій шк. при Пром. музеї. Заробляв на життя малярством. 1906 познайомився з М. Сосенком. Розмальовував церкви в с. Конюхи, Славське, Риків. 1908–14 за підтримки А. Шептицького навч. у Краків. акад-ї мист-в. Побував у Мюнхені, Римі, Мілані, Флоренції. Був задіяний у реставрації Марійського костелу в Кракові. Працював у вітражній фірмі Г. Желенського.

Доброволець Легіону УСС. Засн. і дописувач Пресової квартири, автор батальних ескізів, поштових листівок, дизайнер символіки та відзнак Легіо-

БУЦМАНЮК Ірина

ну, фотограф. Учасник Листопадового "зриву" та боїв у Львові. У складі ГА воював до кін. 1919, кілька разів поранений. 1920 – у ДА УНР.

1920–23 перебував у таборах для інтернованих у ЧСР. Одружився з І. Чайківською. 1923–27 навч. в Празькій акад-ї мист-в. 1927 викладав малювання в т-ві "Рідна школа" у Львові. Розмалював церкву Різдва Христового в м. Жовква, зобразив біблійні сцени, ілюстрації укр. князів, козаків, січових стрільців. У 09.1939 виїхав до Кракова. Ред. укр. вид-ва. 1944 емігрував до Відня, згодом – до Мюнхена. 1950 на запрошення єпископа Н. Саваріна переїхав до Канади. Розмальовував собор в Едмонтоні.

П. і похований у м. Едмонтон.

Літ.: Бірюльов Ю. Мистецтво львівської сецесії. Львів, 2005; Юліан Буцманюк, видатний маляр, помер в Едмонтоні // Свобода. 1968. 3 січ. Ч. 1. С. 4; Заславський В. Духовне і національне у жовківській спадщині Юліана Буцманюка. URL: https://risu.org.ua/ua/relig_tourism/religious_region/31994 [2.10.2009].

Степан Павлюк

**БУЧАК
Андрій Васильович**

(14.01.1892–02.1920) – четар УГА. Н. у с. Стріївка (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. 1913 закінчив

укр. г-зію в Тернополі. Студював філологію у Львів. ун-ті.

Воював від 1917 в артилерії австро-угор. армії на Італ. фронті. В ГА – від 11.1918, згодом призначений командантом 4-ї батареї 4-го артполку 4-ї бригади. Учасник Чортків. офензиви. Брав участь у зайнятті Києва в кін. 08.1919.

П. від тифу в м. Бар (нині Вінниц. обл.).

Літ.: Горбай В. Останні дні IV. золочівської бригади // Літопис Червоної Калини. 1931. Ч. 4. С. 12–13; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 187, 188; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 35; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 56, 108.

Петро Гуцал

ВАГИЛÉВИЧ

Кость Михайлович

(22.04.1891–04.01.1974) – письменник і педагог, хорунжий Корпусу УСС. Родич чл. “Руської трійці” І. Вагилевича. Н. в с. Ясень (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.).

Під час ПСВ служив в австр. армії, потрапив у полон. З 1917 у Корпусі УСС у Києві. Хорунжий, старшина УГА. Побував у “чотирикутнику смерті”. Втік із польс. полону.

Займався самоосвітою. Навч. в г-зії і Празьк. ун-ті. Асистент А. Волошина на каф-рі педагогіки УВУ в Празі. Учитель у селах Закарпаття (Новоселиця, Нересниця, Дубове, Бедевля) та м. Рахів. Упорядник букваря “Свою Україну любить” (три видання), абетки музики і співу “До-мі-соль”, автор підручника англ. мови “А-В-С”. Автор збірок віршів – патріотичних “Україна непоборна” (до 1939) і релігійних “Триєдиність” (1968).

У 03.1939 заарештований угор. окупантами. 1945–50 на еміграції в Берхтесгадені (Німеччина), 1950–73 – у Детройті (США). 1973 повернувся до родини в Прагу.

П. у м. Прага.

Тв.: *Вагилевич К.* Україна непоборна // Науковий збірник державного музею українсько-руської культури у Свиднику. Пряшів, 1995. № 20. С. 467–524.

Лит.: *Балега Ю. І.* Життя і творчість Костя Вагилевича // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія. Ужгород, 2000. Вип. 4. С. 75–80; *Климишин М.* Великому синові курної хати // Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 173–176.

Микола Вітенко

ВАДÓВИЦІ

(Табір для військовополонених № 2 в м. Вадовиці 1919–21). Ств. 1915 Австро-Угорщиною для рос. військовополонених. Розрахований на 12–20 тис. осіб (залежно від пори року). У 10–11.1918 військовополонених армії колиш. Рос. імперії репатрійовано на батьківщину. З 11.1918 табір використовувався польс. владою для утримання

військовополонених та інтернованих українців, литовців і вояків ЧА.

Офіційно функціонував після розпорядження Верховного командування Війська Польського з 19.08.1919. Станом на 7.11.1919 в ньому перебувало 1860 полонених (вояки УГА) та 1042 інтерновані (цивільні галичани й вояки ДА УНР). 1920 українців з табору переводили в табір м. Ланьцут або звільняли, натомість сюди з Домб'є переміщували полонених солдатів ЧА. Загалом 1919 через табір пройшло до 15 тис. галичан, з них бл. 10 тис. було звільнено до кін. 1919.

Навесні 1920 бл. 3 тис. вояків УГА переведено до Тухолі, а до В. прибуло бл. 10 тис. полонених ЧУГА, згодом інтернованих. 25.11.1920 у В. перебувало 15838 осіб, з них: 12647 – вояки ЧА (в т. ч. ЧУГА), 3081 – вояки УГА, 93 литовці, 17 – інтерновані ін. армій. Вояки УГА потрапляли сюди зі Стшалково, Тухолі, ін. польс. таборів.

Ув'язнені використовувалися у “трудох партіях” на різних роботах. Умови у В. були важкими: антисанітарія, погане харчування, інфекційні хвороби (тиф, віспа, холера), жорстоке поводження адміністрації. Комісія Червоного Хреста фіксувала відсутність у більшості вояків УГА взуття, теплої одягу, виснаження їх голодом. В'язнів було ізольовано від допомоги рідних, Укр. горожан. к-ту, міжнар. орг-цій. Кілька полонених втекли з табору, їхні свідчення включені до “Кривавої книги”. Частина укр. військовополонених загинула, але точну кількість встановити неможливо, оскільки більшість вояків УГА звідси було переведено в ін. табори, що ускладнює підрахунки. Крім того, померлих різних армій ховали разом, а 1945–67 на місці поховання в'язнів таборів було здійснено перепоховання рад. солдатів часів ДСР. За підрахунками К. Науменка, на цвинтарі поховано бл. 5 тис. осіб, з них 1,5 тис. вояків УГА та ДА УНР.

З 03.1921 у В. утримували переважно інтернованих вояків ДА УНР. Частина з них 1918–19 перебувала в УГА. Умови їх проживання були дещо кращі. Офіцери могли залишати табір

В

ВАГИЛÉВИЧ
Кость Михайлович

у супроводі польс. солдатів. У таборі могли перебувати жінки, діти. Інтерновані зберігали свою військ. стр-ру. Командував ними М. Омелянович-Павленко, з 06.1921 – А. Вовк. 9.04.1921 В. відвідав С. Петлюра. Для інтернованих діяли школа, б-ка, шпиталь, хор, театр, різноманітні т-ва, видавалися часописи. Однак ситуація в таборі була складною. Зафіксовано скарги інтернованих на зловживання адміністрації, погане харчування. Відомо, що в 07.1921 в таборі було 304 особи, які потерпали від недоїдання.

Восени 1921 табір ліквідовано, інтернованих вояків ДА УНР переведено в табір Стшалково.

Літ.: Кабарівський Б. З поїздки до Вадовиць // Літопис Червоної Калини. 1932. Ч. 1; *Колянчук О.* Незабуті могили. Львів, 1993; *Його ж.* Увічнення нескорених: Українські військові меморіали 20–30 рр. ХХ ст. у Польщі. Львів, 2003; Красноармейцы в польском плену в 1919–1922 гг. Сборник документов и материалов. М.; СПб., 2004; Кривава книга. Передрук видань 1919 та 1921 років. Дрогобич, 1994. С. 48, 50, 171–176, 231–232; *Павленко М. І.* Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: становлення влади і умови перебування (1919–1924). К., 1999; *Срібняк І.* Обеззброєна, але нескорена: Інтернована Армія УНР у таборах Польщі й Румунії (1921–1924 рр.). К.; Філадельфія, 1997; *Його ж.* Табір інтернованих Військ УНР у Вадовицях, Польща (умови перебування та моральний стан вояцтва в травні–липні 1921 р.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2017. Вип. 26. С. 124–140.

Іван Патриляк

ВАЙДАКЕВИЧ Адам

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, поручник ГА. 1919 – командант батареї гарматного коша “Станиславів” 1-го гармат. полку 1-ї бригади УСС 2-го корпусу ГА. Брав участь у боях в околицях Львова.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Литвин М.* Укра-

їнсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ВАЙНГАЙМЕР

(ім'я, д. і м. н. і с. н.) – поручник ГА. Старшина австр. армії, який після розвалу Австро-Угор. монархії вступив до укр. армії як четар ГА. За інформацією Пресової квартири НКГА, в часі Вовчухів. наступу укр. військ 8.03.1919, з метою перервати залізн. рух на шляху Судова Вишня–Городок, 7 стрільців під командуванням четаря В. зуміли зупинити і захопити польс панцерник “Всцекли” з 1 гарматою та 2 скорострілами. Влітку 1919 іменований поручником ГА. 3 06.1919 – командир 2-го ескадрону 1-го кінного полку 1-го корпусу ГА. В ході наступу групи ген. А. Кравса на позиції ЗСПР 24.10.1919, завдяки відчайдушній атаці кінноти поручника В., біля хутора Романова вдалося розбити 2 ворожі полки й узяти в полон 6 старшин, 260 вояків, 6 скорострелів та багато обозів. Про героїзм поручника В. писали, зокр., ветерани УГА Б. Гнатевич, М. Хархаліс, О. Станімір.

Спогад Л. Тавчер-Шмідт про Отто Вайнгаммера, який походив з Буковини і загинув 1919 під Львовом, розірваний польс. гранатою, не стосується четаря В.

Літ.: Гнатевич Б. Пор. Вайнгаймер в кінній атаці під Хуторами // Історичний календар-альманах Червоної Калини на 1930 рік. С. [25]; *Карпинець І.* Історія 8-ї Гал. Бригади // Літопис Червоної Калини. 1933. Ч. 11. С. 17; *Станімір О.* Моя участь у визвольних змаганнях 1917–1920. Торонто, 1966. С. 56, 118; *Його ж.* Українська Галицька Армія в боях з Армією ген. А. Денікіна // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 469–483; *Тавчер-Шмідт Л.* До українців з Буковини // Свобода. 1955. 24 берез.; *Хархаліс М.* Чет. Вайнгаймер рішає битву // Історичний календар-альманах Червоної Калини на 1936 рік. С. [17]; *Честь відважним* // Стрілець. 1919. 26 берез.

Володимир Старик

ВАЙНГАЙМЕР

Яків

(1898 – д. і м. с. н.) – десятник УСС. Н. 1898 в нім. колонії с. Казимірівка (Фалькенштайн) на Золочівщині. Німець за національністю.

Ветеран ПСВ. Військ. службу розпочав як однорічний доброволець у 35-му полку піхоти крайової оборони. До Легіону УСС вступив 3.07.1915. 1916 мав військ. звання вістун УСС. 1918 переведений до штурмового взводу 35-го полку стрільців. Був поранений, двічі нагороджений Срібною медаллю “За хоробрість” 1-го класу.

Встановити деталі біографії В. після 03.1920 не вдалося. Помилково ототожнюють його з поручником УГА Вайнгаймером чи Отто Вайнгамером (Вапнгамером).

Лит.: Листа утрат видана дня 21./2.1918. № 653. Відень. 1918. С. 51; Evangelisches Gemeindeblatt für Galizien und die Bukowina. № 7. Gallneukirchen. 1915. 1 April. S. 145; Verordnungen des liquidierenden Ministeriums für Landesverteidigung // Verordnungsblatt für die kaiserlich-königliche Landwehr. 1920. 20 März. S. 1.

Володимир Старик

ВАЙС

Арнольд Аркадійович

(1897–01.1938) – педагог, старшина УГА. Н. у м. Відень. Навч. в г-зії у рідному місті. У кін. ПСВ служив в австроугор. армії, іменованій хорунжим.

До ГА вступив навесні 1919 в м. Самбір, перебував за Збручем. 1.08.1919 отримав військ. звання четаря. Побував у польс. полоні. Заарештований 1922 у Львові як “небезпечний емісар Вільгельма Габсбурга” і відправлений під нагляд поліції в с. Юзефівка (нині Йосипівка Терноп. р-ну Терноп. обл). Звідти втік і нелегально перейшов держ. кордон СРСР.

У 1930-х проживав у Саранську (нині столиця Республіки Мордовія, РФ), викладав нім. мову в ун-ті.

Заарештований восени 1937 співробітниками НКВС, звинувачений у шпигунстві й на підставі сфабрикованого звинувачення, згідно з постано-

вою Особливої наради при НКВС СРСР від 19.01.1938, розстріляний у м. Саранськ.

Лит.: *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 332; Жертовны политического террора в СССР. URL: <http://lists.memo.ru/index3.htm>.

Петро Гуцал

ВАЙС

Гуро

(1875 – д. і м. с. н.) – медик, укр. військ. діяч, поручник ГА. Н. у м. Кошице (нині Словаччина). Лікар за професією.

Під час ПСВ служив у віден. резервному шпиталі № 18. З 19.12.1918 – у шпиталі ГА в м. Ходорів (нині Львів. обл.). У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. 1919–20 – командант 2-ї кінної сотні 2-го полку 1-ї кінної бригади 3-го Галиц. корпусу ГА.

Подальша доля невідома.

Лит.: *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ВАЙС

Самуїл (Самуель)

(д. і м. н. і с. н.) – укр. військ. діяч, поручник ГА. Н. у м. Кристинопіль (нині м. Червоноград Львів. обл.). Єврей за національністю.

З 1.12.1918 – в ГА. Був командантом саперної сотні 7-ї Львів. бригади. 1920 – у таборі для інтернованих укр. вояків і старшин у м. Тухоля (Польща), згодом – у м. Йозефів (ЧСР). 3.02.1922 склав на відмінно іспит з укр. мови на табірних курсах для офіцерів-іноземців.

Подальша доля невідома.

Лит.: *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ВАЙС

Самуїл (Самуель)

ВАЛІЙСЬКИЙ
Аркадій Іванович

ВАЙЦОРН
Давид-Йозеф

(30.07.1890–04.1940) – ветеринарний військ. лікар, старшина УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї торговця. 1909 завершив навч. в реальній шк. в рідному місті. Студіював ветеринарію у Відні і Львові.

Мобілізований 27.07.1914 до австро-угор. армії. Закінчив підстаршин. школу в м. Добржани (нині Пльзенського краю, Чехія), служив у бойових частинах на фронті, іменованій четарем. Восени 1918 призначений ветеринарним лікарем у м. Скалат (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Вступив до ГА навесні 1919, служив у 1-му корпусі, перебував за Збручем; військ. звання поручника-ветеринара отримав 1.08.1919.

Від 04.1920 – у Війську Польському; в складі його 14-ї д-зії брав участь у польсь.-рад. війні. Потім служив у 7-му полку уланів; 15.08.1924 став майором.

На поч. ДСВ у 09.1939 відбував військ. службу у Варшаві. Потрапив у рад. полон. Перебував у таборі в Старобільську (нині Луганської обл.).

Розстріляний у м. Харків без суду на підставі секретної постанови Політбюро ЦК ВКП(б) від 5.03.1940.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 334.

Петро Гуцал

ВАКАЛЮК
Василь

(30.03.1892–12.1919) – старшина ГА. Н. у с. Іллінці (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї селян. У 05.1916 завершив навч. в Академіч. г-зії у Львові.

Воював в австро-угор. армії на фронті; іменованій четарем. В ГА – від кін. 1918, старшина 3-ї бригади; перебував за Збручем.

П. від тифу в м. Вінниця.

Петро Гуцал

ВАЛІЙСЬКИЙ
Аркадій Іванович

(08.02.1893–16.09.1976). Н. у м. Сураж Чернігів. губ. (нині Брянської обл., РФ). Здобув освіту в Чернігів. духовній семінарії (1912). 1914 призваний до рос. армії. У 06.1915 закінчив Чугуїв. військ.

уч.-ще. Учасник ПСВ, поранений і контужений. Остання посада і звання в рос. армії – команд. батальйону 668-го піх. полку, поручик.

З кін. 1917 – в укр. армії. З 01.1919 – інструктор Житомир. юнацької шк. 1919–20 – команд. сотні та куреня у м. Кам'янець. Сотник. З 11.1920 інтернований поляками.

У 03.1928 вступив за контрактом до польс. армії; капітан, з 1934 – майор. 1928–31 та 1933–36 – у 81-му піх. полку. 1931–33 навч. у Вищ. військ. шк. 1936–39 – у Військ.-іст. бюро, фактично – нач. штабу військ. міністра уряду УНР в екзилі. У 11.1939–01.1940 – в таборі для полонених. Упродовж ДСВ був поруч із Президентом УНР в екзилі А. Лівицьким. У 03.1945 – нач. штабу Укр. нац. армії. З 1951 – у США. Тривалий час був заст. військ. міністра уряду УНР в екзилі, головою Центр. к-ту для вшанування пам'яті С. Петлюри, заст. голови Ради 6-ки ім. С. Петлюри в Парижі. 1961 підвищений у ген.-хорунжі.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на укр. цвинтарі в м. Саут-Баунд-Брук.

Тв.: Валійський А. Похід З'єднаних Укр. армій на Київ у світлі історичної правди" // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 208–211.

Літ.: Козак І. Аркадій Валійський, Генштабу генерал-хорунжий (8 лютого 1894 – 16 вересня 1976) // Вісті Комбатанта. 1977. № 4; *Руккас А. О.* Українські старшини у польській Вищій військовій школі // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 23/24. Івано-Франківськ, 2013; *Його ж.* Участь українців – контрактних офіцерів польської армії у вересневій кампанії 1939 р. // Київська старовина. 2002. № 3; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007.

Андрій Руккас

ВАЛЬДМАН
Ізраель

(10.03.1881–1940) – громад. діяч, який з поч. 20 ст. виступав на захист нац. прав євреїв, співвласник час. "Нає лембергер цайтунг". Н. у м. Чортків (нині Терноп. обл.). Вважав глибоко помил-

ковим прислужництво євреїв Галичини полякам. З часу укр.-єврейс. взаємодії у виборчій кампанії до австр. парламенту 1907 послідовно обстоював ідею подальшої співпраці двох народів.

В. – один з політиків, які визначали політ. курс євреїв у час постання ЗУНР. Спільно з Ю. Адлером підписав звернення до Президента США В. Вільсона та Копенгагенського сіоніст. бюро, яким інформував про позицію нейтралітету євреїв у польсь.-укр. війні. Водночас, ураховуючи курс невтручання, який проголосила ЄНРада, не полишав надій на те, що євреї підтримають ЗУНР неофіційно.

Будучи провідною постаттю серед сіоністів Галичини проукраїнської орієнтації, призначений Диктатором ЗУНР Є. Петрушевичем його уповноваженим з єврейс. справ.

2.03.1922 вступив до ЗУТЛН, невідомо став його віце-президентом. Спільно з ін. членами ЗУТЛН вів б-бу за визнання Лігою Націй прав укр. народу на нац. самовизначення.

1935 переїхав до Палестини. Залишився прибічником політ. співпраці євреїв з українцями, яка, за його словами, мала ґрунтуватися на позитивному націоналізмі двох народів.

П. у м. Єрусалим.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 335. Оп. 1. Спр. 123; ЦДАВОУ. Ф. 2192. Оп. 2. Спр. 20.

Лит.: Вальдман Исраэль // Краткая Еврейская Энциклопедия / главн. ред. И. Орен (Надель), М. Занд. Иерусалим, 1976. Т. 1. Колонка 603; Гон М. Израель Вальдман // Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Поста-ті / гол. ред. ради Я. Ісаєвич. Львів, 2009. С. 72–80; Документ часу. Слово до жидів Східної Галичини. Д-р Израель Вальдман // Діалоги. Єрусалим, 1985. № 7–8. С. 67–68; Жидівський Комітет Безпеченства // Українське слово. 1918. 15 падолиста; I. Waldman // Chwila. 1925. 11 grud. S. 6.

Максим Гон

ВАНЧИЦЬКИЙ

Володимир Карлович

(21.05.1875–15.11.1919) – священник, польовий духівник ГА. Н. у с. Бекерсдорф (нині в складі с. Новосілка Підгаєц.

р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. З дитячих літ проживав у с. Красне і м-ку Гримайлів (нині Гусятин. р-ну) та с. Зарубинці (нині Збараз. р-ну) на Тернопільщині, де батько працював управителем шкіл. Навч. в г-зіях у Тернополі, потім у Золочеві; 1895 склав випускні іспити.

1899 завершив навч. у Львів. духовній семінарії, 1900 рукоположений. Був на парафіях у селах Тернопільщини: Гнилички (нині Підволочис. р-ну) і Струсів (нині Теребовлян. р-ну), від 1912 – парох с. Зарубинці (нині Збараз. р-ну), а також у серед. 1900-х у с. Вербилівці (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). Чільний організатор громад.-просвіт. життя, зокр. діяльності "Просвіти", "Сільського господаря", Т-ва тверезості.

У серед. 07.1919 разом з ГА перейшов за Збруч, служив духівником у лічниці 2-го корпусу.

П. від тифу у с. Витава (нині в складі м. Гнівань Тиврів. р-ну Вінниц. обл.).

Лит.: Гуцал П. Підгаєччина в період Західноукраїнської Народної Республіки // Підгайці та Підгаєччина. Наук.-краєзн. збірник. Вип. 2 / упоряд. С. Колодницький. Тернопіль, 2017. С. 186; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963. С. 106.

Петро Гуцал

ВАНЧИЦЬКИЙ
Степан-Юліан

ВАНЬО
Євген Іларіонович

ВАНЬО
Теодор Іванович

ВАНЧІЦЬКИЙ Степан-Юліан

(14.10.1888–18.11.1969) – адвокат, журналіст, громад. і військ. діяч. Н. у с. Красне (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.). навч. в укр. г-зії у Тернополі (1908). Студіював право на юрид. ф-ті Львів. ун-ту (1913).

Під час РСВ – учасник УСС. 1919 – офіцер ГА. Інтернований у польс. табор. 1922 звільнений.

1924–44 працював адвокатом у м. Сянок (нині Польща). Д-р права (1931). Чл. т-в “Просвіта”, “Рідна школа” та “Сільський господар”. З 1914 співпрацював із газ. “Діло” та “Українське слово”.

З 1944 – на еміграції в Німеччині, з 1952 – в Австралії. Активний діяч укр. громад. життя у м. Сідней, секретар Об’єднання українців Австралії (1952), голова Ради укр. громади шт. Новий Пд. Вельс (м. Лідкомб) (1955, 1959–60), чл. місц. філії Союзу укр. комбатантів у Австралії. Із серед. 1950-х – чл. НТШ; 1957–60 – голова Сіднейського осередку НТШ.

П. у м. Сідней.

Літ.: Ковалів Ю. Ванчицький Степан-Юліан // *Енциклопедія Наукового товариства ім. Шевченка.* URL: http://encyclopedia.com.ua/search_articles.php?id=500; *Мельничук Б.* Ванчицький Степан-Юліан // *ЕСУ.* URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33104.

Богдан Паска

ВАНЧУРА Осип

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, поручник ГА. У період ЗУНР – командант 1-ї батареї 6-го гарматного полку 6-ї Рав. бригади 1-го корпусу ГА. 19.09.1919 брав участь у переможному бою та артилер. дуелі з частинами 46-ї більшовицької д-зії під м. Ліщин (нині с. Житомир. р-ну Житомир. обл.).

Подальша доля невідома.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1.* Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ВАНЬ Лев

(26.05.1890–26.05.1939) – священик, польовий духівник ГА. Н. у м. Лежайськ (нині Підкарпат. в-ва, Польща) в сім’ї міщан. 1909 закін. г-зю в рідному місті. Навч. в Перемишль. і Львів. духовних семінаріях, рукоположений 1914.

Під час РСВ був капеланом в австро-угор. армії. В ГА – духівник Гірської бригади; в її складі в Об.1919 інтернований у ЧСР; перебував у таборі в Німецькому Яблонному.

Повернувся до Галичини 1923, був парохом і катехитом шкіл у Самборі. Видав “Катехизм до першого причастя” (Перемишль, 1929).

П. у м. Самбір. Похований у м. Лежайськ.

Петро Гуцал

ВАНЬО Євген Іларіонович

(17.03.1889–04.12.1919) – правник, старшина ГА. Н. у м. Буськ (нині Львів. обл.) в сім’ї міщан. У Львові навч. в Академіч. г-зії, студіював право в ун-ті. Відбувши однорічну військ. службу, працював пом. адвоката.

В час РСВ воював в австро-угор. армії на фронті. В ГА – від поч. 1919, четар, комендант сотні. Перебував за Збручем.

П. від тифу в м. Вінниця.

Петро Гуцал

ВАНЬО Теодор Іванович

(1880 – кін. 1950-х) – адвокат, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у м. Буськ пов. Кам’янка-Струмилова (нині Львівської обл.) в родині заможного міщанина-рільника. Навч. у нар. шк. м. Буськ, Золочів. г-зії (1897), правн. ф-тах Львів. та Віден. ун-тів. Д-р права (Віден. ун-т). Адвокат у м. Сколе (1909–10) там. Золочів (1910–14, 1917–19, 1922–39). Заснував у Сколе разом з Є. Петрушевичем укр. торг. спілку “Єдність”. Голова філії т-ва “Сільський господар” у м. Золочів. Діяч УНДП. Заст. депутата до австр. Держ. Ради В. Сінгалевича. Депутат Галиц. крайового сейму (1913–14).

У роки РСВ мобілізований до австр. армії, служив у Чехії. Арештований військ. жандармерію і засуджений військ. судом до розстрілу за звинуваченням у москвофільстві (1915). Після перегляду справи помилуваний, понижений у званні до рядового й демобілізований.

Учасник встановлення укр. влади в Золочеві 1.11.1918. Заст. держ. повітов. комісара ЗУНР в м. Золочів. Депутат УНРади, чл. законодавчої, земельної та фінансової комісій. Нач. Харчового уряду ЗУНР (02–05.1919). Учасник Надзвичайного з'їзду УНДП (м. Станиславів, 28–29.03.1919). Службовець Мін-ва г-ва УНР у м. Кам'янець на Поділлі. Влітку 1920 арештований польсь. жандармами і привезений до Золочева. 28.05.1921 Львівський Окружний карний суд визнав В. винним у злочині публічного насильства за примушування службовців Окружного суду в Золочеві до складення присяги укр. владі 1.11.1918 і засудив на 3 місяці ув'язнення, з одноденним постом щомісяця і сплатою судових витрат.

Діяч УНДО. Співзасн. і голова Т-ва ім. М. Шашкевича в Золочеві. Чл. К-ту побудови пам'ятника М. Шашкевичу на Білій Горі біля с. Підлісся Золочівського пов. Видавець, відп. ред. та автор публікацій час. "Шашкевичівські Вісти" (Золочів, 1931).

Арештов. рад. спецслужбами й ув'язнений у концтаборі в Сибіру (1944–1950-ті).

П. у м. Нестеров (нині м. Жовква Львів. обл.), в будинку опіки.

Лит.: До розправи проти д-ра Теодора Ваня // Український Вісник (Львів). 1921. 1 черв. Ч. 103. С. 2; ЕУ. Словникова частина – доповнення. Т. 11. Париж; Нью-Йорк, 1995. С. 276; Краєве господарське Товариство "Сільський Господар" у Львові. 1899–1944. Нью-Йорк, 1970. С. 329–330, 335; *Мамчин Р.* Д-р Ваньо Теодор – громадський діяч і політик // Золочівщина. Її минуле і сучасне / упоряд. В. Болюбаш. Нью-Йорк; Торонто; Канберра, 1982. С. 571–575; *Мигаль Г.* Визначні постаті Буська і Бузеччини // Надбужанщина. Сокальщина, Белзчина, Радохівщина, Каміначчина, Холмщина і

Підляшся. Історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1994. Т. 3. С. 565–569; Наші втрати (1939–1962) // Правничий Вісник. Нью-Йорк, 1963. Кн. 2. С. 218; *Павлишин О.* Ваньо Теодор // Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / гол. ред. ради Я. Ісаєвич. Львів, 2009. С. 81–82.

Олег Павлишин

ВАРДЗАРУК Лук'ян Дмитрович

(02.10.1930–27.01.2015) – журналіст і краєзнавець, етнограф, самодіяльний

композитор. Н. у с. Космач (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у г-зії і СШ в Коломиї, Яблунів. СШ. Вищу освіту здобув на філол. ф-ті Львів. ун-ту (1961) і Київ. ін-ті іноз. мов (1972). Учителював. Переслідуваний КДБ за зв'язки з братами Горинями, ін. дисидентами. Не міг працювати, зазнавав обшуків, хоча й unik арешту. 1980-ті – методист Обл. станції юних туристів.

1990–94 – заст. завідувача відділу "Звід пам'яток історії та культури" при Обл. управлінні к-ри. 1995–2007 – зав. наук.-ред. відділу "Реабілітовані історією" при Івано-Франківській ОДА, упорядник 5-томного (2000–03) та 2-томного (2004; 2006) видань „Реабілітовані історією. Івано-Франківська область”. Автор кн. "Їхня зброя – терор, жорстокість, підступність" (2001) та збірника нарисів про репресованих

мешканців Івано-Франківщини "Дорога до безсмертя" (2003). Автор біографій багатьох вояків УГА, діячів ЗУНР, військ. капеланів, членів ОУН, вояків УПА, діячів укр. к-ри, уродженців Івано-Франківщини, репресованих рад. режимом.

Співавтор довідника "Українські лікарі Прикарпаття" (1991), автор статей з історії і к-ри краю. 2001 в Івано-Франківській обл. універсальній наук. б-ці ім. І. Франка засновано Фонд Л. Вардзарука, куди він передав 800 видань з власної б-ки. Ініціатор створення в м. Івано-Франківську Т-ва укр. мови, чол. капели "Червона калина" (1988). Почесний громадянин Івано-Франківська (2012).

П. і похований у м. Івано-Франківськ (ур. Дем'янів Лаз). На будинку, де мешкав В. (вул. Б. Лепкого, 46), встановлено меморіальну дошку.

Літ.: Вардзарук Л. Чотири роки Лук'ян Вардзарук працював над двотомником „Реабілітовані історією” / записав М. Болотенюк // Захід. 2008. 22 трав. С. 5; Галюк Б. „Реабілітовані історією” // Експрес. 2008. 24–30 квіт.; Парипа П. Лук'ян Вардзарук: Говерла людської гідності // Галичина. 2010. 11 листоп.; Відійшов у вічність Лук'ян Вардзарук. URL: <http://www.mvk.if.ua/news/32636>.

**Микола Кузутяк,
Микола Вітенко**

ВАРИВОДА Антін

(10.01.1869–12.03.1936) – майор австро-угор. армії, підполковник УСС, полковник УГА. Н. у м. Серет (нині м. Сірет, Румунія) в сім'ї комісара поліції. Випускник г-зії та австр. старшин. школи.

Від поч. РСВ – командир сотні австро-угор. армії. Після поранення в бою певний час служив у Мін-ві крайової оборони.

16.03–30.09.1916 – команд. полку (з 30.05.1916 – Легіону) УСС. Проявив себе енергійною людиною, зі значним орг. досвідом, припинив старшин. міжусобиці, завів зразковий військ. порядок, доозброїв полк скорострілами й мінометами, поповнив його окре-

мими підрозділами. Своім наказом від 28.06.1916 легітимізував діяльність Пресової квартири УСС. 2.09.1916 отримав військ. звання підполковника. Керував стрільцями в боях над р. Стрипа, р. Золота Липа, на г. Лисоня, поблизу с. Потутори (нині Терноп. обл.). Учасник польсь.-укр. війни 1918–19. За дорученням уряду ЗУНР, як чл. Ліквідаційної комісії у м. Відень (1918–19), сприяв поверненню галиц. вояків з Австрії та італ. полону на Батьківщину. Наприкінці 1919 скерований урядом ЗУНР в табори інтернованих частин УГА в ЧСР. У 08.1920 призначений командантом інтернованої бригади УГА в таборі м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под'єштеді, Чехія).

Після ліквідації таборів з 1923 оселився у м. Відень. Брав участь у діяльності т-в колиш. вояків УГА.

П. у м. Відень (Австрія).

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 407, 411, 480; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Науменко К. Є. Варивода Антін // ЕІУ. Т. 1. К., 2003. С. 435; Начальний комендант

УСС // Діло. 1916. 8 берез.; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 69, 663.

Микола Лазарович

ВАРНИЦЬКИЙ Емануїл

(д і м н і с н) – військ. діяч, сотник ГА. У 12.1918 призначений УНРадою ЗУНР суддею польового суду ОВК ГА в м. Коломия.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ВАРЧАК

Ілля

(26.12.1896 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, хорунжий УСС. Н. у с. Шибалин (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.).

Із 08.1915 – доброволець Легіону УСС. Двічі поранений – 4.09.1916 під час бою на г. Лисоня біля Бережан та 1.07.1917 біля с. Конюхи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). Потрапив у рос. полон. У період ЗУНР – учасник боїв за Львів, старшина військ. управи при адміністрації Контролю шляхів і тран-

спорту в Ходорові. У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину.

Після закінчення воєн. дій емігрував до США. 1964 отримав ювілейний пам'ятний знак 50-ліття УСС.

Подальша доля невідома.

Літ.: *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Паска

ВАРШАВСЬКИЙ ДОГОВІР 1920

(“договір Пілсудський–Петлюра”) – таємна міждерж. угода Польщі та УНР, підписана для спільної б-би з рад. Росією. Сприятливий ґрунт для зближення Польщі з УНР готували місії УНР у Варшаві під кер-вом Б. Курдиновського (24.05.1919), П. Пилипчука (08.1919), Андрія Лівіцького (2.12.1919), які погоджувалися на кордон по лінії річок Стир–Збруч. Це стало причиною розколу в спільній делегації УНР і виходу з неї представників ЗУНР.

Переговори активізувалися 11–12.03.1920, коли було вирішено розпочати розробку політ. угоди. 3.04.1920 польс. варіант угоди був представлений укр. делегації з ультимативною вимогою дати відповідь до 7.04.1920. Жорсткішою стала польс. позиція в справі кордонів – вона вимагала 7 з 12 повітів Волині та висувала межу колиш. Мінської губ., а не лінію Прип'яті як пн. кордон УНР. Укр. делегації вдалося усунути з тексту положення про скликання Конституанти протягом 6 місяців та виключення ст. 1 з таємної частини угоди. Пропозиція делегації УНР перенести питання кордону з політ. у військ. конвенцію була відкинена польс. стороною з аргументацією, що військ. угода буде тимчасовою і це створило би підставу після досягнення військ. цілей для перегляду питання кордону. 21.04.1920 польс. делегація висунула нові вимоги, інспіровані радником М. Шумляковським, що призвело до зірвання переговорів між делегаціями. Домовленості було досягнуто в результаті 5-годинних нічних переговорів С. Петлюри з Ю. Пілсудським та А. Лівіцького з В. Славеком. Польс.

**Ю. Пілсудський і
С. Петлюра на вокзалі
в Станиславові. 1920 р.**

сторона погодилася на повернення до попереднього варіанта договору й визнала лінію р. Прип'ять як кордон УНР. Підписаний уночі 21/22.04.1920 в Бельведері заст. міністра закорд. справ Польщі Я. Домбським і міністром закорд. справ УНР А. Лівичським.

Договір складався з політ. і військ. угод. Політ. угода містила 9 статей, у преамбулі згадувалося право народів на самовизначення. Польща визнавала право України на держ. незалежність і Директорію на чолі з С. Петлюрою верховним органом влади (ст. 1). Кордони визначалися по р. Збруч, уздовж колиш. кордону Австро-Угорщини з Росією до Вишгородка, через Кременецькі пагорби, східніше Здолбунова, вздовж сх. межі Рівненського пов., вздовж межі колиш. Мінської губ. до Прип'яті і лінією Прип'яті до її впадіння в Дніпро. Питання належності Рівненського, Дубенського і частини Кременецького повітів відкладалося. Польща зрікалася тер-ї І-ї Речі Посполитої на схід від визначеного польс.-укр. кордону. Укр. і польс. уряди зобов'язалися не укладати жодних міжнар. угод, спрямованих проти ін. учасника договору. Передбачалося гарантування нац.-культ. прав укр. меншини у Польщі і польс. – в УНР. Земельне питання в Україні мала розв'язати Конституанта, а до цього статус

польс. землевласників в УНР мав регулюватися спец. міждерж. порозумінням. Передбачалося укладення військ. конвенції, яка становила інтегральну частину договору. Договір мав бути таємним, крім ст. 1, і не міг бути оголошений чи опублікований цілком чи частково без згоди обох сторін.

Військ. конвенція підписана 24.04.1920 з польс. сторони В. Славеком і В. Єнджеєвичем, з укр. – В. Сінклером і М. Дідковським. Військ. угода передбачала спільні військ. дії польс. і укр. армії проти більшовицьких військ на Правобережній Україні під польс. командуванням. Укр. сторона зобов'язувалася забезпечити продуктами харчування польс. армію, якій, за неможливості виконати це зобов'язання, надавалося право реквізицій серед місц. нас. На тер-ї Польщі здійснювалося формування укр. військ. підрозділів за рахунок укр. уряду. Військ. залізн. трофеї (крім панцерних поїздів та ін. рухомого майна) переходили в укр. власність. Після завершення спільної операції евакуація польс. військ з тер-ї України мала настати на пропозицію однієї зі сторін договору. Передбачалося укладення фінансово-екон. та залізн. угод. Конвенція вважалася таємною.

В.д. не був сприйнятий укр. і польс. сусп.-вами, що стало наслідком недавньої війни й таємного х-ру угоди.

Початок Ризької мирн. конф., недопущення делегації УНР до переговорів та підписання рад.-польс. перемир'я стало основою для протестної ноти 7.10.1920 голові польс. делегації Я. Домбському та заяви сенатора С. Шелухина, що цим Польща зірвала союзні договори. Однак певний рівень співпраці еміграції УНР з польс. стороною зберігався протягом міжвоєн. періоду. Остаточна формальна денонсація В.д. відбулася на 1-й сесії УНРади в Аугсбурзі 16.07.1948.

Лит.: Гудь Б., Голубко В. Варшавський договір 1920 р. в громадській opinii галицьких українців // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze*. № 15–16. Warszawa, 2003. С. 96–105; *Геник М.* Оцінка польсько-української війни 1918–1919 рр. у процесі міжнаціонального примирення // *Галичина*. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 323–331; *Михайлюк Б.* Варшавський договір в світлі націоналістичної критики. Вінніпег, 1950; *Польща та Україна в боротьбі за незалежність 1918–1920 / за ред. Т. Кшонстка.* Варшава, 2010; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на Західньо-Українських Землях у 1918–1923 роках. Філадельфія, 1956; *Bruski J. J.* *Petlurowscy. Centrum Państwowe Ukrainiejskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie (1919–1924).* Kraków, 2004; *Hauser P.* *Federacyjna wizja Rzeczypospolitej w poglądach Józefa Piłsudskiego i próba jej urzeczywistnienia w latach 1918–1921 // Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa / red. nauk. Z. Karpus, W. Rezmer, E. Wiszka.* Toruń, 1997. S. 10–41; *Historia dyplomacji polskiej. T. IV: 1918–1939 / pod red. P. Łossowskiego.* Warszawa, 1995; *Żurawski vel Grajewski P. P.* *Sprawa ukraińska na Konferencji pokojowej w Paryżu w roku 1919.* Warszawa, 1995.

Микола Геник

**ВАСИЛАЩУК
Юрій**

(1893 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, чотар ГА. Н. у с. Пістинь (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув середню освіту.

Від 01.1919 – в ГА; воював під командуванням ген. А. Кравса. Перебу-

вав у таборі укр. інтернованих вояків і старшин у Йозефові (ЧСР).

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. Р. 3521. Оп. 2. Спр. 60. Арк. 56, 58.

Петро Сіреджук

ВАСИЛІВСЬКИЙ

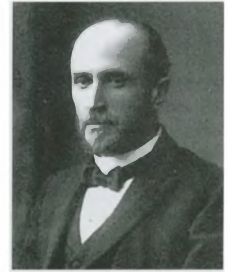
Леон

(Wasilewski Leon; псевд.: Osarz, L. Płochocki, Левко Васильчук;

24.08.1870–10.12.1936) – історик, дипломат, польс. держ. і політ. діяч, публіцист, розробник концепції польс. сх. політики. Походив з литов. родини, яка спочатку мала прізвище Войшвілл (Woyszwilł). Н. в сім'ї органіста костелу Св. Станіслава в Санкт-Петербурзі. Закінчив г-зію в Санкт-Петербурзі. Зацікавився нац. рухами в ЦСЄ, зокр. українським. Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1893–94), Празьк. ун-ті (1894–95) під кер-вом Т. Масарика.

Політ. діяльність розпочинав як чл. Національної ліги (1893–94), згодом у Львові познайомився з Ю. Пілсудським і перейшов у табір ППС (1896). 1898–1902 редагував соціаліст. Час. "Przedświt" у Лондоні, з 1902 – соціаліст. пресу в Кракові. Після розколу на з'їзді ППС у Відні підтримав Ю. Пілсудського і 1906 ввійшов до кер-ва ППС-Революц. фракції. Чл. Тимчас. комісії сконфедерованих незалежницьких партій і Польс. військ. скарбу. Під час ПСВ діяв у Гол. нац. к-ті, очолював Пресовий відділ Польс. нац. орг-ції, був працівником Бюро до справ військовополонених Тимчасової Держ. Ради. З 1917 – чл. Польс. військ. орг-ції.

18.11.1918–16.01.1919 – міністр закорд. справ в уряді Є. Морачевського. В 03–04.1919 чл. Польс. нац. к-ту в Парижі, після його перетворення в делегацію Польщі на Паризькій мирн. конф. включений до її складу як креатура глави д-ви Ю. Пілсудського. У 08.1919–01.1920 керував акцією, спрямованою на створення в Литві пропольс. уряду і формування федерації. 1920–21 – посол в Естонії. Чл. польс. делегації на Ризькій мирн. конф., переклав укр. мовою текст Ризьк. договору, коли в делегації рад. України не виявилось жодного спеціаліста, який володів укр.

**ВАСИЛІВСЬКИЙ
Леон**

ВАСИЛЕНКО
Микола Прокопович

мовою. Кер. польс. делегації в Мішаній комісії з делімітації кордону (Мінськ–Рівне, 1921–22). Пізніше перейшов до наук. роботи: з 1924 очолював Ін-т дослідження новітньої історії Польщі, з 1931 – дир. Ін-ту дослідження проблем національностей. 1931–36 – заст. керівника Гол. ради ППС.

Праці В. присвячені проблемам нац. рухів на сх. Європи, укр. та єврейс. питанню, історії польс. соціаліст. руху, діяльності Ю. Пілсудського. Протестував проти умов Брестського договору 1918 щодо включення Холмщини і Підляшшя до складу УНР. 1918–20 прихильник федерації Польщі з Литвою і Білорусією та союзу з УНР. Діяч прометеївського руху, критикував політику колонізації українців, вимагав застосування держ. асиміляції. 1926 спільно з Т. Голувком висував пропозиції зміни урядової політики щодо укр. меншини, які не були прийняті табором санації.

Донька В. – Ванда Василевська – польс. політ. і літ. діячка, похресниця Ю. Пілсудського, прихильниця колаборації з СРСР, дружина О. Корнійчука.

Тв.: *Wasilewski L. Dzieje męczeńskie Podlasia i Chełmszczyzny. Kraków, 1918; Idem. Granice Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, 1926; Idem. Kresy Wschodnie. Litwa i Białoruś. Podlasie i Chełmszczyzna. Galicya Wschodnia. Ukraina. Warszawa; Kraków, 1917; Idem. Kwestia ukraińska jako zagadnienie międzynarodowe. Warszawa, 1934; Idem. Ukraina i sprawa ukraińska. Kraków, 1911; Idem. Ukraińska sprawa narodowa w jej rozwoju historycznym. Warszawa; Kraków, 1925.*

Літ.: *Защкільняк Л. О.* Українське питання в працях і діяльності Леона Василевського // *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. К., 1993. С. 142–150; *Сзайка М. Wasilewski Leon // Encyklopedia Historii Drugiej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1999. S. 484; Stoczewska B. Kwestia ukraińska w poglądach Leona Wasilewskiego // Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z nauk politycznych. Z. 49. Kraków, 1993. S. 97–114.*

Микола Ґеник

ВАСИЛЕНКО

Микола Прокопович

(15(02).02.1866–03.10.1935) – вчений-історик, громад.-політ. діяч, президент ВУАН. Брат К. Василенка, чоловік Н. Полонської-Василенко. Н. в родині службовця, вихідця з давн. козацького роду в с. Єсмань (нині Сумська обл.). Закінчив Глухів. г-зію 1883 та Полтав. г-зію 1885. Навч. на історико-філол. ф-ті Дерпт. ун-ту. 1890 захистив роботу “Критичний огляд літератури із історії земських соборів”. Переїхав до Києва. Співпрацював з В. Антоновичем, В. Іконниковим, М. Владимирським-Будановим, О. Лазаревським. Друкувався в “Киевской старине”. У сфері його інтересів – соціально-екон. історія Гетьманщини, історіографія історії козащини. 1893–1903 – учасник підготовки “Энциклопедического словаря” Брокгауза і Єфрона, автор бл. 90 статей. Викладав історію в приватній жіночій А. Бейтель, Фундуклеїв. г-зії, Володимирському кадет. корпусі. З 1903 на держ. службі. Входив до статистич. к-тів. Учасник таємних антимоноархічних гуртків. Редагував газ. “Киевские отклики”, писав до неї “антидержавні статті”, сприяв повстанню саперів 1905 в Києві. 1908–09 – у в’язниці “Хрести” в Санкт-Петербурзі. Після звільнення екстерном склав іспити з права в Новорос. ун-ті в Одесі. Працював адвокатом, успішно провів понад 150 справ у суді. Восени 1910 – магістр історії Київ. ун-ту. Звинувачений в “українській прихильності”. 1910–11 – чл. НТШ, ТУП, російської Конституційно-демократичної партії (кадетів), послідовний прихильник автономії України в демократ. федеративній Росії, захисник укр. мови та політики українізації. Як один із найавторитетніших укр. істориків залучався до написання фундаментальних праць. 1916 опублікував “Очерки по истории Западной Руси и Украины”.

03.1917 – заст. голови УЦР М. Грушевського. 24.03.1917 – попечитель Київ. навч. округу. 19.08.1917 – заст. міністра освіти Росії. 10.1917 повернувся до Києва. 01.1917 – чл. Ген. суду при УЦР.

3.05.1918 очолив РМ УД. 8–14.05.1918 входив до кер-ва Гол. к-ту партії кадетів.

3–20.05.1918 очолював МЗС УД, одночасно міністр освіти. 8.07.1918 очолив Державний Сенат, керував підготовкою створення УАН (з 1921 – ВУАН) та укр. ун-тів у Києві та Кам'янці-Подільському, мережі середніх шкіл, низки укр. вид-в, Нац. б-ки УД (нині НБУВ). Докладав зусиль для збереження документів і матеріалів доби визвол. змагань, діловодства УЦР, держ. установ УД, Директорії тощо.

1919 з приходом більшовиків відійшов від політики, займався пед. та наук. роботою. Читав лекції у навч. закладах Києва. 26.07.1920 обраний академіком УАН, очолював Комісію з вивчення історії зх.-руського і укр. права, Правниче т-во, Істор. т-во Нестора-літописця та ін.

18.07.1921 обраний президентом ВУАН. 27.07.1922 змушений добровільно піти з посади через конфлікт з наркомом освіти Г. Гриньком. 09.1923 заарештований разом з братом та ін. педагогами Києва в справі "Київського обласного центру дії". Ув'язнений на 10 р. Через широкий міжнар. резонанс справу переглянули. Всі академіки ВУАН виступили поручителями В. На захист В. виступив навіть прем'єр-міністр Франції Р. Пуанкаре. У 09.1924 В. помилувано, на 3 р. вислано до Оренбурга. 02.1925 – знову помилуваний, поновлений на посадах, повернувся до Києва. Не міг займатися викладанням, здійснював наук. дослідження. Писав праці з історії магдебурз. права, статутів Великого князівства Литовського, конституції П. Орлика. Комісії, очолювані В., видали кілька серій наук. досліджень з історії права, соціально-екон. історії, історії Лівобережної України, численні археограф. збірники, "Матеріали до історії українського права".

1929 позбавлений права займати керівні посади у ВУАН. На поч. 1930-х ліквідовано соціально-екон. відділ ВУАН та Комісію з вивчення історії зх.-руського й укр. права.

П. у м. Київ після важкої хвороби. Похований на Лук'янів. кладовищі.

Тв.: Василенко М. П. Вибрані твори у трьох томах. К., 2006–08.

Літ.: Рудько С. О. Науково-організаційна діяльність М. П. Василенка в

радянський період // Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Історичні науки. 2012. Вип. 19. С. 139–150; *Його ж.* Формування суспільно-політичних поглядів Миколи Василенка // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія: Історія. 2004. Вип. 8. С. 101–106; *Юрчук В. І.* Академік М. П. Василенко // УІЖ. 1994. № 5. С. 86–97.

**Микола Вітенко,
Олександр Марущенко**

ВАСИЛЕНЧУК

Василь

(1889–21.08.1919) – селянин, вояк ГА. Н. у с. Княздвір Печеніжинського пов. Стрілець 11-ї бригади ГА. Воював у Галичині та Наддніпрянщині.

Загинув і похований біля м. Крижопіль Ямпільського пов.

Літ.: Листа втрат XI Бригади УГА (1919–1920) // *Гайдукевич О., о.* Було колись (Зі записника полевого духовника УГА). Львів, 1935. С. 112.

Олег Павлишин

ВАСИЛІШИН

Євстахій (Остап)

(24.12.1897–29.06.1974) – стрілець УСС, підхорунжий УГА, старшина ДА УНР, громад.-політ. діяч. Н. у м. Тернопіль. Доброволець Легіону УСС з 10.10.1918, приділений до тех. сотні. У складі ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19, поранений у боях за м. Львів. Згодом у ДА УНР боровся за визволення України від більшовиків і білогвардійців, поранений вдруге.

Після визвол. змагань здобув освіту в Терноп. г-зії (1922). Як чл. УВО заарештований і ув'язнений у Тернополі (1922–23).

1924 емігрував до Канади – в пров. Квебек, потім у м. Вінніпег. До 1949 – дир. закорд. відділу голл. компанії морськ. транспорту "Кунард Лайн". 1928–50 – 5 разів обраний головою Гол. управи Укр. стрілець. громади у Вінніпезі, згодом – її почесний голова. Співзасн. і довголітній голова (з 1928) Укр. нац. орг-ції. Співзасн. К-ту українців Канади (1940), довго-

**ВАСИЛІШИН
Євстахій (Остап)**

ВАСИЛЬКО
Микола Миколайович

літній чл. його езекутиви. Активіст Укр. визвол. фонду, співорганізатор першої укр. книгарні-кооперативи "Калина". 1949–50 – дир. Європ. представництва Фонду допомоги українців Канади в брит. окупац. зоні Німеччини. Співзасн. і голова Клубу професіоналістів і підприємців у Монреалі (1954). Дир. осередку укр. к-ри й освіти у Вінніпезі, голова Укр. к-ту співпраці з Монреал. музеєм. Учасник двох Великих зборів ОУН у Європі, чл. Сенату ОУН(м).

П. у м. Вінніпег (Канада).

Літ.: За честь, за славу, за народ! : зб. на золотий ювілей Української стрілецької громади в Канаді 1928–1978 / за ред. З. Книша. Торонто, 1978. С. 488; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельничук Б. Василюшин Євстахій (Остап)* // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 226.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

ВАСИЛЬКО
Микола Миколайович

(24.03.1868–02.08.1924) – політик, дипломат, громад. діяч. Н. в с. Слобода-Комарівці Сторожинецького пов. на Буковині в сім'ї великого землевласника. Родина мала укр. коріння, але була зрумунізована в часи перебування Буковини в складі Молдав. князівства. До 10 р. навч. вдома, 1878–87 – у Терезіанумі у Відні, 1888–91 – на правн. ф-ті Чернів. ун-ту. Розпочав громад. діяльність у рум. молодіж. т-вах. У серед. 1890-х долучився до течії консервативних русинів, яка сповідувала ідеї правосл. солідарності українців та румунів Буковини. 1898–1918 – депутат Буковин. сейму, 1899–1918 – депутат австр. парламенту. 1902 об'єднався з народовцями, відразу став одним з їхніх політ. лідерів. Один із засн. першої укр. партії на Буковині – Нац. ради русинів на Буковині, лідер нац.-демократ. партії. З 1907 – заст. голови Укр. клубу у Віден. парламенті. З 1911 – заст. голови Укр. парламентського союзу. Уособлював австрополялістську лінію в укр. політикумі.

Під час РСВ став організатором Гуцульського (буковин.) легіону. З 1915 – заст. голови ЗУР. 1916 очолив Союз укр. парламентських та сеймових депутатів Буковини. Під час переговорів у Брест-Литовському справив чималий вплив на підписання угоди, сприяв укладенню таємного протоколу між УНР і Австро-Угорщиною, за яким передбачалося створення із ЗУЗ окремого коронного краю. Учасник Укр. конститuantи у Львові 18–19.10.1918. У 11.1918 організував у Відні перше представництво ЗУНР за кордоном, яке фактично поширювало діяльність і на Німеччину. Гол. мета В. в той час полягала в популяризації ідеї укр. незалежності у впливових колах Відня та Берліна, орг-ції фінансової та матеріальної допомоги стр-рам ЗУНР. Після злуки ЗУНР та УНР з 10.05.1919 до кін. життя В. очолював посольство УНР у Швейцарії, курував діяльність посольств у Німеччині, Угорщині та Італії. Офіційно був послом у ранзі міністра. Тісно співпрацював із С. Петлюрою, підтримував його політ. курс.

П. під час лікування в м. Бад-Райхенгаль (Баварія) від нападу важкої форми астми. Похований на правосл. цвинтарі в м. Берлін.

Літ.: *Брицький П., Добржанський О. М.* Василько на захисті українського народу / української державності // *Брицький П., Добржанський О., Юрійчук Є.* Буковинці у боротьбі за українську державність. Чернівці, 2007. С. 55–153; *Добржанський О.* Від Є. Гакмана до М. Василька. Українські депутати від Буковини в австрійській Державній Раді (1861–1918 рр.) // *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика.* Збірник статей. Вип. 15. Ч. 1. К., 2009. С. 57–66; *Його ж.* Микола Василько – визначний український дипломат австрійської школи // *Дипломатична та консульська служба у вимірі особистості.* К., 2016. С. 180–191; *Його ж.* Микола Василько – політичний лідер і дипломат // *Буковинський журнал.* 2001. № 3–4. С. 187–202; 2003. № 3–4. С. 150–164; *Ляхоцький В.* Микола Василько: парадокси пам'яті та забуття // *Україна дипломатична.* Вип. 2. К., 2002. С. 475–486.

Олександр Добржанський

ВАСКАН**Степан Васильович**

(05.01.1894–21.01.1919) – четар, командир 3-го куреня 10-ї Янів. бригади

(колиш. 36-й полк піхоти у бойовій групі "Угнів" ГА). Н. у с. Веренчанка пов. Заставна на Буковині в родині сільс. господарів Василя та Ксавери Васкан.

З 1915 служив у 36-му полку піхоти (1918 – 36-й полк стрільців) крайової оборони як кадет резерву, з 10.1916 – як офіцер-аспірант резерву, з 02.1917 – як лейтенант резерву. Брав участь у боях на Сх. та Італ. фронтах.

Нагороджений Хрестом за військ. заслуги 3-го класу з воєн. декорацією з мечами, Бронз. медаллю за військ. заслуги на стяжці Хреста за військ. заслуги з мечами, Срібною медаллю за хоробрість 2-го класу, Срібною медаллю за хоробрість 1-го класу (двічі). Останню бойову нагороду отримав посмертно (згідно з розпорядженням австр. Мін-ва крайової оборони від 19.04.1919).

Після розпаду Австро-Угор. монархії вступив до укр. армії як четар ГА. Командир сотні 3-го Гуцул. куреня 36-го полку піхоти гетьмана Мазепи, який 15.12.1918 став до бою з польс. військами на ділянці фронту біля м. Угнів. Після поранення в бою курінного командира поручника П. Шлемкевича 19.12.1918 перебрав команду

3-го куреня, який складався з 4-х піх. сотень, сотні скорострілів, відділу телефоністів і харчового обозу – разом 850 вояків. 3-й курінь вів запеклі бої з поляками на відтинку фронту Угнів – у с. Річки і с. Корні (20–21.12), с. Белзець (21–22.12), здобув перемогу над поляками, захопивши с. Корні 25.12.1918. З 5.01.1918 команда 3-го куреня дислокувалася в с. Вербиці (нині Томашів. пов. Люблін. в-ва, Польща) біля м. Угнів, а 6.01.1919 розпочався наступ польс. військ на цілому відтинку фронту Угнів.

21.01.1919 В. ішов у бій на чолі розстрільної, в яку розгорнувся 3-й курінь у наступі на бараки біля ст. Угнів, де його було вбито пострілом у голову. Бій тривав понад 5 годин; 3-й курінь захопив ст. Угнів, с. Застав'я і вранці 22.01.1919 – м. Угнів, здобув від ворога багато полонених, зброї і амуніції. Тоді ж відбулися урочисті похорони укр. стрільців і старшин, які загинули в боях за м. Угнів. Четаря В. поховано при вході на цвинтар с. Вербиця в одній гробниці з чет. І. Пушкарем, який загинув 7.01.1919. На цьому ж цвинтарі у двох братських могилах поховано ще 18 стрільців, а на цвинтарі м. Угнів у п'яти могилах – 13 полеглих стрільців.

У міжвоєн. час похованням укр. військових у Вербиці та Угневі опікувалися члени Філії т-ва охорони воєнних могил в Угневі. Могила двох курінних командирів ГА – чет. І. Пушкаря та чет. В. – стала осередком культу полеглих укр. героїв. Після насильницького виселення українців з Вербиці 1947 (акція "Вісла") та знищення там майже всіх укр. пам'яток дивом уціліла могила В. та І. Пушкаря залишається одним з найважливіших свідчень укр. воєнної історії Закерзоння.

Літ.: Алексієвич Ю. Посмертна згадка // Покутський вістник. 1919. Ч. 20. 13 берез.; Божик С. Шляхом слави 9-ої Бригади УГА. Три місяці на відтинку Угнова. // Літопис Червоної Калини. 1934. Ч. 4. С. 12–13; 1934. Ч. 5. С. 12–16; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 104–106.

Володимир Старик

ВАСКУЛ

Петро

(08.05.1895–02.08.1941) – політ. і військ. діяч, поручник УГА. Батько О. Васкула (голови Київського братства

ОУН-УПА). Н. в сел. сім'ї у с. Верхній Березів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії.

Згодом був мобілізований до австр. армії, де вступив до офіцер. школи. Четар австр. армії. Сотник УСС. Учасник польсь.-укр. війни. Нагороджений Хрестом за заслуги УГА та Хрестом УНР. 1920–21 перебував у польсь. таборих інтернованих.

Вчитель; 1939–41 – дир. школи в с. Ясенів-Пільний Городенків. р-ну.

Чл. Проводу ОУН. Учасник Нац. зборів у Львові 30.07.1941, які проголосили відновлення Укр. д-ви. За дорученням Я. Стецька 4.07.1941 у Городенці В. відкрив військ.-старшин. школу для підготовки кадрів до укр. війська. 12.07.1941 весь її склад прийняв при інспекції діяча ОУН В. Бандери присягу на вірність Україні. 29.07.1941 угорці ліквідували школу, заарештували її команданта – В. й курсантів.

2.08.1941 В. був розстріляний у лісі поблизу с. Семаківці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Тіло його знайдено лише 23.08.1941 і згодом упізнано. 31.08.1941 відбувся похорон. Похований на Рудників. цвинтарі в м. Городенка. В цьому ж місті йому присвячено меморіальну дошку.

Літ.: Тинченко Я. Офіцерський Корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011; Якимович Б. Збройні Сили України: нарис історії. Львів, 1996.

Микола Вітенко

ВАССИЯН

Юліян Іванович

(псевд.: Армяшка, Юлько;

12.01.1894–03.10.1953). Н. у с. Колоденці (нині Кам'янка-Бузьк. р-ну Львів. обл.). Закінчив Академіч. г-зію у Львові (1914). Вояк УСС, старшина УГА, четар. Інтернований у таборі в Домб'є (1920–22).

Провідний діяч Укр. таємн. ун-ту (1922–24). 1930 закінчив навч. у Празьк. ун-ті, д-р філософії. Чл. ГУДМ у Львові, активний діяч ГУНМ у ЧСР та її голова (1926–28). Учасник I та II конференцій укр. націоналістів (1927, 1928). Учасник КУН, заст. голови президії, голова ідеологічної комісії, чл. комісії міжнар. політики та держ. устрою, виголосив доповідь “До головних засад націоналізму”. Ідеологічний референт ПУН (до 1934), один з творців ідеології ОУН. З 1930 мешкав на Брідщині, у м. Перемишль.

Заарештований польсь. поліцією 2.12.1931, засуджений на “Процесі конгресівців” 5–9.09.1932 на 4 р. ув'язнення; вийшов на волю в 01.1936. Заарештований 1939, перебував у концтаборі

в Березі Картузькій до 09.1939. Перекладач в Укр. допомоговому к-ті в Бродях (1941–44). Політ'язень нім. концтабору Бреґ (1944). Після війни на еміграції в Австрії, відтак у США (1950).

П. у м. Чикаго (США).

Літ.: Конгрес Українських Націоналістів 1929 рік. Документи і матеріали / упор. В. Муравський. Львів, 2006; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007.

Микола Посівнич

ВАСЬКІВ

Микола Миколайович

(23.10.1898–01.05.1970) – педагог, військовик, літератор. Н. у с. Кути Золочівського пов. (нині Бродів. р-ну Львів. обл.). Доброволець Легіону УСС. 1.02.1915 поранений у с. Лавочне (нині Сколів. р-ну Львів. обл.). У складі ГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19 та визвол. змаганнях на Наддніпрян. Україні.

Від 1920 – вчитель, 1939–41 – дир. шк. в рідному селі. Навесні 1940 протягом 3-х місяців перебував у рад. в'язниці. Влітку 1944 переїхав у с. Пилипче Борщів. р-ну. Від 1947 проживав у с. Іване-Пусте, де викладав у школі англ. мову. Автор п'єс, повісті та поезій.

П. у с. Іване-Пусте Борщів. р-ну Терноп. обл.

Літ.: *Гасай Є.* Васьків Микола Миколайович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 230; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука.* Монреаль, 1955. С. 157.

Микола Лазарович

“ВАТИКАНСЬКИЙ” АРХІВ ЗУНР – умовна назва збірки документів і матеріалів, які зберігаються в архіві Укр. катол. ун-ту ім. Св. Климента Папи (УКУ). Ін. назва – “Колекція документів ЗУНР”.

“В.”а. ЗУНР вперше частково введений до наук. обігу директором Архіву УКУ д-ром Т. Горникевичем під час підготовки ним збірника документів і матеріалів про події в Україні в 1914–22. Найбільш повно і системно матеріали

Колекції документів ЗУНР оприлюднено видавцями збірника документів і матеріалів – колективом учених Прикарпатського нац. ун-ту ім. В. Стефаника під кер-вом О. Карпенка.

Документи і матеріали, що становлять колекцію, відкриті переважно в результаті діяльності органів держ. влади ЗУНР впродовж 1919–23. Наприкінці 1919 владні інституції ЗУНР змушені були перебратися до Відня – столиці Австрії, де знаходився осідок ЗУНР до 14.03.1923. З цього часу австр. уряд на вимогу польсь. дипломатії заборонив діяльність урядових стр-р ЗУНР на тер-ї своєї д-ви. Це змусило Є. Петрушевича, як керівника д-ви, прийняти 30.04.1923 рішення про ліквідацію Уряду уповноважених Диктатора ЗУНР, що фактично означало припинення діяльності урядових стр-р д-ви. Після цього Є. Петрушевич переїхав з Відня до Берліна.

З того часу до серед. 1960-х архів ЗУНР знаходився у Відні під негласною опікою австр. влади. Діяльну участь у його збереженні відіграли чимало укр. громад. і політ. діячів, серед яких – митрополит А. Шептицький, о. М. Горникевич, його брат Т. Горникевич, А. Жук, митрополит Й. Сліпий, ректор УКУ ім. Св. Климента Папи о. І. Хома. Завдяки подвижницькій діяльності митрополита Й. Сліпого “В.”а. ЗУНР був перевезений з Відня до Рима в новостворений УКУ, а після смерті Блаженнішого опіку над ним перейняв о. І. Хома.

Якісна репрезентативність джерельної бази Колекції характеризується наявністю в ній численних за кількістю і різноманітних за видами і змістом документів та матеріалів: розпорядків, обіжників, постанов Диктатора, інформаційних повідомлень і розпоряджень Президіальної канцелярії Диктатора та ін. владних інституцій д-ви протягом 1919–23; ноти протесту Президента УНРади до урядів Польщі та країн Антанти, Паризької мирн. конф. та ін. з вимогою припинення окупації ЗУЗ інтервентами; матеріали укр. преси, що видавалася за розпорядженням Відділу преси і пропаганди Уряду уповноважених Дикта-

тора, виходила в таборах інтернованих вояків УГА в ЧСР.

Матеріали колекції систематизовані згідно з австр. с-мою діловодства. Осн. відмінність її від існуючої тепер в Україні – документи в установах у міру їх надходження, незалежно від змісту, реєстрували в журналі і відкладали згідно з присвоєною їм таким чином валовою нумерацією у великі зв'язки непідшитих документів, т. зв. фасцикул. Така с-ма реєстрації, фондоутворення та зберігання документів є не лише методологічно застаріла з точки зору сучасного архівного буд-ва, а й доволі непрактична з точки зору використання. Тому нагально потрібно здійснити професійний опис та систематизацію документальних матеріалів колекції відповідно до існуючих сьогодні в Україні принципів і вимог архівознавства.

Проблема реалізації цього завдання нами уявляється можливою лише в тому разі, якщо документи і матеріали, що складають Колекцію документів ЗУНР у Ватикані, будуть передані Україні. Відповідно до чинних міжнар. угод, нац. укр. законодавства, вона складає частку архівної україніки, культ. спадщини народу, яка повинна бути зосереджена на тер-ї його автохтонного проживання. Враховуючи світовий досвід, малоімовірним є повернення до України оригіналів документів і матеріалів. Тож слід передбачити один з ін. варіантів повернення на батьківщину її культ. спадку.

Пропонуємо створити страхові копії документів і матеріалів цієї колекції: кожен з них, що входить до конкретної фасцикули, скопіювати і засвідчити відбитком печатки УКУ ім. Св. Климента Папи, здійснити початковий опис. А вже формування окремих справ за принципами архівного діловодства, що прийняті і застосовуються в Україні, більш ґрунтовний опис кожного документа можна здійснити в тому архіві, де буде зосереджено саму Колекцію.

Владні стр-ри Ватикану ще наприкінці 20 ст. зробили перші кроки в напрямі повернення вказаних культ. цінностей. У Ватикані було підписано угоду про співпрацю між УКУ ім. Св. Кли-

мента Папи та Прикарпатським ун-том ім. В. Стефаніка для налагодження більш тісних міжнар. наук. контактів.

Повернення колекції “В.”а. ЗУНР в Україну стане логічним і закономірним кроком у відзначенні 100-річчя проголошення ЗУНР. Цей крок підтвердить турботу Церкви Христової, спрямовану на підтримку укр. державності, нац. історії і к-ри. На першому етапі такого повернення варто передати до фондів 6-ки УКУ у Львові частину архіву ЗУНР, який знаходився у Мюнхені (ФРН) і США.

Для долі “В.”а. ЗУНР вирішальною стане подальша співпраця органів держ. влади і управління України та Ватикану, які вже неодноразово демонстрували вміння працювати спільно. Вирішення цієї проблеми сприятиме зміцненню їх авторитету, розширенню співпраці між народами, збагаченню нац. культ. спадщини України.

Лит.: Архів Українського Католицького університету ім. св. Климента Папи. Ф. “Колекція документів ЗУНР”. Оп. 1. Од. зб. 10; 13; 21; 31; 44; 46; 54; 70; 77; 78; 85; 88; 109; 303; 304; 306; 309; *Великочий В.* Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР. Івано-Франківськ, 2003; *Великочий В., Жерноклеєв О., Волосянко Л.* Олександр Юхимович Карпенко: івано-франківський період життя і творчості // Галичина. Ч. 5–6. Івано-Франківськ, 2001. С. 35–43; *Дерев'яно С. М., Панчук А. М.* ЗУНР в українській історіографії // УІЖ. 1995. № 2. С. 29; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. Т. 1. 584 с.; 2002. Т. 2. 712 с.; 2005. Т. 3. Кн. 1. 644 с.; 2005. Т. 3. Кн. 2. 800 с.; 2008. Т. 4. 886 с.; 2009. Т. 5. Кн. 1. 944 с.; 2011. Т. 5. Кн. 2. 948 с.; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. 626 с.; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. 524 с.; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995. 368 с.; *Макаруч С. А.* Українська Республіка галичан. Львів, 1997.

192 с.; *Павлишин О.* Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. 398 с.; *Ereignisse in der Ukraine deren Bedeutung und historisches hintergrunde / von T. Hornykiewicz.* Bd. I. Philadelphia, 1966. 450 с.; Bd. 2. 1967. 484 с.; Bd. 3. 1968. 704 с.; Bd. 4. 1969. 421 с.

Володимир Великочий

ВАХНІЮК Михайло

(29.11.1888 (за ін. даними – 1890)–29.01.1975) – педагог, четар ГА, громад.-політ. і культ. діяч. Н. у с. Русів (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Закінчив Заліщицьку учительську семінарію. 1907 учителював у с. Перехресне (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.). Належав до УСРП. Брав участь у заснуванні “Січей” та читальні т-ва “Просвіта” на Гуцульщині. Виступав з рефератами на просвітницькі теми.

Під час польсь.-укр. війни 1918–19 – старшина 2-го корпусу ГА.

1931–35 – посол польсь. сейму від виборчого блоку УСРП, УНДО, УСДП, Білорусько-християнської демократії та Білорус. сел. союзу. Після сибірського заслання виїхав до Польщі. Учителював у с. Журавиця біля м. Перемішль (нині Польща). Працював над створенням словника гуцульської говірки, автор публікацій у газ. “Громадський Голос”.

П. у м. Варшава (Польща).

Літ.: Мельничук Б. Вахнюк Михайло // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 92; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 330; *Якимович Б.* “Гей, «Січ» іде, красен мак цвіте...”. Львів, 2000. С. 20; *Арсеніч П. І.* Вахнюк Михайло // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=32507.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ВАХНІЯНИН

Остап Іванович

(25.03.1890–31.08 (за ін. даними – 01.09). 1924) – педагог, громад. діяч, хорунжий УСС та УГА. Н. у м. Стрий (нині Львів. обл.) в сім’ї професора Стрий. г-зії І. Вахнянина і Лукії з родини Кло-

севичів. Випускник філол. ф-ту Львів. ун-ту (1914). До ПСВ – активний соціально-спортивний діяч, чл. стрілецького куреня при т-ві “Сокіл-Батько” (з осені 1913). Викл. г-зії у м. Львів.

Доброволець Легіону УСС з 1914. Викладав в етапній г-зії УСС. 1916–17 разом з ін. УСС займався орг-цією укр. шкільництва на Волині (осінь 1916 – поч. 1918); як делегат етапної г-зії УСС належав до складу Укр. шкільної ради м. Володимир-Волинський (нині Волин. обл.). 1918 відряджений до складу культосвіт. станиці, що діяла при МВС УНР. Учасник боїв за м. Львів під час польсь.-укр. війни 1918–19.

Деякий час учителював у м. Вінниця. Був чл. Укр. респ. капели, яка в 02.1919–07.1920 під кер-вом і диригентурою О. Кошиця для популяризації укр. музики з успіхом концертувала в країнах Європи – у ЧСР, Австрії, Швейцарії, Франції, Бельгії, Голландії, Англії та Німеччині. Влітку 1920 з частиною цієї капели прибув до Закарпаття, оселився в Ужгороді, де з 1.09.1921 актор, співак і певний час адміністратор “Руського театру” т-ва “Просвіта” під проводом М. Садовського. Від 1.09.1922 – проф. держ. г-зії в Ужгороді, де викладав укр. і нім. мови. Організатор пласту. руху на Закарпатті. 7.02.1923 заснував у г-зії т-во “Пласт”, при ньому – хор і театр. гурток. Виховував молодь у нац.

дусі, заохочував її до праці для свого народу, влаштовував з нею вистави, концерти, вечірки тощо. Редагував укр. частину пластового ж. "Пластун-Юнак-Черкейс", перекладав оповідання англ. письменника С. Е. Томсена, 1923 упорядкував пластову брошуру "Пласт – історія і пластове виховання", видав "Пластовий календарець на 1924 р.", підготував до друку перший підручник для закарпат. пластунів "Пластовим шляхом за красою життя" (опубл. 1924).

Трагічно загинув. Похований у м. Ужгород (кладовище на г. Кальварія). Навесні 1925 перепохований у родинному гробівці на Личаків. цвинтарі у Львові. В Ужгороді на місці могили залишився кам'яний пам'ятник. 1926 у 1-му числі час. "Пластун" уміщено "Жалібний марш пластунів", написаний С. Черкасенком на музику Я. Ярославенка, присвячений пам'яті В. Іменем В. названо курінь старших пластунів у Празі та 50-й ремісничий курінь пластового юнацтва у Львові.

Літ.: Гром Ю. Проф. Остап Вахнянин (1890–1924) // *Пан-Пугач* С. Пластовий Альманах: З нагоди п'ятдесятиріччя Українського Пласту на Закарпатті 1921–1971. Рим, 1976. С. 136–139; *Коваль Р., Лазарович М., Юзич Ю.* Біографії вояків, яких згадує Михайло Горбовий // *Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового / упоряд., вступ. слово, примітки, додатки, біограф. дов. Р. Ковалю, Ю. Юзича, П. Арсенича. К., 2009. С. 291; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Риф'як Р.* Остап Вахнянин – будівничий закарпатського Пласту. URL: <http://100krokiv.info/2011/09/ostap-vahnyanyn-budivnychuj-zakarpatskoho-plastu/>.

Микола Лазарович

**ВАЦИК
Микола**

(15.05.1903–17.03.1978) – філолог, літературознавець, військ. діяч. Н. у с. Засадки (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.).

1919–21 перебував у лавах УГА. 1.08.1919 отримав звання сотника. Вхід до Команди етапу армії (запілля).

Середню освіту здобув у Перемишл. чол. г-зії. 1927–32 навч. на філос. ф-ті Краків. ун-ту. Працював учителем у школах Галичини.

Під час ДСВ емігрував до Австрії. 1948 здобув звання д-ра філософії у Віден. ун-ті. На поч. 1950-х емігрував до США. Працював в Укр. нар. союзі, був чл. управи в Укр. ін-ті Америки у Нью-Йорку. Із сер. 1950-х – чл. НТШ. Досліджував укр. л-ру, її історію, творчість В. Ягича та І. Франка.

П. у м. Нью-Йорк.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 333; *Ковалів Ю.* Вацик // *Енциклопедія Наукового товариства ім. Шевченка.* URL: http://encyclopedia.com.ua/search_articles.php?id=525.

Богдан Паска

**ВЕЛИГОРСЬКИЙ
Іван Миколайович**

(09.06.1889–21.07.1955) – педагог, громад. діяч, четар УГА. Н. у с. Серафінці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк.

обл.) в шляхетській родині. В нар. шк. навч. в с. Серафінці та м. Городенка (1896–1902). Випускник Коломий. класичної г-зії з укр. мовою навч. (1902–09, 7.06.1910 склав іспит зрілості) та Віден. ун-ту (1912–14 та 1922–23), де студював слов'ян. філологію; д-р філософії (1923).

Діяльний у громад. житті. 1.07.1910 заарештований і засуджений за участь у демонстрації, учасники якої домагалися відкриття укр. ун-ту у Львові. Належав до студент. орг-ції "Січ".

Під час ПСВ воював у складі 58-го Станиславів. полку піхоти австро-угор. армії на Рос., Серб. й Італ. фронтах; двічі поранений – під м. Перемишль (нині Польща) та в Альпах. Кілька разів відзначений за бойову доблесть. Тривалий час лікувався в шпиталях, після чого його визнали не здатним до фронтової служби. Відзначений військ. званнями хорунжий (1917) та лейтенант (поч. 1918), а також великою Срібною медаллю хоробрості та Бронз. медаллю; мав відзнаки за поранення і позафронтову службу.

Після нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ – заст. військ. команданта Городенківського пов. ЗУНР та очільник Харчової управи. Згодом як доброволець ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. 23.01.1919 одружився з учителькою М. Яшан, з якою народили двох синів і доньку. 11.07.1919 як інтендант (за ін. даними – командант сотні) новосформованої 14-ї Тереховлян. бригади ГА разом з провіантовою валкою, своєю дружиною та дружинами кількох укр. старшин поблизу сіл Нирків і Червоногород (1970 останнє припинило існування; нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.) потрапив у полон до польс. армії. Жінок завдяки Червоному Хрестові невдовзі звільнили, а В. заслали до табору військовополонених у с. Пикуличі неподалік Перемишля, звідки він повернувся наприкінці 12.1919.

Згодом учителював у школах і г-зіях міст Чортків (1920–21; нині Терноп. обл.), Городенка (1923–26), Станиславів (1927–32; нині Івано-Франківськ). 1933–41 – дир. укр. приватної г-зії ім. О. Маковея (від 1939 – ЗОШ) у м. Яворів (нині Львів. обл.). Тоді ж організував у Яворові приватну торг. школу і 2 р. її очолював. Працював також у кооперації. Був опікуном т-ва "Пласт", через що 1930 його переслідувала польс. влада. Під час нім. окупації перебрався до Львова, де працював перекладачем і вчителював.

У серед. 1944 виїхав до м. Краків (Польща), де займався перекладацькою діяльністю; у 01.1945 – до Відня. Упродовж 1946–48 – учитель і дир. укр. г-зії в таборах для переміщених осіб у містах Фюссен і Міттенвальд (Німеччина). 10.10.1948 з родиною прибув до Канади (Торонто), працював у Онтарійському провінційному мін-ві освіти. Чл. НТШ в Канаді, секретар філії Т-ва в Торонто. Автор наук. праць, рецензій із мово- та літературознавства, багатьох статей пед. тематики, підручників тощо.

П. у м. Торонто (Канада).

Лит.: *Вертиполох Є.* Д-р Іван Велигорський // *Городенщина: історично-мемуарний збірник / за ред. М. Марунчака. Нью-Йорк, 1978. С. 603–605; Михайлівський Т.* Спомин про Городенку й наші змагання // *Там само. С. 171; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 324, 663; Арсенич П. І.* Велигорський Іван // *ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=32674.*

Микола Лазарович,

Наталія Лазарович, Ларуса Щербак

ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ

Євген Теодорович

(1879–1948) – військ. діяч, сотник ГА. Н. у м. Долина (нині Івано-Франк. обл.) у сім'ї священика.

У 12.1918 брав участь в орг-ції польового суду ОВК ГА у м. Стрий. Від 01.1919 – заст. нач. польового суду 1-го корпусу ГА. У 04.1919 провадив слідство в справі заколоту в м. Дрогобич.

Лит.: *Кучерук В.* Українська Галицька Армія; довідник. К., 2010; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпер, 1966; Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ВЕЛЬНИЧУК

Олександр Юрійович

(15.03.1895–12.11.1959) – д-р права, громад. діяч, художник-аматор, четар ГА. Н. в с. Шипіт Ізвірський Радівецького пов. на Буковині (нині с. Шепіт Путиль-

ського р-ну Чернів. обл.) в сім'ї дяка. Навч. в укр. г-зях м. Вижниця та м. Чернівці, іспити за гімназійний курс склав у Відні 1920.

Військ. службу розпочав як артилерист 11-ї батареї гірських гармат дивізіону гірської артилерії № 3 110-го полку гірської артилерії. Воював на Серб. й Італ. фронтах, пройшов вишкіл як корпусний альпініст. 1918 направлений до старшин. школи резерву в Кам'янці-Струмиловій, де його застав розвал Австро-Угорської монархії.

З 1.11.1918 став на службу в укр. армії як хорунжий артилерії ГА. Учасник перебрання влади українцями в Кам'янці-Струмиловій. За дорученням ОВК в м. Золочів організував півбатарею польових гармат з двох гармат, які потрапили до рук укр. військових у Кам'янці-Струмиловій. Наприкінці 11.1918 виїхав на фронт під Львів на позицію в с. Підліски навпроти зайнятих поляками Дублян. Допоміг стрільцям 4-ї Золочів. бригади ГА паралізувати ворожий опір та зайняти с. Дубляни, важливий пункт на шляху до Львова. Після доповнення півбатареї новими гарматами вирушили на фронт під м. Белз. Отримав особливе відзначення НКГА за хоробрість при обороні Кристинополя. З 05.1919 командував 2-ю Кінною батареєю 6-го гармат. полку, яка входила до складу 6-ї Рав. бригади ГА (командир сот.

Р. Фріш). 1.08.1919 іменований четарем артилерії ГА.

На поч. 1920-х студював право у Віден. та Чернів. ун-тах. Чл. (згодом батько) укр. академіч. т-ва "Запороже" в Чернівцях, інтереси якого представляв у заснованому з його ініціативи 1922 К-ті укр. студентства Буковини. Після закінчення вищих студій докторатом права з 1923 працював адвокатом у м. Вижниця. Голова т-ва "Укр. Нар. дім ім. Ю. Федьковича" та гімназійної бурси у Вижниці. Автор численних літ. творів, які публікувалися в буковин. пресі.

Арештований більшовиками в 1940, засуджений на однорічне ув'язнення.

Після 1944 в еміграції на Заході. Працював доцентом Укр. високої екон. школи в Мюнхені, лектором нім. мови в Богословсько-пед. акад-ї УАПЦ, адміністративним директором заочного навч. при УВУ. 1949 переїхав до США, оселився в м. Нью-Йорк. Був активним чл. Об'єднання українців буковинців в ЗДА та Укр. буковинської громади в Нью-Йорку. Автор поетичних та прозових творів. Публікувався в буковин. час. "Промінь", "Каменярі", "Рідний край". Займався малюванням як аматор, більшість його худ. творів зберігається в УВАН та в Українському музеї в м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью Джерсі).

П. у м. Нью-Йорк. Похований на цвинтарі Оливної гори в Брукліні.

У низці видань помилково названий Олексою Винничуком або Мельничуком.

Тв.: *Вельничук О.* Рейд на Дубляни // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 52–54.

Літ.: Д-р Олександр Вельничук (некролог) // Свобода. 1959. 18 листоп.; *Скрипка Т.* Доля: Олександр Вельничук // Віра. 2001; *Соколишин О.* В першу річницю смерті адв. Ол. Вельничука (Чесного Батька Українського Академічного Козацтва "Запорожжя") // Свобода. 1960. 9 листоп.; *Його ж.* Запорозька одиндівка. Нью Йорк, 1960. С. 5–8, 22; *Ті, що відійшли* // Голос Комбатанта. 1959. Ч. 4; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 190–192, 663, 674.

Володимир Старик

ВЕНГРИНОВИЧ Степан Володимирович

(07.04.1897–19.06.1954) – церк. і громад. діяч, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. у с. Хитринка Перемишльського пов. у сім'ї священника. Навч. у нар. школі м-ка Яворів (до 1911), у г-зіях у Перемишлі (1911–14) і Бродах (1914–15), де став чл. "Пласту". Богослов. освіту здобув у духовній семінарії в Перемишлі (1915–16), на богослов. ф-ті Львів. ун-ту і Львів. духовній семінарії (1916–18); на канікулах збирав колекції для музею в Тернаві Вижній.

1918 вступив до лав ГА, служив гарматником у чині хорунжого, пройшов усю військ. кампанію в Галичині. Влітку 1919 потрапив у полон, перебував у Станиславів. таборі, при переправі полонених до концтабору в Тухолі втік.

1919–21 закінчив навч. у Львів. духовній семінарії, отримав офіц. документи ("правдиву легітиміацію"). 9.08.1921 одружився з Софією, дочкою о. Іларіона та Яромири Паньківських із с. Більче Дрогобицького пов.; молода родина замешкала в м. Дрогобич.

Висвячений на священника 1921 у соборі Св. Юра у Львові митрополитом А. Шептицьким. Сотрудник у с. Тепличі Ярославського пов. (1921–26). Водночас виконував обов'язки катехита в школах УПТ "Рідна школа" та вчителя фізики й рисунків в укр. г-зії та жін. учительській семінарії в Дрогобичі (1921–27). Катехит нар. шкіл, заст. дир. Лемківського музею м. Сянік (1928–45).

У період нім. окупації (1939–44) інспектор Сяніцького шкільного округу й організатор укр. шкільництва, духівник лікарні, катехит і викл. стенографії та етики ("засад доброго виховання") у нар. торг. школі м. Сянік. Під час акції переселення українців з Польщі до СРСР 19.01.1946 перевезений із Сянока до Самбора, де працював прибиральником у музеї "Бойківщина", підпільно виконував священницьке служіння. У 05.1948 арештований, виселений спершу до Борислав. пересильного табору, звідки згодом поїздом етапований до Хабаровська, а потім – поромом по р. Амур до поселення Джонка Нанай-

ського р-ну, де перебували на засланні 14 священників УГКЦ. У с-щі Джонка звели будинок, у якому спільно проживали родини священників М. Котлярчука, М. Підлісецького і В.; на роботах його напарником був о. Р. Гузан. Спершу В. захворів на ревматизм, у 01.1954 стан його здоров'я погіршився, але в райлікарні його не обстежували і відправили додому.

П. від інфаркту. Похорон відбувся за участю всіх священників-виселенців.

Літ.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828–1939) [англ. мовою]. Львів, 1995. С. 874; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 219, 229; *Мартирологія Українських Церков: у 4-х т. Т. 2: Українська Католицька Церква: Документи, матеріали, християнський самвидав України / упоряд. і ред. О. Зінкевич і о. Т. Р. Лончин.* Торонто; Балтимор, 1985. С. 113; *Шах С.* Між Сяном і Дунайцем. Спомин. Часть 1. Мюнхен, 1960. С. 313; *Лабінська К.* "Я залишився тим, ким був" [о. Степан Венгринович] (дата публікації: 13.03. 2012). URL: https://risu.org.ua/ua/index/exclusive/events_people/47276/; *О. Степан Венгринович.* URL: <http://www.sde.org.ua/svjatyni/sluggy-bozi/item/2668-o-stepan-vengrynovych.html>.

**Олег Єгзешій,
Руслан Делятинський**

ВЕРБЕНЕЦЬ Володимир

(1869–24.04.1939) – укр. лікар, держ. діяч. Н. у м. Ярослав (нині Польща). Служив лікарем у ВМФ Австро-Угорщини. Напередодні РСВ вийшов у відставку. Проводив лікар. практику в м. Баден біля Відня.

У період ЗУНР працював в укр. урядових стр-рах. Навесні 1919 був головою укр. дипломатичної військ.-санітарної місії в Белграді. Займався поверненням додому військовополонених галичан. Згодом виїхав до Відня. Після закінчення польс.-укр. війни по-

**ВЕНГРИНОВИЧ
Степан Володимирович**

**ВЕРБЕНЕЦЬ
Володимир**

селився у м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.), де працював лікарем та опікувався шкільною орг-цією "Пласт". Після арешту 1930 захворів і повернувся до рідного міста.

П. у м. Ярослав.

Літ.: Колянчук О. Вербенець Володимир // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33466.

Богдан Паска

ВЕРБИЦЬКИЙ Юліан

(27.10.1898–21.06.1977) – меценат, громад. діяч. Н. у с. Броварі (нині Буцац. р-ну Терноп. обл.). Доброволець УГА. Після визвол. змагань емігрував до Канади. Активіст УСГ, Укр. нац. орг-ції. Жертводавець на Шевченківську фундацію, філію Укр. нац. орг-ції в Гамільтоні та ін. укр. установи.

П. у м. Гамільтон (Канада).

Літ.: Волинський Б. Вербицький Юліан // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 244; *Уніят В., Футрин М.* Броварі // Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 1. Тернопіль, 2014. С. 599.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ВЕРГАНОВСЬКИЙ Володимир Йосипович

(07.03.1876–26.11.1946) – юрист, педагог і громад. діяч. Н. у с. Лукавиця-Вижна (нині с. Верхня Лукавиця Стрий. р-ну Львів. обл.). 1894 завершив навч. в г-зії м. Золочів, 1898 – на юрид. ф-ті Львів. ун-ту. Д-р права (1900). Працював судовим ад'юнктом при Крайовому суді у Львові (1900–08), чл. трибуналу Кримінального крайового суду (з 1906), у суд. установах Золочева, Підволочиська. 1904–05 продовжив навч. у Берлінському та Віден. ун-тах. 1908–19 – приват-доцент австр. цивільної процедури у Львів. ун-ті. 1908 – один із засн. і чл. правління Т-ва укр.-рус. правників. Дійсний чл. НТШ (1914). Був головою Правничої комісії НТШ у Львові.

Після окупації ЗУНР польс. військами не визнав суверенітету відновленої польс. д-ви над Сх. Галичиною, тому звільнений зі Львів. ун-ту. Долучив-

ся до роботи зі створення 1919–20 за громад. ініціативою університет. курсів для укр. молоді у Львові, а пізніше таємного ун-ту. 1921–25 – проф., 1921–23 – декан правн. ф-ту Укр. таємного ун-ту у Львові. Після закриття поляками таємного ун-ту зосередився на судовій практиці.

1925–29 – окружний, 1929–39 – апеляційний суддя у Львові. Після приєднання Зх. України до УРСР відновив викладацьку роботу. 1939–41 – декан і заст. декана юрид. ф-ту, зав. каф-ри цивільного процесу, чл. Вченої ради Львів. ун-ту. Д-р юрид. наук, проф. (1940). 1944 емігрував до Австрії.

П. у м. Прамер (Австрія).

Літ.: Мудрий М. Вергановський Володимир // Енциклопедія Наукового товариства ім. Шевченка. URL: http://encyclopedia.com.ua/search_articles.php?id=550; *Романів О.* Вергановський Володимир Йосипович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33507.

Богдан Паска

ВЕРГУН Петро Іванович

(18.11.1890–07.02.1957) – греко-католич. священник, прелат, старшина ГА, вчений-мистецтвознавець, громад. діяч. Н. у м. Городок у робітн. родині. Навч. у місц. початковій шк. Середню

освіту здобував у гімназійних закладах Львова, Кракова, Перемишля та Відня (1918). Після добровільної річної служби в 89-му піх. полку австр. армії (1909–10) залишився служити завідувачем полкової канцелярії.

На поч. ПСВ відправлений на фронт, але після поранення в ногу відкомандирований у запілля. На поч. 11.1918 арештований поляками в м. Ярослав. Наприкінці 03.1919 утік з табору інтернованих разом з 8-ма українцями. Дістався до м. Рудки, де зголосився до ГА. 30.03–16.06.1919 – зав. військ. канцелярії групи Гофмана. 16.06.1919–4.01.1920 – кадровий референт 8-ї бригади ГА. Інтернований польсь. військовими в таборі м. Тухоля (23.04–18.09.1920), звідки зумів утекти до ЧСР. 6.10.1920 опинився в таборі для укр. військових у м. Райхенберг. У цьому ж місті закінчив Римокатол. духовну семінарію (20.04.1921).

Навч. на філос. й теолог. ф-тах Празьк. ун-ту (1920–24). Захистив докторат філософії в УВУ в Празі (1924). Асистент Укр. наук. ін-ту в Берліні (1925–27). Митрополит А. Шептицький 30.10.1927 висвятив В. на священника. Душпастир (15.11.1927–31.07.1930), парох (1.08.1930–10.1940) греко-катол. парафії у Берліні. Водночас здійснював духовну опіку над укр. студентами Політехніки в Данцінгу (Гданську). Діач (1927–38), голова (1936) т-ва "Українська громада" в Берліні. Почесний чл. катол. Т-ва св. Володимира в Дельменгорсті. Був духівником Є. Петрушевича в останні роки його життя, провадив його поховальну церемонію. 23.10.1940 призначений апостольським візитатором (з правами єпископа) греко-католиків Німеччини, Австрії, Судетської області та Генеральної губернії. Залишався в Берліні до приходу ЧА.

22.06.1945 арештований більшовицькими спецслужбами та етапований до Києва. Засуджений трибуналом військ МВС СРСР на 7 р. позбавлення волі у ВТТ. П. на заслання в с. Ангарське Красноярського краю (нині РФ). Реабілітований 1991. Папа Іван-Павло II 27.06.2001 проголосив В. священномучеником.

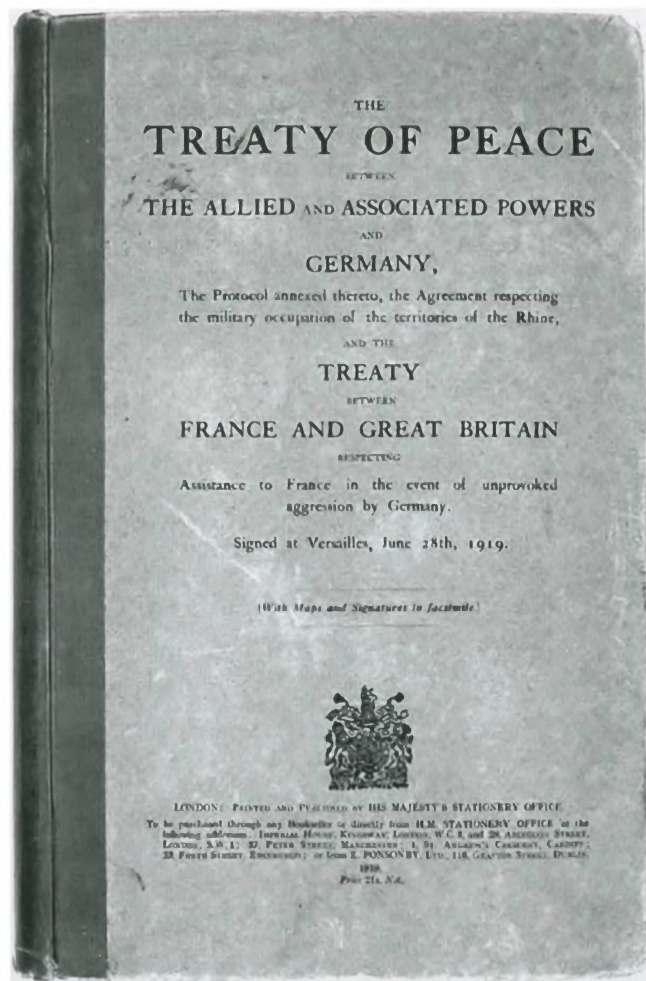
Літ.: Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 62–63, 322–323, 349; Рубльова Н. Вергун Петро Іванович // ЕУ. Т. 1. К., 2003. С. 480.

Олег Павлишин

ВЕРСАЛЬСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР підписаний у Версалі 28.06.1919 д-вами-переможницями в ПСВ: США, Великою Британією, Францією, Італією, Японією, Бельгією та ін. – з одного боку, і переможеною Німеччиною – з іншого. Офіційно закінчив ПСВ.

Текст В.м.д. був розроблений делегаціями Франції, Великої Британії, Японії і США на Паризький мирн. конф. 1919–20. Мав 440 статей, що містилися у 15 частинах, поділених на розділи. Першу частину договору (26 статей)

Обкладинка видання тексту Версальського мирного договору

ВЕРТИПОРОХ
Євген Іванович

становив Статут Ліги Націй. Умови договору визнавали Німеччину та її союзників гол. винуватцями розв'язання ПСВ і вимагали від неї роззброєння, істотних територ. поступок і сплатення репарацій д-вам-переможцям.

В.м.д. позбавляв Німеччину всіх колоній і 1/8 тер-ї із 7-мільйонним нас. та передбачав радикальне скорочення нім. армії, чисельність якої не могла перевищувати 100 тис. добровольців, у т. ч. 4 тис. офіцерів; ВМФ – 15 тис. разом з 1,5 тис. офіцерів. Заборонялось мати важку артилерію, танки, військ. і морську авіацію, підводні човни й авіаносці. Нім. частина лівобережжя Рейну та смуга правого берега шириною 50 км підлягали демілітаризації. Колонії Німеччини були поділені між гол. д-вами-переможцями.

Німеччина повертала Франції Ельзас і Лотарингію, Бельгії – округи Морене, Мальмеді та Ейпен, Польщі – Познань, частину Помор'я та ін. тер-ї Зх. Пруссії, Данії – пд. частину Шлезвіга, Італії – Пд. Тіроль, Істрію та смугу Адріатичного узбережжя. Данціг був оголошений вільним містом, м. Клайпеда передано у відання д-в-переможниць (02.1923 приєднано до Литви). Невелика ділянка сілезької тер-ї відходила до ЧСР. Нижня Сілезія, велика частина верхньої Сілезії та ін. залишилися у Німеччини. Саар переходив на 15 р. під управління Ліги Націй, а потім його доля повинна була вирішуватися шляхом плебіситу.

Внаслідок укладення договору свою незалежність здобули Польща, ЧСР, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Албанія, Кор-во СХС (від 1929 – Югославія).

До 21.05.1921 Німеччина зобов'язувалась виплатити 20 млрд марок. Заг. претензії становили 132 млрд марок.

Окремий розділ договору "Росія та російські держави" накладав на Німеччину зобов'язання визнати незалежність усіх тер-ї, які входили до складу колиш. Рос. імперії на 1.08.1914, а також недійсність Брестських мирних договорів, зокр. Німеччина мала визнати всі договори й угоди, які союзні й асоційовані д-ви укладуть у майбут-

ньому з країнами, що утворилися або утворяться на тер-ї колиш. Рос. імперії тощо. Ці статті так чи інакше порушували інтереси України, бо стосувалися майбутнього укр. земель.

Незважаючи на те, що розгляд т. зв. рос. питання займав важливе місце на Паризькій мирн. конф., сподівання укр. представників Директорії УНР та ЗУНР на підтримку країнами Антанти ідей держ. незалежності України виявилися марними. За умовами миру Пн. Буковина і Бессарабія відходили до Румунії, Закарпаття – ЧСР, Сх. Галичина і Зх. Волинь – Польщі. Таким чином, рішення Паризької мирн. конф. негативно вплинули не лише на укр. нац.-визвол. рух, а й загалом на підтримку ідеї відродження укр. державності та соборності.

Лит.: Версальський мирний договір. М., 1925; Капелюшний В. П. Версальський мирний договір // ЕСУ. Т. 4. К., 2005; Коміренко І. Д. Версальський мирний договір 1919 // Українська дипломатична енциклопедія. Т. 1. К., 2004; Нариси історії дипломатії України. К., 2001; Симоненко Р. Г. Версальський мирний договір // ЕІУ. Т. 1. К., 2003.

Олексій Лупандін

ВЕРТИПОРОХ

Євген Іванович

(17.04.1898–12.01.1973) – хімік, громад. і військ. діяч, четар ГА. Н. у с. Ляшки Королівські (нині с. Заставне Золочів. р-ну Львів. обл.).

1919 – організатор та команд. 1-ї саперної сотні 1-го корпусу ГА.

Навч. в Укр. таємному ун-ті у м. Львів. Закінчив Вищу тех. школу в м. Гданськ (1926), де працював до 1934; очолював укр. громаду міста (1932–34). Д-р хімії (1929), дійсний чл. НТШ (1934). Протягом 1935–41 працював у найбільшій польсь. фармацевтичній компанії "Магістер А. Кляве" (Варшава), де від 1938 очолював відділ, що розпочав масове вир-во інсуліну. Декан фармацевтичного ф-ту Львів. мед. ін-ту (1942–44).

Після ДСВ емігрував до Німеччини, працював деканом фармацевтичного ф-ту Укр. тех.-госп. ін-ту в Мюнхені

(1947–48). 1948 переїхав до м. Торонто (Канада), викладав у Технологічному ін-ті. Засн. і голова відділу НТШ в Канаді (1949). Надзвичайний проф. УВУ (1962). Автор бл. 30 наук. праць із хімії.

П. у м. Торонто.

Літ.: Головацький І. Вертипорох Євген Іванович // ЕСУ. Т. 4. К., 2005. С. 280; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ВЕРХОВНА РАДА ПАРИЗЬКОЇ МИРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ (Верховна рада Антанти, Верховна союзна рада країн Антанти, "Рада п'яти", Рада амбасадорів) – найвищий керівний орган країн-учасниць Антанти. Створений наприкінці ПСВ, існував до 1925.

До складу В.р.П.м.к. входили на постійній основі представники 5-ти д-в-переможниць: Великої Британії, Франції, США, Італії та Японії, насамперед керівники д-в і представники їхніх ген. штабів. Діяльність ради відбувалася у формі засідань з обговоренням нагальних політич. і військ. питань. Для ефективнішої роботи проводилися

міжнар. конференції: Паризька мирна конф. (18.01.1919–21.01.1920); конф. у Спа (5–16.07.1920); Вашингтонська конф. (12.11.1921–6.02.1922); Генуезька конф. (10.04–20.05.1922); Гаазька конф. (15.06–19.07.1922); Лозаннська конф. (20.11.1922–24.07.1923) та ін.

На конференціях д-ви-переможниці вирішували питання повоєнного облаштування світу, кордонів, виплати репарацій і контрибуцій, проведення плебісцитів тощо. Укр. питання неодноразово фігурувало у ході роботи конференцій країн-переможниць. Їхні представники загалом негативно ставилися до укр. державотворення, оскільки це ослаблювало Росію. Прихильніше вони сприймали ЗУНР. Найбільш прагматичну позицію займав прем'єр-міністр Великої Британії Д. Ллойд Джордж, який певний час відстоював ідею незалежності ЗУНР, щоб не допустити надмірного посилення Франції і її союзника – Польщі.

14.03.1923 Верховна рада Антанти прийняла рішення про передачу управління Галичиною Польщі, що означало остаточну поразку укр. визвол. змагань 1914–23.

Члени Верховної ради Паризької мирної конференції.

Зліва направо: Девід ЛЛОЙД ДЖОРДЖ, Вітторіо ОРЛАНДО, Жорж КЛЕМАНСО, Вудро ВІЛЬСОН

Лит.: Дацків І. Дипломатія ЗУНР на Паризькій мирній конференції 1919 р. // УІЖ. № 5. 2008. С. 121–137; *Його ж.* Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів. 1917–1923. Тернопіль, 2009; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 3 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан; передм.: М. Кугутяк. Івано-Франківськ, 2013. С. 253, 273–280; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР, Львів, 1995. С. 164–171; *Klimecki M.* Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wshodnią. Warszawa. 2000.

Ігор Цепенда

**ВЕРХОЛА
Омелян**

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, хорунжий ГА. На поч. 12.1918 – у складі групи “Рудки” от. К. Гофмана. 3.12.1918 на чолі підрозділу ГА разом з частинами Т. Швеця та І. Байгерта брав участь у здобутті м. Городок (нині Львів. обл.), яке невдовзі було здане під натиском польс. військ. 3 кін. 12.1918 – команд. відділу скорострілів і гармати (9 вояків) першого панцерного потяга ГА “Люся” (“Ч. 2”) (команд. чет. Т. Швець). 26.12.1918 брав участь у бою за с. Великий Любінь (нині смт Городоц. р-ну Львів. обл.), у 02–03.1919 – у Вовчухів. операції ГА. 16.05.1919 керував успішною артилер. дуеллю з поляками біля с. Воютичі (нині Самбір. р-ну). 18.05.1919 під час відступу ГА на ділянці залізниці Самбір–Дрогобич змушений був разом із Т. Швецем знищити панцерний потяг, зважаючи на неможливість його евакуації за р. Дністер, міст через яку підірвано частинами укр. армії.

У 1940-х нагороджений Хрестом Симона Петлюри за участь у збройній б-бі за державність України 1917–21.

Подальша доля невідома.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919рр. Львів, 1998; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999; *Печенюк С.* Бронепотяги – фортеці на рейках. URL: <http://journal.museum.kpi.ua/archive/2010-vol-12/proceedings-2010-vol-12-page-028-040.pdf>. 13 с.

Богдан Паска

**ВЕСЕЛÓВСЬКИЙ
Остап**

(1872–01.03.1929) – суддя, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у с. Чесники (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). Ад’юнкт повітов. суду в Богородчанах, радник Округного суду в м. Стрий. Діяч УНДП. Делегат до УНРади від м. Стрий (Станиславів, 01–05.1919). Чл. комісії УНРади з закорд. справ та військової. Учасник урочистого проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР у Києві (22.01.1919), чл. делегації ЗУНР на Трудовому конгресі. Учасник Надзвичайного з’їзду УНДП в Станиславові (28–29.03.1919).

Арештований і ув’язнений польс. владою (1919). Відновлений на посаді судді заходами поляків та євреїв м. Стрий.

П. у м. Стрий. Похований на місц. цвинтарі в родинній гробниці.

Лит.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 185.

Олег Павлишин

ВЕТЕРИНА́РНА СЛУ́ЖБА ГА (УГА)

– допоміжний підрозділ ГА, осн. завданням якого був догляд та лікування хворих і поранених коней. В.с. ГА ств. в 11.1918 з ініціативи ветеринарного референта ДСВС О. Бородієвича. Її існування було необхідною умовою боєздатності армії, мобільність і маневреність якої великою мірою залежали від наявності фізично здорових бойових та обозних коней. В.с. ГА поділялася на службу фронтову, до якої входили ветеринарні старшини корпусів ГА і артилер. полків під кервом ветеринарного референта при НКГА сот. С. Матренчука, і службу запілля, що діяла при тилкових окружних командах, на чолі з О. Бородієвичем. Знаком ветеринарної служби слугував синій хрест.

У В.с. ГА служило 50 ветеринарних старшин і 70 підстаршин. Окрім україн-

ців, серед них було бл. 10 євреїв. Загалом у ГА налічувалося понад 30 тис. коней, тож кваліфікованих ветеринарів на таку кількість тварин не вистачало. Згідно зі штатним розписом, 1-ша кінна бригада ГА мала б диспонувати цілою ветеринарною четою та складом ліків, однак у її розпорядженні були тільки бригадний ветеринар – пор. М. Дереш, 10 ветеринарних підстаршин, 20 санітарів і ветеринарний обоз із 3-х возів.

Масштабні плани командування ГА щодо створення запасної сотні вишколу ветеринарного персоналу та орг-ції лазарету для коней не вдалося реалізувати через інтенсивні бойові дії і відсутність достатнього матеріального забезпечення. Без належної ветеринарної опіки в умовах нещадної військ. експлуатації та нестачі фуражу коні УГА масово хворіли і гинули.

Літ.: Ганицький О. Кіннота Української Галицької Армії // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Стибель В. та ін.* Від першої кафедри ветеринарії у Східній Європі // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького. 2014. Т. 16; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974.

Лев Дави́да

ВЄЧОРКЕВИЧ-СЦЕВОЛА

Вацлав

(Wieczorkiewicz-Scaewola Wacław; 25.06.1890–07.12.1969) – польсь. військ. діяч. Н. у м. Полянвка Люблін. пов. Навч. у г-зії у м. Ярослав та Сільгосп. акад-ї у Відні, активний учасник Польсь. стрілець. дружин у Відні (псевд. Рене Сцевола).

У08.1914 вступив до Польсь. легіонів. 1917 інтернований німцями. З 11.1918 – у Війську Польському, команд. окремої опер. групи в р-ні Рави-Руської. 12.1918–09.1919 – команд. батальйону у 23-му піх. полку. 09.1919–12.1920 – команд. 9-го піх. полку, 6-ї піх. бригади, в. о. команд. 3-ї піх. д-зії. 1920–21 навч. на курсах для вищих команд. у Варшаві, офіцерському курсі у Версалі, курсі для офіцерів піхоти у м. Кан-ле-Майї (Франція). 1921–23 – команд. 31-го піх. полку. 1923–25 – слухач у Вищій

військ. школі у Франції. 1926–27 – заст. команд. 24-ї піх. д-зії, генерал бригади. 1927–35 – команд. 24-ї піх. д-зії. 1935–39 – команд. 10-го корпус. округу в Перемішлі.

У 09.1939 – команд. етапів армій “Краків” і “Карпати”. Після завершення бойових дій дістався до Франції. 11.1939–06.1940 – в Інспектораті навчання Верховного головнокоманд. Війська Польського в Парижі. Після падіння Франції – в русі Опору. З 1943 – у Швейцарії.

П. у м. Женева. Похований на цвинтарі св. Юзефа. Нагороджений орденами “Virtuti Military” (5 кл.), “Відродження Польщі” (3 кл.), Хрестом незалежності, Хрестом хоробрих (4 рази).

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Kryska-Karski T., Żurkowski S.* Generałowie Polski Niepodległej. Warszawa, 1991; *Stawecki P.* Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939. Warszawa, 1994.

Андрій Руккас

ВІБОРИ 1922 ДО ПОЛЬСЬКОГО

СЕЙМУ І СЕНАТУ. З точки зору міжнар. права на тер-ї Сх. Галичини вибори були незаконними, оскільки за рішенням Найвищої ради Паризької мирн. конф. Польща вважалася лише тимчасовим окупантом краю.

З допомогою виборів польсь. уряд прагнув поставити д-ви Антанти перед доконаним фактом і закріпити анексію Сх. Галичини. Ставлення укр. політ. сил до виборів було неоднозначним. Окремі лідери УНТП і УРП пропонували скористатися виборчою кампанією, щоби сформувати з обраних послів і сенаторів зх.-укр. конституанту на противагу окупаційній владі. Однак на заклик уряду ЗУНР в екзилі Міжпарт. рада вирішила бойкотувати вибори. Щоб звести бойкот до мінімуму, польсь. уряд Ю. Новака інспірував і фінансував виставлення списків укр. кандидатів, лояльних до Польщі (представників Укр. хліборобської партії та ін., що отримали збірну назву “хлібороби”). У виборах до сейму (5.11.1922) взяло участь 38,2 % виборців Сх. Галичини, до сенату (12.11.1922) – 35,3 %. За спис-

ВЄЧОРКЕВИЧ-СЦЕВОЛА
Вацлав

ки “хліборобів” подали 81039 голосів (3,7 % від усіх, хто мав право голосу), що дало змогу їм провести до сейму 5 послів. Переважна більшість укр. нас. бойкотувала вибори, зірвавши таким чином плани польс. уряду створити видимість “добровільного приєднання” Сх. Галичини і не визнавши законності польс. влади.

На Волині, Холмщині, Підляшші, Поліссі укр. політ. сили взяли участь у виборах, об’єднавшись із євреями, білорусами, німцями і росіянами в Блок національних меншин (БНМ). На тер-ї Волинського, Поліського та сх. повітів Люблінського в-в (Влодава, Холм, Томашів, Грубешів) БНМ здобув 57,3 % голосів на виборах до сейму й 61,8 % – до сенату. На Волині жоден польс. кандидат не пройшов до парламенту. За списком БНМ 20 українців одержали посольські мандати і 6 – сенаторські, сформувавши УПР в каденції польс. парламенту 1922–27.

Літ.: Зайцев О. Ю. Представники українських політичних партій Західної України в парламенті Польщі (1922–1939 рр.) // УІЖ. 1993. № 1. С. 72–84; *Соляр І. Я.* Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923–1939). Львів, 2011.

Ігор Соляр

ВИДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ – колективний орган найвищої представницької влади ЗУНР. Закон про В. УНРади було прийнято на сесії УНРади 4.01.1919 в Станиславові. В. УНРади складався з Президента – голови УНРади та 9 членів; виконував роль голови д-ви, призначав членів уряду та керівників ін. держ. органів влади, оголошував закони і контролював їх виконання. Його повноваження поширювалися на час обрання УНРади. Рішення приймалися більшістю голосів.

З 10 членів В. УНРади за парт. ознакою було: 6 націонал-демократів – Є. Петрушевич (голова), А. Горбачевський, Т. Окуневський, С. Юрик, О. Попович, М. Новаковський, 2 радикали – Л. Бачинський, Г. Дувірак і 2 соціал-демократи – С. Вітик, А. Шмігельський.

Після утворення В. УНРади голова РДС С. Голубович подав у відставку, яку В. УНРади прийняв, проте доручив йому створити новий ДС, який діяв до 9.06.1919.

З переходом польс. військ у наступ 15.05.1919 і вїздом уряду ЗОУНР зі Станиславова нормальне функціонування вищих органів держ. влади було порушено. Президент, В. УНРади, РДС переїжджали з одного місця на ін. За таких обставин було прийнято рішення про створення одноособового органу держ. влади, наділеного надзвичайними повноваженнями. Такі заходи мали забезпечити успішне функціонування уряду в надзвичайних умовах.

У прийнятті 9.06.1919 у Заліщиках постанові уряду ЗОУНР вказувалося на те, що, з огляду на небезпеку, яка загрожує Батьківщині, і для скріплення та одностайності держ. влади, Президія В. УНРади ЗОУНР і ДС постановляють надати право виконувати всю військ. і цивільну держ. владу, яку досі на основі Конституції виконував В. УНРади і ДС, Є. Петрушевичу як уповноваженому Диктаторові.

Передача влади від В. УНРади і ДС уповноваженому Диктаторові була тимчасовою. Виконуючи обов’язки голови д-ви, Диктатор ЗОУНР міг користуватися тільки тими повноваженнями, які, згідно із законом, посідали В. УНРади і ДС. Оскільки вони не мали права законодавчої ініціативи, яка належала УНРаді, то тим самим уповноважений Диктатор не був наділений правом законодавчої ініціативи. Він міг видавати тільки розпорядження для виконання існуючих законів. Набуття титулу уповноваженого Диктатора породжувало непорозуміння у відносинах між урядом ЗОУНР і УНР.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Стахів М. Західня Україна. Збройна і дипломатична оборона в 1919–1923. Нарис історії. Т. VI. Скрантон, 1961.

Тетяна Дерещук

ВИДРАК**Мелітон Михайлович**

(24.02.1879–13.05.1927) – суддя, старшина УГА. Н. у с. Чистилів (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. Дитинство і юність провів у с. Біла біля Тернополя, де його батько працював управителем школи. Навч. в г-зії в Тернополі, випускні іспити склав 1897 в Академіч. г-зії у Львові. Право студіював у Львів. та Віден. ун-тах. Деякий час працював перекладачем у Найвищому держ. трибуналі Австрії у Відні. Правничу практику проходив у Ланьцуті (нині Польща). Після здобуття ступеня д-ра права 1910 відкрив адвокат. канцелярію в Чорткові.

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії. Під час боїв під Перемишлем навесні 1915 звинувачений у дезертирстві й заарештований; понад 2 р. пробув у тюрмах Куфштайна та Інсбрука (Австрія). На поч. 1918 військ. трибуналом виправданий і повернувся до Чорткова. В період ЗУНР був суддею польового суду Чортківської ОВК; 1.01.1919 отримав військ. звання сотника-судді.

Від 1920 працював нотарем, 1922 відновив адвокат. практику. Брав участь у діяльності укр. т-в у місті й повіті, зокр. входив до наглядової ради Повітового союзу кооператив.

П. у м. Чортків.

Літ.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 30.

Петро Гуцал

ВИКОНАВЧА ДЕЛЕГАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ У ВІДНІ (ВІДЕНСЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ УНРАДИ) – складова тимчасового укр. парламенту, ств. 19.10.1918 рішенням УНРади у Львові. До складу В.д. УНРади у В. ввійшли парламентарні послы з Галичини і Буковини, які постійно проживали зі своїми родинами в австр. столиці: Є. Петрушевич (голова), В. Бачинський, Л. Бачинський, М. Василько, І. Горбачевський, С. Дністрянський, Є. Левицький, А. Лукашевич, Т. Окуневський, С. Смаль-Стоцький та К. Трільовський. В.д. УНРади у В. організаційно оформи-

лась у столиці Австрії 25.10.1918 й затвердила такі напрями своєї діяльності: 1) домагатися від уряду Австро-Угорщини офіційного визнання права УНРади на владу в Сх. Галичині; 2) розпочати перемовини з ін. нац. радами з приводу впорядкування заг. питань і встановлення перемир'я; 3) самостійно провадити мирові перемовини; 4) повідомити УД в Києві та ін. уряди про утворення укр. нац. д-ви в Галичині й Буковині; 5) спрямувати спец. представників до Києва, Берліна та Швейцарії для ведення перемовин.

25.10.1918 В.д. УНРади у В. нотифікувала створення УНРади та її держ. програму австр. прем'єрові Гусареку. Але він і його наступник Лямаш, погоджуючись із вимогами українців, зволікали з офіц. рішенням про передачу влади в Сх. Галичині та Буковині УНРаді. 26.10.1918 Є. Петрушевич від імені УНРади надіслав ноту до Президента США В. Вільсона з повідомленням про утворення укр. д-ви й проханням про підтримку. 26.10.1918. Є. Левицький виїхав до Швейцарії для нав'язання відносин з країнами Антанти.

В.д. УНРади у В. не ухвалювала рішень щодо збройного повстання 1.11.1918 у Львові. 4.11.1918 до Львова повернулися В. та Л. Бачинські, які звітували про діяльність В.д. УНРади у В. на засіданні Львівської.

Окрім зусиль, спрямованих на отримання політико-правових гарантій укр. державності, В.д. УНРади у В. вирішувала ін. питання: налагодила співпрацю з Укр. військ. радою у Відні; організувала в 10 окрузі міста на вул. Ляерштрассе Збірну станицю для укр. жовнірів; призначила укр. представників до складу австр. Ліквідаційної комісії. М. Василько домагався забезпечення звільнених на Буковині укр. службовців пенсіями за кошти названої комісії.

У 12.1918, після приїзду Є. Петрушевича на тер-ю ЗУНР, компетенцію В.д. УНРади у В. припинено. Відновила свою діяльність восени 1919 у формі ЗГ УНРади.

Літ.: Левицький К. Великий зрив (До історії української державности від

березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та документів). Львів, 1931; *Павлишин О.* Закордонна Група Української Національної Ради у Відні (1919–1923 рр.) // Галичина. Ч. 23. Івано-Франківськ, 2014. С. 57–66; *Його ж.* Українська Національна Рада ЗУНР–ЗУНР 1918–19 (УНРада) // Історія України: А–Я: енцикл. довід. К., 2008. С. 1285–1286; *Його ж.* Українська Національна Рада ЗУНР–ЗУНР: реконструкція особового складу (жовтень 1918 р. – червень 1919 р.) // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні. Львів, 1999. Вип. 2 (1995–1997 рр.). С. 234–252.

Олег Павлишин

ВИКОНАВЧА ДЕЛЕГАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ У ЛЬВОВІ

– орган, створений 27.10.1918 у Львові. Голова – К. Левицький. Заступники – І. Кивелюк, І. Макух, секретарі – В. Бачинський, С. Баран, О. Назарук, касир – І. Куровець, контролер – О. Барвінський.

Одразу розпочала формування органів держ. влади і місц. самоврядування. Розробила інструкції стосовно обрання повітов. комісарів, готувала збройне повстання в краї, керувала Центр. військ. к-том (Військ. ген. комісаріатом, Укр. ген. військ. командою), що здійснив Листопадовий чин.

3 28.10.1918 засідала постійно. В її роботі брали участь усі присутні у Львові члени УНРади. 28.10.1918 організувала укр. Харчовий уряд (очолив С. Федак). 30.10.1918 прийняла рішення про невиконання розпоряджень Польської ліквідаційної комісії, формування укр. збройних сил. Після виступу голови Військового ген. комісаріату Д. Вітовського ухвалила рішення самостійно перебрати владу в краї в ніч з 31.10 на 1.11.1918.

31.10.1918 звернулася до галиц. намісника К. Гуйна з вимогою передати владу в Галичині УНРаді. 1.11.1918 видала відозву “Український народе”, якою проголосувала утворення “Української Держави”. Того ж дня перебрала владу в заступника К. Гуйна – В. Децикевича. 9.11.1918 затвердила склад уряду – Тимчасового ДС, ухвалила рі-

шення про проведення довиборів до УНРади та затвердила назву “Західноукраїнська Держава” і герб. Після зайняття поляками Львова переїхала до Тернополя, 1.01.1919 – до Станиславова. Після довиборів трансформувалася у представницький орган ЗУНР.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Кузутяк М. В.* Галичина: сторінки історії: нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993; *Його ж.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. Івано-Франківськ, 2002. С. 87–99.

*Микола Вітенко,
Микола Кузутяк*

ВИКОНАВЧА ДЕЛЕГАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ В ЧЕРНІВЦЯХ

На нараді УНРади у Львові 19.10.1918 ухвалено рішення утворити В.д. УНРади в Ч., яка б займалася буковин. справами в тісному контактi з галиц. делегацією.

Після повернення до Чернівців буковин. члени УНРади зібралися 24.10.1918 і вирішили розширити склад буковинської виконавчої делегації, ввівши до неї ще 10 членів, які б представляли різні соціальні групи українства. Одночасно ухвалено рішення перейменувати буковинську виконавчу делегацію УНРади в Крайовий к-т. До складу Крайового к-ту включено представника укр. правосл. духовенства К. Бриндзана, педагогів А. Артимовича, М. Литвиновича, І. Кавулю, юристів Г. Лисинецького і Л. Когута, міщанства О. Мицака та А. Левандовського, жіноцтва М. Левицьку та К. Добрянську. На першому засіданні Крайового к-ту 25.10.1918 обрано головою О. Поповича, заступником А. Артимовича, секретарем М. Литвиновича, пом. секретаря Ю. Сербинюка.

Крайовий к-т провів значну орг. роботу для підготовки Буковин. віча і перебрання влади українцями до своїх рук. На засіданні Крайового к-ту 7.11.1918, у зв'язку з тим, що О. Попович став президентом укр. частини

Буковини, було ухвалено рішення обрати нову президію. Головою став А. Артимович, заст. – І. Семака. Вирішено знову офіційно називатися Буковинською виконавчою делегацією УНРади. У зв'язку з наступом рум. військ частина членів В.д. УНРади в Ч. перебралася до Кіцмани, а потім до Станиславова.

Лит.: Ботушанський В. Роль українського Крайового Комітету в революційних подіях 1918 р. в Чернівцях (за спогадами О. Поповича і М. Кордуби) // Питання історії України. Збірник наукових праць. Чернівці, 2008. Т. 11. С. 71–75; *Добржанський О.* Соборницькі прагнення українців Буковини восени 1918 р. // УІЖ. 2009. № 1. С. 28–38.

Олександр Добржанський

ВИКОНУЮЧИЙ КОМІТЕТ НАРОДНОГО УЧИТЕЛЬСТВА (ВКНУ) У КОЛОМІЇ – укр. пед. координаційне т-во 02–05.1919. Голова – О. Власійчук, обраний на з'їзді делегатів укр. нар. вчительства 2–3.02.1919. Делегати дору-

чили ВКНУ тимчасово видавати час. “Учительський Голос” у Коломії, доки Львів не буде звільнено від поляків, з метою інформування нар. вчительства і громадянства про соціальне і матеріальне становище вчителів, реорг-цію нар. шкільництва, видання шкільних підручників. ВКНУ передбачав подавати в ньому урядові повідомлення, звіти з учительських орг-цій. На сторінках часопису публікували матеріали з'їздів представників нар. вчительства.

ВКНУ сформував у містах і селах Покуття і Галиц. Гуцульщини учительські осередки т-ва “Взаємна поміч”, які в умовах лихоліть польсь.-укр. війни мали на місцях займатися поверненням колиш. педагогів до ведення шкільництва, збором членських внесків на розвиток та утримання навч. закладів краю. 2–3.03.1919 члени ВКНУ зібрались на засіданні ширшого к-ту в Станиславові, де зустрілися з представниками уряду ЗОУНР: розглядали питання членських внесків, стану оплати праці педагогам і шкільним урядовцям, підвищення соціального статусу вчительства краю.

Також у Коломії діяла Видавнича спілка укр. учительства. На зборах цього т-ва 9.02.1919 порушували питання пошуку коштів на вид-во шкільних підручників.

Відозва Виконавчого комітету народного учительства у Коломії

Вступне слово.

Зїзд відпоручників народного учительства в днях 3 і 4 лютого с. р. в Станиславові вибрав „Виконавчий Комітет Н. У.“ і поручив йому предложити ухвалені резолюції державному Секретаріатові і Укр. Нац. Раді до їх узгодженню.

Дальше поручив цей зїзд Вик. Комітетови видавати тимчасово, доки Львів буде увільнений від нападників, учительський орган в Коломії в цілі інформованя загалу нар. учительства і широких кругів нашого громадянства о наших матеріальних положенню, о нашим соціальним становищу, о реорганізації народної школи, а також про видання шкільних підручників. Тому Вик. Комітет Н. У. постановив видавати орган під назвою: „Учительський Голос“ бодай раз на місяць в обемі пів аркуша друку, в яким буде помішуватися звітлення від власних, звіти з руху в учительських організаціях, в справах оборони нар. учительства в загалі перед всякими затяття, звідки би вони повставали під теперішню хвилю загального перевороту.

Це 1. ч. Уч. Голосу висилаємо в більшій кількості до кожного шк. пов. Комісаріату з проханям занятися розпродажею його між нар. учительством або передати цю послуху окр. Відділов Ва. Помочі, наколи вони в комісаріаті повітовим існують. Зібрані гроші просимо переслати або передати редакції „Уч. Г.“ в Коломії ул. Соборського ч. 31.

Однак тепер папір і друк нечувано дорогої, тому виваємо Товаришів і Товаришки, що би вже раз зложили на організаційний фонд ваток по 10 кор. бо від цього залежить виконання ухвал зїзду і зреалізованя наших постулятів.

Вик. Комітет доложити всім стараня, що би виконати на нього зложені обовязки, але як загал нар. учительства не попре його матеріально і морально і не стане як один муж в ради до виборення собі ліпшого істновання, то Вик. Комітет сам нічого не від.

Товариши Товаришки! Ваша доля лежить тепер у Ваших руках а теперішня доля є для нас рішенням одже раз на все.

Станьте ж кадри і солідарно в оборони своїх прав і мінімальних жаданя, бо як каже приповідка: „тм, що просять, нічого не дається, тм, що гроять, дається децко, а тм, що боряться, дається все!“

Відозва

до всіх шкільних Комісарятів, взглядно окр. Відділів „Вз. П. укр. Учительства.“

Взиваєсь всіх Товаришів і Товаришки в дієвій службі, що би негайно і безумовно зложили на організац. фонд по 10 корон на руки повітових шк. Комісарів, взглядно голов окр. Відділів „Вз. П.“ котрі мають зібрані фонди відіслати під адресою касієрки: В. Стафіняківна, Коломия, Гетьманська ч. 47 до 15 марта 1919. Від виконання сего зазиву залежати ме виконання ухвал зїзду і видавання станового органу.

Шк. Комісаряті, взглядно Голови окр. Відділів Вз. П. предложать точний виказ дієвих сил учительських з поданням місця побуту і почти з означенням, хто з них зложив 10 К, а хто ні, на руки секр. Завадовського, Коломия, ул. Карпатська. — Всякі видатки на повітові віча покривають місцеві повітові організації з осіб зібраного фонду.

За Президію Вик. Комітету:

О. Власійчук:
голова.

О. Завадовський:
секретар.

ВИМЕТАЛЬ
Антонін

Лит.: Життя Покуття. Загальні Збори Тов. "Видавнича Спілка укр. учительства" в Коломиї // Покутський Вістник. 1919. 16 лютого. Ч. 13. С. 3; *Завадовський О.* Зїзд укр. народного учительства в Станиславові // Покутський Вістник. 1919. 16 лютого. Ч. 13. С. 2–3; *Коваль Г.* Зїзд делегатів українського нар. учительства в Станиславові // Република. 1919. 9 лютого. Ч. 7. С. 3–4; *Королько А.* Культурно-освітнє життя українців Покуття періоду ЗУНР (1918–1919 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Івано-Франківськ, 2013. Вип. 22. С. 43–59; *Монолатій І.* Коломия в часи ЗУНР. Коломия, 2000; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865–1994 рр.) Львів, 1996.

Андрій Королько

**ВИМЕТАЛЬ
Антонін**

(д. і м. н. н. – 01.02.1920) – атаман УГА. Чех за національністю. Уродженець Моравії. У званні капітана служив у 77-му піх. полку австро-угор. армії в Самборі.

З 10.11.1918 – в ГА. Командував Самбірською ОВК. У 2-й пол. 1919 – командир Пд. групи (2-га Коломийська та 8-ма Самбірська бригади), яка першою ввійшла в Київ.

П. від тифу на ст. Веселий Кут (Херсонщина).

Лит.: *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

**ВІНАР
Василь**

(11.01.1870–27.01.1924) – педагог, громад.-освіт. діяч. Н. у с. Милошевичі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї вчителя. У Львові навч. в Академіч. г-зії і студював філологію в ун-ті. Викладав укр., лат., нім. і польс. мови в г-зіях у Львові (1895–97), Перемишлі (1897–98) і Бохні (1898–1910). Від 08.1910 – проф. г-зії в Бучачі; діяльний чл. укр. т-в у місті й повіті. 1912 обраний звичайним чл. НТШ.

Учасник Листопадового чину 1918 в місті, входив до повітов. комісаріату, в

якому очолював відділ шкільництва; на цій посаді займався орг-цією нар. шкіл на Бучаччині. У 06.1919 заарештований польс. військовими та інтернований у таборі. Звільнений на поч. 1920.

У 09.1920 заарештований більшовиками за "контрреволюційну діяльність", перебував у тюрмі в Чорткові й від розправи врятувався завдяки поспішному відступу червоноармійських військ із Галичини. 1922 звільнений польс. властями з роботи в г-зії, а невдовзі знову заарештований і місяць пробув у тюрмі "Бригідки" у Львові. Надалі викладав в укр. приватній школі.

П. у м. Бучач.

Петро Гуцал

**ВІННИК
Теодор**

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, поручник ГА. У 02–03.1919 як десятник у складі сотні поручника П. Савицького брав участь у Вовчухів. операції ГА. 8.03.1919 в складі групи з 8-ми кіннотників під кер-вом чет. Вайнгаймера на ділянці між м. Судова Вишня (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.) і с. Родатичі (нині Городець. р-ну Львів. обл.) брав участь у захопленні польс. панцерного потяга "Wściekły" ("Розлючений") з 1 гарматою та 2 скорострілами. Згодом отримав звання поручника. З 09.1919 – командант 2-го ескадрону 1-го кінного полку 1-го Галиц. корпусу ГА.

Подальша доля невідома.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

**ВІННИЦЬКИЙ
Іван**

(1865–18.01.1937) – греко-католич. священник, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Висвячений 1889.

Парох у с. Залізці Бібрського повіту (1895–1936). Заст. декана (1908–12), адміністратор (1912–13), декан (1913–24, 1930–36) Ходорів. деканату.

Діяч, чл. ШНК УНДП. Учасник встановлення укр. влади в м. Ходорів. Держ. комісар у судовому повіті Ходорів (11.1918–05.1919). Інтернований польсь. владою (1919–20). Парох у Стрию (1936–37).

П. у м. Стрий.

Літ.: Діло. 1937. 21 січ. Ч. 12. С. 9; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 237; *Blazjewskyj D. Historical Šematism of the Archeparchy of L'viv (1832–1944).* K., 2004. Vol. II: Clergy and Religious Congregations. P. 480.

Олег Павлишин

ВИННИЧЕНКО

Володимир Кирилович

(28(16).07.1880–06.03.1951) – політ. і держ. діяч, письменник, прозаїк. Н. в с. Веселий Кут Єлисаветградського пов.

Херсонської губ. (нині тер-я м. Кропивницький) у сел. родині. Після закінчення школи навч. в Єлисаветград. г-зії (1890–99). 1901 вступив на юрид. ф-т Київ. ун-ту св. Володимира. Під час навч. був чл. Київ. громади й одним із засновників РУП. У 02.1902 заарешто-

ваний і відрахований за орг-цію проти-урядових студент. акцій. Після кількох місяців перебування в Лук'янів. тюрмі його випустили, але заборонили проживати в Києві. Закінчив ун-т екстерном (1905).

Восени 1902–02.1903 перебував на службі в 5-му саперному батальйоні (Київ). 16.02.1903 дезертирував. За кордоном у Галичині вів парт. роботу як чл. РУП, брав участь у виданні й нелегальній доставці в Росію соціал-демократ. л-ри. Був затриманий на кордоні і вдруге ув'язнений (1905).

У 12.1905, після реорг-ції РУП в УСДРП, став одним з її керівників, з 1907 – чл. ЦК УСДРП. 1908 долучився до щойно створеного ТУП. У 09.1906 заарештований і ув'язнений у Лук'янів. тюрмі (Київ).

10.1907–05.1914 – в еміграції (Австрія, Швейцарія, Франція, Італія), де активно займався літ. діяльністю. 1906 вийшла друком перша збірка оповідань "Краса і сила". У 1910-х В. набув широкої популярності в Росії як письменник європ. рівня, п'єси якого ставили укр., рос. та європ. театри. 1914 повернувся до Рос. імперії, нелегально проживав у Москві, співпрацював з ж. "Украинская жизнь".

Після Лютневої революції 1917 повернувся до Києва, став одним з лідерів Укр. революції 1917–23. Очолював УСДРП, був гол. ред. "Робітничої газети". Керував роботою Укр. нац. конгресу, 2-х військових, селянського та робітничого всеукраїнських з'їздів. У 05–06.1917 очолював укр. делегацію, яка передала Тимчасовому урядові вимогу УЦР про надання УНР автономії, вів переговори з делегацією Тимчасового уряду в Києві 11–12.07(29–30.06)1917. Був чл. та заст. голови УЦР, головою першого укр. уряду – Ген. секретаріату, ген. секретарем внутр. справ, автором та співавтором усіх головних законодавчих актів УЦР.

31(18).01.1918 подав у відставку з поста голови РНМ УНР. Після утворення гетьманської д-ви П. Скоропадського залишив Київ і напівлегально мешкав на Княжій горі під Каневом. 18.09.1918 очолив УНС, був одним з

ВИННИЧЕНКО
Іван Данилович

головних організаторів протигетьманського повстання 1918. 14.11.1918 очолив Директорію УНР.

На поч. 11.1918 зустрівся з галиц. представниками – О. Назаруком та В. Шухевичем, які приїхали до П. Скоропадського за військ. допомогою. Висловив незадоволення їхньою аудієнцією в гетьмана, був проти відправлення до Сх. Галичини Легіону Січових стрільців і звинуватив галиц. делегацію в тому, що вона намагається зрадити укр. справу, оскільки Січові стрільці мали стати ядром протигетьманського повстання. 1.12.1918 разом з ін. представниками Директорії підписав із зх.-укр. посланцями (Л. Цегельський і Д. Левицький) "передвступний" договір про злуку УНР і ЗУНР в одну соборну д-ву.

Брав участь у роботі Трудового конгресу (23–28.01.1919). У 02.1919, не погоджуючись із політикою орієнтації на Антанту, вийшов зі складу Директорії. Виїхав за кордон і утворив у Відні ЗГ УКП. Написав 3-томну мемуарно-публіцист. працю "Відродження нації", де підсумував свою політ. кар'єру й виклав власні погляди на перебіг Укр. революції.

На поч. 1920 почав контактувати з більшовицьким урядом України. У 05.1920 зустрівся з Л. Троцьким, Л. Каменєвим, Г. Зінов'євим, Х. Раковським у Москві. Отримав пропозицію стати заступником голови РНК і наркома закорд. справ УСРР. Дотримуючись принципу, що рад. влада в Україні має бути національною, В. просив увести його до складу політбюро ЦК КП(б)У, що давало б можливість реально вплинути на політику. Однак отримав відмову. У 09.1921 В. очолив новостворений К-т допомоги укр. студентству в Берліні.

В. – автор численних публіцист., белетрист. і драм. творів. Серед них: п'єси "Щаблі щастя" (1907), "Великий Молох" (1907), "Memento" (1909), "Брехня" (1910), "Гріх", "Між двох сил" (1918) та ін.; романи "Записки кирпатого Мефістофеля" (1917), "Сонячна машина" (1926), "Слово за тобою, Сталіне" (1950) та ін. Збірки творів видано в Україні у 21 т. (1923–28) та у 23 т. (1928–30).

Від кін. 1920-х проживав у Франції (спочатку в Парижі, з 1933 у Мужені), відійшов від політ. життя, займався літ. діяльністю, живописом. 1920–30-х займав радянофільські позиції. Заперечував голодомор в Україні (Відкритий лист Ф. Мелешка до В. Винниченка "Як ви нас обманули"). 1934 видав у Парижі книгу "За яку Україну", в якій виступив на захист політики рад. уряду щодо України, звеличував буд-во соціалізму в СРСР. Звернувся з відкритим листом до Політбюро ЦК КП(б)У з проханням дозволити повернутися в СРСР і "взяти участь у справі будування соціалізму".

Під час гітлерів. окупації Франції був ув'язнений у концтаборі.

П. у с. Мужен (департамент Приморські Альпи, Франція).

Тв.: *Винниченко В.* Відродження нації. Ч. 1–3. К.; *Відень, 1920; Його ж.* Краса і сила. К., 1990; *Його ж.* Намисто. К., 1989; *Його ж.* Публіцистика. К., 2002; *Його ж.* Раб краси. К., 1994; *Його ж.* Щоденник. У 2 т. Едмонтон, 1980.

Літ.: *Верстюк В., Осташко Т.* Діячі Української Центральної Ради. К., 1998; *Костюк Г.* Володимир Винниченко та його доба. Нью-Йорк, 1980; *Панченко В.Є.* Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості: Книга розвідок і мандрівок. К., 2004; *Солдатенко В.Ф.* Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби. К., 2007; *Ясь О.В.* Винниченко Володимир Кирилович // *ЕУ.* Т. 1. К., 2003. С. 510.

Роман Тимченко

ВИННИЧЕНКО

Іван Данилович

(22.03.1891–21.04.1940) – правник, громад.-політ. діяч, четар УСС, поручник УГА. Н. у с. Гадинківці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сел. родині. 1914 завершив навч. в г-зіі м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.).

Доброволець Легіону УСС. Після боїв на Тернопільщині потрапив до рос. полону, звідки зумів утекти і продовжив б-бу. Як вояк УГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19.

Після війни здобув вищу освіту в Празьк. ун-ті (правн. ф-т). Працював адвокатом у м-ку Заболотів (нині смт Снятин.

р-ну Івано-Франк. обл.), м. Бучач, м-ках Скала-Подільська та Мельниця-Подільська (нині смт Борщів, р-ну Терноп. обл.). Чл. президії т-ва "Просвіта", заст. голови УНДО на Тернопільщині.

У 10.1939 звинувачений у націоналізмі та заарештований органами НКВС. Перебував у в'язниці м. Чортків. П. імовірно в м. Чортків (нині Терноп. обл.). Страчений без суду. Місце поховання невідоме. На цвинтарі "Монастирок" у Коломиї є символічна могила. Реабілітований 1992.

Літ.: А ми твою стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 80–81; Винниченко Іван Данилович // Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 2 / упоряд. О. Г. Бажан, Є. О. Гасай, П. З. Гуцал. Тернопіль, 2012. С. 157; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельничук Б.* Винниченко Іван Данилович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 259.

Микола Лазарович

ВИННИЧУК

Лазар

(01.12.1849–1919) – педагог, громад. діяч. Н. у с. Угринів Долишній (нині с. Угринів Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.). Довголітній дир. початкової шк. та вїйт с. Угринів Долишній. Посол до австр. парламенту (1904–08, 1912–17), посол до Галиц. сейму (1895–01, 1908–14).

У часи ЗУНР депутат УНРади (18.10.1918), чл. повітової госп. ради Станиславова (нині м. Івано-Франківськ). Чл. Станиславівської "Просвіти". Батько 10-ти дітей. Усі 3 сини воювали в УГА: старший Ярослав (загинув у бою з поляками, похований у с. Ценжів); середущий Дмитро (сотник УГА); наймолодший Лазар. Онук Любомир воював у складі д-зії "Галичина", загинув під Бродами.

П. і похований у с. Княгинин (нині в складі м. Івано-Франківськ).

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк, 1985; *Плекан Ю.* Перший досвід парламентаризму: українці – депутати австрійського парламенту та галицького крайового сейму (1848–1918). Довідник. Івано-Франківськ, 2012; *Полек В., Дзвінчук Д.,*

Угорчак Ю. Відомі педагоги Прикарпаття. Біографічний довідник (до 1939 року). Т. 1. Івано-Франківськ, 1997.

Юрій Плекан

ВИННИЧУК

Олександр

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, четар ГА. Н. на Буковині. У період ЗУНР – командант 2-ї кінної батареї 6-го гармат. полку 6-ї Рав. бригади 1-го корпусу ГА.

Літ.: *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Українська Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Паска

ВИНІЯРСЬКИЙ

Володимир

(10.02.1867–14.03.1941) – священик. Н. у м. Львів у сім'ї міщан. Здобув освіту в Академіч. г-зії (1887) і духовній семінарії (1891) в рідному місті. Рукоположений 22.11.1891. Був помічником пароха (сотрудником) у с. Станіславчик (нині Бродів. р-ну Львів. обл.). Від 12.1892 – сотрудник, від 1900 – парох у с. Іванівка (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Перебував з душпастирськими місіями в США (1906–07) та Канаді (1912). Крім пастирської праці, проявив себе активним діячем укр. громад.-політ. і культ.-просвітницьк. життя на Скарлатщині; співзасн. читальн "Просвіти" і філій "Сільського господаря".

Під час Листопадового чину перебрав владу в повіті від австр. старости і прийняв присягу в міськ. комісара укр. влади, судді Я. Білинського. Весь період ЗУНР очолював повіт. нац. раду. На цій посаді дбав про орг-цію влади в селах, вирішення нагальних справ за умов воєнного часу, подолання епідемії тифу тощо. В 07.1919 заарештований польс. властями; згодом звільнений.

Надалі займався громад. працею, за що 1930, 1935 і 1939 був заарештований. Зазнав гоніння від більшовицьких властей після 09.1939.

П. у с. Іванівка.

Літ.: *Лебедович О.* Полеві духовники Української Галицької Армії: у

ВИННИЧУК Лазар

ВИТАНОВИЧ Ілля

45-річчя участі у визвольних змаганнях (матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 62–64.

Петро Гуцал

ВИСЛОЦЬКИЙ

Іван

(24.07.1893–1969) – хорунжий Армії УНР, четар УГА. Н. у с. Лелюхів на Лемківщині. Під час ПСВ був у складі

австр. залоги фортеці Перемишль. Полонений рос. військами і висланий до Сибіру, звідки втік восени 1917.

На поч. 1918 р. записався добровольцем до корпусу Січових стрільців ДА УНР. Учасник бою під Мотовилівкою та ін. 1919 зарахований до ГА. З 05.1919 працював комендантом охоронної (поліційної) сотні корпусу Січових стрільців. Працював у розвідному відділі ГА з поч. 06.1919 в Галичині, до 01.1920 на Наддніпрянщині.

Після переходу ГА за р. Збруч В. призначений до 3-го корпусу розвідного відділу. За успішне виконання наказів підвищений зі звання хорунжого до четаря. Згодом призначений провідником відділу листової цензури і відділу перепусток – паспортів.

Зі службовою розвідувальною метою був направлений за кордон України із завданням осісти в ЧСР і звідти навіязати контакти з ін. розвідниками. Діяти повинен був у порозумінні з Військ. канцелярією Диктатора Є. Пет-

рушевича у Відні, тому в 01.1920 виїхав туди.

Пізніше переїхав на Закарпаття, яке в той час належало ЧСР, 1936 – до Галичини, 1939 – на Лемківщину. У міжвоєн. період підготував низку статей-спогадів про події 1914–19, зокр. “Політичні настрої і течії серед старшин УГА” (опубл. в “Літописі Червоної Калини”). Автор кн. “Гетьман Павло Скоропадський в освітленні очевидців 1940”, “Спомини розвідника з часів Першої світової війни”, перевиданих 2007. Під час ДСВ проживав у Галичині поблизу Самбора. 1944 емігрував до Німеччини, 1946 – до Парагваю.

П. і похований у м. Посадас (Аргентина).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Ігор Любчик

ВИСОЧАНСЬКИЙ

Степан

(1859–27.02.1938) – греко-католический священник, громад. і політ. діяч, депутат УНРади. Висвячений 1884. Адміністратор парохії у с. Глиняни-Застав'є (1885–86), Адміністратор (1886–88) та парох (1888–1900) у с. Красне. Парох у с. Перегноїв (1900–38). Радник Митрополічної консисторії. Чл. т-ва “Просвіта”. Голова філії т-ва “Сільський господар” у Глинянах (1914).

Діяч УНДП. Делегат до УНРади від Перемишлянського пов. (Станіславів, 01–05.1919). Учасник Надзвичайного з'їзду УНДП у Станіславові (28–29.03.1919).

П. у с. Перегноїв.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники УГА. Вінніпег, 1963. С. 31; Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 174–175.

Олег Павлишин

ВИТАНОВИЧ

Ілля

(09.08.1899–30.12.1973) – економіст, історик укр. кооп. руху, четар УГА. Н. у м. Бурштин (нині Галич, р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Рогатин. г-зії “Рідної школи” та у філії Академіч. г-зії у Львові. Чл. т-ва “Молода Січ”.

01.1917 – в австро-угор. армії на Сх. фронті. Ад'ютант Вільгельма Габсбурга. 1917 перебував у Херсоні, Катеринославі. Підхорунжий. З 1.11.1918 учасник боїв у Львові. Через хворобу виїхав до м. Станиславів. Комендант м. Бурштин. Воював у групі "Сихів", за Бережани, Підгайці. Призначений до 1-го Бережан. куреня. 22.04.1919 поранений. Після одужання – ад'ютант сот. о. Кузьми. В бригаді УСС перейшов р. Збруч. Учасник походу в курені 2-го полку УСС на Київ у 07–09.1919, боїв за Умань, Івангород, Ладижин. 10.1919 захворів на тиф, лікувався у Вапнярці, Ялтушкові. 03.1920 – на фронті під Чудновим, про що написав у споминах "Останній акт трагедії УГА". Командант навч. сотні в курені сотні Бандурки 5-ї Херсон. д-зії. У складі цього підрозділу під командуванням А. Кравса намагався перейти на Закарпаття. Залишився у Львові.

1921 навч. в Укр. таємному ун-ті, 1923–27 – у Львів. ун-ті. Вивчав соціальну й екон. історію у проф. Ф. Буяка. З 1927 вчитель у приватній укр. торг. шк., згодом у Торг. г-зії. 1928 здобув кваліфікацію вчителя середніх шкіл, 1930 захистив докторську дис. "Аграрна політика Галицького союму в справах крайових бюджетів 1861–1914". Від 1933 – дійсний чл. НТШ.

1938 – дир. Кооп. ліцею. 1937–39 писав статті для "Господарсько-кооперативного часопису", "Агрономічного вісника".

Виїхав зі Львова 1939, перебував у Кракові (1940–41). З 1944 – у Німеччині, проф. Укр. тех. госп. ін-ту та УВУ в Мюнхені (1946–49). 1947 написав підручник "Історія народного господарства". Активно співпрацював з редколегією "Енциклопедії українознавства". 1949 переїхав до м. Чикаго (США). 1964 в Нью-Йорку надруковано його дослідження "Історія українського кооперативного руху".

П. у м. Нью-Йорк. Похований на укр. цвинтарі Св. Андрія в м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Лит.: Гелей С. Життєвий шлях та наукова творчість Іллі Витановича (1899–1939 рр.) // Вісник Львівської ко-

мерційної академії. Серія – гуманітарні науки. Львів, 2009. Вип. 8. С. 4–29; Його ж. Ілля Витанович // Українські кооператори. Історичні нариси. Кн. 1. Львів, 1999. С. 421–434; Його ж. Ілля Витанович: науково-педагогічна та громадська діяльність. Львів, 2010; Споживча кооперація України: від зародження до сьогодення. Львів, 2013.

Степан Гелей

ВИТВИЦЬКИЙ Степан Порфирівич

(13.03.1884–09.10.1965) – громад.-політ. діяч, Президент УНР в екзилі. Н. в с. Угорники (нині с. Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в Станиславів. г-зії (1902). Навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту, учасник сецесії студентів, виступав на вічу (1902). Був обраний головою т-ва "Академічна громада". Співав у студент. хорі, виступав у аматор. театрі (реж. В. Винниченко, тоді політемігрант у Львові). З 1904 навч. у Віден. ун-ті, був обраний головою акад. т-ва "Січ" у Відні. Захистив докторат права (1908). Адвокат. практику розпочав у Львові в канцелярії В. Охримовича, з 1910 – у Дрогобичі в Я. Окуневського.

1914 вступив до Легіону УСС, певний час служив у Пресовій квартирі; 1915–18 – чл. редакції "Діло"; ред. "Свободи" у Львові. 1918 – чл. політ. к-ту, що підготував акт 1.11.1918, організовував передачу влади в Дрогобицькому пов. Від УНДП обраний секретарем УНРади, брав активну участь у об'єднанні ЗУНР і УНР та урочистому проголошенні Акта злуки 22.01.1919. 12.02–9.06.1919 – перший заст. держ. секретаря закорд. справ, представник уряду ЗОУНР на переговорах із місіями Антанти (ген. Бартелемі і ген. Боти) в справі перемир'я з Польщею, а також з рум. урядом щодо створення блоку Польща–ЗУНР–Румунія для б-би з більшовиками, однак безуспішно. Рум. війська, які раніше окупували Буковину, 24.05.1919 зайняли без опору 6 повітів ЗУНР: Коломийський, Снятинський, Косівський, Городенківський, Печеніжинський і Делятинський. 06–11.1919 – упов-

ВИТВИЦЬКИЙ
Степан Порфирівич

ВИШІВАНЮК
Микола

новажений із закорд. справ ЗУНР; 11.1919 – заст. голови дипломатичної місії Директорії УНР до Варшави, однак склав протест проти Варшав. договору (22.04.1920) і разом з кількома ін. членами місії покинув переговори. Деякий час керівник закорд. справ уряду ЗУНР в екзилі у Відні; 1921–23 – голова місій ЗУНР в Парижі й Лондоні, домагався від урядів цих країн визнання факту окупації Польщею тер-ї Сх. Галичини і відновлення її незалежності. Чл. галиц. делегації на міжнар. конф. в Генуї (04.1922).

1924–39 – громад. і політ. діяч УНДО в Дрогобичі, віце-бургомістр міста, очолював філії “Просвіти”, “Сільського господаря”, “Маслосоюзу”, працював у Союзі кооперативів, дбав про розвиток “Української захоронки”, Народного дому та ін. установ. 1935–39 – посол до польс. сейму, 1938 – заст. голови УНДО та УПР.

1939, із зайняттям Галичини більшовиками, залишив Дрогобич та емігрував на Захід. 1945 обраний заступником голови Центрального представництва укр. еміграції в Німеччині, один із засновників Української Нац. Ради (1948), Держ. центру УНР (існував з 1922) та заст. голови Ради. З 1949 – заст. голови Виконавчого органу (уряду) УНРади і кер. відомства закорд. справ, з 1951 також представник Виконавчого органу в США. 1954 обраний головою Виконавчого органу, відтак – Президентом УНР на еміграції. Д-р права, чл. НТШ.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на укр. цвинтарі Св. Андрія Первозваного в м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: Дрогобиччина – земля Івана Франка. НТШ. Український архів. Т. XXV. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1973; Дрогобиччина – земля Івана Франка. Збірник географічних, історичних, етнографічно-побутових матеріалів та мемуарів. Т. 4. Дрогобич, 1997; Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі. Філадельфія; К.; Вашингтон, 1993; ЕУ. Т. 1. Львів, 1993; Західно-Українська Народна Республіка. Документи і ма-

теріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постагі / гол. ред. ради Я. Ісаєвич. Львів, 2009; Український історик. Нью-Йорк, Торонто; К.; Мюнхен, 1995; *Швед* О. Степан Витвицький: громадсько-політична діяльність. Львів, 2010.

Іван Патер

ВИХАНСЬКИЙ Р.

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, поручник ГА. У період ЗУНР – командант 2-ї батареї 1-го гармат. полку 1-ї (УСС) бригади Золочів. коша.

Літ.: *Кучерук* В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Паска

ВИШІВАНЮК

Микола

(17.12.1893–03.05.1940) – військ. діяч, підхорунжий ГА. Н. у с. Раківчик (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії, яку закінчив з відзнакою (1914).

Під час ПСВ служив у 24-му піх. полку австр. армії. Закінчив старшин. школу піхоти в м. Єгерндорф (нині м. Крнов, Чехія). 1918 – учасник Листопадового чину в м. Коломия, справник при Коломийській ОВК. Після переходу ГА за Збруч був у “чотирикутнику смерті”, хворів на тиф.

Студент Таємного укр. ун-ту у Львові (1920). Навч. в учительській семінарії у м. Станиславів. Учитель співу в г-зії м. Люблін (1924). Навч. на філос. ф-ті Люблін. ун-ту. Голова буд. к-ту та хору в рідному селі.

П. у м. Люблін.

Літ.: *Кучерук* В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010.

Богдан Паска

ВИШКІЛ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ

– структурний підрозділ Легіону/полку УСС, осн. завдання якого полягало у військ. навчанні новобранців і тих вояків, які поверталися до стрілець. формації після хвороб і поранень. Спершу був складовою частиною коша УСС, який займався набором добровольців, їх обліком та опікою поранених і хворих стрільців, а від 11.1915 йому надано самостійного статусу. Взимку 1915/1916 з коша виділено всі сотні новобранців і з них створено окрему формацію – В. УСС із командантом та адміністрацією; пов'язаний з кошем лише госп. справами.

Один із перших старшин, хто фактово займався вишколом стрільців, був полковник кінноти австро-угор. армії Ї. Молік (чех за національністю), який претендував на посаду команданта Легіону УСС і перебував у його розташуванні до 10.1914. До 06.1915 вишколом новобранців керував сот. М. Волошин, після нього – от. В. Стафінняк. Наприкінці 1915 – в 01.1916 військ. навч. провадили у 2-х організаційно і чисельно однакових відділах, якими командували пор. Ї. Ванічек (чех) і чет. П. Гарасимів. 1916–18 В. УСС як окремий підрозділ очолювали от. М. Тарнавський (кін. 01.1916–07.1917), от.

Ф. Кікаль, підполк. К. Слюсарчук (2-га пол. 1917), от. Г. Коссак (1-ша пол. – серед. 1918), сот. О. Букшований (10.1918), чет. С. Краснопера (від кін. 10.1918). Духівником В. УСС служив о. А. Базилевич. Серед вишкільників відомі старшини: М. Баган, Д. Вітовський, М. Гаврилко, С. Глушко, Б. Гнатевич, М. Девоссер, А. Калинець, А. Кардаш, С. Навроцький, І. Нагайло, М. Никора, С. Никифоряк, Ж.-Б. Олексин, Л. Розенберг, М. Салдан, В. Старосольський та ін.

Військ. вишкіл тих УСС, які першими розпочали бойові дії, тривав лише кілька днів. Рос. війська, зайнявши Галичину, наступали в напрямку Угорщини, тому стрільці, хоч і не підготовлені, мусили ставати до 6-би. 10.09.1914 першою проти ворога виступила сотня В. Дідушка, яка, порівняно з ін. стрілець. підрозділами, була найбільш вишколеною. В її складі переважали студенти й учні середніх шкіл, члени довоєнних стрілець. т-в. Загалом 1914–16 військ. навч. в австро-угор. армії здійснювали застарілими методами, сліпо дотримуючись статутів та ігноруючи досвід новітньої війни. Підрозділи йшли на фронт після короткого, 2- чи 3-тижневого формального вишколу, який не забезпечував стрільцям достатньої підготовки до фронтової служби. Тому переважна частина вояків навчалася

Вишкіл УСС.
1-ша чета 33-ї сотні.
Посередині сидить командир сотні хор. М. Девоссер. Ліворуч від нього дес. Г. Щепанович, праворуч – дес. В. Касиян. м. Миколаїв, 26 червня 1917 р.

Вишкіл УСС. Вправи з ручними гранатами.
Дроговиже, 2 серпня 1917 р.

Похідна колона вишколу УСС у с. Веринь (нині Львівської обл.).
7 червня 1918 р.

Перегляд сотні у вишколі УСС.
Сидять: Г. КОССАК, М. ТАРНАВСЬКИЙ, В. СТАРОСОЛЬСЬКИЙ, Н.Н.
Стоять (зліва направо): С. РІПЕЦЬКИЙ, Д. ВІТОВСЬКИЙ, І. ДИГДАЛЕВИЧ,
В. ЧЕРЕВКО, М. КОНИК, І. КОССАК. Літо 1917 р.

воєнного ремесла та набиралася бойового досвіду на фронті.

З 06.1916, коли вишкільну справу австро-угорського 25-го корпусу, до складу якого належали УСС, перебрало командування Пд. нім. армії, австр. с-му військ. навч. змінили на німецьку (чи власне пруську). Щоденне інтенсивне 6–7-годинне навчання тривало 6–8 тижнів. Від 01.1917 інструкторами були німці – по одному старшині та до трьох підстаршин на кожну сотню. Вони змушені були вивчити укр. команду і послуговуватися нею під час навч. стрільців, котрі вимагали провадити заняття рідною мовою.

З 06.1917 нім. фахівців замінили стрілецькі, котрі не лише опанували с-му нім. вишколу, а й намагалися її застосовувати творчо. Навч. програма враховувала найновіші здобутки війни та охоплювала всі необхідні дисципліни військ. науки: екіпірування, вправи з карабіном і багнетом, бойові стрільби, вправи з ручними гранатами, ножем і саперною лопаткою, протигазовий захист, сторожову, окопну та похідну служби, буд-во укріплень тощо. Вишкіл здійснювали в невеликих групах. Осн. метод навч. – індивідуальний, спрямований на підготовку сповненого послуху витривалого стрільця, здатного самостійно ухвалювати рішення. Практикували також взаємне навч., один одного, що виробляло в стрільців почуття спостережливості, впевненості, здатність до командування. Потім відбувалися навч. у сотнях і куренях. Відповідно до найновішого досвіду наступальної тактики, в кожній сотні вишколювали окремий пробойовий (штурмовий) відділ. Загалом нім. метода враховувала найменші деталі вишколу, в т. ч. поведінку стрільця на службі й поза нею, його зовн. вигляд, вояцьку поставу, стан спорядження, точність виконання наказів та якість дисципліни.

Навч. процес сотень закінчувався ретельною перевіркою їхньої бойової здатності, яку здійснював особисто командант Вишкільної групи Пд. армії підполк. принц О. Гогенцоллерн – син імператора Німеччини Вільгельма II.

Він розпитував і переглядав кожного вояка окремо. Стрільців шикували до перегляду не лавою, як це практикували австр. офіцери, а на відстані кількох метрів один від одного. Після позитивного оцінювання боєздатності сотень їх або відправляли на фронт, або залишали у В. УСС, об'єднували в курені; вони творили запас фронту, доки там не виникне потреби поповнення бойових частин. Якщо наслідки оцінювання боєздатності сотні були незадовільними, її змушували проходити навч. повторно. Таких випадків у В. УСС не було. Навпаки, в 07.1918 одна зі стрілец. сотень була показовою для австр. вишкільних осередків, розташованих поблизу м. Єлисаветград (нині м. Кропивницький). Восени того ж року інструктори-вишкільники Легіону УСС на чолі з пор. Б. Гнатевичем передавали свої знання і досвід Окремому загонowi Січових стрільців, що тоді формувався у м. Біла Церква (нині Київ. обл.).

У різні періоди особовий склад В. УСС нараховував 300–3000 осіб. Загалом військ. навч. пройшли від 4,5 тис. до 7 тис. стрільців. Орг-ція вишкільних підрозділів зоставалася такою ж, як на фронті, і вони в будь-який час могли трансформуватись у бойові. 27.10.1916 новосформовану у В. УСС Гуцул. сотню під проводом чет. М. Никорака відправили на фронт у Карпати, в околиці полонини Кирлібаби (нині в Румунії). У 03.1917 на фронт під с. Куропатники (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) відбули два перші вишколені курені під командуванням підполк. Ф. Кікаля. Під час перебування В. УСС на Єлисаветградщині з його сотень організували 2-й курінь польової формації УСС, командантом якого призначили пор. В. Старосольського. Однак через кілька днів австр. військ. командування, вважаючи стрільців за “небезпечних”, оскільки вони відстоювали власні нац. інтереси, наказало ліквідувати цей курінь.

В. УСС постійно перебував поблизу коша, що, своєю чергою, розташовувався в етапі 25-го корпусу австро-угор. армії, якому підлягав: з 11.1915 – у с. Свистільники (нині Світанок Рогатин.

р-ну Івано-Франк. обл.), від осені 1916 – у с. Розвадів, згодом місце його постою поширилося на села Верин, Надітичі та Рудники (нині всі Миколаїв. р-ну Львів. обл.). 7–13.06.1918 В. УСС виїхав до УНР, де, згідно з умовами Брестського мирного договору (1918), разом із союзними військами вже перебував Легіон УСС. Якийсь час вишкільники розташовувалися в Єлисаветграді, згодом перебралися до с. Грузьке (нині Кропивниц. р-ну Кіровоград. обл.). У 10.1918 частина В. УСС розташовувалась у м. Чернівці, ще дві його сотні (С. Іваницького й Р. Купчинського) приділено на допомогу прикордонній жандармерії і розміщено на буковин.-бессараб. пограниччі – в селах Добринівці, Чорнавка, Топорівці (нині Чернів. обл.). Після поч. нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ В. УСС як окремий бойовий підрозділ переїхав під Львів і став частиною ГА.

Для підготовки підстаршин і кандидатів на підстаршинські звання було створено 2-місячний підстаршин. курс у м-ку Розділ (нині смт Миколаїв. р-ну Львів. обл.). Підстаршини й досвідчені стрільці-фронтівники проходили спец. курси: скорострільні (кулеметні), мінометні, пробойові, протигазової служби, б-би зблизька (зброї, призначеної для враження противника на невеликій відстані) тощо. Старшинський склад легіону здобував знання на 2-місячних курсах під проводом нім. старшин у м. Трускавець (нині Львів. обл.). Поза планом нім. вишколу, від початку 1917 по кільканадцять підхорунжих і підстаршин УСС відбували систематичні заняття в школі запасних австр. старшин у м. Єгерндорф (нині м. Крнов, Чехія).

Незважаючи на те, що вишкільна наука була інтенсивною і складною, у стрільців залишався час для культ.-просвітницької праці, а також на відпочинок і розваги. Особливу увагу звертали на нац. виховання стрілец. молоді. Тому у В. УСС, поряд із наукою воєнного ремесла, діяли курси для неграмотних, окремі курси з історії та географії України, нім. мови, проводили бесіди на сусп.-політ. теми тощо. Виявом веселих та повних фантазій

**ВІДАЦЬКИЙ
Станіслав**

настроїв стрілецтва було заснування там т. зв. Лицарства залізної остроги для плекання товариської к-ри й формування х-ру на базі вояцького лицарства. Водночас сот. Д. Вітовський старався надавати цьому своєрідному орденіві політичного й ідеологічного спрямування. У В. УСС постало найбільше стрілецьке пісень, які творили М. Гайворонський, Р. Купчинський, Л. Лепкий та ін. Від літа 1916 сюди приділено оркестр УСС, який значною мірою спричинився до розвитку й популяризації стрілецької муз. творчості.

Важливим був зв'язок вишкільної формації з широкими колами громадськості. 28.10.1917 в місці постою В. УСС у Розвадові митрополит А. Шептицький посвятив прапор Легіону УСС. 1918 значну прихильність здобули вишкільники (а певною мірою і визвол. ідея, яку вони представляли) завдяки Шевченківському святу, організованому для мешканців с. Грузьке. Результатом такого насиченого життя було те, що після закінчення навч. з В. УСС виходили не лише добрі вояки, а й свідомі громадяни та переконані патріоти.

У В. УСС також реалізували важливі нац.-політ. ініціативи. Так, після проголошення УНР особовий склад В. УСС і коша 8–9.12.1917 відзначили цю радісну для всього укр. народу подію. Місця свого постою вони прикрасили нац. прапорами й транспарантами з написами "Хай живе Українська Народна Республіка!" та, щоби продемонструвати солідарність із Наддніпрян. Україною і підняти дух галиц. українства, після святкових зборів з оркестром і смолоскипами пройшли навколишніми селами Жидачівщини (нині Львів. обл.), де провели спільні з місц. нас. маніфестації та богослужіння.

24.10.1918 в Чернівцях, у розташуванні В. УСС, відбулися збори старшин УСС, на яких обговорили тодішнє становище Австро-Угорщини й політ. ситуацію. За результатами дискусій ухвалили резолюції, в яких зазначено, що безпосередньою метою нац. змагань є соборна, вільна, самостійна Укр. республіка. Також на зборах

ішлося про підготовку до збройного виступу. Учасники зборів висловилися за обрання командантом легіону сот. Д. Вітовського, якого підтримувало й стрілецьтво. Оскільки він мав відбутися до Львова, щоб очолити Центр. військ. к-т, на цю посаду обрали сот. О. Букшованого. Згаданим рішенням УСС розірвали навіть формальні зв'язки з австр. владою.

Діяльність В. УСС не лише зумовила перетворення військової формації на добірну бойову одиницю, спричинилася до формування когорти фахівців вишкільної справи, а й істотно визначала обличчя Легіону/полку УСС та сприяла зростанню його популярності серед укр. народу.

Лит.: Веринський Л. Вишкіл і Кіш над Дністром // Історичний календар-альманах Червоної Калини на 1929 р. Львів, 1929. С. 139–140; *Думін О.* Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914–1918. Львів, 1936. С. 217, 264, 265, 296, 297, 299–301; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Ріпецький С.* Українське Січове Стрільцтво: визвольна ідея і збройний чин. Нью-Йорк, 1956. С. 168–170, 185; *Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука.* Монреаль, 1955. С. 59, 75–83, 104, 123, 127–129, 165, 166.

Микола Лазарович

ВІДАЦЬКИЙ Станіслав

(Widacki Stanisław; 27.04.1883–1940)

– педагог, громад. діяч, польсь. військовик (підполк.), почесний громадянин м. Березани (1934), посол до сейму Речі Посполитої від м. Тернопіль. Н. у с. Баківці (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.). 1906 здобув освіту в г-зії м. Дрогобич (нині Львів. обл.). Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1906–07). Учителював мови та л-ри, історії у Терноп. держ. г-зії (1912).

Служив у польсь. збройних силах (1918); учасник боїв на Українському і Лит.-Білорус. фронтах (1919).

Від 1929 ком. 51-го піх. полку прикордонних стрільців у Березанях. Займався добродійністю, опікувався

сиротами. Бургомістр м. Тернопіль (16.04.1934–17.09.1939).

18.09.1939 ув'язнений у м. Тернопіль органами НКВС. 1940 перевезений до Києва, де розстріляний і похований у Биківнянських могилах на околиці міста.

Літ.: Голод Н., Мельничук Б. Відатський Станіслав // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 104; Кальбарчик С. Український катинський список // Історична Правда. 2011. 9 листопа. URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/11/9/61918/>.

Надія Голод, Микола Лазарович, Богдан Мельничук

ВІДЕНСЬКА ЗБІРНА СТАНІЦЯ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ засн. з ініціативи Є. Петрушевича 4.11.1918 на базі Збірної станиці Легіону УСС. Очолювали Д. Катамай і А. Варивода, зусиллями яких

ВІДЗНАКИ ВІЙСЬКОВИХ СТУПЕНІВ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ – знаки на однострої військовиків збройних сил ЗОУНР для позначення персональних ступенів. Встановлені Розпорядком ДСВС від 22.04.1919. Розміщувалися на обох рукавах польового мундира і шинелі на відстані 7–8 см від нижнього краю рукава. В.в.с.Г.а. рядових та підстаршин являли собою вузькі (6 мм) та широкі (15 мм) срібні пружки 120 мм завдовжки, що закінчувалися кутом. Старший стрілець, вістун та десятник – 1–3 вузькі пружки, старший десятник та підхорунжий – 1 широкий, булавний десятник – 1 широкий і 1 вузький. Для сотенних старшин встановлювалися пружки 6 мм завширшки і 120 мм завдовжки з розетками на кінцях діаметром 18 мм. Хорунжий – 1 шовковий пружок кольору однострою; четар, по-

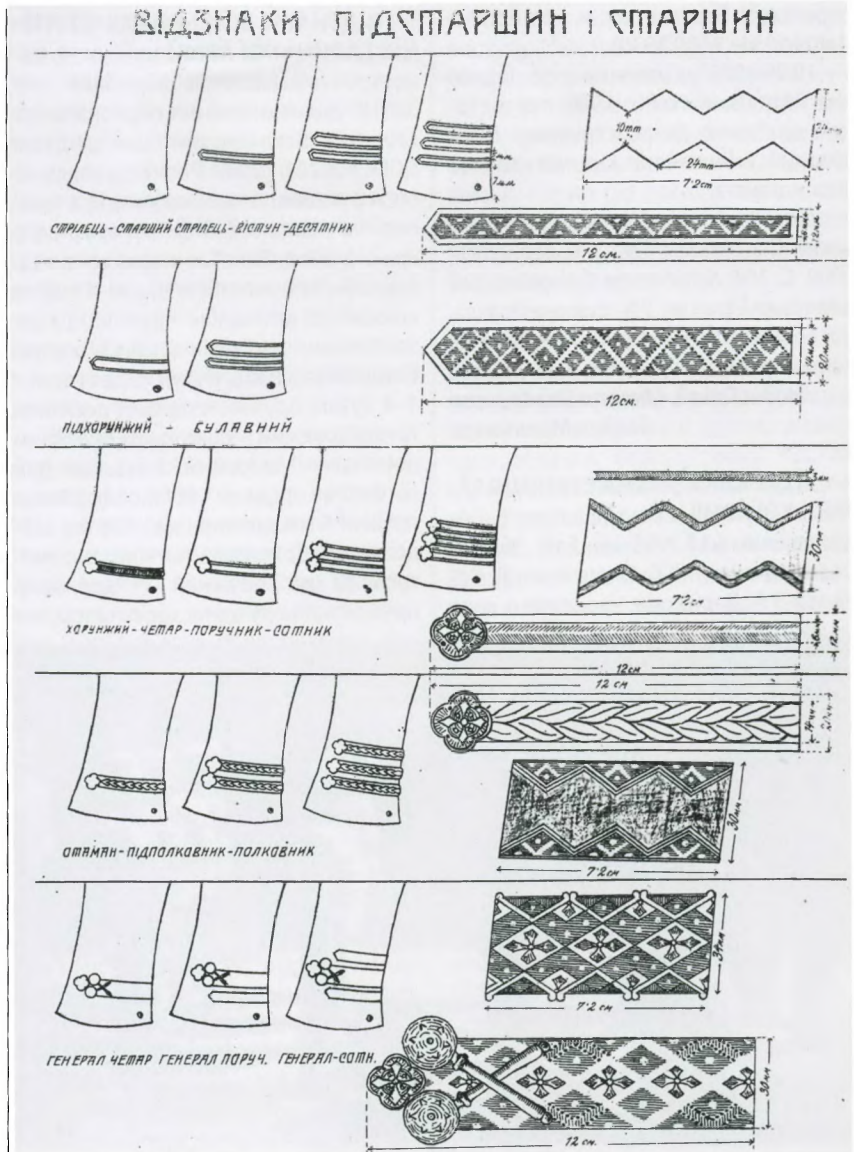
Віденська
Збірна станиця
Галицької армії

через Закарпаття до Стрия надходили військ. ешелонами сотні й курені, сформовані у Відні з числа старшин і стрільців, які поверталися з Італ. та Серб. фронтів і таборів військовополонених в Італії. Через В.з.с.Г.а. прибували добровольці – старшини австр. армії.

Літ.: Бемко В. Державний Секретаріат військових справ // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 426–428; Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія ЗУНР. Львів, 1995; Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998.

Микола Литвин

ручник, сотник – 1–3 золоті пружки. В.в.с.Г.а. полкових (булавних) старшин являли собою "плетінки" з 3-х золотих шнурів 14 мм завширшки і 120 мм завдовжки з розетками на кінцях. Отаман – 1 плетінка, підполковник – 2, полковник – 3. В.в.с.Г.а. від старшого стрільця до полковника включно розміщувалися на сукняних підкладках кольору роду зброї, що виступали на 3 мм (для полкових старшин на 2 мм) поза краї пружків, за винятком кінця, вшитого в шов рукава. Ступінь ген. четаря позначав срібний пружок 30 мм завширшки і 120 мм завдовжки із золотими схреще-

Офіційна таблиця відзнак військовиків збройних сил ЗОУНР

ними булавами і розеткою на кінці. Ген. поручник та ген. сотник, крім того, мали носити 1–2 пружки 15 мм завширшки, що закінчувалися кутом. Кольорових підкладок для пружків ген. старшин не передбачалося.

Наказом ч. 47 від 22.06.1919 стрільцям та підстаршинам фронтових частин дозволялося використовувати замість срібних нашивок білі. Наказом ч. 106 від 11.07.1919 дозволялося носити польові В.в.с.Г.а. із зеленого сукна на підкладках кольору роду зброї. Для старшин – пружки визначеної довжини з фігурним

закінченням у формі зірки (у хорунжого без закінчення). Для підстаршин – пружки такої ж форми, як і раніше, але наполовину коротші. Розпорядком Диктатора від 18.08.1919 для В.в.с.Г.а. генералів встановлено підкладки зі шкарлатно-червоного сукна, що виступали на 3 мм поза краї пружків. В.в.с.Г.а. старшин, приділених до Ген. штабу, отримали додатковий кант малинового сукна 2 мм завширшки. Після перетворення УГА на ЧУГА наказом Червоном Галиц. військам від 28.02.1920 носіння В.в.с.Г.а. було скасовано.

Пропозиції команди 1-го Галицького корпусу щодо спрощення відзнак, на основі яких було видано Наказ військам від 11.07.1919 ч. 106

Досвід збройних сил ЗОУНР у сфері В.в.с.Г.а. справив значний вплив на знанні розрізнення військ. звань військовиків сучасних Збройних сил України – запозичено орнаменти з пружків рядових та підстаршин, а також “плетінку” полкових старшин.

Літ.: Лужнев О. Нові знаки розрізнення військових звань військовиків Збройних Сил України // Знак. 2017. Ч. 71. С. 9–10; Пінак Є., Чмир М. Військо Української революції 1917–1921 років. Х., 2017; Чмир М., Пінак Є., Музичук С. Галицька Армія, 1918–1920. Рівне, 2008.

Микола Чмир

ВІДЗНАКИ ТА НАГОРОДИ ЗУНР-ЗОУНР І УГА – нагородні знаки, встановлені урядом ЗУНР та командуванням ГА для активних учасників нац. визвол. б-би 1918–19.

Військ. відзнака **“За обняття Львова у владу Української Держави”**. УНРада 5.11.1918 в умовах збройної б-би з поляками у Львові встановила найвищу військ. відзнаку “За обняття Львова у владу Української Держави”. У своєму зверненні УНРада заявила, що відзнака призначена для кожного укр. вояка. Через розгортання польс.-укр. війни та відступ укр.

війська зі Львова ідея відзначення не була втілена на практиці.

Орден **“Оборонців Львова”**. Ідею найвищої військ. відзнаки ЗУНР розвинув у своєму проекті полк. Микола Маринович. Проект передбачав встановлення ордена **“Оборонців Львова”** у 3-х ступенях (“клясах”) як найвищого відзначення укр. армії для військ. та цивільних осіб. Ідею та зображення 3-х ступенів ордена виконав поручник УСС Іван Іванець. Орденський знак мав вигляд широкораменного хреста, покритого емаллю блакитного кольору, розташованого на тлі зірки з 8 променями. Промені зірки стилізовані під калинове листя, оздоблені діамантами й рубінами. З-під кінців хреста виступали два античні мечі з руків’ями, прикрашеними рубінами. В осередку хреста – медальйон із золотим тризубом посередині, супроводжений датою “1–21. XI 1918”, оточений написом золотими літерами **“Оборонці Львова”** на фоні кругової смужки, покритої емаллю малинового кольору. Верхнє рамено хреста вінчав герб Львова у щиті із золотою королівською короною із сапфірами. На орденському знакові, призначеному для нагородження цивільних осіб, зображення мечів не було. Орденська стрічка мала бути малинового кольору з блакитним обрамленням на краях. Проект встановлення ордена **“Оборонців Львова”** не був реалізований, а окремі елементи його форми поклали пізніше в основу т. зв. Хреста Симона Петлюри.

30.04.1919 РДС устновила ряд відзнак та нагород для військових і цивільних діячів ЗОУНР: 1) відзнакою **“Тризуб з вінцем”** у 4-х ступенях, мали нагороджувати старшин, підстаршин і рядових вояків за хоробрість, спритність, самовідданість та витривалість у бою; 2) відзнакою **Медаль Тризуба** в 4-х ступенях нагороджували військових і цивільних громадян за сумлінне виконання обов’язків; 3) відзнакою **“Оружний Тризуб”** мали нагороджувати старшин, підстаршин і рядових вояків за виявлену особисту хоробрість у бою проти ворога, що позитивно вплинуло на бойовий дух побратимів.

Відзнаку **“Оружний Тризуб”** мали носити як привіску – при зброї, на рукояті шаблі чи при багнеті; 4) відзнаку **Хрест участництва** повинні були отримати всі громадяни ЗОУНР, причетні до оборони укр. незалежності в 1918–19; 5) відзнакою **Медаль за труд** мали нагороджувати за сумлінне виконання обов’язків на держ. службі. Нагороджений **“Тризубом з вінцем”** 1-го ступеня отримував одноразову грошову винагороду в розмірі 2000 грн, 2-го ступеня – 1000 грн, 3-го ступеня – 200 грн, 4-го – 100 грн. При нагородженні особи **“Тризубом з вінцем”** більше одного разу грошова нагорода виплачувалася щоразу. Нагородження **“Оружним Тризубом”**, **Медаллю за труд** та **Хрестом участництва** не супроводжувалося грошовою винагородою. Кожний нагороджений мав отримати грамоту та посвідчення (**“віказку”**), що підтверджували право носити відзначення.

Полеглих на полі бою або померлих від отриманих поранень нагороджували за тими ж умовами, що й живих. Грамоту, відзнаки та грошову винагороду мали вручати юрид. спадкоємцям померлого. Рішення про нагороду **“Тризубом з вінцем”** і **“Оружним Тризубом”** приймали безпосередні командири підрозділів і подавали відповідні заяви вищому командуванню. У письмовому поданні на нагородження рядових та підстаршин мав бути точний опис підставового вчинку військовослужбовця, а також пропозиція щодо ступеня відзнаки. Перевірені командирами куренів або полків документи надсилали до РДС ЗОУНР. Для розгляду і затвердження відповідних подань при уряді планували створити спец. комісії: одна для нагородження рядових і підстаршин, друга – для відзначення старшин. складу. Передбачалося насамперед нагородити найвищими військ. нагородами 50 офіцерів, які б утворили Нагородну раду.

Диктатор ЗУНР Є. Петрушевич 3.07.1919 затвердив розпорядження РДС про встановлення відзначень **“Тризуб з вінцем”**, **Медаль Тризуба**, **Хрест участництва** та **“Оружний Тризуб”**. Роботу з нагородження від-

знаками старшин мав здійснювати створений при НКГА Перший відділ; нагородження підстаршин та рядових доручалося організувати спец. відділам при штабах армійських бригад. Відповідні документи – розпорядження РДС та інструкції (“Приміри до відзначень”) надіслали до штабів бригад.

У період польсь.-укр. війни у Сх. Галичині запроваджено окремі відзнаки для поранених, зроблені з кольорових стрічок, за аналогом відповідних відзнак в УСС австр. доби. Пізніше запроєктовано спец. **Медалі для ранених** 5-ти ступенів (“кляс”) – відповідно до кількості поранень вояка. Встановлені **Хрести для духовників** (капеланів) ГА, які за зовн. виглядом були подібні до проекту ордена “Оборонців Львова”. **Відзначення для санітарної служби** мали виготовлятися у вигляді листків “Червоної каліни” з ягодами рубінового кольору.

В умовах відступу ГА з тер-ї ЗОУНР за Збруч і її б-би з більшовиками на Наддніпрянщині встановлені відзнаки не були впроваджені на практиці. Виготовлення нагородних знаків у Відні спершу зіткнулося з труднощами тех. х-ру, а в умовах відступу уряду і війська з укр. теренів було припинене. Проте описи проектів відзнак та розроблені процедури нагороджень є важливою віхою історії укр. нагород.

Пропам’ятна відзнака УГА. У 08.1928 генерали УГА – А. Кравс, В. Курманович, М. Омелянович-Павленко, М. Тарнавський та полк. Є. Коновалець з нагоди 10-ліття утворення ЗУНР і ГА затвердили статут “Пропам’ятної Воєнної відзнаки УГА” й утворили спец. Колегію старшин та їх заступників, якій доручили займатися виготовленням і розподілом “Пропам’ятних відзнак УГА”. Право на відзнаку для військових отримали всі старшини, підстаршини та рядові ГА. Відзнака для цивільних призначалася тим укр. активістам, які не служили в ГА, але зазнали переслідувань польсь. владою за участь у держ. буд-ві ЗУНР. Відзнаки було виготовлено влітку 1928 у Відні й з нагоди святкування 10-літнього ювілею Листопадового чину, після панахиди в

церкві Св. Варвари, ген. А. Кравс уперше нагородив відзнаками ветеранів УГА – мешканців австр. столиці. Перед панахидою у церкві було відкрито меморіальну таблицю для вшанування пам’яті полеглих учасників визвол. змагань і прикріплено на ній Пропам’ятну відзнаку УГА за № 1.

Після ДСВ таблицю заслонили, медаль приховали. Лише під час листопадової панахиди 1957 таблицю знову відкрили й заново прикріпили медаль. Від 1928 Колегія старшин вручала Пропам’ятну відзнаку всім ветеранам УГА в еміграції. М. Омелянович-Павленко 1949 своїм наказом доповнив склад Колегії старшин на підставі § 3 статуту “Пропам’ятної воєнної відзнаки УГА”. Стрічка відзнаки блакитного кольору з жовтими смужками по краях.

Літ.: Битинський М. Українські військові відзначення // Вісті Комбатанта. 1988. Ч. 3. С. 44–45; Державний секретаріат Ч. 1130/19. Установа відзначень. Розпоряд з дня 30 квітня 1919. Камянець на Под., 1919; *Климкевич Р.-О.* Відзначення УГА // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 261–268; Пропам’ятна Відзнака УГА // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 627–628; *Семотюк Я.* Українські військові нагороди. Торонто, 2004. С. 16; Українська фалеристика. 3 історії нагородної спадщини. Кн. 1. К., 2004. С. 58–61, 66–71; Українські Вояки! // Діло. 1918. 6 падолиста (24 жовт. ст. ст.). Ч. 253. С. 1.

Олег Павлишин

ВІДОНЯК

Іван

(17.02.1894–1977) – композитор, диригент, військовик, культ.-просвітницький діяч. Н. у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.). Навч. у Станиславів. учительській семінарії (1912–14), відвідував муз. студію Д. Січинського.

Служив в австр. армії. У чині хорунжого воював у лавах УГА. Був інтернований польсь. владою.

Після повернення до Калуша 1923 заснував читальні “Просвіти” в селах Калущини. Керував хорами в Калуші (з 1953), селах Підгірки, Студінка, Мис-

ВІЗНЮРА
Микола

лів. Пробирав власні сили в церк. малярстві. Його іменем названо одну з вулиць Калуша.

П. у м. Калуш.

Лит.: *Козум М. С.* Калушина: Люди і долі. Біографічний довідник. Калуш, 1996. С. 28; *Його ж.* Осип Янович // Калушина в іменах. Біографічний довідник. Дрогобич, 1999. С. 35.

Іван Тумів

ВІЗНЮРА Микола

(27.02.1897–06.04.1982) – поручник УГА, фермер, громад. діяч. Н. у с. Чорнокінці (нині с. Великі Чорнокінці Чортків. р-ну Терноп. обл.). Здобув освіту в г-зії м. Тернопіль.

Від 1918 – доброволець ГА, учасник польс.-укр. війни 1918–19. Навч. у Львів. політехніці.

1926 прибув до Канади. 2 р. працював у м. Еґрімонт (пров. Альберта). Купивши землю, поселився на фермі неподалік від оселі Торґилд, Алта. Голова шкільної ради (1945), діяльний в укр. громад. орг-ціях. Автор спогадів та ін. публікацій.

П. у Торґилді (пров. Альберта, Канада). Похований у м. Едмонтон.

Лит.: *Довгошия П., Уніят В., Федечко М.* Великі Чорнокінці // Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 3. Тернопіль, 2014. С. 458–461; *Мельничук Б.* Візньора Микола // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 105.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ВІЙСЬКОВА КАНЦЕЛЯРІЯ ДИКТАТОРА – структурний підрозділ органу диктатури Є. Петрушевича влітку 1919 – навесні 1923. Внаслідок проголошення 9.06.1919 диктатури, функції ДСВС розділили НКГА і Диктатор Є. Петрушевич. Диктатор отримав право призначати начального вождя та начальника Штабу ГА; вирішував питання військ. дій та їх координації з ДА УНР; за поданням НКГА призначав старшин і присвоював їм військ. звання; виконував найвищу судову владу над військом; затверджував вироки військ. судів та вершив право амністії; сприяв матеріальному забезпеченню ГА; ви-

значав напрями військ. освіти та пропаганди в ГА, якими керували пресові квартири при НКГА і при командуванні корпусів. Названі функції Диктатор виконував за допомогою В.к.Д., яка складалася з начальника, референтів, офіцерів та підстаршин референтур, рахункового та письменничого відділів, радіостанції, ад'ютантів та команданта булавної сотні. Начальники В.к.Д.: підполк. К. Долежал (06–08 та 11.1919) та полк. С. Чмелик (08–10.1919). Референти В.к.Д. влітку–восени 1919: сот. Е. Радик (персональні справи), от. Я. Селезінка (інтендатура), от. І. Дичка (нар. сторожа), сотник-суддя Є. Файгель (військ. судівництво), сот. В. Геринович (освіта і пропаганда). Командант письменничого відділу – чет. І. Боберський, булавної сотні – сот. А. Укарма, радіостанції – чет. Н. Гаморак. Ад'ютанти Диктатора – сот. В. Тимцюрак та хор. З. Кулицький. Розпорядки Диктатора та списки іменувань особового складу ГА публікував “Вістник Українського Війська” (Кам'янець на Поділлі, 1919). Безпеку та охорону Диктатора та В.к.Д. спільно забезпечували референтура народної сторожі (військ. жандармерії) та булавна сотня. Канцелярії референтур влітку–восени 1919 розташувалися у різних будівлях Кам'янця на Поділлі. Поряд із кабінетами Диктатора в крилі єпископського палацу були розміщені його ад'ютанти, військ. охорона, 3 референти (персональних справ, інтендатури та нар. сторожі), канцелярійні працівники з друкарськими машинками.

Проти ночі 16.11.1919, під загрозою зайняття Кам'янця на Поділлі польс. військами, Диктатор з ад'ютантом, начальником В.к.Д. та 4-ма референтами виїхав з міста в напрямку до Жванця, а звідти через Румунію до Відня. Перед від'їздом Є. Петрушевич наказав ген. М. Гембачеву перевезти В.к.Д. з частиною архіву, персоналом, майном і булавною сотнею разом з галиц. залогою Кам'янця в розпорядження НКГА. Протягом 11.1919–02.1920 всі рухалися за маршрутом Бар–Вінниця–ст. Кодима–Вапнярка–Рибниця над Дністром. 14.02.1920 вагон з персоналом В.к.Д.

прибув до місця осідку Начальної команди (м. Балта). Тут В.к.Д. розкомплектували, її персонал поділили поміж різними установами Начальної команди та УГА.

В.к.Д. відновила свою діяльність на еміграції у Відні, на підставі розпорядку Є. Петрушевича "Про організацію Уряду для виконання Державної Влади в Західно-Українській Народній Республіці в часі тривання повновластей Диктатора" від 25.07.1920, увійшовши до складу уряду як окремий відділ.

Сфера компетенцій В.к.Д. 1920–23: персональні справи особового складу ГА на еміграції; платня та матеріальна підтримка укр. офіцерів і рядових; контакти з урядом ЧСР щодо умов утримання інтернованих частин ГА в цій країні; збройні акції укр. військ. підпілля в окупованій Польщею Сх. Галичині, координація діяльності УВО.

Персонал В.к.Д. у Відні: от. Я. Селезінка (заст. нач., з 1.11.1920 – нач.), от. Ф. Льонер, сот. Е. Радик та сот. І. Николин (звільнений 31.12.1922), сотник-суддя Є. Файгель, старший дес. Д. Фотій, стрільці М. Лозінський та Ю. Багрич. Є. Селезінка брав участь у засіданні Колегії уповноважених Диктатора, інформував уряд про ситуацію у таборі інтернованих на підставі звітів військ. відпоручника Диктатора в Празі, готував проекти розпоряджень Диктатора з військ. питань.

В.к.Д. припинила свою діяльність улітку 1923, синхронно з КУД.

Лит.: Сохоцький І. Військова канцелярія Диктатора // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 136–138; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 295, 307.

Олег Павлишин

ВІЙСКОВЕ БУДІВНИЦТВО ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. Розпочалося від перших днів польс.-укр. війни в 11.1918. Поза Львовом групи регулярних і напівпартизан. загонів ("Сокаль", "Угнів", "Яворів", "Старе село", "Схід", "Старий Самбір", "Рудки", "Щирець", "Наварія", "Крукенич") фор-

мувалися стихійно, утворивши майже 400-кілометровий фронт.

8.11.1918 ств. вище командування армії – НКГА, 15.11 оголошено мобілізацію всіх чоловіків віком 18–35 р., а також розпорядок ДСВС про військ.-територ. поділ ЗУНР на 3 обласні, 12 округних і 60 повітов. військ. команд, на які було покладено завдання мобілізації і вишколу новобранців, формування бойових частин і підрозділів для фронту; орг-ції підготовки старшинських і підстаршин. кадрів у створених навч. стр-рах; забезпечення правопорядку в заплілі. Відповідно оголошено стр-ру і штати вказаних команд (на зразок сучасних військкоматів).

ОВК включали управління (командант, його заст., нач. штабу, референти і військ. священик), а також військ. стр-ри. Головним з них був кіш – запасний курінь піхоти, який кілька тижнів вишколював новобранців і формував для фронту маршові сотні. Запасний гармат. полк готував артилеристів, формував і укомплектовував гарматами батареї. При деяких ОВК ств. старшин. школи піхоти, кінноти та артилерії, зв'язку та інженерні. У 06.1919 розгорнулося формування 2-х нових корпусів. У складі НКГА ств. Опер. штаб для кер-ва бойовими діями.

У результаті нової реорг-ції НКГА стала гнучкішою і відповідала вимогам війни. Військ. буд-во було важливою складовою процесу державотворення ЗУНР.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Т. 1–5. Документи і матеріали / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–13; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Крезуб А.* Нариси історії українсько-польської війни 1918–1919 рр. Львів, 1933; *Кузьма О.* Листопадові дні 1918 р. Львів, 1931; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Литвин М.* Проект "Україна". Галичина

в Українській революції 1917–1921 рр. Харків, 2015; *Його ж.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Макарчук С. А.* Українська республіка галичан. Нариси про ЗУНР. Львів, 1997; *Ортинський В. П.* Силові структури Західно-Української Народної Республіки. Львів, 2004; *Ткачук П. П.* Сухопутні війська України доби революції 1917–1921. Львів, 2009.

Микола Литвин, Павло Ткачук

ВІЛЬГЕЛЬМ II

(Friedrich Wilhelm Victor Albert; 27.01.1859–04.06.1941) – останній нім. імператор. Н. в м. Берлін у сім'ї принца, згодом імператора, Фрідріха

Пруського і Вікторії Британської. Двоюрідний брат короля Великої Британії Георга V та рос. імператриці Олександри Федорівни. Інвалід дитинства. 1869 – лейтенант гвардійського полку. Виховувався в умовах жорсткої дисципліни. Навч. у звичайній Берлін. г-зії без жодних поблажок (завершив студії 1877).

19.02.1877 обер-лейтенант на військ. службі.

10.1877–07.1879 – навч. в Боннському ун-ті. Повернувся на військ. службу. 22.03.1880 – капітан. 1881 одружився з Августою-Вікторією, донькою герцога Шлезвіг-Гольштейнського.

3 15.06.1888 – кайзер Нім. імперії. 1890 відправив у відставку канцлера О. Бісмарка. У внутр. політиці опирався на великий капітал, grosbauерів (поміщиків) та армію. Сприяв посиленню нім. пром-ті, підпорядковував її інтересам армії та флоту.

Боровся за перерозподіл світової колоніальної с-ми. Активний творець і учасник Троїстого союзу. Підтримував експансію Австро-Угорщини на Балканах. Один з ініціаторів ПСВ. Прагнув загарбання укр. земель., планував розділити їх на сфери впливу з Австро-Угорщиною.

У 01.1918 наполог на укладенні мирного договору з УНР. 1.02.1918 визнав незалежність УНР. Уклав з УНР Брестський мирн. договір. Прагнув, за рахунок експлуатації укр. земель (продовольство, залізна руда, вугілля) урятувати Німеччину від поразки у війні. Сприяв перевороту П. Скоропадського 29.04.1918.

2.06.1918 офіційно визнав УД гетьмана П. Скоропадського. 6.09.1918 вів з ним переговори. В умовах поразки Німеччини і початку в ній революції не зміг надати П. Скоропадському допомоги в б-бі з Директорією УНР.

9.11.1918 емігрував до Нідерландів. 28.11.1918 зрікся престолу. Виступав проти А. Гітлера. З окупацією Німеччиною Нідерландів перебував під домашнім арештом. Усе майно було конфісковано.

П. у маєтку Доорн поблизу м. Утрехт (Нідерланди). Залишив мемуари.

Літ.: Вильгельм II. События и люди 1878–1918. Минск, 2003; *Гавриленко О. А., Логвиненко І. А.* Гетьманський переворот 29 квітня 1918 р.: причини та наслідки // Актуальні проблеми юридичної науки у дослідженнях вчених: науково-практичний збірник. К., 2000. № 3. С. 2–10; *Гай-Нижник П.* Створення Власної адміністрації Гетьмана Павла Скоропадського у 1918 році // Київська старовина. 2000. № 1. С. 80–86; *Макдоно Дж.* Последний кайзер. Вильгельм Неистовый. М., 2004; *Скоропадський П.* Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. К.; Філадельфія, 1995.

Микола Вітенко

ВІЛЬНОДУМНИЙ СОЮЗ – міжнац. політ. об'єднання депутатів Буковинського сейму. Ств. 1903 за домовленістю між укр. депутатом М. Васильком, лідером рум. демократ. партії А. Ончулом та єврейс. депутатом Б. Штраухером. В.с. одразу задекларував прагнення провести радикальні реформи на Буковині з метою демократизації сусп.-політ. відносин у краї. Поступово до В.с. долучилися ін. політики: С. Смаль-Стоцький, Є. Пігуляк, Т. Левицький, Ф. Лупу. Офіційно про створення нового об'єднання було оголошено на поч. роботи сесії Буковин. сейму 19.09.1903.

Під час виборів до Буковин. сейму 1904 прихильники В.с., до яких долучилася ще й частина нім. депутатів, одержали повну перемогу, забезпечивши собі 17 місць із 31 в сеймі. В.с. виступив з ініціативою цілої низки перетворень, зокр.: виборчої реформи і реорганізації Буковин. сейму, врегулювання учительської платні, реформування громад. управління і ліквідації двірських обшарів, організації нац. шкіл, утворення крайового банку та санації крайових фінансів.

В.с. розпався 1905 через внутр. суперечності. Однак запропоновані ним проекти реформ поступово ухвалював Буковин. сейм. Найбільш відомі – реформа Буковин. сейму та виборчого закону до нього за нац. куріями (т. зв. Буковинська злагода) і реорганізація управління сільс. громадами.

Літ.: Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці, 1999.

Олександр Добржанський

ВІЛЬСОН

Томас-Вудро

(Wilson Thomas Woodrow; 28.12.1856–03.02.1924) – 28-й Президент США (1913–21) від Демократ. партії. Н. в м. Стентон (шт. Вірджинія). Вищу освіту здобув у Принстон. ун-ті (1879); 1890–1902 – проф., 1902–10 – ректор цього ун-ту. 1910–12 – губернатор шт. Нью-Джерсі. 1912 переміг на президент. виборах.

1913–14 здійснив низку заходів, спрямованих на демократизацію політ. життя і реформування економіки. Знижено митні тарифи, розширено держ. підтримку фермерів, запроваджено прогресивний податок на прибуток, створено Мін-во праці, обмежено працю дітей, засновано Федеральну резервну с-му, яка сприяла забезпеченню зростання економіки США.

Проголосивши 3.08.1914 нейтралітет США у ПСВ, дав змогу США за рахунок поставок товарів країнам-учасницям війни швидко наростити пром.-аграрний потенціал, стати світовим кредитором. 1916, будучи вдруге обраний президентом, В. оновив амер. зовн.-політ. доктрину: амер. месіанізм трактував як право “захистити демократію” в усьому світі тощо. США виступали проти старої с-ми колоніалізму, за досягнення політ. цілей цивілізованими екон. засобами; включаючи до зовн.-політ. гасел підтримку нац. прагнень народів, закликали до роззброєння і проти “таємної дипломатії”. Натомість, прагнучи мати роль арбітра в збройн. протистоянні Антанти і д-в Четверного союзу, В. діяльно розробляв програму повоеєного врегулювання. Після оголошення 2.04.1917 війни Німеччині США, однак, не приєдналися до Антанти, заявивши, що виступають на її боці як “асоційована д-ва”. Це дало змогу В. проводити окрему дипломатичну лінію, одним з пріоритетних напрямів якої було ство-

ВІНДИК
Северин

рення міжнар. орг-ції для забезпечення миру, що згодом трансформувалася у проект Ліги Націй. "14 пунктів" В., оголошені 8.01.1918, становили "програму миру" та повоєнного міжнар. устрою.

Статус України для В. не входив до переліку пріоритетних міжнар. проблем, розв'язання яких передбачали "14 пунктів". "Коментарі", складені в 10.1918 до мирн. програми, згадували про українців лише в роз'ясненнях до тих пунктів, що стосувалися майбутнього Росії, Австро-Угорщини та Польщі. Фактично "Пункти" В. дали змогу учасникам Паризької мирн. конф. 1919–20 та представникам США не зважати на інтереси України. Політика В. щодо Росії згодом вилася в участь США в антирад. інтервенції. У здійсненні ін. напрямів у політиці В. не домогся порозуміння зі своїми партнерами – Ж. Клемансо і Д. Ллойд Джорджем. Йому також не вдалося досягти консенсусу у власній команді та перебороти зростання незадоволення в Конгресі США. Одним з небагатьох досягнень В., зафіксованих у Версальському мирн. договорі 1919, було включення до нього Статуту Ліги Націй, але це стало причиною того, що Сенат не ратифікував договір з Німеччиною.

Розсварений зі своїми соратниками, В. не виявляв помітної активності в останній рік президентства й зовсім припинив публічну діяльність після виходу на пенсію.

П. у м. Вашингтон.

Літ.: Камінський Є., Дашкевич А. Політика США щодо України. К., 1998; Симоненко Р. Г. Вільсон Вудро // ЕУ. Т. 1. К., 2003; Уткін А. І. Дипломатия Вудро Вильсона. М., 1997; Шушківський А. І. Вільсон Вудро // ЕСУ. Т. 4. К., 2005.

Олексій Лупандін

ВІЛЬЧІНСЬКИЙ О.

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, сотник ГА. Прибув з м. Єлисаветград (нині м. Кропивницький) до ЗУНР на допомогу у війні з поляками. У 02.1919 відправлений на чолі загону кінноти (80 осіб) на Лемківщину. Комендант с. Тісна (нині с. Чісна, Польща). Поповнював свій загін жителями надсянських сіл.

Подальша доля невідома.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ВІНДИК

Северин

(26.09.1897–30.09.1963) – громад.-політ. діяч, підхорунжий. Н. у м. Кути (нині смт Косів, р-ну Івано-Франк. обл.). Доброволець Легіону УСС. Учасник визвол. змагань у Галичині й Наддніпрянщині 1914–23. Згодом – чл. УВО.

1927 емігрував до Канади. Діяльний у громад. праці. Активіст осередків УСГ, УНО, ОУН, Укр. відділу Канадського легіону, Укр. кредитних спілок та ін. укр. орг-цій. Співорганізатор газ. "Новий шлях" та Одноцентрового фонду (згодом Укр. визвол. фонд), який створили 1935 з метою щоденного збору коштів його членами і прихильниками в розмірі 1 цента для допомоги націоналістичним угрупованням в Україні. Як голова Крайового к-ту Укр. визвол. (одноцентрового) фонду активізував і популяризував його діяльність. Опікувався газ. "Українське слово" в Парижі, організував позичкову акцію на модернізацію її друкарні, гарантуючи повернення позик власним маєтком.

П. від серцевого нападу в м. Торонто (Канада), де й похований 5.10.1963 на цвинтарі "Гори Надії".

Літ.: За честь, за славу, за народ! : зб. на золотий ювілей Української стрілецької громади в Канаді 1928–1978 / за ред. З. Книша. Торонто, 1978. С. 522–523; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Помер С. Віндик // Вільне слово : укр. тижневик (Канада). 1963. 12 жовт.

Микола Лазарович

ВІНЦЕНЗ

Станіслав

(30.11.1888–28.01.1971) – польсь. письменник, філолог, філософ, перекладач, вільно володів 14 мовами. Н. у сім'ї дрібного поміщика і водночас інж.-наф-

товика Ф. Вінченза в с. Слобода-Рунгурська (нині с. Слобода Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії (1898–1906) і Віден. ун-ті (1906–14), де захистив роботу “Вплив Гегеля на філософію релігії Фойєрбаха” (1914).

Підхорунжий 24-го піх. полку австр. армії, учасник ПСВ (1915–18). Воював на Сх. фронті біля Галича, в Італії. Через хворобу переведений на кадрову службу. 1918 – ад’ютант штаб-квартири Будинку інвалідів у Львові. 1919 добровільно вступив до польсь. війська. Викл. військ. школи в м. Модлін. Учасник польсь.-рад. війни (1919–20). Виступав за польсь.-укр. союз проти Росії.

1922 демобілізований. Проживав у Варшаві. Прихильник Ю. Пілсудського. Ред. варшав. час. “Дрога”. Діяч прометеївського руху, чл. ПСЛ-Визволення. Прихильник польсь.-укр. порозуміння. Співпрацював з УРП. Знайомий з І. Франком, на честь якого 1936 в Слободі-Рунгурській спорудив пам’ятник, написав спогади. Про події 1918–23 в Галичині В. писав: “... я не брав участі ані в обороні Львова, ані пізніше в польсько-українському протистоянні, ані в його фазі гарячій, ані холодній. Я приятелював із людьми по обидві сторони «фронту», адже то були мої друзі, часом родичі, близькі”.

У 09.1939 повернувся до Слободи. 10.1939 – заарештований НКВС. Ув’язнений у м. Станіслав. У 02.1940 звільнений після втручання укр. письменників І. Ле та П. Панча.

26.05.1940 разом з родиною переїхав до Угорщини, де задіяний у порятунку євреїв. Внесений до “праведників світу”. 1946 емігрував до Франції (мешкав у м. Гренобль). 1964 переїхав до м. Лозанна (Швейцарія). Співпрацював з Є. Гедройцем та Ч. Мілошем. У ПНР його твори були заборонені.

Вивчав історію, побут, звичаї і нар. творчість гуцулів, на основі яких надрукував фольклорно-етнографічну тетралогію “На високій полонині”. Автор есе і спогадів “По стороні пам’яті”, “З перспективи подорожі”, “По стороні діалогу”, “Діалоги з Советами” і “Темати – жидовське”.

П. у м. Лозанна. Перепохований у м. Краків.

Лім.: Pieszczachowicz J. Stanisław Vincenz – pisarz uniwersalnego dialogu. Kraków, 2005; Stanisław Vincenz – humanista XX wieku / pod red. M. Ołdakowskiej-Kuflowej. 2002.

Микола Вітенко, Василь Марчук

“ВІСНИК ДЕРЖАВНИХ ЗАКОНІВ І РОЗПОРЯДКІВ ЗАХІДНОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ” (Станіславів, 1919)

– офіц. друкований орган ЗОУНР, який виходив неперіодично 31.01–26.05.1919. У “В...” друкувалися закони УНРади про статут УНРади, недоторканість її членів, утримання укр. приватних г-зій та укр. жіночих учительських семінарів, основи шкільництва в ЗОУНР, вживання мови у внутр. і зовн. діловодстві держ. органів, держ. інституцій і підпр-в ЗОУНР, земельний закон УНР і т. ін.

На сторінках “В...” також публікувалися розпорядження Державних секретаріатів фінансів, судівництва, внутр. справ щодо перепусток і паспортів для подорожей для цивільних осіб, про припинення роботи гуралень, обмеження споживання м’яса, вибори до сойму ЗОУНР, утворення Палати адвокатів у Станіславові та щодо ін. питань.

Літ.: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918–19 рр. // Новий час. Львів, 1936. Ч. 176. С. 5; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1876–1944 рр.). Львів, 2001. С. 147, 148; *ЕУ. Т. 1.* Львів, 1993. С. 288; *І. К.* Українська преса Західної України // Републіка. Станіславів, 1919. Ч. 1. С. 3.

Марія Галушко

“ВІСНИК ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ВІЙСЬКОВИХ СПРАВ” (Тернопіль, Станіславів, 1918–19) – друкований орган ДСВС. Виходив у Тернополі (1918–19, ч. 4) та Станіславові (1919, ч. 5–12) за редактуванням І. Боберського (1919). У “В...” публікували накази, розпорядження та вказівки ДСВС до всіх ОВК ЗУНР.

Серед ін. матеріалів були надруковані “Присяги українських військ”, розпорядження про однострій укр. війська ЗОУНР, округи військ. влади, військ. суди, мобілізацію та демобілізацію, окружні польові суди, про курси для учнів-воjakів тощо.

Перше число датовано 1.12.1918, останнє – 1.05.1919.

Літ.: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918–19 рр. // Новий Час. 1936. Ч. 176. С. 5; *Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західно-Українській Народній Республіці (1918–19)* : довідник / уклад Є. Місило. Едмонтон, Альберта, 1991. С. 193; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879–1944 рр.). Львів, 2001. С. 126–128; *ЕУ. Т. 1.* Львів, 1993. С. 288; *І. К.* Українська преса Західної України // Републіка. Станіславів, 1919. Ч. 1. С. 3.

Марія Галушко

“ВІСНИК ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ОСВІТИ І ВІРОСПОВІДАНЬ” – В МІРУ ПОТРЕБИ (Станіславів, 1919) – друкований орган ДСОВ, перше число якого датовано 1.03.1919. Надсилався до дирекцій усіх держ. середніх і фахових шкіл, держ. повітових і шкільних повітов. комісаріатів ЗОУНР. “В...” містив шкільні закони, видані в 02–04.1919, низку розпоряджень щодо виплат учителям-пенсіо-

нерам, вдовам і сиротам учителів, щодо запровадження укр. викладавчої мови в держ. середніх школах, орг-ції навч. здібних дітей селян і робітників у середніх рільничих і пром. школах.

Літ.: Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західно-Українській Народній Республіці (1918–19) / уклад Є. Місило. Едмонтон, Альберта, 1991. С. 245; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879–1944 рр.). Львів, 2001. С. 154–156; *ЕУ. Т. 1.* Львів, 1993. С. 288; *І. К.* Українська преса Західної України // Републіка. Станіславів, 1919. Ч. 1. С. 3; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.): Матеріали до бібліографії. Львів, 1998. С. 51; *Преса України: Газети 1917–1920 рр.:* Бібліограф. покажч. / уклад. Г. Я. Рудий. К., 1997. С. 20.

Марія Галушко

“ВІСНИК ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ШЛЯХІВ” (1918); “ВІСНИК ДЕРЖАВНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ШЛЯХІВ, ПОЧТ І ТЕЛЕГРАФІВ” (Станіславів, 1919) – орган держ. секретаря шляхів, перше число якого опубліковано 7.12.1918. Друкував службові накази держ. секретаря шляхів та його розпорядження стосовно тимчасових змін режиму руху на залізницях ЗУНР, розпорядження ДСШПТ щодо запровадження укр. мови державною у відомстві залізниць, щодо виплат одноразової допомоги персоналові залізниць, пошти і телеграфу, про надзвичайні додатки до харчування держ. службовців і т. ін.

Літ.: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918–19 рр. // Новий Час. 1936. Ч. 176. С. 5; *Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західно-Українській Народній Республіці (1918–19)* : довідник / уклад Є. Місило. Едмонтон, Альберта, 1991. С. 193; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879–1944 рр.). Львів, 2001. С. 128–130; *ЕУ. Т. 1.* Львів, 1993. С. 288; *І. К.* Українська преса Західної України // Републіка. Станіславів, 1919. Ч. 1. С. 3.

Марія Галушко

ВІТИК**Семен Гнатович**

(21.02.1876–10.10.1937) – громад.-політ. і профспілковий діяч на Дрогобиччині, чл. УСДП. Н. у с. Верхні Гаї (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.) у сім'ї робітника-залізничника. Здобув освіту в Перемишл. г-зії та Львів. ун-ті. 1892 познайомився з І. Франком, був секретарем РУРП, належав до її “молодого” крила. Один із засновників (1899) і лідерів УСДП. Користувався авторитетом у міжнар. соціаліст. русі, виступав від імені УСДП на заг.-парт. з'їздах австр. соціал-демократії у Відні (1901, 1903 і 1905), представляв укр. соціал-демократів у складі австр. делегації на Штутгартському (1907) конгресі II Інтернаціоналу. Посол до австр. рейхсрату двох скликань (1907–11, 1911–18), входив до кер-ва інтернац. соціал-демократ. парламент. клубу, що складався з австрійців, чехів, поляків та ін. У гострій внутріпарт. б-бі в УСДП стояв на інтернаціоналістських позиціях, обстоював потребу тісної співпраці з польс. соціал-демократами.

Як парламентський посол увійшов до УНРади ЗУНР. З 11.1918 очолював Дрогобицьку повітову раду, держ. нафтовий комісаріат. 4.01.1919 у Станиславові обраний членом Виділу УНРади, одним з 4-х заступників Є. Петрушевича. Голова Трудового конгресу в Києві. Після проголошення злуки УНР і ЗУНР підтримував діяльність соціаліст. урядів Директорії УНР. 4.07.1919 очолив Мін-во в справах ЗОУНР або Мін-во галиц. справ при уряді УНР у Кам'янці-Подільському.

У кін. 1919 емігрував до Відня, де підкреслював безперспективність політ. діяльності в еміграції Є. Петрушевича й С. Петлюри. Зайняв радянське позиції, видавав час. “Нова громада” (1923–25). 1925 виїхав до УСРР (до Харкова), став членом КП(б)У, редактором ж. “Червоний клич”. Активно співпрацював у парт. виданнях “Більшовик України”, “Вісті ВУЦВК” та ін., пропагуючи в них націонал-комуністичні погляди.

У 03.1933 ув'язнений, засуджений на 10 р. ВТТ. Після перегляду справи

1937 репресований. Посмертно реабілітований 1958.

Літ.: Жерноклеєв О., Райківський І. Вітик Семен // Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К., 2012. С. 111–112; *Іх же.* Лідери західноукраїнської соціал-демократії. Політичні біографії. К., 2004. С. 97–118; *Іх же.* Семен Вітик // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. ЗУНР: історія і традиції. Вип. 6. Львів, 2000. С. 184–188; *Райківський І.* Галицька соціал-демократія в Українській революції 1917–1920 років // Галичина. Ч. 2. Івано-Франківськ, 1998. С. 42–55; *Рубльов О. С.* Вітик Семен Гнатович // ЕСУ. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Vityk_S.

*Олег Жерноклеєв,
Ігор Райківський*

ВІТІВСЬКИЙ**Дмитро**

(08.11.1887–04.08.1919) – військ. і держ. діяч ЗУНР, поет. Н. у с. Медуха (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в Станиславів. польс. г-зії, правн. ф-ті Львів. ун-ту. Чл. РУРП. Організатор мережі “Січей”, читальень “Просвіти”. За участь у б-бі за укр. ун-т,

ВІТИК
Семен Гнатович

**ВІТОС
Вінцентій**

захист студента А. Коцка 1.07.1910 відрахований з ун-ту, позбавлений звання хорунжого. Завершив навч. у Краків. ун-ті.

У період ПСВ – організатор і командир 1-го куреня Легіону УСС, сотні півкуреня С. Шухевича, яка відзначилася у боях на г. Маківка, берегах р. Стрипа. Співорганізатор стрілецьк. ж. “Шляхи” (Львів, 1915–18), укр. шкільництва на Волині (1916–17). У період УД – комендант Жмеринки.

30.10.1918 очолив Укр. військ. к-т (комісаріат), який здійснив 1.11.1918 збройне повстання у Львові та повітах Сх. Галичини. 9.11.1918 очолив ДСВС ЗУНР, став організатором ОВК, НКГА. Учасник ухвалення Акта злуки УНР і ЗУНР 22.01.1919 в Києві. Входить до складу укр. делегації на Паризькій мирн. конф.

Загинув у авіакатастрофі під Рацібором (нині Польща), повертаючись із Бреслау (нині Вроцлав) до Кам’янця. Похований на Центр. цвинтарі Берліна. 2003 прах В. перепоховали на Личаків. кладовищі. Дружина і донька Надія виїхали до США. Син Ярослав був командиром відтинку “Маківка” УПА.

Літ.: Заклинський М. Дмитро Вітовський. Львів, 1936; *За волю України.* Нью-Йорк, 1967; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Литвин М., Науменко К.* Військова еліта Галичини. Львів, 2004.

Микола Литвин

ВІТОС Вінцентій

(Witos Wincenty;

21.01.1874–31.10.1945) – польсь. політик, громад.-політ. діяч, представник сел. руху, тричі прем’єр-міністр 2-ї Речі Посполитої. Н. в с. Вешхославіце Тарновського пов. в Галичині в бідній сел. родині. 1884–88 навч. в початковій шк. Працював дроворубом у маєтках Є. Сангушка.

1895–97 – солдат австр. армії. Демобілізований. 9.02.1898 одружився з К. Трач. 1893 написав першу політ. статтю для газ. “Przyjacieł Ludu”. 1895 вступив до Польської сел. партії Галичини. 27.02.1903 увійшов до її кер-ва.

У 04.1908 став вйтом с. Вешхославіце (з перервами до 1931). Побудував для села млин, Нар. дім, школу, впорядкував дороги, проводив меліорацію земель, ініціював створення сел. кооперативу.

Став активним прихильником ідеології аграризму, польс. сел. руху. 02.1908–09.1914 – посол до Галиц. сейму. 19.04.1911 обраний послом до Держ. Ради у Відні. Один з ініціаторів розколу в Польській сел. партії 1913 і створення Польської сел. партії “Пяст”. 02.1914–1918 – віце-президент останньої.

16.08.1914 – чл. Гол. нац. к-ту – координаційного органу польс. політ. партій Галичини. Причетний до створення Польс. легіонів у складі австр. армії. 1915 перейшов до критики Австро-Угорщини, переорієнтовуючись на Францію. 16.06.1917 виступив у Держ. Раді з критикою династії Габсбургів і Австро-Угорщини за антипольс. політику.

28.10.1918 очолив Польс. ліквідаційну комісію в Кракові. 28–30.10.1918 перебрав під контроль комісії всю Зх. Галичину. Відмовився від участі в урядах І. Дашинського, Є. Морачевського. 12.1918 очолив ПСП “Пяст” (до 1931).

26.01.1919 – посол до сейму, кер. парламент. клубу ПСП “Пяст”.

24.07.1920–13.09.1921 очолював Уряд нац. оборони, агітував польс. селян вступати до війська. Один з ініціаторів політики польс. осадництва на ЗУЗ як елементу розширення кордонів “національного стану посідання”.

3.08.1921 вів переговори у Львові з представниками УНРади В. Бачинським та К. Студинським щодо надання Сх. Галичині обмеженої автономії у складі 2-ї Речі Посполитої, обіцяв припинити терор проти укр. нас. краю. Факт переговорів використовувався польс. владою для розколу кер-ва ЗУНР та як доказ польс. спроб мирного вирішення польс.-укр. протистояння для лідерів країн Антанти.

28.05–16.12.1923 – вдруге прем’єр-міністр Польщі, подав у відставку через екон. і політ. кризу.

10.05–30.05.1926 – втретє прем’єр-міністр Польщі, подав у відставку піс-

ля держ. перевороту Ю. Пілсудського і встановлення режиму санації.

1928 обраний послом до сейму. У 06.1930 на конгресі в Кракові виступив з критикою режиму санації. 9.09.1930 заарештований, у в'язниці м. Брест. 16.11.1930 знову обраний послом до парламенту, звільнений з ув'язнення.

10.1931 звинувачений у підготовці держ. перевороту. 13.01.1932 засуджений на 2,5 р. ув'язнення.

09.1933 виїхав до ЧСР. 8.12.1935 знову очолив ПСП "Пяст". 02.1936 – ініціатор зустрічі з І. Падеревським, В. Сікорським та Ю. Галлером у Швейцарії, де спробував об'єднати польсь. опозицію.

1937 ініціював сел. страйк у Зх. Галичині. Після окупації Німеччиною Чехії 31.03.1939 повернувся до Польщі. Деякий час перебував під арештом. У 09.1939 поранений під час бомбардування дорогою з Варшави до Львова. 16.09.1939 заарештований нацистами в Жешуві. Відмовився від створення маріонеткового польсь. уряду. 1.03.1941, через погіршення здоров'я, звільнений з в'язниці. Перебував у рідному селі під постійним наглядом. У 07.1944 відмовився виступити з антирад. заявою, у 06.1945 – від участі в польсь. прорад. Тимчасовому уряді нац. єдності. 28.06.1945 обраний віце-президентом Нац. крайової ради, але через хворобу роботу не розпочав.

П. у м. Краків. Похований на цвинтарі у с. Вешхославіце.

Тв.: *Witos W. Dzieła Wybrane*. Т. I–V. Wyd. LSW, Warszawa 1988–2007.

Лім.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. С. 351, 514; *Клим'юк У.* Становище поляків у Галичині напередодні та в роки Першої світової війни // Вісник Прикарпатського університету. Історія. 2011. Вип. 19. С. 166–173; *Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego*. Warszawa: 1989; Постаті міжвоєнного двадцятиліття. ВІНЦЕНТІЙ ВІТОС. URL: <http://www.polinst.kyiv.ua/history/56.html>.

Микола Вітенко

ВІТОШІНСЬКИЙ

Айталь

(1875–06.08.1943) – суддя, громад.-політ. діяч, чл. ЗГ УНРади. Чл. Найвищого суду у Відні. Голова Військ. кодифікаційної комісії УНР у м. Київ (1918–19). Правн. радник місії УНР у Празі (1919–21). Діяч ЗГ УНРади (1921–23). Правн. радник уряду ЗУНР у Відні.

Діяч Укр. т-ва прихильників освіти в м. Відень. Делегат від українців до Президії Конгресу організованих національностей Європи.

П. у м. Зальцбург (Австрія). Похований 25.08.1943 в м. Львів.

Лім.: Вітошинський Айталь // ЕУ. Т. 1. Львів, 1993. С. 290; Свіжі могили. Айталь Вітошинський // Календар Альманах на 1944 рік. Краків; Львів, б/р. С. 154.

Олег Павлишин

ВІТОШІНСЬКИЙ

Амброзій

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, підполковник ГА. 3 11.1918 – отаман ГА, чл. ОВК в м. Самбір, яка діяла в прифронтових умовах. Отримав звання підполковника. 08–09.1919 – нач. Етапної команди ГА під час походу на Київ. У 08.1919 віддав наказ про підготовку нарису історії ГА. 20.09.1919 виконав рішення Диктатора Є. Петрушевича про звільнення з лав ГА полк. В. Вишиваного. У 01.1920 дислокувався зі своєю військ. частиною в м. Роздільна (нині Одес. обл.).

10.02.1920 в ході об'єднання галичан з більшовиками призначений ревкомом ЧУГА тимчасовим начальним вождем армії, 13.02.1920 розпочав виконання своїх обов'язків і долучився у м. Бірзула (нині м. Подільськ Одес. обл.) до транспорту Начальної команди ЧУГА. 21.02.1920 видав наказ про збір усіх галиц. частин на Наддніпрянщині, реорг-цію армії з метою її перетворення на боєздатну військ. одиницю. Особливу увагу звертав на дотримання в ЧУГА порядку й дисципліни.

27.02.1920 залишив посаду начального вождя ЧУГА у зв'язку з ліквідацією Начальної команди та створенням натомість Польового штабу. Після завершення бойових дій залишився на Наддніпрянщині. Станом на 06.1921

ВІТОШІНСЬКИЙ
Айталь

ВІТОШІНСЬКИЙ-ДОБРОВОЛЯ
Йосиф

перебував на нелегальному становищі в Одесі.

Подальша доля невідома.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ВІТОШІНСЬКИЙ
Мирон Іванович

(25.08.1884–17.01.1920) – адвокат, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Н. у м. Збараж (нині Терноп. обл.) у родині службовця. Навч. в Терноп. г-зіїта Академіч. г-зіїу Львові (1902), правн. ф-тах Львів. та Віден. ун-тів. Співред. укр. студентського час. “Молода Україна”. Діяч УСДП. Організатор укр. робітн. руху на Збаражчині, у Стрию, Перемишлі та Відні. Адвокат у Збаражі (1914).

Учасник встановлення укр. влади в м. Збараж у 11.1918. Держ. повітов. комісар ЗУНР у Збаражі. Ред. час. “Збаразьське Слово” (1919). Делегат парт. конференції УСДП (Станіславів, 28–29.03.1919), учасник з'їзду СРС (Станіславів, 29–31.03.1919). У серед. 03.1919 залишив посаду комісара й пішов на службу до збройних сил ЗУНР. Перейшов за р. Збруч разом з ГА. Нач. департаменту праці Мін-ва праці УНР (Кам'янець на Поділлі, літо–осінь 1919).

7.11.1919 арештований польсь. жандармерією. П. від плямистого тифу в Терноп. в'язниці. Похований у м. Збараж.

Тв.: *Вітошинський М.* Кілька заміток про культ Шевченка на Галицькій Україні // Молода Україна. Львів, 1910. Март. Ч. 3. С. 87–90.

Лит.: *Гловацький І. Ю.* Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 63; *Гуцал П.* Комісари ЗУНР в Збаразькому повіті // Рада. Тернопіль, 2006. № 7. Липень. С. 33–36; Др. Мирон Вітошинський //

Український Голос. Перемишль, 1920. 25 січ. Ч. 4. С. 3.

Олег Павлишин

ВІТОШІНСЬКИЙ-ДОБРОВОЛЯ
Йосиф

(1857–09.12.1931) – військ. діяч ЗУНР. Н. на Лемківщині. Закінчив Віден. офіцер. школу, австр. Військ. акад-ю.

У період ПСВ – ген.-майор, командир 130-ї стрілец. бригади 2-го корпусу ген. П. Гофмана на Рос. фронті. З літа 1919 – у складі НКГА, брав участь у боях укр. військ на більшовицькому фронті 1920. Інтернований з частинами УНР до табору в Ланьцуті (Польща). Після 1923 працював в архіві у Львові.

П. у м. Львів. Похований на Личаків. цвинтарі.

Лит.: Денник Начальної команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1974; *Колянчук О., Литвин М., Науменко К.* Генералітет Українських визвольних змагань. Львів, 1995.

Микола Литвин

ВІХАНСЬКИЙ
Євген Іванович

(08.08.1891–08.06.1972) – старшина УГА, природодослідник. Н. у м. Тернопіль у сім'ї судді. Брат пор. С. Віханського і чет. Р. Віханського. Від 1895 проживав у Золочеві, де 1910 закінчив г-зю. Студіював природничі науки у Львів. ун-ті.

В ГА від 11.1918, служив у Золочев. ОВК, потім ад'ютант (1-й старшина) 2-ї батареї 1-го гармат. полку 1-ї бригади УСС, якою командував його брат Роман; мав військ. звання хорунжого. Від літа 1919 перебував у таборах для інтернованих у ЧСР.

Навч. в Празьк. ун-ті, здобув ступінь д-ра філософії з природничих наук. Як науковець працював у галузі мікології.

П. у м. Прага. Похований на Ольшанському цвинтарі.

Петро Гуцал

ВІХАНСЬКИЙ
Роман Іванович

(1895–21.07.1963) – старшина УГА, службовець. Н. у м. Золочів (нині Львів. обл.) в сім'ї судді. Брат пор. С. Віхан-

ВІХАНСЬКИЙ
Роман Іванович

ського і хор. Є. Віханського. У 06.1914 закінчив г-зію в рідному місті, але випускних іспитів не складав. 1916 мобілізований до австро-угор. армії, воював в артилерії на Галиц. й Італ. фронтах, став хорунжим.

В ГА – від 11.1918, служив у Золочів. ОВК; 1.01.1919 отримав військ. звання четаря артилерії. Потім командував 2-ю батареєю в 1-му гармат. полку 1-ї бригади УСС; пройшов з полком весь бойовий шлях. За Збручем хворів тифом. У 04.1920 потрапив у польс. полон, з табору в Тухолі звільнений 31.12.1920.

Переїхав до ЧСР. Навч. у вищій екон. школі в Празі. 1925 повернувся до Галичини. Проживав у Львові, був урядником Ревізійного союзу укр. кооператив і Союзу укр. приватних урядників Галичини.

Влітку 1944 емігрував на Захід. Від 1945 перебував у таборах для переміщених осіб у Німеччині. 1950 прибув до США.

П. у м. Детройт.

Лит.: Посмертні згадки: Роман Віханський // Вісті комбатанта. 1964. Ч. 1. С. 61; Р. Л. Пам'яті бл. п. Романа Віханського // Свобода. 1963. 15 серп.

Петро Гуцал

ВІСНИК РУХ – практика велелюдних зібрань, маніфестацій та зборів на Буковині, Сх. Галичині та Закарпатті у 09.1918–05.1919. Традиція проведення віча, як заг.-нар. зібрання, на якому присутні висловлюють (“віщають”) свою волю (звідки й назва – віче), в Україні сягала давньоруської доби.

У 2-й пол. 19 – на поч. 20 ст. традицію зібрання віч запровадили укр. політ. сили Галичини та Буковини під час виборчих кампаній до крайових сеймів та австр. Державної Ради. У 02–03.1918 укр. громад. й політ. діячі Галичини організовували віча з нагоди проголошення незалежності УНР та укладення Брестського миру.

Виявом консолідації нац. сил краю стала організована Нар. к-том УНДП хвиля масових віч українців, що відбулися в більшості повітів Сх. Галичини у 09–10.1918 (т. зв. вічевий тиждень).

13.10.1918 студентська молодь Львова на своєму вічі прийняла резолюцію з домаганням об'єднання всіх укр. земель в одну держ. цілість. 19.10.1918 велелюдне віче біля собору Св. Юра у Львові підтримало ухвалу УНРади про утворення укр. д-ви на укр. етнічних землях Австро-Угорщини. На поч. 11.1918, після встановлення укр. влади в Сх. Галичині, велелюдні віча за участю містян і селян з навколишніх сіл відбулися у повітов. центрах. 3.11.1918 віче укр. активу Буковини проведено в м. Чернівці. На Закарпатті віча з самостійницькими та соборницькими гаслами 2.11.1918 відбулися у Хусті та Старій Любовні. 8.11.1918 нар. віче в м. Ясіня обрало 12-осібний “Головний заряд Руської (Української) Народної Ради”, який незабаром став урядом Гуцул. республіки. Віче ухвалило об'єднатися з Україною, а контакти із ЗУНР підтримувати через відомого в Ясіні галиц. адвоката К. Трильовського. Велелюдне віче, яке засвідчило об'єднаних прагнення, зібралось 8.12.1918 у Сваляві, 18.12.1918 – у Сігеті. Селяни Лохови на Мукачівщині на вічу 22.12.1918 висловили бажання приєднатися до України.

У 12.1918 багатотисячні віча в Стрию та Дрогобичі, за участю представників усіх верств укр. нас., гостро критикували діяльність уряду ЗУНР через зволікання з об'єднанням із Наддніпряниною. Після ухвали УНРади 3.01.1919 про об'єднання УНР і ЗУНР в одну д-ву в 01.1919 велелюдні маніфестації відбулися у повітов. центрах ЗУНР. У Жовкві, Золочеві, Коломиї, Станиславові та Стрию святкові зібрання супроводжували паради укр. військ місц. гарнізонів.

Навесні 1919 розгортання В.р. на тер-ї ЗУНР було спрямоване на обговорення аграрної реформи, яку готувала УНРада. На вічах, поряд із місц. активістами, з роз'ясненнями дій центр. влади виступали члени уряду. Держ. секретар внутр. справ І. Макух виступав на велелюдних вічах у Бережанах, Калуші, Коломиї, Підгайцях. На вічу в Коломиї 4.05.1919 був присутній франц. кореспондент Дю Боше.

В.р. виконував важливу комунікативну роль між сусп-вом та місц. і центр. владою ЗУНР, актуалізував важливі проблеми державотворення, міжнац. відносин, знімав соціальну напругу. Позитивну практику віч у 08–10.1919 галичани продовжили на Наддніпрянщині, де серед нас. роз'яснювали мету укр. революції та її соборницькі аспекти. У Пресовій команді ГА був ств. Вічевий підвідділ.

Лит.: Великий рух народньої обори // Стрілець. Стрий, 1919. 16 мая. Ч. 32. С. 2; Віче // Чортківський Вісник. Чортків, 1919. 13 мая. Ч. 2. С. 6; Вічевий тиждень. Рудеччина. Яворів. Коломия // Українське Слово. Львів, 1918. 22 верес. Ч. 217. С. 2; *Левицький О.* Галицька Армія на Великій Україні (Спомин з часу від липня до грудня 1919). Відень, 1921. С. 71–72, 80; *Макух І.* На народній службі. Спогади. Дітройт, 1958. С. 242; *Павлишин О.* Об'єднання УНР і ЗУНР: політико-правовий аспект (кінець 1918 р. – перша половина 1919 р.) // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 2002. Вип. 37/1. С. 327–349; *Його ж.* Соборницький контекст національно-визвольної боротьби Закарпаття // Вісник Львівської комерційної академії. Львів, 2015. Вип. 13 (Серія – Гуманітарні науки). С. 62–69; Святочний обхід проголошення з'єднання України // Стрийський Вісник. Стрий, 1919. 9 січ. Ч. 3. С. 2.

Олег Павлишин

ВІАРТ де Адріян-Картон

(Adrian Carton de Wiart; 05.05.1880–05.06.1963) – англ. військ. генерал, легендарна постать у військ. історії Великої Британії (“Щасливий Одисей”), учасник Міжсоюзної комісії для Польщі, чл. місії Бартелемі, комісії Боти. Н. в м. Брюссель в аристократичній бельг.-ірланд. родині. За однією з версій – позашлюбний син бельг. короля Леопольда II. У 6-річному віці втратив матір. Виховувався батьком Леоном де Віартом, суддею, директором Каір. залізниць. Вільно володів араб. мовою. 1891 навч. в римо-катол. школі Д. Ньюмана в Оксфорді. Продовжив навч. в Оксфорд.

ун-ті. Не завершивши студії, записався добровольцем до брит. військ, змінивши прізвище та приписавши додатковий вік. Учасник другої англо-бурської війни, важко поранений.

Повернувся до Англії. Батько дозволив продовжити військ. кар'єру лише після завершення Оксфорд. ун-ту. Отримав призначення в легкий кінний полк Пд.-афр. армії. 14.01.1901 – молодший лейтенант 4-го гвардійського полку. 1902 переведений до Індії. Інвалідність змушувала активно займатися спортом (біг, поло), полюванням. 16.07.1904 повернувся до Пд. Африки у званні старшого лейтенанта. 13.09.1907 отримав брит. громадянство. 26.02.1910 – капітан, ад'ютант командувача брит. військ в Африці Генрі Хіларда. 1914 воював у Сомалі, отримав подвійне поранення в голову, втратив ліве око, частину вуха. Загалом був поранений понад 10 разів, двічі пережив авіакатастрофи, двічі втівав з ворожого полону, власноруч відрізав уражені гангреною пальці. Йому належить фраза: “Я насолоджувався війською”. Його мужність і героїзм стали взірцем ще до початку ПСВ.

З 02.1915 командував піх. батальйонами, бригадою. Зазнав на 3х. фронті ще 7 поранень, втратив ліву руку. Брав участь у битвах при Соммі, при Пассхендаелі, при Камбраї, на р. Іпр. 03.1916 – майор, 18.07.1916 – підполковник, 8.11.1918 – бригадний гене-

рал. Кавалер найвищих брит. і бельг. нагород.

Наприкінці 1918 виїхав до Польщі у складі брит.-польс. військ. комісії як заступник ген. Л. Боти. Негативно ставився до українців і їхньої нац. б-би. Вкрай негативно описав у спогадах ЗУНР, С. Петлюру. Зав'язав особисті зв'язки з представниками польс. аристократії, з К. Радзивілом, І. Падеревським, Ю. Пілсудським. Тоді ж познайомився з Ш. де Голлем. Після від'їзду Л. Боти, очолив брит. комісію. Вимагав у Д. Ллойд Джорджа надати військ. допомогу полякам, висував ультиматуми ЗУНР на переговорах у Львові 01–02.1919, підтримував позицію Ж. Бартелемі, вважаючи українців більшовиками. У результаті авіакатастрофи потрапив у литов. полон. Згодом зумів повернутися до Лондона.

1920 відправлений до Польщі у складі нової брит. місії. Ініціатор укладення Варшав. договору між Ю. Пілсудським та С. Петлюрою. Учасник боїв з більшовиками на Віслі. Нагороджений найвищою польс. нагородою – хрестом "Virtuti Militari". Після завершення польс.-рад. війни залишився в 2-й Речі Посполитій. Від К. Радзивіла отримав у подарунок фільварок Простин у Зх. Білорусі, де проживав до 1939.

З 07.1939 знову очолив брит. військ. місію у Варшаві. Ініціатор відведення польс. флоту до Англії, завдяки чому його було врятовано від нацистів. 17.09.1939 евакуював брит. військ. місію з Польщі.

04.1940 воював у Норвегії. Згодом очолив 61-шу піх. д-зію в Пн. Ірландії. У 04.1941 відправлений керівником брит.-югославської військ. місії до Белграда, але через авіакатастрофу потрапив в італ. полон. 5 разів утік. Був звільнений у результаті переговорів.

22–26.11.1943 – учасник Каїрської конф. разом з Президентом США Ф. Рузвельтом, прем'єр-міністром Великої Британії В. Черчиллем та Президентом Китайської Республіки Чан Кайші. 12.1943–1946 – особистий представник В. Черчілля при Чан Кайші. У 10.1947 подав у відставку у званні генерал-лейтенанта.

Мав широке коло знайомств; його кузени займали високі посади при бельг. дворі, уряді Бельгії. Серед друзів були аристократичні родини Чехії, Австрії, Угорщини, Баварії, Польщі, Албанії.

Був одружений з графинею Ф. фон Бабенгаузен, яка померла 1949. Виховував двох доньок. 1951 одружився вдруге з розвідницею Д. Сазерленд. Автор спогадів.

П. у родинному маєтку в м. Кіллінардиш (Пн. Ірландія).

Тв.: *Carton de Wiart Happy Odyssey – The Memoirs of Lieutenant-General Sir Adrian Carton de Wiart*. London, 1950.

Лит.: ЕУ. Т. 1. Львів; К., 2000. С. 291; Стахів М. Західня Україна. Нарис державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Т. 4. Скрентон, 1960. С. 14, 46, 165; Мельников І. Одиссея полесского "адмирала Нельсона". URL: <http://www.istpravda.ru/bel/research/1765/>.

Микола Вітенко

ВЛОХ

Михайло Олексійович

(15.09.1896–15.09.1978) – поручник УГА, громад.-політ. діяч. Дядько відомого фізика, політика, засновника РУХу Ореста-Степана Влоха. Н. у м. Винники (нині Львів. обл.) в сел. сім'ї. Здобув освіту в нар. шк. у Винниках, Академіч. г-зії у Львові. 1915 мобілізований до австро-угор. армії. Навч. в старшин. шк. при телеграфічному полку в Ст. Пельтен. Четар на Сх. фронті. У складі австро-угор. військ побував в Одесі.

З 1.11.1918 керівник служби зв'язку 2-го корпусу ГА у Львові. Відповідав за фронтовий зв'язок.

Навч. в Укр. таємному ун-ті. У 04.1921 упорядкував могили вояків УГА у Винниках. Зазнав переслідувань з боку польс. влади. В'язень концтабору в Березі Картузькій.

У період ДСВ емігрував до США, проживав у Чикаго. Видав книгу "Винники, Звенигород і Унів та довкільні села: історико-краєзнавчий збірник" (Чикаго, 1970, репринт. Винники, 2005).

Похований на укр. цвинтарі Св. Андрія у м. Саут-Баунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

ВЛОХ
Михайло Олексійович

Літ.: Байцар А. Винники туристичні: Науково-краєзнавче видання. Винники, 2016; *Куропась С.* Помер автор регіонального збірника про Винники // Свобода. 1978. 21 жовт. Ч. 228. С. 3.

Микола Вітенко

ВОВКУНЕЦЬ

Микола

(1892–02.10.1930) – сотник УГА. Н. у с. Стопчатів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії.

У роки ПСВ – в австр. армії; воював у Франції, де потрапив під газову атаку. У роки визвол. змагань – сотник УГА.

Згодом – ред. час. “Український голос”. Громад. і культ. діяч Надвірнянщини. Секретар філії “Просвіти” в м. Надвірна. Чл. багатьох укр. громад. і культ. орг-цій повітов. міста.

П. і похований у м. Надвірна.

Літ.: Посмертна згадка // Новий час. 1930. 20 жовт. С. 7.

Петро Сіреджук

ВОВЧУК

Іван Григорович

(псевд.: Граб, Вільха; 13.06.1886–10.08.1955) – громад.-політ. і військ. діяч, старшина ГА, сотник УПА. Н. в с. Ляшки Горішні (нині с. Горішне Миколаїв. р-ну Львів. обл.) у багатодітній сел. сім’ї. Батько – активний громад. діяч, засн. читальні “Просвіта”, чл. УНДП, входив до ШНК УНДП, знайомий з

І. Франком. Від громадськості Галичини та УНДП був делегатом до цісаря Франца-Йосифа з посланням про надання укр. народу Галичини демократичних прав та автономії.

Навч. в Перемишл. г-зії, Агрономіч. с.-г. уч-щі в м. Дубно. Учасник святкування 40-річного творчого ювілею І. Франка. 1908 мобілізований на військ. службу.

Учасник ПСВ, воював на Італ. та Сх. фронтах. Фельдфебель артилерії. 1915 потрапив у рос. полон. Перебував у таборі військовополонених у Туркестані.

1918 повернувся до Галичини. 15.11.1918 вступив до ГА. Перебував у складі 3-ї Бережан. бригади ГА під командуванням ген. А. Кравса. Формував підрозділи новобранців, 8 місяців воював на передовій, відзначився в боях за м. Городок. Учасник походу ГА та ДА УНР на Київ 07.1919. Брав участь у боях з більшовиками в 07–08.1919. В ГА до 19.04.1919 унтер-офіцер із постачання артилер. військ, до 04.1920 – хорунжий. У 04.1920 захоплений поляками в полон, до 01.1921 перебував у концтаборі військовополонених у м. Щецін.

Як і родина, зазнав репресій та переслідувань польс. влади. 1924 одружився з Аполінарією Лотоцькою, переїхав до м. Дубно. Поширював антипольс. відозви, симпатизував УВО та ОУН.

Іван ВОВЧУК,
праворуч –
дружина Аполінарія,
ліворуч дружини –
сестра Павліна.
1940-ві рр.

1941 призначений секретарем земельної управи в м. Ходорів, підтримував відновлення укр. державності 30.06.1941. У 02.1942 призначений секретарем повітов. управи в м. Ходорів. Із серед. 1942 до 04.1944 – секретар Піддністрянської волосної управи. 08.1943–19.04.1944 – орг.-мобілізаційний референт повітов. проводу ОУН Бібреччини.

19.04.1944 виїхав у Миколаївські ліси в повстан. табір сотні "Льви"; до 20.07.1944 очолював вишкільні сотні "Льви-II" і "Льви-III". Підготував 3 сотні новобранців за 1-місячною програмою (викладав стройову підготовку, стрілец. тактику, топографію). У 09.1944 демобілізований з лав УПА за станом здоров'я. Тимчасово проживав у Львові, потім переїхав до родичів у с. Дроховичі (нині Жидачів. р-ну), де перебував до 08.1945, згодом повернувся до Львова. 12.08.1945 влаштувався на роботу зав. складом тресту "Міськкомунжитлобуд".

16.08.1947 заарештований УМДБ Львів. обл. 29.09.1947 Військ. трибуналом прикордонних військ МВС по Львів. обл. засуджений за статтями 54–1а; 54–11 на 10 р. позбавлення волі, 5 р. висилки, без конфіскації майна. Перебував у таборах Дубровлагу.

П. і похований в смт Явас (нині АР Мордовія, РФ).

Дж.: Архів УСБУ у Львівській обл. Спр. П-27621.

Літ.: Літопис УПА. Нова серія. Т. 12: Воєнна округа УПА "Буг". Кн. 1. К.; Торонто, 2009. С. 590, 615, 676; Метрична книга села Ляшки-Горішні та Долішні 1900–1942 рр.; *Гринчишин С.* Наші герої – родина Вовчуків. URL: <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/spogadi-ocevidciv/cervona-mitlazinovij-gorin/nasigerioie-rodinavovcukiv>.

Зіновій Горін

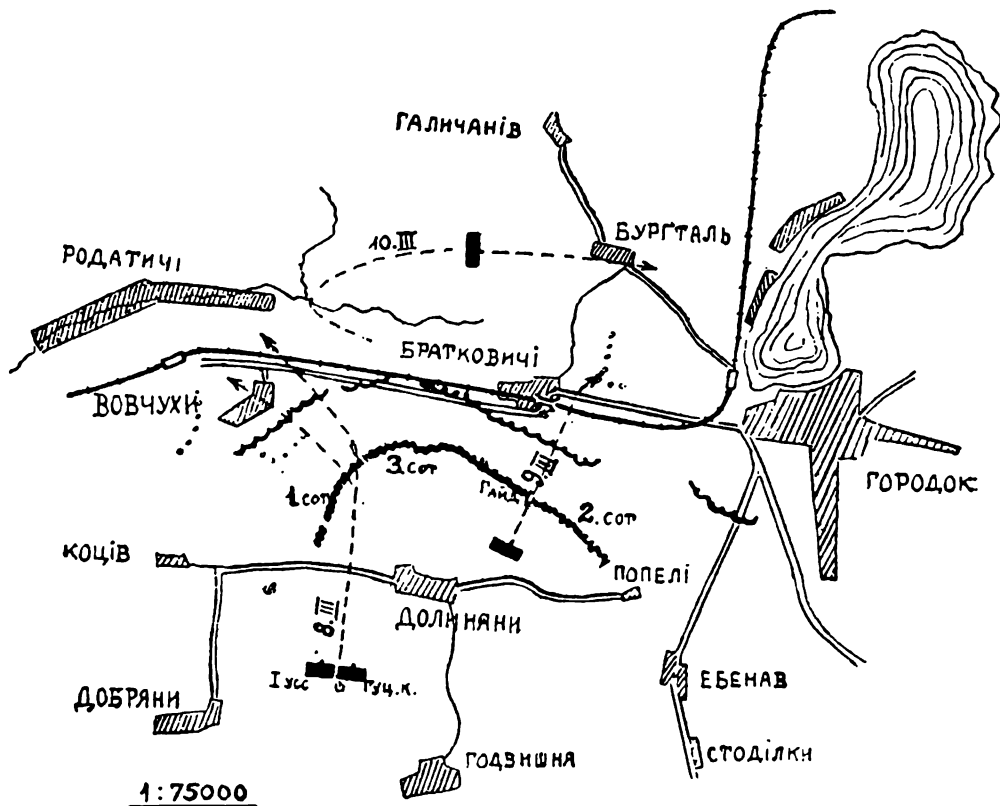
ВОВЧУХІВСЬКА ОПЕРАЦІЯ ГА (16.02–18.03.1919) – стратегічна наступальна військ. операція, проведена з метою визволення столиці ЗУНР; інколи її називають третім штурмом Львова в ході польс.-укр. війни. У результаті комплексу заходів, здійснених урядом ЗУНР і командуванням у 01–02.1919, ГА

значно посилилася, зросла до 60 тис. вояків і була готова до наступальних боїв. 12.02.1919 у Ставці НКГА в Ходоріві за участю президента УНРади ЗУНР Є. Петрушевича розглянуто план нової операції з гол. завданням визволити Львів. Командування армії запропонувало рішучим ударом перерізати залізн. шлях на дільниці Судова Вишня – Городок, блокувати Львів і змусити поляків залишити місто без штурму. Полк. А. Кравс пропонував після виходу на залізницю скерувати наступ гол. сил на зх. – оволодіти Перемишлем.

ГА мала перевагу в силах на напрямку гол. удару. Наступ від 27.02.1919 військ 3-го корпусу в напрямку відтинка залізниці Судова Вишня – Городок розвивався успішно. 28.02 7-ма Львів. і 8-ма Самбір. бригади перерізували залізн. сполучення Львова з Перемишлем, звідки йшла допомога польс. гарнізону міста. 1-ша бригада УСС атакувала Городок та ввірвалася до міста. З поч. наступу 3-го корпусу бригади 1-го і 2-го корпусів атакували Львів з 3-х сторін, і хоча вдалося зайняти лише його околиці, вони скували сили польс. гарнізону, перешкодили їм надати допомогу Городку, який атакували ін. бригади ГА. Бойові успіхи ГА викликали занепокоєння Варшави і панічні настрої в польс. гарнізоні.

З часу проголошення ЗУНР кер-во Антанти виявляло зацікавленість ситуацією в Карпат. регіоні, прагнучи створити санітарний бар'єр проти проникнення більшовизму в Європу. Сформована в 01.1919 за ініціативою Франції в Парижі союзна делегація на чолі з ген. Ж. Бартелемі вже 2.02.1919 провела переговори з укр. делегацією і повідомила про своє завдання: припинити війну на умовах демаркаційної лінії, яка залишала Львів і нафтовий басейн Польщі. Керівники ЗУНР, погоджуючись на припинення війни, наполягали на демаркаційній лінії по р. Сян. Однак антантівська місія відверто обстоювала інтереси Польщі.

Перші успіхи ГА викликали занепокоєння Антанти. На вимогу голови міжсоюзної місії у Польщі командарм М. Омелянович-Павленко нака-

Вовчухи — Братковичі.

Березнева офензива УГА під Вовчухами

зав тимчасово припинити бойові дії і 22.02.1919 вступив у переговори з Ж. Бартелемі, до яких періодично долучалися члени уряду ЗУНР і Гол. отаман УНР С. Петлюра, котрий прибув за запрошенням антантівської місії і загалом підтримував її пропозиції. Укр. сторона категорично відкинула пропозиції місії Бартелемі, за винятком головного – припинення бойових дій, вимагаючи встановити демаркаційну лінію по р. Сян. У результаті переговори закінчилися провалом.

Організовану місією Антанти перерву у війні насамперед використало командування польсь. армії, терміново посиливши війська свого Сх. фронту потужними резервами, а Франція – 60-тис. армією ген. Ю. Галлера. Верховна рада планувала використати новоств.

армію на більшовицькому фронті, але вона стала гол. ударною силою в наступі поляків на Галиць. фронті, які в серед. 03.1919 перейшли в контрнаступ.

Отже, вдало розпочата В.о. ГА не досягла своїх цілей. Частина науковців схиляється до думки, що одна з причин її невдачі полягала в плані операції, а саме у виборі гол. напрямку наступу після виходу бригад 3-го корпусу на залізницю Львів–Перемишль. Передбачалося, що після виходу на залізницю в р-ні Вовчухів частини 3-го корпусу мали завдати удару на Городок і атакувати Львів із зх. спільно з військами 2-го корпусу, які повинні були штурмувати столицю. Чимало дослідників війни вважали перспективнішим план операції, запропонований групою фронтових командирів на чолі з А. Кравсом після виходу в р-н Судова Вишня – Городок

гол. удар ГА спрямувати на Перемишль, позбавити таким чином львів. угруповання підтримки і змусити його залишити Львів. Гол. причина невдачі В.о. ГА – втручання Антанти на боці Польщі.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Історія Львова. Т. 3. Львів, 2007; *Крезуб А.* Нариси історії українсько-польської війни 1918–1919 рр. Львів, 1933; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Лозинський М.* Галичина в рр. 1918–1920. Відень, 1922; *Його ж.* Галичина на Міровій конференції в Парижі. Кам'янець, 1919.

**Микола Литвин,
Ярослав Марченко**

ВОЄВІДКА

Кость Левович

(05.07.1891–03.1944) – д-р медицини, кер. санітарної служби польової формації УСС, чл. Стрілець. ради кор-

пусу Січових стрільців. Н. у м. Прага в родині д-ра медицини. 1901–09 навч. в 2-й держ. г-зії в Чернівцях та в г-зії в Перемишлі. 1915 завершив мед. студії докторатом у Празьк. ун-ті, отримавши коротку відпустку з військ. служби для захисту дисертації.

Від поч. ПСВ на військ. службі як військ. лікар, приписаний до 36-го полку піхоти крайової оборони – спершу як однорічний доброволець у м. Санок; з 02.1915 іменований заступником військ. лікаря-асистента, з 09.1915 – військ. лікарем-асистентом. Останнє військ. звання в австр. армії – четар санітарної служби.

На поч. 1915 вступив до УСС, де виконував свою службу на фронті як полковий і кошовий лікар українського Легіону спершу в Розвадові над Дністром, згодом у Верині. Чл. учительського збору заснованої в 06.1915 етапної г-зії УСС. 1916 нагороджений Золотим хрестом заслуги з короною на стяжці медалі “За мужність”. 1917 виконував функцію санітарного шефа польової формації УСС. 29.06.1917 дислокована в с. Конюхи стрілець. санітарна поміч, якою командував д-р В., опинилася під гармат. обстрілом у центрі битви. Після 48-годинної артилер. підготовки рос. війська прорвали фронт на ділянці сусіднього з УСС 81-го полку й оточили тисячі австр. військових. 1.07.1917 В. разом із сотнями січових стрільців, які були того дня на позиціях, потрапив до рос. полону. Був ув’язнений разом з ін. полоненими січовими стрільцями в концтаборі в Дарниці поблизу м. Київ. Зумів особисто повідомити члена Укр. військ. ген. к-ту В. Кедровського про нелюдські умови утримання в Дарницькому таборі та спонукав цим Галицько-Буковин. к-т організувати втечу з табору багатьох українців.

Один з ініціаторів створення Галицько-Буковин. куреня Січових стрільців у 12.1917 (разом з В. Дідушком, Ф. Черником, І. Чмолою, Р. Дашкевичем і Г. Гладким), обраний членом Стрілець. ради на першому віче Куреня 19.01.1918. Разом з д-ром І. Рихлом організував санітарну службу Куреня,

ВОЄВІДКА
Ярослав Корнелійович

зокр. роботу похідного та постійного шпиталів. Лікар київського військ. формування Січових стрільців; 1918 – нач. санітарної частини 1-го куреня Січових стрільців, 1-го полку Січових стрільців. Останнє військ. звання в ДА УНР – лікар підполковник.

Учасник істор. засідання Стрілець. ради Січових стрільців у м. Біла Церква 13.11.1918, на якому прийнято рішення про залишення Окремого загону Січових стрільців на Наддніпрянщині для участі в протигетьманському повстанні. Наприкінці 1918 – чл. Укр. військ.-санітарної комісії в Берліні, яка на поч. 1919 перейменована на Місію для справ полонених українців у Німеччині; Директорія УНР призначила В. головою цієї місії. Завданням місії була опіка над українцями – військовополоненими колиш. рос. армії та орг-ція їхнього повернення на Батьківщину, а також ведення серед них культ.-просвітницької праці, кер-во якою В. доручив В. Сімовичу. Після відставки з посади голови Місії для справ полонених українців у Німеччині на поч. 1920 виконував обов'язки військ. лікаря УГА. 11.10.1920 КУД ЗУНР розглянула прохання військ. лікаря д-ра В. про надання йому матеріальної допомоги на проведення спец. хірургічних студій за кордоном.

Після війни продовжив поглиблене вивчення медицини як асистент проф. Лазаруса (внутр. хвороби) та проф. Шойєра (гінекологія) в Берліні (1921–23), з 1923 стажувався як хірург-гінеколог у клініці проф. Вагнера в Празі. В 08.1921 представляв укр. лікарів на міжнар. мед. конф. у Відні. Один із засновників першої наук.-професійної укр. орг-ції в Чехії – Спілки укр. лікарів (1922) та першого фахового мед. укр. час. "Український медичний вісник" (1923).

У 04.1925 розпочав лікар. практику як хірург і гінеколог у м. Станиславів. З 1927 – чл. УЛТ, засн. і голова його філії у Станиславові. Голова філії Т-ва охорони воєнних могил у Станиславові. Голова Повітового союзу кружків т-ва "Рідна школа" в Станиславові (1939 охоплював 92 кружки). Надавав лікар. допомогу дітям, які відвідували дит-

садки, організовані "Рідною школою". Засн. укр. ловецького т-ва "Ватра" в Станиславові (1932).

1939–41 працював завідувачем гінекологічного відділу окружної лікарні в Станиславові, у 09.1941 призначений директором цієї лікарні.

Між 15 і 20.03.1944 розстріляний у Станиславі гестапівцями разом з дружиною (єврейкою за національністю) та єдиним сином.

Публікував свої наук. праці з медицини в "Deutsche Medizinische Wochenschrift" (нім. мовою), в "Українському Медичному Віснику" та "Лікарському Віснику".

Літ.: Думін О. Історія Легіону Українських Січових Стрільців 1914–1918. Львів, 1936; *Кедровський В.* 1917 рік. Спогади члена Українського генерального Комітету і товариша секретаря військових справ у часі Української Центральної Ради. Вінніпег, 1967. С. 195–197; Корпус Січових Стрільців. Воєнно-історичний нарис. Ювілейне видання 1917–1967. Чикаго, 1969; *Наріжний С.* Українська еміграція. Прага, 1942. С. 220–222; *Олесницький Б.* Наші лікарі // Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 603–613; *Пундій П.* Українські лікарі. Бібліографічний довідник. Кн. 1. Львів; Чикаго, 1994. С. 48–49; *Сімович В.* Перед двадцятьма роками. (Спогади з праці по таборах полонених в Німеччині) // Календар-альманах "Дніпро" на 1939 р. Львів, 1938. С. 84–102; *Трембіцький В.* Українська санітарно-допомогова праця на міжнародному ґрунті // Вісті Комбатанта. 1974. № 6.

Володимир Старик

ВОЄВІДКА
Ярослав Корнелійович

(05.03.1882 – 30 (за ін. даними – 28).03.1920) – поручник австро-угор. армії, отаман УГА. Н. у с. Петранка Калуського пов. (нині с. Петранка Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Випускник Академіч. г-зії у Львові. студював право у Львів. і Празьк. ун-тах. Під час навч. відбув

однорічну військ. службу в 33-му гармат. полку польової артилерії у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). 9.05.1910 здобув академічний ступінь д-ра права. Адвокат. практику пройшов у канцелярії д-ра А. Горбачевського в м. Чортків (нині Терноп. обл.). Активний учасник сокільсько-січового руху.

На поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії. Як командант артилер. батареї воював на Рос. фронті. Під час карпат. боїв 1914–15, як і УСС, належав до 25-го корпусу ген. П. Гофмана. Був їхнім прихильником і бойовим другом. 9.08.1918 одружився у Львові з Л. Гузар, з якою народили сина Ярослава. Учасник польс.-укр. війни 1918–19, командував 1-м гармат. полком у складі 1-ї бригади УСС ГА. Відзначився у боях із поляками, зокр. під час боїв за Львів на поч. 1919 та за м. Бережани (нині Терноп. обл.) 17–19.06.1919, білогвардійцями й більшовиками. Один з найкращих артилеристів і старшин ГА. 21.06.1919 присвоєно військ. звання отамана.

У період тимчасового перебування УГА в складі ЧА 1920 загинув у с. Піщанка (нині Балт. р-ну Одес. обл.) під час пограбування більшовицьким комісаром, який забрав у нього коня і 150 крб. Укр. вояки вчинили над убивцею масауд.

Лит.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Науменко К. Є. Воєвідка Ярослав // ЕУ. Т. 1. К., 2003. С. 592–593; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 651; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 71, 91–94, 241, 305, 326, 347.

Микола Лазарович

ВОЗНЯК

Василь

(1890 – після 01.03.1919) – сотник УГА. Н. в с. Переспа (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). Командир скорострільної сотні, командант 5-го ескадрону 1-го кінного полку 1-го Галиц. корпусу. Учасник походу ГА та ДА УНР на Київ. Вів переговори спільно з А. Кравсом з представниками ЗСПР у Києві.

Загинув у бою. Точна д. і м. с. н.

Лит.: Льобковіц В. Похід УГА на Київ в 1919 // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 185–187.

Микола Вітенко

ВОЗЬНИЙ

Антін

(29.01.1889 – д. і м. с. н.) – хорунжий УГА. Н. в с. Ляцьке біля Добромилля (нині с. Солянуватка Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Навч. в сільс. шк., Самбір. вчительській семінарії.

На поч. 11.1918 зголосився добровольцем до ГА, був приділений до 2-ї сотні куреня сот. Федика (група “Хирів”). Брав участь у боях під Нижанковичами, Библом, Хировим. Під час Чортків. офензиви поранений у бою під Джурином (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.). Перейшов з ГА р. Збруч, брав участь у літній кампанії об’єднаних укр. армій 1919, тричі пережив тиф у “чотирикутнику смерті”.

Емігрував до США.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958.

Богдан Якимович

ВОЙНАРÓВСЬКИЙ

Володимир

(д. і м. н. н. – 04.04.1919) – громад. діяч. У період ЗУНР – земельний комісар у Коломийському пов., чл. місц. Нац. Ради, голова “Молодої громади” (1919).

П. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.).

Лит.: Морозюк В. Пом’яник. Івано-Франківськ, 2005.

Богдан Паска

ВОЙНАРÓВСЬКИЙ-СТОЛОБУТ

Тит-Євген Петрович

(псевд.: Данило Журавель, Т. фон Слеповрон; 16.02.1856–22.02.1938) – громад. і екон. діяч, греко-католич. священник, митрат, кустош Львівської греко-католич. капітули, адміністратор митрополітич. дібр, нащадок роду Войнаровських. Почесний д-р Укр. госп. акад-ї у Подєбрадах. Н. у с. Ляцьке Шляхетське (нині с. Липівка Тисмениц. р-ну

ВОЗЬНИЙ Антін

Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. Навч. у Станиславів. г-зії (1874). Студіював теологію у Львів. ун-ті (1878). 1880 одружився з Емілією Шепарович, дочкою священика. 18.01.1881 висвячений на священика. На парафії у с. Олеша Товмацького пов. Після смерті дружини восени 1881 перейшов на парафію в с. Колодівка Станиславівського пов. як пом. о. Фауста Шепаровича, діда дружини. З 4.04.1883 на посаді вікарного священика катедрального собору Св. Юра у Львові. 1884–87 на парафії в с. Кулачківці Коломийського пов., 1887–91 – у с. П'ядики Коломийського пов., 1892–93 – у с. Топорівці Городенківського пов., 1894–1910 – у с. Балинці Коломийського пов. В останньому проводив місії, реколекції. За сприяння В. в Балинцях споруджено 4-класну школу; балинські юнаки могли навчатися у Коломий. г-зії, проживати у власній бурсі.

Чл., віце-маршалок Коломий. повіт. ради (1890-ті); посол до Віден. парламенту (Палата послів) від Коломий. округи (1907–11). Чл. УНДП, з 1901 входив до ШНК партії. Проводив активну просвітницьку роботу, антиалкогольні кампанії, поширював серед селян мед. знання, створював сел. госп. кооперативи, організовував т-ва з викупу поміщицької землі і її парцеляції серед укр. селян, будував нові церкви. Засн. т-ва "Земля", Земельного

гіпотечного банку у Львові. Ініціатор створення 1911 ХСП.

1910–18 – адміністратор собору Св. Юра у Львові. Тоді ж канонік Митрополичої капітули, довірена особа А. Шептицького. 1914–16 перебував у Відні, причетний до діяльності ЗУР, СВУ, К-ту нар. оборони у Львові. Вів переговори з рос. владою про повернення А. Шептицького до Галичини. 8.03.1917 Тимчасовий уряд звільнив А. Шептицького. У м. Гамбург В. зустрічав митрополита і супроводжував його до Львова. Організовував екон. діяльність ГКЦ, сприяв появі заповідників. Контактував з А. Мельником. Відповідав за добродійну діяльність ГКЦ, матеріально підтримував учнівські бурси, сиротинці, притулки для бездомних, монастирі, встановлював стипендії для обдарованої молоді.

1918 намагався створити Парцеляційний банк за підтримки прем'єр-міністра Ціслейтанії Е. Кербера. Заст. голови т-ва "Сільський господар" 1918, голова цього т-ва (1918–21, 1929–36). 9.02.1918 В. підтримав проголошення УНР. З 01.1919 діяв при ДСЗС ЗУНР. Організував госп. з'їзд у Станиславові (05.1919). Тоді ж ініціював створення польсь.-укр. "договірного к-ту". Пропонував об'єднання Зх. України з Польщею на умовах федерації. За дорученням А. Шептицького зустрічався з урядовцями у Відні, Варшаві, Римі, де вів перемовини в справах Галичини. Один з організаторів Укр. таємного ун-ту (Львів, 1918–19).

1921 отримав таємні пропозиції від польсь. прем'єр-міністра В. Вітоса й ін. урядовців щодо особливого статусу Галичини. У складі делегації зі С. Федяком та О. Барвінським вів перемовини у Варшаві та Львові. Польсь. делегати (Б. Порай-Мадейський, С. Лось) мали не допустити обговорення проблеми ЗУНР на засіданні Ліги Націй, обіцяючи українцям "автономію 4 в-в".

28.01.1922 В. був учасником 3-го Міжпарт. з'їзду у Львові як заст. голови УНТП. Підтримав протест проти "варварського режиму" "польсь. окупаційної влади" у Сх. Галичині. Впродовж літа 1922 намагався відновити переговори

з польс. урядом. У 03–05.1923 очолював УНТП. 21.05.1923 учасник Нар. з'їзду УНТП, обраний до ТНК УНТП. Передав кер-во партією В. Охримовичу.

Чл. 19 укр. т-в. Заст. голови Львів. Хлібороб. палати (1934–36). 1936 з митрополитом А. Шептицьким заснував Кураторію нац. музею у Львові.

Публікував статті про сусп. значення охорони сел. власності в "Правничому віснику" (1911). Видавець газ. "Нове слово" (Львів, 1912–14).

Автор дослідження "Вплив Польщі на економічний розвій Руси-України" (1910); статей "Причинки до внесення про відновлення селянської власності", "Земля за пролиту кров" (1917), "Das Schicksal des ukrainischen Volkes unter polnischer Herrschaft" ("Доля українського народу під пануванням Польщі" (1921), "Спроба польсько-українського замирення в 1921 р.", "Поляки на Сході і Заході". Залишив спогади.

Похований на Личаків. кладовищі в спільному гробівці митрополитів, єпископів та каноніків ГКЦ у Львові.

Тв.: Войнаровський Т. Низка споми-нів з мого життя // Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. Нью-Йорк; Париж; Торонто, 1961. С. 11–79.

Літ.: Швагуляк М. До історії українсько-польських переговорів у 1921 році. Місія Тита Войнаровського // Записки НТШ. 1997. Т. 233; *Шевченко О. В.* Церковна і громадсько-політична діяльність Тита Войнаровського. Львів, 2017; *Ясінчук Л.* Памяти Мітрата Тита Войнаровського // Діло. 1938. 25 лютого.

Микола Вітенко

ВОЙТКІВ

Микола Григорович

(06.05.1889–04.12.1919) – правник, старшина ГА. Н. у м. Буськ (нині Львів. обл.) в сім'ї міщан. 1908 завершив навч. в укр. г-зії в Тернополі. Студіював право у Львів. ун-ті.

З поч. ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті, поручник. Учасник Листопадового чину в Буську; був військ. комендантом міста, потім командував сотнею на фронті. Перейшов за Збруч.

1.08.1919 отримав військ. звання сотника, служив у лічниці 2-го корпусу.

П. під час епідемії тифу в м. Вінниця.

Петро Гуцал

ВОЙТОВИЧ

Петро

(01.07.1876–01.11.1937) – адвокат, громад. діяч. Н. у с. Трійчиці (нині гміни Орли Перемишльського пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сім'ї селян. Здобув освіту в укр. г-зії м. Перемишль (1897). Студіював право у Львів. ун-ті. Відбув правн. практику, зокр. у Відні; від 1911 провадив власну адвокат. канцелярію в м. Судова Вишня (нині Мостис. р-ну Львів. обл.). Був одним з організаторів укр. громад. життя.

З поч. ПСВ виїхав до Австрії. Повернувся в Судову Вишню 1916. Учасник Листопадового чину в місті, призначений міськ. комісаром, обіймав цю посаду до польс. окупації в кін. 05.1919. Був заарештований і до поч. 1920 перебував у таборі для інтернованих.

Після звільнення поселився в Перемишлі, працював адвокатом та одночасно займався громад. справами: брав участь у відновленні і діяльності "Української щадниці", очолював "Українську бесіду", входив до виділів ін. укр. т-в; від 1922 дир. банку "Віра".

П. у м. Перемишль.

Літ.: Посмертні згадки. Д-р Петро Войтович // Діло. 1937. 7 листоп.

Петро Гуцал

ВОЙТОВИЧ

Степан

(24.07.1881–10.11.1923) – правник, старшина ГА. Н. у с. Коровники (нині Перемишльського пов. Підкарпат. в-ва, Польща) в сім'ї селян. Здобув освіту в укр. г-зії м. Перемишль (1906). Студіював право у Львів. ун-ті. До літа 1914 працював помічником адвоката в Перемишлі.

Мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті; четар. Учасник Листопадового чину в Перемишлі; залишився в місті, коли його окупували польс. військовики. У 01.1919 перейшов польс.-укр. фронт і вступив до ГА, служив у польовій жандармерії групи

ВОЛИНЕЦЬ
Михайло Микитович

“Крукеничі” (потім 11-та бригада). У кн. 05.1919 в бою був важко поранений в голову і потрапив у полон; пройшов через табори у Бельську, Вадовицях, Бресті. Звільнений влітку 1920 як інвалід. Деякий час перебував у Домі укр. інвалідів у Львові, від 1922 – в родині в м. Перемишль.

П. у м. Перемишль.

Петро Гуцал

ВОЛИНЕЦЬ
Михайло Микитович

(13.11.1888–22.12.1969) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Н. у с. Велика Березовиця в заможній сел. родині. Навч. у г-зії в м. Тернопіль, духовній семінарії та на богослов. ф-ті Львів. ун-ту, де його товаришами були майбутні священники і капелани ГА – о. В. Кузьма, о. І. Лучинський, о. І. Колтунюк, о. Т. Горникевич, о. Л. Вань, о. П. Кашуба. Одружений. Висвячений на священника 1916. Адміністратор парохії с. Княгиничі Рогатинського пов. (1916–18).

1918 вступив до ГА як польовий духівник. Пройшов усю воєнну кампанію в Галичині, з 07.1919 – за Збручем, на Наддніпрян. Україні. Після поразки та інтернування УГА у 05.1920 залишився з сім'єю в Ольгополі Подільської губ., працював дроворубом, додому повернувся у 11.1920.

Адміністратор, з 1922 – парох с. Загірочко Бібрського пов. (1920–37). Під час пацифікації 1930 зазнав переслідувань та знищення майна з боку польсь. поліції. Парох с. Вовків Львівського пов. (1937–44), де організував громад. життя українців. 1944 допомагав укр. повстанцям, а його сини Остап і Роман вступили до УПА і загинули в боях з НКВС; син Іван мусив емігрувати до США, а син Омелян був відрахований з ін-ту. Опинився перед загрозою виселення, але втік до Львова, де працював столяром на ф-ці “Червоний столяр”, таємно відправляв богослужіння.

П. у м. Львів. Похований у с. Велика Березовиця біля Тернополя.

Літ.: Блажейовський Д. Историчний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігій-

ні згромадження [англ. мовою]. Львів: К., 2004. С. 478; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 81, 153; *Служинська З.* Літопис роду Волинців. Кн. 1–3. Львів, 2009–13.

Ігор Пулипів,

Руслан Делятинський

ВОЛИНЕЦЬ
Степан Олександрович

(22.01.1895–10.04.1969) – громад.-політ. і військ. діяч, публіцист. Н. у м. Львів у родині судового урядника. Навч. у г-зії м. Бережани, згодом – у філії Академіч. г-зії у Львові, де й склав іспит зрілості (1914).

Як доброволець вступив до Легіону УСС (1914), пройшов воєн. кампанію в Карпатах. Актор Стрілец. театру. Після створення ЗУНР продовжив б-бу за укр. державність у лавах ГА (1918–19).

Закінчив Школу червоних старшин (1920). Навч. на філос. ф-ті в Таємному укр. ун-ті у Львові (1922) та ун-ті у Відні. Під впливом українізації в рад. Україні вступив до Сельробу, обраний послом до польс. сему від цієї політ. партії (1928–30). Терор та репресії на Наддніпрянщині 1930-х змінили його політ. уподобання – став членом ФНЄ, працював редактором парт. органів – тижневика “Батьківщина”, час. “Українські вісті”, чл. редколегії газ. “Перемога”. Зазнавав репресій та переслідувань польс. органами влади, був ув'язнений у Станиславові до поч. ДСВ.

У роки ДСВ переїхав на Засяння; був секретарем Укр. допомогового к-ту в м. Криниця на Лемківщині (1939–41), заст. керівника відділу культ. праці, кер. ІНО УЦК у Львові (1941–43), референтом пропаганди Військ. управи д-зії “Галичина” (1943–44).

Після завершення ДСВ емігрував до Німеччини (1945) – у Ганновері очолював К-т для справ к-ри й освіти, учителював у таборовій г-зії. В англ. зоні окупації працював гол. редактором тижневика “Українське слово” (виходив у Бломбергу). 1949 переїхав до Канади, оселився у м. Вінніпег, працював на ф-ці заліза, з 1957 – співред. тижневика “Український

голос" (Вінніпер). Чл. Станиці братства Січових стрільців у Вінніпезі, голова Т-ва сприяння воякам УНР.

П. і похований у м. Вінніпер. Автор праць "Передвісники й творці Листопадового Зриву. Західньо-українські громадські і політичні діячі" (1965), "Сторіччя Матері Просвіти" (1968) і спогадів "Галичина в школі червоних старшин у Києві 1920 року".

Лит.: Микитюк Д. Степан Волинець, підпор. УСС // Вісті Комбатанта. 1969. Ч. 5 (42).

Ігор Соляр

ВОЛИНЕЦЬ

Степан Теодорович (Федорович)

(01.07.1894–27.04.1938) – старшина УСС та УГА, оперний співак. Н. у м-ку Підволочиськ (нині смт Терноп. обл.) в сім'ї торгівця. З дитинства жив у Перемишлі, де навч. в укр. г-зії. Випускні іспити склав у 06.1916 в Академіч. г-зії у Львові. В 08.1914, як учень 7 класу, вступив до Легіону УСС, брав участь у бойових діях, у Карпатах був поранений. Опісля співав у Стрілец. театрі. 1917 повернувся в полк УСС, став хорунжим і командував четю до кін. ПСВ. Учасник боїв у Львові в 11.1918; 1.01.1919 отримав військ. звання четаря. Командував сотнею в 1-ій бригаді УСС, у її складі перейшов за Збруч.

08–09.1920 – секретар повітов. ревкому в Заліщиках. Залишився в рад. Україні. Закінчив муз. технікум, займався виконавською діяльністю, оскільки володів надзвичайно красивим голосом (тенором) широкого діапазону. Провідний соліст Харківського (від 1928), Одеського (з 1930), Дніпропетровського (з 1933) і Вінницького (з 1937) театрів опери і балету; в їх складі гастролював містами СРСР. Виконав на сцені чимало гол. партій: Степан ("Купало" А. Вахнянина), Князь ("Русалка" О. Даргомиржського), Онегін, Герман ("Євгеній Онегін", "Пікова дама" П. Чайковського), Григорій ("Тихий Дон" І. Дзержинського), Каварадоссі, Пінкертон ("Тоска", "Чіо-Чіо-сан" Дж. Пуччіні), Радамес ("Аїда" Дж. Верді), Хозе ("Кармен" Ж. Бізе) й ін.

29.01.1938 заарештований співробітниками НКВС. На підставі сфабрикованої колективної справи, згідно з постановою трійки при Управлінні НКВС по Вінницькій обл. від 10.04.1938, розстріляний у м. Вінниця.

Лит.: Гуцал П. Життя співака обірвала чекістська куля // Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 4. Тернопіль, 2015. С. 54–58; Лисенко І. Словник співаків України. К., 1997. С. 43.

Петро Гуцал

**ВОЛИЦЬКИЙ
Василь**

ВОЛИЦЬКИЙ

Василь

(27.08.1897–03.12.1980) – педагог, вояк ГА, автор спогадів про укр. визвол. змагання 1918–20. Н. у с. Волцнів Жидачівського пов. (нині с. Заріччя Жидачів. р-ну). Середню освіту здобув в укр. приватних г-зіях у м. Рогатин та Городенка.

У 10.1918 став чл. конспіративно-го учнівського гуртка, в складі якого 3.11.1918 брав участь у встановленні укр. влади в м. Городенка. Добровольцем вступив до 3-го похідного куреня 24-го піх. полку ім. Петра Дорошенка. У складі куреня брав участь у боях із поляками в Сх. Галичині (11.1918–07.1919), у б-бі з більшовиками та денікінцями на Наддніпрянщині (08.1919–04.1920). У 05–09.1920 інтернований у таборі м. Тухоля.

У 1920-х здобував вищу освіту в Укр. таємному ун-ті у Львові та в ун-ті м. Грац (Австрія). Вчитель укр. приватних г-зій т-ва "Рідна школа" в Рогатині та Золочеві (1931–39). Співзасн. Укр. катол. союзу (1931). Зав. пед. кабінетом у м. Жидачів (1939–41). За часів нім. окупації – посадник м. Жидачів (1941–44). Наприкінці ДСВ емігрував до Німеччини. Вчителював у СШ м. Брайншвайг (1945–47). 1948 переїхав до Канади. Дир. Курсів українознавства ім. Ю. Липи в Торонто (1959–72). Інспектор укр. шкіл у пров. Онтаріо. Голова Крайового шкільного осередку при К-ті українців Канади в Онтаріо. Фрагменти спогадів про свою участь у визвол. змаганнях публікував у час. "Новий Час" (Львів, 1930; під псевд. Василь Бояринич), "Канадійський Фармер" (1848),

ВОЛОШИН
Августин Іванович

“Новий Шлях” (Вінніпег, 1949) та окремою кн. “На Львів і Київ. Воєнні спогади 1918–1920” (Торонто, 1968).

П. у м. Торонто. Похований на цвинтарі Йорк.

Тв.: Волицький В. Дещо про Рогатин і рогатинську українську приватну гімназію. Джерзі Ситі, 1969; *Його ж.* На Львів і Київ. Воєнні спогади 1918–1920. Торонто, 1963; *Його ж.* На світанку 1918 р. (Уривок із спогадів) // Альманах “Гомону України” на рік 1968 у 50-річчя проголошення державної самостійності України 1918–1968. Торонто, 1968. С. 72–79.

Лит.: Св. п. мгр Василь Волицький // Свобода. Джерзі Ситі; Нью Йорк. 1980. 9 груд. Ч. 256. С. 3.

Олег Павлишин

ВОЛОШИН **Августин Іванович**

(17.03.1874–19.07.1945) – педагог, просвітитель, громад.-політ. і церк.-реліг. діяч, президент Карпатської України. Н. у с. Келечин Воловецької округи (нині село Міжгір. р-ну Закарп. обл.) в сім’ї священика. Навч. в Ужгород. г-зії (1883–92), на теологіч. ф-ті Будапешт. ун-ту, в теологіч. ліцеї, який закінчив 1896, Вищій пед. шк. в Будапешті (1899–1900). Здобув звання проф. математики й фізики для горожан. шкіл. 1897 одержав диплом учителя нар. шк. і висвячений на священика, став капеланом церкви в Ужгороді-Цегельні. Тривалий час працював проф. Ужгород. вчительської семінарії (1900–17), згодом її дир. (1917–38). Багато зробив для піднесення освіти й к-ри Закарпаття. Підготував і видав 42 книги.

Активний учасник нац.-визвол. змагань закарп. українців 1918–19. Напередодні проголошення ЗУНР за його дорученням А. Штефан вів переговори з чл. УПР у Відні Л. Бачинським, Є. Петрушевичем, К. Трильовським та ін. про об’єднання Галичини, Волині, Буковини та Закарпаття. Чл. Ужгородської нар. ради (ств. в 11.1918). Учасник Будапештського 10.12.1918 і, вірогідно, Всеукр. конгресу в Хусті 21.01.1919, на якому прийнято ухвалу про возз’єднання Закарпаття з Україною

(В. – імовірний автор ст. “Народний собор в Хусті”, надрукованої у газ. “Руська Країна”).

На поч. 1919 – чл. укр. делегації в Будапешті, яка вела переговори з чехословац. посольством про приєднання Закарпаття до ЧСР. З поч. весни 1919 дотримувався прочехословац. орієнтації. На прохання Г. Жатковича В. скликав до Ужгорода на 15.03.1919 представників укр. нар. рад, щоб вони на спільній нараді створили Центральну руську нар. раду (ЦРНР), яка була б легітимною прийняти рішення про приєднання Закарпаття до ЧСР. На установчому засіданні ЦРНР в Ужгороді 8.05.1919, яке очолив А. Бескид, його було обрано заступником представницького органу українців Закарпаття. В умовах входження Закарпаття до складу ЧСР у 11.1919 чл. дорадчого органу автономної ради – Руської автономної Директорії.

У міжвоєн. період – один із засн. т-ва “Просвіта” (1920–39), засн. Пед. т-ва (1924), Учительської громади (1930–38). Один з ініціаторів створення Підкарп. банку, низки ф-к і кооперативів.

Зарекомендував себе як професійний журналіст-видавець. Ще в австро-угор. час редагував єдину на той час укр. газ. “Наука” (1903–18); у 1920–30-х – газ. “Свобода” (1920–38), першу укр. щоденну газ. “Нова свобода” (1938–39). Був засн., співзасн., співпрацівником низки закарп. газет і журналів. Один із засн. АТ “Унію”, яке мало свою друкарню, книгарню, видавало книги (1902–38).

Організатор і кер. Нар.-християн. партії (1922–39), обраний від неї послом до чехословац. парламенту (1925–29), займав посаду держ. секретаря в уряді А. Бродія (1938). 26.10.1938 чехословац. уряд призначив В. прем’єр-міністром автономного уряду Карпат. України. Під час виборів до Сойму Карпатської України 12.02.1939 обраний послом, 14.03.1939 проголосив незалежність Карпат. України, що була ратифікована Соймом 15.03.1939. На одному із засідань Сойму обраний президентом.

Після угор. окупації краю переїхав до Праги, де присвятив себе наук. та пед.

діяльності в УВУ, пройшов шлях від зав. каф-ри педагогіки та продекана філос. ф-ту до ректора (1945). 21.05.1945 заарештований співробітниками "СМЕРШу", вивезений до Москви й поміщений у Лефортов. в'язницю.

П. у Бутирській тюрмі (м. Москва). Указом Президента України від 15.03.2002 за визначну особисту роль у б-бі за утвердження укр. державності В. посмертно присвоєно звання Героя України.

Літ.: Бернаджова Т. Августин Волошин – державний діяч, педагог-мислитель. Львів. 1995; *Закарпаття в етнополітичному вимірі.* К., 2008; *Зимомря М.* та ін. Августин Волошин. Ужгород, 1995; *Штефан А.* Августин Волошин – президент Карпатської України. Торонто, 1977.

Андрій Королько

ВОЛОШИН

Михайло Іванович

(05.05.1877–29.07.1943) – правник, укр. хоревий диригент, співак (тенор), композитор, сотник УСС, громад.-політ. діяч. Н. у с. Ролів (нині Дрогобицьк. р-ну Львів. обл.). 1906 здобув правн. освіту у Віден. ун-ті, д-р права. Навч. у Вищому муз. ін-ті ім. М. Лисенка (клас сольного співу Г. Ясеницької), водночас співав

у хорі "Академічної громади" (1900) під кер-вом С. Людкевича, виступав у тенорових партіях у Руському нар. театрі, у виставах при т-ві "Боян" (1902–03). Згодом керував хорами "Бандурист" і "Боян" у Львові. Від 1911 вів курс хорового співу у Вищому муз. ін-ті ім. М. Лисенка. Належав до управи "Сокола-Батька", навчав молодь основам польової і бойової служби.

На поч. ПСВ – чл. Укр. бойової управи. Як старшина запасу австро-угор. війська в 08.1914 призначений до Легіону УСС, спочатку як ком. 1-го куреня, який проходив вишкіл у с. Горонда (нині Мукачів. р-ну Закарп. обл.), згодом воював у Карпатах. До 06.1915 керував вишколом, потім – командант Збірної станиці УСС у Львові, яка займалася набором добровольців (1915–18).

Після війни – адвокат, захисник укр. діячів у політ. процесах. 1925–39 – один з керівників УНДО, належав до його ЦК; чл. наглядових рад багатьох укр. кооперативів. Довголітній диригент хору "Боян" у Львові. 1941–43 очолював Львів. адвокат. палату. Автор муз. творів "Ой гляну я, подивлюся", "Засни", "Чого мені тяжко" та ін.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців / упоряд. І. Сварник.* Львів, 2004. С. 23; *Паламарчук О.* Волошин Михайло // *Енциклопедія Львова.* Т. 1 / за ред. А. Козицького, І. Підкови. Львів, 2007. С. 425; *Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука.* Монреаль, 1955. С. 14, 104, 165.

Микола Лазарович

ВОЛОШИН

Теофіл Іванович

(30.07.1893–02.08.1946) – хорунжий УСС, четар УГА, сотник Січових стрільців, громад. діяч. Н. у с. Озерна (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). Закінчив 8 класів Терноп. укр. г-зії, де керував спортивним гуртком.

**ВОЛОЩУК
Осип-Маріян**

Доброволець Легіону УСС. Як командант батареї гармат. полку 2-го корпусу ГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. Згодом – у формуванні Січових стрільців під командуванням Є. Коновальця.

1922–03.1945 проживав у м. Відень, де до 1944 працював секретарем філії УНО.

Після захоплення Відня рад. військами 25.08.1945 заарештований органами НКВС. Згодом засуджений на 7 р. ув'язнення, вивезений на Урал.

П. у м. Перм (нині РФ). Реабілітований 1993.

Лит.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельничук Б.* Волошин Теофіл Іванович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 118; *Українська Галицька Армія* / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 311, 320; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 55.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ВОЛОЩУК Осип-Маріян

(25.03.1889–10.01.1970) – військ. діяч, поручник ГА. Брат Романа Волощука. Н. у м. Львів. Здобув середню освіту, навч. на юрид. ф-ті Львів. ун-ту. 1913–14 відбував обов'язкову військ. службу при 95-му піх. полку австро-угор. армії. Поручник, відповідальний за тилове забезпечення, обози. Під час ПСВ – обозний старшина австро-угор. армії.

З 11.1918 – четар ГА. У кін. 1918 – командант складів обозного матеріалу і збірні коней ДСВС у Тернополі. З 01.1919 очолював обозну майстерню ГА у Станиславові (нині м. Івано-Франківськ). 1.03.1919 отримав звання поручника. У 05.1919 – командант збірні коней і обозів НКГА у с. Іване-Пусте (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.). У збірні було зосереджено бл. 16 тис. коней та 8 тис. возів, з них формувалося 6 обозних валок. Відповідальний за майстерні, ветеринарну службу. У кін. 06.1919 очолив Арміїський запасний обоз ГА у підпорядкуванні Команди етапу армії. 07.1919 у складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. Учасник походу ГА на Київ,

боїв з більшовиками. Навесні 1920 після роззброєння поляками частин ЧУГА потрапив у польс. полон, інтернований у таборі в Тухолі. Втік до ЧСР, перебував у таборах у Ліберці та Йозефові.

Здобув ступінь д-ра права у Празьк. ун-ті. 1923 повернувся до Львова. У міжвоєн. період працював адвокатом у містах Галичини.

1939 емігрував до Братислави, після ДСВ – через Німеччину до США. Був орг. референтом Нью-Йоркського відділення ОбВУА; працював у Гол. канцелярії Укр. нар. союзу.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на укр. цвинтарі Св. Андрія у м. Саут-Баянд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США).

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 270; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 313; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 312; Др. Осип Волощук // Вісті Комбатанта. URL: http://kombata-ingwar.blogspot.com/2011/07/blog-post_24.html. 2011. 24 лип.

Микола Вітенко, Богдан Паска

ВОЛОЩУК Роман

(07.02.1894–1945) – адвокат, військ. діяч, отаман ГА. Брат Осипа Волощука. Н. у м. Львів. Навч. в Академіч. г-зії, на юрид. ф-ті Празьк. ун-ту.

З поч. ПСВ – поручник 30-го піх. полку австро-угор. армії. З 11.1918 – доброволець ГА. У кін. 1918 – поручник ГА, командир 1-го полку “Наварія” бойової групи “Щирець”. Отримав звання сотника. У 01.1919 очолив 1-й (з 06.1919 – 13-й) піх. полк 7-ї Львів. бригади ГА. У 06.1919 відзначився під час Чортків. офензиви ГА. 7.07.1919 отримав звання отамана. У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. Учасник походу ГА на Київ, боїв з більшовиками. У 03.1920 – командир 2-го полку 1-ї бригади УСС ЧУГА.

На поч. 05.1920 ввійшов до воєнної ради залишків галиц. частин на Наддніпрянщині; чл. делегації, що вела переговори з кер-вом 5-ї польс. армії у м. Немирів (нині Вінниц. обл.). Влітку 1920 брав участь у польс.-рад. війні в складі 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР. У кін.

08.1920 у складі групи ген. А. Кравса залишив фронт і перейшов на тер-ю ЧСР.

Перебував у таборах для інтернованих вояків УГА у м. Ліберець та Йозефів; 1921 – комендант табору в Йозефові. Отримав звання майора. Підтримував зв'язки з військ. відпоручником Диктатора ЗУНР в Празі. Очолював Комісію для перевірки старшин. степенів у таборі в Йозефові. 03.1922 – командант старшин. сотні у секції “Б” табору. Після 1939 – радник у Мін-ві фінансів Словаччини.

У період ДСВ – голова укр. колонії в м. Братислава (Словаччина), діяч Спілки укр. інженерів у Словаччині.

У 05.1945 заарештований рад. спецслужбами. П. під час слідства.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 143; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 157, 374; М. Д. Перші листопадові дня 1918 р. і організація Угнівської кавалерії в м. Угнові // Літопис Червоної Калини. 1939. Ч. 1. С. 15–16; Марічак Т. От. Волощук про чортківську офензиву // Літопис Червоної Калини. 1937. Ч. 3. С. 3–7; Ч. 4. С. 9–14; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 99, 553–554, 561, 592, 606, 667; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 216, 224, 302, 326; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 14, 18, 57, 61, 75; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 279; Головата Л. Діяльність УТГІ в контексті легального видавничого руху періоду Другої світової війни. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/85704/23-Golovata.pdf?sequence=1>. С. 21; Др. Осип Волощук // Вісті Комбатанта. URL: http://komb-a-ingwar.blogspot.com/2011/07/blog-post_24.html. 2011. 24 лип.

**Микола Вітенко,
Богдан Паска**

ВОЛЧАНСЬКИЙ Андрій

(20.12.1894 – д. і м. с. н.) – військ. і громад.-політ. діяч. Н. у с. Вовче (нині Турків. р-ну Львів. обл.). З 1914 у 33-му піх. полку австро-угор. армії на

Сх. фронті. У 08.1915 під м. Дубно потрапив у рос. полон. Перебував у таборі в Дарниці. 1915–17 – у робітн. курені на Рум. і Болг. фронтах.

1917 повернувся до Галичини. З 3.11.1918 в ГА. Проходив вишкіл у Турці. Служив у вартовому відділі при польс. військовополонених у м. Стрий. З ГА перейшов за Збруч. Інтернований у м. Турка.

1925 емігрував до Канади. Проживав у м. Едмонтон. Учасник ветеран. орг-цій. Подальша доля невідома.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 179.

Микола Вітенко

ВОЛЬФ Арнольд

(1877–24.11.1924) – військ. діяч ЗУНР. Н. у морав. м-ку Простейов (нині Оломоуцький край, Чехія), у сім'ї нім. купця. Навч. у кадет. шк., австр. офіцер. військ. шк. (1901). У роки РСВ – на Італ. фронті, підполковник австр. армії.

З 11.1918 в ГА, команд. бойової групи, 3-ї Бережан. бригади. З 07.1919 команд. 2-го Галиц. корпусу. Учасник операцій об'єднаних армій УНР і ЗУНР: наступу на Київ, Коростень, Старокостянтинів, Житомир проти денікінських і більшовицьких військ. З 1920 в таборах інтернованих частин ГА у Німецькому Яблонному, Йозефові, Ліберці в ЧСР, команд. інтернованої бригади. Ген.-хорунжий ГА.

П. і похований у м. Простейов.

Лит.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірала. Львів; Харків, 2007.

Микола Литвин

“ВОЛЯ” – тижневик УСДП, що виходив у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) 27.04–23.08.1919. Відп. ред. “В” – Р. Яросевич, видавець – Управа УСДП. Друкувався спочатку в Коломиї, згодом – у Станиславові.

Вміщений у першому числі газ. “Маніфест української соціал-демократичної партії” з гаслами “Пролетарі усіх

**ВОЛЧАНСЬКИЙ
Андрій**

**ВОЛЬФ
Арнольд**

Рік І. Станіславів, дня 27. цвітня 1919. Ч. І.

<p>Предплата: річно . . . 48 К. піврічно . . . 24 . чверть річн. 12 .</p> <p>Цна одного примірника І корона.</p> <p>Видав Управл. У. С. Д. П.</p>	<h1>ВОЛЯ</h1> <p>Орган української соціал-дем. партії.</p> <p>*** Виходить що тижня. ***</p>	<p>Адреса Резиденція Адм. Станіславів, вул. Цегельського ч.2 (давн. Лельвичів).</p> <p>За редакцією зі- васідає Др. Роман Ярославич.</p>
---	--	--

МАНІФЕСТ

української соціал-демократичної партії.

Революція 1917 р. вивабилла царську самовладну Росію від опіки коронованих годів і їх інструментів дворянства, бюрократії та мілітаризму.

Тож саме зробила революція 1918 р. в осередках державлах Європи.

І наша область страждала своїх давних панів-царів та його інструментів шляхту, бюрократії і мілітаризму.

Народи австрійські визволювалися під гаслом самооправачення народів і самоуправи на демократичних засадах.

бітництва мусить бути то старе, у боротьбах пролетаріату виробоване гасло: „Пролетарі всіх країн, єднайтеся!“

Це гасло має тва більше значиння-воли, воно звертається до пролетарія одной країни.

І ми українські робітники звертаємося до пролетаріату всіх національностей нашої області із окликом: „Пролетарі української країни єднайтеся!“

Ми кличемо до польських бранців: геть із повністичною кривдою польських панів, які й на вас

країн єднайтеся” та “Українці всієї України єднайтеся” засвідчував ідеологічні доміанти ред. політики, що вважала соціаліст. лад єдино справедливим, за якого не буде визиску одних сусп. прошарків іншими. Тож публікації видання підкреслювали переваги соціалізму, критикували уряд ЗУНР за недостатній захист інтересів робітників та селян. Значну увагу в газеті було звернено на питання теорії соціалізму, політ. та екон. аспекти держ. буд-ва, нац. відродження України й оптимальних форм держ. правління; аналізувалися причини утворення та розпаду Австро-Угорської імперії і неготовності укр. народу відстоювати в новій політ. ситуації власну д-ву. Виклад детальної характеристики завдань партії доповнювало зауваження, що соціал-демократична партія не є бунтарською чи “переворотною”, а революційною. Ключовою у більшості публікацій політ. х-ру була тема класової б-би, активно друкувалися антиреліг. матеріали. Тема державотворення України аналізувалася і в ретроспективному аспекті – через істор. паралелі з постатями Б. Хмельницького, І. Виговського, П. Дорошенка. Актуалізовано й питання надання виборчого права жінкам.

“В.” відгукувалася на найважливіші політ. події в Україні та поза її межами. У матеріалах рубрик “З газет” та “Новинки” йшлося про проблеми селян та робітників, новини місц. життя, а також про Міжнар. соціаліст. конгрес у Люцерні, відновлення Інтернаціоналу, в якому, однак, не було укр. представництва, подано коментар до публікації у тогочасній польськ. пресі. Серед ін. рубрик варто згадати “З робітничого руху”, “Дописи”, “Комунікати”, а з-поміж авторів – Т. Безпалко, М. Зінюк.

Худож. твори у “В.” нечисленні, серед них – кілька поезій І. Франка та П. Тичини. Подвійне число 6/7 було майже повністю присвячене 3-й річниці смерті І. Франка, хоча редакція і зауважувала, що, за словами самого поета, він був соціалістом “більше за почуванням, ніж за переконанням”.

Літ.: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918–19 рр. // Новий час. Львів, 1936. Ч. 176. С. 5; Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західно-Українській Народній Республіці (1918–19) / уклад Є. Місило. Едмонтон, Альберта, 1991. С. 194; Галушко М. Українські часописи Станіслава (1879–1944). Львів, 2001. С. 156–158.

Марія Галушко

“ВОЛЯ”, військово-революційна організація – укр. підпільна організація, що вела б-бу з польс. окупац. режимом. Екзильний уряд ЗУНР здійснював політ. кер-во діяльністю підпільних військ.-революц. орг-цій, які виникали в краї навесні–влітку 1920. У 03.1920 Я. Чиж, Д. Паліїв, В. Кучабський, О. Коберський, С. Федак, М. Матчак та ін. утворили з числа колиш. старшин, стрільців та студентів розгалужену військ.-революц. орг-цію “В.”, яка стала зав’язком УВО в краї.

На чолі “В.” стояла Начальна колегія (Начколь) у складі Я. Чиж (голова), В. Кучабського (перший заст.), О. Коберського (заст.), Д. Паліїва, М. Матчака, Б. Гнатевича. До “В.” належали представники різних політ. партій, зокр. трудовики, радикали. Не зважаючи на молодий вік, Я. Чиж, М. Матчак, Д. Паліїв були вже відомими діячами УНТП.

“В.” мала тісні зв’язки з крайовим політ. проводом, урядом ЗУНР і командуванням укр. частин, інтернованих у ЧСР. Друк. органом “В.” був нелегальний місячник “Наш шлях”.

Члени таємної військ. орг-ції “В.” розглядали її як основу майбутньої укр. армії, своє завдання вбачали в активній орг. та політ. діяльності серед мас для підготовки збройного повстання. За свідченнями С. Федака, члени “В.” ставили за мету згуртування якнайбільшої кількості людей для орг-ції збройного виступу. Орг-ція творилася за с-мою п’яток, мала зв’язки з армією Є. Петрушевича в ЧСР.

На основі військ.-революц. орг-ції “В.” влітку 1920 в краї було створено УВО.

**Микола Кугутяк,
Олександр Реєнт**

ВОЛЯНСЬКА

Цецилія Олексіївна

(1898–1961) – педагог, громад. і культ. діячка. Н. у с. Криворівня (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.). Вчителювала в с. Криворівня, Соколівка (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) та на Волині (разом з вояками УСС). 1920 працювала у редакції час. “Вперед” (Львів). Пропагувала мист-во й нар.

одяг Гуцульщини та Покуття. Згодом емігрувала до США.

П. у США.

Літ.: Морозюк В. Пом’яник. Івано-Франківськ, 2005.

Богдан Паска

ВОЛЯНСЬКИЙ

Іван-Омелян Омеляннович

(06.07.1887–1959) – адвокат, старшина ГА. Н. у м. Перемишль (нині Польща) в сім’ї інженера. Проживав з дитячих літ у Станиславові, де 1905 завершив навч. в г-зії. Студював право у Львів. ун-ті. Працював помічником адвоката.

В ГА – від поч. 1919. Служив у ДСВС. 1.03.1919 отримав військ. звання сотника.

Після війни здобув у Краків. ун-ті ступінь д-ра права і відкрив адвокат. канцелярію в Станиславові. Чл. Гол. виділу “Рідної школи”, голова просвітницько-катол. т-ва “Скала”. З 1933 очолював партію Укр. нар. обнова. Посол сейму Польщі 1935–38 (від округу Станиславів, Надвірна, Тлумач) і 1938–39 (від Укр. нар. обнови).

Навесні 1944 емігрував на Захід. 1949 переїхав з Німеччини до Аргентини.

П. у м. Буенос-Айрес.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; *Гловацький І.* Українські адвокати Східної Галичини у світлі архівних джерел і некрологів 1800–1943 рр. Львів, 2014.

Петро Гуцал

ВОЛЯНСЬКИЙ

Олекса Миколайович

(07.10.1862–02.03.1947) – мемуарист, священик, громад.-культ. діяч, етнограф, чл. НТШ. Н. у с. Звиняч (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) в родині священика.

Здобув освіту у Львів. духовній семінарії. 1886 одружився з Марією Бурачинською, донькою пароха с. Криворівня, родичкою Я. Головацького. 1887–93 – адміністратор парафій у с. Товсте (нині Терноп. обл.) та м. Серет (нині Румунія). 1893–1923 – священик у с. Криворівня (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.).

**ВОЛЯНСЬКИЙ
Іван-Омелян
Омеляннович**

ВОРОБЕЦЬ
Віктор Михайлович

Чл., згодом голова т-ва "Просвіта" у Криворівні. Допомігав В. Шухевичу в написанні книг про Гуцульщину. Автор статей про становище греко-католического духовенства. Особисто знайомий з І. Франком, М. Коцюбинським, Лесею Українкою, А. Шептицьким, Г. Хомишиним, Г. Хоткевичем, О. Кобилянською, В. Гнатюком, О. Олесем, В. Стефаніком та ін., які часто мешкали в його домі в Криворівні, користувалися його б-кою і яким надавав необхідні консультації у справі вивчення Гуцульщини. Завдяки його діяльності с. Криворівня сприймалося сучасниками як осередок української та духовності, називалося, за пропозицією В. Гнатюка, різними діями "гуцульськими" чи "українськими Афінами". Автор спогадів про І. Франка й М. Коцюбинського (останні не опубліковані). Збереглося листування його з І. Франком, В. Гнатюком та ін. Б-ка і сімейний архів В. знищені під час ПСВ. Сам священник переховувався від рос. військ.

Активний учасник укр. державотворення періоду ЗУНР на Гуцульщині. Дочка Цецилія – учителька місії УСС на Волині.

1920 заарештований польсь. властями. Ув'язнений у Львові.

У 02.1923 переведений на парафію с. Соколівка (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). 1942–43 організував відправку на Тернопільщину понад 20 тис. дітей для порятунку від голоду в сім'ях вірян. 1944 згоріли його церква, архів і хата. Останні дні мешкав у сільській Я. Стефурака.

П. у с. Соколівка, де й похований.

Тв.: *Волянський О.* Мої спомини про Івана Франка // Спогади про Івана Франка / упоряд. М. Гнатюк. Львів, 1997. С. 491–501; 600.

Літ.: *Арсенич П. А.* Волянський Олекса Миколайович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 303; *Гуменюк В.* Хто Ви, отче Волянський? // Історія Гуцульщини. Львів, 2000. Т. 5; *Пророчук Г.* Олекса Волянський – священник і громадсько-культурний діяч Гуцульщини // Гуцульський край. 2012. 7 листоп.; *Арсенич П. А.* Волянський Олекса Миколайович. ЕСУ. URL: <http://esu.com>.

ua/search_articles.php?id=29676; *Степаненко О.* Отець Олекса Волянський: "Дати народу якісну освіту, а народ сам дасть собі раду!" // Екологічно-гуманітарне об'єднання "Зелений світ". Тернопіль, 21.10.2017. URL: greenworld.in.ua/index.php?id=1510149441.

Микола Вітенко

ВОРОБЕЦЬ **Віктор Михайлович**

(1893–28.01.1978) – журналіст, громад.-політ. діяч, поручник Г.А. Н. у с. Залужжє (нині с. Залужжя Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). 1913 завершив навч. у Станіславів. г-зії. Воював у ПСВ. Учасник Листопадового чину в м. Коломия. Поручник Г.А з 12.1918.

За дорученням Коломий. ОВК 8.01.1919 прибув до Ясіні з Коломії з групою з 200 бійців, озброєних 2 гарматами, 5 кулеметами та рушницями. Учасник переговорів з угорцями та румунами. Спільно з місц. добровольцями та ін. підрозділами Г.А (бл. 1000 осіб) учасник Сігетської операції, у результаті якої взято під контроль Гуцул. республіки Сігет і прилеглі населені пункти – Кваси, Білин, Усті Ріки, Рахів, Костилівку, Бичків, Косівську Полян, Сігетську Комору, витіснено чи роззброєно угор. військ. підрозділи. Поранений, змушений після боїв 17–18.01.1919, унікаючи

оточення, зі своїм підрозділом залишити Сігет переважаючим рум. військам, що налічували до 2 тис. бійців, мали гармати й кулемети.

Під час відступу потрапив у рум. полон. Перебував у таборі м. Сибов. Навесні 1919 переведений у передмістя Бухареста. У 08.1919 переданий УНР у м. Могилів-Подільський. Воював у складі Гуцул. куреня в 11-й бригаді УГА. Учасник Зимового походу УГА зі Жмеринки на Одесу. Перебував у підпорядкуванні ЗСПР, згодом у складі ЧУГА. Інтернований у таборі Тухоля.

30.08.1920 втік до Німеччини, звідти переїхав до ЧСР. 1920–23 – на агрономічних студіях в Укр. госп. акад-ї у Подєбрадах. 1925 повернувся до Галичини. Співробітник редакцій час. “Сільський господар”, “Господарсько-кооперативний часопис”, “Народня справа”, “Новий час”. Очололював Спілку укр. агрономів. 1930–38 – видавець і ред. час. “Нове село”. 27.03.1932 ініціював створення УСП. З 10.1938 видавав тижневик “На переломі”. Конфліктував з УНДО, ін. укр. партіями Сх. Галичини.

1940 працював у м. Чортків у держфонді з вирощування кормових рослин. За нім. окупації – у Львові в хлібороб. палаті у відділі дослідництва. 15.09–30.11.1944 – викл. агротехніки в Бережан. агротехнікумі. Згодом у Підгірчях провадив реорганізацію Стрий. технікуму механізації с. госп-ва. З 01.1945 – викл. агротех. дисциплін та агролісомеліорації.

За однією з версій, 1961 ініціював процес перейменування м. Станіслав на Івано-Франківськ. Автор спогадів про 1.11.1918 в Коломиї та про похід на Закарпаття.

П. і похований у м. Стрий.

Літ.: Вегеш М., Токар М. Карпатська Україна на шляху державотворення. Ужгород, 2009; *Воробець В.* 1 падолиста 1918 р. у Коломиї // Український скиталець. 1920. № 1; *Дроздовська О.* Воробець Віктор // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. слов. Львів, 2004. Вип. 11. С. 63–64; *Тимчук В., Тимчук Н., Якимчук Р.* Військово-політичні аспекти діяльності Степана Клочурака у 1914–1919 рр.

// Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2012. № 21. С. 912–922; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 183–184.

Іван Зварчук

ВОРОБЕЦЬ

Іван

(д. н. і с. н.) – поручник УГА. Н. в с. Романів (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.).

Доброволець УСС. Поручник 2-го куреня 2-го полку УСС; учасник Чортків. офензиви. 1919 – командант шпиталю в Одесі.

Перепохований 23.04.1921 в с. Винники біля Львова.

Літ.: Королик А. “Залізна сотня”, зформована з селян Романова, в боях за Львів у 1918 і 1919 роках // Винники, Звенигород, Унів та довкільні села / ред. М. Влох. Чикаго, 1970; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010.

Микола Вітенко

ВОРОБЕЦЬ

Михайло Антонович

(д. і м. н. і с. н.) – адвокат, громад. діяч. Н. у с. Залужжє (нині с. Залужжя Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. родині. Здобув фах правника і перед ПСВ розпочав адвокат. практику в томницькій канцелярії І. Макуха, за словами якого “був свідомим українцем, дуже характерною людиною й добрим правником”.

Під час Листопадового “зриву” брав активну участь у захопленні влади в Рогатині. Затверджений повітов. комісаром Рогатинського пов. Під час кер-ва І. Макухом ДСВНС призначений на посаду держ. ревізора цього секретаріату. Виявив факти корупційних зловживань у Буцацькому, Долинському, Дрогобицькому, Косівському повітах, підготував відповідні подання для притягнення винуватців до суду.

У міжвоєн. період працював адвокатом у Калуші. Чл. “Просвіти”, опікувався місц. т-вом “Боян”, диригент хору.

Подальша доля не відома.

Літ.: Макух І. На народній службі. К., 2001; Установлення влади УНР в краю // Діло. 1918. 11 падолиста. Ч. 258. С. 2.

Степан Кобута

**ВОРОНОВСЬКИЙ
Василь**

**ВОРОНОВСЬКИЙ
Василь**

(1895 – після 1950) – громад.-політ. діяч, сотник ГА. Родич відомого монаха-студита, екзорциста Василя Воронівського. Н. в с. Гумніська (нині Буськ. р-ну Львів. обл.).

Учасник ПСВ, воював у складі австро-угор. армії, поранений. Доброволець ГА з 11.1918. У складі 1-го корпусу ГА брав участь у боях за Львів. 1.08.1919 отримав звання поручника. Згодом – сотник ГА.

1922–25 – студент істор. ф-ту Укр. таємного ун-ту у Львові. 1922–37 – ініціатор створення антиалкогольних т-в “Відродження”; чл. УНДО, секретар осередку в м. Буськ, кер. “Просвіти”, “Пласту”, “Рідна школа”, “Сокіл”, “Сільський господар” у м. Буськ. Урятував церкву Св. Онуфрія в м. Буськ (1680) від зруйнування польс. владою. 26.02.1929 очолив НК у м. Буськ. 13.11.1930 заарештований, згодом зазнав обшуків та гонінь. З 1938 – у “Просвіті” с. Глиняни. 10.1939 повернувся до м. Буськ.

У 04.1940 заарештований за участь у “Просвіті”. Перебував у тюрмах Буська та Львова (Замарстинів, “Бригідки”). У 06.1941 вивезений до м. Хіва (нині Узбекистан). Отримав дозвіл на повернення додому. 1946–50 учителював у населених пунктах Львівщини. Змінив 6 шкіл. Зазнав дискримінації, переслідувань, був звільнений з роботи.

П. і похований у м. Буськ, де його іменем названо вулицю.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Савчин І. Буськ у вирі століть. Львів, 1996; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

**Богдан Паска,
Микола Вітенко**

**ВОЯКОВСЬКИЙ
Микола**

(12.06.1899–12.05.1972) – реліг. і громад. діяч, хорунжий УСС, четар ГА. Н. у с. Богданівка Скалатського пов. (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в давній шляхетській священничій родині. Навч. в Укр. держ. г-зії в м. Тернопіль (1910–14), 1918 завершив гімназійні студії в

м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Заснував у Богданівці хор і драмгурток.

Доброволець Легіону УСС з 1917. Учасник польс.-укр. війни 1918–19. Після переходу ГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців.

Після визвол. змагань навч. у Львів. духовній семінарії (1920–24), на останньому курсі одружився з Ганною Левицькою. У 04.1925 висвячений у духовний сан. Почав працювати як священник у м. Скалат (1925), 1925–27 – на парафії в с. Оліїв (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). 1927–33 – парох у с. Страдч (нині Яворів. р-ну Львів. обл.). 1933 нагороджений крилошанськими відзнаками. 1936 запровадив на Страдецькій горі Хресну дорогу, яку Папа Пій XI благословив своєю грамотою та надав їй статус Єрусалимської (проходження нею прирівнюється до проходження Єрусалимського хресного ходу, яким колись ішов Христос).

1939 скерований митрополитом А. Шептицьким до м. Відень, де служив помічником пароха церкви Св. Варвари (1939–41), душпастирював серед укр. робітників у м. Літомержіце в Судетах (ЧСР). 1941–45 – пом. візитатора, від 1945 – апостольський візитатор і адміністратор УГКЦ у Німеччині, видавав “Урядовий вісник” Апостольської вітатури українців-католиків Німеччини, заснував укр. катол. семінарію в м. Гіршберг, кілька реліг. орг-цій, б-ку, організовував духовне життя укр. емігрантів у таборах переміщених осіб. Від 02.1948 – ген. вікарій у Німеччині. У 12.1948 виїхав до США, де служив парохом церков у Брукліні, Баффало, Коговзі.

Автор кн. “Поклін Марії” (1960), “Шляхами наших прочан” (1965), “А те, що минуло...” (1971), тритомника “Проповідей”, низки публікацій у львівській (“Поступ”, “Нива”, “Нова Зоря”) та емігрантській (“Логос”, “Шлях”) пресі.

П. після тривалої важкої недуги в м. Бруклін (США). Похований 16.05.1972 на укр. цвинтарі Святого Духа в м. Гемптонбург (шт. Нью-Йорк). Нагороджений Хрестом С. Петлюри.

Літ.: Волинський Б., Пиндус Б. Вояковський Микола // ТЕС. Т. 1. Тернопіль,

2004. С. 310; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Л-а М.* “А те, що минуло...” о. Н. Вояковського // *Свобода* (США). 1972. 18 серп. С. 3; *Н. Й.* Колишній Апостольський Візитатор о. Николай Вояковський, помер у Брукліні // *Свобода* (США). 1972. 16 трав. С. 1, 3.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

“ВПЕРЕД!” – часопис УСДП; видавався у Львові 1911–13, 1918–22, 1924, 1929, 1931, 1933–34. Автори та редактори – Ю. Бачинський, П. Буняк, С. Вітик, М. Галушка, М. Ганкевич, Є. Гуцал, І. Калютинський, П. Костюк, В. Левинський, В. Старосольський, В. Темницький, А. Чернецький. До ПСВ зосереджувалася на проблемах соціаліст. руху та внутр.-парт. справах.

З 1.11.1918 редакція займала державницькі позиції в ЗУНР, вміщувала статті про актуальні проблеми укр. життя, розбудову держ. ін-тів, визначення осн. напрямів внутр. і зовн. політики, перспектив та перебігу об'єднання УНР та ЗУНР, місце і роль УСДП і її стр-р у державотворчих процесах. 1918–22 редактором часопису був П. Буняк. Залишалася єдиною укр. газетою, що виходила у Львові в початковий період польс. окупації. Піддавалася цензурі. 12.1918 П. Буняк та Л. Ганкевич були заарештовані. Часопис змушений дублювати укр. тексти польс. мовою. 03.1919 випуск призупинено і відновлено лише в 08.1919. 16 номерів газети за 1922 було конфісковано. Згодом часопис заборонено за статті “антидержавного спрямування”.

“В.!” – унікальне джерело періоду польс. окупації Галичини. В часописі вміщено бл. 3000 некрологів за 1919–22, списки заарештованих і померлих військових і цивільних діячів ЗУНР. У низці матеріалів описано становище вояків УГА й інтернованих цивільних діячів ЗУНР у польс. таборах, ув'язнених у тюрмах, списки померлих. Друкувалися повідомлення про пошуки зниклих безвісти й повідомлення про долю галичан у рад. Україні, ЧСР тощо.

Лім.: Кобута Л. Пресові видання ЗУНР: специфіка функціонування та ідеологія змістового наповнення // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: 36. наук. пр. Львів, 2009. Вип. 18. С. 644–651; *Михалюк М.* Специфіка “особистісної” інформації на сторінках газети “Вперед!” (Львів, 1911–1913, 1918–1922, 1924, 1929, 1931, 1933–1934 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. 2016. Вип. 6. С. 155–162.

Микола Вітенко

ВРА́НГЕЛЬ

Петро Миколайович

(27.08.1878–25.04.1928) – рос. військ. та політ. діяч. Походив з дворян Санкт-Петербурзької губ., батько – дир. страхового т-ва в Ростові. Здобув освіту в Ростов. реальному уч-щі, Гірничому ін-ті (1901), склав офіцер. іспит при Миколаїв. кавалерійс. уч-щі (1902). Завершив навч. в акад.-ї Генштабу (1910).

На кін. ПСВ генерал-майор, командувач зведеним кавалерійс. корпусом. У Добровольчій армії від 08.1918. У 08.1918–12.1919 командував 1-ю кавалерійс. д-зією, 1-м кавалерійс. корпусом, Добровольчою та Кавказькою Добровольчою арміями. Виступав проти т. зв. Московської директиви А. Денікіна (04.07.1919), що зумовило погіршення відносин з останнім та переросло в неприхований конфлікт.

Після відставки А. Денікіна став головнокомандувачем ЗСПР (4.04.1920), які 11.05.1920 були перейменовані на Рос. армію. З 19.08.1920 – правитель Півдня Росії. Після невдалих наступальних операцій проти ЧА (операції у Пн. Таврії, Кубанська десантна операція) та поразок на фронті організував евакуацію військових та цивільних із Криму, яка завершилася 16.11.1920. В еміграції очолив створений ним Рос. заг.-військ. союз. З 1927 проживав у Бельгії.

Після отримання В. повноти влади франц. дипломатія почала схиляти його до порозуміння з Польщею (у якій на цей час тимчасово перемогла “федеративна” концепція Ю. Пілсудського) та УНР. Тоді Франція залишилася єдиним закорд. союзником Білого руху

ВРАНГЕЛЬ
Петро Миколайович

і 10.08.1920 де-факто визнала уряд Півдня Росії. Водночас планування військ. операцій навесні 1920 як вірогідну можливість передбачало вихід частин Рос. армії на опер. простір Правобережної України, що вимагало конкретизації ставлення до укр. питання.

До 08.1920 офіц. політика В. полягала у відмові від будь-яких політ. переговорів з урядом УНР, відсутності чітко окресленої позиції щодо держ. незалежності України, готовності до укладення військ. союзу, спрямованості на координацію зусиль усіх антибільшовицьких сил у б-бі проти більшовизму.

Восени 1920 курс В. було переорієнтовано на створення ілюзії порозуміння з УНР, використовуючи укр. політ. групи, що стояли на платформі федералізму, – у 09.1920 в Севастополі велися переговори з делегацією Укр. нац. к-ту (УНК), що виник у Парижі на поч. 01.1920. До УНК ввійшли представники дипломатичного корпусу ЗУНР (В. Панейко, С. Томашівський та ін.) та наддніпрян. діячі (С. Моркотун та ін.). Політ. програма УНК передбачала, зокр., входження всіх укр. земель до складу єдиної федеративної Росії. Факт переговорів з делегацією УНК був використаний у Парижі дипломатами уряду Півдня Росії. Однак загалом контакти з УНК мали негативні наслідки, ускладнивши відносини з урядом УНР.

3.10.1920 В. проголосив наказ про формування 3-ї Рос. армії в Польщі, яка комплектувалася із залишків Пн.-Зх. армії ген. М. Юденича, Окремої Рос. Добровольчої армії генерал-лейтенанта М. Бредова. Політично ці формування перебували під впливом Рос. політ. к-ту (Б. Савінков), який 18.11.1920 підписав військ. конвенцію з урядом УНР, що оперативно підпорядкувала 3-ю армію укр. командуванню.

8.11.1920 уповноважений В. при уряді Польщі (П. Махров) повідомив представника УНР про визнання уряду УНР і суверенності Українських Установчих зборів. Визнання було зроблено в неофіц. формі й не мало жодних юрид. наслідків. Реального союзу не

склалося, з огляду на військ. поразку антибільшовицьких сил у 11.1920.

Тв.: *Врангель П.* Записки. Минск, 2003.

Лит.: *Махров П. С.* В Белой армии генерала Деникина: Записки начальника штаба Главнокомандующего Вооруженными Силами Юга России. СПб, 1994; *Procyk A.* Russian Nationalism and Ukraine. The Nationality Policy of the Volunteer Army during the Civil War. Edmonton; Toronto, 1995.

Ярослав Штанько

ВРУБЛЄВСЬКИЙ Іларій

(1898 – д. і м. с. н.) – військовик, правосл. священник, митрат, меценат. Н. у с. Королівка (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.). Під час польс.-укр. війни 1918–19 воював в УГА. Після поразки нац.-визвол. змагань на ЗУЗ та переходу УГА за р. Збруч боровся за звільнення УНР від більшовиків і білогвардійців. Побував у “чотирикутнику смерті”, де перехворів тифом. Після одужання залишився на Наддніпрян. Україні.

1926 повернувся до с. Королівка. Працював у кооперативі, влаштувався вистави-фестини в читальні “Просвіти”.

Від 1931 – в США. Служив на парафії у Ковтсвіллі, від 1950 – парох церкви Св. Апостолів Петра і Павла у м. Фріленд (шт. Пенсільванія). Канцлер дієцезії. Жертводавець на церк. та культ.-освіт. потреби.

Лит.: *Мельничук Б., Мизак Н., Петраш Б.* Королівка // Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 3. Тернопіль, 2014. С. 517–519; *Мельничук Б., Щербак Л.* Врублевський Іларій // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 310–311.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук, Лариса Щербак**

ВСЕГАЛІЦЬКЕ ВИДАВНИЦТВО (Всегалвидав, Всегаліцьке радянське видавництво) ств. в 07.1920 постановою Галревкому в м. Тернопіль із низки націоналізованих друкарень ГСРР. Випускало афіші, відозви, плакати, брошури, розпорядження більшовицької влади, “Збірник декретів, декларацій і постанов Галревкому”, час. “Більшовик”

(м. Тернопіль), "Стінна газета Галицького радянського телеграфного агентства" (м. Тернопіль), "Червоний доброволець" (м. Золочів), "Червона Галичина" (м. Кам'янець-Подільський). Очолював В.в. І. Кулик, серед працівників – О. Досвітній, М. Ірчан та ін.

Припинило діяльність після 21.09.1920.

Літ.: Сливка П. Всегалицьке видавництво (Всегалвидав) // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 311.

Микола Вітенко

ВСУКРАЇНЬСКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА (ВНР) – нац.-сборницький орган б-би за укр. д-ву. Одним із центр. завдань еміграційного уряду ЗУНР і крайового проводу було випрацювання власної держ.-політ. концепції, важливою складовою якої мало стати визначення місця і ролі Галичини в реалізації ідеї соборної укр. д-ви.

Після Варшав. договору перед урядом ЗУНР постала альтернатива: або визнати рішення голови Директорії як представника влади соборної укр. д-ви і змиритися з польс. окупацією, що на практиці означало відмову від ідей соборності, або ж, урахувавши слабкість укр. держ. центру, власними силами вести б-бу за визволення з-під влади Польщі, щоби в слушний час здійснити ідею соборності. Для цього Галичина мала відповідні внутр. правові передумови, які полягали в тому, що ЗУНР і після проголошення злуки з УНР зберігала за собою х-р окремої д-ви, мала свій уряд, адміністрацію, військо.

Всі ці обставини спонукали уряд ЗУНР висунути на перших порах держ. концепцію, суть якої полягала у відбудові соборної укр. д-ви з усамостійненого галиц. плацдарму. З цією метою галиц. політики, спільно з опозиційними до уряду С. Петлюри наддніпрян. та буковин. діячами, 4.01.1921 утворили у Відні ідейний нац.-громад.центр – ВНР, яка мала на меті сконсолідувати всі державотворчі соборницькі сили в їх б-бі за укр. д-ву.

До складу ВНР входило 95 делегатів від політ. партій та громад. орг-цій Галичини, Наддніпрянщини, Буковини, Ку-

бані, зокр. від укр. партій соціалістів-федералістів, соціалістів-самостійників, соціалістів-революціонерів, народної, нар.-республіканської, нар.-трудової партій, радикальної, селянсько-радикальної, нар.-демократичної партії Буковини, Ліги віднови України, Укр. жін. союзу. До ВНР не вступили право-консервативні та ліворадикальні партії. Головою президії ВНР було обрано С. Шелухіна, а його заступниками – Р. Перфецького, О. Грекова та представника Кубані.

Політ. платформою діяльності ВНР стали постанови першої сесії заг. зборів Ради 12.02.1921. У 10-ти резолюціях сесії ВНР розкривалося правно-держ. становище всіх укр. земель, вказувалося на хибну сх.-європ. політику Антанти, ігнорування нею права націй на самовизначення, засуджувалися спроби реставрації імперської Росії та заохочення агресії Польщі щодо України. ВНР визнала антидемократ. х-р більшовицького режиму в Україні, відкинула умови Варшав. договору як такого, що суперечить нац. інтересам України. Стосовно укр. держ. центрів у резолюціях ВНР вказувалося на те, що в процесі б-би укр. народу за свободу і державність на його землях утворилися 3 держ. центри: УНР, Галичини і Кубані. За таких обставин ВНР визначала доцільним не втручатися в компетенцію один одного. Окреслена політ. платформа мала стати основою для подальшого зближення різноманітних укр. політ. сил, їх держ.-орг. оформлення, що сприяло б активізації б-би за корінні інтереси укр. народу.

Однак уже в 02.1921 в самій ВНР намітилися протиріччя, які особливо загострилися після того, коли стало відомо, що кілька членів президії та виконавчого к-ту Ради (О. Греков, О. Макаренко, О. Андрієвський) без відома останньої від імені ними ж зформованого і самопроголошеного уряду УНР вступили в переговори з урядом Польщі і Франції, на вимогу яких підтвердили умови Варшав. договору щодо Галичини, погодилися на федеративний союз України з майбутньою небільшовицькою Росією.

Наслідком цього був вихід 19.04.1921 галиц. та буковин. делегатів з ВНР, у результаті чого вона перестала існувати. З ліквідацією ВНР було упушено останню можливість об'єднати всі укр. сили навколо ідеї відбудови соборної д-ви. За таких обставин зх.-укр. держ. концепція трансформувалася в ідею незалежної Галиц. республіки, утворення якої мали гарантувати д-ви Антанти.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001.

Тетяна Дерещук

**ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ
ТРУДОВИЙ КОНГРЕС**
див. **ТРУДОВИЙ КОНГРЕС УКРАЇНИ**

ВСТУП НІМЕЦЬКОЇ АРМІЇ ДО КІЄВА. Після підписання Брестського мирн. договору між УНР та д-ми Четверного союзу 9.02.1918 чл. укр. делегації О. Севрюк повідомив представників країн-союзників про ухвалу українського уряду вирішити питання військ. допомоги з боку д-в Четверного союзу. Тоді ж укр. представником М. Любинським був підписаний заклик до нім. народу з проханням надати таку підтримку Україні. 14.02.1918 уряд отримав право підписання договорів з ін. д-ми і 18.02.1918 нім. війська під командуванням ген. А. Лізінгена вступили на тер-ю УНР на підставі укладеної напередодні угоди про військ. допомогу. Того ж дня розпочався заг. наступ укр. і нім. частин проти більшовицьких військ.

21.02.1918 для координації спільних дій от. О. Бронського наказом військ. міністра УНР О. Жуковського було призначено представником військ. командування при кер-ві нім. військами в Україні. 23.02.1918 за підписами голови РНМ В. Голубовича, О. Жуковського та міністра внутр. справ П. Христюка опубліковано звернення "До всієї людності УНР" з поясненням причин запрошення в Україну нім. та австро-угор. військ, у якому підкреслювалося, що вони прийшли для допомоги в б-бі проти більшовицьких загарбників.

Витіснивши рад. відділи, 15.03.1918 до Києва вступили частини укр. армії – Окремий запорізький загін К. Присовського, Кіш Слобід. України С. Петлюри, Корпус Січових стрільців Є. Конавальця та нім. війська. Зустрічав нім. підрозділи та командував парадом збройних сил УНР у столиці очільник військ. мін-ва О. Жуковський.

Лит.: Голубко В. Армія Української Народної Республіки 1917–1918 рр. Утворення та боротьба за державу. Львів, 1999; ЕУ. Т. 1. К., 2003; Нариси історії Української революції / гол. ред. В. А. Смолій. Кн. 1. К., 2011; Несук М. Драма вибору. Відносини України з Центральними державами у 1917–1918 рр. К., 1999; Українська Центральна Рада. Документи і матеріали / відп. ред. В. А. Смолій. Т. 2. К., 1997.

Олександра Кудлай

**ВУРМБРАНД
Рудольф**

(д. і м. н. і с. н.) – отаман УГА. Н. в м. Зайберсдорф (Австрія). Німець за національністю.

Під час РСВ служив у 41-му піх. полку австро-угор. армії, дислокованому в Чернівцях. Нагороджений хрестом "За військові заслуги" 3-го ступеня та ін. нагородами Австро-Угорщини.

В ГА з 13.02.1919. Нач. штабу 1-го Галиц. корпусу. У 11.1919. чл. комісії на суді над ген. М. Тарнавським і полк. А. Шаманеком.

Після війни повернувся до Австрії, працював на держслужбі.

Лит.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

**В'ЯЗОВСЬКИЙ
Марко**

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, сотник ГА. Командант 2-го куреня 2-ї Коломий. бригади Коломий. доповнюючої округи. Очолив курінь після смерті поручника В. Гриніва.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Богдан Паска

ГАБСБУРГ-ЛОТРИНГЕН

Вільгельм-Франц

(псевд.: Василь Вишиваний; 10.02.1895–18.08.1948) – австр. ерцгерцог, племінник Карла I – останнього імпе-

ратора Австро-Угорщини, з династії Габсбургів. Н. у м. Пула на п-ві Істрія (нині Хорватія). Дитинство провів у родинному маєтку Живець поблизу м. Краків. Вражений почутими розповідями про гуцулів, вирішив на власні очі побачити їх і потай вирушив поїздом до м. Ворохта, де кілька днів провів в оселі заможного гуцула Дмитра Шекерика-Дониківа (батька діяча УРП Петра Шекерика-Дониківа). Повернувшись додому, невдовзі виявив себе послідовним прихильником укр. нац. відродження, почав вивчати укр. мову та історію.

Здобув освіту в реальній шк. у м. Відень (1912), Військ. акад-ї ім. Марії-Терезії (1915). Належав до Австр. нар. партії. Чл. палати панів австр. парламенту. 1915–18 – лейтенант, командир роти 13-го кавалерійс. полку уланів.

Тісно співпрацював з галиц. політ. проводом у роки ПСВ, сприяв реалізації укр. нац. інтересів під час підписання Брест. угоди УНР з країнами Четверного союзу, в т. ч. таємного додатка про утворення автономного коронного краю зі Сх. Галичини та Буковини. 1918 – командир армійської групи австро-угор.

військ, до складу якої входив Легіон УСС, був нач. гарнізону в м. Олександрівськ (нині м. Запоріжжя), згодом – у м. Чернівці. Деякі опозиційні до П. Скоропадського укр. діячі висували Г.-Л.В.-Ф. як кандидата на очільника УД.

Безпосередньої участі в листопадових боях у м. Львів не брав. У цей час перебував хворий на Буковині. До м. Львів відрядив частину вишколу і Гуцул. сотню на чолі з О. Букшованим. 7.11.1918 вітав УНРаду на Буковині. 9–21.11.1918 перебував у м. Львів як приватна особа. Щоб уникнути звинувачень з боку Антанти у спробі втілення у життя монархічної ідеї на чолі з Г.-Л.В.-Ф., уряд ЗУНР запропонував йому добровільне інтернування у монастирі ЧСВВ в Краснопущі. Там отримав грамоту про присвоєння йому почесного звання “полковника війська українського”. 6.05.1919 після завершення інтернування переїхав до м. Станиславів; 24.04.1919 вирушив на Закарпаття, дорогою 6.06.1919 потрапив у рум. полон. На вимогу уряду УНР у 09.1919 був звільнений і прибув до м. Кам'янець-Подільський. Призначений начальником відділу закорд. зв'язків гол. управління Ген. штабу Армії УНР.

1921 очолив Тимчасову управу утвореного в м. Відень Укр. нац. вільнокозацького т-ва. Деякий час підтримував контакти з П. Скоропадським і В. Липинським, який не відкидав можливості порозуміння гетьманців з Г.-Л.В.-Ф.

Автор збірки поезій “Минають дні” (Відень, 1921), низки статей в укр. пресі. Власним коштом видавав у м. Відень газ. “Соборна Україна” (1921–22). З 05.1922 відійшов від активної політ. діяльності, проте не поривав зв'язків з УСС. З 1921 входив до Боєвої управи УСС.

До 1925 проживав у м. Відень, 1925–35 – у м. Париж, потім повернувся до м. Відень, де мав власний з-д з виготовлення фарб. Під час ДСВ співпрацював з укр. підпіллям ОУН і франц. рухом Опору.

26.08.1947 схоплений рад. спецслужбами у м. Відень і вивезений до України. Засуджений на 25 р. позбавлення волі. Мужньо тримався на допитах, не зрікся своїх укр. переконань.

ГАВРІЛІВ
Мирослав Степанович

П. у лікарні Лук'янівської в'язниці. Місце поховання встановити не вдалося.
Літ.: Грняк Н. Полк. Василь Вишиваний. Вінніпег, 1956; Історія січових стрільців. Воєнно-історичний нарис. К., 1992; *Онацький Є.* Портрети в профіль. Чикаго, 1965. С. 123–153; *Терещенко Ю., Осташко Т.* Український патріот з династії Габсбургів. К., 2011.

Тетяна Осташко

**ГАВРІЛІВ
Мирослав Степанович**

(24.07.1885–15.02.1932) – освітянин. Н. у м. Тарнів (нині м. Тарнув, Польща). Здобув освіту в г-зії м. Станиславів (нині м. Івано-Франківськ; 1903). Навч. на природничо-мат. ф-ті Львів. ун-ту (1908), де брав участь у нелегальному студент. гуртку. Стажувався в Берлін. ун-ті (1911). 1908–14 (з перервами) вчителював в укр. г-зії м. Станиславів. Друкувався в ЛНВ. Влітку 1908 відвідав М. Грушевського в с. Криворівня (нині с. Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.).

На поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії. Після капітуляції м. Перемішль (нині м. Пшемисьль, Польща) 1915 потрапив у рос. полон: спершу перебував у Туркестані (м. Казалінськ; нині Кизилординської обл., Казахстан), з 1916 – у м. Ташкент (нині столиця Узбекистану); у цей період листувався з М. Грушевським.

1918 – викл. укр. мови в укр. школі м. Ташкент, зав. укр. секції комісаріату освіти Туркестанської АСРР в складі РСФРР (1919). Чл. РКП(б) з 1919. Очолював відділ освіти Галревкому (1920). Від 09.1920 – інструктор Наркомосу УСРР, з 12.1920 – зав. Центр. Пролетарським музеєм у м. Полтава, з 07.1921 – заст. зав. Полтав. губосвітою. З 03.1922 – політ. комісар Полтав. ін-ту нар. освіти (ІНО) та кооп. технікуму, згодом – ректор Полтав. ІНО. Від 01.1923 навч. в Комуніст. ун-ті ім. Артема (Харків). Від 12.1924 – ректор Харків. Ін-ту нар. освіти, з 02.1930 – дир. Укр. НДІ педагогіки, згодом наук. працівник цього ж ін-ту; відп. секретар Укр. т-ва робітників науки і техніки для сприяння соціаліст. буд-ву.

Одержавши відомості про неминучий арешт, наклав на себе руки.

Літ.: Марочко В., Хілліг Г. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929–1941). К., 2003; *Рубльов О. С., Черченко Ю. А.* Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20–50-ті рр. ХХ ст.). К., 1994.

Олександр Рубльов

**ГАВРІЛКО
Михайло Омелянович**

(05.09.1882 – осінь 1920) – скульптор, графік, поет, громад.-політ. діяч,

четар УСС, хорунжий Армії УНР. Н. у с. Свинківка (нині Полтав. р-ну Полтав. обл.) у старокозацькій родині. Випускник Миргородської худож.-пром. шк. ім. М. Гоголя (нині Полтав. обл.; викл. О. Сластіон; 1899–1904). 1904–05 навч. у Санкт-Петербурзькому уч-щі тех. малювання ім. барона О. Штігліца (нині РФ), звідки відрахований за орг-цію демонстрації та студент. страйку. Завдяки фінансовій підтримці НТШ 1907–12 здобув освіту в Краків. акад-ті мист-в (Польща; майстерня К. Лашки). 1911 стажувався в паризьк. скульп. Е. А. Бурделя (Франція).

Перед війною – активний у громад.-політ. житті Наддніпрянщини й Галичини. Належав до революц. підпілля на Наддніпрян. Україні, чл. РУП, згодом УСДРП. Учасник Рос. революції 1904–05; не раз перебував під арештом та в ув'язненні, тривалий час знаходився

на нелегальному становищі на Полтавщині та Київщині.

1907 таємно перебрався до Галичини. Працював у студент. і стрілец. орг-ціях м. Львів. Співзасн. стрілец. мобілізаційного к-ту, який на поч. 08.1914 організував першу бойову сотню добровольців Легіону УСС під командуванням І. Чмоли; ввійшов до її складу. 18.09.1914 в с. Горонда (нині Мукачів. р-ну Закарп. обл.) іменований старшим десятником УСС. 11.1914–04.1915 – представник СБУ в таборах для полонених вояків-українців рос. армії на тер-ї Німеччини й Австро-Угорщини. Наприкінці 04.1915 в складі 2-го куреня УСС вирушив на Рос. фронт, був командантом саперного відділу. Брав участь у боях поблизу м. Болахів, с. Вікторів (нині Галиц. р-ну), м. Галич (нині всі Івано-Франк. обл.), річок Золота Липа і Стрипа, с. Нас-тасів (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.).

Активний чл. Пресової квартири УСС, художник і скульптор. Співукладач "Антології стрілецької творчости" (1917), оригінал якої здійснено рукописно на взірць старовинних книг, прикрашено великою кількістю заставок та ілюстрацій. Спільно зі стрільцем О. Куриласом ілюстрував "поважний та сатиричний січовий місячник «Червона Калина», який гурток УСС видавав у коші протягом 1917. 1916–17 – комісар УСС на Волині, де передусім займався орг-цією укр. шкільництва. У 09.1917 одружився з О. Гордієвською, яка походила з с. Шульганівка (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) і яку знав ще з часів навч. в Краків. акад-ї мист-в; через рік у них народилася донька Любов-Світлана. Під час визвол. змагань у Наддніпрян. Україні 1918 служив у залізн. охороні Конопотсько-Бахмацького р-ну, начальником команди зв'язку 3-го полку 1-ї козацько-стрілецької (Сірої) д-зії, яка охороняла сх. кордони УД, начальником штабу цієї д-зії, брав участь у повстанні проти гетьмана П. Скоропадського на боці Директорії УНР, воював проти рос. білогвардійців, побував у більшовицькому полоні, де від неминучої загибелі врятували спільники більшовиків – "боротьбисти", які взяли його на поруки.

У 01.1920 повернувся до м. Полтава, де недовго працював скульптором райспоживспілки. Проте, зіткнувшись із реаліями більшовицького режиму, знову став на шлях збройної б-би за волю України. Співорганізатор К-ту звільнення України, що виник на поч. 1920 в Полтаві й намагався взяти під своє політ. кер-во повстанські загони, які діяли на теренах Полтавського пов. У 06.1920 обраний головою Гол. штабу повстанських військ Полтавщини. Перебував у розшуку до кін. 1920.

У творчості дотримувався реалізму народницько-романтичного напрямку. Осн. тема – Шевченкіана. Увічнював образ Т. Шевченка в скульптурі, барельєфах, горельєфах, плакетках, портретах та медальйонах. Учасник 4-х міжнар. конкурсів на проект пам'ятника Т. Шевченку для м. Київ (1910 – 1-ша премія). Автор поетичної збірки "На румовищах" (Краків, 1909), публіцистичної ст. "В справі конкурсу проектів пам'ятника Т. Шевченкові" (Українська хата. 1911. № 7–8). Серед творів: графічні портрети – П. Пищимухи (1906), Т. Шевченка (1907), батька (1909); погруддя – Т. Шевченка (1908 – для Полтав. театру і музею В. Тарновського в м. Чернігів; 1914 – для Кіцман. г-зії (нині Чернів. обл.); 1920 – у м. Полтава; а також плакетки й медальйон (1911), М. Шашкевича (1910), Ю. Федьковича (1914), "Каменяря" (1915); композиції – "Сироти", "Козак і дівчина" (обидві 1908), "Ганюся" (1909), "Жіночий портрет" (1911), "Бандурист" (1914), "Воля" (1916), "Козак на коні"; медальйон-плакетка із зображенням кн. Святослава (1917). Створив також погруддя своєї майбутньої дружини О. Гордієвської та курінного УСС В. Дідушка; виявив себе як карикатурист. Більшість творів Г. знищено. Окремі роботи зберігають у Миргород. краєзнавчому музеї та Одеському історико-краєзнавчому музеї.

Місце, дата й обставини смерті до-стеменно не з'ясовані. За одними даними, восени 1920 в м. Полтава більшовики заживо спалили його в печі локомотива, за ін. – у той самий час розстріляли чекісти, за третіми – п. від тифу. Про діяльність Г. видано книги Р. Ковалю "Михайло

ГАВРИЛЮК
Ілько Дмитрович

Гаврилко: і стеком, і шаблею" (Вінниця, 2012), "Шевченкіана Михайла Гаврилка" (Київ, 2014). На його честь названо вулиці в м. Полтава, м. Ковель Волин. обл., м. Болехів, селах Рунівщина і Ковалівка Полтав. р-ну Полтав. обл. 7.09.2014 відкрито пам'ятник у м. Болехів.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Ревезук В.* Шевченкіана Михайла Гаврилка // Рідний край. 2013. № 2 (29). С. 161–169; *Ханко В. М.* Гаврилко Михайло Омелянович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=27991.

Микола Лазарович

ГАВРИЛЮК Андрій

(1886–21.12.1953) – лікар, громад. діяч, сотник ГА. Н. у с. Нижчі Луб'янки (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.). Вивчав медицину в ун-тах м. Львів та за кордоном.

Учасник польсь.-укр. війни 1918–19. Гол. лікар 3-ї, 4-ї і 7-ї бригад ГА, перебував у "чотирикутнику смерті".

Після війни – у м. Збараж: голова повітов. орг-ції УНДО (від 1925), філії "Просвіти", Горожан. к-ту допомоги та кооперативи "Сила", Повітов. нар. к-ту, секретар надзірної ради Повітового союзу кооператив, чл. дирекції Міщанського нар. банку, радник міської управи.

1944 виїхав до Німеччини. Згодом емігрував до США.

П. у м. Кокус (шт. Нью-Йорк, США).

Літ.: Волинський Б. Гаврилук Андрій // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 316; *Пундій П.* Українські лікарі : біобібліографічний довідник. Кн. 1 : Естафета поколінь національного відродження / за ред. Я. Ганіткевича. Львів; Чикаго, 1994; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 99, 278, 287; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 334.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГАВРИЛЮК Євген

(1888–05.04.1944) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Навч. на богослов. ф-ті Львів. ун-ту, у Львів. духовній семінарії виконував обов'язки церемо-

нієра, чл. семінарської читальні. Одружений. Висвячений на священника 1913 у м. Львів. Адміністратор парохії с. Ілів Жидачівського пов. (1915–18).

З 1918 – польовий духівник 2-ї Коломий. бригади, з якою перейшов за р. Збруч. У м. Вінниця призначений до Самбір. польової лікарні 3-го корпусу УГА, розташованого в м. Гнівань біля м. Жмеринка, де обслуговував хворих на тиф. У 01.1920 перехворів висипним тифом. Навесні 1920 в складі УГА переведений у р-н м. Одеса. Учасник створення та ліквідації ЧУГА. Після роззброєння УГА повернувся додому.

Сотрудник кафедрального собору в м. Львів (1921–28). Адміністратор і парох передмість м. Львів Левандівка та Богданівка (1928–32), де збудував нові церкви, організував читальні т-ва "Просвіта". Радник Митрополичої консисторії (з 1931). Парох с. Старий Мізунь Долинського пов. (1931–44), проповідник, активний громад. діяч. У 03.1944 відмовився емігрувати на Захід. На поч. 04.1944 арештований за проведення похоронів вояків УПА.

За рішенням польового суду угор. окупац. війська розстріляний у с. Людвиківка. Похований у с. Старий Мізунь.

Літ.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 1: Адміністрація і парохії [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 23, 293, 437, 441, 442, 467; *Його ж.* Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згромадження [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 128; *Лебедович І.* Полєві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963. С. 81, 106–111.

**Олег Єгрешій,
Руслан Делятинський**

ГАВРИЛЮК Ілько Дмитрович

(05.03.1878–08.01.1947) – педагог, поет. Н. у с. Спас (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в Коломий. г-зії (1900). Вивчав філологію у Львів. та Віден. ун-тах. Працював у м. Перемишль і Золочів.

З поч. ПСВ мобілізований до австр. війська, сотник кавалерії. Перебував на Наддніпрян. Україні; звідти перейшов до УГА (з 11.1919 – сотник УГА). Комендант м. Бар на Вінниччині; пережив тиф у “чотирикутнику смерті”. Потрапив у полон до більшовиків, але уникнув розстрілу, а згодом утік і через окуповану румунами Буковину повернувся до м. Коломия.

У міжвоєн. часі працював у м. Коломия в г-зії та жін. семінарії т-ва “Рідна школа” (викладав укр. мову і л-ру, руханку).

На поч. 1944 з сім'єю виїхав до Австрії.

Автор поезій, опублікованих у періодиці та збірниках, а також збірки віршів “По терню та кременню” (Коломия, 1923), неопублікованої драми “Молоді паростки”.

Г. часто плувають з Ільком Івановичем Гаврилюком, уродженцем Волині, учасником військ. з'їздів, чл. УЦР, автором спогадів.

П. і похований у м. Мінстер (Тіроль, Австрія).

Лит.: Васильчук М. Дорога терням і кременням: життя і доля Ілька Гаврилюка // Коломия й Коломийщина : збірник споминів і статей про недавнє минуле. Т. 2. Філадельфія; Коломия, 2008; *Його ж.* Профілі: література і краєзнавство. Коломия, 2012.

Микола Васильчук

ГАВРИЛЮК

Михайло

(д. н. н. – 1919) – військ. діяч, четар ГА. Н. у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.). Старшина 3-го Галиц. корпусу ГА.

П. від тифу в “чотирикутнику смерті” після переходу галичан за р. Збруч.

Лит.: Список учасників визвольної боротьби між роками 1918–1920 в рядах Української Галицької Армії, що походили зі Станиславщини // Альманах Станиславської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто. 1985. С. 247; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 108.

Петро Сіреджук

ГАВРИСЄВИЧ

Мирон

(1889–14.10.1931) – фінансист, держ. діяч. Н. у с. Білий Камінь (нині с. Золочів. р-ну Львів. обл.). Закінчив торг. студії, працював банківським урядовцем. З поч. ПСВ призваний до австр. армії, в ранзі поручника прослужив до розпаду Австро-Угор. монархії.

1.11.1918 вступив до укр. війська, опинився на зайнятій поляками частині м. Львів, деякий час залишався у місті. З переїздом уряду ЗУНР до м. Відень спочатку ревізор, згодом – дир. Держ. каси ЗУНР з підпорядкуванням уповноваженому для справ фінансів, промислу і торгівлі. Брав участь у формуванні держ. бюджету, строго дотримувався норм і правил видачі держ. коштів, вів т. зв. Книгу Державного Секретаріату – показник дійсного стану фінансів уряду ЗУНР, входив до Фінансової ради – фахово-дорадчого органу уряду. 1925–31 працював у Земельному гіпотечному банку в м. Львів.

Похований у м. Львів на Личаків. цвинтарі.

Лит.: Діло. Львів, 1931. 17 жовт.; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009.

Іван Патер

ГАВРИЦЬУК

Микола

(1878–1942) – пед. і політ. діяч Буковини, один з активних діячів Буковинської соціал-демократ. партії. На поч. 20 ст. працював надучителем у с. Каменка Сторожинецького пов. на Буковині. Тісно співпрацював з О. Безпалком. 1909 рекомендований Крайовою шкільною радою на посаду шкільного інспектора, однак не затверджений через соціаліст. погляди.

1911 обраний депутатом Буковинського сейму по міськ. виборчому округу заг. курії. У сеймі тримався окремо від укр. депутатів, переважно підтримував відносини із соціал-демократами ін. національностей.

Як депутат Буковинського сейму ввійшов до складу Буковин. делегації УНРади. Після окупації краю рум. військами продовжував працювати вчителем. З 1920 до кін. життя проживав на Закарпатті.

Автор підручників з методики викладання. Перекладав твори нім. педагогів.

Літ.: Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921). Чернівці, 2009.

Олександр Добржанський

ГАЙВОРОНСЬКИЙ

Михайло-Орест Іванович

(Наіворонскы Мухайло; псевд.: Орест Тин; 15.09.1892–11.09.1949) – четар УСС, скрипаль, композитор, диригент, громад. діяч, поет. Н. у м. Заліщики (нині Терноп. обл.) в сім'ї міщанина. Навч.

у нар. школі, Заліщиц. учительській семінарії. Працював з хорами й оркестром семінарії. Автор музики на вірші М. Шашкевича. Працював учителем у с. Зашків (нині Львів. обл.) і навч. у Вищому муз. ін-ті ім. М. Лисенка у м. Львів (1912–14). Учасник святкування 100-річного ювілею Т. Шевченка у м. Львів.

Доброволець Легіону УСС. Учасник боїв на г. Маківка 04–05.1915 у сотні В. Дідушка. Перехворів тифом, туберкульозом. Остання хвороба турбувала до кін. життя. Після одужання – при коші

УСС. 08.1915–1918 – диригент духового оркестру Легіону УСС, підхорунжий. Автор музики до пісень “Зажурились галичанки”, “Коли ми вмирали”, “Йде січове військо до бою”, “Ой впав стрілець”, “Ой казала мати”, “Їхав стрілець на війноньку...” і ще понад 20 творів – пісень, військ. маршів, увертюру для духових оркестрів та ін. Чл. “Артистичної горстки”, Пресової кватири УСС. 1.11.1918–07.1919 – візитатор військ. оркестрів ГА. З 07.1919 кер. оркестру Укр. театру в м. Кам'янець-Подільський, хормейстер держ. театру, інспектор військ. оркестру ДА УНР.

З 1920 викл. Вищого муз. ін-ту ім. М. Лисенка, учитель музики у дівочій г-зії сестер василіанок у м. Львів, диригент хорів “Боян”, “Бандурист”. 1922 видав “Співаник для дітей”.

Восени 1923 переїхав до м. Вунсакет (шт. Род-Айленд), улітку 1924 – до м. Нью-Йорк (США). Вступив на муз. ф-т Колумбій. ун-ту. 1924 спільно з Р. Придаткевичем заснував Укр. муз. консерваторію, Укр. інструментальний оркестр (керував ним до 1936). Диригував різними укр. хорами, в т. ч. зведеним “Сімка хорів”. 1927 ініціював створення вид-ва “Українська музична накладня”. Автор статей в укр. емігрантській періодиці. Після 1936 співпрацював з Лігою укр. молоді Пн. Америки. Написав вальси (“Червона калина”), квартети (“Морозенко”, “Різдвяна сюїта”, “Героїчна поема”), рапсодії (“Довбуш”, “В'язанка стрілецьких пісень”), скрипкові, камерні твори (“На Чорному морі”, “Рідна сторона моя”), сюїти (“З Гуцульщини”), танці та марші для духових оркестрів, церковні твори (“Канти з почаївського Богогласника”, “Месса”, “Служба Божа”, “Хваліте Господа”). Автор музики до віршів Т. Шевченка (“Заповіт”, “Учітєся брати мої”, “Садок вишневий”), І. Франка (“Човен”), Лесі Українки (“Терен і квіти”), Б. Лепкого (“Пиймо цю чару”, “Отєє тая червона калина”), Ю. Клена (“Помолімося”), О. Олеся (“Благословенна”, “Живи, Україно”), П. Тичини (“Гаї шумлять”). Його твори, особливо на стрілець. тематику, поширювали в Галичині 1930-х. Окремі пісні виконувала С. Крушельницька.

3.05.1949 у відомому залі Карнегі-хол у м. Нью-Йорк організував концерт, присвячений 300-річчю в'їзду Б. Хмельницького до м. Київ.

П. у м. Форест-Гіллс (шт. Нью-Йорк). Похований у Мідл-Віледж (шт. Нью-Джерсі, США).

Літ.: Витвицький В. Михайло Гайворонський. Життя і творчість. Львів, 2001; Е. М. Михайло Гайворонський: В 5-ті роковини смерті композитора // Київ. 1954. № 5; Мельник В. Співець стрілецької слави: життєвий і творчий шлях М. Гайворонського // Українська література. 2008. № 11. С. 36–39; Повік не зів'яне. Стрілецькі пісні Михайла Гайворонського / упоряд. В. Подуфалий. Тернопіль, 1990; Терен-Юсєквіч Т. Михайло Гайворонський – композитор і громадянин // Визвольний шлях. 1987. № 1; Українська Галицька Армія: / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 663; Філоненко Л. Невідомі музично-педагогічні праці М. Гайворонського // Народна творчість та етнографія. 1993. № 3. С. 28–32; Яременко С. Гайворонський Михайло (1892–1949) // Нариси історії української культури. Кн. 2. Едмонтон, 1984.

Степан Павлюк

ГАЙВОРОНСЬКИЙ

Петро Іванович

(07.06.1899–15.04.1919) – підстаршина УСС, старшина ГА. Н. у м. Заліщики (нині Терноп. обл.) в сім'ї міщан-заробітчан. Брат М. Гайворонського. До 06.1914 студіював у вчительській семінарії в рідному місті. Володів здібностями до музики і малювання.

Восени 1917 вступив до УСС, служив у полковому оркестрі; 1918 навч. в старшин. школі. Брав участь у боях у м. Львів, потім командував четою в 4-й бригаді на фронті; іменованний хорунжим.

Загинув у бою з польсь. підрозділом в ур. Чортова Скеля (нині лісовий заказник у межах Личаків. р-ну м. Львів).

Літ.: Витвицький В. Михайло Гайворонський: життя і творчість. Нью-Йорк, 1954. С. 40; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 663.

Петро Гуцал

ГАЙДА

Пилип

(24.09.1892–02.09.1989) – педагог, громад. діяч, поручник УГА. Н. у с. Пронятин (нині належить до м. Тернопіль) в сел. родині. Здобув освіту в початковій сільс. шк. (1898–1904), укр. г-зії у м. Тернопіль (1905–13). Навч. у школі старшин у м. Відень (1914–15). Діяльний у громад. житті. Першим, за участю сільс. молоді, ставив на селі п'єси, які користувалися значною популярністю.

Під час ПСВ – старшина в австро-угор. війську. Взимку 1915 під час боїв у Карпатах потрапив до рос. полону, який відбував у м. Ташкент (нині

**Брати Михайло і Петро
ГАЙВОРОНСЬКІ**

ГАЙДИЧУК
Микола

Узбекистан). 1916, після знайомства полонених українців з українцями м. Ташкент, – співорганізатор та учасник концерту на честь Т. Шевченка. Влітку 1916 здійснив невдалу спробу втечі з полону, під час якої ледь не потонув у ріці.

1917 приїхав до м. Київ, де працював в одному з відділів Ген. секретаріату УЦР; брав участь в орг-ції ун-ту в м. Кам'янець-Подільський. Згодом вступив до укр. війська для оборони м. Київ від більшовиків. Заарештований під час більшовицької окупації міста. У період УД певний час працював у Мін-ві шляхів.

Восени 1918 вступив до Легіону УСС. Згодом командир 3-го куреня 4-го полку УСС, учасник повстанчої групи А. Волинця, старшина УГА. Воював у "чотирикутнику смерті", був поранений, перехворів тифом. 1921 інтернований поляками в м. Тарнів і Ченстохова (нині Польща). 1922–23 студіював філософію в Таємному укр. ун-ті в м. Львів, 1923–25 – нім. мову та філологію в ун-ті м. Грац (Австрія).

Від осені 1923 – голова укр. студент. т-ва "Січ". 1924 організував представницький концерт укр. студентів м. Грац і Відень; репрезентував т-во "Січ" на світов. з'їзді студентів у м. Гданськ (Польща). 9.08.1927 одружився зі С. Лисою, з якою народили 3 дітей. 1927–39 – учитель терноп. г-зій, 1939–41 – голова учительської профспілки Терноп. обл.

У 06.1941 врятувався від органів НКВС утечею в село. 1941–44 викладав в укр. г-зії м. Тернопіль. Від 1944 – у Польщі, Голландії, Австрії, Німеччині. Восени 1949 з родиною емігрував до США. Працював на різних роботах, у т. ч. в укр. приватних школах, у школі українознавства в м. Детройт (1953–70). Діяльний у громад. орг-ціях, зокр. в Укр. конгресовому к-ті Америки, Патріархальному т-ві США, секретар виконавчої ради Асоціації укр. учителів Америки. Чл. редколегії зб. "Шляхами Золотого Поділля" (3 т.). Автор спогадів "Пройдений шлях" (К., 2014) та статей у збірниках і періодиці.

П. у м. Детройт (США), у передмісті якого й похований на цвинтарі "Mount Olive".

Літ.: Гаврильцьо І. Гайда Филип // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 323; Хома І. Січові Стрільці. Створення, військово-політична діяльність та збройна боротьба Січових Стрільців у 1917–1919 рр. К., 2011. С. 63; Шляхами Золотого Поділля: Тернопільщина і Скалатщина. Філадельфія, 1983. С. 801.

Микола Лазарович

ГАЙДИЧУК

Микола

(після 1900 – 06.1919) – булавний ГА. Н. в с. Вербівці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.).

Командир 1-ї чети Гуцул. куреня 11-ї Стрий. бригади.

Під м. Монастирська загинув у бою з поляками в часі Чортків. офензиви.

Літ.: Мусак С. Під Монастирськими // Календар Червоної Калини на 1935 р. Львів, 1934. С. 96.

Петро Сіреджук

ГАЙДУКЕВИЧ

Євген Олексійович

(02.02.1885–07.01.1920) – лікар, д-р медицини. Н. у с. Постолівка (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. З дитячих літ проживав у м. Львів, де на Замарстинові його батько був управителем нар. школи; здобув освіту в Академіч. г-зії (1904); студіював медицину в ун-ті. Один із засновників т-ва "Медицина громада" (1910). Продовжити студії у Празьк. ун-ті, де 1911 став д-ром медицини. Працював у крайовому шпиталі в м. Чернівці.

Під час війни 1912–13 на Балканах – лікар в армії Чорногорії; після її закінчення повернувся до м. Чернівці. З поч. ПСВ служив поручником-лікарем в австро-угор. армії в Далмації, потім в ін. регіонах імперії.

У 11.1918 в м. Стрий організував лікар. допомогу укр. воякам, очолив окружний військ. шпиталь. 1.01.1919 отримав військ. звання сотника-лікаря ГА. 04–05.1919 – референт санітарно-го відділу ДСВС. Разом з армією перейшов на Наддніпрян. Україну, завідував шпиталем.

П. від тифу в м. Жмеринка (нині Вінниць. обл.).

Літ.: Д-р Євген Гайдукевич // Лікарський вісник. 1920. Ч. 11–12. С. 79; *Назарук О. Др. Євген Гайдукевич // Український прапор.* 1920. 18 груд.; *Пундій П. Українські лікарі: бібліографічний довідник.* Кн. 1. Естафета поколінь національного відродження. Львів; Чикаго, 1994. С. 53.

Петро Гуцал

ГАЙДУКЕВИЧ

Лавро

(1883 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, поручник Г. А. Н. у с. Яблунівка (нині Підгаєць, р-ну Терноп. обл.). Здобув середню спец. освіту. 1908–14 – учитель у с. Славетин, Середнє, Носів, Сільце, Мозолівка на Підгаєччині.

Брав участь у ПСВ в складі австр. армії; був у рос. полоні. Восени 1918 вступив до Г. А. Учасник польсь.-укр. війни. Полонений польсь. військами, але 8.07.1920 втік до м. Відень.

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДІАУ. Ф. 861. Оп. 1. Спр. 184. Арк. 109 зв.

Петро Сіреджук

ГАЙДУКЕВИЧ

Остап (Євстахій) Миколайович

(11.09.1883–18.04.1950) – церк. і громад. діяч, капелан Г. А., автор неопублікованих спогадів “Було колись (із записника полевого духівника)”. Н. у с. Волошина Підгаєцького пов. в сел. сім’ї. Навч. у нар. школі с. Волошина (1891–96) та в г-зії м. Бережани (1896–1906), на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1906–10), в духовній семінарії, де був головою читальні ім. М. Шашкевича. Одружений 24.07.1910 з Софією, донькою о. П. Літинського. Висвячений на священика 9.01.1911 митрополитом А. Шептицьким у м. Львів. Сотрудник парохії м. Підгайці (1911–13). Приватний сотрудник у с. Теляче (12.12.1913–25.03.1918), адміністратор с. Носів Підгаєць. деканату (з 26.03.1918).

1918 вступив до Г. А., призначений польовим духівником 11-ї Стрий. бригади, з якою 1919 перейшов за р. Збруч, був у боях під м. Крижопіль і Вапнярка; відійшов з фронту до м. Вінниця, де за наказом от. Шльосера перевірів

стан бригадного шпиталю. У 02.1920 після “більшовицького перевороту” в УГА біля м. Одеса супроводжував ген. А. Кравса в дорозі до Румунії, але на кордоні біля м-ка Григоріопіль рум. прикордонна застава змусила їх повернутися. Після цього залишався в 11-й бригаді до 26.04.1920, коли польсь. армія роззброїла УГА.

Після війни – парох у м. Підгайці (17.06–2.12.1920), де став активним чл. повітов. союзу кооператив, філії т-ва “Просвіта”, осередків УПТ “Рідна школа” та “Українбанку”. Парох с. Носів Підгаєць. деканату (02.12.1920–1940-ві), де відновив церкви, збудував школи в с. Носів і Лиса, організував читальні т-ва “Просвіта”. 1924 митрополит нагородив його крилошанськими відзнаками, 1934 призначив віце-деканом, 1939 – ординаріатським комісаром у шкільних справах. Парох у м. Підгайці (1940-ві).

1944 емігрував на Захід, душпастирював спершу як пом. пароха Соліваре у Пряшівській греко-катол. єпархії, згодом – у лат. дієцезії словац. єпископа П. Янтавша, відтак переїхав до Німеччини. Парох і декан у м. Регенсбург 1946–49, згодом парох у м. Ульм, чл. консисторії апостольського візитатора І. Бучка, референт і радник, чл. церк. суду.

П. через рак легенів. Похований у м. Ульм (Німеччина).

Літ.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 1: Адміністрація і парохії [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 504, 564, 756; Його ж. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згуродження [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 120; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963. С. 82, 114–121, 206.

**Олег Єзрешій,
Руслан Делятинський**

ГАЙДУЧОК

Степан Степанович

(13.03.1890–16.03.1976) – громад. і культ.-просвітницький діяч, ред., журналіст, вояк Г. А. Н. у с. Підтемне (нині

Пустомитів. р-ну Львів. обл.) у сел. сім'ї. Навч. в початковій шк. в с. Підтемне, Академіч. г-зії у м. Львів (1901–02; 1903–10), на мед. ф-ті Львів. ун-ту (1912–14). Відбув держ. студії з фізвиховання у м. Прага (09.1909–05.1910). Склав держ. іспит у Львів. ун-ті (28–29.12.1910), здобув фах учителя руханки (фізвиховання). Учитель гімнастики (руханки) в приватній учительській жін. семінарії, дівочій шк. ім. Шевченка та г-зії сестер василіанок у м. Львів (1.02.1911–1.07.1913).

Молодший лікар у словен. піх. полку австро-угор. армії в Целле (Штірія) (07.1914–1915), на Італ. фронті (1915–1.11.1918). Одружився (1917) з учителькою початкової шк. С. Богуславською із с. Глиняни. Молодший лікар у 4-й Золочів. бригаді ГА (14.12.1918–15.06.1919). У польс. полоні в таборах у м. Домб'є, Тухоля (15.06.1919–7.11.1920).

Позбавлений польс. владою можливості продовжити навч. у Львів. ун-ті та роботи за фахом. Працював у с. госп-ві в с. Підтемне й Глиняни (7.11.1920–15.02.1922). Проф. руханки у філії Академіч. г-зії (15.02.1922–18.12.1939), приватній єврейс. г-зії Голдблат-Камерлінг (1925–27), укр. учительській семінарії. 1–15.07.1930 відбув студії з фізвиховання у м. Відень. 2–3.11.1935 – учасник Першого укр. пед. конгресу в

м. Львів (виступав з доповіддю “Вплив фізичного виховання на вдачу нашої молоді”).

Організатор, зав. та викл. каф-ри фізпідготовки у Львів. держ. мед. ін-ті (18.12.1939–30.06.1941). Референт охорони спортивних споруд у відділі тіловиховання м. Львів (15.08.1941–1.11.1941). Викл. руханки в 1-й держ. г-зії у м. Львів (1.11.1941–1.07.1944). Ст. викл. (1.08.1944–1.01.1946), доц. (1.01.1946–1947), ст. викл. (1947), викл. (8.09.1947–1953) каф-ри фізпідготовки Львів. держ. мед. ін-ту. Відзначений подяками директора Львів. держ. мед. ін-ту за проведення фізкультурно-масових заходів та високі показники в навч. роботі (14.07.1945, 3.11.1953), нар. комісара охорони здоров'я УРСР за роботу в справі відбудови та підготовки кадрів Львів. держ. мед. ін-ту (4.12.1945). Чл. профспілки “Медсантруд” (з 1939).

Збирач документів і матеріалів, укладач унікального фотоархіву з детальними описами, які ілюструють історію укр. гімнастично-спортивного руху Галичини, участь українців у складі австро-угор. армії в ПСВ та подіях Укр. революції 1917–23, Легіоні УСС, УГА; громад., культ.-просвітн. та екон. життя українців в окупованій Польщі тощо. Фотоархів Г. висвітлює період кінця 19 ст. – 1945.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Тв.: Гайдучок С. Военні спомини / уклад. і авт. передм. О. Вацеба, Б. Якимович. Львів, 2002.

Лит.: Галичина – український здвиг за матеріалами архіву Степана Гайдучка: [Альбом]. Львів, 2014; Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції. Львів, 2017; Сова А. Степан Гайдучок – творець та літописець історії українського тіловиховання // Шлях Перемоги. К.; Лондон; Мюнхен; Нью-Йорк; Торонто, 2018. 14 берез. Чис. 11 (3324). С. 7; “Сокіл-Батько”: спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах 1894–1994 / упоряд. А. Благітка. Львів, 1996.

Андрій Сова

ГАЛАЙЧУК**Володимир Тадейович**

(1882–11.1919) – церк. і громад. діяч, капелан ГА. Н. у с. Пасічна Надвірнянського пов. в родині священика. Навч. в духовній семінарії та на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1907–11). Одружений з Наталією, донькою о. Лева Горалевича, пароха с. Угерсько Стрийського пов., учителькою фортепіано в Муз. ін-ті ім. М. Лисенка. Їхній син Богдан Тадей Галайчук (27.07.1911–31.07.1974) – проф. ун-ту в м. Буенос-Айрес.

Висвячений на священика 1907. Катехит нар. шкіл у м. Стрий (1907–18). 1910 увійшов до складу контрольної комісії т-ва вчителів серед. шкіл “Учительська громада” в м. Стрий.

1.11.1918 брав участь у перебранні влади від австр. коменданта до укр. повітов. ради разом з о. М. Татомиром та ін. священиками. В 12.1918 як капелан увійшов до складу команди бойової групи “Наварія”; з 02.1919 призначений, за розпорядженням ДСВС від 1.03.1919, польовим духівником 3-ї Бережан. бригади під командою підполк. А. Вольфа. Пройшов як капелан воєн. кампанію ГА в Галичині, у 07.1919 перейшов за р. Збруч, надавав духовну опіку хворим на тиф воїнам ГА. Захворів на тиф.

П. у м. Немирів, що поблизу м. Вінниця.

Лит.: Бережанська земля: історично-мемуарний збірник. Т. 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. С. 458; *Блажейовський Д.* Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згромадження. Львів; К., 2004. С. 120; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963. С. 45, 78, 82; Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнітівщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. Т. 1. С. 137, 172, 184, 294, 359; Т. 2. 1990. С. 87, 241; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1.

Вінніпер, 1958. С. 90, 313, 614; Т. 2. 1960. С. 290, 322; Т. 4. 1968. С. 150; Reverend Volodymyr Halajczuk. URL: <https://www.geni.com/people/Volodymyr-Halajczuk/6000000000029487516>.

**Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський**

ГА́ЛИЦЬКА А́РМІЯ (ГА) – збройні сили ЗУНР, сформовані в 11.1918 на поч. польс.-укр. війни 1918–19 (11–12.1919 – УГА; 01–04.1920 – ЧУГА).

С-ма мобілізації. 13.11.1918 УНР-да ЗУНР видала закон про загальновійськову службу громадян республіки, згідно з яким ДСВС 15.11.1918 оголосив заг. мобілізацію чоловіків-українців віком 18–35 р., встановив військ.-територ. поділ на області: Львів (округи Львів, Перемишль, Рава-Руська, Самбір), Станіславів (округи Станіславів, Стрий, Коломия, Чернівці), Тернопіль (округи Тернопіль, Золочів, Чортків, Бережани); крім 3 обласних, 12 окружних, діяло 60 повітових військ. команд, на чолі яких стояв військ. командант (організовував набір новобранців, їхній вишкіл та поповнення армії новими підрозділами).

Командування. Начальними командантами (з 06.1919 – начальні вожді) армії були: Д. Вітовський (з 29.10.1918), Г. Коссак (з 5.11.1918), Г. Стефанів (з 9.11.1918), М. Омелянович-Павленко (з 10.12.1918), О. Греков (з 9.06.1919), М. Тарнавський (з 5.07.1919), О. Микитка (з 7.11.1919). Після приєднання галиц. частин до ЧА обов'язки начального вождя ЧУГА виконували А. Шаманек (з 01.1920), А. Вітошинський (з 03.1920).

Найвищим органом управління визначено Начальну команду ГА (НКГА; до 8.11.1918 – Укр. ген. команда), яка складалася з 2-х відділів – опер. (керував воєн. операціями і організовував прифронтову смугу) і орг.-матеріального (займався матеріально-тех. забезпеченням корпусів і бригад). Дислокувалася до 21.11.1918 в м. Львів, пізніше в м. Бережани, Бібрка, Ходорів, Товсте. У 06.1919 НКГА реорганізовано в Опер. штаб, Гол. відділ фронту й Етапну команду. Начальниками штабу НКГА були: М. Маринович (з 2.11.1918),

ГАЛАЙЧУК
Володимир Тадейович

С. Горук (з 5.11.1918), В. Мишковський (з 10.12.1918), В. Курманович (з 13.02.1919), К. Штіпшиц-Тарнова (з 6.06.1919), А. Шаманек (з 5.07.1919), Г. Ціріц (з 7.11.1919), А. Шаманек (з 10.02.1920).

Формування та орг-ція. Загалом нові збройні сили творилися повільно: військ. кер-во й уряд ЗУНР до 21.11.1918 перебували у м. Львів, зв'язки з провінцією були слабкими. У перші дні війни не було розроблено с-ми формування армії: новостворені частини мали довільні стр-ри, носили найменування своїх місцевостей або командирів. На базі Легіону УСС створено перші бойові групи – “Старе Село” і “Схід”, які стали зав'язком підльвівського фронту. Одночасно діяли групи “Сокаль”, “Угнів”, “Цириць”, “Наварія”, “Рудки”, “Крукенічі”, “Хирів”, “Лютовиська”, “Команча”, “Південь”. На півночі сокальська, угнівська, равська, белзька, яворівська, янівська групи у 12.1919 об'єдналися в групу “Північ”.

Керівники д-ви, насамперед військові, терміново шукали союзника в б-бі проти збройної експансії Польщі. Їх заклик підтримала Директорія УНР, яка надіслала загім ім. І. Гонти, Козятинську стрілецьку й артилер. бригади. 10.12.1919 прибув ген. М. Омелянович-Павленко, обійнявши відповідальну посаду командувача ГА. Начальником штабу армії затверджено полк. Рос. армії Є. Мишковського, який розробив план докорінної реорг-ції і створення нової сучасної армії, яка була завершена в 01.1919. На базі бойових груп створено 3 корпуси по 4 бригади в кожному. Бригада складалася з 3–5 куренів піхоти, до них входили тех. і допомогіві відділи. Курінь включав 3 стрілецькі й кулеметну сотні. Сотня складалася з 3 чет. На службу запрошено старшин (нім., австр., чехів) з австр. армії: А. Кравса, А. Шаманека, А. Бізанца, А. Вольфа, В. Льобковіца, А. Ерле.

Бойові групи “Північ”, “Яворів”, “Угнів” та ін. разом з окремими загонами від м. Львів та Сокаль увійшли до 1-го корпусу (командир В. Курманович), до якого включено 5-ту Сокальську, 6-ту Равську, 9-ту Угнівську, 10-ту Яворівську бригади. 3 груп “Схід”,

“Старе Село”, “Цириць”, “Наварія”, що воювали довкола м. Львів, сформовано 2-й корпус (командир М. Тарнавський), до якого увійшли 1-ша бригада УСС, 2-га Коломийська, 3-я Бережанська і 4-та Золочівська бригади. Бойові групи “Хирів”, “Крукенічі”, “Гофмана” утворили 3-й корпус (командир Г. Косак), який увібрав 7-му Львівську, 8-му Самбірську, 11-ту Стрийську та Гірську бригади й утримував фронт на лінії Горюк – Судова Вишня – Хирів – Турка.

Крім стрілец. корпусів і бригад, формувалися артилер. підрозділи. У м. Кам'янка-Струмилова захоплено кілька австр. гармат і сформовано одну з перших у ГА артилер. батарею, яка в складі 4-ї Золочів. бригади успішно воювала в р-ні м. Дубляни біля м. Львів. Ця батарея стала зародком артилер. групи, з якої на поч. 1919 ств. полк 2-го корпусу. Суттєво зміцнилась артилерія ГА, коли в 12.1918 на польс. фронт прибули з м. Київ 2-й і 6-й гарматні полки, сформовані й надіслані командиром артилерії Осадного корпусу Січових стрільців Р. Дашкевичем, а також 1-й Запорізький важкий гарматний полк. У ході орг-ції армії до кожної з 12 стрілец. бригад увійшли артилер. полки, які склалися з 4-х батарею по 4 гармати. Всі 3 галиц. корпуси і Начальна команда мали у своєму підпорядкуванні окремі артилер. частини важких гаубиць, далекобійних і протиповітряних гармат.

Галицькій армії постійно не вистачало гармат і боєприпасів до них. Поставки Директорії не забезпечували потреби фронту. Практично у всіх операціях польс. армія перевищувала галицьку за кількістю гармат і артилер. частин, кінноти.

У м-ку Красне створено перший авіазагім у складі 20-ти літаків (командир П. Франко), який у ході війни реформовано в полк. Після переходу армії за р. Збруч галиц. летуни дислокувалися під м. Кам'янець-Подільський, Вінниця, у м. Могилів, Одеса, Бердичів, Козятин. На захисті ЗУНР стояли також ін. армійські стр-ри: залізничні, автомобільні, тех. частини, допоміжні формациї, Служба зв'язку, відділи розвідки

та контррозвідки, обозні формації, Польова пошта, Польова жандармерія (сторожа) ГА, Залізн. жандармерія. Санітарна служба в 01.1919 мала 5 польових шпиталів, 3 санітарні й 2 купальні поїзди, 4 склади санітарного матеріалу. Важливу ідейно-політ. й культ.-освіт. роботу проводили також капелани Польового преподобництва, Пресо-ва квартира, ред. військ. газ. "Стрілець", "Український стрілець", "Козацький голос", "Схід", "Україна" та ін.

До весни 1919 орг-цію армії завершено: її лави зросли до 125 тис., головно за рахунок селянства. Війська набули певного досвіду, значно зміцнилася їх боєздатність, зріс авторитет в очах земляків, діаспори, міжнар. спільноти.

Найважливіші бої армії періоду польс.-укр. війни: два штурми м. Львів 12.1918–01.1919), Вовчухівська (17.02–18.03.1919) і Чортківська (8–28.06.1919) наступальні операції.

У 08.1919 галиц. частини разом з ДА УНР взяли участь у поході на м. Київ. Восени 1919 УГА охопила епідемія тифу. 17.11.1919 НКГА заключила військ. союз із Добрармією, яка вивела галичан на постій, хворих стрільців шпиталізовано в м. Тирасполь та Оdesa. У 01–04.1920 три знесилені галиц. бригади перейшли за ініціативою Ревкому УГА до ЧА (12-ї і 14-ї армій), де було сформовано ЧУГА. 24.04.1920 2-га і 3-я бригади ЧУГА залишили фронт у р-ні м. Летичів і Ялтушків, перейшли на бік об'єднаної польс. армії та частин ДА УНР. Більшість стрільців і старшин 1-ї бригади ЧУГА органи Надзвичайної комісії заарештували і відвезли в табори, зокр. до Росії – на Соловки, Кожухово під м. Москва.

Уніформа. У 02–03.1919 за участю укр. педагога, організатора січово-стрілець. і фізкульт. руху, урядовця ДСВС І. Боберського, маляра О. Куриласа і скульп. М. Бринського розроблено однострій ГА. 22.04.1919 видано відповідне урядове розпорядження з описом нової уніформи, яку мали впровадити 1.05.1919. Уніформа складалася з блузи австр. покрою з 4-ма кишнями (кожна з 3-ма клапанами) і

стоячим відкладним коміром. Штани того ж покрою і черевики з гетрами, обмотками і крагами, для кавалеристів і артилер. іздових – чоботи.

Кольорами родів військ і служб були прийняті такі: піхота – темно-синій, кіннота – жовтий, артилерія – червоний, жандармерія – вишневий, тех. частини – сірий, зв'язківці – темно-зелений, медики – чорний, служби тилу (обозники) – світло-зелений. З таких кольорів нашивали зубчатку на комір бойової блузи. У старшин зубчатка облямовувалася золотом по краю, у штабних офіцерів – на золотій підкладці, а в генералів – срібна зубчатка на золотому тлі.

С-ма нагород. У 11.1918 ДСВС установив Орден Оборонців Львова 3-х класів (великий, командорський і лицарський хрести), у 04.1919 – відзнаку за хоробрість "Тризуб" 4-х класів. 1-й клас (золотий) мав 4 ступені, 2-й (срібний) – 3, 3-й (бронзовий) – 4, 4-й (залізний) – 3. Встановлено також "Тризуб до зброї", медаль за заслуги "4-х класів (медаль Тризуба)", медаль для поранених, Хрест для духівників і "Листки Червоної Калини" для медиків. Проте виготовити заплановані відзнаки вчасно не вдалося. Старшини і стрільці використовували старі австр. й усусівські відзнаки. Напередодні увалення Акта злуки 1919 в крамницях м. Станиславів і Тернопіль продавали відзнаки "Соборної України".

Озброєння. До переходу ГА у 07.1919 за р. Збруч, на тер-ю УНР, більшість озброєння було австрійським. Піхоту озброювали 5-зарядними магазинними гвинтівками Манліхера зразка 1895 (довжина 1270 мм, вага 3,65 кг), які характеризувалися високою скорострільністю, хорошою балістикою і надійністю. Офіцери користувалися 9-міліметровим пістолетом "Shteyr" зразка 1912 із зовн. курком, 7,65-міліметровим нім. "Parabellum" моделі 1904–08 і бельг. пістолетом Браунінга 1900 і 1903. Типовим кулеметом був станковий скоростріл А. Шварцльозе, прийнятий в австр. армії ще 1907. Нім. скоростріл 7,92-міліметровий "Maxim" фірми "DWM" 2-х модифікацій

(МГ-08 і МГ-15) важив лише 14 кг і міг вести вогонь з рук без станка.

На озброєнні артилерії були нім. та рос. легкі та важкі гармати різних с-м. Спочатку використовувалися тільки нім. (насамперед польові 122 мм гаубиці Крупа 1910, дальність стрільби 6,4 км), у першій пол. 1919 їх замінили на рос. – польові гармати 75 мм зразка 1902 і 107 мм 1910 (дальність стрільби 6,6 і 12,7 км), 122 і 152 мм гаубиці 1910. (дальність стрільби 7,7 і 9,8 км), а також гірські 75 мм і далекобійні 152 мм гармати (дальність стрільби 10 і 12,4 км).

Авіація використовувала літаки європ. вир-ва: австр. "Hansa-Brandenburg" Б-1; нім. "Luftwergesellschaft", Fokker D. VII, DFW C. V (4-моторний бомбардувальник); франц. "Nieuport" тип 17, 21, 23 та "Albatros"; англ. "Lloyd".

Матеріальне забезпечення, соціальний захист. Важливе місце в процесі військ. буд-ва мало впровадження нових нормативно-правових актів, що стосувалися матеріального забезпечення і соціального захисту особового складу армії. 13.11.1918, водночас із оголошенням законодавчих документів про розбудову збройних сил республіки, голова уряду К. Левицький і військ. міністр Д. Вітовський підписали рішення УНРади і постанови ДСВС щодо призначення посадових окладів для старшин, підстаршин і стрільців. Старшинами належала доплата на квартиру, залежно від місця дислокації війська (80–420 корон), на придбання однострою (500–750 корон). На фронті старшинам дозволяли мати ординарця (чуру). Додатково по 10 корон отримували водії автомашин і панцерників. Поранені та хворі мали оклади з фронтівими додатками, ув'язнені – 6 корон щомісяця. Було визначено виплати старшинам за відрядження – по 15 корон на день і 5–10 корон для оплати поїздок.

1.03.1919 УНРада і військ. відомство збільшили виплати воякам ГА: для стрільців їх збільшували у 1,5–2 рази, для старшин на 20–30 %. Додаток для фронтників встановлено: бойовий – для частин, які безпосередньо брали участь у бойових діях (його підвищува-

ли на 15–20 %) і польовий – для частин, які не вели бойових дій, але перебували в обороні або в складі 2-го корпусу під Львовом. Визначено додаткові виплати для військ. спеціалістів і для активних підстаршин, тобто для тих, хто служив в армії за контрактом. Булавний старший десятник на 4-й рік служби мав отримувати щомісяця 90 корон, через 6 р. – 110 корон. Визначено платню летунам, яким належало отримувати доплату до осн. окладів залежно від посади: пілотам-старшинам – 190 корон, підстаршинам – 150 корон щомісячно; технікам-старшинам – 190 корон, ін. спеціалістам – 120–190 корон. За здійснення польотів додаток летунам становив 1 корону за 2 км відстані, за знищення ворожого літака винагорода складала 1000 корон, за випробування кожного літака – 100 корон.

Інтендантська служба забезпечувала харчування особового складу. 5.12.1918 в постанові військ. відомства було визначено норми продуктів для вояків. 21.02.1919 оприлюднено розпорядження, яким встановлено пайок для всіх військ.-службовців: 300 г м'яса, 200 г крупи, 500 г хліба, а також кава, цукор, масло, цигарки або 20 г тютюну для стрільців і підстаршин та 20 цигарок і 20 г тютюну – для старшин. Для фронтників пайок збільшували інтендантські служби бойових частин, а для ув'язнених продуктів норму зменшували. Старшинам дозволяли замість харчів отримувати гроші. Збільшено норму харчування для поранених і хворих військовиків у шпиталях, зокр. для тих, кому потрібно дотримуватися дієти, – до 1 корони щоденно, незалежно від військ. звання і категорії.

Згідно з розпорядженням військ. відомства від 10.03.1919 продуктами харчування забезпечувалися сім'ї старшин і активних підстаршин: інтендантські служби мали видавати на кожного чл. родини військ.-службовця денний пайок (150 г м'яса, 100 г круп, 200 г борошна, 0,5 кг картоплі). Після війни родини старшин і стрільців мали отримати земельні ділянки.

1920–21 частини УГА інтерновано в таборах ЧСР (Німецьке Яблонне, Лі-

берець, Йозефів та ін.) й Польщі (Пикуличі, Тухоля та ін.), де вони перебували до 1922–23, самоліквідації у м. Відень еміграційного уряду ЗУНР. За підтримки галиц. стрільців і старшин 1925 в м. Прага ств. Музей визвол. б-би України (діяв до 1948), де зберігалися документи УГА.

Нац. істор. пам'ять. У міжвоєн. добу Т-во охорони воєн. могил за підтримки укр. громадськості Галичини спорудило стрілець. меморіали та цвинтарі в м. Львів, Перемишль, Яворів, Самбір, Белз, Угнів, Золочів, Олесько, Станиславів, Рогатин, Тернопіль, Березани, Чортків, Бучач та ін. містах і селах, до яких активісти т-в "Пласт", "Січ", "Сокил", "Луг" проводили патріотичні зеленосвяточні та першолистопадові походи. У рад. добу більшість із них знищено й частково відновлено в незалежній Україні. Місцем паломництва укр. патріотів став відновлений на поч. 1990-х меморіал УГА та Армії УНР в м. Пикуличі під м. Перемишль (Республіка Польща).

Стрілець. зв'язка відображена у творах: письменників і поетів – А. Баб'юка, Б. Лепкого, Л. Лепкого, Т. Ярославенка, С. Чарнецького, Р. Купчинського, П. Карманського, О. Олеса, У. Кравченко, Р. Зубика, А. Чайковського, Ю. Шкрумеляка, Р. Іваничука, Є. Куртяка; публіцистів – П. Лисака, М. Алиськевича, І. Німчука, М. Західного, П. Франка, І. Макуха, Н. Гірняка, О. Назарука, Л. Даниловича, Є. Яворівського, Б. Заклинського, І. Рудницького; композиторів – М. Гайворонського, А. Баландюка, Б. Кудрика, С. Людкевича, Л. Лепкого, Н. Нижанківського, Р. Сімовича, Ф. Колесси, О. Кошиця, К. Стеценка, В. Барвінського; художників – О. Куриласа, І. Іванця, І. Труша, Ю. Буцманюка, П. Ковжуна, Г. Смольського, Е. Козака, О. Новаківського, Л. Геца, О. Сорохтея, Л. Перфецького, О. Кульчицької; фотографів – Т. Мойсейовича, В. Оробця, скульпторів – С. Литвиненка, М. Парашука, М. Гаврилка, М. Цимбрила та ін.

Літ.: Боберський І. Щоденник. К., 2003; Бородієвич Є. У чотирикутнику смерті. Львів, 1931; Галан В. Батерія смерті. Нью-Йорк, 1968; Гіряк Н. Останній акт Української Галицької армії. Нью-Йорк, 1958; Гуцуляк М. Перший листопад

1918 року на західних землях України. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973; Дедик О. Чортківська офензива. Ч. 1–2. Львів, 2013–16; Думін О. Історія легіону УСС 1914–1918. Львів, 1936; Завальнюк О., Олійник С. Українська Галицька армія на Поділлі (липень 1919–травень 1920 рр.). Кам'янець-Подільський, 2013; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Капустянский М. Похід українських армій на Київ–Одесу в 1919 р. Кн. 1–2. Львів, 1921–22; Коновалець Є. Причинки до історії української революції. Прага, 1929; Кравс А. За українську справу. Львів, 1937; Крип'якевич І., Гнатевич Б. Історія українського війська. Львів, 1937; Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. Львів, 1931; Левицький К. Великий зрив. Львів, 1931; Його ж. Історія визвольних змагань галицьких українців з часів світової війни 1914–1918. Львів, 1928; Левицький О. Галицька армія на Великій Україні. Відень, 1921; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Литвин М., Науменко К. Військова еліта Галичини. Львів, 2004; Їх же. Історія ЗУНР. Львів, 1995; Лозинський М. Галичина у рр. 1918–1920. Відень, 1922; Максимчук І. Кожухів. Львів, 1930; Назарук О. Рік на Великій Україні. Відень, 1920; Омелянович-Павленко М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Прага, 1929; Паліїв Д. Листопадова революція. Львів, 1929; Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004; Стахів М. Західна Україна: Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923 рр. Т. 1–4. Скрантон, 1959–60; Стефанів З. Коротка історія українського війська. Т. 1–3. Львів, 1937; Ткачук П. Сухопутні війська України доби революції

1917–1921 рр. Львів, 2009; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1–4. Вінніпег, 1958–68; *Христюк П.* Українська революція. Т. 1–3. Відень, 1921–22; *Чайковський А.* Чорні рядки. Львів, 1928; *Чубатий М.* Державний лад на Західній Области Української Народної Республіки. Львів, 1921; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Вінніпег, 1974; *Шухевич С.* Спомини з УГА 1918–1920. Львів, 1929; *Ярославин С.* Визвольна боротьба на західно-українських землях 1918–1923 рр. Філадельфія, 1956; *Krotofil M.* Ukrainiska Armia Halicka 1918–1920. Toruń, 2002; *Kuczabski W.* Die Westukraine im Kampfe mit Polen und dem Bolschewismus in den Jahren 1918–1923. Berlin, 1934.

Микола Литвин

ГАЛИЦЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ див. ЛЬВІВСЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ

ГАЛИЦЬКА НАДЗВИЧАЙНА КОМІСІЯ (ГНК) – фактично більшовицька надзвичайна комісія (ЧК), ств. відразу ж після окупації Галичини рад. військами в 07.1920 та утворення Галревкому, каральний орган ГСРР. Зважаючи на абрєвіатуру, серед загалу її ще називали “Ганка” або “Надка”.

Осн. завдання ГНК зводилися до: б-би з т. зв. контрреволюцією, арештів і розправи з “ворогами народу”, створення розгалуженої с-ми інформаторів, які повинні були контролювати “неблагонадійних” (духовенство, педагогів, підприємців, осіб середнього класу), збирати інформацію про не згодних з режимом тощо. До складу провідної трійки ГНК, що ухвалювала смертні вироки, входили: колиш. учитель нар. шкіл М. Наваловський (українець), Корольчук (єврей з м. Одеса, справжнє ім’я Йосиф Цвілінг), росіянин С. Лебєдінській, поляк М. Бельський та ін. Містилася в будинку окружного суду в м. Тернопіль, де, за свідченням Н. Гірняка, висіла велика червона таблиця, поряд із якою було зображено “око і вухо революції”. 3.09.1920 зав. відділу Галревкому М. Левицький надіслав до м. Москва перший звіт про діяльність органів ГНК. Він повідомляв про те, що

в повітах ств. ревкоми, “які тісно пов’язані з Галицькою ЧК” і мають завдання боротися з контрреволюціонерами, саботажниками, спекулянтами, шпигунами та ін. У доданій “Інструкції” визначено форми і методи: обшуки, арешти, облави, конфіскація майна арештованих, нагляд за людьми, адм. і кримінальні кари (арешт до 6 місяців, штраф до 5 тис. злотих). Крім того, додано списки осіб у м. Тернопіль, які підлягали репресіям. Вони розподілялися на такі категорії: 1) власники підпр-в, аптек, поміщики (загалом 61 особа – із вказаними прізвищами, домашніми адресами); 2) власники землі, шевці, пекарі (61 особа); 3) купці (48 осіб). Окремий список визначав 21 особу як “буржуазний елемент” – це купці, шинкарі, переважно євреї і поляки. ГНК використовувала незаконні методи б-би з незгодними з більшовицьким режимом, проводила репресії, а чимало місц. жителів було арештовано й розстріляно просто як потенційних ворогів рад. влади. Агенти ГНК підготували списки можливих жертв, однак через відсутність достатньої кількості часу, сил і засобів ГНК не зуміла цілковито “очистити” місто від “ворогів народу”.

Особливе обурення галичан викликало залучення т. зв. буржуазії до примусових робіт, а також масові реквізиції коней, майна заможних міщан. Показовим прикладом є конфіскація в мешканця м. Тернопіль Тайхмана 382 срібних і золотих предметів, частину з яких, зокр. годинники, В. Затонський дарував підлеглим – водієві, провідникам своїх 3-х вагонів. Реквізовані мило, сірники, чай, шоколад, вино, тканини, сорочки, зазвичай, реалізовували через крамницю, а мед і пиво передавали військовим і безкоштовним їдальням.

ГНК припинила своє функціонування в ніч на 21.09.1920 після втечі більшовиків і приходу польс. окупац. влади. Поляки провели слідство щодо злочинів попередніх окупантів. У м. Тернопіль виявлено кілька братських могил розстріляних галичан не лише на цвинтарі, а й у приватних городах і садах. Могили були розкопані в присутності

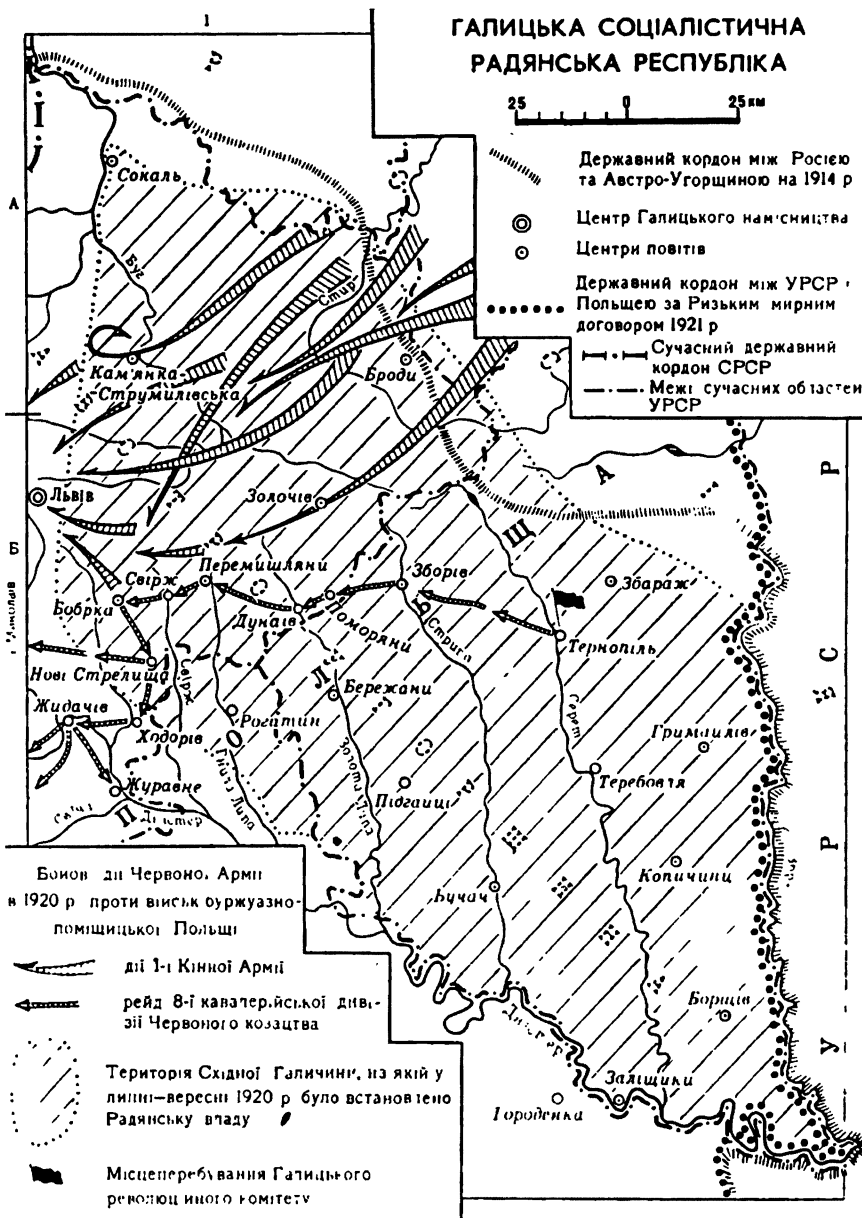
уряд, комісії, до якої входив відпоручник прокуратури Терноп. окружного суду українець Островський (брат старшини УГА). За його свідченнями, у могилах знайдено велику кількість жертв з практикованими чекістами пострілом у потилицю та зв'язаними руками, серед них і жінок в укр. нар. строях. Рад. історіографія факт існування ГНК замовчувала (РЕУ. Т. 1. К., 1969. С. 395).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976.

Іван Зуляк, Богдан Якимович

ГАЛИЦЬКА СОЦІАЛІСТИЧНА РАДЯНЬСЬКА РЕСПУБЛІКА (ГСРР) ств. кер-вом РСФРР внаслідок походу ЧА на Польщу в ході польс.-рад. війни 1920 як політ. стр-ра і плацдарм для подальшої комуніст. експансії в Центр. Європу. Галревком, сформований у м. Київ на поч. 07.1920 як вищий орган рад. влади на тер-ї Сх. Галичини (голова В. Затонський), 15.07.1920 опубл. декларацію "До працюючих всього світу, до урядів Соціалістичних Радянських Республік і до урядів усіх капіта-

ГАЛИЦЬКА СОЦІАЛІСТИЧНА РАДЯНЬСЬКА РЕСПУБЛІКА

лістичних держав” про створення ГСРР. У 2-й пол. 07.1920 ЧА вступила на тер-ю Галичини, 1.08.1920 Галревком перебрався до м. Тернопіль, де ухвалив свій перший декрет “Про встановлення соціалістичної радянської влади в Галичині”. ГСРР під контролем військ. частин ЧА включала 17 повітов. міст, 48 м-к і понад 1,1 тис. сіл, що становило бл. 33 % тер-ї всієї Сх. Галичини і 35 % нас. До складу ГСРР увійшли 16 повітів – Бережанський, Борщівський, Бродівський, Бучацький, Гусятинський, Заліщицький, Збаразький, Зборівський, Золочівський, Підгаєцький, Рогатинський, Скалатський, Сокальський, Терехівський, Тернопільський і Чортківський, а також частково Бібрський, Кам’яно-Струмилівський, Перемишлянський і Радехівський. Галревком як держ. влада мав 12 відділів (закорд. справ, фінансовий, земельний, продовольчий, торг.-пром., транспортний, юстиції та ін.), згодом – 18, для б-би з контрреволюцією була ств. Галиц. надзвичайна комісія. Декрети Галревкому ліквідували приватну власність на засоби вир-ва і землю, встановили 8-годинний робочий день, відокремили церкву від д-ви, націоналізувавши церк. маєтки, запровадили єдину трудову школу з 7-річним навч. та ін.

У зв’язку з провалом походу ЧА на м. Варшава 15.09.1920 Галревком покинув м. Тернопіль, а 21.09.1920 ГСРР припинила існування.

Лит.: Возз’єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною. К., 1989; *Сливка Ю. Ю.* Галицька Соціалістична Радянська Республіка // *ЕІУ*. Т. 2. К., 2004. С. 29; *Тищик Б. Й.* Галицька Соціалістична Радянська Республіка (1920 р.). Львів, 1970.

Ігор Райківський

ГАЛИЦЬКЕ БЮРО ПРИ ЦК КП(БУ) (ГАЛБЮРО) ств. на поч. 04.1919 відповідно до резолюції III з’їзду КП(БУ) від 2.03.1919 про “Поточний момент і завдання партії”. Завданням Галбюро було проведення орг. та масово-політ. роботи серед колиш. військовополонених і біженців – галичан, які пере-

бували на тер-ї рад. України, а також надання допомоги підпільним комуніст. орг-ціям, що діяли на ЗУЗ. Галбюро встановило зв’язки з галиц. згромадженнями, серед яких проводило агітаційну роботу.

Галбюро співпрацювало з Галиц. орг. к-том КП(БУ), Галбюро при РКП(б) та Галревкомом. Його представники були в кер-ві КПСГ. Окремі чл. Галоргкому входили до складу Галбюро. Спільно з Галоргкомом друкували листівки, брошури, ж. “Галицький комуніст”. Керівний центр перебував у м. Харків. Діяло до 05.1919. Першим керівником Галбюро був М. Левицький.

Рішенням ЦК КП(б)У від 23.11.1920 ств. нове Галбюро на чолі з В. Затонським, яке ліквідували після підписання Ризьк. мирн. договору 18.03.1921.

Лит.: *Литвин М. Р.* ЗУНР і Галицька СРР у геостратегії більшовицької Росії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник наукових праць. Вип. 18. Львів, 2009. С. 101–118; *Його ж.* 1920 р.: Більшовицькі експерименти в Галичині // Вісник Львівської Комерційної академії. Львів, 2010. Вип. 9. (Серія – Гуманіт. науки). С. 50–56; *Науменко К. Є.* Галицьке бюро при ЦК КП(б)У // *ЕІУ*. Т. 2. К., 2004. С. 29.

Ігор Пулюнів

ГАЛИЦЬКЕ БЮРО ПРИ ЦК РКП(б) ств. 26.02.1920 для комуніст. агітації і пропаганди серед вихідців із Зх. України – біженців і колиш. військовополонених, які опинилися на тер-ї РСФРР. Метою агітації було залучити бл. 50 тис. військовополонених та біженців з Галичини на бік рад. влади й використати в майбутній війні з Польщею. До його складу входили: І. Краснокутський, О. Пушкар, Я. Баландюк, Н. Кухарчук, О. Гарасевич, І. Запарнюк та ін.

На місцях було ств. відділення бюро при окремих губкомах партії та політвідділах з’єднань ЧА, які йому були підпорядковані. Зокр. при Сибірському (об’єднувало 15 тис. осіб) у м. Омськ (нині м. в РФ), при політвідділі Запасної армії (2 тис.) в м. Казань (нині столиця Татарстану, РФ). Бюро підтри-

мувало зв'язок із галиц. громадами Далекосхідної Республіки (10 тис.), які знаходилися у складі інтернованого Чехословацького корпусу, Туркестану (3 тис.), ув'язненими стрільцями та старшинами УГА в підмоск. концтаборі ВЧК у Кожухові (бл. 400 осіб, з яких зусиллями бюро визволено 250).

Працівники Галбюро доклалися до визволення співвітчизників із більшовицьких концтаборів і тюрем. З великими труднощами вдалося звільнити з Кожухова О. Букшованого і Т. Франка.

Бюро брало участь у формуванні галиц. військ. частин, які 1920 відправлялися на Польс. фронт. У своїй роботі Галбюро було тісно пов'язане з Галоргкомом КП(б)У та Галревкомом. Після втрати більшовиками Галичини восени 1920 переїхало до м. Харків.

Ліквідоване 23.11.1920. У зв'язку з переговорами про створення галиц. представництва в Комінтерні, його діяльність продовжено до 20.12.1920. Наприкінці 1930-х більшість членів Галбюро було репресовано.

Лит.: Литвин М. Р. ЗУНР і Галицька СРР у геостратегії більшовицької Росії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 18. С. 101–118; *Його ж.* 1920 р.: Більшовицькі експерименти в Галичині // Вісник Львівської комерційної академії Львів, 2010. Вип. 9. (Серія – Гуманіт. науки). С. 50–56; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Історія ЗУНР. Львів, 1995.

Ігор Пулипів

ГАЛИЦЬКЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ БЮРО (ГІБ) – обл. філія Центр. інформаційного бюро при Директорії УНР. Інформац.-агітац. інституція УНР, утворена в м. Станіславів наприкінці 02.1919. Пропагувала діяльність Директорії та її урядів на тер-ї Сх. Галичини, збирала інформацію про сусп.-політ. ситуацію в ЗОУНР. ГІБ розташувалося у м. Станіславів на вул. Грушевського (колиш. Собеського), 11. Кер. – К. Саврич (псевд. Максимович). ГІБ координувало діяльність окружних філій у м. Коломия та Тернопіль.

Розпочало свою роботу з налагодження зв'язків з місц. громад. орг-ціями та набору співробітників ("інструкторів-інформаторів") за рекомендацією партій та орг-цій соціаліст. спрямування. Спец. "Коротка Інструкція" передбачала, що інструктор-інформатор повинен був розповіджувати інформаційний матеріал ГІБ, брати участь у різному роду вічах, зборах, нарадах, з'їздах та засіданнях, які відбувалися в його місцевості, поширювати серед нас. відозви та ін. л-ру. Поряд із цим, обов'язком інструктора-інформатора був збір таких відомостей: про ставлення місц. нас. до Директорії та її розпоряджень і законів УНР; про ставлення нац. меншин до самостійності УНР; про стан нац. та класової свідомості місц. укр. нас., його політ. зрілості та ставлення до нас. нац. меншин тощо.

Фактично ГІБ перебувало під контролем наддніпрян. УСДРП та УПСР, поширювало в ЗОУНР соціаліст. ідеї, критикувало діяльність УНРади та РДС. Підтримувало тісний зв'язок із СРС. Інформація ГІБ публікувалася на сторінках час. "Нове Життя" (Станіславів) та в спец. відозвах.

Припинило діяльність наприкінці 05.1919, після відступу держ. установ ЗОУНР з м. Станіславів.

Лит.: Оголошення // Нове Життя. Станіславів. 1919. 1 марта. Ч. 48. С. 2; Саврич Карл Авксентійович // Борці за возз'єднання. Біографічний довідник. Львів, 1979. С. 272.

Олег Павлишин

ГАЛИЦЬКЕ НАМІСНИЦТВО – адм. орган для управління Кор-вом Галиції і Лодомерії 1849–1918 з центром у м. Львів. До його компетенції входили всі справи в рамках повноважень австр. МВС, Мін-ва віросповідань та освіти, охорони краю, рільництва, частини фінансів і торгівлі, управління місц. владою. Г.н. очолював намісник, який вважався особистим представником цісаря, представляв австр. уряд у Галиц. крайовому сеймі, призначав нижчих урядовців, пропонував кандидатури на вищі адм. посади, наглядав

за управлінськими інституціями, виконував спец. доручення.

Маючи право законодавчої ініціативи та подання ухвал крайового сейму до цісарської санкції, намісник міг протегувати чи гальмувати певні законопроекти; він також мав реальний вплив на результати сеймових виборів. Галиц. крайовий сейм домігся щорічних звітів намісника про діяльність галиц. адміністрації, проте не зміг утвердити межі його відповідальності перед крайовим парламентом. Намісника призначав цісар після консультацій з польс. табором, традиційно з середовища польс. консервативної аристократії.

Лит.: Кульчицький В. С. Державний лад і право в Галичині (в другій половині XIX – на початку XX ст.). Львів, 1965; Мудрий М. Галицькі намісники в системі українсько-польських взаємин (1849–1914) // Вісник Львівського університету. Серія історична. 1998. Вип. 33; Grodziski S. Zarys ustroju politycznego Galicji // Galicja i jej dziedzictwo. T. 1. Rzeszów, 1994; Grzybowski K. Galicja 1848–1914. Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii. Kraków; Wrocław; Warszawa, 1959.

Олена Аркуша

“ГАЛИЦЬКИЙ КОМУНІСТ” – часопис, що видавався 10.05.1919–30.04.1920 у м. Київ. Спочатку був органом Тимчасового к-ту комуністів Сх. Галичини, з 3-го випуску – К-ту партії комуністів Сх. Галичини і Буковини. 1920 – газета Галоркомуні. Опубліковано 36 номерів.

Більшість матеріалів часопису були спрямовані проти ЗУНР та її кер-ва, пропагували приєднання Сх. Галичини до рад. України. Ред. – О. Досвітній. Автори статей – М. Баран, Ф. Кон, І. Кулик та ін.

Микола Вітенко

ГАЛИЦЬКИЙ КРАЙОВИЙ СЕЙМ – представницько-законодавчий орган австр. провінції Кор-во Галичини та Лодомерії (Володимирії) з Великим князівством Краківським, князівствами Освенцимським і Заторським 1861–1918. Провінційні сейми (ландтаги) почали діяти в Габсбурзькій монархії внаслідок конституційних реформ 1860-х на підставі Жовтневого диплома 1860 і Лютневого патенту 1861 цісаря Франца-Йосифа I. Законодавчі права сеймів були обмежені центр. владою.

Г.к.с. став осередком і символом розбудови провінційної автономії, яка забезпечувала переваги польс. нац. руху перед укр. Згідно з Крайовим статутом, Г.к.с. налічував 150 де-

путатів, яких обирали за куріальним принципом. 1914 ухвалено новий виборчий закон, за яким число депутатів збільшено до 221, куріальну с-му збережено, але виборче право отримали ширші верстви, запроваджено нац. кадастр; вибори на його підставі не відбулися.

Компетенція Г.к.с. була визначена як співучасть у законодавчій владі й включала: ухвалення бюджету провінції, рішення щодо аграрних відносин, фінансування громад. будівель і добродійних закладів; конкретизуючі розпорядження в межах загальнодерж. законів щодо громад. справ, релігії, шкільництва, утримання війська; спеціально доручені справи. Повноваження Г.к.с. відкривали можливості для розвитку нац. к-р, упорядкування соціально-екон. відносин і місц. самоуправління, узгодження інтересів різних сусп. груп. Політ. значення Г.к.с. виходило поза його компетенцію: депутати могли вільно обговорювати всі питання. Каденція сейму тривала бр., щорічні сесії відбувались у м. Львів, приблизно протягом місяця. Постійно діяв виконавчий орган – Крайовий виділ. З 1861 для засідань Г.к.с. орендували приміщення театру графа С. Скарбека (нині Нац. академіч. укр. драм. театр ім. М. Заньковецької), а 1878–81 споруджено новий будинок (архіт. Ю. Гохбергер; нині гол. корпус

Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка), який не поступався будівлі парламенту в м. Відень. Стенограми засідань виходили друком під назвою: "Stenograficzne Sprawozdania Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem". Осн. матеріали Г.к.с. зберігаються в ЦДІАУЛ (ф. 165).

Г.к.с. став гол. політ. інструментом реалізації в Габсбурзькій монархії польс. програми "органічної праці". Українці, виходячи з соціальної стр-ри свого нас., могли претендувати на 1/3 місць, утім, як правило, здобували менше мандатів, зокр. через зловживання на виборах на користь польс. землевласників. Усього депутатами Г.к.с. було бл. 200 українців, серед них: представники духовенства (54), селянства (42) і світської інтелігенції (83, з них 38 мали наук. ступінь д-ра), переважно дрібних чиновників, юристів, освітан. Більшість у Г.к.с. утримували польс. консерватори. Щодо українців польс. депутати, як правило, дотримувалися нац. солідарності, що зводилася до мінімального задоволення укр. пропозицій для втримання українців у польс. націо- та державотворчій орбіті, запобігання поділу Галичини за етнічною ознакою. Найбільшою увагою українців користувалися питання про мову, шкільництво, аграрні відносини, дрібне вир-во, місц. самоуправління, фінансування нац.-культ. т-в, здобуття

Будинок Галицького крайового сейму (нині головний корпус Львівського національного університету імені Івана Франка)

нац. рівноправності, з поч. 20 ст. – виборча реформа. Укр. депутати використовували трибуну Г.к.с. для промов, у яких вказували на нерівноправне становище українців, формулювали нац. вимоги. Укр. представництво в Г.к.с. претендувало на роль самостійного осередку укр. нац. руху, одне із завдань якого полягало в консолідації політ. сил навколо захисту нац. інтересів українців у Галичині.

Г.к.с. відіграв суттєву роль у набутті всім галиц. сусп-вом досвіду конституційно-парламент. діяльності, сприяв формуванню професійних політиків, послужив однією з ключових платформ для укр.-польс. дискусій. Депутатами Г.к.с. були провідні діячі ЗУНР: Є. Петрушевич, К. Левицький, О. Барвінський, Л. Цегельський, І. Макух, І. Куровець та ін. Теми укр. нац. життя завжди були в Г.к.с. важливими й мали тенденції до зміцнення. Останнє пленарне засідання Г.к.с. відбулося 14.03.1914. Формально ліквідований 1920.

Лит.: Аркуша О. Відкриття Галицького Крайового сейму у Львові // *Lwów. Miasto – społeczeństwo – kultura. Kraków, 2002. Т. IV. S. 135–164; Її ж.* Українське представництво в Галицькому сеймі 1901–1907 років // *Записки НТШ. Праці історико-філос. секції. Львів, 2006. Т. ССІІ. С. 191–239; Історія українського парламентаризму: від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення. К., 2010; Олесницький Є.* Сторінки з мого життя. Львів, 2011; *Чорновол І.* Українська фракція Галицького крайового сейму 1861–1901 (нарис з історії українського парламентаризму). Львів, 2002; *Grodziski S.* Sejm Krajowy galicyjski. 1861–1914. Warszawa, 1993. Т. 1–2; *Małeckie M.* Wydział krajowy Sejmku galicyjskiego. Struktura i zakres kompetencji. Kraków 2014; *Moklak J.* W walce o tożsamość Ukraińców. Zagadnienie języka wykładowego w szkołach ludowych i średnich w pracach Galicyjskiego sejmku krajowego 1866–1892. Kraków, 2004; *Українське традиційне парламентарне, XIX–XXI wiek / pod red. J. Moklaka. Kraków, 2006.*

Олена Аркуша

ГАЛИЦЬКИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КП(б)У 1920 (ГАЛОРГКОМ)

– координуючий орган комуніст. орг-ції Сх. Галичини і Буковини. Сформований на парт. конф. 23–24.04.1920 в м. Київ. Склад: Ф. Кон (голова), М. Баран, Ф. Палашук (Конар), М. Левицький, І. Немоловський, В. Порайко, О. Паліїв, Б. Скарбек, О. Устиянович (на правах чл.), Т. Іванчук, М. Козоріс (канд. у чл.).

Стівпрацював із ЦК РКП(б), ЦК КП(б)У, Пд. бюро Комінтерну, Польс. і Галиц. ревкоматами, ЦК КПСГ, губкоматами та наркоматами УСРР, реввійськрадами фронтів. Брав участь у реорг-ції ЧУГА, агітаційній роботі серед полонених галичан у таборах (Харків, Кожухово (під Москвою), Ярославль, Архангельськ). Видавав ж. “Галицький комуніст”.

3.08.1920 рішенням Політбюро ЦК КП(б)У Галоргком був об’єднаний з нелегальним ЦК КПСГ в єдиний орган – ЦК КПСГ.

Лит.: Литвин М. Нове про діяльність Галоргкому КП(б)У // *УІЖ. 1990. № 2. С. 126–130; Його ж.* 1920 р.: Більшовицькі експерименти в Галичині // *Вісник Львівської комерційної академії Львів, 2010. Вип. 9. (Серія – Гуманіт. науки). С. 50–56.*

Микола Литвин

ГАЛИЦЬКИЙ РЕВОЛЮЦІЙНИЙ КОМІТЕТ (ГАЛРЕВКОМ)

– вищий орган виконавчої влади, тимчасовий робітн.-сел. уряд т. зв. ГСРР. Питання про формування Г.р.к. розглядалося у м. Харків ще 4.04.1920, тобто до поч. польс.-рад. війни. 8.07.1920 на спільному засіданні Політбюро ЦК КП(б)У та Галоргкому в м. Харків визначено персональний склад Г.р.к.: голова В. Затонський, заст. М. Баран, секретар І. Немоловський, чл. – Ф. Конар і М. Левицький. В. Затонського на цьому посту затвердив 16.07.1920 ЦК РКП(б). 3.08.1920 склад Г.р.к. був доповнений єврейс. представником А. Баралем (Савка) та поляком К. Літвіновичем, натомість І. Немоловського та Ф. Конара усунуто. При Г.р.к. ств. 12 відділів (подібно до стр-ри РНК РСФРР 1917), дещо пізніше – ще 6, які виконували функції держ. апарату.

Прийнята Г.р.к. 15.07.1920 Декларація "До працюючих всього світу, до урядів соціалістичних радянських республік і до урядів усіх капіталістичних держав" сповіщала про створення революц. уряду – Г.р.к. Метою діяльності проголошувалося "руйнування старого капіталістичного ладу і будівництва нового соціалістично-комуністичного ладу через ГСР", для оборони якої утворювалося Галицька ЧА. Своїм гол. завданням Г.р.к. вважав "довести почату класову б-бу до встановлення Радянської влади у Східній Галичині" та закликав робітників і селян усіма засобами допомагати ЧА вирвати владу з рук буржуазії, "установити пролетарську владу в Галичині". До скликання 1-го з'їзду рад робітн. і сел. депутатів, який мав визначити держ.-правовий статус Сх. Галичини, Г.р.к. оголошував себе єдиним представником вищої виконавчої влади. Поза законом і неправомочними оголошено всі ін. уряди, що існували в Галичині та поза нею, зокр. уряди ЗУНР та Директорії УНР.

На 1-му засіданні 1.08.1920 в м. Тернопіль (місто вважалося столицею нового держ. утворення), Г.р.к. прийняв декрет № 1 "Про встановлення Соціалістичної Радянської влади в Галичині". На місцях влада передавалася повітовим, міськ. і сільськ. ревкомам, стр-ра і функції яких визначені тимчасовою інструкцією "Про організації органів Радянської влади". Цим декретом Г.р.к. скасовував органи влади, закони та постанови польс. д-ви та всіх ін. урядів на тер-ї Сх. Галичини, ліквідував приватну власність на ф-ки, з-ди і банки – все майно оголошувалося держ. власністю та підлягало обліку. Уряд УСРР виділив допомогу на екон. потреби Г.р.к. в розмірі 50 млн крб.

1.08.1920 Г.р.к. прийняв декларацію № 2 "Про права і обов'язки робітників у ГСРР", за якою все багатство країни, все нерухоме майно, машини, матеріали, засоби комунікацій, транспорту, всі банки, рудники і т. п. переходили у всенар. власність. Було проголошено заг. обов'язковість праці, для робітників запроваджено 8-годинний робочий день, заборонено працю дітей до 15 р.

Г.р.к. запропонував створити на всіх підприємствах і шахтах фабрично-заводські к-ти, встановити робітничий контроль.

1.08.1920 опублікована постанова Г.р.к. "Про конфіскацію поміщицької землі, врожаю і сільськогосподарського реманенту і про передачу їх органам радянської влади", за якою всі колиш. цісарські, поміщицькі і церк.-монастир. землі з живим і неживим інвентарем відчужувалися без викупу і переходили в розпорядження земельних відділів місц. ревкомів, які зобов'язувалися встановити свій контроль та охорону маєтків, збирання урожаю, проведення осінньої і весняної сівби. На цих землях мали організовувати держ. колгоспи; наділяти ж землею малоземельних чи безземельних селян не передбачалося. Аграрні перетворення Г.р.к. здійснювалися, за зразком Наддніпрян. України, воєнно-комуніст. методами, що викликало незадоволення селян.

У галузі продовольчої політики було введено хлібну монополію та заборону вільної торгівлі продуктами харчування понад визначені норми. Вводився громадянський та трудовий пайок, з переліком категорій споживачів. Здійснено спробу запровадження рад. грошей. На заможні верстви накладалася одноразовий надзвичайний революц. податок, з допомогою якого вилучено понад 100 млн крб.

Водночас було прийнято декрет № 2 "Про відокремлення церкви від держави і школи", яким на тер-ї республіки запроваджувалася повна свобода віросповідання, як і повна свобода невизнання віри. Всі привілеї духовних осіб було скасовано, а церк. майно – землі, будівлі тощо – оголошено власністю д-ви; викладання релігії у школах заборонено.

Було декретовано запровадження заг. і рівного виборчого права (декрет № 12 від 28.08.1920 "Про активне і пасивне виборче право в ГСРР"). Правом обирати і бути обраним в усі органи влади користувалися "незалежно від віросповідання, національності, місця проживання і т. п. громадяни ГСРР без різниці статі, які до дня виборів

мали 18 років”, крім осіб, які вдаються до найманої праці з метою добування зиску, осіб, які живуть з нетрудового доходу (проценти з капіталу тощо), приватних торговців, монахів, служителів усіх реліг. культів і агентів колиш. поліції, жандармерії і розвідувальних органів, членів колиш. цісар. дому, а також осіб, визнаних у встановленому законом порядку психічно хворими або божевільними, і таких, які засуджені за корисливі і ганьблячі злочини. Виборчі права надавалися декретом також іноземцям, які належали до робітничого класу і трудового селянства.

Особливе значення мав також декрет № 4 “Про скасування обов’язкової державної мови”. Цим декретом проголошено рівноправність усіх націй і національностей, які проживали на тер-ї ГСРР, ліквідовано обов’язкову держ. мову в республіці, громадянам було гарантовано право звертатися до всіх установ чи орг-цій рідною мовою. Будь-які прояви нац. нетерпимості, ворожнечі підлягали суворому покаранню. На практиці цей декрет був звернений проти укр. нас. та укр. мови й викликав великі застереження серед галиц. українців.

Значне місце в діяльності Г.р.к. займала орг-ція поповнення лав ЧА. Для цього ств. військ. відділ і повітові комісаріати.

В основу орг-ції судового апарату було покладено декрет № 18 Г.р.к. “Про народні суди, революційні трибунали та касаційний трибунал в ГСРР” від 28.08.1920, за яким створено таку судову с-му: нар. суди і з’їзди нар. суддів; революц. трибунали; касаційний трибунал. Оскільки ні кримінального, ні цивільного кодексів у ГСРР не існувало, то розгляд і вирішення справ відбувалися на підставі т. зв. революц. совісті й соціаліст. правосвідомості.

Для захисту громад. порядку й особистої безпеки громадян, а також для б-би зі злочинністю декретом № 10 Г.р.к. замість колиш. жандармерії і поліції постановив організувати на тер-ї ГСРР робітн.-сел. міліцію. На виконання Декрету № 1 Г.р.к., який містив вимогу негайного арешту “всіх попе-

редніх агентів польської буржуазної влади” – старост, жандармів, поліцаїв, усіх політ. і військ. представників (п. 5) Галицькою надзвичайною комісією здійснено обшуки, арешти, облави, конфіскацію майна арештованих, взято заручників, проведено ревізії, примусові трудові мобілізації. Репресії торкнулися у першу чергу міськ. нас. Через нетривалість існування рад. влади в краї червоний терор не встиг набутти повномасштабного розмаху.

У зв’язку зі спішним відступом ЧА діяльність Г.р.к. було згорнуто. Орг. ліквідація Г.р.к. та його підрозділів здійснена 22.09.1920.

Дж.: До працюючих всього світу, до Урядів Соціалістичних Радянських Республік і до урядів всіх капіталістичних держав [Листівка] / Галицький Революційний Комітет. Харків, [1920, липень].

Лит.: *Веруза В.* Галицька Соціалістична Советська Республіка (1920 р.). (Перша большевицька окупація Галичини). Нью-Йорк; Торонто; Париж; Мельбурн, 1986; *Дерев’яно С.* “Галицьке дійство скінчилося...” // Наука і суспільство. 1989. № 11. С. 13–15; Збірник декретів, декларацій і постанов Галицького Революційного Комітету / ред. І. Кулика. Тернопіль, 1920; *Кузьмин Р. Я.* Воєнний комунізм у Східній Галичині: соціально-економічні перетворення Галревкому в 1920 р. // Гілея. К., 2013. Вип. 69 (№ 2). С. 70–78; *Лісна І. С.* Становлення державності в Галичині (1918–1923). Тернопіль, 2001; *Стахів М.* Третя советська республіка в Україні. Нариси з історії третьої воєнної інвазії Советської Росії в Україну і розвитку окупаційної системи в часі. Листопад 1919 – листопад 1924. Нью-Йорк; 1968. С. 141–144.

Сергій Дерев’яно

ГАЛИЦЬКИЙ Семен

(20.02.1891–16.12.1955) – правник, журналіст, громад.-політ. і військ. діяч. Н. у с. Нова Жучка (нині тер-я м. Чернівці). Навч. у Чернів. г-зії (1911), на правн. ф-ті Чернів. ун-ту.

У роки РСВ закінчив старшин. артилер. школу та повітряноплавний курс.

Служив у гірській артилерії (1914–16) та частині повітряних сил (1916–18) австр. армії. Нагороджений великою і малою срібними медалями й нім. медаллю “За воєнні заслуги”.

Учасник встановлення укр. влади в м. Чернівці на поч. 11.1918. Після окупації Буковини рум. військом дістався до м. Коломия, де служив в ОВК та в штабі Коломий. бригади (11.1918–06.1919). У складі ГА воював на Наддніпрянщині. Поручник 2-го батальйону, 2-го артилер. полку 3-го корпусу (07.1919–05.1920). Опікувався вояками УГА, яких більшовики арештували в м. Одеса (весна 1920). Влітку 1920 дістався до ЧСР, де займався орг. діяльністю в таборі інтернованих вояків УГА біля м. Німецьке Яблонне.

Навч. у Празьк. ун-ті. 1926 повернувся на Буковину. Працював у час. “Боротьба” (Чернівці). Співзасн. Партії укр. працюючих в Румунії “Визволення” та її друкованого органу – час. “Борець”.

Арештований та ув'язнений рум. владою (9.12.1926–12.12.1927). Через переслідування за політ. мотивами виїхав до м. Москва, де працював представником від Буковини при виконкомі Комінтерну. 1935 нелегально відвідав Буковину, але незабаром знову повернувся до м. Москва. Репресований більшовицькими спецслужбами, відбув 9 р. у концтаборах.

П. у Красноярському краї (Росія) у психоневрологічному диспансері.

Літ.: Буковина – її минуле і сучасне / під ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. Париж; Філядельфія; Дітройт, 1956. С. 339, 343, 350, 509–510, 635; Високі відзначення // Українське Слово. Львів, 1916. 21 марта. Ч. 75. С. 3; *Гірняк Н.* Останній акт трагедії Української Галицької Армії. Б/м, б/р. С. 209–210; *Кордуба М.* Переворот на Буковині. (З особистих споминів) // ЛНВ. Львів, 1923. Т. LXXXI. Кн. X. С. 137; Кн. XII. С. 325; *Станімір О.* Моя участь у Визвольних Змаганнях 1917–1920. Торонто, 1966. С. 152; *Фостій І.* Галицький Семен Георгійович // Українська журналістика в іменах. Львів, 1997. Вип. IV. С. 44.

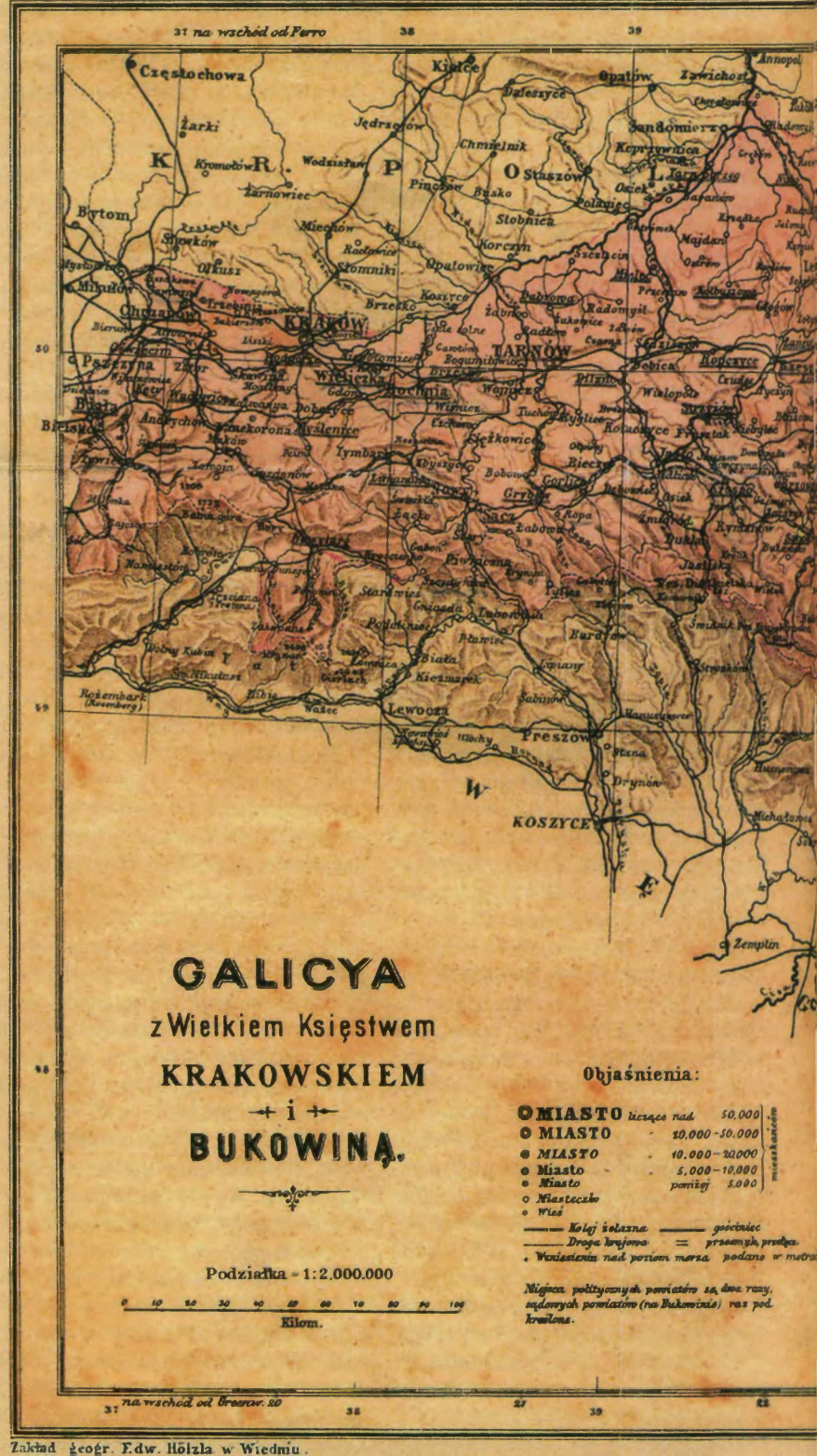
Олег Паєлишин

ГАЛИЧИНА – істор. регіон України на північ від Карпат, у бас. р. Дністер (верхня і серед. течія), Зх. Буг (верхня течія), Сян (верхня течія); за сучасним адм. поділом – Львів., Івано-Франк., Терноп. обл. України (крім пн. част. з Кременцем, Почаєвом та ін. населеними пунктами, які до ПСВ входили до складу Рос. імперії і належать до Волині), а також пд.-сх. землі сучасної Польщі (Лемківщина, Надсяння). В етнічному (укр.) розумінні Г. займає тер-ю бл. 55 тис. км². Як істор. регіон сформувалася в давньоруський період і впродовж історії належала (частково або повністю) до Галицько-Волинської д-ви, Угор. кор-ва, Польс. кор-ва (Речі Посполитої), Австр. (Австро-Угор.) імперії, ЗУНР, Польської Республіки (2-ї Речі Посполитої), УРСР/СРСР.

У 19 – на поч. 20 ст. Галичиною називали австр. провінцію Кор-во Галичини і Лодомерії з Великим князівством Краківським, князівствами Освенцимським і Заторським з адм. центром у м. Львів. За тер-єю і чисельністю нас. Г. належала до найбільших австр. провінцій. Тер-я провінції становила 78,5 тис. км², де 1910 проживало 8 млн осіб, із них у Сх. Г. – 5,2 млн. Українці та поляки становили в австр. Г. приблизно рівні чисельні групи: у 1900 частка поляків сягнула 45,80 %, українців – 42,43 % усього нас. провінції; значною групою були євреї – 11,09 % (дані подано за віросповіданням, відповідно – римо-католики, греко-католики, юдеї). За етнічною ознакою Г. умовно поділяли на 2 част. – зх. (з центром у м. Краків), зі значною чисельною перевагою польс. нас., і сх., укр. істор. Г., де українці становили 63,48 % нас., поляки – 22,7 %, євреї – 12,96 %. Символом укр.-польс. розмежування вважали р. Сян.

Під час конституційних і децентралізаторських перетворень серед. 19 ст. укр. нац. рух у Г. не зміг належно протидіяти польському. Унаслідок т. зв. резолюційної кампанії 1868–73 Г. було перетворено в польс. автономію. Польс. діячі закріпили за собою статус політ. союзників австр. уряду й зосередили у своїх руках ключові ланки влади в провінції. Попри польс. пе-

Mapa jest załącznikiem do „Przewodnika po Galicyi” Dra M. Orłowicza, wydanego w formie reprintsu przez Wydawnictwo

Карта коронних країв Галичини і Буковини, видана Географічним інститутом Едварда Голця у Відні. 1918 р.

Nakład Edw. Holzla w Wiedniu.

ревагу в Г., австр. конституція давала українцям змогу розвивати нац. рух; було створено законодавчу базу для вільного об'єднання громадян у т-ва й орг-ції. Від 1860-х у Г. діяли 2 вертикалі влади – австр. урядова й самоврядна, що створювало простір для розвитку громад. ініціатив, відкривало можливості для формування нац. політики. Вищим органом австр. держ. влади в Г. було Галиц. намісництво, а в с-мі органів місц. самоврядування ключовою інституцією був Галиц. крайовий сейм.

Після заборонних актів рос. царизму (Валуєвський циркуляр 1863, Емський указ 1876) австр. Г. стала центром укр. руху, місцем творення його інституційних та ідейних основ. Укр. інституції, які виникали в Г. (культосвіт, наук. й політ. т-ва, часописи тощо), працювали в напрямі розвитку громад. самодіяльності та нац. свідомості місц. нас. і водночас – реалізації ідеї нац. єдності. Важливу (а в деякі періоди – ключову) роль у розгортанні укр. руху в Г. відіграла ГКЦ і греко-католич. духовництво. Укр. нац. рух у Г. розвивався у взаємодії з польським. А те, що історико-нац. центри та осн. лінія нац.-політ. історії як поляків, так і українців розміщувалася поза межами Австро-Угорщини, змушувало політ. еліту двох народів час від часу шукати можливості для компромісу (напр., т. зв. нова ера 1890). Укр. модель нац. розвитку, яка викристалізувалася в Г., синтезувала в політиці домагання інтелектуальної еліти, формування орг. мережі на місцях і тиск масового нар. руху на владу.

Під час ПСВ тер-я Г. стала ареною військ. дій між австро-нім. і рос. військами. У м. Львів у 08.1914 створено ГУР як представництво всіх політ. партій і груп на чолі з К. Левицьким, яка у 05.1915 реорганізувалася в ЗУР. З галиц. українців формували Легіон УСС як окрему одиницю в австр. армії і ядро майбутнього укр. війська. У 08.1914 укр. політ. емігранти з Наддніпрянщини на чолі з Д. Донцовим заснували в м. Львів СБУ як безпарт. репрезентацію нац.-політ. та економ. інтересів укр. народу в Росії, яка мала представництво в ГУР і ЗУР. Своєю гол.

метою ЗУР декларувала створення укр. д-ви на Наддніпрянщині та проголошення територ.-нац. автономії укр. земель у складі Австро-Угорщини.

Поразка д-в Четверного союзу в ПСВ і пов'язаний із цим розпад Австро-Угор. монархії актуалізували державотворчі плани галиц. українців. 18–19.10.1918 УГПР ініціювала в м. Львів з'їзд політ. і громад. діячів укр. регіонів Австро-Угорщини – Укр. конститутанту (Установчі збори), яка проголосила себе УНРадою з повноваженнями парламенту (голова Є. Петрушевич).

У 11.1918 на тер-ї Г. і Буковини створено ЗУНР, яка в 01.1919 проголосила об'єднання з УНР. У 07.1919, внаслідок польс.-укр. війни, яка тривала від проголошення ЗУНР, тер-ю Г. окупували польс. війська, ГА відступила за р. Збруч. 25.06.1919 Верховна рада Паризької мирн. конф. ухвалила рішення передати колишню Сх. Г. в тимчасове управління Польщі за умови надання цій тер-ї автономії та проведення плебісциту. Офіц. рішення про приєднання Г. до Польщі ухвалила Рада послів Антанти 14.03.1923. Польс. уряд узяв зобов'язання надати Г. спец. самоуправління, втім не виконав цього.

Надалі у 20 ст. Г. залишалася в центрі політ. суперечностей, які характеризували історію ЦСЄ; політ. палітрі краю властива строкатість угруповань і настроїв. У міжвоєн. період Г. стала місцем польсько-українського протистояння, згодом зазнала нім. (нацист.) і рад. окупації, була тереном масових депортацій і репресій, а нац. і соціальна стр-ра нас. краю зазнала докорінних змін. У рад. період Г. була центром опозиц. діяльності, що на зламі 1980–90-х вилилось у широкий укр. нац. рух і привело до проголошення України незалежною д-вою. Важливим аргументом у цьому русі була істор. пам'ять про ЗУНР, що символізувала тривкість місц. українства та його європ. спрямованість.

Лит.: Аркуша О., Мудрий М. Галичина // Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / ред. О. Купчинський та ін. Т. 3. Львів, 2016. С. 438–451; Галичина в етнополітичному вимірі /

авт. кол.: В. Котигоренко (кер.), В. Войналович, О. Калакура та ін. К., 2017; Галичина: етнічна історія / відп. ред. С. Макарчук. Львів, 2008; *Макарчук С.* Українська Республіка галичан. Львів, 1997; *Пахолків С.* Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації. Львів, 2014; *Райківський І.* Ідея української національної єдності в громадському житті Галичини XIX століття. Івано-Франківськ, 2012; *Wolff L.* The idea of Galicia: history and fantasy in Habsburg political culture. Stanford (CA), 2010.

**Олена Аркуша,
Мар'ян Мудрий**

ГАЛІБЕЙ

Іван Павлович

(18.04.1894 – бл. 1949) – церк. і громад. діяч, капелан ГА. Н. у с. Устя Зелене Бучацького пов. в сім'ї селянина. Рідний брат священика Ю.-А. Галібея, сотника ГА, учителя й інспектора шкіл С. Галібея, власника кахлярської ф-ки в м. Львів М. Галібея. Навч. у нар. шк. с. Устя Зелене, дир. якої Годолльо подбав про стипендію для братів Галібеїв від митрополита А. Шептицького для здобуття вищої освіти. Студював у духовній семінарії та богослов. ліцеї ім. св. Івана Золотоустого в м. Станиславів (1913–17). Одружений. Висвячений на священика 1919 єпископом Г. Хомишиним.

1919 вступив до лав ГА, служив капеланом у ранзі сотника. Під час Чортків. офензиви (06.1919) потрапив у польс. полон, у якому перебував до 1920.

Адміністратор парохії с. Новошин Журавнен. деканату Львів. архієпархії (1920–23), організатор читальні і чл. філії т-ва “Просвіта” в м. Журавно. Експонований сотрудник у с. Дуплиська парохії Угриньківці Заліщич. деканату Станиславів. єпархії (1923–25), провадив катехизацію в школі, підтримував розвиток читальні т-ва “Просвіта”, кооперативи “Злука”, каси Райффайзена і громад. каси.

Парох с. Скоморохи Бучац. деканату (1925–38), тимчасовий адміністратор у с. Губин того ж деканату (1925–31). Ординаріатський шкільний

комісар Бучац. деканату (з 1938). Організував будову церкви в с. Русилів і Нар. дому в с. Скоморохи, де розташувалися читальня т-ва “Просвіта”, “Районова молочарня”, кооператив “Селянська спілка”, хор, аматорський театр. гурток, осередок т-ва “Сокіл”; розвинув касу Райффайзена, за допомогою якої провели викуп 80 моргів лісу в поміщика-поляка. Організував курси – кооперативний, книговодства, с.-г., куховарський для господарств, заснував дит. садок. Голова наглядової ради Повітового союзу кооператив та повітової філії Українбанку в м. Бучач. Під час пацифікації 1930 польс. поліція знищила майно кооперативу та молочарні.

П. у рад. концтаборі.

Літ.: Альманах Станиславівської Землі: 36. матер. до історії Станиславова і Станиславівщини / ред.-упоряд. Б. Кравців. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, Т. 1. 1975. С. 144, 145, 16, 148; Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник / ред. кол.: М. Островерха та ін. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 241, 293, 307, 313, 394–395, 416, 570, 641–642, 643, 671; Історично-мемуарний збірник Чортківської округи. Повіти: Чортків, Копичинці, Борщів, Заліщики / ред. кол.: О. Соневицька, Б. Стефанович, Р. Дразньовський. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1974. С. 758–759; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963. С. 237, 241; Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болевихщини, Долинщини, Рожнітівщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1993. Т. 3. С. 404–406, 444.

**Олег Єгрешій,
Руслан Делятинський**

ГАЛІБЕЙ

Михайло

(22.08.1885–27.06.1964) – ремісник-кахляр, підприємець, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у с. Єзупіль Станиславівського пов. Навч. у Ста-

ГАЛІБЕЙ
Іван Павлович

ГАЛІБЕЙ Михайло

ниславів. г-зії. Майстер та власник кахлярської майстерні у м. Львів. Опікун укр. ремісничої молоді. Чл. управи Бурси ім. Митрополита Андрея для філії Академіч. г-зії у м. Львів. Співзасновник, секретар Міщанського братства в м. Львів. Чл. т-ва "Зоря". Діяч УНДП. Делегат до УНРади від м. Львів (Станиславів, 01–05.1919). Чл. комісії тех. відбудови. Працівник відділу постачання Управління головноуповноваженого по харчуванню Галичини і Буковини (Станиславів, весна 1919). Учасник Надзвичайного з'їзду УНДП у м. Станиславів (28–29.03.1919).

Після відступу уряду ЗУНР за р. Збруч повернувся до м. Львів, де продовжив професійну діяльність. Чл. Ради Укр. т-ва допомоги інвалідам у м. Львів. Чл. ШНК УНТП, ЦК УНДО (1928). Чл.-засн. Укр. катол. союзу (15.01.1931). Після ДСВ – на еміграції в США.

П. у м. Окленд (шт. Каліфорнія, США).

Літ.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 47, 76, 175.

Олег Павлишин

ГАЛІБЕЙ

Степан

(1881–1942) – військ. і політ. діяч, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ, комендант м. Коломия. Н. у

с. Устя Зелене (нині Монастирис. р-ну Терноп. обл.). Управитель бурси УПТ в м. Коломия (1908); викл. математики і фізики в Коломий. г-зії (1908–14).

Учасник ПСВ. Поручник, ад'ютант коша 36-го піх. полку, що дислокувався у м. Коломия.

Комендант м. Коломия у 12.1918–05.1919.

Після поразки визвол. змагань викладав у Коломий. г-зії (1922–24), Коломий. польс. г-зії (1925); дир. укр. приватної г-зії УПТ "Рідна школа" (1922–24) та укр. жін. семінарії в м. Коломия (з 1924). Працював шкільним інспектором у м. Львів (після 1925) і Живець (нині Польща; 1929).

У міжвоєн. період разом з Т. Примаком звинувачений польс. ветеран. орг-ціями у відповідальності за нібито знущання над польс. вояками у Косачівському таборі для інтернованих осіб 1919 та їх смерті від голоду і тифу.

П. у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ).

Дж.: ДАІФО. Ф. 636. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 33; Там само. Спр. 9. Арк. 10.

Літ.: Коломия в спогадах. Торонто, 1962; *Монолатій І.* Вічний жид з Коломії. "Українець" Мойсеєвого визнання Яків Саулович Оренштайн. Івано-Франківськ, 2014. С. 234–235; *Полатайчук Я.* Галібей Степан // *Енциклопедія Коломийщини.* Зш. 4, літ. Г–Г. Коломия, 2006. С. 24–25; *Хрестоматія з історії Коломії / упоряд. І. Монолатій.* Івано-Франківськ, 2016. С. 198–199, 206; "Zaslugi" atamana Halibeja. List Nauczycielki // *Głos Ziemi Żywieckiej.* Żywiec, 1929. 28 list.

Іван Монолатій

ГАЛІБЕЙ

Юрій-Адальберт Павлович

(09.04.1888–13.06.1919) – церк. і громад. діяч, капелан ГА. Н. у с. Устя Зелене Бучацького пов. в сім'ї селянина. Рідний брат священника І. Галібея, сотника ГА, учителя й інспектора шкіл С. Галібея, власника кахляр. ф-ки в м. Львів М. Галібея. Навч. у нар. школі с. Устя Зелене, дир. якої подбав про стипендію для братів Галібеїв від митрополита А. Шептицького для здобуття вищої

освіти. Продовжив навч. в м. Станиславів у г-зії (матура 1909), духовній семінарії та богослов. ліцеї ім. св. Івана Золотоустого (1909–12). Висвячений на священника 1912 єпископом Г. Хомишиним. Префект духовної семінарії в м. Станиславів (1913). Вищі богослов. студії з біблістики в ун-ті св. Августина в м. Відень (1913–18). Сотрудник парохії м. Монастирська Бучацького пов. (1918–19).

Наказом ДСВС ЗУНР з 1.03.1919 Г. призначений польовим духівником ГА.

Убитий польс. офіцерами разом із о. Захарієм Подлящеським у лісі біля м. Монастирська під час Чортків. офензиви ГА.

Літ.: Альманах Станиславівської Землі: Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 149, 268; *Блажейовський Д.* Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938) [англ. мовою]. Львів, 2002. С. 293; Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 80, 271, 394, 437, 587, 671; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 78, 82, 240; Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болевщини, Долинщини, Рожнітівщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. С. 188; Шематизмъ всего клира греко-католической Епархии Станиславѳовской на рѳк Божій.... Станиславѳвъ, 1909. С. 195; 1910. С. 310; 1911. С. 295; 1912. С. 295; 1913. С. 288, 295; 1914. С. XXV; 1925. С. 286.

**Олег Євресій,
Руслан Делятинський**

**ГАЛІЙ
Микола**

(07.12.1892–02.10.1971) – журналіст, громад. діяч, поручник УГА. Н. у с. Боків (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.). Навч. у г-зіях м. Березжани (нині Терноп. обл.) і м. Перемишль (нині Польща).

Під час РСВ – на Серб. фронті. Від 16.11.1918 – комендант м. Підгайці (нині Терноп. обл.). Як вояк ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Згодом ув'язнений у польс. таборі для військовополонених українців у м. Тухоля (Польща), з якого звільнений 7.12.1920.

Навч. у Празьк. ун-ті; д-р філософії. Наприкінці РСВ переїхав до м. Ашафенбург (Німеччина), перебував у таборі для переміщених осіб, видавав табірну газету. Від 1950 – в США, проживав у м. Нью-Йорк. Чл. редколегії час. "Вільна Україна". Автор кн. "Організований голод в Україні 1932–1933" (Чикаго, 1963), наук. і публіцист. статей; співавтор кн. "Геть маску: Національна політика на Радянській Україні в світлі документів" (Прага; Львів, 1934); упорядник кн. "Михайло Грушевський – вибрані праці" (Нью-Йорк, 1960).

П. у м. Нью-Йорк (США).

Тв.: *Галій М.* На свобідній землі // Березжанська Земля: історично-мемуарний

**Могила отців
Захарія Подлящеського та
Юрія-Адальберта Галібея
біля церкви Воздвиження
Чесного Хреста
в м. Монастирська**

ГАЛІЙ Микола

Хор і оркестр старшин
УГА в таборі м. Тухоля.
28 вересня 1920 р.
Сидять (зліва направо):
ДОРОЖОВЕЦЬ,
Іван ЛУЧИНСЬКИЙ,
Микола ГАЛІЙ,
Миرون ЛУЦЬКИЙ,
Роман СТАННИЧНИЙ,
Іван МОЛАЩИЙ,
БАЛАНДЮК,
ВЕРБИЦЬКИЙ
і Теодор МУЧІЙ

збірник / за ред. В. Лева. Нью-Йорк; Лондон; Сідней; Торонто, 1970. С. 445–452.

Літ.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 62; Мельничук Б. Галій Микола // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 333; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 313.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГАЛІП Теодот Мелетійович

(1873–06.04.1943) – юрист, дипломат, письменник, журналіст, громад. і політ. діяч. Н. у с. Волока (нині Чернів. обл.). Після сільс. початкової шк. здобував освіту в школі й г-зії м. Чернівці, де навч. велося нім. мовою. Випускник юрид. ф-ту Чернів. ун-ту. Лідер лівого крила народовців Буковини. У 11.1905 ств. нар.-демократ. партія під назвою “Національна Рада русинів на Буковині”, програму якої підготували Г. і Л. Когут. Ініціатор створення УРП Буковини, обраний її головою, редагував друкований орган – двотижневик “Народна справа” (1907–08), згодом “Громадянин”.

У період РСВ Г. служив у місц. охоронних військах на офіцер. посадах.

11.11.1918, у зв’язку з наступом рум. війська, змушений залишити м. Чернівці й переїхати до м. Заліщики. Разом з інж. І. Поповичем (сином О. Поповича) Г. виїхав до м. Київ.

На поч. 01.1919 формувалася делегація УНР на Паризьку мирну конф. і Г. був включений до відділу преси. Перебув на різних тимчасових роботах. Кілька місяців 1920 – у м. Париж як приватна особа, слухач курсів франц. мови в ін-ті для емігрантів.

У 05.1920 Г. приїхав до м. Відень, де зустрівся з надзвичайним послом УНР М. Васильком, який у період фінансової кризи особистими фондами утримував дипломатичну місію УНР у Швейцарії, згодом у м. Берлін. Радник укр. місії, згодом керуючий місії в м. Рим.

З кін. 1921 до весни 1923 Г. проживав у м. Відень; навесні 1923 переїхав на Закарпаття, де провадив адвокат. практику в м. Хуст. Водночас продовжував займатися журналіст., наук. і пед. діяльністю. В різні роки читав лекції на ф-ті права і сусп. наук УВУ в м. Прага. Доц. карного права. У 03.1939 перед наступом угор. армії на Закарпаття виїхав до м. Брно (Чехія).

П. і похований у м. Брно.

Тв.: *Галіп Т.* З моїх споминів // Краківські вісті. 1943. Ч. 50, 52, 58.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 23. Арк. 533; Ф. 1429. Оп. 2. Спр. 1423.

Літ.: *Брицький П.* Письменник Теодот Галіп – громадський діяч і дипломат // Буковинці у боротьбі за українську державність (1917–1922 рр.). Чернівці, 2007; *Онацький Є.* На похилій площі. Записки журналіста і дипломата. Ч. 1. Мюнхен, 1964; *Сімович В.* Теодот Галіп // Наші дні. Львів, 1943. Ч. 5.

Петро Брицький

ГАЛЛЕР Станіслав

(Stanisław Haller de Hallenburg; 26.04.1872–04.1940) – польсь. військ. діяч, генерал, двічі кавалер ордену *Virtuti Militari*. Двоюридний брат Ю. Галлера. Н. у родинному с. Полянка Галлера. Здобув освіту в г-зії м. Бельсько (1892). Добровільно вступив на навч. до офіцер. школи. 05.1893 – підпоручник артилерії. 1894–1918 – на військ. службі в Австро-Угорщині. 1901 завершив навч. у Вищій військ. школі у м. Відень. Офіцер австр. Ген. штабу. 11.1912–12.1915 – комендант Краків. фортеці.

3 01.1916 – на Італ. фронті. 1917 – полковник. 11.1918 доброволець Війська Польського. 3 18.11.1918 – кер. штабу ген. округу Краків. 3 7.02.1919 кер. Ген. штабу польсь. армії. 1.01.1920 – ген.-підпоручник. 08–09.1920 – командуючий 13-ю піх. д-зією. 3 04.1920 командуючий

6-ю армією в м. Львів. До 12.10.1920 вів бої з більшовиками. Чл. Військ. ради. 01.1921 – кер. польсь. делегації в м. Бухарест із питання укладення польсь.-рум. військ. конвенції. Інспектор 6-ї армії в м. Львів.

9.07.1923–16.12.1925 – кер. Ген. штабу польсь. армії. Боровся проти ініціаторів держ. перевороту 05.1926. Подав у відставку. Проживав у родинному фільварку. 09.1939 зголосився до польсь. війська.

Заарештований органами НКВС. Перебував у Старобільському таборі. 6.04.1940 переведений до м. Харків, де страчений після кількадечного перебування. Похований у братській могилі жертв тоталітаризму в м. Харків.

У 07.1941 В. Сікорський планував призначити Г. командуючим польсь. військ, що мали формуватися в СРСР.

Літ.: *Kryśka-Karski W. T., Żurkowski S.* Generałowie Polski Niepodległej. Warszawa, 1991; *Panecki T., Puchała F., Szostak J.* Sztab Generalny (Główny) Wojska Polskiego 1918–2003; *Rozstrzelani w Charkowie; alfabetyczny spis 3739 jeńców polskich ze Starobielska rozstrzelanych w kwietniu–maju 1940, według źródeł sowieckich i polskich / ed. M. Skrzyńska-Pławińska, Warszawa. S. 245.*

Микола Вітенко

ГА́ЛЛЕР**Юзеф**

(Józef Haller de Hallenburg,
13.08.1873–04.06.1960) – польс.
військ., громад. і політ. діяч, кавалер
орденів Білого Орла і *Virtuti Militari*.
Н. у с. Юрчиці (біля м. Краків) у родині
аристократа-землевласника Г. Галлера
фон Галленбурга й Ольги Треттер. 1882
сім'я Галлерів переїхала до м. Львів, де

Г. навч. у нім. г-зії, після чого вступив
до військ. Нижчої реальної шк. в м. Ко-
шице (нині Словаччина), 1890 – до
Вищої реальної шк. в м. Граніце (нині
Чехія). Навч. також на відділі артилерії
у Тех. акад-ї м. Відень.

1895 – підпоручник артилер. пол-
ку в м. Львів, з 1898 – у м. Станиславів.
З 1901 інструктор однорічної школи
добровольців, 1905 – її комендант.
Нагороджений австр. військ. відзна-
кою "Signum Laudis". Пішов у відстав-
ку в чині капітана, отримав маєток у
с. Висоцько (біля м. Броди), займався
громад. роботою. Інспектор Т-ва ріль-
ничих гуртків у м. Львів, чл. польс. гім-
настичного т-ва "Сокіл", співпрацював
зі скаут. рухом.

З поч. ПСВ мобілізований до австр.
армії, організатор польс. Сх. легіону.
Підполковник, командир 3-го полку
Польс. легіонів. У 09.1914 вирушив з
м. Краків на Сх. фронт, тримав оборону
на Карпат. перевалах. Відділи легіонів

вели наступ у напрямку м. Станиславів,
24.10.1914 здобули м. Надвірна, вели
бої в р-ні с. Молодків та Рафайлова
(Бистриця). 14.03.1915 отримав зван-
ня полковника. 05.1915–06.1916 – на
лікуванні після автомобільної аварії.
У 07.1916 став командиром 2-ї брига-
ди Польс. легіонів. На знак протесту
проти Брест. договору разом з брига-
дою Польс. легіонів пробився через
австр.-рос. фронт і з'єднався польс.
формаціями в Росії. Від 28.03.1918 ко-
мандував 2-м польс. корпусом в Украї-
ні. 7.04.1918 отримав звання генерала.
10–11.05.1918 після битви з нім. армі-
єю корпус зазнав поразки. Г. виїхав до
м. Москва, де очолив Польс. військ.
комісію.

13.07.1918 через Мурманськ пере-
правився до Франції, де від 4.10.1918
став командиром військ. формування,
визнаного Антантою самостійною, со-
юзницькою польс. армією.

У 04.1919 армія під кер-вом Г. була
транспортована до Польщі. У 06.1919
командував польс. армією в битві про-
ти ЗУНР, у результаті чого ГА зазнала
поразки й польс.-укр. війна закінчила-
ся перемогою Польщі. Тоді ж призначений командувачем Пд.-Зх. фронту, у 10.1919 – Поморського фронту.

1920 – ген. інспектор артилерії, в
часі Варшав. битви з більшовиками ко-
мандував Пн. фронтом; чл. Держ. ради
оборони. Виступив проти перевороту
Ю. Пілсудського у 05.1926 і пішов у від-
ставку. В опозиції до режиму санації.

З поч. ДСВ перебрався до Франції,
керував Міжміністерською реєстра-
ційною комісією у уряді В. Сікорського.
Після поразки Франції у війні виїхав
до Великої Британії. 1940–43 – міністр
освіти в екзильному польс. уряді.

П. у м. Лондон. 1993 прах Г. пере-
везено до Польщі й перепоховано в
крипті гарнізонного костелу Св. Аг-
нешки в м. Краків.

Тв.: Haller J. Pamiętniki. Z wyborem
dokumentów i zdjęć. Londyn, 1964.

Лит.: Литвин М., Науменко К. Исто-
рія ЗУНР. Львів, 1995; Czerep S. II Brygada
Legionów Polskich. Warszawa, 1991; Kry-
ska-Karski T., Żurakowski S. Generałowie
Polski Niepodległej. Warszawa, 1991; Li-

piński W. Walka zbrojna o niepodległość Polski w latach 1905–1918. Warszawa, 1990; *Paul S. Valasek.* Haller's Polish Army in France. Chicago, 2006.

Орест Красівський

ГАЛУЩИНСЬКИЙ Іван Миколайович

(12.04.1882–18.01.1944) – педагог, журналіст, громад. діяч. Н. у с. Звиняч (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) Брат Миколи, Михайла і Теодозія-Тита Галущинських. Здобув вищу освіту в Чернів. ун-ті. Викладав у Перемишл. (1904–09), Рогатин. (1909–10), Коломий. (1910–12), Терноп. (1912–14, 1923–30) г-зіях. Провідник довоєн. “Пласту” в м. Тернопіль.

Під час РСВ – старшина австро-угор. армії. В Легіоні УСС співпрацював у Пресовій квартирі, видавав стрілец. газети. В 11.1918 організував у м. Тернопіль Студент. сотню, до осені 1919 воював у складі ГА. Був чл. ред. к-ту газ. “Українські вісті” (1919), відп. ред. тижневика “Подільський голос” (від 1929).

Під час пацифікації 1930 заарештований польс. поліцією, позбавлений права викладання. Відтоді працював у терноп. філії т-ва “Просвіта”. 1932 організував К-т допомоги голодуючим в Україні, збирав матеріали про голод. 1933–35, 1938–39 – голова т-ва “Рідна школа” (Львів). На цій посаді 2–3.11.1935 провів 1-й Укр. пед. конгрес.

Зі встановленням рад. влади восени 1939 виїхав до м. Люблін (Польща), працював у кооперації. 1942 повернувся до м. Львів. Автор низки праць пед. тематики, зокр. “Успіхи експериментальної методи у біології” (ЛНВ. 1914. Т. 66. Кн. 5), “Ідея ошадности і її культурно-соціальне значення” (Львів, 1927).

Літ.: Дурбак І. Галущинський Іван // Шляхами Золотого Поділля: Тернопільщина і Скалатщина. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1983. Т. 3; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016. С. 414; *Романюк М.* Галущинський Іван Миколайович // Українська журналістика в іменах. Львів, 1996. Вип. 3.

Юрій Довган

ГАЛУЩИНСЬКИЙ Михайло Миколайович

(псевд. і крипт.: Височанський, Височанський Микола, Подорожник, Г-ий, Гл. М., Глц. М., М., М. Г. та ін.; 26.09.1878–25.09.1931) – педагог, поручник австро-угор. армії, отаман УСС, публіцист, культосвіт. і громад.-політ. діяч, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Брат І. Галущинського. Н. у с. Звиняч (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.) у сім’ї священика. Початкову освіту здобув у сільс. шк., середню – у Терноп. г-зії (1898), де належав до нелегального учнів. т-ва “Громада”. Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1898–1900), звідки його звільнили за участь у студент. протестах. Завершив студії в ун-ті у м. Відень (1900–01). Очоловав “Академічну громаду” (Львів) і “Січ” (Відень), один зі співзасновників і провідників молодіжної орг-ції “Молода Україна” (1899–1902) та співвидавців одноймен-

ГАЛУЩИНСЬКИЙ
Іван Миколайович

**ГАЛУЩИНСЬКИЙ
Теодосій (Теодозій-Тит)
Миколайович**

ного журналу. Заст. учителя Академіч. г-зії у м. Львів (1901–02), де викладав лат. мову для початкових класів. 1903 пройшов однорічну військ. службу. У 05.1904 склав учительський іспит. Працював учителем у польс. г-зії м. Золочів (1904–09) на Львівщині (викладав грец. та укр. мови), завідував укр. учнів. б-кою. Згуртував навколо себе місц. укр. нар. учительство й інтелігенцію. 1905 організував та очолив у м. Золочів філію УПТ. 1909–14 – дир. новоствореної укр. приватної г-зії св. Володимира в м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). Разом з учителями г-зії створив у с. Черче поблизу м. Рогатин нар. ун-т (вищі заг.-освіт. курси) для дорослих (10.1913–03.1914).

На поч. ПСВ – комендант залізн. вокзалу в м. Золочів. 18.08.1914–21.01.1915 – командант (командир) Легіону УСС; від 14.03.1915 – референт справ УСС при командуванні 25-го корпусу австро-угор. армії. Учасник Листопадового повстання 1918 в м. Львів. Залишився у місті після відступу ГА, займався опікою укр. полонених вояків і політв'язнів. Співзасн. позапарт. Укр. горожанського к-ту (Львів, 1918).

Проф. Укр. таємного ун-ту в м. Львів (1921–25), голова т-ва “Просвіта” (1923–31), провідний діяч “Рідної школи”. Чл. УНДО та його НК (від 1925); лідер поміркованого крила партії, яке виступало за нормалізацію польс.-укр. відносин. 1926 і 1930 обраний послом до польс. сейму, від 1928 – сенатор, віце-президент сенату Польщі. Голова Укр. видавничої спілки, видавець ж. “Життя і знання”, чл. надзірної ради “Українського театру”, діяльний в ін. укр. орг-ціях. Автор брошур: “Народна освіта і виховання народу”, “Національне виховання” (обидві 1920), “Шевченко – поет життя і чину”, “Михайло Драгоманов – ідеолог нової України”, “Одиниця і громада” (всі 1921), “Новими шляхами”, “Українські народні бібліотеки і праця над поширенням книжки” (обидві 1926), “Позашкільна освіта”, “Геть неписьменність” (обидві 1927), “Наша анкета” (1930) та ін., численних статей, нарисів, оглядів, рецензій у наук. виданнях та періодиці. 1934 видано спогади Г.

“З Українськими Січовими Стрільцями: Спомини з рр. 1914–1915”.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі. 2002 перепохований у крипті Стіни пам'яті меморіалу “Воїнам Української Галицької Армії” на тер-ї музею “Личаківський цвинтар”.

Літ.: Коритко Р. Командант легіону // Літопис Червоної Калини. 1991. Ч. 4. С. 46–50; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Прокін А.* Діяльність Михайла Галущинського (1878–1931) у справі розвитку українського шкільництва // Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika. 2013. Т. XXII. S. 371–382; *Угрин-Беззришний М.* Отаман УСС Михайло Галущинський // Літопис Червоної Калини. 1931. № 11. С. 3–5.

Микола Лазарович

**ГАЛУЩИНСЬКИЙ
Теодосій (Теодозій-Тит)
Миколайович**

(13.04.1880–31.02.1952) – церк. діяч.

Н. у м. Бучач (нині Терноп. обл.) у сім'ї священика. Навч. у Львів. і Віден. ун-тах. Д-р богослов'я (1906). Викладав у Станіславів. богословській семінарії. 1908 вступив до ЧСБВ. 1912–15 – духовний проповідник Колегії Св. Йосафата, викл. Папського біблійського ін-ту в м. Рим. 1915 повернувся до м. Львів. Викладав богослов'я у Львів. ун-ті.

Після окупації ЗУНР польс. військами в знак солідарності з ін. укр. професорами відмовився від доцентури. 1919–20 видавав катол. час. “Нова Рада”, згодом закритий польс. владою. 1920–28 – викл. у Львів. духовній семінарії (до 1925 – ректор), 1928–31 – у богословській акад-ї. Засн. і голова Укр. богослов. наук. т-ва (1923–26), гол. ред. газ. “Нова Зоря” (1926–27). 1931–49 – духівник в Укр. семінарії Св. Йосафата в м. Рим, чл. Кодифікаційної комісії сх. права. З 1949 – архимандрит ЧСБВ, консультатор Священної конгрегації для Сх. церков у м. Рим.

П. під час візиту до Канади в м. Мондер.

Літ.: Волинський Б. Галущинський Теодосій Миколайович // ТЕС. Т. 1.

С. 334–335; *Кость С. Галушинський Теодозій-Тит Миколайович* // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=28489.

Богдан Паска

ГАЛЬКА

Антін Михайлович

(1879 – д. і м. с. н.) – інж., громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР, офіцер ГА. Н. у с. Опарівка (Зх. Галичина). Навч. у Львів. політехніці. Инж.-землеміря.

Держ. повітов. комісар ЗУНР у м. Товмач (нині м. Тлумач Івано-Франк. обл.). Разом з ГА та адміністрацією ЗУНР перейшов за р. Збруч. Поручник-інж. залізн. частини ГА (1.08.1919).

1920 дістався до ЧСР. Працював за фахом у м. Прага. Активний діяч укр. еміграції в ЧСР. Голова Центр. союзу укр. орг-цій. Чл. УНО. Чл. Укр. тех. т-ва в м. Львів. Співробітник фахового час. "Технічні Вісти" (Львів).

У 05.1945 заарештований більшовицькими спецслужбами в м. Прага. Військ. трибуналом МВС Київ. області в м. Київ 8.04.1946 засуджений на 10 р. ув'язнення. П. на засланні.

Літ.: Клодницький О. Друга сторона медалі (Завваги на марґінесі книжки Д-ра І. Макуха: "На народній службі" – виданої "Українською Вільною Громадою" в Америці 1958. р.). Чикаго, 1964; Реєстр Старшин УГА, піднесених о один ступінь вище // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 340; Спес членів Українського Технічн. Товариства у Львові // Технічні Вісти. Львів, 1930. Жовтень–грудень. Ч. 4. С. 13–20.

Олег Павлишин

ГАМАЛЬ

Володимир Гнатович

(1885–04.1940) – громад.-політ., військ. діяч, адвокат, сотник УГА. Н. у с. Під'ярків (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) в сім'ї вчителя. Студював право на юрид. ф-ті Львів. ун-ту. Д-р права. Чл. УСРП. Ініціатор створення укр. шкіл у м. Холм.

Поручник УСС. Доброволець ГА. Командант 3-го куреня 10-ї Янів. бригади ГА, поручник. 1.08.1919 підвищений

до сотника. Перебував у концтаборі Тухоля. Звільнений 18.03.1921. Через переслідування польс. влади 1924 переїхав до м. Збараж, де відкрив адвокат. контору спільно з І. Кульчицьким. Діяч "Просвіти", "Рідної школи".

Наприкінці 07.1936 разом з І. Кульчицьким заарештований польс. владою за поширення серед укр. емігрантів у Канаді негативної інформації про Польщу, зокр. про концтабір у м. Береза Картузька тощо. Виправданий судом 22.01.1937.

Чл. ОУН. У 12.1939 заарештований органами НКВС. 3.10.1940 засуджений на 10 р. ув'язнення. Перебував у в'язниці м. Тернопіль. Розстріляний органами НКВС. Реабілітований 18.02.1992.

Літ.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1921) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. № 4. С. 62; Перший український політичний процес за злочин зі ст. 109 к. з. Адв. д-ра І. Кульчицького засудили у Львові на 1 рік в'язниці. Адв. д-р В. Гамаль увільнений // Діло. 1937. Ч. 14. 23 січ. С. 4; Реабілітовані історією. Тернопільська область. Кн. 2. Тернопіль, 2012. С. 484–485.

Сергій Адамович, Микола Вітенко

ГАМЕРСЬКИЙ

Володимир Олександрович

(08.10.1890–21.07.1945) – громад. діяч, лікар, четар австро-угор. армії, сотник ГА. Н. у м. Тарнобжег (Польща). Навч. на мед. ф-ті Віден. ун-ту. Д-р медицини.

Під час ПСВ – старшина-медик австро-угор. армії. Учасник польс.-укр. війни 1918–19 та визвол. змагань на Наддніпрянщині. Від 08.1919 – гол. лікар 10-ї бригади ГА. Перехворів тифом.

Після війни проживав у м. Бучач, працював повітов. лікарем; певний час викладав гігієну в Бучац. жін. учительській семінарії. Чл. УЛТ, "Рідна школа", Т-ва інвалідів, Т-ва охорони воен. могил, "Шкільна поміч" та ін. Під час світової екон. кризи вклав власні кошти

**ГАМЕРСЬКИЙ
Володимир
Олександрович**

Лічниця УГА в м. Київ.
Травень 1920 р.
Сидять (зліва направо):
Леонтій МАКСИМОНЬКО,
БУРКГАРТ,
ЛЕЖИГУБСЬКИЙ.
Стоять:
ЖИРУК,
Володимир
ГАМЕРСЬКИЙ,
Володимир ДЕМЧУК
та невідомий стрілець

(10 тис. зол.) у Повітов. союз коопера-
тив, чим запобіг його банкрутству.

Фахово і фінансово допомагав ОУН,
перевозив поранених бойовиків до
Нар. лічниці в м. Львів. Під час ДСВ пе-
реховував у своєму помешканні євреїв.

П. у таборі для переміщених осіб
Штрагсоф (біля м. Відень). У м. Бучач
йому встановлено пам'ятну таблицю.

Лит.: Бучач і Бучаччина : історич-
но-мемуарний збірник / ред. колегія :
М. Островерха та ін. Нью-Йорк; Лондон;
Париж; Сідней; Торонто, 1972. С. 262,
329, 395–396; *Галан В.* 3 боїв об'єднаних
українських військ (Відступ армій з-під
Києва у вересні 1919 року) // *Свобода*
(США). 1952. 4 жовт. С. 3; *Мельничук Г.*
"І я піднімав Червону Калину" (Спогади
дивізійника) // Додаток до серії книг
"За тебе, свята Україно". Кн. 4. Чернів-
ці, 2008. С. 28, 29; *Уніят В.* Гамерський
Володимир // *ТЕС*. Т. 1. Тернопіль, 2004.
С. 336.

Микола Лазарович

**ГАМОРАК
Нестор Теодорович**

(09.03.1892–01.09.1937) – наук. та
військ. діяч, ботанік, четар ГА. Н. у
с. Стрільче (нині Городенків. р-ну Іва-
но-Франк. обл.) у сім'ї священика. Здо-

був освіту в Коломиї. г-зії. 1910–15
навч. на природничому відділенні
філос. ф-ту Віден. ун-ту. Д-р ботаніки
(1915). Дійсний чл. НТШ. 1916 викла-
дав в укр. г-зіях у м. Відень та Кірхберг
(Австрія). У 11.1916 мобілізований до
австр. армії; служив у запасному полку
в м. Станиславів (нині м. Івано-Фран-
ківськ) у ранзі прапорщика.

1918 – учасник Листопадового
"зриву" в м. Станиславів; з 11.1918 – хо-
рунжий ГА, комендант міста. Отримав
звання четаря. У 01–07.1919 працював
у Пресовому бюро канцелярії ДСВС,
займався агітаційно-пропагандист. ро-
ботою. У 06.1919 закріплений за Дик-
татором ЗОУНР як четар Пресового
бюро. У 07.1919 у складі ГА перейшов
на Наддніпрянщину.

Від 2.08.1919 – приват-доцент Ка-
м'янець-Подільського держ. укр. ун-ту;
читав декілька курсів з ботаніки. 1920
видав університет. підручники "Анато-
мія рослин" і "Короткий курс морфоло-
гії цвіткових рослин". Згодом працював
у Кам'янець-Подільському с.-г. ін-ті. З
1925 – зав. каф-ри ботаніки Ін-ту тех.
к-р у м. Кам'янець-Подільський. 1930
– засн. і дир. Кам'янець-Подільського
ботанічного саду. З 1930 – викл. Київ.
ін-ту професійної освіти, зав. каф-ри
та відділення фізіології Ін-ту ботаніки
ВУАН.

29.12.1932 репресований ОДПУ;
1933 засуджений на 5 р. таборів. Роз-
стріляний за постановою трійки
управління НКВС в Омській обл. (нині
РФ). 1961 посмертно реабілітований.

Лит.: Західно-Українська Народна
Республіка. 1918–1923. Документи і
матеріали. Т. 1, 4 / уклад.: О. Карпенко,
К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001, 2008;
Кучерук В. Українська Галицька Армія:
довідник. К., 2010; *Литвин М.* Україн-
сько-польська війна 1918–1919 рр.
Львів, 1998; *Морозюк В.* Пом'яник. Іва-
но-Франківськ, 2005; Українська Га-
лицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1.
Вінніпег, 1958; *Шанковський Л.* Україн-
ська Галицька Армія. Львів, 1999; *Лю-
бінська Л.* Гаморак Нестор Теодорович.
URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=28546.

Богдан Паска

**ГАМОРАК
Нестор Теодорович**

**ГАНІЦЬКИЙ
Володимир**

(1859–31.10.1919) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Н. у с. Шанталь Городоцького пов. Навч. у Львів. духовній

семінарії (1882–86). Одружений. Його діти: Степан, четар УГА; Олександр (28.03.1889–18.07.1979), поручник УГА; Іван, підпоручник УГА.

Висвячений на священника 20.11.1886. Пом. пароха в с. Пійло Калуського пов. (1886–87). Пом. пароха в с. Сасів Золочівського пов. (1887–88). Адміністратор у с. Завидовичі Городоцького пов. (1888–89). Адміністратор у с. Отиневичі Бібрського пов. (1889–90). Парох с. Новошин Рогатинського пов. (1890–98). Адміністратор (з 1897), парох у с. Рудно Львівського пов. (1898–1919). Прихильник і чл. УНДО. Активний громад. і культосвіт. діяч, співробітник Т-ва сезонно-заробітчанської еміграції ім. св. Рафаїла. Відбув кількамісячну поїздку до США і Канади; капелан укр. робітників у Німеччині (1906–14), у м. Катовіце (1913–14).

На поч. ПСВ вступив до австр. армії, призначений польовим духівником 10-го корпусу. З 11.1918 – в ГА; капелан 7-ї бригади ГА, в складі якої пройшов усю воен. кампанію в Галичині. З 07.1919 – за р. Збруч, опинився у “чотирикутнику смерті”. Захворів на тиф.

П. у м. Вінниця, де й похований на катол. кладовищі за участю капеланів І. Лебедовича, Я. Фещака та ін.

Літ.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згуродження [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 125; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963. С. 82, 112–114, 170; *Левицький І.* Український галицький полк в роках 1920–1922–1923 на Великій Україні // Літопис Червоної Калини. 1938. Ч. 5. С. 8; *Микитюк Д.* Помер поручник УГА сл. п. О. Ганицький // Свобода. Нью-Йорк, 1979. 29 верес. Ч. 222. С. 3; *Паньківський К.* Від Комітету до Державного Центру. Нью-Йорк; Торонто, 1968. С. 202; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 37, 313, 314, 653. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 150; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. М. Кугутяк. Т. 1. Кн. 1 (1919–1929). Івано-Франківськ, 2012. С. 248; Шематизм всесесного кліру Львівської греко-католицької Митрополічоті Архідієцезії. 1882. С. 292; 1883. С. 306.

**Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський**

**ГАНІЦЬКИЙ
Іван Володимирович**

(12.09.1895–15.03.1950) – старшина УГА, священник. Н. у с. Новошин (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священника, майбутнього духівника УГА В. Ганицького. Брат О. Ганицького й С. Ганицького. Від 1898 проживав у м. Рудно (нині смт Рудне в складі Заліз. р-ну м. Львів), де його батько обіймав парафію. Навч. в Академіч. г-зії у м. Львів, випускні іспити склав 1916.

В ГА служив від 11.1918; іменованний хорунжим, перебував за р. Збруч. Щоб урятуватися від більшовицького арешту, змінив 1920 прізвище на Радкевич (таким було прізвище матері). На поч. 1922 повернувся до Галичини.

1926 завершив навч. у Львів. духовній семінарії; 1927 рукоположе-

ний. Парох у с. Звижень (нині Бродів. р-ну Львів. обл.), Манаїв (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.), Фалиш і Станків (обидва нині Стрий. р-ну Львів. обл.). Діяльний у громад.-просвіт. житті. Після 1939 – парох у с. Солуків (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.). 1946 відмовився перейти в православ'я.

Заарештований у с. Солуків співробітниками МДБ УРСР 27.02.1950 разом з дружиною, звинувачений в “антирадянській діяльності” та “куркульстві” і через тиждень відправлений у пересильний пункт у с. Брошнів (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.), звідки мав бути вивезений до Сибіру. Катований слідчим на допиті й через кілька днів п. від побоїв. Похований таємно на цвинтарі в м. Долина; християнський похорон отця відбувся 2.12.1990.

Літ.: Щуровський М. Віросповідник отець Іван Ганицький (1895–1950) // Католицький щорічник. К., 1996. С. 104–106.

Петро Гуцал

ГАНИЦЬКИЙ

Олександр Володимирович

(24.07.1889–18.07.1979) – старшина УГА, кооп. діяч. Н. у с. Завидовичі (нині Городоц. р-ну Львів. обл.) в сім'ї свяще-

ника; брат старшини УГА С. Ганицького. З дитячих літ проживав у м. Рудно (нині смт Рудне, підпорядковане міськраді

Львова), де батько обіймав парафію. Навч. в Академіч. г-зії у м. Львів. Вищу освіту здобув на правн. ф-ті Львів. ун-ту. 1913 покликаний на однорічну військ. службу.

З поч. ПСВ воював на Сх. фронті в 4-му полку драгунів, потім у 7-му полку уланів; отримав звання поручника. Від 11.1918 – в ГА; референт канцелярії ДСВС у м. Тернопіль і Станиславів, організовував кавалерійс. частини в 1-му корпусі; за р. Збруч ад'ютант 1-го кінного полку, у його складі дійшов до м. Київ у 08.1919. Двічі перехворів на тиф. У 04.1920 повернувся до м. Львів, уникнув арешту польс. властей.

Працював у крамниці Центросоюзу, згодом увійшов до його керівних органів і став дир. цієї орг-ції (до 09.1939 і в час нім. окупації 1941–44).

Влітку 1944 емігрував на Захід. 1950 прибув до США, поселився у м. Буффало (шт. Нью-Йорк), працював у пекарні. Брав діяльну участь у громад. житті діаспори. Автор спомену про кінноту УГА в 1-му томі збірника “Українська Галицька Армія” (ред. Д. Микитюк, Вінніпег, 1958).

П. у м. Буффало.

Літ.: Микитюк Д. Помер поручник УГА, сл. п. О. Ганицький // Свобода. 1979. 29 верес. Ч. 222.

Петро Гуцал

ГАНИЦЬКИЙ

Степан Володимирович

(08.03.1887 – д. і м. с. н.) – старшина УГА, адвокат. Н. у с. Устя (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика, майбутнього духівника УГА В. Ганицького. Брат І. Ганицького та О. Ганицького. З дитячих літ проживав у с. Завидовичі (нині Городоц. р-ну) і Новосин (нині Жидачів. р-ну), від 1898 – в м. Рудно (нині смт Рудне в складі Залізн. р-ну м. Львів), де його батько обіймав парафію. 1906 завершив навч. в Академіч. г-зії в м. Львів. До 1911 студіював право у Львів. ун-ті. Готувався до адвокатури.

З поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті, іменований четарем. Після поранення 1916 звільнений з військ. служби. В ГА служив у тилових частинах.

У 06.1919 опинився в таборах для інтернованих у ЧСР.

Згодом здобув у Празьк. ун-ті ступінь д-ра права. 1926 повернувся до Галичини; оселився у м. Львів, де займався адвокат. практикою. Діяльний чл. укр. т-в; секретар Гол. управи т-ва "Рідна школа" (1935–39), чл. виділу Союзу укр. адвокатів (1938–39), був обраний до ревізійної комісії Адвокатської палати в м. Львів (1938). В час рад. влади 1939–41 перебував у Польщі, за нім. окупації 1941–44 – у м. Львів, працював у фінансових установах. На поч. 1944 виїхав до м. Лодзь, потім прибув до м. Відень. У 04.1944 вступив до нім. армії, був перекладачем, служив у Франції. Після ДСВ проживав в Австрії, де брав участь у громад. житті укр. діаспори.

П. після 08.1979.

Лит.: Романюк І. На довгій ниві. Спогади. Львів, 2013. С. 253–293.

Петро Гуцал

ГАНІНЧАК

Йосиф

(1875–06.06.1922) – громад. і політ. діяч, юрист. Н. у м-ку Живець Краків. в-ва (Польща) в сім'ї залізн. урядовця. Здобув освіту в Академіч. г-зії у м. Львів (1892). Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту (1896); активний учасник студ. т-в "Ватра", "Академічне братство", згодом чл. Гол. виділу "Просвіти". 1900–07 – суддя

у м. Дрогобич, активний діяч укр. життя повіту. З 1907 – заст. держ. прокурора в м. Станиславів, з 1912 – укр. представник у Ген. прокуратурі при Найвищому судовому трибуналі у м. Відень.

1918 до розпаду Австро-Угор. монархії – перший прокурор при Ген. прокуратурі, згодом до літа 1920 – гол. представник від ЗУНР для колиш. Мін-ва війни; з 1.08.1920 – уповноважений для справ, що входили до компетенції колиш. держ. секретарів внутр. справ, судівництва, просвіти і віросповідань, рільництва, пошт і телеграфів, шляхів і публічних робіт. Улітку 1920 очолив укр. кодифікаційну комісію з завданнями: систематизації законів і розпорядків ЗУНР за часів укр. влади; аналізу законів і розпорядків під час окупації Сх. Галичини Польщею; вивчення змін устрою д-ви, законодавства, адміністрації та орг-ції урядів новостворених д-в – Чехії, Німеччини, Австрії, Югославії; плану утворення адміністрації на тер-ї Сх. Галичини; опрацьовано проект законів про амністію, орг-цію судів, підготовлено розпорядження, що вступали в силу відразу після переобрання влади.

П. і похований у м. Відень.

Лит.: Громадський Вістник. Львів, 1922. 16 черв.; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009.

Іван Патер

ГАНКА (НАДКА)

див. **ГАЛИЦЬКА НАДЗВИЧАЙНА КОМІСІЯ.**

ГАНКЕВИЧ

Іван

(1879–27.11.1932) – адвокат, громад. діяч. Н. на Буковині. Навч. у Чернів. г-зії. Випускник юрид. ф-ту Чернів. ун-ту. 1910 розпочав адвокат. діяльність у м. Коломия. Брав участь у громад. житті укр. культ. т-в міста. Одружився з донькою К. Левицького Марією. Під час ПСВ за дорученням ГУР допомагав у звільненні укр. в'язнів з австр. табору Талергоф.

ГАНКЕВИЧ
Іван Іванович

З перших днів Листопадового “зриву” входив до складу к-ту окружної нац. ради в м. Коломия (голова З. Сварко), був одним із двох (другий К. Трильовський) заступників голови Тіснішого окружного орг. к-ту, де відповідав за адм. роботу. Після Покутської операції рум. армії, володіючи рум. мовою, надавав правову допомогу українцям, звільнюючи багатьох з-під арешту і переслідувань рум. військ. адміністрації.

У 1920-х продовжив адвокат. діяльність, брав участь у громад.-політ. житті Коломийщини. Чл. Надзірної ради “Покутського союзу”, чл. Союзу укр. адвокатів.

П. у м. Відень. Похований у м. Коломия.

Літ.: Від “Окружної Національної Ради” в Коломиї // Покутський Вістник. 1918. Ч. 3. 17 лист.; Д-р Іван Ганкевич некролог // Діло. 1932. № 252. 30 листоп.; Д-р Іван Ганкевич // Життя і право. 1932. Ч. 4. С. 29–30.

Степан Кобута

ГАНКЕВИЧ
Лев Юліанович

ГАНКЕВИЧ **Іван Іванович**

(04.04.1897–29.12.1984) – громад. діяч. Н. у с. Борщевичі Перемишльського пов. (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.).

Служив у формуваннях УСС і УГА. Був інтернований до ЧСР, де співпрацював з укр. громад.-політ. стр.-рами.

Після повернення до рідного села (бл. 1925) брав активну участь в організації осередку “Просвіта”, хати-читальні, заходів щодо вшанування пам’яті вояків, похованих у с. Пикуличі (Польща), займався підприємницькою діяльністю (до 1939). До виходу на пенсію працював на залізниці.

П. і похований у с. Борщевичі.

Дж.: Архіви сімей Ігоря Бегея, Ольги Ганкевич (Путас) і Богдана Лапицького.

Ігор Бегей

ГАНКЕВИЧ **Лев Юліанович**

(01.06.1883–14.12.1962) – адвокат, політ. діяч, публіцист. Н. у м-ку Підволочиськ (нині смт Терноп. обл.). Навч. на правн. ф-тах Львів. та Празьк. ун-тів.

1901–06 проживав у м. Прага. З 1903 належав до “молодого” крила УСДП, відігравав провідну роль у зв’язках “молодик” із чес. соціал-демократами, діяльність яких пізніше була засуджена ІІ Інтернаціоналом. Водночас активно співпрацював з РУП, згодом – УСДРП, 1906 кооптований до складу Закорд. к-ту УСДРП. Після повернення до Галичини проживав у м. Болехів, включився у внутріпарт. б-бу в УСДП. На парт. конф. у м. Львів 12–13.06.1907 запропонував зміни до статуту, які передбачали створення місц. к-тів у містах, що призвело до конфлікту з польс. соціал-демократами. 1907 разом із П. Буняком заснував 1-й місц. к-т партії (у м. Львів). 3–4.12.1911 на парт. з’їзді в м. Львів Г. і В. Левинський очолили опозицію, яка покинула з’їзд, започаткувавши розкол в УСДП. Під час ПСВ – представник СВУ в Болгарії.

У 10.1918 став делегатом УНРади ЗУНР від УСДП. Чл. президії УНРади м. Львів, заст. її голови К. Левицького. Після захоплення поляками м. Львів залишився в місті, 1919 зумів налагодити видання соціал-демократ. преси – газ. “Вперед” (її співред. до 1922), тижневиків “Наша мета”, “Земля і воля”. Співпрацював з діячами ідейно близької наддніпрян. УСДРП, від яких отримував деяку фінансову допомогу на парт. потреби. Згідно з рішенням 03.1920 партконференції, 30.05.1920 подав заяву про вихід з президії УНРади м. Львів на знак протесту проти Варшав. угоди.

На поч. 1920-х фактично виконував функції голови УСДП, але розмежування в Гол. управі призвело в 05.1922 до розколу, усунення його від членства в парт. кер-ві. Після заборони опанованої комуністами УСДП польс. владою з 1925 взяв участь у заходах колиш. кер-ва щодо відновлення партії на старих соціал-демократ. позиціях. На Укр. соціаліст. конгресі 8–9.12.1928 (м. Львів) einstайно обраний головою УСДП (до VIII конгресу в 10.1937). Учасник першої у міжвоєн. період спільної конференції УСДП і ППС 29.01.1933 в м. Львів. Був у складі ЦК УСДП до 09.1939. У 1930-х здобув славу в Польщі як адвокат у по-

літ. судових процесах проти членів ОУН та УВО. Співзасн. і 1-й голова Союзу укр. адвокатів у м. Львів (1923–24), постійно входив до його управи.

З поч. ДСВ емігрував до Німеччини (м. Мюнхен), згодом до США.

П. у м. Нью-Йорк, де й похований.

Літ.: Жерноклеєв О., Райківський І. Левко Ганкевич – відомий діяч періоду Української революції // Формування та діяльність українських національних урядів періоду Української революції 1917–1921 рр.: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Кам'янець-Подільський, 6–7 грудня 2007 р. Кам'янець-Подільський, 2008. С. 213–236; *Їх же.* Лідери західноукраїнської соціал-демократії. Політичні біографії. К., 2004. С. 119–145; *Їх же.* Політичний портрет Левка Ганкевича // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Івано-Франківськ, 2004. Вип. VIII. С. 9–29.

**Олег Жерноклеєв,
Ігор Райківський**

ГАНКЕВИЧ Микола

(16.05.1869–31.07.1931) – громад.-політ. і профспілковий діяч, публіцист, багатолітній лідер УСДП. Н. у м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.) у родині священика. Навч. у Тернополі, г-зії та Львів. ун-ті (спочатку на філос., згодом на правн. ф-тах). 1890 – один із засн. РУРП, належав до її марксистського “молодого” крила, з 2-ї пол. 1890-х – один із творців та лідерів УСДП. 1899 на заг. парт. з'їзді австр. соціал-демократії в м. Брно виступив від імені УСДП із заявою про б-бу партії за нац. рівноправність і політ. самостійність укр. народу. 1904 під час конгресу II Інтернаціоналу в м. Амстердам склав мандат, протестуючи проти невизнання окремої укр. делегації. Активно співпрацював з польс. соціал-демократією, видавець і ред. укр. і польс. соціаліст. часописів.

1914–15 – заст. голови ГУР, автор-укладач її маніфесту (3.08.1914), з 1915 – віце-президент ЗУР. 19.10.1918 на засіданні Укр. конституанти в м. Львів закликав до негайної злуки всіх укр. земель в одній незалежній д-ві.

У 10.1918 увійшов до УНРади ЗУНР як представник УСДП. Сподівався за підтримки польс. соціалістів відвернути польс.-укр. війну. У захопленому поляками м. Львів 1919 брав участь у видавничій діяльності УСДП, що захищала інтереси всього укр. нас. Чл. міськради м. Львів з кін. 1918, з якої невдовзі вийшов на знак протесту проти “міської олігархії”, застарілих методів управління. Мав контакти з діячами УСДРП: взяв участь у конф. УСДРП 23–26.02.1920 у м. Варшава, був відп. ред. газ. “Соціалістична думка” (з 07.1921). На парт. форумі УСДП востаннє виступав на конф. 3–4.07.1920 в м. Львів. Прокомуніст. еволюція УСДП на поч. 1920 призвела до ідейного конфлікту Г. з Гол. управою і виключення з партії 29.12.1921. Був проти комуніст. влади в УСРР. Прихильник польс.-укр. порозуміння в б-бі з рос. більшовизмом, підтримував проект ППС територ. автономії Сх. Галичини в складі Польщі. 1920 зблизився з польс. соціалістами після XVIII Конгресу ППС у Лодзі (1921), де виступив як гість без відома УСДП. Не брав участі в парт. житті відновленої УСДП, співпрацював у виданнях ППС, традиційно виступав 1 травня на пепеєвських мітингах укр. мовою.

П. від серцевого нападу. Похований на Личаків. цвинтарі в м. Львів.

Літ.: Жерноклеєв О., Райківський І. Лідери західноукраїнської соціал-демократії. Політичні біографії. К., 2004. С. 146–171; *Їх же.* Микола Ганкевич (1869–1931 рр.): основні віхи життя і громадсько-політичної діяльності // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Івано-Франківськ, 2003. Вип. VII. С. 3–22; *Темницький В.* Микола Ганкевич. Львів, 1932.

**Олег Жерноклеєв,
Ігор Райківський**

ГАНКЕВИЧ Осип

(д. і м. н. н. – 11.1919) – ветеринар, четар ГА. Спочатку хорунжий, згодом четар 3-го гармат. полку 3-ї Бережан. бригади ГА.

П. від тифу в “чотирикутнику смерті”.

ГАНКЕВИЧ Микола

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 109.

Микола Вітенко

ГАНУШЕВСЬКИЙ

Михайло Михайлович

(05.12.1880–09.02.1962) – священик ГКЦ, громад. діяч. Н. у с. Суховоля (нині

Городоц, р-ну Львів. обл.). Навч. в Академіч. г-зії у м. Львів, Львів. та Віден. ун-тах. 1905 – духівник митрополита А. Шептицького. З 1906 – парох у с. Гошів (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.), з 1911 – с. Микуличин (нині Яремчан. міськради Івано-Франк. обл.), з 1913 – с. Дора та Яремче. 1913–1927 – надвірнян. декан.

У 11.1918 організував у с. Дора Гуцул. сотню, яка спорудила барикади на залізниці, затримувала та роззброювала угор. військ. ешелони. Конфісковані речі відправляли уряду ЗУНР до м. Станіславів. Маючи в розпорядженні поїзд із кількох вагонів, розвозив паливо та ін. матеріали для військових. Проводив мобілізацію до лав ГА, брав участь у важливих засіданнях у м. Станіславів. 1919 обороняв свої парафіян від свавілля рум. окупац. адміністрації. Двічі (1919, 1921) ув'язнений польс. владою за активну патріот. діяльність. У Дорі заклав кооператив "Гаразд", спілку "Бутин", придбав приміщення для "Просвіти".

1927–39 – парох с. Угорники, декан, радник Станіславів. єпископ. конси-

сторії, голова різних громад. т-в. З 1928 – посол від УНДО до Варшав. сейму, голова комісії для допомоги воен. інвалідам, удовам і сиротам. 1939 разом з родиною перебував на Лемківщині. 1941 арештований гестапо і на кілька місяців ув'язнений у Краків. тюрмі. 1950 висланий разом з дружиною і молодшими доньками – Мартою та Оксаною у Хабаровський край (РФ).

П. у с. Угорники (нині Івано-Франк. міськрада), де й похований. Реабілітований (1956).

Літ.: Ганушевська-Малкош М. Україні і віри не зрадили. Івано-Франківськ, 2013. С.5–7, 14–53; Ганушевська-Руснак. Спомини. Івано-Франківськ, 2009.

Оксана Дрогобицька

ГАНЧЕРЮК (ГАНЧАРЮК)

Семен (Сень, Сенько)

(1885–12.1930) – громад. політ. діяч, чл. УНРади, укр. комісар буковин. залізниць у 11.1918. Н. у с. Рогізна Чернівецького приміського пов. на Буковині (нині в межах м. Чернівці) в сім'ї бідного селянина. З 1898 навч. в 2-й держ. укр.-нім. г-зії в м. Чернівці. Студював право в Чернів. ун-ті, 1910 – чл. правління академічного т-ва "Союз". Після завершення навч. з 11.1911 волонтер на залізн. ст. Жучка залізн. дирекції Чернівці; з 1912 – службовець аспірант, з 07.1914 – службовець асистент 10-го рангу залізн. ст. Жучка. 1912–13 обраний чл. правління Т-ва для розвою укр. пісні, музики та драм. штуки в м. Чернівці. 1915–18 працював станційним службовцем на залізн. ст. Чернівці. У 01.1916 разом з О. Купчанком організував з довоколишнього укр. учительства групу волонтерів для надання постійної допомоги хворим і пораненим жовнірам на ст. Жучка. 05.1918 – засн. і 1-й голова Т-ва укр. залізн. урядників у м. Чернівці, учасник крайових конференцій укр. залізничників у м. Львів.

28.10.1918 кооптований до складу Буковин. делегації УНРади як представник залізничників. Підпис Г. стоїть під маніфестом Буковинської делегації УНРади "До українського народу Буковини!". 29.10.1918 провів переговори з делегацією укр. залізниць Наддніпрян-

щини, очолюваної президентом укр. залізниць Кириловичем, та представив її на засіданні Буковинської делегації УНРади. 1.11.1918 отримав від М. Кордуби завдання підготувати паровий локомотив та вагони для відправлення до м. Львів перших 400 січових стрільців з розквартированого в м. Чернівці вишколу та Легіону УСС. 6.11.1918 призначений Буковинською делегацією УНРади комісаром при управі руху (дирекції залізн. сполучення) в м. Чернівці. 6.11.1918 разом з депутатом Буковинського крайового сейму Є. Пігуляком перебрав владу в залізн. дирекції та розпочав виконання своїх обов'язків комісара Буковинської делегації УНРади.

У 01.1919 арештований у рамках розв'язаних рум. окупаці владою антиукр. репресій після запровадження стану облоги на Пн. Буковині. Протест проти арешту залізн. урядника Г. міститься в заяві, яку склав перед УНРадою голова Буковинської делегації УНРади О. Попович. 29.03.1919 виїхав з м. Чернівці на тер-ю, підконтрольну ЗУНР, разом із сотнями ін. укр. залізничників та залізн. службовців, які відмовилися присягати на вірність рум. королеві. Працював у Станиславів. Дирекції залізниць, разом з ін. буковин. залізничниками та залізн. службовцями забезпечуючи працездатність залізн. с-ми ЗУНР. Після окупації Галичини поляками продовжив фахову працю в м. Станиславів як старший асесор держ. залізниць у Польщі.

П. і похований у м. Станиславів.

Лит.: Державна конференція австрійських залізничників // Зелізничник. 1918. 15 верес.; До українського народу Буковини! // Буковина. 1918. 1 листоп.; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 43; Кордуба М. Переворот на Буковині. (З особистих споминів) // ЛНВ. Львів. 1923. Т. LXXXI. Кн. X. С. 135–141; Кн. XI. С. 229–239; Кн. XII. С. 321–333; Повідомлення про призначення комісарів Буковинською делегацією Української Національної Ради // Буковина. 1918.

10 листоп.; Сенько Ганчерюк // Час. 1931. 7 лютого; Українські залізничні урядники в Чернівцях // Буковина. 1918. 24 трав.

Володимир Старик

ГАРАБАЧ

Олекса

(д. і м. н. н. – 05.1920) – отаман УГА, інтендант. Старшина ОВК в м. Станиславів (нині м. Івано-Франківськ). У ході Чортків. офензиви в 06.1919 очолював Команду етапу ГА – відповідав за заготівлю в нас. дров, фуражу, вилучення зброї, формування обозів, мобілізацію. Командант станиці ЧУГА в м. Одеса (03.1920).

Заарештований ВЧК у 04.1920 після переходу ЧУГА до С. Петлюри. Розстріляний разом з учасниками К-ту українцями (Комарецька, Сіренко, Кравець), чет. І. Попелем та ін. вояками УГА чл. ВЧК П. Горгуловим (згодом убивцею Президента Франції П. Думера).

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 109; *Цьокан І.* Від Денікіна до більшовиків. Фрагменти споминів з Радянської України. Відень 1921.

Микола Вітенко

ГАРАСІМІВ

Антон Іванович

(07.02.1863–1944) – адвокат, громад. діяч. Н. у с. Іванків (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. Батько сот. П.-Б. Гарасиміва, пор. О. Гарасиміва і хор. Ю. Гарасиміва. 1876–84 навч. в г-зії у м. Тернопіль, студіював право у Львів. ун-ті. Від 1890 адвокат у м. Тернопіль, від 1898 – у м. Чортків, потім у м. Калуш. Згодом оселився в м. Стрий, деякий час працював у канцелярії Є. Олесницького. Провадив власну адвокат. практику. Входив до управ т-в “Сільський господар”, “Маслосоюз”, “Просвіта”.

У 07–08.1914 в його адвокат. канцелярії відбувався запис добровольців до Легіону УСС. У 03.1915 вивезений рос. окупантами до Сибіру. Повернувся до м. Стрий у кін. 1917, продовжив фахову і громад. діяльність.

Очолував Листопадовий “зрив” у м. Стрий, прийняв владу від австр.

ГАРАСИМІВ
Юрій Антонович

ГАРАСИМІВ
Богдан (Петро-Богдан)
Антонович

військ. коменданта. У 11.1918 призначений комісаром Стрийського пов., обіймав цю посаду весь період ЗУНР.

Заарештований польсь. військовиками у кін. 05.1919, інтернований. Згодом звільнений, продовжував працювати адвокатом у м. Стрий; проявив себе вмілим оборонцем у цивільних, кримінальних і політ. справах (процес С. Федака та ін.). 05.1923 – чл. ТНК УНТП. Співпрацював з В. Горбовим, В. Старосольським. Очолював Стрий. повітовий НК УНДО під час виборів у 10.1934. Співорганізатор укр. громад.-культ. установ у м. Стрий. З 4.10.1941 голова окружного Укр. к-ту в м. Стрий.

П. у м. Стрий, де й похований.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 270, 314, 320, 439; Квітучі береги. Нью-Йорк, 1975. Ч. 15. С. 94–95; Окружний Український Комітет в Стрию // Вільне слово. Дрогобич. № 44. 1941. 17 жовт. 1941. С. 4; *Олесницький Е.* Сторінки з мого життя // Діло. 1935. Ч. 21 (13919). 27 січ. С. 4; *Падох Я.* Правники Стрийщини: нарис історії // Стрийщина: історично-мемуарний збірник. Т. 2. Нью-Йорк, 1990. С. 161–162; *Шанківський Л.* Стрий і Стрийщина у визвольній війні 1918–1920 рр. // "Г". Незалежний культурологічний часопис. Ч. 70. Львів, 2012. С. 27–47.

Петро Гуцал

ГАРАСИМІВ Антон Іванович

(08.02.1883–01.06.1919) – адвокат, старшина ГА. Н. у с. Турильче (нині Борщів. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. Навч. у г-зії м. Станиславів (1895–1901) та Академіч. г-зії у м. Львів (1901–03). Студював право у Львів. ун-ті, здобув ступінь д-ра права. Працював адвокатом у м. Комарно (нині Городоць. р-ну Львів. обл.).

Мобілізований влітку 1914 до австро-угор. армії, закінчив старшин. школу і воював на фронті. Іменований поручником. В ГА – від кін. 1918, служив у 2-му полку стрільців; 1.03.1919 отримав військ. звання сотника. Командант куреня в 7-й бригаді. В бою

біля с. Великий Ходачків (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) був важко поранений, потрапив у польсь. полон.

П. у шпиталі в м. Бережани.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 103.

Петро Гуцал

ГАРАСИМІВ Олексій Антонович

(10.08.1889–10.06.1966) – правник, старшина УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї адвоката. Брат сот. П.-Б. Гарасиміва і хор. Ю. Гарасиміва. Від 1898 проживав у м. Чортків, Калуш, потім у м. Стрий, де 1909 завершив навч. у г-зії. Студював право у Львів. ун-ті.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС, брав участь у бойових діях, став підхорунжим. Від 1916 служив у штабі австр. д-зії. В ГА воював від 11.1918, мав військ. звання поручника.

Після війни здобув ступінь д-ра права, працював адвокатом у м. Порохник, потім Дубецько (нині Перемишльського пов. Підкарпат. в-ва, Польща). Від 1945 проживав в Австрії, працював за фахом, брав участь у громад. житті укр. діаспори в країні.

П. у м. Грац.

Петро Гуцал

ГАРАСИМІВ Петро-Богдан Антонович

(1891–1970) – лікар, сотник УГА. Н. у м. Тернопіль.

Старшина коша УСС після Р. Дудинського, чл. ОВК в м. Станиславів. Працював лікарем у м. Болехів (нині Івано-Франк. обл.).

П. у м. Річмонд (США).

Лит.: *Шанківський Л.* Стрий і Стрийщина у визвольній війні 1918–1920 рр. // "Г". Незалежний культурологічний часопис. Ч. 70. Львів, 2012. С. 27–47.

Микола Вітенко

ГАРАСИМІВ Юрій Антонович

(25.04.1899–29.06.1975) – підхорунжий УСС, хорунжий УГА. Н. у м. Калуш (нині Івано-Франк. обл.) у сім'ї адвоката. Брат сот. П.-Б. Гарасиміва і пор. О. Га-

расиміва. З дитячих літ проживав у м. Стрий, навч. у г-зії, належав до "Пласту".

Влітку 1914 намагався вступити до Легіону УСС, однак не був прийнятий. Вступив у полк УСС восени 1916, воював, став підхорунжим. В ГА – від 11.1918, отримав військ. звання хорунжого. Брав участь у поході армійської групи на Закарпаття у 01.1919. Навесні 1919 потрапив у польс. полон.

Після війни повернувся до м. Стрий, займався торгівлею. У 10.1939 виїхав до м. Краків. Улітку 1941 повернувся до м. Стрий. 1943 вступив у д-зію "Галичина". У 11.1943 навч. у м. Дахау (Баварія), згодом м. Бад-Арозьзен (Гессен) у Німеччині. Перебував у курені постачання д-зії у складі д-зії у 09.1944 перебував у Словаччині, згодом у Словенії, 05.1945 – в Австрії. До 1948 з дружиною проживав у Австрії. 1948 виїхав до Великої Британії, згодом до Канади. Спочатку оселився в м. Монреаль, де працював на вир-ві. Діяльний чл. укр. т-в, зокр. ОбВУА, Братства УСС, хору "Думка". 1974 переїхав до м. Торонто, де мешкав у будинку для літніх людей. Автор спогадів про "Пласт", УСС та УГА, опубл. в укр. ж. "Квітучі береги", який видавали вихідці зі Стрийщини.

П. у м. Торонто, де й похований на цвинтарі "Прспект".

Тв.: Гарасимів Ю. Десять днів на Підкарпаття // Історичний календар-альманах Червоної Калини на 1930 рік. Львів, 1936. С. 15–36.

Літ.: Бандера О. Відлітають сірим шнурком... // Квітучі береги. Нью-Йорк, 1975. Ч. 15. С. 95; Йога ж. Квіти і терня на дорозі мого життя // Квітучі береги. Нью-Йорк, 1976. Ч. 16. С. 24–35; Гарасимів М. Останньому братові мого чоловіка // Квітучі береги. Нью-Йорк, 1975. Ч. 15. С. 94–95; Кігічак А. Зразок правопорядку української влади в одному з галицьких міст // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 25–30; Шанківський Л. Стрий і Стрийщина у визвольній війні 1918–1920 рр. // "І". Незалежний культурологічний часопис. Ч. 70. Львів, 2012. С. 27–47.

Петро Гуцал

ГАРАСИМОВИЧ Юрій

(д. і м. н. і с. н.) – четар УГА. До 24.11.1919 – кер. Пресової квартири НКГА.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 85; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 327–328.

Микола Вітенко

ГАРДЄЦЬКИЙ Маріан

(17.01.1889–28.03.1938) – адвокат, громад.-культ. діяч. Н. у м. Микулинці (нині Теробовлян. р-ну Терноп. обл.). Здобув освіту в Терноп. г-зії. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту.

Під час ПСВ мобілізований до австр. війська; отримав звання поручника. Брав участь у взятті влади в м. Львів 1.11.1918. Призначений С. Баранов начальником відділу безпеки Львів. дирекції поліції. Після втрати м. Львів служив у ГА. 1920 ув'язнений поляками. З 1925 працював адвокатом у м. Кути, згодом у м. Косів. Вів активну громад. й культосвіт. діяльність.

Літ.: Гловацький І. Ю., Гловацький В. І. Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII – 30-ті роки XX ст.). Львів, 2004.

Степан Кобута

ГАУСНЕР

Артур Валенти

(Hausner Artur Walenty;

05.11.1870 (за ін. даними – 05.11.1869) – 16.09.1941) – польс. парт. і політ. діяч, публіцист, лідер польс.сх.-галиц. соціалістів. Н. у с. Коньчице Ніського пов. в сім'ї

арендатора Кароля Гауснера і Францішки з Бохенків. Навч. у г-зіях м. Жешув, Краків, ун-ті м. Цюріх і Політехніці м. Львів. Керував інженерним бюро. Належав до ППСД, брав участь в орг-ції робітн. страйків у Бориславсько-Дрогобицькому басейні. За завданням ППСД 1905 виїхав до м. Варшава для участі в революц. подіях. 1914 – чл. Сх. секції Гол. нац. к-ту. 8.11.1914 виїхав з м. Краків до США для агітації на користь діяльності Ю. Пілсудського. Воював у 1-й бригаді Польс. легіонів, після відмови складання присяги заарештований нім. властями і відсланий до м. Краків.

1918 активний учасник орг-ції польс. оборони в м. Львів, заст. голови К-ту безпеки і захисту спільного блага, чл. президії Тимчасового правлячого к-ту в м. Львів (23.11.1918–10.01.1919). Чл. польс. делегації на укр.-польс. переговорах у серед. 11.1918. 25.12.1918 заснував "Dziennik Ludowy" – орган ППСД, згодом окружної орг-ції ППС (видавець і ред. до 1934). 10.01.1919

чл. Правлячої комісії для Галичини, Цешинської Сілезії, Спішу й Орави, кер. управління колії і шляхів. 3 01.1919 – чл. Установчого сейму, працював у комісіях комунікаційній, морських справ, відбудови, сусп. робіт. 20.02.1919 під час обговорення в сеймі справи Сх. Галичини заявив, що "польс.-укр. проблему не можна розв'язати мечем. Не за будь-яку ціну, але за ціну, яку мусимо обдумати, необхідно прагнути до згоди між українцями і поляками. Всі, хто обговорюють цю справу і думають про сх. кордони, мусять мати на увазі, яку роль відіграла б Росія в давніх кордонах. Росія, оперта об Чорне море, поглинаюча 30 млн українців, була б страшною силою, яка завжди загрожуватиме Польщі. Концепція вільної України є для нас єдина". При обговоренні в ППС проекту територ. автономії Сх. Галичини Г. погодився на поступки і визнав, що "в управлінні цим краєм руське населення повинне мати серйозний голос". На засіданні Гол. ради ППС 21–22.01.1922, на противагу концепції територ. автономії М. Недзьялковського, висунув пропозицію культ.-нац. автономії. Після відхилення його резолюції все представництво сх.-галиц. окружної орг-ції ППС заявило про свій вихід з кер-ва, однак Гол. рада партії не прийняла відставки. На окружній конф. ППС у м. Львів 25–26.02.1922 доводив, що територ. автономія призведе до поновлення польс.-укр. збройного конфлікту та віддасть польс. робітництво під вплив укр. селянства. Критикував завеликі прерогативи автономних органів влади, пропонував розв'язання проблеми у вигляді нац. чи нац.-культ. автономії. Противником територ. автономії Г. залишався протягом усього періоду 2-ї Речі Посполитої.

Депутат сейму 1-го (1922–28) і 2-го (1928–30) скликань, заст. міністра сусп. робіт в уряді В. Грабського (06–07.1920) та А. Скинського (02–04.1926). Чл. Гол. ради ППС (1919–23; 1926–39). Після поч. ДСВ входив до конспіративних органів Нац. ради і Польс. к-ту.

Заарештований органами НКВС у м. Львів. П. в ув'язненні в м. Воронеж.

Тв.: *Hausner A.* Emigracja polska w Ameryce w czasie obecnej wojny. Kraków, 1916; *Idem.* Grzech śmiertelny narodowej demokracji. Lwów, 1911; *Idem.* Listopad 1918 r. : w dziesiątą rocznicę. Lwów, 1928; *Idem.* Odrodzenie Galicji a drogi wodne. Kraków, 1911.

Лит.: *Геник М. А.* Українське питання у діяльності польських політичних партій (1920–1926). Чернівці, 1997; *Kochanowski J.* Hausner Artur Walenty // Encyklopedia Historii Drugiej Rzeczypospolitej. Warszawa, 1999. S. 125; *Koko E.* W nadziei na zgodę. Polski ruch socjalistyczny wobec kwestii narodowościowej w Polsce (1918–1939). Gdańsk, 1995.

Микола Геник

ГАФТАНІЮК

(д. і м. н. н. – 16 (за ін. даними – 17).01.1919) – четар ГА, командир артилер. гармат. 8.01.1919 прибув у розпорядження пор. В. Воробця на Закарпаття для б-би з угор. та рум. військами.

Загинув під час боїв з рум. армією біля м. Сігет.

Лит.: *Везеш М., Токар М.* Карпатська Україна на шляху державотворення. Ужгород, 2009; *Тимчук В., Тимчук Н., Якимчук Р.* Військово-політичні аспекти діяльності Степана Клочурака у 1914–1919 рр. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2012. № 21. С. 912–922; *Штефан А.* Українське військо в Закарпатті. Торонто; Нью-Йорк, 1969. С. 8–15.

Микола Вітенко

ГАФТКОВИЧ

Володимир

(06.02.1897–20.10.1961) – сотник УГА, громад. діяч. Н. у с. Устечко (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.). Випускник Заліщиц. г-зії.

Ветеран ПСВ. З 11.1918 старшина ГА. Інтернований у таборі Тухоля. Звільнений 29.12.1920. 1922–24 навч. в Укр. таємному ун-ті. 1925–39 – інспектор т-ва “Просвіта”. Автор кн. “Просвіта Гуцульщини”.

Восени 1939 перебрався до м. Томашів (нині Польща). 1941–44 – співорганізатор і співкер. орг-ції укр. націона-

лістичної молоді “Січ”, організатор т-ва “Сокіл” у м. Львів, інспектор “Просвіти”. Згодом емігрував до Зх. Німеччини, перебував у таборах для переміщених осіб Карлсфельд та Міттенвальд. Від 1950 – у США. Чл. УНС, ООЧСУ, т-ва “Пласт”, СУМ, УККА.

П. у м. Гартфорд (шт. Коннектикут, США).

Лит.: Гафткович Володимир // Енциклопедія Української Діаспори. Т. 1. Нью-Йорк, 2009. С. 153; *Гуцал П., Посівнич М.* Гафткович Володимир Григорович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 137; Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988. С. 764, 779, 781.

Петро Сіреджук

ГАЧКЕВИЧ

Осип Іванович

(03.07.1893–27.04.1920) – четар УГА. Н. у м. Буськ (нині Львів. обл.) в багатодітній родині. Батько працював будівельником у маєтку К. Бадені. Навч. у Терноп. г-зії, Львів. реальній школі, Вищій політех. школі м. Львів. Через поч. ПСВ перервав студії у Політехніці.

1915 добровольцем вступив до УСС, хорунжий. З 1917 перебував у Львів. гарнізоні, продовжував навчатися на інж.-гірника. Учасник Листопадового

“зриву”. Організував з укр. студентів 9-ту сотню оборони м. Львів. Учасник боїв на Підзамчі та Знесінні, командир пробоевої сотні 2-го куреня 1-ї бригади (УСС). 8.02.1919 одружився з А. Баран. 11.03.1919 важко поранений у бою, евакуйований до Терноп. госпіталю. Після одужання продовжив воювати. Відступив з ГА за р. Збруч. Учасник боїв з більшовиками і білогвардійцями. Наприкінці 1919 командував четою розвідки 1-го корпусу УГА. Чл. Вінницького ревкому УГА. Учасник підписання 1.01.1920 угоди з більшовиками. Входив до ревкому ЧУГА, ред. газ. “Червоний Стрілець”, кер. Бюро пропаганди 1-го корпусу. З кін. 01.1920 прихильник розриву з більшовиками. На засіданні ревкому ЧУГА в серед. 02.1920 зиніціював поч. переговорів з ДА УНР. Разом з Ю. Головінським 23–27.04.1920 організував у м. Вінниця антибільшовицьке повстання.

Загинув у бою з більшовиками під м. Вінниця. Похований у смт Літин (нині Вінниц. обл.).

Літ.: В. К. Сумерк УГА // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 547–552; Гіряк Н. Останній акт трагедії Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1958; Микитюк Д. Останній кривавий бій // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 109–111; Зозуля М. Старшина УГА Осип Ганкевич – до 120-річчя від дня народження // Буський медіа портал. URL: <http://vbusk.com/istoriya/starshina-uga-osip-gachkevich-k-120-letiyu-dnya-ro.html>.

Микола Вітенко

ГВОЗДИК Лонгин

(1887 – після 1919) – церк. і громад. діяч, капелан ГА. Навч. у духовній семінарії, на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1910–14). Одружений. Рукоположений 1916. Адміністратор парохії с. Коростів Стрийського пов. (1916–19). Розпорядженням ДСВС від 1.01.1919 іменованій польовим духівником ГА.

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 201. Оп. 1в. Спр. 156. Особова справа священника Гвоздика Лонгина, 1910–1916 рр. 10 арк.

Літ.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згромадження [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 159; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 307.

**Руслан Делятинський,
Олег Єгрешій**

ГЕНБАЧОВ Володимир Йосипович

(10.07.1872–08.01.1957) – військ. діяч ЗУНР. Н. у м. Полтава у дворян. родині.

Закінчив Петровський Полтав. кадет. корпус (1890), 3-є Олександрівське військ. уч-ще (1891), акад-ю Генштабу (1903). Офіцер артилерії Новочернігівської фортеці, 20-ї, 22-ї кінно-артилер. батерей, 3-ї Запасної арт. бригади Варшав. військ. округу; штабу 13-го армійського корпусу, 3-ї Закаспійської артилер. бригади, 141-го піх. Можайського полку, ст. ад'ютант штабу 36-ї піх. д-зії у рос.-япон. війні. Викл. Олександрівського військ. уч-ща (1908–12), штаб-офіцер для особливих доручень штабу 12-го армійського корпусу, нач. штабу 2-ї арт. бригади в м. Радом. У роки ПСВ – на фронті, нач. штабу 3-ї піх. бригади, ком. 6-го піх. Лівавського полку, ген.-майор.

В укр. армії з кін. 1917. За УД – нач. постачання 3-го армійського корпусу, нач. штабів Полтавської залоги, 6-го

Полтав. армійського корпусу. 1918–19 – в ГА, нач. штабу 3-го Галиц. корпусу в боях проти польс. військ. З 1923 у Франції.

Похований на Орлеанському цвинтарі.

Лім.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірали. Львів; Х., 2007.

Микола Литвин

ГЕНЕРАЛЬНИЙ КОНГРЕС БУКОВІНИ підготовлений членами Рум. нац. ради (РНР) та проведений 28.11.1918. Учасниками стали 74 чл. РНР, 6 чл. Польської нац. ради, 7 представників Німецької нац. ради, 4 депутати Сфатул Церій, 3 чл. РНР Трансільванії та Угорщини, представники рум. армії ген. Я. Задік, підполк. Ровінару.

Прийнята резолюція проголошувала “об’єднання безумовне і навіки Буковини, у старих її кордонах до Черемоша, Колачина і Дністра, з Королівством Румунією”. Після виконання рум. нац. гімну з промовами виступили трансільванець В. Делеу і бессарабець П. Галіпп. На завершення Конгрес направив телеграми королеві Фердинанду I, урядові Румунії, а також дипломатичним представникам Великої Британії, Франції, Італії і США в м. Ясси.

Після завершення роботи Конгресу його делегація на чолі з Я. Флондором відправилася в м. Ясси для офіц. представлення королеві й урядові акта об’єднання. На основі рішення Конгресу та представлення прем’єра І. К. Бретіану 29.12.1918 до парламенту було подано декрет про включення Буковини до складу Румунії, який ратифіковано, 31.12.1918 підписано королем та опубліковано 1.01.1919.

Лім.: Economu R. Unirea Bucovinei 1918. București, 1994. P. 36–39; Glasul Bucovinei. 1918. 28 Noem. Ediție specială; Iancu Flondor, Bucovina și România Mare. Documente și scrisori / ed. îngrijită, studiu introductiv și note de A. Popescu; Prefață de M. Neamțu; Cuvânt înainte de M. I. Miclescu. București, 2017. P. 109–113; Nistor I. Amintiri răzlețe din timpul Unirii. Cernăuți, 1938. P. 48, 120–121; Idem. Istoria Bucovinei. (Ediție și studiu bibliografic de S. Neagoe). București, 1991. P. 394–403; Idem. Unirea Bucovinei 28 Noemvrie 1918: Studiu și documente. București, 1928. P. 55–65, 72–73.

Ігор Піддубний

ГЕНЕРАЛЬНИЙ СТАТУТ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТА АДМІНІСТРАЦІЮ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСІ – тимчасові положення про статус Закарп. України в складі ЧСР. Підготовлені в 10.1919, затверджені в 11.1919 міністром внутр.

Генеральний конгрес Буковини

справ республіки А. Швеглюю та адміністратором Я. Брейхою. Документ складено згідно з умовами Паризької мирн. конф. 1919–20 та Сен-Жерменського мирн. договору 1919.

Складався з 4-х частин. У ч. 1 констатувалося “дарування найширшої автономії”, тобто самоуправління, передбаченого Сен-Жерменським мирн. договором. У ч. 2 встановлювалася демаркаційна лінія між словаками та українцями по р. Уж. Передбачалося, що до складу Словаччини відійдуть м. Чоп і Перечин, а також окремі населені пункти на зх. від залізн. колії Чоп–Ужгород–Ужок. Ішлося і про пд. кордон краю з Румунією та Угорщиною. Ч. 3 містила здебільшого положення про мовні й освіт. питання. Укр. мові надавався офіц. статус і вводилося її вивчення в шк., гарантувалися культ. й освіт. права угор. меншини.

Згідно з ч. 4 празьк. уряд мав право призначати “тимчасового адміністратора”, в розпорядження якого надавалася необхідна кількість урядовців, а також тимчасову укр. автономну директорію, яка мала бути дорадчим органом в усіх мовних, шкільних і реліг. питаннях, а також у справах місц. самоуправління – вибору та заміщення чиновників і службовців адм. стр-р. Розбіжності між адміністратором та Директорією Підкарпатської Русі повинні були вирішуватися президентом республіки або його довіреною особою.

Діяв до прийняття конституції автономної Підкарпатської Русі. У редакції 1919 діяв до 26.12.1920, коли уряд ЧСР прийняв розпорядження про його зміну.

Лит.: Закарпаття в етнополітичному вимірі. К., 2008; Нариси історії Закарпаття. Т. 2 (1918–1945). Ужгород, 1995. С. 113–120.

Андрій Королько

ГЕНІГ Едвард

(20.03.1892–11.02.1925) – старшина УГА. Н. у м. Відень у сім'ї військового. За національністю німець. Закінчив Терезіанську військ. акад-ю у м. Вінер-

Нойштадт. Під час ПСВ воював у 15-му полку драгунів австро-угор. армії; обер-лейтенант.

3.01.1919 вступив до ГА, служив у Стрийській ОВК. 1.03.1919 отримав військ. звання сотника кінноти. Після переходу за р. Збруч призначений командантом 1-го кінного полку 1-го корпусу, який брав участь у поході на м. Київ. Від 02.1920 – в ЧУГА, від 05.1920 – в 5-й Херсон. д-зії ДА УНР. У 08.1920 в складі групи ген. А. Кравса прибув до ЧСР, перебував у таборі м. Йозефів.

У кін. 1923 поселився в м. Герліц (нині земля Саксонія, Німеччина), працював на суконній ф-ці в передмісті Майсіб. Був обраний заступником голови Т-ва укр. емігрантів у Німеччині.

П. у м. Герліц.

Петро Гуцал

ГЕНУЇЗЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ 10.04–19.05.1922 – міжнар. форум, скликаний відповідно до рішення Каннської конф. (01.1922) для вирішення питань, пов'язаних з виходом з екон. кризи.

Уряд ЗУНР, як і весь зх.-укр. політикум, мав великі сподівання щодо Г.к. Підготовка до її проведення розпочалася задовго до конф. Наприкінці 01.1922 в м. Львів відбувся 3-й Міжпарт. з'їзд, який розглянув міжнар.-правове становище Галичини. Делегати з'їзду визнали закорд. уряд ЗУНР єдиним легальним представником укр. народу в Галичині. З'їзд надіслав протест Раді Ліги Націй у зв'язку з утисками польс. владою укр. нас., закликав до активної опору.

Хід підготовки до Г.к. був предметом розгляду на засіданні НК УНТП 12.02.1922 та 5-ї Міжпарт. конференції (Львів, 13.02.1922). Остання розглянула зовн.-політ. перспективи відродження зх.-укр. державності, заходи еміграційного уряду, спрямовані на вирішення проблеми незалежності Галичини, а також стан польс.-укр. відносин. Міжпартійна конф. прийняла спец. декларацію, у якій уряд Є. Петрушевича було означено як єдину легальну владу, що зобов'язувалася поводити в Генуї заходи в справі визнання незалежності Сх. Галичини.

Для підтримки зовн.-політ. акцій еміграційного уряду, інформування світової громадськості та пропаганди проблеми державності ЗУНР на міжнар. арені 30.01.1922 у м. Відень з ініціативи ЗГ УНТП засновано ЗУТЛН. У ході підготовки до міжнародної конф. було уконституйовано ще одну важливу інституцію – УНРаду за кордоном.

Значна підготовча робота була проведена урядом ЗУНР. 21.02.1922 до Найвищої ради союзних д-в і Президії міжнародної конф. в Генуї Є. Петрушевич направив ноту, у якій вказувалося на велике значення Галичини в екон. відбудові ЦСЕ. 25.02.1922 УНРада надіслала окрему ноту Найвищій раді з обґрунтуванням необхідності участі уряду ЗУНР в Генуезькій конф.

Г.к. за участю представників 34 країн світу відбувалася 10.04–19.05.1922. Зх.-укр. делегація (К. Левицький, С. Витвицький, В. Бандрівський, С. Рудницький, О. Назарук, о. Й. Жан та експерти) прибула до Генуї 11.04.1922. Згодом приїхав голова делегації Є. Петрушевич, який 23.04 вручив Президії міжнародної конф. меморандум з 12 розділів. У ньому було висунуто вимогу

визнати держ. незалежність Сх. Галичини з метою екон. відбудови цієї терії і закріплення миру на Сході Європи. До меморандуму додавалося 8 монографій з матеріалами і статистичними даними.

8.05.1922 галиц. делегація надіслала ноту голові політ. комісії Г.к. представнику Італії К. Шанцеру з проханням розглянути держ.-правовий статус Сх. Галичини.

Зх.-укр. проблема була поставлена на порядок денний конф. 10.05 з ініціативи прем'єр-міністра Великої Британії Д. Ллойд Джорджа. У своєму виступі він зазначив, що вже понад 3 р. галиц. проблема не вирішується і вона загрожує мирові в Центр. Європі, оскільки $\frac{3}{4}$ нас. Сх. Галичини є укр. національності й вони є того ж походження, мають ту ж мову, ту ж релігію, що мешканці України, в той час як поляки утримують цей край лише завдяки збройній силі.

Франц. делегація на чолі з Л. Барту домогалася зняття проблеми Галичини з роботи конф. Під тиском Великої Британії було прийнято рішення передати справу до політ. підкомісії конф., яка на своєму засіданні 16.05

зробила висновок, що проблема Галичини є загрозою миру в Європі і найближчим часом мусить бути вирішена міжнар. чинниками. Крім того, Г.к. визнала УНРаду легітимним представником укр. нас. Галичини. Саме ж вирішення справи вкотре перенесли на невизначений час.

Зх.-укр. політ. чинники загалом позитивно оцінювали результати Г.к., підсумки якої стали предметом розгляду на засіданні ТНК УНТП та 6-ї Міжпартійної конф. (Львів, 20.05.1922). У резолюції на політ. реферат, з яким виступив на конф. В. Бачинський, зазначалося, що висунення сх.-галиц. справи як міжнародної на конф. в Генуї зробило її актуальною і наблизило до остаточного розв'язання. Міжпартійна конф. заклікала еміграційний уряд продовжувати б-бу за вирішення галицького питання на основі права самовизначення народів.

Затягування розв'язання проблеми Галичини було на користь Польщі, дипломатія якої тим часом вела справу до підписання договору з Францією, що активно відстоювала на міжнар. форумах ідею створення великої Польщі як бар'єра між Німеччиною і Росією.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 167–171; *Klimecki M.* Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wshodnią / Warszawa, 2000.

Ігор Цепенда, Микола Кузутяк

ГЕОРГІЄВСЬКИЙ

Василь Семенович,

(чернече ім'я: Євлогій;

22(10).04.1868–08.08.1946) – церк. діяч РПЦ, прихильник політики силового приєднання ГКЦ до РПЦ, противник автокефалії УПЦ. Н. у с. Сомово Одоєвського пов. Тульської губ. Рос. імперії в сім'ї священика. Навч. у Бельовському духовному уч-щі (1880–82), Тульській духовній семінарії (1882–88), Моск. духовній акад-ї (1888–92); канд. богослов'я (1892). Викл. Тульської духовної семінарії (1894–96). Пом. наглядача Єфремовського духовного уч-ща(1883–95).

3.02.1895 прийняв чернечий постриг з рук архимандрита Антонія (Храповицького). Інспектор Володимирської духовної семінарії (1895–97). Ректор Холмської духовної семінарії (1897–1902). 12.01.1903 хіротонізований на єпископа Люблінського, призначений вікарієм Холмсько-Варшавської єпархії, від 1905 – єпископ Холмський і Люблінський. Чл. Держ. думи 2-го і 3-го скликань (1907–12). Його стараннями утворено Холмську губ. і виведено її зі складу Царства Польського.

Від 05.1914 – архієпископ Волинський і Житомирський. У 08.1914 імператор Микола II призначив його керуючим справами РПЦ в окупованій рос. військами Галичині з осідком у м. Львів. Оцінював укр. нац. рух як "інтригу графа Голуховського", спирався на москвофільський рух, активно провадив політику приєднання ГКЦ до РПЦ в Галичині. 1915 відступив з Галичини з рос. армією. Учасник Помісного собору РПЦ 15.08.1917–1.09.1918. У 11.1917 подав на затвердження Синоду РПЦ новий склад Волинської духовної консисторії. У 12.1917 повернувся в Україну, щоби протистояти руху за автокефалію. Затвердив рішення Волинського єпархіального духовенства і мирян у 05.1918, за якими автокефалія вважалася "неприйнятною", водночас "автономія нашої Української церкви в її живому органічному союзі з Всеросійською пра-

вославною церквою... бажана і повинна бути втілена в життя в самому широкому здійсненні". 7.06.1918 Синод РПЦ доручив йому опіку над Холм. єпархією.

4.12.1918 у Києво-Печерській лаврі заарештований за наказом С. Петлюри, переданий польсь. владі, згодом ув'язнений у греко-катол. василіан. монастирі в м. Бучач; у 06.1919 перевезений до Львова. У 08.1919 за сприяння митрополита ГКЦ А. Шептицького на вимогу д-в Антанти звільнений, повернувся до Росії.

Працював у Вищому церк. управлінні в м. Новочеркаськ, потім у Катеринославі. У 01.1920 емігрував до Корва СХС. Від 1921 – у Берліні. У 01.1922 патріархом Тихоном (Белавіним) возведений у сан митрополита, керував рос. православ. парафіями в Зх. Європі на правах єпархіального архієрея. Від 1923 проживав у Парижі. Виступив проти Декларації митрополита Сергія 1927 про лояльність до рад. влади, через що 1930 звільнений від кер-ва Рос. церквою у Зх. Європі. 1931 перейшов у юрисдикцію Константиноп. патріархату. 1945 повернувся до РПЦ МП, призначений екзархом у Зх. Європі. Засн. і ректор Свято-Сергіїв. богослов. ін-ту в Парижі (1925–46). Залишив спогади "Путь моей жизни" (Париж, 1947; Москва, 1994; 2006).

П. і похований у м. Париж (Франція).

Літ.: Білокінь С. Євлогій (Георгиевський) // ЕІУ. Т. 3. К., 2005. С. 68; *Борщевич В.* Волинська єпархія 1917–1919 рр.: церковно-демократичний та національний виміри // Волинський Благовісник. 2015. Вип. 3. С. 67–77; Митрополит Євлогій (Георгиевский). Путь моей жизни. URL: <https://pravbeseda.ru/library/index.php?page=book&id=720>. \ Глава 1–23; *Стародуб А. В.* Євлогій (Георгиевський). URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=17323.

**Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський**

**ГЕРАСИМОВИЧ (ГАРАСИМОВИЧ)
Гриць Юліанович**

(1882 – д. і м. с. н.) – сотник ГА, кер. відділу інтендатури ДСВС, інж. Н. у родині священика. Брат відомої майс-

трині худож. вишивки, живописця Г. Герасимович.

Проживав у м. Косів. Спочатку поручник, після 1.01.1919 – сотник ГА. Очоловав відділ інтендатури ДСВС. Корпусний інтендант 1-го корпусу.

У 03.1932 увійшов до ЦК УНДО від м. Радехів. Працював у т-ві "Сільський господар". У 01.1938 проживав у м. Косів, чл. парт. суду УНДО на з'їзді в м. Львів.

Подальша доля невідома.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 85; *Рутар В. Є.* Інтендатура Галицької армії (1918–1919 рр.) // Військово-науковий вісник. 2011. Вип. 15. С. 179–197; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 65.

Микола Вітенко

ГЕРАСИМОВИЧ

Іван

(28.11.1876–11.05.1942) – громад. і пед. діяч, публіцист, нач. Пресової квартири НКГА. Н. у м. Галич. 1898 завершив

навч. в учительській семінарії м. Станиславів (нині м. Івано-Франківськ). Працював учителем у с. Угринів Долішній та с. Крилос (1898–1900). Звільнений з посади за ведення позашкільної укр. громад.-політ. діяльності (заснування 1899 каси Райффайзена в Крилосі та читальні "Просвіти" в Підгородді

**ГЕРАСИМОВИЧ
(ГАРАСИМОВИЧ)
Гриць Юліанович**

– присілку с. Крилос). Після кількох місяців роботи в т-ві “Дністер” у м. Львів переїхав на Буковину, де в 05.1901 склав у Чернів. учительській семінарії іспит на придатність до вчителювання в заг. школах. Відтоді до 12.1915 вчителював у селах П’ядиківці, Лука, Вікно та м. Вашківці.

Кер. т-ва “Січ” м. Вашківці, організатор разом з О. Безпалком та Ю. Безпалком січового свята у м. Вашківці 4.10.1903. 1903–04 – чл. центр. правління т-ва “Українська школа” в Чернівцях. 1904 – один із засновників т-ва “Взаїмна поміч українського вчителства” у м. Львів, разом з Л. Ясінчуком представляв буковин. учителів на 1-му конгресі “Союзу слов’янського вчителства” в м. Прага. 1905 – чл. Екзекутивного к-ту буковин. вчителства. 1904–07 – ред. пед. тижневика “Промінь” у м. Вашківці. 1907 – голова Русько-православної спілки торговельної і промислової у Вашківцях, чл. правління Вашків. відділення учительського т-ва “Взаїмна поміч”. Чл. т-ва “Укр. нар. дім” у м. Чернівці, разом з Г. Лисинецьким ініціатор заснування його повітового осередку в м. Вашківці. 1908 ініціював внесення до австр. парламенту інтерпеляцій щодо забезпечення укр. мові рівноправності на галиц. і буковин. залізницях. 1910 – один з ініціаторів заснування в м. Вашківці укр. приватної реальної г-зії, на підтримку якої написав і видав у м. Чернівці пропагандивну брошуру “Не лишаймось позаду Калмухів!” (1911). Уклав і видав у м. Заставна “Підручник в справах шкільних” (1914), призначений для керівників укр. шкіл Буковини й Галичини.

Наприкінці 1915 мобілізований до австр. армії, у якій служив спершу як хорунжий, а згодом як лейтенант 24-го полку піхоти крайової оборони. В 10.1918 як поручник при командуванні австр. Сх. армії нагороджений Золотим хрестом заслуги на стяжці медалі за хоробрість. Четар ГА з 11.1918. Від поч. 11.1918 до 24.11.1919 – нач. Пресової квартири НКГА; водночас працював в орг. та видавничому підвідділах Пресової квартири НКГА. Учасник Мараморош-Сігетської операції ГА в 01.1919,

організатор численних віч у м. Ясіня та його околицях, які сприяли піднесенню укр. нац. свідомості закарпатців. Після переїзду уряду ЗОУНР за р. Збруч та відновлення 18.08.1919 діяльності Буковинської УНРади в Придніпрянській області УНР обраний референтом для пресових справ.

13.01.1919 призначений Вінницьким ревкомом ЧУГА начальником Пресової квартири НКГА в м. Одеса. Після звільнення з військ. служби працював секретарем в ІНО в Одесі.

На поч. 07.1920 арештований як старшина УГА, у в’язниці важко захворів. Звільнений з ув’язнення 22.10.1920. Працював учителем у зразковій трудовій шк. в с. Ісаєве (нині Миколаїв. р-ну Одес. обл.) в статусі австр.-нім. військовополоненого. 23.10.1921 виїхав до м. Новоросійськ на Кавказі, де майже місяць перебував у нім. таборі військовополонених як рядовий солдат. Згодом через Константинополь і Трієст 20.11.1921 повернувся до Відня, де отримував матеріальну допомогу від еміграційного уряду ЗУНР як старшина УГА. Згодом переїхав до Берліна, де в 01–07.1922 працював одним з гол. редакторів щоденної газ. “Українське Слово”; написав та видав у вид-ві “Українське Слово” 2 кн. – “Голод на Україні” та “Життя й відносини на Радянській Україні”.

В 07.1922 отримав призначення на роботу вчителем у шк. при НТШ в м. Львів. Дорогою з Відня до Львова заїхав на Буковину до рідні, з якою не бачився від поч. війни. Заарештований рум. окупац. владою. Лише 20.09.1922 повернувся до Львова, де й проживав, працював в орг. відділі т-ва “Рідна школа”, 1932–39 редагував ж. “Рідна Школа”. 1930 – чл. Видавничого к-ту (як представник т-ва “Рідна школа” в м. Львів), який підготував і видав 1930–35 3-томну “Українську Загальну Енциклопедію”. Автор численних статей про укр. шкільництво та громад.-політ. життя, про б-бу з пияцтвом, які публікував, зокр., в газ. “Діло”. Свої твори друкував також у буковин. пресі – газ. “Буковина”, літ. додатку до газ. “Буковина” “Зерна”, час. “Каменярі”.

Після приходу більшовиків емігрував до генерал-губернаторства, де працював над виданням "Методики для українського шкільництва". 1941–42 працював в Укр. окружному к-ті в м. Коломия та в редакції час. "Воля Покуття".

П. у м. Берлін під час відрядження до Укр. ін-ту.

Поширені серед дослідників припущення, буцімто І. Герасимович перебував у Києві влітку 1917 як чл. Галицько-Буковинського к-ту, а також начебто він був редактором коломий. час. "Покутський Вістник" 1918–19 не відповідають дійсності.

Лит.: Відзначенє // Буковина. 1918. 11 жовт.; *Гарас М.* Ілюстрована Історія товариства "Українська Школа" в Чернауць 1887–1937 // Чернівці, 1937. С. 53, 58, 93, 140–141; *Денник Начальної Команди УГА.* Нью-Йорк, 1974. С. 179–185; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Оdesa, 2008. С. 1121–1123; *Їх же.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 430–431; *Зибачинський С.* Випад галицьких військ на Закарпаття. (Спомини про події на Закарпаттю в році 1919) // Літопис Червоної Калини. 1932. Ч. 7–8. С. 2–4; *Трильовський П.* Гей, там на горі "Січ" іде!... Едмонтон, 1965. С. 42; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 663.

Володимир Старик

ГЕРАСИМОВИЧ

Сильвестр

(1881–1943) – фінансист, організатор укр. кооп. руху в Галичині, громад.-політ. діяч, референт УНРади. Дир. Союзу госп. спілок (1918). Референт Львів. делегації УНРади (10–11.1918). На засіданні 28.10.1918 виступив з ідеєю запровадження внутр. позички та друку власних банкнот ЗУНР. Чл. дирекції Центросоюзу в м. Львів (2-га пол. 1920-х). Автор підручника з бухгалтерії для укр. кооп. установ. Голова політ. колегії ФНЄ.

1940 арештований більшовицькими спецслужбами, вивезений на заслання.

П. і похований у Казахстані.

Лит.: ЕУ. Львів, 1993. Т. 1. С. 373; ЕУ / гол. ред. В. Кубійович. Париж; Нью-Йорк, 1995. С. 284; *Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали.* Т. 1 (1939–1953). К., 1995. С. 148; *Павлишин О.* Фінансова система та грошовий обіг у Західно-Українській Народній Республіці (листопад 1918–червень 1919 рр.) // *Грошовий обіг і банківська справа в Україні: Минуле та сучасність.* Львів, 2005. С. 341–342.

Олег Павлишин

ГЕРАСИМОВИЧ

Юліан

(15.01.1856–10.08.1932) – церк. і громад. діяч, батько сотника ГА Г. Герасимовича та відомої художниці й майстрині Г. Герасимович. Походив з давнього священичого роду. Н. у с. Кулаківці Заліщицького пов. Одружений; удівець (з 1925). Рукоположений на священика 10.10.1880 митрополитом Йосифом Сембратовичем. Пом. пароха в с. Городок Заліщицького пов. (21.10.1880–24.08.1881), адміністратор у м. Кіцмань на Буковині (24.08.1881–22.03.1887), представник греко-католич. обряду в окружній шкільній раді. Парох с. Пилипче Борщівського пов. (22.03.1887–15.03.1900). Почесний радник Єпископської консисторії в м. Станиславів (з 1900).

Парох с. Рибно Косівського пов. (15.03.1900–1921). Єпископський комісар у шкільних справах у Косів. деканаті (1909–1932), делегат до окружної шкільної ради в м. Косів (1912–14).

Учасник Листопадового "зриву" на Косівщині. Парох с. Косів Старий (31.03.1921–10.08.1932). У 09.1922 спільно з М. Куриленком, адвокатом П. Рондяком та етнографом В. Гнатюком заснував спілку "Гуцульське мистецтво". Тимчасово опікувався вірними в с. Смодне Косівського пов. (1.10–26.12.1925). Адміністратор Косів. деканату (23.04–10.09.1925). У 05.1925 освятив будову Нар. дому в м-ку Кути Косівського пов.

П. у с. Косів Старий Косівського пов. *Дж.:* ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 330 а. Арк. 162.

ГЕРАСИМОВИЧ
Ярослав

Літ.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згромадження [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 131; *Його ж.* Історичний шематизм Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938) [англ. мовою]. Львів, 2002. С. 296; *Курищук В. Ю.* Християнські святині Косова. Косів, 2016. С. 11, 64, 69; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 83, 241.

Олег Єзрешій,
Руслан Делятинський

ГЕРАСИМОВИЧ
Ярослав

(01.07.1898–15.06.1971) – стрілець УГА, діяч ОУН(б). Н. у с. Білявці (нині Бродів. р-ну Львів. обл.). Навч. в Академіч. г-зії м. Львів.

1914–16 воював у складі Легіону УСС. З 1.11.1918 доброволець ГА. Після 09.1919 – у ДА УНР. Згодом у партизан. загонах отаманів Якубенка та Волинця. Інтернований у м. Брашов (Румунія).

З 1923 – в ЧСР. Провідний чл. Легії укр. націоналістів. Учасник 1-го конгресу ОУН 1929 у м. Відень, секретар президії. 1932 закінчив хіміко-технологічний відділ Укр. госп. акад-ї у м. Подебради.

Після 1945 емігрував до США. Проживав у м. Філадельфія.

П. у м. Філадельфія. Похований на цвинтарі Фокс Чейз.

Літ.: Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т. 1. 1920–1939 / за ред. С. Ленкавського. Мюнхен; Лондон; Нью-Йорк, 1968.

Микола Вітенко

ГЕРИНОВИЧ
Володимир Олександрович

(1883 – д. і м. с. н.) – географ і педагог. Н. на Львівщині. Навч. на геогр. ф-ті Львів. ун-ту. Працював у м. Львів, Старий Самбір.

У роки РСВ воював у складі австро-угор. армії. Учасник проголошення ЗУНР та польс.-укр. війни 1918–19,

референт із питань нар. освіти Президента УНР-ади Є. Петрушевича.

З 07.1919 – приват-доц. каф-ри географії Кам'янець-Подільського ун-ту, розробив і видав підручники для курсу лекцій з основ фіз. та екон. географії України, географії Сх. Європи. Після реорг-ції ун-ту в ІНО 1921–30 – проф., декан ф-тів професійної освіти, соціального виховання, згодом – ректор.

Організатор геолого-розвідувальних робіт з вивчення покладів гіпсу на Поділлі. Чл. Кам'янець-Подільського наук. т-ва й Т-ва охорони пам'яток старовини (1919), К-ту охорони пам'яток старовини, мист-ва і природи (1920); 1920–22 – співробітник каф-ри. Організатор краєзнавчого руху, голова Кам'янець-Подільського наук. т-ва при ВУАН (від 1925), Краєзнавчого К-ту (від 1927). Крім праць з географії України, опублікував роботи з археол. та етнограф. досліджень, вивчення та популяризації історико-архіт. пам'яток Поділля, першу монографію з історії Кам'янець-Подільського ун-ту. 1928–29 – зав. каф-ри антропогеографії Ін-ту географії Наркомосу УСРР (м. Харків), 1930–32 – проф. Моск. геолого-розвідувального ін-ту.

1932 заарештований за звинуваченням у причетності до УВО. 1933 засуджений на 10 р. позбавлення волі.

Після ДСВ проживав у Львів. обл. Подальша доля невідома.

Літ.: Завальнюк О. М., Петров М. Б. "Винним себе визнав..." (В. О. Геринович) // Репресоване краєзнавство (20–30-ті роки). К., 1991.

Сергій Кот

ГЕРМАН
Ілля Іванович

(20.07.1895–14.01.1938) – військ. і пед. діяч, журналіст, сотник Армії УНР. Н. у с. Шишківці пов. Кіцмань на Буковині в сім'ї сільс. господаря. Середню освіту здобув у держ. укр. г-зії м. Кіцмань та 2-й держ. г-зії (нім.-укр.) м. Чернівці. Після складання матуральних іспитів за скороченою процедурою 1915 вступив до австр. армії як однорічний доброволець. У 02.1917 закінчив піх. кадет. школу в м. Грац (Австрія). До кін. війни служив в австр. армії.

У 11.1918 повернувся додому, став студентом філос. ф-ту Чернів. ун-ту. Заарештований рум. окупац. владою за антирум. діяльність. Утік із Чернів. в'язниці. У 02.1919 став на службу в ГА, брав участь у польсь.-укр. війні. Після переходу ГА на Поділля вступив до 3-ї Залізної д-зії ДА УНР, нач. її культ.-просвітнього відділу. У 01.1920 потрапив у полон до більшовиків у м. Шаргород; утримувався у Вінниц. в'язниці. 5.05.1920 втік до повстанців, згодом був зарахований до складу Окремого корпусу кордонної охорони ДА УНР. З 23.10.1920 командував прикордонним загonom Могилів-Подільської бригади ДА УНР в ранзі хорунжого. Був інтернований у таборі Ланьцут (Польща). Отримав звання сотника. Згодом перебував у таборах Олександрів-Куявський, і Стшалково (Польща).

З 1923 – ред. час. "Чорномор" одноіменного вид-ва (м. Каліш, Польща).

У 07.1924 отримав відмову в зарахуванні в студенти 1-ї категорії на екон.-кооп. відділ Укр. госп. акад-ї в Подєбрадах через "брак вакансій"; 1926 зарахований студентом на кооп. підвідділ екон.-кооп. відділу цієї акад-ї (без надання стипендії та матеріальної допомоги), звідки 18.05.1927 відрахований.

Від поч. 1927/28 н. р. викладав нім. мову (згодом також укр. та польсь.) в

укр. Станичній г-зії ім. Т. Шевченка в м. Каліш аж до її закриття 1934.

П. у м. Варшава (Польща), де й похований на цвинтарі "На волі".

Поширені твердження про навч. Г. в Чернів. ун-ті та його участь з 1913 в чернів. академічному т-ві "Чорноморе" не відповідають дійсності, як і те, що він був сотником УГА.

Літ.: Коваль Р., Моренець В. "Подєбрадський полк" Армії УНР. До історії Українських січових стрільців, Богданівського та Гордієнківського полків військ Центральної Ради, 1-ї Сірої, 1-ї Запорозької, 2-ї Волинської, 3-ї Залізної, 4-ї Київської, 5-ї Херсонської та 1-ї Кулетметної дивізії Армії УНР, Галицької армії, Вільного козацтва, повстансько-партизанського руху, Запорозької Січі Юхима Божка, Окремого чорноморського коша військ Директорії, Легії українських націоналістів, УВО, ОУН, Карпатської Січі та дивізії "Галичина". Т. 1. К., 2015; Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939. К., 1999. С. 62; Руккас А. Відновлення Окремого корпусу кордонної охорони Української Народної Республіки восени 1920 р. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 32–36; Сотник Ілько Герман // Літопис Червоної Калини. 1938. Квітень. С. 22; Сто семестровий 1913–1963 ювілей Українського Академічного Козацтва "Чорноморе" в Чернівцях. Нью Йорк; Філадельфія, 1963.

Володимир Старик

ГЕТЬМАН

Михайло

(14.09.1893–02.02.1981) – військовик, журналіст, громад. діяч, художник. Н. у с. Залізці (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.).

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС. Воював на Сх. фронті в складі 1-ї сотні. З 1926 проживав у Канаді. Від 1927 – чл. Обозної команди Січової орг-ції, співробітник тижневика "Обозна Команда Січей Канади" (1928–30).

З 1932 тривалий час очолював провід Канадської січової орг-ції. Співорганізатор Укр. видавничої спілки (1934). Ред. час. "Український робітник" (1937–49),

"Наша держава" (1952–56). 1938–43, 1952–54 – гол. обозний Союзу гетьманців-державників Канади. Чл. Гетьман. ради, професійних пресових орг-цій. Автор публіцистичних кн. "На простий хлопський розум" (Чикаго, 1934), "Куди стреміти? Ідеологія українського робітника" (Торонто, 1937), спогадів "Маківка. Бій УСС-ів по Великодні 1915 в Карпатах" ("Батьківщина", 1960. Ч. 15–16), численних статей у пресі.

П. у м. Торонто (Канада).

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 586; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельничук Б. Гірняк Володимир Йосипович // ТЕС. Т. 1.* Тернопіль, 2004. С. 352; *Українські Січові Стрільці 1914–1920.* / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монтреаль, 1955. С. 146.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

**ГЕТЬМАНСЬКИЙ ПЕРЕВОРОТ
29.04.1918** – зміна держ. влади в Україні, інспірована нім. командуванням у Києві й схвалена вищим кер-вом Рейху. Причиною держ. перевороту стала неспроможність уряду УНР ви-

конати обумовлені Брестським мирним договором зобов'язання щодо поставок до д-в Четверного союзу продовольства й сировини. Очолований ген. В. Гренером штаб нім. військ при орг-ції перевороту скористався консолідацією невдоволених соціальною політикою ЦР консервативних політ. об'єднань (Союз земельних власників, Укр. нар. громада, Укр. демократ.-хлібороб. партія). Скликаний ними 29.04.1918 Хліборобський конгрес проголосив гетьманом ген. П. Скоропадського, кандидатура якого була попередньо погоджена з імп. Вільгельмом II. У виборі нового глави д-ви осн. роль відіграли військ. фах, становище великого землевласника і належність до давнього укр. гетьман. роду. Остання обставина спричинила надання новій моделі д-ви архаїчної на той час форми гетьманату. Нім. штаб вжив заходів військ. х-ру для забезпечення відносно мирної зміни влади. Захоплення держ. установ у столиці провели офіцери з оточення П. Скоропадського. Урядові сили ні в столиці, ні на периферії спротиву не вчинили.

Новий глава д-ви "Грамотою до всього українського народу" проголосив себе Гетьманом усієї України; Центральна і Мала Ради, земельні к-ти

**Проголошення
гетьманської влади
в м. Київ.
29 квітня 1918 р.**

розпускали, міністрів УНР та їх заступників звільнялися з посад. Декларувалося забезпечення прав робітн. класу, особливо залізничників. Завершувався документ запевненням гетьмана, що його гол. метою є "користь і благо народу і всім нам дорогої України".

Управління д-вою гетьман мав здійснювати через призначувану ним Раду Міністрів на основі "Законів про тимчасовий державний устрій України". Цей звід із 7 актів, поспішно складений напередодні перевороту за взірцем "Свода законів Российской империи" у редакції 1906, слугував фактичною конституцією протягом усього функціонування УД. Законами закріплювалася виключність влади гетьмана України в межах усїєї УД. Гетьман призначав голову уряду, затверджував та звільняв його склад, здійснював кер-во зовн. політикою д-ви, був верховним командувачем збройних сил, йому належало право амністії громадян тощо. Ліквідація парламентської за формою, демократичної за сутністю, соціалістичної за ідейною спрямованістю УНР і проголошення гетьманату започаткувало новий державотворчий етап у ході Укр. революції 1917–23, який набув рис авторитарного режиму і соціально-політ. реставрації.

Лит.: Дмитришин В. Повалення німцями Центральної Ради у квітні 1918 року: нові дані з німецьких архівів // Політологічні читання. 1994. № 1. С. 104–120; *Пиріг Р.* Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси. К., 2011. С. 67–86; *Скоропадський П.* Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. К.; Філадельфія, 1995; *Солдатенко В.* Прихід П. Скоропадського до влади: механізм державного перевороту та визначальні чинники закріплення режиму // УІЖ. 2008. № 4. С. 5–19.

Руслан Пиріг

ГНИЛІВІЧ Володимир

(27.07.1863–01.12.1919) – греко-католич. священик, польовий духівник 2-ї запасної Стрий. лічницї. Н. у с. Завадів Яворівського пов. у сім'ї священика.

Навч. в Академіч. г-зії, на теологічних студіях у м. Львів. Висвячений 1888, розпочав своє душпастирське служіння у с. Волковия, що неподалік Балиго-

рода. 1900 переїхав до парафії Тисова, де заснував і побудував школу, читальню т-ва "Просвіта", пожежно-руханкове т-во "Січ". Очолив провід Нижанків. деканату, іменованний почесним крилошанином. Діяльний учасник т-в м. Перемишль.

1918 зголосився до лав ГА. Як польовий духівник 2-ї запасної Стрий. лічницї, командантом якої був д-р І. Левицький, перейшов з армією р. Збруч. Захворів тифом.

П. у с. Глібов пов. Нова Ушиця поблизу Кам'янця-Подільського.

Лит.: Лебедович І. Полевї духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963.

Ігор Любчик

ГНИЛІВІЧ

Іван Володимирович

(д. і м. н. н. – 1926) – учасник нац.-визвол. змагань. У роки РСВ в австр. армії був поручником у важкій артилерії в м. Перемишль. Потрапив у рос. полон. Згодом був прикріплений до НКГА як артилер. референт. Був полонений більшовиками, засуджений на смерть. Звільнений біля с. Фридрихівка (нині у складі м. Волочиск Хмельницької

ГИНИЛЕВИЧ
Степан Володимирович

ГИНИЛЕВИЧ
Ярослав Володимирович

обл.). У 04.1920 опинився у польс. полоні, звідки втік.

П. у м. Львів.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963.

Ігор Любчик

ГИНИЛЕВИЧ

Костянтин Володимирович

(д. і м. н. і с. н.) – старшина УГА. Після розпаду Австро-Угорщини з 10-м Перемишл. полком воював на Італ. фронті, над Півною. Потрапив в італ. полон, звідки зумів утекти. Вступив до НКГА в Кам'янці-Подільському як референт телеграфістів. До Галичини повернувся 1920 з частинами ДА УНР.

Ігор Любчик

ГИНИЛЕВИЧ

Степан Володимирович

(21.08.1900–1939) – поручник ГА. Н. у с. Волковия Лиського пов. (нині Польща). 16-літнім юнаком зголосився до УСС, однак його не прийняли.

У часи РСВ служив в австр. армії, на Італ. фронті був поранений. згодом при ГА був старшиною в 7-й Львів. бригаді, за відвагу і хоробрість нагороджений розпорядком ДСВС. На поч. 11.1918 zorganizував у родинному с. Тисова й околиці військ. відділи, зайняв заліз. міст у м. Перемишль, домагаючись його знищення. 1.03.1919 піднесений до звання поручника. З ГА перейшов р. Збруч, брав участь у боях 7-ї Львів. бригади під Турчинкою проти більшовиків; у "чотирикутнику смерті" пережив тиф. До Галичини повернувся 1920, де зазнав переслідувань поляків як чл. УВО.

Перейшов до Чехії. У м. Прага закінчив Лісову акад-ю. У м. Перемишль редагував "Український Голос".

При обороні самостійної Карпат. України загинув 1939 в бою з угорцями. Похований у с. Волове на Закарпатті.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963.

Ігор Любчик

ГИНИЛЕВИЧ

Ярослав Володимирович

(09.04.1891–14.10.1980) – лікар ГА, меценат. Н. у с. Шум'яч (нині Турків. р-ну Львів. обл.). здобув освіту в г-зії м. Перемишль. 1916 завершив мед. студії у Львів. ун-ті. Активний учасник б-би за укр. ун-т у м. Львів.

У період РСВ призначений санітарним медиком до 41-го піх. полку в Чернівцях, з яким брав участь у боях на Італ. фронті. Згодом долучився до буковин. добровольців – гуцулів. 1.11.1918 разом з четарем Легіону УСС Г. Трухом (ЧСВВ) роззброював залогу Корпусної команди у м. Львів на Бернардинській площі. 4.11.1918 поранений при наступі поляків на Гол. пошту в м. Львів. Учасник Чортків. офензиви з 7-ю Львів. бригадою, командантом якої був полк. А. Бізанц. З ГА перейшов р. Збруч. Захворів на тиф, лікувався у с. Пугаків (біля м. Немирів). Потрапив у польс. полон, понад рік перебував у Тухолі.

Мав лікар. практику в м. Львів, безкоштовно лікував хворих у Нар. лічниці. Був приватним лікарем митрополита А. Шептицького і його брата о. ігумена К. Шептицького. Проф. мед. ф-ту Львів. ун-ту.

1944 емігрував до м. Мюнхен, де відкрив свою лікар. практику, став професором УТГ і деканом фармацевтичного ф-ту. Від 1951 – постійний голова Укр. мед.-харитативної служби. 15.10.1959 після загибелі С. Бандери д-р Г. проводив розтин його тіла. В Мюнхені вів активну громад. діяльність, був чл. укр. орг-цій, брав участь у численних заходах укр. громади. 1964 Папа Павло VI відзначив його титулом лицаря-командора ордену Св. Сильвестра Папи.

Похований у м. Мюнхен.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963.

Ігор Любчик

ГІШКА

Іван Васильович

(д. і м. н. і с. н.) – чл. укр. секції Інтернаціональної соціал-демократ. партії

Буковини (ІСДПБ), балотувався до Буковин. крайового сейму.

У 11.1918 – держ. секретар для заг. контролю к-ту УНРади в м. Кіцмань. 1920–21 – депутат парламенту від ІСДПБ, чл. соціал-демократ. групи в Палаті депутатів. 1921 інтерпелював до міністра освіти і культів Румунії з приводу румунізації г-зії у м. Кіцмань.

Літ.: Добржанський О. В., Старик В. П. Бажаємо до України! Одеса, 2008. С. 932; Їх же. Змагання за українську державність. Чернівці, 2009. С. 471–472.

Ігор Піддубний

ГІРНИЙ Василь Петрович

(псевд.: Федь Триндик, Федь Гонибіда, Панько Грушка, Панько Щипавка, Федь Твердий; 14.03.1902–05.07.1981) – фейлетоніст, гуморист, письменник, співробітник “Літопису Червоної Калини”. Н. у с. Заліська Воля (нині Перемишль. в-ва, Польща) в бідній родині. Стрілець УГА. В’язень польс. таборів. Після звільнення 1921 здобув освіту в укр. г-зії м. Перемишль.

Від 1923 навч. у греко-католическій семінарії. 1925 виїхав на заробітки до Франції, працював шахтарем у м. Лілль. 1927–32 студював у Львів. ун-ті. Працював учителем.

1932–39 – автор і ред. газ. “Новий час” та вид-ва І. Тиктора в концерні “Українська преса” (Львів); друкувався в газ. “Неділя”, сел. тижневику “Народна справа”, двотижневику “Наш лемко”, ж. “Літопис Червоної Калини”, церк. місячнику “Бескид”, сатиричному місячнику “Комар”. 1935–39 входив до літ. “Дванадцятки” разом з А. Курдидиком, Я. Курдидиком, Б. Нижанківським, Б. Антоничем, Б. Цісіком та ін. Видав збірки сатир.-гуморист. творів: “Літературні пародії” (1936), “Веселі оповідання”, “Світ глядить на Україну” (1937), “Про книжку і часопис” (1938). Висміював вади польс. дійсності в м. Перемишль і селах повіту, вказував на процеси колонізації, пацифікації. Цикл фейлетонів “Військові усмішки”, вміщений у “Літописі Червоної Калини”, гостро висміював недоліки австро-угор. армії, змальовував побут

уcusів, вояків УГА, критикував патріотизм одного пориву, відстоюючи потребу системної праці.

10.1939–09.1941 – вчитель, дир. школи в с. Святкова-Велика. Готував одну з похідних груп ОУН. 1.09.1941–03.1944 – у с. Великі Очі (нині обидва в Підкарпатському в-ві, Польща). 1943 написав повісті “Що діялось в селі Молодівці”, “Патріоти”, роман “Розгублені сили” (автобіографічний з життя укр. емігрантів-шахтарів у Франції). Друкував фейлетони в газ. “Краківські вісті”. Входив до ОУН, редагував підпільну газ. “Лісовик”. 1947 під час акції “Вісла” депортований польс. владою до м. Лемборк біля м. Гданськ. Працював книговодом, від 1956 друкував фейлетони в газ. “Наше слово”, альманасі “Гомін”. Діяльний чл. Укр. сусп.-культ. т-ва.

П. у м. Лемборк (Польща).

Літ.: Гірний В. “Розгублені сили” та інші твори. Перемишль, 2008; Вулиця Владиче. Мала проза перемиських авторів, – дебюти 30-х років ХХ століття / упоряд. В. Пилипович. Перемишль, 2010. С. 6–82; Грицьков’ян Я. Пам’яті Василя Гірного // Український альманах Об’єднання українців у Польщі. Варшава, 1996; Кучерук В. Українська Галицька Армія. К., 2010. С. 86. Щерба І. Про педагогічну діяльність Василя Гірного на Лемківщині в 1939–1941 роках // Наше слово. 2009. № 4. 25 січ.

Степан Павлюк

ГІРНЯК Володимир Йосипович

(15.10.1897–26.06.1964) – підхорунжий УСС, хорунжий УГА, видавець, громад. діяч. Брат Йосипа, Никифора і Юліана Гірняків. Н. у с. Струсів (нині Теробовлян. р-ну Терноп. обл.) в сім’ї дяка. На поч. ПСВ – учень 6-го класу г-зії.

Добровольць Легіону УСС від 1914. У 11.1918 підрозділ із 12-ти УСС під ком. Г. під час переїзду залізницею з Буковини на шляху Коломия – Станиславів (нині Івано-Франківськ) – Тернопіль роззброював австр. тиллові частини й команди залізнич. станцій та передавав місц. українцям. Упродовж 3-х днів роззброїв 18 команд і привіз до

ГІРНЯК
Володимир Йосипович

м. Тернопіль 35 вагонів зброї, амуніції і телеграфних матеріалів. Як старшина зв'язку 1-ї бригади УСС ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Після переходу на Наддніпрянщину в "чотирикутнику смерті" потрапив до польс. полону, з якого зумів утекти.

Після визвол. змагань навч. на філос. ф-ті Укр. таємного ун-ту в м. Львів. 1929 закінчив мат.-природничий ф-т Львів. ун-ту. Від 1935 – адміністратор львів. вид-ва І. Тиктора "Українська преса".

1949 емігрував до США (м. Нью-Йорк), де працював у канцелярії Укр. конгресового к-ту.

П. у м. Порт-Джервіс (США). Похований у м. Філадельфія (США).

Літ.: А ми тую стрілецькую славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 92–97; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельничук Б.* Гірняк Володимир Йосипович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 357; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 249, 256.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГІРНЯК Йосип Йосипович

(14.04.1895–17.01.1989) – актор, підхорунжий УСС, режисер, педагог, діяч к-ри. Брат Володимира, Никифора і Юліана Гірняків. Н. у с. Струсів (нині Тербовлян. р-ну Терноп. обл. в сім'ї дяка. Випускник г-зії в м. Рогатин (1911). З дитинства захоплювався театром. Як актор дебютував 1914 в драмгуртку т-ва "Руська бесіда".

Доброволець Легіону УСС від 1914, учасник вистав похідного театру УСС. 1917 вступив до Львів. ветеринарної академії (нині Львів. нац. акад-я ветеринарної медицини).

1919 брав участь у роботі Нового львів. театру в м. Стрий (нині Львів. обл.). 1919 в обозі ГА відступив до м. Проскурів (нині м. Хмельницький). 1920 – співзасн. Театру ім. І. Франка у м. Вінниця, 1921 – Театру-студії ім. І. Франка в м. Черкаси. 1922 працю-

вав у театрі "Березіль" у Києві (до 1926) та Харкові під кер-вом Л. Курбаса.

27.12.1933 заарештований органами ДПУ за звинуваченням у належності до УВО. У 05.1934 засуджений на 3 р. ув'язнення, 1937 засуджений повторно. Заслання відбував у концтаборі в м. Чиб'ю (нині м. Ухта Пермської обл., РФ).

Після звільнення 1940 – актор і реж. у Харків. театрі ім. Т. Шевченка. У 05.1941 призначений режисером до Київ. театру юного глядача. Після поч. нім.-рад. війни 1941–45 разом з дружиною Олімпією Добровольською відстав від ешелону, що вивозив театр до Туркменської РСР (нині Республіка Туркменістан), тому залишився в окупованій Україні. Через рік перебрався до Львова, де у Львів. оперному театрі поставив спектаклі "Гамлет" В. Шекспіра (вперше на укр. сцені), "Мина Мазайло" М. Куліша, "Камінний господар" Лесі Українки.

Навесні 1944 емігрував до Австрії, згодом – до Німеччини, працював в укр. театрі, організованому при таборі переміщених осіб. 1946 з дружиною заснував театр-студію, де поставив 15 вистав. Займав відповідальні посади в Асоціації укр. акторів Німеччини. Від 1947 – у Нью-Йорку (США), де 1953–64 очолював Укр. театр в Америці і Театр слова (разом з дружиною). Зіграв у театрі 171 роль, зокр.: Феноген ("Хазяїн" І. Карпенка-Карого), Кукса ("Пошились

у дурні" М. Кропивницького), Мина Мазайло, Кум, Зброжек ("Мина Мазайло", "Народний Малахій", "Маклена Граса" М. Куліша). Як режисер поставив 65 вистав: "Гайдамаки" за Т. Шевченком (1945), "Мати і я" та "Зайві люди" за М. Хвильовим (1949) та ін. Знявся у фільмі "Вендетта" (1924, Одеса). Від 1956 – продюсер і диктор укр. студії радіо "Свобода". Чл. Укр. акад-ї мист-в і науки. Понад 25 р. викладав у школі драм. майстерності, яка підготувала низку укр. акторів. Автор книг "Двадцятиріччя "Народного Малахія" (1948), "Лебедина пісня Леся Курбаса" (1951), "Спомини" (1982), численних статей у періодиці.

П. у м. Нью-Йорк (США). Похований на укр. катол. цвинтарі Фокс Чейз у м. Філадельфія (США).

Літ.: Бойчук Б. Йосип Гіряк і Олімпія Добровольська // Сучасність. 1975. № 4. С. 16–30; Кушнерик Г., Мельничук Б. Гіряк Йосип Йосипович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 357–358; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГІРНЯК

Никифор Йосипович

(23.07.1885–04.03 (за ін. даними – 04.02).1962) – педагог, публіцист, поручник австро-угор. армії, сотник УСС, отаман УГА, громад. діяч. Брат Володимира, Йосипа та Юліана Гіряків. Н. у с. Струсів (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї дяка. 1905 завершив навч. в г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Студював у Львів. та Віден. ун-тах; др-р філософії (1912). 1912–14 вчителював у г-зії т-ва "Рідна школа" в м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.). Діяльний у т-вах "Пласт", "Січові стрільці", "Просвіта", "Рідна школа", "Учительська громада", "Педагогічне товариство", активіст антиалкогольної кампанії.

На поч. ПСВ організував Рогатинську сотню УСС. Як старшина запасу 15-го австро-угор. полку піхоти в 08.1914 за власним бажанням призначений до Легіону УСС – командант сотні, коша

УСС (1915–18); референт військ. справ при Бойовій управі УСС у м. Відень. Співініціатор заснування Пресової кватири УСС (1915) та створення К-ту нар. праці (1917). Активний учасник Листопадової нац.-демократ. революції та польс.-укр. війни 1918–19. Від 10.1918 – чл. Центр. військ. к-ту в м. Львів, який готував перебрання влади українцями в Галичині. Від 12.11.1918 – командант Терноп. військ. округу, з кін. 12.1918 (за ін. даними – від 01.1919) – референт з мобілізації ДСВС у м. Станиславів (нині м. Івано-Франківськ). 08–12.1919 – нач. мобілізаційного відділу гол. управління Ген. штабу Армії УНР в м. Кам'янець-Подільський. Нагороджений Хрестом С. Петлюри. З 2-ї пол. 12.1919 – заст. голови революц. к-ту УГА, від імені якого 31.12.1919 в м. Вінниця був одним із підписантів військ. договору УГА з ЧА. Взимку 1920–21 працював у губерн. відділі освіти в Києві. Від 1922 вчителював у г-зії т-ва "Рідна школа" в м. Тернопіль, її дир.; усунутий з посади 1924 за працю в "Пласті"; продовжував викладати в г-зії укр., нім. та лат. мови до 1939. Голова окружної команди "Пласту" (від 1928), філії т-ва "Учительська громада", Т-ва опіки над воєн. інвалідами, Т-ва охорони воєн. могил у м. Тернопіль, чл. Гол. управи т-ва "Рідна школа"

ГІРНЯК
Юліан Йосипович

в м. Львів. Видавав у м. Тернопіль час. "Громадянин". Чл. НТШ.

Після поч. ДСВ – в Укр. центр. к-ті в м. Краків (Польща), Гол. управі УНО в м. Берлін (Німеччина). 1941–44 в м. Тернопіль викладав в укр. г-зії. 1944 організував у м. Відень г-зію для юнаків. Співорганізатор Союзу укр. пластунів в еміграції, його перший командант. Ген. секретар Центр. представництва укр. еміграції в Німеччині.

1949 емігрував до США. Працював в укр. школах. Організатор і дир. вид-ва кооперативи "Червона Калина". Заснував і очолив Братство УСС. Перший голова Нью-Йоркського відділу ОбВУА. Чл. УВАН. Автор праць з історії визвол. змагань: "Організація і духовний зріст Українських Січових Стрільців", "Останній акт трагедії Української Галицької Армії", "Полковник Василь Вишиваний" та ін.

П. у м. Кліфтон (США). Похований на укр. катол. цвинтарі Фокс Чейз у м. Філадельфія (США). 1989 начесть Г. назвали одну з вулиць м. Тернопіль. 2010 видано монографію В. Уніята "Никифор Гірняк. Життєвий шлях Отамана".

Лит.: А ми твою стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 92–97; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 515–533, 653; Шляхами Золото-го Поділля. Т. 3 : Тернопільщина і Скалатщина. Філадельфія, Пенсильванія, 1983. С. 568–569.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

ГІРНЯК **Юліан Йосипович**

(псевд. і крипт.: Олекса М., Ю. Г. та ін.; 08.03 (за ін. даними – 08.09 чи 08.10).1881–05.06.1970) – теоретик хімії та фізики, громад. діяч, публіцист, стрілець УСС. Брат Володимира, Йосипа і Никифора Гірняків. Н. у с. Струсів (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї дяка. Початкову освіту здобув у сільс. нар. школі. Навч. у г-зії м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), ун-ті

й політехніці в м. Львів. Д-р тех. наук (1905). Поглиблював студії в лабораторії І. Пулюя (Прага, 1905–06). Дійсний чл. НТШ (1908). Від 1912 продовжував навч. в Лейпциг. фіз.-хім. ін-ті, після чого повернувся до Львова, де викладав в укр. г-зії. 1914 написав підручник з хімії для г-зій, виданий укр. мовою.

У Легіоні УСС очолював етапну г-зію, її викл. Один з ініціаторів створення К-ту нар. праці. Засн. і співред. тижневика "Будучина" – органу К-ту нар. праці. 1919 запрошений на посаду професора в Укр. держ. ун-т у м. Кам'янець-Подільський. Викладав в укр. г-зіях у м. Львів, Тернопіль і Станиславів (нині Івано-Франківськ). 1921–25 – проф. Укр. таємного ун-ту в м. Львів.

Після 09.1939 – доц. каф-ри фізичної та колоїдної хімії Львів. політех. ін-ту.

1941 емігрував до США. Автор численних наук. і публіцист. праць.

П. у м. Пассау (США).

Лит.: Гірняк Юліан (8.09.1881–05.06.1970) – вчений хімік і фізик // Теребовлянщина. 1999. Вип. 1. С. 88–89; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельничук Б.* Гірняк Юліан Йосипович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 359.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

ГЛАДИЛВІЧ **Богдан**

(д. і м. н. н. – 19.02.1919) – сотник ГА. Командант 1-го куреня 8-ї Самбір. бригади. Поранений у бою біля с. Бар (нині Городоц. р-ну Львів. обл.) під час Вовчухів. операції.

П. у госпіталі. Похований у м. Рудки (нині Самбір. р-ну Львів. обл.).

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 72.

Микола Вітенко

ГЛАДИШОВСЬКИЙ **Андрій Омелянович**

(28.10.1894–27.07.1921) – старшина УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї лікаря. 1911 завершив навч. в реальній шк. в рідному місті. Студював у с.-г. акад-і у м. Відень.

Мобілізований у 08.1914 до австро-угор. армії; воював на Серб., потім Італ. фронтах до кін. війни. Вступив до ГА в 11.1918; командував сотнею в групі "Схід", опісля – в полку під командою сот. П. Газдайки в 4-й бригаді. Брав участь у боях під Львовом, у 06.1919 під Бережанами був поранений. За р. Збруч пройшов бойовий шлях через Шепетівку, Старокостянтинів, Вінницю, Житомир, Коростень. Узимку 1919–20 перехворів на тиф. У 04.1920 під Літином потрапив у польс. полон, відбув табори у с. Фридрихівка, м. Стрий і м. Тухоля. З останнього зумів утекти 11.07.1920 і через Німеччину прибув до ЧСР; перебував у таборах для інтернованих у Німецькому Яблонному, Ліберці, Йозефові.

П. від набутої на війні хвороби в шпиталі м-ка Йозефів (нині в складі м. Яромерж Краловерхрадецького краю, Чехія). У посмертній згадці про Г. сказано, що він "був взірцем старшини, коменданта і боєвика. Визначувався хоробрістю, посвятою і холоднокровністю в боях".

Лит.: Український Скиталець. 1921. Ч. 8. С. 31–32.

Петро Гуцал

ГЛАДКИЙ Григорій (Гриць)

(19.01.1893–16.09.1936)–політ., військ. і громад. діяч, журналіст. Н. у с. Чернихівці (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.). Навч. в укр. г-зії в м. Тернопіль. Під час ПСВ в лавах австро-угор. армії воював на Галиц. фронті проти рос. армії. 1915 потрапив до полону, утримувався у таборах Томська та Уфи.

Навесні 1917 повернувся до Києва, де очолив канцелярію Галицько-Буковин. куреня Січових стрільців Армії УНР. Тоді ж став одним зі співзасновників Укр. військ. клубу ім. гетьмана П. Полуботка. Восени 1919 перебував у таборах м. Ланьцут і Брест, згодом став нач. відділу культосвіти в 6-й Січовій д-зії. Працював редактором час. "Вісти", "Український стрілець", "Характерник". Восени 1920 інтернований до табору в м. Алесандрув-Куявський, де організував випуск дивізійної газ. "Нове життя".

1921 разом з редакцією часопису переїхав до табору с. Щипіорно.

1922–28 проживав у Луцьку, де був прес-секретарем УПР Волині, співзасн. газ. "Українська громада", активним діячем "Просвіти" та волинської орг-ції УПСР (з 1926 – УСРП). 1928 переїхав до Львова, вийшов з лав УСРП, долучився до УНДО, чию канцелярію очолював у 1930-х. 1931–36 співпрацював з виданнями "Свобода" та "Шлях нації". 1934 – голова Союзу укр. приватних урядовців Галичини.

Загинув у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Лит.: Волинський Б. Гладкий Гриць // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004; Галушко М. Гладкий Гриць // Українська журналістика в іменах. Львів, 1999. Вип. 6.

Павло Артимишин, Ігор Соляр

ГЛАДУН Катерина

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діячка. Під час ПСВ – медсестра при Легіоні УСС. Брала участь у орг-ції кошового шпиталю УСС. Сестра-жалібниця УГА.

Лит.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 275; Трембіцький В. Санітарно-медична справа в Україні // Вісті Комбатанта. URL: http://komb-a-ingwar.blogspot.com/2016/03/blog-post_27.html.

Богдан Паска

ГЛИНКА
Лев**ГЛАДУН
Роман**

(д. н. н. – 16.03.1919) – військ. діяч, старший десятник ГА. Н. у с. Черче (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). Командант скорострільної чети 1-го куреня 1-го полку 1-ї бригади УСС 2-го корпусу ГА. У 03.1919 брав участь у Вовчухів. операції ГА, боях під м. Городок (нині Львів. обл.).

Загинув у бою під час відступу частин ГА біля м. Городок.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 102–103; Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 65.

Богдан Паска

**ГЛАДЧУК
Андрій**

(д. н. і с. н.) – військовик. Н. у с. Комарівка Бережанського пов. (нині Терноп. обл.). Доброволець Легіону УСС, воював на Рос. фронті. Як вояк ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19, згодом боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Після закінчення війни залишився в м. Чернігів, де створив сім'ю. Повернувся до рідного села 1946.

П. у с. Комарівка.

Літ.: Історія села Комарівка Бережанського району Тернопільської області / ред. : Л. І. Медвідь (Марків), Я. В. Попович. Тернопіль, 2012. С. 51–52;

Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 1. Тернопіль, 2014. С. 39.

Микола Лазарович

**ГЛАДЧУК
Тимофій Якович**

(31.01.1901–26.07.1980) – військовик, самодіяльний диригент, громад. діяч. Н. у с. Козівка (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). Теорію музики і диригування вивчав приватно в м. Бережани (нині Терноп. обл.).

Доброволець Легіону УСС, воював на Рос. фронті. Як вояк ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Бойовий шлях закінчив у м. Київ. Провадив у рідному селі світські та церк. хори, духовий оркестр, які виступали в населених пунктах Тернопільщини. Діяльний у кооперації, "Просвіті" та ін. т-вах. Під час пацифікації 1930 був важко побитий, заарештований, відбув кількомісячне ув'язнення в Бережанській тюрмі.

П. у с. Козівка.

Літ.: Бережанська земля: історично-мемуарний збірник / за ред. В. Лева. Нью-Йорк; Лондон; Сідней; Торонто, 1970. С. 605; *Мельничук Б.* Гладчук Тимофій Якович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 144–145.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

**ГЛИНКА
Лев**

(01.08.1893–01.04.1960) – правник, богослов, військ. діяч, сотник ГА. Н. у с. Осмолода (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії та Віден. ун-ті.

Під час ПСВ – старшина австр. армії. З 1918 – поручник ГА. З 01.1919 – ад'ютант 2-го куреня 10-ї Янів. бригади 1-го корпусу ГА. 06.1919 – ад'ютант 4-го куреня 10-ї Янів. бригади 1-го корпусу ГА; брав участь у Чортків. офензиві. У 07.1919 у складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 отримав звання сотника. 1921–24 вивчав право в Таємному укр. ун-ті в м. Львів; здобув наук. ступінь д-ра.

З 1925 – студент богослов'я у Греко-католическій семінарії у м. Львів. 1926 – голова студент. т-ва “Читальна укр. студентів богослов'я ім. М. Шашкевича”. Здобув ступінь д-ра канонічного права у Папському Григоріанському університеті в м. Рим (1930). Був ректором Малої семінарії у м. Львів. З 1931 – викл. канонічного права у богослов. академії. З 1932 – дійсний чл. істор.-правн. секції Богословського наук. т-ва. 1939–41 працював в Укр. центр. к-ті в м. Краків.

1945 заарештований рад. спецслужбами. 25.06.1946 засуджений на 10 р. позбавлення волі. Після відбуття покарання проживав у с. Брошнів (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.).

П. і похований у с. Брошнів.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 107; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 328; Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 54; *Димид М.* Каноніст Лев Глинка. URL: http://er.uscu.edu.ua:8080/bitstream/handle/1/615/Dymyd_Kanonist%20Lev%20Hlynka.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Богдан Паска

ГЛИНСЬКИЙ

Володимир

(27.06.1843–12.11.1920) – правник, громад.-культ. діяч, мемуарист. Одружений зі Стефанією-Єленою Шепарович. Доньки: Марія – дружина письменника доби “Розстріляного Відродження” Мелетія Кічури та Софія (Зоня, Ксенія) – художниця, дружина інж. Романа Дудинського, командира 2-ї Коломий. бригади УГА. Здобув вищу юрид. освіту. Якийсь час сім'я проживала в м. Долина. Від 1902 – в м. Коломия, де Г. працював у повітов. суді для справ скарбових доходів, радник окружного суду.

Належав до т-ва “Руський народний дім”, організував у м. Коломия зустріч М. Лисенка (1903), Виставку домашнього промислу (Коломия, 21–30.09.1912).

У часи ЗУНР – пенсіонер; від 1908 і впродовж ПСВ та періоду ЗУНР керував роботою т-ва “Руська захоронка” (засн. при Руському т-ві педагогічному), займався дітьми, позбавленими батьківського піклування; 1912 в м. Ко-

Володимир ГЛИНСЬКИЙ з дружиною, доньками, внучками

ломия збирав кошти на купівлю землі та будову приміщення для захоронки.

Мав б-ку; серед книг – “Русалка Дністровая”, опубл. 1837 (від 1932 – у фондах Нац. музею нар. мист-ва Гуцульщини та Покуття ім. Йосафата Кобринського в м. Коломия).

Автор щоденника, написаного в м. Коломия в часи ПСВ та укр. державності (охоплює період 28.08.1916–2.08.1920).

П. у м. Коломия, де й похований на цвинтарі “Монастирок” у родинній гробниці.

Тв.: *Глинський В.* Щоденник 1916–1920 рр. Коломия, 2010.

Літ.: *Васильчук М.* “Літопис Спостерігача”: Щоденник Володимира Глинського 1916–1920 рр. як зразок української мемуаристики періоду Першої світової війни та доби ЗУНР-УНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 18. Львів, 2009; *Його ж.* Профілі: література і краєзнавство. Коломия, 2012; *Ільницька Л.* “Русалка Дністровая” (1937) у бібліотеках і музеях світу: Історико-книгознавче дослідження. Львів, 2007.

Микола Васильчук

ГЛІБЧУК

Петро

(11.07.1897 – д. ім. с. н.) – військ. діяч, четар Г. А. Н. у с. Старі Кути (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув юрид. освіту.

У роки РСВ – у складі 95-го піх. полку, де був команд. скорострільної сотні, згодом в УСС. Після Листопадового “зриву” 1918 – в ГА. Командант сотні скорострільів у складі 2-го полку стрільців 2-ї бригади ГА. Згодом – у польс. полоні, перебував у таборі укр. військовополонених стрільців і старшин у Тухолі. Звільнений 29.12.1921.

Подальша доля невідома.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 352. Оп. 1. Спр. 75. Арк. 240.

Літ.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1921) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. № 4. С. 63; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 156.

Петро Сіреджук

ГЛІБЧУК

Тимофій Іванович

(21.10.1895–19.11.1923) – військ. діяч, поручник ГА. Н. у с. Старі Кути (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув серед. освіту. Навч. у Коломий. г-зії.

Після проголошення ЗУНР вступив до ГА, брав участь у боях з поляками під Львовом. Після переходу ГА на Наддніпрянщину воював проти більшовиків та денікінців. Командир скорострільної сотні 2-ї бригади УГА, яка ввійшла до складу ЧУГА.

П. у с. Старі Кути.

Літ.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 156.

Петро Сіреджук

ГЛУШКО

Степан

(1893–18.09.1970) – четар УСС, поручник УГА, підполковник Армії УНР, педагог. Н. у м. Джурів (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Чернів. ун-ті.

Доброволець Легіону УСС від 08.1914, воював на Рос. фронті. Брав участь у боях від Карпат до Лисони. На

поч. 1915 командував четою Гуцульської сотні, після хвороби команданта сот. К. Гутковського (03.1915) – сотнею. Нагороджений медаллю “За хоробрість”. 16.09.1916 поранений у бою поблизу с. Посухів (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). Взимку 1916 закінчив старшин. школу поблизу с. Слов'ятин (нині Бережан. р-ну). 1918 – чл. Комісаріату УСС на Поділлі, що займався культосвіт. діяльністю. Учасник польс.-укр. війни 1918–19. У 01.1919 в складі військ. частин ГА на чолі сотні гуцул. стрільців брав участь у Мараморош-Сігетській операції, метою якої було приєднання Закарпаття до ЗУНР. Унаслідок бою з рум. військом разом з 20 старшинами та бл. 400 стрільцями потрапив до рум. полону, де перебував 17.01–14.10.1919. Боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців.

Після війни працював учителем, згодом дир. Укр. приватної жін. г-зії в м. Станиславів; чл. Гол. управи т-ва “Рідна школа”. Належав до УВО.

Згодом емігрував до США. Автор спогадів про сотника УСС К. Гутковського.

П. у м. Денвер (США).

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 151–152, 237, 406, 447, 454; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців:

формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 426–427; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 145, 157, 165.

Микола Лазарович

ГНАТЄВИЧ

Богдан Петрович

(04.03.1892 (за ін. даними – 1894)–28.03.1968) – історик, редактор, громад.-політ. діяч, поручник УСС, сотник УГА, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. у с. Кольбушова (нині Польща). 1912 – випускник г-зії в

м. Станиславів (нині м. Івано-Франківськ). Навч. на філос. ф-ті Львів. ун-ту.

Популяризатор ідеї збройної б-би за укр. державність. Співзасн. перших стрілець. орг-цій; від 1913 діяльний у т-ві "Січові стрільці". Доброволець Леґіону УСС з 1914. Як командант чети брав участь у боях з рос. військами під час Карпатської воен. кампанії 1914, на г. Маківка поблизу с. Славське (нині смт Сколів. р-ну Львів. обл.), 1915 – поблизу с. Семиківці (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.); відзначився відвагою, ініціативністю, командирським талантом 1916 в бою на г. Лисоня поблизу

м. Бережани (нині Терноп. обл.). Поранений під час боїв 21.10.1914 в Карпатах та 2.09.1916 на г. Лисоня. Один з кращих інструкторів вишколу УСС. Співорганізатор і учасник Листопадового "зриву" 1918 в м. Львів. 1918–19 керував вишколом Січових стрільців у м. Біла Церква (нині Київ. обл.), нач. опер. відділу 1-го корпусу УГА. Один з небагатьох старшин УГА, які успішно закінчили імпровізований курс для кандидатів Ген. штабу.

Після визвол. змагань працював у кер-ві крайового т-ва "Сільський господар" та видавничого кооперативу "Червона Калина". Учасник підпільного руху УВО та ОУН. 1926–27, 1930–31 – крайовий комендант УВО на ЗУЗ. На Львів. процесі над членами ОУН 1936 засуджений на 4 р. ув'язнення, проте в 02.1939 амністований. На поч. ДСВ перебрався до м. Краків, де 1940 став заст. голови Укр. центр. к-ту. Після війни проживав у м. Братислава.

Автор низки статей і розвідок з історії УСС, "Правильника науки в метаню ручними гранатами" (Відень, 1919), ред. і співавтор альбому "Українські Січові Стрільці 1914–1920" (Львів, 1935; Монреаль, 1955; Львів, 1991), "Історії українського війська" (Львів, 1936; Вінніпег, 1953).

П. у м. Братислава (нині Словаччина) від серцевого нападу під час концерту свого сина. Ім'ям Г. названо вулицю в м. Львів.

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 447; *Лазарович М. В.* Леґіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Лазарович М., Науменко К., Пиндус Б.* Гнатевич Богдан // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 146–147; *Мельник І.* Останній крайовий провідник УВО // Zbruc. 2014. 4 берез. URL: <http://zbruc.eu/node/19548>.

Микола Лазарович

ГНАТИШАК

Микола Леонтійович

(05.12.1902–08.11.1940) – літ. критик, історик л-ри, журналіст, учасник ГА. Н. у м. Перемишль (нині Польща) в родині

ГНАТИШАК

Микола Леонтійович

педагога. Середню освіту здобув у школах м. Броди й Станиславів.

У період ЗУНР мобілізований до ГА, у складі якої в 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. 1921 повернувся до Галичини.

Навч. у Празьк. ун-ті. Д-р славістики (1927). Працював в Укр. наук. ін-ті в Берліні (1927–30). З 1931 – на редакторсько-видавничій та пед. роботі в м. Львів. Редагував ж. “Мета”, “Дзвони”, “Рідна мова”, “Наша культура”. 1939 емігрував до Праги. 1940 викладав укр. мову у Віден. ун-ті. Досліджував укр. л-ру кін. 19 – поч. 20 ст. Автор незакінченої “Історії української літератури” (1941).

П. у м. Лібштадт (Німеччина).

Лит.: Мишанич О. Гнатишак Микола Леонтійович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=30602.

Богдан Паска

ГНАТКІВСЬКИЙ Петро

(д. і м. н. і с. н.) – артилерист, поручник УГА. Наприкінці 23.12.1918 Самбірською ОВК направлений до м. Крукеничі. У 01–05.1919 командував батареєю гаубиць у групі “Крукеничі”. Після реорганізації командир батареї 11-го гармат. полку 11-ї Стрий. бригади. 15.05.1919 після боїв з армією Ю. Галлера змушений відступати. Учасник Чортків. офензиви. У 09.1919 перейшов до 3-ї Залізної д-зії ДА УНР. Учасник боїв з більшовиками та білогвардійцями.

Доля Г. після поразки д-зії в 12.1919 від білогвардійців невідома. Можливо, інтернований у м. Каліш.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія. К., 2010. С. 88; Удовиченко О. Третя Залізна Дивізія. Нью-Йорк, 1971. С. 244.

Микола Вітенко

ГНАТКІВСЬКИЙ Симеон-Лукія

(02.08.1895–19.10.1979) – старшина УГА, громад.-політ. діяч. Н. у м. Дрогобич. Здобув освіту в початковій шк. м. Стрий, учительській семінарії м. Самбір. 1912 вступив до “Пласту”.

З 1914 в австро-угор. армії. Навч. в старшин. школі м. Інсбрук (Австрія).

Воював на Італ. фронті. Поранений. Лікувався в госпіталі м. Станиславів. Доброволець ГА. Воював під м. Хирів, де поранений. Лікувався у м. Стрий. Очолив 2-гу сотню куреня Мартиновича. Учасник походу ГА в 01.1919 на Закарпаття. Комендант м. Воловець. Перехворів тифом. Проводив формування 16-ї та 17-ї бригад ГА. У курені 17-ї бригади відступив за р. Збруч. Перебував у м. Вінниця. Учасник боїв з більшовиками. Ув'язнений поляками в таборі Тухоля. 29.12.1920 звільнений. Повернувся до м. Стрий. Учителював у с. Васильківці пов. Копичинці. Зазнав переслідувань з боку польс. влади.

Пройшов агрономічні курси; повітов. агроном на Стрийщині. Після 10.1939 – обл. агроном Тернопільщини.

У 03.1944 виїхав до Німеччини. Зголосився до д-зії “Галичина”, але направлений керувати евакуацією родин дивізійників з м. Прага до Німеччини. У 04.1945 переїхав до м. Розенгайн (Німеччина). Організатор Укр. к-ту й табору для укр. біженців.

Після 1949 переїхав до м. Амстердам (шт. Нью-Йорк, США). Створив та очолив відділ Злученого укр. амер. допомогового к-ту. 1951 очолив відділ Укр. конгресового к-ту Америки, 1952 – відділення ОбВУА. Працював у низці укр. громад. орг-цій (Укр. нар. союз та ін.), учителем у парафіяльній школі.

П. і похований у м. Амстердам (шт. Нью-Йорк, США).

Лит.: У першу річницю смерті св. п. Симеона Гнатківського // Свобода. 1980. Ч. 225. 22 жовт. С. 5.

Микола Вітенко

ГНАТЮК

Володимир Петрович

(псевд. і крипт.: В., В. Г., М. Р., Гн. В., Літописець В.; 09.05.1871–06.10.1926) – фольклорист, етнограф, літературознавець, мовознавець, редактор, громад.-культ. діяч. Н. у с. Велеснів (нині Монастирис. р-ну Терноп. обл.) в сел. родині. Навч. у г-зіях Бучача (1885–89) і Станиславова (1891–95). Студював на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1895–98), де був обраний головою т-ва “Академічна громада” (осінь 1897–20.03.1898).

Від осені 1898 до кін. життя працював у складі НТШ першим професійним науковцем-україністом на Зх. Україні, незмінним секретарем Етнографічної комісії НТШ, співред. і ред. багатомних вид.: "Записки НТШ", "Етнографічний збірник", "Хроніка НТШ", "Літературно-науковий вісник". Дійсн. чл. НТШ (з 1899), чл.-кор. Петербурзької АН (1902), Чехословацького етнограф. т-ва (1905), акад. ВУАН (1924), почесн. чл. Етнограф. т-ва в Києві (1925).

Під час РСВ написав програмну статтю "Війна і народня поезія" (1916), у якій першим порушив питання потреби фіксації новотворів, оскільки був переконаний у тому, що усна словесність є важливим інформативним та пропагандивним джерелом. Наголошував, що осн. завданням є з'ясувати нар. погляд на війну, ставлення до неї. З цією метою сам записував воен. фольклор (з російської воєнної поезії // ЗНТШ. 1919. Т. 128. С. 220–226), спонукав до цього ін. Серед його кореспондентів були стрільці УСС, УГА: Мирослав Ірчан (А. Баб'юк), О. Бабій, М. Заклинський, Я. Пастернак та ін. У часи ЗУНР, будучи важко хворим, продовжив редагувати "Матеріали до українсько-руської етнології", на сторінках якого поміж ін. були друковані фольклорно-етнографічні матеріали, записані 1917–18 від полонених (МУЕ, тт. 19–20).

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Тв.: Гнатюк В. Війна і народня поезія // Календарик для українських січових стрільців і жовнів-українців на 1917 р. Відень, 1916. С. 68–84.

Літ.: Кузьменко О. Перша світова війна в українській фольклорній традиції // Україна Модерна. Харків, 2016. Вип. 23. С. 111–151; *Мушинка М.* Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства. Тернопіль, 2012. С. 38–95; *Шалата М.* Володимир Гнатюк як дослідник воєнного фольклору // Година для праці настала... : статті, есеї, усні виступи 1990–1992 років. Кн. 1. Дрогобич, 1997. С. 202–204.

Оксана Кузьменко

ГНАТЮК

Іван

(1888–31.08.1919) – селянин, вояк ГА. Н. у с. Ісаків Городенківського пов. Стрілець 11-ї бригади ГА. Воював у Галичині й на Наддніпрянщині.

Загинув у бою з більшовиками в лісовому масиві поміж селами Шарпанівка та Чоботарка Ольгопільського пов. Подільської губ. Похований на цвинтарі с. Чоботарка.

Літ.: Листа втрат XI Бригади УГА (1919–1920) // Гайдукевич О. Було колись (Зі записника полевого духовника УГА). Львів, 1935. С. 113.

Олег Павлишин

ГНАТЮК

Михайло

(29.09.1883–07.08.1972) – педагог, поручник УСС, сотник УГА. Н. у с. Сасів (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). Випускник Золочів. г-зії, філос. ф-ту Львів. ун-ту.

Доброволець Легіону УСС від 08.1914, команд. чети, потім у коші, згодом – команд. будівельної сотні УСС. Воював на Рос. фронті. Учасник одного з перших боїв УСС проти рос. військ 27.09.1914 біля с. Ботелка Вижня (нині с. Верхнє Турків. р-ну Львів. обл.). Під час польс.-укр. війни 1918–19 командував сотнею 1-го полку УСС ГА.

Після визвол. змагань учителював у жін. семінарії м. Ярослав (нині Польща). Від 09.1939 – голова Укр. допомо-

гового к-ту в Ярославі. Згодом емігрував до США. Чл. Братства УСС у Чикаго.

П. у м. Чикаго (США), де й похований.

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпещького. Нью-Йорк, 1967. С. 452; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 302; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 165, 206.

Микола Лазарович

ГНЕП

Данило Варфоломійович

(1886 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, рядовий ГА. Н. у с. Васючин (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї селянина. З 1909 – на військ. службі в австр. армії.

1919 – у складі ГА. У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. З 12.1919 проживав у м. Тиврів (нині смт Вінниц. обл.). Подальша доля невідома.

Дж.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 34. Арк. 1–6.

Богдан Паска

ГНІДІЙ

Кость

(21.05.1892–1973) – д-р медицини, військ. лікар УГА. Н. на Буковині. 1902–10 навч. у 2-й держ. укр.-нім. г-зії в

Чернівцях. Вищі мед. студії у Празі завершив докторатом з медицини, отримуючи від 11.1910 щорічну стипендію в розмірі 1000 корон від Буковин. крайового сейму для студентів медицини.

З поч. ПСВ служив в австр. армії як однорічний доброволець медик, іменований 27.11.1915 санітарним хорунжим у резерві 38-го полку піхоти. 17.03.1917 іменований санітарним лейтенантом у резерві 41-го полку піхоти.

Після розвалу Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як військ. лікар ГА. Згодом нач. військ. шпиталю УГА в Давидові (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Після переходу ГА за р. Збруч – військ. лікар, згодом нач. польової лікарні 3-го корпусу УГА в Гнівані біля Жмеринки. На поч. 12.1919 перехворів на поворотний тиф. Щодня вмирали 10–15 хворих, загалом відсоток померлих становив 30%. На поч. 01.1920 більшовицькі повстанці, захопивши м. Гнівань, кілька разів пограбували не лише лікарів та санітарну обслугу, але й хворих. Після ліквідації наприкінці 03.1920 польової лікарні 3-го корпусу УГА в Гнівані її мед. майно та персонал лікарні під кервом Г. були перевезені в р-н Одеси.

У 1920–30-х – лікар у с. Тереблече Сіретського пов. (нині Глибочького р-ну Чернів. обл.). У 1940-х провадив лікар. практику в комуні Старі Фратівці Радівецького пов. на Пд. Буковині (нині Румунія). З 28.03.1945 виконував обов'язки гол. лікаря Радівецького пов.

П. у с. Старі Фратівці, де й похований.

Літ.: *Бриндзан Т.* Українські лікарі на Буковині // Буковина (Торонто). 1981. Ч. 2 (24). Липень; *Дашо С.* Ідїте – виконайте свій обов'язок! // Вісті Комбатанта. 1973. Ч. 2; *Терлецький М.* Моя служба в Українській Галицькій Армії // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 106–108; *Щуровський В.* Медична і санітарна служба // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 271–292; *Covalciuc D.* Mic dicționar de medici români din Bucovina. Suceava, 2012.

Володимир Старик

ГНЕП
Данило Варфоломійович

ГОДОВАНЕЦЬ**Кирило Онуфрійович**

(02.03.1893–06.03.1968) – поручник УГА, педагог, громад. діяч. Н. у с. Устечко (нині Заліщиц. р-ну Терноп. обл.). Здобув освіту в Коломиї. г-зії. Студіював у Чернів. та Львів. ун-тах. Завершив навч. у Віден. ун-ті.

Під час ПСВ – поручник артилерії 3-го гармат. полку важкої артилерії в м. Перемишль. Згодом на Італ. фронті. З 1.11.1918 – доброволець ГА. Поручник, команд. гарматного коша, батареї у 6-й Рав. бригаді 1918–20. Пройшов “чотирикутник смерті”. Воював проти більшовиків і білогвардійців. Перебував у польс. полоні.

Вчитель у г-зях м. Кам’янка-Струмилова (1920-ті), Тарнобжег (1925–28, Польща). Дир. г-зій “Рідної школи” в м. Яворів (Львів. обл.) та м. Львів (1938–39).

1940 емігрував до Німеччини, 1944 – до США. Управитель шк. та викл. курсів українознавства в м. Рочестер (шт. Нью-Йорк).

П. у м. Рочестер, де й похований.

Літ.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия. 1999. Кн. 1. С. 99; *Гуцал П., Полатайчук Я.* Годованець Кирило Онуфрійович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 149–150; *Побігуший-Рен Є.* Мозаїка

моїх споминів. Івано-Франківськ, 2002; Ті, що відійшли. Д-р Кирило Годованець. Некролог // Вісті Комбатанта. 1968. Ч. 2. С. 61; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 664.

Петро Сіреджук

ГОЗА**Теодор**

(27.02.1882–13.05.1934) – педагог, старшина УГА. Н. у с. Порудно (нині Яворів. р-ну Львів. обл.) в сім’ї селян. 1903 закінчив укр. г-зію у м. Перемишль (навч. разом з майбутніми сотниками УГА В. Гериновичем, М. Стронським, Я. Яремою). 1903–04 відбув військ. службу; студіював класичну філологію у Львів. ун-ті. 1907 ув’язнений на кілька місяців як учасник виступу за укр. ун-т. Від 1909 викладав в Академіч. г-зії у м. Львів, від 1913 – в укр. г-зії в м. Перемишль.

З поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії; завершив навч. у старшин. артшколі. Воював на Серб., Італ. і Сх. фронтах; іменований сотником. Восени 1917 повернувся до пед. праці в м. Перемишль.

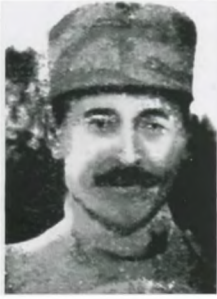
Учасник Листопадового чину, командант укр. залоги в місті до 11.11.1918. Надалі служив референтом артилерії НКГА в Бережанах і Ходорові. Влітку 1919 опинився в польс. полоні, звільнений на поч. 1920.

Від 1921 викладав у г-зії м. Тарнобжег (нині м. Підкарпат. в-ва, Польща), від 09.1922 – знову в укр. г-зії в м. Перемишль, одночасно 1922–27 – в Укр. ін-ті для дівчат; отримав звання професора. Педагог-наставник укр. бурси, чл. кількох т-в, співорганізатор і чл. управи Драм. т-ва ім. Лесі Українки. Звільнений з г-зії 1930, продовжував управляти укр. бурсою і гімназійним ін-том, від 1932 викладав в укр. г-зії необов’язковий предмет стенографію.

П. у м. Перемишль (Польща). Спомин Г. “З визвольних днів Перемишля” опубліковано в 3-му т. зб. “Українська Галицька Армія” (ред. Д. Микитюк; Вінніпер, 1966).

Літ.: Посмертні згадки. Проф. Теодор Гоца // Діло. 1934. 3 лип.

Петро Гуцал

ГОЙВАНОВИЧ
Володимир

ГОЇВ Юліан

(17.04.1894 – д. і м. с. н.) – військ. діяч. Н. у м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в Снятин. реальній шк. 1911–14 навч. на маш.-буд. ф-ті тех. ун-ту в м. Брно (нині Чехія).

1915 мобілізований до австр. армії, вступив до Легіону УСС. Перебував у рос. полоні (м. Астрахань, Царицин (нині Волгоград)). З 1919 – в ГА, з 1920 – в ЧУГА. 1920 у складі рад. армії брав участь у польс.-рад. війні.

Після закінчення воен. дій служив у штабі рад. військ у Харкові. Закінчив військ. акад-ю в Москві.

1938 репресований рад. режимом. Подальша доля невідома.

Літ.: Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005.

Богдан Паска

ГОЙВАНОВИЧ Володимир

(1882–29.05.1920) – військ. діяч, сотник ГА. Н. у с. Старий Милятин (нині Буськ. р-ну Львів. обл.). Проф. г-зії.

У період ЗУНР – поручник ГА, командант стаційної команди в м. Угнів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). Командант булавної сотні 9-ї бригади ГА. У 07.1919 у складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 отримав звання сотника.

Хворів тифом. П. від хвороби в польс. таборі для військовополонених у с. Фридрихівка (нині в складі м. Волочиськ Хмельн. обл.).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 336; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 110.

Богдан Паска

ГОЛІНСЬКИЙ Василь Михайлович

(14.05.1895–06 (за ін. даними – 08). 1920) – хорунжий УСС, четар УГА. Н. у с. Баня-Березів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Двоюрідний брат Гриця Голинського-Гурбича.

Доброволець Легіону УСС від 1914 (за ін. даними – 1916), воював на Рос. фронті. У складі Гуцул. сотні УСС брав участь у боях проти рос. військ по-

близу сіл Кирлібаба (нині в Румунії) та Конюхи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). Згідно з умовами Брестського мирного договору (1918), в складі Легіону УСС побував в УНР. З 10.1918 – на Буковині. Учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Як старшина 1-го полку УСС, згодом Гуцульського куреня ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Після переходу ГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Побував у “чотирикутнику смерті”, де перехворів тифом. Навесні 1920 – в складі ЧУГА.

У 04.1920 заарештований рос. ВЧК, у 05.1920 вивезений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). Загинув під час конвоювання дорогою на Соловки (нині РФ). За однією з версій, 16.06.1920 більшовики вивезли його до м. Архангельськ (нині РФ), поблизу якого в 08.1920 разом з багатьма ін. ув'язненими укр. старшинами затопили на баржі, котру підірвали в Білому морі.

Літ.: Арсенич П., Коваль Р. Неповний список вояків УСС та УГА галицької Гуцульщини // Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового. К., 2009. С. 330–331; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 316. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 159.

Микола Лазарович

ГОЛІНСЬКИЙ Михайло Теодорович

(02.01.1890–01.12.1973) – оперний співак, військ. діяч. Н. у с. Вербівці (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. співу в Ч. Заремби в м. Львів та Е. Гарбіно в м. Мілан (1921–25).

Під час РСВ служив у австр. армії. З 1918 – поручник ГА. 1919 – ад'ютант товариша держ. секретаря військ. справ ЗУНР от. П. Бубели в м. Станиславів (нині м. Івано-Франківськ). Отримав звання хорунжого.

1925–26, 1933–34 – соліст Великого театру у Варшаві, 1926–27 – Одес., 1927–

30 – Харків. опер. Виступав на оперних сценах Києва, Тбілісі, Москви, Ленінграда (нині Санкт-Петербург). Співпрацював з колективом “Боян Дрогобицький”. 1930–38 співав у Львів. опері.

1938 емігрував до США, згодом до Канади, де продовжив концертну діяльність. Виступав з концертними програмами, у яких виконував твори Н. Нижанківського, Д. Січинського, М. Лисенка, Я. Степового, С. Людкевича, нар. пісні.

П. у м. Едмонтон (Канада).

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 88; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 65; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 72; *Лисенко І.* Голінський Михайло Теодорович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25245.

Степан Павлюк, Богдан Паска

ГОЛІНСЬКИЙ

Петро Йосипович

(05.07.1892–27.06.1974) – священик УГКЦ. Н. у с. Підгайчики (нині Самбір. р-ну Львів. обл.). Здобув освіту в Самбір. г-зії. Студював у Львів. ун-ті, 1918 завершив навч. в Інсбруцькому ун-ті (Австрія). Вояк австро-угор. армії.

Працював у повітов. комісаріаті УНРади в м. Рудки. Ред. місц. час. “Громадська думка”. 1919 – підхорунжий ГА,

воював у 2-й батареї 8-ї Самбір. бригади. Потрапив у полон до більшовиків.

Згодом навч. у Празьк. ун-ті (1920–21). Від 27.02.1922 – ієрей, катехит у г-зіях м. Сянок і Сокаль. 1925–39 – проф. укр. чол. г-зії, 1932–39 – викл. Укр. ін-ту для дівчат у м. Перемишль. Від 1927 – референт Єпископського ординату в м. Перемишль. 1939–41 – референт при ген. вікарієві в м. Ярослав і катехит укр. г-зії, згодом у м. Перемишль.

1944 переїхав до Австрії та Німеччини. Працював проф. катехитики й педагогіки Укр. духовної семінарії у м. Гіршберг. Від 1949 – ген. вікарій українців-католиків у ФРН. Один із засновників газ. “Християнський голос”.

П. у м. Мюнхен (Німеччина).

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960.

Микола Посівнич

ГОЛІНСЬКИЙ-ГҮРБИЧ

Гриць (Григорій) Васильович

(19.03.1895–06.1941) – четар австро-угор. армії та УСС, поручник УГА, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ, лісотехнік, громад.-політ. діяч. Н. у с. Вижній Березів (нині Косів. р-ну Івано-Франк. обл.) в багатодітній родині заможних селян. Родина походила зі старовинно-

ГОЛІЦІНСЬКИЙ
Євген

го бояр. роду Голинських, що мав свій герб і прапор, які зберігалися у Вижньо-березівській церкві й згоріли 1945 разом із храмом. Друге прізвище (Гурбич) успадковане від діда-українця, вихідця з Болгарії. Після закінчення Коломиї. г-зії (1915) мобілізований до австро-угор. армії; навч. у старшин. школі.

В 11.1916 перейшов до Легіону УСС. Влітку 1917 призначений командантом Гуцул. сотні УСС, з якою проявив себе в боях на Тернопільщині, зокр. 29.07.1917 поблизу с. Бурдяківці (нині Борщів. р-ну), де захопили кілька десятків полонених і 6 скорострелів. 1918 – командант 3-ї сотні Легіону УСС, допомагав звільняти УНР від більшовиків, був поранений. 1.11.1918 – співорганізатор і учасник встановлення укр. влади на Коломиїщині (нині Івано-Франк. обл.). Брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. Організатор і командант (від 25.11.1918) Гуцульського пробоевого (ударного) куреня ГА, на чолі якого воював проти поляків, більшовиків і білогвардійців. Відзначився у 03.1919 під час Вовчухів. операції. Перебув “чотирикутник смерті”, де перехворів тифом. У 04.1920 потрапив у польсь. (за ін. даними – рос.) полон, звідки втік до ЧСР.

Після визвол. змагань навч. на філос. та лісотех. ф-тах Празьк. ун-ту (за ін. даними – на філос. ф-ті Укр. вільного ун-ту та ф-ті лісового г-ва Вищої полі-

тех. школи в Празі). Володів 4-ма мовами. 1925 повернувся до рідного села, придбав будинок у Джемидівській Полянці – мальовничій місцевості с. Микуличин (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). Діяльний в укр. громад. орг-ціях, чл. УВО та ОУН, повітов. провідник ОУН Надвірнянщини. Перебував під поліційним наглядом, був арештований польсь. владою. Допомога селянам, у т. ч. юрид. порадами. Під час становлення Карпатської України та Карпатської Січі (1938–39) переведив укр. націоналістів з Галичини на Закарпаття. 03.1939 – учасник Карпатської Січі на Закарпатті. Після встановлення на ЗУЗ рад. влади 1939–41 завідував лісопунктом у Микуличині.

Автор спогадів про укр. повстан. рух проти рад. влади на Наддніпрянщині 1920: “Українські повстанці”, “Українські селяни і радянська влада на Україні” (Український Скиталець. Йозефів, 1922. № 12. С. 15–16; № 13. С. 15–16).

18.03.1941 в смт Делятин (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.) заарештований співробітниками НКВС, вивезений до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ) і згодом розстріляний (за ін. даними – в ур. Дем’янів Лаз поблизу м. Станіслав). 25.02.1990 Г. перепоховали в Делятині; пізніше, відповідно до його заповіту, – в ур. Джемидівська Поляниця у с. Микуличин. Його іменем назвали вулиці в м. Коломия і смт Делятин.

Лит.: А ми твою стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 100–114; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Фрейк М. Життя, віддане за національну ідею // Галичина. 2011. 21 лип.; Арсенич П. І. Голинський-Гурбич Григорій Васильович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25247.

Микола Лазарович

ГОЛІЦІНСЬКИЙ Євген

(20.10.1878–17.03.1932) – дипломат, держ. і громад.-політ. діяч. Н. у м. Кишинів. Навч. у Київ. кадет. корпусі (до 1898), Моск. вищому тех. уч-щі, Київ.

політех. ін-ті. 1907 завершив навч. у Празьк. технікумі.

1900 – співзасн. РУП, київ. орг-ції “Вільна громада”. 1902 обраний до ЦК РУП. 1903–04 – у закорд. к-ті РУП. 1904 вийшов з РУП. 1907–15 працював інж.-хіміком. 1915–17 – зв’язковий між СВУ і Києвом. У 03.1917 – повітов. комісар у м. Звенигород.

18.01.1918 разом з А. Галіпом представляв УНР на зустрічі з делегаціями Великої Британії, Франції, США та Італії. Працював у Ген. секретаріаті фінансів. Вів пошук друкарень в УНР для друку гривні. У 03.1918 очолював делегацію УНР з питання друку грошей у Німеччині. У 11.1918 призначений керівником делегації УНР в США, але не розпочав виконання обов’язків, замінений у 05.1919 Ю. Бачинським. Його діяльність на цій посаді описано в щоденниках І. Борщака. Посол УНР в Естонії та Латвії. З 1920 – викл. хімії в Укр. госп. акад-ї у м. Подебради (ЧСР). Одружений з К. Голіцинською (Ярмут).

П. і похований у м. Подебради.

Лит.: Борщак І. Як була зорганізована Мирова конференція 1919 р. // Альманах-календар Червоної Калини на 1939 р. Львів, 1938. С. 104–114; *Дацків І.* Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917–1923 рр. Тернопіль, 2009; *Кучерук О.* Щоденник члена української дипломатичної місії до США Ілька Борщака за 1919–1920 рр. як джерело до історії дипломатії доби Української революції 1917–1921 років // Зовнішні справи: суспільно-політичний журнал МЗС України. К., 2007. № 10. С. 40–45; *Стрельський Г. В.* Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.). К., 2000.

Іван Патриляк

ГОЛІЯН

Роман

(17.09.1899–17.12.1966) – військ., громад. і політ. діяч, журналіст. Н. у м. Винники (нині в складі м. Львів). Навч. в укр. держ. г-зії у м. Львів.

12.02.1916 мобілізований до австр. армії. У 06.1916–03.1917 навч. у старшин. школі в м. Єгерндорф (нині

м. Крнов, Чехія). 04.1917–01.1918, 06–10.1918 – на Балкан. фронті. Закінчив вишкільд для старшин обозів у м. Відень. У серед. 11.1918 повернувся до м. Львів, вступив до ГА. У 12.1918 – четар, ад’ютант команданта вишколу добровольців у с. Дроговиж (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.). На поч. 1919 – зв’язковий старшина у військ.-дипломат. представництві ГА і ДСВС ЗОУНР для переговорів з військ. місіями Антанти. У 04.1919 призначений референтом кінноти при ОВК Львів (згодом – при ОВК Самбір). 19.05.1919 – командант сотні однорічних добровольців Самбір. куреня групи “Хирів”. У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. 18.07.1919 отримав звання поручника. Згодом – у складі ДА УНР, ад’ютант команданта Подільського полку Корпусу охорони респ. ладу, в. о. прокуратора надзвичайного військ. польового суду цього корпусу. У 01.1920 потрапив у польс. полон; інтернований у таборі м. Ланьцут. 18.02.1919 – у складі 46-го куреня 6-ї пішої д-зії ДА УНР. З 6.04.1920 – зв’язковий між 6-ю д-зією ДА УНР й експозитурою Мін-ва військ. справ польс. уряду. 2.05–28.10.1920 за наказом Ген. штабу ДА УНР був військ. представником уряду УНР для госп.-інформаційних справ при 6-й та 12-й польс. арміях. У 12.1920 повернувся до м. Львів. 1921–23 навч. на правничо-політ. відділенні Таємного укр. ун-ту в м. Львів. Співпрацював з редакціями періодичних видань “Будяк”, “Зиз”, “Новий Час”, “Українське Слово”, “Український Прапор”, “Діло”.

1923–25 студював політ. науки і журналістику в м. Відень. Активний чл. УНДО. 1927–39 – ред. тижневика “Неділя”. 1938–39 – кореспондент у Підкарпатській Русі; висвітлював процеси становлення укр. державності на Закарпатті. У кін. 1930-х нагороджений Хрестом Симона Петлюри за участь у збройній 6-бі за державність України.

Під час ДСВ емігрував до Австрії, звідти – до Франції. З 1949 проживав у м. Париж, був представником Злученого укр. амер. допомогового к-ту у Франції, співпрацював з Військ. т-вом укр. комбатантів.

ГОЛІЯН
Роман

П. і похований у м. Гонтуаз біля Парижа (Франція).

Літ.: Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 313; *Качор А.* Роман Голяня на військовій службі. URL: http://komb-atingwar.blogspot.com/2009/07/blog-post_11.html.

Богдан Паска

ГОЛЛЬ Шарль де

(Charles André Joseph Marie de Gaulle; 22.11.1890–09.11.1970) – франц. військ. і політ. діяч, Президент Франції. Н. у м. Лілль (Франція) в родині вчителя. З 1901 навч. у Спец. військ. школі Сен-Сір. 1912 – молодший лейтенант.

З 12.08.1914 на фронті в складі 5-ї армії. Тричі поранений. Капітан. 1916 потрапив у нім. полон. Перебував у фортеці Інгольштадт. 6 разів утік. Звільнений 11.11.1918.

04.1919–01.1921 – у лавах польс. армії Ю. Галлера, про що залишив спогади. Викладав теорію тактики для польс. офіцерів у складі франц. військ. місії у м. Кутно, Варшава (військ. школа в Рембертуві). На чолі панцерного батальйону в 05.1920 взяв участь у поході польс. армії на Київ. Відзначився у боях з армією С. Будьонного. Нагороджений орденом *Virtuti Militari*.

Після укладення Ризького мирн. договору 1921 повернувся до Франції. 6.04.1921 одружився. Викладав у школі Сен-Сір військ. історію, писав військ.-теор. твори, підкреслював роль танкових військ у майбутніх війнах. 1932–36 – секретар Вищої ради оборони Франції. 1937–39 – полк., командир танкового полку. 14.05.1940 командир 4-ї танкової д-зії. 6.06.1940 – заст. військ. міністра. Не прийняв капітуляцію Франції. 18.06.1940 виступив із закликом до французів долучатися до руху Опору. Очолив орг-цію "Вільна Франція", боровся за вплив у франц. колоніях в Африці та Азії. Заручився підтримкою У. Черчілля та Сталіна, налагодив зв'язок з партизанами у Франції. 27.05.1943 очолив Національну раду опору, 3.06.1943 – Франц. к-т нац. визволення. 25.08.1944 повернувся до м. Париж, очолив Тимчасовий уряд Франції.

10.12.1944 уклав угоду про взаємодопомогу з СРСР. Прихильник сильної президентської влади, вступив у конфлікт з Установчими зборами. 20.01.1946 подав у відставку. 1947 створив партію "Об'єднання французького народу", що перемогла на наступних виборах.

1958 підтримав незалежність Алжиру. 1.06.1958 очолив уряд Франції. 28.09.1958 домігся ухвалення на референдумі нової конституції, що розширювала повноваження президента. 8.01.1959–28.04.1969 – Президент Франції. Проводив націоналізацію промисловості, банків. 1966 Франція вийшла з НАТО. Подав у відставку після погіршення ситуації в економіці, посилення нар. протестів. Пережив 15 замахів.

П. у комуні Коломбе-ле-дез-Егліз, де й похований.

Літ.: Молчанов Н. Н. Неизвестный де Голль: Последний великий француз. М., 2011; *Трубайчук А., Шевченко В.* Шарль де Голль. К., 1997; *Черевко О.* Шарль де Голль – солдат двох світових воєн // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. К., 2014. Вип. 23. С. 36–49.

Ігор Цепенда

ГОЛОВАЦЬКИЙ Тома Степанович

(1866–1939) – лісничий, політ. і громад. діяч. Н. у сім'ї священика. Закінчив 6 класів г-зії у м. Львів. 1885–87 практикував у надлісництві в Підмонастирі; 1887–88 пройшов курс лісової шк. в м. Болехів, після чого працював пом. лісничого в с. Підмонастир (1888–89), м. Болехів (1889–94) та с. Гавлівка (1894). 1895 отримав статус лісничого в с. Ямна.

1896 допоміг збудувати школу. 1907 агітував за укр. кандидатів на послів до парламенту. Допоміг підшукати земельну ділянку під буд-во "Учительської оселі" в м. Ворохта. Часто приймав у гості худ. Ю. Панкевича та Леонтовичів. За це навесні 1907 переведений у с. Шешори.

1912 вийшов на пенсію, переїхав до м. Делятин. Працював гол. касиром "Руської каси". 1912 – чл. виділу філії т-ва "Просвіта", секретар філії т-ва "Сільський господар" у м. Делятин. 1913, як заст. голови, ввійшов до повітов. управи УРП.

Під час ПСВ перебував у м. Відень. 1917 – урядовий комісар м. Делятин. 3.11.1918 за наказом чл. УНРади М. Лагодинського перебрав владу від австр. адміністрації. 1918–19 очолював управу лісів та держ. маєтків на Делятинщині. 1920–30 зазнав переслідувань поляків.

Літ.: Кляпчук В. М., Кляпчук М. М. Делятинщина: історично-географічне дослідження. Делятин, 2007.

Володимир Кляпчук

ГОЛОВІНСЬКИЙ

Миرون

(17.07.1897–29.08.1992) – старшина УГА, громад. діяч, священик. Н. у м. Підгайці (нині Терноп. обл.). Навч. у Бережан. та Віден. г-зіях.

Мобілізований до австро-угор. армії. Воював у складі 35-го Золочів. піх. полку, згодом 25-го Морав. піх. полку в Альпах, на Італ. фронті. Старшина УГА. Командант телефонічної сотні при НКГА. Пережив "чотирикутник смерті". Побував у ЧУГА. Після роззброєння 2-ї та 3-ї бригад ЧУГА поляками вступив до ДА УНР. Воював у тех. полку під командуванням В. Рижевського.

1920 повернувся додому. Завершив правничі та богослов. студії. Священик у с. Доброполе (нині Буцар-ну) і Вишнівчик (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.).

1944 виїхав до Німеччини, після 1945 – до США. Парох м. Барнсборо (шт. Пенсільванія), згодом у митрополичому соборі м. Філадельфія.

П. у м. Філадельфія, де й похований на цвинтарі Фокс Чейз.

Літ.: Гаврильцьо І., Головинський Миرون // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 382; Луговий М. Бережанські гімназисти та

викладачі у лавах УСС та УГА // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія. 2016. Вип. 2 (3). С. 176; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 664.

Микола Вітенко

ГОЛОВІНСЬКИЙ Юліан Миколайович

(псевд.: Дубик, Чиж, Гетьман; 01.12.1894–30.09.1930) – військ., громад.-політ. діяч. Н. у м. Радимно (нині Польща). Навч. у польс. г-зії в м. Ярослав.

Служив у 30-му піх. полку австро-угор. армії, 1914–18 воював на Італ. фронті, поручник. Нач. штабу, з 02.1919 – командант 6-ї Равської бригади, потім – 1-ї бригади ЧУГА, організатор переходу вояків від більшовиків до ДА УНР (04.1920). Сотник УГА і Армії УНР. Інтернований у польс. таборах для військовополонених (Фридрихвіц, Ялівець).

Згодом перебрався до Праги, здобув фах лікаря-ветеринара в м. Брно. Співорганізатор УВО, бойовий референт, крайовий комендант УВО (1926–27, 1930), крайовий провідник ОУН (1930). Створив “Летючу бригаду” (О. Сенік, М. Паславський, С. Букало, М. Ясінський, М. Ковалисько, В. Шум-

ський, А. Оленський, Моклевич, Р.І.Я. Барановські). Керував нападом (першим ексом УВО) на пошту в м. Львів (було взято 100 тис. злотих). Заарештований після атентату на С. Собінського (19.10.1926).

Схоплений поліцією в м. Львів (20.09.1930), виданий Р. Барановським. Після 10 днів тортур перевезений поліцією на упізнання до Бібрки. Закутого, прив'язали до дерева й розстріляли біля м. Бібрка (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.), сповістивши, що його було вбито при спробі втечі. Похований у с. Великі Глібовичі (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.).

Лит.: Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007; Посівнич М. Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929–1939 рр. Львів, 2010.

Микола Посівнич

ГОЛОВНА УКРАЇНСЬКА РАДА (ГУР)

– заг.-політ. координац. орган усіх укр. сил Галичини, ств. 1.08.1914 в м. Львів, відповідно до рішення проведеної 11.12.1912, під час кризи на Балканах, конференції з понад 200 представників найвпливовіших укр. партій Галичини (УНДП, УРП і УСДП). ГУР розробляла питання осн. напрямів укр. політики, вирішення викликаних війною нац.-політ. проблем, представляла галиц. українців на міжнар. арені, виступала їх представником у переговорах із урядами Австро-Угорщини й Німеччини, привертала увагу провідних європ. народів до укр. питання. Очолив ГУР К. Левицький (УНДП). Його заступниками обрали М. Павлика (УРП) та М. Ганкевича (УСДП), секретарем – С. Барана.

Стратегічною метою ГУР проголошено визволення Наддніпрян. України з-під влади Рос. імперії та об'єднання укр. земель Австро-Угорщини в єдину адм. одиницю на засадах нац. територ. автономії. Серед першочергових завдань ГУР були: надання допомоги укр. воякам в австро-угор. армії та біженцям, захист укр. нас. від австр. репресій, поділ Галичини на Сх. (укр.) і Зх. (польс.) частини, відкриття укр. ун-ту.

3.08.1914 ГУР звернулася з маніфестом до українців Австро-Угорщини із закликом згуртуватися у 6-бі проти рос. самодержавства та за визволення України.

4.08.1914 ГУР ухвалила рішення про створення укр. добровольчого підрозділу в складі австро-угор. армії – Легіону УСС. При ГУР для кер-ва Легіоном було утворено Укр. бойову управу, очолювану Т. Рожанківським і К. Трильовським. До кін. 08.1914 до УСС, на заклик ГУР, зголосилося 28 тис. добровольців (переважно члени укр. т-в "Січ", "Сокил", "Пласт"). Австр. влада дозволила довести чисельність Легіону лише до 2,5 тис. вояків.

На поч. 09.1914 ГУР через наступ рос. військ переїхала з м. Львів до м. Відень, де 5.05.1915 реорганізована в ЗУР.

Австролялізм ГУР і її спадкоємиці – ЗУР зазнав критики. Це привело до вироблення концепції соборності укр. земель у складі незалежної укр. д-ви, а політ. провід перейшов до УПР, очолюваної з 1917 Є. Петрушевичем.

Лит.: Адамович С. Наддніпрянська політична еміграція в суспільно-політичному житті західноукраїнських земель (1914–1918 рр.). Івано-Франківськ, 2003; *Левицький К.* Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918 рр. з ілюстраціями на підставі споминів і документів. Львів, 1928–1929; *Патер І.* Загальна Українська Рада: проблеми консолідації національно-демократичних сил // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 7. Львів, 2000. С. 256–259; *Його ж.* Союз визволення України та українське питання в політиці центральних держав 1914–1918 рр. // Україна: культур-

на спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 1997. Вип. 3–4. С. 140–141.

Іван Патер

ГОЛОВНА УПРАВА (ГУ) – виконавчий орган Гуцульської нар. ради. Сформована 8.11.1918 після проведеного заг. віча укр. нас. Потиської (Рахів.) округи в с. Ясіня, на якому створено представницький орган влади українців Закарп. Гуцульщини – Гуцульську нар. раду. ГУ стала її виконавчим органом і налічувала 12 осіб: С. Ключурак-молодший, Д. Іванюк, М. Сабадюк, Ю. Гафіяк, С. Ключурак-старший, І. Ластовецький, В. Климуш, І. Марусяк-Кузьмич, Ю. Калюк, І. Тимчук, К. Ришук і С. Боднарюк.

ГУ керувала громад. життям у Ясіні. Її члени очолили 7 комісій: шкільну, лісову, лісових робіт, торг., харчову, адм., військ. Кожна з них щотижня подавала звіт ГУ. Зусиллями ГУ підготовлені органи місц. самоврядування, замінено угор. адміністрацію та жандармське управління на укр., встановлено контроль за місц. крамницями та продовольчими складами. Виявлені харчі розподіляли між малозабезпеченими жителями округи, які постраждали в часи війни. Всі розпорядження ГУ подавалися на затвердження Гуцульської нар. ради. Рішення приймалися простою більшістю голосів.

Завдяки ГУ встановлено контакт із кер-вом ЗУНР, результатом чого стала поїздка делегації Гуцульської нар. ради до м. Станиславів на поч. 01.1919. Після проголошення 8.01.1919 Гуцульської республіки функції виконавчого органу стала виконувати Укр. нар. рада в Ясіні, яка складалася з 9 секцій (міністерств).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 156–164; Ключурак С. До волі: Спомини. Нью-Йорк, 1978; Королько А., Павлючок Я. Гуцульська Республіка 1918–1919 рр. До питання організації "січневого зриву" і становлення української влади на Закарпатській Гуцульщині // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 17. Івано-Франківськ, 2010. С. 17–25; Костючок П. Особливості політизації українців Закарпаття наприкінці 1918 – у першій половині 1919 рр. // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. XIV. Івано-Франківськ, 2008. С. 130–140.

Андрій Королько

"ГОЛОС З-НАД БУГА" – перша укр. газета в м. Сокаль (нині адм. центр Сокал. р-ну Львів. обл.). Орган Сокальської повітов. УНРади. Виходила друком 12.12.1918–8.05.1919 (загалом 20 чисел). Ред. – Я. Біленький. Осн. завдання часопису – інформаційне забезпечення мешканців міста і повіту, пропаганда ідеї укр. державності.

Публікувалися матеріали з актуальних питань нац., громад. та політ. життя, про ситуацію на фронтах польс.-укр. війни, діяльність УНРади, РНМ за Директорії УНР, а також списки полеглих січовиків та воїнів ГА), повідомлення про перебіг Паризької мирн. конф. Рубрики: "Новинки", "Вісті з краю", "З світа", "Урядова часть", "Звідомлення про бої".

1936–38 в Сокалі виходила однойменна газета за редагуванням П. Стефанишина та Є. Томчака.

Лит.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 152–153.

Олеся Дроздовська

"ГОЛОС КАЛУША" – газета, офіц. періодичне видання (тижневик) Калуського держ. комісаріату (нині Калуш – м. обласного підпорядкування Івано-Франк. обл.). За період публікації 4.01–3.03.1919 загалом вийшло 8 чисел. Ред. – М. Струтинський.

Публіковані в газеті матеріали сприяли утвердженню ідеї соборності та держ. незалежності укр. земель, інформували про події громад.-політ., госп.-екон. та культ. життя в краї та світі, про діяльність виконавчих та представницьких органів влади. Серед артикульованих тем: злука УНР та ЗУНР, земельна реформа в Галичині, значення для молододі-ви розвитку нац. економіки, науки, освіти, к-ри тощо. Друкувалися вірші В. Пачовського, П. Тичини, публіцистика С. Єфремова. Серед авторів: І. Макух, М. Струтинський, О. Чорненко. Рубрики: "Загранична політика", "Вісти з Києва", "З повіта", "З Польщі", "Економічні вісті", "Дрібні вісті".

Лит.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 154–155.

Олеся Дроздовська

"ГОЛОС ПОДІЛЛЯ" – часопис Терноп. повітової ради ЗУНР. Ред. – П. Карманський і М. Малецький. Виходив 9–27.11.1918 (загалом 6 номерів). Згодом мав назву "Український Голос".

Висвітлювалися події громад.-політ., культосвіт., госп.-екон. життя повіту, ді-

яльність виконавчих і представницьких органів влади. Публікувалися повідомлення, звіти про перебіг зборів і засідань, накази, розпорядження, звернення, тексти ухвалених законів тощо.

Літ.: Галушко М. Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886–1944 рр.). Львів, 2008. С. 125; *Гуцал П.* “Голос Поділля” // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 385.

Петро Гуцал

ГОЛОТА Яків

(30.10.1880–17.09.1964) – педагог, громад.-політ. діяч Буковини та Закарпаття, поручник УГА. Н. у комуні Бреєшті (Румунія). З раннього дитинства проживав з батьками в с. П'ядики біля м. Коломия. 1893–1900 навч. на укр. відділенні у вищій держ. г-зії в м. Коломия. 8-й клас закінчив у новоствореній 2-й держ. укр. г-зії в м. Коломия, де в 05.1901 склав матуральні іспити.

За дорученням К. Трильовського 1.01.1903 разом з П. Лазаруком провів у с. Жаб'є установчі збори першого на Гуцульщині т-ва “Січ”. Військ. службу пройшов 1903–04 у 24-му Галицько-Буковинському полку піхоти як однорічний доброволець, кадет резерву. З 1904 студіював філологію на філос. ф-ті Чернів. ун-ту, отримуючи щорічну стипендію в сумі 210 крон, призначену буковин. крайовим урядом для студентів укр. національності. Чл. укр. академічного т-ва “Січ” у Чер-

нівцях; 1905 обраний чл. правління “Січі”, головою драм. гуртка т-ва.

У 11.1913 іменований постійним гол. учителем держ. учительської семінарії в Чернівцях. Паралельно з 07.1907 викладав укр. мову у вищому навч. закладі для дівчат у Чернівцях. 1912 – викл. третіх Курсів вищої нар. освіти, які влаштовувало в Чернівцях для молодих буковин. українців політ. т-во “Руська рада” за ініціативою С. Смаль-Стоцького. 1.09.1912 став першим дир. щойно заснованої укр. приватної реальної г-зії у Вашківцях над Черемошем (нині Вижн. р-ну Чернів. обл.).

Чл.-засн. Т-ва до плекання укр. пісні, музики і штуки драматичної (1905) та т-ва учителів вищих шкіл “Сковорода” в Чернівцях (1907). Чл. секції “Шкільний фонд” т-ва “Укр. школа” в Чернівцях (1912). Чл. т-ва “Укр. нар. дім” у Чернівцях до останніх років його існування.

З поч. РСВ покликаний до війська як фельдфебель 22/1 батальйону ландштурму. У 04.1915 нагороджений Залізним хрестом 2-го класу та першою Срібною медаллю за хоробрість 2-го класу, 02.1917 – Срібною медаллю за хоробрість 1-го класу як підфіцер 1-го класу 22-го полку ландштурму. У 03.1918 іменований лейтенантом ландштурму з місцем служби в м. Львів.

З 11.1918 четар ГА. За дорученням Коломийської ОВК організував та очолив вишкіл новобранців у м. Заболотів (понад 1000 стрільців). 31.01.1919 іменований УНРадою поручником полку Мазепи в м. Коломия (колиш. 36-го полку піхоти). В час нападу рум. військ на Покуття 24.05.1919 прибув на чолі вишколу на залізн. ст. Коломия, очистив її від польс. військових, повантажив на потяг харчі, зброю та амуніцію і вирушив до Станиславова, згодом до Нижнева. Виконавши наказ віддати 300 новобранців у розпорядження НКГА для охорони берегів Дністра, попрямував із залишками вишколу до Короснятина (нині с. Криниця) для продовження вишколу.

Під час Чортків. офензиви командував 2-м куреном піхоти, сформованим у серед. 06.1919 з евакуйованих коло-

ГОЛОТА Яків

мий. тилових частин 14-ї бригади ГА (командир от. В. Оробко), що входила до складу 3-го корпусу ГА. В об'єднаному 1-му курені 14-ї бригади Г. був сотником. Брав участь у поході укр. армії на Київ, 14-та бригада була перекинута з Вінниці на протиденікінський фронт. Разом із залишками 14-ї бригади відступив до Брацлава та Жмеринки, де залишився у складі резерву армії.

Після досягнення домовленостей УГА з більшовиками в 01.1920 1-й курень 14-ї бригади був на постой в нім. колоніях Гліксталь та Найдорф біля Григоріополя. Під час реорганізації 3-го корпусу УГА в 3-ю бригаду ЧУГА 20.02.1920 14-ту бригаду перетворено на Запасний кіш 3-ї бригади, який наприкінці 04.1920 роззброєний та інтернований поляками. Разом з ін. інтернованими галиц. старшинами був включений до складу 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР. Об'єднавшись 27.08.1919 з ін. галиц. фронтовими частинами, взявши боєм м. Косів та полонивши там польс. залого, через Яворів, Жаб'є, Зелене, Шибене піднялися на г. Стіг і 31.08.1920 перейшли на пд.-зх. схил Карпат. хребта та склали зброю перед чехословацьким командуванням. З 10.09.1920 інтернований у таборі в Ліберці разом з рештою групи А. Кравса. 18.09.1920 отримав дозвіл від табірної адміністрації на відкриття курсів укр. та нім. мов. Ініціатор створення у 09.1920 "Культурно-просвітнього кружка", чл. його правління; 27.09.1920 обраний головою істор. секції кружка, з ініціативи якої почато підготовку до видання табірної час. "Український Скиталець". Разом з М. Левицьким, І. Іванцем і Ю. Буцманюком увійшов до складу редакції часопису, гол. ред. та автор чисел 2-7. Від ч. 2 вів рубрику "З життя-буття в таборі Ліберці", яка містить унікальний документальний матеріал про інтернованих тут укр. військових. Чл. правління К-ту наглої помочі, заснованою з ініціативи ген. А. Кравса в 10.1920. В 11.1920 викладав на таборових гімназійних (59 учнів) та семінарійних (35 учнів) курсах. 12.1920 – кер. курсів для малограмотних (39 учнів) і неграмотних (37 учнів).

У 08.1921 в складі робітн. сотні переїхав до м. Ужгород. 1921/22 н. р. – дир. і викл. Берегівської г-зії, з осені 1922 – дир. торг. школи в Севлюші (нині м. Виноградів Закарп. обл.). 1927 запрошений А. Штефаном на посаду професора укр. мови і л-ри торг. акад-ї в м. Мукачеве, однак невдовзі звільнений з посади як "небажаний чужинець". 1928-32 працював управителем канцелярії крайового т-ва "Просвіта" в м. Ужгород. 1933 запрошений А. Волошином на посаду професора укр. мови та геогр., історії до греко-катол. семінарії в м. Ужгород. Керував гуртком "Пласту", організовував гуртки та просвітянські з'їзди. Учасник крайової конференції в м. Ужгород 10.03.1935, скликаній для заснування мережі "Січей" на Закарпатті. Організатор урочистих святкувань річниці Листопадового "зриву" в Ужгороді 1936. Один з організаторів укр. патріотичної маніфестації в Ужгороді 10.1938.

Після окупації м. Ужгород і Мукачеве Угорщиною 2.11.1938 переїхав до Хуста, де взяв участь у створенні Мін-ва освіти Карпатської України. Працював над орг-цією учительської семінарії в Севлюші, де в 2-й пол. 12.1938 став заступником її директора В. Лари і професором укр. мови та історії. Організатор і командир загону карпат. січовиків, учнів, гімназистів і студентів учительської семінарії, які 15.03.1939 вчинили збройний опір угор. окупантам біля с. Велика Копаня. 16.03.1939 ув'язнений у м. Тячів. Звільнений 24.03.1939 завдяки втручанням нім. консульства.

Наприкінці 03.1939 виїхав до м. Відень. Активний чл. УНО, соціальний опікун округу Нижній Дунай, Верхній Дунай, Каринтія і Штірія. Голова секції комбатантів філії УНО у м. Відень. 1942 – дир. укр. шкільки (дитсадка) у м. Відень. Разом з О. Вельничуком працював в Укр. зв'язковій установі при Нім. фронті праці в м. Відень (1944), допомагав тисячам українців знайти роботу.

Автор численних наук. і публіцист. творів, зокр. "Тверде чи м'яке Л" (1926). На бажання А. Волошина написав брошуру "Духнович і духновичівці", за яку

окружний суд в Ужгороді вимагав депортувати Г. з ЧСР.

Укр. громадськість відзначила 60-ліття проф. Г. урочистими сходами, які влаштувала 24.11.1941 "Просвітня секція УНО" в м. Прага. Влітку 1945 Г. повернувся до ЧСР.

П. і похований у м. Брно.

Тв.: Голота Я. З життя і буття в таборі в Ліберці // Свобода. 1921. 24 січ.; 3 днів тривоги на Покуття. Хроніка 23–28 травня 1919 р. // Літопис Червоної Каліни. 1929. Ч. 2. С. 16–18; Ч. 3. С. 15–18.

Літ.: Аріо К. Нарис історії XIV бригади У.Г.А. // Літопис Червоної Каліни. 1930. Ч. 1. С. 16–18; Ч. 4. С. 20–22; Ч. 5. С. 19–21; Ч. 6. С. 20–22; Ч. 7–8. С. 25–29; Ч. 9. С. 16–18; *Бемко В.* Листопадіві дні в Коломиї // "Над Прутом у лузі..." Коломия у спогадах. Торонто, 1962. С. 134; *Вайда М.* Велика Копаня (уривок зі спогадів) // Український вісник (Берлін). 1941. 20 берез.; Відзначені // Буковина. 1915. 14 трав.; *Гніздовський О.* За рідний край. Спогади з визвольної війни // Буковина. Торонто, 1979. Ч. 1; *Думін О.* 5-та Херсонська стрілецька дивізія та її перехід на Закарпаття в серпні 1920 р. // За державність. 1939. Ч. 9. С. 76–91; Карпатська Україна в боротьбі. Відень, 1939. С. 140; *Наріжний С.* Українська еміграція. Прага, 1942. С. 322–323; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 125, 432–433; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 43, 303; 60-ліття проф. Якова Голоти // Український вісник (Берлін). 1941. 15 січ.

Володимир Старик

ГОЛУБ

Іван

(13.04.1892–1944) – військ. діяч, полковник ДА УНР. Н. у с. Маріямпіль (нині Галич, р-ну Івано-Франк. обл.).

Під час ПСВ – доброволець УСС. 11–12.1918 – учасник антигетьман. повстання. 1919 – отаман повстанського загону на Немирівщині (нині Вінниц. обл.). У 08.1919 під час спільного походу ГА і ДА УНР на Київ брав участь у звільненні від більшовиків м. Немирів і Брацлав; сприяв визволенню полонених бійців ГА в м. Немирів. 12.1919–01.1920 – нач. штабу Брацлав. повстанської групи ота-

мана І. Семесенка, брав участь у боях проти білогвардійців. Згодом – комендант Немирів. р-ну та організатор Брацлав. куреня ім. гетьмана П. Полуботка.

1920 після відступу польсь.-укр. війська емігрував до Польщі. 1925 повернувся до УСРР, заарештований ОДПУ в Харкові. Після відбуття 5-річного ув'язнення виїхав до Галичини. 1937–39 редагував час. "Сільські вісті" в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), виступав з критикою польсь. влади. 1939 після окупації ЗУЗ рад. військами ввійшов до складу владних стр-р у м. Коломия. 1941–42 під час нім. окупації виконував завдання ОУН у м. Горлівка (нині Донец. обл.), видавав час. "Український Донбас". 1942 переїхав до м. Вінниця, де очолив обл. провід ОУН. 1943–44 очолював школу укр. підстаршин у м. Житомир.

Розстріляний гітлерівцями.

Літ.: Морозюк В. Пом'яник-2. Івано-Франківськ, 2006; *Грabcук І.* Отаман Іван Голуб // Галичина. URL: <http://www.galychna.if.ua/publication/ukrainism/otaman-ivan-golub/print.html>.

Богдан Паска

ГОЛУБЕЦЬ

Ізидор

(21.08.1898 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, вістун УСС. Н. у м. Борщів (нині Терноп. обл.). У 09.1917 як доброволець вступив до Легіону УСС. З 1918 – в ГА. У 11.1918 брав участь у боях із поляками у м. Львів. Згодом – учасник бойових дій під м. Львів. Під час Вовчухів. операції ГА поранений. У ході наступу польсь. армії ген. Галлера в с. Під'ярків (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.) потрапив у полон. Утримувався у місцях дислокації 41-го польсь. піх. полку в м. Львів; утік із полону.

Емігрував до Канади.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 89; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 359, 664.

Богдан Паска

ГОЛУБЕЦЬ

Микола

(псевд. і крипт.: Гуменецький, Любінецький, М. Вільшана, М. Г., М. Еліяшевський, Микола Віконський, Мільо;

ГОЛУБ Іван

ГОЛУБЕЦЬ Ізидор

15.12.1891–20.05.1942) – підхорунжий УСС, четар УГА, історик, архівіст, краєзнавець, мистецтвознавець, поет, прозаїк, публіцист, редактор, перекладач, бібліограф. Н. у м. Львів. Випускник Академіч. г-зії у м. Львів. Навч. у Краків. акад-ї мист-в, Віден. ун-ті. Випускник філос. ф-ту Львів. ун-ту. Діяльний у громад. та мистецько-літ. житті Галичини.

Доброволець Легіону УСС з 1914, активний чл. його Пресової квартири. 1915–18 працював у редакціях ж. "Шляхи" та "Світ", які певний час виконували роль органу стрілец. ідеології та збірника матеріалів до історії УСС. 1917 зредагував один з найкращих і найбільших збірників стрілец. публікацій – календар на 1917 (це видання виходило 1917 як літ.-мист. збірник під назвою "Тим, що впали"). У складі ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19, у т. ч. в боях за Львів. Працював у редакції органу укр. соціал-демократів "Вперед", що виходив від 27.11.1918 і впродовж польс.-укр. війни був єдиним друкованим щоденним виданням у м. Львів, яке відстоювало інтереси укр. нас. 29.01–05.1919 редагував "Золочівське Слово" – видання ОВК ГА в м. Золочів. У 05.1919 занедужав на тиф. Ув'язнений польс. владою.

Після війни займався наук., літ. та культурологічною діяльністю. Як видавець, ред. і автор співпрацював з

майже півтора десятками часописів, зокр.: "Життя і мистецтво" (1920), "Маски" (1923), "Неділя" (1928–31), "Час" (1931). Редагував "Українську бібліотеку" І. Тиктора. За його ініціативи чи безпосередньої участі діяли Мистецтвознавча комісія при НТШ у м. Львів (від 02.1917), Гурток діячів укр. мист-ва (1920-ті), Асоціація незалежних укр. митців (1930-ті), Літ.-мист. клуб (поч. 1940-х) та ін. Після встановлення 1939 на ЗУЗ рад. влади працював у Львів. міськ. архіві.

Автор 84 книг і брошур, понад 1500 статей. Здобув популярність такими дослідженнями: "Українське мистецтво: Вступ до історії" (1918), "Причинки до історії галицького українського мистецтва", т. 1 (1920), "Українське малярство XVI–XVII ст." (1920), "Начерк історії українського мистецтва", ч. 1 (1922), "Архипенко" (1922), "Шевченко – маляр" (1924), "Галицьке малярство" (1926), "Холодний" (1926), "Новаківський" (1936), а також істор.-краєзнавчими працями – "Львів" (путівник, 1925), "За український Львів: Епізоди боротьби XII–XIII вв." (1927), "Слідами Хмельницького у Львові" (1928), "Полум'яний 1848 рік: Картини й епізоди" (1929), "Велика історія України" (1935). Оpubлікував поетичні зб. ("Фрагменти" (1909), "Бувають хвили" (1910), "Мойсей Безумний" (1914), "З чужини далекої" (1915)); прозові твори ("Люди і блазні" (1928), "Вчорашня легенда" (1933), "Жовті Води: історичний роман" (1937), "Плем'я Чингізхана: Хроніка XII в." (1938); спогади про УСС ("Гей, видно село" (1934), "Рік грози і надій 1914" (1934; усі – Львів)) та ін. Автор численних публіцист. статей. Переклав окремі твори Г. Гауптмана, Г. Ібсена, Й. Гете, О. Вайлда (неопубл.); друкував у періодиці переспіви з Г. Гайне. Підготував "Український мистецький словник" (12 томів рукопису), "Золоту книгу українського лицарства" (1939, рукопис).

П. у м. Львів від недуги шлунка. Похований 23.05.1942 на Личаків. цвинтарі. На його честь названо вулицю в м. Львів. До 120-річного ювілею Г. засновано премію його імені для молодих мистецтвознавців і культурологів.

Літ.: Бачинський В. Преса ЗУНР в 1918–19 рр. // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 129–132; *Лазарович М. В.* Леґіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Микола Голубець* [некролог] // Воля Покуття. 1942. 31 трав. С. 2; *Стефанишин Т.* Редакторська й видавнича діяльність Миколи Голубця в царині культурології ("Світ", 1917–1918; "Життя і мистецтво", 1920; "Українське мистецтво", 1926) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. 2008. Вип. 1 (16). С. 158–166.

Микола Лазарович

ГОЛУБОВИЧ

Всеволод Олександрович

(02.1885–16.05.1939) – політ. і держ. діяч, голова уряду УНР. Н. у с. Молдовка (нині Голованів. р-ну Кіровоград. обл.) у сім'ї священика. Навч. у Подільській духовній семінарії. 1915 завершив навч. у Київ. політех. ін-ті, здобув фах інж. шляхів сполучення. 1903 – чл. РУП; 1913 – київ. групи укр. есерів. У 03.1915 отримав посаду нач. дистанції у службі шляхів; 1916–17 – нач. відділення водних, шосейних та ґрунтових шляхів Рум. фронту.

Належав до Одес. укр. громади, від імені якої у 04.1917 звертався до Тимчасового уряду з вимогою територ. автономії України. 1917 – чл. ЦК УПСР, УЦР та Малої Ради. 3 28.07.1917 – чл. Ген. Секретаріату, секретар шляхів сполучення; з 11.1917 – секретар торгівлі й промисловості. Депутат Всерос. Установчих зборів від Херсон. губ. У 01.1918 очолював укр. делегацію на мирних переговорах із д-ми Четверного союзу в м. Брест-Литовський (нині м. Брест, Білорусь). Брав участь в укладенні таємного протоколу між УНР та Австро-Угорщиною щодо об'єднання Сх. Галичини та Пн. Буковини в окремий укр. коронний край. З 31.01.1918 – голова РНМ і міністр закорд. справ УНР.

29.04.1918 внаслідок гетьман. перевороту уряд Г. припинив існування. У 06.1918 заарештований нім. військ. владою за причетність до викрадення банкіра А. Доброго; 22.07.1918 засу-

джений на 2 р. ув'язнення, яке відбував у Лук'янів. тюрмі в м. Київ. 16.12.1918, після приходу до влади Директорії УНР, звільнений.

У 12.1918 брав участь у засіданні київ. орг-ції УПСР. У 02.1919 переїхав до м. Кам'янець-Подільський. У 03.1919 разом з М. Грушевським брав участь у створенні опозиційного до Директорії К-ту охорони республіки. За це 24.03.1919 заарештований. У кін. 03.1919 втік до Галичини, де перебував до 30.04.1919. У 05.1919 повернувся до м. Кам'янець-Подільський, де редагував часопис УПСР "Трудова громада". 31.05.1919 призначений С. Петлюрою головою укр. місії, яка мала виїхати до Італії для встановлення торг.-екон. зв'язків та закупівлі воен. матеріалів. Негативно ставився до переговорів уряду УНР з Польщею та Варшавської угоди С. Петлюри з Ю. Пілсудським 21.04.1920. У 06–08.1920 працював чл. комісії з орг-ції тех. ф-ту в Кам'янець-Подільському ун-ті, був чл. губ. ради нар. г-ва.

11.08.1920 заарештований особливим відділом надзвичайної комісії при РВР 14-ї армії Пд.-Зх. фронту в м. Кам'янець-Подільський. У 05.1921 засуджений надзвичайним трибуналом УСРР у справі ЦК УПСР на 5 р. концтаборів. Амністований ВУЦВК наприкінці 1921. У 1920-х проживав у Харкові, очолював відділення капітального буд-ва Укр. ради нар. г-ва.

1931 заарештований, засуджений 7.02.1932 в справі "Укр. нац. центру" на 6 р. ув'язнення. 2.07.1937 за клопотанням Особливої наради при НКВС СРСР Президія ЦВК СРСР продовжила термін ув'язнення на 5 р. Загинув у тюрмі м. Ярославль (нині РФ).

Літ.: Осташко Т. Всеволод Александрович // ЕІУ. Т. 2. К., 2004. С. 150–151; Кокін С. Голубович Всеволод Александрович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=26690; Осташко Т. Всеволод Голубович: портрет на політичному тлі. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/40661/03-Ostashko.pdf?sequence=1>.

Богдан Паска

ГОЛУБОВИЧ

Сидір Тимофійович

(06.03.1873–12.01.1938) – правник, журналіст, держ. і громад. діяч, чл. УНРади, голова РДС, держ. секретар судівництва, фінансів, торгівлі і промисловості. Н. у с. Товстенке (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.). Навч. в нар. школі в с. Копичинці, г-зії в м. Тернопіль (1885–93), на юрид. ф-ті Львів. ун-ту (1893–97). Брав активну участь у б-бі за відкриття укр. ун-ту в м. Львів, був головою студент. т-ва "Академічна громада". Д-р права (1902). Переїхав до м. Тернопіль (1903), де відкрив власну адвокат. канцелярію (1904). Очолював місц. філії т-в "Просвіта" і "Сокіл", співзасн. Повітового кредитного т-ва, Нар. дому, Подільського союзу кооператив. Один із захисників укр. студента М. Січинського, який здійснив убивство намісника Галичини А. Потоцького (1908). Діяч УНДП, 1911 обраний депутатом австр. Держ. Ради, 1913 – послом Галицького сейму від Збаразького пов. Чл. ГУР (1914–15), ЗУР (1915–16), УПР (1916–18).

Брав участь у засіданні УНРади в м. Львів 18–19.10.1918, на якому проголошено утворення Укр. д-ви. Від 9.11.1918 – держ. секретар судівництва в першому уряді ЗУНР, один з авторів тимчасової конституції республіки. В серед. 12.1918 де-факто очолив ДС після відставки К. Левицького, 4.01–9.06.1919

– голова уряду ЗУНР – ЗОУНР, одночасно обіймав посади держ. секретаря фінансів та держ. секретаря торгівлі й пром-ті. Брав безпосередню участь у підготовці злуки УНР і ЗУНР в одну д-ву, виробленні правової платформи цього акту. Уряд під його кер-вом здійснив реформи держ. та місц. органів влади, правоохоронних органів, збройних сил, суд. с-ми. За домовленістю Г. з урядом УНР протягом першого кварталу 1919 в Галичину надійшло 233 вагони збіжжя, 730 – цукру, 127 – ін. продуктів харчування та 5 млн гривень на закупівлю картоплі.

У Раді уповноважених Диктатора ЗОУНР обійняв посаду уповноваженого з внутр. справ (9.06.1919). Після переходу ГА та кер-ва ЗОУНР на тер-ю УНР перебував у м. Кам'янець-Подільський. У 09.1919 брав участь у Держ. нараді у Гол. отамана С. Петлюри як представник ЗОУНР; було досягнуто повної згоди між інтересами УНР та ЗОУНР. У 11.1919 разом з кер-вом ЗОУНР виїхав до Відня. Співпрацював з урядом ЗУНР в екзилі, за його дорученням вів міжнар. переговори.

1923 повернувся до Львова. Один з лідерів УНТП. Брав участь у переговорах щодо створення УНДО (1925), у засіданнях центр. к-ту цієї партії (1925–26). 1929–37 – адвокат у м. Заложці (нині смт Залізці Зборів. р-ну Терноп. обл.).

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. кладовищі.

Лит.: Гуцал П. Сидір Голубович: штрихи до політичного портрета // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 1999. Вип. 8. С. 53–55; *Кравецька О.* Урядова діяльність Сидора Голубовича в період державотворення ЗУНР (1918–1919) // Мандрівець. 2009. № 4. С. 45–50; *Курилишин К.* Голубович Сидір // Західно-Українська народна республіка. 1918–1923: уряди; постаті / гол. ред. ради Я. Ісаєвич. Львів, 2009. С. 120–125; *Лазарович М.* Активні діячі ЗУНР на Тернопільщині // *“Г”*. Незалежний культурологічний часопис. Ч. 63. Львів, 2010; *Петрів М. Й.* Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. Кн. 1. К., 2014. С. 91–100.

Богдан Паска

ГОЛУВКО

Тадеуш-Людвік

(Hołówko Tadeusz Ludwik; псевд.: Kirgiz, Horodyński, Otfinowski, Т. Н-ко; 17.09.1889–29.08.1931) – польс. політ. і держ. діяч, публіцист, діяч прометеївського руху, спеціаліст із питань нац. політики. Н. у м. Семипалатинськ у поміщицькій сім'ї, яка за участь у Січевому повстанні 1863 була заслана до Сибіру. Здобув освіту в г-зії м. Вірний. Навч. на природничому ф-ті Санкт-Петербурзького ун-ту (1909–12), юрид. ф-тах Краків. (1912–13) та Санкт-Петербурзького ун-тів (1913–14). Діяч ППС і Польс. військ. орг-ції (ПОВ). 1915–16, після зайняття Варшави, ув'язнений нім. властями, звільнений після Акта 5.11.1916.

1918 діяв як емісар ПОВ в Києві й Москві. У 11.1918 брав участь у формуванні Тимчасового нар. уряду в Любліні, в якому виконував функції заст. міністра інформації і пропаганди (6–11.11.1918), редагував Маніфест уряду 7.11.1918, який закликав до “мирного влаштування спірних питань з українським народом аж до їх остаточного врегулювання компетентними органами обох наро-

дів”. У кількох наступних урядах – голова відділу преси Мін-ва праці і сусп. опіки. Брав участь у польс.-рад. війні, важко поранений, відзначений срібним хрестом “Virtuti Militari”.

Після війни зосередився на парт. роботі в ППС, 1921–25 – чл. Гол. ради, 1924–25 – чл. Центр. викон. к-ту ППС, гол. ред. періодичного органу партії “Trybuna”. 1925 – делегат ППС на конгрес Соціаліст. робітн. Інтернаціоналу в Марселі, входив до Комісії у справах Сх. Європи. В період юридично не визначеного статусу Сх. Галичини Г. розробив перший нарис широкої політ. автономії, за яким передбачалося утворення в краї сейму й уряду. В компетенції польс. уряду залишалися питання зовн. відносин, фінансова, митна, торг. і військ. політика. В польс. уряді мав засідати міністр-українець для справ Сх. Галичини. Г. – активний діяч та ідеолог прометеївського руху. 1921 – засн. Союзу зближення відроджених народів. У Франції 1925 був співтворцем прометеївської орг-ції і час. “La Promethee”. 1925–27 – дир. Ін-ту дослідження справ національностей.

У 10.1924 завданням польс. політики на сх. окраїнах вважав зв'язання їх з польс. державністю, подолання тяжіння в бік Росії. На етапі виникнення незалежних України і Білорусії ці тер-ї, залишаючись у складі Польщі, мали б становити опору в активній польс. політиці на сх. Європи. Пропонуючи надання автономії Сх. Галичині, виступав проти поєднання її з Волинню, вважаючи, що економічно, культурно й історично вона ближче до решти Польщі, ніж до Волині. Ін. тер-ї сх. окраїн Польщі вважав незрілими для надання автономії. У Сх. Галичині пропонував припинити попередню політику переслідувань, надати укр. нас. ті ж права в галузі шкільництва, адміністрації і судівництва, які воно мало в австр. період, провести вибори до органів місц. самоврядування, заснувати укр. ун-т. Позитивно оцінював мовні закони уряду В. Грабського в адміністрації, самоуправлінні й судівництві, але критикував закон у галузі шкільництва.

ГОЛУВКО
Тадеуш-Людвік

Підтримав травневий переворот Ю. Пілсудського. З 11.1926 входив до Комісії експертів секції політ. к-ту для справ меншин і сх. в-в при Раді міністрів, пропонуючи разом з Л. Василевським заходи в справі поліпшення польс.-укр. відносин, які для табору санації виявилися занадто радикальними. У 02.1927 вийшов з ППС, перейшов на посаду нач. Сх. відділу політ. департаменту МЗС (1927–30); один з організаторів Безпартійного блоку співпраці з урядом (ББСУ), обраний депутатом сейму (1930), голова парламентського клубу ББСУ, заст. голови комісії з закорд. справ. Прихильник польс.-укр. порозуміння, його кандидатура розглядалася на посаду львів. воєводи.

Вбитий у своїй кімнаті в пансіонаті сестер василіанок у м. Трускавець 29.09.1931. Згідно з найбільш поширеною версією – в результаті замаху бойовиків ОУН Д. Данилишина і В. Біласа з метою недопущення польс.-укр. порозуміння після пацифікації. Висували версії причетності до замаху як певних кіл у польс. кер-ві (І. Кедрин), так і рад. агентури в ОУН (В. Бончковський). Т. Снайдер зазначав, що вбивство Г. напередодні конференції Ліги Націй з приводу укр. скарг у справі пацифікації об'єктивно посилювало польс. позицію. Вбивство Г. викликало міжнар. резонанс, обговорювалося на конференції Ліги Націй з нацменшин, дало поштовх заснуванню В. Бончковським "Biuletynu Polsko-Ukraińskiego". Похований на євангелістському цвинтарі у м. Варшава.

Тв.: *Hołowko T.* Kwestja narodowościowa w Polsce. Warszawa, 1922; *Idem.* Minimalny program polityki polskiej we wschodniej Galicji i na tzw. Kresach // *Droga.* 1924. nr. 10; *Idem.* Przez dwa fronty: ze wspomnień emisariusza politycznego z 1918 roku: z Warszawy do Kijowa. Rzeszów, 2014; *Idem.* Przez kraj czerwonego caratu / z przedm. W. Stpiczyńskiego. Rzeszów, 2014; *Idem.* Wschodnia Galicja // *Robotnik* (Warszawa). 1921. № 24. 24 stycz. S. 1; *Idem.* Z Warszawy do Kijowa: ze wspomnień emisariusza politycznego z 1918 roku. Warszawa, 1931.

Лім.: *Holzer J.* Hołowko Tadeusz // *Encyklopedia Historii Drugiej Rzeczypospolitej.* Warszawa, 1999; *Klaczynski S. Z.* Wieczny emisariusz sprawy: o Tadeuszu Hołowce. Wilno, 1934; *Koko E. W.* nadziei na zgodę. Polski ruch socjalistyczny wobec kwestii narodowościowej w Polsce (1918–1939). Gdańsk, 1995; *Tadeusz Hołowko o demokracji, polityce i moralności życia publicznego / wstęp, wybór i oprac. A. Chojnowski.* Warszawa, 1999; *Werschler I.* Z dziejów obozu belwederskiego. Tadeusz Hołowko – życie i działalność. Warszawa, 1984.

Микола Генік

ГОМОТЮК Евстахій

(04.01.1897–03.02.1973) – громад. і кооп. діяч, хорунжий УСС, Армії УНР, УГА. Н. у м. Гусятин (нині смт Терноп. обл.) у родині поштового чиновника, який мав велике г-во. Середню освіту здобував у г-зіях м. Чортків і Тернопіль. Випускні іспити склав під час ПСВ у м. Відень. Грав на скрипці.

У 08.1914 добровольцем вступив до Легіону УСС. У складі сотні Д. Вітовського брав участь у визволенні м. Галич (нині Івано-Франк. обл.). 1915 потрапив до рос. полону, де працював на лісових роботах, згодом – книговодом (бухгалтером) у канцелярії. 1917 опинився в м. Київ, де навч. на ф-ті права в ун-ті, а ввечері працював коректором у редакції часопису, близького до С. Петлюри. У 11.1917 вступив до корпусу Січових стрільців, разом з якими в складі сотні А. Домарадського брав участь у боях за Київ. Пізніше воював у кінному відділі під командуванням Ф. Бориса, згодом очолив кінну розвідку при 1-й батареї 1-го гармат. полку Січових стрільців. Перехворівши тифом, служив у кінній сотні 4-ї Золочів. бригади УГА, потім у 3-й Залізній стрілець. д-зії Армії УНР.

Після визвол. змагань повернувся до м. Гусятин, де займався громад. діяльністю. Виступав у довколишніх селах з доповідями на актуальні сусп.-політ. й госп. теми, організовував осередки т-в "Просвіта", "Сільський господар", "Рідна школа", пожежно-гім-

настичного "Лугу", а також аматорські гуртки, хори, оркестри, якими часто диригував. Прибутки від заходів скеровував на розвиток українського шкільництва. 1924 одружився з В. Кордач, батько якої був відомим агрономом-планувальником паркового г-ва.

Працював в укр. кооперації: дир. Заліщицького повітов. союзу кооператив, кер. кооп. установ у м. Борщів, с. Товсте, гол. дир. Окружного союзу кооперативів у Чорткові (всі нині Терноп. обл.). Паралельно заочно навч. у Вищій кооп. школі в м. Відень, дописував до "Господарсько-кооперативного часопису". За значні заслуги перед укр. кооперацію відзначений Центросоюзом найвищою відомчою відзнакою – "Золотим колосом".

Наприкінці ДСВ виїхав з родиною до м. Сянок, далі – до м. Криниця (нині Польща), Відень, Зальцбург (Австрія). Певний час працював бухгалтером у Нім. кооп. союзи в м. Альтгайм поблизу м. Браунау (Австрія). Після зайняття регіону амер. військом зголосився до Укр. допомогового к-ту, щоб підтримувати укр. утікачів від рад. режиму та інтернованих вояків укр. д-зії "Галичина" в таборі полонених у м. Альтгайм.

Навесні 1948 з родиною емігрував до США, де оселився в м. Гартфорд (шт. Коннектикут). На новому місці став одним із чільних укр. громад.

діячів (співзасн. 5-го відділу ООЧСУ, відділів УКК та Укр. нар. дому, входив до складу управ багатьох укр. т-в й орг-цій м. Гартфорд, понад 10 р. працював секретарем 277-го відділу Укр. нар. союзу (УНС), очолював контрольну комісію УНС в окрузі Нью-Гейвен (шт. Коннектикут), належав до Клубу заслужених членів УНС тощо. Автор спогадів про своє життя (сьогодні втрачених) та про кооп. діяльність у Галичині, які І. Витанович використав в "Історії українського кооперативного руху" (Нью-Йорк, 1964). Його син Олександр як вояк д-зії "Галичина" загинув у бою під м. Броди (нині Львів. обл.), донька Ірина присвятила життя худож. мист-ву.

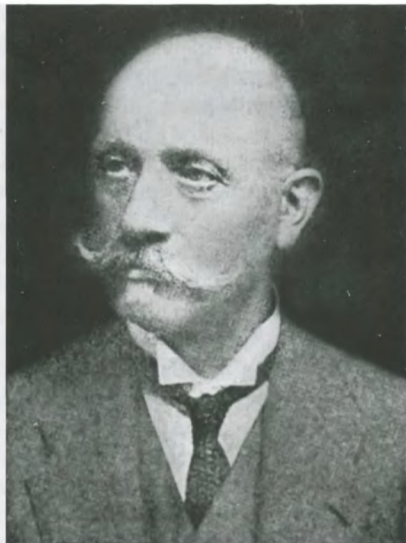
П. у м. Гартфорд (шт. Коннектикут, США). Похований 7.02.1973 на укр. цвинтарі в Гластонбері (шт. Коннектикут).

Лит.: Дир. Евстахій Гомотюк, учасник Визвольних Змагань, видатний союзний і громадський діяч, помер у Гартфорді // Свобода (США). 1973. 6 лютого. С. 1; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Снігурович М.* Пам'яті великого громадянина // Свобода (США). 1973. 18 верес. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 218.

Микола Лазарович

ГОРБАЧЕВСЬКИЙ Антін Якович

(27.01.1856–25.04.1944) – громад. і політ. діяч, адвокат. Н. у с. Зарубинці (нині село Збараз. р-ну Терноп. обл.) у сім'ї греко-католич. священика. Молодший брат Івана Горбачевського. Здобув освіту в нар. школі м. Збараж, класичній г-зії м. Тернопіль (1874), де був чл. таємної учнівської "Громади". Студював право у Львів. ун-ті (до 1879), входив до народовського гуртка академічної молоді. Активний діяч народовського руху на Дрогобицькій й Чортківщині. 1881–82 – бібліотекар "Просвіти" в м. Львів. 1883–84 очолював редакцію газ. "Діло". 1885 – один із засновників Нар. ради, УНДП, чл. її НК в м. Львів і голова повітового НК в

м. Чортків упродовж усього періоду її існування. 1884 – д-р права, переїхав до м. Перемишль, де проходив адвокат. практику. 1893 відкрив власну адвокат. канцелярію у Чорткові; засн. і голова культ.-просвіт. т-ва “Українська бесіда”, кредитової спілки “Надія”, УПТ, засн. і меценат укр. приватної г-зії та фундатор польс. г-зії ім. Ю. Словацького в м. Чортків (1911).

Від 1889 – один із засновників і чл. редколегії першого професійного правн. видання укр. мовою “Часопись правнича. Місячник для теорії і практики” (від 1894 – друк. орган Правничої комісії НТШ; 1900–10 виходив під назвою “Часопись правнича і економічна”. За підпискою поширювався у Галичині та Наддніпрянщині). Співорганізатор Т-ва укр. правників у м. Львів (1909), що видавало професійний орган “Правничий Вісник” (1910–14). Уклав спільно з К. Левицьким, О. Огоновським і Є. Олесницьким “Німецько-руський словар висловів правничих і адміністраційних” (1893) – перше в Україні лексикографічне правн. видання (перевид. 1920). Захисник М. Січинського на судовому процесі в м. Відень (1908–09). З 1912 – чл. Найвищого держ. трибуналу Австрії у м. Відень, єдиний українець за всю історію його існування. 1913 – посол до Галиц. сейму. 1914–15 перебував у м. Відень, співпрацював з ГУР (у 05.1915 реорганізована в ЗУР). 1916 повернув-

ся до Галичини, працював адвокатом у Дрогобичі.

Учасник зборів УНРади (18–19.10.1918) в м. Львів. 12.11.1918 призначений повітовим комісаром Дрогобиччини. 1918–19 – чл. УНРади, Виділу УНРади, брав участь у розробці законодавства ЗУНР. 04.1919–05.1923 – голова УНТП, ред. її органу – “Свобода”. Заст. голови надзвичайної дипломатичної місії у Варшаві (1919). На знак протесту проти укладення 2.12.1919 польс.-укр. угоди щодо визнання УНР права Польщі на тер-ю всієї Сх. Галичини залишив місію.

1921–39 проживав у м. Чортків, займався адвокат. практикою, був обраний головою Чортків. філії Т-ва допомоги укр. інвалідам, чл. надзірних рад Повітового союзу кооперативів і кооперативу “Українська книгарня”. З 1923 належав до Союзу укр. адвокатів у м. Львів. 07.1925–09.1939 – чл. УНДО та його НК. 1927–39 – сенатор польс. сейму від УНДО, чл. УПР. Автор низки статей з правн. студій у ж. “Життя і право”.

18.09.1939 – на допиті в НКВС разом з донькою і зятем; у 01.1940 – обшук і погром у його домі; з переломом руки втік з лікарні разом з родиною до м. Львів, звідти перебрався до м. Краків. 1942–44 проживав в окупованому нацистами м. Чортків, де відновив роботу адвокат. канцелярії, диктував доньці спомини. З наближенням фронту в 03.1944 вліхав з Чорткова, дорогою застудився.

П. і похований у м. Сянок (нині м. Санок, Польща).

Літ.: Гонський І. Іван Горбачевський у спогадах і листуваннях (нарис). Тернопіль, 2004; *Горбачевська-Носикова Л.* Д-р Антін Горбачевський, організатор Чортківщини // Історико-мемуарний збірник Чортківської округи. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1974; *Гуцал П.* З. Горбачевський Антін Якович // ЕСУ. Т. 6. К., 2006; *Зайцев О. Ю.* Горбачевський Антін // ЕУ. Т. 2. К., 2004; *Левенець П., Мельничук Б.* Горбачевський Антін Якович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004; *Павлишин О.* Організація цивільної влади ЗУНР у

повітах Галичини (листопад–грудень 1918 року) // Україна Модерна. Львів, 1999. Ч. 2–3; Степаненко О. Знання і слово були його зброєю // Вільне життя плюс. 2016. 3 черв.; Ханас В. Горбачевський, брат Горбачевського // Тернопіль вечірній. 1996. 31 січ.

Іван Патер

ГОРБАЧЕВСЬКИЙ

Іван Якович

(15.05.1854–24.05.1942) – біохімік, гігієніст, епідеміолог, громад.-політ. і освіт. діяч. Н. у с. Зарубинці (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.). Брат А. Горбачевського. Нагороджений орденом Залізної Корони (1898). Дійсний чл. НТШ (1899). Чл. Королівського Чеського наук. т-ва (1908, згодом Чеської АН). Чл. Австрійського Кайзерівського наук. т-ва, ЧСР АН та ін. наук. орг-цій, почесний чл. Спілки укр. лікарів у Чехо-Словаччині, Т-ва укр. інженерів у м. Прага (1932) та ін. Академік ВУАН (1925). Здобув освіту в Терноп. г-зії (1872), де входив до гуртка “Громада”. Вивчав медицину у Віден. ун-ті; 1875–77 – голова студент. т-ва “Січ”. Студентом розпочав наук. дослідження з мед. хімії. 1877 завершив студії у Віден. ун-ті (д-р медицини). Працював у м. Відень у Хімічному, згодом – у Фізичному ін-тах. 1882 вперше у світі синтезував сечову кислоту, встановив джерела й шляхи її утворення в організмі.

Від 1883 – у Празьк. ун-ті: надзвичайний проф. мед. хімії (1883–1917), декан мед. ф-ту (1889–90, 1894–95, 1904–05, 1911–12), ректор (1903–04). 1888 відкрив фермент ксантиноксидазу. Засн. і 1-й дир. Ін-ту мед. хімії при цьому ун-ті. Разом з І. Пулюєм організував “Укр. громаду” в м. Прага, створив фонд допомоги студентам.

1906 увійшов до Найвищої санітарної ради у м. Відень, згодом очолив її. Від 1908 – радник цісарського двору. Почесний чл. математично-природничо-лікар. секції НТШ, 1911–18 – її голова. Учасник Всесвітнього лікар. конгресу в м. Париж (1900); віце-президент і президент хім. секції. Від 1910 – почесний президент УЛТ. 1917 – в австр. уряді, створив перше у світовій прак-

тиці Мін-во нар. здоров'я, його міністр (1917–18). Чл. Найвищої ради здоров'я Австро-Угорщини, досмертний чл. Палати панів австр. парламенту. Після розпаду Австро-Угорщини – один з організаторів Укр. університет. курсів (від 1921 – УВУ в м. Відень, від 23.10.1921 – в м. Прага). 1923, 1931–34 – ректор УВУ, від 1934 – почесний д-р права, від 1937 – почесний проф. Проф. Укр. тех.-госп. ін-ту (1922–23), Укр. госп. акад-ї у м. Подєбради, 1927–28 – голова номенклатурної хім. комісії при цій акад-ї, яка розробляла принципи укр. хім. термінології. Співзасн. (1924) т-ва “Музей вільної б-би України” в Празі, голова правління (1925–35), від 1935 – почесний чл. цього т-ва. Автор 66 наук. публікацій з хімії, біохімії, епідеміології, судової медицини, токсикології тощо, понад 100 наук. опрацювань у галузі санітарії, багато з яких впроваджено в Австро-Угорщині. Підготував 2 томи підручника органічної і неорганічної хімії укр. мовою, з яких 1-й т. (“Органічна хімія”) опубліковано 1924 в м. Прага, що заклало основи укр. наук. термінології. Чес. мовою написав 4-томний підручник лікар. хімії (1904–08).

П. у м. Прага. 1992 іменем Г. названо Терноп. мед. ін-т (нині Терноп. держ. мед. ун-т), на фасаді якого встановлено меморіальну таблицю. Ім'я вченого також присвоєно школі в с. Зарубинці.

Літ.: Гонський Я. І. Іван Горбачевський у спогадах і листуваннях: нарис.

ГОРБАЧЕВСЬКИЙ
Лонгин Софронович

Тернопіль, 2004; *Лакманюк Т.* Іван Горбачевський: науково-педагогічна та громадсько-політична діяльність. Тернопіль, 2012; *Мельничук Б.* Горбачевський Іван Якович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 393; *Мельник І.* Перший у світі міністр охорони здоров'я // Zbruc. 2014. 16 трав. URL: <https://zbruc.eu/node/22388>.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГОРБАЧЕВСЬКИЙ Лонгин Софронович

(15.03.1889–12.12.1971) – адвокат, старшина УГА, громад. діяч. Н. у с. Фільварки (нині в складі м. Монастириська Терноп. обл.) в сім'ї судді. Хрещений подвійним іменем Лонгин-Володимир. Брат четаря УГА С. Горбачевського. Від 1896 проживав у м. Тернопіль і Теребовля, від 1902 – у м. Тлусте (нині смт Товсте Заліщиц. р-ну Терноп. обл.). Навч. у г-зіях м. Золочів і Коломия. Вищу правн. освіту здобув у Львів. ун-ті (1913).

Влітку 1915 мобілізований до австро-угор. армії, пройшов навч. в старшин. школі й у складі 15-го піх. полку воював на Італ. та Рум. фронтах. У 03–11.1918 служив на Наддніпрян. Україні. До ГА вступив у 12.1918. У боях за м. Львів і під час Чортків. офензиви командував 3-ю сотнею 2-го куреня 4-ї бригади, перебував за р. Збруч і дійшов до м. Київ. 1.08.1919 отримав військ. звання поручника. Від 02.1920 – в ЧУГА. У 08–09.1920 працював у відділі внутр. справ Галревкому в м. Тернопіль. Разом із ЧА відступив за р. Збруч.

Викладав укр. мову в школі червоних старшин у м. Київ. Повернувся до Галичини в 08.1922, заарештований польськ. властями. Після звільнення працював у канцелярії А. Горбачевського в м. Чортків.

Від 1926 – адвокат у Сокалі. 1929 здобув ступінь д-ра права, 1930 відкрив власну адвокат. канцелярію в м. Кам'янка-Струмилова. Згодом переїхав у Солотвин (нині смт Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.). Від 04.1935 – адвокат у м. Монастириська, очолював міську "Просвіту" і повітов. "Луг", к-т УНДО. Після утвердження рад. влади восени 1939 працював бухгалтером МТС.

У 09.1940 заарештований співробітниками НКВС, у 03.1941 ув'язнений на 8 р. Після поч. нім.-рад. війни зумів у 07.1941 врятуватися з тюрми в м. Бердичів на Житомирщині й повернувся додому; надалі працював нотаріусом у м. Монастириська.

Навесні 1944 емігрував на Захід; опинився в Тунісі, звідки 1947 виїхав до Канади. Проживав у м. Монреаль, брав участь у громад. житті діаспори. Опублікував у істор.-мемуар. збірниках "Бучач і Бучаччина" (1972), "Чортківська округа" (1974) і "Надбужанщина" (1986, т. 1) спогади про свою діяльність у 1920–30-х, автор статей у періодиці, зокр. "До історії походження пісні «Ой у лузі червона калина»" (Свобода. 1954. 2 лист.). В рукопису залишив спомин "До історії Галревкому".

П. у м. Монреаль.

Літ.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 42; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 66.

Петро Гуцал

ГОРБАЧЕВСЬКИЙ Сидір Софронович

(06.04.1886 (за ін. даними – 15.12.1890) – 08.1920) – правник, хорунжий УГА. Н. в с. Фільварки (нині част. м. Монастириська Терноп. обл.) в сім'ї судді. Брат поручника УГА Л. Горбачевського. Від 1896 проживав у м. Тернопіль і Теребовля, від 1902 – у м. Тлусте (нині смт Товсте Заліщиц. р-ну Терноп. обл.). 1910 закінчив г-зію у м. Коломия. Вищу правн. освіту здобув у Львів. ун-ті (1914). Пом. адвоката в м. Бучач.

Улітку 1915 мобілізований до австро-угор. армії, у складі 15-го піх. полку воював на Італ. та Рум. фронтах. До ГА вступив у 11.1918. Учасник Листопадового "зриву" в м. Тлусте. Проводив мобілізацію до ГА. 3 01.1919 належав до розвідки 1-го корпусу ГА, у складі групи "Угнів", згодом 9-ї бригади. Учасник боїв під м. Угнів, Белз. З 1.08.1919 іменованний четарем. Учасник походу УГА та ДА УНР на м. Київ. Від 02.1920 – в ЧУГА.

Заарештований ВЧК разом з групою старшин УГА у м. Київ. Перебував у концтаборі Кожухово під м. Москва.

Загинув дорогою на Соловецькі о-ви серед 150 старшин УГА, знищених ВЧК.

Літ.: Гуцал П. Горбачевський Сидір (Ісидор) Софронович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 157–158; Його ж. Українські правники Тернопільського краю: біографічний довідник. Тернопіль, 2008. С. 42; Д-р С. Б. Посмертні згадки. Хорунжий Сидір Горбачевський // Літопис Червоної Калини. 1934. № 9. С. 21; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 338; Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 158.

Микола Вітенко

ГОРБОВИЙ

Володимир Григорович

(псевд.: Кавка; 30.01.1899–21.05.1984) – адвокат, громад.-політ. діяч. Н. у м. Долина (нині Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в Стрий. г-зії. Хорунжий австр. армії, поручник УГА та Армії УНР.

Засн. і організатор військ. орг-ції “Воля” в м. Долина. Чл. УВО (1920), повітов. провідник УВО Долинщини (25.12.1920–1922), нач. штабу Начальної команди УВО у м. Львів (1922–23). Студент юрид. ф-ту Празьк. ун-ту (1923–26), д-р права. Крайовий комендант УВО в Галичині (11.1928), адвокат на політ. процесах. Заарештований польсь. поліцією 28.10.1933, в'язень табору в м. Береза Каргузька (07–12.1934). Учасник 2-го Великого збору ОУН у м. Краків (31.03–3.04.1941), гол. суддя ОУН (з 1941). Голова Укр. нац. к-ту в м. Краків (06.1941), заарештований німцями 7.07.1941, звільнений важкохворим 14.07.1942.

Заарештований чес. поліцією 1.08.1947, переданий Польщі 7.08.1947, відтак ССРР 9.07.1948. Засуджений 6.07.1949 на 25 р. таборів, вийшов на волю в 08.1972.

П. у м. Ходорів Жидачів. р-ну Львів. обл. Похований у м. Долина.

Літ.: Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007.

Микола Посівнич

ГОРБОВИЙ

Михайло Іванович

(09.09.1896 – д. і м. с. н.) – політ. і військ. діяч. Н. у м. Косів (нині Івано-Франк. обл.) у родині ткача. Навч.

в учительській семінарії м. Коломия. 19.07.1914 брав участь у відкритті пам'ятника Т. Шевченку в м. Косів.

1914 вступив до лав Легіону УСС; осаулу Косів. коша Січових стрільців, четар 1-ї чети 1-ї сотні 1-го куреня УСС. Стрілець Гуцул. сотні УСС.

1918 брав участь у подіях Листопадового “зриву” в м. Косів. 1918–19 – повітов. комісар міліції на Косівщині. Брав участь в утвердженні влади ЗУНР у Косівському пов. Учасник ГА. 1920 – один з організаторів та учасник Гуцул. повстання. 1921 ув'язнений польсь. владою.

У міжвоєн. період – чл. Гол. управи УСРП, з 1932 – секретар повітов. к-ту партії в м. Косів. Голова управи повітов. Союзу укр. поступової молоді ім. М. Драгоманова “Каменярі”, організатор т-ва “Пласт”. Автор друк. праць “За кращу долю України”, “Рік 1920-тий”, “Вийзд УСС на Велику Україну”, “Гуцульська сотня УСС”. 1939, після рад. окупації ЗУЗ, заснував у Косові ткацько-килимарську артіль “Гуцульщина”.

11.02.1941 заарештований НКВС. Подальша доля невідома. 12.02.1964 реабілітований.

Дж.: Архів УСБУ в Івано-Франківській області. Спр. 2981 П.

Літ.: Реабілітовані історією. Івано-Франківська область. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2004. С. 576; *Арсенич П. Горбовий Михайло Іванович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=31093; Косівщина. Косів за ча-*

ГОРБОВИЙ
Володимир Григорович

ГОРДИНСЬКИЙ
Теофіл Дмитрович

сів ЗУНР – частина 1. URL: <http://kosiv.org/kosivschina/1027-kosiv-za-chasiv-zunr-chastyna-1.html>; Михайло Горбовий – визначна постать у історії Косова. URL: <http://kosivlibrary.if.ua/2011/12/05/247/>; *Пелінейко І.* Косівщина. Михайло Горбовий. URL: <http://kosiv.org/kosivschina/1030-kosivshchyna-myhajlo-gorbovyy.html>.

Богдан Паска**ГОРДИНСЬКИЙ
Теофіл Дмитрович**

(23.09.1887–17.12.1919) – церк. і громад. діяч, капелан ГА. Н. у с. Шкло (нині Яворів. р-ну Львів. обл.). Навч. на богослов. ф-ті Львів. ун-ту. Рукоположений на священника 1911. Вищі богослов. студії в ін-ті Св. Августина при Віден. ун-ті (1911–14). Д-р богослов'я (18.06.1912).

Під час ПСВ – польовий духівник 33-го полку стрільців австр. армії. Нагороджений Лицарським хрестом Франца-Йосифа. 1918 – польовий духівник при 7-й Львів. бригаді 3-го Галиц. корпусу ГА, з якою 1919 перейшов р. Збруч. У “чотирикутнику смерті” заховорів на тиф.

П. у м. Немирів, що біля м. Вінниця.

Літ.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828–1939) [англ. мовою]. Львів, 1995. С. 659; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 82, 124, 300.

**Олег Єгрешій,
Руслан Делятинський****ГОРДИНСЬКИЙ
(ГОРДИНСЬКИЙ-АНТОНОВИЧ)
Ярослав Дмитрович**

(22.07.1882–29.10.1939) – педагог, літературознавець, письменник, перекладач. Н. у с. Шкло (нині смт Яворів. р-ну Львів. обл.). Здобув освіту в Академіч. г-зії м. Львів (1900). Навч. на філос. ф-тах Віден. та Львів. ун-тів (1900–04). Д-р філософії (1910), дійсний чл. НТШ (1914). Викладав укр. мову та л-ру, класичні мови в г-зіях м. Львів (1904–05, 1912–38) і Коломия (1905–12).

Чл. ХСП. 18–19.10.1918 увійшов до складу УНРади від ХСП, брав участь у проголошенні Укр. держави. Після окупації тер-ї ЗУНР польс. військами підтримував зв'язки з урядом Диктатора Є. Петрушевича у м. Відень; у 10.1920 повідомляв уповноважених Диктатора про наміри окремих польс. урядовців з метою поширення угодовства надати українцям Сх. Галичини автономію. Читав лекції в Укр. таємному ун-ті (1922–23) і на вищих учительських курсах у м. Львів (1929–30).

Чл. кількох комісій ВУАН у Києві, дійсний чл. Богослов. наук. т-ва у м. Львів (1925). Працював у філол. секції НТШ; на поч. 1939 очолив Комісію нової укр. л-ри. при НТШ. Дослідник історії укр. л-ри 13–20 ст. (зокр. творчості Ф. Прокоповича, Т. Шевченка, І. Франка, М. Хвильового). Автор соціально-побутових оповідань “Розведені” (1903), “Візник” (1905), “Чорний хліб” (1908), наук. праць “Невідомі писання Маркіяна Шашкевича” (1911), “Уривок псалтира XIII–XIV ст.” (1912), “Слідами старої української культури й зв'язків української літератури з ренесансом XVI–XVIII ст.” (1924), “З української драматичної літератури XVII–XVIII ст.: тексти й замітки” (1930), “Літературна критика підсоветської України” (1939). Перекладав твори Й. Гете, Г. Гайне та В. Шекспіра.

П. у м. Львів.

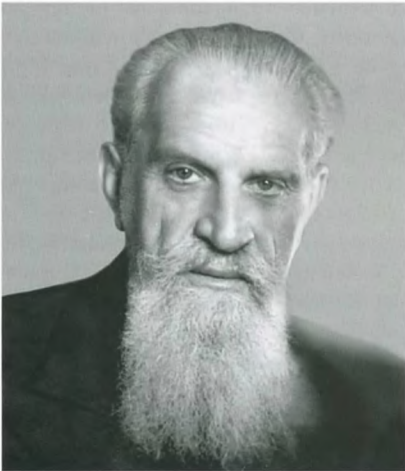
Літ.: Герасимова Г. Гординський Ярослав Антонович // ЕУ. Т. 2. К., 2004.

С. 162; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Т. 2. Івано-Франківськ, 2003; *Ільницький М. Гординський (Гординський-Антонович) Ярослав Дмитрович* // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=31145.

Василь Марчук, Богдан Паска

ГОРНИКЕВИЧ Мирон

(30.08.1886–21.04.1959) – священник ГКЦ, прелат, церк. і громад. діяч. Н. у м. Розділ Жидачівського пов. (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.). Брат Т. Горникевича. Навч. у Стрий. г-зії. Студював на теологічних ф-тах ун-тів м. Львів (1904–07) та м. Інсбрук (1907–09). Д-р теології (Віден. ун-т, 1913). Висвячений 12.02.1912. Сотрудник церкви Св. Юра в м. Львів, катехит. Ред. час. "Основа" (Львів, 1913).

У роки РСВ вивезений рос. окупац. владою до м. Красноярськ як закладник (1915–17). Після повернення із заслання продовжив працю сотрудника архікатедральної церкви і катехита. Викладав у Греко-катол. духовній семінарії (1923–24).

Парох церкви Св. Варвари у м. Відень (1924–58). 1930–34 – посередник у перемовинах Є. Петрушевича з А. Шептицьким щодо передачі архіву ЗУНР і ГА на тимчасове зберігання; 1934–42 доглядав за ними в м. Відень. 1942 передав цю збірку, а також архів

В. Липинського, як депозит до Австр. держ. архіву. Віце-президент єпархіального митрополичого архієпископського суду (1934–48). Ген. вікарій Віден. архієпископства для українців Австрії (1945–59). Організував вивезення мощей св. Йосафата з м. Відень до м. Рим (1945). 1958 передав парафію св. Варвари в м. Відень під опіку отцям василіанам.

Переклав укр. літургічний текст нім. мовою. Автор публікацій на церк.-істор. тематику.

П. і похований у м. Сольбад-Галль (Австрія).

Лит.: Железняк М. Г. Горникевич Мирон // ЕСУ. Т. 4. К., 2006; *Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940). Люстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 365; Blazejowskyj D. Historical Sematism of the Archeparchy of L'viv (1832–1944). К., 2004. Vol. II: Clergy and Religious Congregations. P. 145.*

Олег Павлишин

ГОРНИКЕВИЧ Теofil

(14.02.1891–02.10.1969) – реліг. діяч ГКЦ, капелан ГА, історик-архівист. Н. у с. Гузіїв Долинського пов. у сім'ї священника. Навч. в Академіч. г-зії м. Львів (1902–10), на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1910–14).

Під час РСВ перебував на військ. службі в санітарних частинах австр. армії (1915–18). Висвячений у 09.1918,

був духівником ГА. Катехит нар. школи ім. Б. Грінченка (1920–23) у м. Львів. Вивчав біологію та психологію в Укр. таємному ун-ті м. Львів (1921–1924). Катехит львів. держ. міськ. нар. шкіл (1923–28). Викладав богослов'я в Академіч. г-зії м. Львів (1927–39).

1923–35 – парох церкви в с. Сихів (нині в складі м. Львів). 1940 виїхав із сім'єю до старшого брата Мирона (пароха церкви Св. Варвари) у м. Відень, де душпастирював у церкві Св. Варвари (1940–44), викладав релігію в г-зіях та Вищій тех. школі (1947–56). Упорядкував і видав 4-томний зб. документів з Австр. держ. архіву про події в Україні 1914–22 – “Ereignisse in der Ukraine 1914–22: Deren Bedeutung und historische Hintergründe” (Philadelphia, 1966–69). Автор кн. спогадів “Відень – Царгород – Атени: Подорожні записки” (Мюнхен, 1964).

Зробив вагомий внесок у збереження архівів уряду ЗУНР. 1962 упорядкував та описав архівне зібрання В. Липинського, яке перебувало на депозитному зберіганні в Австр. держ. архіві м. Відень. Надіслав фотокопії документів ЗУНР та опис архіву В. Липинського до США, де на їх основі ств. Сх.-Європ. ін-т ім. В. Липинського у м. Філадельфія (шт. Пенсільванія, 1963). Виконував обов'язки представника ін-ту в Європі. Упорядкував документи й уклав опис архіву ЗУНР (1963–66). 1968, за дорученням митрополита Й. Сліпого, організував перевезення архів. зібрань ЗУНР та В. Липинського з Австр. держ. архіву, де вони перебували на депозит. зберіганні, до Укр. катол. ун-ту в Римі. Призначений Й. Сліпим керівником архів. відділу Укр. катол. ун-ту, проте переїхати до Рима через стан здоров'я не зміг.

П. і похований у м. Відень (Австрія).

Літ.: Железняк М. Г. Горникевич Теофіл // ЕСУ. Т. 6. К., 2011. С. 275; Мацьків Т. З пожовклих листків минулого академічної гімназії. Філадельфія, 1968; Павлюк О. Архів уряду ЗУНР // Архіви України. 1996. № 4–6; Палієнко М. Г. Архівна місія о. Теофіла Горникевича (з історії збереження архівів ЗУНР та В. Липинського у Відні) // Архіви України. 2013.

№ 4. С. 76–92; Ії ж. Теофіл Горникевич та українські архівні колекції у Відні. К., 2012; Шуровський М. Священик, вчений, патріот // Нова зоря. Львів, 1996. Ч. 10 (187). 4 жовт.

Марина Палієнко

ГОРНЯТКЕВИЧ Іван

(1887–26.07.1942) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Н. у м. Лісько округи Сянік. Навч. у нар. школі в м. Лісько, г-зії в м. Перемишль (матура 1906), у Львів. (1906–09) та Перемишль. духовних семінаріях (1909–10). Одружений. Висвячений на священика в 12.1910 єпископом К. Чеховичем. Пом. пароха в с. Смільник Затварницького деканату (1910–11) і с. Модрич Дрогобицького деканату (1911–13). Катехит нар. шкіл у м. Дрогобич Перемишль. єпархії (1913–19).

У період РСВ капелан австр. армії в резерві (1914–18). З 01.1919 – польовий духівник ГА при шпиталях у м. Станиславів; при відступі ГА за р. Збруч був змушений залишитися в місті. В 12.1919, разом з о. Мрозовським (ЧСВВ) і А. Княжинським, організував відновлення укр. приватної г-зії в м. Дрогобич. У 06.1920. перейшов з Перемишльської до Станиславів. єпархії.

Катехит нар. стан. шкіл ім. Софії та ім. Ядвіги, чол. шкіл ім. Міцкевича та ім. Пірамовича, приватної жін. г-зії сестер урсулянок, приватної жін. г-зії та лицю УПТ “Рідна школа” в м. Станиславів (1920–39). Приватний сотрудник у с. Підпечари (1931–32). Один з організаторів ремісничо-пром. курсу УПТ “Рідна школа” в м. Станиславів (1930).

Заарештований 17.07.1940 НКВС по Станиславській обл. Рішенням Особливої наради при НКВС від 8.03.1941 ув'язнений за ст. 54–13 КК УРСР на 8 р. Покарання відбував в Архангельську (Каргопольлаг НКВС).

П. у м. Архангельськ. Реабілітований 6.02.1998.

Літ.: Альманах Станиславівської Землі. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 96; Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 98, 732, 733; Дрогобиччина – земля Івана Франка / ред.

Л. Луців. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1973. С. 447; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963. С. 82, 112; Життєписи Слуг Божих: Горняткевич о. Іван. URL: http://missiоrс.blogspot.com/p/blog-page_27.html.

**Руслан Делятинський,
Олег Єгрешій**

ГОРОДЕНКІВСЬКА ПОВІТОВА РА-

ДА (ГПР) – кер. орган укр. влади у Городенківському пов. 11.1918–05.1919.

Укр. владу в Городенці встановлено 3.11.1918. Орг-цію укр. урядування від імені УНРади здійснював повітов. комісар Т. Окуневський. Військ. підтримку в становленні влади проводив пор. І. Чайка, який з підрозділом захопив будинки місц. староства і пошти. Місц. польс. староста Стшельбіцький написав листа до Т. Окуневського, в якому йшлося про передання влади українцям у Городенківському пов. Військ. повітов. командантом став пор. І. Горбачевський, його заст. – пор. І. Велигорський. Пізніше повітов. командантом обраний О. Світлик. Командантом місц. жандармерії призначено чет. В. Лісковацького. У Чернелиці й Обертині знаходилися відділи військ. частин Городенківського пов., очолювані січовими стрільцями Д. Грималюком і П. Петруняком. Допомогу їм надавав о. І. Пісецький. Інтереси жителів Городенківського пов. в УНРаді представляв Т. Замора.

Оголошена часткова мобілізація до армії чоловіків 1883–1900 р. н. у 12.1918 і 05.1919. Кер-во ГПР долучилося до

обговорення зем. реформи на вічах у 02.1919. ГПР у 11.1918 сформувала Городенківську повітову шкільну раду.

Припинила свою діяльність унаслідок рум. окупації краю наприкінці 05.1919.

Літ.: Велигорська М. Мої спомини про Серафінці, Городенку та Листопадовий зрив // Городенщина. Історично-мемуарний збірник. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпер, 1978. С. 172–176; *Волицький В.* Конспіративний військовий гурток учнів і його участь в Городенському перевороті // Там само. С. 177–182; *Королько А.* В обіймах злуки... Городенківщина у роки національно-визвольних змагань західних українців (1918–1919 рр.) // Ямгорів. Городенка, 2012. Ч. 20–21. С. 116–135; *Його ж.* Українські повітові ради Покуття періоду ЗУНР: структура і практична діяльність (листопад 1918 – травень 1919 р.) // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 91–114.

Андрій Королько

ГОРОДЕНКІВСЬКА ПОВІТОВА

ШКІЛЬНА РАДА (ГПШР) існувала в 11.1918–05.1919. Очолив В. Кабаровський. До її складу входили: комісар Городенківського пов. Т. Окуневський, дир. місц. укр. г-зії А. Крушельницький, 2 педагоги від укр. учительства, по одному – від польс. і єврейс., 2 чл. від Городенківської повітов. ради й 1 від батьківського к-ту. Змінено кер-во навч. закладів Городенки. Дир. “віділової” шк. для дівчат став Дорожинський, 6-класної шк. для хлопців – М. Козанкевич, 4-класної шк. на “Куті фільварковому” – К. Ясельський.

Городенківська
повітова рада

ГОРОДЕЦЬКИЙ Степан

Україна
Список лицейских учителей в области Закарпатской

№ п/п	Фамилия	Имя	Дата рождения	Место рождения	Степень	Специальность	Возраст		Служба	Звание	Степень	Специальность
							лет	мес				
1	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
2	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
3	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
4	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
5	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
6	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
7	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
8	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
9	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
10	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
11	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
12	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
13	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
14	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
15	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
16	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
17	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
18	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
19	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
20	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
21	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
22	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
23	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
24	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
25	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
26	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
27	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
28	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
29	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
30	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
31	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
32	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
33	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
34	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
35	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
36	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
37	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
38	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
39	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
40	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
41	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
42	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
43	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
44	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
45	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
46	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
47	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
48	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
49	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
50	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
51	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
52	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
53	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
54	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
55	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
56	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
57	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
58	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
59	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
60	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
61	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
62	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
63	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
64	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
65	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
66	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
67	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
68	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
69	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
70	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
71	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
72	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
73	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
74	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
75	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
76	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
77	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
78	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
79	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
80	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
81	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
82	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
83	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
84	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
85	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
86	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
87	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
88	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
89	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
90	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
91	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
92	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
93	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
94	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
95	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
96	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
97	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
98	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
99	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1
100	Авдеев	Иван	1885	Украина	д-р филол.	Филология	33	1	1	1	1	1

У 12.1918 ГПШР прийнято такі рішення: мовою навч. є виключно укр.; польс. може бути включена у навч. процес тільки за бажанням батьків учнів; викладатимуть лише вчителі, які записалися на вірність укр. д-ві. На нараді ГПШР 31.12.1918 розглядалося питання про стан шкільництва в Городенківському пов. В. Кабаровський виокремив недоліки пед. роботи: брак учительських кадрів; нестача шкільних підручників та приміщень для проведення занять; перерваний навч. процес, що пов'язано з епідемією "іспанки"; несплата шк. "дорожнього податку". На засіданні ГПШР 27.01.1919 вказувалося, що всі школи Городенківського пов. українізовані, шкільна інспекція проведена у 12 селах повіту.

У листі ГПШР до ДСОВ від 1.02.1919 зазначалося, що в пов. з 56 шкіл функціонують 45; викладають 87 учителів, з них 59 українців, 22 поляки і 6 євреїв. Прийнято рішення про оплату праці всім учителям, а висококваліфікованим – за подвійним окладом. Ухвалено резолюцію про перетворення шкіл з 2-класних на 4-класні, 4-класних – на 6-класні, 6-класні – на "виділові", а в с. Стрільче Городенківського пов. – відкриття рільничого курсу.

ГПШР припинила свою діяльність унаслідок рум. окупації краю в кін. 05.1919.

Лит.: Королько А. Культурно-освітнє життя українців Покуття періоду ЗУНР (1918–1919 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 22. Івано-Франківськ, 2013. С. 43–59; Його ж. Освітнє життя національних меншин на Покутті періоду ЗУНР (1918–1919 рр.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2015. Вип. 2. Ч. 1. С. 138–145.

Андрій Королько

ГОРОДЕЦЬКИЙ Степан

(31.07.1894–24.10.1974) – військ. та реліг. діяч, четар Г.А.Н. у с. Більшівці (нині Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Рогатин. г-зії.

У 08.1914 вступив до Легіону УСС. 1915 – учасник боїв за г. Маківка. Отримав звання підхорунжого. У 09.1916 у бою біля с. Потутори (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) потрапив до рос. полону, звідки втік і прибув до коша УСС у м. Вижниця (нині Чернів. обл.). З кін. 1918 – хорунжий 1-го полку 1-ї (УСС)

бригади ГА. Брав участь у боях проти поляків біля Львова. 1.03.1919 отримав звання четаря. У 06.1919 під час Чортків. офензиви ГА поранений у с. Жуків (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. Брав участь у боях проти більшовиків та білогвардійців у "чотирикутнику смерті". Хворів тифом. Вступив до повстанського загону от. Я. Шепеля. Був командантом піх. полку ДА УНР до 11.1920. Закінчив богослов. студії у м. Львів (1920).

У міжвоєн. період – парох на Бережанщині. Після ДСВ емігрував до Німеччини та США. Був парохом у м. Рочестер (шт. Нью-Йорк). 30.10.1961 нагороджений Військ. хрестом ДА УНР. На поч. 1970-х отримав Хрест С. Петлюри за участь у збройній б-бі за державність України.

П. у США.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 89; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 333, 334; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 87, 664. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 316.

Богдан Паска

ГОРОЖАНСЬКИЙ КОМІТЕТ (Український горожанський комітет у м. Львів) – гуманітарна орг-ція, що виконувала функції репрезентанта укр. нас. Галичини перед польс. цивільною та військ. адміністрацією. Ств. у м. Львів у 11–12.1918. Співпрацював з Міжнар. Червоним Хрестом. Метою діяльності оголошувалося надання матеріальної, моральної, санітарної та юрид. допомоги спершу українцям Львова, а згодом і населенню Сх. Галичини.

Виокремлюють 3 періоди функціонування Г.к.: 1) 12.1918–05.1919, коли його вплив поширювався на м. Львів; 2) з 06.1919 – поширення діяльності на тер-ї Сх. Галичини; 3) поч. 1920–09.1921 – поглиблення форм і розширення напрямів діяльності. Щодо дати поч. функціонування Г.к. є відомості О. Федак-Шепарович про те, що установа була заснована під час ПСВ (до

1.11.1918) і призначалася для розподілу гуманітарної допомоги. Його очільником був С. Федак. З відходом укр. військ з м. Львів 2.11.1918 діяльність Г.к. реорганізовано. Звіти як офіц. дату початку роботи Г.к. вказують 4.12.1918.

У 12.1918–12.1919 Г.к. діяв на підставі окремих дозволів місц. польс. адміністрації: 1) від 4.12.1918, наданий ген. Т. Розвадовським; 2) від 5.12.1919 – Тимчасовим правлячим к-том. Тобто польс. військ. і цивільна адм-я м. Львів не забороняла діяльність Г.к., члени якого позиціонували орг-цію як позапартійну і гуманітарну.

До складу кер-ва Г.к., крім С. Федака, входили К. Студинський, о. Л. Куницький, В. Целевич, Г. Паньчишин. Активними його членами були Й. Боцян, Л. Кульчицький, М. Заячківський, О. Саєвич, О. Макарушка, П. Буняк, М. Паньчишин та ін. Участь у діяльності Г.к. взяло укр. патріотичне жіноцтво, зокр. О. Мрицівна, О. Бачинська, О. Федак-Шепарович, О. Косевич та ін. Центральний офіс Г.к. знаходився у м. Львів на вул. Руській, 3 (2 пов.).

Г.к. складався із секцій, які відповідали за конкретні напрями роботи. Їх кількість збільшувалася, залежно від специфіки функціонування установи чи розширення сфери діяльності. На поч. 1920 стр-ра Г.к. була такою: допоміжна секція – виділяла грошову допомогу для малозабезпечених верств нас. і займалася орг-цією дешевих міськ. кухонь; секція полонених й інтернованих – опікувалася укр. військовими й цивільними особами, котрі були в'язнями львів. тюрем; самаритян. секція, члени якої допомагали військовим УГА і політ'в'язням, котрі перебували в таборах інтернованих (Домб'є, Вадовиці, Демблін, Тухоля, Вісніч та ін.). На неї покладалася також б-ба з інфекц. хворобами. Також діяли секції посередництва праці, правової допомоги, уряднича, шкільна, допомоги гірським повітам, з 1921 – секція допомоги мігрантам з Наддніпрян. України та ін.

Протягом кін. 1918 – кін. 1919 діяльність Г.к. спрямовувалася на опіку над пораненими і полоненими воя-

ками УГА, які перебували в шпиталях і таборах полонених. Їх забезпечували необхідними речами, які збирали серед небайдужих мешканців Львова. З поч. 1919 Г.к. надавав допомогу і родинам військових, які втратили засоби до існування, а також ін. представникам укр. громади, які у зв'язку з військ. діями потребували допомоги, зокр. службовцям укр. національності. Кошти до бюджету Г.к. надходили від добровільних пожертвувань мешканців міста та укр. емігрантів. Доходи цього періоду склали 10–18 тис. корон місячно, без урахування коштів з-за меж Галичини. Осн. витрати за цей період – фінансування роботи безплатних кухонь, гарнізонного шпиталю, надання коштів для окремих осіб. Крім грошових жертв, Г.к. збирав продукти харчування, одяг і білизну.

Наприкінці 12.1919 дирекція поліції надіслала вимогу затвердження статутних документів. Це супроводжувалося арештами окремих членів Г.к. і стало першою спробою обмежити його діяльність. Статут внесено до намісництва 9.03.1920, але його затвердження навмисно затягнули до 18.07.1920. Упродовж цього часу змінилася орг-ція управління Г.к. – у його стр-рі з'явився виконавчий відділ, який став колегіальним керівним органом.

Затвердження статуту дозволило розширити діяльність Г.к. на тер-ії Сх. Галичини. Перші осередки виникли у 09–10.1919 в м. Чортків, Стрий, Самбір, Станиславів, Коломия, однак їх статус не був офіційним. Згодом до створення окружних і повітових Г.к. долучилися т-ва “Дністер” і “Сільський господар”. Новий статут дозволяв оформити їх діяльність, було розроблено необхідні інструкції. У 10.1920 кер-во Г.к. домоглося від намісництва дозволу на орг-цію в повітах Сх. Галичини добровільних збірок грошових жертв, продовольства й одягу. Особливу увагу звертали на нас. гірськ. р-нів, де спостерігалася гостра продовольча криза: кер-во Г.к. розробило програму закупівлі збіжжя – місц. укр. кооперативам з фондів Г.к. в м. Львів

надавали безвідсоткові кредити на закупівлю харчів. Ця акція тривала до 09.1921.

Безпосереднім приводом до закриття Г.к. став замах на життя Ю. Пільсудського й К. Галецького 25.09.1921. Частину керівників Г.к. арештували; поліція закрила приміщення, конфіскувала документацію. Незважаючи на ліквідацію Г.к., секції продовжили функціонування. Було створено Союз укр. адвокатів, К-т допомоги політ. в'язням, Укр. т-во допомоги інвалідам.

Лит.: Бижук О. Благодійна діяльність самаритянської секції Українського Горожанського Комітету у Львові // Вісн. Нац. ун-ту “Львів. Політехніка”. 2011. № 693. С. 142–146; Білавич І. Український горожанський комітет як репрезентант соціального захисту українців (1918–1921 рр.) // Научные труды SWorld. 2017. Вып. 46. Т. 5. С. 50–54; Давибида Л. Діяльність Самаритянської секції українського Горожанського комітету у сфері охорони здоров'я (1918–1923 рр.) // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2014. Вип. 39. С. 62–67; Федак-Шепарович О. Український Червоний Хрест у Львові 1918–1919 // Вісті Комбатанта. 1961. Ч. 6.

Богдан Савчук

ГОРЯНСЬКИЙ Іван

(1892–1953) – військ. діяч, педагог. Н. у с. Нижня Липиця (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Рогатин. г-зії та Віден. ун-ті. Працював викл. у Віден. ун-ті та Бродів. г-зії.

З кін. 1918 – хорунжий ГА. Воював у складі бригади УСС. 1.03.1919 отримав звання четаря. 23.01.1922 – чл.-засн.

ЗУТЛН у м. Відень. Згодом – викл. у Рогатин. г-зії, учитель у м. Більшівці (нині смт Галиц. р-ну Івано-Франк. обл.) та у с. Верхня Липиця (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.).

П. у с. Нижня Липиця.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 3 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан; передм.: М. Кугутяк. Івано-Франківськ, 2013. С. 26; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 316; Інформація про місця пам'яті Української революції 1917–1921 рр. URL: http://ifoonsku.ucoz.ua/Vyzvolni_zmahannja_1917_21.pdf.

Богдан Паска

ГОТИЧ

Юрій

(1838–17.03.1921) – громад. і культ. діяч. Церк. урядник, організатор громад. життя у с. Жаб'є (нині смт Верховина Івано-Франк. обл.) і Бистрець (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.). Один з провідних діячів місц. філій т-ва "Січ", читальні т-ва "Просвіта" та ін. укр. орг-цій. На поч. 1921 заарештований польс. поліцією.

П. у м. Коломия.

Літ.: Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005.

Богдан Паска

ГОФМАН

Карл

(д. і м. н. н. – 04.1920) – отаман УГА. За національністю німець.

Під час ПСВ – капітан 22-го піх. полку австро-угор. армії. Нагороджений хрестом "За військові заслуги" 3-го ступеня. В ГА з 28.12.1918. Командував армійською групою "Рудки" (група Гофмана), яка відзначилася в боях за м. Львів. у 02.1919 частини під командуванням Г. спричинилися до успішного завершення першого етапу Вовчухів. операції. У 06.1919 очолив Самбір. бригаду ГА.

Розстріляний більшовиками в м. Одеса.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

ГОШУВАТЮК

Денис (Діонізій) Іванович

(15.10.1892–28.12.1918) – сотник ГА, брат Ярослава Гошуватюка. Н. у м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в початковій шк. в м. Городенка, у г-зії м. Коломия.

З поч. ПСВ призваний до австр. армії. Навч. на старшин. курсах. Командир сотні 1-го Босній. полку; відбув усю кампанію на Італ. фронті. Учасник бою за г. Monte Metella de Galio в Альпах (Тіроль, Австрія); зі своєю сотнею здобув вершину, яку не могли здобути дві австр. бригади.

Після розпаду Австро-Угор. монархії в 11.1918 повернувся до краю і зголосився до ГА. У серед. 12.1918 виїхав з м. Коломия на чолі Коломий. куреня 24-го піх. полку ім. гетьмана П. Дорошенка на фронт під Львів.

Загинув у ході наступу на с. Кривчиці в бою з регулярним польс. військом, що прибуло з Кракова.

Літ.: Городенщина: історично-мемуарний збірник / за ред. М. Г. Марунчака. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976.

Богдан Якимович

ГОШУВАТЮК

Ярослав Іванович

(18.04.1900 – після 1976) – військовик, фармацевт. Н. у м. Городенка (нині Івано-Франк. обл.). Брат Дениса Гошуватюка. Військ. службу пройшов у 58-му піх. полку австр. армії. Навч. у старшин. школі в Єгерндорфі; гармат. вишкіл пройшов в армії.

Від 11.1918 в ГА. Командир 2-ї батареї 1-го гармат. полку. Воював під Равою-Руською, брав участь у звільненні м. Жовква від польс. окупантів. У 01–05.1919 служив у старшин. артилер. школі в м. Станіславів. Від 05.1919 – під рум. окупацією на Покуттю. Потрапивши до Польщі, деякий час служив у польс. війську в ранзі підхорунжого.

1931 закінчив фармацію у Познан. ун-ті. 1944 емігрував до Австрії, перебував в таборі в Ляндеку (Тіроль). 1949 виїхав до Канади, працював за фахом

ГОШУВАТЮК
Денис (Діонізій) Іванович

ГОШУВАТЮК
Ярослав Іванович

на фармацевтичній ф-ці в м. Торонто. Брав участь у ветеран. орг-ціях.

П. і похований у м. Торонто.

Літ.: Городенщина: історично-емуарний збірник / за ред. М. Г. Марунчака. Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976.

Богдан Якимович

ГРАБОВЕЦЬКИЙ Василь Дмитрович

(1885–1955) – стрілець УГА, громад.-культ. діяч, батько відомого укр. історика Володимира Грабовецького. Н. у м. Печеніжин (нині смт Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у багатодітній сел. родині. 1898 закінчив 6-річну початкову шк. в м. Печеніжин, після чого займався ткацьким ремеслом у місц. майстра М. Кузьменка.

1918 вступив стрільцем до лав Гуцул. куреня ГА, входив до складу 2-ї Самбір. бригади ГА. У кін. 1918 – на поч. 1919 воював під м. Львів у р-ні с. Зубра і Пасіки-Зубрицькі. У 07.1919 перейшов з військ. підрозділом р. Збруч, перебував на Поділлі. Восени 1919 в “чотирикутнику смерті” поблизу м. Вінниця захворів на тиф. Після повернення до Галичини перебував кілька місяців у польс. в’язницях м. Чортків і Коломия.

На поч. 1920-х повернувся додому. 1926 навч. на місц. госп. курсах, займався ткацтвом. У 1920–30-х вів

активну громад.-культ. і політ. роботу в м. Печеніжин. 1926 – чл. Коломий. проводу УНДО. Чл. “Просвіти”, з 1936 очолив читальню греко-катол. т-ва “Скала” в м. Печеніжин; паламар місц. церкви.

П. і похований у смт Печеніжин Станіславської (нині Івано-Франк.) обл.

Літ.: Королько А. Епістолярна спадщина Володимира Грабовецького // Життя, присвячене історії. Володимир Грабовецький: вчений, громадський діяч, людина. Івано-Франківськ, 2016. С. 141–151; Кузутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 2. К.; Івано-Франківськ, 2004. С. 464–466; На вівтар історії України: Ювілейний збірник на пошану академіка АН Вищої школи України, професора В. В. Грабовецького. Івано-Франківськ, 2008. С. 105–191.

Андрій Королько

ГРАБОВЕЦЬКИЙ Іван

(1887–1958) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Дядько глави УГКЦ Любомира Гузара. Навч. в духовній семінарії та богослов. ліцеї в м. Станіславів (1911–14). Одружений з А. Лабій. Висвячений на диякона 29.10.1916 в м. Перемишль, на священника 5.11.1916 в м. Лаврів єпископом Г. Хомишиним. Адміністратор у с. Красноїлля Косів. деканату (15.11.1917–31.03.1918). Адміністратор парохії с. Джурич Чортків. деканату (1.04.1918–27.09.1919).

1918 вступив до ГА на службу капелана, в 07.1919 перейшов за р. Збруч. Учасник цілої воєн. кампанії УГА на Наддніпрян. Україні. Після роззброєння УГА в 05.1920 повернувся до с. Джурич Чортківського пов. Зазнав переслідувань з боку польс. адміністрації; арештований, згодом звільнений.

Адміністратор у с. Колиндяни (15.11.1920–28.02.1925) та с. Давидківці Скальського деканату (1920–1.03.1925). Парох у с. Слобідка Лісна Коломий. деканату (1.03.1925–14.10.1937). Адміністратор (з 19.10.1937), згодом – парох у с. Солів Пістин. деканату (1.05.1939–1947). 1939 організував буд-во і посвятив будинок читальні т-ва “Про-

Василь ГРАБОВЕЦЬКИЙ
з дружиною і дітьми.
1934 р.

світа”, очолив її, згуртував вірних для культ.-просвітницької праці.

У 05.1945 арештований НКВС, засуджений на 10 р. Місце смерті невідоме. У 05.2016 у с. Сопів Коломий. єпархії УГКЦ єпископ Василій Івасюк освятив пам'ятну дошку на честь Г.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 82, 241; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 313; Грабовецький Іван. URL: <http://uk.rodovid.org/wk/Запис:930072>; Чавага Д. Добрий пастир, що сів зерно любові між людьми (29.05.2016). URL: <http://diocese.ko.if.ua/se/sites/ep/58914/>.

**Ігор Пилипів,
Руслан Десятинський**

ГРАБОВСЬКИЙ Олександр

(1874–23.03.1928) – лікар. Д-р медицини. Навч. на мед. ф-ті Львів. ун-ту; в час студій очолював т-во “Академічна громада”. Від літа 1903 мав власну лікар. практику в м. Тернопіль.

У період ЗУНР 22.12.1918 призначений начальником міськ. епідемічного шпиталю (в якому лікувалися також вояки ГА), санітарний інспектор Терноп. округи і в цьому статусі перевіряв також військ. підрозділи, надавав їм допомогу щодо покращення медико-санітарного стану, б-би з епідеміями, забезпечення лікарями. Після залишення частинами ГА м. Тернопіль продовжував працювати лікарем. Чл. укр. т-в, зокр. від 1900-х входив до виділу “Української бурси” і був її безоплатним лікарем. Викладав на курсах санітарії та гігієни для вчителів нар. шкіл, жертвував кошти на укр. установи і т-ва в Галичині, на Лемківщині, Холмщині.

П. і похований у м. Тернопіль.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999.

Петро Гуцал

ГРЕБЕНЮК

Семен Миколайович

(1885 – після 1945) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Н. у с. Порохова Буцацького пов. Навч. в духовній семінарії та богослов. ліцеї в м. Станіславів (1907–11). Одружений з М. Чубатою з м. Тернопіль. Батько Мирослави Гребенюк-Онуферко-Дерманчук (1918–96) – учительки, медсестри в УПА, політв'язня, співачки і бандуристки, та Євгена Гребенюка (1923–41) – чл. підпілля ОУН, арештованого НКВС і розстріляного в м. Умань. Висвячений на священника 10.03.1912 єпископом Г. Хомишиним. Пом. пароха в с. Іванків Скальського деканату (15.03.1912–1918), душпастир у с. Мушкатівка біля м. Борщів Кудринського деканату (1912–20.06.1920).

1918 вступив до ГА. Служив польовим духівником при бригаді УСС. У 07.1919 в складі ГА перейшов за р. Збруч. Надавав духовну опіку воїнам при шпиталях УГА біля м. Кам'янець-Подільський. Пройшов усю воєн. кампанію УГА на Наддніпрян. Україні; у 05.1920 повернувся до Галичини. Арештований польс. поліцією, згодом звільнений.

Адміністратор у с. Білівці Кудринського деканату (20.06.1920–19.03.1924). Парох с. Більче Золоте Скальського деканату (20.03.1924–04.1945). Організував читальню т-ва “Просвіта”, кооперативу “Поміч”, т-ва “Християнська родина”, “Охорона Хресної дороги”, Апостольство молитви та імені Івана Милостивого. Віце-декан Скальського деканату (з 17.02.1938). У 07.1941 підтримав Акт відновлення Укр. д-ви. Адміністратор у с. Глубічок Скальського деканату (1942). У 10.1943 підтримав набір добровольців до д-зії “Галичина”, яку вважав “зародком української армії”. У 09.1944 потрапив у “розробку” органів НКВС як “кадровий український націоналіст”, орг. референт окружного проводу ОУН (псевдо Вася). Арештований УНКДБ по Станіслав. обл. у 04.1945 у м. Станіслав. Подальша доля невідома.

Літ.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Станіславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938) [англ. мовою]. Львів, 2002. С. 301;

ГРЕКОВ (ГРЕКІВ)
Олександр Петрович

Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 82, 122, 241; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки. К., 2006. Т. 1. С. 223–224, 347–348, 514; Реабілітовані історією. Тернопільська область / упоряд. О. Г. Бажан та ін. Кн. 1. Тернопіль, 2008. С. 221–227; Кн. 2. Тернопіль, 2012. С. 18–19; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 314; Уповноважений Ради у справах релігій у Львівській області. Алфавітний покажчик священнослужителів за 1945–1958 рр. URL: http://www.archivelviv.gov.ua/uploads/media/Spiski_dukhovenstva.pdf.

Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський

ГРЕГОЛІНСЬКИЙ

Дмитро

(1880–1944) – педагог і журналіст. 1919–29 – співзасн. і ред. тижневика “Український Голос” у м. Перемишль (нині Польща). Автор статей на виховну тематику.

1941 – ред. газ. “Самостійна Україна” та “Українське Слово” в м. Станіславів.

Літ.: Коваль Л. Українські громадські культурно-освітні товариства в Перемишлі у 1867–1939 рр.: історіографія проблеми // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. Вип. 4. 2011. С. 103; Редактор Іван Чепіга. URL: <http://ptaha.info/posts/essays/2352/>.

Богдан Паска

ГРЕКОВ (ГРЕКІВ)

Олександр Петрович

(21.11.1875–02.12.1958) – військ. діяч ЗУНР. Н. у с. Сопич (нині Глухів. р-ну Сумської обл.). Здобув освіту в г-зії, на юрид. ф-ті Моск. ун-ту (1897), Моск. військ. уч-щі (1899), акад-ї Генштабу (1905). Офіцер 2-ї Маньчжурської армії, учасник рос.-япон. війни 1904–05. Старший ад'ютант штабу військ гвардії Петербурзького військ. округу. У роки РСВ – нач. штабу 24-ї піх. д-зії, ком. пол-

ку 1-ї гвард. д-зії, нач. штабу 6-го армійського корпусу на Пд.-Зх. фронті.

В укр. армії з 1917, ком. 11-ї Сердюцької д-зії, нач. штабу Київ. військ. округу й укр. збройних сил у столиці в боях з більшовицькими військами. М. Муравйова. За часів УД – голова укр. військ. т-ва “Батьківщина”, головнокомандувач Пд. фронту армії УНР, голова військ. делегації на переговорах з командуванням франц. експедиційного корпусу і Добрармії в м. Одеса. 1919 – військ. міністр УНР, наказний отаман, командувач ГА (9.06–5.07.1919), підготував і блискуче провів Чортків. офензиву (8–28.06.1919), ген.-поручник. У 07.1919 – голова місії до Румунії, Австрії. З 1920 – у м. Відень, голова Укр. військ. т-ва, його представник на переговорах із дипломатами рад. України 1922–23 щодо амністії та умов повернення вояків Армії УНР на Батьківщину. Співпрацював із УВО, ОУН.

21.09.1948 викрадений у м. Відень органами НКВС. До 05.1949 перебував у Лук'янівській в'язниці. 6.07.1949 засуджений на 25 р. ВТТ. Перебував у таборах м. Тайшет, Норильськ. Звільнений. 23.12.1956 повернувся до Австрії.

П. у м. Відень. Похований на цвинтарі Санкт-Андре-Вердерн (федеральна земля Нижня Австрія).

Літ.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адміралаи. Львів; Х., 2007; Омелянович-Павленко М. Спогади українського командарма. К., 2002.

Микола Литвин

ГРЕКО-КАТОЛІЦЬКА ЦЕРКВА

сформувалася внаслідок Берестейської унії 1596; відома як унійна, уніатська. Нову офіц. назву отримала 1772 відповідно до декрету Марії-Терезії Габсбург. 1807–46 існувала у формі Галицької митрополії. До складу ГКЦ 1918 входили Львів. архієпархія (митрополит А. Шептицький), Перемишль. єпархія (єпископ Й. Коциловський), Станіславів. єпархія (єпископ Г. Хомишин).

Участь духівництва в УНРаді ЗУНР, Листопадовому “зриві”. Учас-

никами Укр. конституанти, яка 19.10.1918 в м. Львів проголосила Укр. д-ву, були митрополит А. Шептицький, станиславів. єпископ Г. Хомишин, перемишл. єпископ Й. Коциловський, протоігумен Галицької провінції П. Філяс, священники С. Онишкевич, О. Погорецький, О. Стефанович, І. Яворський, І. Капустинський та ін. До складу УНРади ввійшли також священнослужителі: А. Бандера (Калуш), С. Юрик (Золочів), С. Височанський (Перемишляни), Є. Качмарський (Сколе), Т. Чайковський (Яворів), М. Цегельський (Кам'янка-Струмилова), П. Карпінський (Теребовля), С. Матковський (Борщів), І. Лятишевський (Станиславів), О. Русин (Коломия), І. Чернодоля (Заліщики) та ін.

Священики були організаторами перебрання влади на Золочівщині, Брідщині, Сколівщині, Самбірщині, у містах і містечках Галичини (Долина, Рудки, Краковець, Збараж, Зборів, Угнів). Активну участь у Листопадовому "зриві" на Яворівщині взяли священники: С. Венгринович (с. Наконечне), Горницький (с. Шкло), Волосянський (с. Краковець) та ін. 1–2.11.1918 о. С. Дашо з м. Самбір їздив до священників повіту, скликав з ними нар. віча, проголошував акти створення Укр. д-ви. У м. Турка 1.11.1918 перебравши владу о. І. Федевич, сільс. парохі Г. Мороз (с. Боринь) та Я. Мухнацький (с. Хащів).

3.11.1918 жителі сіл Лип'є, Лімна, Бережок, Жукотин, Вовче Турківського пов. під проводом пароха с. Лип'є Ю. Присташа і чет. Васильківа роззброїли жандармські постерунки в селах, здобули зброю та передали владу укр. представникові. У Заліщицькому пов. І. Чернодоля призначив тимчасового коменданта. Священик А. Бандера особисто організував мешканців Калуського пов. для походу на м. Калуш з метою зміни влади в місті. Парох с. Дора М. Ганушевський у 11.1918 організував Гуцульську сотню, яка роззброїла потяги з угор. військом. Зброю передали до м. Станиславів, у відомство уряду ЗУНР.

Греко-катол. священники очолювали повітові ради в м. Городенка (о. І. Пісецький), Кам'янка-Струмилова (о. М. Цегельський), Лісько (о. В. Мисик), Печеніжин (о. І. Майковський), Підгайці (о. І. Токар), Радохів (о. С. Петрушевич), Стрий (о. О. Нижанківський), Сянок (о. П. Шпилька), Теребовля (о. С. Мохнацький), Щирець і Збараж (о. В. Могильницький). Важлива роль священників у повітов. радах (у складі Косівської повітов. ради з 25 чл. було 4 священники, Радохівської – з 5 осіб 2 священники, Бучацької – з 10 осіб 4 священники). Кожен 10-й чл. УНРади був священником. Комісарами судових повітів Винники,

**Собор Св. Юра ГКЦ
у м. Львів**

Поморяни та м. Добромилі працювали священники. У пов. Бережани, Долина, Зборів, Жовква, Радехів, Турка священники очолювали харчові управи, у м. Станиславів – госп. відділ.

За дорученням митрополита А. Шептицького, конфіонованого польс. владою в м. Львів, станиславів. єпископ Г. Хомишин звернувся до мирян і духовенства з пастир. листом "В перелому добу історії українського народу з нагоди торжества Йорданського", у якому "доручив усім священникам згадувати в св. Літургіях президента Євгена Петрушевича, Українську державу, її уряд і воїнство".

Держ.-церк. відносини. Гол. напрямом політики ЗУНР у сфері реліг.-церк. відносин був принцип свободи совісті, віросповідання та рівноправності осн. реліг. конфесій у Сх. Галичині. У першій відозві "Український Народ!" від 1.11.1918 вказувалося, що всім громадянам Укр. д-ви без різниці національності й віросповідання гарантується "громадянська, національна і віросповідна рівноправність". Практичної реалізації принцип свободи віросповідання набув при формуванні Тимчасового ДС, до складу якого передбачалося ввести окремого секретаря віросповідань. На внесення К. Левицького секретарем віросповідань став відомий громад.-політ. діяч, лідер ХСП О. Барвінський. Через відсутність С. Смаль-Стоцького, який мав очолити окремий секретаріат освіти, О. Барвінський був змушений перебрати кер-во й цим відомством. Згодом, після відставки О. Барвінського (12.1918), секретарем освіти і віросповідань став безпарт. делегат Буковинської нац. ради А. Артимович. Урядовим референтом реліг. справ за рекомендацією єпископа Г. Хомишина обрано священника І. Лятишевського.

Істотний вплив на формування реліг. політики ЗУНР справила радикалізація сусп.-політ. життя. Усі три партії (УНДП, УРП, УСДП) включили до своїх програм положення про "вивласнення" великого поміщицького та церк. землеволодіння. Більшість із законопроектів передбачала конфіскацію

церк. землеволодіння, посилювали антиклерикальні виступи окремих діячів УРП та УСДП. 4.01.1919 на засіданні УНРади соціал-демократ С. Вітик критикував єпископа Г. Хомишина, вимагаючи проведення радикальної земельної реформи, що передбачала конфіскацію церк. землеволодіння. Конфлікт призвів до того, що станиславівський владика призупинив свою участь у роботі представницького органу.

У своєму виступі напередодні прийняття земельного закону, 4.04.1919, делегат від Жовківського пов. протоігумен Галиц. провінції ЧСВВ о. П. Філяс, висловив застереження, що "державна не повинна бути господарем національного добра, тільки контрольором прав" і закликав подбати про забезпечення духовенства. Прийнятий 14.04.1919 закон про аграрну реформу лише частково врахував інтереси і потреби церкви, передбачив повну конфіскацію її землеволодіння. Аграрну реформу критично сприйняла більша частина духівництва.

Ідеї відокремлення церкви від д-ви та школи від церкви позначилися на культ.-просвітницькій діяльності духовенства. На з'їзді вчителів середніх і вищих шкіл ЗОУНР 21–24.03.1919 учитель В. Бригідер висловився за скасування обов'язкового предмету релігії. Незважаючи на те, що його пропозиція не знайшла підтримки в реліг.-церк. колах, з'їзд ухвалив резолюцію. На думку станиславів. єпископа Г. Хомишина, в умовах "занепаду публічної моральності" в післявоєн. час відкидання дисципліни релігії з навч. планів загрожувало соціальними потрясіннями.

Сприятливіших практичних результатів досягнув ДСОВ у регулюванні забезпечення матеріального становища духовенства. У 01–05.1919 секретаріат розглянув і позитивно вирішив понад 20 заяв про оплату праці священникам. На засіданні Єпископської консисторії в м. Станиславів 10.05.1919 ухвалено видати звернення до єпархіального духовенства в справі співпраці укр. духовенства в буд-ві д-ви.

Капеланство. Греко-катол. духовенство взяло активну участь у форму-

ванні укр. війська, відіграло ключову роль у його духовній та моральній підтримці. Розпорядженням військ. міністра полк. Д. Вітовського від 1.01.1919 при ДСВС і НКГА засн. вищі духовні органи – Зарядче та Польове преподобництва, яким передавалося кер-во діяльністю військ. священиків. Першим начальним духівником ГА став М. Іжак, колиш. польовий духівник Легіону УСС. Після його смерті в час епідемії тифу восени 1919 службу очолив о. В. Лаба. Серед польових духівників УГА були відомі священики: А. Базилевич, А. Бандера, І. Брикович, В. Ганицький, Т. Горникевич, І. Лебедович, І. Озимкевич, Я. Фещак та ін. Велика група духівників працювала також у військ. шпиталях. Загалом в УГА служило бл. 100 духівників і кожен 3-й з них загинув під час бойових дій або в період епідемії тифу восени 1919. У складі штабів армії та корпусів ств. референтури духівництва, яким підпорядковувалися відділи духівників бригад, що обслуговували стрілец. курені й сотні, ін. підрозділи. Духівники УГА отримали окремих однострій. Капелани вели облік полеглих, організовували їхні поховання, влаштовували стрілец. цвинтарі.

Репресії проти греко-катол. духівництва. Після окупації Сх. Галичини в 07.1919 репресій з боку польс. влади зазнали і греко-катол. священики. Їх звинувачували у ворожому ставленні до польс. д-ви. Пароха в м. Монастирська 73-літнього о. З. Подляшецького закатовано через участь його синів в УГА, вбито священиків Ю.-А. Галібея, О. Нижанківського, Й. Заторського, Ю. Сухаровського та ін. Пароха с. Дора Богородчанського пов. М. Ганушевського заарештовано, оскільки в 11.1918 він організував Гуцул. сотню, проводив мобілізацію до лав ГА. Великий термін ув'язнення отримав о. Є. Тесля, якого 1919 поляки заарештували й заслали до табору полонених спочатку до Буковець, біля м. Перемишль, а згодом Домб'є, де він пробув бл. 9 місяців. Багатьох священиків відправлено до табору полонених у Стшалково. Священики А. Сірецький і М. Сіменович у таборі полонених Стшалково організували для інтернованих богослужіння,

випросивши в Єпископ. консисторії необхідні богослужбові предмети. Репресій польс. влади 1919–21 зазнали понад 350 греко-катол. священиків.

У відповідь на репресії греко-катол. священиків митрополит А. Шептицький, єпископи Г. Хомишин і Й. Коциловський написали "Пастирський лист до духовенства і вірних", у якому зазначили, що "п'ять священиків замордовано, а сотні вивезено або ув'язнено. Много церков, найчільніші монастирі зграбовані". Польс. спецслужби всім органам влади на місцях дали вказівку інформувати уряд про вплив пастирського листа на нас. краю. За підтримки апостольського нунція в Польщі греко-катол. ієрархи домагалися звільнення арештованих священиків.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 408. Оп. 1. Спр. 577; Там само. Ф. 581. Оп. 1. Спр. 96; Там само. Спр. 109; Там само. Ф. 667. Оп. 1. Спр. 86; Там само. Спр. 118; ДАІФО. Ф. 2. Оп. 14. Спр. 5а; Там само. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 808; Вістник Державного секретаріату освіти і віроісповідань Західно-Української Народної Республіки. Станиславів, 1919; Кривава книга / упоряд. Я. Радевич-Винницький. Дрогобич, 1994.

Літ.: Вітвіцький О. Участь духовенства Української Греко-Католицької Церкви в державотворчих процесах на західноукраїнських землях у 1918–1921 рр. // *Визвольний шлях*. 2004. Кн. 11 (680). С. 74–88; *Делятинський Р.* Релігійна політика ЗУНР (листопад 1918 – липень 1919 рр.) // *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. 2005. Вип. IX. С. 28–41; *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008; Лебедович І.* Полеві духівники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. *Марчук В.* Українська греко-католицька церква. Історичний нарис. Івано-Франківськ, 2001; *Павлишин О.* Соціально-політичний портрет українського проводу Галичини та Буковини в революції 1918–1919 років // *Україна Модерна*. Львів, 2000. Ч. 4–5. С. 187–245.

Олег Єгрешій, Руслан Делятинський

**ГРЕЧАНІВСЬКИЙ
Григорій**

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч. У період РСВ – штаб-ротмістр 8-го Лубен. гусар. полку рос. армії. У 07.1919 долучився до складу ГА у Вінниці; отримав звання сотника. Кер. Запасного коша і вишколу, чл. штабу 1-ї кінної бригади ГА. Організував пластун. курінь і гармат. кінну батарею з наддніпрян. українців. Запровадив у кінних частинах ГА тактику ведення бою “лавою”, притаманну для рос. кінноти.

Подальша доля невідома.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 91; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 173; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпеґ, 1958. С. 211, 214; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 287.

Богдан Паска

**ГРИГОРІВИЧ
Антін**

(24.01.1878–21.08.1959) – громад. діяч, сотник УГА. Батько Івана та Петра Григоровичів. Н. у м. Чернівці. 1894–1900 навч. у вищій реальній шк. м. Чернівці, з 1896 отримуючи від Чернів. магістрату тех. стипендію (80 гульденів щорічно). Студіював на філос. ф-ті Чернів. ун-ту. 1909 – чл. правління Академічного т-ва соціальних наук. Після закінчення вищих студій докторатом з філософії працював педагогом у г-зіях, вів активну культ.-просвітницьку діяльність. Мобілізований до австр. армії, служив у військ. підрозділах ландштурму. В 12.1916 іменований хорунжим, у 03.1917 – лейтенантом ландштурму.

Після розвалу Австро-Угор. монархії в 11.1918 повернувся в окуповані рум. військом Чернівці. Невдовзі перейшов до ЗУНР, став на службу в укр. армію як поручник ГА, згодом іменованій сотником ГА. Навесні 1919 потрапив до польс. полону, звідки втік, повернувся на Буковину, де, позбавлений права на держ. службу, змушений заробляти на життя приватним г-вом.

Організатор укр. життя в м. Чернівці. Підтримував політ. діяльність

своїх синів Івана і Петра – лідерів укр. націоналістичного руху на Буковині 1930-х. Восени 1940 виїхав з родиною до Німеччини в рамках обміну нас. між Німеччиною та СРСР. Кораблем з м. Бремен відплив 31.10.1949, прибув 9.11.1949 до США як переміщена особа (DP) з Польщі. З 1951 проживав у м. Нью-Йорк. Брав участь у діяльності Української Буковинської громади в Нью-Йорку та ОБВУА. Нагороджений Хрестом Симона Петлюри за участь у збройній б-бі за державність України.

П. у м. Нью-Йорк. Під час панахиди 24.08.1959 прощальне слово виголосив голова Нью-Йоркського відділу ОБВУА, колиш. сотник УГА д-р І. Козак. Похорон відбувся 25.09.1959 з церкви Св. Володимира.

Лит.: 3 життя громад і організацій. Ньюарк, Н. Дж. Буковинська зустріч // Свобода. 1952. 9 жовт.; Помер д-р Антін Григорович // Свобода. 1959. 25 серп.; Ті, що відійшли // Голос Комбатанта. 1959. Ч. 3; Der Social-wissenschaftliche Akad. Verein // Bukowinaer Post. 1909. 28 Oktober.

Володимир Старик

ГРИГОРІЯК**Семен Іванович**

(1891–1959) – сотник Буковин. куреня, підполковник ДА УНР. Н. у с. Іспас-Діброва полк. Вижниця (нині с. Черногузи Вижниц. р-ну Чернів. обл.) в багатодітній сел. родині. Здобув освіту в укр. г-зії м. Вижниця. Навч. у Чернів. ун-ті; чл. укр. академічного козацтва “Запороже” в м. Чернівці.

З 04.1917 хорунжий піхоти 58-го полку піхоти.

Поручник ГА з поч. 11.1918. В боях за Львів 1–22.11.1918 командував півкуренем, що складався зі 150 стрільців, які воювали на Італ. фронті. Поранений у боях 1–15.11.1918; потрапив до польс. полону, звідки йому вдалося втекти.

Після переходу ГА за р. Збруч Г. разом із сотнею стрільців-буковинців та 40 галичанами долучився до Буковин. куреня, відгукнувшись на заклик от. М. Топущака. Брав участь у всіх бойових діях куреня, підпорядкованого командуванню 3-ї Залізної д-зії ДА УНР.

26.09.1919 призначений командиром Буковин. куреня. 12.10.1919 Буковин. курінь наступав на м. Бершадь, яке зайняв уночі того ж дня, та продовжував наступ у напрямку м. Ладижин. Уникнувши денікінського оточення осн. сил 9-го Стрільць. полку в с. Клебань 30.10.1919, три сотні Буковин. куреня відійшли до м. Томашпіль, де влилися до складу новосформованого 9-го Стрільць. полку. Однак у р-ні м. Старокостянтинів цей полк було оточено частинами польсь. армії і взято в полон. Командир куреня Г. інтернований поляками в таборі полонених у м. Берестя Литовське (нині м. Брест), звідки 1920 потрапив до 6-ї Січової д-зії Армії УНР, де, як командир 1-ї сотні, а згодом командир 46-го куреня 16-ї бригади, брав участь у боях з більшовиками. Належав до старшин, зарахованих на дійсну укр. військ. службу протягом 07.1920–07.1923, отримав підвищення до рангу підполковника піхоти ДА УНР.

Один з ключових командирів ДА УНР, які брали участь у Другому зимовому поході Армії УНР 1921. Бойовий курінь під командою підполк. Г. відзначився 5.11.1921 в бою за м. Дорошівці біля м. Коростень. Командував під час хвороби полк. Р. Сушка 2-ю повстанчою бригадою. Був полонений, однак зміг утекти біля м. Базар.

Після нелегального переходу кордону був інтернований у таборі Щипйорно біля м. Каліш (Польща). Уклав і видав у м. Каліш зб. "На руїнах" (1922), присвячений Листопадовій повстанчій групі 1921 на Волині, в якому, зокр., надрукував і 2 власні вірші Свою літ. діяльність продовжив у ЧСР. Студіював філософію в м. Прага, де залишився на проживання. Остання документальна звістка про Г. датується 5.07.1955, коли він підписав у м. Острава (ЧСР) свою світлину, яку надіслав буковинській рідні. За ін. даними п. 1959.

Подвиги Г. та його бойових побратимів під м. Базар описано багатьма укр. письменниками, зокр. Ю. Кленом у поемі "Попіл імперій". Поширені в л-рі версії про загибель підполк. Г. 1921 не мають документального підтвердження.

Тв.: Григоряк С. Козак Сичук (вірш). Сотникові Володим. Стефанишинові (вірш) // На руїнах. Каліш. 1922. С. 24, 47.

Літ.: Другий Зимовий похід або Листопадовий рейд / упоряд. О. Веремійчук. К., 2006; Дуда А., Старик В. Буковинський Курінь в боях за українську державність 1914–1941–1944. Чернівці, 1994. С. 5–51; Емга (Корній Купчанко). Буковинський Курінь // Час. 1933. 16 черв.; Клен Ю. Вибране. К., 1991. С. 169; Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 295; Ліста втрат III // Діло. 1918. 21 листоп.; Рогозний Г. Базар // Український вісник. 1942. № 13. 1 листоп., № 14. 15 листоп.; Самутин П. Командний склад VI-ої Січової стрілецької дивізії 1920 р. // Вісті Комбатанта. 1973. Ч. 3; Соколишин О. Запорозька одноднівка. Нью Йорк, 1960. С. 5–6.

Володимир Старик

ГРИМАЛЮК

Данило Дмитрович

(21.12.1892 (за ін. даними – 1894) –12.12.1919) – співак і диригент, підхорунжий УСС, хорунжий СС, четар УГА, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. у с. Тишківці Городенківського пов. (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) в багатодітній сім'ї. Навч. у початковій сільс. школі

(1903) та укр. г-зії в м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), яку через хворобу закінчив лише 15.07.1914. Мріяв про вступ до Лісової академії у м. Відень.

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС з 1914, воював на Сх. фронті. Представлений до нагороди після боїв на г. Маківка, де був поранений. Брав участь у бойових діях поблизу м. Болехів (нині Івано-Франк. обл.) та на Тернопільщині. У 1-й пол. 1916 завершив навч. у старшин. школі біля с. Слов'ятин (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). У бою на г. Лисоня поблизу м. Бережани (нині Терноп. обл.) 3.09.1916 потрапив до рос. полону. Перебував у таборі полонених у м. Саратов (нині РФ), після втечі з якого 1917 добрався до м. Київ, де вступив до Галицько-Буковин. куреня Січових стрільців. Служив при штабі, допомагав у дипломатичних переговорах, оскільки володів іноз. мовами. Воював з більшовиками в м. Київ та його околицях. Навч. на фіз.-мат. ф-ті Київ. ун-ту.

Під час відпустки додому в 11.1918 брав участь у встановленні укр. влади в Городенківському пов. Організував групу місц. хлопців, з якими у м. Львів вступив до ГА. Учасник боїв. З 1.03.1919 – командант 7-ї сотні 2-го куреня 1-ї бригади УСС. Після відступу ГА за р. Збруч перейшов з нею на Наддніпрян. Україну. Чл. делегації, що вела переговори з головнокомандувачем ЗСПР ген. А. Денікіним.

П. від тифу в м. Ялтушків (нині Бар. р-ну Вінниц. обл.). На його честь батьки збудували каплицю. У 12.1992 сільс. громада встановила меморіальну дошку, назвала одну з вулиць села та присвоїла звання почесного громадянина с. Тишківці.

Лит.: А ми тую стрілецькую славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Пола-тайчук. Коломия, 1999. С. 119–121; За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпечького. Нью-Йорк, 1967. С. 406; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 316.

Микола Лазарович

**ГРИНЄВИЧ
(ГРИНЄВИЧЕВА)
Катерина Василівна**

(дівоче прізвище: Банах; 19.11.1875–25.12.1947) – письменниця, громад. діячка. Н. у м. Винники (нині м., підпорядковане Львів. міськраді) в учительській родині. Здобула освіту в Краків. учи-

тельській жін. семінарії. Долучилася до гуртка демократ. польс. молоді А. Гурського. Перші вірші писала польс. мовою. 1894, після знайомства з В. Стефаніком, почала вивчати укр. мову. Друкувала поезії та оповідання в час. "Буковина", "Неділя", "Мета" та ін. 1906 Укр. пед. вид-во опублікувало зб. оповідань Г. для молоді; за оповідання "Батько Петро..." отримала нагороду від т-ва "Просвіта". 1910–12 редагувала дитячий ж. "Дзвінок". Здійснила поїздку до Києва та Харкова, де познайомилася з Оленою Пчілкою, Л. Старицькою-Черняхівською, М. Заньковецькою та ін.

Під час РСВ вчителювала в барако-вій шк. табору Гмюнд для виселенців з Галичини; про їхній жахливий стан написала зб. новел "Непоборні" (вид. 1926), яка, на думку Б. Лепкого, заслуговувала Нобелівської премії. Від 1918 працювала в газ. "Українське слово" (Львів), від 1922 – голова Союзу українок Галичини й Волині. Гол. тв. Г. – істор. модерністські повісті "Шоломи в сонці" та "Шестикрилець" (1929), ств. на основі фольклорних і літописних джерел. Г. співпрацювала з Є. Коновальцем, А. Мельником, С. Банде-

рою, О. Новаківським та ін. діячами укр. нац.-визвол. руху.

У 01.1940 виїхала до Німеччини, потім до Австрії. Перебувала в ДП у м. Карлсфельд (біля м. Мюнхен), в "Орлику" в Баварських Альпах.

П. в м. Берхтесгаден (Австрія). Пам'ятник з білого мармуру на її могилі зроблено за проектом проф. В. Січинського. Після ДСВ всі тв. Г. були вилучені з б-к УРСР і знищені. Деякі з рукописів Г. зберігаються в Ін-ті л-ри ім. Т. Шевченка (ф. 88) та ЦДІАУЛ (ф. 327), чимало матеріалів – у м. Нью-Йорк.

Лит.: Гнатишак М. Жінки пишуть повісті // Наш час. 1936. № 2; Горак Р. Покута Катрі Гриневичевої // Дзвін. 1990. № 2; Гриневич Я. Катря Гриневичева: Біографічний нарис. Торонто, 1968; Державин В. Катря Гриневичева. Шоломи в сонці // Червоний шлях. 1929. № 12; Дорошенко В. Катря Гриневичева // Слово і час. № 9/10; Кисілевська О. Жмут спогадів про Катрю Гриневичеву // Жіночий світ. 1973. № 2; Мишанич О. Повернення: Літературно-критичні статті і нариси. К., 1993; Передирій В. Гриневичева Катря // Українська журналістика в іменах. Вип. 6. Львів, 1999; Погребенник Ф. Катря Гриневичева // Слово і час. 1994. № 3; Харлан О. Д. Історична проза Катрі Гриневичевої. К., 1997; Її ж. Катря Гриневичева. Життя і творчість. К., 1997.

Галина Герасимова

ГРИНЕВИЧ Ярослав

(д. ім. н. і с. н.) – військ. діяч, четар ГА. На поч. 11.1918 приділений до Канцелярії команди Укр. держ. жандармерії. У серед. 11.1918 отримав звання підхорунжого. Згодом – четар ГА. На рубежі 1918–19 – командант групи "Яворів" у складі області ГА "Північ", що займала позиції на пд.-зх. і пн. від м. Яворів (нині Львів. обл.). Згодом – командант 1-го Яворів. куреня 6-го піх. полку Рава-Руської доповнюючої округи ГА. У 03.1919 брав участь у невдалому наступі ГА на Львів; на чолі Яворів. куреня здійснив атаку на польс. позиції у с. Борятин (нині Мостиськ. р-ну Львів. обл.).

Згодом емігрував до США. 8.09.1955 взяв участь у ініціативній нараді колиш.

старшин ГА під кер-вом Д. Микитюка, на якій було схвалено здійснити видання книги "Українська Галицька Армія (матеріяли до історії)".

Подальша доля невідома.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 23; Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 91; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 7; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 51, 132, 279.

Богдан Паска

ГРИНІВ Володимир

(д. н. н. – 1954) – інженер, військ. діяч. Н. у с. Долина (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.). 1910 здобув вищу освіту й фах інж.

Під час РСВ – у складі австр. армії; потрапив у рос. полон. 1918 повернувся до Києва; увійшов до складу Гол. ради галицьких, буковинських і угорських українців. 11.1918 – делегат Гол. ради галицьких, буковин. і угор. українців та ДСШ ЗУНР в м. Львів. 9.11.1918 брав участь у засіданні УНРади з питання утворення першого тимчасового ДС ЗУНР і затвердження її герба. Згодом вступив до ГА. Отримав звання хорунжого. Був командантом 2-го куреня 2-ї Коломий. бригади Коломийської доповнюючої округи ГА. У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 отримав звання четаря. Згодом – поручник ГА.

У міжвоєн. період – лідер кооп. руху в рідному селі.

П. у м. Самбір (нині Львів. обл.).

Лит.: Альманах Станіславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станіслава і Станіславівщини. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 908–912; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 408; Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 91.

Богдан Паска

ГРИНІВ Володимир

ГРИНШАК**Лесь (Олекса) Матвійович**

(13.03.1895 – осінь 1919) – хорунжий УСС, музикант-аматор. Н. у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в Надвірнян. 6-річній нар. школі для хлопців та на гімназійних курсах при б-ці т-ва “Просвіта”. 1913 з відзнакою завершив навч. у Станіславів. г-зії. Діяльний у т-ві “Сокіл”.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 1914, воював на Сх. фронті. Восени 1914 – розвідник. Співініціатор створення при читальні УСС Відчитового гуртка. Керував стрілець. хором; диригент струнного квартету, учасник духового оркестру та аматорського театру УСС, де виконував переважно сольні партії в оперному репертуарі. У 05–07.1917 навч. в старшин. школі м. Єгерндорф (нині м. Крнов, Чехія). Учасник польсь.-укр. війни 1918–19. Дир. театру при НКГА. Після переходу ГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців.

П. від тифу в м. Вінниця (за ін. версією – осів у м. Черкаси, де організував свій театр; подальша доля невідома). 2014 Надвірнян. міськрада присвоїла Г. звання “Почесний громадянин міста Надвірна”. На честь Г. на фронтоні міськ. будинку т-ва “Просвіта” встановлено меморіальну дошку.

Лит.: Андруняк Т., Мороз В. Один із “Пресової квартири” // Галичина. 2014.

26 черв.; За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 358, 401; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Мельн Т.* Шевченкове свято у Варпалаянці // Вістник Союзу визволення України. 1915. Май–червень. Ч. 19/20. С. 13; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 139.

Микола Лазарович

ГРИНКЕВИЧ**Михайло Дмитрович**

(чернече ім'я: Митрофан;

15.11.1887–28.08.1956) – церк. діяч, ЧСВВ, капелан УГА. Н. у м. Тернопіль у сім'ї міщан. До 1903 закінчив 4 класи укр. г-зії в рідному місті. 1904 вступив до ЧСВВ. Навч. в школі Лаврівського монастиря (нині с. Лаврів Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Довічні обіти склав 1.08.1909. Дир. школи в Лаврівському монастирі (1910–11), ієродиякон монастиря в Бучачі (1913), ієромонах монастиря в Дрогобичі (1914–18). Рукоположений 14.02.1915. У 01.1919 став духівником ГА, у складі однієї з її бригад перебував за р. Збруч.

У 05.1920 повернувся до Галичини. Ігумен монастирів у м. Перемишль (1920–24) і Добромиль (1924–27). Ієромонах монастиря і сотрудник парохії в м. Дрогобич, одночасно катехит г-зії “Рідної школи” (1928–30), ієромонах монастиря і сотрудник парохії у м. Кристинопіль (1930–31), ієромонах монастирів у м. Львів (1932–35) і Жовква (1935–45). Після заборони УГКЦ і ЧСВВ в рад. Україні 1946 душпастирював у підпіллі.

П. у м. Тернопіль, де й похований на Микулинецькому цвинтарі.

Лит.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згуртованості [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 523; *Його ж.* Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828–1939) [англ. мовою]. Львів, 1995. С. 908; *Його ж.* Історичний шематизм Станіславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Дру-

гої світової війни (1885–1938) [англ. мовою]. Львів, 2002. С. 393; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріяли до історії). Вінніпег, 1963. С. 82; *Р. Л.* Спис директорів-василіян у Лаврівській школі від 1788/89 до 1910/11 // Записки ЧСВВ. 1932. Т. 5. Вип. 1–4. С. 154; Шематизм всього кліру греко-католицької Станіславівської єпархії. 1913. С. 290.

**Ігор Пулипів,
Руслан Делятинський**

ГРИНКЕВИЧ

Осип

(13.11.1892–10.07.1973) – адвокат, громад.-політ. діяч, поручник УГА. Н. у м. Тернопіль. Здобув освіту в укр. г-зії м. Тернопіль. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту. Д-р права (1932).

Учасник польсь.-укр. війни 1918–19. Від 1921 працював в екон. т-вах м. Тернопіль. Секретар повітов. орг-ції УНДО (від 1925).

1928–39 мав власну адвокат. контору, захищав українців на політ. процесах у судах. 1941–44 – посадник м. Тернопіль. Голова окружної комісії військ. управи д-зії “Галичина” в м. Тернопіль.

Від 1944 – в Австрії, потім – у Німеччині, де працював у Міжнар. орг-ції для біженців. 1950 виїхав до Австралії, займався адвокат. практикою, налагоджував укр. громад. життя. Голова суду Союзу укр. орг-цій Австралії (1960–63).

П. у м. Мельбурн (Австралія).

Літ.: Гринкевич О. За правильний організаційний принцип // Український Голос. 1932. 15 трав.; *Мельничук Б.* Гринкевич Осип // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 415; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 313.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГРИНЮК

Юрій Михайлович

(1892–20.11.1937) – літератор, поет. Н. у с. Воскресинці (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) у сел. сім'ї. Навч. у Коломий. г-зії, на юрид. ф-ті Львів. ун-ту.

На поч. ПСВ мобілізований до австр. армії. У 12.1914 за антивоєн. агітацію

засуджений на 6 місяців ув'язнення у військ. фортеці Куфштайн (Австрія).

У період ЗУНР брав участь у державотворчих процесах на Коломийщині. Під час рум. окупації Покуття (05–08.1919) видав у м. Коломия збірку поезій “В кривавому танці”. Учасник антитирум. підпілля, заарештований. Після переведення до польсь. тюрми у кін. 09.1919 втік до м. Кам'янець-Подільський. За Директорії УНР – в. о. нач. відділу політ. інформації у м. Вінниця. Після окупації міста рад. військами у 01.1920 перейшов на службу до більшовиків. Співробітник ред. газ. “Червоний стрілець”, служив при штабі ЧУГА. Після закінчення воєн. дій працював учителем укр. мови у Вінниці. Вступив до літ. орг-ції “Західна Україна”.

10.02.1933 заарештований ОДПУ за сфабрикованими звинуваченнями в кер-ві Подільським відділенням УВО та підготовці збройного повстання проти рад. влади; засуджений на 10 р. ув'язнення. Розстріляний НКВС під м. Медвеж'єгорськ в ур. Сандормох (нині Республіка Карелія, РФ).

Літ.: Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005; *Мельник І.* Поет і тюрма // Україна молода. URL: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/590/164/21349/>.

Богдан Паска

ГРИЦАЙ

Остап

(02.11.1881–07.05.1954) – педагог, журналіст, письменник, громад. діяч, автор публікацій у часописах еміграційного уряду ЗУНР. Н. у с. Княжпіль Добромільського пов. (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.). Навч. в академіч. г-зях м. Стрий і Львів (1902), на філос. ф-ті Віден. ун-ту. Викл. лат., нім. та польсь. мов Академіч. г-зії м. Львів (1910–14).

1914–45 проживав у м. Відень. Публікувався у газ. “Діло” (Львів, 1908–14). Автор публіцистичних та літ.-критичних статей в укр. еміграційній періодиці. Співпрацював з часописами уряду ЗУНР: “Український Прапор” (Відень, Берлін, 1919–27), “Український Скиталець” (Відень, Прага, 1922–23); журналом со-

ГРИНКЕВИЧ Осип

ГРИЦИН Михайло

борницького напрямку "Воля" (Відень, 1919–21), співробітник час. "Визволення" (Відень, 1923). У 1920–1930-х публікувався в "Літописі Червоної Калини", "Віснику" (Львів), "Українському Голосі" (Перемішль), "Свободі" (Нью-Йорк).

Співпрацював з укр. націоналістичним рухом, голова віден. філії УНО (1938–44). Наприкінці ДСВ емігрував до Німеччини. 1945–46 перебував у таборах для біженців у м. Карлсфельд і Берхтесгаден. Співорганізатор літ. мист. об'єднання та Спілки укр. письменників і журналістів. З 1951 оселився в м. Мюнхен. Співпрацював з виданнями "Християнський Голос" (Мюнхен), "Українське Слово" (Париж).

П. у м. Мюнхен.

Літ.: Боднарук І. Стрийський Парнас // Стрийщина. Історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болехівщини, Долинщини, Рожнівщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини / ред.: І. Пеленська, К. Баб'як. Т. 2. Нью-Йорк, 1990. С. 68; *Грицай О.* Генерал Віктор Курманович Ювилянц. З приводу 60-ліття його уродин (1876–1936) // Літопис Червоної Калини. 1936. Ч. 7/8. С. 2–4; *Іваничук Н. Р.* Грицай Остап // ЕСУ. Т. 6. К., 2006. С. 477–478; Остап Грицай: Бібліографічний покажчик. Дрогобич, 2002; *Павлишин О.* Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 324.

Олег Павлишин

ГРИЦИН Михайло

(23.10.1879–23.10.1942)–військ. діяч, педагог, четар Г. А. Н. у с. Буцнів (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). Працював нар. учителем.

1914 мобілізований до австр. армії. Відбув старшин. вишкіл у м. Кошице (нині Словаччина). Під час ПСВ – поручник на Італ. фронті. 1918–20 – старшина інтендатури Г. А. У міжвоєн. період продовжив педагог. працю.

П. у с. Шоломинь (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.).

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 664, 164.

Богдан Паска

ГРИЦІНА

Єронім Степанович

(31.10.1899–24.09.1965) – старшина УГА, реліг. діяч. Н. у м. Тернопіль, де й здобув середню освіту.

Учасник польс.-укр. війни 1918–19. Випускник Краків. ун-ту (1924).

Від 1925 – у Канаді. 1926 висвячений, згодом митрофорний протоієрей. 1951–55 – голова президії Духовної консисторії УГПЦ Канади. Учасник переговорів з митрополитом Іларіоном (Огієнком) у справі запрошення його на предстоятеля УГПЦ Канади. Від 1954 – ред. газ. "Вісник". Дир. ради укр. школи при Ін-ті ім. П. Могили в м. Саскатун. Очолював Союз українців-самостійників, Т-во укр. самостійників. 1960–65 – на каф-рі Пресвятої Трійці у м. Вінніпег. Автор кн. "Літургіка" (1955).

П. у м. Вінніпег (пров. Манітоба, Канада).

Літ.: Буняк І., Волинський Б. Грицина Єронім // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 419; *Войценко О.* Літопис українського життя в Канаді. Т. 7: Доба завершених консолідаційних процесів і змагання за конституційне визнання: 1960–1969. Едмонтон, 1986. С. 276; Листи громадських діячів, представників української науки, культури і церкви до Івана Огієнка (митрополита Іларіона) 1910–1969 / упоряд. І. Преловська та ін. К., 2011. С. 635; *Баб'як А.* Грицина Єронім Степанович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=31789.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГРИЦІНА Михайло

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, сотник Г. А. У 04.1919 призначений нач. старшинської школи Г. А. у м. Золочів (нині Львів. обл.).

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 91; *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 168; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 336; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 297.

Богдан Паска

ГРИЦІШИН**Петро**

(22.02.1894–25.10.1981) – десятник УГА, кооп. і просвітн. діяч. Н. у с. Перепельники (нині Золочів. р-ну Львів обл.); за ін. даними – у с. Вовчківці (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). Початкову освіту здобув у сільс. школі, середню – в Золочів. г-зії, під час навч. у якій мав зустріч і слухав виступ І. Франка, що й визначила, як він згадував, його світогляд і життєвий шлях.

У складі УСС перебував від 1917, пройшов увесь бойовий шлях з УГА, нагороджений Хрестом заслуги. У міжвоєн. період – працівник Союзу укр. кооператив, згодом учителював.

П. і похований у с. Грабківці на Зборівщині.

Літ.: Золочівщина: минуле і сучасне / упоряд. М. В. Дубас. Львів, 2006; *Лазарович М.* Легіон Українських Січових Стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016.

Богдан Якимович

ГРИЦКЕВИЧ

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, хорунжий ГА. У 05.1919 – командант батареї Гусятинської групи от. Мариновича на Надзбручан. фронті ГА проти більшовиків. У 06.1919 в ході Чортків. офензиви батарея Г. переведена до артилер. групи сот. Біркенав. У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. З кін. 07.1919 – командант 3-ї батареї 9-го гармат. полку Золочів. гармат. коша.

Літ.: *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 91; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 197; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 286.

Богдан Паска

ГРОБЕЛЬНИЙ**Осип**

(1889–1957) – військ. діяч, поручник ГА, лікар. Н. у с. Милування (нині Тисмениц. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в Станіславів. г-зії.

Під час ПСВ мобілізований до австр. армії. З 1918 – санітарний поручник ГА, командант санітарного поїзда

ч. 2. 1919 – у польс. таборах для укр. військовополонених.

1925 завершив навч. на мед. ф-ті Празьк. ун-ту. 1926 відкрив приватну практику в м. Станіславів (нині м. Івано-Франківськ). Після рад. окупації ЗУЗ – лікар у міськ. лікарні № 1.

П. і похований у м. Станіслав (нині м. Івано-Франківськ).

Літ.: *Литвин М.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Морозюк В.* Пом'яник-2. Івано-Франківськ, 2006; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Богдан Паска

“ГРОМАДСЬКА ДУМКА” – газета, офіц. періодичне видання повітової ради в м. Рудки (нині м. районного значення Самбір. р-ну Львів обл.). Перша укр. газета в місті. Виходила друком щотижня 30.01–15.04.1919 (загалом 10 чисел). Ред. – видавничий к-т (за спогадами П. Голинського – М. Фещин), відп. ред. – І. Роздольський.

Видання було покликане ширити серед містян і мешканців повіту ідею укр. державності, закликати їх до підтримки укр. війська людськими й матеріальними ресурсами, інформувати про діяльність представницьких, виконавчих органів влади ЗОУНР (тексти ухвалених законів, розпоряджень тощо публікувалися в “Урядовому відділі”) та про події на фронтах. У “Гд.” друкували статті Ю. Кміта, К. Кульчицького, Ю. Пастернака з актуальних питань громад. життя повіту, фейлетони й вірші. Рубрики: “З Рудеччини”, “З краю”, “В Польші”, “Зі світа” та “Новинки”.

Літ.: *Голинський П.* Рудки у днях 1 і 2 листопада 1918 р. // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 48; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 155–156.

Олеся Дроздовська

“ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС” – газета, друк. орган УРП (від 1926 – УСРП). Виходила 1895–1939 (з перервами) у м. Львів укр. мовою спочатку щомісячно, 1906–09 – як двотижневик, від

ГРИЦИШИН Петро

1910 – як тижневик (1904–05 під назвою “Новий громадський голос”).

Рубрики: “Новинки”, “Вісти з краю і зі світа”, “Зо світа”, “Всячина”, “Вісти з армії”, “Бібліографія”, “З кооперативного життя”, “Робітнича справа”, “Фейлетон”, “Сьмішне”, “Наука і Розвага”, “Народне Господарство”, “Голос Читачів”, “Дописи”, “Дописи з місць”, “Організаційний рух”, “Організаційні справи” та “Політичний і освідомлючий рух”. Редактори: В. Будзиновський (1895–96), І. Франко (1896–97), М. Павлик (1897–1901, 1908–09) та ін. 1912–14 при “Г.Г.” виходив місячник “Січові вісті”, 1919 “Г.Г.” друкували в м. Коломия. 1922 відновлено видання; гол. ред. став спочатку О. Павлів (1922–28), згодом (1929–39) – М. Стахів. 1936–37 – літ. додаток “Сніп”. Тираж 1920 – поч. 1930-х – 4000–20000 примірників

1895–99 значна увага приділялася проведенню виборчої і податк. реформ, від 1902 активізувалася пропагандист. робота щодо орг-ції страйків і демонстрацій; від 1918 вміщувала матеріали про хід військ. дій на польс.-укр. та рос.-укр. фронтах, повідомлення штабів УГА та Армії УНР, статті про громад.-політ. життя Наддніпрян. України.

З метою підвищення рівня політичної свідомості нас. краю на сторінках “Г.Г.” автори роз’яснювали переваги демократії та соціалізму (Коберський К. “Два напрями соціалізму”, Стахів М. “Демократія, соціалізм та національна справа”) та згубність комунізму й фашизму (Бочковський О. “Диктатура – стара річ”, “Наша відповідь большевикам”, Феденко

П. “Як ставиться до національної справи ленінізм-сталінізм”); вказували на потребу консолідації (“Консолідація народоправних сил. Утворення Українського Соціалістичного Бльоку”, “На дорозі зєднання соціалістичних сил”), потребу перебудови сусп. устрою (“Правник “Форма державного устрою в минувшині й теперішності”), залучення до активного політичного життя (Л. “Кілька заміток про політику”, “Партійність і безпартійність”), відображали осн. етапи б-би галиц. радикалів за незалежність України (“Великий спомин”), публікували заяви, звернення, промови активних членів УРП, комунікати, постанови та резолюції з’їздів, містили чимало розвідок про екон. (І. Блажкевич “До боротьби з лихвою”), культосвіт. (Власовський І. “Українське шкільництво в урядовім світлі на Волині”, “Українська шкільна справа в Польщі”, “Як працює “Самоосвіта”?) розвиток ЗУЗ.

Лит.: Животко А. Історія української преси. К., 1999; Періодика Західної України 20–30-х рр. ХХ ст. Т. 4 / ред.: М.М.Романюк. Львів, 2001; Шкраб’юк П.В. Громадський голос // ЕІУ. Т. 2. К., 2004. С. 211.

Мар’яна Міщук

ГРОМАДСЬКІ КОМІТЕТИ ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКИМ ВІЙСЬКОВИМ ТА ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМ НА БУКОВИНІ (1914–21) – неформальні громад. об’єднання, які діяли на Буковині від поч. ПСВ, організовуючи збір допомоги укр. буковин. добровольцям у Легіоні УСС, а згодом воякам та стар-

шинам УГА та ДА УНР. Вже під час перших зборів Ради українців на Буковині наприкінці 08.1914 зібрано 352 крони на користь Бойової управи УСС. Рос. окупація Буковини унеможливила діяльність Ради українців на Буковині, а ініціатора її скликання М. Топущака вивезено вглиб Росії до кін. війни як одного з чернів. заручників.

31.08.1915 в Укр. нар. домі м. Чернівці під проводом О. Кобилянської відбулися установчі збори Запомогового к-ту укр. жіноцтва в Чернівцях (Укр. жін. к-т). К-т (голова Я. Струтинська) вирішив почати роботу на користь поранених військових, відвідуючи їх у шпиталях та роздаючи їм книги й часописи рідною мовою, збираючи та розподіляючи подарунки для жовнів, заопікуючись їхніми родинами. Центром збору теплові білизни, полотна, теплих рукавиць, светрів та ін. дарунків для укр. жовнів Укр. жін. к-т визначив розміщену в Нар. домі Укр. нар. канцелярію. Тут же 31.10.1915 студентки 2-го курсу держ. учительської семінарії влаштували свято укр. герба з метою збору коштів для УСС та гуцулів-добровольців (загалом 1061 крона). Також розміщена в Нар. домі укр. друкарня т-ва "Руська рада" в 11.1915 подарувала гуцулам-добровольцям 1000, а для УСС 2000 поштових листівок польової пошти. Укр. жін. к-т налагодив збір коштів для потреб УСС та гуцулів-добровольців і в багатьох селах та містах Буковини. Збором коштів для надання благодійної допомоги займалися і військові. Так, буковин. укр. військові 4-го куреня 24-го полку піхоти з ініціативи фельдфебеля Т. Станкевича і кадета М. Гнатюка зібрали і внесли у Фонд для вдів і сиріт по впадших гуцулах-добровольцях 515 крон. Укр. учнівська та студент. молодь 15.02.1916 організувала концерт у залі Муз. т-ва за участю К. Рубчакової, Н. Пігулякової та В. Люка, дохід із якого (1408 крон) призначався для УСС та гуцулів-добровольців. З 1916 до опіки Г.к.д. додалися укр. нар. школи, відкриті на Волині за активної участі буковин. педагогів.

Після спричиненої рос. окупацією Буковини 1916 масової евакуації буко-

винців на Захід заснований у м. Прага Укр. к-т (голова О. Попович) своєю метою поставив підтримку укр. гімназійних бурс у м. Прага та ін. шкіл для укр. дітей, а також матеріальну підтримку буковин. виселенців. Аналогічним чином формулював свої завдання і Буковинський к-т заповоговий у Відні. Однак навіть у бараках таборів для буковин. виселенців не припинявся збір коштів для потреб УСС, на фонд вдів та сиріт полеглих гуцул. стрільців, на влаштування різдвяних та великодніх свят для поранених вояків-українців у шпиталях.

Відразу ж після звільнення Чернівців у 08.1917 від росіян заходами укр. жіноцтва під проводом О. Калужняцької ств. К-т для несення помочи раненим жовнірам (Укр. жін. к-т), який не лише матеріально підтримував поранених, але й вів серед них нац.-просвітницьку діяльність. Для збору потрібних коштів К-т організував благодійний концерт. Також Укр. жін. к-т узяв на себе відповідальність за утримання сиріт. притулку в Чернівцях, організованого ще за часів останньої рос. окупації, і провадив постійний збір коштів у різних місцевостях Буковини для 57 укр. сиріт війни з цього притулку.

Після окупації Буковини рум. армією в 11.1918 гуманітарна акція укр. громадянства краю зосередилася на наданні допомоги укр. військовим австр. та рос. армій, інтернованим у рум. таборах укр. військовополоненим, укр. політв'язням у Румунії. Цю діяльність координував К-т укр. пань для допомоги полоненим, поворотцям і жертвам війни (К-т укр. пань), який восени 1919 заснували 11 укр. громад. активісток на чолі з чл. Буковин. делегації УНРади М. Левицькою. Для численних утікачів з Наддніпрянщини, колиш. козаків та старшин укр. армій надавали допомогу в полагодженні юрид. формальностей, визволенні з-під рум. арешту. Звільнених укр. козаків і старшин К-т направляв до таборів для інтернованих укр. військових у м. Брашів та Орадя Маре, де вони перебували під опікою К-ту й дипломатичного представництва УНР до ліквідації режиму інтернування в

ГРОМНИЦЬКИЙ
Володимир Петрович

Румунії 1923. К-т укр. пань не обмежував своєї діяльності лише м. Чернівці, а виїжджав до табору в м. Неполоківці з провіантом, білизною, одягом і грішми для інтернованих укр. військових. Також допомагав укр. утікачам у Бессарабії, висилаючи до табору в м. Бельці потрібні речі.

В умовах запровадженого в 01.1919 в укр. місцевостях Буковини стану облоги К-т укр. пань відроджував укр. нац. життя. В 12.1919 К-т укр. пань за підтримки укр. студентства влаштував перше після рум. окупації Буковини укр. свято св. Миколая в Нар. домі м. Чернівці. Ще масштабнішим було свято св. Миколая 18.12.1920, організоване К-том укр. пань разом з т-вом "Жін. громада" та студент. т-вами "Союз" і "Запороже".

У м. Чернівці грошові пожертви на користь К-ту приймав нотар М. Дрогомирецький у своєму офісі на пл. Ринок, а одяг, білизну та взуття приймала М. Левицька у власному помешканні на вул. Кучурівській, 11-А. Маючи 3000 леїв на початку, К-т укр. пань витратив за 1,5 р. своєї діяльності майже 0,5 млн леїв для надання допомоги тисячам військових і цивільних утікачів, кожен з яких отримав від К-ту харчі, одяг і невелику суму грошей. Після припинення своєї діяльності в 01.1921 К-т передав 10000 леїв на відкриття укр. дитсадка в м. Чернівці т-ву "Жін. громада", в якому продовжили свою діяльність члени К-ту та його голова М. Левицька.

Лит.: Буковина, її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 838–840; До українського Громадянства // Воля Народу. 1920. 19 груд.; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 1082–1086; *Іх же.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 314–334; Жертви для Українських Січових Стрільців // Буковина. 1916. 10 листоп.; Жіночий Національний Фонд // Час. 1929. 24 лютого; Запомаговий комітет українського жіноцтва в Чернівцях // Народний Голос.

1915. 4 верес.; Збори Українок // Буковина. 1915. 17 верес.; Концерт на дохід "Укр. Січ. Стрільців" і Гуцулів-добровольців // Буковина. 1916. 19 лютого; Михаліна Левицька (некролог) // Час. 1932. 10 верес.; Присилайте жертви! // Буковина. 1915. 24 верес.; Присилайте жертви для Гуцулів-добровольців // Народний Голос. 1915. 30 жовт.; Приставайте до Українських Січових Стрільців // Народний Голос. 1914. 30 серп.; Українське життя в Чернівцях // Буковина. 1918. 23 серп.; Український комітет у Празі // Буковина. 1916. 18 жовт.; Українським Січовим Стрільцям // Буковина. 1915. 20 листоп.; Щедрий дар наших жовнів Українців на фонд для вдів і сиріт по впавших Гуцулах-добровольцях // Народний Голос. 1915. 18 верес.

Володимир Старик

ГРОМНИЦЬКИЙ **Володимир Петрович**

(1862–23.11.1938) – церк. і громад. діяч. Н.у.с. Красне Калуського пов. (нині Калуськ. р-ну Івано-Франк. обл.). Батько Ізидора Громницького. Висвячений на священника. Бл. 1892 прибув до м. Тернопіль, де здобув прихильність парафіян. Від 1893 керував адміністрацією Терноп. парафії УГКЦ. 9.03.1895 очолив парафію. Тривалий час служив парохом церкви Різдва Христового. Запровадив богослужіння до Серця Ісусового, реколекції, акафісти, Служби Божі для інтелігенції, учнів шкіл і г-зії. На богослужіння часто запрошував до храму хор "Боян", гімназійні хори, оркестр, відомих проповідників.

Патріот, фундатор та учасник майже всіх укр. інституцій. Як голова "Рідної школи" сприяв діяльності освіт. установ: дівочої г-зії, т-ва "Просвіта", Руського та Пед. т-в, "Української бурси". Дбав про розвиток Міщанського братства, яке очолював 1895–1921, Марійських дружин, був співініціатором створення Повітового т-ва кредитового (1899). Від 1914 очолював Орг-цію українців міста Тернополя тощо.

Під час РСВ заарештований рос. окупац. владою; 1914–17 – на заслання

в м. Перм (нині РФ). 1917 митрополит А. Шептицький, перебуваючи в м. Київ, установив 3 вікаріати – Станиславівський, Львівський та для вивезених рос. владою галиц. священиків і вірних, екзархом якого призначив Г. Після повернення додому прикрасив чудотворну ікону Терноп. Богоматері срібними ризами.

18.11.1918 у церкві Різдва Христового прийняв присягу на вірність ЗУНР співробітників Терноп. ОВК й командирів підпорядкованих їй частин. Від 1926 – чл. Укр. крайового т-ва опіки над інвалідами (від 10.06.1929 – Укр. т-во допомоги інвалідам); 1928 – співініціатор створення терноп. відділення Т-ва опіки над емігрантами.

П. у м. Тернопіль, де й похований на Микулинецькому цвинтарі. На честь Г. названо одну з вулиць м. Тернопіль.

Літ.: Бойцун Л. Старовинні церкви Тернополя // "Г". Незалежний культурологічний часопис. Ч. 63. Львів, 2010. С. 36; *Лазарович М. В.* Активні діячі ЗУНР на Тернопільщині // Там само. С. 78–90; *Стасюк А.* Тернопільська парохія // Шляхами Золотого Поділля. Т. 2. Філядельфія, Пенсильванія, 1970. С. 21–28; Шляхами Золотого Поділля. Т. 3. Тернопільщина і Скалатщина: регіональний іст.-мемуарний зб./ред. кол.: Р. Миколаєвич та ін. Філядельфія, Пенсильванія, 1983. С. 18, 19, 156–161.

Микола Лазарович

ГРОМНИЦЬКИЙ

Ізидор (Ісидор) Володимирович

(1892–26.09.1957) – четар УГА, громад. діяч. Н. у м. Тернопіль у родині священика. 1901–10 навч. у Терноп. укр. г-зії.

У період ЗУНР – комендант залізничної станції в м. Тернопіль. Згодом емігрував до США. Діяльний у громад. житті; перший голова об'єднання "Тернопільщина" у м. Філадельфія (1957).

П. у м. Філадельфія (США).

Літ.: Волинський Б. Громницький Ісидор // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 421; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 35; Шляхами Золотого Поділля. Т. 1. Філадельфія, 1960. С. 186; Шляхами Золотого Поділ-

ля. Т. 3 : Тернопільщина і Скалатщина. Філадельфія, 1983. С. 84, 712, 793.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГРОШОВИЙ ОБІГ У ЗУНР–ЗОУНР

– практика використання різновидів грошових знаків як платіжного засобу для виплати зарплати, пенсій та компенсацій, сплати податків, фінансових та торг. операцій на підконтрольних укр. владі теренах Сх. Галичини.

У 11.1918–07.1919 на тер-ї ЗУНР–ЗОУНР в обігу та фінансових розрахунках використовувалися банкноти колиш. Австро-Угорщини (корони). Укр. влада не здійснила нац. маркування австр. банкнот, за взірцем ін. нац. д-в, утворених на землях імперії Габсбургів. Для запобігання знецінення австр. валюти уряд ЗУНР практикував заходи, що обмежували обсяги її ввозу та вивозу: було заборонено ввозити більше 500 корон на особу, а також вивозити суму, що перевищувала вказану. Готівку понад 500 корон конфіскували й здавали за протоколом у найближчий податковий уряд.

Унаслідок прибуття до Сх. Галичини військовослужбовців і цивільних фахівців з Наддніпрянщини та фінансової допомоги від уряду УНР, виникла потреба запровадження нац. валюти. НКГА розпорядженням 6.01.1919 впровадила в обіг карбованці та гривні. Процес об'єднання

ДЕСЯТЬ **10** ГРИВЕНЬ

О. К. 1883. 2873

Касова посьвідка.

ДЕРЖАВНА КАСА УРЯДУ ПОДАТКОВОГО В ЗОЛОЧЕВІ
ВИПЛАТИТЬ В ЗАМІНУ ЗА ДЕСЯТЬ ШТУК ТАКИХ
ПОСЬВІДОК ДЕРЖАВНУ НОТУ П'ЯТЬДЕСЯТЬ КАРБОВАНЦІВ АБО СТО ГРИВЕНЬ.

Золочів, 2. цвітня 1919.

Окр. військ. Кмда: *Данилюк* Держ. пов. Комісар: *М. Палмарович* Комісаріят міста: *Гр. Галагуз*

Ч. 600. 1953

БОН на (10) ДЕСЯТЬ ГРИВЕНЬ

Громади міста Збараж.

Міська Каса приймає цей бон на покриття міських оплат і за зворотом 10 таких бонів виплатить державну ноту на 98 карбованців.

Підроблюване контур карбу буде після карного завава.

Збарам, дня 26. мая 1919.

Ассоср: *В. Саваран* Комісар міста: *М. Палмарович*

20 ДВАЙЦЯТЬ 20
ГРИВЕНЬ

Цей знак грошовий належить приймати в Повіті Броди на 20 гривень. Каса міста Броди виміняє кожного часу кожну кількість цих грошових знаків від 100 гривень почавши на гривні відповідно їх вартості. Підроблюване буде карано тяжкою в'язницею до 20 літ.

Броди, 15. цвітня 1919.

Ствердив пов. Комісар: *Серафимович* Посадник міста: *Риттель*

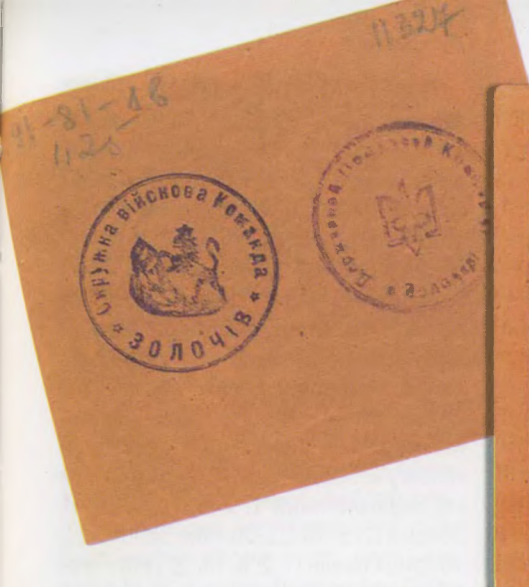
10 ДЕСЯТЬ 10
ГРИВЕНЬ

Цей знак грошовий належить приймати в Повіті Броди на 10 гривень. Каса міста Броди виміняє кожного часу кожну кількість цих грошових знаків від 100 гривень почавши на гривні відповідно їх вартості. Підроблюване буде карано тяжкою в'язницею до 20 літ.

Броди, 15. цвітня 1919.

Ствердив пов. Комісар: *Серафимович* Посадник міста: *Риттель*

Грошові бони
ЗУНР-ЗОУНР

ГРИВЕНЬ **5** ГРИВЕНЬ

П'ЯТЬ 5 ГРИВЕНЬ

О. К. 182. **23683**

Касова посвідка.

Державна Каса Уряду податкового в Золочеві виплатить в заміну за двацять штук таких посвідок державну ноту п'ятьдесять карбованців або сто гривень.

Золочів, 2. двітня 1919.

Окр. міськ. Каса: Держ. кас. Комісаріат: Комісаріат міста:

Ассесор: [Signature] Комісар міста: [Signature]

ГРИВЕНЬ **5** ГРИВЕНЬ

Ч. 566. **8351**

БОН на (10) десять гривень

Громади міста Тернополя, виданий на основі ухвали Прибійної Ради з дня 19. лютого с. р. Мійська Каса приймає сей бон на покриття міських оплат і належитостей, а за зворотом 10 таких бонів виплачує державну ноту на 50 карбованців.

Підроблюване бонів каране буде після кариного закона.

Тернопіль, дня 20. лютого 1919.

Ассесор: *[Signature]* Комісар міста: *[Signature]*

КОМІСАРІАТ В ТЕРНОПІЛІ

Ч. 566. **8059**

Бон на (2) дві гривни

Громади міста Тернополя, виданий на основі ухвали Прибійної Ради з дня 19. лютого с. р. Мійська Каса приймає сей бон на покриття міських оплат і належитостей, а за зворотом 50 таких бонів виплачує державну ноту на 50 карбованців.

Підроблюване бонів каране буде після кариного закона.

Тернопіль, дня 20. лютого 1919.

Ассесор: *[Signature]* Комісар міста: *[Signature]*

КОМІСАРІАТ В ТЕРНОПІЛІ

Ч. 600. **1964**

БОН на (25) двацять п'ять гривень

Громади міста Збаража.

Мійська Каса уриває сей бон на покриття міських оплат і належитостей, а за зворотом 4 таких бонів виплачує державну ноту на 50 карбованців.

Підроблюване бонів каране буде після кариного закона.

Збараж, дня 26. мая 1919.

Ассесор: *[Signature]* Комісар міста: *[Signature]*

КОМІСАРІАТ В ЗБАРАЖІ

Ч. 566. **8452**

БОН на (50) п'ятьдесять гривень

Громади міста Тернополя, виданий на основі ухвали Прибійної Ради з дня 19. лютого с. р. Мійська Каса приймає сей бон на покриття міських оплат і належитостей, а за зворотом 2 таких бонів виплачує державну ноту на 50 карбованців.

Підроблюване бонів каране буде після кариного закона.

Тернопіль, дня 20. лютого 1919.

Ассесор: *[Signature]* Комісар міста: *[Signature]*

КОМІСАРІАТ В ТЕРНОПІЛІ

УНР і ЗУНР сприяв інтеграційним заходам й у фінансово-грошовій сфері. УНРада 4.04.1919 ухвалила Закон про впровадження в обіг ЗОУНР гривень та карбованців. Офіційно встановили такий обмінний курс: 1 карбованець = 2 корони; 1 гривня = 1 корона. Через інфляційні процеси вплив у грошовий обіг ЗОУНР значної кількості валюти УНР та недовіру до цих банкнот з боку нацменшин, реальний обмінний курс гривень і карбованців був меншим. Вартість гривні була нижча, однак у різних місцевостях ЗОУНР не менша, ніж 80 австр. сотиків. Недоліком упровадження гривні була відсутність купюр дрібних номіналів. В обігу переважали банкноти номіналом 2000 грн, рідше – 1000 грн, ще менше – 500 грн. Грошові знаки номіналом 100 грн були рідкістю. Дефіцит банкнот малих номіналів влада ЗОУНР намагалася вирішити через друк грошових бонів вартістю 1, 2, 5, 10, 25 та 50 грн, які виготовили в низці повітов. центрів д-ви. Після відступу укр. влади за р. Збруч укр. грошові знаки вийшли з обігу на тер-ї Сх. Галичини. Укр. валюта, депонована 1918 урядом П. Скоропадського в банках м. Берлін, Будапешт і Відень, зберігала певну вартість у міжнар. фінансових інституціях 1919–20. Польс. уряд 1920 обговорював проекти обміну гривень, які залишилися в нас. Сх. Галичини, на гроші польс. д-ви. Однак такий обмін не було здійснено.

Літ.: Гнатишак М. Друкування українських грошей на галицькій землі // Літопис Червоної Калини. Львів, 1931. Ч. VII–VIII. С. 23–24; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 202–213; Нова спекуляція гривнами // Нова Рада. Львів, 1920. 29 січ. Ч. 20. С. 1; Павлишин О. Фінансова система та грошовий обіг у Західно-Українській Народній Республіці (листопад 1918 – червень 1919 рр.) // Грошовий обіг і банківська справа в Україні: Минуле та сучасність. Львів, 2005. С. 341–367.

Олег Павлишин

ГРОШОВІ БОНИ ЗОУНР – грошові знаки дрібних номіналів, надруковані місц. владою ЗОУНР навесні 1919. Бони друкувалися з метою ліквідації дефіциту дрібних банкнот гривень та карбованців, які ввійшли в обіг на тер-ї ЗОУНР за Законом УНРади від 4.04.1919 про впровадження в обіг гривень та карбованців. У м. Станиславів надрукували бон вартістю 5 грн. В обіг потрапила партія 5-гривневих бонів з помилкою на зворотній стороні: "П'ять гривень". Місц. грошові знаки – бони друкували також у м. Броди (знак грошової вартості, еквівалентний 1, 2, 5, 10, 25 грн), Збараж (2, 5, 10, 25, 50 грн), Золочів (5, 10 грн), Сокаль (1, 2, 6, 10, 20 грн) і Тернопіль (2, 10, 20, 50 грн). Органи місц. адміністрації ЗОУНР вимагали від мешканців безумовного визнання грошового еквівалента цих знаків. На бонах з м. Броди, датованих 15.04.1919, стоять підписи повітов. комісара І. Герасимо-

вича, посадника міста С. Ріттелля та печатка Бродів. магістрату. У м. Золочів бони друкували Комісаріат і ОВК. Тут номінали 5 і 10 грн мали по 2 друковані різновиди. Сокальські бони виготовлені в місц. друкарні М. Л. Глязера на "міністеріяльному" папері, запаси якого залишилися ще з австр. часів. У 1-й пол. 1919 бони номіналом 10, 20 та 50 австр. геллерів надрукувала (івритом) ЄНРада в м. Болехів.

Літ.: Гнатишак М. Державні гроші України 1917–1920 років. Ілюстрований історично-іконографічний нарис. Клівленд, 1974. С. 60, 61; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 202–213; *Павлишин О.* Фінансова система та грошовий обіг у Західно-Українській Народній Республіці (листопад 1918–червень 1919 рр.) // Грошовий обіг і банківська справа в Україні: Минуле та сучасність. Львів, 2005. С. 341–367.

Олег Павлишин

ГРУПА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОЛОДІ (ГУНМ) – націоналістична орг-ція укр. молоді за кордоном. Виникла 1921 в таборах для інтернованих вояків УГА у ЧСР. Восени 1922 створила центр. орган у м. Прага. Мала осередки в м. Прага, Брно, Пшібрам, Ліберець та Йозефів (нині міста в Чехії), Відень і Леобен (Австрія). ГУНМ стояла на засадах б-би за самостійну соборну укр. д-ву, відкидаючи орієнтацію на ін. д-ви. Складалася переважно зі студентів, а також інтелігенції, військових, робітників.

1924 на з'їзді в м. Прага схвалено ідейно-політ. позиції ГУНМ, обрано керівний орган (екзекутиву) в складі С. Нижанківського, З. Петріва, Л. Маркуші, М. Коновальця, І. Гижі, О. Бойдуника, Снігуровича. Від 04.1924 видавала ж. "Національна думка" (ред. М. Коновалець), із 01.1928 – ж. "Розбудова Нації" (від 1929 – орган проводу ОУН). ГУНМ налічувала бл. 1000 чл. (70 % – зх. і 30 % – сх. українців). Своєю орг. та публіцистично-пропагандист. діяльністю зробила великий внесок у випрацю-

вання націоналістичної ідеології та створення ОУН, до якої увійшла 1929.

Літ.: Кучерук О., Червак Б. Матеріали до історії ОУН. К., 1997; *Мірчук П.* Нарис історії ОУН. Т. 1. Мюнхен; Лондон; Нью-Йорк, 1968; *Нижанковський С.* Група Української Національної Молоді // Розбудова Нації. 1928. Ч. 8.

Віктор Прилуцький

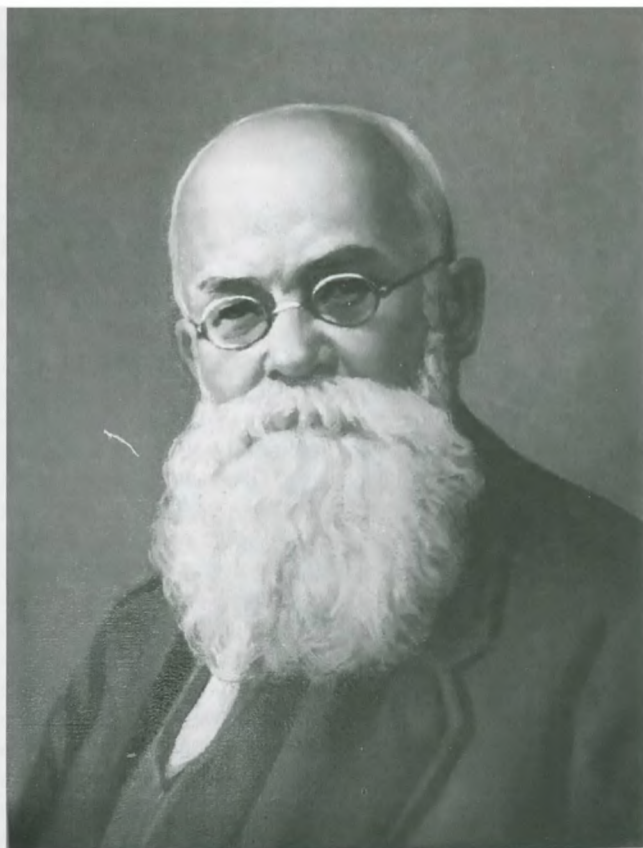
ГРУШЕВСЬКИЙ

Михайло Сергійович

(29(17).09.1866–24.11.1934) – історик, літературознавець, публіцист, політ. і держ. діяч. Н. у м. Холм (нині м. Хелм, Польща). Батьки походили з укр. священицьких родин на Київщині. Дитинство Г. пройшло на Кавказі, де служив батько. Ідейний світогляд юнака формувався під впливом батьків, поїздок на їхню малу батьківщину – Київщину, читання укр. л-ри. Випускник г-зії у м. Тифліс.

1886 став студентом істор.-філол. ф-ту Ун-ту св. Володимира. Перші 2 р.

ГРУШЕВСЬКИЙ
Михайло Сергійович

Г. наполегливо опановував програмні курси, зокр. студював давні мови. Великий вплив на його формування як професійного історика мали професори Ф. Фортинський, В. Іконников, І. Лучицький. 1888 безпосереднім наук. консультантом Г. став видатний історик В. Антонович. Під його керівництвом вийшла перша друкована праця молодого науковця про пд.-руські госп. замки серед. 16 ст. За монографію "Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV сторіччя" Г. отримав золоту медаль. Після завершення навч. 1890 Г. залишений при ун-ті для підготовки до отримання професорського звання. В. Антонович запропонував тему магістерської праці з історії Барського староства. Для її виконання Г. провів копітку роботу в архівах м. Варшава і Москва, соціологічні опитування серед нащадків подільської шляхти. У 05.1894 успішно захистив дис. "Барське староство. Історичні нариси (XV–XVIII ст.)" та отримав ступінь магістра рос. історії.

Ще під час підготовки магістерської праці Г. був рекомендований В. Антоновичем на посаду керівника каф-ри всесвітньої історії, яка відкривалася у Львів. ун-ті. У 04.1894 рескриптом імператора Австро-Угорщини Франца-Йосифа I Г. був номінований ординарним професором цієї каф-ри. У 09.1894 Г. виступив з інавгураційною лекцією, присвяченою історії Стародавньої Русі, де розкрив власне бачення початків укр. минувшини. Г. розглядав каф-ру як інструмент підготовки дослідників історії України, вводячи спец. тематичні курси, семінари, колоквиуми. Саме завдяки цим заняттям формувався наук.-істор. світогляд молодих науковців, які з роками склали Львів. істор. школу Г. (І. Крип'якевич, С. Томашівський, В. Герасимчук, М. Кордуба, І. Джиджора та ін.).

Г. розгорнув активну наук.-орг. діяльність у НТШ (спочатку як кер. Історично-філософичної секції, з 01.1897 – голова т-ва). Докладав значних зусиль до подолання кризового стану НТШ, викликаного політ. розходженнями. Сподівався, спираючись на громад-

ськість Галичини і Наддніпрян. України, домогтися поступового перетворення НТШ в УАН. Редаговані Г. "Записки НТШ" згодом стали найавторитетнішим українознавчим виданням, авторами якого були відомі вчені з обох боків р. Збруч – І. Франко, О. Кониський, В. Гнатюк, В. Липинський, К. Студинський, Ф. Вовк, О. Колесса та ін. Станом на 1914 видано 112 т. "Записок", загалом за час головування Г. в НТШ вийшло 423 т. наукових публікацій. 1898 почав виходити редагований Г. "Літературно-науковий вісник", який за складом авторів і змістом публікацій набув рис заг.-укр. видання.

Одночасно Г. працював над реалізацією свого амбітного задуму – створення узагальнюючої історії України. 1898 вийшов 1-й т. "Історії України-Руси", а на межі століть – наступні книги. Ключовими елементами істор. концепції видання була ідея про неперервний розвиток укр. нації, соборність у розумінні цілісного географічного ареалу укр. етносу. Ці положення Г. розвинув у статті "Звичайна схема руської історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства", опублікованій у наук. збірнику (СПб, 1904). Стаття містила авторську концепцію самостійного укр. істор. процесу. Праця над багатотомним проектом "Історії України-Руси" тривала впродовж усього життя ученого і залишилася незавершеною. Останній 10-й том (1-ша частина) вийшов 1936, уже після смерті автора.

Сталися зміни й у приватному житті Г. – у 05.1896 одружився з М. Вояківською – учителькою, яка походила зі священницької родини на Тернопільщині. У 06.1901 у подружжя народилася донька Катерина. 1902 Г. завершив зведення власної вілли, що дало можливість "управляти свою наукову роботу й протиставити упадку здоров'я". Маючи власне помешкання, Г. колекціонував предмети гуцул. побуту, маляр. праці І. Труша, М. Бойчука, В. Кричевського та ін. З 1907 родина влітку відпочивала у власній садибі в с. Криворівня.

Революція 1905 в Росії, демократизація сусп. життя, за словами Г., від-

крили перспективу "перестрою її на свобідніших і раціональніших основах". Г. активно долучився до обговорення у пресі майбутньої конституції Росії, пропонував власний проект перетворення унітарної рос. д-ви на федеративну, з 2-палатним парламентом, місц. сеймами, які б обиралися на основі рівного, прямого, таємного голосування і делегували би послів до федеральних зборів. Після виборів до І Держ. думи Г. встановив тісні контакти з Укр. парламентською групою, до якої входили депутати від укр. губерній, пропагував свій федералістський проект держ. моделі Росії на базі нац.-територ. автономії.

Після розгону І Держ. думи Г. приїхав до м. Київ, де брав участь у створенні УРДП, виданні газ. "Рада", перевів випуск "Літературно-наукового вістника" з м. Львів до м. Київ. 1907 Г. ініціював створення Укр. наук. т-ва за взірцем НТШ. Загалом, залишаючись на чолі університет. каф-ри, низки наук. осередків і видань у Галичині, поширював свою діяльність і на Наддніпрянщину. Восени 1908 став одним з фундаторів надпарт. орг-ції – ТУП, чл. якого гуртувалися на платформі федеративного устрою Росії. 1909 Г. разом з братом Олександром і сестрою Ганною звели на вул. Паньківській у м. Київ 6-поверховий будинок, оздоблений відомим худ. В. Кричевським. Активна діяльність Г. в м. Київ викликала негативну реакцію місц. монархічних орг-цій, які вимагали заборони його в'їзду до Росії, недопущення на каф-ру рос. історії Ун-ту св. Володимира, відмови в затвердженні членом Київ. археографічної комісії. У цей період Г. активно популяризував історію укр. народу. 1904 рос. мовою вийшли "Очерки истории украинского народа" (перевидання 1906, 1911, 1913), 1911 рос. та укр. – "Ілюстрована історія України", 1914 – зб. "Украинский народ в его прошлом и настоящем".

Г. менше уваги приділяв роботі НТШ. Серед його окремих членів визрівала опозиція до голови т-ва, поширювалися нарікання на авторитарний стиль кер-ва, непоступливість, непро-

зорість фінансових справ тощо. Були в колі невдоволених і його колиш. учні – С. Томашівський. І. Кривецький, С. Рудницький. Сам Г. визнавав, що х-р він мав "неврівноважений і згризливий". Певну роль відіграла також публікація збірки ст. "Наша політика", у якій Г., зокр., звинуватив провід УНДП у безпринципності, угодовстві, занепаді культуросвіт. роботи в краї. У відповідь на сторінках газ. "Діло" з'явилася низка анонімних звинувачень Г. в авторитаризмі, деспотизмі, занедбанні діяльності НТШ. У кін. Об.1913 на заг. зборах прихильникам Г. вдалося домогтися обрання його головою т-ва, але до управи ввійшла більшість противників, у т. ч. заступником голови обрали С. Томашівського. За таких умов Г. склав обов'язки голови НТШ. Учений залишався у м. Львів, плануєчи у 09.1914 отримати цісар. пенсію, повернутися до Києва й зосередитися на наук. праці.

Початок РСВ застав Г. на відпочинку в с. Криворівня. Родина з чималими труднощами дісталася м. Київ, але в кін. 11.1914 вчений був заарештований жандармерією, звинувачений у шпигунстві на користь Австрії та причетності до формування загонів УСС. Тільки завдяки великому наук. авторитету, клопотанням рос. учених замість до м. Томськ Г. був висланий до м. Симбірськ, потім переведений до м. Казань, а у 09.1916 йому дозволили проживати під наглядом поліції у м. Москва, де Г. активно долучився до життя чималої укр. громади. На його 50-літній ювілей статтями в "Украинской жизни" відгукнулися С. Єфремов, О. Лотоцький, М. Василенко, з'явилися публікації у "Вістнику Союзу Визволення України", львів. газ. "Діло" та ін. виданнях.

Події 02.1917 в м. Петроград, зречення царя, наростання революц. процесів спонукали Г. залишити всі моск. справи й поспішати до м. Київ, де його заочно обрали головою щойно ств. УЦР. Ця довіра демократичної громадськості України була визнанням заслуг ученого в розвитку укр. нац.-визвол. руху. 13.03.1917 Г. повернувся до м. Київ. З його приїздом діяльність УЦР

набула організованого х-ру, визначилися її ідейно-політ. орієнтири, стратегічний курс нац. відродження через нац.-територ. автономію українців у демократ. федеративній Росії. Проведений 6–8.04.1917 представницький Нац. конгрес надав УЦР статусу заг.-укр. орг-ції, обрав 115 членів Ради, які представляли 8 укр. губерній, а також Кубань, Дон, Бессарабію. Г. був обраний головою УЦР таємним голосуванням (588 – за, 5 – проти). Його заступниками стали В. Винниченко і С. Єфремов.

Роз'ясненню стратегічної мети революц. руху (широка автономія України у федеративному зв'язку з демократ. Росією) Г. присвятив низку публіцистичних праць: "Якої ми хочемо автономії і федерації", "Хто такі українці і чого вони хочуть", "Звідки пішло українство" та ін. З ініціативи голови президія УЦР сформулювала вимоги в справі автономії України, які мала подати Тимчасовому урядові спец. делегація на чолі з В. Винниченком. Петроград. урядовці відкинули домагання УЦР, відносячи питання автономії України до предмету розгляду майбутніх Всерос. установчих зборів. Спираючись на широке прагнення автономії, висловлене всеукраїнськими військовими і селянськими з'їздами, численними резолюціями місц. громад, УЦР 10.06.1917 ухвалила 1-й Універсал. У цьому морально-правовому акті укр. влади заявлялося: "Хай буде Україна вільною. Не відділяючись від всієї Росії, не розриваючи з державою російською, хай народ український на своїй Землі має право сам порядкувати своїм життям". Услід за проголошенням автономії, к-т УЦР створив крайовий уряд – Ген. секретаріат на чолі з В. Винниченком. Занепокоєний "українським сепаратизмом" Тимчасовий уряд прислав до м. Київ повноважну делегацію в складі міністрів О. Керенського, І. Церетелі, М. Терещенка, М. Некрасова. В результаті складних переговорів, у яких укр. сторону представляв В. Винниченко, вдалося досягти певного компромісу. Результати переговорів були викладені в 2-му Універсалі УЦР, зміст і то-

нальність якого істотно відрізнялися від попереднього. Заходи Тимчасового уряду з управління Україною до Установчих зборів уже кваліфікувалися як рука, простягнута укр. демократії, Ген. секретаріат мав затверджуватися у м. Петроград, передбачалося формування укр. частин у рос. армії з дозволу військ. міністра. Г. пізніше визнавав, що він у цій справі зайняв позицію "стороннього спостерігача", оскільки весь цей час "жив у безустанній свідомості можливого урядового наскоку – трусу, арештування, заслання і т. д."

Головування у Малій Раді, гострі міжфракційні дискусії, напружені відносини з Тимчасовим урядом, намагання займатися наук. і публіцист. працею виявилися виснажливими для Г. На поч. 08.1917, відзвітувавши про діяльність к-ту Ради, він попросив звільнити його від обов'язків голови. Дійсно, майже 4 місяці Г. важко працював, узявши на себе тягар і відповідальність лідера укр. нац.-визвол. руху. Врешті Мала Рада схвалила його звіт і не прийняла відставку. Г. продовжив працювати над втіленням ідеї федеративного устрою Росії і навіть намагався взяти ініціативу у свої руки. У 09.1917 він ініціював скликання у Києві З'їзду народів Росії, на який прибуло 90 делегатів.

Г. сприйняв жовтневий держ. переворот у Петрограді вкрай негативно. УЦР не визнала більшовицький РНК, поширила владу Ген. секретаріату на решту укр. тер-й, оновила його склад, зуміла погамувати протиборство політ. сил у м. Київ. 7.11.1917 на засіданні Малої Ради Г. оголосив 3-й Універсал про утворення УНР. Цим актом передбачалися широкі соціальні перетворення, скасування смертної кари, амністія політ'в'язнів, вибори до Укр. установчих зборів тощо. Незважаючи на присутність у тексті Універсалу тез про перспективу демократ. федеративної Росії, лєнінський РНК 4.12.1917 надіслав УЦР ультиматум, звинувативши її в "нечуваній зраді революції", і висунав низку вимог, за невиконання яких погрожував війною. 5.12.1917 Мала Рада під головуванням Г. схвалила відповідь Генерального секретаріату

урядові РСФРР і доручила вжити всіх заходів, щоб уникнути кровопролиття. УНР відрядила дипломатичну місію до Бреста-Литовського, де велися мирні переговори між д-ми Четверного союзу й РСФРР. Голова УЦР особисто інструктував укр. делегацію, націлюючи на відстоювання соборності укр. земель. Відсутність власних збройних сил для відсічі інтервенції червоних військ, необхідність отримання правосуб'єктності на мирних переговорах стали підставою проголошення у 01.1918 4-м Універсалом повної держ. самостійності УНР, підписання мирного договору з країнами Четверного союзу і запрошення їх військ. допомоги.

03–04.1918 у діяльності Г. були складними й напруженими. УЦР проголосила чинність непопулярних соціаліст. засад соціально-економ. життя, управлінська керованість краєм була мінімальною, виконання досить обтяжливих зобов'язань УНР з поставок продовольчих продуктів до країн-союзниць опинилися під загрозою. Г. уникав контактів з представниками нім. командування у Києві, передоручивши це молодому прем'єрові В. Голубовичу. У цей час Г. глибоко осмислив уроки більшовицького нашествия, узагальнивши їх у зб. ст. "На порозі Нової України", лейтмотивом якого став "кінець московської орієнтації". Він також завершив опрацювання проекту Конституції УНР, яка була ухвалена в останній день функціонування УЦР. Нач. штабу Оберкоманди у м. Київ ген. В. Гренер і посол Німеччини А. Мумм переконали вище кер-во Рейху в необхідності заміни правління "катедер-соціалістів" більш правим урядом.

29.04.1918 до влади прийшов гетьман П. Скоропадський. Г. якийсь час переховувався у знайомих, потім проживав напівлегально в родинному флігелі, уникаючи будь-яких публічних проявів. Як зазначав сам учений, він відпочивав від важких переживань, знаходячи відраду в наук. праці. Були підготовлені рукописи підручників "Всесвітня історія", "Старинна історія. Античний світ", "Середні віки Європи". Г. під час зустрічі з В. Вернадським від-

мовився від участі у створенні УАН, відкриття якої відбулося у 11.1918. Після падіння гетьманату домагався відміни її статуту і заснування нової академії на базі осередків УНТ. Г. зробив спробу повернутися у політику, запропонувавши відновити діяльність УЦР, але не дістав підтримки Директорії. На Трудовому конгресі навіть не був обраний до президії. У зв'язку з наступом червоних військ наприкінці 01.1919 виїхав до м. Кам'янець-Подільський, а звідти як глава Закордонної делегації УПСР (центральної течії) перебрався до м. Прага.

В еміграції Г. активно займався парт. справами – представляв укр. есерів у зносинах з ін. партіями, проводив закорд. конференції УПСР, опікувався прийняттям її до Соцінтерну, разом з представниками ін. лівих партій організував видання ж. "L'Europe Orientale". Восени 1919 Г. у м. Женева заснував Укр. соціологічний ін-т, який потім перемістився до м. Прага і Відень. Залучив до співпраці відомих учених – В. Старосольського, М. Шрага, М. Шаповала, П. Христюка та ін.

Г. критично поставився до Варшав. угоди УНР з Польщею 1920, водночас схилився до пошуку компромісу з рад. владою за умови участі УПСР у держ. житті України. У цей період відбулися його перші контакти з рад. представниками за кордоном, написання листів до керівників УСРР, поїздки його емісарів до України з метою обговорення умов повернення активних діячів УПСР. Врешті тільки в кін. 1923 Г. пішов на компроміс із рад. владою; заочно обраний дійсним чл. ВУАН, отримав урядові охоронні грамоти, запевнення у сприянні наук. діяльності й дозвіл Політбюро ЦК РКП(б) повернутися до СРСР. У 03.1924 родина Г. прибула до м. Київ.

Г. очолив Істор. секцію ВУАН, наук.-дослідну каф-ру історії України, Археографічну комісію, створив низку тематичних дослідницьких комісій істор. профілю, відновив видання ж. "Україна", започаткував кілька неперіодичних видань. При каф-рі історії України діяла аспірантура, випускни-

ГРУШКЕВИЧ Ярослав

ки якої склали ядро Київ. наук. школи істориків. Г. працював над "Історією України-Руси" та багатотомною "Історією української літератури". Активна наук.-організаторська діяльність глави Історичної секції, намагання вирішувати в урядових колах фінансові питання в обхід, а то й за рахунок бюджету ВУАН, старі взаємні неприязності створювали напруження у відносинах з віце-президентом С. Єфремовим та неодмінним секретарем А. Кримським. ЦК КП(б)У і ДПУ намагалися використати ці протиріччя для ослаблення кер-ва ВУАН, пропонуючи Г. посаду президента. Він дістав підтримку парт. органів при обранні дійсним чл. АН СРСР. Коли ж відпала потреба у Г. як противазі "буржуазному" кер-ву ВУАН, проти нього була розгорнута брутальна кампанія ідеологічного таврування, нищення наук. установ та репресії співробітників Історичної секції. ОДПУ розробило сценарій викриття масштабної контрреволюц. орг-ції "Український національний центр", очолюваної колиш. головою УЦР. У 03.1931 Г. був заарештований і під тиском слідчих визнав свою вину. Згодом за нез'ясованих обставин його звільнили і дозволили проживати в м. Москва.

П. у м. Кисловодськ. Похований у м. Київ на Байковому кладовищі. Після його смерті були репресовані й загинули в таборах донька Катерина, брат Олександр, племінник Сергій.

Тв.: Із літературної спадщини. Нью-Йорк; К., 2000; Ілюстрована історія України. К., 1990; Історія України-Руси. Т. 1–11 (12 кн.). К., 1991–98; Історія української літератури. Т. 1–6. К., 1993–96; На порозі Нової України. К., 1991; Твори у 50 т. Львів, 2002–17 (видання триває).

Літ.: *Винар Л.* Михайло Грушевський: історик і будівничий нації. Статті і матеріали. Нью-Йорк; К.; Торонто, 1995; *Гирич І.* Михайло Грушевський: конструктор української модерної нації. К., 2016; *Кучеренко М., Панькова С., Шевчук Г.* Я був їх старший син (Рід Михайла Грушевського). К., 2006; *Пиріг Р., Тельвак В.* Михайло Грушевський: біографічний нарис. К., 2017; *Плохій С.* Великий переділ. Незвичайна історія

Михайла Грушевського. К., 2011; *Пристайко В., Шаповал Ю.* Михайло Грушевський і ГПУ-НКВД. К., 1996; *Тельвак В.* Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття). К.; Дрогобич, 2008; *Шаповал Ю., Верба І.* Михайло Грушевський. К., 2005.

Пурлан Пиріг, Віталій Тельвак

ГРУШКЕВИЧ Ярослав

(26.09.1873–23.07.1964) – лікар-офтальмолог, культ. і громад. діяч. Н. у м. Дрогобич (нині Львів. обл.). Випускник природничого та мед. ф-тів Львів. ун-ту (1900). Працював у заг. шпиталі м. Львів. З 1905 проживав у м. Станиславів (нині м. Івано-Франківськ), викладав гігієну в Укр. гол. г-зії. Голова місц. філії т-ва "Укр. бесіда". З 1911 – кер. філії т-ва укр. наук. викладів ім. П. Могили та Укр. гігієнічного т-ва. Очолював Ювілейний к-т зі святкування 100-ліття від дня народження Т. Шевченка у м. Станиславів (1914).

Під час РСВ та в період ЗУНР – військ. лікар. З 1923 – голова укр. туристичного т-ва "Чорногора". Чл. Окружної Пластової ради. Вивчав проблеми профілактики і лікування трахоми; автор кн. "Про трахому" (1911).

П. і похований у м. Івано-Франківськ.

Літ.: *Морозюк В.* Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005; *Ганіткевич Я.* Грушкевич Ярослав // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=32136.

Богдан Паска

ГҮБЕР Артур

(д. і м. н. і с. н.) – сотник УГА. Німець за національністю. 03.1919 – командант кінного підрозділу групи Ляєра, 05.1919 – нач. штабу цієї групи. 5.02.1920 займався тех. забезпеченням переходу частин ЧУГА через Дністер на тер-ю Румунії. 04–08.1920 – нач. Опер. відділу штабу 2-ї стрілец. бригади 5-ї Херсон. д-зії ДА УНР.

Літ.: *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Микола Вітенко

**ГУБЕР
Бернгард**

(д. і м. н. і с. н.) – отаман УГА. Німець за національністю. Нач. штабу 9-ї Угнів. бригади 1-го Галиц. корпусу.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Микола Вітенко

**ГУБЕР
Борис Олександрович**

(21.03.1891–05.02.1919) – полковник ГА. Походив з дворян (мабуть, зросійщених німців) Московської губ. Здобув освіту в Псков. кадет. корпусі, Віленському військ. уч-щі (1913), військ. школі пілотів-спостерігачів (1916), Севастопол. військ. авіац. школі (1917).

З поч. ПСВ служив у 20-му стрілец. полку, був контужений. Після лікування – пілот-спостерігач 19-го авіазагону. За збитий ворожий літак (24.08.1916) у повітряному бою нагороджений орденом Св. Георгія 4-го ступеня. В рос. армії дослужився рангу штабс-капітана. 1918 служив в Одес. авіадивізіоні Армії УД. Кер. авіац. загону Армії УД, який у 11.1918, згідно з наказом гетьмана П. Скоропадського, відбув зі складу Одес. авіац. дивізіону в розпорядження ДСВС ЗУНР. Кер. вишкільної летун. групи старшин і підстаршин Летун. відділу ГА.

Загинув у м. Красне на Львівщині разом з групою курсантів (загалом 8 осіб: поручники В. Томенко, О. Гумецький, Лупул, А. Бассан, хорунжі Х. Кануков, М. Нестор, О. Швець) під час розбирання трофейної бомби, яку сам напередодні розібрав і склав. Похований у братській могилі в м. Красне.

Літ.: Тинченко Я. Офіцерський Корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007; *Харук А.* Крила України: Військово-повітряні сили України 1917–1920 рр. К., 2009; *Якимович Б.* Збройні Сили України: нарис історії. Львів, 1996.

Богдан Якимович

**ГУБЕР
Густав**

(д. і м. н. і с. н.) – отаман ГА. Німець за національністю. Обер-лейтенант 1-го фельд'єгерського батальйону австро-угор. армії. Прибув до ГА наприкінці 03.1919.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Микола Вітенко

**ГУБЕР
Оттон**

(д. і м. н. і с. н.) – сотник ГА. Німець за національністю. До 8.06.1919 – нач. штабу 10-ї Янів. бригади.

Літ.: Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Микола Вітенко

**ГУБЧАК
Михайло**

(02.12.1880–15.07.1977) – педагог, громад. діяч. Н. у с. Смолянка (нині Терноп. обл.) в заможній сел. сім'ї. Здобув освіту в Терноп. г-зії. Випускник філол. ф-ту Львів. ун-ту (класичні мови). Навч. у старшин. школі м. Відень. Учителював у г-зіях м. Коломия (1908–10), Тернопіль (1910–14, 1916–17).

1917 мобілізований до австро-угор. армії. Воював на Італ. фронті. Лей-

**ГУБЕР
Борис Олександрович**

ГУБЧАК Михайло

Борис Олександрович ГУБЕР та його літак "Neuport"

ГУЗАР
Лев Дмитрович

тенант. Доброволець ГА, сотник. Працював у секторі військ. постачання. Перехворів на тиф у "чотирикутнику смерті".

1920 повернувся до м. Тернопіль. Учитель, з 1925 дир. у жіночій, згодом у чол. г-зіях УПТ "Рідна школа". Диригував хором. Очолював терноп. т-во "Бесіда", Т-во опіки над сиротами ім. кн. Острозького. Зазнав переслідувань польс. влади. 1930 переведений працювати до м. Пйотрков Трибунальський, згодом до м. Ловіч (Польща), де організував укр. т-во. 1942 повернувся до м. Тернопіль.

У 03.1944 виїхав до м. Криниця (Польща), згодом до м. Хемніц та Мюнхен (Німеччина). Учителював у школі при таборі для переміщених осіб. 1949 переїхав до м. Чикаго (США). Працював у школі українознавства "Учительської громади".

П. у м. Чикаго (США), де й похований на цвинтарі Св. Миколая.

Літ.: Гаврильцьо В., Чайковський В. Губчак Михайло // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 427; Завадович Р. Подзвінне сл. п. дир. Михайлові Губчаківі // Свобода. 1977. Ч. 212. 28 верес. С. 4.

Микола Вітенко

**ГУЗАР
Лев Дмитрович**

(26.12.1858–29.07.1923) – нотаріус, громад.-культ. діяч. Дід митрополита УГКЦ кардинала Любомира Гузара.

Н. у с. Завалів на Бережанщині в родині священика. Навч. у Бережан. г-зії. Вищу освіту здобув на юрид. ф-ті Львів. ун-ту. Працював нотарем у м. Печеніжин; згодом перебрався до м. Галич, де й проживав до кін. життя. Брав участь у культосвіт. житті, очолював місц. "Прогресу", належав до ін. громад. культ. т-в. Під час РСВ виїхав із сім'єю до Австрії; повернувся після вигнання рос. військ, поселився у с. Крилос.

На поч. 11.1918 за його участі в м. Галич організовано тимчасовий к-т, до складу якого ввійшли також його син, хорунжий УСС Ярослав Гузар, десятник УСС Василь Мирон, гімназист Богдан Макарушка, селяни Василь і Роман Дирдіві. К-т перебрав до своїх рук владу в м. Галич, збройний загін

під проводом дес. В. Мирона захопив у місті станицю держ. жандармерії, ратушу та залізн. станцію. Був обраний тимчасовим головою Галича та Галиц. судової округи. Після приходу польс. війська заарештований, ув'язнений у Станиславів. тюрмі.

П. і похований у м. Галич.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; *Гембарська В.* Родина Гузарів – зв'язок поколінь. До 70-х уродин Блаженнішого Любомира Кардинала Гузара // Поступ (Львів). 2003. 23 лютого; Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014.

Степан Кубута

**ГУЗАР
Любомир**

(26.02.1933–31.05.2017) – реліг. діяч, верховний архієпископ УГКЦ. Син хорунжого УСС та старшини УГА Ярослава Гузара. Н. у м. Львів.

1944 виїхав до Австрії, 1949 – до США. Навч. у Вашингтон. катол. ун-ті Америки, Великій духовній семінарії св. Йосафата. Провадив душпастирську діяльність у США, Італії. 1972 вступив до монастиря Св. Теодора Студита в Італії. 1993 повернувся до України.

2001–11 – верховний архієпископ УГКЦ. Під час дискусії щодо відбудови Польс. військ. меморіалу на Личаків. цвинтарі ініціював польс.-укр. діалог. У

06.2002 в пастирському листі закликав вірних у молитві "схилити голови над українськими і польськими могилами на Личаківському цвинтарі". У 07.2002 Г. та М. Яворський у відкритому листі закликали всіх людей доброї волі допомогти у вирішенні незгоди, звернувши увагу на те, що "кожен, хто проливає кров за свою вітчизну, заслуговує на повагу і пам'ять". 1.11.2002 взяв участь у міжконфесійному молебні на військ. похованнях 1918–20 на Личаків. цвинтарі в м. Львів. 24.05.2017 – співучасник урочистого відкриття Польс. військ. меморіалу та Меморіалу воїнів УГА на Личаків. кладовищі в м. Львів.

П. у с. Княжичі Бровар. р-ну Київської обл. Похований у Патріаршому соборі Воскресіння Христового в м. Київ.

Літ.: Хахула Л. "Різуни" чи побратими? Сучасні польські дискурси про Україну. Львів, 2016; Щоткіна К. Любомир Гузар. Хочу бути Людиною. К., 2017; Kardynał Liubomyr Huzar. Mogiły niedoskonałości // Gazeta Wyborcza. 2002. № 168. 20–21 lipca.

Любомир Хахула

ГУЗАР

Роман Євгенович

(08.08.1888–17.09.1930) – старшина УГА. Н. у с. Завалів (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї священика. Сестра Р. Гузара Любов вийшла заміж за отамана УГА Я. Воевідку. Від 1891 проживав у м. Львів, де його батько був катехитом у виділовій шк. і вчительській семінарії. Здобув освіту в Академіч. г-зії м. Львів (1907), призваний на однорічну військ. службу. Залишився в австро-угор. армії старшиною.

Під час ПСВ воював на Італ. фронті, 4 рази поранений; іменований поручником. У ніч із 30.10 на 1.11.1918 брав участь у роззброєнні 41-го піх. полку в м. Львів; надалі служив у штабі укр. війська. 1.01.1919 отримав військ. звання сотника. Був старшиною опер. відділу НКГА (в м. Бережани й Ходорів). Від 20.06.1919 – пом. начальника опер. штабу НКГА В. Любковіца; після переходу за р. Збруч перебував у штабі уповноваженого військ. справ при Диктаторі ЗУНР в м. Кам'янець-Поділь-

ський. У бойових діях не брав участі. Чл. спільної делегації Армії УНР та ГА на переговорах у Варшаві (08.1919) з представниками уряду Польщі.

1920 повернувся до м. Львів, працював в управі "Народної торгівлі".

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Посмертні згадки. Роман Гузар // Діло. 1930. 20 верес. Ч. 209. С. 6; Посмертні згадки. Сот. Роман Гузар // Літопис Червоної Калини. 1930. Ч. 10. С. 22.

Петро Гуцал

ГУЗАР

Ярослав Левович

(26.11.1897 (за ін. даними – 1896) – 02.12.1963) – інженер, хорунжий УСС, четар УГА, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ, подвижник хорowego мист-ва, громад. діяч. Н. у м. Станіславів (нині м. Івано-Франківськ). Батько митрополита УГКЦ Любомира Гузара. Випускник Станіславів. г-зії (1915). Учасник гімназійного хору й оркестру, яким часто сам диригував.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 1915, воював на Сх. фронті. Навч. у старшин. школі в м. Братислава (Словачина). На поч. 11.1918 разом з батьком та ін. патріотично налаштованими громадянами став співорганізатором тимчасового к-ту, який установив укр. владу в м. Галич. певний час виконував обов'язки коменданта залізн. вокзалу м. Галич. Як старшина 3-го гармат. полку ГА та ад'ютант командира цього полку сот. Ю. Шепаровича брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. До кін. 04.1919 перебував на фронті біля залізн. ст. Глинна-Наварія (нині в межах м. Пустомити Львів. обл.).

ГУЗАР
Роман Євгенович

ГУЗАР
Ярослав Левович

Старшини гарматного полку отамана Ю. Шепаровича.

1-й ряд (угорі, зліва направо): хор. СЛЮСАРЧУК, чет. Я. ГУЗАР, пор. СОРОХАН, чет. ГАНКЕВИЧ.

2-й ряд: четарі Е. ЯЦКЕВИЧ, КОСТИК, В. ПЕТРАЧЕК, ЯШУН, хор. ГИЖИЙ, сот. О. БІЛИНСЬКИЙ, от. Ю. ШЕПАРОВИЧ, поручники МАЦЬКІВ, ПОПОВИЧ, ЕЛЕКТРОВИЧ, чет. О. УСТРИСКО, пор. ІЛЬНИЦЬКИЙ, пор. СОРОКЕВИЧ.

Сидять: булавний ДІТРИХ, сотники СКАЦЕЛЬ, МАТИШЦІ, В. ЗУБРИЦЬКИЙ, бунчужний БОЙЧУК

На поч. 06.1919 – учасник Чортків. офензиви. Після переходу ГА в серед. 07.1919 на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Під час перебування 3-го гармат. полку на постой в с. Яланець Могилівського пов. (нині Томашпіль. р-ну Вінниць. обл.) вояки протягом кількох місяців 1919–20 розвинули серед місц. нас. культосвіт. працю; муз. супровід вистав і концертів здійснював Г. У 08.1920 повернувся додому.

Виїхав до м. Відень, де закінчив студії міжнар. торгівлі (1920–25). Діяльний у студент. житті, належав до т-ва “Січ”, брав участь у хорі в м. Відень. 18.09.1926 одружився з Р. Демчук. До ДСВ працював книговодом (бухгалтером) в Укр. земельному банку в м. Львів; виступав у тамтешньому хорі “Сурма”, був чл. управи хору.

1944 переїхав до Австрії, де після закінчення війни (1945) як адміністратор мистецької групи “Муза” влаштував бл. 120 концертів у тодішніх амер., англ. і франц. зонах окупації. Відтак із родиною емігрував до США. 1949 заснував у м. Нью-Йорк хор “Думка”, в якому також співав і був чл. його управи. В останні роки життя працював касиром Союзу укр. хорів Америки. Належав до низки громад. орг-цій, зокр. Братства УСС.

П. у м. Детройт (США).

Літ.: Гембарська В. Родина Гузарів – зв’язок поколінь: до 70-х уродин Блаженнішого Любомира Кардинала Гузара // Поступ. 2003. 27 лютого; *Гуцуляк М.* Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України зі спогадами й життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973. С. 156, 283; *О. У. Пам’яті інж. Ярослава Гузара (Посмертна згадка) // Свобода (США).* 1964. 3 черв. С. 3; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 92.

Микола Лазарович

**ГУЙН
Карл-Георг**

(Karl Georg Huyn;

18.11.1857–12.02.1938) – австр. військ. і держ. діяч, останній австр. намісник Кор-ва Галичини та Лодомерії. Н. у

сім’ї військового в м. Відень. З відзнакою завершив навч. у військ. уч-щі в м. Санкт-Пельтен (1875) і Терезіанській військ. акад-ї м. Вінер-Нойштадт (1879). 24.04.1879 – лейтенант драгун. полку. 2.08.1880 переведений у полк уланів. 1881–83 навч. у вищій військ. школі м. Відень. Лейтенант у м. Марібор (нині Словенія). З 1884 – у м. Львів, 1887 – капітан у м. Перемишль. 16.03.1892 призначений військовим аташе в м. Бухарест (Румунія). 1892 очолив штаб полку кавалерії у м. Краків. 1896 – підполковник. 1899 – полковник 2-го Галиц. полку уланів ім. князя К. Шварценберга, укомплектованого з поляків. 1905 – командир 17-ї кавалерійс. бригади. З 1907 – ген.-майор, командир 10-ї кавалерійс. бригади. 04.1909 – командир 7-ї кавалерійс. д-зії у м. Краків. 1910 – фельдмаршал-лейтенант.

1914 очолив 17-й кавалерійс. корпус 4-ї армії. Після кількох невдалих військ. операцій відправлений у відставку. Проживав у м. Відень. 1.03.1917 імператором Карлом I призначений намісником Галичини.

28.10.1918 ПЛК у м. Краків оголосила про перебрання влади в краї урядом у Варшаві й про намір перейняти владу в намісника 2.11.1918. Польський уряд оголосив ген. комісаром Галичини Т. Розвадовського і зобов’язав його перебрати владу в Г. 30.10.1918 з намісником зустрівся міністр варшав. уряду С. Гломбінський, 31.10.1918 – кер. ПЛК В. Вітос. 31.10.1918 до нього прибула делегація УНР-и – К. Левицький, І. Ки-

велюк, І. Голубович, С. Баран, Л. Цегельський, О. Стефанович, В. Сінгалевиц. Вони, апелюючи до Маніфесту Карла I від 16.10.1918, вимагали передати владу в краї УНРаді. Г. відмовив усім, посилаючись на відсутність інструкцій, і застеріг від "незаконних" дій.

У ніч на 1.11.1918 будинок намісництва зайняли укр. стрільці в чолі з хор. Сендецьким. Г. було взято під домашній арешт; 1.11.1918 Г. передав повноваження своєму заступникові В. Децикевичу, який підписав урядовий акт про передачу влади УНРаді. З укр. сторони документ підписали К. Левицький, О. Барвінський, С. Голубович, Л. Цегельський. Увечері 1.11.1918 Г. покинув м. Львів. 1.12.1918 подав у відставку з усіх держ. посад. Отримав пенсію від уряду Австрії.

П. у с. Роттенбух, що біля м. Больцано (нині Італія).

Лит.: Гуцуляк М. Перший листопад 1918 на Західних землях України. К., 1993. С. 49; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 176, 246, 265, 280, 292, 301–303, 529–530; Тищик Б. Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Львів, 2004. С. 271–290; Huyn Karl Georg Graf von // Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950 (ÖBL). Bd. 3. Wien, 1965, S. 21; Schmidt-Brentano A. Die K. K bzw. K. u. K Generalität 1816–1918. Österreichisches Staatsarchiv. Wien, 2007. S. 77; Karl Georg Reichsgraf von Huyn. URL: <http://www.austro-hungarian-army.co.uk/biog/huyn.htm>.

Микола Вітенко, Микола Кугутяк

ГУКАЛО Андрій

(08.12.1901–10.1980) – вістун УГА, громад.-політ. діяч. Н. у м. Яворів (нині Львів. обл.). Здобув освіту в Перемишл. г-зії.

З 11.1918 в ГА. З четою добровольців 21.11.1918 невдало намагався захопити залізн. станцію в м. Судова Вишня (нині Мостиського р-ну Львів. обл.). 13.12.1918 переїхав до м. Жовква. Телефоніст у команді групи "Північ". Згодом

при 14-й бригаді УГА на р. Дністер на кордон із Румунією. Пройшов "чотирикутник смерті". Воював у кінній бригаді Ю. Шепаровича. Підпоручник кінного полку Запорізької д-зії Литвиненка. Воював з більшовиками. 12.1919–05.1920 – учасник Першого зимового походу. Після роззброєння ДА УНР поляками інтернований у таборі Вадовиці, згодом у Домб'є.

1921 емігрував до Канади. Чл. СБУВК. Ініціатор, багатолітній голова відділу Конгресу українців Канади в м. Монреаль; 1979 очолював його управу.

П. у м. Монреаль.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К 2010. С. 92; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 162.

Микола Вітенко

ГУМЄЦЬКИЙ Орест

(10.02.1891–05.02.1919) – льотчик, поручник ГА. Н. у с. Далява (нині Дрогобиць. р-ну Львів. обл.). Здобув вищу тех. освіту, авіапілот.

На поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії. Воював у складі 27-го ландверського полку. 1.12.1918 вступив до ГА. Старшина Летун. відділу ГА у м. Красне.

Загинув під час навчань від вибуху авіабомби разом з полк. Б. Губером та хорунжими Х. Кануковим, М. Нестором, О. Швецем.

Похований у м. Красне.

Лит.: Кирея В. В. Кадрове забезпечення військово-повітряних сил Західно-Української Народної Республіки 1918–1919 рр. // Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 94. С. 34; Тинченко Я. Герої Українського неба. К., 2010. С. 123; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 219–221.

Микола Вітенко

ГУРАЛЬ Василь Григорович

(1894 – д. і м. с. н.) – військ. діяч, рядовий ГА. Н. у с. Колбаєвичі (нині Самбір. р-ну Львів. обл.) у сім'ї селянина.

Під час ПСВ 1916 мобілізований до австр. армії. 1919 – рядовий ГА.

ГУКАЛО Андрій

У 07.1919 перейшов на Наддніпрянщину. З 12.1919 проживав у м. Тиврів (нині смт Вінниць. обл.). 27.02.1921 прийняв рад. громадянство.

Подальша доля невідома.

Дж.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 25. Арк. 1-6.

Богдан Паска

ГУРАЛЬ

Іван

(1894 – д. і м. с. н.) – четар УГА. Н. у с. Гумницька (нині Буськ. р-ну Львів. обл.). Студент юрид. ф-ту Львів. ун-ту.

Артилер. референт НКГА. 13.11.1919 в м. Вінниця свідчив на процесі М. Тарнавського на користь начального вождя УГА; у своєму виступі детально описав катастрофічне становище УГА, зокр. з артилерією, забезпеченням не лише продовольством, фуражем, але й боєприпасами та амуніцією. Вказував на потребу заміни гармат, помилки кер-ва УНР в орг-ції постачання УГА.

Літ.: Денник Начальної Команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1974. С. 268.

Микола Вітенко

ГУРКЕВИЧ

Володимир

(27.07.1880–23.12.1937) – адвокат, громад.-політ. і культ. діяч, депутат УНРади. Н. у с. Корничі Самбірського пов. в сім'ї священика. Навч. у Самбір.

г-зії та Укр. держ. чол. г-зії у м. Перемишль (1899), на правн. ф-ті Віден. ун-ту. Адвокат. практику відбув у м. Стрий і Тернопіль. Адвокат у м. Самбір (1913–14, 1920–37). Діяч, чл. Гол. управи УРП.

У роки РСВ служив у слідчому відділі для політ. справ Польового суду австр. армії у м. Стрий. У 11–12.1918 організував мобілізацію до ГА у Сколівському пов. Депутат УНРади від м. Самбір. Чл. законодавчої та військ. комісії УНРади. Заст. голови Харчового уряду ЗУНР (01–05.1919). Не виїхав з м. Станиславів під час відступу укр. влади в 05.1919, позбавлений свободи пересування польс. владою. Ініціатор реформ у Міжпарт. раді в м. Львів. У м. Самбір засн. Сел. каси (1918), голова філії т-ва "Просвіта", співзасн. і 1-й голова музейного т-ва "Бойківщина".

Відп. ред. час. "Літопис Бойківщини" (Самбір, 1931). Автор праць з етнографії Бойківщини. Заповів свої статки НТШ.

П. і похований у м. Самбір.

Літ.: Гловацький І. Ю. Українські адвокати Східної Галичини в світлі архівних джерел та некрологів (1800–1939 рр.). Львів, 2008. С. 55; Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі. 1895–1995 / упоряд. І. Гнаткевич. Дрогобич, 1995. С. 137–138.

Олег Павлишин

ГУРКО

Іван Андрійович

(16.03.1896–25.02.1986) – адвокат, четар УГА, громад.-політ. діяч. Н. у с. Красне (нині Турків. р-ну Львів. обл.) в родині лісничого. Здобув освіту в Самбір. г-зії.

У роки РСВ працював перекладачем зі слов'ян. мов при штабі 75-ї Угор. д-зії. Навч. у старшин. школі в м. Тропау (нині м. Опава, Чехія). 1916 завершив студії в Перемишль. г-зії. Воював на Італ. фронті.

З 2.11.1918 в ГА. Організував сотню добровольців. Воював у групі "Крукевичі" під м. Мостиська. У 05.1919 змушений відступити зі своїм підрозділом на тер-ю ЧСР. Інтернований у м. Німецьке Яблонне.

Навч. у Празьк. ун-ті. Д-р права (06.1923). Пом. адвоката в м. Тячів на Закарпатті. Організатор хору. У 03.1927 повернувся до Галичини. З 1928 пра-

ГУРКО
Іван Андрійович

цював адвокатом у м. Богородчани (нині Івано-Франк. обл.), м. Турка (нині Львів. обл.). На судовій практиці в м. Дрогобич і Стрий. 1934 відкрив адвокат. контору в м. Заліщики (нині Терноп. обл.). У 10.1939 перебрався в нім. зону окупації. Від 7.12.1939 працював суддею в м. Лежайськ; 07.1941–08.1942 – кер. суду в м. Дукля (нині Польща). 3 08.1942 – суддя в м. Чортків, з 10.1942 – суддя в м. Дрогобич.

1944 емігрував до м. Регенсбург (Німеччина). До 1948 перебував у таборі для переміщених осіб. У 06.1949 переїхав до м. Карнегі, згодом до м. Філадельфія (США). З 28.08.1952 працював на ф-ці в м. Клівленд. 11.05.1952–25.05.1969 – ведучий радіопродюсер для українців. Учасник ОБВУА. У 04.1970 в газ. “Свобода” ініціював дискусію про бойовий шлях окремих підрозділів УГА.

П. у м. Парма (шт. Огайо, США), де й похований.

Літ.: Кікта С. В пам'ять чотаря УГА д-ра І. Гурка // Свобода. 1986. 12 квіт. Ч. 69. С. 3; Мовчан Ю. Д-р І. Гурко – чотар УГА, керівник радіопродюсера // Свобода. 1996. 13 груд. С. 4; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 162.

Микола Вітенко

ГУСАРЕК

Макс фон Генлейн

(Max Hussarek von Heinlein;

03.05.1865–06.03.1935) – австро-угор. держ. діяч, міністр-президент Ціслейтанії. Н. у м. Пресбург (нині м. Братислава, Словаччина) в родині австр. військових і держ. чиновників. Навч. у г-зіях, м. Львів, Сібіу та Відень (Терезіанум). З 1883 вивчав канонічне право у Віден. ун-ті. Д-р права (1889). Стажувався у фінансових органах Нижньої Австрії. Проводив колоквиуми в Терезіанумі з церк. права. Наставник майбутнього віце-султана Єгипту Аббаса Хільмі. З 1892 працював у Мін-ві к-ри і віросповідань Ціслейтанії; водночас доц., з 1895 проф. церк. права Віден. ун-ту. Засн. Віден. школи церк. права.

1911–17 міністр освіти Ціслейтанії. 1917–барон. 25.07–27.10.1918 – міністр

президент Ціслейтанії. Автор тексту Маніфесту Карла I 16.10.1918 про перетворення Австро-Угорщини на федерацію з широкою автономією для окремих народів. Займав пропольс. позиції. Виступав проти поділу Галичини на польс. й укр. частини. 19.10.1918 пообіцяв піти на поступки УНРаді в цьому питанні, а також призначити спец. намісника в справах українців. Затягував переговори з Виконавчою делегацією УНРаді, сприяючи ПЛК.

25.10.1918 подав у відставку, після чого працював професором Віден. ун-ту. Брав активну участь у роботі Австр. Червоного Хреста.

П. у м. Відень (Австрія), де й похований на центр. цвинтарі.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 133, 169, 175, 253, 485; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. С. 84–94; Sowie Hussarek von Heinlein Max Frh. // Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950 (ÖBL). Bd. 3. Wien, 1965, S. 16; Willibald M. Plöchl: Hussarek von Heinlein, Max Freiherr // Neue Deutsche Biographie (NDB). Bd. 10. Berlin, 1974.

**Микола Вітенко,
Микола Кугутяк**

ГУЦАЛІЮК

Василь Сидорович

(1891–1955) – громад.-політ. діяч.

Н. у с. Супранівка Скалатського пов. (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) в родині священика. Здобув освіту в Терноп. г-зії. Навч. на фіз.-мат. ф-ті Львів. ун-ту. Під час навч. розповсюджував революц. л-ру. Учасник дрогибицьких подій 06.1911, коли австр. війська розстріляли демонстрацію під час виборів до парламенту.

Наприкінці 1916 перейшов рос.-австр. кордон. Заарештований царською "охранкою", висланий до м. Ядрине Казанської губ.

З 1918 на підпільній роботі у м. Станиславів. Чл. КПЗУ з 1919. Учасник 1-ї конф. КПСГ (02.1919), Дрогобицького повстання (1919).

1920 працював спочатку лектором військ.-політ. курсів 12-ї армії у м. Київ та Конотоп. Згодом заст. секретаря Галбюро при ЦК КП(б)У. 12.1920–04.1921 – завідував канцелярією ВУЦВК, працював у Наркоматі закорд. справ УСРР. 1921–29 – зав. канцелярією, іноз. відділом НКВС УСРР.

З 1929 – секретар райвиконкому, інспектор облвно на Харківщині. Далі проживав у м. Полтава, де працював на ф-ці.

5.05.1938 в м. Полтава заарештований і засуджений Особливою нарадою при НКВС СРСР 11.10.1939 "як соціально небезпечний елемент" на 3 р. позбавлення волі. Після повернення додому 1952 працював у рідному селі.

П. у с. Супранівка, де й похований. Реабілітований Полтавською обл. прокуратурою 19.01.1990.

Лит.: Україна–Польща 1920–1939рр.: З історії дипломатичних відносин УСРР з Другою Річчю Посполитою: Документи і матеріали. К., 2012. С. 233–236; Інтернет-проект "Національний банк даних жертв політичних репресій радянської доби в Україні". URL: <http://www.reabit.org.ua/nbr/?ID=162768>.

Сергій Дерев'янок

ГУЦУЛЬСЬКА ЗАПАСНА КОЗАЧА СОТНЯ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

сформована на базі Кінної козацької сотні. В основному складалася з гуцу-

лів і дислокувалася у м. Коломия. Офіц. назву – 1-ша Гуцул. козацька сотня – присвоєно 4.12.1918. Козаки Гуцул. козачої сотні ім. Ю. Федьковича 13.12.1918 присягнули на вірність укр. народові.

Її вояками були старший дес. М. Потятинник, вістун О. Мосійчук, старший стрілець І. Григорчук та ін.

Із зайняттям 25.05.1919 м. Коломия румунами цей підрозділ разом з ін. військ. частинами подався до с. Нижнів, згодом за р. Дністер і Збруч.

Дж.: ЦДІАУЛ. Ф. 861. Оп. 1. Спр. 146. Арк. 38.

Лит.: Заприсяження походних куренів // Нове життя. 1918. 13 груд. С. 2; Новини // Нове життя. 1918. 19 груд. С. 2.

Петро Сіреджук

ГУЦУЛЬСЬКА НАРІДНА ОБОРОНА (ГНО) – НАПІВВІЙСЬК. ФОРМУВАННЯ

Гуцульської (Укр.) нар. ради, згодом Гуцул. республіки. Ств. на поч. 11.1918 як міліційний підрозділ Гуцульської нар. ради з метою охорони громад. спокою і майна прикордонного с. Ясіня на Закарп. Гуцульщині від вояків австро-угор. армії, які поверталися з фронтів ПСВ. Спочатку її очолив булавний І. Гундек, а після приїзду з м. Прага – С. Клочурак – старшина, згодом президент Гуцул. республіки.

Спочатку підрозділ становив 80 осіб з числа колиш. військовиків; упродовж кількох днів чисельність довели до 200 осіб, назвавши її ГНО. Силами нар. міліції роззброєно колиш. австро-угор. військ. формування і замість угорця призначено старостою Ясіні українця Д. Іванюка. З приходом угор. військ. частин (600 вояків і 20 офіцерів) у 2-й пол. 12.1918 ГНО перейшла на напівлегальне становище, сформувавши 6 відділів оборони за територ. принципом (кер.: В. Кувік (Лазещина), В. Клочурак-старший (Чорна Тиса), булавний І. Гундек (центр), Ю. Гафіяк (Стебний), І. Климпуш (Лопушанка), І. Дячук (Долішній кінець)). Кур'єрський зв'язок з м. Станиславів, Коломия та Хуст забезпечував Д. Німчук.

На поч. 1919 сформовано штаб ГНО в складі Степанів Клочураків (батька й сина), братів Климпушів, Д. Німчука,

М. Сабадюка, який запланував здійснити повстання проти угор. каральної залоги в ніч із 7 на 8.01.1919, не залежно від надходження добровольців, зброї та харчів із Галичини. В разі успіху майор Є. Пуза повинен був відпрацювати план оперативних і тактичних дій ГНО зі звільнення Мараморощини.

Штаб ГНО розділив повстанців на 4 групи: перша в складі 43 осіб мала завдання роззброїти угор. залогу, розквартировану в колиш. воєн. лікарні та римо-катол. шк. Ясіні, друга – захопити заліз. ст. Лазещина та Ясіня і припинити сполучення з м. Рахів, ін. дві – роззброїти жандармів і прикордонників, зайняти пошту, громад. уряд.

О 1-й год. ночі 8.01.1919 на останній станції Галичини (Дебря) гуцули зустріли допомогу з м. Коломия – 23 вояки. Попри малу заг. чисельність (109 супроти 620 угор. вояків, жандармів, прикордонників), штаб ГНО ухвалив не відкладати повстання на наступний день, щоб не допустити розголошу про його підготовку. Захопивши ст. Лазещина, 4 групи ГНО почали виконувати свої завдання. Напад був раптовий. У перестрілці поранено 11 угор. і 8 укр.

вояків. До 3-ї год. ранку всі окупац. сили в с. Ясіня було нейтралізовано.

Після проголошення Гуцул. республіки 8.01.1919 ГНО реорганізовано в регулярне військо, до якого вступили й галиц. стрільці. Незважаючи на допомогу від уряду ЗУНР, чисельність його не перебільшувала 1 тис. чоловік. Більшість чл. напіввійськ. формування брали участь у Сігет. військ. операції 01.1919.

Літ.: Ключурак С. До волі : Спомини. Ужгород, 2009; *Королько А., Павлючок Я.* Гуцульська Республіка 1918–1919 рр. До питання організації “січневого зриву” і становлення української влади на Закарпатській Гуцульщині // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 17. Івано-Франківськ, 2010. С. 17–25; *Мушинка М.* Лицар волі. Життя і політично-громадська діяльність Степана Ключурака. Ужгород, 2011; *Тимчук В., Тимчук Н., Якимчук Р.* Військово-політичні аспекти діяльності Степана Ключурака у 1914–1919 роках // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2012. Вип. 21. С. 913–923.

Варта Гуцульської республіки. 1919 р.

Андрій Королько

ГУЦУЛЬСЬКА НАРОДНА РАДА

(ГНР) – представницький орган влади українців Закарп. Гуцульщини. У 11–12.1918 на тер-ї Закарпаття розпочався процес створення самоврядних нар. рад, які перебирали владу на місцях. 8.11.1918 в с. Ясіня було скликане заг. віче мешканців округи, на якому нач. міліції С. Клочурак проголосив, що “на нашій землі ми хочемо стати господарями”. Підсумком усенар. віча гуцулів стало створення Гуцульської нар. ради (ГНР). В політ. аспекті проголошено курс новоутвореного представницького органу – возз’єднання Закарп. Гуцульщини з Україною.

Склад ГНР становили 42 чл., з них 38 представників місц. укр. проводу. Крім українців, до ГНР входили 4 представники від німців, євреїв та угорців. Головою обрали С. Клочурака, секретарем – М. Сабадюка. Виконавчим органом ГНР стала Гол. управа, яка налічувала 12 осіб. Згодом створено комісії; шкільну комісію очолив І. Пасулька, лісову – І. Тимчук, лісових робіт – С. Клочурак-старший, торг. – В. Климпуш, харчову – Ю. Кабалюк, адм. – Д. Іванюк, військ. – С. Клочурак.

На засіданні 8.11.1918 ГНР вирішила негайно встановити контакт із урядом ЗУНР і передати йому ухвалу зборів про злуку з Україною. 13.11.1918 до

м. Станиславів відправили делегацію ГНР, яка передала ухвалу зборів укр. нас. Ясінянщини про приєднання до України.

Відповідні нар. ради за прикладом с. Ясіня створювали на всій тер-ї Закарпаття, де мешкали українці й становили відносно більшість. Зокр., ради у с. Кваси й Білин, як і більшість нар. рад Закарп. Гуцульщини і Мараморощини, координували свою діяльність із ГНР.

Створення нар. рад на всій тер-ї Закарпаття стурбувало угор. уряд, який для запобігання радикалізації укр. нац. руху вдався до переговорів з місц. нас. З цією метою було створено окреме мін-во для русинів, яке очолив угрофіл д-р О. Сабов. Воно розробило законопроект про “Руську країну”, який передбачав автономні права українців на тер-ї, де вони становили відносно більшість. Для обговорення цього законопроекту 10.12.1918 скликано Будапешт. конгрес, у якому взяли участь 8 чл. ГНР.

На засіданні ГНР в с. Ясіня 14.12.1918 вирішено поповнити ГНР представниками всіх сільс. рад на Гуцульщині від с. Бичків до с. Ясіня, щоб ГНР могла “заступити всю нашу Гуцульщину”. До ГНР увійшли голова, секретар та 2 чл. від кожної місц. громади.

Представники ГНР взяли участь у роботі Сірет. конгресу делегатів Мара-

Гуцульська Народна Рада – 1918 р. смт. Ясіня

мороської жупи 18.12.1918, на якому відкинута проект угор. уряду щодо створення автономної "Руської країни" та входження її до Угор. кор-ва.

На проведення переговорів з ГНР до с. Ясіня ще в 11.1918 направлено представника угор. уряду С. Тивадара, який закликав місц. нас. до громадянського спокою і запропонував гуцулам, що, за умови повернення угор. жандармерії, "до всіх урядів, де замешкують гуцули, будуть призначені гуцули". Однак урядову пропозицію було відкинута.

Угорська влада застосувала силовий метод розв'язання питання держ. належності Закарпаття. 20.12.1918 прибув ін. представник уряду – К. Фізешірі. На його прохання 21.12.1918 відбулося чергове засідання ГНР, на якому він закликав гуцулів до порозуміння з угор. владою. Проте така пропозиція була відкинута.

Тверда і незалежна нац. позиція гуцулів у кін. 12.1918 спричинила окупацію Закарп. Гуцульщини угор. військами. ГНР було ліквідовано, а її члени пішли в підпілля.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 156–164; *Клочурак С. До волі:* Спомини. Ужгород, 2009; *Королько А. Гуцульська Народна Рада у Ясіні:* структура, ідеологія, практична діяльність (присвячується 90-й річниці Гуцульської республіки) // *Зоря Рахівщини.* 2009. 16 січ.; *Мушинка М. Лицар волі. Життя і політично-громадська діяльність Степана Клочурака.* Ужгород, 2011.

Андрій Королько

ГУЦУЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА (ГР), 01-06.1919 – держ. утворення українців Закарпаття з центром у с. Ясіня. Проголошено ГР передувала підготовка зі звільнення Закарп. Гуцульщини від угор. панування та збройне повстання в с. Ясіня у ніч із 7 на 8.01.1919, організоване Гуцул. нар. обороною і підрозділами ОВК м. Коломия.

8.01.1919 Гуцул. нар. рада провела своє засідання, на якому було ухвалено проголосити Гуцул. республіку. Її

виконавчим органом стала Укр. нар. рада в с. Ясіня, яку очолив С. Клочурак.

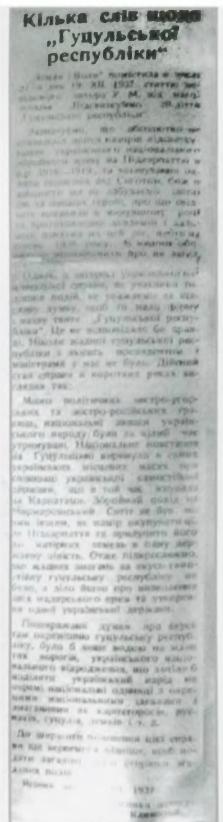
Дізнавшись про переміщення рум. військ із м. Байя-Маре до м. Сігет, 13.01.1919 Гуцул. нар. оборона ГР спільно з підрозділом 400 вояків та 20 старшин ГА, який надійшов з м. Коломия, розпочала Сігет. військ. операцію. Впродовж кількох днів узяті під контроль Кваси, Білін, Устеріки, Рахів, Богдан, Луги, Відричка, Розтоки, Трибушани (нині с. Ділове), Вишово, Луг, Великий Бичків та ін. населені пункти Закарп. Гуцульщини. Тут ств. нові органи управління ГР; обирали старост, призначали військ. командантів. Під контроль ГР перейшла тер-я всього сучасного Рахів. р-ну Закарп. обл. (окрім рум. сіл Біла Церква і Середнє Водяне) та укр. населені пункти на лівобережжі р. Тиса (нині тер-я Румунії). Однак проугор. сили с. Трибушани та м. Рахів вчинили заколоти. 19.01.1919 в м. Рахів убито укр. старосту П. Попенка та ще 11 гуцулів. Надалі передові пости ГР до поч. 06.1919 перебували в передмісті м. Рахів – с. Устеріки. У її межі входили містечка і села: Ясіня, Чорна Тиса, Лазещина, Стебний, Кевелів, Кваси, Білін, Устеріки, Богдан, Луги, Відричка, Розтоки та ін. Рахів, Берлебаші (нині с. Костилівка) та Трибушани стали буферною зоною між ГР та рум. військом, котре окупувало Сігет, Великий Бичків, Луг, Вишово.

Незважаючи на короткочасність свого існування, ГР включилася у процес укр. державотворення. Організовано адміністрацію. Структурно ГР поділено на 4 секції: військ. і зовн. зв'язків (голова – С. Клочурак, заступники – В. Климпущ, Д. Німчук); внутр. (Д. Іванюк, комендант міліції М. Мочернак); госп. (І. Тимчук, підсекція лісова – С. Клочурак-старший); харчова (Ю. Кабальюк). Усі справи ГР обговорювалися на відкритих засіданнях Укр. нар. ради в с. Ясіня.

Напіввійськ. формування Гуцул. нар. оборона ГР мало відзнаки укр. армії. Запроваджено стройові та ін. вишколи, які здійснювали галиц. старшини.

Велася відбудова мостів, доріг, лісових промислів. Дерево, буд. матеріали, потрібні для ремонту зруйнованих

Повідомлення в газеті "Земля і Воля" про святкування 20-річчя Гуцульської республіки. 1937 р.

Гуцульська народна рада в с. Ясіня. Січень 1919 р.

війною будинків, паливо можна було отримати за спец. картками, які видавали органи влади. Функціонувала торгівля із ЗОУНР. В обмін на ліс із УНР (зокр. з м. Жмеринка) надходили продукти харчування, нафта, сірники, книги та ін. товари. До м. Станиславів і Коломия щодня курсували поїзди, залізн. сполучення налагоджене також із м. Рахів.

В установах та школах ГР запроваджено укр. мову. Підтримувалися найменш забезпечені верстви: солдат. удовам і багатодітним сім'ям безкоштовно передавали худобу, продукти з військ. магазинів-складів. Пенсіонери отримували пенсію.

ГР виконувала роль форпосту укр. нац.-визвол. руху на Закарпатті. Із с. Ясіня відправляли десятки агітаторів, які несли із собою листівки та ін. пропагандистські матеріали. Так, підготовлену Укр. нар. радою в с. Ясіня відозву "Брати Русини" від 10.01.1919 надруковано тиражем 1 тис. примірників і розповсюджено серед українців Закарпаття секціями пропаганди. Кер-во ГР підтримувало постійний зв'язок з Центр. Руською (Укр.) нар. радою в м. Хуст і сільс. радами. Вісім її делегатів узяли участь у роботі Всеукр. конгресу в м. Хуст 21.01.1919. З ініціативи ГР відбувся з'їзд закарп. українців у м. Станиславів 29.04–01.05.1919.

Існувала до 11.06.1919, коли рум. війська окупували с. Ясіня. Більшу частину кер-ва ГР заарештовано.

Літ.: Ключурак С. До волі : Спомини. Ужгород, 2009; *Королько А., Павлючок Я.* Гуцульська Республіка 1918–1919 рр.

До питання організації "січневого зриву" і становлення української влади на Закарпатській Гуцульщині // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. 17. Івано-Франківськ, 2010. С. 17–25; *Pinau V.* Гуцульська республіка – предтеча Карпатської України // Матеріали міжнародної наукової конференції "Українські Карпати: етнос, історія, культура". Ужгород, 1993. С. 413–419; *Ринажевський Б.* Гуцульська республіка 1918–1919 рр. і її правовий статус // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2003. Вип. 38. С. 128–135; *Kudej Z.* Horalska Republika. Praha, 1933; *Maly V.* Huculska republika // Pravo lidu. Praha, 1937.

Андрій Королько

ГУЦУЛЬСЬКЕ ПОВСТАННЯ 1920 – масовий збройний виступ проти польс. окупац. властей селян Косівського та ін. повітів Станиславів. в-ва (нині в межах Івано-Франк. обл.) 16.04–3.05.1920. Спричинене репресіями польс. окупаційної адміністрації проти укр. нас., закриттям укр. політ. і культ. орг-цій, витісненням укр. мови з громад. життя краю. Г.п. охопило 11 населених пунктів; у ньому взяло участь понад 10 тис. осіб, переважно селян Косівського, а також Коломийського, Снятинського, Печеніжинського та Городенківського пов.

У 02.1920 під кер-вом колиш. учасника УСС М. Горбового розпочалася підготовка до Г.п., створення повстанських к-тів. Виступом керував штаб, очолюваний колиш. військовополо-

неними, які повернулися з Росії. Повстання розпочалося 16–17.04.1920 збройним виступом у с. Жаб'є (нині смт Верховина), який підтримали жителі с. Зелене, Голови, Красноїлля (нині с. Верховин. р-ну) та ін. Повстанці нападали на постерунки (відділи) поліції та жандармерії, роззброювали їх, виганяли представників польс. окупац. властей, захоплювали лісництва, виступали за возз'єднання з Україною. Група повсталих у с. Голови на чолі з В. Шекериком та Д. Карабчуком вступила в бій з батальйоном польс. армії, який прибув зі Львова, проте зазнала поразки, відступила в гори й згодом перейшла на тер-ю ЧСР. У с. Зелене повсталими командував О. Мартищук.

Регулярне військо й поліція до 3.05.1920 придушили Г.п., заарештували 286 осіб, більшість із яких було засуджено до тривалого ув'язнення. 22.04.1920 польс. влада запровадила на тер-ї Галиц. Гуцульщини військ. стан, який тривав 2 р.

Лит.: Арештування // Вперед. 1920. 13 мая. С. 2; "Большевизм" на Гуцульщині в правдивому світлі // Вперед. 1920. 14 мая. С. 3; *Бурнашов Г.* Гуцульське повстання. Івано-Франківськ, 1998. С. 8–29; Віймковий стан і "боль-

шевизм" на Гуцульщині // Вперед. 1920. 24 цвітня. С. 1; Гуцули в тюрмі // Вперед. 1921. 11 серп. С. 1; Гуцули перед судом // Вперед. 1921. 31 серп. С. 2; 14 верес. С. 3; Домб'є // Вперед. 1921. 10 серп. С. 3; 3 країни голоду і нужди // Вперед. 1920. 30 мая. С. 2; 3 чолобитнею // Вперед. 1921. 20 верес. С. 1; Кривава книга. Ч. 2. Українська Галичина під окупацією Польщі в рр. 1919–1920. Відень, 1921; *Ломацький М.* Гуцульське повстання. 1920 р. // Гуцульський світ. Вибрані твори. Косів, 2005. С. 233–265; На Гуцульщині кипить // Український стрілець. 1920. 31 груд. С. 14; Події на Гуцульщині // Вперед. 1920. 28 мая. С. 1; Слідство в справі заворушень на Гуцульщині // Вперед. 1920. 15 лип. С. 3; Список інтернованих українців у таборі в Домб'ю коло Кракова // Вперед. 1920. 15 серп. С. 3; 19 серп. С. 4; *Шекерик-Доників П.* Гуцульщина в польському ярмі. Вибрані твори // Його ж. Рік у віруваннях гуцулів. Верховина, 2009. С. 217–256; *Dziennik ludowy.* 1920. 8 maja; *Gazeta Lwowska.* 1920. 22 kwiec. S. 3; *Kurjer codzienny.* 1921. 12 wrześ. S. 3; *Kurjer Lwowski.* 1920. 23 kwiec.; *Сливка Ю.* Гуцульське повстання. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25032.

Петро Сіреджук

Учасники повстання разом із членами Ратункового українського комітету. м. Коломия, 1921 р.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ КУРІНЬ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ – військ. підрозділ у складі 11-ї Самбір. бригади ГА (1918–19) та Армії УНР (осінь 1919). В істор. джерелах згадується як Гуцул. курінь УСС у складі ГА і як Гуцул. курінь ГА. Сформований у 11.1918 в м. Коломия, у 12.1918 вирушив на фронт. Складався з 4 сотень піхоти та тех. відділу. Заг. чисельність особового складу бл. 1000 вояків.

Г.к. ГА воював на відтинку фронтів Хирів–Перемишль на Львівщині (15.02–12.03.1919), у Чортків. офензиви (06.1919), у поході на м. Київ проти більшовицьких військ (19–31.08.1919), на Вапнярському відтинку фронту в складі Армії УНР в б-бі проти денікінців (24.09–19.11.1919).

5.03.1919 Г.к. ГА прибув до м. Рудки, де був долучений до бойової групи “Рудки”. 8.03.1919 відбив у поляків с. Долиняни і зайняв с. Вовчухи, здобувши при цьому 6 гармат, 22 скоростріли, 2 міномети, взяв у полон 250 польсь. жовнірів разом з майором. 3 11.03.1919 ГК ГА разом з 2-м куренем УСС вів кількадедний важкий бій під м. Городок. Перебуваючи в м. Стрий, отримав поповнення з Коломий. ОВК.

3 м. Стрий Г.к. ГА прибув до м. Дрогобич, де придушив заколот ліворадикальних сил. Найбільших втрат (бл. 500 вояків) зазнав Г.к. ГА під час оборони с. Підкамінь. У ході Чортків. офензиви в 06.1919 Г.к. ГА через брак набоїв і постійні багнетні атаки втратив майже половину особового складу. Однак мужні стрільці-гуцули змушували

польс. війська відступати. ДСВС ЗУНР підніс Г.к. ГА до лицар. чину.

Після розбиття Вапнярської більшовицької групи Г.к. ГА у результаті кількадедних боїв з ЧА, в т. ч. кіннотою Г. Котовського, здобув м. Бершадь. Унаслідок епідемії тифу чисельність Г.к. ГА скоротилася до 350 вояків піхоти і 147 у скорострільній сотні.

Пізніше Г.к. ГА перебував у м. Гнівань, звідки 2.01.1920 відійшов у напрямку м. Одеса. Незмінним командиром Г.к. ГА був Г. Голинський, розстріляний більшовиками 1941 в м. Станиславів.

Г.к. ГА є символом героїчної б-би за незалежність у період ЗУНР. Поет О. Бабій присвятив воякам-гуцулам поему “Гуцульський курінь”.

Літ.: Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 4, літери Г, Г. Коломия, 2006. С. 180–181; *Кузич І.* До історії Гуцульського куреня // Гуцулія. Чикаго, 1969. Ч. 2. С. 12–17; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія. Довідник. Львів, 2010. С. 93; *Сулятицький С.* 1-ий Пробоевий Гуцульський Курінь // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 103–104.

Василь Бурдуланюк

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ПЕРШИЙ ПОЛК

сформований з юнаків – вихідців з гуцул. повітів наприкінці 1918 для надання військ. допомоги уряду УНР. Новобранці прибули до м. Київ 3.01.1919 і були підпорядковані Київському гарнізону.

Літ.: Нове життя. 1918. 16 січ. С. 2.

Петро Сіреджук

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ПОЛК МОРСЬКОЇ ПІХОТИ УНР

ств. 24.03.1919 за наказом № 1 морського міністра УНР М. Білинського у порозумінні з ДСВС ЗОУНР. Командиром призначено сот. В. Гемпеля. Полк був покликаний забезпечувати оборону Чорномор. узбережжя для підходу туди військ УНР й ГА.

Формування полку розпочалося 3.02.1919 в м. Вінниця, але через наступ більшовиків перенесено до м. Коломия. Осн. особовий склад – це добровольці гуцули. Командний склад – з 34-го Лубен. полку та ін. військ. частин. Місця постою полку – м. Коломия,

Старшини
Гуцульського куреня

Станиславів, Броди, Тернопіль, Кам'янець-Подільський, околиці м. Одеса.

При формуванні полку планували зібрати 2000 гуцулів-добровольців, однак через окупацію Галичини поляками й румунами цього досягти не вдалося. У 04.1919 полк склався з 700 вояків, у т. ч. 300 піхотинців і 50 вершників. Наприкінці 04.1919 підрозділ передислокували до м. Рівне, потім – до м. Тернопіль. 5.05.1919 полк уперше вступив у бій з польсь. окупантами біля р. Збруч.

1920 поляки інтернували вояків полку в табори на тер-ї Польщі.

Лит.: Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 4, літери Г, Г. Коломия, 2006. С. 181; *Петренко І.* Де-що з історії 1-го Гуцульського полку морської піхоти // Літопис Червоної Калини. Львів, 1934. № 2. С. 3.

Василь Бурдуланюк

ГУЦУЛЯК

Михайло Васильович

(15.07.1894–28.08.1976)–військовик, географ, науковець і публіцист, громад. діяч. Н. у с. Новоселиця (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Початкову освіту здобув у школах с. Новоселиця і м. Снятин. Гімназійні студії розпочав у м. Коломия, закінчив у м. Вижниця 1916. 1916 призваний до війська, служив у 80-му Золочів. полку; після вишколу служив у сотенній канцелярії, військ. цензури в м. Львів. Від осені 1916 навч. на правн. ф-ті Львів. ун-ту (закінчив 4 семестри). Від весни 1918 служив у м. Львів пропагандистом для українців, які поверталися з рос. полону.

Брав активну участь у подіях Листопадового чину в м. Львів, роззброював польсь. боївки, чужоземних вояків Львів. залоги; був поранений. Після відступу зі столиці краю опинився в с. Куровичі; хорунжий у тодішній групі "Схід" (після реформування ГА стала 4-ю Золочів. бригадою ГА). Від 26.07.1919 – четар, перебув усю воен. кампанію після злуки УГА з ДА УНР. Під час осінньої трагедії 1919 – в "чотирикутнику смерті". Потім у польсь. полоні, у таборі в Тухолі, звідки звільнений у 01.1921.

Продовжив правн. студії в Укр. темному ун-ті м. Львів та Віден. ун-ті, який закінчив 1926, здобув ступінь д-ра філософії (спеціальність географія). Під час навч. у м. Відень був обраний секретарем і скарбником студент. допомоглого Т-ва прихильників освіти.

Учителював в укр. г-зіях у м. Рівне (від 1926) і Калуш (від 1940, у рад. десятиріччі). 1941, після приходу нім. військ, організував і керував торг. школою. 1943 – уповноважений військ. управи д-зії "Галичина" в окрузі Галич–Калуш–Долина.

1944 емігрував до м. Відень, де домігся відкриття укр. г-зії та 2 нар. шкіл; був зв'язковим між цими закладами та нім. шкільною владою. 1945–48 проживав у Баварії, провадив торг. школу в громаді Карлсфельд біля м. Мюнхен. Згодом у таборі в м. Берхтесгаден.

Навесні 1948 переїхав з родиною до Канади, поселився у м. Ванкувер. Організував Об'єднання укр. педагогів, вів курси українознавства. 1954 заснував К-т поширення укр. книжки, дарував укр. видання Наук. бібліотеці Ун-ту. 1961 заснував у м. Ванкувер відділ НТШ, який розвинув в осередок, а також ювіл. К-т виконавців Листопадового чину. Дійсний чл. НТШ й УВАН.

Автор низки праць з географії та історії: "Дніпро та його басейн" (нім. мовою), "Асиметрія берегів українських рік" (польсь. мовою), "Українець – співтворець кордонів Канади й Аляски" (1967), "Українці Британської Колум-

бії і їх вклад в культурне і економічне життя провінції”, “When Russia Was in America: The Alaska Boundary Treaty Negotiations, 1824–5” і “The Role of Pierre de Poletica” (1971), “Перший Листопад 1918 року на Західніх Землях України. Зі спогадами і життєписами членів Комітету виконавців Листопадового Чину” (1973). Як колекціонер організував низку виставок гуцул. мист-ва в м. Ванкувер, Вікторія та Вінніпег. Осн. частину власної гуцул. колекції передав до Нац. музею в м. Оттава, доповнював її до кін. життя. Одружений з М. Скоробагатою, в родині два сини – Ераст (фармацевт за фахом, відомий укр. публіцист і громад. діяч) і Любомир (юрист).

Похований у м. Ванкувер (Канада).

Літ.: Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986; Encyclopedia of Ukraine / ed. by V. Kubijovyč. Vol. 2. Toronto; Buffalo; London, 1988. P. 262–263.

Богдан Якимович

ГУЦУЛЯК

Михайло Максимович

(31.10.1888–18.12.1946) – педагог, дитячий письменник, громад. діяч, поручник УГА. Н. у с. Воскресинці (нині Коломий. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім’ї хлібороба Максима Гуцуляка та Тетяни Якимівни Гринюк (донька сільс. війта, сестра укр. письменників Л. та Ю. Гринюків). Здобув освіту в Коломий. г-зії,

заробляв на життя репетиторством. Призваний до австро-угор. війська. Служив у гуцул. підрозділі цісар. почесної варти в м. Відень. Вільно володів нім. та польс. мовами.

З поч. ПСВ – на фронтах в Італії та Славонії, в електробатальйоні. Був двічі поранений. Після демобілізації вступив до ГА, перебував у “чотирикутнику смерті”, перехворів під час епідемії тифу (10–11.1919). Після інтернування підрозділів УГА поляками втік з табору полонених.

Як інваліду-комбатанту ПСВ польс. влада дозволила йому вчителювати від т-ва “Рідна школа” в с. Задубрівці, Іллінці та Келихів, що на Снятинщині. Керував місц. аматор. театр. гуртками, був художником-декоратором. Належав до кола авторів ж. “Дзвіночок” (1931–39), у якому опублікував літ. казки: “Повість про князенка Бориса” (1934), “Петрусь шукає княжої корони” (1935, ч. 39–43) і “Павло Соловей” (1936). Писав також повість про слов’ян-антів, але з приходом 1939 рад. влади на Зх. Україну рукопис знищив. Підтримував приятельські стосунки з письменниками Ю. Шкрумеляком та В. Косташуком (1896–73), автором книги про В. Стефаника “Володар дум селянських”. Велику домашню б-ку (в ній було багато німецькомовних видань) 1939 конфіскували співробітники НКВС.

П. і похований у с. Келихів Снятин. р-ну (нині Івано-Франк. обл.). Діти: Борис (17.07.1927–20.11.2015) – укр. хімік, д-р хімічних наук, проф.; Орест (1930–51), працював продавцем магазину в с. Тулукив, учасник націоналістичного молодіжного підпілля, покінчив із собою пострілом у скроню під час облави МГБ на мосту між с. Келихів і Зібранівка.

Літ.: Гуцуляк Михайло // Морозюк В. Пом’яник–7. Івано-Франківськ, 2008. С. 12; Могили відомих діячів краю. Село Келихів. Гуцуляк Михайло // Пам’яттю серця зігріті: Історія Снятинщини в літературно-мистецьких пам’ятках 1914–2004 рр. Снятин, 2004. С. 139; Харитон В., Романюк Я. Снятинщина: люди, події, факти. Снятин, 2003. С. 175.

Олег Гуцуляк

ГАБА

Іван

(25.05.1895–25.05.1960) – військовик. Н. у с. Кути Золочівського пов. (нині Буського р-ну Львів. обл.).

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС. Як стрілець тех. сотні воював на Сх. фронті. Учасник польсь.-укр. війни 1918–19. 20.11.1918 пораненим потрапив до польсь. полону. До кін. нац.-визволь. змагань перебував у таборі військ. змовополонених у м. Вадовиці (нині Польща).

1927 емігрував до Канади, де спочатку проживав у м. Вінніпег, згодом 2 р. у м. Саскатун; 1934 перебрався до м. Садбері, 1948 – до м. Торонто, 1958 повернувся до м. Садбері. З 1930 належав до УСГ.

П. у м. Садбері.

Лит.: За честь, за славу, за народ! : зб. на золотий ювілей Української стрілецької громади в Канаді 1928–1978 / за ред. З. Книша; передм. від вид.-ва. Торонто, 1978. С. 524–525; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 155.

Микола Лазарович

ГАБА

Петро

(18.06.1896–03.02.1970) – військовик, вістун УГА, громад. діяч. Н. у с. Кути (нині Буського р-ну Львів. обл.). Брав активну участь у громад. житті рідного села.

Зголосився добровольцем до Легіону УСС, був важко поранений у боях за г. Ключ на Сколівщині (28.10.1914). Після одужання служив вістуном 4-ї Золочів. бригади ГА (1918). Разом з УГА перебував на Наддніпрянщині, пережив “чотирикутний смерті”. Був інтернованим у польсь. таборах.

1928 емігрував до Канади. Активіст УСГ та ін. укр. орг-цій м. Вінніпег.

П. у м. Вінніпег, де й похований на цвинтарі “Всіх Святих”.

Лит.: Золочівщина: минуле і сучасне / у поряд. М. В. Дубас. Львів, 2006;

Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986.

Богдан Якимович

ГАВАНСЬКИЙ

Олександр

(1858–30.09.1920) – офіцер австр. жандармерії, жандармерії ЗУНР. Полковник – референт укр. жандармерії (1.11.1918). Після окупації Покуття рум. військами проживав у с. Отинія Коломийського пов.

У 07.1920 арештований польсь. жандармерією, вивезений до концтабору в Домб'є поблизу Кракова. П. від червеного тифу в таборовому шпиталі.

Лит.: Посмертні вісті. Олександр Гаванський // Вперед! Львів, 1920. 13 черв. Ч. 234. С. 3; Реєстр Старшин УГА, піднесених о один ступінь вище // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 324.

Олег Павлишин

ГАДЗІНСЬКИЙ

Володимир Антонович

(псевд.: Йосиф Гріх, Оскар Редінг, Трильський; 21.08.1888–11.08.1932) – поет, прозаїк, публіцист, літературознавець, літ. критик, журналіст, перекладач, поручник УСС, сотник УГА. Н. у м. Краків (Польща) в сім'ї службовця. Навч. у Львів. політехніці (1906–09), на фіз.-мат. ф-ті Віден. ун-ту (1910–13). Від 1908 друкував поезії в галиц. періодиці. 1909–10 служив в австро-угор. армії.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914, воював на Сх. фронті. Як заст. команданта залізн. куреня ГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19. Поборник держ. об'єднання УНР і ЗУНР, використовував соборницьку ідею як засіб тиску на кер-во ЗУНР. На поч. 1919 – співзасн. СРС, гол. ред. (від 11.01.1919) його друкованого органу – тижневика “Республіканець”. Від 03.1919 належав до редакції органу УГА газ. “Стрілець”. У 1-й пол. 1919 брав участь у перемовинах із більшовиками щодо закупівлі амуніції та зброї для ГА. На поч. 1920 – учасник делегації, скерованої НКГА до Києва на переговори з більшовиками, зокр.

ГАБА Іван

ГАДЗІНСЬКИЙ
Володимир Антонович

з чл. Воєнради В. Затонським. Чл. рев-кому і революц. воєнного трибуналу Польового штабу ЧУГА.

Перейшов на бік рад. влади, вступив до компартії. Виступав проти старшин. відзнак, нац. прапора й тризуба. У 07–09.1920 працював у “ВсегаЛвидаві” в м. Тернопіль. 1920 – зав. Київ. губнар-освіти, ред. ж. “Пролетарська освіта” в рад. Україні. Від 1921 – у м. Москва, співзасн. літ. групи “Село і місто” (“СІМ”) та однойменного вид-ва. 1923 виступав проти формального методу в літературознавстві. Від 1925 – викл. одес. вишів: проф. Худож. ін-ту, доц. Ін-ту інженерів цивільного та комунального буд-ва, голова одес. філії Держ. вид-ва України.

Чл. Спілки пролетарських письменників “Гарт”, спілки революц. письменників “Західна Україна”, літ. орг-ції “Арена”, ВУСПП, засн. і ред. неперіодичного ж. “Блиски” (1928–29). Один з піонерів “наукової” поезії в рад. л-рі. Виявив себе як публіцист під час літ. дискусії 1925–28. Перекладав з нім., польсь., франц. та ін. мов. Автор кн. “Революционное движение в Восточной Галиции (конец 1918 и начало 1919 гг.)” (Москва; Петроград, 1923), низки наук. досліджень про творчість Є. Григорука, Г. Михайличенка, В. Чумака, зб. поезій “З дороги” (1922), “Неабстракти”, поем “Земля”, “УСРР” і “Айнштайн” (усі 1925), “Заклик Червоного Ренесансу” (1926), “Розум” (1929), фантастичної повісті “Кінець” (1927), зб. статей і рецензій “Фрагменти стихії” (1927) та ін. У рукописі залишився роман-трилогія “Визволена Україна”; підготовлені до друку “Нотатки з історії української літератури” зникли.

П.ум. Одеса від хвороби. Посмертно його звинуватили в належності до контр-революц. націоналістичної орг-ції разом з дружиною, котру розстріляли 23.09.1938.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 332, 412, 535; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 223, 249, 340, 377–380; Т. 5. Вінніпер, 1976. С. 57–59,

65, 92–93, 131, 135; *Герасимова Г. П.* Гадзінський Володимир Антонович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25465.

Микола Лазарович

ГАЗДАЙКА

Петро

(19.04.1881–1979) – сотник УГА. Н. у с. Красна Кросненського пов. на Лемківщині (Польща) в сім’ї селян. Батько протягом 12 р. був війтом. Здобув освіту в СШ м. Коросно, г-зії у м. Новий Санч. Однорічну військ. повинність і старшин. вишкіл відбув 1913–14 в Трієсті. Опісля вступив на правн. ф-т Львів. ун-ту, однак через поч. ПСВ студії не розпочав.

У лавах 87-го піх. полку від поч. ПСВ брав участь у боях на Сх. фронті, де поранений. Після переїзду на Серб. фронт, як командант скорострільної чети, поранений вдруге. За виявлену надзвичайну хоробрість і відвагу 7 раз відзначений найвищими бойовими хрестами заслуги і піднесений до ступеня поручника.

Розвал Австро-Угор. імперії застав його на відпустці вдома. В 11.1918 зголосився до укр. війська у Львові. Якийсь час вів із сот. Рудницьким вишкіл скорострільів 4-ї бригади в Соловій. НКГА призначила його командантом одного з найбільш важливих бойових відтинків у Львові – оборони пошти. Після відходу укр. військ зі Львова був командантом скорострільного вишколу в групі “Схід”. Згодом командант 9-го куреня 4-ї Золочів. бригади. В період Чортків. офензиви відзначився у боях за Поморяни. В часі боїв за м. Проскурів здобув більшовицький бронепоезд, брав участь у боях за Старокостянтинів і Коростень. У “чотирикутнику смерті” пережив тиф.

Після роззброєння галиц. військ поляками полонений у Тухолі. Втік, перебував у таборі для інтернованих у Йозефові (ЧСР). На запрошення команди табору 1921–24 був комендантом робітн. відділу УГА в м. Берн (Швейцарія). Згодом переїхав та оселився у м. Франкфурт-на-Майні (Німеччина).

П. у м. Франкфурт-на-Майні.
Літ.: Українська Галицька Армія /
ред. Д. Микитюк. Вінніпег, 1958.

Ігор Любчик

ГАЛАГАН

Микола Михайлович

(24.11.1882 – після 1955) – держ. і громад.-політ. діяч, дипломат і публіцист. Н. у с. Трєбухів Чернігівської губ.

(нині село Бровар. р-ну Київ. обл.) у сім'ї правосл. священика з козацького роду. Здобув освіту в колегії Павла Галагана (1902). Студіював на природнич. ф-ті Київ. ун-ту (1909); фізик за фахом. Належав до укр. студент. громади. 1903 вступив до РУП. За революц. діяльність заарештований 1904, півроку відсидів у Лук'янів. в'язниці. 1905 – один із засн. Укр. соціал-демократ. спілки (УСДС).

Учасник ПСВ – прапорщик рос. армії. Після Лютн. революції – учасник відновлюваної конф. УСДРП (4–6.06.1917). Всупереч пропозиціям колиш. "спілчан" відновити діяльність УСДС на старих засадах, обстоював позицію співпраці та злиття з УСДРП. З 6.06.1917 – прапорщик 1-го Укр. полку ім. Б. Хмельницького. Делегат 2-го і 3-го Всеукр. військ. з'їздів. На 3-му Всеукр. військ. з'їзді кооптований до Всеукр. ради військ. депутатів та УЦР. Від фракції УСДРП входив до складу Малої Ради. 6.12.1917

разом з Є. Онацьким за дорученням УЦР вів переговори з регіональними урядами Кубані й Дону про створення федеративного уряду Росії. 1918 – представник УНР при урядах Пд.-Сх. Союзу, Дону, Закавказзя. 5.04.1918, як дипломатичний представник УНР, виїхав до Румунії. У період УД очолював департамент Мін-ва здоров'я. Чл. УНС, брав безпосередню участь у підготовці повстання проти гетьмана П. Скоропадського в Києві. 14.12.1918 призначений комісаром Мін-ва військ. справ Директорії УНР. 22.01.1919 очолив надзвичайну дипломатичну місію УНР в Угорщині. Дорогою до місця призначення 30.01–9.02.1919 перебував у Станиславові, проводив консультації, в т. ч. з Є. Петрушевичем, щодо співпраці дипломатичних місій УНР і ЗОУНР у Будапешті.

Після підписання урядом УНР Варшав. договору 26.08.1920 подав у відставку й емігрував до Відня, згодом – до Праги. У ЧСР був організатором і головою укр. громад. орг-цій на еміграції: 1929–38 очолював Укр. громаду, викладав в УВУ.

У 05.1945 вивезений рад. контррозвідкою з Праги до Києва, де засуджений до позбавлення волі на 10 р. Термін покарання відбував у Сиблазі ГУЛАГу. За деякими свідченнями, повернувся до ЧСР. 14.05.1992 реабілітований. Автор мемуарів "З моїх споминів" (1930), книг на сусп.-політ. теми й низки наук. публікацій з фізики.

Літ.: *Верстюк В., Осташко Т.* Діячі Української Центральної Ради. К., 1998. С. 79–80; *Наріжний С.* Українська еміграція: Культурна праця української еміграції, 1919–1939. К., 1999. С. 24, 35, 82; *Осташко Т., Соловйова В.* Микола Галаган: біографічний нарис // Микола Галаган. З моїх споминів 1880-ті – 1920-ті роки. К., 2005. С. 3–44.

Тетяна Осташко

ГАЛАН

Володимир

(Gallan Walter; 03.04.1893–05.07.1978) – сотник артилерії УГА, громад. діяч у США, публіцист, мемуарист, банкір. Н. у м. Глиняни (нині Золочів. р-ну Львів.

ГАЛАН
Володимир

обл.). Початкову освіту здобув у Глинянах. Навч. у Золочів. г-зії. Студював в ун-тах Львова, Відня, Праги, де 1922 здобув наук. ступінь д-ра права та сусп. наук. У Празі закінчив також Високу торг. школу й Школу дипломатії та консульської служби.

В австр. армії служив у ранзі поручника при артилерії, досяг посади ад'ютанта артилер. групи. Поранений у боях під Луцьком; потрапив. до рос. полону, де пробув до 01.1918.

1.11.1918 вступив до лав ГА, брав участь в облозі Львова. Спочатку ад'ютант 4-го гармат. полку, потім – командир батареї 5/4 і командир артилер. групи "Південь" у Підбірцях (військ. підрозділ за героїзм отримав назву "Батерія смерті"). Після реорг-ції УГА 5-та батарея 4 гармат. полку стала складовою 10-го гармат. полку. Разом з ГА перейшов р. Збруч, брав участь у наступі на Київ, пережив трагедію ГА в "чотирикутнику смерті".

Від 1923 – у США. Здобув вищу екон. освіту в Пенсільван. ун-ті. Організатор допомоги для укр. емігрантів у Європі після ДСВ, організатор і виконавчий дир. Злученого Укр.-Америк. допомогового к-ту (голова 1929–40), Допомогового к-ту Карпат. Україні (1938–39), організатор УСГ, ін. укр. ветеран. стр-р у США. Автор численних статей на громад. і військ. теми: "Спомини із українсько-польської й українсько-більшовицької війни", "Значення України у світовому господарстві" та ін., кн. мемуарів "Батерія смерті" (1968). Брав участь у підготовці 1-го Світового конгресу українців у Нью-Йорку.

П. у м. Філадельфія, де й похований.

Літ.: Енциклопедія Української Діаспори. Т. 1: Сполучені Штати Америки. Кн. 1 / гол. ред. В. Маркусь, співред. Д. Маркусь. Нью-Йорк; Чикаго, 2009; *Ткачук П.* Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр. Львів, 2009; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958; *Encyclopedia of Ukraine / ed. by V. Kubijovyč. Vol. 2. Toronto; Buffalo; London, 1988. P. 2.*

Богдан Якимович

ГАЛЕНЗОВСЬКИЙ Євзебій

(1882 – д. і м. с. н.) – педагог, держ. секретар внутр. справ УНРади в м. Кіцмань (Буковина). Н. у с. Добринівці (нині

Заставнів. р-ну Чернів. обл.). 1896–1904 навч. в 1-й держ. г-зії в Чернівцях. 1908 завершив студії (укр. та франц. філологія) на філос. ф-ті Чернів. ун-ту. Чл. укр. академічного т-ва "Союз" у Чернівцях аж до його закриття рум. владою 1922: чл. правління (1905–06), голова (1907). З 09.1908 призначений суплентом (заст. учителя), з 01.1914 – дійсним учителем у держ. укр. г-зії в м. Кіцмань.

11.1918 – чл. Кіцман. повітової УНРади. 4.11.1918 разом з Ярошинським, Є. Жуковським, А. Руснаком, К. Костинчуком здійснив перебрання влади в повітов. старостві в м. Кіцмань. Чл. укр. наглядової ради, яка контролювала діяльність службовців повітової ради. У сформованому через кілька днів укр. уряді отримав посаду держ. секретаря внутр. справ. Викривав випадки корупції службовців повітов. староства, організував роздачу продовольства населенню м. Кіцмань. 17.11.1918 рум. окупац. війська, захопивши Кіцмань, арештували Г. та ін. членів укр. уряду. Після звільнення з ув'язнення переведений на роботу до держ. укр. ліцею в м. Чернівці (згодом ліцей № 4).

У 2-й пол. 1920-х переведений на службу до корінної Румунії. 1.09.1942

вийшов на пенсію як проф. лат. і грец. мов ліцею в м. Ботошани (Румунія). В останньому офіц. списку членів т-ва "Укр. нар. дім" у Чернівцях, укладеному заступником голови т-ва І. Карбулицьким 15.06.1943, згадано Г. як професора в м. Терговиште (Румунія).

Чл. т-ва "Укр. нар. дім" у Чернівцях аж до його закриття рад. владою 1944.

Автор прозових і поетич. творів, які публікувалися в буковин. пресі. Був одружений із сестрою І. Карбулицького Євгенією.

Тв.: Galenzowski E. Die prosodischen Funktionen inlautender "muta cum liquida" in den Punicis des Silius Italicus // Primitiae Czernovicienses. Vol. 2. Czernowitz, 1911. P. 116–131.

Літ.: Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 930–949; Їх же. Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009. С. 314–334; Збройна допомога Буковині // Нова Рада. 1918. 24 (11) груд.

Володимир Старик

ГАРДЕЦЬКИЙ

Сидір Семенович

(13.08.1889–19.09.1975) – учитель. Н. у с. Струсів (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. 1911 завершив навч. у Терноп. вчител. семінарії, працював учителем на Підгаєччині.

Під час ПСВ воював в австро-угор. армії на фронті, став четарем. У кін. 1918 в Підгайцях вступив до ГА; служив в інтендатурі під час боїв за Львів і Чортків. офензиві. Після переходу за р. Збруч – в обозництві Команди етапу армії; 1.08.1919 отримав військ. звання поручника.

Від 1923 – управитель школи в с. Голгоча (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.), один з організаторів укр. громад. життя на Підгаєччині. Під час нім. окупації 1941–44 – бургомістр Підгайців.

Виїхав на Захід навесні 1944. Від 1945 проживав у Швейцарії; останні роки життя провів у притулку для людей похилого віку в м. Штанс (кантон

Нідвальден). Залишив спомини про обозництво в УГА (не опубліковані).

П. у м. Штанс (Швейцарія).

Петро Гуцал

ГАРДЗІЛЄВИЧ

Пилип Іванович

(24.11.1894–06.07.1919) – четар ГА. Н. у с. Синьків на Радехівщині. Здобув освіту в сільс. нар. шк. та виділовій шк. в м. Радехів. Навч. в учительській семінарії м. Сокаль, студії в якій завершив напередодні ПСВ.

Воював на Італ. фронті. В період ЗУНР – кер. жандармерії в Радехові, командант сотні 3-го куреня групи "Схід". У 05.1919 отримав відпустку й прибув до с. Синьків, де захворів на тиф.

Захоплений польс. військом. Згодом його перевезли до Бродів, де пропонували як римо-католику перейти на службу до поляків. Після відмови засудили польовим судом до розстрілу. Вирок виконано поблизу Піщаної гори на околиці Бродів. Похований на цвинтарі м. Броди в дільниці військ. поховань 1914–20.

Могила Г. в Бродах була і є місцем ушанування Борців за волю України. За її впорядкування польс. поліція переслідувала місц. активістів, а саму могилу руйнувала. В рад. час поховання було забуте. 1989 могилу четаря ГА відновлено, 1998 встановлено новий пам'ятник.

Дж.: ДАТО. Ф. 274. Оп. 1. Спр. 182. Арк. 4 зв.

Літ.: Кур Д. Могила четара У.Г.А. Гардзілевича // Літопис Червоної Калини. 1930. Жовтень. Ч. 10. С. 22; *Левицька-Загоруйко М.* У кожного своя доля... (Спогади учасниці бойових дій Української повстанської армії). Новий Розділ, 1994. С. 150–151; *Тимчук В.* Загинув за волю України // Броди і Брідщина. Історично-мемуарний збірник. Кн. 2 / ред. Б. Зробок. Броди, 1998. С. 340–341.

Василь Стрільчук

ГДУЛЯ

Іван

(04.07.1877–11.12.1921) – педагог, старшина УГА. Н. у м. Лежайськ (нині Підкарпат. в-ва, Польща) в сім'ї міщан.

ГЕНИК-БЕРЕЗОВСЬКИЙ
Михайло Васильович

Здобув освіту в укр. г-зії м. Перемишль (1896). Студював природничі науки на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Від 1906 викладав математику і фізику в г-зії м. Снятин. Чл. т-ва "Боян", виділів повітов. філій "Просвіти" і "Народної торгівлі".

З поч. ПСВ служив в австро-угор. армії. Восени 1914 в Карпатах потрапив у рос. полон, з якого повернувся в кін. 1917. Знову служив у війську, став поручником. У 11.1918 призначений директором держ. реальної шк. (від 01.1919 – г-зія) в Снятині. У 02.1919 мобілізований до ГА, служив у Коломий. ОВК; 1.03.1919 отримав військ. звання сотника. У 06.1919 потрапив у польс. полон, до осені 1920 перебував у таборі для військовополонених. Після звільнення роботи за фахом не отримав.

П. у м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.).

Лит.: Бажанський М. Вічно житимуть... Постаті від зарання історії аж до найновіших часів. Біографічний словник. Детройт, 1984. С. 105–107.

Петро Гуцал

ГЕЛЬБЕР (Gelber)

Натан Міхаель

(הַבֶּלֶג לְאַחִים נָתָן; 1891–1966) – єврейс. історик і громад. діяч, дослідник історії євреїв Галичини. Навч. в г-зії у м. Броди, Берлін. та Віден. ун-тах (докторат 1914).

Під час ПСВ – офіцер австро-угор. армії. На поч. 1919 належав до групи радників віден. представництва ЄНРади Галичини, що діяла при уряді ЗУНР у Станиславові (нині м. Івано-Франківськ).

1933 переїхав з Відня до Палестини. Був діячем громад. орг-цій сіоніст. напрямку. Автор праць "Євреї і польське повстання 1863" (нім. мовою, Відень; Лейпциг, 1923), "Історія євреїв Станіслава" (мовою іврит, Єрусалим, 1952), "Броди, 1584–1943" (мовою іврит, Єрусалим, 1955), "Історія сіоністського руху в Галичині" (мовою іврит, т. 1–2. Єрусалим, 1958), упорядник зб. статей з історії єврейс. громади Львова (ч. 1, 1956), автор істор. нарисів у енциклопедіях і колективних працях з історії євреїв міст Галичини – Стрий, Буськ, Тернопіль та ін. На підставі документів і власних спогадів написав працю про нац. автономію євреїв у ЗУНР.

П. у м. Єрусалим.

Тв.: Gelber N. Die Juden und der polonische Aufstand 1863. Wien; Leipzig, 1923; *Idem.* The national Autonomy of Eastern-Galician Jewry in the West-Ukrainian Republic, 1918–1919 // A History of Polish Jewry During the Revival of Poland. New York, 1990.

Ярослав Ісаєвич

ГЕНИК-БЕРЕЗОВСЬКИЙ

Михайло Васильович

(06.09.1879–16.03.1959) – суддя, адвокат, громад.-політ. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР, старшина ГА. Н. у с. Березів Вижний Печеніжинського пов. (нині Верхній Березів Косів. р-ну Івано-Франк. обл.). Навч. у Коломий. г-зії (1901), правн. ф-ті Празьк. ун-ту (1906). Перед війною працював у судових установах Стрия, Коломиї, Яблунева та Печеніжина.

У роки ПСВ за службу в австр. армії нагороджений австр. медаллю "Signum Laudis". Держ. повітов. комісар ЗУНР у Печеніжині (21.11.1918–06.1919). Поручник ГА. Після встановлення польс. влади в Галичині – активний діяч т-в "Просвіта", "Рідна школа", укр. кооп. установ, наставник укр. молоді. 1932 за участь в укр. т-вах звільнений з держ.

служби. Адвокат у м. Журавно та Коломия (1932–39).

У часи ДСВ – прокурор Коломий. окружного суду. 1944 емігрував до Німеччини, звідти – до Канади (1948). Викладав в укр. школі в м. Вінніпег, заробляв на життя фізичною працею у фермер. г-вах.

П. і похований у м. Торонто.

Тв.: Генрик-Березовський М. "Печеніжинська республіка". Спогад із 1919 року // Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988. С. 815–818.

Літ.: Андрухів І., Арсенич П. Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. Івано-Франківськ, 1996. С. 32; *Кочержук М.* Українська державна гімназія в Коломийі 1892–1944. Коломия, 2011. С. 269; *Наші втрати* // Правничий Вісник. Нью-Йорк, 1963. Кн. 2. С. 217.

Олег Павлишин

ГЕРЕТА

Петро (Олень, Петро-Олександр) Федорович

(22.06.1902–01.05.1974) – священик, культ. діяч. Батько археолога І. Герети та музиканта О. Герети. Н. у м. Козова (нині Терноп. обл.) в родині бондаря. З 1904 проживав у м. Бережани. 1912–14, 1917–19 навч. в Бережан. г-зії.

1919 вступив до ГА. Перейшов з нею р. Збруч. Перехворів тифом.

Після повернення на Тернопільщину 1921 завершив навч. в учительській семінарії. Здобув освіту в Академіч. г-зії у Львові (1923). 1924–25 навч. у Львові на мед. ф-ті Укр. таємного ун-ту, Торг. акад.-ї. 1928–33 студював у Львів. богослов. акад.-ї.

На парафіях у с. Скоморохи та Велика Березовиця біля Тернополя. Засн. низки хорів. 1944–46 – парох у с. Буцнів. У Тернополі 1958–61 – настоятель церкви Успіння Пресвятої Богородиці, 1961–63 – священик при церкві Різдва Христового. Зазнав переслідувань за "уніатство й українство". 1968–74 – парох у с. Курівці. Автор муз. творів, віршів, пісень на реліг.-патріотичну тематику, церк. проповідей і мовознавчих досліджень, збирач фольклору. Друку-

вав твори в ж. "Наш приятель", "Америка" (м. Філадельфія, США), "Жіноча доля" (м. Коломия), "Місіонар" (м. Жовква), "Світ дитини" (м. Львів), "Українська ластівка" (м. Чернівці), "Український голос" (Вінніпег, Канада). Музичні твори Г. видані у Варшаві на поч. 1970-х.

П. у м. Тернопіль. Похований у с. Велика Березовиця. Посмертно вийшли збірки віршів "Молитва" (1991), "Богославень" (1994), "Не плач Україно" (1996), "Воскресні звуки" (1997).

Літ.: Литвин М. Герета Олень-Петро Федорович // Тернопіль'96: Регіональний річник. Тернопіль, 1997. С. 680; *Його ж.* Герета Петро Федорович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 447–448.

Микола Литвин

ГЕЦ

Лев Львович

(13.04.1896–16.12.1971) – живописець, графік, педагог, громад. діяч, військовик, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. у багатодітній

родині друкаря у м. Львів. Початкову освіту здобув у заг. школі ім. М. Шашкевича. Навч. в укр. г-зії та виділовій школі св. Мартина, де розвинув талант художника (спеціалізувався в рисунку олівцем та акварелі). Студював на курсі декоративного малярства Промислової шк. (1912) та в мистецькій шк. О. Новаківського у Львові (1913–15).

Доброволець Легіону УСС з 1915, стрілець тех. сотні. Діяльний чл. Пресо-

ГЕРЕТА Петро (Олень, Петро-Олександр) Федорович

ГЖИЦЬКИЙ
Володимир Зенонович

вої квартири УСС, один з її художників; автор понад 300 рисунків і акварелей на воен. тематику ("Отаман УСС Гриць Коссак", "Віч-на віч смерти", "Могила" та ін.). Співукладач "Антології стрілецької творчості" (1917), оригінал якої виконано рукописно на взірці старовинних книг, прикрашено великою кількістю заставок та ілюстрацій. Налівав до прасового гуртка УСС, який готував до видання час. "Шляхи".

Учасник Листопадового повстання 1918 у Львові. З 31.10 на 1.11.1918 разом з вістуном С. Паньківським та стрільцем М. Пачовським підняв синьо-жовтий прапор на вежі Львів. ратуші. 2.11.1918 поранений в обидві ноги. Після 10-місячного лікування 1919 потрапив до табору інтернованих у Домб'є (нині р-н м. Кракова), де створив альбом рисунків і спогадів про перебування у цьому таборі.

1925 завершив студії в Краків. акад-ї мист-в (викл. Я. Войнарський – графіка, С. Дембіцький – малярство). 1926 склав іспит, отримав диплом учителя середніх шкіл. Закінчив навч. курс реставрації на базі реставраційної майстерні в Нац. музеї у Львові. Чл. Асоціації незалежних укр. митців (1932). Із 01.1925 проживав у м. Сянок (нині Польща), де викладав рисунок у місц. г-зії ім. Королеви Софії, заснував і очолював (1930–44) т-во й етнографічний музей "Лемківщина", зібрав понад 8 тис. музейних експонатів – ікон, рукописів, стародруків, предметів побуту, знаряддя с.-г. техніки, творів нар. промислів і мист-ва. Одночасно проводив розкопки в Бахірі, Боську, Межиброді (Польщі), реставрував ікони. Діяльний у громад. житті: соліст місц. хору, бібліотекар та активний діяч "Просвіти", учасник з'їздів укр. музейників.

1944 переїхав на постійне проживання до Кракова. 1950–61 – проф. Краків. акад-ї мист-в. Автор понад 3200 рисунків, акварелей, олійних картин, дереворитів. Низку худож. творів присвятив УСС, концтаборів Домб'є, Лемківщині, Кракову. Учасник худож. виставок від 1928. Персональні – у Львові (1934; 1996 і 1998 – посмертні), Щеціні (Польща, 1965). Його твори зберігають

у 20 музеях світу, зокр. у Львові, Києві, Сяноку, Кракові, Софії, Римі. Їх виставляли в Україні, Польщі, ЧСР, Австрії, Франції, Німеччині, Італії, США, Відні. 1958 видав альбом "Давні майдани та подвір'я Кракова в рисунках Лева Геца" (Краків).

П. у м. Краків, де й похований на Раковицькому цвинтарі. 1993 на честь Г. названо одну з вулиць Львова.

Літ.: Галайчак Т. Ю. Гец Лев Львович // ЕУ. Т. 2. К., 2004. С. 268–269; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Гах І. Олівець і уголь жили в його руках. До 120-літнього ювілею Лева Геца // Zbruch. 2016. 4 лютого. URL: <http://zbruch.eu/node/47215>; Головацький І. Д. Гец Лев Львович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25596.

Микола Лазарович

ГЖИЦЬКИЙ **Володимир Зенонович**

(15.10.1895–19.12.1973) – старшина УГА, письменник, публіцист, перекладач. Н. у с. Острівець (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї вчителя. Від 1910 проживав у с. Довге на Тереховлянщині. 1907–14 навч. в г-зіях у Станиславові, Чорткові й Тереховлі; випускні іспити склав восени 1917 в укр. г-зії м. Тернопіль.

Мобілізований до австро-угор. армії; 1918 закінчив підстаршин. школу. У 12.1918 у Тернополі вступив до ГА, служив у штабі ОВК. Перебував за Збручем; 1.08.1919 отримав військ. звання четаря.

Залишився в рад. Україні. Проживав у Харкові, був робітником на різних підпр-вах. 1926 завершив навч. в Ін-ті с. г-ва і лісівництва, працював у Наркоматі освіти, згодом у Наркоматі продовольства УСРР. Одночасно займався літ. творчістю. Видав збірку поезій "Трембітні тони" (1924), повість "Муца" (1928), роман "Чорне озеро" (1929), зб. новел "Цісарське право" і нарисів "Комуни в степах" (1930), роман "Захар Вовгура" (1932) й ін. Входив до Спілки сел. письменників "Плуг", літ. орг-ції "Західна Україна". Був чл. редко-

легії час. “Західна Україна” і ред. ради однойменного вид-ва.

Заарештований 8.12.1933 у Києві за безпідставним звинуваченням у “приналежності до контрреволюційної організації УВО”; слідство велось у Харкові. За постановою трійки при Колегії ДПУ УСРР від 23.02.1934 ув’язнений на 10 р. У 12.1943 під час перебування у ВТТ в Інті (нині Республіка Комі, РФ) термін ув’язнення продовжено. Заарештований 5.04.1945 і засуджений 3.10.1945 спеціальним судом при Інстабі МВС СРСР на 4 р. позбавлення волі, починаючи від 7.12.1943. Звільнений 7.12.1947 і відправлений на заслання на ст. Кожва Печорської залізниці Комі АРСР (Росія), де працював у відділенні комбінату “Воркутавугілья”.

Після звільнення 1956 оселився у Львові. Цього ж року реабілітований і прийнятий до Спілки письменників України. Опублікував збірку оповідань “Повернення” (1958), істор. романи “Опришки” (1962) і “Кармелюк” (1971), повість “Слово честі” (1968), спомини “Мої побратими” (1973) й ін. книги, чимало статей і перекладів. Свій життєвий шлях 1914–56 відтворив в автобіографічній трилогії “У світ широкий” (1960), “Великі надії” (1963) та “Ніч і день” (1963; в авторській редакції ця повість, у якій ідеться про поневіряння в рад. концтаборах, вийшла 1989).

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Лубківський Р. Книга болю // Гжицький В. Ніч і день: роман. Львів, 1989. С. 9–16; Мельник В. Дні і ночі Володимира Гжицького // Січ. 1995. № 9–10. С. 17–21.

Петро Гуцал

ГІГЕЙЧУК

Василь

(1882–18.10.1959) – церк. і громад. діяч. Н. у с. Свидова (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.). Від 1903 – у Канаді. 1914 завершив теологічні студії, єпископ Н. Будка благословив його в сан священника (перший укр. католик священник у Канаді).

1922 – учасник двох делегацій до прем’єр-міністра Канади М. Кінга: у справі незалежності ЗУНР та від імені

Укр. центр. к-ту. Чл. президії К-ту українців Канади, УНС, посідав чільні пости в ін. укр. орг-ціях.

П. у м. Оттава (Канада).

Літ.: Вісти з Дієцезії // Українські вісти (Канада). 1938. 5 лип. С. 1; Гаврильцьо І. Гігейчук Василь // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 450; Уніят В., Федечко М. Свидова // Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 3. Тернопіль, 2014. С. 501–502.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГІНЧИЦЬКИЙ

Карло Йосипович

(05.02.1901–14.01.1974) – педагог, десятник ГА. Н. у м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.). Навч. в учительській семінарії м. Заліщики (нині Терноп. обл.).

Під час польс.-укр. війни 1918–19 воював у ГА.

Учитель, дир. Виноградської (1939–41) і Пилипівської (1941–44) шкіл Коломий. р-ну. 1944 заарештований органами НКДБ, засуджений на 25 р. ВТТ. 1954 повернувся до Коломії, зазнав політ. переслідувань.

Автор наук.-практ. праць. Нагороджений Хрестом Симона Петлюра за участь у збройній б-бі за державність України 1917–21.

П. у м. Коломия.

Літ.: Мельничук Б., Полатайчук Я. Гінчицький Карло Йосипович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 180; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 328.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук,
Ярослав Полатайчук**

ГОЙ

Михайло Якович

(11.11.1892–22.02.1920) – старшина УГА. Н. у с. Михайлівка (нині Підгаєц. р-ну Терноп. обл.) в сім’ї селян. Здобув освіту в г-зії в Бережанах (1912). 2 р. студював право у Львів. ун-ті.

Під час ПСВ мобілізований до австро-угор. армії, відбув навч. у старшин. школі. Воював у 39-му піх. полку на фронті. Іменованний поручником.

ГОЙ Михайло Якович

ГОЛЕМБІОВСЬКИЙ
Іван

Учасник боїв у Львові в 11.1918; потім командант 1-го куреня 3-ї бригади. Перебував за Збручем. Восени 1919 призначений обозним референтом 3-ї бригади.

П. від тифу в с. Печера (нині Тульчин. р-ну Вінниц. обл.).

Лит.: Гуцал П. Підгаєччина в період Західно-Української Народної Республіки // Підгайці та Підгаєччина. Наук.-краєзн. збірник. Вип. 2. Тернопіль, 2017. С. 186.

Петро Гуцал

ГОЛЕМБІОВСЬКИЙ

Іван

(04.06.1896–14.10.1978) – старшина УГА, педагог, громад. діяч. Н. у м. Жидачів (нині Львів. обл.). Здобув освіту в Станиславів. г-зії.

З весни 1915 на військ. службі в 9-му піх. полку австро-угор. армії, чотар. Воював на Сх., Рум. та Італ. фронтах. Важко поранений у 05.1917. Лікувався у Відні. Вивчав філософію і філологію у Віден. ун-ті. 20.10.1918 відправлений на мед. комісію.

31.10.1918 отримав доручення від повітової нац. ради роззброїти австр. жандармів у м. Жидачів та с. Цуцилівці, а також зайняти військ. склади в м. Жидачів. З допомогою священників І. Головкивича та І. Щербанюка й молоді з їхніх парафій успішно виконав наказ. 1.11.1918 – тимчасовий військ. командант у м. Жидачів; розпочав підготовку сотні, з якою в 12.1918 вирушив на фронт біля м. Львів. Поранений під с. Скнилів (01.1919). Лікувався в м. Станиславів. Чл. мобілізаційної комісії. У 03.1919 повернувся на фронт. Поручник УГА, воював у складі 3-ї Бережан. бригади біля Кам'янця-Подільського, Проскурова, Старокостянтинова, Житомира, Коростеня, Бершаді до весни 1920.

Продовжив навч. у Віден. ун-ті. 06.1922–06.1939 – учитель укр. г-зії у м. Станиславів. 1939–41 працював в облвно, згодом в Ін-ті удосконалення учителів у м. Станиславів. 1941–44 – посади у м. Станиславів. Рятував українців від керівника гестапо Ф. Крюгера та комісара Бо.

Після 03.1944 в еміграції. З 03.1950 проживав у м. Нью-Гейвен (шт. Коннектикут, США).

П. у м. Нью-Гейвен, де й похований на цвинтарі Св. Бернарда.

Лит.: А. Б. Проф. Іван Голембійовський – педагог, посади м. Станиславова // Альманах Станиславівської землі: збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 650–651; *Логаза М.* Світлій пам'яті проф. Івана Голембійовського // Альманах Станиславівської землі: збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. Т. 2. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. С. 429–432; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 664–665.

Микола Вітенко

ГОЛЬДБЕРГ

Жигмонд (Зигмунд)

(24.03.1895–27.11.1937) – старшина УГА. За національністю єврей. Н. у м-ку Грималів (нині смт Гримайлів Гусятин. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї торгівця Мойзеса (Мауриція) Гольдберга. З дитячих літ проживав у Тернополі. Здобув освіту в польс. г-зії (1913). Вчився на аптекаря у Львові.

Під час РСВ служив в австро-угор. армії. В ГА – від весни 1919. Після переходу за р. Збруч був у Команді етапу армії; 1.08.1919 отримав військ. звання четаря-аптекаря. 1920–21 інтернований у польс. таборах. Згодом після звільнення виїхав до СРСР. Проживав у м. Вязьма (нині Смоленської обл., РФ), завідував аптекою.

Заарештований 2.08.1937. На підставі сфабрикованого звинувачення у "шпигунстві на користь Польщі" та "саботажі з контрреволюційною метою" за постановою наркома НКВС і прокурора СРСР від 21.09.1937 розстріляний у м. Смоленськ.

Петро Гуцал

ГОЛЬДЕЛЬМАН

Соломон Ізраїлевич

(справжнє ім'я: Хаїм-Шолом Срульович; 18(05).12.1885–03.01.1974) – відомий єврейс. наук., громад. і політ.

діяч, учасник Укр. революції 1917–23. Н. у м. Сороки (нині Республіка Молдова). Здобув освіту в середній приватній реальній шк. і комерційній шк. в м. Кишинів (нині Республіка Молдова). Навч. у комерційному ін-ті в Києві (1907–13).

1917–18 – викл. Єврейс. нар. ун-ту в Києві. Входив до складу УЦР від єврейс. партії Поалей-Ціон, секретар праці, виконував обов'язки секретаря нац. меншин. 10.12.1918 Директорія прийняла його пропозицію про відновлення нац.-персональної автономії для нацменшин.

1919 – товариш міністра торгівлі і промисловості, товариш міністра праці. На цій посаді, разом з М. Шаповалом, відвідав у 04.1919 м. Станиславів, про що залишив лист “Українсько-жидівські відносини у Галичині”, які ввійшли до зб. “Листи жидівського соціал-демократа про Україну” (Відень, 1921) укр., нім. та ідишем. У ньому є згадки, що під час нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ “серед наших товаришів найшлися такі, які під час листопадового перевороту робили спроби організації жидівських військових частин для боротьби на боці Українців”, а також про євреїв – вояків УГА, діяльність ЄНРади.

З 1920 – на еміграції у ЧСР, займався наук. і пед. діяльністю. Викладав в Укр. госп. акад-ї в Подєбрадах (з 1922). 1933 заснував у Празі Сіоністську високу школу (Єврейс. вечірній ун-т). Роз-

робив план заснування Укр. тех.-госп. ін-ту, в якому працював (1932–39) до виїзду в Палестину.

В Єрусалимі організував Заочний ін-т сіоністської освіти (1940–60), активно листувався з представниками укр. еміграції, критикував антисемітизм в СРСР.

За заслуги перед укр. наукою обраний дійсним чл. укр. наук. установ – ВУАН (1964), НТШ (1966).

П. і похований у м. Єрусалим (Ізраїль).

Тв.: Гольдельман С. Жидівська національна автономія в Україні 1917–1920. Мюнхен; Париж; Єрусалим, 1967.

Лит.: Биковський Л. Соломон Ізраїлевич Гольдельман, 1885–1974: біо-бібліографічні матеріали. Денвер; Єрусалим, 1976; *Гай-Нижник П.* Соломон Гольдельман (Нарис життєвого шляху політика-сіоніста, державного діяча УНР і дослідника українського єврейства) // Десятые запорожские еврейские чтения. Запорожье, 2006. С. 419–423; Довідник з історії України (А–Я) / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. К., 2001. С. 170; ЕУ / гол. ред. В. Кубійович. Т. 2. Мюнхен, 1957. С. 477; *Павлишин О.* Єврейське населення Східної Галичини у 1918–1919 рр.: соціальний аспект // Галичина. Ч. 12–13. Івано-Франківськ, 2006–07. С. 103–117; *Погребинська І., Гон М.* Євреї в Західноукраїнській Народній Республіці (до проблеми українсько-єврейських взаємин). К., 1997. С. 52; Станиславів у часи Західно-Української Народної Республіки. Документальні свідчення, спогади, оголошення, накази революційної доби / упоряд. І. Монолатій. Івано-Франківськ, 2008. С. 165–172.

Іван Монолатій

ГОНСЬОРОВСЬКИЙ

Генрік-Еразм Леонардович

(Gąsiorowski Henrik Erasm;

01.04.1878–17.01.1947) – польс. гео-

граф, педагог, мандрівник, етнограф, військовик. Н. у м. Заліщики (нині Терноп. обл.). Здобув освіту в г-зії м. Станиславів (1893), учительській семінарії м. Львів (1898); іспит на вчителя склав у м. Заліщики (1903). Учителював у с. Нижнів (нині Тлумач. р-ну) та м. Тлумач і Коло-

мия (нині всі три Івано-Франк. обл.). Діяльний у т-ві "Сокіл".

Учасник ПСВ; 1918–20 – капітан (від 1923 – майор) Війська Польського. До кін. життя мешкав у м. Грудзьондз, де служив у піх. полку, викладав у т. зв. жовнірському ун-ті, співпрацював з Військ. геогр. ін-том, займався картографією.

Після виходу у відставку створив у місті відділ Польс. краєзнавчого т-ва. Автор статей і світлин у ЗМІ та збірниках. Нагороджений Золотим хрестом заслуги і Золотою гірською туристичною відзнакою (1936).

П. у м. Грудзьондз (Польща). Після смерті Г. його чималу етнографічну збірку передали до місц. музею; іменем Г. названо вулицю в м. Грудзьондз.

Літ.: Мельничук Б., Савчук М. Гонсьоровський Генрік-Еразм Леонардович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 182.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук, Микола Савчук**

ГОРЕЦЬКИЙ

Іван Степанович

(26.01.1891–26.02.1980) – священик, капелан УГА. Н. у с. Дятьківці (нині належить до м. Коломия Івано-Франк. обл.) в багатодітній сел. сім'ї. Здобув освіту в початковій сільс. шк., Коломий. г-зії, греко-католич. семінарії м. Станиславів, Віден. духовній акад-ї (1914).

Під час ПСВ – капелан-старшина австро-угор. армії, згодом Легіону УСС і УГА.

Викладач релігії в навч. закладах м. Коломия. 1920–30-ті – священик у с. Устечко, м-ку (нині смт) Товсте (обидва нині Залщиц. р-ну), м. Бучач на Тернопільщині. Після ДСВ – в храмі Архангела Михаїла с. Верхній Вербіж (1944–58) та Нижньому Вербіжі. Діяльний в укр. т-вах.

П. у с. Нижній Вербіж Коломий. р-ну Івано-Франк. обл. Похований у с. Дятьківці.

Літ.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 128; Мельничук Б., Полатайчук Я. Горецький Іван Степанович // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 181; Храм Архангела Михаїла с. Верхній Вербіж Коломийської єпархії УПЦ КП. URL: <http://kolomija.com/106-hram-arh-mihayila-s-verhny-verbzh.html>.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук,
Ярослав Полатайчук**

ГОРҮК

Семен (Сень) Васильович

(13.09.1873–08.1920) – сотник УСС, отаман УГА, громад.-політ. діяч. Н. у м. Снятин (нині Івано-Франк. обл.) в

багатодітній сел. сім'ї. Здобув освіту в 7-річній нар. шк. м. Снятин (1887), г-зії м. Коломия (нині Івано-Франк. обл.), де допомагав диригентові міськ. т-ва "Боян" писати ноти для хору (1895). Студював на філос. ф-ті Львів. ун-ту (1903). Навч. в австр. військ. старшин. школі. Діяльний у громад.-політ. житті. Під час студій в ун-ті – співзасн. та один із кер. "Молодої України". Мав зв'язки з РУП, таємно друкував її брошури й разом з ін. членами орг-ції переправляв їх у підрос. Україну. Чл. провідів "Просвіти", УПТ, Змагального союзу, ХСП, ред. її друкованого органу "Руслан" (від 1905). Належав до Гол. управи т-ва "Сокил-Батько", заснував та очолив стрілец. відділ при т-ві "Сокил" у Львові, т. зв. сокильських стрільців.

На поч. ПСВ, як старшина запасу австро-угор. війська, призначений до Легіону УСС; співорганізатор і чл. Укр. бойової управи. Як командант сотні, з 11.1914 – куреня брав участь у походах і боях на Сх. фронті. Відзначився на г. Маківка, поблизу с. Синьовидне (нині Львів. обл.), Соколів і Семиківці над р. Стрипа, на г. Лисоня (нині Терноп. обл.). 13.06.1916 нагороджений військ. Хрестом заслуг 3-го класу. Ініціював упорядкування документообігу та адм. роботи штабу. У бою поблизу с. Потутори (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.) 30.09.1916 потрапив до рос. полону, який 1916–17 відбував у м. Симбірськ (нині РФ). Тоді отримав звістку про смерть 28-річної дружини Стефанії (у дівоцтві Гузар).

У 10.1918 повернувся до Львова. Під час Листопадового "зриву" 1918 очолював штаб Укр. ген. команди. Учасник польс.-укр. війни 1918–19 та визвол. змагань у Наддніпрян. Україні. Посідав керівні посади в ГА, зокр. 5.11–10.12.1918 – нач. штабу НКГА, 01–06.1919 – командир 3-ї Бережан. бригади, згодом – нач. відділу кадрів штабу УГА.

У ніч на 24.04.1920 заарештований у Києві органами ВЧК і вивезений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ), звідти 16.07.1920 – до м. Архангельськ, поблизу якого, за однією з версій, разом з багатьма ін. ув'язненими укр. стар-

шинами більшовики затопили на баржі, котру підірвали в Білому морі.

На честь Г. названо вулиці в м. Коломия і Снятин, встановлено меморіальну дошку на будинку, де він провів дитячі роки.

Лит.: А ми тую стрілецьку славу збережемо... Ч. 1 / упоряд. Я. Полатайчук. Коломия, 1999. С. 129–133; За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 235–236, 461–462, 410; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Науменко К. Є. Сень і Стефанія // Наше життя (США). 1999. № 11. С. 1–5.

Микола Лазарович

ГОСПОДИН

Андрій Дмитрович

(29.12.1900–21.01.1998) – військово-вик, громад. і кооп. діяч, письменник. Н. у с. Палашівка (нині Чортків. р-ну Терноп. обл.).

Під час польс.-укр. війни 1918–19 – доброволець ГА.

Після визвол. змагань виїхав до ЧСР, вивчав бібліотекознавство та кооперацію в м. Ліберець і Брно. Від 1923 – в Канаді (Вінніпер). Співзасн. і кер. (1947–52) кредитної кооперативи Пн. Вінніпега. Голова Т-ва учителів укр. рідних шкіл, Т-ва укр. к-ри, заст. голови К-ту оборони укр. політ. в'язнів.

Автор оповідань, п'єс (одноактні "Щасливий день", "Чоловік, що жінку переміг", "Непорозуміння"), віршів (деякі опубліковані в "Антології українського письменства", 1941), статей на громад., істор., літ. та кооп. теми, розвідок "Соломія Крушельницька у Вінніпегу та її праця", "Спотворення Мазепи Пушкіном", "Червона Москва нищить українську культуру", "Микола Костомарів" та ін. Співред. "Ювілейного альманаху 80-ліття Товариства читальні «Просвіта» у Вінніпезі" (1985). Автор кн. "Творці культури і науки" (1988), "Про кооперативний рух та інші спогади" (1994). Нагороджений військ. медаллю (1920), Почесними грамотами т-ва "Просвіта", УВАН, Конгресу українців Канади.

П. у м. Вінніпег (Канада).

Літ.: Волинський Б. Господин Андрій // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 453; *Мельничук Б. І.* Господин Андрій Дмитрович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25742.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГОШКО

Микола Михайлович

(06.10.1890–14.04.1941) – сотник УГА, військ. комендант м. Стрий та Станиславів періоду ЗУНР. Н. у с. Стариська

(нині с. Старичі) на Яворівщині. Навч. у віділовій школі м. Яворів та держ. чол. учительській семінарії м. Львів (1907–12). Випускник Терезіанської військ. акад-ї (м. Вінер-Нойштадт, Австрія). Як поручник австро-угор. армії брав участь у ПСВ. Відзначений нагородами (хрестом “За військові заслуги”, двома медалями “За хоробрість”).

Учасник Листопадового чину 1918. 26.12.1918 призначений військ. комендантом м. Стрий, де забезпечив належне функціонування стратегічного тилового міста ЗУНР. 1.03.1919 поручник 3-го Галиц. корпусу Г. підвищений до ступеня сотника. Згодом призначений комендантом столиці ЗУНР – м. Станиславів. Потрапив до польс. полону, перебував у таборі інтернованих у Шталково (Зх. Польща).

У 08.1919 повернувся до м. Броди, де проживала його сім'я. Закінчив Концесійований заклад для торг. наук в Бродах (1923). Склав практичний іспит на рахунково-касові вміння на держ. службі при торгово-пром. палаті у Львові (1924). Працював в уряді акцизів і держ. монополій у м. Броди. Як колиш. старшина укр. армії був під наглядом польс. поліції.

Зі встановленням рад. влади призначений завідувачем фінансового відділу при Тимчасовому управлінні в Бродах, згодом – працівник райфінвідділу.

6.08.1940 заарештований більшовиками в Зимній Воді (біля Львова) за те, що “намагався перетнути кордон із шпигунською метою”. Ін. версія – шукав тіло сина Володимира (1919–40), чл. ОУН, який загинув у бою з органами НКВС 3.03.1940. Засуджений у “Процесі 59”. Місце поховання невідоме.

Літ: Гошко-Кім А. Жертви за незалежність. Львів, 2009; *Муравський В.* Микола Гошко – військовий комендант Стрия // “Г”. Незалежний культурологічний часопис. Ч. 70. Львів, 2012. С. 168–179; *Стрільчук В.* Життєвий шлях Миколи Гошка – коменданта Стрия часів визвольних змагань 1918–1919 рр. // Стрийщина: історія та сучасність. Матеріали науково-практичної конференції. Вип. 3. Стрий, 2014. С. 163–168.

Василь Стрільчук

ГРABСЬКИЙ

Владислав

(Grabski Władysław Dominik;

07.07.1874–01.03.1938) – польс. політик, економіст, історик, представник Польщі на Паризькій мирн. конф. Брат С. Грабського. Н. в давній аристократичній, але збіднілій родині в м. Варшава, де 1883–92 навч. у СШ, 1892–94 – у Школі політ. наук за спеціальністю “Історія”. Водночас вивчав економіку в Паризьк. ун-ті (1892–95). Студював агрономію в м. Галле. Прихильник лібералізму.

1897 повернувся до Польщі. 1899 заснував с.-г. станцію. Активно працював у с-мі польс. кооперативів. 1905 заарештований рос. владою. Восени

1905 обраний до Держ. думи. Переобраний до II та III Думи.

На поч. ПСВ займав пророс. позицію. 1915 переїхав до м. Петроград. 24.08.1915 створив Центр. к-т громадян Царства Польського для захисту польс. в'язнів. У 03.1917 вступив до складу Ліквідаційної комісії Царства Польського.

У 01.1918 виїхав з м. Петроград до Польщі. Заарештований та ув'язнений німцями в м. Модлін. 26.10.1918 звільнений, декілька днів міністр сільс. госп-ва в уряді Ю. Свежинського.

1919 – посол до польс. сейму. Очолив Центр. офіс ліквідації. Чл. польс. делегації на Паризькій мирн. конф. Відповідав за питання виплати репарацій. Вимагав від Німеччини 20 млрд золотих марок компенсації за окупацію Польщі.

З 13.12.1919 – міністр фінансів в уряді Л. Скульського. Проводив прагматичну фінансову політику, обмежив держ. видатки, залучав іноз. (переважно франц.) кредити. Певні здобутки його роботи втрачено в результаті польс.-рад. війни.

З 30.06.1920 прем'єр-міністр Польщі. Ініціатор прийняття законів про Земельний банк, викуп землі, осадництво. Прихильник політики інкорпорації укр. земель, побудови однонац. польс. д-ви.

6.07.1920 очолював польс. делегацію на конф. в Спа. Осн. темою конф. стала виплата Німеччиною репарацій. Також Польща прагнула підтримки Антанти на переговорах з більшовиками. Під тиском Великої Британії та Франції Г. погодився на передачу Вільно Литві, Гданська Німеччині та поділ Сілезії. Змушений визнати право делегації ЗУНР на участь у роботі конф. В обмін Антанта зобов'язалася надати матеріальну та військ. допомогу. Його позицію на конф. критикували. Подав у відставку 24.07.1920. Про участь конф. залишив спогади.

Восени 1920 – міністр фінансів в уряді В. Вітоса. 1921–22 – комісар з репатріації поляків з рад. Росії.

З 17.12.1923 – прем'єр-міністр, міністр фінансів Польщі. Отримав надзвичайні повноваження від парламенту для подолання екон. кризи. Провів грошову та фискальну реформи. Запровадив польс. злотий, акцизні збори на алкоголь, цукор, сірники, податок на нерухомість. Здійснював приватизацію держ. майна, скоротив видатки держбюджету. Створив Госп. банк, Польс. нац. банк, Держ. банк реконструкції.

10.02.1925 уклав конкордат із Ватиканом. 13.11.1925 подав у відставку. Відійшов від політики, займався наук. діяльністю, очолював Варшав. с.-г. ун-т. Автор бл. 150 наук. праць з історії та економіки, спогадів про роботу в уряді.

Обіймаючи найвищі посади, проводив послідовну антиукр. політику “заспокоєння”. Обмежував нац.-культ., госп. й політ. права укр. нас.

П. від раку в м. Варшава. Похований на Повонзківському цвинтарі.

Тв.: *Grabski W. Historia Towarzystwa Rolniczego*. Т. 1–2. 1904; *Idem. Historia wsi w Polsce*. 1929; *Idem. Kryzysy rolnicze światowe i kryzys w Polsce*. 1930; *Idem. Społeczne gospodarstwo agrarne w Polsce*. 1923; *Idem. Wieś polska na tle ewolucji dziejowej. Wstęp do historii wsi w Polsce*. 1939 (усі видані у Варшаві); *Idem. Wspomnienia ze Spa / wstęp i przypisy oprac. S. Kirkor. Londyn*, 1973.

Лит.: Кузутяк М. В. Галичина: сторінки історії : нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Фран-

ГРАБСЬКИЙ
Станіслав

ківськ, 1993. С. 167; *Його ж. Історія української націонал-демократії (1918–1929)*. Т. 1. Івано-Франківськ, 2002. С. 257–258; *Drozdowski M. M. Władysław Grabski*. 2002; *Morawski W. Władysław Grabski – polityk, mąż stanu, reformator*. 2004; *Przechodzeń Z. J. Władysław Grabski – jego życie, prace społeczne i naukowe*. 2004 (усі видані у Варшаві); *Władysław Grabski – uczoney i mąż stanu*. Lublin, 2005; *Зашкільняк Л. О. Грабський Владислав // ЕСУ*. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25754.

Микола Вітенко

ГРАБСЬКИЙ Станіслав

(Grabski Stanisław;

05.04.1871–06.05.1949) – польс. правник, економіст і політик, один з кер. Нар.-демократ. партії (ендеків). Брат В. Грабського. Проф. Львів. (1910–39) та Варшав. (1946–49) ун-тів, Госп. акад-ї у м. Дубляни.

Співзасн. ПСП 1892. Від 1905 учасник та ідеолог Нар.-демократ. партії (ендеків), комісар Народової таємної ліги в Галичині. 1917–19 – чл. Польс. нац. к-ту в м. Париж. 1919–27 посол до польс. сейму. 1923, 1925–26 – міністр у справах релігії і публічної освіти.

Прихильник пророс. напрямку в польс. політ. русі, виступав за об'єднання всіх польс. земель у складі Рос. імперії. В роки ПСВ активно діяв з метою недопущення укр. впливів на ЗУЗ. Категорично заперечував право українців на власну д-ву.

Відомий як автор т. зв. закону Lex Grabski, прийнятого сеймом 31.07.1924. Закон передбачав перетворення окремих укр. шкіл на двомовні (утраквістичні), фактично польськокомовні. Внаслідок запровадження цього закону кількість укр. шкіл у Польщі істотно скоротилася: з 2426 у 1921 до 745 у 1928. На 1934 у Польщі залишилося 457 україномовних шкіл, де навчлише 5 % укр. дітей.

Після 1926 відійшов від політики. 1939 заарештований органами НКВС, засуджений на 5 р. ВТТ. Звільнений 1941, виїхав до Лондона. 1942–44 – голова Нац. ради в м. Лондон (Тимчасового парламенту Польщі).

1.07.1945 повернувся до Польщі. 1945–47 – віце-президент Крайової нац. ради. 1947 очолив каф-ру сусп. устроїв на юрид. ф-ті Варшав. ун-ту. Автор спогадів, низки праць.

П. у с. Сулеювек, що біля м. Варшава. Похований у м. Варшава на Повонзківському цвинтарі.

Тв.: *Grabski S. Ekonomia społeczna*. Т. 1–10. Warszawa, 1927–33; *Idem. Myśli o dziejowej drodze Polski*. Warszawa, 1944; *Idem. Na nowej drodze dziejowej*. Warszawa, 1946; *Idem. Pamiętniki*. 1–2 т. Warszawa, 1989; *Idem. Zarys rozwoju idei społeczno-gospodarczych w Polsce*. Kraków, 1903.

Лит.: *Wojdyła W. Stanisław Grabski (1871–1949)*. Biografia polityczna. Toruń, 2003; *Зашкільняк Л. О. Грабський Станіслав // ЕСУ*. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25756.

Микола Вітенко

ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ Василь Степанович

(23.04.1897–25.11.1974) – поет, громад. і культ. діяч. Н. у с. Волове (нині смт Міжгір'я Закарп. обл.). Закінчив 6

класів нар. школи в рідному селі. Працював помічником дяка, листоношею.

Учасник ПСВ.

На поч. 1923 видав першу зб. поезій "Квіти з терням", передмову до якої написав В. Пачовський. У поезії Г.-Д. переважала сусп.-політ. та патріотична

лірика. Його цікавила істор. тематика. 1922 опублікував істор. поему "Червона скала", 1925 – драму "Сотня Мочаренка".

Нац.-визвол. змаганням українців на Закарп. Гуцульщині 1918–19 присвятив кілька віршів, поем та оповідань. Зб. оповідань "Назустріч волі" (1930) (1-ше вид. 1928 – "Покрив туман співучі ріки") містить 8 творів, побудованих на конкретних фактах існування Гуцул. республіки. Найвизначнішою у зб. є новела "Від Ясіня до Сиготу", в якій описано перебіг Сігет. військ. операції 01.1919 під командуванням С. Клочурака. В одному з підрозділів ("Гуцульська республіка") описано держ. утворення українців, роботу Гуцульської ради, становлення війська, судівництва, закорд. зв'язків тощо.

У 1930-х – чл. гол. осередку т-ва "Просвіта" в м. Ужгород. Організатор всепросвітанського з'їзду в Ужгороді (1937). Друкувався в закарп. час. "Наша Земля", "Пчілка", "Русин", "Неділя", "Свобода", "Українське слово". 1938–39 редагував газ. "Нова свобода" – урядовий щоденник Карпат. України. 1939 – чл. УНО й кер. відділу преси і пропаганди. 17.03–5.07.1939 перебував в угор. тюрмах і таборах.

У 07.1939 переїхав до Словаччини, продовжував працювати як драматург, публіцист, літ. критик, автор худож. творів для дітей. Упорядковував щоденник "Щастя і горе Карпатської України" і "Спомини". Протягом останніх років готував роман "Сини Верховини".

П. у м. Братислава, де й похований на цвинтарі "Славічіє удоліє".

Літ.: *Веґеш М., Токар М., Басараб М.* Карпатська Україна в контексті українського державотворення. Ужгород, 2009. С. 174–176; *Мушинка М.* Лицар волі. Життя і політично-громадська діяльність Степана Клочурака. Ужгород, 2011. С. 68–69; Тези доповідей та повідомлень першої наукової конференції, присвяченої життєдіяльності В.С.Гренджі-Донського. Ужгород, 1995; *Федака Д.* Василь Гренджа-Донський // Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії. Т. 2. Ужгород, 2010. С. 615–623.

Андрій Королько

ГРИГОРІЙ Філемон

(17.06.1883–25.03.1925) – церк. і громад. діяч, чл. Буковин. делегації УНР-ди. Н. у с. Глинниця пов. Вашківці (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.). У Чернівцях навч. в 2-й держ. нижчій укр.-нім. г-зії та 1-й держ. вищій г-зії, де склав з відзнакою матуральні іспити (09.1904). 1898–1903 отримував стипендію імені А. Гафенка, яку надавав буковин. крайовий виділ у сумі 100 корон щорічно. З 1904 студював теологію на богослов. ф-ті Чернів. ун-ту, 9.02.1909 отримав абсолюторіум на юрид. ф-ті. Завершив свої вищі студії докторатом теології.

Автор низки богослов. праць, які переважно залишилися в рукописі. Після завершення навч. 1910 отримав дияконські та ієрейські свячення. Суплент (допоміжний учитель) релігії; 08.1911 – постійний учитель релігії в 2-й держ. нім.-укр. г-зії в Чернівцях, де працював як постійний штатний проф. до кін. життя. Проф. релігії приватної учительської семінарії для дівчат т-ва "Українська школа" в Чернівцях від поч. 1911 до літа 1912, а також 1920–21 до закриття семінарії рум. окупац. владою.

Чл. укр. академічного т-ва "Союз". Чл.-засн. т-ва укр. студентів-богословів Чернів. ун-ту "Православна академія", обраний членом правління на перших заг. зборах 4.07.1907, головою на заг. зборах 14.11.1907, іменований почесним членом т-ва 30.10.1922. Активний учасник укр. культ.-просвіт. руху. 9.10.1910 разом з депутатом австр. парламенту М. Спиноюл узяв участь у відкритті укр. читальні в с. Молодія. Підтримував очолюване М. Васильком політ. середовище, учасник і чл. президії установчих зборів УНДП Буковини в Нар. домі в Чернівцях 1.06.1914.

Чл. Т-ва укр. правосл. священників на Буковині, з 23.03.1921 – чл. правління та господар т-ва. Чл. т-ва "Укр. нар. дім" у Чернівцях, чл. надзірної комісії т-ва. На поч. 1920-х ініціатор заснування укр. чол. хору, т. зв. Вісімки, (диригент Д. Руснак).

Один з ініціаторів скликання спільних довірочних зборів укр. священників

ГРИГОРІЙ Філемон

та студентів-теологів в "Укр. нар. домі" в Чернівцях 14.07.1913. Виступив з пропозицією територ. поділу Буковин. правосл. митрополії на укр. та рум. частини.

Учасник 3-го з'їзду укр. правосл. духовенства Буковини 1.11.1918, де розглянув питання ставлення укр. правосл. священників Буковини до проголошення укр. державності у Львові 18–19.10.1919. Обраний до складу Буковин. делегації УНРади (разом зі С. Смерекою та І. Щербановичем) як представник укр. правосл. духовенства Буковини.

Як один з 6 укр. делегатів на церк. конгресі Буковин. архідієцезії в Чернівцях 3–15.10.1921 захищав не лише права українців на буковин. правосл. церкву, а й права українців на Буковину загалом.

П. у м. Чернівці, де й похований у 35-му секторі Руського цвинтаря.

Лит.: Буковина, її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 373; Від гімназії до колегіуму. До 100-річчя української середньої загальноосвітньої школи на Буковині. Чернівці, 1996; Звідомлене з діяльності "Товариства руских православних священників на Буковині" за час від 19. червня (2. липня) 1906 до 1.(14. мая) 1914. Чернівці, 1914; *Карпович В.* Український Муж. Хор // Буковина (Торонто). 1980. Ч. 2 (4). Липень; На зустріч волі. Альманах у пам'ять 15-их роковин існування укр. акад. тов. гр.-пр. богословів "Православна Академія" в Чернівцях. Чернівці, 1922; Третій сьогорічний з'їзд українського православного духовенства Буковини // Буковина. 1918. 10 листоп.; Українська православна церква на Буковині в румунськiм ярмі // Свобода. 1921. 14 черв.

Володимир Старик

ГРОДЗІЦЬКИЙ

Петро

(1889–17.03.1921) – адвокат, громад.-політ. діяч. Н. у с. Заріччя (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.) в бідній сел. родині. Випускник Коломий. г-зії. Здобув вищу освіту. Правник. Восени 1914 як "ворог" австр. д-ви опинився в Талергофі.

1915 призваний до австр. війська. Воював на Сх. фронті. Потрапив у рос. полон. Місяць просидів у рос. тюрмі, де захворів на запалення легень. 1917 повернувся додому інвалідом.

З проголошенням ЗУНР зголосився до ГА, був старшиною укр. війська. Взимку 1919 лікувався в шпиталі. Перед приходом поляків спробував перейти польсь.-рум. кордон, щоб дістатися на Наддніпрян. Україну, однак був спійманий польсь. прикордонниками, відправлений до тюрми "Бригідки" у Львові, де просидів 9 місяців, з них 3 місяці прохворів на тиф.

П. у с. Заріччя.

Лит.: Посмертні згадки Петро Гродзичський // Український вістник. 1921. 5 квіт. С. 6.

Петро Сіреджук

ГРОССМАН

(д. і м. н. н. – 08.1920) – старшина Жидів. куреня УГА. За національністю єврей.

Розстріляний за рішенням Галиц. надзвичайної комісії у Тернополі. Похований в одній з братських могил, які розкопали за розпорядження польсь. влади після втечі більшовиків з Тернополя.

Лит.: *Максимчук І.* Тернопіль у серпні й вересні 1920 року // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976.

Богдан Якимович

ГУДЗЯК

Олександр

(25.03.1889–22.07.1982) – військовик, дослідник у галузях садівництва і городництва, громад. діяч. Н. у с. Саранчуки (нині Бережан. р-ну Терноп. обл.). У складі ГА брав участь у польсь.-укр. війні 1918–19.

1941–44 – дир. шк. городництва в м. Заліщики (нині Терноп. обл.). Згодом навчав городництва в Польщі та Баварії (Німеччина).

Від 1949 – в Канаді (м. Вінніпег). 1956–72 – викладач і наук. дослідник у Манітоб. ун-ті. Провідний чл. відділу Конгресу українців Канади, Укр. нац. ради, Осередку укр. к-ри й освіти, ін.

нац. орг-цій. Автор кн. "Ілюстрована техніка очкування і щеплення" (1981) та низки статей.

П. у м. Вінніпег (Канада).

Літ.: Волинський Б. Гудзяк Олександр // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 457; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ГУЖКОВСЬКИЙ Казимир

(1864–1919) – землевласник у Галичині, офіцер австр. армії, повітов. староста, військ. діяч ЗУНР. Походив зі сполонізованого укр. шляхетського роду Наддніпрянщини, який у 18 ст. оселився в Галичині. Майор уланів австр. армії. Під впливом В. Липинського скріпив свою укр. ідентичність.

У роки РСВ військ. комендант Самбора та Перемишля, австр. староста в Дрогобичі й Сокалі. Ініціатор встановлення у Дрогобичі символічної скульптури т. зв. Лицаря у залізі. Свої зв'язки в австр. урядових колах використовував в інтересах укр. руху. Сприяв створенню Легіону УСС. Співпрацював з Вільгельмом Габсбургом у плані підтримки нац. аспірацій українців Галичини. Був посередником ерцгерцога в контактах з Є. Олесницьким, Є. Петрушевичем, Ю. Романчуком та митрополитом А. Шептицьким. Підтримував ідею перетворення Австро-Угорщини у федеративну д-ву.

Наприкінці 1918 вступив до ГА, доклав зусиль до її орг-ції. Чл. делегації ЗУНР на переговорах з місією Антанти у Львові (02.1919).

Літ.: Гірняк Н. Львів у воєнних 1914–1918 роках // Наш Львів. Нью-Йорк, 1953. С. 139–140; Гужковський Казимир // Хліборобська Україна. Відень, 1921. Ч. II, III і IV. С. 186–190; Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот із династії Габсбургів: науково-документальне видання. К., 2011. С. 7, 17–29, 32, 59, 148–198, 205–206, 327–329; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 122.

Олег Павлишин

ГУЛЯЙ Іван

(30.01.1890–04.08.1963) – четар УГА, громад. діяч. Н. у с. Гологори. Початкову освіту здобув у рідному селі. Випускник Академіч. г-зії у Львові. Правн. студії розпочав у Львів. ун-ті, закінчив докторатом у Празьк. ун-ті. 1912–13 відбув однорічну військ. службу при артилерії.

З поч. РСВ – в австр. армії, воював на Італ. фронті. Під час Листопадового "зриву" роззброїв австр. жандармерію, організував укр. міліцію в Гологорох, зголосився до ГА. Брав участь у боях за Львів у лавах 10-го гармат. полку. Був у польс. концтаборах.

1924 виїхав до Карпат. України. 1926 емігрував до Канади, оселився у Вінніпезі. Співзасн. УСГ, УНО. Був постійним співробітником "Нового Шляху", активістом укр. громади Канади. 1930–43 – голова Гол. управи УСГ.

П. у м. Вінніпег, де й похований на цвинтарі "Всіх Святих".

Літ.: Золочівщина: минуле і сучасне / упоряд. М. В. Дубас. Львів, 2006; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986.

Богдан Якимович

ГУЛЯЙ Іван

Д

ДАВИДОВИЧ
Теодор

Теодор ДАВИДОВИЧ
(попереду)
за прапором –
Ярослав РЕДЧУК,
праворуч –
Іван КОРОЛЬ
на святкуванні 50-річчя
УСС у м. Монреаль

ДАВІБІДА

Михайло

(1893–27.10.1956) – поручник УГА. Н. у м. Бучач (нині Терноп. обл.). Четар, після 1.01.1919 – поручник. Командував сотнею, після реорг-ції в 07.1919 – 1-м куренем 9-ї Белз. бригади ГА. Воював у ДА УНР.

П. у м. Джерсі-Сіті (США), де й похований.

Лит.: Бречка Д. До історії 9-ої Белзької бригади УГА (спогад) // Свобода. 1962. 17 січ. Ч. 10. С. 2; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія. К., 2010. С. 94; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 104–105.

Микола Вітенко

ДАВІД

Гриць (Григорій) Кирилович

(08.07.1888–07.1920) – правник, старшина УГА. Н. у с. Колодруби (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.) в сім'ї селян. 1907 завершив навч. в Академіч. г-зії

у Львові. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту (1911). Після однорічної військ. служби працював помічником адвоката, здобув ступінь д-ра права.

Від 1914 воював в австро-угор. армії на Серб. та Італ. фронтах. Учасник Листопадового чину у Львові. Опісля служив у Золочівській ОВК. 1.01.1919

отримав військ. звання поручника артилерії. В 12.1918 разом з Д. Левицьким, П. Волосенком та Є. Коновальцем входив до виконавчого к-ту Гол. ради галиц., буковин. і закарпат. українців, яка закликала міжнар. спільноту допомогти ЗУНР в б-бі проти польс. агресії. Надалі командував батареєю в артполку 5-ї бригади; відзначився в боях у Галичині й Наддніпрян. Україні. Від 11.1919 – командант польового шпиталю 2-го корпусу. Перший голова ревкому УГА у Вінниці в кін. 12.1919; залишив цю посаду через висипний тиф. Підписав разом з от. Н. Гірняком у 01.1920 договір УГА з ЧА, служив у штабі ЧУГА.

Влітку 1920 перебував у с. Козинці (нині Тростянець. р-ну Вінниц. обл.). Там заарештований чекістами внаслідок організованої ними провокації і за сфабрикованим звинуваченням. Розстріляний у м. Вінниця.

Петро Гуцал

ДАВИДОВИЧ

Теодор

(01.03.1896–01.09.1992) – хорунжий УГА, педагог. Н. у м. Тернопіль у багатодітній родині.

Учасник ПСВ, виступ УСС. Воював на г. Маківка. Учасник боїв за м. Львів. Після 1.01.1919 – хорунжий ГА. З 07.1919 – хорунжий ДА УНР. Нагороджений Хрестом УСС, Воєнним хрестом УНР, Хрестом Симона Петлюри. Перебував у таборах інтернованих у Польщі. Після звільнення учитель, директор школи с. Бірки Великі на Тернопільщині.

1940–44 – учитель в укр. школах с. Шістка, м. Володава на Підляшші. 1944 виїхав до Німеччини. Вчителював у таборі для переміщених у м. Міттенвальд (земля Баварія, ФРН). Наприкін-

ці 1948 переїхав до Канади. Працював робітником. Після інфаркту займався розумовою працею. Чл. ОбВУА.

П. у м. Монреаль (Канада), де й похований на укр. катол. цвинтарі.

Лит.: Н. Н. Св. п. Т. Давидович // Свобода. 1992. 21 лист. С. 4.

Микола Вітенко

ДАВИДОВСЬКИЙ Людомил Петрович

(20.02.1896–1925) – лінгвіст, учений-правник, дипломат. Н. у м. Львів у родині фінансового урядника. Здобував освіту в 2-й (нім.) г-зії Львова, де виявив здібності до вивчення іноз. мов. Опанував англ., італ., нім., рос., чес. та франц. мови, вивчав арабську та японську.

У роки ПСВ служив офіцером в австр. армії. Студіював право у Львів. та Празьк. ун-тах. Д-р права. Закінчив Консульську й Торг. акад-ї у Празі (1919). Доц. УВУ в Празі (1921–25). Секретар посольства ЗУНР у Празі (1922–23), чл. делегації ЗУТЛН на конф. Міжнар. Унії Т-в Ліги Націй у Празі (1922) та Відні (1923). Влітку 1924 разом з М. Лозинським перебував з політ. візитом у Лондоні. Автор праці “Міжнародна охорона національних меншостей”.

П. у м. Прага.

Лит.: Старосольський В. Передмова // Збірник Правничої Комісії при Історично-Філософській секції Наукового Товариства імени Шевченка / під ред. В. Вергановського. Львів, 1929. Ч. 3. С. 1–3.

Олег Павлишин

ДАВИДЯК

Євген Васильович

(23.04.1879–28.03.1962) – правник, громад. і військ. діяч. Н. у с. Гребенів (нині Сколів. р-ну Львів. обл.). Випускник Академіч. г-зії у Львові (1897) та Львів. ун-ту (1903). Д-р права (1908). Працював у Львові помічником адвоката (1904–12); 1912 відкрив власну адвокат. канцелярію.

Під час ПСВ – у складі австр. армії. У період ЗУНР – старшина ГА, служив в інтендантурі при ДСВС. Отримав звання поручника, 1.03.1919 – сотника. У

06.1919 при Диктаторі ЗОУНР; приділений до військ. екон.-адм. відділу. У кін. 10.1919 Є. Петрушевичем призначений учасником місії для переговорів з А. Денікіним, які було скасовано. Після закінчення воєн. дій інтернований у ЧСР.

Повернувся до Львова, 1921–39 працював адвокатом у власній канцелярії. Брав участь у багатьох політ. процесах, зокр. справі УВО (1922), Святоюрській справі (1922–23), процесах Аброзюка (1929) і Бандери (1936). Викл. в Укр. таємному ун-ті у Львові; 1923–27 – ректор. Співзасн. і чл. правління Союзу укр. адвокатів (1923–39). Дійсний чл. НТШ (1937); чл. правління НТШ (1937–39). 1939–41 – в. о. проф. каф-ри кримінального права і процесу; 1944–58 – доц., в. о. проф., в. о. зав. каф-ри кримінального права і процесу Львів. ун-ту.

П. у м. Львів.

Лит.: Великий процес ОУН у Львові (Подано за львівським часописом “Діло”) // Свобода. 1936. 10 лип. С. 3; Загальні збори Союзу українських адвокатів у Львові // Свобода. 1925. 9 берез. С. 3; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 484; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 494; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 323; Андрусяк Т. Давидяк Євген Васильович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=26004.

Богдан Паска

ДАНИЛОВИЧ

Северин Теофілович

(05.10.1860–16.11.1939 (за ін. даними 1942)) – правник, громад. і політ. діяч. Н. в с. Петрів (нині Тлумац. р-ну

Северин ДАНИЛОВИЧ
(стоїть посередині),
праворуч від нього
Іван ФРАНКО,
Михайло ГРУШЕВСЬКИЙ
(сидить)

ДАВИДЯК
Євген Васильович

ДАНИЛЮК Дмитро

ДАНИШ Никифор

Івано-Франк. обл.) в родині священика. Здобув освіту в Станиславів. г-зії (1878), Львів. ун-ті (1885), захистив докторську дис. (1892). У студент. роки допомагав І. Франку випускати газ. "Світ", згодом ж. "Народ", "Хлібороб" та часопис УРП "Громадський Голос". Один з фундаторів РУРП, написав статут цієї партії, а згодом став її гол. правником. Працював адвокатом у Станиславові (1885–86), Коломиї (1886–96), Кутах (1896–1900), Тернополі (1896–1907) та ін. Виступав на вічах, закладав екон. "нар. спілки". 1885 обраний секретарем Гуцул. пром. спілки в Коломиї. Опублікував понад 40 статей, досліджень з питань політики, статистики й економіки краю. Окремими брошурами вийшли його "Юзефінський патент з 1786 року" з власними коментарями та праця "В справі реформи" (1909).

Після проголошення ЗУНР – повітов. комісар Долинського пов. Делегат УНРади від УРП. 18.05.1919 обраний головою Гол. управи УРП. 3.04.1919 Д. у своїй промові заявив про потребу проведення земельної реформи еволюційним, а не революц. шляхом, визнаючи слушність того, що земля має належати селянам без викупу. Ув'язнений польс. окупац. властями в Краків. тюрмі.

На поч. 1920-х один із засн. та кер. пропольського сел. союзу та друкованого органу цієї орг-ції "Рідний край" (1920–29).

1926 відійшов від політики. 1927 перемістив адвокат. канцелярію до м-ка Більшівці Галицького пов. 1935 висував свою кандидатуру на виборах до сейму в окрузі Тернопіль–Зборів, однак обраним не був.

П. у м. Станиславів.

Літ.: Гуцал П., Матейко Р. Данилович Северин Теофілович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 463; ЕУ / гол. ред. В. Кубійович. Т. 2. Париж; Нью-Йорк, Львів; К., 2003. С. 488; 3 життя партій. Зізд УРП // Діло. 1924. 22 квіт. С. 3; Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 84; Новинки // Народ. 1919. 21 мая. Ч. 29. С. 4; Полек В. Данилович Северин Теофілович // ЕСУ. Т. 7. К., 2007. С. 211; Політична і суспільна

революція // Народ. 1919. 13 квіт. Ч. 8. С. 2–4; Шкраб'юк П. В. Данилович Северин // ЕУ. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Danylovych_S.

Мар'яна Міщук

ДАНИЛЮК Дмитро

(24.05.1891–01.01.1961) – булавний УГА. Н. у с. Княже (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.).

Під час ПСВ мобілізований до 24-го Коломий. піх. полку. Воював у Карпатах, на Серб. та Італ. фронтах. Поранений. Булавний 2-ї Коломий. бригади УГА. Воював у ДА УНР. Інтернований.

1924 виїхав до Канади. Проживав у шт. Альберта, займався с. госп-вом. Постійний меценат укр. громад. т-в. Чл. СБУВК.

П. і похований у м. Альберта.

Літ.: Відійшли у вічність. Старший десятник Дмитро Данилюк // Бюлетень Союзу бувших українських вояків у Канаді. Торонто. 1961. Січень–червень. Ч. 6–7. С. 18–19; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 665.

Микола Вітенко

ДАНИШ Никифор

(1877–02.1954) – педагог, громад.-політ. діяч, держ. міськ. комісар ЗУНР. Н. у с. Іллінці Снятинського пов. Навч. у Коломиї. г-зії, на філос. ф-тах Чернів. та Львів. ун-тів. Викладав математику в польс. г-зіях Галичини, у Держ. г-зії з укр. мовою навч. в Коломиї (1909–14, 1916–17).

На поч. ПСВ виїхав до Відня, де працював в укр. харитативних установах; екзаменував укр. вояків, які складали гімназійні іспити – т. зв. матуру (1914–15). Представив укр. спільноту Коломиї на похороні І. Франка у Львові.

Викл. (1917–18) і дир. (1918–19) Держ. г-зії у Чорткові. Держ. міськ. комісар ЗУНР у Чорткові (11.1918–06.1919). Налагодив конструктивну співпрацю з міськрадою Чорткова, в якій переважали поляки та євреї. Учасник Надзвичайного з'їзду УНДП у Станиславові (28–29.03.1919).

Влітку 1919 переїхав на постійне проживання до Станиславова. Засн. і дир. Дівочої г-зії т-ва "Рідна школа" в Станиславові (1921–27). Проф. математики та фізики Держ. г-зії з укр. мовою викладання у Станиславові (1930-ті). Голова фундації ім. Альбіни Яконович. Голова Станиславів. філії Укр. т-ва опіки над воен. могилами. Сприяв упорядкуванню могил укр. вояків у селах Станиславівщини. Чл.-засн. УКС (1931). У період нацист. окупації викладав математику в укр. школах Станиславова. Автор нарису з історії Коломий. г-зії (1913). Був приятелем Василя Стефаника та Марка Черемшини (І. Семанюка). Під їх впливом опублікував кілька новел про життя селян Покуття. 1944 емігрував до Німеччини.

П. і похований біля табору біженців у Баварії.

Літ.: Кочержук М. Українська державна гімназія в Коломії 1892–1944. Коломия, 2011. С. 41–43; Полек В., Дзвінчук Д., Угорчак Ю. Відомі педагоги Прикарпаття. Біографічний довідник (до 1939 року). Івано-Франківськ, 1997. С. 51.

Олег Павлишин

ДАЦИК

Іван

(31.03.1897–29.07.1983)–громад. діяч, кооператор, військовик. Н. у с. Козівка (нині Терноп. р-ну Терноп. обл.). До ПСВ навч. у Терноп. г-зії.

Під час польсь.-укр. війни 1918–19 – доброволець ГА. Після визвол. змагань навч. в учительській семінарії.

1928 прибув до Канади. Чл. УСГ, багаторазовий голова її філії, засн. 6-ки УСГ. Голова і чл. управи філії Укр. нац. орг-ції в м. Садбері (Канада). Фундатор-меценат "Енциклопедії українознавства"; фінансово підтримував укр. громад. орг-ції.

П. у м. Садбері (нині м. Грейтер-Садбері).

Літ.: Мельничук Б. Дацик Іван // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 467; Уніят-Карпович В. Козівка // Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 3. Тернопіль, 2014. С. 389–390.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ДАЦКІВ

Михайло

(28.05.1887–16.09.1935) – четар ГА. Н. у с. Віняви (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.). Навч. у Львів. г-зії. У Львів. ун-ті студював теологію.

Учасник ПСВ у складі австр. армії. Від 1.11.1918 – в ГА. Служив у 7-й Стрийській бригаді. Учасник походу на Київ, пройшов "чотирикутник смерті". 11.1919 – учасник переговорів зі ЗСПР. Згодом ДА УНР. 1920 в складі бригади А. Кравса перейшов на Закарпаття.

1923 виїхав із ЧСР до Німеччини. Проживав у м. Мюнхен, Кенігсберг, з 1925 – у м. Берлін.

Учасник низки укр. т-в. Залишив спогади, опубл. у "Літописі Червоної Калини" (1933. Ч. 10), та щоденник.

П. у м. Берлін.

Літ.: Думін О. Посмерті згадки. Михайло Дацків // Літопис Червоної Калини. 1935. Ч. 12. С. 24.

Микола Вітенко

ДАЦКІВ Михайло

ДАЦКІВ
Михайло Олександрович

ДАЦКІВ

Михайло Олександрович

(21.11.1893–10.02.1938) – військовик, театр. діяч, учасник Укр. революції 1917–23. Н. у с. Городниця (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Навч. у Терноп. укр. г-зії, на правн. ф-ті Львів. ун-ту.

Зі студент. лави на поч. ПСВ мобілізований до австр. армії. Від 11.1918 – в ГА. Четар на польсь., більшовицькому і денікін. фронтах.

У 01.1920 в складі частин УГА перейшов на бік ЧА. У 04.1920 заарештований органами ЧК й направлений до підмосковного концтабору Кожухово, звідти – до Казані, де формувалися галиц. частини ЧА; служив у 402-му стрілец. Галиц. полку. Від 07.1920 перебував на польсь. фронті: командир батальйону, полку 45-ї стрілец. д-зії. Після демобілізації восени 1921 залишився в УСРР.

Працював худож. керівником Київ. драм. театру Л. Курбаса, від 1926 – дир. театру "Березіль" у м. Харків, з 1928 – дир. Харків. обл. філармонії, згодом – працівник ВУСПП.

Заарештований органами ДПУ в 11.1933. Відбував покарання в Ухтпечла-

ДАЦКО Антін

ДАЧИШИН
Витовд Іванович

зі. Повторно заарештований 9.12.1937. 25.12.1937 засуджений до страти. Розстріляний у м. Чиб'ю.

Лит.: Архів Розстріляного Відродження: матеріали архівно-слідчих справ українських письменників 1920–1930-х років / упоряд., перед., прим. та комен. О. й Л. Ушкалових. К., 2010; Борці за возз'єднання: Біогр. довідник / редкол. : Ю. Ю. Сливка (кер.) та ін.; упоряд. Ю. Ю. Сливка. Львів, 1989. С. 90; *Гасай Є. Дацків Михайло Олександрович* // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 467; *Науменко К. Є. Дацків Михайло Олександрович* // ЕСУ. Т. 7. К., 2007. С. 241.

Сергій Дерев'яно

**ДАЦКІВ
Теодор**

(09.03.1888–23.06.1956) – старшина УГА, редактор, громад. діяч. Н. у с. Василів (нині Василів Великий гміни Ульгівок Томашів. пов. Люблін. в-ва, Польща) в сім'ї селян; ріс сиротою. Навч. в

укр. г-зії м. Перемишль, 1906–09 – в Академіч. г-зії у Львові. Студював право у Львів. і Віден. ун-тах.

У час ПСВ воював в австро-угор. армії, іменований четарем. До ГА вступив у Золочеві в кін. 1918; 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. Надалі служив харчовим старшиною в 4-й бригаді; перейшов за р. Збруч.

У кін. 08.1920 прибув до ЧСР, перебував у таборі в Йозефові.

1923 виїхав до Канади; спочатку проживав у м. Едмонтон, де працював в імміграційному бюро й одночасно до 1927 був редактором укр. тижневика "Наш поступ". Згодом поселився у Вінніпезі, 1932–40 редагував газ. "Канадійський фермер", після 1945 працював у держ. бюро посередництва праці. Один зі співзасновників К-ту українців Канади, чл. його екзекутиви (1940), делегат Першого конгресу українців Канади (1943); впродовж тривалого часу провідний діяч Союзу гетьманців-державників. В останні роки життя в громад. діяльності участі не брав.

П. у м. Вінніпег.

Лит.: *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. С. 195–196.

Петро Гуцал

**ДАЦКО
Антін**

(1876–25.01.1938) – громад.-політ. діяч, поручник УГА. Н. у м. Миколаїв (нині Львів. обл.). Старшина інтендатури 4-го кавалерійс. дивізіону австр. армії. Під час ПСВ польовий суддя.

11.1918 – відповідальний за військ. склади на Підзамчу, згодом у Борщовичах, при 4-й бригаді ГА, 2-й інтендатурі Галиц. корпусу. Після 07.1919 при інтендатурі 1-ї бригади ГА. Навесні 1920 – на польс.-більшовицькому фронті біля м. Володимир-Волинський у складі ЧУГА. Перейшов до армії УНР. Пом. інтенданта 5-ї Херсон. д-зії у Гвіздці. З групою А. Кравса перейшов до ЧСР. До 10.1921 перебував у таборі в Ліберці, згодом у Йозефові.

1926 повернувся до Галичини. З 1927 до кін. життя працював у "Маслосоюзі".

П. і похований у м. Львів.

Лит.: Посмертні згадки. Антін Дацко // Діло. 1938. 30 січ. С. 14; Посмертні згадки. Пор. УГА Антін Дацко // Літопис Червоної Калини. 1938. Ч. 4. С. 21.

Микола Вітенко

**ДАЧИШИН
Витовд Іванович**

(07.07.1902–05.12.1918) – вістун ГА. Н. у м. Мостиська (нині Львів. обл.) в

родині дир. місц. школи. Навч. в місц. школі, г-зіях м. Городок, Відень, Перемишль.

Разом з батьком та гімназійними друзями брав участь у Листопадовому "зриві" в м. Мостиська. Роззброїв австр. жандармерію. Працював на телефоні і телеграфі. Брав участь у переможному бою за м. Судова Вишня. За відвагу іменованний вістуном ГА.

Загинув під час оборони м. Городок, де й похований. За незалежність України продовжили б-бу його молодші брати Юрій та Євген, учасники ОУН. Юрій за напад 30.07.1930 на поштовий віз під м. Бірка був засуджений на 20 р. ув'язнення. Батько, довідавшись про катування сина в польс. поліції, п. від інфаркту. Родина зазнала переслідувань польс., нім. та рад. владою.

Лит.: С. К. Св. п. Є. Дачишин // Свобода. 1984. 15 груд. Ч. 239. С. 3; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 102.

Микола Вітенко

ДАШИНСЬКИЙ Ігнацій-Еварист

(Daszyński Ignacy Ewaryst;

псевд.: Daszek, Żegota i Ignis;

26.10.1866–31.10.1936) – польс. держ.

і політ. діяч, прем'єр першого польс. уряду, маршал сейму. Н. у м. Збараж у шляхетській сім'ї урядовця староства. З 1872 навч. у школі оо. бернардинців.

Після смерті батька 1875 сім'я переїхала до Станиславова, де Д. здобував освіту в г-зії. 1882 виключений з г-зії за антидерж. діяльність, переїхав до Львова, згодом до Дрогобича, однак його не приймали до жодної г-зії. Займався самоосвітою, здав матуру 1888. Недовго навч. на філос. ф-ті Краків. ун-ту, природничому ф-ті Цюріх. ун-ту.

Займався орг. діяльністю у Львові й Кракові, співзасн. і голова Робітничої партії (7.11.1890), Соціал-демократ. партії в Галичині (1892), з 1897 – Польс. партії соціал-дем. Галичини і Сілезії (ППСД)). Брав участь в установчому з'їзді РУРП (4.10.1890), делегат на конгресі II Інтернаціоналу. 1897–1918 – депутат австр. парламенту, голова парламентської соціал-демократ. фракції.

Напередодні ПСВ ППСД ввійшла в порозуміння з ППС – Революц. фракцією щодо підтримки в майбутньому конфлікті д-в Четверного союзу та орг-ції парамілітарних формувань "Стрільця". На поч. ПСВ Д. був прихильником австро-польс. концепції, критикував Акт 5.11.1916 за розмежування справи Польс. кор-ва і Галичини. Поступово посилював опозиц. настрої стосовно Австро-Угорщини. 28.10.1918 ввійшов до президії ПЛК в Кракові, протидіяв спробам підпорядкування її Регентській раді.

У ніч 6/7.11.1918 в Любліні, на тер-ї колиш. Польс. кор-ва, звільненій від австро-угор. окупації, сформував Тимчасовий нар. уряд Польс. Республіки – регіональний орган влади з амбіціями на всепольс. масштаб. До уряду ввійшли тільки представники лівих і лівоцентрист. партій (ППС – 3, Польс. нар. партія "Визволення" – 3, ППСД – 2, Партія нац. незалежності – 2). Маніфест уряду (редагований, зокр., заст. міністра інформації і пропаганди Т. Голувком) проголошував Польщу демократ. парламент. республікою, передбачав націоналізацію великої власності, декларував рівноправ'я без різниці походження, віри і національності, демократ. свободи: совісті, друку, слова, зібрань, страйків, 8-годинний робочий день. Концепція сх. політики позначе-

ДАШКЕВИЧ
Роман-Микола Іванович

на еклектизм – спробою реалізації соціаліст. ідеалів, незалежності й рівноправності в поєднанні з відновленням істор. кордонів, що можна оцінити як наслідок нерозробленості концепції сх. політики, розгубленості перед новими політ. реаліями та спробою залучити підтримку ширшого політ. спектра польс. сусп.-ва. Поляків, які населяли колиш. Литов. князівство, закликали в братерській згоді з литов. і білорус. народами до відбудови литов. д-ви в її істор. кордонах. Поляків Сх. Галичини й України – до “мирного влаштування спірних питань з українським народом аж до їх остаточного врегулювання компетентними органами обох народів”: “Вас, братні народи: литовський, білоруський, український, чеський і словацький, закликаємо до мирного з нами співжиття і взаємопідтримки в великій справі творення союзу вільних і рівних народів”. 14.11.1918 Тимчасовий нар. уряд підпорядкувався Ю. Пілсудському, який повернувся з Магдебурзького ув’язнення. Місія формування нового загальнопольс. уряду, яку доручив Д. фактичний глава д-ви, провалилася внаслідок небажання правих партій підтримувати лівого політика.

Депутат Установчого сейму (1919–22), голова парламент. фракції Союзу польс. соціаліст. послів, один з лідерів об’єднаної ППС. У роки польс.-рад. війни – чл. Ради оборони д-ви і віце-прем’єр уряду В. Вітоса (24.07.1920–4.01.1921).

Під час обговорення варіантів розв’язання справи Сх. Галичини цілковито підтримував концепцію територ. автономії М. Нєдзялковського. Кандидат на президента Польщі (1922), віце-маршал сейму 1-го скликання (26.11.1925–28.11.1927). Негативно ставився до перевороту Ю. Пілсудського, захищаючи принципи парламентаризму. Маршал сейму 2-го скликання (27.03.1928–29.08.1930), однак робота законодавчого органу була заблокована застосуванням табором санації т. зв. конституційних прецедентів. На цей період відмовився від посади кер. Гол. ради ППС. Один з лідерів Центроліву

– об’єднання політ. сил, опозиційних до Ю. Пілсудського та Безпартійного блоку співпраці з урядом. В останні роки, внаслідок проблем зі здоров’ям, не брав участі в активній політичній діяльності, хоча на XXII конгресі ППС 25.03.1931 обраний кер. Гол. ради партії, на XXIII конгресі 5.02.1934 – почесним головою ППС.

П. у с. Бистра Шльоньська в Сілезії. Похований на Раковицькому цвинтарі в м. Краків.

Тв.: *Daszyński I. Cztery lata wojny : szkice z dziejów polityki Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicyi i Śląska. Kraków, 1918; Idem. O nędzy galicyjskiej: mowa wygłoszona w Radzie Państwa na posiedzeniu z dnia 17 listopada 1897 r. Kraków, 1897; Idem. Pamiętniki. Warszawa, 1957. Т. 1–2; Idem. Sejm, rząd, król, dyktator: uwagi na czasie. Warszawa, 1926; Idem. Teksty / wybrał, oprac. oraz wstępem poprzedził J. Myśliński. Warszawa, 1986; Idem. W pierwszą rocznicę przewrotu majowego : studjum polityczne. Warszawa, 1927.*

Лім.: Ignacy Daszyński o państwie, demokracji i parlamentarystyce / wstęp, wybór i oprac. M. Śliwa. Warszawa, 1997; Ignacy Daszyński – życie i działalność: materiały sesji naukowej i wystawy, 5 listopada 1986 / red. nauk. B. Dymek. Warszawa, 1987; Mowa Ignacego Daszyńskiego o sprawie polsko-ruskiej: wygłoszona w Izbie Posłów dnia 21 maja 1908 roku w dyskusji nad wnioskiem nagłym w sprawie administracji politycznej w Galicyi. Kraków, 1908; *Najdus W. Ignacy Daszyński: 1866–1936. Warszawa, 1988; Próchnik A. Ignacy Daszyński: życie, praca, walka. Warszawa, 1946; Z burzliwej doby : mowy sejmowe posła Ignacego Daszyńskiego, wygłoszone w czasie od października 1918 do sierpnia 1919 roku, wedle protokołów stenograficznych. Lwów, 1920.*

Микола Генік

ДАШКЕВИЧ

Роман-Микола Іванович

(06.12.1892–12.01.1975) – правник, громад., політ. і військ. діяч, генерал-хорунжий Армії УНР. Н. у с. Тустановичі (нині в складі м. Борислав Львів.

обл.). Здобув освіту в укр. г-зії м. Перемишль (1911). 1911–14 навч. на юрид. ф-ті Львів. ун-ту, був головою студент. гуртка при львів. філії “Просвіти” й культ.-освіт. комісії Укр. студент. союзу. Брав участь в орг-ції і роботі “Січей”. У 03.1913 обраний кошовим повітов. “Січі” у Львові, у 01.1914 – голова воєнізованого т-ва “Січові стрільці II”.

З поч. РСВ – офіцер артилерії австр. армії. 1915 потрапив у рос. полон, інтернований на Забайкалля. Після Лютневої революції (1917) втік з табору та приїхав до Києва. Восени 1917 – один із організаторів Галицько-Буковин. куреня Січових стрільців, у складі якого в 01–03.1918 брав участь у боях із більшовиками за Київ. Від 05.1918 – команд. 4-ї стрілець. батареї Запорозького корпусу на Харківщині; від 08.1918 – гарматної батареї у складі відновленого полку Січових стрільців у Білій Церкві; у 03–12.1919 – гарматної бригади корпусу УСС. Відзначився у боях з більшовиками та денікінцями.

Після саморозпуску корпусу УСС у 12.1919 виїхав до Відня, брав участь в орг-ції УВО. 1921 повернувся до Львова й завершив навч. в ун-ті. Д-р права (1922). За завданням УВО 1921–22 відновив діяльність т-ва “Січ” у Галичині; 1922–24 – ред. вид. “Січові вісті”. Після

заборони “Січей” польс. владою створив на ЗУЗ мережу т-в “Луг” (1926–39), став ред. час. “Вісті з Лугу”.

Після рад. окупації Галичини восени 1939 виїхав до Лемківщини; 1941–43 продовжив адвокат. практику у Львові. З 1943 – на еміграції в Австрії, отримав звання ген.-хорунжого Армії УНР.

П. у м. Куфштайн (Австрія). Перепохований 2008 у м. Львів.

Лит.: Дашкевич Я. Постаті: нариси про діячів історії, політики, культури. Львів, 2007. С. 588–590; *Коляничук О., Литвин М., Науменко К.* Генералітет українських визвольних змагань: біограми генералів та адміралів українських військових формацій першої половини ХХ століття. Львів, 1995. С. 62; *Олена Степанів – Роман Дашкевич: спогади і нариси / упоряд. Г. Сварник, А. Фелонюк.* Львів, 2009. С. 559–564.

Богдан Паска

ДАШКЕВИЧ
Ярослав Романович

ДАШКЕВИЧ **Ярослав Романович**

(13.12.1926–25.02.2010) – історик, сходознавець, публіцист, політв'язень, громад. і культ. діяч. Н. у м. Львів у сім'ї адвоката, військового та сусп.-політ. діяча, полковника Армії УНР, командира Гарматної бригади київських Січових стрільців, керівника спортивного т-ва “Луг” Романа Корибута-Дашкевича (1892–1975) та хорунжої УСС, чечарки УГА, вченої-географа, педагога, громад. діячки Олени Степанів (1892–1963). 1944 завершив студії в Академіч. г-зії у Львові, екстерном склав іспити на атестат зрілості у Львівській СШ № 4. Навч. у Львів. мед. ін-ті, 1944–49 – на філол. ф-ті Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка (спеціальність: укр. мова і л-ра). Під час навч. працював старшим бібліотекарем рукописного відділу, старшим бібліотекарем та бібліографом кабінету І. Франка, в. о. завідуючого бібліографічним відділом Львів. 6-ки АН УРСР (08.1944–12.1949). 1949 навч. на заочному відділенні екон. ф-ту Нафтового ін-ту ім. І. Губкіна в Москві.

10.12.1949 затриманий органами МДБ. Згідно з заочним рішенням Особливої наради при МДБ в м. Москва, засуджений на 10 р. ВТТ. 1949–56

відбував ув'язнення в тюрмах МДБ у Львові, МВС у Золочеві, у пересильних в'язницях Львова, Києва, Харкова, Петропавлівська, пересильному таборі в Карабасі (18-те табірне відділення Карлагу), спец. Піщаному таборі (Песчлаг) у Спаську та Караганді (2-ге і 9-те табірні відділення). У Песчлагу працював лікарем. Звільнений з ув'язнення у 06.1956, повернувся до Львова, вимушено безробітний.

08.1957–04.1966 – бібліограф відділу історії України Ін-ту сусп. наук АН УРСР. У 02.1963 в Ін-ті історії АН Вірменської РСР у м. Єреван по монографії захистив кандидатську дис. "Вірменські колонії на Україні в джерелах та літературі XV–XIX ст.". Звільнений з роботи за вказівкою КДБ (формальна причина – "скорочення посади"), понад рік вимушено безробітний. Н. с., ст. н. с., в. о. завідуючого відділом етнографії Держ. музею етнографії та худож. промислу АН УРСР (11.1967–09.1972). Звільнений у зв'язку "з недостатньою кваліфікацією". У 01–05.1973 – м. н. с., нач. відділу допоміжних істор. дисциплін Центр. держ. істор. архіву УРСР у Львові. У 06.1973–10.1974 вимушено безробітний. 10.1974–03.1980 – м. н. с., старший охоронець фондів, ст. н. с., старший палеограф Центр. держ. істор. архіву УРСР у Львові. Звільнений з праці у зв'язку з "порушенням трудової дисципліни". Зазнав переслідувань парт. та каральних органів рад. влади за неконформізм, участь в укр. дисидент. русі. 1965, 1972, 1981 співробітниками КДБ проведено обшуки в помешканні Д., понад 10 р. вимушено безробітний.

1987–89 брав участь у підготовці укр. самвидаву: час. "Український вісник", "Кафедра", альманаху "Євшан-зілля". 11.1990–08.1992 – пров. н. с. Ін-ту сусп. наук АН України, засн. та кер. Львів. відділення Археологічної комісії АН УРСР. 09.1992–02.2010 – кер. Львів. відділення та заст. дир. Ін-ту укр. археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. У 05.1994 у формі доповіді захистив докторську дис. "Стан і напрями джерелознавчих та історичних досліджень історії України (друга

половина XIX–XX ст.)". Викл. каф-ри давньої історії України та спец. істор. дисциплін істор. ф-ту Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка (09.1995–06.2000). 1996 присвоєно вчене звання професора. Кер. експертної комісії з істор. наук ВАКУкріни (1996–97). Від 06.1998 зав. каф-ри сходознавства філол. ф-ту Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка.

Від 1974 – чл. Міжнар. асоціації істориків паперу (ФРН, Швейцарія), 1986 – дійсний чл. Геогр. т-ва СРСР (Моск. відділення), 1986 – чл. Рос. палестин. т-ва (Ленінгр. відділення), 1989 – Рад. соціологічної асоціації в Москві, 1990 – Всесоюзного добровільного історико-просвітницького т-ва "Меморіал" (СРСР), 1991 – Укр. істор. т-ва (США). 1991–2010 – чл. Президії, голова Історично-філософської секції НТШ в Україні, дійсний чл. НТШ (1992). Від 1994 дійсний чл. УВАН (США).

За багатолітню наук. творчість і громад. діяльність нагороджений багатьма держ. та ін. нагородами, серед них: медаллю М. Грушевського НТШ (1994), міжнар. премією ім. Антоновичів (США) за археографічні праці (1995), орденом "За заслуги" 3-го ступеня (1997), орденом Св. Саака і Св. Месропа (Вірменія, 1998), почесним званням заслуженого діяча науки і техніки України (2001), премією ім. А. Кримського НАН України (2006), орденом Ярослава Мудрого 5-го ступеня (2006), званням почесного доктора Національної академії наук Республіки Вірменія (2007), почесним громадянством м. Львова (1997).

Сфера наук. зацікавлень Д. – історія України, сходознавство (зв'язки України з країнами Сходу, сх. народи на тер-ї України), історія вірмен. колоній в Україні 11–20 ст., археологія, історіографія та джерелознавство, спец. істор. дисципліни (істор. картознавство, істор. топографія, істор. іконографія, істор. географія, історія паперу, філігранологія, дипломатика, сфрагістика, геральдика, емблематика, вексилологія, генеалогія, просопографія та ін.). Автор бл. 2000 наук. та наук.-популярних праць. Завдяки працям та наук. контактам став відомий у колах сходознавців (зокр. вірменістів) Євро-

пи й Америки. Неодноразово був запрошений до Гарвард. ін-ту укр. студій на викладання та наук. роботу, однак через переслідування КДБ не отримав дозволу на виїзд із СРСР.

Поміж наук. спадщини Д. є низка праць, що стосуються історії Листопадовому чину 1918 і ЗУНР. З спец. студії з цієї теми Д. опублікував 1990, 1993 і 1998. У нац.-визвол. русі українців ЗУЗ поч. 20 ст. Д. виокремлював 4 складові: політ. провід, територ. орг-цію, силовий блок та інформаційний фронт. Позитивно оцінював діяльність зх.-укр. політиків, які, на його думку, максимально використали свій досвід, здобутий в умовах австр. парламентаризму, і будували д-ву, керуючись нац. ідеєю. У політиків ЗУНР соціальні питання, на відміну від очільників УНР, були на 2-му плані, тому реалізація соборницьких прагнень, поєднання обох укр. політ. провідів (зх.-укр. і сх.-укр.) в одному "виявилось справою не лише важкою, але й неможливою". Нац. політика уряду ЗУНР, на думку Д., ґрунтувалася на європ. цінностях, адже її творці сповідували ідеали нац. та реліг. толерантності, завдяки чому мали підтримку нім. та єврейс. нас. Галичини й частини поляків. Це твердження Д. підкріплював багатьма прикладами з політ. та військ. історії ЗУНР. Заперечував трактування подій 11.1918 як перевороту, про що часто пишуть окремі польс. історики, адже передача в Галичині австрійцями влади до рук українців відбувалася мирн. шляхом. Натомість збройним повстанням польс. меншості Д. вважав події у Львові 1–22.11.1918. Д. констатував високий рівень орг-ції та дисциплінованість цивільної і військ. влади на місцях. Як верховну й місц. владу, так і ГА згуртувала нац. ідея. Тому армія ЗУНР, на думку Д., виявила високої якості протягом усіх етапів збройної б-би – як у Галичині, так і на Наддніпрян. Україні. У ній не було заколотів, на відміну від Армії УНР, існувала міжнац. злагода, один із виявів котрої – Жидівський курінь. Д. дійшов висновку, що ЗУНР "програла боротьбу за незалежність не політично, а військово...". Адже по-

літично д-ва розвивалася повноцінно завдяки передпарламенту, який діяв фахово і компетентно, зокр. в умовах польс.-укр. війни протягом короткого часу прийняв низку законодавчих актів. Одним із проявів зрілості політики передпарламенту ЗУНР в умовах війни Д. вважав зміну стр-ри верховної влади – проголошення в 06.1919 Диктатором Є. Петрушевича. Серед причин поразки нац. державності в Зх. Україні Д. називав дипломатичну та інформац. ізоляцію ЗУНР в Європі, де її вважали комуніст. утворенням, тому надавали військ. підтримку полякам.

Усі ці питання держ. буд-ва ЗУНР і її збройної б-би Д. розглядав у контексті політ. реалій укр. державності 1990-х, проводив паралелі, шукав відповідь на політ. проблеми сучасності, опираючись на істор. досвід зх.-укр. державотворення 1918–19.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Тв.: Дашкевич Я. Майстерня історика. Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Львів, 2011; *Його ж.* Україна на перехресті світів: релігієзнавчі й соціокультурні студії. Львів, 2016. С. IX–XIII.

Літ.: Богачевська-Хом'як М. Маленька драма про Дашкевича у трьох діях // Україна модерна. К., 2011. Вип. 18. С. 329–336; *Грич І., Дядюк М.* Ярослав Дашкевич: кілька штрихів до портрета історика // Історіографічні дослідження в Україні. К., 2010. Вип. 20. С. 170–178; *Капраль М.* Пам'яті професора Ярослава Дашкевича // Бюлетень Західного наукового центру. 2010. Львів, 2010. С. 218–222; Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича (1960–1986) / упоряд. А. Фелонюк. Львів, 2012; *Сварник Г.* Дашкевич Ярослав Романович // Українські архівісти: Біобібліографічний довідник. К., 2002. Вип. 2: 1940–1960-ті рр. С. 70–72; *Скочиляс І.* Дашкевич Ярослав Романович [Некролог] // УІЖ. 2010. № 5. С. 232–233; Українське джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни на порозі XXI ст. Матеріали Міжнар. конф., присвяч. 85-літтю від дня народ. Ярослава Дашкевича /

упоряд. М. Капраль, Н. Кіт, А. Фелонюк. Львів, 2013; Українські історики ХХ століття: Біобібліографічний довідник. К.; Львів, 2003. С. 92–94; Федорук Я. На перехресті століть. Ярослав Дашкевич та історичне середовище. Спогади. К., 2017; Фелонюк А. Схід у науковій спадщині Ярослава Дашкевича // Дашкевич Я. Україна і Схід. Львів, 2016. С. 7–76.

Андрій Фелонюк

ДЕВОССЕР Михайло

(21.07.1895–15.04.1973) – інж.-агроном, педагог, громад. діяч, четар УСС, сотник УГА, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. у с. Пізнан-

ка Скалатського пов. (нині с. Поділля Підволочис. р-ну Терноп. обл.). 1913 завершив навч. у г-зії в м. Станиславів (нині м. Івано-Франківськ). Студював у Львів. ун-ті.

Добровольець Легіону УСС з 1914. Учасник боїв у Карпатах. 30.05.1915 поранений у бою під с. Гузіїв на Болахівщині (нині Івано-Франк. обл.), втратив праве око. Після лікування, незважаючи на те, що мав право звільнитися з військ. служби, вдруге зголосився добровольцем до УСС. 08.1915–11.1918 – у вишколі УСС; був одним з кращих старшин-вишкільників. Налігав до “Лицарства залізної остроги”. Учасник Листопадового чину 1918 та боїв за

Львів, командував частиною фронту на Персенківці та на ін. пд. відтинках під Львовом. Після поразки в польс.-укр. війні 1918–19 у складі ГА брав участь у б-бі проти рос. військ на Наддніпрянщині. Очолював окремий вишкільний курінь, розташований на Гайсинщині (нині Вінниц. обл.).

Після повернення з війни інтернований поляками в таборі с. Пикуличі неподалік м. Перемишль (нині Польща), згодом кілька разів ув'язнений польс. владою за нац. переконання. 1920 одружився зі С. Вітошинською – учасницею визвол. змагань зі Львівщини. Закінчивши агрономічні студії, не мав змоги працювати на укр. землях як “політично неблагонадійний”. Тому трудився учителем та інструктором-агрономом у с.-г. шкільництві й укр. кооперації на Помор'ї (Польща). Через 9 р. повернувся до Галичини, працював управителем рільничого ліцею в с. Черниця (нині Бродів. р-ну Львів. обл.).

1944 емігрував до Тіролю (Австрія), звідти – до Тунісу. З 29.05.1951 проживав у Канаді; активно займався громад. роботою, зокр. у Братстві УСС, УСГ, ін. укр. об'єднаннях. Автор спогадів про УСС та кількох статей з проблем агрономії.

П. у м. Торонто (Канада).

Тв.: Девоссер М. Шляхами вишколу Українських січових стрільців // За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 249–252.

Лит.: За честь, за славу, за народ! : зб. на ювілей Української Стрілецької Громади в Канаді 1928–1978 / за ред. З. Книша. Торонто, 1978. С. 526; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Гарасимів Ю. Сотник УСС інж. агр. Михайло Девоссер // Вісті Комбатанта. 1973. № 4. URL: http://komb-a-ingwar.blogspot.com/2013/06/blog-post_25.html.

Микола Лазарович

ДЕВОССЕР (Вітошинська) Степанія

(13.01.1900 – д. с. н.) – громад. діячка, старший стрілець УГА. Н. у с. Стрілиська Нові Бібрського пов. (нині с. Нові Стрі-

лица Жидачів. р-ну Львів. обл.). Навч. в г-зії сестер василіанок у Львові.

Учасниця польс.-укр. війни 1918–19. У 05.1919 вступила добровольцем до “Залізного загону” ГА під командуванням І. Бистрина, що обороняв відтинок Калуш–Станиславів від наступу польс. війська. Після переходу в серед. 1919 на Наддніпрянщину брала участь у всіх боях загону проти денікінців і рад. військ, зокр. в 08.1919 під м. Тараща на Київщині з денікінцями та 11.09.1919 під с. Володарівка (нині Старокостянтинів. р-ну Хмельн. обл.) з більшовицькою кіннотою. Певний час працювала канцеляристкою у військ. штабі. Після того, як захворіла на тиф у м. Бар на Вінничині, потрапила під опіку стрілец. підрозділу УГА.

1920 одружилася з сот. УГА М. Девоссером з Тернопільщини. Разом з ним 9 р. перебувала на Помор’ї (Польща), згодом – у Галичині, зокр. в с. Черниця (нині Бродів. р-ну Львів. обл.).

1944 разом емігрували до Тіролю (Австрія), звідти – до Тунісу. З 29.05.1951 проживала в Канаді. Займалася громад. роботою, зокр. належала до Т-ва укр. ветеранів у Філадельфії (США), з 11.01.1966 – чл. УСГ в м. Торонто.

П., імовірно, в Канаді.

Лит.: За честь, за славу, за народ! : зб. на ювілей Української Стрілецької Громади в Канаді 1928–1978 / за ред. З. Книша. Торонто, 1978. С. 526–527; Список жінок, які служили в УГА // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 341; Про пам’ятна книга гімназії Сестер Василіанок у Львові / ред. колегія : В. Лев (гол. ред.) та ін. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1980. С. 112.

Микола Лазарович

ДЕКЛАРАЦІЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ МІСІЇ УНР У ВАРШАВІ ВІД 2.12.1919 –

документ, який зафіксував результати переговорів дипломатичної місії, очолюваної заст. голови РНМ УНР А. Лівицьким, з делегацією польс. уряду (10–11.1919).

У центрі дискусій опинилося питання встановлення кордонів між обома д-вами. Попередньо місія отримала

наказ уряду відкласти розгляд цього питання до звільнення тер-ї України, але на випадок, якщо цю проблему все-таки буде порушено на переговорах, дипломатичній місії надавалися повноваження погодитися на умовне, до скликання укр. парламенту, підпорядкування Польщі лише Холмщини та Підляшшя, а щодо статусу Сх. Галичини, то цю справу мали передати на розгляд Паризькій мирн. конф. 1919–20. Однак польс. сторона, скориставшись тогочасним катастрофічним військ.-політ. становищем України, змусила місію УНР піти на істотні поступки. У декларації висловлено згоду місії на те, що переговори з Польщею вестимуться на основі визнання кордону між обома д-вами по р. Збруч, а далі – через пн.-зх. Волинь. У результаті Україна зазнала значних політ., екон. та територ. втрат.

Згода місії на ведення переговорів за визначеними вище умовами фактично означала втрату Україною контролю над Сх. Галичиною. Декларація гарантувала забезпечення прав громадян польс. національності в Україні за умов захисту прав громадян укр. національності в Польщі. Земельну справу віддавали на розгляд майбутнього парламенту України. А до того становище землевласників-поляків обумовлювалося спец. угодою, яка давала їм змогу повертатися до своїх маєтків на Правобережній Україні. Були визначені умови розташування та утримання військ. частин укр. армії, держ. установ та окремих громадян на тер-ї Польщі. Низка положень декларації суперечила настановам, які місія отримала у 09.1919 від уряду УНР. Тому документ тримали в таємниці, але й скупі повідомлення про його зміст, що з’явилися в пресі, викликали різко негативну реакцію в укр. колах. На основі декларації було укладено Варшав. договір 1920 і військ. конвенцію між Польщею та УНР.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 3696. Оп. 1. Спр. 30. Арк. 52–53; Там само. Ф. 1065. Оп. 5. Спр. 2. Арк. 8, 16, 102.

Лит.: Трудова громада. 1919. 11 груд.; Лісевич І. Політичні аспекти україн-

сько-польського союзу 1920 р. // Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa. Toruń, 1997.

Аделіна Гриценко

ДЕЛЬВІГ

Сергій Михайлович

(04.07.1866–1944) – військ. діяч УНР. Н. у м. Москва у дворян. родині. Випускник 2-го Моск. кадет. корпусу,

Михайлівського артилер. уч-ща, Михайлівської артилер. акад-ї. З 9.01.1919 – ген.-лейтенант. З 19.04.1915 – командант фортеці Перемишль. З 20.10.1915 – команд. 40-го армійського корпусу. З 12.1917 гол. інспектор артилер. військ ЦР, згодом ДА УНР, Армії УД.

З 1.06.1919 кер. укр. мирної делегації у Польщі. З 08.1919 уповноважений представник УНР у Румунії. 1944 виїхав з Румунії до Єгипту.

П. і похований у м. Каїр.

Тв.: *Дельвіг С. М.* Нариси із природи // Табор. Варшава, 1927. Ч. 3. С. 66–69.

Літ.: *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки. К., 2007.

Микола Литвин

ДЕЛЬВІГА МІСІЯ – військ. місія УНР під проводом генерал-поручика С. Дельвіга, направлена до м. Львів урядом

УНР для переговорів про припинення бойових дій з польсь. делегацією на чолі з ген. Е. Родзевічем. Переговори проводились у розпал Чортків. офензиви ГА.

Місія УНР виїхала з Тернополя 1.06.1919. Становище обох укр. армій було катастрофічним. 2.06.1919 Тернопіль був здобутий ворогом. ДА УНР та ГА опинилися в “чотирикутнику смерті” (поміж агресорів – Польщі, Румунії, армії Денікіна та більшовиків). У такій ситуації Д.м. мала домогтися якнайвигідніших умов перемир’я з Польщею. Поспіхом Д.м. 3.06.1919 була переправлена поляками до Львова, де її ізолювали від командування. С. Дельвіг мав доручення обстоювати перед поляками насамперед лінію Бартеlemi як лінію перемир’я; поступитися міг тільки на лінію, наближену до неї.

Легковажачи перші здобутки Чортків. офензиви ГА, польсь. верховне командування у надісланій 12.06.1919 інструкції для ведення переговорів сформулювало жорсткі вимоги. Українці могли сподіватися на можливе перемир’я, лише визнавши демаркаційну лінію р. Збруч “від джерел аж до гирла”. ГА слід було найкоротшими шляхами негайно відступити на сх. берег р. Збруч. Їй дозволялося вивезти тільки військ. спорядження та продовольство з розрахунку на час, необхідний для маршу до р. Збруч, та запас на 2 доби. Для контролю обозних валок створювали спільну польсь.-укр. комісію. Українці повинні були звільнити всіх польсь. полонених та інтернованих, натомість поляки обіцяли звільнити укр. полонених. 13.06.1919 укр. сторону поінформували, що “на випадок недотримання умов угоди загонями українського війська, які перебувають на тер-ї Сх. Галичини, польське верховне командування залишає за собою право застосувати до них санкції, які вважатиме необхідними, не порушуючи, водночас, умови про припинення бойових дій із формуваннями, які перебувають на лівому березі Збруча (якщо ці останні зберігатимуть нейтралітет)”.

Втрата Тернополя і вимушений відступ різко змінили позицію Варшави. Польсь. делегати наполегливо вимагали письмового підтвердження, що ген. М. Омелянович-Павленко підлягає наказам Головного отамана С. Петлюри та щоб йому наказали негайно припинити наступ. Майже одночасно з Чортків. офензивою ГА ДА УНР розпочала комбіновану наступальну операцію в напрямку м. Проскурів, унаслідок чого відсунула фронт з більшовиками до м. Жмеринка. Про цей факт Д.м., на відміну від поляків, не знала.

У відповідь на закиди поляків С. Дельвіг зауважив, що укр. сторона може зупинити бойові дії лише одночасно з польською на попередньо визначеній лінії тимчасового розмежування обох армій. Він запропонував вважати такою лінією позиції, які польсь. військо займало о 16 год. 1.06.1919. Такий його вибір пояснюється штучно створеною інформаційною ізоляцією, внаслідок якої укр. делегація не могла регулярно отримувати вказівки командування та звістки про події на фронтах. У розпорядженні С. Дельвіга була лише інформація, отримана членами його делегації в штабі ДА УНР ввечері 9.06.1919. Не уявляючи масштабу змін, викликаних Чортків. офензивою, С. Дельвіг вважав, що 15.06.1919 позиції галичан знаходяться значно ближче до р. Збруч, ніж обрана ним лінія.

Польсь. сторона погодилася з цією пропозицією і о 14 год. 16.06.1919 запропонувала відповідний проект. Після нетривалого обговорення о 23 год. 30 хв. 16.06.1919 Д.м. без консультацій і погодження з урядом ЗОУНР уклали з представниками польсь. делегації "Умову про припинення бойових дій", яка мала вступити в силу з 21.06.1919. Демаркаційна лінія (т. зв. лінія Дельвіга) встановлювалася таким чином: Залізці – р. Серет – Тернопіль – Острів – Літятин – р. Золота Липа – р. Дністер – Незвисько. Підписаним у м. Львів документом передбачалося: тимчасове припинення бойових дій, розмежування військ обох сторін уздовж

лінії Дельвіга та продовження уже в м. Варшава переговорів про укладення перемир'я, від результату яких залежало подальше дотримання перших двох пунктів. Тимчасове припинення бойових дій позбавляло польсь. командування ризику втратити м. Львів і надавало дорогоцінний час для безперешкодної підготовки до майбутніх операцій за участю сил, знятих із зх. кордону після підписання мирного договору з Німеччиною. Крім того, розмежування вздовж лінії Дельвіга дозволяло безкровно повернути значну частину втраченої під час Чортків. офензиви ГА тер-ї, включаючи Тернопіль і Нижнів.

Для ЗОУНР тимчасове припинення бойових дій означало провал узгодженого 13.06.1919 вищим політичним і військ. кер-вом плану б-би. Вмотивовану і вичерпну відмову ЗОУНР польсь. командування одержало 19.06.1919. С. Петлюра сподівався, що підписання такої умови дасть йому змогу перекинути ГА на б-бу з більшовиками та підтримку з боку Польщі й Антанти. Голова РНМ УНР Б. Мартос та виконувач обов'язків міністра закорд. справ А. Лівіцький 21.06.1919 інформували командувача ГА ген. О. Грекова, що Гол. отаман у згоді з урядом УНР не вважає за можливе затвердити підписану 16.06.1919 ген. Дельвігом "Умову про припинення бойових дій". Тож спроба зупинити Чортків. офензиву поляками на лінії Дельвіга не вдалася.

Лит.: Дедик О. Чортківська офензива. Част. 2. Львів, 2015; Кучабський В. Західна Україна у боротьбі з Польщею та більшовизмом у 1918–1923 роках. Львів, 2015; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919. Львів, 1998; Омелянович-Павленко М. Спогади командарма (1917–1920) / упоряд. М. Ковальчук. К., 2007; Пінак С., Чмир М. Військо Української революції 1917–1921 років. Харків, 2017; Стахів М. Західна Україна: Нарис державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923 рр. Т. 6. Кн. 1. Скрентон, 1961.

Євген Лизень

ДЕМОКРАТИЧНІ ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.

Законодавство ЗУНР гарантувало низку прав і свобод громадян: свободу слова, друку, мітингів і зборів, свободу пересування, недоторканість особи, свободу орг-ції союзів, т-в і партій, свободу преси і видання л-ри, рівність перед законом; встановлювало заг., рівне, пряме виборче право, таємне голосування, пропорційну виборчу с-му.

Ще до проголошення ЗУНР в установчих документах УНРади в основу майбутнього державотворення ставилися демократ. принципи. ЗУНР мала стати демократичною парламентською республікою. Установчі збори, а згодом парламент, органи місц. самоврядування мали формуватися на основі заг., рівного, прямого, таємного виборчого права.

Такі ж принципи утверджено "Тимчасовим основним законом" ЗУНР 13.11.1918. Передбачалося обрання всіх представницьких органів влади (УНРада, місц. органи самоврядування) на основі заг., рівного, прямого виборчого права при таємному голосуванні, за пропорційною с-мою. Виборче право надавалося і жінкам (на той час лише в 14 д-вах світу жінки мали виборче право). Законодавство заохочувало політ. плюралізм. Громадяни ЗУНР отримували право участі у виборах, зборах, не залежно від статі, національності, переконань чи віросповідання. На повітов. зборах та вічах обирали повітові нац. ради та повітов. комісарів.

У Законі про тимчасову адміністрацію від 15.11.1918 чітко визначалися стр-ра і компетентція органів місц. адміністрації, їхня підконтрольність і підзвітність, контроль за виконанням рішень. За розпорядженням РДС від 16.11.1918 "Про державну адміністрацію" державні чиновники, судді, жандарми зберігали за собою місце праці, але лише після присяги на вірність укр. д-ві.

Законодавство ЗУНР фіксувало низку прав і свобод парламентарів, адвокатів, журналістів, чим додатково

гарантувалася свобода слова, друку. Членів УНРади не можна було притягати до відповідальності за те чи ін. голосування, їх звільняли від військ. обов'язку на час сесії. Члени УНРади отримували на час роботи в Раді добо-ві – 50 корон, їм оплачували вартість проїзду до парламенту, встановлено безкоштовний проїзд залізницею. У Законі про скликання Союму ЗОУНР від 15.04.1919 аналогічні права закріплювалися за послами парламенту. На них поширювалася на час виборчої каденції депутатська недоторканість.

15.02.1919 ухвалено Закон Української Національної Ради про мови, яким встановлено державною укр. мову, але в § 3 залишено нацменшинам право вживати усно й письмово рідну мову у взаєминах з держ. органами, публічними інституціями і держ. підпр-вами. Нацменшинам гарантувалося право мати свої школи, б-ки, публікувати власні періодичні видання.

8.04.1919 ухвалено Закон Української Національної Ради про права горожанства (громадянства). Всі мешканці ЗОУНР на момент ухвалення закону проголошувалися громадянами УНР. Той, хто не бажав приймати нове громадянство, повинен був звернутися з відповідною заявою в адм. органи. Іноземці мали право вільно виїхати за межі ЗОУНР. Їх права захищалися законодавством ЗОУНР. 10.04.1918 закон про набуття громадянства було доповнено розпорядженням РДС. Ним до роботи в держ. органах влади і самоврядування допускалися лише громадяни УНР. Громадяни Наддніпрян. України визнавалися повноправними громадянами ЗОУНР.

Виборчий закон 14.04.1919 надавав активні й пасивні виборчі права всім громадянам ЗОУНР "на основі загального, без ріжницї пола, рівного, безпосереднього, тайного, пропорційного виборчого права". Право голосу надавалося з 21 р., а право бути обраним – з 25 р. Позбавлялися виборчих прав душевнохворі, злочинці в місцях ув'язнення, засуджені за вбивство, розбій, зґвалтування, крадіжку, обман, торгівлю людьми, особи, які порушу-

вали виборчі права інших і виборче законодавство, особи, які впродовж 2 р. напередодні виборів були не менше 2 разів засуджені за пияцтво.

Виборчий закон не лише фіксував порядок проведення виборів і процедуру формування виборчих комісій, висунення кандидатів, формування виборчих списків, але й встановлював ін-т "мужів довіри" – представників громадськості, політ. партій, громад. орг-цій, які могли бути спостерігачами на виборчих дільницях під час виборів, підрахунку голосів, підписували документи разом із членами виборчих комісій. Виборчий закон фіксував нац. пропорційні квоти, що відповідали даним перепису нас. 1910. Закон розподіляв 226 місць у соймі: 160 – укр. послам, 33 – польсь., 27 – єврейс. і 6 – нім. З цією метою тер-ю ЗОУНР було поділено на нац. виборчі округи: 12 укр., 5 польсь., 5 єврейс., 1 нім.

УНРада в 11.1918 висувала пропозицію створити в складі РДС додаткові секретаріати: польсь., єврейс. та нім., але через позицію нацменшин ідею не вдалося реалізувати. Водночас із дозволу укр. влади у Львові, Гусятині, Станиславові, Тернополі, Щирці, Чорткові та ін. діяли підрозділи єврейс. міліції.

10.03.1919 УНРада проголосила амністію для осіб, засуджених за політ. злочини проти Австро-Угорщини, відмову служити в австро-угор. армії.

Законодавство ЗУНР передбачало діяльність суду присяжних, але, з огляду на військ. дії, впровадження в дію закону відкладалося до 2.03.1920. Читко регулювалися питання затримання громадян, арештів, проведення обшуків. Д-ва гарантувала захист приватної власності й приватного життя, таємницю листування.

В законах, ухвалених УНРадою у 04–05.1919, гарантувалися права громадян на освіту, науку, мед. захист.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Фран-

ківськ, 2001; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.

**Микола Вітенко,
Микола Кугутяк**

ДЕМЧУК

Володимир Павлович

(04.03.1891–08.02.1971) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Н. у м. Тернопіль у родині ремісника. Навч. в г-зії м. Перемишль, на мед. ф-ті Краків. ун-ту, у духовній семінарії у Перемишлі. Одружився з М. Крук. Висвячений на священика 1917 єпископом Г. Хомишиним. Душпастирську працю розпочав

Лічниця УГА в м. Київ у травні 1920 р. Сидять (зліва направо): пор. д-р Леонтій МАКСИМОНЬКО, пор. БУРКГАРТ, підхор. ЛЕЖИГУБСЬКИЙ. Стоять (зліва направо): пор. ЖИРУК, пор. д-р Володимир ГАМЕРСЬКИЙ, капелан Володимир ДЕМЧУК та невідомий стрілець

сотрудником у с. Вигнанка біля Львова, відтак – адміністратор у с. Конюшків Бродівського пов. (1917–19), водночас адміністратор у с. Брюховичі Львівського пов. (1918). Зарахований капеланом австр. армії у резерві на період ПСВ.

У 01.1919 добровольцем вступив до ГА, капелан у 10-й Янів. бригаді 1-го Галиц. корпусу, створеній на основі частин групи "Північ". Учасник Вовчухів., Чортків. та ін. операцій ГА. Після переходу ГА за р. Збруч брав участь у визволенні Києва, де надавав духовну опіку пораненим у шпиталі УГА, потім у від-

ступі на Вінницю, де захворів на тиф. Після одужання, як колиш. студент-медик, включений до складу Санітарної місії, очолив лабораторію дослідження крові та канцелярію шпиталю; про свою працю згодом опублікував спогади. Після розпуску Санітарної місії та роззброєння УГА в 05.1920 повернувся додому.

Адміністратор у с. Ферліїв Рогатинського пов. (1920–24), відтак – парох у с. Побук Стрийського пов. (1924–30), де заснував читальню т-ва “Просвіта” й осередок Союзу українок, організував буд-во дерев'яної церкви за проектом архіт. Нагірного. Згодом парох у с. Галичанів Городоцького пов. (1930–44), де очолив читальню т-ва “Просвіта”, а його дружина Марія – осередок Союзу українок. У 07.1941 підтримав Акт відновлення Укр. д-ви. На прохання інтелігенції м. Городок і за дозволом митрополита А. Шептицького став головою міської управи, організував місц. адміністрацію та поліцію, відновив роботу млинів, хлібопекарень, масло- і спиртзаводу, 43 магазинів. 1943 в Городку його старанням відкрито пам'ятник Січовим стрільцям за проектом архіт. Р. Степаняка. На поч. 1944 від митрополита А. Шептицького отримав направлення на парафію у Баварії, але вирішив залишитися з вірними.

Арештований 15.03.1945 органами УНКДБ у Львівській обл. Військовий трибунал 16.03.1945 засудив його за ст. 54-1а КК УРСР на 20 р. каторги та 5 р. заслання. Покарання відбував у Казахстані, пізніше у Воркуті. Звільнений за амністією 31.10.1955, направлений на поселення у м. Анжеро-Судженськ Кемеровської обл. 1956 з родиною повернувся в Україну. Поселилися в с. Брюховичі біля Львова.

П. у с. Брюховичі. Похований на Янів. цвинтарі в м. Львів. У 12.1993 постановою Львівського обл. суду попередній вирок лише перекаліфікували, але священика не реабілітували.

Тв.: *Демчук о. Володимир*. Жертва власних наказів // Літопис Червоної Калини. 1939. Ч. 5. С. 11–12; *Його ж*. Санітарна місія УГА для поборення пошестей на Україні // Там само. Ч. 6. С. 8–13.

Літ.: *Блажейовський Д.* Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згромадження [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 84; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 18, 82, 89, 300; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки. Т. 1. К., 2006. С. 22, 201, 393, 415–417, 512–513, 587–588, 614; *Мартирологія Українських Церков*. Т. 2: Українська Католицька Церква / упоряд. О. Зінкевич і о. Т. Р. Лончина. Торонто; Балтимор, 1985. С. 121; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 107, 290, 314; *Демчук В.* Духівник УГА Володимир Демчук. URL: <http://nezboryma-naciya.org.ua/show.php?id=143>.

**Ігор Пилипів,
Руслан Делятинський**

ДЕМЧУК Михайло

(1881–29.11.1941) – педагог, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. на Сокальщині. Навч. в Академіч. г-зії м. Львів, на філос. ф-ті Львів. ун-ту. Викл. математики у Сокал. держ. г-зії. Викл., проф. Перемишль. держ. чол. г-зії з укр. мовою навч. (1907–18).

Заст. голови повітов. ради в м. Перемишль (кін. 10–11.11.1918). Делегат до УНРади від пов. Перемишль (Станіславів, 01–05.1919). Гість (“госпітант”) радикального клубу УНРади.

Організатор укр. середнього шкільництва на Закарпатті (1919–22). Провідник “Пласту” в м. Берегово (1921–22).

Дир. г-зії при Ін-ті для дівчат у Перемишлі (1922–24). Проф. Перемишль. держ. чол. г-зії з укр. мовою навч. (1922–34). Організатор укр. робітництва. Сприяв заснуванню укр. пекарні “Надія” та бурси для укр. молоді, яка здобувала професійну освіту. Працівник відділу нар. освіти в Перемишлі (1940–41). Чл. Укр. допомогового к-ту в Перемишлі (1941). Опікувався місц. сиротинцем та військовополоненими червоноармійцями в концтаборі м. Перемишль.

П. від тифу, похований у м. Перемишль.

Літ.: Павлишин О. Доля і недоля діячів Перемиської Української Національної Ради (1918–1919) // Перемишль і Перемиська земля протягом віків. Т. 3: Інституції. Перемишль; Львів, 2003. С. 107–117; *Пан-Пугач С.* Пластові альманахи. З нагоди п'ятдесятиріччя українського Пласту на Закарпатті 1921–1971. Рим, 1976. С. 18; Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі. 1895–1995 / упоряд. І. Гнаткевич. Дрогобич, 1995. С. 76–77; Український Інститут для дівчат у Перемишлі. 1895–1995. Ювілейна книга Пам'яті до 100-річчя заснування / упоряд. І. Гнаткевич. Дрогобич, 1995. С. 64.

Олег Павлишин

ДЕМЧУК

Осип

(04 (за ін. даними – 01).01.1888–25.10.1965) – адвокат, громад. діяч, хорунжий УСС, сотник УГА, редактор. Н. у м. Сокаль (нині Львів. обл.) в міщанській родині. Здобув освіту в г-зії м. Львів. Студював право у Львів. ун-ті; магістр права (бл. 1910). Займався адвокат. практикою. 1907 – писар повітов. т-ва “Січ” у Сокалі; 1910–11 – організатор т-ва “Січ” на Сокальщині; разом з О. Семенюком написав 1-й військ. підручник укр. мовою “Правильник піхотинця” (Львів, 1914).

Під час ПСВ – організатор УСС у Сокальському пов. Доброволець Легіону УСС, воював на Сх. фронті. 1916–17 разом з ін. УСС займався орг-цією укр. шкільництва на Волині. Згідно з умовами Брест. мирн. договору (1918), у складі Легіону УСС побував в УНР, зокр. на Єлисаветградщині (нині Кіровоград. обл.). Як командант групи “Північ” ГА від перших днів брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. Організатор 5-ї Сокал. бригади, нач. її штабу, згодом командант. Певний час очолював штаб 4-ї Золочів. бригади. Після переходу ГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. У 02–04.1920 – в складі ЧУГА. Кер. повстання проти більшовиків 23.04.1920 в м. Вінниця, яке було придушено. Інтер-

нований в укр. військ. таборі в Йозефові, де 1921–22 – ред. та один з авторів ж. “Український Скиталець”.

1923 повернувся до Галичини, працював адвокатом у м. Сокаль. Під час нім. окупації – голова Укр. к-ту Сокальського пов.

1944 емігрував до Німеччини, 1950 – до Франції. Працював робітником на амер. військ. базі в м. Орлеан.

П. у м. Орлеан (Франція), де й похований.

Син Д. Володимир – чл. ОУН, вояк д-зії “Галичина”, поет.

Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Остан'юк Б.* Теофіл Демчук // Шляхами Золотого Поділля. Т. 3 : Тернопільщина і Скалатщина. Філядельфія, Пенсильванія, 1983. С. 647–648; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 110–111; *Якимович Б.* Збройні Сили України: нарис історії. Львів, 1996; *Покотюк А. С.* Демчук Осип // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=21537.

Микола Лазарович

ДЕМЧУК

Петро Іванович

(11.06.1900–03.11.1937) – правник, філософ, громад. діяч, чл.-кор. ВУАН. Н. у м. Городенка в сел. сім'ї. Доброволець Легіону УСС, вістун у 6-й сотні А. Мельника. З 11.1918 в ГА, брав участь у польс.-укр. війні, двічі потрапив і втік з польс. полону, воював з денікінцями на Наддніпрянщині.

З 1920 навч. у Віден. ун-ті, 1925 закінчив правн. і філос. ф-ти. Брав участь у громад. житті; чл. КПСГ, КПЗУ; працював секретарем консульської частини рад. дипломатич. представництва у Відні. Переїхав до УСРР; від 1929 – проф., зав. каф-ри діалект. та істор. матеріалізму Харків. ін-ту рад. буд-ва і права. Брав участь у підготовці першої рад. філос. енциклопедії, автор низки праць з історії філософії.

1933 заарештований за звинуваченням у зв'язках з УВО, засуджений на 5 р. позбавлення волі, відправлений на Соловки. 9.10.1937 винесено вирок

ДЕМЧУК
Петро Іванович

ДЕМЧУК Осип

ДЕМЧУК
Теофіль Семенович

смертної кари, розстріляний в ур. Сандормох. Реабілітований 1961.

Літ.: Квятковський А. 64 розстріляних галичанина // Збруч. URL: <https://zbruc.eu/node/72646>; *Шевченко С.* Українські політ'язні 1930-х років протистояли сваволі влади в alma mater ГУЛАГу. Частина 2. Мережеве видання "Vector News", www.vnews.agency. Київ, Україна. 15.09.2016. URL: http://www.solovki.ca/ukrainskie_solovki/kak-ukraintsi-protivostoiali-proizvolu-vlasti-ua.php.

Степан Кобута

ДЕМЧУК Теофіль Семенович

(20.09.1896–1992) – актор, стрілець УСС, вістун ГА, театр. діяч, історик театру, педагог. Н. у м. Тернопіль. 1908–11 навч. в укр. держ. г-зії у Тернополі.

1915–17 – актор і адміністратор театру "Тернопільські театральні вечори". 1918 працював у Держ. нар. театрі П. Саксаганського (м. Київ). Завдяки хор. УСС О. Демчукові вступив до Легіону УСС, що, згідно з умовами Брест. мирн. договору (1918), перебував в Україні, зокр. на Єлисаветградщині (нині Кіровоград. обл.).

На поч. 11.1918 повернувся до Тернополя, де призначений телефоністом залізн. станції. Під час польс.-укр. війни 1918–19 – вістун ГА (до кін. 12.1918). Разом з М. Бенцалем заснував Укр. театр (1918–19), який у 03.1919 перетворено на Новий Львів. театр під кер-вом А. Бучми. У цьому театрі працював актором і адміністратором (1919–20). У 01.1920 у Вінниці – співзасн. Нового драм. театру ім. І. Франка, очолюваного Г. Юрою. У 07.1920 повернувся до окупованого більшовиками Тернополя, де на доручення Галревкому разом з М. Крушельницьким заснував драм. театр. 1921–22 – актор театру т-ва "Українська бесіда" у Львові.

1921 склав іспит зрілості. Навч. на ф-ті права Укр. таємного ун-ту у Львові. 7 місяців перебував у польс. в'язницях Тернополя і Львова, де захворів тифом. Після хвороби, за порадою лікарів, залишив театр. 1925 склав іспити на ди-

плом педагога, вчителював у центр. Польщі, після ДСВ – у м. Валбжих.

Зіграв у театрі бл. 50 ролей, переважно епізодичних, характерних і комічних, серед яких: Скорик, Скворцов ("Сватання на Гончарівці", "Шельменко-денщик" Г. Квітки-Основ'яненка), Гулаленко, Націєвський ("Суєта", "Мартин Боруля" І. Карпенка-Карого), Шинкар ("Украдене щастя" І. Франка), Скакунець ("Пошилися в дурні" М. Кропивницького). Автор документальних статей з історії укр. театру, спогадів про митців сцени – А. Бучму, Я. Бортника, М. Бенцалю, В. Калина, К. та І. Рубчаків, С. і Й. Стадників, Г. Юрчакову, Г. Юру та ін. Спогади Д. вміщені в збірниках "Леся Курбас", "Мар'ян Крушельницький" та ін. Зібрав велику колекцію афіш і світлин акторів "Тернопільських театральних вечорів" та Нового драмтеатру ім. І. Франка, газетних вирізок про їхню працю. Видав спогади. Рукописи своїх статей передав до Нац. музею у Львові, ЛНВ, НТШ, Терноп. краєзнавчого музею.

П. у м. Валбжих (Польща).

Тв.: Демчук Т. Тернопільські театральні вечори // Шляхами Золотого Поділля. Т. 1. Філядельфія, 1960. С. 207–212.

Літ.: Мельничук Б. Двоє у світлі сцени: [В. Калин та Т. Демчук] // Тернопіль вечірній. 1996. 25 верес.; *Остап'юк Б.* Теофіль Демчук // Шляхами Золотого Поділля. Т. 3 : Тернопільщина і Скалатщина. Філядельфія, Пенсильванія, 1983. С. 647–648; Театральна Тернопільщина : бібліограф. покажчик / уклад. : П. К. Медведик, В. Я. Миськів, Н. К. Іванко. Тернопіль, 2001. С. 75–77.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ДЕМ'ЯНЧУК Дмитро

(09.10.1888–19.10.1968) – політ. і громад. діяч, журналіст. Н. у с. Княгинин (нині в межах м. Івано-Франківськ). Навч. у Станіславів. г-зії; належав до таємного драгоманівського гуртка. 1912 – організатор виступів Гуцул. театру Г. Хоткевича. 1913–14 проживав у Канаді, видавав час. "Канадійські вісті" і "Наша сила". Згодом повернувся до м. Станіславів (нині м. Івано-Франківськ).

Після проголошення ЗУНР у 12.1918 очолив утворену в м. Станіславів опозиційну до влади орг-цію лівого спрямування СРС. У 01–04.1919 – ред. друк. органу СРС “Республіканець” (із 6.03.1919 – “Республіканець”). 16.02.1919 провів нараду повітов. керівників СРС, на якій схвалено програму та статут орг-ції. Виступав за революц. методи б-би проти влади ЗУНР–ЗУНР. Був близький до лідерів УСДП; 28–29.03.1919 брав участь у партійній конф. УСДП у Станіславові. 30.03.1919 провів з'їзд СРС, на якому обрано 61 делегата для включення до УНРади. На нараді СРС 3.04.1919 обраний головою виконкому для реалізації рішень з'їзду, проте відмовився від відкритого протиборства з УНРадою. Після польс. окупації Галичини у 08.1919 очолив угодівський щодо нової влади К-т руський у м. Станіславів. У 11.1920 заявляв про необхідність співпраці з польс. владою; планував видавати часопис угодівського спрямування. 1964–65 у м. Івано-Франківськ мав зустрічі з укр. дисидентом В. Морозом.

П. і похований у м. Івано-Франківськ.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 3. Кн. 1 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2005; Т. 5. Кн. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2011; *Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005; Райківський І. Євген Петрушевич в оцінці галицьких соціал-демократів (1918–1920 рр.) // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 114–126.*

Богдан Паска

ДЕМ'ЯНЧУК

Михайло

(17.11.1890–13.08.1975) – військ., громад. і культ. діяч, краєзнавець, хорунжий ГА. Н. у м. Надвірна (нині Івано-Франк. обл.).

Під час РСВ – у лавах Легіону УСС. У період ЗУНР – хорунжий ГА. Учасник боїв з поляками на Підзамчі у м. Львів, за с. Миклашів під Львовом, Чортків. офензиви в сотні чет. М. Креховецького. Був писарем бюро ДСВС у Станіславові. У 07.1919 в складі ГА пе-

рейшов на Наддніпрянщину. У 08.1919 учасник спільного походу ГА і ДА УНР на Київ; пом. нач. канцелярії штабу 3-го корпусу ГА. У 11.1919 разом з УГА перейшов на сторону білогвардійців. У 01–03.1920 дислокувався в Одесі; з 02.1920 – в ЧУГА. У 03.1920 – учасник Шевченківських святкувань в еміграції.

У 1920-х – чл. УВО. Згодом емігрував до США. Автор спогадів “Добровольці з Надвірної до УСС”, “Надвірна”, “Українська торгівля і промисел у Надвірній і Надвірнянщині” та статей у зб. “Альманах Станіславівської Землі”.

Тв.: *Дем'янчук М. Жовтоблакитні прапори в Одесі (Спомин) // Свобода. 1952. Ч. 125. С. 5.*

Літ.: *Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005; Сіреджук П. Гуцули – воїни і старшини УГА (Спроба складання поіменного списку) // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 242–270; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; Т. 2. Вінніпег, 1960.*

Богдан Паска

ДЕНІКІН

Антон Іванович

(16.12.1872–07.08.1947) – рос. військ. і політ. діяч. Н. у передмісті м. Влоцлавек Варшавської губ. (нині Польща). Здобув освіту в Ловичському реальному уч-щі (1890), Київ. піх. юнкер. уч-щі (1892), акад-ї Генштабу (1899).

В роки РСВ – генерал-лейтенант, командувач військами Пд.-Зх. фронту. Учасник виступу ген. Л. Корнілова в 08.1917, 08–11.1917 – під арештом у Бихові. З поч. 1918 – командувач 1-ї Добровольчої д-зії, учасник 1-го Кубанського (“Крижаного”) походу Добрармії, заст. ген. Л. Корнілова.

13.04.1918 очолив Добрармію. 8.01.1919–4.04.1920 – головнокомандувач ЗСПР, які включали Добровольчу, Донську та Кавказьку армії, війська Новоросійської та Київської областей, а також Пн. Кавказу, Чорноморського узбережжя тощо. Після відставки з посади – в еміграції: 04–08.1920 – в Англії, до 05.1922 – в Бельгії, з 06.1922 – в Угорщині, з весни 1926 – у Франції, з 1945 – у США.

ДЕМ'ЯНЧУК Михайло

1919, після відставки донського от. П. Краснова, відбулася уніфікація ідеології, політ. та військ. тактики й стратегії Білого руху. Існуюче гасло відновлення єдиної неподільної Росії було доповнене поняттями – децентралізація д-ви, надання обласної автономії деяким тер-ям, культ. самовизначення народів.

Зважаючи, що Сх. Галичина ніколи не була частиною Рос. імперії, УГА та ЗУНР знаходилися в ін. політ. категорії і альянс із ними не порушував принципи територ. цілісності Росії.

Категорично відкинув усі спроби Антанти створити антибільшовицький альянс на основі порозуміння з УНР взимку–влітку 1919. Оголосив “Звернення головнокомандувача до населення Малоросії” (25.08.1919), де виклав основи політики щодо укр. питання. Однак практичні кроки суперечили цьому: накази військ. адміністрації про заборону викладання укр. мови, історії та географії України, шкіл з укр. мовою викладання; численні факти переслідування навіть побутових проявів укр. культури. Після окупації частини України в 08.1919 тер-я, підконтрольна ЗСПР, була поділена на Київську, Харківську, Новоросійську області.

У розпорядженнях Д. йшлося про потребу дружнього ставлення до частин УГА (накази 21.08 і 22.09.1919 по ЗСПР, накази військам Полтавської групи), як наслідок – у 08.1919 командири з’єднань ЗСПР, домовляючись із представниками частин ГА про встановлення демаркаційної лінії, категорично відкидали такі ж переговори з делегатами від ДА УНР.

У 09.1919 прийняв рішення про поч. військ. операцій проти ДА УНР та ГА, що стало поштовхом для проголошення УНР та ЗУНР війни проти ЗСПР (24.09.1919). Несприятливий, загалом, для укр. військ перебіг конфлікту привів до переходу в 11.1919 УГА на бік ЗСПР.

Здійснював заходи, спрямовані на посилення взаємної недовіри в укр. русі. Згідно з розпорядженням штабу ЗСПР, роззброєних у 08.1919 в Києві вояків ГА було звільнено, у 10.1919 з’являлися заклики переходити на бік ЗСПР (відозва “До всіх чинів Галицького війська” Я. Слащова). У м. Катеринодар (ставці А. Денікіна) знаходився емісар Рос. виконавчого к-ту (ств. у 12.1918 у Львові), який протестував проти того, що УНРада виступало від імені нас. Сх. Галичини і заявляв про бажання останнього з’єднатися в одне ціле з Рос. д-вою. Про це ж заявляв створений у м. Київ восени 1919 Карпато-рос. к-т.

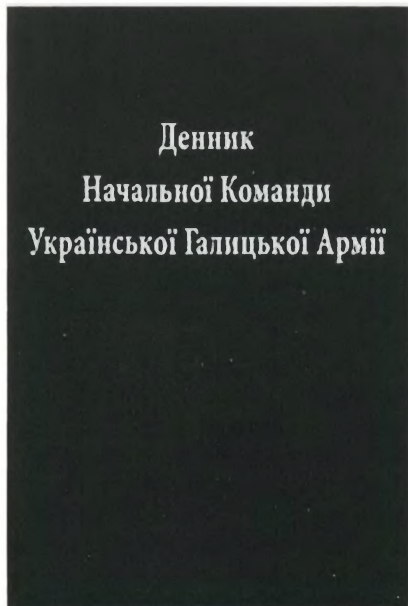
У складі Добрармії (згодом у ЗСПР) існував Карпато-рос. загін, переважну частину особового складу якого становили вихідці з Галичини. Загін, ств. у 01.1918 у м. Ростов, у 11.1918 став окремою ротою у Чехословацькому піх. батальйоні. У 07.1919 на базі батальйону сформовано Слов’ян. стрілець. полк, який, як складова військ Новоросійської обл., активно використовувався для агітації у лавах УГА.

Тв.: Денікин А. И. Очерки русской смуты. М., 2003.

Літ.: Карпенко С. В. Очерки истории белого движения на юге России (1917–1920 гг.). М., 2002; Procyk A. Russian Nationalism and Ukraine. The Nationality Policy of the Volunteer Army during the Civil War. Edmonton; Toronto, 1995.

Ярослав Штанько

ДЕННИК НАЧАЛЬНОЇ КОМАНДИ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ (ДЕННИК НКГА) – важливий документ з історії укр. нац.-визвол. змагань 1917–23, частина джерельного архіву польового штабу УГА. Автором вважається сот. Г. Кох.

Таємно переданий ген. М. Тарнавському в Києві в 05–06.1920. Переvezений Ліквідаційною комісією УГА до с. Жабинці біля Кам'янця-Подільського, де 28.06.1920 А. Гладієм з нього було зроблено машинописну копію. Рукописний оригінал не зберігся. Текст викладено чітким, військовим стилем. Містить численні терміни нім. мовою поряд з їх укр. відповідниками. Окремі фрагменти друкувалися у "Літописі Червоної Калини" 1935–38. На них покликалися Є. Яворівський, Л. Макарушка, М. Дольницький. Повний текст опубліковано 1976 у м. Нью-Йорк (США) вид-вом "Червона калина" (в самій книзі вміщено дату друку 1974). У цьому виданні подано й протокол судового процесу 13–14.11.1919 над М. Тарнавським у м. Вінниця, записаний також Г. Кохом. Друковане видання "Денника" можна було придбати за передплатою, у книгарнях НТШ або через редакцію газ. "Свобода" у м. Джерсі Сіті (США).

Документ хронологічно охоплює історію УГА від 7.06.1919 до 3.04.1920,

хоча має пропуски. Описує 2 військ. операції ГА – Чортків. офензиву й похід на Київ 1919. Подає детальні відомості про втрати УГА, повідомлення про ситуацію у військ. госпітальях, матеріальне забезпечення, озброєння військ. Детально проаналізовано зміни в стрі УГА після угод з білогвардійцями та більшовиками.

Вивчення "Денника" має певну специфіку. Текст насичений тогочасною військ. термінологією, діалектизмами, германізмами і полонізмами. Значна кількість геогр. власних назв спотворена, оскільки запозичена з карт рос. та австро-угор. генштабів.

Лит.: Денник Начальної Команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1974; Луців Л. Про нові видання // Свобода. 1976. 21 трав. Ч. 95. С. 2, 4; Появився друком "Денник Начальної Команди УГА" і "Суд над ген. Тарнавським" // Свобода. 1976. 10 берез. Ч. 45. С. 1.

Микола Вітенко

ДЕРЕШ-НИКОЛІШИН

Йосиф Петрович

(31.03.1897–10.05.1958) – стрілець УГА.

Н. у с. Добряни (нині Стрий. р-ну Львів. обл.). Брат Петра, Миколи та Олександра Дерешів. Доброволець УГА.

П. у м. Нью-Йорк. Похований на цвинтарі "Кальварія".

Лит.: Бл. п. Йосиф Дереш-Николишин // Свобода. 1958. 13 трав. С. 3.

Володимир Комар

ДЕРЕШ-НИКОЛІШИН

Микола Петрович

(12.12.1893–13.12.1970) – поручник

УГА, ветеринар, священик. Н. в с. Добряни (нині Стрий. р-ну Львів. обл.). Брат Петра, Йосифа та Олександра Дерешів. Випускник Львів. ветеринарної акад-ї. Чл. т-ва "Ватра" укр. лікарів-ветеринарів. Нач. ветеринарної служби 1-ї кінної бригади. Очолював 10 підстаршин і 20 санітарів, ветеринарний обоз. Командант 3-го притулку Збірної станиці УГА в м. Одеса.

7.04.1921 висвячений на священика. Парох с. Молодичне біля м. Ходорів.

Чл. УНДО, входив до ТНК. Під час виборів до польс. сейму 1927 про-

ДЕРЕШ-НИКОЛИШИН
Олександр Петрович

водив агітацію на користь УНДО у м. Винники, Долина. У 12.1936 очолював повітов. к-т УНДО у Долині.

1944 емігрував до Австрії. 1947 викладав в укр. г-зії м. Регенсбург (ФРН). Активний діяч укр. еміграції. Парох м. Лудлов (шт. Массачусетс, США).

П. і похований у м. Лудлов.

Літ.: Помер о. Микола Дереш, парох Лудлов, Масс. // Свобода. 1970. 15 груд. С. 1; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 318.

Володимир Комар

ДЕРЕШ-НИКОЛИШИН

Олександр Петрович

(23.03.1892–10.09.1958) – четар УГА. Н. у с. Добряни (нині Стрий. р-ну Львів. обл.). Брат Йосифа, Миколи та Петра Дерешів. Випускник Стрий. г-зії (1910). Навч. на юрид. ф-ті Львів. ун-ту.

1914 мобілізований до австро-угор. армії. Служив у 9-му піх. полку в м. Перемишль. Важкопоранений. Доброволець ГА, учасник Чортків. офензиви, походу на Київ. Тричі був у більшовицькому полоні. Уник розстрілу органами ЧК в м. Одеса. Повернувся до Галичини. 1921 завершив навч. у Львів. ун-ті.

З 05.1924 адвокат у м. Долина. 1925–26 – голова філії т-ва “Сільський господар”, голова повітов. гуртка “Рідної школи” в м. Долина. До 1928 голова “Української бесіди”. Очолював повітов. к-т УНДО, наглядову раду кооперативу “Сила”, кредитний кооператив “Українська каса”. 1925–33 очолював місц. філію “Просвіти”. 1930–39 керував місц. “Соколом”. 1937 включений до списку УНДО як заст. посла до сейму.

У 09.1939 заарештований НКВС. Перебував у тюрмі м. Стрий. Врятований нім. комісією, що займалася складанням списків німців Галичини для обміну населенням. 7.01.1940 виїхав до Німеччини. Проживав у таборі в Саксонії. Згодом у м. Краків, після 06.1941 – у м. Львів. Вхід до кер-ва “Сільського господаря”. Восени 1943 виїхав до м. Відень. Працював в Укр. центр. к-ті. У 01.1944 виїхав до Німеччини. Працював адвокатом у м. Мюнхен.

Після 05.1952 в еміграції в США. Довго працював робітником на ф-ці.

Автор худож. (“Месник”, “Гаєвий”, “Межа” та ін.), етногр. творів, спогадів про свою діяльність на Стрийщині та Долинщині. Друкувався в час. “Свобода”. Описав прощі до Гошева.

Проживав у м. Рутерфорд біля Нью-Йорка (США), де й п. Похований на Арлінгтонському цвинтарі Святого Хреста.

Літ.: Андрушко В. Д-р Олекса Дереш // Стрийщина. Історично-мемуарний збірник. Т. 3. Нью-Йорк, 1993. С. 258–260; *Кігічак А.* Д-р О. Дереш // Свобода. 1958. 1 жовт. Ч. 188. С. 3; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 318.

Володимир Комар

ДЕРЕШ-НИКОЛИШИН

Петро Петрович

(1899 – д. і м. с. н.) – четар УГА. Н. у с. Добряни (нині Стрий. р-ну Львів. обл.). Брат Миколи, Олександра та Йосифа Дерешів. Командир 1-ї сотні кінноти 1-го кінного полку 1-ї кінної бригади. Учасник боїв за м. Стрий, походу ГА на Київ. Згодом у ДА УНР. Нагороджений Залізним хрестом. Перебував на еміграції в ЧСР та Австрії. У 07.1922 разом з пор. О. Тарнавським та сот. М. Федитником були депортовані з Австрії після нападу на польс. посла Лясоцького та міністра закорд. справ Польщі К. Скірмунта. Проживав у Львові.

Автор кн. “Кумис. Оповідання з часів революції на Україні” (1930), “Карійська гребля” (1934).

Подальша доля невідома.

Літ.: 3 українського життя у Відні // Свобода. 1922. 6 лип. Ч. 154. С. 2; *Турянський О.* “Кумис” (Оповідання Петра Дереша) // Діло. 1929. 10 серп. Ч. 177. С. 4; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999. С. 289.

Володимир Комар

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (ДАВО) – складова частина

НАФ України. Зберігає документи з історії Сх. Поділля у складі Речі Посполитої (1569–1793), Рос. імперії (1793–1917), УНР та УД (1917–19), УСРР та СРСР (1919–91), України (з 1991). У фонді Р-197 “Подільський губернський адміністративний відділ подільського

Державний архів
Вінницької області
(м. Вінниця,
вул. Соборна, 17)

губернського виконавчого комітету ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів" (1918–25) містяться особові справи іноземців, які проживали на тер-ї Подільської губ. Серед них є 161 справа окремих учасників ГА, які після переходу на Наддніпрянщину в 07.1919 залишилися тут на постійне проживання. Матеріали датуються 1920–21. Фотокопії цих справ, виготовлені КП "Центр історії Вінниці" (дир. О. Федоришен), люб'язно надано редколегії видання "Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Енциклопедія".

Літ.: Державний архів Вінницької області: Путівник. Вінниця, 2015. С. 92–93.

Богдан Паска

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (ДАІФО) – складова частина НАФ України. Зберігає документи з історії ЗУЗ у складі Речі Посполитої (1752–72), Австр. (з 1867 – Австро-Угор.) імперії (1772–1918), ЗУНР (1918–19), Польщі (1919–39), СРСР (1939–91), України (з 1991).

Хоча в ДАІФО нема окремих фондів органів влади ЗУНР, документи з її історії виявлені в ін. фондах (632, 636 та ін.) та б-ці архіву. Серед них – "Збірник законів, розпорядків та обіжників проголошених державним Секретаріатом Зах. Укр. Нар. Республіки" (1918), який включає "Тимчасовий основний

закон про державну самостійність українських земель бувшої австро-угорської монархії" від 13.10.1918, закони від 16 і 21.11.1918 про тимчасову адміністрацію і орг-цію судової гілки влади та ін.; "Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки" (1919), в якому опублікована й "Ухвала Української Національної Ради з дня 3 січня 1919 р. про злуку Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою" та ін.; матеріали періоду ЗУНР з колекції інформаційних матеріалів для нас. (оголошення, афіші, відозви, звернення УНРади, ДС, НКГА та ін.; відозва УНРади в Станиславові від 1.11.1918 про встановлення укр. влади в повіті; оголошення про створення для запобігання анархії, голоду і неспокою при

Державний архів
Івано-Франківської
області
(м. Івано-Франківськ,
вул. Сагайдачного, 42а)

повітов. УНРаді в Станиславові тимчасової спільної адм. комісії з представників УНРади, Польс. повітов. к-ту, єврейс. та нім. нац. рад; протоколи засідань магістрату Станиславова в період ЗУНР; закон про амністію 1921, розроблений урядом ЗУНР в екзилі; звернення УНРади від 1.11.1921 до нас. Зх. України, листівки із закликами бойкотувати польс. перепис нас. 1921; інформації про діяльність укр. урядів у еміграції, колиш. членів УНРади, Є. Петрушевича та ін. лідерів укр. орг-цій у Польщі й за кордоном; друкований орган уряду ЗУНР "Український прапор". У фондах повітов. шкільних рад і б-ки також є "Вістник Державного Секретаріату освіти й віросповідань" (1919), що містить шкільні закони, розпорядження щодо держ. мови, змін у галузі шкільництва; списки вчителів, які склали присягу ЗУНР; автограф А. Артимоновича. У колекції документів з історії освіти періоду ЗУНР зберігається інструкція Мін-ва нар. освіти УНР до закону про управління освітою в УНР, автограф і особиста печатка міністра віросповідань УНР проф. І. Огієнка (митрополита Іларіона). В архіві є окремий фонд НКГА; інформації про перехід на тер-ю ЧСР укр. військ. формувань; донесення органів поліції та листування про нагляд за колиш. військовослужбовцями УГА, УСС, військовополоненими; список командного складу УГА та її колиш. військовослужбовців – мешканців окремих повітів Станиславів. в-ва; унікальний альбом світлин видатних укр. діячів, вояків УГА, УСС та ін. військ. формувань, цивільних і військ. осіб, звільнених 1920-х з таборів, у т. ч. Є. Коновальця, С. Галечко, Г. Коссака, Л. Бачинського, К. Трильовського, Я. Барановського, Д. Палііва, В. Стефаніка, М. Стахіва та ін.

Крім цього, в архіві є фонд Управління коменданта Армії УНР, матеріали про перебування частин Армії УНР у Снятинському пов., протоколи допитів, списки та фотографії окремих військовослужбовців Армії УНР, листування з питань розслідування діяльності генерал-хорунжого Армії УНР Ю. Тютюнника. В архіві наявні також

матеріали слідства та листування з питань переходу групою осіб на чолі з Н. Махном польс.-рум. кордону та їх інтернування, у т. ч. лист Н. Махна від 23.04.1922.

Архів зберігає документи з історії укр. нац.-визвол. руху в усіх його аспектах та проявах. Серед них: законопроект укр. депутатів сейму про закріплення в конституції Польщі прав автономії для Зх. України; інтерпеляції українців-депутатів сейму Л. Бачинського, О. Назарука та ін., прокламації, вимоги, протести укр. нас. проти терору, безчинств органів польс. поліції, порушень і фальсифікацій під час проведення виборів та переписів нас., переслідувань і незаконних звільнень українців з роботи; звіти й донесення органів влади й поліції про виступи укр. нас. проти рішення Ради амбасадорів про приєднання Зх. України до Польщі, бойкот укр. населенням перепису 1921 і виборів до сейму й сенату Польщі 1922, призовів до польс. армії, протести укр. орг-цій і нас. проти законопроектів уряду Польщі, спрямованих на колонізацію Зх. України, б-бу укр. громадськості проти полонізації, за викладання у школах рідною мовою; розпорядження органів влади, військових і правоохоронних установ про б-бу з укр. нац.-визвол. рухом; матеріали діяльності укр. партій, громад. орг-цій, т-в.

Дж.: ДАІФО. Ф. 636. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 11, 37; Спр. 9. Арк. 14.

Літ.: Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. Т. 1: Фонди періоду до 1939 року. К., 2008; Державний архів Івано-Франківської області. Анотований реєстр описів. Т. 1: Фонди періоду до 1939 року / відп. ред. І. Гриник; Упоряд.: М. Гілевська, К. Мицан, Л. Соловка (відп. упоряд.). Івано-Франківськ, 2013.

Любов Соловка

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (ДАЛО) – архівна установа, структурний підрозділ Львівської облдержадміністрації, підзвітний і підконтрольний її голові та Держ. к-тові архівів України. ДАЛО здійснює орг.-методичне

та наук. кер-во 20 архівними відділами райдержадміністрацій та 8 архівами міст Львівської обл.

Ств. 1939 на базі Львівського держ. архіву. 1939–41 називався Львів. обл. істор. архів, 1944–58 – Держархів Львів. області, 1958–80 – Львів. обл. держ. архів, з 1980 – ДАЛО. 1959 ДАЛО передано документи Дрогобицького обл. архіву. Директори архіву: Л. Мінаєва (1967–92), В. Куцинда (1992–12), П. Кравчук (2012–15), І. Мартенс (з 2016).

В архіві налічується 2553340 одиниць зберігання, згрупованих у 5149 фондах документів; 68246 книг і брошур 19 ст. – 2018. У 6-ці архіву зберігаються стародруки, архівознавча, краєзнавча, наук.-довідкова л-ра та періодичні видання, які виходили друком на ЗУЗ. Наук.-довідковий апарат архіву включає описи фондів, систематичний, тематичний, геогр. та іменний каталоги, довідкову картотеку, електронну базу даних.

ДАЛО у співпраці з ін. архівними установами підготував та видав низку збірників документів і матеріалів з різних питань історії України. Працівники архіву організують тематичні виставки документів та екскурсії; виконують запити за листами установ і орг-цій; видають копії документів та архівних витягів, довідки за заявами громадян тощо.

У архіві зберігається кілька фондів, у яких представлено документи з історії державотворення ЗУНР та польс.-укр. війни 1918–19. Більшість цих матеріалів зберігаються у ф. 257 “Товариство досліджень історії оборони

Львова і південно-східних воєводств 1918–1920 рр. у Львові”. Документи цього фонду було передано до ДАЛО з львівського філіалу Центрального держ. істор. архіву України 1947–48, частково доповнено 1959 і 1963. Сьогодні ф. 257 налічує 2337 одиниць зберігання. З них 220 архівних справ становлять матеріали, що відображають діяльність самого Т-ва, його керівного та робочого органів – Гол. правління та Наук. комісії. У фонді містяться оригінали та завірені копії документів центральних та місц. органів влади ЗУНР–ЗОУНР, ГА, польс. окупац. цивільних та військ. стр-р, документи УД (1918), УНР доби Директорії (1919–20). Історію держ. буд-ва ЗУНР–ЗОУНР на рівні повітов. влади розкривають документи ф. 1259 “Рудківський повітовий комісаріат ЗУНР”. Документи, які висвітлюють ситуацію в Сх. Галичині 1917–20 з класових позицій, підібрані за ідеологічним принципом у ф. 256 “Матеріали до історії революційного руху трудящих Західної України (колекція)”. Джерельну цінність представляють особові фонди діячів УНРади І. Калиновича та М. Кордуби, міськ. комісара Самбора Д. Стахури. Біографічні матеріали низки діячів цивільної влади та збройних сил ЗУНР представлені у ф. 26 “Львівський університет”, де зберігаються особові справи студентів-українців.

У рад. добу кілька збірок архіву перебували у т. зв. спецфонді й були доступні науковцям лише за спец. дозволом. Окремі документи з тема-

Державний архів Львівської області (м. Львів, вул. Підвальна, 13)

тики ЗУНР опубліковано в збірнику за ред. О. Карпенка "Під прапором Жовтня. Вплив Великої Жовтневої соціалістичної революції на піднесення революційного руху в Західній Україні (1917–1920 рр.)" (Львів, 1957). Матеріали ДАЛО ввійшли також до збірника документів за ред. О. Карпенка "Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали" (у 5 т., 8 кн.; Івано-Франківськ, 2001–13). Документи ДАЛО використали у працях з історії державотворення ЗУНР та польсь.-укр. війни 1918–19 укр. вчені-історики: В. Великочий, О. Вівчаренко, О. Карпенко, О. Красівський, М. Кугутяк, М. Литвин, С. Макаруч, К. Науменко, О. Павлишин, І. Патер, С. Рубльов, Б. Савчук, Ю. Сливка, І. Соляр, Р. Тимченко, Б. Тищик, а також польські науковці: Я. Я. Бруський, М. Клімецький та М. Кротофіл, Я. Несцьорук, Я. Пісулінський та ін.

Літ.: Великочий В. Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР. Івано-Франківськ, 2003; *Павлишин О.* Товариство досліджень історії оборони Львова і південно-східних воєводств: структура і діяльність (1928–1939) // *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. / pod red. J. Maternickiego, L. Zaskilniaka. T. 2. Rzeszów, 2004. S. 376–386.*

Олег Павлишин

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ (ДАТО) – провідна архівна установа Тернопільщини. Створений як Терноп. обл. істор. архів 4.12.1939. В ДАТО зберігаються документи з історії регіону від 16 ст. до сучасності; переважна їх більшість датується 19–20 ст. Істор. минуле краю зумовило специфіку фондів архіву, які включають документи періодів, коли територія сучасної Тернопільщини перебувала під владою Австрії (від 1867–Австро-Угорщини), Росії, Польщі, а 1939–41 і 1944–91 була частиною УРСР в складі СРСР.

З проголошенням незалежності України 1991 фонди ДАТО поповнено документами архіву колиш. Терноп. обкому КПУ (1451 фонд), архіву Управ-

ління СБУ в Терноп. обл. (фільтраційні і трофейні справи, кримінальні справи репресованих рад. режимом громадян упродовж 1939–41 і 1944–50; однак справи репресованих у 1950–80-х досі не передані) та ін. установ, було розсекречено 157 фондів. Ці нові документи дають змогу насамперед змістовніше відобразити нац.-визвол. б-бу на Тернопільщині. На особливу увагу заслуговують фонди "Колекція документів і матеріалів про визвольні змагання ОУН та УПА" і "Колекція документів Служби безпеки ОУН на Тернопільщині (Озернянський архів)". У фондах воєводської і повітових команд поліції, окружних і повітових судів Польщі 1920–39 є багато матеріалів про діяльність укр. т-в, установ і партій, арешти й судові процеси над українцями за підозрою в належності до УВО, ОУН тощо.

Документи про укр. визвол. змагання 1917–23 системно в ДАТО не представлені. Є лише два фонди матеріалів про діяльність земельної комісії в Кременецькому пов. в час УД 1918; документи періоду ЗУНР вибірково збереглися також у фонді "Тернопільське міське управління". Велику цінність становить особовий фонд "Дністрянський Станіслав Северинович", що включає документи про цього видатного правознавця, академіка, делегата УНРади ЗУНР, передані в ДАТО М. Мушинкою. Біографічні відомості про чільних діячів ЗУНР, членів повітових і міських комісаріатів республіки, старшин, підстаршин і стрільців УГА містяться в каталогах г-зій і реальної шк. Тернополя, г-зії м. Бережани, а також у метричних книгах. Є в ДАТО (ф. 231) списки уродженців і жителів Тернопільщини – старшин і підстаршин УГА та Армії УНР, складені в 1920-х польсь. властями; майже всі ці списки опубліковані в кн. "У борні за Українську державу: Матеріали Державного архіву Тернопільської області про вояків Української Галицької армії" (Тернопіль, 2010). У науково-довідковій б-ці ДАТО зберігаються окремі примірники газ. "Голос Поділля" та "Український голос", ж. "Літопис Червоної Калини", видані

Державний архів
Тернопільської області
(м. Тернопіль,
вул. Сагайдачного, 14)

в діаспорі істор.-мемуарні зб. "Шляхами Золотого Поділля" (т. 1-3), "Теребовельська земля", "Збаражчина", "Бучач і Бучаччина", "Бережанська земля", "Чортківська округа", "Зборівщина", майже повний комплект час. "Вісті Комбатанта", мемуари, що дає змогу вивчати історію ЗУНР та УГА.

Лит.: Державний архів Тернопільської області: путівник. Тернопіль, 2011.

Петро Гуцал

ДЕРЖАВНИЙ ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ У М. ХОДОРІВ (ДВІМ).

1917 в м. Київ О. Благодір ініціював створення Музею війни і революції. Формування фондів відбувалося за підтримки М. Біляшівського, Д. Щербаківського, І. Стешенка та ін. У 03.1918 музей перейшов під опіку військ.-наук. відділу Генштабу Армії УНР під назвою "Державний військово-історичний музей".

У 11.1918 віце-директор ДВІМ М. Обідний виїхав до Галичини для збору матеріалів про польс.-укр. війну. Осередком його діяльності стало м. Ходорів (нині Львів. обл.). М. Обідний поширював відозви до нас. про збір матеріалів, фотографування військ. подій, їх учасників, збір архівних матеріалів, предметів нар. мист-ва. Зібрані документи та матеріали зберігалися у м. Ходорів у палацах Лянцкоронського та Острозького. Фонди музею не обмежува-

лися військ.-істор. тематикою – були також десятки старовинних картин, антикварні меблі, листи гетьмана П. Скоропадського тощо. ДВІМ домовився про перевезення до Ходорова з Відня матеріалів з історії УСС, укр. військово-полонених у нім. та австр. таборях.

Підтримку ДВІМ у Ходорові надавали НКГА, М. Омелянович-Павленко, В. Гериневич, І. Боберський та ін. Наступ польс. військ змусив працівників музею перевозити експонати до Станиславова. Пізніше вони потрапили до Коломиї. Вирішувалося питання про їх передачу НТШ. Частина колекції вивезли до Праги, частина залишилася в Укр. нар. музеї "Гуцульщина" ім. о. Й. Кобринського в Коломиї.

У 07.1921 М. Обідний переїхав до Тарнова, де працював у Гол. військ.-

Колишній палац
князів Любомирських
у м. Ходорів,
де розміщувалася
частина колекції ДВІМ

істор. музеї-архіві УНР (від 1.09.1921 – Музей-архів визволення України) разом з П. Холодним, М. Кордубою та В. Прокоповичем.

Літ.: Благодір О. Державний військово-історичний музей // Галицький голос. 1919. 4 серп.; Вівсяна І. Консолідація митців Галичини та Наддніпрянщини у створенні й охороні пам'яток національної культури (1917–1920 рр.) // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Історичні науки. 2012. Вип. 15. С. 39–50; Матяш І. Архівна справа в Україні 1917–1921 рр.: особи, події, здобутки // Пам'ятки : археографічний щорічник. 1998. Т. 1. С. 4–10; Палієнко М. Між Тарновом і Прагою: джерела до історії заснування українського архівного осередку в Чехословаччині // Пам'ятки : археографічний щорічник. 2011. Т. 12. С. 89–110.

Микола Вітенко

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ ЗУНР – офіц. символ ЗУНР як д-ви. Затверджений рішенням УНРади ЗУНР 9.11.1918. “Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої Австро-Угорської монархії” (конституційний акт, ухвалений 13.11.1918 УНРадою) встановлював, що “Гербом Західно-Української Народньої Республіки є: Золотий лев на синім полі, обернений у свою праву сторону” (артикул V).

Герб – лаконічний графіч. знак, що має певне символічне значення, ств. за загальноприйнятими правилами геральдики й затверджений відповідним актом держ. чи місц. влади. Лев – один з найстаріших і найпопулярніших геральдичних символів, є уособленням сили, мужності та величі. Здебільшого поширеним є золотий лев. Звична геральдична постава лева – у профіль. Стоїть на задніх лапах, а передніми кидається вправо; закривавлений язик виступає з пащі, хвіст піднятий угору й кінцем падає на спину. Такий лев, який повстає, називається рампант (фр. rampan).

Золотий лев-рампант на синьому тлі, який спинається на золоту або

срібну скелю, здавна добре відомий і широко розповсюджений, є символом усіх ЗУЗ із центром у Львові, переважно Галичини. На скельному комплексі в с. Бубнище (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.) ще в часи неоліту викуто 10-метрове зображення голови лева-сонця. У Грюнвальдській битві 1410 Львів. ополчення виступило під синьою корогвою із золотим левом, що спинається на скелю. Золотий лев, що в лапах тримає обруч Сонця, зображений на гербі м. Болехів (1603). Стієке поєднання синього і жовтого кольорів на нац. прапорі фіксують із серед. 19 ст. У час “весни народів” 1848 Гол. руська рада проголосила загальноукр. нац. гербом старовинний герб князів Романовичів, Львів. землі та Руського в-ва – зображення золотого лева, що спинається на скелю, на блакитному тлі. Саме такі зображення мали на своїх прапорах загони нац. гвардії в м. Яворів та ін. містах Галичини. Використовувався на гербах м. Львів, емблемах Січових стрільців та д-зії “Галичина”.

Герби традиційно зображали на прапорах, печатках, зброї, будинках і т. д. Зокр., “Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої Австро-Угорської монархії” встановлював, що “Державна печать мас докола гербу напис: Західно-Українська Народна Республіка” (артикул V).

Після проголошення Акта злуки ЗУНР та УНР 22.01.1919, єдиним держ.

**Зображення
Державного герба ЗУНР
на дипломатичному
паспорті
Є. Петрушевича**

гербом став тризуб, який прийнято за держ. герб. і на зх. землях. Згідно з розпорядженням РДС від 2.03.1919, усім правоохоронним органам – судам, прокуратурі, нотаріату, адвокатурі належало виготовити відповідні вивіски і таблиці з написами укр. мовою та гербом (тризубом) посередині. Належало також негайно виготовити відповідні печатки з гербом (укр. мовою). У 1920-х на печатці Диктатора ЗУНР використовувалося зображення меншого за розмірами герба ЗУНР, вміщеного всередині герба УНР, що є свідченням продовження традицій органічної нац. та держ. єдності ЗУЗ з усіма укр. землями, як це й було проголошено під час злуки ЗУНР і УНР.

Дж.: ЦДАВОВУ.Ф. 3505. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 169.

Літ.: Гречило А. Б. Українська міська геральдика. К.; Львів, 1998; Савчук Ю. К. Прапор державний України. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Prapor_Derzhavnyj.

Сергій Дерев'яно

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН ЗУНР – урочистий муз.-пісенний твір, один з офіц. символів ЗУНР, ознака її суверенітету, – пісня “Ще не вмерла Україна” на слова П. Чубинського і музику М. Вербицького. Законодавчо сфера застосування держ. гімну в ЗУНР не була регламентована.

Виконання урочистих пісень в укр. народу має давні історичні витоки. Традиційно такими були пісні реліг. змісту – кондаки, канти, канони, ірмоси, тропарі, стихирини, псалми, що возвеличували Божу Матір, святих, переповідали їхні євангельські та життєві шляхи. З таких урочистих пісень розпочиналися важливі події, церемонії. Відомо, що перед битвою на р. Калка 1224 княжі дружинники співали реліг. пісню “З нами Бог”, а перед поч. Грюнвальд. битви 1410 укр. збройні підрозділи виконували пісню “Богородиця Діва”. Козацьке військо традиційно виконувало церк. гімни 11–14 ст. Та вже з 16 ст. з’явилися світські твори епіграмного х-ру на прославлення окремих полководців, гетьманів та ін. Їх

авторами були І. Пашкевич, К. Сакович. Від серед. 17 ст. як козацький гімн виконували бойову пісню “Нумо, хлопці, до зброї”, поряд із нею – твори “Пісня про Байду”, “Чайка”, “Ой на горі вогонь горить”, “Ой на горі там женці жнуть”, “Гей не дивуйтеся добрії люди”, “Засвітали козаченьки”.

У 18 ст. написання урочистих пісенних творів набуло якісно нового х-ру. В них появились елементи прогнозування щасливого майбутнього народу, країни. Бл. 1780 монах ЧСВВ Ю. Добриловський написав пісню “Дай же, Боже, добрий час”, що була наповнена патріотизмом і виконувала роль укр. нац. гімну до 1848, коли замінена піснею І. Гушаловича “Де єсть Руська вітчизна”.

“Весна народів” 1848 дала поштовх для піднесення нац.-визвол. б-би поневолених народів Європи. Нац. патріотичні пісні, гімни стали символом нац. єдності, загальнонац. патріотизму, виразником політ. побажань, ідей народу, його сподівань на майбутнє, набули офіц.-маніфестаційної форми. Нац. гімн став втіленням патріотичного виховання, почуття мовної, етнічної, політ., культ. та реліг. окремішності, спонукав до мобілізації нар. сил. Нац. гімни в цей час появились в поляків, чехів, словаків, словенців, угорців.

Члени ГРП 1848, поряд із піснею І. Гушаловича “Де єсть Руська вітчизна”, виконували урочисті реліг. твори “Царю Небесний, Утішителю”, “Пречи-

Марка, видана українською діаспорою до 100-річчя публікації твору “Ще не вмерла Україна”

I.

Ще не вмерла Україна.

Ще не вмерла Україна,
И слава, и воля!
Ще живъ, браття-молоді,
Усміхнеться доля!
Згинуть наші вороги,
Лишь роса на сонці;
Запахнемъ, браття, и мы
У своей сторонці.

Душу, тіло ми положимъ
За свою свободу
И покажемъ, що ми браття
Козацького роду.
Гей-гей, браття мила,
Нумо братися за діло!
Гей-гей пора встати,
Пора нолю добувати!

Надвигъ, Залізникъ
И Тарасъ Трясило
Кличуть насъ изъ-за моря
На святое діло.
Изгадаймо славу смерть
Ледарства-пощастя,
Щобъ не втратитъ марисъ нашъ
Своего юнацтва.

Фрагмент тексту твору “Ще не вмерла Україна”, опублікованого 1863 р. у Львові в часописі “Мета”

ста Діво Мати Руського Краю". На прохання кер. ГРР Г. Яхимовича І. Гушало-вич підготував вірш "Мир Вам, браття". Цей твір був схвалений ГРР як новий нац. гімн і надрукований у газ. "Зоря Галицька" 15.05.1848. Його виконували на Слов'ян. з'їзді в м. Прага (06.1848); ним завершували урочисті святкування укр. громади аж до 1880-х. Пізніше його виконували переважно москов-філи.

Політ. ситуація останньої третини 19 ст. вимагала нових символічних творів, що закликали до б-би. В цей час з'явилися нові нац. гімни. Пісню "Ще не вмерла Україна" традиційно виконували в Галичині на урочистих заходах укр. громади поряд із патріотичними творами "Заповіт", "Ре-ве та стогне Дніпр широкий" (автор слів Т. Шевченко), "Не пора", "Вічний революціонер" (І. Франко), "Молитва за Україну" ("Боже великий, єдиний" (О. Кониський)), "За тебе, Україно" (В. Щурат), "Для тебе, Україно, живемо" (О. Грицай), "Ми гайдамаки" (О. Маковей). У період РСВ до цих пісень дода-вся ще марш Легіону УСС "Ой, у лузі чер-вона калина" (С. Чернецький, Г. Трух).

Уперше твір "Ще не вмерла Україна" опубліковано в м. Львів у літ.-політ. віснику "Мета" (1863. № 4) без вказівки авторства, яке протягом тривалого часу приписували Т. Шевченку. Зазнав різних модифікацій, покладений на музику М. Лисенка, К. Стеценка, згодом М. Вербицького. За кілька років став масовим, народним, виконувався хо-ровими колективами.

9.11.1917 пісня "Ще не вмерла Україна" стала офіц. держ. символом УНР, у 04.1918 – УД. Твір підніс ідею неза-лежності, державності, соборності укр. земель, що особливо позитивно сприй-малося українцями Австро-Угорщини. Вже 1.11.1918 "Ще не вмерла Україна" звучала в різних населених пунктах ЗУНР – Львові, Бучачі, Жовкві, ін. містах під час передачі влади представникам УНРади. Надалі держ. гімн традиційно звучав під час офіц. парадів, урочисто-стей, церемоній, зокр. під час ухвален-ня Акта злуки 22.01.1919, під час похор-онів Д. Вітовського 30.08.1919. Поряд

із піснями "Не пора" та "Молитва за Україну", "Ще не вмерла Україна" вико-нували під час протестів проти рішення Антанти про долю Сх. Галичини учасни-ки 20-тисячної демонстрації у Львові 18.03.1923. Її співали вояки УГА в табо-рах для інтернованих у ЧСР та Польщі 1919–23, згодом підпільники УВО, ОУН, вояки УПА. 15.03.1939 твір "Ще не вмер-ла Україна" проголошено офіц. символ-ом Карпатської України.

Гімн "Ще не вмерла Україна", як нац. символ укр. народу і його прагнення до незалежності, було заборонено по-ширювати, відтворювати в Угорщині, Польщі, Румунії, СРСР. За його вико-нання передбачалися різні форми по-карання, тривале тюремне ув'язнення.

Лише 1989 нац. гімн знову прозвучав в Україні (у м. Бориспіль на могилі П. Чубинського). З 17.09.1991 Укр. ра-діо щодня розпочинає і завершує свої передачі з мелодії гімну "Ще не вмерла Україна". 5.12.1991 його вперше офіцій-но виконав Нац. хор ім. Г. Верьовки в стінах Верховної Ради України з при-воду оголошення результатів Всеукр. референдуму і виборів Президента України.

6.03.2003 набув чинності закон України "Про Державний Гімн України", яким затверджено музику М. Вербиць-кого зі словами першого куплета й при-співу П. Чубинського в такій редакції:

*"Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.*

Приспів:

*Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду."*

Державний гімн ЗУНР втілює са-мобутність, самоідентифікацію та са-моутвердження укр. народу, засвідчує тяглість його державницьких прагнень і б-би; поряд із прапором та гербом належить до держ. символів сучасної України.

Літ.: Державна символіка України. К., 2004; Державний Гімн України: По-пулярний історичний нарис. К., 2006; Загайкевич М. Михайло Вербицький:

сторінки життя і творчості. Львів, 1998; *Мишанич С.* Павло Чубинський – автор українського гімну. К., 1998; *Нариси з історії українського національного руху.* К., 1994; *Орел А.* Ще не вмерла Україна // *Свобода.* 1967. 30 листоп. Ч. 218. С. 1; *Трембіцький В.* Український гімн та інші патріотичні пісні. Нью-Йорк; Рим, 1973; *Чередниченко Д.* Павло Чубинський. К., 2005; *Шуп Н. А.* Ще не вмерла України і слава, і воля // *ЕУ.* Т. 10. К., 2013. С. 676–677.

Микола Вітенко

ДЕРЖАВНИЙ МІСЬКИЙ КОМІСАР

– кер. місцевої адміністрації ЗУНР. Посаду Д.м.к. доручали одному з лідерів української громади міста.

Напередодні Листопадового чину 1918 функції і повноваження міськ. комісарів, як громад. лідерів, регулювали “Устав і Інструкції для повітових органів Української Національної Ради”. Документ передбачав, що міськ. комісар УНРади є виконавчим органом повітової нац. влади і безпосередньо підлягає повітов. комісарові УНРади. Завданням Д.м.к. була орг-ція місц. укр. нас. для оборони укр. державності. Задля збереження публічного спокою Д.м.к. повинен був організувати громад. сторожу та керувати всіма організованими виступами відповідно до розпоряджень держ. повітов. комісара УНРади. Д.м.к. мав допомагати укр. командирам у справі зайняття залізн. станцій та мостів. У відповідний час Д.м.к. мав стати начальником громади, усунувши дотеперішнє кер-во міста.

Після Листопадового “зриву” у повітах Сх. Галичини укр. міські комісари замінили начальників місц. адміністрації – бургомістрів (посадників) і набули статусу Д.м.к., зокр. було встановлено посаду міськ. комісара й власний Харчовий уряд у Янові, який з питань, що не входили до його компетенції, підпорядковувався держ. повітов. комісаріатові Городка, до якого м-ко належало адміністративно. Для офіц. перебрання держ. установ та майна в Кам’янці-Струмиловій і Тернополі новою владою були ств. ліквідаційні комісії. У тих містах, де укр. влада зберегла

повноваження колиш. міськрад, Д.м.к. контролював їх діяльність.

Держ. міські комісаріати очолили відомі укр. громад.-політ. діячі, переважно правники або педагоги за фахом. У Бродях та Золочеві міськ. комісарами стали євреї (Ріттель і Гольд). Державні міські комісари спрямували свої зусилля на забезпечення прапорядку у місті; сприяння міських порозумінню; постачання міських мешканців продовольством, підтримку безперебійного функціонування залізн. вузлів та міських комунікацій. Міські комісари діяли в порозумінні з держ. повітовими комісарами та з місц. військовими комендантами ЗУНР.

Літ.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 96; *Його ж.* Організація цивільної влади ЗУНР в повітах Галичини (листопад–грудень 1918 року) // *Україна Модерна.* Львів, 1999. Ч. 2–3: За 1997–1998 рр. С. 132–193; *Устав і Інструкції для повітових органів Української Національної Ради.* Львів, 1918.

Олег Павлишин

ДЕРЖАВНИЙ НАФТОВИЙ КОМІСАРІАТ (ДНК)

– галузеве відомство уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого була орг-ція нафтовидобутку, переробки та збуту нафти в ЗУНР–ЗОУНР. Ств. у 11.1918 в м. Дрогобич у складі Дрогобицької повітов. УНРади як окрема нафтова комісія. Згодом мав підпорядковуватися Держ. секретаріату публічних робіт. Однак кер. ДНК С. Вітик не виконував окремих розпоряджень РДС.

ДНК складався переважно з членів УСДП, проводив політику націоналізації нафтопромислів, своїми заходами спричинив погіршення відносин між ЗУНР та Францією і Бельгією, чим громадянам належали конфісковані нафтові вишки. Діяльність ДНК завадила налагодженню обміну нафти на зброю і продовольство з УНР, Угорщиною, ЧСР. Більшість нафтових вишок упродовж 11.1918–05.1919 не працювала.

Серед спроб РДС взяти під контроль нафтовидобуток особливої уваги заслуговує розпорядження Держ.

секретаріату торгівлі і промислу “Про заборону вивозу нафти й нафтових продуктів” від 19.11.1918, відповідно до якого введено обмеження на експорт нафти, бензину, парафіну, озокериту, машинного масла. РДС відмовилася від націоналізації нафтових підприємств.

У 01.1919 ДНК було підпорядковано Держ. секретаріату торгівлі і промислу. Д. Вітовський отримав наказ ліквідувати ДНК, але його не виконав. Відбувалося злиття ДНК з Дрогобицькою повітов. УНРадою і консолідація влади в повіті в руках С. Вітика. 9.02.1919 РДС констатувала, що ДНК виступає її альтернативою, самовільно здійснює продаж нафти, веде спекуляції, призначає урядовців, визначає їм платню. Преса ЗУНР поширювала повідомлення про дрогобицьку, волинську, бучацьку нафтові афери, коли нафтопродукти продавали у 20–30 разів дорожче за фіксовані ціни. Водночас С. Вітик заперечував свою причетність до спекуляцій нафтою, апелював до фактів нестачі фахівців з нафтовидобутку і до фіксованих цін на нафтопродукти. Всі спекуляції він приписував окремим повітов. комісарам. Намагався контактувати з Директорією в обхід РДС. При цьому вимагав радикалізації соціальних перетворень.

2.03.1919 РДС видала розпорядок, яким запроваджено 22-відсотковий податок для всіх фізичних і юрид. осіб, які мали право концесії на видобуток нафти. 28.03.1919 розпорядком ДСВС “Про утворення нафтового округу під його безпосереднім підпорядкуванням” ДНК було заміненено Командою нафтового округу, підпорядкованою ДСВС. РДС не вдалося монополізувати нафтовидобуток і контролювати нафтопереробку.

Діяльність ДНК спричинила соціально-екон. кризу в Дрогоб. повіті, нестачу продовольства, низку страйків робітників 11–12.1918, а 14.04.1919 – кількагодинний антидерж. заколот у м. Дрогобич.

19.05.1919 польс. військами зайнято Дрогобицько-Борислав. нафтовий басейн. На вимогу Антанти НКГА вида-

ла наказ, за яким усі нафтові вежі, ємкості, тех. обладнання залишено неушкодженими полякам.

*Лит.: Дрогомирецька Л., Савчук Б. Соціально-економічна політика ЗУНР: історико-правовий аспект // Галичина. Вип. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 132–141; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–3 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Левицький К. Перший Секретаріат ЗОУНР // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 43–47; Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995; Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; Тимченко Р. Державне будівництво та політико-економічні перетворення ЗУНР (листопад 1918 – червень 1919 рр.) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. 2011. Вип. 6. С. 111–144; Тищик Б. Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.**

Микола Вітенко

ДЕРЖАВНИЙ ПОВІТОВИЙ КОМІСАР – кер. повітової адміністрації ЗУНР. Посада Д.п.к. замінила начальника місц. адміністрації – повітов. старосту, який за колиш. австр. влади підпорядковувався галиц. наміснику. Після Листопадового “зриву” у повітах Сх. Галичини посада Д.п.к. доручалась одному з членів підготовчого к-ту чи лідерів місц. інтелігенції. Повітов. комісарів обирали делегати (“відпоручники”) громад, затверджувала Львів. делегація УНРади, якій у перші дні 11.1918 комісари підпорядковувались і звітували. Їх початкова офіц. назва: “Повітовий комісаріат Української Національної (Народної) Ради”.

Функції і повноваження комісаріатів напередодні Листопадового “зриву” 1918 регулювали “Устав і Інструкції для повітових органів Української Національної Ради”. Документ передбачав,

що Д.п.к., як найвищий посадовець громад. нац. влади в повіті і виконавчий орган УНРади, повинен був утілювати в життя усі розпорядження УНРади і її делегацій; видавати розпорядження з метою збереження публічного спокою, зокр. накази щодо встановлення громад. органів правопорядку в повіті; забороняти самовільні виступи проти нацменшин; керувати всім нац.-політ. життям у повіті й визначати час публічних організованих нац. виступів задля оборони укр. державності. Сфера діяльності Д.п.к. передбачала підготовку, разом з повітов. к-том УНРади, заходів для взяття в укр. руки всієї політ. адміністрації повіту; складання списків керівників та службовців повітової адміністрації, фінансових органів, пошти і телеграфу, залізниці тощо. У разі надзвичайної потреби комісар повинен був призначити всіх службовців і обійняти адміністрацію повіту, усунувши при цьому ворожі українській державності органи і виконувати розпорядження УНРади. Завданням Д.п.к. було організувати збройний підрозділ, головно молоді, під проводом досвідчених військових і подбати про його вишкіл; забезпечити нас. продовольством; подбати про збір коштів на потреби УНРади; переконати нас. повіту в потребі нормалізувати відносини з єврейс. та нім. меншинами. Д.п.к. повинен був координувати свої дії з УНРадою та з комісарами сусідніх повітів. Після утворення РДС комісаріати ввійшли в підпорядкування центр. виконавчому органу ЗУНР.

Першим держ. актом, який визначив компетенцію повітов. адм. органів, став ухвалений УНРадою 16.11.1918 "Тимчасовий Закон про адміністрацію ЗУНР". Документ продовжував дію всіх законів і розпоряджень колиш. Австро-Угор. монархії, якщо вони не суперечили державності ЗУНР. Усі адм. держ. установи перейшли в підпорядкування РДС у Львові як останньої інстанції у всіх справах, що підлягали раніше австр. мін-ву. Гол. ("начальним") повітов. органом політ. адміністрації став укр. Д.п.к., якого призначав і звільняв держ. секретар внутр. справ.

Д.п.к. мав право й обов'язок приймати присягу урядовців на вірність інтересам ЗУНР; видавати розпорядження у разі, коли урядовці відмовлялися від держслужби, подавати такі рішення на затвердження РДС; затверджувати рішення повітов. органів; наполягати на виплаті платні службовцям; давати дозвіл на носіння зброї цивільному нас.; провадити нагляд над діловодством усіх урядів громад. інституцій повіту й висловлювати РДС свої пропозиції щодо їх діяльності. Повітові військ. коменданти та коменданти жандармерії підлягали Д.п.к. виключно в питаннях громад. безпеки. Разом з тим закон вилучав з компетенції комісарів кер-во судами, поштою, телеграфом, залізницею, соляними копальнями та домонами, дозволяючи втручатися в справи цих інституцій лише в надзвичайних випадках. Більшість із Д.п.к. були обрані на місцях, лише в кількох повітах призначені центр. владою ЗУНР. Затвердження урядом цих призначень тривало до кін. 1918.

Держ. повітові комісаріати очолили відомі укр. громад.-політ. діячі, серед них колиш. послы до австр. Держ. Ради та Галиц. крайового сейму, діячі УНДП та УРП, члени УНРади: С. Витвицький (Львів), А. Горбачевський (Дрогобич), М. Король (Жовква), А. Чайковський (Самбір) та ін. Про високий освіт. рівень місц. кер-ва свідчить той факт, що серед 48 комісарів політ. повітів ЗУНР 25 осіб мали докторський ступінь. Повітові комісари ЗУНР-ЗОУНР 1918-19 часто змінювалися. Так, протягом 11-12.1918 посаду комісара Рава-Руського пов. займали почергово 3 особи.

Окрім орг-ції місц. виконавчої влади ЗУНР, на рівні політ. повітів на її тер-ї ств. комісаріати та ін. держ. установи судових округів (повітів). Посилаючись на повноваження від Львів. делегації УНРади, самостійно відділився від політ. повіту Бібрка судовий округ Ходорів. З огляду на велику тер-ю був адміністративно розділений повіт Сокаль-Белз. Окремого комісара обрали для судового округу Комарно (політ. повіт Рудки). До комісаріату Щирець, який перейняв у своє управління 45

сіл судового округу, через погане сполучення зі Львовом зверталися також мешканці ін. округів. Нововстановлена адміністрація окремих судових округів переймала функції політ. влади на керованій ними тер-ї. Орг-ція комісаріатів у судових округах виявила позитивний ефект після втрати українцями Львова, коли тер-єю цього політ. повіту управляли 3 комісаріати судових округів: Львів, Винники та Щирець. Осідком комісаріату судового округу Львів з 14.12.1918 були с. Запитів, м-ко Яричів Новий і с. Журавники. З 2-ї пол. 04.1919 цей судовий округ був тимчасово об'єднаний з округом Винники. Комісаріат судового округу Винники до 22.11.1918 перебував у Винниках; до 15.03.1919 – у с. Миклашів; до 15.04.1919 – знову у Винниках; до 6.05.1919 – в Яричеві Новім; до 2-ї пол. 05.1919 – у с. Журавники.

У практиці ЗУНР використовувалися й ін. форми адміністрування. Стрийським і суміжними повітами в 1-й пол. 11.1918 керував колиш. посол до австр. Держ. Ради В. Сінгалевич. Наділений повноваженнями від Львів. делегації УНРади та іменований “диктатором Стрийщини”, він утворив Директоріат, до якого входили він й обрані О. Весоловський та О. Нижанковський. Стрийський Директоріат займався орг-цією укр. влади й призначав начальників держ. установ у цьому регіоні. У Стрию і Турці, поряд із повітов. комісарами, зберегли посаду повітов. керівника з окремими функціями колишнього повітового старости. У Стрию І. Бачинський керував укр. селами, підписуючи відповідні розпорядження як “повітовий організатор громад”. У пов. Турка виконавчу владу одночасно здійснювали комісар В. Ріпецький та управитель староства О. Ліскевич.

Лім.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 6–8; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 93–97; *Його ж.* Організація цивільної влади

ЗУНР в повітах Галичини (листопад–грудень 1918 року) // Україна модерна. Львів, 1999. Ч. 2–3: За 1997–1998 рр. С. 132–193; Устав і Інструкції для повітових органів Української Національної Ради. Львів, 1918.

Олег Павлишин

ДЕРЖАВНИЙ ПРА́ПОР ЗУНР –

один з офіц. символів ЗУНР як д-ви, що слугує ознакою її суверенітету. “Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії” (затверджений УНРадою ЗУНР 13.11.1918) встановлював, що “Державний прапор є синьо-жовтий” (артикул V).

Синьо-жовті поєднання в прапорі мають давню сакральну традицію як нац. кольори укр. народу, є втіленням нац. єдності, честі, гідності, самобутності та спадкоємності державотворчих традицій. Синій колір символізував мирне безкрайне небо, а жовтий пов'язаний із сонцем. Стейке поєднання синього і жовтого кольорів на нац. прапорі, згідно з геральдичними звичаями та правилами вексилології, у вигляді жовтої та синьої смуг на прямокутному полотнищі усталилося із серед. 19 ст., у час “весни народів”.

Уже 1.11.1918 на ратуші м. Львів замайорів синьо-жовтий прапор. Держ. прапор традиційно постійно піднімали на будинках органів держ. влади, під час офіц. церемоній та ін. Законодавчо сфера застосування держ. прапора в ЗУНР не була регламентована. Вживається також як синонімічне позначення “блакитно-жовтий”.

Дж.: ЦДАВОВУ. Ф. 3505. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 169 зв.

Лит.: Савчук Ю. К. Прапор державний України. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Prapor_Derzhavnyj.

Сергій Дерев'янюк

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ – спрощена назва Ради Державних Секретарів. Таку назву уряду ЗУНР, поряд із повною, вживали в укр. пресі та офіц. документах 1918–19, мемуаристиці та істор. л-рі.

Див. **РАДА ДЕРЖАВНИХ СЕКРЕТАРІВ**.

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ВІРОІСПОВІДАННЯ (ДСВ) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого була орг-ція реліг. життя краю, налагодження співпраці реліг. громад із владою ЗУНР–ЗОУНР. Ств. 9.11.1918 у м. Львів. Кер. (держ. секретар) – О. Барвінський, який очолював і Держ. секретаріат освіти. Передбачалося створення кількох відділів. Один із них мав відповідати за взаємини з ГКЦ. Після від'їзду 21.11.1918 РДС до м. Тернопіль О. Барвінський залишився у Львові й своїх обов'язків держ. секретаря більше не виконував.

4.01.1919 ДСВ реорганізовано в Держ. секретаріат освіти та віроісповідань (ДСОВ). У ньому було 4 відділи: спец. (професійних) шкіл, нар. шкільництва, середніх шкіл і г-зій, віроісповідних справ. Очолив ДСОВ А. Артимович. Активної роботи в реліг. сфері ЗУНР РДС не проводила. Законодавство гарантувало право свободи віровизнання, реліг. права і свободи представників усіх конфесій краю: греко-катол., греко-правосл., римсько-катол., вірменсько-катол., протестантського та іудей. віросповідань. Для створення нових конфесій та проведення їхніми представниками реліг. практик необхідним був дозвіл д-ви. Встановлювалася рівність представників різних віросповідань перед законом.

У 03.1919 на низці засідань повітов. рад та УНРади порушували питання про формування віроісповідних громад, на зразок тих, що з 1874 створювали іудеї. Висловлювали думки про секуляризацію церк. земель. Пара-

фіяльних священиків, за проектами К. Трильовського та ін., мали обирати всі члени віроісповідних громад. Ліквідовувалася с-ма патронату над парафіяльними церквами. Такі пропозиції викликали протести з боку ГКЦ й були відхилені.

17.04.1919 після від'їзду А. Артимовича до Відня ДСОВ очолив А. Крушельницький. 25.04.1919 РДС видала розпорядок “Про встановлення дорожняного додатку вдовам і сиротам по греко-католицьких священиках”. Цим розпорядком та деякими іншими надано пільги й соціальні гарантії духовенству та їхнім родинам.

ДСОВ мав власний друкований орган – “Вістник Державного Секретаріату просвіти і віроісповідань”. У ньому друкувалися розпорядження ДСОВ, повідомлення про призначення на роботу, проекти пропонованих законів у сфері освіти й релігії. ДСОВ припинив свою діяльність 9.06.1919 після проголошення Є. Петрушевича Диктатором.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 15–22, 48–66; *Левчицький К.* Перший Секретаріат ЗОУНР // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 43–47; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.

Микола Вітенко

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ВІЙСЬКОВИХ СПРАВ (ДСВС) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого були орг-ція і кер-во збройними силами (армією) ЗУНР–ЗОУНР. Ств. в умовах війни 9.11.1918, став важливим органом, на який було покладено від-

повідальні завдання: творення регулярних збройних сил, орг-ція військ. адміністрації, мобілізація і вишкіл поповнення, підготовка командних кадрів, матеріально-техн. забезпечення армії для ведення війни.

Стр-ра ДСВС загалом відповідала орг-ції військ. мін-ва Австро-Угорщини. Відповідно до функцій, у складі ДСВС створено 18 відділів, які очолили досвідчені референти. Держ. секретар полк. Д. Вітовський був підзвітний безпосередньо УНРаді, її Президенту Є. Петрушевичу. Його заст. став от. П. Бубела.

Заг. відділ під кер-вом сот. В. Тимцюрака готував законодавчі акти, накази. Ним було опрацьовано й видано розпорядок від 13.11.1918 про часткову мобілізацію колиш. вояків австро-угор. армії 1883–1900 рр. н., розподіл країни на військ. обл. та округи. Секретаріат запровадив затверджену УНРадою військ. присягу: “Присягаю торжественно всемогутему Богу – повинуватися вірно і слухняно ЗУНР, її верховній владі, її правительству, її армії, як також всім її керманічам і всему її начальству, їх поважати та захищати, їх прикази та розпорядження у всякій службі виконувати, проти кожного ворога, хто-небудь ним був би і де тільки воля її верховної влади вимагатиме на водах, на сушах, у воздусі, в день і в ночі, у боях, у наступах, сутичках і всякого роду підприємствах, словом на

кожному кроці, в кожному случаю хоробро і мужньо боротися, наших військ. прапорів і оружжя в ніякім случаю не покидати, з ворогом ніколи в найменші порозуміння не входитьи, завжди так вестися, як цього воєнні закони вимагають та як чесним воїнам личить, і в цей спосіб в чести жити й умирати. – Так нам, Боже, допоможи – Аминь”.

Розпорядком від 15.12.1918 старшин, підстаршин і стрільців ГА підвищено у званні на ступінь, порівняно з тим, що мали в австро-угор. війську. 4.02.1919 встановлено порядок орг-ції духівництва укр. війська. Видано розпорядки про запровадження польових судів при ОВК (28.01.1919), про Залізн. військ. управу (2.02.1919).

4.04.1919 опубл. наказ про встановлення військ. нагород.

Персональний відділ під проводом сот. В. Панчака займався проблемами комплектування частин ГА та ін. тилових військ. формацій старшинами, підстаршинами і стрільцями, розробив с-му проходження служби старшинами, готував накази про підвищення їх у званнях. За період війни відділ підготував щонайменше 11 наказів, якими здійснено бл. 3500 підвищень у званнях. Їх регулярно публікувались у “Вістнику Державного Секретаріату Військових Справ”.

За пропозицією відділу ДСВС запровадив схвалені УНРадою такі військ. звання: *стрільці* – стрілець, старший

**Співробітники
Державного секретаріату
військових справ
у м. Станіславів.**

Лютий 1919 р.

Сидять (зліва направо):

сот. В. БЕМКО,
от. О. ПІДЛЯШЕЦЬКИЙ,
от. П. БУБЕЛА,
полк. Д. ВІТОВСЬКИЙ,
от. Р. БІЛАС,
от. Н. ПІРНЯК,
сот. Р. ШИПАЙЛО.

**Стоять: чет. Н. ГАМОРАК,
сот. Ю. БУЦМАНЮК,
пор. Т. СИВАК,
сот. Г. ГЕРАСИМОВИЧ,
сот. О. БОРОДІЄВИЧ,
сот. С. МАГАЛЯС,
сот. В. ТИМЦЮРАК,
сот. В. ПАНЧАК,
чет. І. БОБЕРСЬКИЙ**

стрілець, вістун; *підстаршини* – десятник, старший десятник, булавний старший десятник, підхорунжий; *молодші старшини* – хорунжий, четар, поручник, сотник; *вищі старшини* – отаман, підполковник, полковник; *генерали* – ген.-четар, ген.-поручник, ген.-сотник.

Для старшин. складу встановлено термін служби у званні, після якого надавалося право на підвищення. У період війни він становив: для хорунжого – 6 місяців; четаря, поручника – 2 р.; сотника – 3 р.; отамана – 1 р.; підполк. – 1 р. За особливі бойові заслуги наступне військ. звання надавали достроково.

Розпорядженням ДСВС від 5.12.1918 впроваджено грошові оклади: стрілець щоденно отримував 50 сотиків, вістун – 1 корону, старший десятник – 2,5 корони; старшинами встановлено щомісячні оклади: хорунжому – 200, поручнику – 300, полковнику – 560 корон. Передбачалася виплата пенсій.

Відповідно до військ. звань за участю Персонального відділу ДСВС впровадив відзнаки. Згідно з розробленим відділом положенням, право присвоювати молодші старшинські звання хорунжого і четаря надавалося ОВК. Наступні військ. звання присвоював ДСВС.

Чи не найскладнішою проблемою ДСВС і його Персонального відділу був добір командирських кадрів. 16.11.1918 ДСВС наказав усім окружним і повітовим військ. командам узяти на облік усіх старшин-українців і негайно мобілізувати. Насамперед не вистачало командних і штабних офіцерів вищої ланки, тому ген. посади командирів корпусів і бригад займали старшини (від сотника до полковника).

Мобілізаційний відділ організував призов до війська і поповнення частин. Ним керував от. Н. Гіряк. Відділ співпрацював з ОВК, на які було покладено виконання указу від 13.11.1918 про частковий призов до війська, згодом закону про обов'язкову військ. службу всього укр. нас. Представники нацменшин вступали до війська лише на добровільних засадах. Від служби звільняли також синів, на утриманні яких були непрацездатні батьки, си-

роти, самостійних управителів г-в, працівників держ. підпр-в, залізниць і держ. органів, які забезпечували життєдіяльність армії.

Мобілізаційний відділ підтримував тісний зв'язок зі Збірною станицею ГА у Відні, яка займалася мобілізацією добровольців, колиш. старшин австр. армії до збройних сил ЗУНР.

Муніципальний відділ під проводом сот. УСС С. Магальяса відповідав за постачання озброєння. На жаль, великі запаси австр. зброї і набоїв, військ. техніки у Львові та Перемишлі потрапили до поляків, а спеціалізованих підпр-в оборонної пром-ті в Галичині не існувало. Завдяки праці старшин відділу та військ. формувань було зібрано озброєння і військ. майно, залишене австро-угор. та рос. військами. З великими труднощами зброю придбано в ЧСР та Угорщині в обмін на нафтопродукти. Чимало гармат, літаків, стрілець. зброї та боєприпасів надала УНР. Організували реквізицію зброї в австро-угор. військ. частинах, які поверталися через Галичину з Наддніпрян. України.

Письменний відділ під орудою організатора сокільського руху в Галичині, четаря УСС, проф. І. Боберського укладав словники укр. військ. термінології і спец. лексики. Члени відділу започаткували створення військ. картографічного ін-ту, видання топографічних карт ЗУНР. У відділі було розроблено проект однострою ГА, за основу якого взято січовий однострій авторства поручника Л. Лепкого.

Велику агітац.-пропагандист. роботу виконував *Пресовий відділ* під проводом чет. Н. Гаморака. Складовою відділу стала ред. тижневого час. ГА "Стрілець" у Тернополі, а згодом у Ходорові на чолі з В. Пачовським. За сприяння відділу видавали армійські час. "Козацький голос" (1-й Галиц. корпус), "Стрілецький шлях" (3-й корпус), "Золочівське слово" (Золочівська ОВК, ред. – старшина УСС, поет і мистецтвознавець М. Голубець), а також "Вістник Державного Секретаріату Військових Справ" (виходив 1.12.1918–05.1919). За допомогою радіотелеграфної станції

відділ отримував інформацію зі всього світу, а від НКГА – фронтові повідомлення, на основі яких оперативно готував звіти для преси.

Вагомий внесок у розбудову збройних сил ЗУНР робили інші відділи ДСВС, зокр.: *артилерії* (референт сот. Р. Щипайло), *летунства* (сот. УСС П. Франко), *кінноти* (пор. О. Галицький), *судівництва* (от. О. Підляшецький), *технічний* (сот. В. Шухевич), *зв'язку* (сот. Р. Білинський), *залізничний* (сот. УСС Ю. Буцманюк), *інтендантський* (сот. Г. Герасимович), *харчовий* (пор. О. Черкавський), *духівництва* (сот. о. М. Іжак), *санітарний* (от. Р. Білас), *ветеринарний* (сот. Є. Бородієвич), а також *канцелярія ДСВС*, останнім шефом якої був ген. австр. армії Г. Ціріц.

ДСВС очолювали: полк. Д. Вітовський (9.11.1918–13.02.1919.), полк. В. Курманович (16.02–9.06.1919). Після проголошення диктатури 9.06.1919 ДСВС було ліквідовано, а його функції перебрати Військ. канцелярія Диктатора Є. Петрушевича і НКГА. Осідком ДСВС почергово були Львів (9–22.11.1918), Тернопіль (22.11.1918–2.01.1919), Станиславів (2.01–24.05.1919), Бучач (25.05–8.06.1919).

Завдяки наполегливій і цілеспрямованій діяльності полк. Д. Вітовського і старшин ДСВС за складних умов польськ.-укр. війни була створена боєздатна ГА, яка протягом майже 9-ти місяців протистояла збройним силам відродженої Польщі.

Літ.: Бемко В. Державний Секретаріат військових справ // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 426–428; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998.

Микола Литвин

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ (ДСВНС) – галузеве мін-во уряду ЗУНР–ЗОУНР (РДС), у компетенції якого була орг-ція місц. адміністрації та правопорядку. Ств. 9.11.1918 у Львові. Кер. (держ. секретар) – Л. Цегельський, заст. (“товариш”) – Р. Перфецький. Першим держ. актом, який

визначив компетенцію ДСВНС, став ухвалений УНРадою 16.11.1918 “Тимчасовий Закон про адміністрацію ЗУНР”, який продовжував дію всіх законів і розпоряджень колишньої Австро-Угор. монархії, якщо вони не суперечили державності ЗУНР. Усі адм. держ. установи перейшли в підпорядкування РДС у Львові як вищої інстанції. Закон регламентував адм. компетенції повітов. органів влади і встановив їх підпорядкування ДСВНС. 20.12.1918 ДСВНС видав розпорядок у справі назв держадміністрацій, службової присяги працівників адміністрацій та з питань емблем, написів та печаток в адм. установах.

На поч. 01.1919 в Станиславові, після відставки уряду К. Левицького, новий кабінет сформував С. Голубович. Керівником ДСВНС призначено І. Макуха. Р. Перфецький продовжував виконувати обов'язки заст. секретаря. У новоформованому уряді С. Голубовича ДСВНС було передано функції секретаріатів сусп. здоров'я, праці та сусп. опіки. Під нагляд ДСВНС передано також Держ. харчовий уряд ЗОУНР. У 1-й пол. 1919 секретаріат задля охорони громад. порядку організував Держ. жандармерію, сприяв заснуванню у Станиславові Школи держ. жандармерії. У складі ДСВНС діяла особова секція, яка відала персональними справами держслужбовців ЗОУНР. Окремий відділ займався питанням інтернованих та осіб, потенційно ворожих укр. владі. Санітарний департамент ДСВНС виконував функції колишнього ДССЗ, сприяв заснуванню Держ. ради здоров'я ЗОУНР. Службовцями ДСВНС у 1-й пол. 1919 були: правники О. Турянський, Г. Ракочій, Б. Чайківський, В. Лисий; офіцер жандармерії Ю. Волошук (референт справ жандармерії), лікар А. Целевич (санітарний референт). Працівники канцелярії ДСВНС: А. Фішгрінд, Є. Оришук, Є. Надрага. Для поборювання хабарництва і корупції ДСВНС запровадив посаду держ. ревізора з широкими контрольними повноваженнями (М. Воробець, заст. – Р. Курбас). Унаслідок проведених ревізій навесні 1919 за звинуваченням у корупції було арештовано кількох відп. працівників повітов. адміністра-

цій ЗОУНР. Секретар внутр. справ І. Макух конфліктував із секретарем військ. справ Д. Вітовським та комендантами ОВК з питань розмежування повноважень цивільної і військ. влади в ЗОУНР. Службовець ДСВНС В. Лисий підготував проект Закону про вибори до Установчого Союму ЗОУНР. У своїй роботі ДСВНС співпрацював з адміністративною комісією УНРади.

ДСВНС, як і увесь уряд, припинив свою діяльність 9.06.1919, після проголошення Є. Петрушевича Диктатором. Функції уповноваженого з внутр. справ у Раді уповноважених Диктатора в Галичині (влітку–восени 1919) виконував С. Голубович.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т.2/уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 6–8; *Макух І.* На народній службі. Спогади. Дітройт, 1958. С. 241–254; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; *Чубатий М.* Державний лад на Західній Области Української Народної Республіки // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Т. 205: У пошуках історичної правди. Збірник на пошану Миколи Чубатого 1889–1975 / ред.: Г. Лужицький; Я. Падох. Нью Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1987. С. 31–35.

Олег Павлишин

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ЗАГРАНИЧНИХ СПРАВ (ДСЗаС) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого була орг-ція зовн. політики ЗУНР у 11.1918–06.1919. Ств. у складі РДС 9.11.1918 в м. Львів. Кер. (держ. секретар) – В. Панейко, заст. (“товариш”) – М. Лозинський, службовці – судовий радник Р. Ковшевич та літературознавець О. Кульчицький.

У 11.1918 В. Панейко провадив перемовини з представником країн Антанти, франц. офіцером Вільємом, який, як виявилось згодом, діяв на користь Польщі. У 12.1918 В. Панейко, як представник ЗУНР, виїхав до Парижа на Мирну конф., куди дістався в 02.1919.

У 12.1918 ДСЗаС тимчасово керував С. Голубович, який незабаром очолив

другий уряд ЗУНР. Працівники ДСЗаС були присутні на проголошенні Акта злуки в Києві 22.01.1919. Я. Олесницький зачитував акти соборності франц. мовою. На їх підставі наддніпрянці й галичани утворили спільну дипломатичну місію в Парижі. В. Панейко став заступником голови делегації; А. Петрушевич та О. Кульчицький – працівниками дипломатичної місії. Кер-во ДСЗаС перейшло до рук Л. Цегельського, який тимчасово став управителем секретаріату. Задля демонстрації одноцільної політики Л. Цегельського призначено одночасно заступником міністра закорд. справ УНР.

У 02.1919 секретаріатом тимчасово керував С. Витвицький – як перший шеф секції. У серед. 03.1919 посаду управителя зайняв М. Лозинський, який зумів дістатися до Станиславова з окупованого поляками Львова. Його заступником залишився Я. Олесницький. Службовцями секретаріату були: сот. О. Сліжінський, радник з комерційних та екон. питань; референт о. К. Бон; М. Гайдучок, канцелярійний пом. Навесні 1919 до складу ДСЗаС призначили історика М. Кордубу. На поч. 05.1919, після виїзду М. Лозинського до Парижа, на чолі ДСЗаС знову став С. Витвицький. ДСЗаС співпрацював з комісією УНРади із заграничних справ.

У 1-й пол. 1919 ДСЗаС складався з 3 відділів: дипломатичного, пресового і паспортного (“пашпортового”). Дипломатичний відділ, яким керував заступник (“товариш”) держ. секретаря, здійснював зв’язок з дипломатичною місією в Парижі та з посольствами ЗОУНР у Відні, Празі, Будапешті та Загребі; полагоджував питання прийняття закордонних місій, які перебували чи їхали транзитом через тер-ю ЗУНР; готував інформаційний матеріал для іноз. представництв. Дипломатичний відділ також полагоджував питання обміну інтернованих з польською стороною; виготовляв спеціальні уповноваження та дипломатичні паспорти для членів місій ЗОУНР та дипломатичних кур’єрів. Пресовий відділ відстежував публікації закордонної преси про ЗУНР та її уряд, за потреби спростову-

ючи неправдиву інформацію. Паспортний відділ виготовляв дипломатичні паспорти для цивільних громадян ЗОУНР та візував паспорти іноземців, які прибували до ЗОУНР чи їхали транзитом через її територію.

ДСЗаС, як і весь уряд, припинив свою діяльність 9.06.1919, після проголошення Є. Петрушевича Диктатором. У Раді уповноважених Диктатора в Галичині функції уповноваженого з заграничних справ (улітку–восени 1919) виконував С. Витвицький. Після проголошення диктатури Є. Петрушевича він став уповноваженим із закорд. справ уряду Диктатора. У 11.1919–08.1920 зовн. справами керував Є. Петрушевич. Від 08.1920 уповноваженим Диктатора був С. Витвицький, а в 01.1921–03.1923 – К. Левицький

Лит.: Кучабський В. Українська дипломатія і держави Антанти в році 1919 // Дзвони. Львів, 1931. Грудень. Ч. 9. С. 607–615; *Левицький К.* Перший Державний Секретаріат у Львові // Український Скиталець. Відень, 1923. 1 черв. Ч. 11. С. 15–18; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Павлишин О.* "Він був складною і незвичайною індивідуальністю...". Нарис біографії Василя Панейка // Дипломатична і консульська служба у вимірі особистості. К., 2016. С. 167–179; *Павлюк О.* Дипломатія злуки: До питання про об'єднання УНР і ЗУНР // Всесвіт. К., 1992. № 1–2. С. 176–178; *Чубатий М.* Державний лад на Західній Області Української Народньої Республіки // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1987. Т. 205: У пошуках історичної правди. Збірник на пошану Миколи Чубатого 1889–1975 / ред. Г. Лужницький і Я. Падох. С. 21–22.

Олег Павлишин

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВ (ДСЗС) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого була організація землеустрою та підготовка земельної реформи в ЗУНР–ЗОУНР. Ств. 9.11.1918 в м. Львів. Кер. (держ. секретар) – С. Баран. 10.11.1918 члени уряду склали урочисту присягу. На урочистостях земельна реформа

була проголошена одним із завдань РДС. 13.11.1918 В. Струка призначено заступником ("товаришем") держ. секретаря земельних справ. 21.11.1918 ДСЗС виїхав до м. Тернопіль. Після відставки С. Барана в 01.1919 уряд очолив С. Голубович, а керівником ДСЗС призначено М. Мартинця.

Робота ДСЗС велася у складних воєн. умовах. Низку його ініціатив не вдалося реалізувати. Інші впроваджувалися повільно. Тимчасово зберігалися в силі австр. цивільний кодекс, закон про ґрунтові книги, ін. австр. закони й розпорядження с.-г. спрямування і землеволодіння.

Одним із гол. завдань ДСЗС було створення і поповнення, спільно з Харчовим урядом, запасів продовольства. Саме для цього і формували земельні комісії на місцях, на які покладали виконання постанови РДС про відшкодування у власність д-ви половини врожаю від панських, дідичних та ін. великих землеволодінь.

ДСЗС здійснював нагляд за земельними ресурсами; підпорядковував собі "рільничих референтів" при держ. повітов. комісаріатах, повітові земельні комісії та громад. (сільс.) рільничі комісії. До складу ДСЗС входили відділи лісового і, окремо, водного госп-ва, управа камеральних дібр. Рільничі референти мали слідувати за станом обробітку орних земель. За станом лісів стежили лісові інспектори (урядники), які входили до місц. управ камеральних дібр.

Одним із перших законодавчих актів ДСЗС стало розпорядження лісоохоронним службам (управам камеральних дібр) віддати населенню у користування пасовища та визначити ділянки лісу, необхідні для заготівлі деревини для міст. Вони також мали надати допомогу в заготівлі буд. матеріалу.

19.01.1919 обіжником секретарів внутр. справ І. Макуха і земельних справ М. Мартинця повітов. комісаріатам визначено порядок підготовки до весняних польових робіт. Обіжник вимагав строго контролювати вивіз збіжжя за межі повіту, надання дозволів на перевезення окремих продуктів харчування в обмеженій кількості. Пе-

редбачався суворий нагляд за весняною сівбою, виділенням с.-г. інвентарю потерпілим селам, збереженням поголів'я худоби і коней.

Законом УНРади "Про заборону позбування і обтяження більших посіlostей" обмежувалася спекуляція лісовими ділянками, визначався порядок продажу та купівлі деревини держ. (табулярних) лісів.

30.01.1919 при ДСЗС створено правн. комісію з 15 осіб (фахівці с. госп-ва, юристи, члени УНРади) з підготовки земельної реформи. Очолив її М. Мартинець.

Уже 4.02.1919 земельна комісія при ДСЗС підготувала проект земельної реформи. Його оголошено С. Голубовичем на пленарному засіданні УНРади. Оскільки в членів УНРади були зауваження до проекту, 10.02.1919 земельну комісію розширено до 25 осіб (14 селян, 5 юристів, 3 священики, 2 вчителі, 1 інж.). Очолив комісію Л. Бачинський. Проекти реформи обговорювали на засіданнях УНРади.

З метою запобігання саботажу польс. нас., насамперед великих землевласників, 21.02.1919 ДСЗС спільно з ДСВнС видав розпорядження "В справі примусової управи землі на 1919 рік", згідно з яким забезпечено використання за призначенням власних придатних до обробітку земель. Уласників землі та орендарів, які були не в силі обробити поля, зобов'язували до 10.03.1919 про це заявити земельним комісіям, подавши докладний опис ґрунтів. Було ухвалено санкції проти власників та орендарів тих земель, що не оброблялися. Рільничі комісії мали право вилучати такі землі в держ. розпорядження, а в окремих випадках передавати їх безземельним і малоземельним селянам, які мали за це сплачувати податок. Встановлювалося покарання від 200 до 500 корон за кожен необроблений гектар землі. За псування інвентарю та перешкоджання польовим роботам передбачалися штрафи 100–50000 корон або 1–6 місяців арешту. Цим розпорядженням скасовано всі земельні закони і розпорядження колиш. австр. влади й раніше видані ДСЗС.

З наближенням весни нагальність вирішення земельної проблеми стала очевидною. 18.03.1919 земельна комісія ДСЗС підготувала закон "Про вивласнення великих табулярних посіlostей", який визначав порядок конфіскації земель у великих землевласників. Максимальне землеволодіння обмежувалося 200 моргами (1 морг 0,57 га). Надлишок землі вилучали. Конфіскації підлягали землі осіб, які зі зброєю боролися проти укр. влади. Націоналізовані землі вважалися власністю д-ви й переходили в тимчасове управління громад. земельних комісій, що мали їх розподіляти між селянами для подальшого використання. Урожай з таких земель мав розподілятися повітовими і громад. земельними комісіями між селянами, які на них працювали, відповідно до кількості робочих днів. Частину врожаю надавали воякам ГА та їхнім сім'ям.

14.04.1919 УНРада ухвалила закон про аграрну реформу. Основу цього закону підготували С. Баран, Л. Бачинський, С. Данилович, М. Мартинець, а доповнення внесено земельною комісією (Т. Старух, С. Матковський, С. Онишкевич, Г. Тершаковець – від УНТП, С. Данилович, П. Шекерик-Доників, І. Макух – від УРП, С. Вітик, А. Шмигельський – від УСДП). Без вилучення конфіскованої землі австр. уряду і його стр-р у Галичині, учасників збройної б-би проти укр. влади, великі земельні наділи, придбані в роки ПСВ. Всі ін. власники мали отримати відшкодування за конфісковані землі. Земельні комісії націоналізовану землю мали наділяти безземельних і малоземельних селян на основі права приватної власності. На майбутнє позбавляли права на землю громадян ін. д-в, а також дезертирів з ГА і кримінальних злочинців. У власність д-ви переходили ліси, а у власність сільс. громад – водойми.

До часу поділу землі між селянами нею мали управляти обласна, повітові та громад. земельні комісії. Функціями обл. комісії визначено конфіскацію, відшкодування власності та перероз-

поділ землі. Повітова комісія здійснювала нагляд за господарюванням на конфіскованих землях у підпорядкованому повіті, слідувала за звітами громад. комісії і скаргами громадян. Громад. комісії управляли землею на місцях і підпорядковувалися повітовим та обласним комісіям.

Закон застерігав від самовільного захоплення землі. Такі дії каралися арештом до 6 місяців або штрафом до 10000 корон, позбавленням права на участь у парцеляції землі.

Недоліком земельного закону було його відтермінування. Розподіл земель передбачалося розпочати після завершення війни і повернення "жовнірів і полонених додому". Лише 9.05.1919 Виділ УНРади окремим законом роз'яснив положення земельного законодавства щодо продажу-купівлі табулярних земель. Низку питань реалізації реформи відкладено до вирішення майбутнім соймом ЗОУНР. Загалом же земельний закон ЗОУНР мав прогресивний х-р.

ДСЗС, як і весь уряд, припинив свою діяльність 9.06.1919, після проголошення Є. Петрушевича Диктатором. Держ. секретаря земельних справ М. Мартинця польс. легіонери без суду розстріляли 13.06.1919 в лісі біля с. Присліп (нині Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.) після невдалої спроби прорватися до ЧСР.

Лит.: Дрогомирецька Л., Савчук Б. Соціально-економічна політика ЗУНР: історико-правовий аспект // Галичина. Вип. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 132–141; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 185–189; Земельний закон для ЗОУНР // Республіка. 1919. 8 трав; *Левицький К.* Перший Секретаріат ЗОУНР // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 43–47; *Литвин М.,*

Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Малик Я.* Державна аграрна політика Західно-Української Народної Республіки // Демократичне врядування. Науковий вісник. 2008. Вип. 2. С. 84–88; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; *Його ж.* Підготовка аграрної реформи в ЗОУНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 6. Львів, 2000. С. 170–183; *Сливка С. С.* Правовий механізм реалізації земельної реформи у Західно-Українській Народній Республіці // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 24–31; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004; *Шептицька Л.* Степан Баран – державний секретар земельних справ ЗУНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 18. Львів, 2009. С. 571–577.

Микола Вітенко

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ОСВІТИ І ВІРОІСПОВІДАНЬ (ДСОВ) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого були орг-ція і кер-во с-мою освіти ЗУНР–ЗОУНР. Ств. 6.11.1918 УНРадою. Його очолив відомий громад. діяч та гімназійний проф. О. Барвінський. Після переїзду уряду до м. Станіславів кер-во ним здійснював д-р А. Артимович. Від 17.04.1919 за освітню політику уряду відповідав письменник та педагог А. Крушельницький. Осн. діяльність ДСОВ була спрямована на належну орг-цію укр. шкільництва в д-ві.

Для втілення в життя закону УНРади про основи шкільництва від 13.02.1919, що встановив найважливіші засади освітньої політики д-ви, зокр. запровадив укр. мову як обов'язкову в усіх держ. навч. закладах і визнавав за нацменшинами право на навч. рідною мовою, ДСОВ прийняв низку підзаконних актів. 23.02.1919 видано постанову ДСОВ про зміну навч. планів у народних або початкових шк., навч.

в яких було обов'язковим для дітей віком з 8 до 14 р. Вона дозволяла запровадити вивчення польс. та нім. мов як факультативних предметів, натомість збільшити обсяг навч. часу для вивчення укр. мови, л-ри й математики.

24.02.1919 видано розпорядження ДСОВ про обов'язкове викладання укр. мовою у всіх держ. серед. шк., тобто класичних і реальних г-зіях, які здійснювали підготовку чиновників середнього рангу для роботи в держ. установах. Кер-во згаданих навч. закладів до 15.03.1919 було зобов'язане втілити це в життя.

30.03.1919 ДСОВ оприлюднив розпорядження "В справі польської і німецької мови", яким дозволено в школах з укр. мовою навч., на прохання батьків, вивчати, починаючи з 3-го гімназійного класу, польс. і нім. мови як факультативні предмети по 2 год. на тиждень. За потреби єврейс. мова та історія могли викладатися як обов'язкові предмети.

Окрім чітких вказівок для вже діючих держ. і приватних навч. закладів, розпорядком ДСОВ про приватні школи чітко регламентовано умови, за яких владні установи давали дозвіл на відкриття освітніх установ: дир. і вчителі повинні отримати укр. громадянство; орг-ція шкільництва мусить загалом відповідати орг-ції держ. шкіл того ж типу; навч. заклад повинен виконувати всі розпорядження органів держ. влади ЗУНР.

Згідно з розпорядком ДСОВ про службову присягу учителів від 22.02.1919, вони повинні були письмово засвідчити свою відданість укр. д-ві. 24.02.1919 ДСОВ прийняв постанову, якою надано можливість укр. приватним г-зіям у м. Долина, Городенка, Копичинці, Рогатин, Чортків і Яворів та жін. учительським семінаріям у м. Коломия, Львів і Тернопіль набути держ. статус.

ДСОВ та органи місц. самоврядування доклали чимало зусиль для забезпечення нормального функціонування навч. закладів. Здійснювали навч. процес у нар. школах краю, проводили підготовку до випускних іспитів за 1918/19 н. р., значну увагу

звертали на приготування до нового н. р. Стараннями ДСОВ створено кваліфікаційні комісії з метою надання педагогам можливості скласти кваліфікаційні іспити; полегшено вимоги до вступників учительських семінарій. Ці та ін. заходи сприяли належній орг-ції навч. процесу в початкових шк., а також були спрямовані на підготовку необхідної кількості освітань. Однак педагогів у багатьох навч. закладах не вистачало, оскільки польс. вчителі відмовлялися складати присягу на вірність новоствореній д-ві й зрікалися своїх посад.

Лит.: Зарядження Державного Секретаріату освіти і віроісповідань в справі науки єврейської мови і єврейської історії в середніх школах західної області Української Народної Республіки // Вісник Державного Секретаріату освіти і віроісповідань. 1919. Ч. 1. 1 квт.; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003; Шологон Л. Освітні процеси в Західно-Українській Народній Республіці (1918–1919 рр.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Історія. Вип. 1. Ч. 1. Тернопіль, 2013.

Лілія Шологон

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ПОШТИ І ТЕЛЕГРАФУ (ДСПТ)

– галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), до компетенції якого належала орг-ція поштового і телеграфного зв'язку в ЗУНР–ЗОУНР. Ств. 9.11.1918 в м. Львів. Кер. (держ. секретар) – О. Пісецький. ДСПТ перебував у Львові, 24.11–31.12.1918 – у м. Тернопіль, 01–05.1919 – у м. Станиславів.

Осн. завданнями ДСПТ було налагодження зв'язку та функціонування залізниці. Оскільки на той час на залізниці, пошті і телеграфі працювали переважно поляки (австрійці і чехи звільнилися та виїхали з краю), розпорядження укр. влади саботували. 19.12.1918 ДСПТ видав розпорядження про прийняття присяги службовцями на вірність ЗУНР. Усіх, хто не

приймав присягу, звільнено з роботи; залишилися переважно українці та євреї. Колиш. австр. герби та емблеми, написи на установах, печатки було замінено українськими; на телеграфі запровадили укр. мову. На пошті продовжували використовувати австр. марки з укр. наддруками.

У 12.1918 в м. Тернопіль ДСПТ організував курси поштових працівників, телефоністок і телеграфісток. Надалі такі курси було відкрито в м. Станиславів, низці повітов. міст. 20.12.1918 О. Пісецький організував школу військ. телеграфістів у м. Тернопіль.

У 01.1919 ДСПТ об'єднаний з Держ. секретаріатом шляхів сполучень у Держ. секретаріат шляхів і пошти та телеграфу (ін. назва – Держ. секретаріат комунікацій). Йому підпорядковувалися: Дирекція залізниць у м. Станиславів, начальні міські й повітові уряди залізні. шляхів; Дирекція пошти та телеграфу, повітові поштово-телеграфні уряди (відділи); служба кур'єр. зв'язку. І. Мирон (раніше керував Держ. секретаріатом шляхів сполучення) очолив ДСПТ, О. Пісецький – Дирекцію пошт і телеграфів.

У 01–02.1919 відновлено понад 2000 телеграфних стовпів. Встановлено с-му покарань за пошкодження ліній зв'язку, аж до смертної кари. Запроваджено нові телеграфні апарати. Налагоджено поштовий зв'язок. 10.01.1919 розпорядженням ДСПТ створено с-му кур'єрського зв'язку що охопив усі повіти ЗУНР з гол. станціями в м. Красне, Тернопіль, Станиславів, Стрий і Самбір.

Завдяки ДСПТ в 01–03.1919 велася активна робота з налагодження залізн. руху. Відбудовано й відремонтовано мости, переїзди, рухомий склад. Помітну допомогу в цьому надавала УНР. Мін-во шляхів УНР надіслало до Галичини машиністів, ін. фахівців, виділило значні кошти на ремонт вузькоколіюк, залізниць, заготівлю палива, металу. У 01.1919 розпочали роботу 3-місячні залізн.-тех. курси в м. Станиславів.

ДСПТ відповідав за налагодження евакуації армії, кер-ва ЗОУНР за р. Збруч у 06.1919. 9.06.1919, після

проголошення Є. Петрушевича Диктатором, ДСПТ припинив діяльність, передавши свої функції Раді уповноважених Диктатора в Галичині.

Лит.: Дрabcук І., Скаврінко М. Іван Мирон – міністр ЗУНР. Галич, 2007; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 190–192, 262–265; *Левецький К.* Перший Секретаріат ЗОУНР // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпер, 1966. С. 43–47; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Микула О.* Державні залізниці З.О.У.Н.Р. // Літопис Червоної Калини. 1935. Ч. 5. Травень. С. 4; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; *Тимченко Р.* Державне будівництво та політико-економічні перетворення ЗУНР (листопад 1918 – червень 1919 рр.) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. 2011. Вип. 6. С. 111–144; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.

Микола Вітенко

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ПРАЦІ ТА СУСПІЛЬНОЇ ОПІКИ (ДСПСО)

– галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), до компетенції якого належала орг-ція с-ми соціального захисту в ЗУНР–ЗОУНР. Ств. 9.11.1918 в м. Львів. Кер. (держ. секретар) – А. Чернецький.

ДСПСО займався захистом інтересів і матеріальним забезпеченням сиріт, калік, хворих, непрацездатних людей, осіб похилого віку, а також охороною праці робітників; мав допомагати малозабезпеченим, вдовам, сім'ям загиблих старшин та вояків ГА. ДСПСО частково мали підпорядковуватися чи співпрацювати відповідні стр-ри ГКЦ. ДСПСО виконував посередницькі функції між працедавцями і робітника-

ми, запобігав страйкам, слідував за дотриманням трудового законодавства, в т. ч. 8-годинного робочого дня, заборони праці у святкові й вихідні дні.

22.11.1918 ДСПСО евакуйовано до м. Тернопіль. А. Чернецький залишився у м. Львів і обов'язків держ. секретаря надалі не виконував. У 01.1919 ДСПСО ліквідовано. Частину його функцій передано відповідному відділу ДСВНС (кер. М. Козаневич, Р. Скибінський, О. Устиянович).

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Поста-ті. Львів, 2009. С. 323–346; *Левицький К.* Перший Секретаріат ЗОУНР // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 43–47; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; *Тимченко Р.* Державне будівництво та політико-економічні перетворення ЗУНР (листопад 1918 – червень 1919 рр.) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. 2011. Вип. 6. С. 111–144; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.

Микола Вітенко

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ПУБЛІЧНИХ РОБІТ (ДСПР) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого була орг-ція роботи пром. підпр-в та націоналізованих секторів економіки ЗУНР–ЗОУНР. Ств. 9.11.1918 в м. Львів. Офіційно керівником (держ. секретарем) призначено І. Макуха, який на той час перебував у м. Товмач (нині м. Тлумач Івано-Франк. обл.). 18.11.1918, висловлюючи свою незгоду з керівником РДС, І. Макух подав у відставку й посада залишалася вакантною. У 01.1919, на прохання С. Голубовича, І. Макух очолив ДСВНС. Увесь цей час обов'яз-

ки держ. секретаря ДСПР виконував М. Козаневич, який у 01.1919 в уряді С. Голубовича очолив об'єднаний Держ. секретаріат публічних робіт та гірництва.

На ДСПР покладалося завдання встановлення обліку всіх об'єктів пром. розвитку, вивчення обсягів запасів сировини, готової продукції, орг-ція процесу відбудови краю. ДСПР складався з 2 відділів – відбудовного й гірничого. Передбачалося формування чіткої вертикалі управлінської стр-ри. У повітах діяли “тех. уряди”, що підпорядковувалися ДСПР і безпосередньо займалися всіма питаннями екон. буд-ва. При них функціонували “будівельні експозитури”, які в зимовий період розпочали заготівлю буд. матеріалу в лісах. У м. Дрогобич ДСПР підпорядковувався Державний нафтовий комісаріат, що контролював видобуток і продаж нафти.

На засіданнях УНРади та РДС М. Козаневич неодноразово виступав з програмами відбудови економіки ЗУНР. Він сподівався на пожвавлення кредитної політики і залучення до 2 млрд корон на рік на відбудову зруйнованого г-ва. Реалізувати його програму не вдалося через військ. дії.

1.02.1919 ДСПР спільно з ДСС видав розпорядження “Про захист позичальників” – банкам рекомендували не підвищувати відсоткові ставки за кредитами, відтермінувати строки сплати позик за іпотеками. 4.02.1919 ДСПР видав обіжник для справедливого розподілу буд. деревини для відновлення зруйнованих війною будівель.

9.06.1919, після проголошення Є. Петрушевича диктатором, ДСПР припинив діяльність, передавши свої функції Раді уповноважених Диктатора в Галичині.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Поста-ті. Львів, 2009. С. 126–127, 172–184; *Левицький К.* Перший Секретаріат ЗОУНР //

Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 43–47; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; *Тимченко Р.* Державне будівництво та політико-економічні перетворення ЗУНР (листопад 1918 – червень 1919 рр.) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. 2011. Вип. 6. С. 111–144; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.

Микола Вітенко

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ СУДІВНИЦТВА (ДСС) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого була орг-ція нової с-ми судочинства та управління нею, здійснення судової реформи. У л-рі використовуються назви “Держ. секретаріат судових справ” та “Держ. секретаріат юстиції”, оскільки ДСС був “начальною адміністративною владою” над судами, прокуратурою і нотаріатом. Ств. 9.11.1918. Перший очільник – С. Голубович.

За відсутності власних законів та кодифікації нормативно-правових актів щодо ведення судочинства, УНРада постановою від 16.11.1918 залишила чинним попереднє австр. законодавство, за умови, що воно не суперечить тиме інтересам ЗУНР.

Законом “Про тимчасову організацію судів і влади судейської” від 21.11.1918 УНРада підтвердила правомірність повноважень судів колиш. Австро-Угор. імперії. Компетенція колиш. австр. Мін-ва судівництва переходила до ДСС ЗУНР, який мав призначати службовий допоміжний апарат судів. Самих суддів призначала РДС за пропозицією ДСС (§ 4). Законом встановлювалися повітовий, окружний і вищий суди ЗУНР, а також передбачалося утворення Найвищого Державного Суду в м. Львів. Закон містив припис, за яким держ. секретар судівництва мав видати постанови на його виконання (§ 11). Загалом ДСС забезпечував виконання законодавчих актів УНРади в галузі судочинства та контроль за відповідністю їм

актів ін. органів влади ЗУНР. 18.02.1919 ДСС видав розпорядок, яким затверджено текст письмової присяги суддів та порядок її складання.

7.01.1919 утворено новий уряд ЗУНР; держ. секретарем судівництва став О. Бурачинський, який одразу ж перебудував стр-ру самого секретаріату, поділивши його на 2 осн. відділи: особово-управляючий (здійснював кер-во судами, прокуратурою і нотаріатом, призначав на посади суддів, прокурорів, нотаріусів та допоміжний персонал цих органів) і законодавчий (розробляв законодавчі пропозиції, проекти нормативних актів, видавав офіц. друкований орган ЗУНР – “Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки”).

Для забезпечення судочинства кваліфікованими кадрами, на пропозицію ДСС, УНРада 11.02.1919 прийняла закон “Про скорочення часу підготовки працівників судової служби”, яким з 3 до 2 р. було зменшено термін стажування після завершення навч. на юрид. ф-ті. На підставі цього закону 11.02.1919 ДСС видав відповідний розпорядок, а 20.01.1919 – розпорядок про проведення “судових іспитів”. Іспити повинні були складати кандидати на суддівські посади (крім суддів, які вже працювали), для чого створювали спец. комісії на чолі з головами (президентами) окружних судів. Членів комісій на 3 р. призначав держ. секретар судівництва за пропозицією голови комісії. Екзаменаційну комісію при окружному суді в м. Станіславів створено 23.03.1919.

ДСС забезпечував виконання прийнятих 11.02.1919 УНРадою Законів “Про розмежування компетенції повітових і окружних судів у цивільних справах” та “Про зміну трибуналів першої інстанції в карних справах”, якими оптимізував успадковану від Австро-Угорщини с-му судочинства. Запроваджувалося судочинство укр. мовою, принципи гласності, відкритості, змагальності, права звинуваченого на захист. 2.03.1919 ДСС видав розпорядок “В справі застанови діяльності

судів присяглих”, на підставі якого на тер-ї ЗУНР тимчасово (терміном на 1 р.) призупинялося функціонування судів присяжних.

Держ. секретар судівництва призначав членів і голів сенатів (затверджувала УНРада або її Віділ), утворених згідно із Законом від 15.02.1919 “Про тимчасове виконання судівництва в цивільних і карних справах в другій і третій інстанціях в часі надзвичайних відносин, спричинених війною”, а також судів, утворених у 02.1919 в повітах трибуналів першої інстанції для розгляду кримінальних справ. Окремими розпорядками ДСС від 23.02 і 1.03.1919 було врегульовано питання оплати за судові витрати, судове мито, оплати праці залучених експертів; передбачено певні пільги для категорії малозабезпечених осіб.

Розпорядком ДСС “Про державну прокуратуру” від 18.12.1918 розпочався процес формування органів публічного обвинувачення, зокр. прокуратури. Однак через війну ця служба не була цілком сформована.

Розпорядком ДСС від 1.03.1919. регулювалася діяльність нотаріату. Передбачалося, що закони і розпорядження Австро-Угор. монархії, на підставі яких діяли нотаріуси, залишаються чинними до їх зміни чи припинення їхньої дії. Нотаріальну службу очолювала Нотаріальна палата, яка організаційно підпорядковувалася ДСС.

Адвокатам було запропоновано зорганізуватися у Палату адвокатів у м. Станіславів, для чого їх зобов'язано скласти присягу в письмовій формі про обов'язок дотримуватися діючих законів і служити зміцненню правопорядку в д-ві. Уніфікувалася офіц. назва “адвокат”. Після проголошення злуки ЗУНР та УНР внесено зміни до офіц. документів органів суду та прокуратури. Розпорядком ДСС від 2.01.1919 “Про печати, вивіски і орієнтаційні написи судів, державних прокуратурій і карних заведень” ліквідовано аналогічне розпорядження ЗУНР від 18.12.1918. Офіц. документи та печатки судів, прокуратури мали відповідати держ. атрибутам УНР: герб – тризуб і напис

укр. мовою – “Українська Народна Республіка”. Усі написи на документах і печатках мали виконувати укр. мовою. Крім укр. тексту, можна було додатково послугоуватися мовами законно визнаних нацменшин. Орг. основою діяльності адвокатів оголошено Палату адвокатів.

Поза підпорядкуванням ДСС існувало військ. судочинство та ін-т військ. прокуратури. 10.03.1919 на пропозицію ДСС Віділ УНРади оголосив амністію, а 20.03.1919 ДСС опублікував розпорядок “Про виконання амністії”, якій підлягали особи й за військ. злочини.

Загалом ДСС розглядають як проміжну ланку між судовою та виконавчою владою, але тогочасні складні обставини воєн. стану не сприяли належній реалізації незалежності судової влади.

Літ.: Єфремова Н. В., Тищик Б. Й., Марчук В. Т. Суд і судочинство в УНР, Українській державі, ЗУНР (1917–1920 рр.). Одеса, 2007; Закон Української Національної Ради “Про тимчасову організацію судів і судочинства” // Збірник законів, розпорядків та обіжників, проголошених Державним Секретаріатом Зах. Укр. Нар. Републики. Станіславів, 1918. С. 4–5; Кульчицький П. Суд і судочинство ЗУНР: законодавство і практика // Вісник Львів. ун-ту. Сер. юрид. 2013. Вип. 58. С. 68–73; Мацькевич М. Судові органи в Західно-Українській Народній Республіці (1918–1919 рр.) // Право України. 2011. № 5. С. 262–267; Присташ Л. Т. Формування судової системи Західно-Української Народної Республіки // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. 2014. Вип. 35. С. 13–21.

Сергій Дерев'яно

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ СУСПІЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я (ДССЗ) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), до компетенції якого належало формування та реалізація держ. політики у сфері охорони здоров'я. Ств. 9.11.1918. Існування спеціалізованого керівного органу управління галуззю охорони здоров'я у стр-рі уряду ЗУНР на момент

його заснування пояснюється тим, що формування укр. мед. служби відбувалося за зразком австр. санітарної с-ми, де існувало відповідне мін-во. 10.11.1918 новоств. ДССЗ очолив лікар І. Куровець. Однак польс.-укр. війна 1918–19 внесла свої корективи в орг-цію урядових стр-р.

Під час відступу укр. війська та уряду зі Львова 22.11.1918 держ. секретар сусп. здоров'я І. Куровець не встиг евакуюватися і потрапив у полон, де пробув до кін. 01.1919. За умов відсутності міністра, а також із міркувань ощадності та спрощення адм.-бюрократичного апарату управління, якого вимагав військ. стан, у новому уряді від 4.01.1919 ДССЗ ліквідовано. Натомість було утворено Санітарний відділ при ДСВНС, шефом якого став І. Куровець, який повернувся з польс. полону в 02.1919.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009; *Тищик Б., Вівчаренко О.* Західноукраїнська Народна Республіка. 1918–1923 рр. (До 75-річчя утворення і діяльності). Коломия, 1993.

Лев Давибіда

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ТОРГІВЛІ І ПРОМИСЛУ (ДСТП) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), до компетенції якого належали орг-ція та контроль за торг. діяльністю, сприяння розвитку пром-ті. Кер. – Я. Литвинович (9.11–кін. 11.1918). У другому уряді, з 4.01.1919 до кін. діяльності ДСТП його керівником був голова РДС С. Голубович. У 1-й пол. 1919 працівниками ДСТП були: проф. учительської семінарії І. Боднар, правник Л. Павловський, студент Г. Хом'як і випускниця вчительської семінарії С. Левицька.

ДСТП складався з 3 відділів – нафтового, імпорту (“закорд. довозів”) і опіки над промислом. Відділу опіки над промислом були підпорядковані пром. об'єкти (зокр. ф-ки) та взірцеві верстати. Відділ закорд. довозів контролював та видавав дозволи на імпорт, займався реалізацією торг. угод. Його діяльність ускладнювали незначний товарообіг та відсутність належної комунікації. Наф-

товий відділ контролював торгівлю нафтою та нафтопродуктами (ропою, бензином, парафіном, мазутом), видавав дозволи на їх вивіз. Тимчасовим розпорядком ДСТП від 15.11.1918 заборонено експорт нафти та нафтопродуктів; їх вивіз був можливий лише за дозволом ДСТП. ДСТП стягував відповідне мито (11–50 корон/гривень з 1 кг нафтопродукту). У підпорядкуванні ДСТП був Держ. нафтовий комісаріат у Дрогобичі.

У 1-й пол. 1919 ДСТП співпрацював у справах постачання продовольства з Держ. харчовим урядом і його місц. управами та з головноуповноваженим по харчуванню Галичини і Буковини. Робота ДСТП утруднювалася низкою проблем – саботажем службовців і робітників-поляків, самоуправством місц. адміністрацій, обмеженими можливостями експорту й імпорту товарів та продукції, суперечностями з військ. командуванням тощо. ДСТП, як і весь уряд, припинив свою діяльність 9.06.1919, після проголошення Є. Петрушевича Диктатором.

Літ.: *Левицький К.* Перший Державний Секретаріат у Львові // Український Скиталець. Відень, 1923. 1 черв. Ч. 11. С. 15–18; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; *Його ж.* Фінансова система та грошовий обіг у Західно-Українській Народній Республіці (листопад 1918 – червень 1919 рр.) // Грошовий обіг і банківська справа в Україні: Минуле та сучасність. Львів, 2005. С. 341–367; Тимчасовий розпорядок Державного Секретаріату для Торговлі і Промислу Західно-Української Народної Республіки // Діло. 1918. 19 падолиста (б. ст. ст.). Ч. 266. С. 3.

Дмитро Пугач

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ФІНАНСІВ (ДСФ) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого була орг-ція фінансової с-ми та контролю грошового обігу. В офіц. документах та пресі ЗУНР фігурувала й ін. назва – Мін-во скарбу. Кер. (держ. секретар) – К. Левицький, який був одночасно

головою першого уряду ЗУНР (РДС). Уряд К. Левицького створив фінансову комісію у такому складі: Б. Булик, Л. Кульчицький, О. Саєвич, А. Говикович, Я. Литвинович та С. Голубович.

На поч. 01.1919 в Станиславові, після відставки уряду К. Левицького, новий кабінет сформував С. Голубович, який, як голова уряду, очолив одночасно держ. секретаріати фінансів, торгівлі та промисловості. ДСФ підпорядкував собі Краєву дирекцію скарбу (КДС). За австр. влади ця установа забезпечувала збереження держ. майна; здійснювала управління безпосередніми і посередніми податками, відала приміщеннями фінансових установ. Після відходу укр. уряду зі Львова КДС розташувалася у Тернополі. Укр. влада залишила в дії місц. фінансову стр-ру колиш. австр. д-ви, зокр. регіональними підрозділами КДС були Дирекції скарбових округів (ДСО). На тер-ї, підконтрольній ЗУНР, їх розташували в Бережанах, Бродах, Жовкві, Коломиї, Самборі, Станиславові, Тернополі та Чорткові. Було продовжено функціонування прикордонних служб та податкових відділів при повітов. комісаріатах. 3.11.1918 ДСФ підпорядкував ДСО владі повітов. комісаріатів. Кожне розпорядження повітового комісаріату, яке стосувалося фінансових справ, а також персональних справ службовців митниці та скарбової сторожі мало бути погоджене з ДСО. Таке рішення ускладнювало роботу фінансових служб, бо ДСО охоплювали кілька політ. повітів ЗУНР. ДСФ наказав повітовим та громадським комісаріатам надіслати списки всіх звільнених з посад фахівців ДСО з поясненням причини звільнення кожного. Після отримання такої інформації ДСО були зобов'язані влаштувати цих фахівців у фінансові, митні та охоронні структури, за умови підписання ними присяги на вірність ЗУНР, й видати їм відповідні посвідчення.

Формування структури ДСФ розпочалося у Станиславові. Міністерство поділило на кілька секцій. Особова секція відала призначеннями на посади службовців усіх підпорядкованих органів – ДСО, податкових урядів,

сировинних, тютюново-монопольних. Крім того, діяли секції безпосередніх податків та держ. монополій. Об'єднаному ДС фінансів та торгівлі підлягали також митні уряди, т. зв. скарбова сторожа (аналог сучасної податкової міліції), та уряди мір і ваги. Службовцями ДСФ у 01–05.1919 були: В. Мриць – скарбовий радник, П. Чайківський – комісар міста, І. Полянський – контролер тютюнового монополю, Б. Монастирський – працівник Австро-Угор. банку, Ю. Пешковський – зав. канцелярії (“старший офіціал канцелярійний”).

ДСФ тісно співпрацював з фінансовою комісією УНРади, утвореною на поч. 01.1919 (С. Вітик, М. Лагодинський, Л. Петрушевич, І. Семака, С. Петрушевич, А. Горбачевський, А. Манько, Т. Ванько, Л. Бачинський, М. Король, Г. Маріяш, С. Данилович).

8–12.05.1919 у Станиславові відбулися засідання фінансової комісії УНРади в зміненому складі: Т. Кормош (голова комісії), А. Горбачевський (заст. голови), К. Левицький, Т. Окуневський, Л. Бачинський, С. Данилович, О. Веселовський, С. Вітик, О. Юрчинський, С. Кузів, І. Кохановський та Д. Паневник. Заслухавши звіт голови уряду й кількох фахівців з фінансових інституцій, комісія ухвалила низку резолюцій у справі внутрішнього фінансового г-ва д-ви, уніфікації валюти та діловодства. Окрім того, комісія порушила перед Виділом УНРади питання про встановлення окремої посади держ. секретаря скарбу. Депутати вирішили підготувати заг. фінансовий план, який би визначав ті податки що залишалися в дії, а також нові збори, які планували запровадити в ЗУНР. Передбачалося встановити розміри держ. монополій, а також митних тарифів. Комісія ухвалила, що в ЗУНР треба впровадити гривню як основну держ. валюту, допустивши тимчасово разом з гривнею лише австро-угорські коронові банкноти. З метою збереження курсу гривні стосовно інших валют було запропоновано організувати при Державній скарбниці централю. Комісія ухвалила рішення, що всі односторонньо видані заборони стосовно прийому гривень або корон необхідно

негайно відмінити. На думку депутатів, усі розпорядки стосовно валюти мав право видавати лише держ. секретар фінансів, узгоджено з РДС.

Рішення комісії були реалізовані частково. ДСФ своїм розпорядком від 16.05.1919 зобов'язав усі податкові уряди вимінювати пошкоджені, але цілі коронові банкноти на гривні. Законопроект про держбюджет мала розглянути УНРада на найближчому пленарному засіданні, яке, проте, через наступ польс. військ не відбулося.

ДСФ, як і увесь уряд, припинив свою діяльність 9.06.1919, після проголошення Є. Петрушевича Диктатором.

Лит.: Левицький К. Перший Державний Секретаріат у Львові // Український Скиталець. Відень, 1923. 1 черв. Ч. 11. С. 15–18; Народи над фінансами Західної Области. Комунікат фінансової комісії У.Н.Р. // Українські Вісти. 1919. 25 трав. Ч. 19. С. 4; Обіжник Державного Секретаріату фінансів з дня 9 грудня 1918 р. в справі урядованя властей скарбових // Збірник законів, розпорядків та обіжників, проголошених Державним Секретаріатом Зах. Укр. Нар. Републики. Станиславів, 1918. С. 13; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; *Його ж.* Фінансова система та грошовий обіг у Західно-Українській Народній Республіці (листопад 1918 – червень 1919 рр.) // Грошовий обіг і банківська справа в Україні: Минуле та сучасність. Львів, 2005. С. 341–367; *Чубатий М.* Державний лад на Західній Области Української Народної Републики // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Т. 205: У пошуках історичної правди. Збірник на пошану Миколи Чубатого 1889–1975 / ред.: Г. Лужицький; Я. Падох. Нью Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1987. С. 1–50.

Олег Павлишин

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ШЛЯХІВ – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого була орг-ція заліз. та автомобільного сполучення в д-ві. Ств. 9.11.1918, 4.01.1919 об'єднаний з ДСПТ у Держ. секретаріат кому-

нікації ("лучби"). Постійним головою мін-ва був І. Мирон (приїхав до Львова 15.11.1918), його заст. ("товариш") – інж. М. Парфанович. Подібно до ін. мін-в, 7.12.1918 секретаріат видав наказ про держ. присягу службовців. У 1-й пол. 1919 в Станиславові службовцями секретаріату були Й. Гричук, В. Дудка, Є. Лисий, І. Мандюк та І. Мірчук.

Виконання осн. функцій секретаріату ускладнювалося через низку обставин – саботаж більшості польс. залізничників, малу чисельність нац. управлінських і тех. кадрів, нестачу фінансових і матеріальних ресурсів, зруйнованість заліз. шляхів, відсутність прямого сполучення між окремими станціями, нестачу вугілля, незадовільну комунікацію центр. уряду з місц. адміністраціями, значне навантаження залізниць через потребу перевезення іноз. демобілізованих вояків тощо.

Секретаріату вдалося оперативно налагодити с-му заліз. сполучення в ЗУНР, незважаючи на втрату важливого комунікаційного вузла у Львові. Секретаріат заохочував місц. ініціативу щодо понаднормової праці, з 5.12.1918 підняв тарифи оплати за проїзд на 50–100 %. Для підготовки кваліфікованих кадрів були ств. 3-місячні заліз.-тех. курси в Станиславові, курс практикантів на урядників заліз. руху в Тернополі. Участь у налагодженні заліз. сполучення брали також залізничники з Наддніпрянщини. Зважаючи на активні заходи, секретаріатові підлягала мережа місц. заліз. урядів, найбільшим з яких була Станиславівська дирекція залізниць. Центр. військ. органом шляхів та транспорту секретаріат розпорядком від 2.02.1919 призначив Залізнодорожну військ. управу. Мін-во видавало свій час. "Вістник Державного Секретаріату Шляхів" (Станиславів, 1919).

Секретаріат, як і весь уряд, припинив свою діяльність 9.06.1919, після проголошення Є. Петрушевича Диктатором. У Раді уповноважених Диктатора в Галичині функції уповноваженого з питань шляхів та комунікацій влітку-восени 1919 виконував І. Мирон.

Лит.: Буцманюк Ю. Залізнодорожна Військова Управа (ЗВУ) // Українська

Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 297–303; *Левецький К.* Перший Державний Секретаріят у Львові // Український Скиталець. Відень, 1923. 1 черв. Ч. 11. С. 15–18; *Павлишин О.* Державне будівництво ЗУНР–ЗОУНР: проблема національних кадрів // Центральна Рада і український державотворчий процес (до 80-річчя створення Центральної Ради). Матеріали наукової конференції 20 березня 1997 р. К., 1997. С. 97–106; *Чубатий М.* Державний лад на Західній Області Української Народної Республіки // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Т. 205: У пошуках історичної правди. Збірник на пошану Миколи Чубатого 1889–1975 / ред.: Г. Лужицький; Я. Падох. Нью Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1987. С. 39–41.

Дмитро Пузач

ДЕРЖАВНИЙ ХАРЧОВИЙ УРЯД (УКРАЇНСЬКИЙ ХАРЧОВИЙ УРЯД, УХУ) – галузеве мін-во уряду ЗУНР (РДС), у компетенції якого була орг-ція с-ми заготівлі, зберігання і розподілу продовольства в ЗУНР–ЗОУНР. Ств. 29.10.1918 в м. Львів під назвою Укр. харчовий уряд. Кер. (держ. секретар, президент) – С. Федак. До складу УХУ входили “начальні референти поодиноких галузей господарки”: М. Заячківський, С. Герасимович, В. Нагірний, Кинцикевич, П. Глодзинський, А. Терпиляк. 9.11.1918 УХУ включений до РДС на правах окремого відділу. Йому підпорядковувалися “повітові харчові комітети (управи)”. Кожен з них складався з 10 осіб: по 5 представників від виробників і споживачів, “з залученням представників національних меншостей”. Кожен повітов. к-т мав обрати голову. Згідно з розпорядженням С. Федака від 31.10.1918, проведення виборів до к-тів передбачалося здійснити якнайскоріше.

Гол. завданням УХУ і повітов. харчових к-тів був облік наявного на місцях продовольства, товарів першої необхідності, формування запасів для потреб цивільного нас. та ГА. УХУ боровся зі спекуляціями, намагався забезпечити продовольством м. Львів. Власники крамниць за розпорядженням УХУ

мали відкрити їх і продавати продукти за фіксованими цінами. Урядовці докладали зусиль, щоб із навколишніх сіл до Львова регулярно доставляли хліб, муку, овочі, молочні продукти. УХУ закуповував у нас. картоплю, капусту, м'ясо, худобу, щоб потім реалізувати продовольство за дешевими цінами з укр. боку фронту. У Львові УХУ організував 20 польових кухонь на возах, що роздавали гарячі страви нужденним, дітям, людям похилого віку, не зважаючи на національність чи реліг. належність.

Розпорядком РДС “Про державну адміністрацію” до проведення виборів від 16.11.1918 на повітов. комісарів покладено завдання співпрацювати з повітов. харчовими к-тами, наглядати за виконанням розпоряджень УХУ.

21.11.1918 РДС переїхала до м. Тернопіль, 4.01.1919 – до м. Станіславів. Кер. УХУ С. Федак залишився в Львові. Він згодом активно працював в Укр. горожанському к-ті, захищав укр. нас. від репресій польсь. влади. УХУ надалі очолював адвокат Т. Ваньо. 17.02.1919 УХУ реорганізовано у відділ (секцію) ДСВНС.

Продовольства в Галичині не вистачало. Тому УХУ тісно співпрацював з Управлінням головноуповноваженого Директорії УНР по харчуванню Галичини і Буковини (голова Р. Трофименко, заст. Я. Зозуля), що перебувало в м. Станіславів. У рамках цієї співпраці з УНР до ЗУНР у 02.1919 було передано 7 млн крб. для закупівлі продовольства. Значні кошти надавали й надалі. У 12.1918–1.03.1919 до ЗУНР з Наддніпрянщини надійшло 123 вагони муки, 14 – збіжжя, 123 – цукру, 10 – з ін. продуктами. 1–8.03.1919 надійшло ще 262 вагони зерна, муки та цукру, до 15.03.1919 – ще 193 вагони продовольства. Харчі з Наддніпрянщини УХУ розподіляв між повітов. харчовими к-тами і далі серед нас. ЗУНР. Ств. додаткові кухні для незаможного нас. Загалом до 16.03.1919 населенню ЗУНР було передано 490 вагонів продовольства; ще бл. 700 вагонів – для харчування ГА, працівників залізниці, ін. держ. інституцій.

Оскільки продовольства не вистачало, РДС змушена була 6.04.1919 видати розпорядки “Про обмеження

вживання м'яса", "Про борошно, хліб і мучні страви". Ними заборонено продавати і вживати м'ясо 2 дні на тиждень – у середу і п'ятницю; до хліба мали додавати 25 % домішок з картоплі, цукру, "інших пригожих складників". Ціни на хліб були різними в різних повітах. Заборонялося вивозити продовольство за межі кожного повіту без дозволу влади, категорично заборонялося його експортувати.

15.04.1919 РДС та УНРада встановили держ. монополію на заготівлю у нас. хліба й фуражу, запровадили фіксовані ціни на с.-г. товари та проводили вилучення залишків продукції в населення. Для ефективного виконання таких розпоряджень при повітов. харчових к-тах ств. продовольчі загони. РДС намагалася обмежити реквізиції (займи). Продовольство дозволено вилучати лише військ. інтендантам і повітов. комісарам для потреб ГА за певну плату, хоча вона іноді була нижчою за ринкові ціни. Власнику реквізованих харчів чи худоби видавали спец. посвідку встановленої форми, завірену печаткою військ. підрозділу й підписами 2 свідків. У всіх ін. випадках військ. відділам і заготівельникам у нас. "харчі, пашу і средства щоденного вжитку" дозволялося лише купувати. У 10 повітах, особливо спустошених війною, реквізиції було заборонено.

За розпорядком РДС від 1.05.1919 надавалося продовольство підготовчим шкільним курсам для харчування найменших школярів.

УХУ, як і весь уряд, припинив свою діяльність 9.06.1919, після проголошення Є. Петрушевича Диктатором. Частина його співробітників перейшла до Мін-ва г-ва УНР.

Літ.: Дрогомирецька Л., Савчук Б. Соціально-економічна політика ЗУНР: історико-правовий аспект // Галичина. Вип. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 132–141; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол.

й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті. Львів, 2009. С. 81–82, 289–306; *Левецький К.* Перший Секретаріят ЗОУНР // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 43–47; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Павлишин О.* Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 83–91; *Тимченко Р.* Соціально-економічна політика ЗУНР (ЗОУНР) // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. К., 2012. Вип. 8. С. 164–175; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004.

Микола Вітенко

ДЕРЖАВНІ НАРАДИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ 1919–20 – наради на вищому рівні, які за часів Директорії УНР виконували функції представницької влади.

Збиралися неперіодично для розгляду важливих політ. справ. Склалися з чл. Директорії, РНМ УНР, Трудового конгресу України, представників армії, політ. партій, громад. орг-цій тощо.

16.01.1919, *Київ*. Держ. нарада за участю чл. Директорії, уряду, представників укр. політ. партій, громад. орг-цій, командування Січових стрільців обговорила перспективи подальшого розвитку політ. процесів в Україні. Відкинула пропозицію Січових стрільців про запровадження військ. диктатури, але не дійшла єдиної думки щодо майбутньої орієнтації зовн.-політ. курсу УНР – на РСФРР чи Антанту.

2.02.1919, *Вінниця*. Держ. нарада за участю чл. Директорії, уряду та комісії Трудового конгресу обговорила й відкинула ультимативні вимоги франц. командування до Директорії.

4.03.1919, *Вінниця*. Держ. нарада за участю частини Директорії, уряду, комісії Трудового конгресу, представників укр. партій і громад. орг-цій обговорила й відкинула домагання Антанти змінити склад Директорії (відставка Голови Директорії, Гол. отамана С. Петлюри та О. Андрієвського). Одночасно

декларувалося бажання УНР продовжувати пошуки можливостей спільної б-би проти більшовизму.

11.03.1919, *Проскурів (нині м. Хмельницький)*. Держ. нарада за участю чл. Директорії, уряду, представників укр. партій і громад. орг-цій заслухала звіт уряду (С. Остапенко), обговорила питання потреби припинення переговорів з Антантою, але не дійшла згоди щодо цього.

5-6.04.1919, *Рівне*. Держ. нарада за участю частини Директорії, Трудового конгресу, укр. партій обговорила питання про склад майбутнього уряду. Намагання узгодити політ. лінію держ. проводу УНР не привели до порозуміння між правими й лівими течіями. Праві партії відмовилися від участі в уряді.

5.09.1919, *Кам'янець-Подільський*. Держ. нарада в Гол. отамана С. Петлюри, на якій були присутні чл. Директорії А. Макаренко та Ф. Швець, прем'єр-міністр І. Мазепа, міністр закорд. справ А. Левицький, в. о. військ. міністра В. Петрів, представник ЗОУНР С. Голубович. У процесі обговорення поточних питань досягнуто згоди між УНР та ЗОУНР.

25.10.1919, *Кам'янець-Подільський*. Держ. нарада за участю чл. Директорії, уряду, представників ЗОУНР, а також представників укр. (у т. ч. зх.-укр.) і єврейс. політ. партій, громад. орг-цій, заслухала доповідь голови уряду І. Мазепа про внутр. та міжнар. становище України, доповідь військ. міністра В. Петріва про військ. становище. Не ухвалено жодного рішення.

8.11.1920, *Ялтушків (нині с. Бар. р-ну Вінниц. обл.)*. Держ. нарада за участю С. Петлюри, представників уряду та вищого командування Армії УНР. Ухвалено: негайно підготувати закон про передпарламент (Закон "Про Державну народну раду Української Народної Республіки" 1920) і якомога швидше скласти його; розпочати 12.12.1919 наступ проти ЧА. Прийнято відозву до укр. народу із закликком "До останнього бою".

Літ.: Мазепа І. Україна в огні і бурі революції. 1917–1921. К., 2003.

Олександр Бойко

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГАЛИЧИНИ У ПОЛІТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ ПАРТІЇ.

Перейменована на нар. з'їзді 1919 з нац.-демократичної на нар.-трудова, УНТП займала провідне місце в зх.-укр. політ. спектрі, відображала інтереси широких верств сусп-ва, зокр. духовної та світської інтелігенції, селянства, міщан. Ліберально-центрист. платформа партії ґрунтувалася на поза-класовій нац.-державницькій ідеології, опиралася на засади політичного й екон. плюралізму, приватної власності, демократії, дотримання прав людини і нації. Трудовики мали переважаючий вплив у нар. масах. Під проводом УНТП перебували такі культосвітні й госп. установи, як "Просвіта", "Рідна школа", кооп. спілки. Партія була осередком гуртування всіх нац.-демократ. сил краю навколо ідеї б-би за відновлення укр. державності.

Офіційний провід партії (НК) зосереджувався в краї. На еміграції діяла ЗГ УНТП, з представників якої був сформований уряд ЗУНР. З реорг-цією уряду й утворенням КУД ЗУНР 25.07.1920 вся повнота влади перейшла до рук трудовиків, заг.-політ. курс яких визначали ЗГ УНТП і крайовий НК. Вони разом з урядом формували лінію держ. політики ЗУНР. При цьому всі дії крайових політ. чинників узалежнювалися від політики еміграційного уряду, який заявив, що не бере на себе відповідальність за те, яким буде вирішення долі Галичини, якщо в краї не виконуватимуть його розпоряджень. Таким чином, УНТП була відповідальною за випрацювання заг. держ.-політ. концепції, правильність тактики і стратегії політ. б-би в краї і на міжнар. арені.

До Варшав. договору в УНТП домінувала соборницька ідеологія. 14.02.1920 УНТП разом з ін. зх.-укр. політ. партіями виступила із заявою, у якій наголошувалося на соборницькому принципі незалежної демократ. укр. д-ви. Попри те, уже з весни 1920 в уряді ЗУНР і проводі УНТП утверджувалася нова політ. концепція. Не заперечуючи ідеї соборності, вона акцентувала увагу на б-бі за державність

ЗУЗ. Голова дипломатичної місії ЗУНР у Лондоні С. Томашівський у листі за 12.05.1920 до Є. Петрушевича пропонував звернутися до урядів країн Антанти стосовно утворення незалежної зх.-укр. д-ви, до складу якої мали ввійти Сх. Галичина, Зх. Волинь, Холмщина, Підляшшя, Надсяння, Лемківщина, Закарпаття. Концепція державності ЗУЗ згодом трансформувалася в ідею незалежності Галицької Республіки, утворення якої мали гарантувати д-ви Антанти. Ця концепція здобула статус офіційної після Варшав. договору Петлюри-Пілсудського. Для її утвердження Галичина мала відповідні внутр. правові передумови, які полягали в тому, що ЗУНР і після проголошення злуки з УНР зберігала за собою автономні права, мала свій уряд, адміністрацію, військо.

У провідних колах УНТП вважали, що петлюрівській концепції укр. державності, опертій на союз із Польщею, слід протиставити ідею суверенної Галичини, яка стане етапом до відродження соборної укр. д-ви. Сподівання трудовиків на утворення незалежної Галицької Республіки ґрунтувалися на відповідних міжнар.-правових передумовах. Ще 25.06.1919 НРМК в м. Париж, у зв'язку з наступом більшовиків, дозволила польс. армії здійснити військ. окупацію Галичини. За рішенням Ради послів Антанти Галичину було передано під тимчасову військ. окупацію Польщі з умовою, що остання зможе виконувати цивільну владу в краї тільки тоді, як запровадить автономію під міжнар. контролем, гарантуватиме права укр. нас. За Галичиною зберіглося право в майбутньому вирішити остаточно питання держ. належності шляхом плебісциту. Версальський договір про охорону нац. меншин, укладений між країнами Антанти і Польщею 28.06.1919, остаточно не визначив кордонів Польщі, переніс вирішення цієї проблеми на пізніше. Специфічність держ.-правового становища Галичини була підтверджена також 91 ст. Сен-Жерменського договору від 11.01.1919, за якою всі суверенні права на Галичину переходили від Австро-

Угорщини до країн Антанти. У зв'язку з цим НРМК в м. Париж постановою від 8.12.1919 відділила польс. Зх. Галичину від укр. Східної т. зв. лінією Керзона. Одночасно НРМК в м. Париж 21.11.1919 ухвалила Статут для Східної Галичини, за яким край як автономія переходив до Польщі на 25 р. під наглядом Ліги Націй. Однак Статут відхилено польською та укр. сторонами. У зв'язку з цим справа Галичини була відкладена.

Одним з найважливіших факторів, що спонукав до продовження б-би за відродження укр. державності, були заг. сусп. настрої укр. народу в Галичині, який не змірився з ворожою окупацією. У широких масах утверджувалося переконання, що край залишається окремою укр. тер-єю, яка тимчасово перебуває під окупацією Польщі. На всі спроби останньої виконувати в Галичині держ. владу нас. відповідало пасивним опором, який періодично переростав у активну оборону. Українці не вірили у тривалість польс. окупації, демонстративно виявляли до неї негачію, не визнавали політ. повноважень окупаційного режиму, дотримувалися думки про творення д-ви в д-ві.

Проблема держ.-правового статусу Галичини була предметом аналізу кер. крайових та еміграційних органів УНТП. Зовн.-політ. аспекти цієї проблеми розглядалися НК УНТП 24.04, 15.05 та 17.06.1920. Однак бурхливий перебіг польс.-рад. війни позначився на кристалізації політ. концепцій зх.-укр. політикуму. Ідея б-би за відродження самостійної Галиц. Республіки знайшла своє концептуальне оформлення в резолюціях НК УНТП від 10.11.1920. Відзначивши суверенність зх.-укр. державності, НК вказав на тимчасовий х-р польс. окупації, який визначався мандатом країн Антанти. Особливий інтерес становила заява НК про те, що умови уряду С. Петлюри з Польщею з 22.04.1920 та прелімінарна умова Польщі з рад. Росією і рад. Україною 11.10.1920, оскільки вони заперечували правно-держ. незалежність Сх. Галичини на користь Польщі, визнавалися недійсними.

Таким чином, суть державотворчої концепції трудовиків зводилася до того, що Галичина, на основі суверенного волевиявлення укр. народу, є незалежною д-вою, яка постановою Мирної конференції в м. Париж була віддана під тимчасову окупацію Польщі, а тому д-ви Антанти, дотримуючись власних рішень, зобов'язані усунути польсь. окупацію, повернути Галичині держ. незалежність. Галиц. Республіка мала бути нейтральною країною під протекторатом провідних європ. д-в.

Ця концепція знайшла свій розвиток у підготовленому К. Левицьким проекті "Основ державного устрою Галицької Республіки", який 30.06.1921 був запропонований Лізі Націй у м. Женева. Проект передбачав утворення Галиц. Республіки як незалежної суверенної д-ви з респ. формою правління. Планувалася парламентсько-президентська стр-ра держ. влади, законодавча гілка якої мала належати Держ. Раді, обраній заг. всенар. виборами. За тим же принципом мав бути обраний Президент Галиц. Республіки з повноваженнями створювати Кабінет міністрів.

"Основи" передбачали надання широких прав нацменшинам. Урядовими мовами в Галиц. Республіці проголошено укр., польсь., єврейс. Укр. мова мала стати мовою внутр. урядування. Розділ "Загальні права горожан держави" забезпечував демократ. права громадян.

Для утворення незалежної Галиц. Республіки уряд ЗУНР пропонував д-вам Антанти сформувати Міжкоаліційну комісію для галиц. д-ви, яка мала передати крайовій Адміністративній раді, утвореній з членів УНРади, всю політ. й мілітарну владу на тер-ї Галичини. Своєю чергою Адміністративна рада зобов'язувалася в межах 3 місяців провести вибори до Держ. Ради. Реалізувати ідею державності Галичини урядові кола ЗУНР, провід УНТП сподівалися перш за все з допомогою зх.-європ. д-в.

У зв'язку з невизначеністю держ.-правової належності Галичини проблема зовн.-політ. орієнтації займала провідне місце в політиці трудовиків. Навколо неї велися перманентні дис-

кусії всередині УНТП. Одним з таких дискусійних питань було ставлення до Росії. Частина провідних діячів УНТП, переважно з-за кордону, зневірившись у можливості побудови укр. державності, на протигагу зх.-європ. орієнтаціям, висунула ідею конфедеративного союзу незалежної укр. д-ви з небільшовицькою, т. зв. третьою демократ. Росією. У цілісному вигляді ідея держ. союзу України і Росії була викладена в праці голови делегації ЗУНР на Мирній конф. в Парижі В. Панейка "З'єдинені держави Східної Європи Галичини й України супроти Польщі і Росії" (опубл. 1922 у Відні). В. Панейко доводив неможливість самостійності України в протирос. концепції через певні об'єктивні причини. У краї з ідеєю союзу України і Росії виступив відомий діяч УНТП С. Баран. У ст. "Ліквідація концепції Петлюри" (опубл. в "Українському вістнику") він, на протигагу концепції Київ-Варшава, відстоював політику союзу Києва і Москви.

Однак москвофільська концепція не знайшла широкого відголосу серед трудовиків, як і всього укр. загалу. Крайова преса УНТП піддала її гострій критиці, розцінивши як вияв новітнього москвофільства, що веде до нац. самогубства.

Стурбованість трудовиків невизначеністю держ.-правового становища Галичини і появою контроверсійних зовн.-політ. орієнтацій спонукала провід партії випрацювати стосовно цих питань чітку політ. позицію. Тому проблема зовн.-політ. орієнтації стала в центрі уваги першого у післявоєнні роки з'їзду "мужів довір'я" УНТП, що відбувся у Львові 3.06.1921. З'їзд одноставно підтримав політику еміграційного уряду Є. Петрушевича, спрямовану на побудову незалежної галиц. д-ви. Одним з найважливіших документів з'їзду була "Політико-організаційна резолюція", яка відкидала "польську" чи "московську" орієнтацію, натомість вказувала на потребу пошуку опори серед укр. народу. Ухвали з'їзду трудовиків стали основою роботи 1-го Міжпарт. з'їзду, який відбувся у Львові 3-4.06.1921.

Для реалізації державотворчої концепції трудовиків важливе місце відводилося проблемі згуртування крайових нац.-державницьких сил у б-бі за незалежність галиц. д-ви. З цією метою з ініціативи УНТП була ств. Міжпарт. рада, до якої увійшли трудовики, радикали і християнські суспільники. Провідне місце в Міжпарт. раді займала УНТП.

Концепція б-би за держ. незалежність Галичини до 03.1923 була панівною в політиці трудовиків. Разом з тим чимала група провідних діячів УНТП в краї і на еміграції дотримувалася думки про можливість нормалізації польс.-укр. відносин шляхом створення нац.-територ. автономії укр. земель у складі Польщі, покращення соціально-екон. і нац.-культ. становища укр. народу. Джерелом нормалізаційно-автономістських настроїв було розчарування політикою Заходу стосовно держ.-правової належності Галичини. Всестороння підтримка Антантою Польщі на міжнар. арені, зтягування вирішення проблеми державності Галичини посилювали песимістичні настрої в середовищі трудовиків.

Поширення автономістської концепції в УНТП було також реакцією на прорад. зовн.-політ. орієнтацію Є. Петрушевича, яка намітилася з весни 1922. Серед греко-катол. кліру, частини провідних діячів УНТП утвердилося переконання, що Росія є більш небезпечною для укр. народу, ніж Польща, а тому з двох лих треба вибрати менше.

Прихильники нормалізації польс.-укр. відносин вважали, що Галичина, опинившись у складі Польщі, має долучитися до політ. домагань українців Волині, Холмщини, Полісся, Підляшшя, які 6.06.1920 висунули вимогу автономії всіх укр. земель.

Нормалізаційно-автономістська течія повертала до передвоєн. концепцій, коли домагання автономії розглядалося як етап до соборної незалежної укр. д-ви. Однак за нових політ. реалій автономістська концепція не мала жодних перспектив, оскільки Польща ніколи не погодилася б на створення нац.-територ. автономії.

Прихильники польс.-укр. порозуміння намагалися переконати уряди країн Антанти, як і польс. політ. кола, в тому, що сама Польща не зможе стримати потенційної більшовицької агресії на Захід. Такий бар'єр, на їх думку, міг бути ств. шляхом союзу Польщі з Україною. Провідну роль у ньому відводили Галичині. У серії статей під назвою "Польсько-українське зближення", опубл. в "Українському вістнику" в 02-03.1921, зазначалося, що польс.-укр. порозуміння на випадок війни з рад. Росією мало б важливе значення для встановлення миру на сході Європи.

Польс. сторона намагалася всіляко підігрівати угодовські настрої в проводі впливової укр. політ. партії. 1920-21 вона неодноразово виступала ініціатором польс.-укр. переговорів. За умов невизначеного держ.-правового становища Галичини все це потрібно було Польщі для міжнар. вжитку. 1920-21, коли укр. сторона ще мала певні перспективи позитивного вирішення галиц. проблеми, поляки охоче йшли на переговори. Зі зміцненням міжнар. позицій Польщі 1922 польс. сторона переговори практично припинила.

Польс.-укр. контакти мали конфіденційний х-р. Ініціатори польс.-укр. порозуміння на еміграції і в краї у публічних виступах до кін. 1922 дотримувалися офіц. концепції б-би за держ. незалежність Галичини. Зважаючи на настрої більшості в НК УНТП, Міжпарт. раді, УНРаді, як і укр. політикуму загалом, вони не наважувалися до певного часу відкрито виступити з концепцією нормалізації укр.-польс. відносин.

Однак з кін. 1921 в УНТП намітилися опозиційні настрої до політики уряду Є. Петрушевича. Деякі провідні діячі партії ширили сумніви щодо можливості реалізації концепції нейтральної галиц. д-ви, активно відстоювали ідею польс.-укр. переговорів з метою нормалізації відносин. У майбутньому це загрожувало розколом єдиного нац. фронту.

Щоб запобігти стихійному розвитку подій, припинити розпочаті переговори окремих груп укр. політиків з поляками, Президія крайової групи

УНРади 19–20.11.1921 винесла питання укр.-польс. відносин на обговорення. У прийнятій ухвалі звернуто увагу уряду на потребу розпочати переговори з поляками. Проблема польс.-укр. відносин була розглянута 23, 25 і 26.11.1921 під час засідань НК УНТП. Дискусія навколо можливих варіантів вирішення проблеми Галичини висвітлювала суттєві розбіжності між політ. підходами членів НК. Якщо молоді члени УНТП виступили за продовження визвол. б-би, то більшість представників старшого покоління НК схилилася до нормалізації польс.-укр. відносин.

Посилення нормалізаційно-автономістських настроїв у НК УНТП викликало стурбованість екзильного уряду. З Відня до краю було надіслано листи зі звинуваченням відомих діячів УНТП в угодовстві. Є. Петрушевич вимагав від крайового політ. проводу припинення будь-яких контактів з поляками, запевняв у швидкому й успішному вирішенні проблеми державності Галичини. Значні надії закорд. уряд пов'язував з Генуезькою конф., яка відбулася у 04–05.1922.

Однак розчарування рішеннями Генуезької конф., що вкотре перенесла вирішення проблеми Галичини на невизначений час, як і вибори до польс. сейму і сенату, призначені на 11.1922, посилили суперечності між краєвим кер-вом УНТП і урядом ЗУНР. В основі конфлікту були контроверсійні політ. підходи та орієнтації. Якщо розчарування політикою Антанти після Генуезької конф. підштовхнуло Є. Петрушевича до переорієнтації на рад. Україну, то крайовий провід УНТП на чолі з В. Бачинським усе більше виявляв нормалізаційно-автономістські настрої. Звідси випливали різні підходи стосовно виборів до польс. парламенту.

Екзильний уряд ЗУНР, ЗГ УНТП, а також УНРада за кордоном (ств. у Відні 21.03.1922) виступили проти участі в парламентських виборах, продовження б-би за держ. незалежність Галичини. Запропонована тактика бойкоту виборів після деяких дискусій була підтримана НК УНТП і всіма членами

Міжпарт. ради. На засіданні ШНК УНТП за участю представників усіх повітових орг-цій краю, яке відбулося у Львові 26.08.1922, було вирішено участі у виборах не брати.

Одноставність рішень крайового й еміграційного урядів стосовно тактики бойкоту виборів не усувала принципових протиріч між ними. Наприкінці 1922 – на поч. 1923 вони ще більше загострилися. Частина трудовиків вважала, що тактика бойкоту виборів була помилковою. Почастішали критичні виступи на адресу закорд. уряду і крайового парт. кер-ва.

На ґрунті розбіжностей політ. поглядів протистояння між крайовим проводом УНТП і Президентом Є. Петрушевичем продовжувало наростати. 12.12.1922 голова УНТП і Міжпарт. ради В. Бачинський на засіданні членів НК УНТП вперше відкрито виступив за зміну політ. лінії партії, яка, на його думку, мала стати на шлях порозуміння з польс. урядом. Позицію В. Бачинського підтримали М. Струтинський, Ф. Федорців, В. Охримович, Я. Олесницький та ін. У 12.1922 взаємні звинувачення відобразилися на сторінках укр. газет.

Конфлікт між крайовим проводом і закорд. центром ще більше загострився після того, як усередині НК УНТП і в Міжпарт. раді утворилася група послідовних прихильників Є. Петрушевича. У своїй газ. “Слово” вони різко засудили діяльність В. Бачинського на посаді голови Міжпарт. ради і НК, звинуватили в антагонізації стосунків між краєм та екзильним урядом, у відході від його політ. лінії, угодовстві. На підтримку політики Є. Петрушевича виступила також ЗГ УНТП.

У 01–02.1923 гострота конфлікту досягла крайніх меж. Є. Петрушевич звернувся до крайового проводу з пропозицією змінити кер-во УНТП і Міжпарт. ради, оголосив про розрив відносин з Міжпарт. радою до того часу, поки не буде виконана його вимога. Для врегулювання конфлікту 2.02.1923 скликана Міжпарт. конф. за участю трудовиків і радикалів. З гострою критикою політики В. Бачинського стосовно екзильного уряду ЗУНР і краю виступи-

ДЕРКАЧ
Пилип Максимович

ли В. Загайкевич, В. Будзиновський та ін. Прийняті на Міжпартійній конф. резолюції були спрямовані на нормалізацію відносин між урядом і крайовим політ. проводом.

Знеохочений тривалим протиборством В. Бачинський на засіданні ТНК 6.03.1923 заявив про свою відставку. Головою НК УНТП обрано о. Т. Войнаровського, його заступником став І. Куровець, який одночасно був делегований від УНТП головою Міжпарт. ради.

У зв'язку з розглядом Радою послів країн Антанти в Парижі проблеми держ. незалежності Галичини оновлена Міжпарт. рада за участю делегатів від УНТП, УРП і ХСП на своїй конф. 10.03.1923 заявила, що єдиним повноправним представником краю є уряд Є. Петрушевича. Міжпарт. рада вимагала від д-в Антанти визнати самостійність і незалежність Сх. Галичини, застерігала від недотримання права самовизначення народів. Однак Рада послів Антанти при вирішенні долі Галичини 14.03.1923 не звертала уваги на принцип права націй на самовизначення, на свій розсуд вирішуючи долю Галичини.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Кугутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002; Т. 2. К.; Івано-Франківськ, 2004.

Микола Кугутяк, Тетяна Дерещук

**ДЕРКАЧ
Пилип Максимович**

(25.09.1893–25.06.1957) – мовознавець, перекладач, старшина УГА. Н. у с. Сторонибаби (нині Буськ. р-ну Львів. обл.) в сел. родині. Чоловік літературознавця М. Деркача, батько біофізика М. Деркача та скрипальки О. Деркач. Випускник укр. г-зії в м. Перемишль (1914).

Мобілізований до австро-угор. армії. Доброволець Легіону УСС. У 04.1917 потрапив у рос. полон. Перебував у таборі військовополонених м. Самара (нині РФ). У 10.1918 повернувся до Галичини. З 11.1918 – доброволець ГА, учасник боїв за м. Львів. 14.11.1918

важко поранений в обидві ноги, 14.02.1919 йому ампутували ліву ногу. Військовополонений у таборі Стшалково. Наприкінці 1919 звільнений з табору як військ. інвалід.

Віїхав до м. Відень на лікування. 1920–22 вивчав філософію, психологію і нім. мову у Віден. ун-ті. 1923 переїхав до м. Прага. 1925 завершив студії у Празьк. ун-ті. Повернувся до Львова. Безробітний. 09.1926 – вчитель у школі т-ва “Рідна школа”. Входив до проводу Укр. т-ва допомоги інвалідам у м. Львів, завідував його канцелярією (помилково названий Петром Деркачем у 1 т. дослідження Д. Микитюка). Співпрацював з “Просвітою”, Т-вом охорони військ. могил. Вів активну громад. роботу.

1939–41 працював за контрактом в Ін-ті л-ри АН УРСР над перекладом укр. мовою праць І. Франка з нім., польс. і чес. публікацій для 25-томного видання. 1942–04.1944 – викл. нім. мови у Львів. с.-г. школі. З 1944 у Львів. філії Ін-ту мовознавства АН УРСР за контрактом, 06.1945–57 – на посаді н. с. цього Ін-ту.

Досліджував лексикографію та синонімію. Автор “Короткого словника синонімів української мови” (1960–93), співукладач 2-томного “Польсько-українського словника” (1958–60). Особистий архів Д. 1968 переданий дружиною до ЦДАМЛМ, де становить окремий фонд 168.

П. і похований у м. Львів.

Дж.: ЦДАМЛМ. Ф. 167. Спр. 1–25; Ф. 168. Спр. 1–26.

Лит.: *Полюга Л.* Натхненний ідеєю та рідним словом // Деркач П. М. Короткий словник синонімів української мови. Львів; Краків; Париж, 1993. С. 3–13; *Хобзей Н. В.* Деркач Пилип Максимович // ЕСУ. Т. 7. К., 2007. С. 475.

Михайло Сигидин

ДЕЦЕРНЕНТ З ЖИДІВСЬКИХ СПРАВ

(від лат. decernent – відп. кер.) – уповноважений уряду ЗУНР (РДС) у справах єврейс. нас.

Рішення про створення посад децернентів у справах єврейс., польс. та нім. нас. уперше ухвалила УНРада у Львові 18.11.1918 за пропозиці-

єю уряду. Децернентами мали стати представники нацменшин краю. Втім після відступу зі Львова 21.11.1918 укр. уряду та війська це рішення не було реалізоване.

На засіданні РДС 5.04.1919 в Станиславові, за вимогою Сх.-Галицької Жидівської нац. ради, ухвалено рішення про встановлення посади уповноваженого (децернента) для єврейс. справ. За поданням єврейс. представницького органу децернентом призначили сіоністського діяча І. Вальдмана.

Децернент втратив свої компетенції 9.06.1919 внаслідок встановлення диктатури Є. Петрушевича. Проте на еміграції у Відні 8.10.1922 Є. Петрушевич вдруге призначив І. Вальдмана уповноваженим у справах єврейс. нас. Сх. Галичини. Функції уповноваженого І. Вальдман виконував до припинення діяльності КУД (весна 1923).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / гол. ред. Я. Ісаєвич. Львів, 2009. С. 72–80; *Павлишин О.* Єврейське населення Східної Галичини у 1918–1919 рр.: соціальний аспект // Галичина. Ч. 12–13. Івано-Франківськ, 2006–07. С. 27–44; *Pawłyszyn O.* Żydzi wschodniogalicyscy w okresie Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej (XI 1918–VI 1919) // Świat NIE-pożegnany. Żydzi na dawnych ziemiach wchodnich Rzeczypospolitej w XVIII–XX wieku / praca zbiorowa pod red. K. Jasiewicz. Warszawa, 2004. S. 227–243.

Олег Павлишин

ДЕЦИКЕВИЧ

Володимир

(29.12.1865–14.04.1949) – політ., громад. і освіт. діяч, урядник, дійсний чл. НТШ. Н. у м. Львів. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту. 1906–16 – кер. департаменту до справ Галичини в австр. МВС у Відні, 1916–18 – заст. намісника Галичини.

1.11.1918, після встановлення укр. підрозділами контролю над Львовом, отримав від намісника К. фон Гуйна всю повноту влади в Галичині й відразу (покликаючись на цісар. маніфест від 16.10.1918 про нац.-культ. перебудову монархії та одностайне прагнення укр.

нас. краю) передав її УНРаді (сам намісник ухилився від цього не бажаного для себе рішення під претекстом того, що є інтернованим). Перехід влади до УНРади був зафіксований в урядовому протоколі, який підписали: з австр. боку – В. Децикевич, від УНРади – С. Голубович, К. Левицький, Л. Цегельський.

У міжвоєнне двадцятиліття Д. співпрацював з польс. владою і водночас був активним учасником укр. руху. 1920–27 – чл. Тимчасового самоврядного правління Львова, від 1927 – радний Львова і міськ. лавник, від 1928 – чл. Львів. воєвод. управління. 1928–30, 1935–38, 1938–39 – сенатор 2-ї Речі Посполитої. 1931–32 – перший голова УКС. У сенаті представляв позицію УНДО. 1938 – чл. комісії для поладження внутрішньопарт. конфлікту в УНДО. Організатор укр. культосвіт. життя і руху за соціальний захист укр. нас., який розгортався, зокр., під егідою ГКЦ. Чл. т-в “Просвіта” і “Рідна школа”. 1921–25 – голова Кураторії укр. високих шкіл у Львові, одночасно викл. адм. права в Укр. таємному ун-ті. 1927–32 – голова Т-ва прихильників освіти (засноване з ініціативи НТШ для допомоги потребуючим укр. студентам вищих шкіл), від 1930 – голова Кураторії фундації Нац. музею у Львові. У 1930-х – чл. Центр. бюро Укр. к-тів допомоги безробітним і вбогим.

У 09.1939 – заст. голови Тимчас. укр. допомогового к-ту, не визнаного рад. владою укр. представництва. Під час рад. окупації залишався у Львові, уникнув репресій НКВС. За нім. окупації – заст. голови міської управи Львова. 1943 виїхав разом з дружиною до родичів у м. Новий Тарг (Польща). У 06.1945 переїхав до м. Сопот (Польща). Відомо, що писав спогади.

П. у м. Гданськ. Похований на парадіальному цвинтарі в м. Сопот.

Лит.: *Герцюк Д.* Децикевич Володимир // ЕСУ. Т. 7. К., 2007; Децикевич Володимир // ЕУ / гол. ред. В. Кубійович. Т. 2. Львів, 1993. С. 506; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Павлишин О.* Західно-Українська Народна Республіка // Нариси історії Української революції 1917–1921 років / редкол.: В. Смолій (гол.) та ін. Кн. 2. К., 2012; *Bie-*

ДЕЦИКЕВИЧ
Володимир

drzycka A. Kalendarium Lwowa 1918–1939. Kraków, 2012; Smogorzewska M. Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939: Słownik biograficzny. T. 1 / red. nauk. A. K. Kunert. Warszawa, 1998; Torzecki R. Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923–1929. Kraków, 1989.

Мар'ян Мудрий

ДЖЕРЕЛА ДО ВІВЧЕННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ В ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ. Джерельною базою для вивчення с-ми функціонування органів правопорядку в ЗУНР є в основному писемні джерела. Їх комплекс складають документи і матеріали, які відповідають типовій в укр. джерелознавстві класифікаційній схемі.

До офіційних слід віднести такі документи нормативно-правового х-ру, як закони УНРади: “Про Корпус Української Державної Жандармерії” (6.11.1918), “Про внесення змін до закону про жандармів” (15.02.1919); розпорядки ДСВС: “Про створення Корпусу Української Державної Жандармерії” (13.11.1918), про присвоєння чергових звань “старшинам українського Війська і Жандармерії” (1.01.1919), про підвищення плати “воякам і гажистам державної жандармерії” (1.04.1919); обіжники ДСВНС держ. повітов. комісарам про невтручання у справи жандармерії (2 і 13.03.1919) та ін. Ці документи заклали нормативну базу не лише під процес формування стр-ри органів охорони сусп. порядку, а й під матеріально-фінансове забезпечення їх діяльності, визначали ті владні інституції, яким (і в яких межах) підпорядковувалася жандармерія.

Джерелом для вивчення діяльності органів жандармерії в ЗУНР є повідомлення, інформації, ред. статті, надруковані в тогочасній крайовій пресі. Їх вивчення та використання дає можливість прослідкувати не лише осн. напрями діяльності силових стр-р органів охорони сусп. порядку, а й визначити ефективність виконання обов'язків, покладених на них держ. інституціями, рівень співпраці з місц. органами влади та управління тощо.

До наступного підвиду писемних джерел, що до певної міри розкривають означену проблему, належать як спогади, так і роботи наук. х-ру безпосередніх учасників та свідків подій. Такими є, наприклад, спогади сот. І. Козака про встановлення укр. влади й орг-цію відділу жандармерії у м. Рава-Руська, опубліковані в “Українському Скитальці”, спогади “На народній службі” держ. секретаря внутр. справ І. Макуха, якому частково підпорядковувались органи жандармерії та ін. Що стосується наук. розвідок з цієї проблеми, здійснених безпосередніми учасниками тих подій, то серед них слід виокремити роботи М. Чубатого, С. Ярославина, М. Стахіва, І. Борщака та ін. У них автори, використовуючи часто лише їм відомий джерельний матеріал, не завжди дотримуються принципу його достатності для підтвердження того чи ін. факту, того чи ін. твердження.

Документи і матеріали розкривають хід процесу встановлення влади Укр. д-ви в краї в 11.1918. Більшість з них відклались у колекції копій документів “Polska i Ukraina” варшавського Архіву актів нових. У них міститься інформація про започаткування процесу становлення с-ми органів охорони сусп. порядку на місцях, його перебіг. Найбільш типовими з них є такі, як повідомлення представника УНРади М. Дичковського про листопадові події в Станіславівському пов., звіт повітов. комісара Підгаєцького пов. О. Танчаковського УНРаді про листопадові події в повіті.

Менш типовими є ті з них, які містять більш конкретний матеріал про перебіг подій, пов'язаний зі становленням с-ми органів охорони сусп. порядку на місцях. До таких документів можна віднести повідомлення Радехів. повітової військ. команди УНРаді про ситуацію в повіті від 16.11.1918.

Всі документи в сукупності дають можливість стверджувати, що вже з перших днів Листопадового чину розпочався процес становлення та утвердження с-ми органів охорони сусп. порядку. Вони створювались і функціонували в кожному з повітів краю, де утверджувалася влада ЗУНР.

Текстова частина джерел вказує на той факт, що процеси формування як органів міліції, так і жандармерії в повітах відбувалися фактично одночасно, проходили паралельно і у взаємодопомозі.

Становлення міліції на місцях відбувалося під керівництвом адм. органів та регулювалося ними за відсутності якогось конкретного нормативно-правового акта, прийнятого вищими органами держ. влади та управління.

Міліція залишалась лише громад. органом, який разом із жандармерією був покликаний стати на сторожі сусп. порядку.

В такому вигляді і з такими функціональними обов'язками органи охорони сусп. порядку існували тільки до закінчення 1-го етапу діяльності ЗУНР. З 16.07.1919, коли частини ГА розпочали перехід за р. Збруч, разом з ними відступили й підрозділи держ. жандармерії. Вони були віддані в розпорядження Команди етапу, яка повинна була займатися тилловим забезпеченням і дотриманням порядку в місцях дислокації частин ГА.

Таким чином, протягом 2-го етапу діяльності ЗУНР органи держ. жандармерії і міліції вже не виконували функції охорони сусп. порядку в д-ві, а здійснювали їх лише в складі її збройних сил.

Дж.: Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. Вип. 3–10. Станіславів, 1919; ДАЛО. Ф. 257. Оп. 1. Од.зб. 72; ЦДІАУЛ. Ф. 581. Оп. 1. Од.зб. 96; Archiwum Aktów Nowych w Warszawie. Polska i Ukraina. Kolekcja opracowań i odpisów dokumentów. Sygn. 55.

Літ.: Борщак І. Європа і відродження України (1914–1923) // Літопис Червоної Калини. Львів, 1936. Ч. 1. С. 5–8; Ч. 11. С. 8–12; Ч. 12. С. 7–12; Кравчук М. В. Правові основи будівництва Національних Збройних Сил України в 1914–1993 рр. (організація, структура, штати). Історико-правове дослідження. Івано-Франківськ, 1997; Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія ЗУНР. Львів, 1995; Макух І. На народній службі. Детройт, 1958; Стахів М. Західна Україна та полі-

тика Польщі, Росії і Заходу (1772–1918). Т. 2. Скрентон, 1958; Тищик Б. Й., Віваренко О. А. Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923 (До 75-річчя утворення). Коломия, 1993; Чубатий М. Державний лад на Західній Обл. Української Народної Республіки. Львів. 1921; Ярославин С. Визвольна боротьба на Західних Землях України у 1918–1923 роках. Філадельфія, 1956.

Володимир Великочий

ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ МЕМУАРНИ. Вагомою складовою історіографічних джерел з історії ЗУНР є оповідні джерела, які належать до істор. традиції і з'явилися на основі вражень від подій у авторів джерел та характеризуються такою особливістю, як "фіксація інформації у вигляді розповіді у довільній формі про події та явища суспільно-політичного, соціально-економічного, культурного життя". Ідеться, насамперед, про численні спогади активних учасників і свідків подій, у т. ч. й тих, які виступили на боці противників влади ЗУНР, особисте листування, інформаційні матеріали, які широко публікувались у легальній та нелегальній пресі.

Особливе місце серед джерел з історії ЗУНР займають твори керівників та активних держ. діячів ЗУНР і УНР. Це праці К. Левицького, М. Лозинського, Л. Цегельського, І. Макуха, М. Грушевського, В. Винниченка, Д. Дорошенка, С. Петлюри, П. Христюка та ін. Джерелознавча цінність зазначених істор. творів полягає у тому, що автори, описуючи ті чи ін. аспекти функціонування ЗУНР, її взаємодію з УНР, спільну діяльність владних інституцій обох д-в, існуючі між ними протиріччя та неузгодженість дій, нерідко підтверджують їх маловідомими або вже втраченими документами і матеріалами. Характерною ознакою таких праць є та, що, на відміну від спогадів, у них часто міститься наук. аналіз державотворчих, сусп.-політ., соціально-екон., нац.-культ. процесів, безпосередніми творцями й активними учасниками яких були самі автори.

У ході використання цих праць слід ураховувати, що вони написані в основному вже після припинення існування ЗУНР, тому можуть містити як певні хронологічні неточності, так і різне трактування тих чи ін. подій і процесів у ній. Останнє зумовлене рівнем обізнаності авторів з описуваними ними подіями (об'єктивний чинник), світоглядними та ідеологічними позиціями, а нерідко й особистими амбіційними інтересами (суб'єктивний чинник). Тому осн. критерієм при вивченні та використанні праць керівників і активних держ. діячів ЗУНР і УНР, як і спогадів ін. учасників тих подій, повинні бути принципи об'єктивності та історизму.

Варто зазначити, що, за винятком окремих праць М. Грушевського, В. Винниченка, С. Петлюри, Д. Дорошенка, переважно більшість праць керівників та активних діячів ЗУНР і УНР опубліковано тільки 1920–30-х або зусиллями вчених і громад. діячів укр. діаспори.

Аналізуючи дослідницькі елементи в мемуарах, слід звернути увагу на 2 моменти. По-перше, чимало такого роду творів, виходячи за межі звичайних спогадів, набувають історико-мемуарного х-ру, а присутність елементів наук.-довідникового апарату та подекуди значного документального масиву впритул наближає їх до праць романтично-позитивістської історіографії. Важко переоцінити вплив деяких меморіальних студій на історіографію окремих істор. проблем, як, наприклад, роботи К. Левицького на вивчення нац.-політ. руху українців Галичини доби РСВ і ЗУНР. По-друге, чимало мемуарів написано в руслі методологічних моделей, що кваліфікуються фахівцями як "історія повсякденності", "мікроісторія" тощо (деталізація побуту, внутр. переживання і світосприйняття тощо). Таке "вживання в епоху" підвищує їхню значущість саме як історіографічного джерела, адже в цьому разі мемуаристи виступають безпосередніми ретрансляторами не тільки тогочасних "історичних знань", а й навіколонукового середовища. Загалом це питання заслуговує на комп-

лексне вивчення, причому вже перші спроби в цьому напрямі дають обнадійливі результати.

Саме вказані учасники і водночас дослідники історії ЗУНР, які в 1920–30-х перебували в Галичині та еміграції, заклали не лише фактологічні підвалини, але й теоретичні підходи, оціночні характеристики, що продовжують побутувати й подекуди визначають гол. контури сучасної історіографії ЗУНР. У такому ключі слід розглядати праці К. Левицького, М. Лозинського, В. Кучабського, М. Чубатого, О. Кузьми, І. Карпинця, О. Думіна (А. Крезуб), Д. Долинського, О. Слободича та ін. фахових і нефахових істориків, які, попри елементи, властиві мемуарному жанру, мають виразну дослідницько-аналітичну спрямованість. Поряд із ними знаходиться широка група публікацій, де "мемуарне начало" переважає над аналітикою, що, однак, не нівелює їх історіографічного значення.

Історико-мемуарна л-ра залишається на сьогодні одним з гол. джерел до вивчення передумов Листопадового чину 1918 та встановлення укр. влади в Галичині. З-поміж значного масиву вирізняємо з десяток знакових праць, зокр. К. Левицького, О. Кузьми, Р. Купчинського, Л. Ганкевича та ін. При висвітленні цього питання науковці часто опиняються в атмосфері полярно протилежних х-к, штампів-кліше, спричинених заангажованістю мемуаристів. Таким прикладом слугує постать Д. Вітовського, якого радикали-однопартійці підносили до ролі гол. натхненника й організатора Листопадового "зриву", тоді як націонал-демократи не завжди заслужено критикували його, доводячи, що саме їхня політична сила відіграла вирішальну роль у тих подіях.

Нерідко дослідники виступають у ролі "ретрансляторів" позиції представників різних ідеологічних течій, передусім консервативної та націоналістичної. Перша, яку окреслив В. Кучабський, позначена неприхованим песимізмом (часто роздратуванням) в оцінках революційних зрушень і перспектив здобуття державності загалом через слабкість, нерішучість дій укр. нац.-демократ.

проводу, тож керована на таких засадах б-ба була приречена на поразку.

Схожі погляди і настрої властиві працям, написаним з позицій націоналізму. Таким зразком слугує мемуарна робота та історико-полемічні виступи Д. Паліїва – чільного діяча ФНЄ та УВО. Попри інформативну насиченість, їм властива тенденційність, намагання “виправити”, а то й “переписати” історію Листопадового чину.

Надзвичайно важливим джерелом виступають спогади безпосередніх учасників подій. Їх вивчення забезпечує не тільки знання конкретних фактів, але й передає сам дух епохи, багатогранність її розвитку. Робота над їх створенням розпочалася ще в час існування ЗУНР, насамперед її керівниками. Відтак значна їх кількість була видана 1920–30-х на ЗУЗ видавцями “Літопису Червоної Калини”, публікувалася в укр. періодичній пресі, виходила окремими брошурами.

Значний масив документів мемуарного х-ру був виданий вченими й активними громад. діячами укр. діаспори. Серед них слід виокремити такі збірники спогадів, як “Українська Галицька Армія”, “Денник Начальної Команди Української Галицької Армії”, “Перший листопад 1918 року на західних землях України” та ін. Одночасно укр. вид-ва у Нью-Йорку, Детройті, Вінніпегу 1950–80-х публікували й спогади окремих учасників подій.

Зростання інтересу до укр. історії, демократ. перетворення кін. 1980 – поч. 1990-х в Україні уможливили видання і перевидання мемуарної л-ри учасників нац.-визвол. змагань 1917–23 на Батьківщині.

Окрім спогадів безпосередніх учасників подій, джерелом до вивчення досліджуваної проблеми є свідчення очевидців подій. Хоч їх автори самі не брали безпосередньої участі у тих чи ін. процесах, їх погляд може допомогти відтворити образну картину того, що відбувалося. До того ж, ці свідчення менш піддані прагненню їх авторів відобразити своє місце і роль у досліджуваних подіях і, як правило, дають більш об’єктивну х-ку.

Комплексному й об’єктивному вивченню питань історії ЗУНР безумовно сприятиме використання вченими спогадів тих учасників подій, які виступили на боці противників укр. державності в краї. Це, в основному, мемуари та розвідки польс. політ., громад., військ. діячів, учасників польс.-укр. війни 1918–19, опубліковані окремими виданнями в 1920–30-х, розміщені також у спец. тематичних збірниках. Характерною рисою цих робіт є те, що їх автори намагаються довести не лише “закономірність” включення Сх. Галичини до 2-ї Речі Посполитої, обґрунтувати “справедливість” б-би Польс. легіонів за інкорпорацію ЗУЗ до складу польс. д-ви, а й показати неспроможність автохтонного населення краю та його політ. проводу до власного держ. життя у нац. д-ві. Однак, попри значний суб’єктивізм таких праць, їх джерельна база є доволі вагомою, хоч і вимагає скрупульозного критичного підходу для перевірки достовірності тих чи ін. істор. фактів.

Літ.: *Великочий В.* Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР. Івано-Франківськ, 2003; *Винниченко В.* Відродження нації. К., 1990; *Його ж.* Щоденник. 1971–1920. Т. 1. Едмонтон; Нью-Йорк, 1980; *Вільшанська О. Л.* Повсякденне життя населення України під час Першої світової війни // *УІЖ.* 2004. № 4. С. 56–70; *Гірняк Н.* Останній акт трагедії Української Галицької Армії. Port Amboj; N.-J., 1959; *Грушевський М.* Ілюстрована історія України. К., 1991; *Його ж.* Новий період історії України за роки 1914 до 1919 / упоряд. А. Трубайчук. К., 1992; *Його ж.* Споми-ни // Київ. № 11. С. 113–115; *Гуцуляк М.* Перший Листопад 1919 року на західних землях України. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973; *Денник Начальної Команди Української Галицької Армії.* Нью-Йорк, 1974; *Долинський Д.* Боротьба українського народу за волю і незалежність: Огляд подій за рр. 1918, 1919 і 1920. Вінніпег, 1920; *Дорошенко Д.* Історія України 1917–1923 рр. Т. 2. Ужгород, 1930; *Його ж.* Мої споми-ни про недавнє минуле. (1914–1920). Мюнхен, 1969; *Думін О.* Історія Легіону Українських

Січових Стрільців 1914–1918 // Дзвін. Львів, 1991. Ч. 9–12; 1992. Ч. 1–12; 1993. Ч. 1–6; Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. Львів, 1931; Купчинський Р. За рідну землю (Зі споминів Визвольної війни) // Календар Українського Народного Союзу на 1929 р. Джерсі-Сіті, 1928. С. 48–54; Кучабський В. Вага і завдання Західно-Української Держави серед сил Східної Європи на переломі 1918/1919-го року // Дзвони. Львів. 1932. Ч. 3. С. 111–121; Ч. 4. С. 194–203; Ч. 5. С. 353–359; Ч. 7–8. С. 540–553; Ч. 11. С. 723–732; Ч. 12. С. 783–794; 1933. Ч. 1. С. 33–39; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963; Левицький К. Великий зрив. До історії української державності від березня до листопада 1918 р. На підставі споминів та роздумів. Львів, 1931; Його ж. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918. Львів, 1928. Часть 1–3. Львів, 1929. Його ж. Історія політичної думки галицьких українців. На підставі споминів і документів. Львів, 1926; Його ж. Розпад Австрії і українська справа // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 10–19; Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. Відень, 1922; Нью-Йорк, 1970; Макух І. На народній службі. Детройт, 1960; Паліїв Д. Листопадова революція. З моїх споминів. Львів, 1929; Його ж. На чисту воду // Літопис Червоної Калини. 1930. Ч. 6. С. 6–8; Петлюра С. Статті / упоряд. та автор передм. О. Климчук. К., 1993; Рудницький М. Перші революційні подуви // Діло. 1937. 27 берез. Ч. 67. С. 5–6; Слободич О. Історія Галичини в рр. 1918–19. Нарис історії української революції 1917–1920. Яворів, 1930; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1–4. Вінніпег, 1958–68; Христюк П. Українська революція: Замітки і матеріали до історії української революції, 1917–1920 рр. Відень, 1922; Цегельський Л. Від легенд до правди. Нью-Йорк; Філадельфія, 1960; Чайковський А. Чорні рядки: Мої спомини за час від 1.11.1918 до 13.5.1919. Львів, 1930; Чубатий М. Державний лад на

Західній Области Української Народної Республіки. Львів, 1921; Шишка О. Слідами листопадових боїв. Львів, 1993; Ярема Я. Над Сяном. Листопадові дні 1918 року в Перемишлі / упоряд., передмова, коментарі С. Яреми, післямова М. Литвина. Львів, 1997; Daczunski I. Pamiętniki. Т. 2. Kraków, 1926; Dluski K. Wspomnienia z Paryza od 4.01. do 10.08. 1918. Warszawa, 1920; Kutschabsky W. Die Westukraine im Kampfe mit Polen und dem Bolschewismus in den Jahren 1918–1923. Berlin, 1934; Loskowski P., Stawecki P. Listopad 1918 we wspomnieniach i relacjach: wybor, opracowanie i wstęp. Warszawa, 1988; Maćczyński Cz. Boje Lwowskie. Т. 1–2. Warszawa, 1921; Rogowski J. Z walk o Lwów. Poznań, 1929; Roja B. Legendy i fakty. Warszawa, 1931; Sopotnicki J. Kampania polsko-ukraińska. Doswiadczenie operacyjne i bojowe. Lwów, 1921; Sprawy polskie na konferencji Pokojowej w Paryżu w 1919 r. Dokumenty i materiały. Т. 1–3 / red. B. i J. Kukutka. Warszawa, 1965–67; Źródła do dziejów walk o Lwów i wojewodstwa południowo-wschodnie. 1919–1920. Т. 1–3. Lwów, 1936–39.

Володимир Великий

ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ СУДОЧИНСТВА В ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ. Осн. масу писемних джерел з історії виникнення і діяльності органів судочинства в ЗУНР складають документи, опубліковані у “Вістнику державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки” і належать до підвиду офіційних.

Документи містять інформацію про дату його появи, автора, конкретного адресата, час вступу в дію. Серед заг. маси офіц. документів, опублікованих у “Вістнику державних законів і розпорядків...”, виділимо окремі групи. Визначальними критеріями для них є походження та форма того чи ін. нормативно-правового акта. До 1-ї групи віднесемо закони УНРади, які стосуються орг-ції стр-ри та функціонування с-ми судової влади в д-ві. Це, зокр., закони УНРади від 11.02.1919 “Про

розмежування компетенції повітових і окружних судів у цивільних справах”, “Про скорочення строків підготовляючої судової служби”, “Про зміну складу Трибуналів 1 інстанції в карних справах”, від 15.02.1919 “Про тимчасове судочинство в цивільних і карних справах у другій і третій інстанціях в час надзвичайних відносин, викликаних війною”, від 15.04.1919 “Про внесення змін до військового карного закону” та ін.

До 2-ї групи слід віднести розпорядки держ. секретаря судівництва та очолюваного ним ДСС, видані у зв'язку з потребою впровадження в життя законів УНРади. Це, зокр., розпорядки “Про скорочення часу підготовляючої судейської служби” від 11.02.1919, “Про судейські іспити” від 20.02.1919, “Про тимчасову організацію нотарів” від 1.03.1919, “Про припинення діяльності судів присяжних” від 2.03.1919, “Про визначення Трибуналу I-ої інстанції, при якому будуть утворені окремі судові Сенати II і III інстанцій” від 8.03.1919, “Про утворення палати адвокатів у Станиславові” від 15.04.1919 та ін.

Крім цих документів, при висвітленні історії с-ми судочинства в ЗУНР слід брати до уваги й низку ін., які з різних причин раніше не були використані переважно більшістю авторів. Усі вони були опубліковані в “Збірнику законів, розпорядків та об'явок проголошених Державним Секретаріатом Зах.-Укр. Н.Р.". Це, зокр., 5 нормативно-правових актів: 1) закон УНРади від 21.11.1918 “Про тимчасову організацію судів і влади судейської”; 2–3) 2 розпорядки ДСС від 30.11.1918 “Про часове підчинення цивільних осіб під військове судочинство”, “Про впровадження доразових судів”; 4–5) 2 розпорядки держ. секретаря судівництва від 18.12.1918 “Про державну прокуратوریю” і “В справі зложення службового приречення судіїв і судових урядників”.

Саме ці документи лягли в основу напрацьованої владними інституціями д-ви нормативно-правової бази с-ми цивільного судочинства, функціонування її стр-ри. Ними також розмежовувалися функції між с-мами цивільного та військ. судочинства в

ЗУНР, закладались основи діяльності такої держ.-правної інституції, як прокуратура.

Комплекс писемних джерел, які висвітлюють хід становлення с-ми цивільної юриспруденції в ЗУНР, вказує на те, що протягом 1-го періоду діяльності д-ви цей процес так і не набув остаточного завершення. Підтвердженням цьому є низка фактів.

По-перше, законом УНРади від 15.02.1919 “Про тимчасове судочинство в цивільних і карних справах у другій і третій інстанціях в час надзвичайних відносин, викликаних війною” передбачалося створити замість таких запланованих сталих вищих судових інстанцій, як Вищий суд у Львові та Найвищий Державний Суд у Львові, окремі сенати II і III інстанцій як тимчасові органи.

По-друге, наявна документальна база не дає підстав констатувати того, що до 06.1919 в ЗУНР відбулось остаточне запровадження навіть цих органів. Так, розпорядком ДСС від 8.03.1919 “Про визначення трибуналу I-ої інстанції, при якому будуть утворені окремі судові сенати II і III інстанцій”, було визначено такими Окружний суд у Станиславові.

Зазначимо, що незавершеність процесу побудови с-ми цивільного судочинства в ЗУНР протягом 1-го етапу діяльності д-ви все ж не була головною для визначення ефективності її функціонування.

Комплекс згаданих вище документів загалом дає підстави зробити висновок про цілеспрямований х-р зазначеного процесу, про належний рівень роботи самих структурних підрозділів цієї с-ми.

Із завершенням 1-го етапу діяльності ЗУНР припинила своє функціонування і с-ма цивільного судочинства. На 2-му етапі діяльності д-ви в стр-рі Уряду уповноважених, згідно з розпорядком Диктатора від 1.08.1920, введено посаду уповноваженого “для справ внутрішніх, судівництва, просвіти і віроісповідань, рільництва, почт і телеграфів, шляхів та робіт публічних”. Документи офіц. х-ру, а саме розпорядки

Диктатора, документи Уряду уповноважених Диктатора ЗУНР, доводять, що введення такої посади не привело до запровадження нової с-ми цивільного судочинства.

Окремого джерелознавчого забезпечення вимагає і вивчення с-ми військ. судочинства в ЗУНР. Осн. частину комплексу писемних джерел з цієї проблеми дослідження складають документи офіц. х-ру. Це, насамперед, нормативно-правові акти, опубліковані у "Вістнику Державного Секретаріату військових справ", – розпорядки "Улад військового судочинства" від 16.11.1918, "Про окружні полеві суди" від 3.12.1918, "Про полеві суди" від 28.01.1919. Крім того, в 6-му номері цього ж "Вістника..." вміщено текст присяги для військ. суддів.

Базовим у процесі запровадження військ. судочинства в ЗУНР є розпорядок РДС від 16.11.1918 "Улад військового судочинства". Відповідно до нього, на тер-ї д-ви ств. 3 обласні та 3 військ. суди. Центрами перебування як обласних, так і окружних судів були м. Львів, Станиславів і Тернопіль. У цьому розпорядку також зазначалося, що "на час стану облоги города Львова виконує військове судівництво у Львові полевий суд Начальної Команди". Кожному з обласних військ. судів підпорядковувався відповідний окружний військ. суд. Влада окремого окружного суду поширювалася на різну кількість військ. округів. Так, окружному військ. суду в м. Львів підлягали 5 військ. округів: Львів, Рава-Руська, Самбір, Стрий і Перемишль; у Станиславові – 3: Станиславів, Коломия, Чернівці; у Тернополі – 4: Тернопіль, Золочів, Чортків і Бережани. Найвищою інстанцією в с-мі військ. судочинства вказаний розпорядок визначав "Найвищий військо-вий Трибунал, який повинен був бути створений у Львові".

Базовими для побудови с-ми військ. судочинства в ЗУНР стали й документи про запровадження, визначення основ функціонування та регламентацію діяльності в д-ві військ.-польових судів. Це 2 розпорядки РДС – "Про часове підчинення цивільних осіб під військо-

ве судівництво" і "Про впровадження доразових судів" від 30.11.1918, розпорядок "Про окружні полеві суди" від 3.12.1918 та "Про полеві суди" від 28.01.1919.

Не зважаючи на те, що стр-ра військ.-польових судів у ЗУНР набула юрид. оформлення лише з кін. 11.1918, сам процес їх виникнення розпочався значно раніше. Так, інформація газ. "Діло" від 10.11.1918 свідчить про те, що Українською Ген. військ. командою ще 8.11.1918 було запроваджено військ.-польовий суд у м. Львів. Йому повинні були підпорядковуватися "крім української армії усі цивільні особи, яких приловиться на заворушеннях публичного спокою, грабежах, крадіжках й мордах".

Наступні 2 документи – розпорядження ДСВС і начальника Штабу ГА полк. В. Курмановича про розподіл тер-ї д-ви на "фронт і запілля" від 1.03.1919 та офіц. лист ДСВС Президенту РДС про врегулювання відносин з Держ. жандармерією від 4.04.1919 мали на меті унормувати відносини між цивільними і військ. органами судочинства. Протириччя між мін-вами військ. і внутр. справ щодо управління і контролю над діяльністю корпусу Держ. жандармерії чітко визначили межі та сфери компетенції між ними, більш детально окреслювали умови діяльності цивільних і військ. судів.

Ін. двома документами (цілком таємним донесенням НКГА Президенту УНРadi Є. Петрушевичу про б-бу з дезертирством в армії від 28.03.1919 та розпорядженням ДСВС про покарання за допомогу дезертирам з армії від 3.04.1919) на органи військ. судочинства покладено підвищену відповідальність за ефективність здійснення передбачених із цією метою заходів. Крім того, відносно до оголошення ДСВС про притягнення до відповідальності за поширення непідтверджених чуток про становище на фронті від 26.04.1919, розширено повноваження військ.-польових судів для б-би з такими актами антидерж. діяльності в умовах воєнного стану. На органи військ. судочинства також покладалися функ-

ції попередження можливих проявів незадоволення серед солдатських мас в окремих частинах, їх швидкої ліквідації в разі виникнення.

С-ма військ. судочинства, на відміну від цивільної, функціонувала не лише до завершення 1-го періоду діяльності ЗУНР, а й після нього. Так, засвідчена машинописна копія розпорядку Диктатора від 23.06.1919 про реорганізацію військ. судочинства вказує на планові зміни його стр-ри вже в ході Чортків. офензиві. Цим документом узаконено започаткування діяльності таких судових інституцій, як "Полевий суд в Тернополі", "Полевий Суд Команди Запілля в Чорткові", "Полевий суд в Бережанах". Успіхи наступу частин ГА в той час були настільки обнадійливими, що розпорядком передбачено навіть "реактивування в кождім давнім осідку О.В.К. полевого суду, якого територіальним обсягом ділання буде давний військовий округ". Однак, через відступ ГА за межі ЗУНР, відновлення функціонування польових судів ОВК, як і існування 3-х названих вище інституцій, стало недоцільним та, що найбільш імовірно, не було втілено.

Виявлені та введені на сьогодні до наук. обігу документи і матеріали про орг-цію та діяльність с-ми військ. судочинства в ЗУНР не дозволяють цілком відтворити її стр-ру впродовж 2-го етапу існування д-ви.

Чи не єдиним підтвердженням факту діяльності польового суду НКГА в цей час є судовий процес над командуванням армії, яке ініціювало підписання попереднього договору з Добрармією ген. А. Денікіна 24.10.1919 на ст. Зятківці. В істор. л-рі цей процес відомий під назвою "суд над генералом М. Тарнавським". За умов відсутності достатньої джерельної бази до вивчення згаданої події, базовими можна вважати спогади одного з її безпосередніх учасників – С. Шухевича, "Денник НКГА" та опублікований редакцією нью-йоркського вид-ва "Червона Калина" протокол самого процесу. В тексті останнього, зокр., чітко окреслено коло тих посадових осіб, які брали участь у роботі суду, його офіційно ви-

значену назву – "Полевий военний Суд НКГА". Цей документ також вказує на те, що сам суд було організовано за дорученням Диктатора Шефом Штабу ГА Г. Ціріцом і персональним референтом НКГА от. С. Шухевичем.

Дж.: Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. Вип. 1–11. Станиславів, 1919; Денник Начальної Команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1974; Збірник законів, розпорядків та обіжників проголошених Державним Секретаріатом Західної Української Народної Республіки. Станиславів, 1918; ЦДАВОВУ. Ф. 4069 "Редакція газети "Стрілець" за 1919 р. Українське бюро преси при Диктатурі ЗУНР". Оп. 1. Од. зб. 1; ЦДАВОВУ. Ф. 4436 "Військова Канцелярія Диктатора Західно-Української Народної Республіки (м. Відень) 1920–1922". Оп. 1. Од. зб. 60.

Літ.: Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А. Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923 (До 75-річчя утворення). Коломия, 1993; Чубатий М. Державний лад на Західній Области Української Народної Республіки. Львів. 1921; Шухевич С. Спомини з Української Галицької Армії (1918–1920). Ч. 1. Львів, 1924; Ч. 2–5. Львів, 1929.

Володимир Великочий

ДЖИДЖОРА Василь

(30.05.1896–1987) – реліг. діяч, хорунжий УГА. Н. у с. Заставці (нині Монастириск. р-ну Терноп. обл.). 1908–14 навч. в г-зії у м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.), іспит зрілості склав 1922 в Бережан. г-зії.

Під час ПСВ – в австро-угор. армії. Від кін. 1918 як старшина ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19.

1925–29 навч. в духовній семінарії та Богослов. акад-ї м. Львів. Висвячений у духовний сан 1930, до поч. ДСВ – священик на Підгаєччині (нині Терноп. обл.).

Навесні 1944 виїхав до Словаччини, згодом – до Німеччини (Баварія), де виконував душпастирські обов'язки в таборах переселенців.

ДЖИДЖОРА Василь

Від 1950 – в США. 1951–54 – сотруди́ник (2-й священик) при парафії в м. Скрентон, згодом завідував парафією у Вільмердінгу біля м. Піттсбург. Від 1962 – парох у Піттсбургу, де організував буд-во нової церкви, яку 19.05.1973 відвідав кардинал Й. Сліпий, поставив іконостас із живописними роботами С. Гординського. Ініціатор створення федеральної кредитної спілки “Самопоміч” (1974). 1975 Й. Сліпий іменував Д. крилошанином. 1982 відзначений грамотою “Людина року” Укр. технологічного т-ва США.

П. у м. Філадельфія (США), де й похований на цвинтарі Фокс Чейз.

Літ.: Мельничук Б. Джиджора Василь // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 485; Уніят В., Федечко М. Заставці // Тернопільщина. Історія міст і сіл. Т. 3. Тернопіль, 2014. С. 57–58; Ящун В. Сороковини св. п. отця протоієрея Василя Джиджори // Свобода. 1987. Ч. 134. 16 лип. С. 4.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

**ДЖИДЖОРА
Іван Миколайович**

(псевд. і крипт.: Нотин І., Ф[ілосо]-ф, Ignotus – “Незнайомець”; 09.02.1880–22.04.1919) – історик, громад. діяч і публіцист. Належав до Львів. істор. школи М. Грушевського, військ. комендант ЗУНР у м. Рава-Руська в 11–12.1918.

Н. у с. Заставці Підгаєцького пов. (нині Монастирис. р-ну Терноп. обл.) в сел. родині. Вихованець о. Тимотея Бордуляка, який мав парафію в сусідньому с. Голгочі й учителював у с. Заставці. Здобув освіту в Бучацькій г-зії (1902). Випускник філос. ф-ту Львів. ун-ту (1907). Від 1903 – чл. і бібліотекар студент. т-ва “Академічна громада” у Львові. Пом. бібліотекаря (з 1905), бібліотекар (з 1906) Б-ки НТШ у Львові, дійсний чл. НТШ (з 27.02.1913), секретар Археографічної, чл. Бібліографічної та Статистичної комісії НТШ. Співробітник київ. редакції ЛНВ (1907–08); автор дописів про наук., літ. і театр. життя у газ. “Рада” (1907), політ. оглядів галиц. подій “З австрійської України” в ЛНВ (1907, 1911, 1913–14), рецензій у “Записках НТШ” та статей у “Ділі”. Брав участь у роботі Крайового шкільного союзу, входив до НК УНДП. Чл. Істор. т-ва Нестора-літописця, дійсний чл. УНТ в Києві (1907).

Зі студент. літ за дорученням Археографічної комісії НТШ працював у архівах Харкова, Києва і Москви, де виявляв документи з історії Гетьманщини 1-ї пол. 18 ст. Істор. студії з цієї тематики опубліковані в ЗНТШ: “Нові причинки до історії відносин російського правительства до України в 1720-х і 1730-х рр.” (1904), “Реформи Малоросійської колегії на Україні в 1722–1723 рр.” (1906), “Україна в першій половині 1738 р.” (1906), “З новішої української історіографії” (1906), “Матеріали московського «Архива Министерства юстиции» до історії Гетьманщини” (1908), “До історії Генеральної Військової канцелярії” (1912) та ін. Гол. праця – “Економічна політика російського правительства супроти України в 1710–1730 рр.”, захищена у 12.1912 як докторська дис. у Львів. ун-ті. Перед тим надрукована у 4-х т. ЗНТШ за 1910–11 і вийшла окремих видбитком. У своїх працях на великому джерельному матеріалі проаналізував маловивчений період між гетьмануванням І. Мазепи та К. Розумовського в історії козацької автономії. Одним із перших серед дослідників звернув увагу на факти численних регламентацій, обмежень і заборон стосовно укр. торгівлі, жорстоких умов

постоїв рос. військ у Гетьманщині, політ. пасивність і деморалізацію козацької старшини під впливом терору та ін. інкорпораційних заходів рос. уряду, демагогічний х-р агітації проти гетьмана й козацької старшини, витончений фіскальний грабіж періоду 1-ї Мало-рос. колегії та рос.-турец. війни 1735–39. Здійснивши істор. реконструкцію імперської екон. політики, дійшов висновку, що саме вона стала підґрунтям для ліквідації політ. автономії Гетьманщини. 1904–14 підготував 10 істор. праць, 50 рецензій (30 з них – на істор. монографії та збірники документів), 5 оглядів та 37 публіцистичних статей.

З 1909 в шлюбі з донькою священика Н. Навроцькою – рідною сестрою О. Навроцького (1890–1972), згодом сотника УГА і співзасновника УВО.

ПСВ застала Д. в рідному селі. Вільно володіючи рос. мовою, він намагався захистити односельців від лихоліть воєн. пори: арештів, заслань, грабунків і реквізицій з боку рос. військ. влади. Восени 1915 мобілізований до цісар. війська. 1916–18 служив торгово-пром. референтом при окружній команді австро-угор. військ у Любліні.

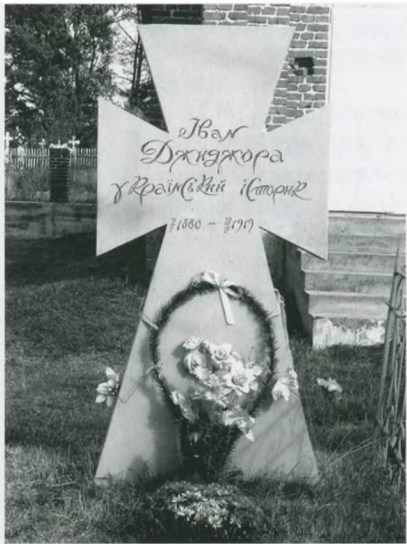
Після проголошення ЗУНР, в умовах польс.-укр. війни 1918–19, призначений військ. комендантом Рави-Руської. Однак давня спадкова хвороба легень змусила зректися цієї посади в 12.1918 – тяжко хворий, повернувся на рідну Підгаєччину.

П. у с. Голгочі Підгаєцького пов. (нині с. Голгоча Підгаєц. р-ну Терноп. обл.). Похований з козацькою шаблею при боці та вкритий червоною китайкою з почестями на сільс. цвинтарі.

У 03.1930 з ініціативи М. Грушевського в Києві відбулося засідання Комісії Західної України ВУАН для вшанування пам'яті Д. у зв'язку з 50-літтям від дня його народження та 10-ми роковинами з дня смерті. З цієї нагоди Істор. секція ВУАН упорядкувала і видрукувала окремим 36-м томом збірку його істор. праць "Україна в першій половині XVIII віку. Розвідки і замітки" з передмовою М. Грушевського. Могилу Д. відновлено й освячено на Провідну неділю 22.04.1990 з ініціативи місц. вчителя

історії та рухівця Т. Колодчина (1935–2010). 24.08.2010 відкрито й освячено виготовлений з каменю на добродійні внески козацький хрест із пам'ятним написом у стилі укр. скоропису 2-ї пол. 17–18 ст.

Літ.: Дорошенко В. Д-р Іван Джиджора // Життя і мистецтво. 1920. Ч. 2 (червень). С. 61–63; Іван Джиджора / Некрольог // Хроніка НТШ. Львів, 1920. Ч. 63–64. Вип. I–II. С. 54–56; Качкан В. "Проти патріотизму своєї дзвіниці". Історик Іван Джиджора зі школи Михайла Грушевського // Хай святиться ім'я твоє. Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX – перша половина XX ст.). Кн. 4. Івано-Франківськ, 2000. С. 138–165; Козак І. Присяга. Спомин // Український Скиталець. Відень, 1923. Ч. 6 (15 берез.). С. 18; Михайло Грушевський і українська історична наука. Матеріали конференцій, присвячених Михайлові Грушевському / ред. Я. Грицак, Я. Дашкевич. Львів, 1999. С. 193–199; Пришляк В. "...Визначна була се людина" // Тернопіль. 1992. № 2 (6). С. 38–40; Його ж. Джиджора Іван // ЕІУ. Т. 2. К., 2004. С. 375; Його ж. Козацький хрест на могилі Івана Джиджори в Голгочах // Пам'ятки України: історія та культура. 2012. № 4 (174). С. 16–19; Його ж. Український історик Іван Джиджора // УІЖ. 2006. № 6 (471). С. 56–77; Хроніка НТШ. Львів, 1918. Ч. 60–62; Вип. I–III. С. 22, 42; Чайковський М. Автобіографія // Чайковський А. Спога-

ДЖОРДЖЕСКУ
Піон (Іван Павло)

ди. Листи. Дослідження / упоряд. Б. Якимович. Т. 3. Львів, 2002. С. 74–75.

Володимир Пришляк

**ДЖОРДЖЕСКУ
Піон (Іван Павло)**

(Georgescu Pion (Ion Pavel);

25.12.1883–1956) – рум. дивізійний генерал. Навч. у військ. коледжі Карла I та вищому військ. артилерії у м. Бухарест (1904–06). Лейтенант (1906), капітан (1914), учасник ПСВ, підполковник (1920), бригадний генерал (1935), командир 18-ї Рум. бригади, яка в 05.1919 окупувала Сігет, Бичків і Требушани на Закарпатті. У ході боїв з його підрозділами загинуло понад 40 вояків УГА, бл. 150 були поранені, бл. 400 потрапили в полон. Частина полонених згодом загинула.

1926–28 командував артилер. уч-щем у м. Тімішоар, 1931–37 артилер. бригадою в м. Кишинів. Проф. балістики Політех. ін-ту м. Тімішоар. 1.09.1940 протестував проти рішень Віденського арбітражу. З 1946 жив під постійним наглядом спецслужб. Кілька разів був заарештований.

Лит.: Бемко В. Виправа на Закарпаття // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 426–427; Штефан А. Українське військо в Закарпатті // Вісті Комбатанта. 1966. Ч. 4–5. С. 1–26; Anuarul ofiterilor activi din Armata Română pe anul 1923/1924. P. 346; *Seauşescu Ilie* (coord.) Istoria militară a poporului român. Vol. VI / ed. Militară. Bucureşti, 1989. P. 342.

Іван Патриляк

**ДЖУЛЬ
Михайло Петрович**

(псевд.: Млаковий Михайло; 11.03.1895–09.07.1976) – військ. діяч, письменник, інж.-економіст. Чоловік письменниці Олени Звичайної (дів. Дельгівська). Н. у с. Тростянець (нині Миколаїв. р-ну Львів. обл.) в сел. сім'ї. Навч. у г-зії.

Учасник ПСВ. Потрапив у рос. полон. 1918 повернувся до Галичини. Курсант старшин. школи ГА. У 07.1919 відступив за р. Збруч. Воював у складі 2-го Запоріж. полку ДА УНР. Учасник Другого зимового походу ДА УНР 1921.

Залишився в м. Київ. Працював учителем нім. мови та фізкультури в 7-річній школі. Одружився. Випускник Ін-ту політехномії у м. Харків (1928).

Зазнав переслідувань НКВС, 11 разів був заарештований. 1937 засуджений на 10 р. ВТТ. Ув'язнений у таборах Севвостоклагу на Колими. На заслання перебував з дружиною та сином, який там і п. від туберкульозу. Винним себе не визнавав. 1.04.1940 звільнений. Проживав у м. Харків.

1943 виїхав з дружиною до Німеччини. Перебував у таборі Ляндек для переміщених осіб в Австрії. Емігрував до США, працював робітником.

Автор автобіографічних повістей “Ворог народу” (спільно з дружиною), “У золотих кайданах Колими”, спогадів про старшин. школу УГА, публіцист. статей. За повість “Ворог народу” 3.12.1967 нагороджений першою премією Укр. літ. фонду ім. І. Франка в м. Чикаго.

П. у м. Нью-Йорк (р-н Стейтен-Айленд, США). Родинний архів зберігається у відділенні НТШ в м. Нью-Йорк.

Лит.: Білокінь С. І. Млаковий Михайло Петрович // ЕІУ. Т. 7. К., 2010; *Боднарук І. Олена Звичайна і Михайло Млаковий* // Свобода. 1985. Ч. 144. 31 лип. С. 2; *Крупський К.* Світлий пам'яті Михайла Млакового // Свобода. 1976. 1 верес. Ч. 161. С. 4; *Маркусь В.* Джуль Михайло // Енциклопедія української діаспори / гол. ред. В. Маркусь. Кн. 1. Нью-Йорк; Чикаго, 2009. С. 237. Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. А. Прохорової. Донецьк, 2012. С. 136.

Олег Рафальський

**ДЗЕДЗИК (ДЗЕДІК, ДЗЕДІК)
Корнило (Корній, Корнель)
Васильович**

(1894–1938) – старшина УГА. Н. у с. Черче (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) у сім'ї дир. місц. школи. Брат священника-екзорциста, публіциста П. Дзедзика. Навч. в Рогатин. г-зії.

Від 08.1914 доброволець Легіону УСС. Воював у булавному відділі. Учасник боїв на г. Лисоня. У 09.1916 потрапив до рос. полону. Працівник редакції газ. УЦР “Український Голос”.

Повернувся до коша УСС у м. Вишніва 10.1918. Учасник Листопадового чину в м. Рогатин, та Чортків. офензиві. Двічі хворів тифом у "чотирикутнику смерті". Воював у складі ЧУГА.

Залишився на тер-ї УСРР. Випускник Уман. пед.-тех. ін-ту, працював учителем у м. Умань (нині Черкас. обл.).

Заарештований і розстріляний органами НКВС.

Літ.: Бойкевич О. Рогатинщина в іменах, назвах, подіях. Львів, 2017; *Вол Б.* Микола Новак і національне відродження на Рогатинщині // Рогатинська земля. Історія та сучасність. Т. 1. Львів, 1995. С. 210; *Дячишин О.* Черче моє рідне село. Торонто, 1969. С. 66–69, 117; *Коритко Р.* Опільське село Черче. Львів, 1997. С. 34; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010. С. 97–98.

Олег Бойкевич

ДЗЕРОВИЧ

Адріян Юліанович

(27.05.1899–05.12.1918) – четар ГА. Н.усім'ї священика Ю.Дзеровича і Наталії з Лотоцьких в м. Броди. Навч. в нар. школі м. Броди, Стрий. г-зії (1910–13), Академіч. г-зії м. Львів (1914–17). У м. Стрий вступив до "Пласту". 13.01.1917 достроково отримав свідоцтво зрі-

лості. Разом з однокласниками Л. Макарушкою і П. Мінком зарахований на навч. за держ. кошт до військ. академії м. Вінер-Нойдштадт біля Відня, де 2-річне навч. завершив з відзнакою; у званні лейтенанта (четаря) приділений до 33-го полку стрільців у м. Краків.

Після розпаду Австро-Угор. імперії вирушив додому. В м. Хирів зустрів товаришів і разом узялися організувати укр. стрілець. відділи для оборони Хирівщини, оскільки Хирів був важливим стратегічним пунктом для обох ворогуючих сторін – галиц. українцям відкривав шлях на Перемишль, полякам – до борислав. нафти. У 11.1918 поляки переважаючими силами пішли на Хирів. Наприкінці 11.1918 ГА відступила до м. Стрий.

А. Кравс 24.11.1918 очолив укр. підрозділи і підготував наступ на м. Хирів, який з 5.12.1918 вели 3 осн. групи: на Хирів, Доброміль і Нове Місто. Під командуванням пор. О. Станіміра 2-ма піх. сотнями, за підтримки панцерного потяга і батареї пор. Г. Сенечка, вдалося подолати опір ворога в с. Слухуні, Посаді Хирівській і захопити Хирів. Ворог разом з командою на чолі з підполк. Білецьким утік залізницею до м. Сянок.

Сотні О. Станіміра розвинули наступ і ввечері того ж дня захопили Доброміль, ін. сотня взяла Нове Місто. У ході цих боїв четар Д. загинув. 8.12.1918 його поховали на цвинтарі в м. Хирів. 21.03.1920 перепохований у родинній гробниці Дзеровичів на Личаків. цвинтарі в м. Львів.

Літ.: Бонківна С. Адріян Дзерович. Спомин // Літопис Червоної Калини. 1929. № 2. С. 21; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001. С. 678; Падох Я. Стрийський Пласт. Початки Пласту в Стрию (1912–1914) // Стрийщина. Історично-мемуарний збірник. Т. 1. Нью-Йорк, 1990. С. 408; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 92, 291; Т. 2. Вінніпер, 1960. С. 50–54, 305–308.

Сергій Перенічка

ДЗЕРОВИЧ
Адріян Юліанович

ДЗЕРОВИЧ
Юліан-Корнило Ігнатович

ДЗЕРОВИЧ **Юліан-Корнило Ігнатович**

(03.01.1871–08.04.1943) – церк., громад. і культосвіт. діяч, педагог. Н. у с. Смільне (нині Бродів. р-ну Львів. обл.) в сім'ї священика. Здобув освіту у Львів. г-зії. Випускник теологіч. ф-ту Львів. ун-ту й Греко-катол. духовної семінарії. Студіював нім. філологію у Віден. ун-ті.

1894 висвячений на священика. Катехит у школах та г-зіях м. Броди (1897–1907), Бережани (1904–07), Стрий (1908–18). 1918–19 викладав теолог. дисципліни у Львів. ун-ті. З 1911 – активний діяч ХСП, чл. управи партії.

З утворенням ЗУНР був делегатом УНРади від ХСП, підтримував курс на тісне співробітництво християнських суспільників з найбільш впливовою в Галичині УНДП.

У 2-й пол. 1920-х–1930-х брав активну участь у громад. й культосвіт. житті краю. Займався викладацькою діяльністю; проф. Греко-катол. акад-ї у Львові (1930–32), дир. Укр. жін. учительської семінарії, організатор 1-го укр. пед. конгресу (Львів, 1935). Чл. гол. управи, заст. голови т-ва “Рідна школа”, голова т-ва “Просвіта” (від 1939), Т-ва св. апостола Павла (від 1924 – св. апостола Андрея), чл. надзир. ради т-ва “Захист імені митрополита Шептицького Андрея для сиріт у Львові” (1918–39), радник і референт Митрополичої консисторії; ред. реліг. час. “Наша праця”, “Боже слово”, “Парохіяльні вісті” та ін. З 1925 – чл. УНДО, з 1931 – чл. місц. к-ту УКС у Львові.

Автор праць “Катехитичні проповіді” (Перемишль, 1906), “Як у світі жити, або правила доброго виховання” (Тернопіль, 1906), “Цариця моя Марія” (Жовква, 1908), “Ціла правда про радикалів” (Львів, 1910), “Катехитика” (Львів, 1930), “Педагогіка” (Львів, 1937) та ін.

П. у м. Відень. Похований у м. Львів на Личаків. цвинтарі. Три сини Д. воювали в ГА – Андріян (четар), Євген (санітарний хорунжий) та Богдан (четар). Старшинами укр. армій були і два зяті Д. – сотник ДА УНР Л. Голінатий (чоловік Олександри) та поручник УГА П. Мінко (чоловік Лідії).

Літ.: Дзерович Юліан // ЕІУ. Т. 2. К., 2004. С. 377; Дзерович Юліан // ЕУ/гол. ред. В. Кубійович. Т. 2. Львів, 1993. С. 509; *Кліш* А. Християнсько-суспільний союз: інституалізація та діяльність // Етнічна історія народів Європи : Збірник наукових праць. Вип. 47. К., 2015. С. 56; *Литвин* М., *Науменко* К. Історія ЗУНР. Львів, 1993. С. 83–84; *Пастушенко* Н. М. Дзерович Юліан-Корнило Ігнатович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=24098.

Михайло Москалюк

ДЗІКОВСЬКИЙ **Василь**

(крипт.: ДІ.ВА.; 1893–11.1918) – журналіст, підхорунжий УСС, четар Січових стрільців. Н. у с. Дахнів Чесанівського пов. (нині Люблін. в-ва, Польща) в сім'ї вчителя. Здобув освіту в укр. г-зії в м. Перемишль (нині Польща), де під час навч. належав до драгоманів. т-ва. 1912–14 студіював історію у Львів. ун-ті. Учасник студент. стрілец. руху.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС з 3.08.1914. Певний час займався орг-цією мобілізації добровольців. Спочатку був ординарцем співкоманданта Легіону УСС полк. І. Моліка. Воював на Сх. фронті в сотні В. Дідушка, з якою брав участь у всіх походах і боях від Карпат до р. Стрипа на Тернопільщині.

Наприкінці 1915–16 – один з розробників проекту герба майбутньої самост. соборної Укр. д-ви. Чл. Пресової квартири УСС (1916–18), воен. дописувач Бойової управи, літописець, хронікер бойового шляху УСС, стрілець. ідеолог. Співпрацював із ж. “Світ”, “Шляхи”, газ. “Діло”, “Українське слово”. Брав участь у впорядкуванні могил УСС. 26.09.1917 поранений у бою над р. Збруч. 1918 його відрядили до київських Січових стрільців як зв’язкового УСС в орг. і політ. справах. Учасник польсь.-укр. війни 1918–19. Автор кн. “Коло Потуртор” (Відень, 1917), неопублікованої праці “На Веселій” (1917; фрагменти з неї під назвою “Силуети старшин УСС” надруковано в істор. зб. “За волю України” (Нью-Йорк, 1967)), статей і нарисів – “З внутрішнього життя Українського Січового Війська”, “Останні бої над Стрипою” (1915), “Бій під Веречками”, “Під Бережанами: Лист УСтрільця з поля”, “Поміж ворогами”, “Через боеву лінію” (1916), “Від Веречок до Семиковець”, “Герб України”, “Маківка”, “На Збруч! (Слідами УСС): Спомини”, “Під Синевідськом”, “Різдвяні свята УСС 1914 р.”, “Святий Вечір над Стрипою”, “УСС на Поділю” (1917), “Семиковецькі бої (Воєнні описи і спомини)” (1918) та ін.

Загинув під час вуличних боїв з поляками в м. Львів. Похований, імовірно, на тер-ї Нац. ун-ту “Львівська політехніка”.

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпечького. Нью-Йорк, 1967. С. 431–433, 469, 483; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Угрин-Безгрішний М. Нарис історії Українських Січових Стрільців. Ч. 1. Рогатин; Львів; К., 1923. С. 35–37, 74; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 68.

Микола Лазарович

ДЗЮБА Петро

(11.07.1892 – кін. 06.1920) – старшина УГА. Н. у с. Бортків (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) в сім’ї селян. Випускник г-зії в Золочеві (1914).

1916 мобілізований до австро-угор. армії, закінчив підстаршинську школу; воював на фронті. В УГА служив четарем у Золочів. ОВК, потім командував сотнею в бойовій частині на фронті. Пройшов увесь бойовий шлях.

У кін. 04.1920 заарештований чекістами в Києві й відправлений до концтабору в Кожухові біля Москви. Звідси 16.06.1920 з групою старшин УГА вивезений на Соловецькі о-ви. Загинув, коли баржа, якою везли в’язнів, потонула в Білому морі (РФ).

Петро Гуцал

ДИБУЛЯК

Михайло

(1877–1952) – педагог, отаман УГА. Учитель у с. Верхня, Завадка та Збора (нині Калус. р-ну Івано-Франк. обл.). З учнів організував хор та оркестр. Вступив у конфлікт з польс. поміщицею Комарніцькою. Переведений учителем до Зх. Галичини.

Поручник австро-угор. армії. Сотник 9-ї Белз. бригади ГА. З 01.1919 командир 14-го піх. полку 7-ї Стрий. бригади. Відзначився під час Чортків. офензиви в боях за с. Ягольниця. За хоробрість 29.06.1919 іменований отаманом. 4.12.1920 командант запасної сотні в таборі інтернованих м. Ліберець (ЧСР). Вчителював у селах під м. Бібрка

і м. Калуш, у с. Деревач (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.).

П. і похований у с. Хоросно (нині Пустомитів. р-ну).

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 732; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія. К., 2010. С. 98; *Луців В.* Історичне минуле села Завадки в Калущині // Альманах Станиславівської землі. Т. 2. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1985, С. 584–587; *Мигович П.* При 7-ій Бригаді УГА // Літопис Червоної Калини. 1937. Ч. 10. С. 17–19, Ч. 11. С. 4–8; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1966. С. 15.

Микола Вітенко

ДІДИК

Іван

(1856–02.05.1927) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Навч. на богослов. ф-ті Львів. ун-ту, Львів. духовній семінарії (1879–82). Одружений, удівець з 1911. Висвячений на священика 1883. Сотрудник у с. Куряни Нараїв. деканату Бережанського пов. (1883–84). Сотрудник у м. Бережани Бережан. деканату і пов. (1884–88). Парох м-ка Нараїв Нараїв. деканату Бережанського пов. (1888–1927). Організатор просвітницького руху на Бережанщині. Віце-декан (1902–11), декан Нараїв. деканату (1911–27). Влітку 1916 церк. процесія з м-ка Нараїв під проводом Д. й о. В. Кушніра вітали престолонаслідника архікнязя Карла під час його візиту на фронт над Золотою Липою.

Під час польсь.-укр. війни 1918–19 став польовим духівником прифронтових частин ГА. У 07.1919 перейшов за р. Збруч. У 08.1919 призначений гол. польовим духівником при НКГА у Вінниці, надавав духовну опіку хворим на тиф у місц. шпиталях. У 01.1920 залишився духівником при НКГА в м. Бар. Після роззброєння УГА повернувся додому.

Був парохом м-ка Нараїв, де польсь. адміністрація на його прохання дозволила відновити читальню т-ва “Просвіта” (1922).

П. у м-ку Нараїв Бережанського пов.

Лит.: Бережанська земля: історично-мемуарний збірник. Т. 1 / редкол.: В. Лев, В. Стецюк. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. С. 616; *Блажейовський Д.* Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 1: Адміністрація і парохії [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 54, 108, 392, 493; *Його ж.* Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згромадження [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 102; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпер, 1963. С. 54, 82, 130; Шематизмъ всечестного клира Митропол. Архидієцезіи греко-католической Львівскої на рік 1883. Львів, 1883. С. 303; *Schematismus universi venerabilis cleri Archidioeceseos Metropolitanae graeco-catholicae Leopoliensis pro anno Domini 1879.* Leopoli, 1879. S. 234.

Олег Єгрешій,

Руслан Делятинський

Іван ДИДИК
вітає архікнязя
Карла Габсбурга
в м. Нараїв. 1916 р.

ДИДИЛЮК Степан

(1892–14.11.1919) – селянин, вояк Г.А. Н. у с. Ферескул Косівського пов. Десятник 11-ї бригади Г.А. Воював у Галичині та Наддніпрянщині.

П. від тифу в польовому госпіталі 11-ї бригади в м. Гніваних Подільської губ. Похований на цвинтарі с. Могилівка біля м. Гніваних.

Лит.: Листа втрат XI Бригади УГА (1919–1920) // Гайдукевич О. Було колись (Зі записника полевого духовника УГА). Львів, 1935. С. 115.

Олег Павлишин

ДІКИЙ Дмитро

(1867–12.03.1921) – селянин, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Н. у с. Бертишів Бібрського пов. у родині заможного селянина. Навч. в Академіч. г-зії м. Львів, але не закінчив її. Господар, власник нерухомості в с. Бертишів. Діяч УНДП, чл. ШНК. Засн. читальні т-ва "Просвіта", осередків т-в "Січ" та "Сільський господар", укр. торг. спілок у Бібрському пов. Організовував агітацію за кандидата до Галиц. крайового сейму Л. Цегельського. Чл. Бібрської повітової Ради від сільс. громад, чл. повітового Виділу (1914–18).

Делегат до УНРади від пов. Бібрка (Станиславів, 01–05.1919). Чл. військ. комісії УНРади. Учасник урочистого проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР у Києві (22.01.1919), чл. делегації ЗУНР на Трудовому конгресі. Учасник Надзвичайного з'їзду УНДП (м. Станиславів, 28–29.03.1919).

П. і похований у с. Бертишів.

Лит.: Павлишин О. Львівщина в добу Західно-Української Народної Республіки (1918–1919). Львів, 2008. С. 175–176.

Олег Павлишин

ДІКИЙ Микола

(1864–11.04.1919) – медик, громад. і військ. діяч, сотник Г.А. Н. у м. Лубни (нині Полтав. обл.). Здобув середню освіту в Лубнах, вищу мед. освіту – у Санкт-Петербурзі та Москві. Д-р меди-

цини. Працював лікарем у Москві, займався приватною практикою як спеціаліст із внутр. хвороб. Учасник укр. громад. і культ. т-в у Москві; підтримував їх матеріально.

З 1917 – у Києві. У 04.1918 обраний Київ. міськ. думою на посаду дир. Благодійних установ ім. В. Бехтерева. На поч. 1919, перед вступом більшовиків до Києва, переїхав до столиці ЗОУНР м. Станиславів (нині Івано-Франківськ). З 02.1919 – лікар-сотник Г.А.; лікар окружної військ. лікарниці в Станиславові.

П. від плямистого тифу в м. Станиславів.

Лит.: Кучерук В. Українська Галицька Армія. К., 2010; Морозюк В. Пом'яник. Івано-Франківськ, 2005; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968.

Богдан Паска

ДИКТАТОР ЄВГЕН ПЕТРУШЕВИЧ

Найвищий кер. ЗОУНР з необмеженими повноваженнями цивільної та військ. держ. влади в період 9.06.1919–14.03.1923.

Запровадження диктатури спричинили військ. поразки Г.А. у б-бі з польсь. військом і кризові явища в с-мі адміністрації та збройних сил ЗОУНР. 9.06.1919 в Заліщиках ухвалено урядову постанову, в якій зазначено, що, з огляду на небезпеку, яка загрожує українській державності, та для скріплення держ. влади, Президія Виділу УНРади й уряд надали, аж до відкриття, право виконувати всю військову і цивільну держ. владу, яку досі на підставі Конституції виконував Виділ УНРади й уряд, Є. Петрушевичу як "уповноваженому" Диктаторові. Правова колізія акта полягала в тому, що надання надзвичайних повноважень голові УНРади не було передбачено законами ЗУНР–ЗОУНР. Легітимність проголошення диктатури підважував і той факт, що від імені уряду документ підписали лише 3 держ. секретарі: С. Голубович (прем'єр), І. Макух (держ. секретар внутр. справ) та І. Мирон (держ. секретар шляхів), від Президії УНРади – сам Є. Петрушевич.

Унаслідок проголошення диктатури РДС припинила свою діяльність, а функції центр. виконавчого органу перейняла Рада уповноважених Диктатора в Галичині: ген. В. Курманович – уповноважений з військ. справ (незбаром функції уповноваженого перейшли до Військ. канцелярії Диктатора); С. Голубович – уповноважений з внутр. справ; С. Витвицький – уповноважений із закорд. справ; О. Назарук – уповноважений з питань преси та пропаганди; І. Мирон – з питань шляхів та комунікацій. Після проголошення 9.06.1919 диктатури функції ДСВС розділили НКГА і Диктатор Є. Петрушевич. Останній отримав право призначати начального вождя та начальника Штабу ГА; вирішував питання військ. дій та їх координації з ДА УНР; за поданням НКГА, призначав старшин і присвоював їм військ. звання; виконував найвищу судову владу над військом; затверджував вироки військ. судів і вершив право амністії; сприяв матеріальному забезпеченню ГА; визначав напрями військ. освіти та пропаганди в ГА. Названі функції Диктатор виконував за допомогою Військ. канцелярії.

Директорія негативно сприйняла проголошення диктатури в ЗОУНР. 27.07.1919 голова Директорії С. Петлюра та керуючий справами Д. Миронович направили Є. Петрушевичу телеграму з пропозицією прибути до Кам'янця на Поділлі для необхідних пояснень. 2.07.1919 Є. Петрушевич у телеграмі С. Петлюрі заявив, що через ситуацію на фронті та запланований візит місії Антанти не може приїхати, але за можливості прибуде. Задля нейтралізації диктатури, уряд УНР 4.07.1919 ухвалив Закон про утворення в складі міністерств Української Народної Республіки міністерства по справах Західної області Республіки (Галичини), яке очолив один з лідерів УСДП, чл. УНРади, чл. Президії Трудового конгресу С. Вітик. У складній ситуації, коли Армії УНР загрожувало цілковите знищення, внаслідок форсованого наступу більшовиків, С. Петлюра доклав значних зусиль, щоб ГА перейшла за р. Збруч і об'єдналася з ДА УНР. Внаслідок склад-

них переговорів до угоди про перехід ГА за р. Збруч включено зобов'язання Гол. отамана ліквідувати Мін-во галиц. справ.

Є. Петрушевич за Збручем не зрікся одноосібної влади й влітку–восени 1919 підписував офіц. документи як "Диктатор". Утім, в еміграції Диктатор зіткнувся з проблемою легітимізації свого правління в очах світової дипломатії. Задля створення умов для міжнар. визнання ЗУНР, Є. Петрушевич назовні фігурував як "Президент Української Національної Ради", а в питаннях внутр. справ залишив диктаторські повноваження. Від 1.08.1920 атрибути держ. влади, надані Є. Петрушевичу актом 9.06.1919, виконувалися через Уряд Диктатора ЗУНР, який складався з відділів: закорд. справ, фінансів торгівлі і промислуду; преси і пропаганди; внутр. справ, судівництва, просвіти і віросповідань, рільництва, пошт і телеграфів, шляхів та публічних робіт; президіальної канцелярії; військової канцелярії. Очолили відділи спец. уповноважені Диктатора, військ. відпоручник Диктатора ЗУНР у Празі з 20.08.1920. Розпорядок від 30.08.1920 визначав, що в час відсутності Диктатора в місці осідку його уряду справи, які підлягали його компетенції, мала вирішувати Колегія уповноважених Диктатора.

1922, внаслідок перемовин з В. Бачинським, ухвалено рішення про парламентаризацію влади ЗУНР і передачу повноважень Диктатора в руки відновленої УНРади у Львові. Проте рішення Ради амбасадорів 14.03.1923 про включення Сх. Галичини до складу 2-ї Речі Посполитої знівелювало такі домовленості. Після припинення діяльності у Відні уряду Диктатора, Є. Петрушевич у зовн.-політ. діяльності на еміграції у Берліні акцентував на своєму статусі голови УНРади.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 393–643; *Павлишин О.* Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів, 2013. С. 206–

213; Його ж. Міністерство Галицьких справ у Кам'янці на Поділлі (липень–жовтень 1919) // Проблеми вивчення історії української революції. К., 2016. Ч. 12. С. 206–222.

Олег Павлишин

ДИПЛОМАТІЯ ЗУНР. Проводилася Держ. секретаріатом закорд. справ ЗУНР. 9.11.1918 очільником ДСЗас призначено В. Панейка, його заст. – Л. Цегельського. З 01.1919, після від'їзду В. Панейка для участі в Паризькій мирн. конф., фактичним керівником ДСЗС був Л. Цегельський; з 12.02.1919 – С. Витвицький. У серед. 03.1919 головою відомства став М. Лозинський, з 11.1919 справами ДСЗас керував безпосередньо Диктатор ЗУНР Є. Петрушевич. У складі ДСЗас ств. дипломатичний відділ (формування і діяльність дипломатичних представництв за кордоном, підготовка робочих документів), відділ преси (пропагандистські і контрпропагандистські функції, вивчення закорд. преси), консульський відділ. У 11–12.1918 відкрито дипломатичні представництва ЗУНР в Австрії (Відень), Німеччині (Берлін), Угорщині (Будапешт), ЧСР (Прага), місії в Італії, Ватикані, Бразилії, США та Канаді. Осн. завданнями Д. ЗУНР були міжнар. визнання країни та пошук союзників у війні з Польщею. До найважливіших проблем належали польсь.-укр. війна, антиукр. дипломатична пропаганда поляків і б-ба проти міжнар. ізоляції ЗУНР.

Співробітництво з УД та УНР. У складній геополітичній ситуації ключовим союзником ЗУНР стала Наддніпряна. Україна. 5.11.1918 УНРада вислала до Києва дипломатичну місію у складі О. Назарука й М. Шухевича з метою встановлення контактів з гетьманським урядом та отримання допомоги. Делегати були прийняті П. Скоропадським 6.11.1918. У результаті уряд гетьмана виділив на допомогу ЗУНР 6 млн крб., 10 млн австр. крон, кілька вагонів одягу, взуття, зброї, цукру; у розпорядження ГА було надано летун. сотню.

10.11.1918 на засіданні УНРади дискутувалося питання союзу з Наддніпряниною, на якій Д. Вітовський та

його прихильники висловилися за негайне об'єднання, а В. Панейко і група націонал-демократів, через орієнтацію на Антанту, обстоювала широку автономію зх.-укр. д-ви. 23.11.1918 до Наддніпрянищини виїхала делегація у складі Л. Цегельського і Д. Левицького, яка 1.12.1918 підписала у Фастові "передвступний" договір між ЗУНР і УНР. За його умовами УНР зобов'язувалася прийняти тер-ю і нас. ЗУНР до свого складу в статусі територ. автономії. Вже 3.01.1919 УНРада та уряд ЗУНР схвалили підписану угоду. Делегація ЗУНР на чолі з Л. Бачинським, С. Витвицьким, Л. Цегельським, Д. Вітовським, Р. Перфецьким (загалом 65 осіб) узяла участь в урочистому проголошенні Акта злуки 22.01.1919 в Києві. Розширена нарада за участю представників урядів і дипломатичних служб УНР і ЗУНР прийняла ухвалу про об'єднання закорд. дипломатичних установ у загальноукр. Принципи дипломатичного співробітництва задекларовані в спільному протоколі зовн.-політ. відомств УНР і ЗУНР 30.03.1919. Проте фактично повної інтеграції дипломатичних установ досягнуто не було.

Президент УНРади (з 9.06.1919 – Диктатор) ЗУНР Є. Петрушевич до осені 1919 йшов на компроміси з Директорією УНР й прагнув зберегти союз із С. Петлюрою. 1.06.1919 за наказом С. Петлюри для порозуміння з Польщею та спільної б-би проти більшовиків до Львова вирушила військ.-дипломатична місія на чолі з ген.-поручником С. Дельвігом. У ході переговорів укр. сторона наполягала на демаркаційному кордоні між Польщею та ЗУНР по "лінії Бартелемі"; поляки погоджувалися залишити за ГА тільки невелику тер-ю на пд. сучасної Тернопільщини. У ході Чортків. офензиви ГА польсь. сторона пішла на поступки й погодилася на перемир'я з 20.06.1919 та демаркаційну лінію по рубежу Броди–Тернопіль і далі по р. Серет, Золота Липа, Дністер. Проте Диктатор ЗУНР Є. Петрушевич та головнокомандувач ГА О. Греков відкинули мирні пропозиції місії Дельвіга.

Перехід ГА на сторону білогвардійців (6.11.1919), еміграція уряду Є. Пет-

рушевича з Кам'янця на Поділлі до Відня (14.11.1919) та проголошення декларації дипломатичної місії заст. голови РНМ УНР А. Лівіцьким про переговори з делегацією польс. уряду у Варшаві (2.12.1919) засвідчили розрив військ.-політ. відносин між УНР і ЗУНР. 16.12.1919 зх.-укр. делегація В. Панейка на Паризькій мирн. конф. вийшла зі складу об'єднаної з наддніпрянцями місії. Обидві укр. делегації в тих умовах не змогли досягнути вагомих результатів у плані міжнар. визнання. Попри певні протиріччя між кер-вом УНР та ЗУНР у 1919–23, жодна зі сторін не скасовувала Акта злуки.

Відносини з Антантою та участь у Паризькій мирн. конф. Чимало прихильників серед кер-ва ЗУНР мала зовн.-політ. орієнтація на Антанту. Доля ЗУНР на міжнар. арені значною мірою залежала від позиції Франції, кер-во якої диктувало осн. статті Версальсько-Вашингтонської с-ми повоєн. облаштування світу. Одним з гол. напрямів зовн. політики Франції 1918–23 було створення впливової і сильної польс. д-ви. Тому ДСЗас у 11–12.1918 спрямував зусилля на пошуки контактів зі США та Великою Британією. 1.11.1918 за допомогою радіостанцій Швеції і Швейцарії розіслано телеграфні ноти про утворення зх.-укр. д-ви та заклик до встановлення міждерж. відносин. 20.11.1918 надіслано ноту міністру закорд. справ Англії Дж. Бальфуру з проханням сприяти припиненню польс.-укр. війни. 26.11.1918 Є. Петрушевич надіслав аналогічну дипломатичну ноту Президенту США В. Вільсону.

Для ознайомлення із ситуацією на польс.-укр. фронті Сх. Галичину в 11–12.1918 відвідали чл. франц. місії в Румунії поручик Віллем та англ. військ.-дипломатична місія капітана Джонсона. Президент УНРади ЗУНР Є. Петрушевич до кін. 12.1918 перебував у Відні й намагався встановити контакти з країнами Заходу через нейтральні д-ви.

На поч. 01.1919 уряд ЗУНР відрядив делегацію на Паризьку мирну конф. у складі В. Панейка (голова), С. Томашів-

ського; згодом долучилися Д. Вітовський та М. Лозинський. Формально делегація увійшла до складу місії УНР Г. Сидоренка. Об'єднану укр. делегацію не допустили до рівноправної участі у роботі Паризької мирн. конф. Її представників запрошували лише на засідання з проблем польс.-укр. війни. Дипломатичним зусиллям ЗУНР сприяло прибуття до Парижа делегацій створеного в США Укр. нар. к-ту (К. Білик, А. Д. Гемил) та українців Канади (О. Мегас, І. Петрушевич), які мали вплив на позиції В. Вільсона й прем'єр-міністра Великої Британії Д. Ллойд Джорджа. Членам делегації вдалося схилити на свій бік окремих впливових дипломатів – радника Президента США В. Вільсона полк. Е. Хауза, голову амер. експертної комісії І. Боумена.

У 01.1919 сформовано військ.-дипломатичну делегацію з мандатом Паризької конф. з повноваженнями переговорів про припинення польс.-укр. війни на чолі з франц. ген. Ж. Бартелемі. На вимогу місії Бартелемі 24.02.1919 перервано Вовчухів. операцію ГА та підписано угоду між поляками й українцями про тимчасове припинення вогню. 25.02.1919 відбулися польс.-укр. переговори за посередництва місії Бартелемі у Львові. Укр. делегація у складі О. Бурачинського, С. Витвицького, М. Лозинського, В. Охримовича, В. Темницького та ін. за вказівкою уряду ЗУНР відстоювала лінію кордону з Польщею по р. Сян з деякими незначними поступками. Польс. делегація на чолі з А. Скарбеком висунула демаркаційну лінію, за якою більша частина тер-ї ЗУНР зі Львовом і Дрогобицько-Борислав. нафтовим басейном залишалася за Польщею.

Переговори місії Бартелемі з кер-вом ГА у Ходорові 27.02.1919 щодо демаркаційної лінії закінчилися безрезультатно. Після відновлення військ. дій ГА 1.03.1919 місія визнала провал переговорів і покинула Сх. Галичину. 4.03.1919 уряд ЗУНР надіслав ноту "До правительств Франції, Англії, Злучених Держав Північної Америки й Італії...", у якій наголошувалося на пропольс. х-рі місії Бартелемі й необхідності призна-

чення країнами Антанти нової безсторонньої делегації.

Оскільки Франція розглядала сх.-галиц. проблему через призму Варшави та польс. делегації, зх.-укр. місія на Паризькій конф. зосередила зусилля на роботі з представниками США та Великої Британії. У результаті 17.03.1919 В. Вільсон у відповіді В. Панейку звернув увагу на усвідомлення потреби завершення війни та запевнив у підготовці нової місії Антанти.

27–28.03.1919 тривали польс.-укр. переговори в м. Хирів за посередництва дипломатичної місії під кер-вом амер. ген. Ф. Кернана, які зазнали краху через непоступливість польс. сторони. 2.04.1919 зусиллями дипломатів ЗУНР вдалося домогтися створення міжсоюзної комісії для проведення мирних переговорів між польс. та укр. сторонами на чолі з англ. представником прем'єром ПАС Л. Ботою. 18.04.1919, у відповідь на початок перекидання армії Ю. Галлера до Польщі, В. Панейко видав ноту протесту на адресу Найвищої ради.

Уряд ЗУНР вислав у Париж для переговорів з комісією Боти Д. Вітовського й М. Лозинського. 8.05.1919 члени укр. делегації на засіданні комісії виступили за перемир'я з поляками, відстоювали демаркаційну лінію по р. Сян з особливим статусом Львова як тер-ї під контролем д-в Антанти та США; створено підкомісію у складі представників Англії, США та Італії для випрацювання проекту перемир'я. Підкомісія визначила демаркаційну лінію, за якою Львів залишався за поляками, а Дрогобицько-Борислав. нафтовий басейн – за українцями. 13.05.1919 на останньому засіданні комісії Боти укр. делегація заявила про прийняття усіх умов перемир'я, але польська делегація їх відхилила й демонстративно покинула засідання.

Після початку генерального наступу армії Ю. Галлера на Галиц. фронті 14.05.1919 укр. дипломатична делегація на Паризькій конф. виступила з нотою протесту на дії Польщі. 14–15.05.1919 відбулися зустрічі галиц. делегації з Найвищою радою та прем'єр-міністром

Франції Ж. Клемансо, але безуспішно. У 05–06.1919, в умовах відступу ГА під тиском поляків, галиц. делегація безрезультатно зверталася до представників країн Антанти з пропозиціями продовжити мирні переговори. 18.06.1919 на засіданні Найвищої ради В. Панейко отримав завдання підготувати проект статуту для Сх. Галичини під протекторатом Ліги Націй. Проте 25.06.1919 Рада чотирьох прийняла рішення, яким уповноважувала Польщу окупувати Сх. Галичину до р. Збруч під приводом захисту мирного нас. від більшовиків. Укр. дипломати висловили свій протест спец. нотою.

Найвища Рада передала сх.-галиц. проблему на розгляд підкомісії з польс. справ під кер-вом франц. дипломата Ж. Камбона і доручила опрацювати статут для Сх. Галичини. Кер. галицької делегації В. Панейко відмовився брати участь у роботі підкомісії, яка 23.09.1919 оприлюднила Статут для Сх. Галичини. 20.11.1919 Статут був затверджений конференцією. Він передбачав надання Польщі мандата на 25 р. на управління автономною Сх. Галичиною під контролем Ліги Націй, запровадження Галиц. сейму, рівноправність укр. та польс. мов, однак не був утілений у життя.

Взаємини з країнами-сусідами.

Серед осн. напрямів дипломатії ЗУНР було налагодження відносин з країнами-сусідами: ЧСР, Угорщиною та Румунією. Через ЧСР уряд ЗУНР намагався встановити контакти з країнами Антанти. У 12.1918 Є. Петрушевич провів переговори з Президентом ЧСР Т. Масариком у Празі; було налагоджено співробітництво у військ. і торг. сферах. 30.05.1919 голова уряду ЗУНР С. Голубович звернувся до Паризької конф. з проханням розмістити на тер-ї ЗУНР союзні війська, а в разі неможливості – надати ЧСР мандат на її зайняття до прийняття рішення Найвищою радою щодо майбутніх кордонів ЗУНР з Польщею. У кін. 05.1919 у Парижі відбулися переговори між галиц. делегацією Я. Окуневського і чехословац. делегацією Е. Бенеша про можливість утворення федерації ЗУНР–ЧСР.

У 11.1918 було встановлено дипломатичні відносини між ЗУНР та Угорщиною. У Будапешті вільно діяла зх.-укр. дипломатична місія сот. Я. Біберовича. Було засновано Збірну станицю для орг-ції повернення на батьківщину колиш. військових або полонених з Угорщини, Італії, Балкан. У 02.1919 дипломатична місія ЗУНР, очолювана С. Вітиком, відвідала Будапешт, була прийнята Президентом М. Карої, підписала торг. договір з Угорщиною. ЗУНР – єдина країна, яка не розірвала дипломатичних та екон. відносин з Угорщиною після приходу до влади тут комуніст. уряду Ш. Гарбаї в 03.1919. Проте кер-во ЗУНР відхилило прохання Угор. Рад. Республіки про допомогу в б-бі з Румунією, не бажаючи змінювати орієнтації на Антанту.

Провід ЗУНР намагався домогтися збереження нейтралітету Румунії під час польсь.-укр. війни. У 05.1919 ГА без бою залишила окуповане рум. армією Покуття; Є. Петрушевич погодився на зайняття частини Сх. Галичини румунами до остаточного вирішення політ. статусу краю.

Відносини з рад. Росією, УСРР та білогвардійським рухом. Навесні 1919, у зв'язку з виникненням Угор. і Бавар. рад. республік, посилюлися заходи рад. Росії з метою встановлення відносин із ЗУНР. 7.05.1919 Х. Раковський у ноті до уряду ЗУНР запевнив, що ЧА не вестиме бойові дії на її тер-ї, а В. Антонов-Овсієнко та В. Затонський отримали вказівку уряду укласти домовленість із ЗУНР про співпрацю на умовах повного розриву з УНР, реорг-ції ГА з вигнанням "контрреволюційного офіцерства", пропуску ЧА в Румунію. Такі пропозиції були відхилені кер-вом ЗУНР. 24–30.06.1919 відбулися переговори військ. делегацій ЗУНР і рад. Росії у м. Вишнівець і Дубно щодо перспективи спільної б-би з поляками. У ході переговорів В. Антонов-Овсієнко обіцяв приєднати ГА на правах автономного військ. формування, не втручатися у внутр. справи ЗУНР. Проте домовленості досягнуто не було.

Восени 1919 відбувалася поступова переорієнтація дипломат. курсу

ЗУНР у напрямі орієнтації виключно на власні інтереси та зближення з антибільшовицькими силами Росії. Ініціаторами виступили В. Панейко і С. Томашівський, які створили в Парижі Укр. нац. к-т і вступили в переговори щодо співпраці з представниками білої Росії – О. Керенським, Б. Савінковим, В. Маклаковим. Ідею союзу з А. Денікіним у 09.1919 підтримав К. Левицький. У 10.1919 командувач ГА М. Тарнавський в умовах значних втрат від епідемії тифу намагався припинити війну проти Добармії А. Денікіна. 6.11.1919 військ.-дипломатична делегація УГА (А. Ерле, О. Лисняк, О. Левицький) підписала договір з білогвардійцями на ст. Зятківці без узгодження з проводом ЗУНР про перехід на сторону Добармії. Після візду Є. Петрушевича з Кам'янець-Подільського до Відня 14.11.1919 кер-во ЗУНР фактично схвалило порозуміння з білогвардійцями, що означало радикальну зміну зовн.-політ. курсу.

У 01–02.1920 УГА опинилася під загрозою знищення через військ. поразку білогвардійських сил А. Денікіна та наближення рад. армії. На поч. 1920 ліквідовано Укр. нац. к-т у Парижі, а В. Панейка відкликано зі складу делегації на Паризькій конф., що означало кінець орієнтації на союз із білою Росією. 31.12.1919–1.01.1920 на переговорах галиц. делегації з представниками ЧА М. Мураловим та В. Затонським у Вінниці розглянуто проект договору між УГА та рад. командуванням. Узгоджено розрив УГА з А. Денікініним, нову назву ЧУГА, її використання виключно проти поляків, прийняття ЧУГА на повне утримання рад. 12-ю армією. Остаточний статус УГА було визначено в Києві на переговорах між галиц. делегацією у складі Ф. Кондрацького, М. Кураха, М. Оплоки, М. Угрина-Безгрішного та ін. й представниками рад. сторони В. Затонським, В. Порайком, М. Михайликом, М. Скрипником, О. Шумським, М. Любченком. 12.02.1920 підписано договір, який передбачав утворення нового командування армії на чолі з В. Порайком, формування з корпусів ЧУГА 3-х стрілец. бригад, ведення діло-

водства виключно укр. мовою. Військ. співробітництво ЧУГА з ЧА тривало до кін. 04.1920.

Дипломатична діяльність уряду ЗУНР в еміграції. 25.07.1920 у Відні за розпорядженням Є. Петрушевича було створено закорд. уряд – Колегію уповноважених Диктатора ЗУНР. Першим уповноваженим із закорд. справ став С. Витвицький. У 02.1921 зовн.-політ. відомство очолив К. Левицький. Гол. напрямом дипломатії уряду Є. Петрушевича в екзилі була б-ба проти постанов Найвищої ради щодо окупації Сх. Галичини й прийнятого нею проекту Статуту для Сх. Галичини. Під час візиту до Парижа і Лондона в 01.1920 Є. Петрушевич висловив протест проти затвердження Статуту Найвищою радою. З поч. 1920 зовн.-політ. служба ЗУНР взяла курс на незалежну галиц. д-ву. Осн. методами б-би галиц. дипломатів стало відрядження укр. місій, звернення з нотами і меморіалами до країн Антанти, Ліги Націй і міжнар. форумів щодо відновлення незалежності ЗУНР та оскарженнями окупац. режиму в Сх. Галичині.

У 01.1920 Є. Петрушевич надіслав дипломатичні місії до США (кер. Л. Цегельський) і Канади (кер. І. Боберський), завдяки яким було активізовано контакти з укр. діаспорою. Заокеанська еміграція надавала значну матеріальну допомогу екзильному уряду ЗУНР.

Сх.-галиц. проблему розглядали на конф. у бельг. м. Спа 5–16.07.1920 за участю Найвищої ради, Польщі й Німеччини. 10.07.1920 підписано договір, за яким Антанта брала на себе посередництво між Варшавою і Москвою для припинення польс.-рад. війни; було вирішено провести конф. у Лондоні, до якої мали бути допущені представники Сх. Галичини (так і не відбулася). 11.07.1920 міністр закорд. справ Великої Британії Дж. Керзон запропонував рад.-польс. демаркаційну лінію, за якою Сх. Галичина залишалася за межами Польщі.

У 09–10.1920 дипломатична делегація ЗУНР на чолі з К. Левицьким перебувала на Ризькій мирн. конф. за участю Польщі, рад. Росії та УСРР. Ди-

пломати ЗУНР мали контакти з представниками рад. України; запропонували внести на розгляд конф. ноту із запереченням претензії Польщі на Сх. Галичину. У результаті рад. представник А. Йоффе 28.09.1920 подав заяву про потребу проведення плебісциту в Сх. Галичині з питання державності ЗУНР. Галиц. делегати зустрічалися з чл. англ. місії в Ризі, делегатами УНР та БНР, влаштовували прес-конференції для амер., рос., нім., латв. газет. 7.10.1920 делегації ЗУНР і БНР оголосили спільну ноту протесту президії Ризької конф. з приводу незаконного торгу Москви і Варшави зх.-укр. і зх.-білорус. землями, а 8.10.1920 відбули до Відня. Демаркаційна лінія, що залишала Сх. Галичину Польщі, була кваліфікована як грубе порушення права народів на самовизначення.

Делегація ЗУНР у складі Є. Петрушевича (голова), К. Левицького, С. Витвицького, Е. Брайтера та ін. 28.11.1920 прибула до Женеви на конф. Ліги Націй. Галиц. дипломати подали на розгляд Ліги Націй ноту з вимогами визнати Сх. Галичину самост. д-вою на її етнічній тер-ї, до часу відновлення державності взяти українців під захист Ліги Націй від репресивної політики польс. окупац. адміністрації, дати можливість УНРаді ЗУНР захищати інтереси нас. Сх. Галичини в Лізі Націй. Наступна сесія Ліги Націй у Парижі 23.02.1921 своїм рішенням фактично визнала Польщу тільки військ. окупантом Сх. Галичини, а її сувереном – д-ви Антанти. Домогання делегації ЗУНР були скеровані на розгляд Ради послів Антанти. На поч. 1922 засновано ЗУТЛН на чолі з Р. Перфецьким, метою якого була б-ба за відновлення ЗУНР.

У 04.1922 галиц. делегація у складі Є. Петрушевича (голова), К. Левицького, О. Назарука, С. Рудницького, В. Бандрівського та Й. Бонна прибула до Генуї, де відбувалася міжнар. конф. за участю країн Антанти і рад. Росії. Дипломати ЗУНР подали на ім'я кер-ва конф. 2 ноти і 8 справ з документами про польс. терор у Сх. Галичині та вимогами розглянути сх.-галиц. проблему. Галиц. делегація не була допущена

до участі в роботі конф., проте провела кулуарні зустрічі з її учасниками та численні прес-конференції.

Перспективи позитивного вирішення проблеми Сх. Галичини та відновлення її незалежності зменшувалися. Велика Британія, яка мала плани на Дрогобицько-Борислав. басейн, отримала від Франції нафтовий р-н Мосул і перестала підтримувати державність ЗУНР. 21.02.1923 Франція, Англія та Італія дали згоду на проведення конф. Ради послів Антанти для вирішення питання про сх. кордон Польщі. 5.03.1923 Є. Петрушевич від імені уряду ЗУНР надіслав Франції ноту з проектом вирішення проблеми шляхом відновлення незалежності ЗУНР. Проте 14.03.1923 Рада послів прийняла рішення, яким узаконила анексію Сх. Галичини Польщею. Є. Петрушевич у відповідь надіслав заяви до Ради послів та Ліги Націй з протестами щодо постанови; згодом було ліквідовано уряд і дипломатичні представництва ЗУНР.

Лит.: Гай-Нижник П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917–1920 рр.). К., 2010. С. 246–271; *Дацків І.* Українська дипломатія (1917–1923 рр.) у контексті світової історії. Тернопіль, 2009; *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали.* Т. 5. Кн. 1–3 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2009–13; *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко.* Івано-Франківськ, 2001. С. 377–573; *Литвин Н.* Віденський період уряду ЗУНР // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* 2009. Вип. 18. С. 268–272; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995. С. 164–171; *Тимченко Р.* Українські дипломати на Паризькій мирній конференції // *Український історичний збірник.* 2013. Вип. 16. С. 147–161; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923). Львів, 2005. С. 265–311; *Klimecki M.* Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wshodnią. Warszawa, 2000.

Ігор Цепенда

**ДИРЕКТОРІЯ,
ДИРЕКТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.** Ств. в ніч з 13 на 14.11.1918 на засіданні президії УНС як тимчасовий орган для кер-ва повстанням проти гетьмана П. Скоропадського. Після перемоги стала верховним держ. органом УНР. Спочатку складалася з 5 членів – представників 3 політ. партій: від УСДРП – В. Винниченко (голова), С. Петлюра, А. Макаренко; від УПСР – Ф. Швець; від УПСС – О. Андрієвський.

Після того, як 14.11.1918 гетьман П. Скоропадський оголосив про формування нового кабінету міністрів, що цілком складався з рос. монархістів, і проголосив "акт федерації", який передбачав об'єднання України з майбутньою небільшовицькою рос. д-вою,

15.11.1918 Д. у зверненні до укр. народу закликала до повстання проти гетьмана, оголосивши його уряд неправомірним. Аналогічну відозву видав С. Петлюра, який виїхав до м. Біла Церква в розташування Січових стрільців (3 тис. вояків). Він очолив війська Д. Невдовзі сили повстанців зросли до 40 тис. До Д. перейшли й 8 корпусів, що формувалися за наказом гетьмана. Наступ повстанців був зупинений нім. військами за 20 км від Києва. Однак поширення повстання по всій Україні змусило представників нім. військ укласти угоду з Д., а гетьмана – зректися влади. 14.12.1918 корпус під командуванням Є. Коновальця вступив до Києва.

У 2-й пол. дня 14.12.1918 гетьман П. Скоропадський підписав зречення від влади на користь Ради міністрів, яка 15.12 склала свої повноваження і передала владу Д. 26.12.1918 в Декларатії – програмному документі нової влади – проголошено відновлення УНР з респ. формою держ. устрою, призначено перший уряд на чолі з В. Чехівським – РНМ. В основу буд-ва д-ви було покладено т. зв. трудовий принцип, відповідно до якого влада повинна була належати трудовим радам. За дорученням Д. уряд скасував гетьманське законодавство і відновив дію законів УНР (у т. ч. закону УНР про нац.-персональну автономію), ухвалив

КЕРІВНИКИ ДИРЕКТОРІЇ

Федір Швець (у центрі), Андрій Макаренко та Симон Петлюра в Кам'янці-Подільському. 1919 рік

В. Винниченко

Андрієвський
Опанас (Панас) Михайлович

нові законодавчі акти – про передачу поміщицької землі селянам без викупу, закон про автокефалію УПЦ (1.01.1919), закон про скликання Трудового конгресу України (5.01.1919), закон про землю УНР (8.01.1919) та ін.

Після проголошення ЗУНР на ЗУЗ б-ба галичан з поляками змусила УНРаду звернутися за допомогою до представників Наддніпрян. України. Наприкінці 11.1918 було направлено двох представників – Л. Цегельського і Д. Левицького до гетьмана П. Скоропадського. Однак посланці ЗУНР не могли добратися до Києва, оточеного протигетьманськими повстанцями, і виїхали до Фастова, де зустрілися з членами Д. У результаті обговорення політ. ситуації обидві сторони заключили й підписали у Фастові 1.12.1918 "передвступний" договір про майбутнє об'єднання обох д-в. За його умовами ЗУНР отримувала територ. автономію.

Після схвалення "передвступного" договору в Станиславові 3.01.1919 до Києва виїхала делегація на чолі з Л. Бачинським для вручення Д. ухвали УНРади. 19.01.1919 відбулася нарада Д., РНМ з представниками ЗУНР щодо об'єднання двох республік, на якій було схвалено всі акти соборності. Ідучи назустріч бажанню укр. народу, Д. схвалила 22.01.1919 Акт злуки

УНР і ЗУНР, за умовами якого ЗУНР стала частиною УНР і отримала назву Західна Область Української Народної Республіки (ЗОУНР), а держ. секретар закорд. справ ЗОУНР Л. Цегельський ставав першим віце-міністром закорд. справ укр. уряду. З ним мали погоджувати всі рішення щодо взаємовідносин України з Польщею, Румунією та ЧСР.

Трудовий конгрес (23–28.01.1919), якому, як законодавчому органі УНР, Д. склала свої повноваження, у зв'язку з важким воен. становищем доручив Д. виконувати функції верховної влади та видавати закони, потрібні для оборони УНР до скликання Установчих зборів. Вона мала поповнитися представником від Зх. України. На цій підставі 12.03.1919 Президента УНРади Є. Петрушевича включено до складу Д., однак практичної участі в роботі Д. він не брав. У Проскуріві відбулося перше й останнє її засідання в повному складі. Пізніше даний орган уже ніколи не збирався в такому представництві. Виконавчу владу передав РНМ, склад якої призначала Д. 23.01.1919 Трудовий конгрес ухвалив Акт злуки.

З поч. 1919 Д. вимушена була діяти за надзвичайно складних внутр. і зовн. умов. Наприкінці 1918 рад. Росія без оголошення війни розпочала воен. агресію проти України. 16.01.1919 після

тривалих безплідних намагань прокомуністично налаштованих діячів УНР (В. Винниченко, В. Чехівський, М. Шаповал та ін.) дипломатичними засобами порозумітися з Москвою, Д. УНР оголосила війну РСФРР. Однак під тиском наступу рад. військ 2.02.1919 Д. виїхала з Києва до Вінниці. На вимогу командування військами Антанти на півдні України, з яким Д. вела переговори про допомогу, 10.02.1919 подав у відставку В. Винниченко. Від 12.02.1919 головою Д. став С. Петлюра. РНМ очолив С. Остапенко. Укр. есери й есдеки відкликали з уряду своїх представників.

Місце перебування Д. постійно змінювалося, залежно від воен. становища: Проскурів (нині м. Хмельницький), потім Ровно (нині м. Рівне) й остаточно – Кам'янець на Поділлі.

16–17.04.1919 частина військ Д., яка діяла на пд. заході, перейшла р. Дністер на тер-ю Румунії, де її було інтерновано й перекинуто до Галичини, ін. частина зосередилася на вузькій смузі вздовж р. Збруч (прит. Дністра).

Після спроби генерал-хорунжого В. Оскілка 29.04.1919 вчинити держ. переворот зі складу Д. вийшов О. Андрієвський (УПСС певною мірою була причетна до заколоту), Д. та уряд УНР змушені були 5.05.1919 покинути Здолбунів і Рівне та евакуюватися до Радивилова. 9.05.1919 С. Петлюра обраний головою Д., отримав практично диктатор. повноваження. Відбулися зміни і в складі РНМ, яку 9.04.1919 очолив Б. Мартос (УСДРП), а 29.08.1919 – І. Мазепа (УСДРП).

Після прибуття на допомогу полякам армії Ю. Галлера становище ГА значно погіршилося. 9.06.1919 представники УНРади призначили Є. Петрушевича уповноваженим Диктатором і передали йому всю виконавчу владу ЗУНР. Унаслідок цього Є. Петрушевича було позбавлено формального членства в Д., а колиш. старшина УСС І. Сіак навіть хотів заарештувати Диктатора за допомогою Заліз. куреня. 4.07.1919 в уряді УНР утворено мін-во в справах Галичини на чолі із С. Вітиком.

Втрата Жмеринки 8.07.1919 армією УНР значно погіршила її станови-

ще і викликала загрозу наступу більшовицьких військ на Кам'янець на Поділлі. ГА, знесилена після Чортків. офензиви, змушена була відступати під ударами польс. армії. У результаті переговорів із С. Петлюрою 14.07.1919 Є. Петрушевич остаточно вирішив перейти за р. Збруч ГА та зх.-укр. уряд, а Гол. отаман пообіцяв ліквідувати Мін-во в справах Галичини. Однак обіцянку було виконано значно пізніше. Лише 20.10.1919 на вимогу УНТП та УРП уряд УНР скасував повноваження мін-ва для Галичини.

Після переходу ГА 16.07.1919 на тер-ю УНР розпочався визвол. похід об'єднаних армій (бл. 85 тис. вояків) проти рад. військ (08.1919). 30.08.1919 укр. війська вступили до Києва. Однак уночі через міст, який залишився без охорони, пройшли білогвардійці. Полк. В. Сальський запропонував керуючому Київ. операцією ген. А. Кравсу вибити силою війська ген. М. Бредова, але він відмовився. У результаті договору А. Кравса з М. Бредовим укр. війська покинули Київ.

Для обговорення подальшого плану дій 11.09.1919 скликано спільну раду наддніпрянського і галиц. урядів. С. Петлюра наполягав негайно розпочати наступ проти денікін. військ, іншої думки був Є. Петрушевич. 24.09.1919 Д. оголосила війну урядові Півдня Росії і Добровольчій армії, командування якої не визнавало УНР і вимагало роззброєння її військ.

25.10.1919 у Кам'янці-Подільському відбулася Держ. нарада за участю членів Д., уряду, представників ЗОУНР, а також укр. і єврейс. політ. партій, громад. орг-цій. Було заслухано доповідь голови уряду І. Мазепи про внутр. й міжнар. становище України, доповідь військ. міністра В. Петріва про військ. становище. Не ухвалено жодного рішення.

Відступ з Києва деморалізує вплив на укр. армії. Крім воен. невдач, нестачі продовольства та фуражу, кожного п'ятого вояка скосила пошесть тифу. Відсутність зимового обмундирування, загроза повного знищення армії змусила кер-во УГА 6.11.1919 в Зятків-

цях підписати попередній сепаратний договір з Добрармією.

Такий перебіг подій викликав шквал критики на адресу Диктатора з боку наддніпрян. політиків і військових. Це спричинило розкол у таборі укр. революції. 12.11.1919 РНМ запропонувала Диктаторові ЗОУНР підпорядкувати УГА Гол. команді УНР, тобто С. Петлюрі, але Є. Петрушевич категорично відмовився передати командування провідникові УНР. У ніч на 16.11.1919 Є. Петрушевич виїхав до Відня.

За таких обставин 15.11.1919 за спільним рішенням Д. та уряду УНР Ф. Швець і А. Макаренко мали виїхати з дипломатичними дорученнями за кордон, передавши всю повноту влади С. Петлюрі. Наприкінці 11.1919 під контролем Армії УНР залишалася невелика тер-я в р-ні м. Любар. За таких умов продовжувати б-бу регулярними військ. силами було неможливо.

2.12.1919 в Новій Чорторії на нараді С. Петлюри з членами уряду та представниками вищого командування армії УНР було вирішено перейти до партизан. форми б-би. Верховне кер-во справами УНР покладалося на С. Петлюру. Йому надавалося право іменем Д. затверджувати всі закони й постанови, ухвалені РНМ.

21.04.1920 С. Петлюра уклав з урядом Польщі політ. конвенцію, за якою останній визнавав Д. УНР на чолі з С. Петлюрою верховною владою УНР. 24.04.1920 договірними сторонами підписано таємну військ. конвенцію, якою визначалися практичні аспекти спільного походу в Україну польсь. військ разом з формуваннями УНР (15 тис. вояків) під час польсь.-рад. війни 1920. Згідно зі ст. 3, військ. дії здійснювалися під заг. кер-вом польсь. командування. Урядові УНР надавалося право відновити в Кам'янці на Поділлі діяльність урядових установ та організувати на місцях свою військову й цивільну владу.

21.05.1920 уряд ухвалив постанову про відкликання А. Макаренка і Ф. Швеця з-за кордону. Через те, що останні не повернулися, Д. припинила існування як колективний орган. Згід-

но із законом про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР від 12.11.1920, С. Петлюра став одноосібним носієм верховної влади в д-ві. На підставі цього закону верховна влада в УНР після смерті С. Петлюри 1926 перейшла до голови тодішнього уряду УНР на еміграції – А. Лівіцького.

Літ.: Лозовий В. С. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР (Кам'янецька доба). К.; Кам'янець-Подільський, 2005; *Назарук О.* Рік на великій Україні. Відень, 1920; *Стахів М.* Україна в добі Директорії УНР. Т. 1–7. Скрентон, 1963–66; *Тимченко Р. В.* Відносини Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.). К., 2013; *Христюк П.* Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр. Т. 3–4. Відень, 1921–22; Нью-Йорк, 1969; Львів, 1939; *Яблонський В.* Від влади п'ятьох до диктатури одного. Історико-політичний аналіз Директорії УНР. К., 2001.

Роман Тимченко

ДИРЕКТОРІЯ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСІ (ДПР) –

дорадчий орган з питань мовної політики, школи, релігії та місц. самоуправління, який діяв наприкінці 1919 – поч. 1920 згідно з положенням "Генерального статуту про організацію та адміністрацію Підкарпатської Русі, приєднаної Паризькою конференцією до Чехословацької Республіки", ухваленим урядом ЧСР 7.11.1919.

Ініціював рішення про створення ДПР у 08.1919 один з лідерів закарп. еміграції в США Г. Жаткович. ДПР мала управляти справами автономії спільно з верховним командантом Підкарпатської Русі чес. ген. Енноком до часу прийняття Паризькою мирн. конф. остаточного рішення.

До складу ДПР ввійшли: Г. Жаткович (голова), Ю. Брацайко, А. Волошин, Ю. Гаджега, К. Прокоп, О. Торонський. 9.12.1919 К. Прокопа замінив Є. Пуза. Завданням ДПР було підготувати потрібні законопроекти в справах автономії та подати їх на розгляд Сойму. Згідно зі статутом, ДПР мала 6 відділів: президії і закорд.; культ. і

ДІДУШОК
Василь Теодорович

шкільний; реліг., пром. і торг.; правосуддя, земельний і продовольчий; адміністрації (внутр. справ); фінансовий.

Серед вимог, які висувала ДПР, були: проголошення автономії, встановлення кордонів, звільнення з-під рум. окупації сх. р-нів, упорядкування грошової с-ми, проведення земельної реформи, допомога інвалідам та сиротам війни, поліпшення життєвого рівня народу. ДПР вимагала відкликання чеха Я. Брейхи з посади адміністратора краю, висунула ультиматум Президентові ЧСР Т. Масарику щодо розширення прав внутр. адміністрації Підкарпатської Русі. Однак чес. влада все це проігнорувала. 19.02.1920 члени ДПР заявили про свою відставку.

Літ.: Болдижар М. Закарпаття між двома світовими війнами. Матеріали до історії суспільно-політичних відносин. Ч. 2. Ужгород, 1996; Закарпаття в етнополітичному вимірі. К., 2008; Нариси історії Закарпаття. Т. 2 (1918–1945). Ужгород, 1995. С. 113–120.

Андрій Королько

ДІЧКА

Іван

(1878–22.12.1937) – референт жандармерії, отаман УГА. Н. у м. Стрий (нині Львів. обл.).

Учасник ПСВ. Старшина жандармерії в австро-угор. армії на тер-ї Чехії. Воював на Італ. фронті. У 03.1919 прибув до Галичини. Призначений ДСВС експонованим булавним старшиною жандармерії у м. Дрогобич. Після реорг-ції очолив корпус укр. держ. жандармерії. Після 9.06.1919 – референт для справ Нар. сторожі при Диктаторі ЗОУНР. В його підпорядкуванні було 28 старшин, 1150 жандармів, 2000 міліціонерів. Після 07.1919 підпорядковувався Команді етапу ГА. Наприкінці 1919 через Румунію перейшов до табору інтернованих у м. Німецьке Яблонне (нині м. Яблонне-в-Под'єшtedі, Чехія). Референт жандармерії табору при команді Укр. бригади.

Після 1923 проживав у м. Хуст на Закарпатті. Працював у страховому т-ві "Бескид".

П. і похований у м. Хуст.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 830, 836, 839; Козак І. Дещо про державну жандармерію ЗУНР // Український Скиталець. 1923. № 16–17/18; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія. К., 2010. С. 99; Посмертні згадки. Іван Дичка // Діло. 1938. 18 січ. Ч. 11. С. 9.

Микола Вітенко

ДІДУШОК

Василь Теодорович

(27.08.1889–03.11.1937) – четар, сотник УСС, отаман, полковник Армії УНР, громад.-політ. діяч, журналіст, публіцист. Один з творців сокільсько-стрілецького руху напередодні ПСВ, активний учасник К-ту з відзначення 40-річчя творчої діяльності І. Франка (разом з М. Балицьким, П. Дідушком, О. Степанів та ін.), творець першої сотні УСС у 08.1914, прихильник здобуття укр. незалежності шляхом збройної б-би. Н. у с. Княже (нині Золочів. р-ну Львів. обл.) брат-близнюк Петра і брат Володимира Дідушків. Здобув середню освіту. Студював право у Львів. ун-ті, був заступником голови Укр. студ. союзу. Пройшов однорічну військ. службу, отримав ранг лейтенанта (поручника). Був скерований до австр. старшин. школи, де отримав військ. ранг капітана (сотника).

З поч. ПСВ став командиром 1-ї сотні Легіону УСС, котра 27.09.1914 вступила в бій за оборону Карпат. перевалів біля с. Верецьке і Гусне. Нагороджений медаллю "За хоробрість" 2-го ступеня. На поч. 1915 призначений командантом куреня УСС, пройшов увесь бойовий шлях УСС від Карпат до Поділля. Після реорг-ції легіону в полк командував сотнею, брав участь у боях під Конюхами, за м. Галич, р. Золота Липа. 29.06.1915 в бою під Тустанню та Семиківцями стрільці сотні Д. взяли в полон 1200 рос. вояків. Брав участь у виданні ж. "Шляхи", співпрацював з газ. "Діло".

У 09.1916 в бою на г. Лисоня, неподалік від Бережан, потрапив до рос. полону. Один з організаторів Галицько-Буковин. куреня Січових стрільців (київських) – опори УЦР, був першим

Сотня Легіону УСС
під командуванням
Василя ДІДУШКА.
1915 р.

його командиром. Сподвижник Є. Ковальця, кер. таємного Ген. штабу для опрацювання спец. військ. питань. 15.01.1918 в першому числі ж. "Січові Стрільці" опублікував військ.-аналіт. статтю "Наші цілі" з х-кою тогочасної воєн. ситуації в Україні. Від 03.1918 – отаман, нач. штабу Гол. губернської військ. комендатури Київщини, від 12.1918 – полковник, нач. штабу комендатури Києва і фортеці, нач. штабу Корпусу СС, отаман для доручень корпусу. Після поразки визвол. змагань залишився на Наддніпрянщині.

Автор низки публікацій на військ. тематику. У 09.1933 заарештований органами ДПУ, засуджений на 10 р. таборів, скерований до табору на Соловки. Розстріляний на підставі ухвали Особливої трійки УНКВС Ленінградської обл. під головуванням Заковського "з нагоди 10-річниці Жовтневої революції" в числі 134 осіб, разом з братами Петром і Володимиром Дідушками в ур. Сандормох біля м. Медвеж'єгорськ.

Літ.: Головацький І. Василь Дідушок: полковник, отаман; хроніка життя і діяльності (1889–1937). Львів, 1998; Золочівщина: минуле і сучасне / упоряд. М. В. Дубас. Львів, 2006; Лазарович М. Легіон Українських Січових Стрільців: формування, ідея, боротьба.

Тернопіль, 2016; Меморіальное кладбище Сандормох: 1937, 27 октября – 4 ноября (Соловецкий этап). СПб, 1997; Шухевич С. Видиш брате мій: 8 місяців серед УСС-ів. Львів, 1930.

Богдан Якимович

ДІДУШОК

Володимир Теодорович

(15.04.1897–03.11.1937) – військовик.

Н. у с. Княже (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). Стрілець УГА. Після поразки визвол. змагань проживав у Галичині, був чл. КПЗУ. 1926 виїхав до СРСР, став чл. КП(б)У, працював у Харкові робітником.

Трійкою НКВС від 29.12.1935 засуджений на 5 р. ВТТ. Розстріляний на підставі ухвали Особливої трійки УНКВС Ленінградської обл. під головуванням Заковського "з нагоди 10-річниці Жовтневої революції" в числі 134 осіб, разом з братами Василем і Петром Дідушками в ур. Сандормох біля м. Медвеж'єгорськ.

Літ.: Головацький І. Василь Дідушок: полковник, отаман; хроніка життя і діяльності (1889–1937). Львів, 1998; Меморіальное кладбище Сандормох: 1937, 27 октября – 4 ноября (Соловецкий этап). СПб, 1997.

Богдан Якимович

ДІДУШОК
Петро Теодорович

ДІДУШОК **Петро Теодорович**

(псевд.: Гельмер, Петро Барчук; 27.08.1889–03.11.1937) – четар УСС, дипломат УНР. Н. у с. Княже (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). Близнюк з Василем Дідушком, брат Володимира Дідушка. Після здобуття середньої освіти студіював право у Львів. ун-ті.

3 поч. ПСВ вступив до Легіону УСС, був ад'ютантом командира 2-го куреня. Чл. Управи Стрілец, пресового фонду. За виявлену хоробрість у боях над Золотою Липою (1915) нагороджений Срібною медаллю “За хоробрість” 1-го класу. Потрапив у полон у бою під Потуторами, перебував у таборі військовополонених у м. Симбірськ (Росія). Після повернення до України вступив до Галицько-Буковин. куреня Січових стрільців у Києві, брав участь у походах і боях київ. Січових стрільців. Секретар Директорії УНР (1918), делегат від УНР на Паризькій мирн. конф. (1919–20). Чл. УСДП.

26.03.1935 засуджений органами НКВС на 5 р. у Соловецьких таборах. Розстріляний на підставі ухвали Особливої трійки УНКВС Ленінградської обл. “з нагоди 10-річниці Жовтневої революції” в числі 134 осіб, разом з братами Василем і Володимиром Дідушками в ур. Сандормох біля м. Медвеж'єгорськ.

Літ.: Головацький І. Василь Дідушок: полковник, отаман; хроніка життя і діяльності (1889–1937). Львів, 1998; Золочівщина: минуле і сучасне / упоряд. М. В. Дубас. Львів, 2006; Лазарович М. Легіон Українських Січових Стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Меморіальное кладбище Сандормох: 1937, 27 октября – 4 ноября (Соловецкий этап). СПб, 1997; Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії УСС: у 6 тем. зб. / упоряд. Я. Онищук, О. Панькевич; автор тексту Я. Онищук. Зб. 3. Львів, 2003.

Богдан Якимович

ДІДЮКІВ (ДІДЮКОВ) **Василь**

(д. і м. н. і с. н.) – полковник УГА. Росіянин за національністю. Полковник рос. армії.

304.1918 в армії УД. 28.10.1918 пом. командира 8-го Подільського полку. Наприкінці 1918 командир Козятин. бригади, надісланої Директорією на допомогу ГА. У 01–02.1919 командував групою “Схід” (згодом 4-та Золочів. бригада 2-го корпусу ГА).

Звільнився з ГА на поч. 03.1919. Долучився до Добровірної А. Денікіна.

Подальша доля невідома.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 4 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2008. С. 830, 836, 839; *Кучерук В.* Українська Галицька Армія. К., 2010. С. 99; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Микола Вітенко

ДІЄВА АРМІЯ УНР – офіц. назва війська УНР періоду Директорії, формування якого розпочалося під час повстання проти гетьмана П. Скоропадського, підготовленого опозиційним владі блоком партій, об'єднаних в УНС, що створили Директорію як тимчасовий вищий орган влади у відновленій УНР. Для кер-ва повстанням 30.10.1918 утворено Опер. штаб на чолі з ген. О. Осецьким. Основою повстанських сил став Окремий загін Січових стрільців (46 старшин і 816 рядових) під командуванням полк. Є. Коновальця у Білій Церкві, який першим на заклик Директорії 15.12.1918 виступив проти режиму гетьманату. Верховним головнокомандувачем з титулом Гол. отамана Укр. респ. військ Директорією затверджено С. Петлюру. Йому підлягали військ. міністр і наказний отаман. Перший відповідав за постачання армії, другий командував її бойовими діями. Наказним отаманом став ген. О. Осецький. Повноваження Головного і наказного отаманів не були чітко розмежовані. Офіц. початком створення респ. армії стало введення наказом С. Петлюри 24.11.1918 ухвали Директорії про створення Армії УНР, у якій окреслено обов'язки військовослужбовців, завдання армії, встановлено перелік її бойових підрозділів, умови мобілізації військовозобов'язаних та добровольців. Наказом визначено, що армія по-

винна захищати респ. лад в Україні “до сформування Народньої Армії із громадян чергового призиву”.

В ході повстання військо Директорії зростало швидкими темпами і являло собою напіврегулярну армію, чисельність якої разом з усіма повстанськими загонами сягала 300 тис. осіб. Більшість її з'єднань виникла стихійно на чолі зі своїми отаманами, часто не компетентними у військ. справах і з невизначеними політ. настроями. Наплив добровольців до армії зріс після розгрому гетьман. військ під Мотовилівкою 18.11.1918. Зруйнований у ході антигетьманського повстання, військ.-адм. апарат не був спроможним налагодити постачання десятків тисяч призовників, мобілізованих Директорією, а брак офіцерів – швидко організувати їх у боєздатні частини й запровадити належну дисципліну.

На поч. 12.1918 командування армії поділило тер-ю України на 6 військ. округ: 1). Волинь, Холмщина; 2). Поділля, Херсонщина; 3). Київщина; 4). Полтавщина і Чернігівщина з прилеглими повітами Курщини та Воронежчини; 5). Харківщина з приєднаними повітами Воронежчини; 6). Катеринославщина і Таврія. На завершальній стадії повстання, під час облоги Києва, на ос-

нові Окремого загону Січових стрільців створено Осадний корпус (20 тис. осіб) під командуванням полк. Є. Коновальця, який відіграв гол. роль у його здобутті.

Після падіння гетьманату П. Скоропадського (14.12.1918) і вступу Директорії до Києва проведено реорганізацію армії та її командних стр.-р. Через недовіру кер-ва УНР до вищих штабних офіцерів колиш. гетьман. Генштаб був реорганізований, підпорядкований військ. мін-ву, відтак його вплив на планування бойових операцій і військ. буд-во загалом зменшився, натомість центр ваги перемістився на штаб армії. На цей час начальником Генштабу був за сумісництвом наказний отаман ген. О. Осецький.

На поч. 1919 Армія УНР налічувала понад 100 тис. багнетів і шабель, у т. ч. напіврегулярні отаман. загоны. Вона складалася з таких об'єднань: Лівобережного фронту під командуванням полк. П. Болбочана (20 тис. осіб), що вів б-бу з рос. білими і червоними військами; Холмсько-Галиц. фронту от. О. Шаповала (40 тис.), який тримав оборону проти польс. військ. Формально йому підпорядковувалися війська ЗУНР під командуванням ген. М. Омеляновича-Павленка (16,5 тис.);

**Складання присяги
козаками Армії УНР
у м. Кам'янець
на Поділлі 1919 р.**

Пд. фронту під командуванням ген. О. Грекова (11–15 тис.), спрямованого проти десанту Антанти і рум. військ; Осадного корпусу полк. Є. Коновальця, до якого входили, окрім власне д-зії Січових стрільців, ін. частини (заг. чисельність 30 тис.).

3 поч. агресії РСФРР проти УНР, відповідно до наказу Генштабу 1.01.1919, передбачалося через проведення масової мобілізації сформувати додаткові війська: розгорнути до встановлених штатів кадри вже існуючих 8-ми корпусів та створити ще 10 нових корпусів у складі 28 піших та 2 кінних д-зій. Отже, армія мала складатися з кадрових і новостворених частин, які найменували “дієвими”.

Від 01.1919 війська Директорії стали називати Дієвою армією УНР. Що ж до кадрових корпусів, то вони, в умовах розширення масштабів рос. агресії і окупації значної тер-ї УНР ворогом, припинили існування. Упродовж 2-ї пол. 01 – поч. 02.1919 ДА УНР втратила Лівобережжя, 5.02.1919 – Київ, а в 03–05.1919 – Правобережжя. В армії поширилося дезертирство, значна кількість іррегулярних частин розпалася. У 2-й пол. 05.1919 ДА УНР займала плацдарм у р-ні Кременець – Почаїв – Броди. У цей час проведено її реорг-цію і надано регулярного х-ру: дрібні формації об'єднано в 11 д-зій, що мали у своєму складі по 3 полки піхоти з одним гармат. полком і кінною сотнею. Д-зії та полки отримали нову нумерацію, з них створено 5 самост. груп. Її верховним командним органом став Штаб ДА УНР, до якого перейшло опер. командування. Начальником Штабу ДА УНР був полк. А. Мельник, його заст. – полк. В. Тютюнник, який фактично перебрав функції командувача армії. Гол. отаман ухвалював рішення лише щодо найважливіших справ, які мали військ.-політ. значення. Для контролю за лояльністю армії до уряду УНР запроваджено ін-т Державної інспектури, який, однак, відіграв негативну роль, оскільки втручався у командування військами.

В армії впроваджено нові посадові ранги. У 07.1919 заг. чисельність ДА УНР становила бл. 30 тис., з них 14–15 тис.

бойового складу. Вона мала на озброєнні 350–380 кулеметів, 120 гармат, але відчувала гострий брак боеприпасів та ін. військ. спорядження. Після переходу 16–17.07.1919 ГА на тер-ю Наддніпрянщини для обох армій було створено Штаб Гол. отамана (ШГО), що складався з представників ГА і ДА УНР. Його очолив ген. М. Юнаків. ШГО відповідав лише за опер. керування військами, яке перебрав від Штабу ДА УНР, а не за їх забезпечення, що покладалося на військ. мін-во. 17.08.1919 замість посади наказного отамана вводилася посада командувача ДА УНР, яку обіймав полк. В. Тютюнник. Втрата звільненого 31.08.1919 об'єднаними арміями Києва деморалізуюче вплинула на їх особовий склад. Все ж, здійснена укр. урядом мобілізація довела чисельність ДА УНР у 09.1919 до понад 48 тис. військово-вослужбовців.

Катастрофічне погіршення стратегічного становища армії на фронті восени 1919, розладнання її постачання, епідемія тифу, підписання командуванням ГА угоди про перехід на бік ЗСРР ген. А. Денікіна призвели до зростання у її лавах дезертирства і розвалу регулярного фронту. За наказом командувача армією В. Тютюнника 14–15.11.1919 проведено реорг-цію армії: усі існуючі групи згорталися до 4-х д-зій. Наприкінці 11.1919 ДА УНР зосередилася в р-ні Любар – Нова Чортотія, оточена рос. білими, червоними і польс. військами. Її особовий склад зменшився до 7–8 тис. чол., бл. 10 тис. військовиків захворіли або померли від тифу. Заколот проти уряду, вчинений групою отаманів 2–3.12.1919, остаточно дезорганізував рештки військ. 4.12.1919 на нараді командирів частин за участю С. Петлюри прийнято рішення припинити регулярну б-бу, перейти до партизанської і прориватись у тил червоних і денікін. військ. С. Петлюра виїхав до Варшави для завершення переговорів з Польщею, призначивши командувачем армії ген. М. Омеляновича-Павленка.

6.12.1919 розпочався Перший зимовий похід Армії УНР. З цього часу назва “ДА УНР” не використовувалася,

а переважно вживалася “Армія УНР”. У похід вирушили 479 офіцерів, бл. 4 тис. рядових (із них бл. 2 тис. боєздатних). На їхньому озброєнні було 12 гармат і 81 кулемет. Армія складалася з 4 д-зій, на момент завершення походу 6.05.1920 налічувала 4319 осіб.

Після підписання Варшав. договору УНР з Польщею 21.04.1920 було сформовано 2 д-зії: 6-ту Січову полк. М. Безручка в Бересті (2300 чол.) і 3-ю Залізну (2 тис. чол.) полк. О. Удовиченка в р-ні Кам’янець на Поділлі й Могилева-Подільського.

На поч. польс.-рад.-укр. війни, після проведеної в 05.1920 мобілізації, Армія УНР складалася з 6 д-зій (20 тис. військовиків, з них 1600 кінноти) при 37 гарматах. Вона гостро відчувала брак зброї, оскільки польс. сторона не виділила обіцяної їй кількості. Після підписання польс.-рад. перемир’я 18.10.1920 у пд.-зх. повітах Поділля, що перебували під владою УНР, було проведено мобілізацію.

Чисельність Армії УНР на 1-шу пол. 11.1920 становила 3888 офіцерів, 35259 рядових (з них озброєні 2100 офіцерів, 9313 піхотинців), 2560 кінноти. Армія налічувала 675 кулеметів, 74 гармати, 8 панцерних автомобілів, 2 панцерних потяги, 3 літаки. Командувачем Армії УНР залишався ген. М. Омелянович-Павленко. 21.11.1920 під натиском переважаючих сил РСЧА Армія УНР відступила на тер-ю Польщі і в статусі союзної армії була розміщена в таборах інтернованих.

Літ.: Пінчак Є., Чмир М. Військо Української революції 1917–1921 років. Х., 2017; Тунченко Я. Дієва Армія УНР, листопад 1918 – листопад 1919 р. К., 2017; Ткачук П. Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр. Львів, 2009.

Віктор Голубко

“діло” – провідний укр. часопис Галичини. Найстаріша і тривалий час єдина україномовна щоденна газета, що видавалася у Львові 1880–1939 (з перервами). У період ЗУНР редактурами “Д.” були В. Панейко та Ф. Федорців. Висвітлювала питання утворення

УНРади, проголошення ЗУНР, створення РДС, прийняття Тимчасового основного закону ЗУНР, ін. законодавчих актів.

1.11.1918 в “Д.” опубліковано відозви УНРади “До населення м. Львова” та “Український народ”, в яких повідомлялося про взяття українцями влади в місті та Сх. Галичини, 5.11.1918 – звернення УНРади “Український Народ” з викладом програмних засад держ. будівництва, 6.11.1918 – звернення УНРади “Українські вояки” щодо збройного захисту ЗУНР та формування укр. армії.

Після захоплення Львова польс. військами 29.11.1918 заборонена розпорядженням ген. Т. Розвадовського. Редакторів і деяких працівників видання заарештовано, обладнання демонтовано і передано на потреби польс. армії.

1.09–10.1922 “Д.” було відновлено. Наприкінці 10.1922 заарештовано гол. ред. Ф. Федорціва, працівників редакції М. Струтинського, М. Голубця, Р. Голіяна та ін. Відновлено випуск “Д.” лише 3.09.1923.

Літ.: Кобута Л. Пресові видання ЗУНР: специфіка функціонування та ідеологія змістового наповнення // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18.

С. 644–651; *Курилишин К.* Часопис “Діло” (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до біо-бібліографістики. Т. 1. Дрогобич, 2015; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: Історико-бібліографічне дослідження. Т. 1. 1848–1900 рр. Львів, 2001. С. 358–364; *Шаповал Ю.* “Діло” (1880–1939) – перша українська щоденна газета. Рівне, 2007.

Ларуса Кобута

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ НА БУКОВИНІ 11.1918. Після Буковинського віча, яке легітимізувало приєднання укр. частини Буковини до України, 4–5.11.1918 українці взяли владу в Заставні, Кіцмані, Вашківцях та ін. населених пунктах Пн. Буковини. 6.11.1918 о 4-й год. відбулася офіц. передача влади президентом краю графом Ецдорфом укр. і рум. представникам. Протокол передачі від українців підписали О. Попович, М. Спинул, І. Семака, від румунів – А. Ончул. Зазначалося, що розмежування відбудеться за етнічним принципом, м. Чернівці тимчасово залишалися під спільним управлінням. Упродовж 1-ї пол. дня українці зайняли гол. держ. установи. О. Попович узяв на себе політ. правління і став президентом укр. частини Буковини. Керівником Чернів. магістрату призначено О. Безпалка. Біля найважливіших адм. установ поставлено укр. охорону. Укр. патрулі забезпечували спокій на вулицях. 7.11.1918 О. Попович та А. Ончул прийняли присягу від держ. чиновників на вірність укр. і рум. владі. О. Безпалко зібрав нараду міськ. службовців і обговорив з ними принципи управління містом. Також у цей час укр. влада займалася постачанням продовольства до Чернівців, забезпеченням електростанції мазутом, перевезенням демобілізованих солдат, роботу банківських установ, емісією грошей тощо.

Вже 8.11.1918 рум. війська вступили до м. Глибока, що за 20 км від Чернівців. Увечері цього ж дня ухвалено рішення оголосити заг. мобілізацію нас., звернутися за військ. і дипломатичною допомогою до Львова, зайняти оборону по р. Серет і чинити збройний

опір наскільки це буде можливо. Однак сил для цього не було. 11.11.1918 Буковин. секція УНРади провела 2 засідання, на яких ухвалено призначити В. Залозецького президентом краю замість О. Поповича, який виїхав до Заліщиків. Також ухвалено перенести укр. правління до Кіцмані. Цього ж дня Чернівці були зайняті рум. військами, які продовжили наступ на північ. У кількох місцях краю їм вчинило опір місц. нас. Особливо жорстке зіткнення відбулося в Лужанах. У Кіцмані УНРада проіснувала до 17.11.1918. Захоплення Пн. Буковини рум. військами тривало декілька тижнів. 2.12.1918 було окуповано Вижницю і Путилу. Рум. війська жорстоко розправилися з укр. владою на Буковині.

Літ.: Добржанський О. Соборницькі прагнення українців Буковини восени 1918 р. // УІЖ. 2009. № 1. С. 28–38; *Добржанський О., Старик В.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009; *Старик В.* Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914–1921. Чернівці, 2009.

Олександр Добржанський

ДМИТІРКО-РАТИЧ

Ганна (Анна, Гандзя) Петрівна

(09.02.1893–03.04.1981) – педагог, діячка. Н. у с. Підберезці Львівського пов. (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) в багатодітній сім'ї. Семилітньою (за ін. даними – у 10 р.) втратила батька; мати вдруге вийшла заміж. Здобула освіту в сільс. нар. школі та г-зії, учительській семінарії (1914) у Львові. Діяльна в громад. житті, належала до таємного гуртка “Молода Україна”, т-в ім. Петра Могили, “Сокіл-Батько”, “Пласт”, “Молода січ” та “Січові стрільці II”, де перебувала в жін. четі під орудою О. Степанів. За бездоганий вишкіл її нагородили стрілець. відзнакою. Учасниця Шевченківського здвигу 28.06.1914 у Львові.

Під час ПСВ – доброволець Легіону УСС від 08.1914, воювала на Сх. фронті. Щоб вступити до укр. війська, пішки пододала 15 км зі свого села до Львова. У 08.1914 займалася орг-цією побуту і

харчування для добровольців УСС, одночасно закінчила 2-тижневі санітарні курси у Львів. Нар. лічниці. 30.08.1914 разом із сотнею І. Чмоли залізницею вирушила до м. Стрий (нині Львів. обл.), де їй повідомили про заборону дівчатам перебувати в Легіоні УСС. 1914–15 працювала сестрою милосердя у стрілец. шпиталі. У 05–09.1915 служила в курені Г. Коссака; учасниця боїв, зокр. на г. Маківка, поблизу с. Лисовичі (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) і над р. Стрипа (Тернопільщина). Від 09.1915 – при інтендатурі в коші УСС. 1918 у складі Легіону УСС побувала на Наддніпрян. Україні, де брала участь у бою з більшовиками поблизу м. Олександрівськ (нині м. Запоріжжя), з 10.1918 – на Буковині. Перехворіла “іспанкою”.

У 11.1918 переїхала до м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), опісля до м. Березани (нині Терноп. обл.). У 02.1919 одружилася з вістуном УСС В. Ра-

тичем, з яким познайомилася на війні. Як вояк допоміжної служби (спочатку в Команді етапу харчового відділу, пізніше в Заг. команді) 1-ї бригади УСС ГА разом із чоловіком брала участь у польсь.-укр. війні 1918–19 та боях проти більшовиків і білогвардійців на тер-ї УНР; приділена до НКГА. 1920–21 мешкала з родиною в м. Балта (нині Одес. обл.), де зазнала переслідувань більшовиками. Вночі 1.09.1922, перейшовши вброд р. Збруч, разом з чоловіком, 2-річним сином і 14-літнім братом повернулася до Галичини.

В міжвоєн. період учителювала в м. Рогатин (нині Івано-Франк. обл.), належала до т-в “Рідна школа”, “Просвіта”, Союз українок, ініціювала створення у місті філії Муз. ін-ту ім. М. Лисенка. Проводила з чоловіком хлоп’ячу бурсу (гуртожиток, який був не лише місцем проживання та харчування учнів, а й виконував важливу навч.-виховну роль) при г-зії, а під час ДСВ – дівочу бурсу. Разом виростили 4 синів: Любомира, Олега, Володаря і Ростислава. Олег і Володар під час ДСВ служили в д-зії “Галичина”, куди вступили добровольцями в перші дні її формування; брали участь у боях під м. Броди (нині Львів. обл.), де 19-річний Володар, який був воєнним кореспондентом, у 07.1944 загинув.

12.03.1944 з чоловіком і молодшими дітьми виїхала до Німеччини. В м. Байройт (Баварія) усі працювали на ф-ці порцеляни. Після війни проживали в місц. таборі переміщених осіб. Діяльна в т-ві “Пласт” та Об’єднанні укр. жінок Німеччини.

У 03.1949 родина емігрувала до США, поселилася в м. Едісон (шт. Нью-Джерсі), де Д.-Р. продовжила громад. діяльність, зокр. писала статті до газ. “Свобода” й ж. “Наше життя”, організувала пластові осередки, заснувала 65-й відділ Союзу українок Америки (СУА). Почесний чл. Братства УСС, Спільноти колишніх вояків України, СУА, одну з філій якої назвали її ім’ям, належала до проводу т-ва “Пласт”. Автор спогадів “У рядах стрілецької організації (Спомин із юних літ)” (1953), “Перед вимаршем” (1954), “стежа на Поділлі (Спогад

сперед 40 літ)" (1955), "Під Лисовичами" (1964) та ін.

П. у м. Едісон (шт. Нью-Джерсі, США).

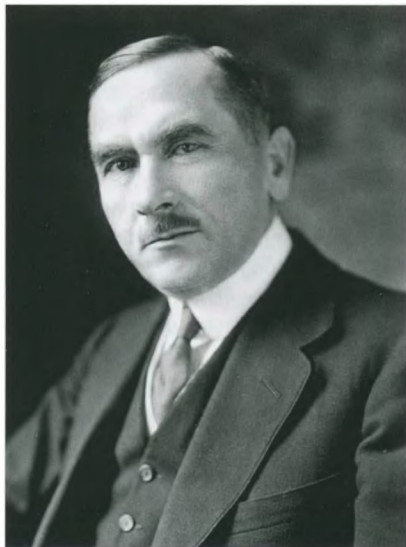
Літ.: Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Ликтей Я.* Ратичі і Мірчуки – родини патріотів і просвітителів // Свобода. 2011. 10 черв. С. 12, 22; Листи Михайла Матчака до Олени Степанів (1956–1958 рр.) / Г. Сварник, Х. Процюк // Український визвольний рух : наук. зб. Львів, 2014. 36. 19. С. 23–88; *Рожанковська І.* Дмитерко-Ратич відійшла у вічність 3-го квітня 1981 р. // Наше життя. 1981. Ч. 4. С. 5–6.

Микола Лазарович

ДМОВСЬКИЙ Роман-Станіслав

(Dmowski Roman Stanisław;

09.08.1864–02.01.1939) – польс. політ. діяч, публіцист, міністр закорд. справ, ідеолог польс. націоналізму. Н. в с. Камйонек (нині в складі м. Варшава) в ба-

гатодітній родині дрібного підприємця. Навч. в сільс. школі, з 1875 – у г-зії м. Варшава. 1881 створив таємну антирос. учнівську орг-цію. 1886–90 студіював на фіз.-мат. ф-ті Варшав. ун-ту. 1888 вступив до патріотичної молодіжної орг-ції "Зет" ("Zet"), входив до її кер-ва. У 12.1889 прийнятий до таємної

орг-ції "Ліга польська" ("Liga Polska"). З 1890 активно писав статті для тижневика "Голос" ("Głos"). 11.1891–08.1892 – навч. в Парижі. У 04.1893 здійснив з групою однодумців переворот у "Лізі польській" і створив товариство "Ліга народова" ("Liga Narodowa"), яке очолив. 05.1893 заарештований рос. жандармерією за орг-цію маніфестації до 100-річчя польської конституції 1793. Після звільнення проживав під жандармським наглядом у м. Мітава (нині Латвія).

1895 виїхав до Австро-Угорщини. Проживав у м. Львів. 07.1895 очолив редакцію крайньоправого двотижневика "Загальнопольський огляд" ("Przegląd Wszechpolski"). Створив з членів "Ліги народової" Нац.-демократ. партію (Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne), став її незмінним керівником та ідеологом.

1901 переїхав до м. Краків, де видав кн. "Думки сучасного поляка" (1903). У ній сформулював осн. принципи польс. націоналізму, водночас заохочував до нац. нетерпимості та шовінізму. Українців, білорусів і литовців трактував як етнографічні групи єдиної польс. нації. Ідеї книги сприяли поширенню антисемітизму та анти-укр. настроїв серед поляків Галичини, спричинили 1902–10 низку погромів, погіршили польс.-укр. взаємини в краї. Терміни "ендеція", "вшехполяк" стали синонімами польс. шовінізму.

У 05.1904 відвідав Японію. Намагався домовитися з япон. владою про співпрацю на антирос. позиціях. 1905 повернувся до м. Варшава. Висунув програму надання автономії польс. землям у складі Рос. імперії. У 12.1905 очолив редакцію видання "Газета польська" ("Gazeta Polska"). У 02.1907 обраний депутатом 2-ї рос. Держ. думи. Написав кн. "Німеччина, Росія і польське питання", у якій закликав до покращення польс.-рос. взаємин і до заг.-польс. б-би з онімеченням. Осн. ворогом польс. народу вважав Німеччину, а ймовірними союзниками – Росію та Францію. Заявляв, що лише династія Романових зможе об'єднати польс. землі в складі однієї д-ви. Через

такі погляди 1910–14 частково втрапив вплив у Галичині. 1912 вступив у конфлікт з єврейс. громадою Варшави. Закликав до екон. бойкоту єврейс. крамниць.

1913 видав кн. "Занепад консервативної думки в Польщі", в якій показав українців ворогами Польщі. Критикував політику польс.-укр. примирення, яку проводив галиц. намісник М. Бобжинський.

3 поч. ПСВ закликав до солідарності польс. і рос. народів. Учасник Польс. нац. к-ту у Варшаві. 14.08.1914 підтримав маніфест намісника М. Романова до поляків – "кров синів Польщі повинна єднатися з кров'ю синів Росії у б-бі зі спільним ворогом".

Після захоплення нім. військами Варшави переїхав до Петрограда. Учасник польс.-рос. комісії з підготовки надання Кор-ву Польському автономії. 1915 виїхав до Франції для налагодження зв'язків з керівниками країн Антанти. У 02.1916 вперше висловив ідею про надання Польщі незалежності, що спричинило конфлікт із рос. владою. Проживав у Римі, Лозанні, Лондоні, Парижі. 11.08.1916 став почесним проф. Кембридж. ун-ту.

У 07.1917 звернувся з меморіалом "Проблеми Центральної і Східної Європи" до урядів країн Антанти з вимогою визнати незалежність Польщі і надати їй допомогу. Зініціював у Франції створення з польс. військовополонених 100-тисячної "Блакитної армії" (армії Ю. Галлера). Тоді ж, на противагу концепції прометеїзму Ю. Пілсудського, висловив концепцію інкорпорації. Згідно з нею передбачалося приєднання до новоствореної польс. д-ви максимально можливої кількості укр., білорус. та литов. земель (аж до відновлення сх. кордонів Речі Посполитої 1772 чи 1793) з подальшою повною полонізацією та асиміляцією місц. не-польс. нас. Метою реалізації концепції інкорпорації було створення Польщі як мононаціональної і монореліг. д-ви.

8.10.1918 вручив меморандум Президенту США В. Вільсону, в якому обґрунтував права Польщі на білоруські й укр. землі. Відстоював ідею повер-

нення Польщі Помор'я з виходом до Балт. моря та Сілезії з її великим пром. потенціалом. Вважав Сх. Галичину "історичними польськими землями від найдавніших часів". "Кресові" народи (українці, білоруси і литовці), на його думку, були лише "етнографічним матеріалом", не здатним до самостійного політ. існування і не спроможним створити власну нац. к-ру.

4 і 13.11.1918 вимагав у представників країн Антанти негайної відправки армії Ю. Галлера до Польщі "для боротьби з більшовиками" в Галичині. Тракував ЗУНР як "німецько-більшовицький проект". УНР, за його словами, – лише "організована анархія".

Геополітичний проект розбудови "інкорпораційної" Польщі Д. став програмним документом очолюваної ним польс. дипломатичної делегації на Паризькій мирн. конф. (01.1919–01.1920). 29.01.1919 виголосив перед учасниками конференції 5-годинну промову франц. та англ. мовами на захист незалежності й кордонів Польщі. Відіграв ключову роль у дипломатичній б-бі щодо формування польс. кордонів. У 04.1919 брав участь у переговорах із делегаціями УНР і ЗУНР та комісією Л. Боти. Всіляко затягував перемовини, сподіваючись на військ. успіхи польс. армії. Наполягав на передачі Сх. Галичини Польщі. Спільно з І. Падеревським звинувачував кер-во ЗУНР у змові з рад. урядом. Заявляв, що більшу частину ГА становлять не регулярні війська, а "хлопські банди Русінов". 12.05.1919 Д. та І. Падеревський вийшли з переговорів про примирення із ЗУНР, зірвавши роботу комісії Л. Боти.

28.06.1919, спільно з прем'єр-міністром Польщі І. Падеревським, підписав від Польщі Версальський мирн. договір, 10.09.1919 – Сен-Жерменський мирн. договір, які зафіксували зх., пн. і пд. кордони Польщі. Після укладення 18.03.1921 Ризького мирн. договору було визначено сх. межі 2-ї Речі Посполитої та остаточно сформульовано концепцію інкорпорації.

Д. позитивно оцінював наявність спільного польс.-рад. кордону і сподівався на створення міцного союзу

ДНІСТРЯНСЬКИЙ
Станіслав Северинович

між Польщею і Росією, спрямованого проти України. Виступав проти союзу Польщі з Великою Британією та США.

1919 обраний до польс. сейму. З 05.1920 входив до складу Ради безпеки д-ви. 1922 купив маєток у с. Хлюдово біля м. Познань, де проживав до 1934. 27.10–14.12.1923 – міністр закорд. справ в уряді В. Вітоса. У 10.1924 обговорював з послом СРСР П. Войковим питання польс.-рад. політ. та екон. співпраці. Виступав з критикою держ. перевороту 1926. 4.12.1926 створив “Табір Великої Польщі” (“Obóz Wielkiej Polski”), очолив кер. орган цієї політ. орг-ції. 1928 створив Нац. партію Польщі (Stronnictwo Narodowe). Написав кілька кн.: “Церква, народ і держава”, “Повоєнний світ і Польща”, “Спадщина”, “Завдання уряду”, “Переворот”.

1934 переїхав до Варшави. 1937 переніс інсульт. Проживав у маєтку своїх друзів у с. Дроздово біля м. Ломжа, де захворів на запалення легень і п. Похований у м. Варшава на Бродньовському цвинтарі.

1951–89 твори Д. були заборонені в Польщі. На сьогодні його іменем названо площі в м. Варшава, Замостя, Зелена Гура, міст у м. Вроцлав. 8.01.1999 на держ. рівні відбулося вшанування 60-ї річниці смерті Д., 25.07.2014 – 150-ї річниці з дня народження. Залишається суперечливою постаттю в історії Польщі. Хоча йому встановлено низку пам’ятників, зафіксовано спроби зруйнувати їх (зокр. у Варшаві). На поч. 2017 спалахнув скандал навколо проекту підручника з польс. історії. З нього викинули всі згадки про шовінізм, антисемітизм, антиукраїнськість Д., І. Дашинського, В. Вітоса, І. Падеревського, їхню роль у розбудові 2-ї Речі Посполитої. Водночас у сучасному польс. сусп-ві існують спроби відродити “Табір Великої Польщі”. Символіка цієї орг-ції, лозунги Д. кілька разів фігурували на місцях руйнувань укр. цвинтарів на Лемківщині 2015–18.

Тв.: *Dmowski R.* Kwestia ukraińska. Warszawa, 1930; *Idem.* Myśli nowoczesnego Polaka. Lwów, 1907; *Idem.* Niemcy, Rosja i kwestia polska. Warszawa, 1909; *Idem.*

Upadek myśli konserwatywnej w Polsce. Warszawa, 1914.

Лит.: *Зелінський М. В.* Проблема визначення східного кордону Польщі в “інкорпораційній” концепції Романа Дмовського // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2014. Вип. XXXIX. С. 219–223; *Кучабський В.* Польська дипломатія і східно-галицьке питання на Паризькій мирній конференції в 1919 р. // Дзвони. 1931. Ч. 1. С. 35–45; Ч. 2. С. 109–122; *Його ж.* Україна і Польща. Отверта відповідь польському консервативі. Львів, 1933; *Свицький М.* Історія польсько-українських конфліктів. К., 2005. Т. 1; *Стахів М.* Західна Україна: Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Скрантон, Т. 5. Ч. 1. 1960. С. 14–22, 43–45, 108–163; *Kawalec K.* Roman Dmowski. Wrocław, 2002; *Wapiński R.* Narodowa demokracja (1839–1939). Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1980; *Idem.* Roman Dmowski. Lublin, 1989.

Микола Вітенко

ДНІСТРЯНСЬКИЙ Станіслав Северинович

(13.11.1870–05.05.1935) – правознавець, громад. і політ. діяч. Н. у м. Тернопіль у сім’ї педагога. Випускник Терноп. г-зії (1888), Віден. ун-ту (1894). Д-р права (1894). Вивчав право в ун-тах Берліна (1894–96) та Лейпцига (1896–97).

З 1898 – у Львів. ун-ті; від 1899 – зав. каф. австр. цивільного права. Дійсний чл. НТШ (1899); голова правн. комісії Істор.-філос. секції НТШ. Написав низку україномовних підручників, керував Кружком правників при т-ві “Академічна громада”. Засн. (1909) і голова Т-ва укр. правників. 1907 отримав звання проф. 1907–18 – депутат австр. парламенту від УНДП; очолював об’єднання укр. депутатів, комісію реформи цивільного права. Брав участь у 6-бі за відкриття укр. ун-ту у Львові; автор більшості юрид. документів, направлених у цій справі до органів влади.

Під час РСВ – аудитор військ. суду у Відні, працював в УПР. 1918 – автор Меморандуму в справах Сх. Галичини,

надісланого учасником мирної конф. у Брест-Литовському.

3 19.10.1918 – чл. УНРади. 12.11.1918 призначений Радою Держ. Секретарів представником ЗУНР у Відні після виїзду звідти Є. Петрушевича. 18.12.1918 обговорював питання підтримки ЗУНР країнами Антанти на зустрічі з Президентом ЧСР Т. Масариком у Празі. Брав участь у розробці офіц. документів ЗУНР. 1919 підготував для учасників Паризької мирн. конф. працю “Україна і мiрова конференція”, де наголошував на потребі держ. самовизначення укр. народу. У ж. “Воля” (Відень) опублікував наук.-публіцистичні праці про право галиц. українців на самост. д-ву – “Самовизначення народів”, “Зв’язок і сполука народів”, “Нові проекти укр. конституції”, “Статут для Галичини” та ін. Переклав укр. мовою австр. кодекс “Цивільне право”, доповнений законами ЗУНР (1919). 1920 отримав доручення від уповноваженого Диктатора ЗУНР для закорд. справ С. Витвицького виробити проект Конституції ЗУНР; написав проект до кін. 1920. У кін. 12.1920 обраний до управи ЗГ УНТП; чл. Президії Всеукр. нац. ради у Відні від УНТП. 4.01.1921 обраний до складу виконавчого к-ту Всеукр. нац. ради. 12.04.1922 взяв участь у нараді УНРади ЗУНР у Відні, обговоренні та затвердженні Декларації до міжнар. конф. у Генуї з протестом проти окупації Сх. Галичини та вимогами відновлення незалежності ЗУНР. Чл. судової секції Кодифікаційної комісії при УНРаді за кордоном; брав участь у виробленні проекту реорганізації держ. устрою “Постанови про діяльність УНРади і про виконавчу владу на час окупації території ЗУНР” (10.10.1922).

У кін. 1919 разом з І. Горбачевським та О. Колессою намагався організувати укр. ун-т у Празі. 15.11.1920 поставив підпис під зверненням укр. професійних і студент. орг-цій до Ліги Націй з вимогою відкриття укр. ун-ту у Львові. 1921 – співзасн. УВУ у Відні, проректор і декан правн. ф-ту; сприяв перенесенню осідку УВУ до Праги. 1922–23 – ректор УВУ, згодом – проректор, декан філос. ф-ту; читав курси цивільного та міжнар.

права. 1923 заснував і очолив видавничу комісію при УВУ та Укр. правн. т-во. Співзасн. Укр. істор.-філол. т-ва в Празі.

Створив власну політ. концепцію д-ви і права, розробляв укр. юрид. термінологію. Підтримував ідеї соціальної зумовленості правових ін-тів і пріоритету нації над д-вою. Автор праць “Нова держава”, “Генеза та основи права”, “Провідні думки історії і теорії міжнародного приватного права”, “Загальна наука права і політики” (всі 1923), “Культура, цивілізація і право” (1927) та ін. З 1925 співпрацював з ВУАН; академік ВУАН (1928). Працював у Нім. ун-ті в Празі (1929–33) і празькій Вільній школі політ. наук (1928–30).

З 1934 – в Ужгороді. Займався адвокат. практикою та дослідженням звичаєвого права Підкарпатської Русі.

П. у м. Ужгород.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–11. Т. 1. С. 428; Т. 2. С. 453, 523, 608, 609, 678; Т. 5. Кн. 2. С. 300, 471, 474, 783–788; *Кугутяк М.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002. С. 166; Український вчений-правник Станіслав Дністрянський (1870–1935). Бібліографічний покажчик. Тернопіль, 2015. С. 4–9; *Мушинка М.* Дністрянський Станіслав Северинович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=22325.

Богдан Паска

ДОБРОВОЛЬЧА АРМІЯ – складова збройних формувань Білого руху на пд. Росії 1917–20. Ств. 7.01.1918 у м. Новочеркаськ (нині Ростов. обл., РФ) на базі орг-ції ген. М. Алексєєва з військових-патріотів для порятунку Росії. Її верховний кер. – М. Алексєєв, команд. – ген. Л. Корнілов. 1918 Д.а. вела виснажливу б-бу з чисельно переважаючою РСЧА на Дону та Кубані. Після загибелі 13.04.1918 Л. Корнілова (після смерті 8.10.1918 М. Алексєєва – головнокоманд.) команд. став ген. А. Денікін.

З кін. 1918 діяла на Пн. Кавказі. Після утворення 8.01.1919 ЗСПР під командуванням А. Денікіна – як Кав-

ДОБРЯНСЬКА
Оксана (Ксеня) Гедимінівна

казька Д.а. на чолі з ген. П. Врангелем, яка 21.05.1919 була розділена на власне Кавказьку армію та Д.а., що під командуванням ген. В. Май-Маєвського оперувала на Донбасі. Під час походу ЗСПР на Москву влітку-восени 1919 Д.а. захопила Лівобережну і частину Наддніпрян. України, налічуючи на поч. 08.1919 40 тис. бійців.

У своїй діяльності відстоювала ідеологію Білого руху: відродження "єдиної, великої, неподільної Росії", б-ба з більшовизмом до кінця, розв'язання осн. держ. і соціально-екон. питань відкладалося до скликання Всерос. установчих зборів після перемоги над більшовизмом. Україна могла розраховувати на широку автономію у майбутній Росії. Відтак, заперечення суб'єктності України унеможливило в антибільшовицькій б-бі. "Петлюрівці" прирівнювалися до більшовиків. Водночас А. Денікін наголошував на потребі "доброзичливого ставлення до галичан, з метою витягнути їх з підпорядкування Петлюри. Якщо ж цього досягнуто не буде, то вважати і їх ворожою стороною".

Прихильність Антанти до білих була одним з чинників симпатій галичан до білогвардійців та небажання воювати з ними, що, зокр., спричинило Київ. катастрофу 31.08.1919, коли в результаті непорозуміння підрозділи 1-го і 3-го корпусів ГА та Запорізької д-зії ДА УНР, які щойно захопили столицю України, були витіснені з неї підрозділами ДА. 24.09.1919 Директорія УНР оголосила війну ЗСПР. Антиукр. фронт відтягував 8–10 тис. білогвардійців.

Після поразки у серед. 10.1919 під м. Орел (нині РФ) білі армії втратили ініціативу й почали відступати. 6.11.1919 на бік ЗСПР перейшла УГА, проте це не затримало їхній відступ. 8.12.1919 Д.а. очолив П. Врангель. 3.01.1920 Д.а. була зведена в Добровольчий корпус під командуванням ген. О. Кутєпова.

Літ.: Деникин А. И. Очерки русской смуты. Т. 1–5. Париж, 1921–22; Берлин, 1924–26; Денник Начальної Команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк,

1974; *Ковальчук М. Невідома війна 1919 року. Українсько-білогвардійське збройне протистояння. К., 2006.*

Віктор Крупина

ДОБРЯНСЬКА

Оксана (Ксеня) Гедимінівна

(1888–11.05.1985) – педагог, громад. діяч, чл. УНРади. Дружина С. Добрянського, дочка Г. Лисинецького. Початкову освіту здобула на Буковині, де її батько працював суддею в Садгорі, Вашківцях і Чернівцях. Матуру склала в Укр. ін-ті для дівчат у Перемишлі. Одружилася із С. Добрянським, який після завершення навч. на юрид. ф-ті Чернів. ун-ту в 01.1914 отримав посаду практиканта в дирекції пошт і телеграфу в Чернівцях. Чл. т-ва "Миросносці". Чл. правління т-ва "Жіноча громада на Буковині". З 09.1915 викл. приватного учительського семінару для дівчат т-ва "Українська школа" в Чернівцях.

З 24.10.1918 чл. Буковин. делегації УНРади як представниця жіноцтва. Її підпис у числі ін. членів УНРади стоїть під Маніфестом Буковин. делегації УНРади від 27.10.1918 із закликом до буковин. українців реалізувати своє право на самовизначення. Критикувала кер-во Буковин. делегації УНРади за його пасивність у справі перебрання влади на поч. 11.1918 та за самовільне прийняття 6.11.1918 О. Поповичем рішення щодо укр.-рум. кондомініуму.

Після окупації Буковини рум. армією в 11.1918 виїхала з чоловіком до Станиславова, де С. Добрянський займався орг-цією дирекції пошт ЗУНР. В серед. 07.1919 родина Добрянських разом з ГА переїхала до Кам'янця на Поділлі, у серед. 08.1919 – до Вінниці, де С. Добрянського призначено управителем польових пошт при НКГА.

Після переїзду до Снятина на поч. 1920 організувала там та очолила відділ Союзу українок. 1923 вирушила до Кракова, куди польс. поштова влада перевела її чоловіка, де він дослужився до посади радника дирекції пошт у Кракові. Разом з пізнішими активними діячками краків. філії Союзу українок, яку було створено 16.08.1924, Е. Гогульською та О. Коритовською, налаго-

дила надання допомоги укр. полоненим та інтернованим особам у таборах у Домб'є та Вадовиці. Розбудовуючи діяльність краків. осередку Союзу українок, багато сил віддавала праці в т-ві "Рідна школа", яке очолював С. Добрянський, упродовж багатьох років провадила навч. укр. дітей, яке відбувалося в домі Добрянських у Кракові. В Об. 1934, як делегатка Союзу українок, брала участь у 1-му Укр. жін. конгресі в Станиславові.

Після закінчення ДСВ проживала в США. Засновниця і перша голова відділення Союзу українок Америки в м. Амстердам (шт. Нью-Йорк) 1950. Після переїзду до Чикаго стала членом 22-го відділу Союзу українок Америки, де ініціювала заснування Гуртка книголюбів. Працювала над упорядкуванням б-ки при Укр. нац. музеї в Чикаго.

П. в м. Чикаго, де й похована на кладовищі Святого Миколая.

Літ.: В-ля В. Софрон Добрянський // Львівські вісті. 1942. 3 жовт.; Гарас М. Ілюстрована Історія товариства "Українська Школа" в Чернауць. 1887–1937. Пропам'ятна книжечка видана з нагоди 50-их роковин існування цього товариства. Чернівці, 1937; Кордуба М. Переворот на Буковині. (3 особистих споми́нів) // ЛНВ. Львів. 1923. Т. LXXXI. Кн. X. С. 135–141; Кн. XI. С. 229–239; Кн. XII. С. 321–333; Оксана Добрянська (некролог) // Свобода. 1985. 15 трав.

Володимир Старик

ДОБРЯНСЬКИЙ Софрон

(01.09.1888–28.08.1943) – організатор польової пошти ГА, громад. діяч. Н. у м. Львів. Навч. в Коломий. г-зії. Випускник правн. ф-ту Чернів. ун-ту. Учасник т-ва "Січ". Пройшов судову практику в Коломій. Згодом до 1918 працював у дирекції пошт м. Чернівці.

На заклик уряду ЗУНР переїхав до м. Станиславів. Організував там у 11.1918 дирекцію пошт і телеграфів, очолював її до 06.1919. Старший комісар, заст. І. Сіяка. Станційний контролер на Гол. польовому поштовому пості в м. Кам'янець на Поділлі, із 08.1919 – дир. польових пошт при НКГА, пе-

ребував у підпорядкуванні Команди етапу ГА. Спільно з М. Секретарем наладив с-му поштового зв'язку між польовими частинами УГА та тилом. Хворів на тиф, запалення легень.

Після 1920 працював адвокат. помічником у м. Снятин у канцелярії І. Семенюка (Марка Черемшини).

1923 переїхав до м. Краків. Працював секретарем, згодом радником у дирекції пошт. 7 р. очолював відділення "Рідної школи", надавав активну допомогу місц. "Просвіті". Зазнав переслідувань польс. владою за проукр. позицію. Перебував під поліцейським наглядом. 1938 за орг-цію святкування ювілею Листопадового "зриву" звільнений з роботи, включений до списку потенційних в'язнів концтабору в м. Береза Картузька. Змушений переховуватися. У 10.1939 повернувся до Кракова. Працював у дирекції пошт.

П. у м. Краків. Похований на Рако-вицькому цвинтарі.

Літ.: В-ля В. Софрон Добрянський // Львівські вісті. 1942. 3 верес. Ч. 198. С. 2; Горняткевич Д. Посмертні згадки. Софрон Добрянський // Краківські вісті. 1942. 30 серп. Ч. 191. С. 4; Микитюк Д. Польова пошта // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 293–296; Секретар М. Польова пошта У.Г.А. // Літопис Червоної Калини. 1930. Ч. IX. С. 4–8; Вовк Н. С. Значення поштової служби Української Галицької армії в системі документно-інформаційного забезпечення війська. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer31/677.pdf>.

Микола Вітенко

ДОВГИЙ Петро

(д. н. н. – 12.1918) – десятник ГА. Н. у с. Романів Бібрського пов. (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.).

В австр. армії під час ПСВ був у званні капрала. Старший десятник Романівської Залізної сотні 2-ї Коломий. бригади. До 05.1919 сотня воювала поряд зі Станиславів. курунем.

У 12.1918 загинув біля м. Винники. Перепохований 23.04.1921 у м. Винники.

Андрій Байцар

ДОВІБОРИ ДО УНРАДИ ЗУНР 22–26.11.1918. Ств. 18.10.1918 з числа послів від Галичини і Буковини до австр. парламенту та Галицького і Буковинського сеймів УНРада спочатку нараховувала бл. 60 членів і як найвищий законодавчий орган за своєю чисельністю була недостатньо представницькою. З метою розширення її складу 15.11.1918 на засіданні УНРади було прийнято закон “Про доповнення складу УНРади делегатами від повітів та більших міст краю”. Належало обрати по одному делегату від кожного повіту, а також від міст Львів (4), Чернівці (2), Станиславів (2), Перемишль (1), Дрогобич (1), Коломия (1), Тернопіль (1), Стрий (1), Ярослав (1), Самбір (1), Золочів (1), Бережани (1), Борислав (1). Вибір делегатів мали здійснювати повітові органи за участю просвітницьких, культ., екон. і політ. орг-цій на спільному засіданні, скликаному повітов. комісаром. “Провірочна” комісія повинна була засвідчити дотримання виборчого закону й затвердити результати волевиявлення.

Вибори відбулися 22–26.11.1918. За документально підтвердженими даними тепер число членів УНРади складало 163 особи. Сюди входила також кооптована УНРадою пропорційна кількість представників політ. партій. За парт. ознакою в УНРаді переважали націонал-демократи. 2-ге місце за чисельністю належало радикалам, 3-є – соціал-демократам. До складу оновленої УНРади ввійшли відомі політ. діячі, науковці, письменники, військові, священники Галичини і Буковини – С. Баран, Б. Барвінський, А. Артимович, С. Витвицький, М. Ганкевич, Р. Скибінський, Ю. Дзерович, П. Шеке-рик-Доників, Д. Вітовський, О. Микитка, К. Студинський, С. Юрик, С. Томашівський, О. Назарук, А. Крушельницький, В. Охримович, М. Кордуба, П. Карманський, А. Бандера та багато ін., які до виборів не були членами УНРади.

Згідно із законом, до УНРади мали ввійти представники нацменшин. Проте вони не скористалися наданим їм правом, оскільки польс. політ. провід у Сх. Галичині не визнавав укр. держав-

ності в краї. Таку ж позицію зайняли й румуни. Євреї в особі крайових лідерів сіоністів спочатку позитивно оцінювали перспективи свого входження до УНРади, проте розгортання польс.-укр. війни спричинило зміну позиції – невтручання в конфлікт. Лише після кривавого погрому євреїв поляками в 11.1918 у Львові деякі євреїс. діячі пішли на співпрацю з властями ЗУНР, аж до утворення окремого військового підрозділу в складі ГА.

Проблема представництва в УНРаді різних соціальних груп була предметом бурхливих дискусій на з’їзді СРС 30–31.03.1919. З’їзд прийняв рішення про кооптацію 61 делегата від мало-земельного селянства і робітників до складу УНРади, а в разі відмови погрожував розгоном УНРади і РДС. Однак на конференції голів клубів УНРади вимоги СРС були відхилені. У зв’язку з цим радикал Л. Бачинський звинуватив галиц. соціал-демократів у спробі орг-ції антидерж. виступу.

15.04.1919 УНРада прийняла закон “Про сойм”, за яким до однопалатного парламенту мали бути обрані 226 послів, з них 160 українців, 33 поляки, 27 євреїв і 6 німців. У день скликання сойму УНРада припиняла свої повноваження. Однак подальший перебіг подій унеможливив його реалізацію.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Кугутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 2. К.; Івано-Франківськ, 2004; *Стахів М.* Західна Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Т. 3. Скрентон, 1959.

Микола Кугутяк, Тетяна Дерещук

ДОГЕРТИ

Чарльз-Джозеф

(Doherty Charles Joseph;

11.05.1855–28.07.1931) – канад. політик і юрист. Н. у м. Монреаль (пров.

Квебек) у сім'ї судді. Навч. у єзуїт. коледжі Св. Марії та ун-ті Макгілла в Монреалі; бакалавр юрид. наук. 1891–1906 – суддя Квебек. вищого суду. 1908 на федеральних виборах обраний депутатом канад. Палати громад від Консервативної партії. 1911–21 – міністр юстиції у кабінетах Р. Бордена та А. Мієна, Ген. прокурор Канади. Один з ініціаторів створення Канад. асоціації правників (1912), обраний її президентом (1914).

Після закінчення ПСВ був одним з представників Канади на Паризькій мирн. конф. (1919–20), а також канад. делегатом до Ліги Націй (1920–22). 13.09.1921 на засіданні Асамблеї Ліги Націй у Женеві порушив укр. питання, висловившись за прискорення ухвалення рішення Найвищою радою послів країн Антанти щодо становища Сх. Галичини. На пропозицію Д., 27.09.1921 Асамблея Ліги Націй прийняла резолюцію з вимогою до Ради Ліги Націй та Найвищої ради послів невдовзі розпочати вирішення держ. становища Сх. Галичини. Вважав Сх. Галичину незалежною одиницею міжнар. права. З 1920 – чл. Таємної ради Великої Британії.

П. у м. Монреаль.

Лім.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2011;

Т. 5. Кн. 3 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан; передм.: М. Кугутяк. Івано-Франківськ, 2013; *Brierley J. Doherty, Charles Josef // The Canadian Encyclopedia*. URL: <https://web.archive.org/web/20110608034524/http://www.thecanadianencyclopedia.com/index.cfm?PgNm=TCE&Params=A1ARTA0002334>.

Богдан Паска

ДОГОВОРИ УГА ЗІ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ ПІВДНЯ РОСІЇ 1919 – угоди від 6 та 17.11.1919 про перехід УГА на бік Білого руху.

Угода від 6.11.1919 була укладена на ст. Зятківці (нині Вінниц. обл.) в умовах епідемії тифу, матеріальної незабезпеченості й падіння боєздатності УГА та ДА УНР; спрямовувалася на порятунок армії. Передбачала перехід УГА у повному складі з тилловими установами в розпорядження командування ЗСПР через командування Військами Новоросійської обл. Сторони взаємно відряджали своїх представників до штабів УГА та Військ Новоросійської обл. УГА мала зосередитися в р-ні Погребище–Липовець і не могла використовуватися проти ДА УНР. Галиц. уряд повинен був тимчасово припинити діяльність і розміститися в Одесі. Важливі питання внутр. життя УГА та можливість ведення міжнар. відносин галиц. урядом мав вирішити головнокоманд. ЗСПР ген. А. Денікін.

Угода була вкрай негативно оцінена кер-вом УНР. Звинувачені в держ. зраді, сепаратному підписанні угоди, невиконанні наказів командири УГА ген. М. Тарнавський, нач. штабу полк. А. Шаманек та от. О. Лисняк 13–14.11.1919 постали перед польовим судом, однак були виправдані. Договір не ратифікований Є. Петрушевичем, проте, з огляду на загрозу наступу ворога і катастрофічний стан фронту, переговори з білогвардійцями були продовжені. Спроби досягти перемир'я для обох укр. армій наштовхувалися на категоричну відмову команд. Військ Новоросійської обл. ген. М. Шилінга визнавати Директорію УНР.

17.11.1919 між УГА та ЗСПР в Одесі підписано новий договір, що повторю-

ДОКТОРУК Іван

вав угоду від 6.11.1919 й доповнював її. Зокр. УГА зберігала свою орг-цію, а білогвардійці зобов'язувалися допомогти доукомплектувати її уродженцями Галичини. Не лише при штабі, але й при всіх установах і частинах УГА розміщувалися представники ЗСПР. Окремий пункт передбачав можливість лікування галиц. стрільців у білогвард. шпиталях. З огляду на високий рівень захворюваності стрільців на тиф, пункт про новий р-н дислокації УГА незабаром був змінений і армія залишилася на місці. Корпус Січових стрільців Є. Коновальця не визнавали підрозділом УГА. До вирішення питань з А. Денікіним про політ. майбутнє Сх. Галичини Є. Петрушевич зберігав владу над УГА. Бойові дії між УГА та підрозділами ЗСПР припинялися з моменту підписання угоди, не чекаючи її ратифікації.

Ліквідація єдиного фронту ускладнила становище ДА УНР, з'єднання якої 6.12.1919 вирушили в Перший зимовий похід ДА УНР. Перехід на бік Білого руху сприяв фізичному порятунку стрільців УГА, проте спричинив значний розкол в укр. нац. русі, підірвав ідею соборності. Розрахунки ЗСПР на посилення за допомогою УГА не виправдались і на поч. 1920 вони втратили майже всю Україну. 12.02.1920 УГА перейшла на бік РСЧА.

Лит.: Денник Начальної Команди Української Галицької Армії. Нью-Йорк, 1974; Доценко О. Літопис української революції: Матеріали й документи до історії української революції 1917–1923 рр. Т. 2. Кн. 4. К.; Львів, 1923; Кох Г. Договір з Денікіним. Причинки до трагедії УГА на Великій Україні. Львів, 1930; Левицький О. Військовий договір Української Галицької Армії з Добрармією ген. Денікіна // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 484–514; Мазена І. Україна в огні і бурі революцій, 1917–1921. К., 2003.

Віктор Крупина

ДОКТОРУК

Іван

(06.06.1891–08.03.1978) – четар ГА. Н. у с. Заріччя (нині Надвірнян. р-ну Іва-

но-Франк. обл.) у родині будівельника. Навч. у Коломий. г-зії та Львів. ун-ті.

1918–19 – у складі ГА, брав участь у боях за Львів.

1945 емігрував до м. Мюнхен, згодом – до США, де був ред. періодичних видань “Гуцулія”, “Українське Життя” і “Самостійна Україна”. Чл. гуцул. т-ва “Чорногора”.

П. у США.

Лит.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Книга Скорботи, Пам'яті і Шани України. Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2014. С. 168; Домашевський М. Історія Гуцульщини. Т. 2. Чикаго, 1985. С. 473–474.

Петро Сіреджук

ДОКУМЕНТИ ВІЩИХ ОРГАНІВ

ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ ЗУНР. У ході формування і діяльності вищих органів влади і управління ЗУНР відклалося чимало нормативно-правових документів, які найбільш повно і комплексно опубліковані в багатотомному виданні документів “Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали”.

При вивченні й використанні слід брати до уваги ті, які опубліковані, насамперед, в офіц. друкованих виданнях органів держ. влади та управління ЗУНР. Їх текстовий зміст є найбільш точним і, за загальноприйнятими принципами джерелознавчої науки, вважається автентичним. До таких публікацій віднесемо 1 випуск “Збірника законів, розпорядків та обіжників, проголошених Державним Секретаріатом ЗУНР”, 11 випусків “Вістника державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки”, 9 випусків “Вістника Державного Секретаріату військових справ” за 1918–19, 3 випуски “Вістника Державного Секретаріату просвіти і віроісповідань”. Дослідницьку цінність щодо вивчення документів вищих органів влади і управління ЗУНР представляють і т. зв. істор. залишки – документи цих органів, які не були опубліковані й мали, як правило, підготовчий, допоміжний х-р, фіксували хід їх діяльності. До них віднесемо, насампе-

ред, протоколи засідань РДС, повідомлення офіц. друкованих органів ЗУНР – газ. “Діло”, “Нове життя”, “Република” про хід засідань УНРади й РДС.

Акти нормативно-правового х-ру – закони і підзаконні акти – пропонуємо розділити на такі підвиди: 1) закони, постанови та ухвали; 2) розпорядження – розпорядки; 3) циркуляри та обіжники. Кожен із вказаних підвидів, відповідно до сфери застосування та х-ру, слід згрупувати так:

а) акти, що регулювали питання формування та функціонування органів держ. влади та управління, судочинства, збройних сил і правопорядку;

б) акти у сфері соціально-екон. політики;

в) акти в галузі етносоціальної та культосвіт. діяльності д-ви.

Закони та ухвали видавав вищий орган законодавчої влади – УНРада. Це створювало правове поле для діяльності владних стр-р, закладало законодавчу базу для життєздатного функціонування самої д-ви в соціально-екон., оборонній, зовн.-політ., культ.-нац. та освіт. сферах.

Розпорядки, циркуляри й обіжники видавали як органи центр. виконавчої влади, так і адм. органи на місцях. Осн. зміст цих документів полягає в тому, що вони повинні були безпосередньо запровадити в життя положення законодавчих актів, не виходячи за рамки визначеного останніми правового поля. Ними ж регламентувалася діяльність д-ви в різноманітних сферах функціонування сусп.-ва. На обіжники та циркуляри, крім того, були покладені й інструктивні функції.

Така класифікаційна схема може використовуватись лише для першого етапу діяльності ЗУНР. Під час періоду, коли осн. формою політ. режиму була диктатура, а сама зх.-укр. д-ва втратила свою тер-ю, групу актів нормативно-правового х-ру в основному складають розпорядки Диктатора, на які, поряд із законодавчими, поклалися також регламентуючі та інструктивні функції.

У 11.1918–03.1923 держ. органами влади та управління ЗУНР було роз-

роблено власну с-му створення, ухвалення та запровадження в життя нормативно-правових актів. В основі цієї с-ми був принцип напрацювання і втілення законів та підзаконних актів, що існував в Австро-Угор. імперії, а також використання тих законодавчих актів монархії, які не суперечили держ.-правним основам ЗУНР.

На УНРаду було покладено функції часткової розробки, прийняття та затвердження законів і ухвал, тобто функції вищого органу законодавчої влади. Це закріплено в документах “Статут Української Національної Ради”, (19.10.1918) і “Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої австро-угорської монархії” (13.11.1918).

Часто сама УНРада уповноважувала членів уряду розробити той чи ін. законопроект або здійснити певні заходи підготовчого плану в цьому напрямі. Складовою частиною механізму вироблення та запровадження законів і підзаконних актів став прийнятий УНРадою 4.01.1919 закон “Про спосіб опублікування законів і розпорядків”. Легітимність кожного нормативно-правового акта підтверджувалася підписами уповноважених параграфом другим цього ж закону урядових осіб, відповідно і залежно від х-ру документа. Розпорядки Диктатора ЗУНР розробляли уповноважені при Диктаторі й візував він безпосередньо.

Осн. результатом законодавчої діяльності владних стр-р ЗУНР стало впровадження і вироблення базових нормативно-правових документів у таких сферах держ. та сусп.-політ. життя, як формування органів держ. влади та управління, суду, правопорядку, збройних сил, соціальної, екон., нац.-культ. та освітньої. Це свідчить не лише про цілеспрямований державотворчий процес, а й про демократ. вектор його спрямування на першому етапі діяльності ЗУНР.

Дж.: Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. Вип. 1–11. Станіславів. 1919. Січень–травень; ДАЛО. Ф. 257. Оп. 1. Од. зб. 183.

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–5 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–13; Збірник законів, розпорядків та обіжників, проголошених Державним Секретаріатом ЗУНР. Станиславів, 1918.

Володимир Великочий

ДОКУМЕНТИ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ ЗУНР.

Осн. комплекс писемних джерел, який дозволяє прослідкувати процес формування та діяльності органів місц. влади та управління в ЗУНР, складають документи офіц. х-ру, що вийшли з рук владних стр-р; матеріали преси про їх роботу; спогади безпосередніх учасників та свідків подій.

Значна різноманітність писемних джерел першого підвиду вимагає додаткової внутр. класифікації. Відповідно до їх походження, ці документи слід розділити на 3 підгрупи. Першу складають документи вищих органів держ. влади, які визначали стр-ру, нормативно-правову базу та сферу компетенції місц. органів держ. влади та управління. Це зарядження делегації УНРади у Львові від 29.10.1918 про формування органів місц. управління в краї, закон УНРади "Про тимчасову адміністрацію області Західно-Української Народної Республіки" від 16.11.1918; обіжник РДС до держ. повітов. комісарів від 1.12.1918; розпорядок держ. секретаря внутр. справ "В справі назв державних урядів, в справі службового приречення урядників адміністраційних та в справі емблем, написів і печатий в службі адміністраційній" від 20.12.1918; розпорядок ДСВнС "Про спеціальні вимоги до урядників державної адміністраційної служби" від 18.03.1919 та ін.

До 2-ї групи слід віднести документи, видані самими місц. органами держ. влади та управління. Це, наприклад, розпорядок повітового комісаріату в Самборі "Про оподаткування продажу алкогольних напоїв" від 15.12.1918, наказ команди м. Самбір "Про введення української мови на вівісках всіх закладів міста" та пояснення до цього на-

казу, оповістка шкільного окружного інспектора в Самборі про державність укр. мови в школах повіту від 4.01.1919 та ін.

3-я підгрупа – документи місц. органів управління і представників вищих органів виконавчої влади, які мали форму звітів, донесень, повідомлень і надсилались до УНРади та уряду. Ці писемні джерела відклались у фондах ДАЛО, а також складають колекцію документів "Polska i Ukraina" Архіву актів нових у Варшаві. Вони в основному становлять значну частину тих офіц. документів, які в силу певних обставин не були опубліковані владними стр-рами ЗУНР, є маловивченими і тому належним чином не використаними дослідниками в наук. роботах з означеної проблеми.

Виявлені та опрацьовані джерельні матеріали дають підстави стверджувати, що місц. органи влади і управління ЗУНР видавали документи зобов'язуючого х-ру – розпорядки, накази, зарядження; інформативного – обіжники; оповістки; інструктивного – інформації, інструкції.

Аналіз джерел дає можливість встановити, що процес формування місц. органів держ. влади та управління був започаткований ще делегацією УНРади у Львові наприкінці 10.1918. Цією делегацією було ухвалено "Устав та інструкції для повітових і сільських та мійських організаторів" УНРади. Нею було прийнято й окреме зарядження, в якому зобов'язано всіх повітов. організаторів краю з'явитися до м. Львів 1.11.1918, щоб отримати розроблені устав та інструкції. На основі цих документів вони повинні були 6.11.1918 організувати повітові збори "для переведення повітів і громадських організацій У.Н.Р."

Метод текстового аналізу в роботі з означеними джерелами дає підстави також стверджувати, що посланці УНРади, яких відряджали на місця для ознайомлення з ситуацією в повітах і надання інформації про неї УНРаді, отримували від останньої чіткі інструкції і, можливо, схеми звітів.

Ці ж документи також дозволяють відтворити стр-ру місц. органів держ.

влади та управління ЗУНР. В її основу було закладено прийняту в заг. рисах с-му побудови адм. управління, яка існувала в Австро-Угорщині. Однак між ними були й суттєві відмінності, зумовлені низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників: формою політ. режиму в ЗУНР, нац. х-ром її державотворення, специфікою конкретних істор. революц. обставин, у яких відбувався процес становлення стр-ри місц. управління та ін. До 13.11.1918 уніфікованої форми місц. органів влади не було, що обумовлювалося низкою об'єктивних чинників.

Розмаїття форм і тимчасова невизначеність меж нормативно-правового поля діяльності органів місц. управління спричинили відсутність чіткого розмежування функцій між ними і стр-рами їх взаємопідпорядкування, тому "були повіти, де повітові У.Н.Ради мали голос чисто дорадчий, та були також повіти, де повітові У.Н.Ради були не лиш дорадчим тілом, але також рішенням і контрольним, без згоди якого держ. повітовий комісар ледви чи відважився б був рішенням якусь важнішу справу".

Основоположними правовими актами, які унормували та уніфікували процес формування органів місц. управління, стали закон УНРади "Про тимчасову адміністрацію областей Західно-Української Народної Республіки" від 16.11.1918 та обіжник РДС до держ. повітов. комісарів від 1.12.1918. Перший з них визнавав правочинними закони і розпорядки австро-угор. влади в справі побудови і функціонування місц. органів управління, які не суперечили х-ру державності ЗУНР, аж до часу їх заміни або розробки нової нормативно-правової бази в цій галузі держ. буд-ва. Ним також узаконено діяльність такої держ.-правної інституції, як держ. повітов. комісар ЗУНР з наданням йому функцій вищого органу виконавчої влади в межах окремої адм. одиниці – політ. повіту – і його безпосереднє підпорядкування РДС. Розпорядком від 1.12.1918 визначалися права та обов'язки держ. повітов. комісара, коло питань та напрямів ді-

яльності, на які поширювалася його службова компетенція.

На основі зазначених документів також було завершено і побудову низової ланки стр-ри місц. органів держ. влади та управління. В містах, м-ках і селах краю обирали, відповідно, міських, містечкових та сільських (або громадських) комісарів, підпорядкованих повітов. комісарам. Вони мали ті ж повноваження, що й останні, лише в межах підпорядкованих їм адм. одиниць. Функції дорадчого органу при них виконували прибічні ради, обрані заг. виборами на зразок повітов. нац. рад.

Стр-ра місц. органів держ. влади та управління в ЗУНР припинила своє існування з моменту окупації тер-ї ЗУНР іноз. військами.

Дж.: ДАЛО. Ф. 257. Оп. 1. Од. зб. 1439; Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Polska i Ukraina. Kolekcja opracowań i odpisów dokumentów. Sygn. 55.

Лит.: Зарядження Делегації УНРади у Львові від 29 жовтня 1918 р. про формування органів місцевого управління в краї // Діло. 1918. 29 жовт.; Збірник законів, розпорядків та обіжників проголошених Державним Секретаріатом ЗУНР. Станиславів, 1918; Інформаційне повідомлення газети "Діло" про засідання Делегації УНРади у Львові від 30–31 жовтня 1918 р. // Діло. 1918. 31 жовт.; Інформаційне повідомлення газети "Діло" про розпорядження Делегації УНРади у Львові до всіх повітових організаторів краю // Діло. 1918. 30 жовт.; Наказ команди м. Самбора "Про введення української мови на вивісках всіх закладів міста" // Наддністрянські вісті. 1918. 29 груд.; Оповістка шкільного окружного інспектора в м. Самборі про державність української мови в школах повіту // Наддністрянські вісті. 1919. 13 січ.; Пояснення до наказу команди м. Самбора "Про введення української мови на вивісках всіх закладів міста" // Наддністрянські вісті. 1918. 30 груд.; Розпорядок Державного Секретаріату внутрішніх справ "Про спеціальні вимоги до урядників державної адміністраційної служби" від 18 березня

ДОЛЄЖАЛЬ Карл

1919 р. // Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. Вип. 7. Станиславів. 1919. 28 берез.; Розпорядок Повітового комісаріату в Самборі "Про оподаткування продажу алкогольних напоїв" від 15 грудня 1918 р. // Наддністрянські вісті. 1919. 13 січ.; Чубатий М. Державний лад на Західній Области Української Народної Республіки. Львів, 1921.

Володимир Великочий

ДОЛЄЖАЛЬ

Карл

(26.02.1883–02.10.1924) – підполковник Генштабу УГА. Чех за національністю. Н. у с. Лгота (Чехія).

Під час ПСВ нагороджений двома хрестами "За військові заслуги" 3-го ступеня. У званні отамана ГА був начальником штабу 3-го Галиц. корпусу, одним з творців Вовчухів. офензиви. Згодом підполковник Ген. булави ГА, нач. опер. відділу об'єданого Генштабу, нач. Військ. канцелярії Диктатора ЗУНР.

1920 Д. у званні капітана прийнятий на службу до Генштабу чехословац. армії. 20.04.1922 переведений на службу до м. Кладно, 22.04.1922 визнаний "непридатним для звичайної військової служби" через поганий стан здоров'я.

П. у м. Кладно, де й похований 4.10.1924 на місц. цвинтарі.

Літ.: Перепічка С. З історії однієї фотографії // Цитаделя Львів. 2015. № 12; Стецишин О. Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

**Олег Стецишин,
Сергій Перепічка**

ДОЛІНСЬКИЙ

Іван

(18.01.1886 – д. і м. с. н.) – адвокат, громад.-політ. діяч, службовець Президії УНРади. Н. у с. Тужилів Калус. пов. Навч. в Укр. держ. чол. г-зії м. Перемишль (1907), на правн. ф-ті Львів. ун-ту (1911). Д-р права.

Перед ПСВ та в 1918 відбував адвокат. практику. 1914–17 служив у 9-му піх. полку австр. армії; наприкінці вій-

ни – у військ. бригадному суді в Перемишлі. Службовець Президії УНРади (м. Станиславів, 01–05.1919).

У міжвоєн. час працював адвокатом у Румунії.

Літ.: Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі. 1895–1995 / упоряд. І. Гнаткевич. Дрогобич, 1995. С. 148.

Олег Павлишин

ДОЛІНСЬКИЙ

Роман

(30.04.1900–13.03.1961) – інженер, хорунжий УГА. Н. у м. Городенка. Здобув освіту у Львів. г-зії.

Вступив до ГА, воював у складі 3-ї Бережан. бригади під Львовом, згодом

став командиром кулеметної 2-ї Коломий. бригади, з якою під час Чортків. офензиви здобував Підгайці й Бережани. Перейшов за р. Збруч, був важко поранений під Києвом, потрапив у більшовицький лазарет. Після одужання його утримували в таборі Кожухово, звідки втік.

У Києві влаштувався у школу червоних командирів інструктором, закінчив вищу кавалерійс. школу в Єлисаветграді, 3-річну школу Генштабу при академії. Фрунзе в Москві.

1931 звільнився з армії, перейшов працювати в Наркомзем у Харкові. Випускник Харків. ін-ту мостобудування.

1935 заарештований і засланий до ВТТ у Верхоянську. 1941 втік із Сибіру, під час нім.-рад. війни дістався України, перейшов фронт і повернувся до Бережан. 1943 вступив до д-зії "Галичина", був командантом кавалерійс. школи д-зії, пізніше в ранзі підполковника командантом відділу воєн. постачання. Брав участь у боях із загонами рад. партизан на Холмщині, у боях під Бродами, звідки вирвався з оточення. Воював на тер-ї Австрії.

1945 переїхав до Великої Британії, згодом до США.

П. у м. Нью-Йорк.

Літ.: Герої стрілецького чину. До 100-річчя Січового стрілецтва. Івано-Франківськ, 2014; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Степан Кобута

ДОЛУД

Андрій Данилович

(15.10.1893–06.09.1976) – військ. діяч ЗУНР. Н. у с. Плетений Ташлик на Херсонщині. Після завершення студій у г-зії навч. в Одес. піх. юнкер. уч-щі (до 1913). У роки РСВ – команд. стрілец. підрозділів на фронті.

1917 – чл. УЦР, делегат Всеукр. військ. з'їзду, старшина укр. армії. З 11.1918 команд. Окремого козацького загону ім. І. Гонти ГА, учасник польс.-укр. війни 1918–19, брав участь у боях під Львовом, на Жовків. відтинку фронту. З 07.1919 на командних посадах Армії УНР, нач. штабу Армії під час Першого зимового походу, команд. 5-ї Херсон. д-зії в боях проти частин 1-ї Кінармії С. Будьонного.

Наприкінці 1920 інтернований у Польщі, перебував у таборі Каліша. Ген.-хорунжий.

З 1921 в Бразилії, учасник громад.-політ. життя укр. діаспори. В роки ДСВ команд. укр. військ. формувань: Запоріз. батальйону вермахту (1944), резервної бригади Укр. нац. армії (1945).

П. і похований у м. Куритиба (Бразилія).

Літ.: *Благодир О.* Отаман Долуд // Стрілець. 1919. 29 квіт., 1 трав.; *Литвин М. Р.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірала. Львів; Х., 2007; *Омелянович-Павленко М.* Спогади українського командарма. К., 2002.

Микола Литвин

ДОЛУД
Андрій Данилович

ДОЛЬНІЦЬКИЙ Антін

(29.01.1853–14.02.1953) – суддя, громад.-політ. діяч, чл. Кодифікаційної комісії ЗУНР. Н. у с. Корсів Брідського пов. у сім'ї священика. Початкову освіту здобув у Бродях. Навч. в Академіч. г-зії у Львові (1868–71), на правн. ф-ті Львів. ун-ту (1871–76). Діяч "Академічного кружка" у Львові (1872–76). Молодший урядовець суду в Рудках, Лютовиськах, Стрию, Комарні та Буську (1877–96). Радник судових установ у Львові (1896–1910). Радник Найвищого Суду Австрії у Відні (1910–18). Дійсний чл. НТШ (21.05.1893), чл. історично-філос. секції. Чл. Ставропільського ін-ту у Львові (25.01.1916).

Чл. Ліквідаційної комісії Австрії (11.1918–19). Чл. Кодифікаційної комісії ЗУНР у Відні (30.08.1920–1921). 1922 отримав австр. пенсію й залишився мешкати у Відні. Автор наук. праць із права та реліг. вчень. 31.01.1953 міський рада Відня вітала 100-літнього кувіляра.

П. і похований у м. Відень.

Літ.: *Дольницький О.* Літопис роду Дольницьких. Документи, матеріали, спогади: генеалогічне дослідження. Львів, 2004. С. 499–580; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 446.

Олег Павлишин

ДОЛЬНІЦЬКИЙ Мирон

(Dolnytsky Myron; 21.06.1890 – 03.08.1968) – географ, історик, військовик, культуролог, редактор. Н. у с. Голгори (нині Золочів. р-ну Львів. обл.). Навч. в ун-тах Львова і Відня, наук. ступінь д-ра філософії здобув у Празі.

Богдан Якимович

Кн. 1/гол. ред. В. Маркусь, співред. Д. Маркусь. Нью-Йорк; Чикаго, 2009; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958.

ДОМАШОВЕЦЬ Григорій Лук'янович

(03.08.1895–04.09.1990) – редактор, публіцист, реліг. діяч. Н. у с. Забар'я (нині Забір'я Жовків. р-ну Львів. обл.) в сел. родині. У складі австро-угор. армії воював на Сх. фронті. 25.12.1914 потрапив до рос. полону. Перебував на с.-г. роботах біля м. Мелітополь (нині Запоріж. обл.). Навч. у школі, створеній при "Просвіті".

Навесні 1918 повернувся додому. Воював у ГА. Учасник походу ДА УНР та УГА на Київ. Захворів на тиф. Лікувався у Києві. Після одужання перебував під Мелітополем. Лише в 02.1922 повернувся додому. Долучився до общини євангельських християн баптистів. Після 22.10.1922 займався місіонер. діяльністю.

1930 завершив студії в баптист. духовній семінарії м. Лодзь (нині Польща). З 1930 пастор баптист. общини в м. Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька Львів. обл.). 1933 став пресвітером, очолив Об'єднання гуртків укр. баптист. молоді. Навесні 1939 очолив місіонер. місію в Станіславів. в-ві. Після 1940 проповідував у баптист. храмах на Лемківщині. Співавтор нового церк. уставу. 1941 повернувся до Галичини.

Після 1944 перебував у таборах для переміщених осіб у м. Кельн та Ділінген (Німеччина). Активний співорганізатор Укр. євангельсько-баптист. церкви в Німеччині та її першого з'їзду 15–16.01.1947. Секретар правління УЄБН, проповідник, секретар ж. "Дорога правди" (з 1948 гол. ред.). 10.07.1948 виїхав до м. Скрантон (шт. Пенсільванія, США), де до 1952 був пастором. Згодом переїхав до м. Ньюарк (шт. Нью-Джерсі), 1954 – до новоствореної общини в м. Хартфорд (шт. Коннектикут). 1959–66 видавав молодіжний християн. ж. "Наш приятель". На церк. з'їзді 1959 очолив Всеукр. євангельсько-баптист. братство.

ДОМАШОВЕЦЬ
Григорій Лук'янович

З поч. ПСВ – хорунжий австр. армії. Четар, згодом поручник УГА, військ. комендант м. Золочів, ад'ютант Золочів. ОВК, старшина для особливих доручень, відтак – нач. опер. канцелярії 3-ї Бережан. бригади, ад'ютант 3-го піх. полку 1-ї бригади ЧУГА.

1920–45 – на еміграції в ЧСР. Студював географію в Празьк. ун-ті. Кер. культосвіт. праці військ. еміграції, чл. редколегії ж. "Український Скиталець". Викл. укр. г-зії в Ржевніхтах та Людржанах, доц. Пед. ун-ту ім. Драгоманова в Празі та УВУ в Мюнхені. На еміграції в Німеччині викладав в укр. г-зії в Аугсбурзі, заступав посаду дир. школи українознавства в Міттенвальді. Автор спогадів у зб. "Між молотом а ковалом".

Після ДСВ емігрував до США. Проживав у Детройті, де працював дир. школи українознавства та інспектором Шкільної ради УККА. Співавтор (разом з І. Крип'якевичем, П. Ісаєвим, М. Терлецьким) популярної в діаспорі "Історії України" для дітей шкільного віку (Нью-Йорк, 1989; перевидання в Україні: Львів, 1991), автор багатьох книг і брошур з історії та географії. Гол. ред. 5-томника "Українська Галицька Армія" (Вінніпер, 1958–76).

П. у м. Детройт, похований на цвинтарі Саут-Баунд-Брук.

Лім.: Золочівщина: минуле і сучасне / упоряд. М. Дубас. Львів, 2016; Енциклопедія Української Діаспори. Т. 1.

З 1963 співред. ж. "Віра й наука". 1965 переїхав до м. Ірвінгтон, де допомагав проповідувати своєму синові Володимиру. Редагував ж. "Післанець правди".

П. у м. Юніон (шт. Нью-Джерсі), де й похований на Голлівудському цвинтарі. Послідовниками створено Фонд його пам'яті для друкування Біблії для України.

Тв.: Домашовець Г. Нарис історії Укр. Євангельсько-Баптистської Церкви. Ірвінгтон; Торонто, 1967.

Літ.: Домашовець Григорій // Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості. Донецьк, 2012. С. 142–143; Кухар Р. Народний проповідник (Св. п. Пастор Григорій Домашовець) // Свобода. 1990. 26 верес. Ч. 184. С. 4; Маркус В. Домашовець Григорій // Енциклопедія Української Діаспори. Нью-Йорк; Чикаго, 2009. Кн. 1. С. 252.

Микола Вітенко

ДОМБ'Є

(Табір військовополонених № 1 поблизу м. Краків 1914–23). Ств. 1914 в однойменному передмісті м. Краків Австро-Угорщиною для рос. та італ. військовополонених. Розрахований на 12 тис. осіб. З 11.1918 табір використовувався польс. владою для утриман-

ня військовополонених вояків УГА та РСЧА, інтернованих цивільних громадян ЗУНР, солдатів ДА УНР, ЗСПР.

Офіційно функціонував після розпорядження Верховного командування Війська Польського з 19.08.1919. Табір розташовувався у колиш. військ. казармах і складався з 35 бараків. Біль-

Пам'ятник воїнам УГА та ДА УНР, померлим у таборі Домб'є, встановлений 2000 р. на Раковицькому цвинтарі в м. Краків

шість із них були дерев’яними, кілька – цегляними. Умови перебування в таборі були вкрай важкими. Внаслідок виснаження, голоду, хвороб, поранень, тортур у таборі загинуло понад 2,5 тис. осіб. Лише за 6–22.08.1919 в таборі зафіксовано понад 350 нових випадків захворювання на висипний тиф та дизентерію. Декілька разів оголошувався карантин (через загрозу для Кракова) і в табір місяцями не приймали нових в’язнів.

У 09.1919, за даними Міжнар. Червоного Хреста, в таборі перебувало 936 полонених вояків УГА та 993 інтернованих цивільних галичанина. Надалі частину галичан було звільнено, частину переведено в ін. табори. 7.11.1919 в таборі було розміщено 239 вояків УГА, 2288 інтернованих (у т. ч. цивільні галичани) та 1274 “більшовицькі полонені” (в т. ч. бійці ЧУГА). У 03.1920 червоноармійців було переведено в табір Вадовиці. На їх місце прибули евакуйовані з Криму білогвардійці М. Бредова. У 04.1921–23 в таборі проживали інтерновані вояки ДА УНР, переведені з м. Вадовиці.

Умови утримання різних категорій в’язнів табору були неоднаковими. В найгіршому становищі перебували вояки УГА та червоноармійці, солдати ДА УНР – у дещо кращому, але й серед них були випадки виснаження, голодної смерті. В найкращій ситуації були білогвардійці, які отримували допомогу від представників Антанти та Міжнар. Червоного Хреста. Попри важкі умови, в таборі велася культ.-освіт. робота, діяла укр. школа, театр, мист. школа, хор.

3 діячів ЗУНР в Д. перебували В. Старосольський, К. Студинський, К. Целевич, М. Тарнавський, М. Чижевський, П. Франко, з представників УНР – В. Оскілко та В. Агапів. За оцінками К. Науменка, через Д. пройшло понад 10 тис. полонених вояків УГА, держ. і політ. діячів ЗУНР, представників укр. інтелігенції, священників. Частину померлих українців ховали на Раковицькому цвинтарі в Кракові, де 2000 на місці поховання за участю прем’єр-міністра України В. Ющенко відкрито пам’ятник.

В’язні, умови перебування в таборі відображені в циклі малюнків Л. Геца.

Літ.: Колянчук О. Незабуті могили. Львів, 1993; Його ж. Увічнення нескорених: Українські військові меморіали 20–30 рр. ХХ ст. у Польщі. Львів, 2003; Його ж. Українська військова еміграція у Польщі (1920–1939). Львів, 2000; Красноармійці в польському плену в 1919–1922 гг. Сборник документов и материалов. М.; СПб., 2004; Кривава книга. Передрук видань 1919 та 1921 років. Дрогобич, 1994. С. 44–45, 171–176, 210–211; Срібняк І. Обеззброєна, але нескорена: Інтернована Армія УНР у таборах Польщі й Румунії (1921–1924 рр.). К.; Філадельфія, 1997; Столецький В. Терновий вінок із Домб’є // Дзвін. 1990. Ч. 4; Karpus Z. Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce w latach 1918–1924. Toruń, 1991.

Іван Патриляк

“ДОМБ’Є 1918-9.” альбом Льва Геца.

Домб’є – передмістя Кракова, де 1919–20 діяв концтабір, влаштований тогочасною польс. владою для утримання там неугодних для неї національно свідомих українців – полонених та інтернованих. За інформаціями вірогідних джерел, з 12 тис. утримуваних там осіб унаслідок недоїдання, інфекційних захворювань і знущань держ. чинників у таборі впродовж його існування померло до половини в’язнів. Після поранення у Львові в ході польс.-укр. війни та кількомісячного лікування тут опинився активний учасник історії УСС – Л. Гец.

Ураховуючи досвід своєї праці над “Антологією стрілецької творчости” й усвідомлюючи важливість подібних мист.-фактологічних матеріалів, він вирішив і в цьому таборі (за його відомостями, на той час там було бл. 7–9 тис. в’язнів) укласти блок автентичних матеріалів про життя у ньому українців. Згуртувавши однодумців, Л. Гец сформував чималу підбірку документальних свідчень, результатом чого стало 136 “картонів” (мист.-графічних творів і текстових записів), що склали своєрідну книгу-альбом “Домб’є”, де, за словами самого

Л. Геца, “понотовано тих, хто там тоді жив. Є там жінки, діти, священники, армія наша, професори, музики, театральники і всяка професія, аж до неграмотних”.

Помітними секторами культ.-мист. життя громади інтернованих у таборі на Домб’ю українців стали організовані ними відповідні колективи: артистів-малярів, у якого довкола Л. Геца згрупувалися А. Чайківський, Л. Турчин, І. Сокіл, О. Прокопович, І. Кореневський, артистично-драм. гурток “Муза” (24 особи, кер. В. Бачинський), артистично-музичний (станом на 29.08.1919 – 8 осіб, кер. З. Лиско), Хор полонених українців на Домб’ю (понад 50 осіб, кер. К. Студинський). У цьому – один з показових результатів зусиль і послідовної праці національно свідомих авторитетних в’язнів цього табору.

До табору в Домб’ю польс. власті, вчиняючи насильство і стосовно духовних осіб, інтернували бл. 70 представників укр. церк. світу: 18.05.1919 – 11 василіанських ченців з монастиря в Жовкві; 20.V.1919 – 31 ченця-василіанина з монастиря в Крехові; з-посеред єпархіального духовенства – 25 священників, 24.07.1919 – сестру-черницю М. Чабанівну, служебницю Преч. Діви Марії – з Угерців Синявських (пов. Рудки). Так польс. власті мимоволі, чи й усупереч власним намірам, спричинили появу позитивної грані в щоденному побуті величезної громади в’язнів цього табору.

Л. Гец у таборі в Домб’ю збагатив коло своїх знайомих, зокр. зазначав: “пізнаю тоді вперше професора Д-р К. Студинського, мого пізнішого протектора у справах мистецьких. Професор почав вже на Домб’ю помагати мені, чим міг. Бодай хліб приніс, котрого було нам мало”.

Важливим документом епохи слід вважати 57 рисункових й акварельних портретів інтернованих у Домб’ю українців, що їх упродовж 1919 виконали Л. Гец та залучені ним до цієї справи колеги-аматори А. Чайківський і Л. Турчин, до яких епізодично долучався відомий згодом митець Д. Горняткевич (виконав автопортрет), на той час – ін-

тернований до цього табору студент Академії мист-в у Кракові (де згодом навчався сам Л. Гец).

Серед 38 підписаних їх автором Л. Гецом і датованих портретів, виконаних у таборі в Домб’ю, – зображення посла А. Старуха, д-ра В. Старосольського (пор. УСС); Г. Труха (УСС), д-ра В. Охримовича зі Львова, о. василіанина С. Яковича, о. В. Венгриновича, проф. О. Ціпановської, В. Сейнера – сотника війська УНР, А. Сабата – проф. г-зії в Перемишлі, д-ра В. Бачинського, Г. Пороховського – отамана 18-ї дієвої Укр. д-зії, учительки Н. Фурманюківни та ін.

А. Чайківському позували 10 осіб, зокр. відомий політ. і просвітн. діяч І. Кивелюк, проф. К. Студинський, оо. В. Лиско та С. М. Решетило (ЧСВВ), д-р В. Загайкевич – адвокат з Перемишля і посол до останнього австр. парламенту.

Л. Турчин був автором 8 портретів: С. Отаманівського – чотаря Гуцул. коша, Ю. Райтеровського, 16-літнього новика ЧСВВ К. Давидовича (інтернований у Крехові 20.05.1919), М. Терлецької зі Львова, портретів 3 львів. залізничників.

Д. Горняткевич на автопортреті подав інформацію про себе: (справа внизу – автор. монограма і дата “1919”); під портретом – автор. напис “Дем’ян М. Горняткевич / студ. Академії мист. / арешт. 17.II.19, а відтак / інтерн. в Вадовицях і Домб’ю”.

ДОМБРОВСЬКИЙ
Августин

На вказаних портретах увічнено, в силу зрозумілих причин, лише окремих осіб, які тою чи ін. мірою, у той чи ін. спосіб творили заг. позитивну атмосферу в таборі. Окрім того, Л. Гец у таборі в Домб'ю зреалізував ін. важливий задум – збір на форматних альбомних аркушах особистих підписів інтернованих там осіб, із зазначенням часу й місця, звідки вони були полонені й відіслані у Домб'є. Тож завдяки тому, що багато хто з вимушених насельників тамтешніх табірних бараків не злякався можливих для себе наслідків унаслідок фіксації таких підписів, сьогодні відомо імена понад 700 конкретних людей, які перейшли через ув'язнення в "Домб'ю".

Цікавим є панорамний рисунок Л. Геца із загальним виглядом табору в Домб'ю, з авторським написом: "рис. Лев Гец УСС – 5.ІХ.1919 р.

Загальний вид на бараки в Домб'ю-неволі. Видно церкву («кіно»), 4 кухні, барак 14, 13, частину 12 і 14. Далеко видно верхи будівель міста Кракова. Вікно зазначене – то ателіє моє і товаришів (в церкві). Церква служить нам за театр, школу, салю, концертну і ателіє заразом; в притворі – саля до рухових вправ".

Олег Сидор

ДОМБРОВСЬКИЙ **Августин**

(09.09.1880–24.05.1979) – педагог, громад. діяч. Чоловік поетеси Марійки Підгірянки. Н. у с. Смorzів (нині Радехів. р-ну Львів. обл.). Випускник Терноп. учительської семінарії (1901). Працював у школах Галичини і Закарпаття; вів активну громад. діяльність, заснував читальні "Просвіти", осередки т-в "Сільський господар" і "Взаємна поміч укр. вчительства". 1914 – кандидат на виборах до Галиц. сейму від УРП.

Навесні 1915 мобілізований до австр. армії, потрапив у рос. полон. 1917–18 – секретар шкільного відділу при повітов. нар. управі м. Павлоград (нині Дніпроп. обл.). Викл. на курсах українознавства для учителів (03.1918).

Після проголошення ЗУНР посол до УНРади. Очолював шкільн. інспекторат Товмацького пов. (нині Тлумац. р-ну Івано-Франк. обл.). Займався орг-цією укр. шкільн. освіти, проблемами підвищення кваліфікації вчителів, написанням нових підручників. Розробляв проект закону про зарплатню педагогів. 1919 – один із засновників К-ту для справ галиц. нар. учителів-виселенців у Кам'янці на Поділлі, чл. президії управи Всеподільської учительської спілки, чл. К-ту для

реформи укр. шкільництва при Мін-ві нар. освіти.

З кін. 1919 вчителював у селах Зарічево, Порошково та Довге на Закарпатті, з 1927 – у Львові. 1945–56 – дир. школи с. Вікняни (Тлумац. р-ну). 1956 разом з дружиною переїхав до с. Рудне в передмісті Львова.

Автор спогадів про Марійку Підгірянку, статей з педагогіки та методики викладання, праці “Рідне слово: Буквар для неграмотних” (Львів, 1928), “Буквар і перша читанка для народних шкіл у генеральній губернії” (Краків, 1943) та ін.

П. у с. Рудне (нині в складі м. Львів).

Дж.: ЛНБ. Ф. 175. Спр. 32. П. 1. Арк. 1–87.

Літ.: Домбровська Є. Педагогічна, громадсько-політична та видавнича діяльність Августина Домбровського // Українська періодика: історія і сучасність. Львів, 2003. С. 830–837; Товариство Взаємна Поміч Українського Вчителства, 1905–1930. Львів, 1932. С. 126–132.

Оксана Дрогобицька

ДОМБРОВСЬКИЙ Володимир Гнатович

(09.03.1883–01.06.1925) – педагог, мовознавець, військ. діяч. Н. у с. Гарбузів (нині Зборів. р-ну Терноп. обл.). Випускник Золочів. г-зії (1901). 1900–06 навч. на філос. ф-тах Львів. та Чернів. ун-тів. Брав участь у б-бі за укр. ун-т у Львові, за що заарештований австр. владою. 1905–14 викладав укр., грец., лат. мови в г-зіях м. Серет (нині Румунія), Чернівці, Копичинці (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.), Рогатин (нині Івано-Франк. обл.).

Під час ПСВ – старшина австр. армії. 1918 – старшина ГА.

1921–25 – викл. укр. приватної г-зії т-ва “Рідна школа” в м. Золочів (нині Львів. обл.). Автор посібників для шкіл “Українська стилістика і ритміка” (1923), “Українська поетика” (1924).

Літ.: Морозюк В. Пом’яник. Івано-Франківськ, 2005; Герцюк Д. Домбровський Володимир Гнатович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=20719.

Богдан Паска

ДОМБЧЕВСЬКА

Ірена (Ірина) Григорівна

(дівоче прізвище: Рибчак; 06.02.1886–05.08.1964) – журналіст, культ.-просвітницька і громад. діячка. Н. у м. Бучач (нині Терноп. обл.). Походила з відомої священицької родини. Середню освіту здобула у Львові. З молодих років займалася культ.-просвіт. роботою серед селян на парафіях біля Львова, де служив парохом її батько. У 02.1909 на 1-му укр. просвітньо-екон. конгресі до 40-річчя “Просвіти” виголосила реферат про потребу видання просвітницької л-ри для жінок-селянок. Брала участь у б-бі за укр. ун-т.

1915–17 – управителька “захистку” (шпиталю) УСС у Львові, де також певний час перебували хворий І. Франко та митець О. Новаківський. Під час польс.-укр. війни 1918–19 співпрацювала з ГА, сестра-жалібниця. Проживала в м. Миколаїв на Львівщині, де разом з чоловіком, громад.-політ. діячем й адвокатом Р. Домбчевським, з яким побралися 1911, на власні кошти заснували читальню “Просвіти” й б-ку для дітей і молоді, організували драмгурток.

Від 1928 – в м. Стрий (нині Львів. обл.), голова місц. Союзу українок (1929–31), гуртувала людей у лавах “Просвіти”, організовувала драмгуртки, виступи аматорів, конкурси укр. мови, укр. пісні. Від 1935 – у Львові, працювала в т-ві “Сільський господар”, “Центросоюзі”, провадила курси для інструкторів кооп. роботи; як активістка Союзу українок організовувала в селах жін. гуртки та кооперативи. Співробітниця жін. час. “Нова хата”, “Жіноча доля”, дописувала до газ. “Діло”, видань “Кооперативна родина”, “Кооперативна республіка”, “Назустріч”; автор нарисів про О. Новаківського (ж. “Жінка”. 1935. Ч. 11), ін. спогадів.

Після встановлення у 09.1939 рад. влади на ЗУЗ та арешту чоловіка 9.10.1939, а згодом і батька, уникаючи переслідувань органів НКВС, утекла з дочкою Христиною (ін. донька Стефанія п. раніше під час епідемії тифу) до Польщі, звідти – до Австрії. Кілька років проживала в Мюнхені (Німеччина).

ДОМБЧЕВСЬКА
Ірена (Ірина) Григорівна

ДОМБЧЕВСЬКИЙ
Роман Йосифович

Після ДСВ переїхала до США, де була активна в Марійській дружині, ін. укр. орг-ціях. Нагороджена пам'ятною відзнакою УГА від УСГ (1954, США).

П. в м. Нью-Йорк (США).

Тв.: *Домбчевська І. У шпитальній, воєнній службі // Наше життя (США). 1952. Ч. 11 (лист.). С. 3–4.*

Літ.: Мельничук Б., Яворський Г. Домбчевська Ірена // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 521; О. К. У сторіччя уродин І. Домбчевської // Свобода (США). 1986. 12 лютого. Ч. 28. С. 4; Постаті з вір'ю: повісті, нариси / О. О. Горобець. К., 2016 С. 6–89; *Передирій В. А.* Домбчевська Ірена. ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=20729.

Микола Лазарович,
Богдан Мельничук

ДОМБЧЕВСЬКИЙ **Богдан Богданович**

(20.10.1895–15.12.1919) – старшина Г.А. Н. у с. Вербилівці (нині Рогатин. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї священика. З дитячих літ проживав у с. Грусятічі (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.), де його батько обіймав парафію. У Львові здобув освіту в Академіч. г-зії (1913), студіював право в ун-ті.

1916 мобілізований до австро-угор. армії, закінчив старшин. школу, воював на фронті, став четарем. У Г.А – від кін. 1918, служив командантом сотні у 3-й бригаді, в її складі перейшов за Збруч. 1.08.1919 отримав військ. звання поручника.

П. від тифу в м. Вінниця.

Петро Гуцал

ДОМБЧЕВСЬКИЙ **Роман Йосифович**

(25.05.1884–1952) – адвокат, громад. діяч, публіцист, сотник УГА. Н. у с. Верхній Ясенів (нині Верховин. р-ну Івано-Франк. обл.). Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту (1908), пройшов адвокат. практику. Знавець 8 мов, неодноразово брав участь у судових засіданнях як правник-перекладач. Чл. УСДП.

Під час ПСВ за дорученням СВУ працював з українцями – військовополоненими рос. армії в австр. таборі Фрайштадт. З утворенням ЗУНР вступив

до Г.А. Воював у польс.-укр. війні, отримав звання сотника УГА. 1921–22 – чл. дипломатичної місії ЗУНР у Празі, секретар посольства УНР у ЧСР.

З 1923 працював адвокатом у м. Миколаїв, Стрий, Дрогобич (усі нині Львів. обл.), чл. Союзу укр. адвокатів. Виступав за правове закріплення права вживання укр. мови в польс. д-ві, написав працю “За права мови”. Один з ініціаторів і фундаторів створення краєзнавчого музею “Верховина” в м. Стрий.

Восени 1939 заарештований і засуджений рад. репресивними органами на 8 р. ув'язнення. Після звільнення йому заборонили повернутися до Галичини, займатися правничою і публіцист. діяльністю. Трудився портовим вантажником.

П. у м. Одеса.

Літ.: *Гловацький І. Ю., Гловацький В. І.* Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII – 30-ті роки XX ст.). Львів, 2004; *Кедрин І.* Роман Домбчевський (у 100-річчя народин) // Свобода. Нью-Йорк. 1984. Ч. 100. 26 трав.; Стрийщина: Історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнятівщини, Журавенщини, Жидачівщини і Миколаївщини. Т. 2. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990; *Горобець О.* Повернімо пам'ять про Романа Домбчевського // Слово Просвіти. 2016. 18 лютого. URL: <http://slovoprosvity.org/2016/02/18/tinzabutogo-predka/>.

Степан Кобута

ДОНЦОВ **Дмитро Іванович**

(29.08.1883–30.03.1973) – публіцист, філософ, політ. діяч, ідеолог укр. інтегрального націоналізму. Н. у м. Мелітополь (нині Запоріж. обл.). Навч. на юрид. ф-ті Петерб. ун-ту (1900–07). Чл. РУП, УСДРП (до 1913). 1905–07 перебував під арештом. 1908 емігрував до Австро-Угорщини. 1909–11 вивчав право у Віден. ун-ті. З 1911 проживав у Львові. На 2-му Всеукр. студент. з'їзді виступив з доповіддю “Сучасне становище нації і наші завдання”, у якій висловився за орієнтацію у майбутній війні на Австро-Угорщину та Німеччину. Розпочав

публіцист. діяльність у журналах "Дзвін" та "Украинская жизнь".

1914 – один із засн. та перший голова СВУ. 1914–16 очолював інформаційний центр Укр. парламентського клубу в Берліні. Д-р права (1917). На поч. 1918 повернувся до Києва. За УД очолив Укр. телеграфне агентство і Держ. бюро преси. Від 1918 – чл. гол. управи Укр. демократ.-хлібороб. партії. 1919–21 – кер. пресової та інформаційної місії УНР у м. Берн (Швейцарія). 1920, на противагу антипольс. спрямованості дипломатів ЗУНР, підтримував тісні стосунки з посольством Польщі. У 01.1922 з дозволу польс. уряду переїхав до Львова.

1922–32 за пропозицією лідера УВО Є. Коновальця був ред. ж. ЛНВ. 1923–24 – засн. Укр. партії нац. роботи, яка робила акцент на укр. націоналізмі; ред. її органу "Заграва". 1926 написав програмну працю "Націоналізм". 1933–39 – ред. час. "Вісник".

Від 1939 – на еміграції в Румунії, Німеччині, ЧСР, Франції, Великій Британії, США; від 1947 – у Канаді.

П. у м. Монреаль (Канада). Похований у м. Саут-Баунд-Брук (США).

Літ.: *Верба І.* Донцов Дмитро Іванович // *ЕІУ*. Т. 2 К., 2004. С. 452; *Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали*. Т. 5. Кн. 3 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2011; *Ситник О.* Дмитро Донцов як чільний ідеолог українського визвольного руху першої половини ХХ століття // *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Спецвип. II. С. 16–25.

Богдан Паска

ДОПОВНЕННЯ ОДЯГУ – аксесуари, які носили в ансамблі з компонентами вбрання: обрядові торбинки (для весільного печива), обрядові та святкові хустинки, декоративні топірці, папіросниці тощо.

У добу ЗУНР у композиціях Д.о. українців Галичини поширення набула нац. символіка (тризуб, лев у короні), яку поєднували з автентичною орнаментикою. Після поразки укр. суверенності та встановлення польс. режиму стали з'являтися Д.о., у ком-

позиціях яких укр. тематика завуальовувалася: ледве вгадувалася в дрібних елементах великих мотивів, кодувалася у жовто-блакитному колориті.

Дж.: Польові матеріали Федорчук О. за 2004–2016 рр.

Літ.: *Федорчук О.* Бісер у декорі традиційного одягу українців (питан-

Українська символіка на аксесуарах до вбрання молоді Галичини 1918–1923 рр.

ДОРОШ Лев

ня типології) // Народознавчі зошити. 2012. № 3 (105). С. 465.

Олена Федорчук

**ДОРОШ
Лев**

(09.12.1891–23.11.1982) – священик, підхорунжий УГА, громад. діяч. Н. у с. Золотники (нині Теребовлян. р-ну Терноп. обл.). У Львові здобув освіту в г-зії, студював богослов'я (до 1917).

Від 01.1919 – вояк польсь.-укр. війни 1918–19; брав участь у боях проти поляків поблизу м. Янів (від 1946 – смт Івано-Франкове Яворів. р-ну) і Городок (нині обидва Львів. обл.), у Чортків. офензиві. Після переходу ГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців. Учасник визвол. походу об'єднаних укр. армій на Київ (08.1919); був у “чотирикутнику смерті”, де тричі перехворів тифом. Лікувався в шпиталях Києва (під час його окупації рос. військом під командуванням ген. А. Денікіна) та Одеси. 02–04.1920 – в складі ЧУГА; під час її перебування в Одесі – сотенний і курінний писар. Після переїзду до Вінниці підтримав виступ галичан проти більшовиків.

Навесні 1920 потрапив до польсь. полону; згодом інтернований у таборі для полонених у м. Тухоля (Польща), де зустрівся зі своїми двома рідними братами – Ярославом і Євгеном. Після звільнення з полону 14.12.1920 висвячений митрополитом А. Шептицьким на священика; парох у Янові й Городку.

1943 емігрував до Словаччини, далі до Німеччини (табори Ашафенбург і Міттенвальд), від 1951 – в Англії (м. Брадфорд). 1958 прибув до США, де служив парохом у м. Сент-Пол (шт. Мінесота). Катехит, співпрацював з Об'єднанням працівників л-ри для дітей.

П. у м. Куртіз-Бей (нині частина м. Меріленд, США).

Літ.: Вішка О., Срібняк І. Знахідка у варшавській бібліотеці: список полонених старшин УГА в таборі Тухоля (1920–1922) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2015. Вип. 4. С. 73; *Маркусь В., Мельничук Б.* Дорош Лев // ТЕС. Т. 4. Тернопіль, 2009. С. 210; Україн-

ська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 159; *Царик Т.* З життя громад і організацій // Свобода (США). 1958. 1 жовт. Ч. 188. С. 3.

Микола Лазарович

**ДОРОШЕНКО
Дмитро Іванович**

(08.04.1882–19.03.1951) – історик, громад., держ. і політ. діяч. Н. у м. Вільно (нині Вільнюс). Походив зі старовинного

козацько-старшин. роду Дорошенків. Навч. у Варшав. й Петербурзьк. ун-тах. Випусник Київ. ун-ту (1909). З поч. революц. подій 1905–07 повернувся до України. У Києві розпочав активну громад. діяльність, спочатку в укр. студент. громаді, співпрацював з періодичними виданнями – “Український вестник”, “Рада”, Україна” та ін. Був чл. РУП, “Просвіти”, ТУП. 1909–13 викладав історію у комерц. школах м. Катеринослав (нині м. Дніпро), співпрацював з Катеринослав. губернською вченою архівною комісією, редагував “Летопись ученой архивной комиссии”, час. “Дніпрові хвилі” (1910–13), був заст. голови Катеринослав. “Просвіти”. Повернувшись 1913 до Києва, викладав історію в школах і працював бібліотекарем Істор. музею, секретарем НТШ.

Під час РСВ від 1915 призначений уповноваженим Всеросійського союзу міст на Пд.-Зх. фронті, очолював відділ допомоги населенню на окупованих рос. військами землях Галичини й Бу-

ковини. У 03.1917 обраний членом УЦР, товариш голови УЦР, заст. губерн. комісара Київської губ. (віце-губернатор). У 06.1917 вступив до УПСФ. У 04–08.1917 за призначенням Тимчасового уряду – комісар Галичини й Буковини (з правами генерал-губернатора). 13.08.1917 за дорученням УЦР Д. мав сформувати новий склад Ген. секретаріату УЦР з перспективою очолити його. Однак через принципи розбіжності в поглядах за головою УЦР М. Грушевським подав у відставку і був призначений губерн. комісаром УЦР на Чернігівщині. За часів УД очолив МЗС (05–11.1918). Подав у відставку на знак незгоди з новим курсом гетьмана на федерацію з найбільшою Росією.

Викладав історію у Кам'янець-Подільському держун-ті. 08.1919–01.1920 – голова місії УЧХ на Балканах.

Від 1920 – на еміграції. 1921–51 – проф. УВУ у Відні, Празі, Мюнхені. Водночас проф. Празьк. ун-ту (1926–36), дир. Укр. наук. ін-ту (1926–31), проф. Варшав. ун-ту (1936–39). Президент УВАН у США (1945–50). 1947–50 – проф. колегії Св. Андрія у м. Вінніпег (Канада). Активний діяч укр. гетьманського руху. Один з фундаторів державницької школи в укр. історіографії. Опублікував понад 1000 наук. праць з історії України, історії к-ри й церкви.

П. у м. Мюнхен.

Тв.: Дорошенко Д. З історії української політичної думки за часів світової війни. Прага, 1936; *Його ж.* Історія України. 1917–1923 рр. Т. 1–2. Ужгород, 1930–32; *Його ж.* Короткий нарис Історії Християнської Церкви. Вінніпег, 1949; *Його ж.* Мої спомини про давнє-минуле (1901–1914). Вінніпег, 1949; К., 2002; *Його ж.* Мої спомини про недавнє-минуле (1914–1920). Т. 1–4. Львів, 1923–24; Мюнхен, 1969; *Його ж.* Нарис історії України. Т. 1–2. Варшава, 1932–33; Мюнхен, 1966; К., 1992; *Його ж.* Огляд української історіографії. Прага, 1923; К., 1996; *Його ж.* Показчик нової української літератури в Росії за 1798–1897 роки. Ч. 1, 1917; *Його ж.* Початок гетьманування Петра Дорошенка (1665–1666). Прага, 1941; *Його ж.* Православна Церква в минулому й

сучасному житті українського народу. Берлін, 1940; *Його ж.* Слав'янський світ в його минулому й сучасному. Т. 1–3. Берлін, 1922.

Літ.: Веденєєв Д. В. Дорошенко Дмитро Іванович // ЕСУ. Т. 8. К., 2008; Верстюк В. Ф., Осташко Т. С. Діячі Української Центральної Ради. К., 1998; Лупандін О. І. Громадсько-політична та державна діяльність Дмитра Дорошенка (до 125-річчя від дня народження) // УІЖ. 2007. № 3; Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції: 1919–1939. Ч. 2. К., 1999; Осташко Т. С. Дорошенко Дмитро Іванович // ЕІУ. Т. 2. К., 2004; Пиріг Р. Я. Дмитро Дорошенко – міністр закордонних справ Української Держави (травень–листопад 1918 р.) // Зовнішні справи. 2017. № 3.

Олександр Лупандін

ДОСВІТНІЙ Олесь

(справж. прізвище та ім'я: Скрипаль-Міщенко Олександр Федорович; 27.10.1891–03.03.1934) – письменник. Н. у м. Вовчанськ (нині Харків. обл.) у сім'ї дрібного крамаря. Навч. у земській

4-річній шк. 1912 вступив на фіз.-мат. ф-т С.-Петербурзького ун-ту, звідки виключений за революц. діяльність.

1914 мобілізований до рос. армії, брав участь у ПСВ. 1916 засуджений до страти за революц. агітацію, утік за кордон. Проживав у Китаї, США, Японії.

ДОСПІЛЬ
Осип (Франц-Йозеф)

1918 повернувся до України, про-
водив агітац. роботу за дорученням
Харків. ревкому. Із 01.1919 – чл. КП(б)У.
Згодом – дир. прес-бюро Тимчасового
к-ту КПСГ та Буковини, ред. його газ.
“Галицький комуніст” (Київ). Перебу-
вав на підпільній роботі в Зх. Україні;
у 09.1919 заарештований співробіт-
никами польс. контррозвідки. Провів
8 місяців у Варшав. тюрмі; звільнений
за обміном в'язнями. У 03.1920 повер-
нувся до УСРР. З поч. польс.-рад. війни
призначений політкомісаром агітпо-
тягу “Большовик”, організованого для
б-би з махновським рухом на пд. УСРР.
1921–23 – ред. газети “Незamoжний се-
лянин” (Полтава), “Селянська правда”,
“Зірка” (обидва Катеринослав (нині
Дніпро)).

З 1924 – у Харкові. Очолював сце-
нарний відділ Всеукр. фотокіноуправ-
ління, Укр. т-во драматургів і компози-
торів (з 1927). Належав до літ. орг-цій
“Плуг”, “Гарт”, ВАПЛІТЕ. Автор зб. новел
і оповідань “Розкаяння. Яка віра кра-
ща?” (1920), “Тюнгуй” (1924), “На чужині”
(1925), “Піймав”, “Сірко” (обидві 1930);
романів “Американці” (1925), “Гюлле”,
“Хто?” (обидва 1927), “Кварцит” (1932);
повістей “Алай” (1927), “Нас було троє”
(1929). З 1926 – один з однодумців
М. Хвильового у ВАПЛІТЕ, звідки на ви-
могу ЦК КП(б)У виключений за “націо-
налістичний ухил”.

19.12.1933 заарештований, 3.03.1934
рішенням Колегії ОДПУ засуджений до
розстрілу. Страчений у м. Харків. Реабі-
літований 1955.

*Літ.: Мукомела О. Досвітній Олесь
// ЕСУ. URL: [http://esu.com.ua/search_](http://esu.com.ua/search_articles.php?id=21097)
[articles.php?id=21097](http://esu.com.ua/search_articles.php?id=21097); Фонд № 815.
Олесь Досвітній (справжнє ім'я – Скри-
паль-Мищенко Олександр Федорович)
(1891–1934). URL: [http://csam.archives.](http://csam.archives.gov.ua/includes/uploads/opisy/DosvitniyO_815_1.pdf)
[gov.ua/includes/uploads/opisy/DosvitniyO_815_1.pdf](http://csam.archives.gov.ua/includes/uploads/opisy/DosvitniyO_815_1.pdf). – 2015. – С. 3–6.*

Богдан Паска

ДОСПІЛЬ Осип (Франц-Йозеф)

(1878 – д. і м. с. н.) – педагог, громад.
і політ. діяч, держ. секретар фінансів в
укр. уряді Буковини (Кіцман. період).
Тесть Катерини Павловської-Доспіль.

Н. у м. Чернівці. 1891–99 навч. у вищій
держ. г-зії в Чернівцях, де 1899 склав
матуральні іспити. Студював філо-
логію на філос. ф-ті Чернів. ун-ту, от-
римав абсолюторіум 6.08.1907. 1903
– чл. правління катол. академічного
студент. об'єднання “Unitas” у Чернів-
цях. 1906 входив до кер-ва академічної
корпорації “Austria” в Чернівцях.

Після завершення навч. в ун-ті –
канд. на вчительську посаду, у 09.1908
та 09.1910 іменовані суплентом (заст.
учителя), у 06.1911 – дійсним викл., у
04.1914 остаточно затверджений про-
фесором держ. укр. г-зії в Кіцмані, де ви-
кладав математику, фізику та хімію. Рос.
окупацію Буковини 1916–17 перебув в
евакуації у Празі. Після відновлення ро-
боти Кіцман. г-зії влітку 1918 повернув-
ся до викладацької роботи в Кіцмані.

У 11.1918 входив до складу місц.
к-ту УЦР в Кіцмані, виконував у спів-
праці з дир. рільничої шк. Є. Жуков-
ським функцію держ. секретаря фі-
нансів. 17.11.1918, після захоплення
м. Кіцмань рум. військ. підрозділом, за-
арештований разом з ін. членами укр.
уряду та етапований до Чернівців.

Унаслідок закриття рум. окупац.
владою укр. г-зії в Кіцмані наприкін-
ці 1918, переведений, як і решта ви-
кладачів, на роботу в укр. держ. г-зію
(згодом 4-й держ. ліцей) у Чернівцях.
Викладав там, а також у приватній укр.
дівочій г-зії в Чернівцях природничі
дисципліни. Був учителем математики
і фізики, а також класним керівником
у 1922/23 н. р. Ірини Вільде під час її
навч. в Чернівцях. Після повної ліквіда-
ції 1924 укр. шкільництва на Буковині
працював професором 2-го хлоп'ячо-
го ліцею ім. великого воєводи Міхая
в Чернівцях, де викладав математику,
фізику та хімію.

Довголітній чл. т-ва “Руський дім
народний” у Чернівцях, один зі спон-
сорів перебудови театр. зали для по-
треб укр. професійного театру на 2-му
поверсі Нар. дому (1933).

Навесні 1944 виїхав з родиною до
Румунії, де продовжив викладацьку
діяльність як проф. математики. 1948
призначений професором математики
в Школу військ. майстрів (сержантів).

Прототип одного з героїв (професор Сліпий) повісті Ірини Вільде "Повнолітні діти".

Подальша доля невідома.

Літ.: Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921 рр.). Оdesa, 2008; *Іх же.* Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009; *Квітковський Д., Бриндзан Т., Жуковський А.* Буковина: її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Дітройт, 1956; *Старик В. П.* Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914–1921: Між націоналізмом і толерантністю. Чернівці, 2009.

**Олександр Руснак,
Володимир Старик**

ДОЩАКОВСЬКИЙ Василь Андрійович

(1891 – д. і м. с. н.) – стрілець ГА. Н. у с. Корчів (нині Сокал. р-ну Львів. обл.). Навч. у сільс. школі.

6.12.1918 вступив до ГА. Піхотинець, стрілець булавної сотні укр. полку в м. Сокаль. У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. Восени 1919

хворів тифом. Після видужання залишився на постійне проживання у с. Гушчинці (нині Калинів. р-ну Вінниц. обл.), де одружився. Працював швецем.

Подальша доля невідома.

Літ.: ДАВО. Ф. Р-197. Оп. 11. Спр. 42.
Арк. 1–7.

Богдан Паска

ДРАГАН Іван

(д. н. н. – 18.05.1919) – громад.-політ. діяч. Н. у м. Сокаль (нині Львів. обл.). 1903–14 разом з О. Семенком та О. Демчуком організував мережу т-в "Січ" у Сокальському пов. Повітовий кошовий т-ва "Січ". У 11.1918 організував із січовиків, колиш. вояків австро-угор. армії загони добровольців-міліціонерів. Своїми чіткими й послідовними діями сприяв встановленню укр. влади та наведенню порядку в повіті.

Польс. війська, вступивши в Сокаль, розстріляли Д., О. Демчука та його 2-х синів. За ін. версією – п. від багнетних ран. Похований у братській могилі на ґмінному цвинтарі в Сокалі.

Літ.: Вашків І. Сокаль і Прибужжя (1377–2000): Історико-краєзнавчий нарис. Львів, 2000; Кривава книга. Передрук видань 1919 та 1921 років. Дрогобич, 1994. С. 26; *Тисовський Є.* Звіт зі Сокаля – Белза // Літопис Червоної Калини. 1930. Ч. 7–8. С. 29–32; *Цегельський Л.* Спомини про Надбужанщину, 1918–1919 // Надбужанщина. Нью-Йорк; Париж; Сідней, Торонто, 1989. Т. 2. С. 77.

Микола Вітенко

ДРАГАН Іван Петрович

(1891–1968) – четар УГА, громад. діяч. Н. у с. Трофанівка (нині Снятин. р-ну Івано-Франк. обл.). Проживав у сусідньому с. Балинці. Мобілізований до австро-угор. армії, капрал 64-го полку. 1915 поранений.

Підтримував дружні взаємини з Я. Барничем і Т. Войнаровським. Був у складі понад 20 балинських добровольців, які зголосилися до УГА. Як четар УГА командував сотнею 2-го Коломий. куреня 2-ї бригади УГА, якій доручено в ході операції зі здобуття Києва охороняти ланцюговий міст через р. Дніпро. 1.08.1919 іменованний поручником піхоти 3-го Галиц. корпусу. 1920 перебував у таборі в Тухолі.

Повернувся до с. Балинці. Працював учителем у місц. школі. Зініціював створення сільс. молочарні. 1939 входив до складу ініціативної групи з перепоховання Т. Войнаровського в с. Балинці. Працював касиром у молочарні. Писав історію села. Мав велику б-ку, знищену після арешту.

26.12.1939 заарештований органами НКВС за звинуваченнями в належності до ОУН та антирад. пропаганді. 14.04.1940 засуджений Станіслав. обл. судом на 7 р. ув'язнення і 3 р. обмеження в правах. Покарання відбував у Казахстані. Повернувся додому в 08.1948. Працювати та проживати в с. Балинці йому заборонили, тому працював у с. Торговиця Городенків. р-ну вчителем у місц. школі.

Похований у с. Трофанівка. Реабілітований 26.10.1993. Втрата Києва і трагедія Д. відображена в худож. романі Є. Куртяка.

Літ.: Куртяк Є. Р. Спалені обози. К., 1990; Реабілітовані історією. Івано-Франківська область. Кн. 1. Івано-Франківськ, 2004. С. 710; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 5. Вінніпег, 1976. С. 99–102; Шкільний альбом Балинцівської ЗОШ I–III ступенів (записала вчитель історії Пернеровська Наталія Михайлівна).

Микола Вітенко

**ДРАГАН
Михайло Дмитрович**

(20.11.1899–08.03.1952)–мистецтвознавець, музейний працівник, графік. Н. у с. Тустановичі (нині частина м. Борислав Львів. обл.) в сел. родині. Випускник початкової шк. в Тустановичах, шк. ЧСВВ в м. Дрогобич. З 1911 навч. в укр. г-зії м. Перемишль. Студював гру на скрипці в муз. школі. Мав нахил до малярства.

Будучи учнем 7 класу г-зії, добровольцем зголосився до ГА. Проїшов усі визвол. змагання. 1920 повернувся додому, завершив гімназійні студії. 1921–24 навч. в Укр. таємному ун-ті у Львові, паралельно – в Мистецькій шк. О. Новаківського.

З 1924 працював у Нац. музеї у Львові під кер-вом І. Свенціцького.

Перші наук. дослідження присвятив Богородчан. іконостасу. За сприяння А. Шептицького здійснив дослідження дерев'яних церков Бойківщини. Активно займався реєстрацією церк. майна: споруд, хрестів, дзвонів, ікон, стародруків. Створив унікальну колекцію з 2,5 тис. світлин церков і дзвіниць, відображену й систематизовану в спец. каталозі. Багато з його знахідок поповнили музейні колекції. 1930 наполог на збереженні церкви Св. Миколая в с. Кривка (нині Турків. р-ну Львів. обл.). Згодом цю церкву було перевезено до Львова, що започаткувало формування Музею нар. арх-ри і побуту ("Шевченківський гай").

1926–30 навч. на гуманістичному ф-ті Львів. ун-ту. 1931 очолив новоств. музей Львівської богословської акад-ї. У 12.1936 захистив докторську дис. з філософії за дослідження укр. церков. У 1930-х відвідав низку європ. країн, де знайомився з мист-вом. У 09.1939 повернувся до Галичини. Працював заступником дир. Нац. музею з наук. роботи. 1950 змушений перейти на посаду заввідділу давнього мист-ва.

Систематизував і класифікував пам'ятки колекції зх.-укр. реліг. малярства. Вивчав Жовків. іконостас, творчість худ. І. Рутковича. Науковець і його родина зазнали переслідувань рад. владою. Від арешту його вряту-

вало заступництво І. Свенціцького. Водночас його брати Петро й Роман неодноразово були заарештовані. Дружина Анна Лаврів походила з родини депортованих до Казахстану.

П. після невдалої операції. Похований на Личаків. цвинтарі. Весь архів Д. було передано дружиною та племінниками до Нац. музею у Львові. Найціннішою спадщиною Д. стала поява школи укр. мистецтвознавства. З 1996 в м. Дрогобич систематично відбуваються Драганівські читання "Сакральне мистецтво Бойківщини". Іменем ученого названо вулиці у Львові та Дрогобичі.

Тв.: Драган М. Д. Скит Манявський і Богородчанський іконостас. Жовква, 1926; Його ж. Українська декоративна різьба 16–18 ст. К., 1970; Його ж. Українські дерев'яні церкви. Львів, 1937.

Літ.: Александрович В. Століття Михайла Драган // Пам'ятки України. 2001. № 1–2; Сакральне мистецтво Бойківщини. Другі читання пам'яті М. Драгана. Дрогобич, 1997; Свенціцька В. Михайло Драган – дослідник монументального мистецтва Західної України // Записки НТШ: Пр. Секції мистецтвознавства. Т. 227. Львів, 1994.

Василь Марчук

ДРАҒАН

Орест Іванович

(27.11.1887 – д. с. н.) – педагог, отаман УГА. Н. у м. Серет (нині Румунія) в родині поштаря. 1898–1906 навч. у 2-й держ. укр.-нім. г-зії м. Чернівці, де в 07.1906 склав матуральні іспити. 1906–09 здобував освіту в Терезіанській військ. акад-ї у м. Вінер-Нойштадт, після завершення якої отримав призначення на службу в 36-й полк піхоти крайової оборони (м. Коломия) в ранзі лейтенанта. З 11.1913 оберлейтенант 22-го полку піхоти крайової оборони (м. Чернівці), викл. Військ. акад-ї Франца-Йосифа у Відні.

З поч. РСВ на Рос. фронті як оберлейтенант 3-ї компанії 22-го полку піхоти крайової оборони. В 10.1914 поранений і потрапив у рос. полон, де перебував у таборі військовополонених у м. Пенза. У 12.1915 як військ. інвалід звільнений у рамках взаємного обмі-

ну воєн. інвалідами. Воював на Італ. фронті, відзначився у битві під Салоніками. 1916 повернувся до викладання у Військ. акад-ї Франца-Йосифа у Відні, залишаючись оберлейтенантом (з 05.1917 капітаном) 22-го полку стрільців крайової оборони (з 1917 – 22-го полку стрільців). 1918 – командир відділу скорострільів 22-го полку стрільців у Чернівцях.

Нагороджений пам'ятним хрестом 1912–13, орденом Залізної корони 3-го класу з воєн. декорацією та з мечами, військ. ювілейним хрестом.

Після розвалу Австро-Угор. монархії став на службу як сотник ГА в перших числах 11.1918. Вже 2.11.1918 передав Січовим стрільцям свій склад зі скорострільами в Чернівцях та спонукав полковника 22-го полку стрільців передати 3.11.1918 полкову касу Крайовому к-ту Буковини (Буковин. делегації УНРади). На вечірньому засіданні Крайового к-ту 3.11.1918, де обговорювалася справа орг-ції укр. нац. армії, прийнято рішення призначити сот. Д. командувачем майбутнього війська укр. Буковини. Новопризначений командувач вимагав проголошення заг. мобілізації в укр. частині Буковини, однак Крайовий к-т відкинув цю вимогу через відсутність в українців мобілізаційної стр-ри. Тож перше військ. рішення Крайового к-ту не було реалізоване – як через хворобу Д. (відкрилися старі рани), так і через "більшовицький рух" серед щойно набраних добровольців, які не бажали підкорятися суворій військ. дисципліні кадрового фронтового старшини. 4.11.1918 Д. передав повноваження своєму заступникові і військ. комендантові м. Чернівці І. Поповичу, а Крайовий к-т невдовзі призначив новим командувачем старшину резерву С. Івановича.

Після окупації Буковини рум. військами перейшов до Галичини, де влився в лави ГА. З 1.08.1919 іменованим отаманом піхоти 5-го корпусу ГА. З 06.1919 – командир старшин. школи піхоти при Армійському вишколі ГА, яка розміщувалася спершу в с. Антонів біля м. Товсте, потім у с. Цигани біля м. Борщів, а 17.07.1919 перейшла р. Збруч біля м. Скала-Подільська і 19.07.1919 прибу-

ДРАҒАН
Орест Іванович

ла до с. Гута-Чугорська Ново-Ушицького пов., де розмістилася в будівлях колиш. панського маєтку. Школа мала 6 старшин-інструкторів і 63 курсантів, вишкіл яких розпочався 20.07.1919. Сот. Д. викладав обов'язки старшинського стану, суть зброї і суть орг-ції. Навч. першого курсу закінчилося 8.10.1919 кінцевими іспитами та видачею свідоцтв. Другий курс для 53 нових кандидатів, що розпочав навч. 13.10.1919, 14.11.1919 перейшов на постій у с. Колубаївці біля Кам'янця-Подільського, а 17.11.1919, у зв'язку з катастрофою УГА та окупацією м. Кам'янець-Подільський поляками, командир шк. от. Д. оголосив курсантам про припинення навч. та ліквідацію шк., звільнивши курсантів від складеної ними присяги. Разом з рештою старшин Д. вирушив у напрямку м. Нова Ушиця на з'єднання з полком УСС; до них долучилися бл. 20 підстаршин-курсантів.

Був інтернований поляками в таборі у Вадовицях під Краковом. Після звільнення повернувся до Чернівців, вступив до ун-ту й здобув ступінь ліценціата природничих наук, який давав право викладати в середніх навч. закладах (як тимчасовий проф.). Працював тимчасовим професором природничих наук у ліцеї "Арон Пумнул" (колиш. 1-ша держ. г-зія) м. Чернівці (до 1940).

1941–44 Д. викладав нім. мову в Укр. г-зії м. Станіславів, що діяла в приміщенні колиш. 3-ї польс. держ. г-зії. Остання документальна звітка про Д. в документах НКВС датується 20.10.1948 – як про уродженця і мешканця м. Чернівці, який влітку 1941 в складі куреня ОУН Войновського дійшов до Снятина, де працював директором школи. Про подальшу долю Д. нічого не відомо. В л-рі його іноді помилково іменують сотником Володимиром Драганом.

Дж.: Список учасників ОУН куреня Войновського, Лугового и Дивизии "СС-Галичина" // Архів СБУ по Чернівецькій обл. Арх. № 6493. С. 16.

Літ.: Альманах Станіславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станіславова і Станіславщини. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 294; *Домазар С.* Замок над Водаєм // Сучас-

ність. 1964. № 3. С. 6–16; *Кордуба М.* Переворот на Буковині. (3 особистих споминів) // ЛНВ. Львів. 1923. Т. LXXXI. Кн. X. С. 135–141; Кн. XI. С. 229–239; Кн. II. С. 321–333; *Лакуста С.* Пам'яті героїв // Час. 1930. 14 жовт.; *Попович І.* Листопадіві дні на Буковині // Наше Життя. 1947. 1 груд.; *Старик В.* Аркадій Жуковський: ескіз неофіційного портрету // Буковинський журнал. 2015. № 1. С. 160–167; *Українська Галицька Армія* / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпер, 1968. С. 265–267; *Ярбій В.* Останні дні Старшинської Школи Піхоти УГА. // Літопис Червоної Калини. 1931. Ч. 3. С. 16–17; *Trebici M.* Insemnari din memorie // Glasul Bucovinei. 2010. № 2. С. 101–129.

Володимир Старик

ДРАГІНДА Євген

(16.04.1900–15.09.1984) – громад.-політ. діяч, вістун (капрал) УСС та УГА. Н. у м. Заставна на Буковині в родині буковин. укр. резешів (дрібноі шляхти). Його

батько працював старшим фінансовим контролером на рос. кордоні. З 1910 навч. в 2-й держ. укр.-нім. г-зії в Чернівцях. Під час трьох рос. окупацій Буковини перебував удома в м. Заставна.

У 08.1917 зголосився добровольцем до Легіону УСС, у складі Гуцул. сотні брав участь у бою під Бурдяківцями. 1918 в складі Легіону УСС перебував на Наддніпрянщині (Кам'янець-Подільський, Жмеринка, Вапнярка, Одеса,

Херсон, Олександрівськ, Єлисаветград, Вознесенськ, Новоукраїнка). Наприкінці 08.1918 отримав відпустку додому – в Заставну. Долучився до Легіону УСС уже в 10.1918 в Чернівцях. Учасник роззброєння австр. жандармерії в м. Заставна 27.10.1918.

Після окупації Буковини рум. військами перейшов у Галичину, де долучився до коша УСС. Воював на Польсь. фронті в складі Гуцул. сотні 1-ї (УСС) бригади ГА. Пройшов навч. на пробоевому курсі в Розвадові. В 07.1919 загін Д. в складі 30 усусусів був включений до новоорганізованої 17-ї бригади ГА.

12.07.1919 в бою під с. Жніброди Бучацького пов. поранений, потрапив у польс. полон. Був етапований до Станиславова, далі до Перемишля, Ковеля і Берестя-Литовського. Ув'язнений у таборі для військовополонених вояків УГА "Бугшопи" у фортеці Берестя-Литовського, де перебував до кін. 1919. На поч. 1920 зумів утекти з табору й добратися до м. Тільзіт у Сх. Пруссії. Змушений вступити до нім. армії, яка стояла в околицях лит. м. Шауляй і Куршинай. 6 тижнів хворів на плямистий тиф у м. Куршинай. Після одужання повернувся до своєї частини. Після роззброєння нім. армії потрапив до табору полонених у м. Цоссен біля Берліна. Звідти полонених групами відсилали до міст Німеччини на роботи. Був приділений на шахту "Геркулес" у м. Ессен (Рурська обл.), де працював до кін. 1920.

Наприкінці 1920 повернувся додому в Заставну з документами австр. військовополоненого, який повертається з Сибіру. 1921 екстерном здав матуральні іспити, був прийнятий у члени академічного козацтва "Запороже". Закінчив 3-місячний поліційний курс, був прийнятий на роботу в чернів. поліцію.

Восени 1922 виїхав до Відня, де закінчив річний банківський курс. У 10.1923 виїхав до Праги, де продовжив вищі студії. Один із засновників укр. студент. культ.-просвітн. т-ва "Черемош" у Празі (10.1922). Після закінчення студій виїхав до США, де оселився в м. Нью-Йорк. Був одним з організаторів Листо-

падових свят в Укр. нар. домі Нью-Йорка. Чл. оргк-ту з улаштування укр. свята Д. Вашингтона в Нью-Йорку 1932. 1933 – голова (січовий отаман) Чорномор. Січі в Нью-Йорку. З 1937 мешкав у Детройті. 05.1951 – один із засн. та чл. правління укр. т-ва "Буковина" в Детройті. 1958 – голова Ліги укр. молоді Пн. Америки. 1952–59 – чл. гол. управи Укр. гетьманської орг.-ції Америки. 25.02.1964 нагороджений воєнним хрестом 1917–57, 1964 – пам'ятним знаком 50-ліття УСС. Автор цінних "Споминів буковинця усусуса" (Дітройт, 1979. 44 с.) про свою участь в укр. визвол. змаганнях.

П. у м. Детройт (США), де й похований 19.09.1984 на цвинтарі Маунт Олівет.

Літ.: Батько Евген фон Драгінда // Свобода. 1984. 28 верес.; Буковина, її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 443, 500, 925; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України. Одеса, 2008; *Старик В.* Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914–1921. Чернівці, 2009; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. С. 352; *Українські Січові Стрільці 1914–1920.* Монреаль, 1955. С. 186; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 270, 626.

Володимир Старик

ДРАММОНД (ДРЮММОНД, ДРУММОНД)

Джеймс Ерік

(Drummond James Eric;

17.08.1876–15.12.1951) – брит. дипломат, перший Ген. секретар Ліги Націй. Н. у м. Йорк (Велика Британія) в шотландській аристократичній родині. 1895 завершив навч. в Ітон. коледжі. 1900 вступив на службу в МЗС на посаду звичайного клерка. 1906–08 приватний секретар Е. Фіцморіса, заступника держсекретаря МЗС. 1908–18 почергово секретар заступників міністра МЗС Е. Грея та Т. Вуда, Х. Аскфіта, А. Бальфура. 4.05.1917 – чл. комісії Бальфура з налагодження співпраці між США та Великою Британією.

1918–19 – чл. Брит. делегації на Паризькій мирн. конф. Співатор до-

говору про створення Ліги Націй. 28.04.1919–33 очолював Лігу Націй. Значну увагу відводив політиці збереження миру та запобігання агресії. Ініціював низку плебісцитів для розв'язання територ. суперечок між європ. країнами. Прихильник мирного вирішення польсь.-укр. протистояння. Прихильник лібералізму, антибільшовизму. Виступав за покращення світового рівня охорони здоров'я, освіти, формування єдиних загальнолюдських цінностей. Залишався посередником у протистоянні великих д-в. Не міг ефективно протистояти агресії Японії в Китаї. Змушений подати у відставку.

1933–39 – посол Великої Британії в Італії. Намагався ослабити нім.-італ. зв'язки, перетворити Італію на союзника Великої Британії. З 1939 працював у Мін-ві інформації. З 1941 – чл. палати лордів. З 1946 до кін. життя – заст. голови Ліберальної партії.

Лит.: Barros J. Office Without Power: Secretary-General Sir Eric Drummond 1919–1933. Oxford, 1979; Craig G. A., Gilbert F. The Diplomats 1919–1939, Princeton University Press, 1994; Lloyd L. Drummond, (James) Eric, seventh earl of Perth (1876–1951). Oxford, 2004.

Микола Вітенко

**ДРАЧІНСЬКИЙ
Теофіл Миколайович**

(12.02.1862–21.06.1929) – реліг., громад. і політ. діяч. Правосл. протопрес-

вітер. Н. у с. Погорілівка на Буковині (нині Кіцман. р-ну Чернів. обл.) у родині правосл. священика. Навч. в Сучаві та Чернівцях. Після завершення студій на правосл. богослов. ф-ті Чернів. ун-ту висвячений у дякони та ієреї (1885). 1885–89 служив священиком у Руському Банилові (нині с. Банилів Вижниц. р-ну Чернів. обл.). 1892–1929 служив на парафіях у с. Товтри та Нові Мамаївці. З 1917 – протопресвітер.

Засн. і діяч багатьох укр. культ. та екон. т-в і орг-цій на Буковині. Один із засн. і голова Т-ва руських правосл. священиків (1906). 1911 обраний депутатом Буковин. сейму. 1912–14 – віце-маршалок Буковин. сейму. Виступав на боці УНДП.

1914–18 – капелан та інспектор правосл. військ. духовників. З 5.05.1915 – чл. ЗУР. Учасник Укр. конституанти у Львові, де обрано УНРаду (18–19.10.1918). 25.10.1918 увійшов до складу Укр. крайов. к-ту в Чернівцях. У 12.1918 арештований рум. владою. Після піврічного ув'язнення в Чернівцях звільнений. 1927–29 – діяч Укр. нац. партії на Буковині.

П. і похований у с. Нові Мамаївці.

Лит.: Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. Чернівці, 1999; Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці, 2009; Чучко М. У горнилі випробувань: Православна Церква на Бу-

ковині в 1914–1919 рр. Чернівці, 2015; *Seaușu M.-Ș. Parlamentarism, partide și elita politica in Bucovina habsburgica 1848–1918. Iași, 2004.*

Михайло Чучко

ДРОГОБИЦЬКЕ ПОВСТАННЯ 1919

– збройний виступ 14.04.1919 проти повітової адміністрації ЗУНР у м. Дрогобич. Заворушення розпочала сотня міліції, організована укр. містянами Дрогобича. Міліціонери не визнавали старшин. ступенів, призначили своїх комендантів. Поштовх до виступу – рішення новопризначеного коменданта Дрогобича майора І. Грабовецького відіслати міліцейську сотню на фронт. Безпосередній привід – інцидент у 1-й запасній сотні Дрогобич. гарнізону, коли старшина вдарив по обличчі стрільця. Під час захоплення повсталими приміщення Боевої управи офіцер застрелив одного з нападників – І. Кушніра. Бунтівникам вдалося заарештувати військове і цивільне кер-во Дрогобицького пов. та захопити заліз. станцію. Серед учасників повстання у Дрогобичі були й ті, хто встановлював тут укр. владу в 11.1918. Щоб підтримати повсталих, до міста прибули робітники фабрики “Галиція” на кількох вантажних автомобілях з червоними прапорами.

Виступ не переріс у масштабну антиукр. акцію. Бронепоезд групи “Рудки” та Гуцул. курінь ГА, які прибули з фронту до Дрогобича, зуміли вгамувати повстання. 340 учасників заворушень арештували, 82 особи постали перед польовим судом. Слідство від імені ДСВС провадив поручник-суддя М. Кондрат. Двох учасників виступу засудили до розстрілу.

В істор. л-рі оцінка Д.п. 1919 має контрверсійний х-р. Укр. вчені рад. періоду висвітлювали заворушення як апогей класової б-би галиц. робітників проти “буржуазно-націоналістичного” уряду ЗУНР. Виступ проти місц. укр. влади вони пов’язували з утворенням у 12.1918 у Стебнику Робітничої ради, а також зі створенням КПСГ. Натомість, зі спогадів тогочасних функціонерів ЗУНР випливає, що повстання тривало

менше доби і не мало ні ідеологічного, ні політ. х-ру. Виступ був інспірований не більшовиками, а поворотцями з рос. полону, які проголосили себе “радою жовнірських депутатів”. Архівні й опубліковані документи свідчать, що корені повстання 14.04.1919 мали передусім соціально-екон. х-р. У Дрогобицько-Борислав. нафтовому басейні, за фактичної відсутності аграрного сектора, через спричинені ПСВ руйнації та реквізиції військових, бл. 100 тис. мешканців навесні 1919 були на межі голоду. Про тяжке екон. становище в Дрогобичі та Бориславі, в першу чергу, продовольчу проблему, місц. керівники повідомляли РДС ще напередодні повстання (7.04.1919).

Літ.: Бірчак В. Дрогобицький бунт // Діло. 1929. 23 серп. Ч. 187. С. 2; Калічак І. Дрогобицький бунт. (Причинок до подій 14. квітня 1919 р.) // Діло. 1929. 11–16 лип. Ч. 152–155; Карпенко О. Ю. Боротьба робітничого класу Східної Галичини проти влади української буржуазії під час існування ЗУНР // З історії західноукраїнських земель. Вип. 3. К., 1958. С. 87–95; Кондрат М. Ще про дрогобицький бунт. На маргінесі статті пор. І. Калічака // Діло. 1929. 20 лип. Ч. 159. С. 4; Макаруч С. А. Українська Республіка галичан. Нариси про ЗУНР. Львів, 1997. С. 144–145; Павлишин О. Суспільно-політична криза в ЗУНР у першій половині 1919 р. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 18. Львів, 2009. С. 119–130.

Олег Павлишин

“ДРОГОБИЦЬКИЙ ЛИСТОК” – газета, орган повітової управи УНРади в м. Дрогобич (нині м. обласного значення у Львів. обл.). Виходила щотижня (згодом двічі на тиждень) 2.11.1918–7.05.1919 (загалом друком вийшло 48 чисел). Ред. – ред. к-т, відп. ред. – І. Калинович. Видавець – видавнича спілка “Всесвіт”.

Газета заснована з метою забезпечити мешканців міста і повіту інформацією про діяльність представницьких та виконавчих органів держ. влади в ЗУНР і УНР, про перебіг дій на фронтах,

**ДРОГОМИРЕЦЬКИЙ
Маркіян Степанович**

покликана сприяти популяризації ідеї укр. державності. Оприлюднювалися офіц. документи ЗУНР та УНР, висвітлювався перебіг сесій, засідань УНРади, порушувалися актуальні питання сусп., госп.-екон. (серед осн. – розвиток нафтової пром-ті), культ. життя повіту. Публіковано матеріали, присвячені й соціальним проблемам (покращення становища укр. робітництва і селянства), висвітленню діяльності УСДП. Друкували публіцистику А. Алискевича, Л. Даниловича, І. Калиновича (під крипт. І. К., К.), О. Назарука, С. Петлюри, Ю. Тищенко (під псевд. Юрій Сірий), низки ін. авторів під псевд. та крипт., худож. твори У. Кравченко, А. Франса. Рубрики: “З Дрогобиччини”, “Вісті про Львів”, “З Польщі”, “З наддністрянської України”, “Що чувати в світі?”, “Урядові вісті”, “Офіційальне звідомлене”, “Звідомлення Укр. Ген. Штабу”, “Дописи”, “Новинки”.

Літ.: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.). Львів, 2001. С. 157–159.

Олеся Дроздовська

**ДРОГОМИРЕЦЬКИЙ
Маркіян Степанович**
(10.12.1896–15.02.1920) – старшина УГА. Н. у м. Рава-Руська (нині Жовків. р-ну Львів. обл.) в сім’ї судді. Випускник укр. г-зії в Коломиї (1914).

Від 08.1914 служив в УСС. Студював право у Львів. ун-ті. Учасник боїв у Львові в 11.1918. Надалі командував сотнею в 1-й бригаді УСС. 1.03.1919 отримав військ. звання поручника. З армією перейшов за р. Збруч.

П. від тифу в м-ку Браїлів (нині смт Жмерин. р-ну Вінниц. обл.).

Петро Гуцал

**ДРОГОМИРЕЦЬКИЙ
Микола (Николай),
рицар (Сас) де Говора**

(1888–07.01.1925) – адвокат, громад.-політ. діяч, чл. Буковин. делегації УНРади. Н. у с. Княже Снятинського пов. у родині священника. Д-р права. Адвокат, нотар у Чернівцях (1904–14, 1919–25). Чл. т-ва “Українська школа” в Чернівцях. Чл. К-ту “Національної ради” русинів на Буковині (1908).

Учасник засідань Укр. конститuantути у Львові (18–19.10.1918). Чл. Буковин. делегації УНРади. Співпрацював з Буковин. нац. радою в м. Кам’янець на Поділлі (осінь 1919).

П. у м. Чернівці.

Літ.: До українського народу Буковини! // Буковина. 1918. 1 листоп. С. 1; † Николай рицар де Говора Дрогомирецький // Зоря. Чернівці, 1925. 18 січ. Ч. 1–2. С. 7; Руский шематизм на рік 1905 // Ілюстрований буковинський православний Календар на рік звичайний 1905. Рочник трицять другий. Чернівці, 1904. С. 33.

Олег Павлишин

**ДРУГА РІЧ ПОСПОЛІТА
див. ПОЛЬСЬКА РЕСПУБЛІКА.**

**ДРУГИЙ ВІЌЗД УКРАЇНСЬКИХ
СЛУЖБОВЦІВ З БУКОВИНИ ДО ЗОУНР
10.05.1919.** 10.05.1919 виїхав з Чернівців, а 11.05.1919 прибув до Коломиї ешелон, який складався з 52 вагонів і привіз 500 осіб – укр. держслужбовців з Буковини, звільнених рум. окупац. владою зі служби за відмову скласти присягу на вірність Румунії. Якщо під час першого масового виїзду укр. службовців з Буковини 29.03.1919 виїхали головнo залізничники та залізн. урядовці, то під час 2-го виїзду втікали

від окупантів поштові та залізн. службовці, судді, ін. держслужбовці, нар. вчителі та ін. Дозволяючи укр. службовцям легально виїжджати з Буковини, рум. уряд водночас інтенсивно збирав інформацію про всіх осіб, котрі виїхали до Галичини. В ході підготовки до військ. акції проти ЗОУНР на поч. 05.1919 всі пости жандармерії Буковини отримали розпорядження № 291 МВС Румунії з вимогою підготувати списки осіб, "які брали участь в політичному житті краю, а ... особливо тих, що виїхали на Україну, визначити, чи вони увійшли там до війська, що роблять, чим займаються...".

Виїжджали не лише т. зв. поворотці, тобто народжені в Галичині українці, але й багато буковинців, зокр. представники дрібної буковин. шляхти (резешів). Вони вступили до цивільної держслужби ЗОУНР як педагоги, поштові чи залізн. службовці або ж влилися до лав ГА, зокр. до її Буковин. куреня.

Від виселенців з Буковини, які приїхали другим транспортом, ОВК в Коломиї довідалася про плани рум. армії окупувати Покуття, однак цю інформацію було проігноровано. Після окупації рум. військами Покуття в 05.1919 та подальшої окупації цілої тер-ї ЗОУНР польс. військами багато держслужбовців з Буковини, не бажаючи терпіти польс. окупацію, покинули Галичину. Частина з них подалася за р. Збруч, де працювала для укр. д-ви до приходу більшовиків, частина повернулася на Буковину під рум. окупацію.

Літ.: Буковинські гаразди // Покутський вістник. 1919. 15 трав.; Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 990–994; Емга. Буковинський Курінь // Час. 1933. 23 квіт.; І сюди, і туди, та до дому навкруги! // Голос Буковини. 1919. 14 верес.; Королько А. Румунська окупація Покуття у ході національно-визвольних змагань західних українців (травень–серпень 1919 р.) // Питання історії України. Збірник наукових статей. Чернівці, 2011. Т. 14. С. 78–84.

Володимир Старик

ДРУГИЙ ЗИМОВИЙ ПОХІД АРМІЇ

УНР – військ. операція Армії УНР у 10–11.1921 з метою підняти антибільшовицьке повстання на тер-ї України та відновити владу УНР. Значну допомогу в орг-ції Д.з.п.А УНР надавали уряди Польщі та Румунії. Керував походом ств. у 01.1921 повстансько-партизан. штаб.

З інтернованих у таборах Польщі офіцерів та козаків Армії УНР була сформована повстанська армія у складі 3-х груп: Волинської (командир – ген.-хорунжий Ю. Тютюнник; складалася з 216 старшин і 663 козаків; мала 430 рушниць, 34 кулемети, 300 шабель); Подільської (командир – підполк. М. Палій, пізніше – полк. С. Чорний, складалася з 525 старшин і козаків Київ. д-зії; мала 200 рушниць, 5 кулеметів);

Учасники Другого зимового походу в таборі м. Каліш (Польща), 1921 р.

Бессарабської (командир – ген.-хорунжий А. Гулий-Гуленко, налічувала бл. 300 бійців).

Командиром повстанської армії був Ю. Тютюнник, нач. Генштабу – полк. Ю. Отмарштайн.

Бессарабська група планувала здійснювати наступ у р-ні Тирасполь–Одеса, Подільська – на Поділлі, Волинська мала наступати через Волинь на Київ.

24.10.1921 Ю. Тютюнник віддав наказ про оголошення повстання.

Бессарабська група після короткотривалого наступу повернулася на тер-ю Румунії.

Подільська група вийшла в рейд 25.10.1921. Розгромивши кілька червоноармійських кавалерійс. частин, вона дійшла в р-н Бородянки. Потім група повернула на зх. і перейшла польсь.-рад. кордон.

Волинська група вирушила в похід 4.11.1921. 7.11.1921 здобула Коростень. Силами більшовицьких військ р-н рейду було заблоковано. Оточені кіннотою Г. Котовського, повстанці 17.11.1921 прийняли бій біля с. Малі Міньки. Частина учасників походу потрапила в полон. Під с. Базар за рішенням “надзвичайної п’ятірки” 359 полонених старшин і козаків було розстріляно. Більше 100 повстанців, зокр. Ю. Тютюнник, зуміли вирватися з оточення і 20.11.1921 перейшли кордон. Д.з.п.А УНР завершив період збройної б-би Армії УНР за укр. державність.

Лит.: Базар 21.XI 1921–1931. Каліш, 1932; Верига В. Листопадовий рейд 1921 року. К., 2011; Другий Зимовий по-

хід, або Листопадовий рейд. К., 2006; Скальський В., Файзулін Я. Перелоги Української революції: Другий Зимовий похід Армії УНР. Громадсько-політичне видання. К., 2008; Юрій Тютюнник: від “Двійки” до ГПУ. Документи і матеріали / упоряд. В. Ф. Верстюк, В. В. Скальський, Я. М. Файзулін. К., 2011.

Віталій Скальський

ДРУКАРНІ ЗУНР (ЗОУНР). В умовах військ. протистояння, екон. та соціальної розрухи діяльність друкарень мала спорадичний, нерегулярний х-р. До постання ЗУНР традиційно центром вид-в вважався Львів. Тут діяли друкарні Укр. січового союзу, газ. “Діло”, Ставропігійського ін-ту під управою Ю. Сидорка. Але в умовах польсь.-укр. війни 1918–19 роботу львів. вид-в, що видавали укр. друковану продукцію, було парализовано.

З перенесенням столиці ЗУНР до Станиславова активізувалося друкування видань у цьому місті. Друкарня Л. Данькевича використовувалася для публікації офіц. законів та ін. нормативних актів УНРади й уряду, прийнятих і затверджених у перші місяці 1919. Видавала “Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки”, час. “Републіканець”. Друкарня Е. Вайденфельда видавала час. “Стрілець”, “Збірник законів, розпорядків та об’явників проголошених Державним Секретаріатом Зах. Укр. Нар. Республіки”. Друкарня С. Хованця видавала час. “Народ”. Усі друкарні Станиславова видавали й ін.

Стаття в часописі “Покутський вістник” про видання газет у ЗУНР

Українська преса
Західної України.

Переворот, який мав місце при кінці 1918 р. на землях Захід. України, відбувся між ин. і на українській пресі тих земель. Коли до перевороту майже вся українська преса Галичини була сконцентрована у Львові то після перевороту появляється, не зважаючи на чималі тру ноці в сій області (недостача паперу й ин.), цілий ряд часописів на провінції — в багатьох місцевостях перший раз взагалі. Розуміється, значна частина преси сєї — ефемериди, які після коротшого чи довшого існування кінчать своє життя; та на місце їх появляються нові й у нових місцевостях — так, що нині кожде майже більше місто Галичини має свій друкований орган. Видають їх звичайно місцеві комарин-

ти та національні й партійні організації; в одначе також видаються приватні. Що тикається національного напрямку та партійної приналежності, то переважна часть української преси Західної України не має яркої партійної марки. Вона стоїть на становищі передчасім української державності, підпорядковуючи їй всі інші справи.

Нижше подаємо перегляд української преси Галичини й Угорської України. Буковина, як відомо, в цілости окупована Румунами, які буковинсько-українську пресу задалиш — в буквальному розумінню слова. Те саме треба сказати також про українську пресу в тій частині Галичини, яку захопили Польки

Галичина:
Львів. (Під польським наглядом. Вся українська преса закрита з вій-

ком соц.-дем. щоденника „Вперед — Wpered“, який на приказ польських властей мусить друкувати два паралельні тексти: кирилицею і латинкою.)
Перемишль. (Під польським наглядом — Українська преса закрита. Польки до списку з москвофілами видають тижневику „Доля“.)
Станиславів. (Тимчасовий щоденник Уряду Західної Области У. Н. Р.)
Щоденники: „Републіка“.
„Нове Життя“.
Тижневики: „Стрілець“ (часопис для українського війська).
„Републіканець“ (Революційно-демократичний тижневику Орган Селянсько-робітничого Союзу).
Неперіодичні: „Вістник законів і розпорядків державних Західної Области Української Народної Республіки“.

друковану продукцію: афіші, відозви, оголошення тощо.

Розвивались вид-ва і в повітов. містах, де з'являлися укр. періодичні вид. як пресові органи місц. укр. повітов. рад та повітов. комісаріатів. Друкарня А. Вінтерфельда видавала час. "Тов-мацькі Вісти", друкарня Г. Візенберга у Самборі – "Наддністрянські Вісти. Орган повітових комісаріатів в Самборі, Старім Самборі, Турці". У Стрию діяла типографія А. Ольбріха, що видавала укр. друковану продукцію. У Відні помічена діяльність друкарні А. Гольцгавзена, яка видавала час. "Вістник політики, літератури й життя".

Активною була видавнича діяльність у Коломиї. Друкарнею В. Бравнера у 12.1918 здійснено передруки на австр. поштових марках, які забезпечували поштовий зв'язок; їхній продаж, щоби не було спекуляцій, узяла під контроль ОВК м. Коломия. Вид-во Укр. січового союзу видавало щотижневик "Січовий голос". На поч. 12.1918 розпочала роботу друкарня ОВК. Від серед. 12.1918 на друкованій продукції почали з'являтися підписи друкарні ОВК під управою О. Кузьми. Чітко окресленим етапом у діяльності коломиї. друкарства стала робота друкарні ОВК під управою А. Гринцишина, яка діяла у 04–05.1919. У період рум. окупації Покуття 05–08.1919 укр. друкарні Коломиї не діяли, періодична преса не виходила. 1920 поновила свою роботу друкарня А. Кисілевського, що видавала останню газету доби укр. державності "Україна".

Літ.: Васильчук М. М. Українська видавнича справа в Коломиї (друга половина XIX – XX ст.). Коломия, 2012. С. 55–65; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 440–442.

Андрій Королько

ДРУКАРНЯ КОЛОМІЙСЬКОЇ ОКРУЖНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ КОМАНДИ – укр. держ. друкарня, яка діяла в м. Коломия у 12.1918–05.1919.

Друкувала час. "Січовий голос" (1918, ч. 3–6) і "Покутський вістник" (1919, ч. 37);

складала і друкувала книги, брошури, буклети: "Запорожець: Календар" (1918), "Ручний американський скоростріл "Льоіс" (1918), "Стінний календар з картою України" (1918), "Ключ до читання жидівського друку" (1919), "Січова зоря: Ілюстрований укр. часослов на 1919 рік до вжитку і науки укр. молоді і старших" (1919), "Що треба кожному з нас знати про угор. українців: Короткий історичний нарис" (1919), брошура О. Кузьми "Укр. правопис" (1919) і З. Скварка "Земельна справа" (1919). Д.К.ОВК виконувала замовлення Коломиїської філії інформаційного бюро Директорії УНР. Високий і плоский друк уможлилювали видання ілюстрованих книг, друк картографічної продукції.

Літ.: Васильчук М. Друкарня Ок-ружної Військової Команди (ОВК) // Енциклопедія Коломиїщини. Зшиток 5, літера Д. Коломия, 2007. С. 122–123; *Його ж.* Українська видавнича справа в Коломиї (друга половина XIX – XX ст.). Коломия, 2012. С. 55–65; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 440–442; *Монолатій І.* Коломия в часи Західно-Української Народної Республіки. Коломия, 2000. С. 39–41; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865–1994 рр.): Історико-бібліографічне дослідження. Львів, 1996. С. 83, 86.

Андрій Королько

ДРУКАРНЯ КОЛОМІЙСЬКОЇ ОКРУЖНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ КОМАНДИ ПІД УПРАВОЮ А. ГРИНЦІШИНА – укр. держ. друкарня, яка діяла в м. Коломия у 04–05.1919.

Складала і друкувала час. "Покутський вістник" (1918, ч. 38–43), "Січовий голос" (1919, ч. 9/10), "Громадський голос" (1919, ч. 12, 13). Крім газет, ін. продукції з цього періоду діяльності друкарні не виявлено. А. Гринцишин у 04.1919 перебрав від О. Кузьми управління друкарнею і керував нею, доки місц. польс. повстанці силою не припинили друк чергового номера газ. "Покутський вістник", захопивши владу в місті перед приходом рум. окупац.

війська. Друкарня під час польс. окупації краю стала власністю Ф. Долінського.

Літ.: Васильчук М. Друкарня Округної Військової Команди (ОВК) в Коломії під управою Антона Гринцишина // *Енциклопедія Коломийщини*. Зшиток 5, літера Д. Коломия, 2007. С. 123; *Його ж.* Українська видавнича справа в Коломії (друга половина XIX – XX ст.). Коломия, 2012. С. 55–65; *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк.* Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 440–442; *Монолатій І.* Коломия в часи Західно-Української Народної Республіки. Коломия, 2000. С. 39–41; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломії (1865–1994 рр.): Історико-бібліографічне дослідження. Львів, 1996. С. 83, 86, 87.

Андрій Королько

ДРУКАРНЯ КОЛОМИЙСЬКОЇ ОКРУЖНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ КОМАНДИ ПІД УПРАВООЮ О. КУЗЬМИ – укр. держ. друкарня, яка діяла в м. Коломия у 04–05.1919.

Складали і друкували високим і плоским друком газ. “Покутський вістник” (1918, ч. 10–14, 1919, ч. 1–36), “Січовий голос” (1919, ч. 1–7/8), “Громадський голос” (1919, ч. 1–11), інформац. щоденник “Новини” (1919, ч. 1–23), пед. газ. “Учительський голос” (1919, ч. 1–4). Не на всіх виданнях під управою О. Кузьми вказано, хто нею управляє; на виданнях, котрі побачили світ в один і той же час, є написи: “З друкарні ОВК” і “З друкарні ОВК під управою О. Кузьми”. Згодом кер-во Д.К.ОВК О. Кузьма передав А. Гринцишину.

Літ.: Васильчук М. Друкарня Округної Військової Команди (ОВК) під управою О. Кузьми // *Енциклопедія Коломийщини*. Зшиток 5. Коломия, 2007. С. 123; *Його ж.* Українська видавнича справа в Коломії (друга половина XIX – XX ст.). Коломия, 2012. С. 55–65; *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Ілюстрована історія / гол. ред. і кер. авт. кол. М. Кугутяк.* Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 440–442; *Монолатій І.* Коломия в часи Західно-Української Народної Республіки. Коломия,

2000. С. 39–41; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломії (1865–1994 рр.). Львів, 1996. С. 83, 86, 87.

Андрій Королько

ДРУЧКІВ

Микола

(14.08.1894–1983) – доброволець УСС і ГА. Н. у с. Брустори на Косівщині в сім'ї моряжника і землеміра. Один рік навч. у Коломий. г-зії, але через матеріальні нестатки залишив студії. Чл. спортивного т-ва “Січ”.

З 1914 – доброволець УСС. У р-ні Мукачевого пройшов вишкіл. Воював на Львівщині, на Маківці поранений у праву руку і ногу. Після 3-місячного лікування продовжував воювати в сотні Будзиновського. У Потуторах потрапив у рос. полон, перебував у таборі в Дарниці. Після 1917 повернувся до рідного села. Згодом воював у ГА під Львовом, у Городку; у Ляшках був поранений. Брав участь у Чортків. офензиві, був у “чотирикутнику смерті”.

Літ.: Арсенич П. Січові стрільці в боротьбі за волю України // *Галичина*. URL: <http://www.galychyna.if.ua/articles/detail/sichovi-strilci-v-borotbi-za-volju-ukrajini/print.html>.

Степан Кобута

ДУБАС

Павло Ілlich

(10.02.1894–24.11.1972) – поручник УГА. Н. у с. Ражнів (нині Бродів. р-ну Львів. обл.). Здобув освіту в сільс. нар. шк. та в цісарсько-королів. держ. г-зії ім. кронпринца Рудольфа в м. Броди.

З поч. ПСВ навч. у старшин. школі м. Єгерндорф (Моравія). Служив у 90-му австр. піх. полку (м. Ярослав, нині Польща). Разом з полком перебував на тер-ї Наддніпрян. України під час підтримки австро-угорськими та нім. військами УЦР у б-бі з більшовиками.

У 11.1918 полк, який складався в основному з поляків, вирішив повернутися до Галичини для б-би проти ЗУНР. Д. разом з ін. укр. старшинами брав участь у роззброєнні частин полку на ст. Волочиськ. Воював у польс.-укр. війні. Виконував обов'язки команданта сотні 9-ї Белз. бригади (12.1918–02.1919).

Поранений у бою біля м. Белз. 10.1919–02.1920 – командант етапної стаційної команди в Миньківцях на Поділлі. 02–05.1920 – комендант Переходового відділу при НКГА в м. Балта.

З 1921 на еміграції в США. Випускник ф-ту дантистики Пенсільван. ун-ту (Філадельфія). Брав участь у житті укр. громади США: секретар Злученого укр.-амер. допомогового к-ту, засн. і чл. Гол. управи УСГ в США, чл. Провірної комісії наділення пропам'ятних відзнак УГА (1929), чл. УНС (з 1936). 40 р. працював лікарем-дантистом. Займався вивченням історії рідного краю, написав рукописну працю "Брідщина", яка так і не була повністю видана.

П. у м. Філадельфія.

Літ.: Броди і Брідщина. Історично-мемуарний збірник / ред. Я. Чумак. Торонто, 1988. С. 625; Д-р Павло Дубас, видатний професіоналіст-громадянин, помер у Філадельфії // Свобода. 1972. 28 листоп. Ч. 218. С. 1; *Стрільчук В.* Ним гордиться Брідщина // Голос відродження. 2009. 6 лютого; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 665.

Василь Стрільчук

ДУБ'ЮК

Іван Васильович

(1850–1942) – громад.-політ. діяч. Н. у с. Ясіня (нині Рахів. р-ну Закарп. обл.) в сел. родині. Здобув поч. освіту

в рідному селі. Служив в австро-угор. армії.

Брав участь у нац.-визвол. змаганнях 11.1918–06.1919 на Закарп. Гуцульщині. З 8.11.1918 – чл. Гуцул. нар. ради в Ясіні. Учасник збройного повстання проти угор. військ. адміністрації в Ясіні в ніч із 7 на 8.01.1919, результатом якого стало ств. Гуцул. республіки. Брав участь у Сігетській військ. опера-

ції 01.1919 з метою встановлення укр. влади на Мараморощині. З 5-ма синами захопив у полон рум. урядників. У 02–05.1919 допомагав харчовій секції Укр. нар. ради в Ясіні організувати весняні роботи. Долучався до відбудови мостів, доріг, лісових промислів на користь Гуцул. республіки.

Чл. спортивно-виховного т-ва "Січ" (1923) в Ясіні. Підтримував укр. про-світянський рух на Закарп. Гуцульщині міжвоєн. періоду.

П. у с. Ясіня.

Літ.: *Ключурак С.* До волі : Спомини. Ужгород, 2009.

Андрій Королько

ДУБ'ЮК

Юрій Іванович

(1896–14.10.1944) – громад.-політ. діяч. Н. у с. Ясіня (нині Рахів. р-ну За-

ДУВІР'ЯК Гриць

(1861–1929) – селянин, громад.-політ. діяч, депутат УНРади. Господар у с. Марківка Печеніжинського пов. Діяч УРП. Учасник Міжпарт. з'їзду у Львові (25.03.1918).

Делегат до УНРади від пов. Печеніжин. Чл. Виділу УНРади (01–05.1919). Співзасн., заст. керівника Гол. управи Сел.-радикальної партії, президії Сел.-радикального клубу УНРади (14.02.1919). Учасник урочистого проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР в Києві (22.01.1919). Чл. делегації ЗУНР на Трудовому конгресі, чл. земельної та харчової комісій. Учасник нарад комісії Конгресу у Вінниці (02–03.1919).

Перейшов до партії "Сельроб" (1928). Заст. посла до польс. сейму П. Шекерика-Дониківа.

П. у с. Марківка.

Літ.: ЕУ. Т. 2. Львів, 1993. С. 602.

Олег Павлишин

ДУДАР

Антін Петрович

(05.05.1886–21.11.1919) – правник, старшина ГА. Н. у м-ку Великі Бірки (нині смт Терноп. р-ну Терноп. обл.) в сім'ї селян. 1898–1906 навч. в укр. г-зії м. Тернопіль, до 1910 студіював право у Львів. ун-ті. Відбув однорічну військ. службу, став підстаршиною резерву. Проїшов адвокат. практику, працював пом. адвоката в Теребовлі.

Влітку 1914 мобілізований до австро-угор. армії, воював на Сх. фронті. В одному з боїв 1915 потрапив у рос. полон; відправлений до табору м. Турінськ (нині Свердловської обл., РФ), потім перебував там на поселенні. На поч. 01.1918 разом з кількома старшинами втік з полону і через Київ повернувся до Галичини. Продовжував служити в австр. армії, іменований четарем.

Учасник Листопадового чину в Тернополі, перший комендант залізн. станції в місті. 1.01.1919 отримав військ. звання поручника. Надалі служив у коші Терноп. ОВК. Від 06.1919 – командант сотні 2-го куреня 18-ї бригади; в її складі перейшов р. Збруч. Після

карп. обл.) в сел. родині. Здобув поч. освіту в рідному селі. Служив в австро-угор. армії. У період ПСВ воював на Італ. фронті.

Брав участь у нац.-визвол. змаганнях 11.1918–06.1919 на Закарп. Гуцульщині. Учасник збройного повстання проти угор. військ. адміністрації в Ясіні в ніч із 7 на 8.01.1919, результатом якого стало створення Гуцул. республіки. Долучився до орг-ції проведення в 01.1919 Сігет. військ. операції з метою встановлення укр. влади на Мараморощині. Чл. Укр. нар. ради в Ясіні (01–06.1919). У 02–05.1919 допомагав харчовій секції УНР в Ясіні організувати весняні роботи. Долучався до відбудови мостів, доріг, лісових промислів на користь Гуцул. республіки. Після окупації Закарп. Гуцульщини рум. військами в 06.1919 заарештований. У 2-й пол. 1919 на кілька місяців ув'язнений чес. владою. Чл. спортивно-виховного т-ва "Січ" (1923) у Ясіні. Підтримував укр. просвітнянський рух на Закарп. Гуцульщині міжвоєн. періоду.

П. і похований у с. Кваси (нині Рахів. р-ну Закарп. обл.).

Літ.: Ключурак С. До волі : Спомини. Ужгород, 2009.

Андрій Королько

ДУДАР
Антін Петрович

розформування бригади – старшина Команди етапу армії.

П. від тифу в м. Бар (нині Вінниц. обл.).

Лит.: Гуцал П. Українські правники Тернопільського краю. Тернопіль, 2008. С. 53; *Мацелюх Р., Побер Б., Ханас В.* Великі Бірки: з глибини віків до наших днів. Історико-краєзнавчий нарис. Тернопіль, 2005. С. 67.

Петро Гуцал

ДУДИКЕВИЧ

Осип Корнелійович

(31.05.1885–28.09.1940) – правник, старшина УГА, громад. діяч. Брат Я. Дудикевича. Н. у м. Підгайці (нині Терноп. обл.) в сім'ї священика. З дитячих літ проживав у с. Кропивник (нині Калус. р-ну Івано-Франк. обл.), де його батько обіймав парафію. 1906 завершив навч. у г-зії м. Станиславів, студював право у Львів. ун-ті. Від 1912 – пом. адвоката М. Коса в Калуші.

Під час ПСВ – перекладач у польових судах австро-угор. армії; іменованний хорунжим. Учасник Листопадового чину в Калуші, призначений командантом повітової військ. команди. У 12.1918 переведений до Станиславова, служив у ДСЗас; за дорученням Є. Петрушевича на поч. 01.1919 побував з місією у Сігеті (нині Румунія), де виступив на засіданні Нар. ради, повідомив М. Брацкаю про позицію кер-ва ЗУНР щодо Закарп. України. 23.01.1919 призначений комісаром Калуського пов. Як кер. держ. влади в повіті здійснював заходи щодо забезпечення нас. продуктами і товарами, збереження правопорядку, надання допомоги армії тощо. В кін. 05.1919 разом з частинами ГА залишив місто. Після утворення Ради уповноважених Диктатора ЗУНР став заступником уповноваженого із закорд. справ С. Витвицького; від серед. 07.1919 перебував у Кам'янці-Подільському. В 11.1919 виїхав за кордон, прибув у Чехословаччину, був суддею Укр. бригади в Німецькім Яблоннім. 1922 отримав держ. посаду судді у с. Волове (нині Міжгір'я Закарпат. обл.), однак через деякий час залишив її та зайнявся адвокатурою. Брав участь в укр. громад.

житті. Після проголошення в 10.1938 автономної Карпат. України був адвокатом хуст. єпископа Діонісія Няраді. У 03.1939, коли незалежну Карпат. Україну окупувала Угорщина, змушений виїхати з Хуста і через Румунію прибув до Словаччини. Оселився в Братиславі, де в 05.1939 увійшов до К-ту допомоги укр. емігрантам. Згодом отримав дозвіл на відкриття адвок. канцелярії в Пухові (нині Тренчинського краю, Словаччина).

П. від серцевого нападу в м. Братислава.

Лит.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; *Клочурак С.* До волі : Спомини. Ужгород, 2009; *Посмертна згадка: Осип Дудикевич // Наступ.* Прага, 1940. Ч. 42. С. 2; *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 3. Вінніпер, 1966; *Штефан А.* Українське військо в Закарпатті. Торонто; Нью Йорк, 1969. С. 9.

Петро Гуцал

ДУДИКЕВИЧ

Ярослав Корнелійович

(16.11.1889–24.12.1956) – старшина УГА, адвокат, громад. діяч. Брат О. Дудикевича. Н. у м. Підгайці (нині Терноп. обл.) в сім'ї священика. З дитячих літ проживав у с. Кропивник (нині Калус. р-ну Івано-Франк. обл.), де його батько обіймав парафію. Випускник г-зії в Станиславові (1908). До 1913 студював право у Львів. ун-ті. Після однорічної військ. служби відбував судову практику. До ГА вступив у 11.1918 в Калуші, потім служив у Станиславові, навесні 1919 призначений суддею польового суду 2-го корпусу. 1.01.1919 отримав військ. звання судового четаря, 1.02.1919 іменованний поручником-суддею. Від 1921 працював помічником адвоката в Станиславові, Дрогобичі, Калуші. Здобув ступінь д-ра права. Восени 1923 відкрив власну канцелярію у Бібрці (нині Перемишлян. р-ну Львів. обл.); на політ. процесах був захисником українців, звинувачених польсь. властями в належності до УВО та ОУН. Діяльний в укр. громад. житті міста й повіту: у 12.1923 обраний головою філії "Просвіти" (очолював її до 09.1939),

ДУДИНСЬКИЙ
Роман Васильович

з 06.1927 – чл. повіт. к-ту УНДО, чл. управи Нар. дому, чл.-опікун стрілець. могил у Бібрському пов. від Т-ва воєн. могил тощо. Входив до надзірних рад Центросоюзу і Центробанку.

Заарештований співробітниками НКВС 5.10.1939, перебував у тюрмах Львова і Києва. Засуджений військ. трибуналом Київського ОВО на 5 р. позбавлення волі. У 10.1941 як колиш. громадянин Польщі звільнений з тюрми в Харкові й відправлений на спецпоселення в Казахстан. Від 10.1945 проживав у Львові (за винятком кількомісячного перебування у Станіславі), працював коректором у вид-ві "Вільна Україна".

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. цвинтарі.

Літ.: Фіголь Р. Дудикевич Ярослав // Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. Львів, 2008. Т. 2. С. 184.

Петро Гуцал

ДУДИНСЬКИЙ **Роман Васильович**

(18.03.1880–14.07.1920) – інженер, сотник УСС, отаман УГА. Н. у с. Нижчі Луб'янки Збаразького пов. (нині Збараз. р-ну Терноп. обл.). Випускник нім. г-зії (1899) і Політехніки (1906) в м. Львів. 1907–08 служив інженером у Боснії, потім у Мін-ві публічних робіт у Відні.

В Легіоні УСС перебував із 08.1914 (за ін. даними – з 09.1914), куди його скерували як старшину австро-угор. армії. Воював на Сх. фронті; як командант відзначився з сотнею під час боїв у м. Стрий (21.10.1914), у р-ні с. Синьовидсько Вижнє (нині смт Верхнє Синьовидне Сколів. р-ну; кін. 10 – поч. 11.1914; 05.1915), г. Маківка в Карпатах (28–30.04.1915) на Львівщині. Поранений у плече 3.09.1916 у битві на г. Лисоня поблизу м. Бережани (нині Терноп. обл.).

Від 11.1918 – командант коша УСС у м. Станіславів (нині Івано-Франківськ). Як старшина ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19, командував 2-ю Коломий. та 15-ю бригадами, учасник Чортків. офензиви 1919.

Після переходу ГА за р. Збруч навесні 1920 заарештований органами ВЧК і вивезений до концтабору в с. Кожухово (нині мікрор-н м. Москва, РФ). П. у тюремному шпиталі в передмісті Москви від дизентерії (за ін. даними – в Брест. лікарні м. Москва).

Літ.: За волю України: Історичний збірник УСС. 1914–1964 / за ред. С. Ріпецького. Нью-Йорк, 1967. С. 300, 467; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 58, 139; Українські Січові Стрільці 1914–1920 / за ред. Б. Гнатевича, Л. Лепкого, І. Мірчука. Монреаль, 1955. С. 23, 31–32, 158, 165.

Микола Лазарович

ДУЖИЙ **Микола Атанасійович**

(псевд.: Вировий, Мирослав Колос, Микола Карівський, Мирон; 13.12.1901–17.05.1955) – діяч "Просвіти", ОУН, УПА та УГВР. Н. у с. Карів (Сокал. р-ну Львів. обл.). Вояк УГА (1918–20), командир сотні, підхорунжий. Воював у Галичині й Правобережній Україні (в "чотирикутнику смерті" перехворів тифом). Після переходу УГА до ЧА був командиром роти ЧУГА. Біля м. Чуднів 1920 потрапив до польс. полону.

Був ув'язнений польс. поліцією за націоналістичну діяльність (1922 і 1924). Закінчив екстерном г-зію (1921).

Студент істор. ф-ту Таємного укр. ун-ту у Львові (1921–24). Випускник Львів. ун-ту (1932), магістр філософії. Чл. УВО, інструктор на військ. вишколах. Закінчив школу підхорунжих польсь. армії (1924–26), командир роти.

Чл. ОУН (1929), чл. Студент. репрезентації СУСОП (1931–32), ред. "Студентського шляху" (1931–32), секретар Гол. відділу "Просвіти" (1932–39), працівник УЦК в Кракові та Львові (1940–44), чл. УНК в Кракові (06.1941). Секретар 1-го ВЗ УГВР (11–15.07.1944), обраний членом Президії УГВР. Ред. ж. "Повсталець" (кін. 1944–06.1945). Нагороджений Бронзовим хрестом заслуги УПА (04.1945), сотник УПА (25.04.1945).

Отруєний газом, 4.06.1945 у непридатному стані потрапив у полон НКВС. Засуджений 4.02.1946 військ. трибуналом Київської обл. до смертної кари, замінені військ. колегією Верховного Суду СРСР на 20 р. каторжних робіт. 15.02.1955 військ. прокуратура Київ. військ. округу замінила вирок на 10 р. таборів. Вийшов достроково на волю 21.04.1955.

П. у м. Львів. 2000 перепохований на полі почесних поховань № 67 Личаків. кладовища.

Літ.: Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920–1930 роки. К., 2007; Посівнич М. Секретар парламенту Воюючої України // Шлях Перемоги. 2011. 14 груд. Ч. 50 (2999). С. 8.

Микола Посівнич

ДУЛЕМБ'ЯНКА

Марія

(Dulebianka Maria;

21.10.1861–07.03.1919) – художниця,

польс. письменниця, публіцист, діячка жін. руху, чл. місії Червоного Хреста. Н. у м. Краків у поміщицькій родині. Навчалася живопису в Кракові, Парижі, Відні та Варшаві.

Після подорожей до Італії та Криму з 1896 замешкала у Львові. Авторка реалістичних портретів жінок та сюжетних полотен. Брала участь у худож. виставках у Кракові, Варшаві, Парижі. Отримала відзнаку за участь у Міжнар. виставці в Парижі (1900).

Діячка жін. руху за емансипацію, займалася громад. і харитативною працею. Заснувала Жін. виборчий к-т до міськради Львова (1911), К-т громад. праці жінок (1912), сприяла створенню Чоловічої ліги захисту прав жінок (1913). Заснувала дитсадки та кухні для бідних. Публікувала статті у львів. час. "Nowe Słowo" та "Kurier Lwowski". Редагувала додаток останнього "Głos Kobiet" (1911–13).

У роки РСВ піклувалася про полонених поляків у таборах Австро-Угорщини. У 02.1919 в складі укр.-польс. комісії, як делегатка Тимчасового правлячого к-ту у Львові та місії Червоного

ДУМКА
Павло Андрійович

Хреста, інспектувала табори полонених та інтернованих поляків у Золочеві, Коломиї, Микулинцях, Станиславові, Тернополі й Чорткові. У польс. пресі наголошувала на лояльному ставленні кер-ва ЗУНР, зокр. І. Макуха, до польс. військовополонених та можливості надання їм допомоги міжнар. орг-цій. Під час відвідання цих таборів захворіла на плямистий тиф і померла. Її похорони, за участю представників влади, місц. жіноцтва, дітей, польс. та укр. активістів, стали однією з найвеличніших жалобних маніфестацій у Львові. 1927 прах Д. перепоховали на польс. військ. меморіалі Личаків. цвинтаря.

Лім.: Дулемб'янка Марія // Мистецтво України: біографічний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. К., 1997. С. 225; *Павлишин О.* Польське населення Східної Галичини під владою Західно-Української Народної Республіки // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 2005. Вип. 39–40. С. 203–252; *Kuczalska-Reinschmit P. Ś.* р. Marya Dulebianka // Tygodnik Ilustrowany. Warszawa, 1919. 12 kwiet. Nr. 15. S. 238; *Sprawozdanie polskiej Misji Czerwonego Krzyża z objazdu obozów polskich jeńców i internowanych we wschodniej Galicji* // Kurjer Lwowski. 1919. 8 kwiet. Nr. 98. S. 1–2.

Олег Павлишин

ДУМІН (ДУМІН) **Осип Олексійович**

(псевд.: Антін Крезуб; 26.09.1893–05.1945) – військ. та громад. діяч, письменник. Н. в с. Грушів (нині Дрогобиц. р-ну Львів. обл.). Навч. у Львів. ун-ті, був учасником укр. молодіжного руху, чл. т-ва "Січові стрільці".

На поч. ПСВ 1914 мобілізований до Легіону УСС. 1915 опинився у рос. полоні, працював на залізничних копальнях Криворіжжя. 1917 з Є. Скалієм підпільно організував загін з полонених галичан, який 14.01.1918 прибув до Києва і став підрозділом куреня Січових стрільців. 1918–19 керував сотнею, куренем, полком, армійською групою Січових стрільців. 1919 потрапив до польс. полону, згодом утік до ЧСР, де організував комуніст. гуртки.

Через загрозу інтернування до Польщі підпільно виїхав до Німеччини, 1920 – до Москви, згодом – до Петрограда (нині м. Санкт-Петербург), Харкова. Працював лектором Школи червоних старшин у м. Умань. 1921 вступив до загону от. Д. Зеленого, став чл. Центр. повстанського к-ту. 1923–24 навч. на правн. ф-ті Таємного укр. ун-ту м. Львів.

1924 емігрував до Німеччини. Чл. УВО, очолював відділ розвідки Начальної команди УВО. Працював у м. Кенігсберг (нині м. Калінінград, РФ). Написав низку праць з історії визвол. змагань 1917–21, зокр. "Нарис історії українсько-польської війни 1918–1919" (Львів, 1933; Нью-Йорк, 1966), "Історія Легіону Українських Січових Стрільців 1914–1918" (Львів, 1936). У роки ДСВ працював службовцем Мін-ва в справах окупованих сх. тер-й у Берліні.

Заарештований та страчений органами НКВС у м. Гданськ (Польща).

Лім.: Історія українського війська. Львів, 1992; *Книш Р.* ЗУНРО. Торонто, 1974; *Литвин М., Науменко К.* Військова еліта Галичини. Львів, 2004.

Павло Артимішин, Ігор Соляр

ДУМКА **Павло Андрійович**

(псевд. і крипт.: Хлоп з Драгоманівки, П. Д.; 21.03.1854–19.11.1918) – політ і громад. діяч, публіцист і поет. Н. у с. Купчинці (нині Козів. р-ну Терноп. обл.) у багатодітній сел. родині. Навч.

у початковій шк. в рідному селі. Оволодів ремеслом різьби по дереву, випускник Львів. різьбяр. школи. Наприкінці 1860-х – на поч. 1870-х перебував під впливом москвофільських ідей, підтримував зв'язки з І. Наумовичем. Від серед. 1870-х позбувся впливу москвофілів. З його ініціативи, разом з односельцями, у Купчинцях 1874 організовано читальню т-ва “Просвіта”, 1877 – кооператив “Надія”, 1878 – Братство тверезості, 1891 – перше в Галичині т-во “Сокіл”, 1900 – т-во “Січ”, 1911 – “Пласт”, позичкову касу, гурток “Сільського господаря”. 1890 виступив співзасновником і одним з лідерів РУРП, після 1899 залишився в УРП, як її чл. двічі був обраний послом до Галиц. сейму, де 1908–18 входив до Укр. сеймового клубу. Співпрацював і підтримував дружні зв'язки з І. Франком, М. Павликом, В. Стефанюком, Л. Мартовичем, О. Барвінським.

Як сеймовий посол 1918 ввійшов до складу УНРади (через хворобу не був присутнім на засіданнях). Писав вірші (високо оцінені І. Франком) й публіцист. статті на соціальні й нац. теми. Посмертно видано зб. поезій “Веснянка” (Львів, 1970) та публіцистики й поезій “Молитва рільника” (Тернопіль, 1994).

П. і похований у с. Купчинці.

Літ.: Франко І. Із поезій Павла Думки // Франко І. Збір. творів : У 50 т. К., 1980. Т. 28; Хома В. Павло Думка // Жовтень. 1968. № 11.

Ігор Соляр

ДУРБАК

Іван Савич

(псевд.: Іван Савич, Літописець, І. Новосілецький, І. Винницький, І. Січинський, І. Тернопільський, І. Подільський, І. Каун, І. Старокрайовий, Мандрівник, Кум Наум, Карапет, Той самий, Вишневий та ін.; 20.01.1903–16.08.1994) – журналіст, громад. діяч, військовик, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. у м. Тернопіль. Від 1913 навч. в г-зії м. Тереховля (нині Терноп. обл.). Чл. т-ва “Пласт”.

Разом з батьком брав участь у проголошенні укр. влади в Тереховлі. Під

час польсь.-укр. війни 1918–19 – вояк (від 06.1919) Станіславів. студент. куреня групи от. І. Сіяка (згодом Окремий залізний загін Армії УНР ім. от. І. Бистрина). Після переходу УГА на Наддніпрянщину боровся за визволення УНР від більшовиків і білогвардійців, учасник визвол. походу об'єднаних укр. армій на Київ (08.1919). Вступив до д-зії от. Ю. Тютюнника. У 12.1919 перехворів тифом. Згодом потрапив до польсь. полону, перебував у таборі для полонених у м. Ланьцут (Польща). Повернувшись навесні 1920 додому, продовжив гімназійні студії; 1922 склав іспит зрілості в Тереховлі.

Навч. у м. Львів: в Укр. таємному ун-ті до кін. 06.1925 студював україністику, в держ. ун-ті – славистику (1927–32). Співпрацював з УВО. Пів року був ув'язнений у польсь. тюрмі “Бригідки” у Львові. Від 1923 – дописувач до укр. часописів, чл. редколегії “Січових вістей”. Належав до Т-ва укр. письменників і журналістів (1930), дійсний чл. НТШ. 1932–39 працював у редакції львів. газ. “Нова зоря”, “Мета”, “Христос наша сила”, згодом – у “Краківських вістях” (1939–41), “Українських щоденних вістях” (Львів, 1941). 1935 одружився з І. Квітень, з якою народили 3 синів.

Під час ДСВ – нач. бюро преси Львів. міськради (1941). Згодом переїхав до Німеччини, де в таборах, гол.

чином у м. Регенсбург, співпрацював з пресою. 1949 емігрував до Австралії (публікувався у газ. "Вільна думка"), 1958 – до США. Дописував до багатьох укр. часописів Америки, Європи й Канади. Чл. Спілки укр. журналістів Америки, низки ін. т-в. Секретар Комісії регіональних дослідів і публікацій НТШ, чл. ради для справ к-ри при Світовому конгресі вільних українців. Автор численних статей, співавтор кн. "Пам'яті вождя УГА" (1939), ред. зб. "Теребовельська Земля".

П. у м. Вотервліт (США).

Літ.: Гуцуляк М. Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України зі спогадами й життєписами членів Комітету Виконавців Листопадового Чину. Нью-Йорк; Ванкувер, 1973. С. 158, 380–384; *Мельничук Б.* Дурбак Іван // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 546.

**Никола Лазарович,
Богдан Мельничук**

ДУРБАК Павло

(18.11.1879–03.10.1960) – інженер, промисловець, викл. Таємної укр. політехніки, начальний інтендант УГА. Н. у м. Войнилів Калуського пов. Випускник Львівської політехніки. Засн. і голова Т-ва укр. студентів Політехніки у Львові "Основи", опікувався укр. ремісничою молоддю. Інж.-машинобудівник, співпрацював з укр. архіт. І. Левинським, заснував власну фірму "Керос".

У часи ЗУНР сотник УГА, начальний інтендант при НКГА, організував і очолив інтендант. службу армії. 1919 призначений С. Петлюрою начальником постачання об'єднаної армії УНР з рангом товариша міністра військ. справ УНР.

У повоєн. час займався професійною діяльністю; був професором Таємної укр. політехніки, де викладав курс машинобудування, директором Акційної спілки буд. промислу, головою і почесним чл. Укр. тех. т-ва, низки ін. укр. громад. інституцій. Один з двох укр. інженерів входив до управи держ. Інженерської палати Польщі.

З приходом більшовиків заарештований і вивезений на заслання вглиб

СРСР. Повернувся у повоєн. час до Львова.

П. у м. Львів, де й похований на Личаків. кладовищі.

Літ.: Рижевський В. Сл. п. інж. Павло Дурбак // Свобода. 1960. 1 груд.; *Самотий Р. С.* Науково-видавнича діяльність викладачів Української Політехніки (1920–1926) // Поліграфія і видавнича справа. 2004. № 41.

Степан Кобуца

ДУТКА

Володимир

(д. і м. н. н. – 10.07.1941) – заліз. інженер, громад. і політ. діяч. Брав участь у орг-ції місц. осередків т-ва "Сокіл" у м. Стрий та Станиславів. 1.03.1919 на засіданні уряду ЗОУНР з ініціативи держ. секретаря шляхів, пошти і телеграфу І. Мирона призначений заліз. інженером 2-го рангу. 29.03.1919 на Надзвичайному з'їзді УНТП обраний чл. Тимчасового НК.

У міжвоєн. період – діяч УНДО у Станиславові, голова місц. Окружного союзу кооператив, мисливського т-ва "Ватра". 11.11.1923 – учасник повітов. з'їзду УНТП у Станиславові. Брав участь у роботі Ревізійного союзу укр. кооперативів, т-ва "Народна торгівля" у Львові, т-ва "Будучність" у Тернополі. У 02.1929 обраний до кер-ва Укр. тех. т-ва. 07.1938 – голова президії повітових зборів УНДО у Станиславові. Зазнав переслідувань зі сторони польс. влади.

П. у м. Львів.

*Літ.: Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. С. 97, 471, 479; Відгук краю на декларацію УНДО // Діло. 1938. Ч. 153. 16 лип. С. 5; 3 життя наших установ. Загальні збори Українського Технічного т-ва і з'їзд українських інженерів // Діло. 1929. Ч. 40. 23 лютого. С. 5; Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2003. С. 75; *Кузутяк М.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. К.; Івано-Франківськ, 2002.*

С. 478; Пам'яті заслуженого громадянина // Українські щоденні вісти. 1941. Ч. 12. 19 лип. С. 3; Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ столітті. Документи і матеріали / відп. ред. М. Кугутяк. Т. 1. Кн. 1 (1919–1929). Івано-Франківськ, 2012. С. 269.

Богдан Паска

ДУТКЕВИЧ

Юліан

(09.01.1857–23.01.1925)–церк.ігромад. діяч, учасник нац.-демократ. революції 1918 на ЗУЗ. Н. у м. Львів. Брат о. Томи Дуткевича. Навч. у польс. г-зії, духовній семінарії та богослов. ф-ті Львів. ун-ту. Одружений. Рукоположений на священника 1880 митрополитом Й. Сембратовичем. Адміністратор парафій у с. Лукавиці Нижня Стрийського пов. (1882–83) та с. Покрівці Жидачівського пов. (1883–86). Парох у с. Дуб'є Бродівського пов. (1886–1921), де запровадив читання Євангелія укр. мовою, нівелював вплив москвофільства на місц. нас. Займався бджільництвом, публікував матеріали в час. «Українське бджільництво», «Господар», «Український пасічник», «Сільський світ», календарі «Просвіта», статті у час. «Діло», «Буковина», «Руслан», «Комар», зб. оповідань «Цвіті і будяки». У 03.1899 у м. Олесько, разом зі священниками Т. Дутевичем, Т. Гутковським і Г. Купчинським, заснував перше укр. хлібороб. т-во «Сільський господар», згодом реорганізоване Є. Олесницьким у крайове т-во «Сільський господар» у Львові. Адміністратор Підкам'янецького деканату (1917–21).

У 11.1918 виступив організатором й активним учасником Листопадової революції на терені Бродівського пов. 1919 ув'язнений польс. адміністрацією у м. Золочів, згодом вивезений до м. Тарнів (нині м. Тарнув, Польща). Після звільнення повернувся до Галичини. Парох с. Дмитрів Радохівського пов. (1921–25).

П. у с. Дмитрів Радохівського пов.

Лит.: Дуткевич Юліан (1857–1925) // *ЕУ*. Т. 2. 1957. С. 607; *Лебедович І.* Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних

змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 26, 64, 237; *Сніцарчук Л.* Дуткевич Юліан // Українська журналістика в іменах. Львів, 1996. Вип. 3; Стрийщина: історично-мемуарний збірник Стрийщини, Скільщини, Болахівщини, Долинщини, Рожнівщини, Журавненщини, Жидачівщини і Миколаївщини / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1990. Т. 2. 1990. С. 348; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 306–307; *Рудка Б. В.* Дуткевич Юліан // *ЕСУ*. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=19606.

**Руслан Делятинський,
Олег Єгрешій**

ДУТЧАК

Яків Васильович

(1887–1947) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Навч. у духовних семінаріях і на богослов. ф-тах ун-тів у м. Львів (1909–12) та Інсбрук (1912–13). Висвячений на священника 1912. Катехит шкіл у м. Сколе Львів. архієпархії (1912–18). Адміністратор парафії с. Ліски Коломийського пов. Станислав. єпархії (17.11.1918–6.02.1919).

26.02.1919 зголосився капеланом в ГА. Після відступу ГА за р. Збруч тимчасово став адміністратором парафії в с. Русів Снятин. деканату (15.07–31.08.1919). Капелан для українців у таборі польс. армії (1919–20).

Пом. параха з правом управління в с. Далешева Городенківського пов. (15.07.1920–22.04.1921). Катехит при виділовій нар. школі в м. Снятин (1925–28), співзасн. (разом з о. І. Оренчуком) осередку Укр. християн. орг-ції (1925). Адміністратор парафій у с. Вовчківці Снятинського пов. (1.08.1928–21.11.1929), с. Підлуже Станиславівського пов. (1.12.1929–8.04.1930), с. Сквятин Борщівського пов. (8.10.1930–33). Приватний пом. парахів у с. Сидорів Гусятинського пов. (24.12.1933–10.12.1934), м. Маріямпіль (11.12.1934–15.12.1938), с. Вікторів Горішній Станиславівського пов. (з 16.12.1938). Адміністратор парафій у с. Богородичин Товмацького пов. (до 12.03.1942), с. Жукотин і Михалків (13.03–27.05.1942) та с. Фатівці Коло-

мийського пов. (28.05.1942–4.03.1943). Парох у с. Зібранівка Коломийського пов. (5.03.1943–47). Зареєстрований і взятий у розробку репресивними органами рад. влади у 09.1944; у 08.1945, під тиском органів НКДБ, долучився до Ініціативної групи по возз'єднанню ГКЦ з РПЦ.

Дж.: ДАІФО. Ф. 504. Оп. 1. Спр. 330б. Т. 2. Арк. 84; Спр. 808. Арк. 1, 3; Ф. Р-388. Оп. 2. Спр. 11. Арк. 7–11; Спр. 32. Арк. 10.

Літ.: Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 2: Духовенство і релігійні згромадження [англ. мовою]. Львів; К., 2004. С. 100; Його ж. Історичний шематизм Станиславівської єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938) [англ. мовою]. Львів, 2002. С. 287; Делятинський Р. І. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.): дис. на здоб. наук. ст. канд. іст. наук: спец. 07.00.01. Івано-Франківськ, 2017. С. 124, 372; Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 300.

**Руслан Делятинський,
Олег Єгрешій**

ДУФАНЕЦЬ Петро

(06.07.1892 – після 1960) – хорунжий УГА. Н. у с. Любінь (нині с. Малий Любінь Городоц. р-ну Львів. обл.).

Учасник ПСВ, воював у складі 19-го піх. полку австро-угор. армії. Навесні 1917 поранений у бою над р. Стрипа. У 11.1918 організував підрозділ добровольців з рідного села. Вступив з ним до 7-ї Львів. бригади. Пройшов усю польс.-укр. війну. Перехворів на тиф у "чотирикутнику смерті". Воював у складі ЧУГА. У 05.1920 в м. Бердичів потрапив у польс. полон. Вступив до ДА УНР. 1920 повернувся до рідного села. Згодом емігрував. Проживав у Канаді.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 367–368.

Олександр Маруценко

ДУЦЬК Михайло

(1898–05.08.1919) – селянин, вояк ГА. Н. у с. Війтівська Гора Дрогобицького пов. Стрілець 11-ї бигоди ГА. Воював у Галичині та Наддніпрянщині.

Потонув під час купання біля с. Верхній Ольчадаїв Могилівського пов. Подільської губ. Похований на місц. цвинтарі.

Літ.: Листа втрат XI Бригади УГА (1919–1920) // Гайдукевич О. Було колись (Зі записника полевого духовника УГА). Львів, 1935. С. 112.

Олег Павлишин

ДУЧИМІНСЬКА (РЕШЕТИЛІВЧИ) Ольга-Олександра Василівна

(08.06.1883–24.09.1988) – письменниця, журналістка, педагог, громад. діячка. Дружина четаря ГА П. Дучимінського. Н. у с. Миколаїв (нині Пустомитів. р-ну Львів. обл.) у сім'ї вчителя. Навч. у жін. школі в м. Станиславів (нині Івано-Франківськ), жін. ліцеї у м. Ярослав, Ін-ті шляхетних дівчат у м. Перемишль. Працювала вчителькою у селах Галичини. 1915–16 – настоятелька бурси св. Ольги у Львові.

1918–19 – у держ. апараті ЗУНР. 1919–22 – вчителька у с. Цінева (нині Рожнятів. р-ну Івано-Франк. обл.), 1922–27 – у с. Тяпче (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.).

1927–30 проживала у Празі. 1930–39 – зав. відділу критики і рецензій ж. "Жіноча доля" у м. Коломия. 1939–41

– наук. працівник Музею етнографії та худож. промислу у Львові; учасниця наук. експедицій АН УРСР на Гуцульщину та Бойківщину.

23.11.1949 заарештована за звинуваченням у причетності до вбивства Я. Галана; засуджена на 25 р. позбавлення волі. Термін покарання відбувала у таборі в Тайшеті (нині Іркут. обл., РФ). 1956 термін скорочено до 10 р.; 19.12.1958 звільнена за амністією.

Прожила у Львові в письменниці І. Вільде, у Чернівцях у родини Кобилянських, із 1978 – у Івано-Франківську в М. Антонович. Авторка поетичної збірки “Китиця незабудків” (1911), новел “В суді”, “Сніг”, “Співачка”, “Сумний Христос”, “На ранніх росах”, “Трембітали трембіти”, повісті “Еті” (1945), зб. творів “Сумний Христос” (1992).

П. і похована у м. Івано-Франківськ.

Літ.: Морозюк В. Пом’яник. Івано-Франківськ, 2005; *Качкан В.* Дучимінська Ольга-Олександра Василівна // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=19650.

Богдан Паска

ДУЧИМІНСЬКИЙ Петро

(д. н. н. – після 25.02.1964) – педагог, четар ГА, громад. діяч. Н. у м. Долина (нині Івано-Франк. обл.). Вчитель нар. шкіл у Жовківському пов. З 1905 – чоловік О. Дучимінської. Переїхав з

Петро ДУЧИМІНСЬКИЙ
з дружиною Ольгою

дружиною до с. Воля Задеревацька, з 1906 – до с. Тяпче (нині Долин. р-ну Івано-Франк. обл.). Вчитель, дир. школи в с. Тяпче.

Учасник ПСВ з 1914. Поранений, старшина австро-угор. армії. Згодом у складі УСС. Учасник Листопадового зриву в м. Львів. Комендант залізнич. станції в м. Болахів. З 09.1919 в Чехословаччині. 8.08.1920 – засновник, згодом голова гуртка “Взаїмна поміч” у таборі Укр. бригади м. Німецьке Яблонне (нині м. Яблонне-в-Под’єшtedі). Входив до просвітн. гуртка, учитель на семінар. курсі в Укр. бригаді. Читав лекції для інтернованих на с.-г. тематику. 1920–21 організував школу для укр. дітей. Згодом управитель школи в с. Синевир (нині Міжгір. р-ну Закарп. обл.). Нагороджений Воєнним хрестом ДА УНР.

П. у Чехословаччині. Син Олесь – стрілець Карпат. Січі; загинув, захищаючи Карпат. Україну в 03.1939. Дочка Оксана (в заміжжі Мигул) була активною громад. діячкою в м. Львів, згодом у діаспорі. Ще двоє дітей померли малими. Онук Д. – І. Мигал 2008–11 був ректором УВУ.

Літ.: Кухар Р. Один з безіменних // Свобода. 1988. 25 жовт. Ч. 203. С. 2–3; *Павлишин Л.* На грані двох світів. Львів,

2010; Пахомов В. М. Творча спадщина Ольги Дучимінської. Івано-Франківськ, 2001.

**Сергій Перепічка,
Микола Вітенко**

**ДЯКУНЧАК
Юрій**

(13.03.1892–25.05.1963) – поручник УГА, адвокат, суддя, громад. діяч. Н. у с. Беньова (нині Турків. р-ну Львів.

обл.), за ін. даними – у с. Бенева (нині Тереховлян. р-ну Терноп. обл.). Випускник г-зії у Львові.

Під час ПСВ – у 77-му Самбір. піх. полку австро-угор. армії, воював на Італ. фронті. Згодом потрапив до рос. полону, який відбував у концтаборі Дубівка поблизу м. Царицин (нині Волгоград, РФ).

Як доброволець ГА брав участь у польс.-укр. війні 1918–19. У 2-й пол. 11.1918 ОВК в Самборі (нині Львів. обл.) скерувала його на протипольс. фронт під м. Устрики Долішні (нині Польща), де Д. – ініціатор, організатор і перший командант бойової групи “Лютувиська” ГА. В 01.1919 до цієї групи належали: 8 бойових сотень, батарея польових гармат, запасна сотня, вишкіл, розвідчий і харчовий відділи,

чета жандармерії – загалом понад 1500 стрільців. Наприкінці 02.1919 групу поповнив відділ кінноти. Під час наступу польс. військ навесні 1919 разом з групою “Чорна”, якою командував, був блокований від головних частин 3-го корпусу ГА. Щоб уникнути оточення і полону, через Закарпаття перейшов до ЧСР, де зі своїми вояками опинився в таборі інтернованих у м. Німецьке Яблонне (нині Яблонне-в-Под’єшtedі). На фронті відзначався особистою відвагою.

Після війни завершив правн. студії в Празьк. ун-ті, нострифікував диплом у м. Краків (Польща); д-р права. Чл. УВО. Працював адвокатом у м. Любачів (нині Польща). Діяльний у місц. укр. орг-ціях. Від 1939 – суддя у м. Коросно і Ярослав (нині Польща). 10.03.1948 прибув до Канади. Належав до Укр. нац. орг-ції (від 4.06.1948), УСГ (від 22.11.1953.), УНС та ін. Голова (1954–55, 1962–63), заст. голови (1956–61) Гол. управи УСГ. Нагороджений австр. Золотою медаллю.

П. у м. Торонто (Канада), де й похований 28.05.1963 на цвинтарі “Проспект”.

Літ.: Бойківщина: монографічний збірник матеріалів про Бойківщину з географії, історії, етнографії і побуту / гол. ред. М. Утриско. Філадельфія; Нью-Йорк, 1980. С. 326–332; М. С. Ті, що відійшли від нас... Д-р Юрій Дякунчак // Вісті Комбатанта. 1963. № 4 (12). С. 71–72; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 122–123, 555, 659; Шанковський Л. Українська Галицька Армія. Вінніпер, 1974. С. 302;

**Микола Лазарович,
Наталія Лазарович**

**ДЯЧЕНКО
Петро Гаврилович**

(30.01.1895–23.04.1965) – генерал-поручник ДА УНР. Н. у м. Березова Лука (нині Гадяч. р-ну Полтав. обл.). Походив з давнього козацького роду. Навч. в реальній шк. м. Ромни.

Добровільно вступив до Рос. армії з поч. ПСВ. 28.09.1914 – рядовий 52-го Сибір. стрілец. полку. Поранений. Нагороджений медаллю Св. Георгія 4-го

ступеня. 19.01.1916 закінчив Оренбурзьку шк. прапорщиків. 1.09.1916 знову поранений. 15.12.1916 поручник 333-го Глазівського полку 84-ї д-зії. Восени 1917 – командир “Батальйону смерті”.

Повернувся до України. Створив партизан. загін, з яким 27.03.1918 вступив до 2-го Запоріж. полку ДА УНР. У складі підрозділів під кер-вом П. Болбочана визволяв від більшовиків м. Полтава, Крим. Продовжував службу в армії УД. Перейшов на сторону Директорії. 16.11.1918 – сотник. 17.01.1919 командир дивізіону. 17.03.1919 – командир кінного полку Чорних запорожців. Урятував П. Болбочана від заколотників О. Волоха. У складі його підрозділу воювали окремі вояки УГА. Декілька разів вступав у конфлікт з УГА через угоди кер-ва останньої зі ЗСПР та ЧА. Учасник Першого зимового походу 12.1919–05.1920. Двічі переходив з боями р. Дніпро по льоду біля м. Золотоноша. Відзначився у боях з більшовиками за м. Вознесенськ. Із підрозділом відступив до Румунії. 23.06.1920 – полковник ДА УНР. Учасник польс.-рад. війни. У 07.1920 важко поранений у бою з ЧА біля с. Більшівці (нині Галиц. р-ну Іва-

но-Франк. обл.). Ліва нога залишалася ушкодженою до кін. життя. 11.1920–24 – у польс. таборах для інтернованих. 20.07.1928 вступив на службу до польс. армії. Майор. 3 12.1928 – командир кулеметного ескадрону. 1931 – командир лінійного ескадрону 1-го Шволезького полку ім. Ю. Пілсудського. 21.10.1932–1.11.1934 навч. у Вищій військ. школі. 1936 – пом заступника командира 3-го полку кавалерій. бригади “Сувалки”.

Учасник ДСВ. У боях із ЧА у 09.1939 на р. Німан поранений. Інтернований у Литві. Згодом у нім. таборі під м. Кенігсберг (нині Калінінград, РФ). 1940 – нач. поліції у м. Сувалки, згодом у м. Холм. 25.06.1941 переїхав до м. Краків, учасник Укр. ген. ради комбатантів (голова М. Омелянович-Павленко, заст. В. Петрів та А. Кравс). 1941–42 працював у нім. окупац. установах на Чернігівщині та Полтавщині. 3.08.1942 очолив штаб УПА “Поліська Січ” Т. Бульби-Боровця. Згодом подав у відставку. У 03.1943 заарештований німцями в м. Київ. Після звільнення допомагав УПА. Долучився до створення військ. підрозділів у складі нім. армії – Укр. легіону самооборони (31-й батальйон СД, батальйон “Волинь”), з 03.1944 очолював штаб Укр. визвол. війська (УВВ). Нагороджений за хоробрість Залізним хрестом. На поч. 05.1945 УВВ реорганізовано в 2-гу Укр. д-зію УНА. 7.05.1945 – генерал-хорунжий УНА. З боями пробивався в амер. зону окупації. Проживав у м. Мюнхен. Співпрацював з амер. військ. розвідкою. Згодом переїхав до м. Філадельфія (США). 1959 в час. “Америка” опублікував спогади “Чорні запорожці”. 1.02.1961 еміграційний уряд УНР іменував його генерал-хорунжим.

П. у м. Філадельфія. Похований на цвинтарі Св. Андрія у м. Саут-Баяунд-Брук (шт. Нью-Джерсі, США). Залишив архів і низку спогадів. Його іменем названо вулицю в м. Вознесенськ Миколаївської обл.

Тв.: Дяченко П. Чорні запорожці. Спомини командира 1-го кінного полку Чорних запорожців Армії УНР. К.; Вінниця, 2010.

Літ.: Коваленко С. Чорні Запорозці: історія полку. К., 2012; *Лимаренко Д.* Похорон генерала Дяченка // Свобода. 1965. 17 черв. Ч. 113. С. 8; *Тинченко Я.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007. С. 152–153.

Іван Патриляк

ДЯЧІШИН

Микита

(д. і м. н. і с. н.) – сотник УГА. З поч. ПСВ мобілізований до австро-угор. армії. З 05.1919 – референт обозництва при ДСВС, з 06.1919 – референт обозництва при Команді етапу армії. В окремих виданнях помилково названий Миколою.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 269.

Микола Вітенко

ЕБНЕР

Маєр

(Ebner Mayer (Meir); ריבנא (רייזא) מײַער; 18.09.1872–12.12.1955) – правник, єврейс. політ. діяч. Н. у м. Чернівці. Випускник юрид. ф-ту Чернів. ун-ту.

Представник сіоніст. руху. 1891 – співорганізатор єврейс. нац. асоціації “Гасмонеа”, 1893 – голова т-ва. Активіст сіоніст. руху, учасник 1-го сіоніст. конгресу (Базель, 1897). Співзасн. Єврейс. політ. т-ва (1907), співред. “Bukowiner Volks-Zeitung”. Заст. голови крайового сіоніст. к-ту (1910). Вів політ. б-бу проти Б. Штраухера спільно з Л. Кельнером. 1915 депортований як заручник до Сибіру. Повернувся 1917.

1918–20 очолював ЄНРаду, від імені якої 27.11.1918 підписав лист до Я. Флондора про відмову від участі в рум. об’єднувачому конгресі. Звинувачував рум. владу в потуранні єврейс. погромам. 2.06.1919 спільно з представниками єврейс., нім. та укр. громад м. Чернівці вимагав від рум. адміністрації забезпечення власної адміністрації Буковини, збереження автономії провінції за допомогою адм. ради з представників нацменшин і політ. партій. Підкреслював незгоду з “приєднанням” до Рум. кор-ва, характеризуючи його як “окупац. владу”. Направив відповідне звернення до Паризької мирн. конф. 20.09.1919 виступив за бойкот єврейс.

партіями виборів до рум. парламенту. Його позиція у цьому питанні співпадала з позицією укр. та нім. партій Буковини. 1919 заснував газ. “Ostjudische Zeitung”, у якій виконував обов’язки першого редактора.

За списком Народної партії (кер. А. Авереску) обраний депутатом рум. парламенту (1926–27). 1932–33 – депутат від Націонал-цараністської партії. 1928–31 – сенатор від Єврейс. партії. 1928 – голова Єврейс. парламент. клубу. З 1932 – голова Чернів. єврейс. реліг. громади. 1931 брав участь у Всесвітньому конгресі нацменшин у Женеві; з 1933 – його співголова. Кавалер ордену “Vulturul României”.

1940 емігрував до Палестини. Продовжував політ. і культ. діяльність – відстоював права єврейс. діаспори, запропонував свій шлях вирішення арабо-єврейс. територ. конфлікту, яке ґрунтувалося на австро-угор. досвіді.

П. у м. Гіватаїм (Ізраїль).

Літ.: Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921). Чернівці, 2009; Єврейське населення та розвиток єврейського національного руху на Буковині в останній чверті XVIII – на початку XX ст.: Збірник документів та матеріалів / упоряд. О. Добржанський, М. Кушнір, М. Никирса. Чернівці, 2007. С. 423; *Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919–1940). Documente (extrase).* București, 1998. P. 408.

Ігор Піддубний

ЕКЗІЛЬНИЙ УРЯД ЗУНР

01.08.1920–15.03.1923 – держ. орган, вимушено ств. за межами укр. етніч. земель для продовження б-би за незалежність ЗУНР. Сформований Є. Петрушевичем як тимчасовий закорд. уряд для Сх. Галичини. У внутр. діловодстві його називали Колегією уповноважених Диктатора ЗУНР. До нього ввійшли секретар закорд. справ С. Витвицький, секретар політ. пропаганди К. Левицький, секретар внутр. справ і судівництва О. Ганінчак, секретар фінансів і торгівлі В. Сінгалевиц. При уряді сформовано дорадчу раду, до якої входило 7 членів УНРади.

Е

1920–23 уряд ЗУНР і президент Є. Петрушевич постійно ставили перед Лігою Націй, Найвищою радою і Радою послів д-в Антанти питання про ліквідацію польс. окупац. режиму на тер-ї республіки і відновлення незалежності ЗУНР. Однак лідери країн Антанти, зацікавлені в існуванні сильної польс. д-ви як противаги рад. Росії, не наважувалися прийняти справедливе рішення стосовно цієї проблеми.

11.08.1920 Диктатор ЗУНР Є. Петрушевич додатково включив до складу свого уряду уповноваженого, відомого діяча УНТП Р. Перфецького (як референта краю) для кер-ва сусп.-політ. процесами в Галичині.

У 03.1921 делегація ЗУНР (К. Левицький, Е. Брайтер, О. Назарук, Л. Мишуга) висловила рішучий протест проти укладення Ризьк. мирн. договору 1921. Тоді ж Рада Ліги Націй прийняла ухвалу про орг-цію 1922 міжнародної конф. з проблеми міжнар.-правового статусу Галичини. У 04–05.1922 питання про долю окупованих Польщею укр. земель обговорювалося на Генуезькій конф. 14.03.1923 на засіданні Ради послів д-в Антанти були визнані фактичні сх. кордони Польщі з умовою надання автономії для Сх. Галичини. Намагаючись змінити рішення Ради послів, з Р. Пуанкаре зустрічався А. Шептицький, але безуспішно. 15.03.1923 Е.у. ЗУНР припинив діяльність.

Лит.: Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 1–2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2001–03; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Литвин М., Науменко К.* Історія ЗУНР. Львів, 1995; *Литвин М.* Проблема соборності в діяльності екзильного уряду ЗУНР // Соборність як чинник українського державотворення (до 90-річчя Акту злуки) : всеукр. наук. конф., Київ, 21 січ. 2009 р. К., 2009. С. 137–148; *Литвин Н.* Віденський період уряду ЗУНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 18. С. 268–274; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна

Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004; *Малиута О.* Органи влади ЗУНР та УНР в екізлі у 20–40-і рр. XX ст.: боротьба за національну державність як форму організації повсякденного життя української еміграції. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/77651/19-Maliuta.pdf?sequence=1>.

Микола Вітенко

ЕКОНОМІКА ЗУНР. ЗУЗ у складі Австро-Угорщини на поч. 20 ст. були слаборозвинутими й належали до економічно найбільш відсталих регіонів імперії. Їхня економіка мала чітко виражений аграрно-сировинний х-р. За всіма екон. показниками Галичина, Буковина та Закарпаття займали останні місця у статистичних довідниках Ціслейтанії та Транслейтанії. У цих провінціях до ПСВ було мало великих підпр-в, а пром. вироби сюди надходили переважно з центр. регіонів імперії. Натомість 90 % експорту із ЗУЗ становила сировина – ліс, нафта, озокерит. Місц. пром. підпр-ва не мали податкових пільг і, не витримуючи конкуренції, поступово занепадали. Більшість із них при цьому зосереджувалися на первинній обробці сировини чи вир-ві продовольства. Провідною галуззю економіки Галичини був видобуток нафти. ЗУЗ давали також 64 % видобутку солі Австро-Угорщини. При цьому в пром-ті укр. провінцій Австро-Угорщини домінував австр., угор. та іноз. капітал.

Свого часу львівський економіст Ф. Буяк намагався дослідити соціальну стр-ру осн. нац. груп краю станом на 1900. Згідно з його підрахунками, трохи більше 80 % мешканців краю осн. джерелом свого існування мали с. г-во. Лише 6 % нас. було задіяно в пром-ті, 3 % – в торгівлі, 1,6 % становили різні чиновники та службовці, 2,7 % нас. існувало за рахунок різних рент (великі землевласники, банкіри, підприємці, священники і т. д.).

С. госп-во Галичини, Буковини та Закарпаття залишалося малоземельним. У Галичині 80 %, Буковині 85 %, на Закарпатті 83 % селян володіли зе-

мельними ділянками до 5 га і не могли забезпечити себе продовольством. Значна частина укр. нас. не мала власної землі, коней, корів, житла.

Екон. ситуацію на ЗУЗ суттєво ускладнював нерівномірний розподіл прибутків від продажу корисних копалин, продовольства, деревини. Більшість місц. нас. – українці, поляки, євреї, німці, румуни, угорці потерпали від злиднів, а більшість капіталу зосереджувалася в руках 2–5 % від усього нас. провінції чи взагалі виводилася за кордон австр., англ., амер., бельг., нім., франц. власниками. Найбідніші верстви нас. ЗУЗ сплачували найбільші податки, натомість експортери сировини, с.-г. продукції користувалися податковими пільгами і навіть отримували субсидії та дотації.

Масове безземелля, безробіття спричинило 1880–1914 масову еміграцію жителів ЗУЗ до Аргентини, Бразилії, Канади, США тощо. Загалом із ЗУЗ у складі Австро-Угорщини виїхало до 500 тис. осіб (із Галичини – понад 200 тис., із Закарпаття – понад 125 тис., із Буковини – понад 100 тис.). Те ж нас., яке залишалося в регіоні, зазнавало соціального та екон. гніту. Для селян найбільшими проблемами після дефіциту землі були наявність панщизняних пережитків – відробітків, обмеження у користуванні лісами, пасовищами та водоймами (сервітутів), що особливо загострилося 1894–1910. Традиційними були проблеми черезсмузжя, відсутності сівозмін, використання застарілих технологій обробітку землі, відсутності якісних сортів рослин та порід тварин, майже повної відсутності машин у с. госп-ві.

Ситуація у великих поміщицьких г-вах також була складною. З понад 3600 поміщиків Сх. Галичини перед ПСВ понад 80 % заставили свої маєтки в банках. Вони були змушені парцелювати землю у фільварках і продавати. Чисельність фільварків 1889–1902 скоротилася з 4500 до 3117. Лише бл. 20 % дідичів могли собі дозволити закупівлю машин, залізних знарядь обробітку землі, нових сортів рослин та порід тварин, міндобрив тощо. Власники

Копальня озокериту в с. Старуня у 1908 р.

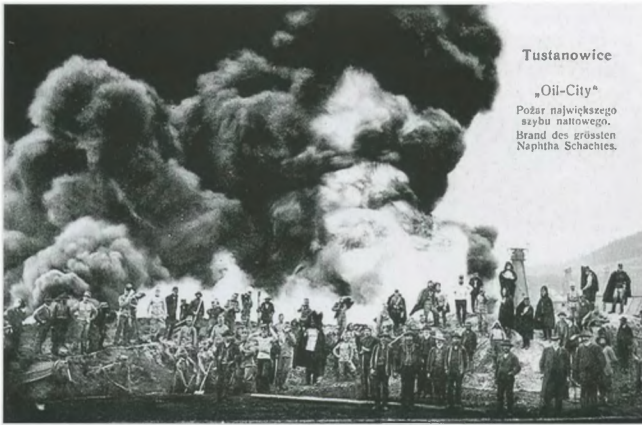

Видобуток нафти біля м. Борислав. 1914 р.

Завантаження цистерн нафтою в м. Борислав. 1910 р.

латифундій при цьому користувалися значними податковими пільгами. За 1 га землі вони платили в середньому по 1,24 крони податку, селяни – аж по 2,08 крони. Магнати, які володіли наділами понад 5 тис. га землі, платили ще менше – 0,86 крони за 1 га.

Пожежа на нафтовій свердловині в с. Тустановичі. 1908 р.

Ремонт дороги в с. Опорець

Ринок у м. Броди

Перетворення ЗУЗ на аграрно-сировинний придаток Австро-Угорщини, їх деградація і відставання у розвитку від ін. провінцій імперії стали очевидними напередодні ПСВ. Так, 1902 в Галичині налічувалося понад 650 тис. г-в. Вони володіли лише 156 тис. соломорізок, 21,4 тис. машин для очищення і сортування зерна, 6,6 тис. молотарок, 1562 сівалками, 532 косарками. У їхньому користуванні перебували також сепаратори, зернодробарки, преси, лущильники. 1910 Галичина давала 37 % усієї пшениці Австрії, 32 % вівса, 27 % жита, по 22 % ячменю і кукурудзи. В краї зосереджувалося майже 50 % усіх коней Ціслеїтанії, 32 % корів, 27 % усієї великої рогатої худоби, 29 % свиней, 15 % овець. При цьому, за підрахунками І. Франка, на одного жителя Галичини в середньому припадало найменше серед європейців кілограмів зерна і м'яса, та найбільше – картоплі. Австр. статистика визнавала той факт, що щороку в провінції від недоїдання і голоду помирало бл. 50 тис. осіб. Загалом 1913 в краї нараховувалося (голів): 852 тис. коней, 1740 тис. великої рогатої худоби, 243 тис. овець, 1135,6 тис. свиней.

На поч. 20 ст. на ЗУЗ діяло лише бл. 220 середніх та великих пром. підпр-в. При цьому більшість робітників, зайнятих у пром-ті, було зосереджено в нафтовій, озокеритній та лісопереробній галузях. Із лісопереробних підпр-в вирізнялися меблеві ф-ки в Ужгороді (працювало 400 робітників), Хусті (160), Львові (80). Для порівняння: у вирубці лісів, подальшому транспортуванні деревини були задіяні напередодні ПСВ щорічно до 30 тис. робітників. Економіка регіону незадовго до ПСВ нещадно експлуатувалася. Лише на Закарпатті за 1870–1912 площа лісів зменшилася на 15 %, а ще 10 % площ лісів було втрачено під час ПСВ. Більшість деревини ЗУЗ вивозили для подальшої переробки в центр. р-ни Австрії та Угорщини.

Вкрай негативно на економіку ЗУЗ вплинула ПСВ. Галичина, Буковина, дещо меншою мірою Закарпаття перетворилися на гол. театр бойових дій

Австро-Угорщини з Рос. імперією. У результаті, лише 1914 в Галичині було зруйновано понад 40 % госп. і житлових будівель, 1,5 тис. будинків і споруд ф-к і заводів. Навіть нафтова пром-ть на 30 % знизила видобуток. Ін. галузі пром-ті було повністю знищено, занепало с. госп-во. 1914–15 в низці повітів Галичини і Буковини зруйновано всі пром. підпр-ва: у Золочівському пов. – усі лісопильні і спиртогорілчані заводи, у Чернівецькому пов. – 4 винокурні, цукровий та нафтоперегінний заводи, 14 млинів. Спалено найбільший у регіоні Ходорів. цукровий завод. Зруйновано чи спалено більшість пром. підпр-в у Коломийському та Снятинському пов.

Оскільки через Галичину і Буковину лінія фронту переходила 2–4 рази, економіка цих провінцій Австро-Угорщини до серед. 1918 перебувала в катастрофічному стані. Більшість лісопереробних підпр-в, тартаків, млинів, нафтопереробних і спиртових заводів зупинили вир-во.

За підрахунками уряду ЗУНР, на 1.11.1918 на тер-ї новопроголошеної д-ви в результаті завданих війною збитків було знищено понад 530 тис. житлових будинків. Майже половина нас. ЗУНР втратила своє житло. Заг. суму завданої економіці краю шкоди оцінювали в 6 млрд корон. Економіч-

но і фінансово слабка пром-ть ЗУЗ у результаті ПСВ була зруйнована. Без потрібного обладнання, сировини і кваліфікованої робочої сили вона не забезпечувала і 25 % довоєн. вир-ва продукції.

Особливо негативна ситуація спостерігалася в банківській сфері. Тут ще в 07.1914 припинено дисконт векселів, надання кредитів. Це сприяло відтоку капіталу, а згодом спричинило блокування депозитів. У результаті пром. підпр-ва втратили суттєві кошти і не мали змоги виплачувати зарплату робітникам, закуповувати сировину. Австро-угор., нім. банки ще на першому етапі ПСВ вивели всі кошти зі своїх філій у ЗУЗ.

ПСВ завдала непоправних збитків с. госп-ву ЗУЗ. Воюючі армії проводили реквізицію коней, рогатої худоби, зерна, фуражу в нас. краю. Частину угідь не

Нафтопромисли Галичини після відступу російських військ у 1915 р.

обробляли через бойові дії, мінування, а більшість – через нестачу робочих рук та посівного матеріалу. За низкою показників (наприклад, поголів'я коней) досягти показників 1913 так і не вдалося. Вкрай низьким залишався рівень урожайності с.-г. к-р. З 1 га збирали 9,7 ц пшениці, 10,1 – жита, 10,4 – ячменю, 125 – картоплі.

Суттєвих втрат зазнала й укр. кооперація. На поч. 20 ст. на ЗУЗ налічувалося понад 1 тис. різних фінансових закладів (ощадні каси, позичкові т-ва, кредитні кооперативи), що об'єднувалися під егідою т-в "Просвіта", "Сільський господар". Більшість із них втратила обігові кошти, нерухоме майно.

Збитки від ПСВ доповнювалися негативними впливами стихійного лиха. У 05.1918 в значній частині гірських повітів Галичини тривали заморозки винищили картоплю, кукурудзу, квасолю. Про це доповідали повітові комісари з Надвірної, Косова, ін. повітів. Під час жнив 07–08.1918 Галичиною прокотилася хвиля бур з градом, що також завдало значних збитків.

Ситуація ускладнювалася людським фактором. Лише в Сх. Галичині налічувалося понад 400 тис. біженців (з 5,2 млн всього нас. краю). Після закінчення ПСВ ці люди поверталися додому в розорені чи знищені садиби. Наприклад, у Турківському пов. налічувалося майже 6 тис. біженців і на їх потреби РДС 13.05.1919 змушена була виділити 60 тис. корон. Ряди біженців поповнювали колиш. військові, які переповненими поїздами через Галичину, Буковину та Закарпаття поверталися з різних фронтів.

Помітними були й людські втрати ЗУЗ у ПСВ. Лише зі Сх. Галичини загинуло не менше 80 тис. солдатів у складі австро-угор. армії; значно більше було військ. інвалідів, удів, сиріт та ін.

У результаті нас. ЗУНР отримало на початок своєї державності зруйновану економіку, спустошені міста і села, мешканці яких часто не мали навіть мінімальних засобів до життя. Вже в 01–02.1919 зафіксовано випадки голоду, відсутності опалення (особливо в містах) та житла. В цих

умовах стрімко поширювалися епідемічні хвороби.

27.02.1919 повітов. комісар Гусятина повідомляв, що більшість сіл повіту "фактично перестали існувати, так, що лиш купи згарищ і решта коминів вказують на людські оселі. Людність тих сіл в 1917–1918 не сіяла нічого, бо власне через поля їх вела бойова лінія, – не сіяли в р. 1918 восени, бо поля поораного, покопаного арматними кулями і ровами стрілецькими взагалі та й з браку худоби годі було обробити, а найголовніше, нічим було засіяти... Серед тих обставин... мусів прямо вибухнути в тих селах тиф плямистий... В кожній з тих місцевостей... є стало бодай по 70–80 случаїв тифу – щоденно в кожній з тих місцевостей ховають часом і до 10 мерців...". Аналогічна ситуація спостерігалася у Зборівському пов., де "всі села знищені дотла, щезли з лиця землі, поля цілими мілями лежать облогом..., люди дотепер мешкають по ямах темних та гнилих норах", засіяно менше 10 % с.-г. угідь, "бо нема насіння, живого і мертвого інвентаря".

Економіка ЗУНР зазнавала негативного впливу через саботаж частиною польс. нас. Сх. Галичини (залізничників, поміщиків), спекуляції та махінації торговців.

РДС ЗУНР намагалася реалізувати програму з відбудови 400 тис. житлових будинків. Для цього передбачалося виділити 7 млн м³ деревини. Програму відбудови мали завершити до 1925. Оскільки коштів на її реалізацію катастрофічно не вистачало, а польс.-укр. війна забирала й так мізерні ресурси, РДС була змушена обмежитися виплатою потерпілим повітам і містам одноразової допомоги. 5.04.1919 на допомогу Снятинському пов. було виділено 100 тис. корон, м. Станиславів – 300 тис.; 19.04.1919 150 тис. корон виділено Бережанському пов. і 250 тис. – голодуючим мешканцям м. Тернопіль. Вживали заходів для забезпечення Зборівського пов. посівним матеріалом.

Завдяки діяльності РДС осн. галузі зх.-укр. г-ва продовжували діяти. Станом на 9.02.1919 видобуток нафти сут-

тево перевищував можливості з її переробки та експорту. Зокрема щомісячно видобували 5 тис. цистерн, а переробляли на держ. нафтопереробному з-ді 1,2 тис. цистерн.

Залучали іноз. кошти для збільшення обсягів переробки нафти. 5.04.1919 С. Голубович повідомляв про приїзд до м. Битків франц. майора з метою вивчення можливостей інвестування у нафтову пром-ть. З цією ж метою в ЗУНР приїздили представники швейцарських фірм. Завдяки нафті розвивався товарообіг ЗУНР з ЧСР, Угорщиною, Австрією, УНР. Нафту перевозили переважно залізницею за маршрутом Борислав–Дрогобич–Стрий–Долина–Лавочне. 21.03.1919 РДС ратифікувала торг. договір з Австрією. В обмін на нафту з Угорщини в ЗУНР надходили медикаменти, черевики, одяг, амуніція. Згідно з торг. угодами, Угорщина зобов'язувалася до 03.1919 прислати в ЗУНР 80 вагонів зерна. На поч. 05.1919 укладено торг. договір з ЧСР. ЗУНР мала постачати в м. Мала Острава 40 цистерн нафтової ропи щоденно, 300 цистерн бензину, 200 цистерн нафти, шкіри, роговину, впродовж 3 місяців – 30 вагонів яєць. Натомість із ЧСР мало надходити щоденно 1,5 тис. т вугілля (в т. ч. кокс), 50 вагонів цукру, сірники.

Певні успіхи в економіці ЗУНР затінялися військ. поразками, зростанням цін на продовольство, дефіцитом товарів першої необхідності тощо. Наприклад, ціна за 1 кг цукру зросла впродовж 1918–19 з 1 корони 20 сантимів до 23 корон; 1 кг хліба – з 72 сантимів до 12–14 корон; 1 кг муки – з 90 сантимів до 4 корон; 1 кг м'яса – з 7 корон до 12; 1 л молока – з 70 сантимів до 5 корон; 1 кг сала – з 20 до 64 корон. Більшості нас. ЗУНР не вистачало грошей для купівлі продовольства. Так, працівники залізниці, які отримували 400 корон, апровізацію (гроші на продовольство) та по 30 корон на дрова щомісяця, вимагали від уряду ЗУНР підвищення платні на 50 %. Аналогічні вимоги висували працівники нафтових вишок.

Від 01.1919 РДС намагалася обмежити спекуляцію продовольством

та товарами першої необхідності, запровадити картки для військових, держслужбовців, їхніх сімей. З 3.04.1919 РДС запровадила обмеження на торгівлю м'ясом у пісні дні (середа та п'ятниця), зобов'язувала (через нестачу зерна) додавати до хліба домішки. У пісні дні за картками видавали замість м'яса додаткові 500 г картоплі та 10 г жиру. З 23.04.1919 зменшено пайки для військовослужбовців. Старшини мали купляти харчі самостійно, а стрільці – 50 %. Лише для хворих і поранених зберігалася повне забезпечення. З 1.05.1919 підвищено ціни на продукти харчування у військ. харчових складах і провіантурах. Щоб стабілізувати ситуацію, РДС запровадила держ. монополію на продаж зерна, хлібопекарських виробів, картоплі, великої і малої рогатої худоби, свиней, шкіри, цукру, сірників, алкоголю, тютюну. Відкривали держ. крамниці, спец. їдальні та роздавальні пункти, де бідним, людям похилого віку, дітям роздавали продуктові пайки, безкоштовні обіди.

Через те, що більшість нафтових вишок (шибів) належала іноз. капіталу, РДС не вдалося повністю зупинити спекуляції гасом, ін. нафтопродуктами.

Укр. влада намагалася зберегти фінансову с-му, налагодити діяльність Крайової дирекції скарбу, Скарбової сторожі, Скарбової митниці, держ. касира та держ. контролера. 4.04.1919 в обіг було запроваджено нац. валюту – гривню, яка прирівнювалася до корони, та карбованець (прирівнювався до 2 корон).

Уряд УНР виділив для нас. Зх. України чимало зерна, цукру, ін. продтоварів, надавав суттєву грошову допомогу.

Активно відбудовували залізн. транспорт, залізн. колії, телефонне та телеграфне сполучення. До Галичини прибуло понад 50 машиністів-наддніпрянців. Для покращення залізн. зв'язку з УНР було побудовано 2 розширені залізн. колії: Підволочиськ–Львів та Броди–Красне.

З метою поживлення економіки ЗУНР в м. Станиславів проводили з'їз-

ди інженерів, техніків, економістів, що проходили під егідою РДС і виробили в 01–05.1919 низку рекомендацій для УНРади й уряду щодо здійснення екон. та соціальних реформ, відбудови зруйнованого війною нар. г-ва. Більшість цих рекомендацій не вдалося реалізувати через стрімкий наступ польс. військ.

Позитивне значення мала соціальна політика ЗУНР. 5.11.1918 встановлено 8-годинний робочий день (до цього часу він був 12-годинним), передбачалися нарахування і виплата пенсій. Водночас промтовари – тканини, взуття на ринок взагалі не потрапляли – все йшло на обмундирування ГА. Тривалий час не вирішувалася земельна реформа. Після довгих переговорів 14.04.1919 УНРада ухвалила закон про здійснення аграрної реформи, але польс.-укр. війна завдала радикальному і швидкому реформуванню земельно-аграрних відносин.

Зауважимо, що екон. діяльність РДС відповідала вимогам часу, а в окремих моментах була більш раціональною, прагматичною і далекоглядною, ніж політика урядів Польщі у міжвоєн. період. Так, відновлення пром-ті, с. госп-ва Сх. Галичини тривало до 1926, коли за низкою показників нарешті було перевершено результати 1913. При цьому осн. ринки збуту для пром. продукції краю (нафти, парафіну, озокериту, природного газу, деревини) було втрачено. Видобуток солі в Сх. Галичині під владою Польщі поступово скорочувався. Негативною для місц. нас. була польс. аграрна політика, яка вкрай загострила польс.-укр. взаємини. Тваринництво перебувало в занепаді. Лише 1927 Галичина досягла передвоєн. кількості худоби, але, оскільки нас. за той час зросло, його становище не покращилося. Укр. землі під владою Польщі на 1922 мали тільки 18,9 корів на 100 га площі, тоді як у ЧСР – 313, Данії – 620. Незважаючи на це, галиц. селянство, потерпаючи від недоїдання, реалізовувало значну кількість м'яса, курячих туш і яєць.

Утвердження польс. влади в краї сприяло збереженню і консервації

поміщицького землеволодіння. 1923 понад половина землі перебувала в руках 4330 великих власників, решта – у 878,7 тис. дрібних г-в, з яких 260,53 тис. мали менше 1 га землі, 93 тис. – 5–20 га, 3,7 тис. – 20–50 га. Через нераціональний розподіл земельної власності с. госп-во краю залишалося на низькому рівні.

Екон. становище ЗУЗ на поч. 20 ст., в часи ЗУНР та міжвоєн. період продемонструвало, що єдиною запорукою стійкого екон. розвитку регіону, справедливої соціальної політики влади щодо місц. укр. нас. є побудова Укр. самостійної соборної д-ви.

Лит.: Бахтуріна А. Ю. Політика Російської Імперії в Восточній Галиції в годы Первой мировой войны. М., 2000; *Бачинський Ю.* Україна irredenta. К., 2001; *Болдижар М.* Закарпаття між двома світовими війнами. Т. 1–3. Ужгород, 1993, 1996, 2002; *Ботушанський В.* Сільське господарство Буковини (друга половина XIX – початок XX ст.). Чернівці, 2000; Буковина: Історичний нарис. Чернівці, 1998; *Васюта І. К.* Нариси політичної історії Західної України 1918–1939 рр. Львів, 2001; *Грицак Я.* Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. К., 1996; *Жалоба І., Ницифорак М.* Урядуння та економіка Буковини (австрійський період). Чернівці, 2008; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001; *Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г.* Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002; *Качараба С.* Еміграція з Західної України (1919–1939). Львів, 2003; *Кланчук В. М.* Корисні копалини Галичини: видобування та переробка. Івано-Франківськ, 2013; *Його ж.* Сільське господарство Галичини. Івано-Франківськ, 2015; *Його ж.* Транспорт і зв'язок Галичини. Івано-Франківськ, 2016; *Ковальчак Г. І.* Економічний розвиток західноукраїнських земель. К., 1988; *Кравець М. М.* Селянство Східної Галичини і Північної Буковини у другій половині XIX ст. Львів, 1964; *Кравченко Б.* Соціальні зміни і національна свідомість в Україні

XX ст. К., 1997; *Красівський О.* Галичина у першій чверті XX ст.: Проблеми польсько-українських стосунків. Львів, 2000; *Кугутяк М.* Галичина: сторінки історії: Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993; *Мазурок О. С.* Города западноукраїнських земель епохи імперіалізма: соціально-економічний аспект. Львов, 1990; *Макарчук С. А.* Українська республіка Галичан. Нарис про ЗУНР. Львів, 1997; *Его же.* Етносоціальне розв'язання і національні відносини на западноукраїнських землях в період імперіалізму. Львов, 1983; *Михальський Ю.* Польські політичні партії та українське питання в Галичині на початку XX століття (1902–1914). Львів, 2002; *Мицюк О.* Нариси з соціально-господарської історії бубової Угорської, нині Підкарпатської Русі. Т. 1. Ужгород, 1936; Нариси історії Закарпаття. Т. 1–3. Ужгород, 1993–95; *Осечинський В. К.* Галичина під гнітом Австро-Угорщини в епоху імперіалізму. Львів, 1954; *Павликовський Ю.* Земельна справа у Східній Галичині. Львів, 1922; *Свєжинський П. В.* Аграрні відносини на Західній Україні в кінці XIX – на початку XX ст. Львів, 1966; *Сливка С. С.* Фінансово-економічне становище західноукраїнських земель у роки Першої світової війни: історико-правовий аспект // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 1. С. 72–80; *Цольнер Е.* Історія Австрії / перекл. з нім. Львів, 2001; *Vujak F.* Galicja i jej dziedzictwo. Т. 1–2. Lwów, 1908–10; *Galicja i jej dziedzictwo.* Т. 1–15. Rzeszów, 1994–2001; *Najdus W.* Szkice z historii Galicji. Т. 1–2. Warszawa, 1958.

Володимир Клапчук

ЕЛЕКТОРОВИЧ (ЕЛЕКТОРОВИЧ)

Володимир Юліанович

(06.11.1884 – після 1940) – правник, військ., громад. і політ. діяч. Н. у м. Жидачів (нині Львів. обл.). Випускник Львів. ун-ту (1908). Д-р права (1914). Чл. Союзу укр. адвокатів. З 1910 працював помічником адвоката в канцелярії А. Горбачевського в м. Чортків (нині Терноп. обл.).

Під час РСВ служив у складі австр. армії. У період ЗУНР – учасник ГА; отримав звання четаря. З 05.1919 – харчовий старшина 3-го гармат. полку 9-ї Бережан. бригади 2-го корпусу ГА. У 06.1919 брав участь у Чорткув. офензиві ГА. У 07.1919 в складі ГА перейшов на Наддніпрянщину. 1.08.1919 отримав звання поручника. 06.1920 – касовий старшина 16-го гармат. полку 6-ї січової стрілец. д-зії ДА УНР. Влітку 1920 брав участь у польс.-рад. війні.

1922 відновив адвокат. діяльність у Чорткові. Був захисником на політ. процесах, організованих польс. владою над чл. УВО та ОУН. Входив до кер-ва повітов. філії т-в "Сільський господар" (з 1930 – його голова), "Просвіта" і "Рідна школа", очолював "Повітовий союз кооператив"; співзасн. і перший голова філії Т-ва охорони воен. могил. Кер. повітов. к-ту (з 1925) і чл. ЦК (1925–39) УНДО. Після окупації ЗУЗ рад. армією у 09.1939 входив до тимчасової управи Чорткова.

11.10.1939 заарештований, 26.09.1940 засуджений за звинуваченнями в антирад. діяльності на 5 р. ВТТ. Відбував покарання в Архангельській обл. (Росія). Загинув в ув'язненні. 1989 реабілітований.

Літ.: Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998. С. 155; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 186; Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 233; Т. 3. Вінніпег, 1966. С. 92; *Луцал П.* Електорович Володимир Юліанович // ЕСУ. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18856.

Богдан Паска

**ЕЛЕКТОРОВИЧ
(ЕЛЕКТОРОВИЧ)
Володимир Юліанович**

ЕРДЕНБЕРГЕР**Іван-Жигмонт Теодорович**

(1883–1936) – сотник УГА, комендант м. Стрий, суддя. Н. в укр.-нім. родині. Батько – залізничник за фахом. Навч. в Академіч. г-зії м. Львів, входив до її президії (виділу). Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту. Пом. в адвокат. конторі Є. Петрушевича в м. Сколе. Працював адвокатом, суддею.

Учасник Листопадового “зриву” в м. Стрий. З 11.1918 – станційний комендант у м. Стрий. 1.01.1919 іменований сотником-суддею ГА. З 03.1919 – військ. комендант м. Стрий (змінив пор. М. Гошка). Сотник УГА. Спільно з пор. Р. Теодоровичем у 12.1918 викрив підпільну мережу Польс. орг-ції військової у м. Стрий і Стрийському пов. 25.03–11.1919 редагував час. “Стрілець” (від 13 номера), очолював Пресову квартиру НКГА. Згодом суддя польового суду при НКГА.

Після завершення визвол. змагань працював адвокатом у м. Стрий, Сколе, Львів. На поч. 1930-х – суддя в м. Стрий.

П. і похований у м. Стрий.

Його син Володимир (“Дука”) очолював пластовий “Загін Червона Калина”, близький друг С. Бандери, автор спогадів про нього, активний діяч “Пласту” в США.

Літ.: Н. Н. На поминальний вечір у 40-овий день після відходу у Вічність сл. п. В. Ерденбергера // Квітучі береги. Нью-Йорк, 1976. Ч. 16. С. 62–71; Павлушин О. Адвокатська діяльність Євгена Петрушевича // Збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу “Адво-

катура України: історія та сучасність” (на пошану адвоката, президента УНР в екзилі С. Витвицького), Львів, 24 листопада 2014. К., 2015. С. 127; Стрийщина: історично-мемуарний збірник. Т. 2. Нью Йорк, 1990. С. 114–119, 161–162; Шанківський Л. Стрий і Стрийщина у визвольній війні 1918–1920 рр. // “Г”. Незалежний культурологічний часопис. Ч. 70. Львів, 2012. С. 27–47.

Микола Вітенко

ЕРЛЕ (ЕРЛЕ)**Альфонс**

(Erle Alfons;

28.07.1866 (за ін. даними – 1888) – 07.07.1939) – австр., укр. і нім. військ. діяч, капітан австро-угор. армії, четар УСС, отаман УГА. Німець за національністю. Н. у м. Відень у сім’ї генерал-майора австро-угор. армії. Випускник Терезіанської військ. акад-ї (Австрія). Від 1906 – лейтенант 3-го полку уланів.

Наприкінці 1913 зарахований до Генштабу австро-угор. військ. 10–12.1916 – командант Гуцул. сотні УСС. Після успішного бою Гуцул. сотні за г. Присліп у Карпатах (30.11–1.12.1916) Е. характеризував стрільців як воїнів, яких йому “ще не доводилося стрічати”, що “з такими хотів би жити і вмерти” і що вони “мусять добути вільну Україну!”. Нагороджений хрестом “За військові заслуги” 3-го ступеня. На поч. польс.-укр. війни 1918–19 вступив до ГА, де служив старшиною (нач. опер. штабу) НКГА (наприкінці 1918), нач. штабу 1-го корпусу. Представляв ЗУНР на Паризькій мирн. конф. Чл. делегації

Начальна команда ГА в Ходорові 1919 р.
Альфонс Ерле – начальник оперативного штабу (сидить четвертий зліва)

УГА на переговорах з представниками Добрармії ген. А. Денікіна (11.1919) в м. Жмеринка (нині Вінниц. обл.). На поч. 1920 – військ. радник делегації, скерованої НКГА до Києва на переговори з більшовиками, зокр. з чл. Воєнради В. Затонським. У 02–04.1920 – в складі ЧУГА, якийсь час нач. штабу її 2-ї бригади. Наприкінці 04.1920 – співініціатор переходу ЧУГА на бік Армії УНР. У 05.1920 разом з ін. старшинами УГА потрапив до польсь. полону, згодом інтернований у концтаборі для полонених у м. Тухоля (Польща). Після звільнення (за ін. даними – втечі) 19.12.1920 повернувся до Австрії, де 1923–31 працював банківським клерком. Діяльний у праворадикальних рухах.

У 01.1935 виїхав до Німеччини. Після аншлюсу Австрії в 05.1938 повернувся до Відня, де працював в австр. відділенні Імперської трудової служби. З 1.06.1938 – бригаденфюрер (генерал-майор), від 1939 – заст. керівника Імперської трудової служби в 36-му окрузі м. Грац (Австрія).

П. у м. Прага (Чехія).

Літ.: Гуцули у Визвольній боротьбі: Спогади січового стрільця Михайла Горбового. К., 2009. С. 109–113, 299; Лазарович М. В. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 357–358; *Якимович Б.* Україна та українці: події далекі і близькі. Вибрані праці. Львів, 2014. С. 438–446; Эрле Альфонс. URL: http://famous-birthdays.ru/data/28_iyulya/yerle_alfons.html.

Микола Лазарович

ЕРЛІХ Ганс (Йоган)

(д. ім. н. і с. н.) – поручник УГА. Німець за національністю. Лейтенант 39-го полку польової артилерії австро-угор. армії. Учасник ПСВ. 1.01.1919 іменованний поручником. Служив у Стрий. гармат. полку. 03.1919 – нач. штабу бойової групи “Глибока” при командирі групи сот. М. Федика. Згодом нач. штабу 7-ї бригади ГА. 1920 – чл. військ. ради 1-ї бригади ЧУГА. 10.05.1920 був

серед групи УГА, що капітулювала перед польсь. армією біля с. Райгородок (нині Бердичів. р-ну Житомир. обл.). Направлений у табір інтернованих м. Тухоля.

Подальша доля невідома.

Літ.: *Занутович Ф.* Третя Бережанська бригада (Спогад) // Бережанська земля: іст.-мемуар. зб. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. С. 456–468; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012.

Олег Стецишин

ЕРСТЕНЮК

Дмитро Васильович

(05.09.1893–13.08.1971) – старшина УГА, кооп. і громад.-політ. діяч. Брат М. Ерстенюка. Н. у с. Перерісль (нині Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї селян. Навч. в укр. г-зії м. Коломина.

1917 мобілізований до австро-угор. армії, воював на фронті, іменованний хорунжим. В ГА – від поч. 1919, служив у 4-й бригаді. Перебував за Збручем; 1.08.1919 отримав військ. звання четаря.

Після війни проживав Львові, студіював право в Укр. таємному ун-ті, водночас був управителем Академіч. дому. Від 1927 працював ревізором Ревізійного союзу укр. кооператив. Брав активну участь у громад.-політ. житті. Чл. ЦК УНДО, делегат з'їзду партії, як її представник часто брав участь у засіданнях повітов. к-тів. Від 04.1927 – 2-й заст. голови Нар. орг-ції українців Львова. Кандидатував від Укр. виборчого блоку в окрузі № 56 (Ковель) на виборах до польсь. сейму (1930).

Влітку 1944 виїхав із сім'єю до Німеччини. Проживав у Мюнхені, був останнім головою УНДО в еміграції, представляв партію в Держ. центрі УНР.

1952 прибув до США. Був фінансовим референтом, потім секретарем Т-ва прихильників УНР, уповноваженим Позички визволення України тощо. Публікував статті в періодиці діаспори. Після 1958 через недугу відійшов від громад. діяльності.

П. і похований на цвинтарі Святого Гробу в м. Рочестер.

Літ.: Білок М. Помер Дмитро Ерстенюк // Свобода. 1971. 1 верес.

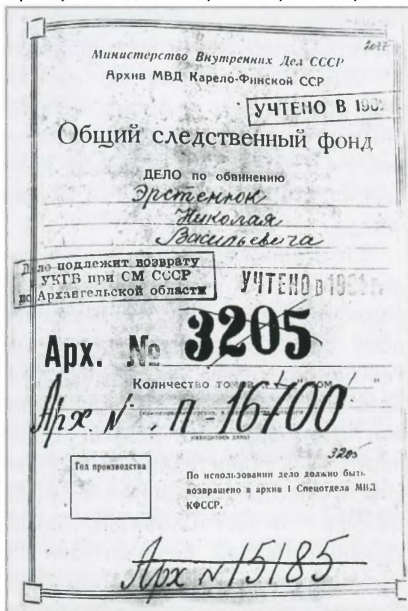
Петро Гуцал

ЕРСТЕНЮК

Микола Васильович

(12.12.1892–03.11.1937) – правознавець. Н. у с. Перерісль (нині село Надвірнян. р-ну Івано-Франк. обл.). Здобув освіту в г-зії м. Коломия. Працював на нафтопромислах у Бориславі, навч. на юрид. ф-ті Львів. ун-ту.

У роки РСВ пройшов шлях від стрільця до поручника австр. 87-го піх. полку. Від 1916, після поранення, служив у Воєн. архіві у Відні. "Зазнайомившись, – як він сам засвідчив у своїй характеристиці, – із таємних актів Воєн. архіву з подіями пролетарської рево-

люції", "став симпатиком більшовизму". 1919–24 провадив більшовицьку пропаганду в Німецькім Яблоннім та Йозефові (ЧСР) серед вояків інтернованих формувань УГА.

Випускник юрид. ф-ту Празьк. ун-ту. 1924 вступив до Комуніст. партії Чехословаччини, прийняв громадянство УСРР і з першим транспортом галичан-політемігрантів виїхав до України. Упродовж місяця – секретар комуніст. осередку політемігрантів на карантинному пункті ДПУ УСРР в Києві. Потім виїхав до Харкова, де працював

у Наркоматі юстиції УСРР, 1925–27 – особистий секретар та прокурор для доручень при наркомі юстиції УСРР та Ген. прокурорі УСРР М. Скрипнику. Займався упорядкуванням його (М. Скрипника) особистого домашнього й наркомівського архівів, підготовкою до друку його чернеток та ін. З переходом М. Скрипника на роботу до Наркомосу УСРР обійняв посаду пом. вченого секретаря Наркомосу УСРР й одночасно особистого секретаря наркома освіти УСРР (1927–33).

19.02.1933 ув'язнений у сфабрикованій справі УВО. 21.02.1939 "визнав" свою належність до УВО, його покази згодом були використані в кампанії дискредитації М. Скрипника. 23.09.1933 суд. трійкою при Колегії ДПУ УСРР засуджений на 10 р. таборів. Відбував покарання на Соловках. Особливою трійкою Управління НКВС СРСР по Ленінгр. обл. 14.10.1937 засуджений до розстрілу. Страчений в ур. Сандормох поблизу м. Медвеж'єгорськ (нині м. в Карелії, РФ). Реабілітований 3.08.1989.

Літ.: Даниленко В. М., Кузьменко М. М. Соціальний тип та інтелектуально-освітній рівень номенклатури скрипниківського наркомосу: Біографічні нариси. Севастополь; Донецьк, 2003; Костюк Г. Сталінізм в Україні (Генеza і наслідки): Дослідження і спостереження сучасника. К., 1995; Остання адреса: Розстріли солловецьких в'язнів з України у 1937–1938 роках. Т. 1–2. К., 2003; Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004; Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20–50-ті роки ХХ ст.). К., 1994.

Олександр Рубльов

ЕТНІЧНИЙ ЦЕНТРИЗМ У ПОЛІТИЦІ – самооцінка етніч. спільнотою стану свого соціокультурного розвитку як достатня, висока чи виняткова порівняно з ін. етноспільнотами. Природний прояв уваги до себе може мати два наслідки: позитивний, коли виражене почуття гордості за сусп. рівень свого етносу емоційно підносить його, мобілізує на продовження подвиж-

ницької праці для заг.-етніч. успіху без ущемлення гідності сусідніх народів; і негативний, коли самооцінка набуває рис агресивного приниження ін. етносів, формуючи у своїй етнопсихіці шовіністичну самозакоханість.

Укр. націоналізм чи етноцентризм – наскрізь позитивні світоглядні явища, завдяки яким вдалося зберегти етнічну самосвідомість упродовж кількаторлітнього колоніального становища (польс., рос., австр., угор., рум., чехословац.), а також етичну рівновагу й об'єктивність в оцінці та визнанні самобутності етнічних к-р сусідніх народів – росіян, поляків, білорусів, угорців, словаків, румунів, молдаван та ін. народів світу.

Законодавчо урядом ЗУНР було закріплено в обов'язок громадян свято берегти цінності укр. народу, набуті упродовж усієї історії свого буття і усвідомити свою належність до єдиної нації – української. Громадянська рівноправність поширювалася на всіх громадян, не залежно від нац. походження, конфесійної належності чи раси.

Степан Павлюк

ЕТНОФОБІЯ У ЧАСІ ЗУНР – породження заг.-етніч. страху за долю етнічної спільноти внаслідок насильницьких дій панівного держ. етносу над пригніченим як реалізація імперських амбіцій і політики. Е. пропонує і силоміць насаджує нац. нігілізм і великодерж. шовінізм. Утиски в повсякденному житті, обмеження в користуванні набутих поведінкових етикетів, звичаєвих норм громад. життя духовно-культ., світоглядною сферами тощо спричинили виникнення страху, внутр. дискомфорту, втрати впевненості за особисте й етнічне майбутнє.

Українці перебували в стані Е. декілька століть поспіль від рос. окупац. політики. Е. зазнав укр. народ на частині етнічної тер-ї, поневоленої польс., угор., рум., чехословацькою д-ми.

Вагомою працею на подолання Е. на тер-ї ЗУНР стала практика проголошення своєї правдивої історії, нац. духовно-культ. набутоків і, найголовніше, – єдності всього укр. народу, у чому

нуртує вічне джерело нац. сили і героїзму, нескореності.

Літ.: Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. К., 1999; Нельга О. В. Теорія етносу. К., 1997.

Степан Павлюк

ЕТНОЦІД І ЙОГО МІНІМІЗАЦІЯ У ЧАСІ ЗУНР – жорстока форма етнонац. політики тоталітарних режимів, спрямованої на знищення народу чи нації. Для здійснення Е. використовують засоби, котрі б вплинули на внутр. розбалансованість етнічної спільноти, наслідком якої стане втрата етноідентичності. Осн. зусилля окупанти спрямовують на нейтралізацію та знищення осн. компонентів народу, нації – традиційної к-ри, мови, істор. пам'яті, самосвідомості й урешті-решт провокують покинути етнічну тер-ю (Батьківщину). Е. не передбачає фізичне винищення народу, що є дією геноциду.

Е. – цілеспрямована спроба викорінення певної к-ри чи руйнації способу життя певного етносу. Найчастіше Е. означає застосування домінуючою нацією силових заходів, що мають на меті примусити позбавлені влади народи відмовитись від власної етніч. к-ри. Е. є важливою рисою колоніального ладу чи ін. ситуації, де можливе культурне насильство.

У політиці Речі Посполитої щодо ЗУЗ був помітним Е. українців через обмеження істор. правди в освіт. сфері, мінімалізований доступ місц. людності до вищих навч. студій, панування іноз. капіталу у виробничій сфері, що не сприяло нагромадженню ресурсу для українців на їх масове залучення до укр.-освіт. практики тощо.

Уряд ЗУНР передбачив держ. програмою систематичне подолання прихованого Е. шляхом налагодження і запровадження мережі освіт. установ, підтримання діяльності визнаних наук., просвітницьких, культ. осередків (НТШ, "Просвіта", театральні, хореографічні колективи тощо).

Літ.: Мала енциклопедія етнодержавознавства. К., 1996.

Степан Павлюк

Є

ЄВЛОГІЙ

див. **ГЕОРГІЄВСЬКИЙ Василь Семенович.**

ЄВРІЙСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА (ЄНРада) – орган, ств. політ. партіями євреїв Сх. Галичини задля репрезентації їхніх інтересів. Процес створення цього політ. ін-ту розпочався 15.10.1918 за ініціативою виконкому партії “Загальних сіоністів” та посла до австр. парламенту Г. Рейзеса. 20.11.1918 представники “Загальних сіоністів”, партій “Мізрахі”, “Поалей-Ціон” та Єврейс. соціал-демократ. партії створили Тимчасову єврейс. нац. раду. Своїм гол. завданням її члени визначили скликання Установчих зборів євреїв Сх. Галичини, де, вірогідно, і мав бути ств. постійно діючий загальнонац. репрезентативний орган. Проте розгортання польс.-укр. війни унеможливило реалізацію цього завдання.

ЄНРади, в яких домінували сіоністи, постали в Бориславі, Дрогобичі, Калуші, Надвірній, Станиславові, Стрию, Тернополі, Чорткові та ін. містах. Прагнути захистити інтереси євреїв у сусп. та соціально-екон. житті, місц. ЄНРади співпрацювали з укр. владою. Окремі з них задекларували позицію єврейс. громадськості в польс.-укр. війні. Зокр. тимчасовий к-т Станиславівської повітов. ЄНРади 4.11.1918 оприлюднив відозву, якою сповістив, що, намагаючись порозумітися з двома народами на засаді “рівні з рівними”, євреї дотримуються нейтралітету в польс.-укр. війні.

18–20.12.1918 у Станиславові відбувся з'їзд представників 22 місц. ЄНРад, що діяли на контрольованих ЗУНР теренах. Головою цього представницького органу євреїв став д-р Рубен Йонас. Секретаріат ЄНРади очолили д-р Цві Епштейн і Рубен Фан. Склад ради формувався з 14 чоловік (д-р М. Бенесток, д-р М. Блюменфельд, Д. Б. Вайс, д-р А. Гальперн, д-р К. Гальперн А. Дрімер, д-р М. Зейнфельд, І. М. Горовіц, д-р Я. Лауфер, І. Райх, А. Л. Шушайм, д-р Е. Каруа), половина з яких – члени партії “Загальних сіоністів”. Саме за їхньою пропозицією учасники з'їзду підтверди-

ли позицію нейтралітету євреїв у війні. Водночас ЄНРада зажадала впровадження в ЗУНР нац.-персональної автономії, яка була проголошена УНРадою 18.10.1918.

Відсутність законодавчої бази для запровадження нац.-персональної автономії зумовила її розробку учасниками з'їзду в Станиславові. Вироблена ними платформа передбачала, що орг. основою євреїв стане громада – легітимно заснована асоціація, яка об'єднує представників нації, що проживають в одній чи кількох місцевостях. Загальнонац. представництво пропонували формувати шляхом проведення загальних, таємних виборів. Членами Нац. палати – вищого органу представництва євреїв та наріжного, визначального компоненту стр-ри влади нац.-персональної автономії – пропонувалося вважати тих із них, які були б обрані до парламенту країни.

Компетенція Нац. палати – визначення складу ЄНРади Сх. Галичини та кер-во у розв'язанні важливих для євреїв проблем у різних сферах сусп. життя. На неї покладалися повноваження виконавчого органу Нац. палати. Сподіваючись на інтеграцію представників нацменшин в органи держ. влади Галицької республіки, делегати з'їзду висловилися за забезпечення пропорційного представництва в них євреїв.

Учасники грудневого 1918 з'їзду ЄНРад домагалися обов'язкового вивчення івриту як у початкових, так і в середніх школах. Згідно з виробленими на ньому пропозиціями, у місцевостях, де кількість євреїв не дозволяла відкриття нац. шкіл або відділів у стр-рі укр. чи польс. навч. закладів, вивчення єврейс. мови мало забезпечуватися силами приватного шкільництва. Сподіваючись на здобуття гарантій на навч. єврейс. дітей в освіт. закладах ін. націй на принципі пропорційної взаємності, представники ЄНРад водночас визначили вивчення івриту як обов'язкове. Тим часом мові ідиш відведено роль допоміжної лише в початковій шк.

Сформульовані на з'їзді положення, а також прохання про оприлюд-

нення окремого розпорядження, яке б визначало юрисдикцію автономії євреїв, наприкінці 12.1918 передано Держ. Секретаріату членами Президії ЄНРади Сх. Галичини К. Гальперном і Й. Рубеном. Відтак 1.04.1919 в урядовому періодичному органі – газеті “Република” – з’явилася інформація, якою підтверджено повноваження ЄНРади Сх. Галичини як вищої інституції автономної влади євреїв.

3 часу проведення грудневого 1918 з’їзду в краї паралельно діяли дві ЄНРади Сх. Галичини: одна – на тер-ї, де було встановлено владу Польщі, друга – на контрольованих ГА теренах. Тимчасовим місцезнаходженням новоутвореної Ради обрано Станиславів. 21.03.1919 політ. еліти ЗОУНР ухвалили право ЄНРади призначити свого представника при РДС.

23.03.1919 в Станиславові розпочало роботу пресове бюро при ЄНРаді. Її періодичні органи – “Дос юдіше ворт” (“Єврейське слово”) та “Міittelунген фунім Остгалицієн націоналрат” (“Повідомлення Східногалицької національної ради”).

3 ініціативи ЄНРади Сх. Галичини 7.04.1919 відбулася зустріч із представниками уряду ЗОУНР. Від імені єврейс. делегації виступив голова станиславівської ЄНРади, чл. партії “Загальних сіоністів” К. Гальперн. У результаті переговорів до виборчої комісії УНРади було введено 4 представники ЄНРади, які працювали в ній з правом дорадчого голосу.

Навесні 1919 ЄНРада розпочала з РДС перемовини про запровадження при його президії відділу (т. зв. децернанту) з єврейс. справ. Позитивне рішення з цього питання уряд (РДС) ухвалив 5.04.1919. Склад єврейс. децернанту, котрий репрезентував інтереси євреїв перед владою, мав формуватися з урахуванням кандидатур, запропонованих ЄНРадою.

Приблизно в той час ЄНРада Сх. Галичини, що діяла в Станиславові, переглянула свою стратегію в польс.-укр. конфлікті. Це рішення визрівало впродовж зими 1919. У 03.1919, на таємному засіданні ЄНРади, ухвалено

відкрито підтримати ЗОУНР відразу ж після закінчення польс.-укр. війни.

18.05.1919 в Станиславові відбулися вибори до ЄНРади. Найбільше представництво в ній здобули “Загальні сіоністи” (15 мандатів) та Єврейс. соціал-демократ. партія (12 мандатів). 3-є місце за кількістю отриманих голосів посів список жіночо-сіоніст. (9 мандатів), далі – “Поалей-Ціон” (7 мандатів), фолкісти (6 мандатів) та приватно-сіоніст. (1 мандат).

У 03.1919 голова ЄНРади Сх. Галичини Л. Райх, спільно з ін. представниками зх.-укр. єврейства, брав участь у роботі К-ту єврейс. делегацій, що діяв у час Версальської мирн. конф. Вони домагалися надання євреям, які опинилися в складі Польщі, Румунії та ЧСР, прав нацменшин.

Після завершення польс.-укр. війни політичні еліти євреїв зверталися до вищих міжнар. інстанцій, пропонуючи свій варіант урегулювання територ. конфлікту в Галичині. Так, наприкінці 1920 в Лондоні голова ЄНРади Сх. Галичини Л. Райх (за парт. належністю – “Загальний сіоніст”) домагався утворення в цьому регіоні нейтральної д-ви під контролем Ліги Націй. Також у Лондоні восени 1922 ЄНРада Сх. Галичини обґрунтувала участь євреїв у виборах до сейму і сенату Польщі не як визнання її права на інкорпорацію Сх. Галичини, а результат надзвичайного становища, в якому опинилися євреї. Участь у виборчій кампанії, як заявила ЄНРада, не означає відмови від проголошеного кількома роками раніше нейтралітету в польс.-укр. конфлікті. Позицію неутручання в нього ЄНРада Сх. Галичини трактувала вектором своїх дій до остаточного врегулювання питання про міжнар.-правовий статус Сх. Галичини.

Літ.: Гон М. Особливості міжетнічної взаємодії в контексті політичних процесів на західноукраїнських землях у міжвоєнний період. Рівне, 2006; Погребинська І. М. Ідеали і реальність. Нариси з історії національно-культурної автономії в країнах центральної і східної Європи. К., 2010; Погребинська І. М., Гон М. М. Євреї в Західно-

ЄВШАН (ФЕДЮШКА)
Микола Йосипович

українській Народній Республіці (до проблеми українсько-єврейських взаємин). К., 1997; *Stachiv M.* Західня Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923 рр. Т. 4. Скрентон, 1960; *Abramson H. A.* Prayer for the Government: Ukrainians and Jews in Revolutionary Times, 1917–1920. Cambridge, 1999; *Gelber N. M.* The national autonomy of Eastern-Galician Jewry in the West-Ukrainian Republic, 1918–1919 // *A History of Polish Jewry during the revival of Poland.* New-York, 1990. P. 244–296.

Максим Гон

ЄВСЬКИЙ Сергій

(Василь, можливо – Василевський, від чого й псевд.: Василь Євський; бл. 1890 – після 1920) – сотник УГА. За національністю естонець (за ін. даними – латвієць). Один з найзагадковіших старшин Летун. відділу УГА.

Колиш. офіцер рос. армії. Був льотчиком-винищувачем Одес. авіадивізіону армії УД. Від 12.1918 – у складі 1-ї авіасотні ГА. Був у складі допоміжної сотні летунів, яка на поч. 12.1918 (полковники Д. Кануков, Б. Губер; сот. Ф. Алелюхін, пор. А. Шеремецький, чет. М. Сериків, хор. Х. Кануков) прилетіла з Одеси, поповнивши авіацію ГА. З 16 збитих укр. летунами польс. літаків 9 – на рахунок сотника Є. Підстрелив літак Ескадри льотничої ім. Тадеуша Костюшка, організованої в США. У ході Чортків. офензиви, на "Nieurport", здобув 2 повітряні перемоги, підбивши ворожий "Fokker" над Золочевом та літак над Помор'яннами.

1920 поїхав з пілотом Бернгубером до Італії, щоб купити там кілька літаків для Директорії. При випробуванні літаків Бернгубер загинув. Є., показавши вершини вищого пілотажу, так захопив італ. військовиків, що отримав у подарунок апарат "Sprad" з двигуном "Гіспано (Іспано)-Суїза", здійснив переліт Відень–Київ і назад, привізши останки товариша, причому переліт з Києва до Відня зробив без посадки. Наприкінці 04.1920, після захоплення польс. вій-

ськами м. Козятин (нині Вінниць. обл.), разом з ін. галиц. льотчиками перелетів на контрольовану більшовиками тер-ю.

Про Є. згадував П. Франко: "Говорив мало, зате літав чудово. На малих «Нюпорах» доказував чудес акробатики". Імовірно, служив в авіації ЧА в часи ЧУГА.

Повернувся до Прибалтики. Подальша доля невідома. У Львові одна з вулиць біля найстарішого летовища Левандівка названа його іменем.

Літ.: Кірея В. Кадрове забезпечення військово-повітряних сил Західно-Української Народної республіки 1918–1919 рр. // *Гілея.* 2015. № 94. С. 29–41; *Лемківський І.* Летунство У. Г. А. // *Літопис Червоної Калини.* 1938. № 11. С. 7–10; *Тинченко Я.* Герої Українського неба. К., 2010; Українська Галицька Армія. Довідник з історії України / уклад. І. Підкова, Р. Шуст. Львів, 2001; *Фостаківський І.* Летунство // *Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк.* Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 217–240; *Франко П.* Летунський відділ У. Г. А. // *Літопис Червоної Калини.* 1937. № 10. С. 3–5; № 12. С. 9–12; *Шанковський Л.* Українська Галицька Армія. Львів, 1999; *Якимович Б.* Збройні Сили України: нарис історії. Львів, 1996; *Янчак Я. Я.* З історії авіації УГА. Львів, 2004; *Мараєва В.* Сергій Євський // *ЕСУ.* URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=17421; *Нікольська М.* Естонці // *ЕСУ.* URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18030; Як одесити за Галичину воювали. URL: <http://te.20minut.ua/Nashe-mynule/yak-odesiti-za-galichinu-voyuvali-10319655.html>.

Олег Єгрешій, Богдан Якимович

ЄВША́Н (ФЕДЮ́ШКА) Микола Йосипович

(19.05.1889–23.11.1919) – літ. критик, літературознавець, публіцист, чотар ГА. Н. у м. Войнилів Калузького пов. Навч. у Станіславів. г-зії, Львів. і Віден. ун-тах. Ще студентом став працівником б-ки, згодом секретарем НТШ, адміністратором Академіч. дому, деякий час був особистим секретарем М. Грушевського. Займався літ. критикою, друкувався в ж. "Бджола", "Будучність", ЛНВ, "Українська хата".

Під час ПСВ – поручник австр. армії, воював на Рос., Рум., Італ. фронтах, був важко поранений. 29.10.1918 організував перебрання влади до рук укр. старшин у 9-му піх. полку в Журавиці, став військ. комендантом укр. команди, готової зайняти Перемишль. 31.10.1918 змушений залишити м. Перемишль. З 11.1918 був військ. комендантом Войнилова й округи, з 01.1919 працював у Станиславові журналістом у газ. “Република”, “Нове життя”, “Народ”, де друкував критичні матеріали про урядову політику ЗУНР. За належність до СРС у 04.1919 заарештований разом з М. Шаповалом і В. Пачовським; невдовзі звільнений. Вступив до ГА.

За його ініціативою у 07.1919 командування ГА видало наказ командирам розпочати написання історії військ. частин і підрозділів від корпусу до куреня. Очолив істор. відділ Пресової квартири НКГА, формував архів армії. Разом з Ю. Шкрумеляком і Г. Колцуняком організував публікації в армійських газетах з істор. тематики, на вшанування пам'ятних істор. подій. На відзначення 1-ї річниці Листопадового “зриву” виступив 31.10.1919 з палкою промовою перед стрільцями ГА.

П. від тифу в м. Вінниця, де й похований на стрілець. кладовищі.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; *Бабій О.* Микола Євшан (Федюшка). Життя і творчість. Львів, 1929; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958; *Юсуп Д.* Микола Євшан: нарис життя і творчості. Вінниця, 1994.

Степан Кобута, Лариса Кобута

ЕГОРОВ

Олександр Ілліч

(25.10.1883–23.02.1939) – рад. військ. діяч, маршал СРСР, нач. Генштабу ЧА. Н. у м. Бузулук Самарської губ. (нині РФ) в багатодітній міщанській родині. Здобув освіту в Самарській г-зії (1901). Доброволець Рос. армії. Служив у 4-му гренадерському Несвіжському полку. Випускник Казанського піх. юнкер. уч-ща (1905). 22.05.1905 – підпоручик. На службі в 13-му лейб-гренадерському Єреван. полку.

Учасник ПСВ. 01.1916 – навч. у військ. уч-щі м. Тифліс (нині м. Тбілісі, Грузія). Капітан. 21.08.1916 – при штабі 2-го Кавказ. кавалерійс. корпусу. З 6.12.1916 підполковник, командир батальйону, згодом 132-го піх. Бендер. полку. 5 разів поранений. У 02.1917 вступив до Союзу соціалістів-революціонерів, 12.1917 – до ЧА. Займався набором офіцерів, питаннями полонених та біженців. З 08.1918 командував арміями і фронтами в боях біля м. Самара, Царицин (нині Волгоград) 26.12.1918–25.05.1919 команд. 10-ю армією. 07–10.1919 – команд. 14-ю армією. Зупинив наступ А. Денікіна біля м. Орел. Проводив наступ ЧА на Лівобережній Україні. 10.1919–01.1920 – команд. військами Пд. фронту (до військ. ради цього фронту входив Сталін). Керував військами ЧА, що воювали з ДА УНР та УГА. 01–12.1920 – команд. Пд.-Зх. фронтом під час польс.-рад. війни. Вів бойові дії в Галичині. Причетний до створення ГСРР.

12.1920–04.1921 – команд. військами Київ. військ. округу, 04–09.1921 – Петроградського військ. округу, 09.1921–01.1922 – команд. Зх. фронтом, 02.1922–05.1924 – Кавказ. Червонопрапорною армією, 04.1924–03.1925 – військами Укр. військ. округу. 1925–26 – військ. аташе в Китаї. 03.1926–05.1927 – заст. нач. військ.-пром. управління ВРНГ СРСР. 03.1927–04.1931 – команд. військами Білорус. військ. округу. 3

ЄЛЮК
Сидір Теодорович

04.1931 – нач. штабу ЧА. 02.1934 – канд. у члени ЦК ВКП(б). 1935 – маршал СРСР. З 11.05.1937 – 1-й заст. наркома оборони СРСР (замінив на цьому посту М. Тухачевського). Ініціатор переозброєння ЧА та флоту СРСР, створення заг.-держ. с-ми ППО. Прихильник створення великих бронетанкових з'єднань.

У 01.1938 звинувачений Сталіним у шпигунстві та воєн. змові. За однією з версій, Сталін усунув свідка свого минулого і приписував собі його військ. перемоги.

8.02.1938 заарештована дружина Є., 27.03.1938 заарештований маршал Є. 22.02.1939 Військ. колегією Верховного Суду СРСР засуджений до розстрілу. Розстріляний до річниці створення ЧА. Кремований. Реабілітований помертно 14.03.1956.

Літ.: Ненароков А. П. Верность долгу: О маршале Советского Союза А. И. Егорове. М., 1989; Полководцы гражданской войны. М., 1960; *Якулов Н. М.* Трагедия полководцев. М., 1992. С. 247–266.

Микола Вітенко

ЄГЕР **Ернст**

(д. і м. н. н. – 22.11.1921) – військовик. Німець за походженням, родом з Буковини. Командир 7-го гармат. полку 7-ї Львів. бригади ГА. Провоював усю польс.-укр. війну, був з УГА за Збручем. Учасник Другого зимового походу Армії УНР, потрапив у полон під Базаром, відмовився йти служити більшовикам.

Розстріляний за наказом Г. Котовського в числі 359 укр. полонених у м. Базар (нині Житомир. обл.). Похований у братській могилі.

Літ.: Базар. Каліш, 1932; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968; *Якимович Б.* Україна та українці: події далекі і близькі. Вибрані праці. Львів, 2014. С. 438–446.

Богдан Якимович

ЄДНАК

Антін Олександрович

(21.09.1883–1940) – суддя, старшина УГА. Н. у м. Бережани (нині Терноп. обл.) у сім'ї возного суду. Здобув освіту в г-зії м. Бережани. Студював право у

Львів. ун-ті. Від 1908 працював у судах різних міст Галичини, зокр. в Бучачі, Тернополі.

У час ПСВ служив у військ. судах австро-угор. армії. До ГА вступив у 12.1918 в Тернополі, був суддею польового суду ОВК. 1.03.1919 отримав військ. звання сотника-судді. Влітку 1919 опинився в польс. полоні. Від 1922 – суддя окружного суду в Чорткові, потім у Бережанах. В укр. громад. житті цього періоду участі не брав, лише жертвував кошти на нац. т-ва.

Після 09.1939 надалі проживав у Бережанах.

П., вчинивши самогубство, коли співробітники НКВС прийшли, щоб заарештувати його.

Петро Гуцал

ЄЛЮК

Сидір Теодорович

(15.02.1880–01.08.1919) – педагог, громад.-освіт. діяч. Н. у с. Рашків (нині Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.) в сім'ї селян. Навч. в г-зіях у Городенці та Станиславові, випускні іспити склав в Академіч. г-зії у Львові. До 1905 студював філологію у Львів. ун-ті. 1906–10 викладав лат., грец., укр. і польс. мови в укр. чол. г-зії та укр. ін-ті для дівчат у Перемишлі. 1910 здобув наук. ступінь д-ра філософії; працював в укр. г-зії м. Коломия. Видав розвідку "Іржавець – поема Т. Шевченка" (1904), публікував статті в періодичних виданнях. 1913 обраний звичайним членом НТШ.

З поч. ПСВ виїхав до Австрії; 1916 деякий час завідував гімназійними курсами в таборі м. Гмюнд.

Влітку 1917 повернувся до Бережан, призначений директором г-зії. Один з організаторів Листопадового чину в місті. 4.11.1918 обраний заст. комісара Бережан. повіту, одночасно очолював шкільний відділ у повітов. комісаріаті. Обіймаючи ці посади весь період ЗУНР, уладнував проблеми життєдіяльності в повіті, налагодження роботи сільс. шкіл. На поч. 06.1919 разом з ГА покинув місто, в серед. 07.1919 перейшов за р. Збруч. Перебував у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.).

П. від тифу в м. Кам'янець-Подільський.

Лит.: Гуцал П. Єлюк Сидір (Ісидор) Теодорович // ЕСУ. Т. 9. К., 2009. С. 398–399; Луговий М. Бережанські гімназисти та викладачі у лавах УСС та УГА // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. 2016. Вип. 2 (3). С. 176; Українська державна чоловіча гімназія в Перемишлі 1895–1995. Дрогобич, 1995. С. 77.

Петро Гуцал

ЄМЧУК

Степан

(27.12.1900 – після 1961) – десятник УГА. Н. у с. Поточиська (нині Поточище Городенків. р-ну Івано-Франк. обл.).

1917 мобілізований до австро-угор. армії. Воював на Італ. фронті. У 01.1919 вступив до ГА. Воював у ДА УНР.

1926 виїхав до Канади. Проживав у м. Форт Вілліам, займався с. госп-вом. Чл. "Просвіти", секретар т-ва "Взаїмна поміч". 1929 переїхав до м. Віндсор, 11.1929 – до м. Гамільтон. Продовжував працювати в "Просвіті", з 1935 – у "Рідній школі" в м. Садбері. Організував буд-во укр. церкви. Голова Т-ва сприяння УНР-ді, секретар Т-ва укр. самостійників, т-ва "Взаїмна поміч". Чл. СБУВК.

Лит.: Десятник Степан Ємчук // Бюлетень Союзу бувших українських воєнків у Канаді. Торонто. 1961. Січень–червень. Ч. 6–7. С. 23.

Микола Вітенко

ЄНДЖЕЄВСЬКИЙ

Владислав

(Jędrzejewski Władysław; 05.03.1863–04.10.1939) – польс. військ. діяч. Н. у с. Новіни (Білорусь). Генерал бригади рос. армії.

У польс. війську з 12.1918; 03–05.1919 – командир 5-ї д-зії піхоти; нач. гарнізону Львова; протистояв наступу ГА під Тернополем у ході Чортків. офензиви (06.1919). Генерал бригади (1919). Учасник польс.-рад. війни. З 1.04.1920 – генерал-поручник. 05–07.1920 очолював 1-шу армію, 08–09.1920 – 6-ту армію. З 01.1921 команд. Ген. округом Люблін, а з 09.1921 – округом 6 у м. Львів.

30.06.1924 подав у відставку. Входив до кер-ва Польського т-ва опіки загиблих героїв у Львові.

09.1939 зголосився до військ. служби. Налагодив роботу цивільної оборони у Львові. 4.10.1939 заарештований органами НКВС. Загинув у в'язниці у м. Львів.

Лит.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Encyklopedia wojskowa. Dowódcy i ich armie. Historia wojen i bitew. Technika wojskowa. Warszawa, 2007; Klimecki M. Wojna polsko-ukraińska o Lwów i Galicję Wschodnią 1918–1919 r. Aspekty polityczne i wojskowe. Warszawa, 1997; Kryska-Karski T., Żurkowski S. Generałowie Polski niepodległej. Warszawa, 1991.

Микола Литвин

ЄНДЖЕЙОВСЬКИЙ

Франц Миколайович

(15.08.1888–23.03.1978) – юрист, організатор укр. спорту на Буковині, сотник УГА. Н. у м. Сторожинець на Буковині в родині землевласника. Початкову освіту здобув у Сторожинці, середню – в 2-й держ. укр.-нім. г-зії в Чернівцях

(1900–05) та 2-й держ. укр.-польс. г-зії у Львові (1905–08), де склав матуральні іспити (1908). Отримав абсолюторіум на юрид. ф-ті Чернів. ун-ту (3.05.1913). 1913–20 працював адвокат. конципієн-

**ЄНДЖЕЄВСЬКИЙ
Владислав**

том (кандидатом) у суді в Сторожинці (з перервою на роки військ. служби).

З поч. ПСВ воював на Сх. фронті як кадет 41-го полку піхоти крайової оборони, з 05.1916 – хорунжий ландштурму 6-ї компанії 95-го полку піхоти. 1916 потрапив до рос. полону, перебував у таборах для військовополонених у м. Кузнецьк Саратовської губ. 1917 втік з полону, перебрався через лінію фронту й повернувся на службу в 95-й полк піхоти. У 05.1918 іменованій лейтенантом ландштурму 22-ї окружної команди. 22.05.1918 промований д-ром права Чернів. ун-ту.

Після розвалу Австро-Угор. монархії став на службу в укр. армію як четар 2-го полку стрільців ГА в Станиславові. 31.01.1919 іменованій поручником ГА.

Восени 1920 поступив на службу в міську управу (примарію) м. Чернівці, де працював заступником дир., згодом на керівних посадах на Чернів. електростанції.

З 11.1908 – чл. правління т-ва укр. студентів “Січ” у Чернівцях. З 05.1910 – чл.-засн., згодом батько укр. академічного козацтва “Запороже” в Чернівцях. Засн., почесний чл. та 1-й голова укр. спортивного т-ва (з 1931 укр. спортивного клубу) “Довбуш” у Чернівцях (засн. 5.09.1920). Ланковий футбольної команди УСТ “Довбуш” 1920–25. 1925 ініціював заснування Кубка Зх. України; автор концепції турніру, відповідно до котрої щосезону 4 клуби представляли різні регіони Зх. України (Буковину, Галичину, Волинь, Закарпаття).

Чл. т-ва “Укр. нар. дім” у Чернівцях аж до його закриття рад. владою 1944.

Восени 1940 виїхав з дружиною та 3 дітьми до Німеччини в рамках обміну нас. між Німеччиною та СРСР. Працював в урядових страх м. Бреслау (нині м. Вроцлав, Польща). Вроки війни втратив 2 дочок, які померли від хвороби, та сина, який загинув у боях на Сх. фронті. Після війни оселився з дружиною в Ганновері, з 1963 – в с. Ешеде, що біля м. Целле (земля Нижня Саксонія, ФРН), придбавши собі будинок з великим садом. Тут поховав

дружину, яка п. 10.03.1969; у тому ж гробівці поховано і Е. 30.03.1978.

Лит.: Буковина, її минуле і сучасне. Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. С. 793–794; Новинки // Буковина. 1918. 24 трав.; Посмертні згадки // Буковина. 1978. Липень; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 2. Вінніпег, 1960. С. 303; Український спортивний клуб “Довбуш” – Чернівці та український спорт на Буковині 1920–1940 / під ред. В. Карповича і П. Григоровича. Чикаго; Балтімор; Філадельфія; Торонто, 1984.

Володимир Старик

ЄРМІ (ЄРМИ, ЕРМІ)

Карл (Кароль, Карло)

(13.03.1876 – після 1944) – церк. і громад. діяч, капелан УГА. Італієць за походженням. Н. у м. Серет на Буковині, що належала до Станиславів. єпархії. Навч. в духовній семінарії, на богослов. ф-ті Львів. ун-ту (1895–99). Висвячений на священника в стані целібату 1.10.1899 єпископом А. Шептицьким. Пом. пароха с. Княждвір Пістин. деканату (17.10.1899–1900). Завершив вищі богослов. студії в ун-тах м. Інсбрук (1900–02) і Відень (1900–08). Префект і духівник Львів. духовної семінарії (1902–07). Єпископ Г. Хомишин нагородив його крилошанськими відзнаками (1906). Ступінь д-ра богослов'я здобув 8.04.1908 у Віден. ун-ті. Отримав канонічну відпустку зі Станиславів. єпархії до Львів. архієпархії (1909).

За дорученням митрополита А. Шептицького 1910 виїхав до США для душпастирської праці серед укр. емігрантів. 08–11.1910 – парох церкви Св. Івана Хрестителя в м. Ньюарк (шт. Нью-Джерсі). Згодом переїхав до Канади (1910–13), де організував і очолював як парох громади греко-католиків у м. Сідней (пров. Нова Шотландія, 1910), м. Згода (пров. Манітоба, 1910–13), при церкві Св. Йосафата м. Торонто (пров. Онтаріо, 02–03.1911), при церкві Св. Михаїла у м. Монреаль (пров. Квебек, 1911–06.1912). 1914 повернувся до Галичини, де знову став префектом Львів. духовної семінарії (до 1918).

3 1.03.1919 іменований духівником ГА. Проїшов воєн. кампанію УГА в Галичині й за Збручем. Арештований польсь. адміністрацією 1920.

Парох с. Берлоги (1924–28), адміністратор с. Камінь (1924) Рожнятів. деканату. Адміністратор с. Любинці Любинецького деканату (1928–33), адміністратор с. Слобода Болехів. деканату (1933–35). Парох с. Веринь Миколаїв. деканату (1941–44).

Подальша доля невідома.

Літ.: Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії: У 45-річчя участі у Визвольних змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 78, 82, 239; *Стецишин О.* Ландскнехти Галицької армії. Львів, 2012. С. 358–359; Стрийщина: історично-мемуарний збірник / ред. І. Пеленська, К. Баб'юк. Т. 3. Нью-Йорк; Торонто; Париж; Сідней, 1993. С. 198, 313, 316.

**Руслан Делятинський,
Олег Єгрешій**

ЕРОШЕВИЧ (ЯРОШЕВИЧ) Петро Костянтинович

(04.07.1870–1945) – генерал-поручник ДА УНР. Н. на Катеринославщині. Випускник Петровського Полтав. кадет. корпусу (1888), 3-го військ. Олександрівського уч-ща, Михайлівського артилер. уч-ща (1891) Служив у 5-й резервній артилер. бригаді. 1898 завершив навч. у Миколаївській акад-ї Генштабу.

15.02.1900–20.04.1901 – штаб-офіцер для доручень штабу Приамурського військ. округу. Учасник Китайського походу 1900–01. З 20.04.1901 – штаб-офіцер 2-го Сибір. армійського корпусу. 6.12.1901 – підполковник. Командир роти 4-го Туркестан. стрілец. батальйону (28.04.1902–1.05.1903). Учасник рос-япон. війни. 3.12.1904–7.08.1906 – нач. штабу 79-ї піх. д-зії. 7.08.1906–2.03.1909 – нач. штабу 17-ї піх. д-зії. Полковник (6.12.1906). Штаб-офіцер при управлінні 48-ї піх. резервної бригади (2.03.1909–1.08.1910). Нач. штабу 43-ї піх. д-зії (1.08.1910–14.01.1912). Командир 4-го стрілец. полку (14.01.1912–8.02.1915).

Воював у ПСВ. Учасник боїв за м. Лодзь (нині Польща). Командував 4-ю Сибір. стрілец. д-зією і 1-ю стрілец.

бригадою. Кер. 6-го Сибір. армійського корпусу (8.02.1915–29.04.1917). Генерал-майор. Переведений до Генштабу.

3 29.04.1917 перебував у Петроград. військ. окрузі. З 27.07.1917 нач. штабу 12-ї піх. д-зії, у 12.1917 здійснив її українізацію і передав під контроль УЦР; з 13.04.1918 в складі армії УД. 24.09.1918 – генерал-хорунжий. 5.11.1918 – ген. значковий. З 8.11.1918 очолював 2-й Подільський корпус. 22.12.1918 заарештований за розпорядженням Директорії УНР. Згодом звільнений. 01–04.1919 – командир 1-го Волин. корпусу ДА УНР. З 04.1919 – командир 9-го корпусу. З 3.05.1919 очолював гарнізон м. Рівне. З 2.06.1919 керівник 1-ї Пн. д-зії ДА УНР. З 23.10.1919 очолював оборону м. Могилів-Подільський від білогвардійців. 11.11.1919 потрапив у полон до ЗСПР. Перебував у в'язницях м. Одеса, Севастополь, Катеринополь. У 01.1920 повернувся до м. Севастополь. У 05.1920 виїхав з Криму. 7.10.1920 долучився до підрозділів ДА УНР. Учасник польс.-рад. війни. З 16.10.1920 очолював тилове забезпечення ДА УНР. З 3.11.1921 – заст. військ. міністра УНР, командарм ДА УНР, нач. тилу армії. У 12.1921 інтернований у таборі біля м. Ченстохова (Польща).

Після ліквідації табору проживав у м. Томашів (нині Томашув-Мазовецькі, Польща). 1923–36 – у м. Каліш (Польща), після 1936 – у с. Скальмежице біля Каліша. Автор спогадів.

26.01.1945 заарештований органами рад. контррозвідки "СМЕРШ". Загинув у Лук'янів. тюрмі м. Київ.

Тв.: *Ерошевич П.* З боротьби українського народу за свою незалежність // За Державність. Варшава, 1938. № 8. С. 35–65.

Літ.: *Волков С. В.* Энциклопедия Гражданской войны. Белое движение. СПб, 2003; *Залесский К. А.* Кто был кто в Первой мировой войне. М., 2003; *Литвин М. Р., Науменко К. Є.* Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірالی. Львів; Х., 2007. С. 88–89; *Тинченко Я. Ю.* Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007. С. 157–158.

Микола Вітенко

**ЕРОШЕВИЧ (ЯРОШЕВИЧ)
Петро Костянтинович**

**ЄРОЩУ́К
(ЄРОЩУ́К-ТЕРЕЩУ́К)
Олександр Пилипович**

(01.03.1886 – д. і м. с. н.) – військ. діяч. Н. у м. Грубешів Люблін. губ. Навч. у г-зіях у Білій Церкві та Києві. Курсу не закінчив, бо під час революц. подій 1905–07 долучився до анархістів. 1909 заарештований. 1909–13 – на засланні у Туруханському краї та Якутській губ. 1914 завершив навч. у лісовій школі.

У 01.1915 добровольцем зголосився до рос. армії; тоді ж закінчив Іркут. військ. уч-ще. На фронті служив у 22-му Туркестан. стрілец. полку. Останнє звання в рос. армії – поручик.

З 07.1917 – в 1-му Укр. курені смерті, що з Рум. фронту в 10.1917 прибув до Києва; брав участь у придушенні повстання на з-ді "Арсенал". Далі – в складі "Кінно-літучого партизан. загону". З 03.1918 – в Окремому корпусі кордон. охорони. Брав участь у повстанні проти гетьмана П. Скоропадського.

1919 – у складі ГА; командир Холм. добровольчої сотні в складі 1-го Угнів. куреня 9-го піх. полку Рава-Руської доповнюючої округи. 1920 – командир Могилів-Подільського кордон. відділу, комендант штабу управління тилу ДА УНР, нач. штабу Окремого кордон. корпусу, командир Могилів-Подільської кордон. бригади. У 11.1920 інтернований поляками. Останнє звання в Армії УНР – підполковник.

У міжвоєн. період проживав в Укр. станиці в Каліші; чл. Союзу укр. військ. інвалідів бувшої Армії УНР.

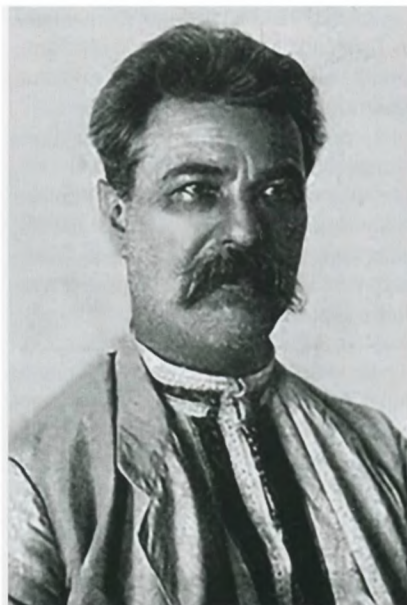
Подальша доля невідома.

Літ.: Кучерук В. Українська Галицька Армія: довідник. К., 2010; Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007; Wiszka E. Emigracja ukraińska w Polsce 1920–1939. Toruń, 2004.

Андрій Руккас

**ЄФРÉМОВ
Сергій Олександрович**

(псевд.: С. Александрович, Волощожар, Земець, Киянин, Тр. Лановий, Липовчанин, С. Охріменко, Сергій Палець, Spectator, Nemo, Scriba та ін.; 06.10.1876–31.03.1939) – громад., політ.

і держ. діяч, літературознавець, публіцист. Н. у с. Пальчик Звенигородського пов. Київ. губ. в родині священика. Здобув освіту в Уман. духовному уч-щі (1886–90), Київ. духовній семінарії (1891–96), юрид. ф-ті Київ. ун-ту (1897–1901). Займався літ. та публіцист. діяльністю, співпрацював з час. "Киевская старина", "Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка", "Громадська думка" (чл. редколегії), "Рада" та ін. Один з фундаторів вид-ва "Вік".

Чл. Київ. старої громади, 1897 – чл. кер-ва Заг. безпартійної укр. орг-ції; співзасн. Укр. демократ. партії (1904), згодом УРП, що 1905 об'єдналася з Укр. демократ. партією та отримала назву Укр. радикально-демократ. партія. З 1908 чл. правління ТУП. Належав до ліберального крила укр. нац. руху.

1917 – один з організаторів та ідеологів УЦР, заст. її голови, чл. Малої Ради, ген. секретар міжнац. справ у першому складі Ген. Секретаріату. У 06.1917 очолив УПСФ. Одночасно проводив потужну літ.-публіцист. діяльність. За часів гетьмана П. Скоропадського відмовився від співробітництва з новою укр. владою. У добу Директорії УНР відійшов від активної політ. діяльності. З 1919 працював в УАН.

За рад. влади перейшов на нелегальне становище (1920), за клопотан-

ням ВУАН амністований (1921). Продовжив адм. й наук. роботу. Дійсний чл. та віце-президент ВУАН (1922–28), чл. госп. управи (1924–28). Видав низку наук. досліджень з літературознавства та історії л-ри.

1928 за негативне ставлення до комуніст. ідеології звільнений з ВУАН. 1929 заарештований, у 04.1930 засуджений у справі "СВУ" на 10 р. тюремного ув'язнення.

П. у тюрмі м. Ярославль. Реабілітований 11.08.1989.

Тв.: Єфремов С. Історія українського письменства. К., 1995; *Його ж.* Літературно-критичні статті. К., 1993; *Його ж.* Щоденник. 1923–1929. К., 1997.

Літ.: Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. К., 1998; ЕІУ. Т. 3. К., 2005; Кримський А. Життєпис і літературна діяльність С. О. Єфремова // Записки Історично-Філологічного Відділу ВУАН. 1923. Кн. 2–3.

Олександра Кудлай

Ж

“ЖАЛІБНА КНІГА” – книга-реєстр старшин і стрільців УГА, загиблих у боях, у полоні, а також померлих від ран та епідемії у шпиталях.

У Галичині створювалися ініціативні групи, що складали списки полеглих земляків. Імена загиблих записували на пам'ятних таблицях, встановлених на стінах церков, нар. домів, читалень тощо. Складені списки передавали до Музею визвол. 6-би України в м. Прага. 1922 управа Союзу укр. інвалідів опублікувала на основі цих списків 2 видання “Жалібної книги”.

До святкування 50-річчя Листопадового “зриву” 1968 колиш. хорунжий УГА Д. Микитюк склав реєстр прізвищ загиблих у роки визвол. 6-би і померлих у повоен. період. Д. Микитюк ще 15 р. продовжував пошуки і доповнював списки. Результати пошуків опубліковані в “Жалібній книзі”, включеній до 4-го т. матеріалів з історії УГА (с. 164–247).

Перелік прізвищ “Жалібної книги” формувався за абеткою, а списки Д. Микитюка – за хронологічною послідовністю. Першим подано реєстр прізвищ вояків і старшин УГА, полеглих під час боїв у м. Львів 11.1918, далі – перелік загиблих у боях за м. Перемишль 11.1918; полеглих старшин у боях на околицях Львова; полеглих стрільців на околицях Львова; вояків УГА, померлих від ран у лічницях Станиславова; “Жертви польських варварств”; “Старшини УГА, погиблі на тиф за Збручем”; “Листа втрат полеглих духовників УГА”, “Лікарі УГА, що померли від тифу”, “Старшини УГА – в'язні Кожухова”, “Старшини і стрільці УГА, погиблі в польськ. полоні” і т. д. В окремих випадках вказано заг. кількість загиблих, а не прізвища, оскільки їх не вдалося встановити. Д. Микитюк при укладанні списків зазначав джерела інформації, вносив правки в разі, якщо особа була занесена до списків загиблих помилково, з вказівкою про таку правку. Наводилася стисла біографія загиблого, іноді лише місце загибелі, зрідка місце народження.

Літ.: Микитюк Д. Сторінки до “Жалібної книги”; Жалібна книга // Україн-

ська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 64–247.

Василь Бурдулянюк

ЖАЛІБКА

Яків

(1899–05.12.1919) – стрілець УГА. Н. в с. Буянів (нині Жидачів. р-ну Львів. обл.) в сел. родині. Проїшов з УГА весь бойовий шлях.

П. у лічниці Укр. бригади в м. Німецьке Яблонне (нині м. Яблонне-в-Под'єштеді, Чехія). Похований на військ. цвинтарі с. Ляден.

Літ.: Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 4. Вінніпег, 1968. С. 237.

Михайло Сигидин

ЖАН

Йосафат

(імена при народженні: Франц, Йосиф, Вікторіян; 19.03.1885–08.06.1972) – священник, монах, місіонер, громад.-політ. діяч, капелан УГА. Н. у

м. Сан-Фаб'єн (пров. Квебек, Канада) у багатодітній франц. сім'ї фермера та вчительки. Після закінчення Вищої духовної семінарії у м. Монреаль (Канада) 14.08.1910 рукопокладений на римо-катол. священника. Після зустрічі 6.09.1910 на Світовому євхаристійному конгресі в Монреалі з митрополитом А. Шептицьким, який схвалив намір

молодого священика працювати для українців Канади, виїхав до василіан. монастиря в с. Крехів (нині Жовків. р-ну Львів. обл.) вивчати укр. мову, історію та реліг. обряд України. 6.09.1911 з дозволу Папи Римського перейшов на греко-католич. обряд. 1912 повернувся до Канади, був управителем укр. місійної школи в м. Сифтон (пров. Манітоба). Під час 2-ї поїздки до Крехова 1914 вступив до ЧСВВ; після постригу прийняв монаше ім'я Йосафат. Згодом здійснив мандрівку пам'ятними місцями Галичини, під час якої розшукував давні ікони, стародруки, рукописи, зустрічався з багатьма людьми.

3 поч. ПСВ переїхав до монастиря с. Лаврів (нині Старосамбір. р-ну Львів. обл.), де як душпастир обслуговував принаймні 7 парафій. У Лаврові вступив до т-ва "Січ". Від 1917 служив сотрудником (пом. пароха) в м. Жовква (нині Львів. обл.). У 2-й пол. 1918 – префект василіан. місійної школи в м. Бучач (нині Терноп. обл.), відтак бібліотекар Бучац. монастиря. Від 30.05.1919 – перекладач і секретар для урядів ЗУНР та УНР; належав до Канцелярії Диктатора ЗУНР. Після переходу 17.07.1919 на Наддніпрянщину – капелан ГА, провадив богослужіння, допомагав хворим на тиф воякам. Відкрив філію УЧХ, котрий опікувався укр. священиками й вояками, які поневірялись у польс. в'язницях і концтаборах. Наприкінці 08.1919 з дипломатичною місією України відбув до м. Варшава, де за дорученням митрополита А. Шептицького як гол. секретар УЧХ сприяв звільненню з польс. неволі укр. священиків, монахів (11.1919), вояків і цивільного нас. (поч. 1920). 15.08.1920 виїхав з Варшави до м. Тарнів (нині м. Тарнув, Польща), звідти до м. Відень, де перебував уряд ЗУНР. 1920–23 – уповноважений представник ЗУНР у Лізі Націй та европ. д-вах. Як чл. дипломатичних місій ЗУНР та УНР брав участь у низці міжнар. конф., нарад і переговорів, зокр. в м. Варшава (Польща), Рига (Латвія; 1921), Женева (Швейцарія), Лондон (Велика Британія; 1921, 1922, 1923), Париж (Франція), Генуя (Італія). Спілкувався з прем'єр-міністра-

ми Франції – Ж. Клемансо та Великої Британії – Д. Ллойд Джорджем, королем Сербії Александром, керівником польс. д-ви Ю. Пілсудським, міністром закорд. справ Німеччини В. Ратенау та ін. Також зустрічався з відомими діячами укр. визвол. змагань – С. Петлюрою, Є. Петрушевичем, П. Скоропадським, К. Левицьким, А. Лівіцьким, О. Назаруком, І. Огієнком, В. Чехівським, ген. О. Грековим і В. Курмановичем та ін.

Після поразки визвол. змагань продовжив служити Україні. Так, у 08.1923 на прохання митрополита А. Шептицького виїхав до Боснії (нині в складі Боснії і Герцеговини), щоб відновити монастир укр. чину студитів у м. Камениця; певний час служив парохом для українців греко-католиків у Боснії та Хорватії.

У 03.1925 (за ін. даними – у 04.1925) повернувся до Канади. У пров. Квебек намагався спорудити для емігрантів з Галичини поселення "Шептицьке", яке згодом розпалося. 1931 в м. Мондер вдруге вступив до ЧСВВ; священник-пом. у церкві Св. Михаїла в м. Монреаль та її місійних станицях (1932–40), парох церкви Св. Михаїла у Монреалі (1940–42), парох у м. Оттава (1942–45).

У 01.1946 (за ін. даними – 1945) на доручення єпископів ГКЦ і ЧСВВ в Канаді виїхав до Європи, щоб допомогти післявоєн. укр. переміщеним особам, зокр. воякам д-зії "Галичина". Учасник 2-го і 3-го засідань ООН у Лондоні та Парижі (1946), де обговорювали питання переміщених осіб. Від 1947 – очільник парафії ГКЦ в Лондоні, декан укр. греко-католич. духовенства у Великій Британії. Співпрацював з місц. Центр. укр. допомогим бюро та Союзом українців, зокр. щодо сприяння в отриманні стипендій на навч. укр. студентів. У 08.1949 повернувся до Канади, душпастирював у м. Едмонтон, Мондер (1950–58) та Ванкувер (1958–61). Від 1957 – почесний д-р УВУ в Мюнхені (Німеччина). Наприкінці 1963 засновано Фундацію ім. Отця Йосафата Жана для надання стипендій студент. молоді укр. походження в Монреалі. Останні роки провів у василіан. монастирі у Гримзбі. Автор спогадів "Моє служіння Україні" (1953).

ЖАРСЬКИЙ Іван

П. у м. Гримзбі (пров. Онтаріо, Канада). Похований на укр. катол. цвинтарі Св. Петра і Павла у м. Мондер (пров. Альберта).

Тв.: *Жан Й.* Уривки з діяря // Бучач і Бучаччина: історично-мемуарний збірник / ред. колегія Михайло Острроверха та ін. Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сидней; Торонто, 1972. С. 85–89.

Літ.: *Лебедович І.* Полеві духовники УГА: У 45-річчя участі у Визвольних Змаганнях (Матеріали до історії). Вінніпег, 1963. С. 82, 99, 131–136, 153; *Мельничук Б., Уніят В.* Жан Йосафат-Іван // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 569; *Шкраб'юк П.* Спогади француза з Квебеку отця Жана, ЧСВВ, як засіб концептуалізації конфесійної та національної ідентичності // Вісник Львівського університету. Серія : журналістика. Львів, 2006. Вип. 28. С. 152–156; *Ковалів Ю. Б.* Жан Йосафат // Українці в Сполученому Королівстві. URL: <http://www.ukrainiansintheuk.info/ukr/02/zhan-u.htm>.

Микола Лазарович

ЖАНДАРМЕРІЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ – поліцейське воєнізоване формування. Корпус укр. держ. жандармерії ЗУНР ств. згідно з рішенням УНРади від 6.11.1918 та ухвалою РДС від 13.11.1918. За основу його формування взято закон Австро-Угорщини про жандармерію від 25.12.1894. Підпорядковувалася ДСВНС. На місцях створювалися військ.-територ. області, окружні та повітові команди жандармерії, сільс. та міські станиці. Гол. команда Корпусу укр. держ. жандармерії містилася до 22.11.1918 у Львові, згодом її переведено до Тернополя, потім до Станиславова. Перший командант – Л. Индишевський. У 12.1918 при ГА створено Польову сторожу (жандармерію).

Законом від 15.02.1919 УНРада ЗУНР провела реорганізацію жандармерії. У питаннях дотримання громад. безпеки вона підпорядковувалася держ. повітов. комісарам, у військ., госп.-адм., підготовки кадрів та контролю служби – безпосередньому командуванню. Найвищою інстанцією у всіх справах

став ДСВНС, при якому було створено 6-й відділ жандармерії і поліції замість скасованої посади інспектора жандармерії.

Для посилення безпеки на залізниці рішенням ДСВНС від 24.03.1919 було створено Залізничну жандармерію (командант Ю. Буцманюк, згодом М. Яворський). Після ліквідації в 06.1919 ДСВНС жандармерію було перепідпорядковано: спочатку НКГА, потім – команді заплілля, згодом – Військ. канцелярії Диктатора ЗОУНР Є. Петрушевича. Під час воєн. дій на Наддніпрянщині в 07.1919

Держ. жандармерію було перейменовано на Нар. сторожу, щоб у нас. назва формування не асоціювалася з жандармерією цар. Росії. Держ. жандармерія перестала функціонувати на поч. 1920, коли УГА реформовано в ЧУГА.

Літ.: *Козак І.* Дещо про Державну жандармерію ЗУНР // Український Скиталець. 1923. № 16–17/18; *Литвин М.* Проект “Україна”. Галичина в Українській революції 1917–1921 рр. Х., 2015; *Його ж.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; *Ортинський В.* Силкові структури Західно-Української Народної Республіки. Львів, 2004.

Микола Литвин

ЖАРСЬКИЙ Іван

(д. і м. н. і с. н.) – військ. діяч, льотчик. Десятник ГА. З 01.1919 в Летун. відділі ГА. Літав на літаку “Lloyd C.V”

№ 4634 1-ї лютун. сотні, дислокованої у с. Дуліби, що біля м. Стрий. 18.05.1919 сотня перебазувалася до м. Станиславів. 25.05.1919 Ж. вилетів на тер-ю ЧСР з пор. Ф. Рудорфером. Згодом виїхав до м. Відень. 1919–20 працював у представництві ЗОУНР разом із С. Ганицьким. 1920–21 перебував у складі Укр. бригади у м. Німецьке Яблонне та Йозефів (ЧСР).

Подальша доля невідома.

Літ.: Лемківський І. Летунство У.Г.А. // Літопис Червоної Калини. 1938. Ч. 11. С. 7–10; Ч. 12. С. 15–17; *Тинченко Я.* Герої Українського неба. К., 2010; *Фостаківський І.* Летунство // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпер, 1958. С. 217–240; *Франко П.* Летунський відділ У.Г.А. // Літопис Червоної Калини. 1937. Ч. 11. С. 9–12.

Микола Вітенко

ЖАТКОВИЧ Григорій Павлович

(20.12.1886–26.03.1967) – адвокат, журналіст, один з лідерів закарп. еміграції в США. Н. у с. Голубине Березького комітату (нині с. Свалев. р-ну Закарп. обл.) в сім'ї сільс. нотаря. У 5-річному віці з батьками емігрував до США. Навч.

в коледжах м. Нью-Йорк і Піттсбург (шт. Пенсільванія). Випускник юрид. ф-ту Пенсільван. ун-ту (Філадельфія).

Як голова Амер. нар. ради угорусинів 1918 вів переговори з Президентом США В. Вільсоном і майбутнім Президентом ЧСР Т. Масариком. Один з ініціаторів проведення в 11.1918 плебісциту серед амер. земляків, у ході якого вони більшістю голосів висловилися за приєднання Закарп. України

до ЧСР. Восени 1919 на чолі делегації амер. русинів перебував у Парижі, Празі й Братиславі з метою ознайомлення провідних діячів союзницьких д-в та громадськості з волею амер. русинів, а також у самому Закарпатті, де сприяв орг-ції Рус. клубу в Ужгороді та прийняттю рішення Центр. руською нар. радою (ЦРНР) від 8.05.1919 про приєднання краю до ЧСР на правах автономії. Разом з А. Бескидом та А. Волошином входив до делегації, яка 23.05.1919 була прийнята Президентом ЧСР Т. Масариком і ознайомила з рішенням ЦРНР щодо представлення інтересів закарп. українців на Паризькій мирн. конф.

У 08.1919 був призначений чехословац. владою головою Директорії Підкарпатської Русі – першого автономного уряду Закарпаття, 5.05.1920 – першим губернатором краю. У 03.1921 Ж. склав повноваження губернатора на знак протесту проти позиції чехословац. властей, що не погоджувалися на надання Закарпаттю автономії, приєднання до нього Пряшівщини та на участь закарпатців у виборах до парламенту.

Ж. повернувся до США, де зайнявся адвокат. практикою. У 1930-х відмовився від ідеї нац. окремішності закарп. русинів, яких став вважати складовою рос. нації. Під час ДСВ змінив свої античехословац. погляди, очолив Амер. карпаторус. центр. конференцію і видавав газ. "Карпатець" (1941–43), на сторінках якої пропагував потребу об'єднання Закарпаття з ЧСР.

П. у м. Піттсбург.

Літ.: Вегеш М., Токар М., Басараб М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення. Ужгород, 2009. С. 35–37; *Віднянський С., Петрище П.* Політична діяльність закарпатської еміграції в США наприкінці 19-го – на початку 20-го ст. та її вплив на долю рідного краю // Українська діаспора. К.; Чикаго, 1993. Ч. 4; *Ладжун Ю. Ю.* Національна політика Чехословаччини в Підкарпатській Русі 1919–1923 років // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Історія". 2014. Вип. 1 (32). С. 89–97; *Панов А. В.* Американські русини, Томаш Масарик та уряд

ЖЕЛТВАЙ
Віктор Юлійович

Сполучених Штатів Америки як ключові гравці дипломатично-правового процесу у визначенні статусу Закарпаття після Першої світової війни // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Історія". 2011. Вип. 27. С. 153–156.

Андрій Королько

ЖЕЛЕХІВСЬКИЙ

Микола Євгенович

(д. і м. н. і с. н.) – адвокат, громад. діяч, держ. повітов. комісар ЗУНР. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту. Проходив адвокат. практику в калус. адвоката А. Коса. З 1906 адвокат у Солотвині, згодом у Калуші.

У 10.1918 очолив повітов. НК УНДП для підготовки повстання у Калуші, члени якого 1.11.1918 перебрали владу в місті й повіті. Обраний держ. повітов. комісаром Калуського пов.; виконував обов'язки до 23.01.1919, коли новим комісаром призначений О. Дудикевич. 11.1918–05.1919 – голова Калуської повітов. УНРади.

Літ.: Альманах Станиславівської землі. Т. 1. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975; Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958.

Степан Кобута

ЖЕЛІГІВСЬКИЙ

Люціан

(Żeligowski Lucjan;

17.10.1865–09.07.1947) – польсь. військ. діяч. Н. у м. Ошмяни (нині Білорусь). Полковник рос. армії, командир полку і д-зії (Одеса) 1-го польсь. корпусу на Сході (1918).

У 06.1919 його 4-та д-зія (3,4 тис. вояків) у складі Одеської групи військ Антанти через Румунію прибула до Чернівців, а 23.06.1919 захопила Станиславів, змусивши відступити 2-гу Колоний. бригаду ГА. Невдовзі Ю. Пілсудський призначив ген. командиром 10-ї д-зії піхоти. Ген. броні (1923).

1925–27 – військ. міністр Польщі, 1935–39 – посол польсь. сейму. Кавалер ордена *Virtuti Militari*. Автор праці "Wojna w roku 1920. Wspomnienia i rozważania" (1930).

П. у м. Лондон. Похований у м. Варшава.

Літ.: Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Encyklopedia wojskowa. Dowódcy i ich armie. Historia wojen i bitew. Technika wojskowa. Warszawa, 2007; Klimecki M. Wojna polsko-ukraińska o Lwów i Galicja Wschodnią 1918–1919 r. Aspekty polityczne i wojskowe. Warszawa, 1997; Kryska-Karski T., Żurkowski S. Generałowie Polski niepodległej. Warszawa, 1991.

Микола Литвин

ЖЕЛІСКО

Теодор

(1894–04.1920) – четар УГА. Н. у с. Голігирки на Золочівщині. Студент Політехніки м. Львів.

Учасник ПСВ. З ГА перейшов р. Збруч.

П. від тифу в м. Бар.

Літ.: Посмертні згадки. Теодор Желіско // Громадська думка. 1920. 29 квіт. С. 4.

Петро Сіреджук

ЖЕЛТВАЙ

Віктор Юлійович

(псевд.: Вышнянській; 1886–1963 (за ін. даними – 1974)) – громад.-політ. і культ. діяч. Н. у с. Руські Комарівці (нині Ужгород. р-ну Закарп. обл.), за ін. даними – у с. Малий Бичків (нині Рахів. р-ну Закарп. обл.). Випускник Ужгород. богослов. семінарії, Будапешт. пед. акад.-ї. 1910 висвячений у сан греко-катол. священника єпископом Ю. Фірцаком. 1910–25 – проф. учительської, 1925–34 – дир. греко-катол. жін. учительської семінарії, 1934–36 – викл. угор. мови чол. семінарії в Ужгороді. Обстоював укр. позиції, товаришував з А. Волошином та ін. закарп. українофілами.

Ж. включився в політ. діяльність після розпаду Австро-Угор. монархії. Один з ініціаторів створення Ужгород. нар. ради 11.1918 і скликання Всеукр. (Все-закарп.) конгресу в Хусті 21.01.1919, де було прийнято рішення про возз'єднання краю з Україною. Ред. газ. "Наука" (1914), відп. ред. газ. "Руська Краина" (1919), газ. "Свобода" (1922–23).

Чл. президії т-ва "Просвіта" та "Учител. громади". Входив до складу ЦК Християн.-нар. партії (1923–38). За

участь у відзначенні 20-річчя з дня проголошення соборності укр. земель у Хусті заарештований 1.04.1939 угор. владою і відправлений у табір Вар'юлопош. Після звільнення повернувся до с. Ляхівці Ужгород. р-ну і 1,5 р. перебував під наглядом поліції. Зазнав переслідувань радянських спецслужб. 1947 – на допитах в органах НКВС у м. Ужгород у зв'язку з арештом єпископа О. Хіри. Опрацював і видав "Письмо для русскаго народа Угорщины" (Унгвар, 1903). Автор праць на реліг. тематику "Живот святыхъ" (Унгвар, 1913), "Роздумай то добре!" (Ужгород, 1921).

П. у с. Середнє Ужгород. р-ну Закарп. обл. (за ін. даними – у м. Ужгород).

Літ.: Вегеш М., Токар М., Басараб М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення. Ужгород, 2009. С. 178–179; *Габор В.* Желтвай Віктор // Українська журналістика в іменах. Львів, 1999. Вип. 6; *Хланта О.* Віктор Желтвай (1886–1974) // Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії. Т. 2. Ужгород, 2010. С. 537–542.

Андрій Королько

ЖЕНЕВСЬКА СЕСІЯ ЛІГИ НАЦІЙ

– перша сесія Ліги Націй. Працювала протягом 15.11–15.12.1920 в м. Женеві (Швейцарія). Уряд ЗУНР в екзилі

намагався використати Ж.с.Л.Н. для актуалізації сх.-галиц. питання на міжнар. арені. 19.11.1920 уповноважений із закорд. справ ЗУНР С. Витвицький звернувся з телеграмою до віце-президента Ліги Націй, міністра закорд. справ ЧСР Е. Бенеша з проханням посприяти приїзду галиц. делегації до Женеві. У кін. 11.1920 до Женеві прибула делегація ЗУНР у складі Є. Петрушевича (голова), К. Левицького, С. Витвицького, Е. Брайтера та Й. Жана. Члени делегації провели кілька зустрічей з представниками Великої Британії, Франції, Італії та Японії, канад. делегатами – міністром справедливості Ш. Догерті та високим комісаром Канади в Лондоні Д. Перлі, чл. Ген. секретаріату Ліги Націй. Налагоджено контакти з Е. Бенешем та норвез. делегатом Ф. Нансеном, які надавали делегації ЗУНР неопублічну підтримку. 28.11.1920 від імені УНРади ЗУНР Лізі Націй направлено ноту під назвою "До високого Союзу народів!" з додатком "Мотивування ноти Української Національної Ради Східної Галичини, предложеної Союзу Народів"; домагалася права на самовизначення та самостійне держ. життя для укр. нас. Сх. Галичини. 2.12.1920 УНРада ЗУНР звернулася до Ліги Націй з нотою про польс. окупац. режим у Сх. Галичині, вимогами його ліквідації та визнання суверенних прав для укр. народу. Ноти

Женевська сесія
Ліги Націй

УНРади були опубліковані в Женев. пресі. Діяльність делегації ЗУНР на Ж.с.Л.Н. справила вплив на позиції зх. д-в; мала своїм результатом розгляд проблеми Сх. Галичини Радою Ліги Націй під час Паризької сесії (23.02.1921).

Літ.: Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 5. Кн. 2 / уклад.: О. Карпенко, К. Мицан. Івано-Франківськ, 2011. С. 301–353; Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / кер. авт. кол. й відп. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ, 2001. С. 493–495; *Тищик Б.* Західно-Українська Народна республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів, 2004. С. 345–346.

Богдан Паска

ЖИДІВСЬКИЙ КҮРІНЬ – узагальнена назва єврейс. нац. формувань у ЗУНР 1918–20. Найчастіше термін вживали як скорочену назву Жидівського пробоевого куреня 1-го Галиц. корпусу (з 08.1919 – Пробоевий курінь 1-го Галиц. корпусу, з 27.09.1919 – Терноп. курінь 6-ї бригади), ств. з підрозділу єврейс. міліції Тернополя в 06.1919 (іноді помилково вказують 04.1919) під командуванням С. Ляйнберґа (з 08.1919 – сот. Березюка). Підрозділ брав участь у польс.-укр. війні на боці ГА.

Чисельність Ж.к. складала бл. 500 осіб. У 10.1919 у складі Ж.к. були 8 старшин, 45 підстаршин, 130 муштрових і 226 немустрових вояків (бойовий стан: 4 старшини, 27 підстаршин, 91 стрілець). Наприкінці 1919 більшість бійців Ж.к. захворіли на тиф. Частина з них повернулася до Тернополя, декотрі – до Одеси, у розпорядження Палестинського к-ту. Наказом по 1-му Галиц. корпусу від 24.01.1920 рештки Ж.к. (тоді – Терноп. куреня) передавали до складу групи озброєння та артилерії командування УГА.

Доволі умовно Ж.к. називають єврейс. сотню у складі 1-го Гуцул. пробоевого куреня (бл. 80 осіб) і єврейс. загін при 11-й Стрий. бригаді (бл. 70 осіб), які виникли у 06 – на поч. 07.1919.

Ж.к. також називають єврейс. міліцію (загони самооборони) на тер-ї ЗУНР, яка не брала участі в польс.-укр.

війні. Організована 11.1918 у Львові Єврейським к-том безпеки в кількості 5 постів єврейс. міліції, які одягала та озброювала укр. влада. Патрулі єврейс. міліції у Львові не виходили за межі своїх кварталів. 21–22.11.1918 деякі євреї-міліціонери під тиском поляків покинули Львів, після чого єврейс. міліція Львова була роззброєна поляками. Відомо, що перша єврейс. сотня, сформована після львів. погрому, вирушила на фронт на поч. 12.1918. Крім Львова, єврейс. міліція існувала в Тернополі, Підволочиську й Коломиї, однак у жодному з цих міст вона не втручалася у польс.-укр. протиборство. У Коломиї 31.10.1918 створили єврейс. міліцію (бл. 400 осіб) для охорони єврейс. власності й правопорядку під командуванням пор. Вахмана, яка в серед. 11.1918 саморозпустилася. У Тернополі єврейс. міліція під командуванням пор. Л. Соломона ств. 11.1918, реорганізована 06.1919 в Жидівський пробоевий курінь.

Відомо, що при ГА в 05.1919 планували створення окремого військ. підрозділу, що мав об'єднати Жидівський пробоевий курінь 1-го корпусу ГА та Кінно-кулеметну сотню 4-ї Золочів. бригади чет. Салька Роттенберґа. Заг. кількість вояків цих формувань складала 300–350 осіб. Реалізувати ці плани не вдалося через наступ польс. військ.

Літ.: Бемко В. Листопадові події в Коломиї // “Над Прутом у лузі...” Коломия в спогадах. Торонто, 1962. С. 120–121; Вовк Ф. [Для докладнішого пояснення...] // Український Скиталець. Ліберець, 1921. Ч. 5 (Березень). С. 21–23; Д[митро]. М[икитюк]. Жидівський курінь // Українська Галицька Армія / ред. Д. Микитюк. Т. 1. Вінніпег, 1958. С. 257–258; *Монолатій І.* Жидівський курінь // Енциклопедія Коломиїщини. Зш. 6, літ. Е-Й. Коломия, 2014. С. 41; *Його ж.* Коломия в часи ЗУНР. Коломия, 2000. С. 34; Нахман Г[ельбер]. Передісторія і історія жидівського пробоевого куреня І корпусу УГА // Український скиталець. Ліберець, 1921. Ч. 4 (лютий). С. 17–21; Ч. 5 (березень). С. 17–21; *Погребинська І., Гон М.* Євреї в Західноукраїнській Народній

Республіці (До проблеми українсько-єврейських взаємин). К., 1997. С. 45; *Тинченко Я.* Під зіркою Давида. Єврейські національні формування в Україні в 1917–1920 роках. К., 2014. С. 97–135; *Хонігсман Я., Опельбаум Ю.* Східногалицькі євреї і Західно-Українська Народна Республіка // Шофар. 1995. № 11. С. 6.

Іван Монолатій

ЖІНОЦТВО В ГА. Офіційної статистики про кількість жінок в УГА немає. Відомо 100 імен, але ці дані неостаточні. З них понад 60 % служили в санітарних частинах. Студентки, учениці старших класів г-зій, учительки, дружини військових брали приклад з О. Степанів, С. Галечко та Г. Дмитерко, які служили ще в УСС. Працювали в корпусних і бригадних шпиталях, фронтових лазаретах, пересувних санітарних потягах, перев'язочних пунктах, епідемічних лікарнях. Виконували обов'язки медсестер, лікарів і фельдшерів. 10 отримали звання санітарного хорунжого, 11 померли від тифу, дизентерії.

Більшість пройшли мед. курси, організовані 1912 "Жіночою громадою", практикувались у шпиталях австр. армії та "Української самаритянської помочі". Під час польс.-укр. війни гол. медсестра австр. гарнізон. шпиталю М. Скубів та А. Конрад організували в Тернополі мед. курси для 42 учениць.

Жінки розпочали діяльність у санітар. службі збройних сил ЗУНР ще в перші дні військ. протистояння у Львові, Городку та Жовкві. М. Гіжовська керувала медчастиною у приміщенні львів. пошти; З. Копертинська разом із З. Русинюк – у приміщенні Галиц. сейму. В окружних шпиталях ("лічницях") працювали: Т. Туна (Бережани), Я. Рудницька (Дрогобич), Н. Хомишин (Самбір), О. Чайківська (Чортків). Санітарним четарем групи "Схід", згодом – 8-ї Самбір. бригади була З. Копертинська, санітаркою летун. відділу ГА у Красному – Ю. Нементовська (донька письм. У. Кравченко). Санітарний хорунжий Козацького загону ім. Гонти І. Шмігельська-Климкевич двічі потрапляла в полон. Монахині ЧСВВ сестра Домінія та сестра Килистина працювали в польовому шпиталі 2-го корпусу УГА.

Серед імен жінок-медиків також відомі: М. Віхер, К. і П. Гладилевич, О. Голубець, М. Дзуль, Ю. Крива, О. Кривокульська, В. Лев, С. Лебедович, М. Мамчин, М. Матейко, К. Миськів-Коваль, С. Монджейовська, Р. Олексин, М. Пашко-Рибак, К. Петруняк, Н. Полотнюк, С. Рибчак, сестри П. і К. Рудковські, Я. Сандул, Селянська, М. Сенечак, І. Сенишин, О. Скварко-Матвійчук, А. Столбіна, О. Стрілецька, С. Ступницька, А. Терчинська, М. Фединська-Білозор, І. Чорноморець, М. Яворська, М. Янович. У мед. службі ЗУНР працювали також

німкені (Г. Мюллер, Г. Нізе, М. Лянценберг) та єврейки (зокр. С. Цукерберг).

Жінки виконували обов'язки зв'язкових і розвідниць, однак імена більшості з них невідомі. Особливо відзначилися В. Кунда, В. Коцюмбас-Літинська, С. Пашкевич. У лавах 7-ї Львів. бригади перебувала розвідниця Р. Гуменна. Окремі брали безпосередню участь у військ. діях: О. Степанів – чл. Боевої управи ГА, четар 4-ї Золочів. бригади ГА воювала до осені 1919; хорунжа О. Підвисоцька 15.05.1919 перейняла командування сотнею після поранення командира 5-ї сотні 8-ї Самбір. бригади В. Каравана в бою під с. Гошани (нині с. Градівка Городоц. р-ну Львів. обл.).

Жінки працювали в канцеляріях машиністками, телефоністками і телеграфістками. У канцелярії штабу 3-го корпусу ГА служили сестри М. Захаріїв-Рудницька та О. Захаріїв-Томоруг, Е. та К. Лянге, Літинська, Качмарська.

При окремому Залізному загоні ГА (після злиття з армією УНР – окремому Залізному загоні Армії УНР ім. отамана Івана Бистрина), організованому сот. І. Сіяком, ств. 4-та жін. сотня з 36 бійців. Серед них: Я. Вітошинська-Дрогомирецька, С. Вітошинська-Девоссер, С. Дзиґа, М. Городиська, О. Левицька, М. Мельник, Т. Мосора, М. Ткачук, С. Сіяк, сестри Павлусевич, сестри Савчук та ін. Командир сотні – хор. М. Крива. У Чорткові за рахунок гімназисток чисельність жін. сотні зросла до 76. Вели бої під Нижневом і Копичинцями (нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.). У 07.1919 загін узяв участь у поході на Київ. У бою під Кривцем (Київщина) 10.09.1919 жін. сотня потрапила в більшов. полон. Доля більшості з них невідома.

Під час листопадових боїв у Львові жінки працювали на військ. кухнях (у Нар. домі, ратуші, будинку сейму і Духовної семінарії). Тоді ж була важко поранена кер. військ. кухні М. Колесса. На Самбірщині Н. Чайковська (дружина письм., повітов. комісара А. Чайковського) організувала пункт для постачання харчами укр. військових у Львові.

Жінки опікувалися укр. полоненими і їхніми родичами, дбали про

забезпечення медикаментами, теплими речами, продуктами харчування та ін. У рамках УГК діяла жін. секція, яка виконувала функції Червоного Хреста. Під його егідою у 01–02.1919 О. Косевич, Д. Старосольська і С. Олесків відвідали укр. полонених у польс. концтаборах Домб'є, Вадовичі й Пікулічі. Важливу роль відігравали жінки в культ.-пропаганд. роботі.

Лит.: Байдак М. Жіночий досвід війни (на прикладі участі жінок у збройних формуваннях ЗУНР) // Галичина. Ч. 25–26. Івано-Франківськ, 2014. С. 281–289; Бежук О. Участь жіноцтва в українському національно-визвольному русі початку ХХ століття // Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: "Держава та армія". 2006. № 571. С. 194–200; Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Львів, 1998; Мілена Рудницька: Статті. Листи. Документи: збірник. Львів, 1998. С. 365–380.

Оксана Дрогобицька

ЖУК

Андрій Ілліч

(псевд.: А. Андрієнко, А. Ільченко, А. Вовчанський, Хрущ, А. Беволит, А. Критський; крипт.: А.Ж., А.Б., А.К-ий, А.В., *Observer*; 14.07.1880–03.09.1968) – громад. і політ. діяч, публіцист, кооператор, історик рев. руху та сусп.-політ. думки, геополітик. Дійсний чл. НТШ (1961). Н. у с. Вовчок (нині Лубен. р-ну Полтав. обл.). Навч. у 3-річній парафі-

яльній шк. З 1901 чл. РУП, дописував до її парт. органів – “Гасло” (Чернівці, 1902–03), “Селянин” (Чернівці, Львів, 1903–05). Один із засн. гуртка РУП – Союзу службовців на залізницях півдня Росії (Харків, 1903), активний учасник відкриття пам’ятника І. Котляревському в Полтаві (30.08.1903). У революц. подіях 1905–07 брав участь як сільс. агітатор на Харківщині та Полтавщині. З 1906 чл. ЦК УСДРП, видавав газ. “Боротьба” (Київ, 1906), співробітник парт. пресових органів – “Вільна Україна” (СПб, 1906), “Слово” (Київ, 1906), “Соціал-демократ” (Полтава, 1907); за революц. діяльність кілька разів ув’язнений рос. владою. У кін. 1907 виїхав до Львова, де проживав до поч. ПСВ. Працював у Крайовому союзі кредитовому (з 1928 – Ревізійний союз українських кооператив (РСУК) на посадах ред. його періодичних видань – “Економіст” і “Самопоміч” (1909–14), дописував до соціал.-демократ. – “Земля і воля” (1908) і “Праця” (1909–10), заг.-демократ. органів – “Діло”, київ. “Рада”, був головою ЗГ УСДРП у Львові (1908–11). Виступив на 1-му Укр. просвітньо-екон. конгресі (1909) з програмним рефератом про значення кооперації у визвол. змаганнях укр. народу, був чл. управи т-в “Просвіта” і “Сільський господар” (1910–14). Від 1909 ініціював загальнопарт. дискусію про висушення на чільне місце в програмі УСДРП нац. питання, про пошук союзників у таборі націонал-демократії, за що 1911 виключений з її рядів. Ініціатор і учасник березневої 1911 наради наддніпрян. емігрантів, на якій створено групу “Вільна Україна” з завданням пропаганди ідей незалежної України. 1912 заснував Укр. інформаційний к-т з метою популяризації укр. справи у світі.

1914–18 – один із засновників і чл. президії СВУ, співред. “Вістника СВУ” (1914–17), ред. “Вістника політики, літератури й життя” (1918). Багато зусиль доклав у справі нац.-просвітницької роботи серед укр. полонених у таборах Австро-Угорщини та Німеччини, формування Синьо- та Сірожупанної д-зій. У 08.1914 переїхав до Відня. Був чл. ГУР (1914–15), ЗУР (1915–16), Боєвої

(потім – Центр.) управи УСС (1915–20) у Відні. За укр. влади на дипломатичній службі – радник посла УД у Відні в справах військовополонених, голова “похідної канцелярії” МЗС УНР, секретар двох нарад голів дипломатичних представництв УНР–ЗУНР (Відень, 18–22.06; Карлсбад, 6–14.08.1919). Засуджував квітневу (1920) угоду С. Петлюри з Польщею щодо підпорядкування їй ЗУЗ. Деякий час працював референтом Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича. На поч. 1920-х співпрацював із Закорд. центром ЗУНР у Відні, брав активну участь в утворенні та роботі К-ту оборони ЗУЗ (1923–25), друкувався в “Українському прапорі” (Відень–Берлін, 1920–29), “Раді” (Львів), дописував до укр. часописів Америки і Канади. Співзасн. Всеукр. нац. ради (1921), утвореної з опозиційних до С. Петлюри партій. Був співробітником органу партії хліборобів-демократів “Нове слово” (Зальцведель, ж. “Визволення” (1923), пропагував ідею Галицько-Волин. д-ви.

Після 1923 перейшов на радянсько-фільські позиції, сподіваючись на побудову самост. України націонал-комуністами. 1930 відійшов від активної політики, повернувся до Львова, керував статистичним відділом РСУК. Співпрацював у його періодичних органах: “Господарсько-кооперативний часопис”, “Кооперативна республіка”, “Календарець кооператора”, був ред. “Кредитової кооперації”, співред. видань вид. кооперативи “Хортиця”; секретарем Ділового к-ту Громад. к-ту рятунку України у Львові (1933); співред. час. “За Україну” (1933); чл. Т-ва укр. кооператорів, Т-ва допомоги емігрантам у Львові, співпрацював у календарі-альманасі “Дніпро” (1923–39), друкувався у “Ділі” та “Новому часі”.

З рад. окупацією Львова 1940 таміно перейшов рад.-нім. кордон й оселився у Відні. Був активним діячем віден. укр. громади. Друкував статті на сусп.-політ. тематику в періодичних виданнях Європи, США й Канади: “Українському віснику”, “Краківських вістях”, “Вільній Україні”, “Українському самостійнику” та “Сучасності”, досліджував

ЖУКОВСЬКИЙ
Андрій Кіндратович

історію укр. революц. руху поч. 20 ст., нац. сусп.-політ. думки, впорядковував свій архів, який зберігається в Канаді, нац. архіві.

П. і похований у м. Відень.

Літ.: Витанович І. Андрій Жук (Львченко), кооператор-громадянин. Львів, 1938; *Гурич І.* У тіні В. Липинського (А. Жук як політичний мислитель й дослідник історії визвольного руху) // Молода нація. 2002. № 3 (24); *Його ж.* "Федераліст" очима "самостійника" (до історії написання статті А. Жука "М. Грушевський та СВУ" // Там само; ЕІУ. Т. 3. К., 2005. С. 170; Жук Ю. Спогади про батька // Політика і час. 1994; *Осташко Т. А.* Жук в добі національно-визвольних змагань // Молода нація. 2002. № 3 (24); *Патер І., Пастушенко Р.* Андрій Жук (1880–1968) // Українські кооператори: історичні нариси. Т. 2. Ч. 3. Львів, 1999; *Патер І.* Андрій Жук: політик, кооператор, публіцист // Вісник Львівської комерційної академії. Львів, 1998; *Його ж.* А. Жук і Союз визволення України // Молода нація. 2002. № 3 (24); *Його ж.* Союз визволення України: проблеми державності і соборності. Львів, 2000; *Срібняк І.* Полонені українці в Австро-Угорщині та Німеччині (1914–1920). К., 1999; *Сніцарчук Л.* Жук А. // Українська журналістика в іменах. Вип. 3. Львів, 1996.

Ігор Гурич, Іван Патер

**ЖУКОВСЬКИЙ
Андрій Кіндратович**

(1889–22.02.1951) – адвокат, громад.-політ. діяч, четар Січових стрільців. Н. у с. Дорофіївка Підволочиського пов. (нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.). Навч. у Підволочиську, в укр. г-зії м. Тернопіль, на правн. ф-ті Львів. ун-ту.

Під час РСВ – доброволець Легіону УСС з 1916, воював на Рос. фронті. В ході одного з боїв потрапив до рос. полону. Від кін. 1917 – один з кращих старшин у курені (згодом – полку) Січових стрільців під командуванням Є. Коновальця, охороняв УЦР в Києві; згодом – сотник Армії УНР. Працював у Мін-ві закорд. справ України, в 02.1918 як чл. делегації УНР брав

участь у переговорах у м. Брест-Литовський щодо укладення мирн. договору. Під час проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР – один з тих, хто забезпечував охорону на Софіївському майдані в Києві.

Після війни здобув учений ступінь д-ра права у Львів. ун-ті. До 1939 займався адвокат. практикою в Підволочиську. Зі встановленням у 09.1939 рад. влади на ЗУЗ, уникаючи переслідувань органів НКВС, переховувався у с. Голошинці Підволочис. р-ну. Під час нім. окупації 1941–44 – голова окружного Укр. допомогового к-ту в Тернополі.

1944 виїхав до ЧСР, звідти – до 3х. Німеччини. Працював у м. Мюнхен в УВУ. 1948 емігрував до США.

П. у м. Чикаго (США).

Літ.: Волинський Б., Гасай Є. Жуковський Андрій Кіндратович // ТЕС. Т. 1. Тернопіль, 2004. С. 583; Корпус січових стрільців: Воєнно-історичний нарис / за ред. О. Бабія та ін. Чикаго, 1969. С. 236; *Лазарович М. В.* Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль, 2016; Шляхами Золотого Поділля. Т. 3 : Тернопільщина і Скалатщина : регіональний іст.-мемуарний зб. / ред. кол. : Р. Миколаєвич та ін. Філадельфія, Пенсильванія, 1983. С. 95.

**Микола Лазарович,
Богдан Мельничук**

**ЖУКОВСЬКИЙ
Євген Іванович**

(05.07.1869–07.04.1944) – педагог, агроном, громад. діяч, чл. укр. уряду Буковини (Кіцман. періоду). Батько І. та Я. Жуковських. Н. у с. Чуньків (нині Заставнів. р-ну Чернів. обл.) у відомій родині іконописців Жуковських. 1884–89 навч. в держ. вищій г-зії м. Чернівці, з 1886 отримував стипендію в сумі 150 гульденів щорічно. Через матеріальні нестатки змушений залишити навч.; з 1890 працював пом. учителя, згодом учителем у школі с. Чуньків. Матуральні іспити склав у 07.1892 в держ. учительській семінарії в Чернівцях, де в 11.1894 склав кваліфікаційний учительський іспит. Здійснив 2-місячну

навч. подорож до найкращих рільничих шкіл Австрії та Німеччини, після якої в 03.1897 склав у Відні кваліфікаційний іспит на викладача в рільничих школах. У 09.1897 іменованій директором відкритої 13.10.1897 буковин. крайової рільничої школи в Кіцмані з укр. викладовою мовою (очолював до 1918). Викладав заг. та спец. продукцію тварин, заг. і спец. к-ру рослин, переробку с.-г. продукції, ветеринарію, садівництво та городництво, бджолярство, провадження господарки та бухгалтерії. Автор "Учебника рільництва для шкіл рільничих і споріднених закладів, а також до ужитку для практичних рільників" (Чернівці, 1903) і низки статей з проблем рільництва укр. та нім. мовами. Чл. філії т-ва "Українська школа" в Кіцмані, з 11.12.1898 – чл. правління філії. Чл. Буковин. крайової культ. ради від часу її заснування в 07.1900 до 1911. 04.1902–01.1904 – ред. укр. додатка "Селянин" до буковин. крайового час. "Буковинські господарські листки". На перших заг. зборах Союзу укр. хлібороб. спілок на Буковині "Селянська каса" (10.05.1903 в Нар. домі в Чернівцях) обраний членом правління Союзу (голова С. Смаль-Стоцький). 1904–07 – екон. кер. (господар), з 1907 – голова "Руської бурси" в Кіцмані, що надавала житло та пед. опіку укр. сел. дітям, які навчалися в середніх школах м. Кіцмань. 06.1906 – кін. 1911 – заст. голови пові-

тової хлібороб. спілки в Кіцмані. Депутат громад. ради в Кіцмані, з 06.1905 – чл. Кіцман. повітов. шкільної ради.

Чл. укр. повітов. к-ту в Кіцмані (голова Є. Ярошинський), який 4.11.1918 від імені УНРади перебрав владу в Кіцманському пов. від австр. повітов. старости Л. Гояна. Держ. секретар фінансів (спільно з О. Доспілем) укр. уряду Буковини після окупації Чернівців рум. військом та перенесення осередку буковин. УНРади до Кіцмані. 17.11.1918 заарештований рум. військовими разом з рештою членів укр. уряду й ув'язнений у військ. тюрмі м. Чернівці. Усунений рум. окупац. владою з посади директора крайової рільничої школи в Кіцмані.

Після виходу на пенсію в серед. 1920-х проживав у Кіцмані. До останніх днів життя чл. т-ва "Укр. нар. дім" у Чернівцях. Разом з дружиною Євфрозиною доглядав онука Богдана, осиротілого після смерті 1936 їхньої доньки Л. Тарко та зятя М. Тарка, колиш. вістун УСС і четаря УГА, розстріляного більшовиками в Чернів. в'язниці наприкінці 06.1941.

П. у м. Чернівці в домі свого сина, д-ра медицини М. Жуковського. Похований без надгробного напису поруч із донькою Лялею в гробівці родини Тарків у 41-му кварталі Руського цвинтаря в м. Чернівці.

Лит.: В черновецькій семінарії учительській // Буковина. 1894. 23 (11) листоп.; *Добржанський О., Старик В.* Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914–1921). Одеса, 2008. С. 930–934; Ілюстрована хроніка товариства "Український Народний Дім" у Чернівцях 1884–1934. Чернівці, 1934. С. 65; *Левіцький М.* Перші загальні збори Союзу руских хліборобських спілок на Буковині "Селянська Каса" // Буковина. 1903. 4 (17) трав.; Справоздане річне буковинської краєвої школи рільничої в Кіцмані видане директором Євгенієм Жуковским за VI. шкільний рік 1902/1903. Кіцмань, 1903; Land- und Forstwirtschaftliche Unterrichts-Zeitung. XIII. Jahrgang. 1899. Wien, 1899. С. L.

Володимир Старик

**ЖУКОВСЬКИЙ
Роман Петрович**

(10.08.1887–18.09.1922) – правник, урядовець ЗУНР. Н. у м. Станиславів (нині Івано-Франківськ) у сім'ї службовця. Випускник правн. ф-ту Львів. ун-ту. Урядник у Заставні на Буковині, потім у крайовому уряді в Чернівцях.

Під час ПСВ служив в управі табору для біженців у Вольфсбергу (Австрія). Від 1918 працював у повітов. старостві в Снятині. Після Листопадового чину обраний заступником повіт. комісара Г. Мартинця; на цій посаді брав участь у розбудові укр. влади на Снятинщині. У 01.1919 призначений референтом у ДСЗас у Станиславові. Разом з ГА перейшов за р. Збруч, перебував у Кам'янці-Подільському. 1920 повернувся до Галичини. Готувався до адвокат. діяльності.

П. від важкої недуги в м-ку Солотвин (нині смт Богородчан. р-ну Івано-Франк. обл.).

Літ.: Королько А. Становлення й функціонування органів української влади на Покутті в період існування Західно-Української Народної Республіки (1918–1919 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Івано-Франківськ, 2011. Вип. 20. С. 61; По смертні згадки. Роман Жуковський // Діло. 1922. Ч. 32. С. 7.

Петро Гуцал

СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

авіац. – авіаційний
австр. – австрійський
австро-угор. – австро-угорський
адм. – адміністративний
акад. – академік, академічний
акад-я – академія
амер. – американський
АН – Академія наук
АН України – Академія наук України (від 1991)
англ. – англійський
ап. – апостол
АР – Автономна республіка
араб. – арабський
арк. – аркуш
АРСР – Автономна Радянська Соціалістична Республіка
артилер. – артилерійський
археол. – археологічний
архів. – архівний
архіт. – архітектор (з прізвищем), архітектурний
АТ – акціонерне товариство
афг. – афганський
афр. – африканський
АРРз – Державний архів у м. Перемишль
б/м – без місця видання
б/р (б/г) – без року видання (рос. – без года издания)
балт. – балтійський
бас. – басейн (з назвою річки)
бельг. – бельгійський
берез. – березень
білорус. – білоруський
б-ба – боротьба
б-ка – бібліотека
бл. – близько (з числом)
БНР – Білоруська Народна Республіка
болг. – болгарський
брацлав. – брацлавський
брит. – британський
бронз. – бронзовий
буд. – будівельний
буд-во – будівництво
бурж. – буржуазний
в-во – воєводство

верес. – вересень
ВЗ УГВР – Великий збір Української головної визвольної ради
вид. – видання
вид-во – видавництво
визвол. – визвольний
викл. – викладач
виконком – виконавчий комітет
вип. – випуск
вир-во – виробництво
відп. – відповідальний
військ. – військовий
вінниц. – вінницький
вірм. – вірменський
ВКП(б) – Всесоюзна комуністична партія (більшовиків)
ВМФ – військово-морський флот
ВНЗ – вищий навчальний заклад
ВНК – Волинський народний комітет
ВНР – Всеукраїнська національна рада
внутр. – внутрішній
воєн. – воєнний
воєнком – воєнний комісар
волин. – волинський
ВР – Верховна Рада
ВРНГ – Вища рада народного господарства
Всеобуч – рос. Всеобщее военное обучение
ВТТ – виправно-трудоий табір (табори)
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
вул. – вулиця (з назвою)
ВУСПП – Всеукраїнська спілка пролетарських письменників
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ВЧК – Всеросійська надзвичайна комісія
г. – гора (з назвою)
га – гектар (з числом)
ГА – Галицька Армія (листопад 1918 – жовтень 1919 р.)
газ. – газета (з назвою)
галиц. – галицький
Галревком – Галицький революційний комітет

- гварт.** – гвардійський
ГДА СБУ – Галузевий державний архів Служби безпеки України
г-во – господарство
ген. – генерал (з прізвиськом), генеральний
Генштаб – Генеральний штаб
геогр. – географічний
гетьман. – гетьманський
г-зія – гімназія
ГНК (ГАНКА) – Галицька надзвичайна комісія
гол. – головний
голл. – голландський
госп. – господарський
ГПУ – Державне політичне управління (рос. – Государственное политическое управление)
грец. – грецький
грн – гривня
громад. – громадський
ГРР – Головна руська рада
ГСРР – Галицька Соціалістична Радянська Республіка
груд. – грудень
губ. – губернія
губком – губернський комітет
ГУЛАГ – Державне управління таборів (рос. – Государственное управление лагерей)
ГУДМ – Група української державницької молоді
ГУНМ – Група української національної молоді
ГУР – Головна українська рада
д. і м. с. н. – дата і місце смерті невідомі
ДА – Добровольча армія
ДА УНР – Дієва Армія Української Народної Республіки
ДАВО – Державний архів Вінницької області
ДАІФО – Державний архів Івано-Франківської області
ДАЛО – Державний архів Львівської області
ДАТО – Державний архів Тернопільської області
д-ва – держава
демократ. – демократичний
держ. – державний
дес. – десятник (з прізвиськом)
Дж. – джерела (в бібліографії)
д-зія – дивізія
див. – дивіться
дир. – директор
дис. – дисертація
дніпроп. – дніпропетровський
доц. – доцент
ДП – (англ. Displaced Persons) табір для переміщених осіб
ДПУ – Державне політичне управління
д-р – доктор
драм. – драматичний
ДС – Державний Секретаріат
ДСВ – Державний секретаріат віроісповідання
ДСВ – Друга світова війна
ДСВнС – Державний секретаріат внутрішніх справ
ДСВС – Державний секретаріат військових справ
ДСЗаС – Державний секретаріат заграничних справ
ДСЗС – Державний секретаріат земельних справ
ДСОВ – Державний секретаріат освіти і віроісповідань
ДСПР – Державний секретаріат публічних робіт
ДСПО – Державний секретаріат праці та суспільної опіки
ДСПТ – Державний секретаріат пошти і телеграфу
ДСС – Державний секретаріат судівництва
ДССЗ – Державний секретаріат суспільного здоров'я
ДСТП – Державний секретаріат торгівлі і промислу
ДСФ – Державний секретаріат фінансів
ДСШ – Державний секретаріат шляхів
ДСШПТ – Державний секретаріат шляхів, пошти і телеграфу
ДХУ (УХУ) – Державний харчовий уряд (Український харчовий уряд)
екон. – економічний
ЄНРада – Єврейська національна рада
енцикл. – енциклопедія
етногр. – етнографічний
ЕІУ – Енциклопедія історії України
ЕСУ – Енциклопедія Сучасної України
ЕУ – Енциклопедія українознавства
єврейс. – єврейський
європ. – європейський

ж. – журнал (з назвою)
житомир. – житомирський
жін. – жіночий
жовт. – жовтень
зав. – завідувач, завідуючий (при назві установи чи посади)
заг. – загальний
заг.-освіт. – загальноосвітній
закарп. – закарпатський
закорд. – закордонний
залізн. – залізничний
зап. – записки (у значенні “наукові праці”)
запоріз. – запорізький
засл. – заслужений
засн. – засновник
заст. – заступник
затв. – затверджений, затверджувати
зб. – збірник, збірка
з-д – завод
ЗГ – Закордонна група
ЗГ УНТП – Закордонна група УНТП
ЗГ УНРади – Закордонна група УНРади
ЗДА – З’єднані Держави Америки (Сполучені Штати Америки)
зібр. – зібрання
ЗМІ – засоби масової інформації
ЗНТШ – “Записки Наукового товариства імені Шевченка”
зовн. – зовнішній
зокр. – зокрема
ЗОУНР – Західна Область Української Народної Республіки
ЗОШ – загально-освітня школа
ЗС – Збройні Сили
ЗСПР – Збройні сили Півдня Росії
ЗУЗ – західноукраїнські землі
ЗУНР – Західно-Українська Народна Республіка
ЗУР – Загальна українська рада
ЗУТЛН – Західно-Українське товариство Ліги Націй
зх. – захід, західний
ім. – імені
імп. – імператор, імператриця (з іменем)
ін. – інший
інж. – інженер
іноз. – іноземний
ІНО – Інститут народної освіти
ін-т – інститут (навчальний або науковий заклад)
інтернац. – інтернаціональний

істор. – історичний
ІСДПБ – Інтернаціональна соціал-демократична партія Буковини
італ. – італійський
К. – Київ (у бібліографії)
кавалерійс. – кавалерійський
канад. – канадський
канд. – кандидат, кандидатський
канд. істор. н. – кандидат історичних наук
канд. філол. н. – кандидат філологічних наук
канд. філос. н. – кандидат філософських наук
канд. юрид. н. – кандидат юридичних наук
катол. – католицький
каф-ра – кафедра
квіт. – квітень
КДБ – Комітет державної безпеки
кер. – керівник
кер-во – керівництво
київ. – київський
кін. – кінець (при цифрах, датах)
км – кілометр
км² – кілометр квадратний
кн. – книга (з назвою)
кн. – князь, княгиня (з іменем чи прізвищем)
козац. – козацький
кол. авт. – колектив авторів
колг. – колгоспний
колиш. – колишній
команд. – командувач, командир
комбриг – командуючий бригадою
Комінтерн – Комуністичний Інтернаціонал
комуніст. – комуністичний
конф. – конференція
концтабір – концентраційний табір
кооп. – кооперативний
кор-во – королівство
Кор-во СХС – Королівство Сербів, Хорватів і Словенців (після 1929 р. – Югославія)
королів. – королівський
КПА – Комуністична партія Австрії
КП(б)У – Комуністична партія (більшовиків) України
КПЗУ – Комуністична партія Західної України
КПРС – Комуністична партія Радянського Союзу
КПСГ – Комуністична партія Східної Галичини

КПУ – Комуністична партія України
к-ра – культура
крб – карбованець (з числом)
кримськотатар. – кримськотатарський
крипт. – криптонім
КРПП – Комуністична робітничая партія Польщі
к-т – комітет
Куд – Колегія уповноважених диктатора
культ. – культурний
КУН – Конгрес українських націоналістів
лат. – латинський
латв. – латвійський
ЛВ – Летунський відділ
лип. – липень
листоп. – листопад
литов. – литовський
літ. – літературний
ЛНБ – Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника
ЛНВ – “Літературно-науковий вісник”
л-ра – література
Літ. – література (в бібліографії)
лубен. – лубенський
лют. – лютий
лютн. – лютневий
львів. – львівський
м – метр
м. – місто (з назвою)
м. – море (з назвою)
М. – Москва (у бібліографії)
м. н. с. – молодший науковий співробітник
мал. – малюнок
маш.-буд. – машинобудівний
МВС – Міністерство внутрішніх справ
МГБ – Міністерство державної безпеки (рос. – Министерство государственной безопасности)
мед. – медичний
медсестра – медична сестра
МЗС – Міністерство закордонних справ
миколаїв. – миколаївський
миргород. – миргородський
мист-в – мистецтво
мист-во – мистецтво
міжнар. – міжнародний
мін-во – міністерство
місц. – місцевий
міськ. – міський

міськрада – міська рада
м-ко – містечко (з назвою)
млн – мільйон
млрд – мільярд
МОЗ – Міністерство охорони здоров'я
молдав. – молдавський
молдов. – молдовський
МОНВ – Міністерство освіти, науки і віроісповідання
мор. – морський
моск. – московський
МП – Московський патріархат
МТС – машинно-тракторна станція
муз. – музичний
н. – народився
н. е. – нова ера, наша ера
н. р. – навчальний рік
н. с. – науковий співробітник
н. ст. – новий стиль
навч. – навчальний, навчався, навчання
НАН України – Національна академія наук України (з 1994)
напр. – наприклад
наприк. – наприкінці
нар. – народний
нарком – народний комісар
наркомат – народний комісаріат
Наркомос – Народний комісаріат освіти
нас. – населення
наук. – науковий
НАФ України – Національний архівний фонд України
нац. – національний
нач. – начальник
НБУВ – Національна бібліотека України ім. В. Вернадського
НДІ – науково-дослідний інститут
НДР – Німецька Демократична Республіка
невід. – невідомий, невідомо
нім. – німецький
НК – Народний комітет
НК УНДО – Народний комітет Українського національно-демократичного об'єднання
НК УНДП – Народний комітет Української національно-демократичної партії
НК УНТП – Народний комітет Української народної трудової партії
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ

НКГА – Начальна команда Галицької армії
НЛП – Націонал-ліберальна партія
ННС – Народно-національний союз (ендеки)
норвез. – норвезький
НРМК в м. Париж – Найвища рада мирної конференції в м. Париж
НРУ – Народний рух України
НТШ – Наукове товариство імені Т. Шевченка
НЦП – Націонал-цараністська партія Румунії
о. – отець (з іменем)
ОБВУА – Об'єднання бувших вояків українців в Америці
обком – обласний комітет
обл. – область (з назвою), обласний
обл. ц. – обласний центр
ОВК – Окружна Військова Команда
ОВО – Окремий військовий округ
ОДА – обласна державна адміністрація
одес. – одеський
ОДПУ – Об'єднане державне політичне управління
ОК – організаційний комітет
оо. – отці
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ООСЧУ – Організація Оборони Чотирьох Свобід України
опубл. – опублікований, опубліковано, опублікувати
орг. – організаційний
орг-ція – організація
освіт. – освітній
осн. – основний
от. – отаман (з прізвиськом)
ОУН – Організація українських націоналістів
ОУН(б) – Організація українських націоналістів (бандерівців)
ОУН(м) – Організація українських націоналістів (мельниківців)
офіц. – офіційний
п. – помер
парт. – партійний
партизан. – партизанський
ПАС – Південно-Африканський Союз
ПВК – Повітова військова команда
пд. – південь, південний
пд.-зх. – південно-західний
пд.-сх. – південно-східний
пед. – педагогічний

перекл. – переклад
підполк. – підполковник (з прізвиськом)
піх. – піхотний
пл. – площа
ПЛК – Польська ліквідаційна комісія
пн. – північ, північний
пн.-зх. – північно-західний
пн.-сх. – північно-східний
ПНР – Польська Народна Республіка
ПОВ – Польська організація військова
пов. – повіт (з назвою)
пол. – половина
політ. – політичний
політбюро – політичне бюро
політех. – політехнічний
політуправління – політичне управління
полк. – полковник (з прізвиськом)
полтав. – полтавський
польс. – польський
пом. – помічник
пор. – поручник (з прізвиськом)
поч. – початок
ППО – протиповітряна оборона
ППС – Польська партія соціалістична
ППСД – Польська партія соціал-демократична
правосл. – православний
прим. – примітки
прит. – притока (з назвою)
прізви. – прізвище
пров. – провінція
пров. н. с. – провідний науковий співробітник
пром. – промисловий
пром-ть – промисловість
проф. – професор
профспілка – професійна спілка
ПСВ – Перша світова війна
псевд. – псевдонім
псков. – псковський
ПУН – Провід українських націоналістів
р. – рік (з числом)
р. – ріка (з назвою)
р. і м. н. і с. н. – рік і місце народження і смерті невідомі
р. н. і р. с. н. – рік народження і рік смерті невідомі
р. н. н. – рік народження невідомий
р. с. н. – рік смерті невідомий
рад. – радянський
райвиконком – районний виконавчий комітет

- райком** – районний комітет
райцентр – районний центр
РВ – Розвідочний відділ
РВР – Революційна військова рада
РДС – Рада Державних Секретарів (уряд ЗУНР)
ревком – революційний комітет
революц. – революційний
ред. – редактор, редакційний
редколегія – редакційна колегія
реж. – режисер
реліг. – релігійний
респ. – республіканський
РКП(б) – Російська комуністична партія (більшовиків)
РКЦ – Римо-католицька церква
РМ – Рада Міністрів
р-н – район
РНК, Раднарком – Рада народних комісарів
РНМ – Рада народних міністрів
робітн. – робітничий
рос. – російський
РПЦ – Російська православна церква
рр. – роки
РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РСДРП(б) – Російська соціал-демократична робітничка партія (більшовиків)
РСР – Радянська Соціалістична Республіка
РСФРР – Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка (до 1937)
РСЧА – Робітничо-селянська червона армія
рум. – румунський
РУП – Революційна українська партія
РУРП – Русько-українська радикальна партія
РФ – Російська Федерація
с. – село (з назвою), сторінка (з цифрою)
с. госп-во – сільське господарство
с.-г. – сільськогосподарський
самост. – самостійний
СБУ – Служба безпеки України
СБУВК – Союз бувших українських вояків у Канаді
св. – святий
світ. – світовий
СВК – Сіоністський виконавчий комітет
СВУ – Союз визволення України
СДП Буковини – Соціал-демократична партія Буковини
сел. – селянський
серед. – середина
серп. – серпень
сільс. – сільський
січ. – січень
скульп. – скульптор (з прізвищем)
слов'ян. – слов'янський
словац. – словацький
с-ма – система
сmt – селище міського типу
сот. – сотник (з прізвищем)
соціаліст. – соціалістичний
СПб. – Санкт-Петербург (у бібліографії), санкт-петербурзький
спец. – спеціальний, спеціальність
спецслужба – спеціальна служба
СРР – Соціалістична Радянська Республіка
СРС – Селянсько-робітничий союз
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СС – Охоронні загоони Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини
ст. – станція (з назвою), стаття (з назвою або цифрою), століття (з цифрою), ступінь
ст. викл. – старший викладач
ст. н. с. – старший науковий співробітник
ст. ст. – старий стиль, статті (в законодавстві)
ств. – створений
стрілец. – стрілецький
стр-ра – структура
суд. – судовий
СУСОП – Союз українських студентських організацій під Польщею
сусп. – суспільний
сусп-во – суспільство
сх. – схід, східний
СХС Королівство – Королівство сербів, хорватів, словенців (з – 1929 Югославія)
СШ – середня школа
США – Сполучені Штати Америки
с-ще – селище
т – тонна
т. – том, томи (з цифрою)
т. д. – так далі
т. зв. – так званий

т. ін. – та інше, таке інше
т. ч. – тому числі
танц. – танцювальний
тв. – твори
т-во – товариство
теор. – теоретичний
тер. – територія
терноп. – тернопільський
ТЕС – Тернопільський
 Енциклопедичний Словник
тех. – технічний
тис. – тисяча, тисячний, тисячоліття
 (з цифрою)
ТНК УНТП – Тісніший народний
 комітет Української народно-трудової
 партії
тов. – товариш
торг. – торговельний
трав. – травень
ТУП – Товариство українських
 поступовців
УАН – Українська академія наук
УАПЦ – Українська автокефальна
 православна церква
УВАН – Українська вільна академія
 наук
УВО – Українська військова
 організація
УВУ – Український вільний
 університет
УГА – Українська Галицька армія
 (з листопада 1919 р.)
УГВР – Українська головна визвольна
 рада
УГК – Український горожанський
 комітет
УГКЦ – Українська греко-католицька
 церква
угор. – угорський
УГПЦ – Українська греко-православна
 церква
УД – Українська Держава
УІЖ – Український історичний журнал
УККА – Український конгресовий
 комітет Америки
УКП – Українська комуністична партія
УКС – Український католицький союз
укр. – український
УКЦ – Українська католицька церква
УЛТ – Українське лікарське
 товариство
УНА – Українська національна армія
УНДО – Українське національно-
 демократичне об'єднання

УНДП – Українська національно-
 демократична партія
УНК – Український національний
 комітет
УНО – Українське національне
 об'єднання
УНП – Українська народна партія
УНР – Українська Народна Республіка
УНРада – Українська Національна Рада
УНС – Український національний союз
УНТ – Українське наукове товариство
 ун-т – університет
УНТП – Українська народно-трудова
 партія
УПА – Українська повстанська армія
УПР – Українська парламентарна
 репрезентація
УПСР – Українська партія соціалістів-
 революціонерів
УПСС – Українська партія соціалістів-
 самостійників
УПСФ – Українська партія соціалістів-
 федералістів
УПТ – Українське педагогічне
 товариство
УПЦ КП – Українська православна
 церква Київського патріархату
УПЦ МП – Українська православна
 церква Московського патріархату
УРДП – Українська революційно-
 демократична партія
УРЕ – Українська радянська
 енциклопедія
УРП – Українська радикальна партія
УРП Буковини – Українська
 радикальна партія Буковини
УРСР – Українська Радянська
 Соціалістична Республіка
УСГ – Українська стрілецька громада
УСДП – Українська соціал-
 демократична партія
УСДП Галичини і Буковини –
 Українська соціал-демократична
 партія Галичини і Буковини
УСДРП – Українська соціал-
 демократична робітничка партія
УСДС – Українська Соціал-
 Демократична Спілка
УСП (хліборобів) – Українська
 селянська партія (хліборобів)
УСРП – Українська соціалістично-
 радикальна партія
УСРР – Українська Соціалістична
 Радянська Республіка

УСС – Українські січові стрільці
УССД – Українська самостійна соборна держава
УТП – Український технічно-господарський інститут
УЦР – Українська Центральна Рада
УЧХ – Український Червоний Хрест
уч-ще – училище
фашист. – фашистський
фіз. – фізичний
фіз.-мат. – фізико-математичний
фіз.-хім. – фізико-хімічний
філол. – філологічний
філос. – філософський
ф-ка – фабрика
ФНЕ – Фронт національної єдності
франц. – французький
ФРН – Федеративна Республіка Німеччина
ФСБ – Федеральна Служба Безпеки
ф-т – факультет
харків. – харківський
херсон. – херсонський
хмельн. – хмельницький
хор. – хорунжий (з прізвищем)
х-р – характер
християн. – християнський
ХСП – Християнсько-суспільна партія
худ. – художник (з прізвищем)
худож. – художній
ц – центнер (з числом)
ЦВК – Центральний виконавчий комітет, Центральний військовий комітет
ЦДАВОВУ – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
ЦДАГОУ – Центральний державний архів громадських об'єднань України
ЦДАМЛМ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва
ЦДІАУК – Центральний державний історичний архів України у м. Київ
ЦДІАУЛ – Центральний державний історичний архів України у м. Львів
центр. – центральний
церк. – церковний
ЦК – Центральний комітет
ЦК КРПП – Центральний комітет Комуністичної робітничої партії Польщі
ЦК УНДО – Центральний комітет Українського національно-демократичного об'єднання

ЦР – Центральна Рада
ЦСЕ – Центрально-Східна Європа
ЦСУ – Центральне статистичне управління
ЦСУС – Центральний союз українського студентства
ЦУВК Холмщини, Підляшшя, Волині, Полісся – Центральний український виборчий комітет Холмщини, Підляшшя, Волині, Полісся
ЦХНР – Центральна художня народна рада
ч. – частина
ЧА – Червона армія
час. – часопис (з назвою)
чв. – чверть
черв. – червень
черкас. – черкаський
чернів. – чернівецький
чес. – чеський
чет. – четар (з прізвищем)
ЧК – Надзвичайна комісія (рос. – Чрезвычайная комиссия)
чл. – член
чл.-кор. – член-кореспондент
ЧНІ – Чин Найсвятішого Ізбавителя (Орден редемптористів)
чол. – чоловічий, чоловік (з цифрою)
чорномор. – чорноморський
ЧСВВ – Чин Святого Василя Великого
ЧСР – Чехословацька Республіка, Чехо-Словацька Республіка
ЧУГА – Червона Українська Галицька Армія
швед. – шведський
шк. – школа
ШНК – Ширший народний комітет
шт. – штат (з назвою)
щотиж. – щотижневик, щотижневий
ювіл. – ювілейний
юрид. – юридичний
япон. – японський

ПЕРЕЛІК СТАТЕЙ

НАЗВА СТАТТІ	АВТОР(И)	СТОРІНКА
Абель (Абль) Броніслав	Володимир Старик	16
Авезана Камілло Романа	Микола Вітенко	16
Авіація Галицької армії (Летунство ГА)	Андрій Харук	17
Авраменко Василь Кирилович	Олена Ковальчук	18
Австрія	Олег Павлишин	19
Австро-Угорщина (Австро-Угорська монархія)	Олена Аркуша, Мар'ян Мудрий	23
Автономія Східної Галичини	Микола Геник	28
Аграризм ("Третій шлях")	Микола Вітенко	31
Аграрна політика Польщі на західноукраїнських землях	Микола Вітенко, Микола Кугутяк	31
Аграрна реформа в ЗУНР	Микола Вітенко, Микола Кугутяк	33
Адвокатура в ЗУНР	Ірина Василик, Степан Кобута	34
Адлер Зігфрід	Богдан Якимович	35
Академічна гімназія	Ігор Соляр	35
Акти злуки (об'єднання, соборності) УНР і ЗУНР	Олег Павлишин	37
Активізація національно-визвольного руху в Галичині у 05–09.1922	Микола Вітенко, Микола Кугутяк	40
Александровіч Францішек	Богдан Паска	40
Александрук Семен	Богдан Паска	41
Алексевич Микола	Богдан Паска	41
Алєлюхін Федір Васильович	Андрій Харук	42
Алиськевич Андрій Антонович	Петро Гуцал	42
Алиськевич Микола Григорович	Петро Гуцал	43
Алиськевич Михайло Іванович	Петро Гуцал	44
Аліман (Алиман) Степан	Микола Лазарович	44
Алмазов Олекса Дмитрович	Богдан Паска	44
Алсберг Генрі	Богдан Паска	45
Альтшіллер Ізраїль	Петро Гуцал	45
Амброзяк Іван	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	46

Андрієвський Віктор Никанорович	Олег Павлишин	46
Андрієвський Опанас Михайлович	Роман Тимченко	47
Андріяшук Григорій Семенович	Ігор Піддубний	47
Андрусяк Микола Григорович	Марина Чебан	48
Андрух Іван Антонович	Микола Литвин, Кім Науменко	48
Андрущишин Степан Андрійович	Петро Гуцал	49
Антанта	Іван Патер	49
Антиконскрипційний комітет	Микола Кугутяк, Тетяна Дерещук	51
“Антольоґія стрілецької творчості”	Олег Сидор	53
Антонів Семен Семенович	Петро Гуцал	53
Антоній, митрополит		54
Антонов-Овсієнко Володимир Олександрович	Богдан Паска	54
Антонович Дмитро Володимирович	Олександра Кудлай	54
Апонюк Василь	Богдан Паска	55
Аралов Семен Іванович	Богдан Паска	55
Ардан Іван	Богдан Паска	56
Арійчук Євзебій Васильович	Володимир Старик	56
Аріо Карл	Богдан Паска	57
Аркас Микола Миколайович (молодший)	Богдан Паска	58
Арсенич Микола	Петро Сіреджук	59
Арсенич Петро	Петро Сіреджук	59
Арсенич Петро Іванович	Микола Вітенко, Олександр Марущенко	59
Арсенич Роман Августинович	Богдан Паска	60
Артемович Б.	Богдан Паска	60
Артилерія ГА	Леонід Кривизюк, Микола Литвин, Павло Ткачук	61
Артимович Агенор	Іван Патер	61
Артимович Антін	Микола Лазарович	63
Артимович Петро Максиміліанович	Петро Гуцал	63
Архипенко Євген Порфирівич	Богдан Паска	64
Атаманчук Василь Іванович	Микола Посівнич	64
Ауссем Володимир (Вольдемар) Християнович	Олег Павлишин	65
Афіші та відозви	Олег Павлишин	65
Бабій Андрій (Августин)	Богдан Паска	66
Бабій Василь Федорович	Петро Гуцал	66

Бабій Дмитро	Петро Гуцал	66
Бабій Іван	Ігор Бегей	66
Бабій Олесь Йосипович	Микола Посівнич	67
“Бабська революція” 1918 у Східній Галичині	Олег Павлишин	67
Бабуняк Володимир Сильвестрович	Микола Лазарович	68
Бабуняк Ілярій	Микола Лазарович	68
Бабухівський Іван	Богдан Паска	68
Баб’юк Андрій Дмитрович	Микола Лазарович	69
Баб’юк Осип Антонович	Петро Сіреджук	70
Баб’юк Осип Іванович	Володимир Старик	70
Баб’юк Теодор	Петро Гуцал	71
Баб’як Василь Васильович	Петро Гуцал	72
Баб’як Володимир Васильович	Петро Гуцал	72
Баб’як Павло	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	72
Баб’янський Броніслав-Теоділь	Андрій Руккас	73
Баган Михайло	Богдан Паска	73
Бадан-Яворенко Олександр Іванович	Олександр Рубльов	74
Баєр (Байєр) Микола	Олег Павлишин	74
Базилевич Анатоль	Микола Лазарович	74
Базилевський (Базілевський) Микола Михайлович	Микола Вітенко, Олександр Марущенко	75
Базник Михайло Якович	Богдан Паска	76
Байгерт Северин	Богдан Якимович	76
Байдала Степан	Олег Павлишин	76
Байрак Григорій (Гриць)	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	77
Байрак Дмитро Михайлович	Петро Гуцал	77
Байрак Микола Михайлович	Петро Гуцал	78
Байрак Михайло Васильович	Петро Гуцал	78
Бакович Петро	Богдан Паска	79
Бакун Василь	Богдан Якимович	79
Бала Йосиф	Наталія Винник, Руслан Делятинський	80
Баландюк Антін	Микола Лазарович	80
Балевич Уляна	Богдан Паска	82
Балешта Іван Йосипович	Петро Гуцал	82
Балицький Леопольд Іванович	Петро Гуцал	82
Балицький Микола	Богдан Паска	82

Балицький Фердинанд Іванович	Петро Гуцал	83
Балтарович Михайло	Олег Павлишин	83
Балтро Іван	Богдан Якимович	83
Банах Нестор-Маркіян Павлович	Петро Гуцал	83
Банах Павло Ілліч	Олег Павлишин	84
Бандера Андрій Михайлович	Микола Посівнич	84
Бандера Осип Михайлович	Петро Гуцал	85
Бандрівський Володимир Карлович	Олег Павлишин	85
Бандрівський Михайло	Петро Гуцал	86
Бараль Арнольд Густавович	Сергій Дерев'янку	86
Баран Михайло Лукич	Сергій Дерев'янку	87
Баран Степан Іванович	Ігор Бегей	88
Баран Фелікс Іванович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	88
Баранецький Павло Михайлович	Петро Гуцал	89
Бараник Василь Матвійович	Богдан Паска, Ігор Соляр	89
Бараник Михайло Васильович	Петро Гуцал	90
Барвінський Богдан Олександрович	Олена Аркуша	90
Барвінський Олександр Григорович	Олена Аркуша	91
Барган Микола Семенович	Богдан Паска	92
Бардах Теофіль	Богдан Паска	92
Барило Іван	Богдан Паска	93
Баричко Василь	Микола Лазарович, Богдан Мельничук, Мирослав Семчишин	93
Баричко Михайло	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	93
Барнич Ярослав Васильович	Богдан Паска	94
Бартелемі (Бартельмі) Жозеф (Марі-Жозеф-Рауль-Леон)	Ігор Цепенда	95
Бартелемі місія	Ігор Цепенда	96
Барту Жан-Луї	Микола Вітенко	98
Барчинський Віктор	Богдан Паска	98
Барчинський Степан	Богдан Якимович	99
Бас Василь Йосифович	Богдан Якимович	99
Бас Ілько	Олег Павлишин	99
Басан Олексій	Богдан Паска	100
Басараб Ольга Михайлівна	Роман Кобильник	100
Басса Пилип	Богдан Паска	101

Бастюк Петро Іванович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	101
Батек	Микола Вітенко	101
Батюк Антін	Микола Лазарович	101
Бачинська Ольга Антонівна	Тетяна Куцир	102
Бачинський Андрій	Богдан Паска	102
Бачинський Василь Левович	Павло Артимішин, Ігор Соляр	103
Бачинський Володимир Миколайович	Ігор Соляр	103
Бачинський Євген Васильович	Павло Артимішин, Ігор Соляр	104
Бачинський Євген Левович	Олег Бойкевич	104
Бачинський Євсей	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	105
Бачинський Лев Васильович	Ганна Паска	105
Бачинський Михайло	Микола Лазарович	106
Бачинський Юліан Олександрович	Ігор Бегей	106
Бегей Василь	Богдан Паска	108
Безпалко Осип Іванович	Олександр Добржанський	108
Безпалко Семен Іванович	Петро Гуцал	109
Бекер Юзеф	Андрій Руккас	109
Бекеш Федір (Теодор) Степанович	Микола Вітенко	110
Белей Іван Якович	Степан Кобута, Лариса Кобута	110
Белей Теодор Степанович	Степан Кобута, Лариса Кобута	111
Белкот Вільгельм Йосипович	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	111
Бемко Володимир Лаврентійович	Богдан Паска	111
Бенеш Едвард	Андрій Яворський	112
Бенцаль Микола Гнатович	Микола Лазарович	113
Бенцаль Теодозія	Богдан Паска	114
Бенцаль-Карп'як Олена Олександрівна	Богдан Паска	114
Бербецький Леон	Микола Литвин	115
Бергер	Богдан Паска	115
Бережан Григор (Нругі, Georg) Семенович	Володимир Старик	115
Бережанська окружна військова команда (ОВК)	Микола Литвин	116
“Бережанський вістник”	Олеся Дроздовська	116
Береський Михайло	Богдан Паска	117
Бернґрубер Франц-Едвард	Олег Стецишин	117
Бескид Антон Григорович	Андрій Королько	118

Біберович Ярослав	Олег Павлишин	118
Бібліографія історії Західно-Української Народної Республіки	Олег Павлишин	118
Бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі	Микола Вітенко, Олександр Реєнт	120
Бігун Степан	Богдан Паска	121
Бігус Петро	Богдан Паска	121
Бізанц Альфред	Олег Стецишин	122
Бізанц Данило	Олег Стецишин	123
Біланюк Петро Якович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	123
Білас Ростислав-Едмунд	Богдан Паска	124
Біленький Теодор Ярославович	Богдан Паска	124
Біленький Ярослав	Олег Павлишин	124
Білик Михайло	Володимир Клапчук	125
Біликовський Іван Симеонович	Богдан Паска	125
Білінкевич Богдан	Богдан Паска	125
Білінський Євген	Богдан Паска	126
Білінський Іван	Олег Павлишин	126
Білінський Клавдій Омелянович	Володимир Старик	127
Білінський Осип Осипович	Петро Гуцал	128
Білінський Роман	Богдан Якимович	128
Білінський Михайло Іванович	Олег Павлишин	129
Біллет (Біллет) Гнат	Богдан Паска	130
Білобрам Осип	Богдан Паска	130
Білозор Володимир	Микола Лазарович	130
Білоніжка Іван	Богдан Паска	131
Білоруська Народна Республіка 1918	Віктор Крупина, Володимир Мартиненко	132
Білокурський Михайло Олексійович	Сергій Дерев'янка	136
Білоус Андрій	Богдан Паска	136
Більчевський Юзеф	Олег Павлишин	136
“Більшовик”	Микола Вітенко	137
Біляк Степан Юстин	Олег Павлишин	138
Біляч Іван	Богдан Якимович	138
Біляч Михайло Іванович	Петро Гуцал	138
Бірчак Володимир Іванович	Ігор Райківський	138
Блавацький Василь Ілліч	Сергій Перепічка	139
Блавацький Дмитро Ілліч	Сергій Перепічка	140

Благодир Олександр	Юрій Ковалів	140
Блажкевич Іванна Омелянівна	Оксана Дрогобицька	142
Близнак Микола	Богдан Паска	142
Близнак Юрій Іванович	Петро Сіреджук	143
Блявкопф Вільгельм	Петро Гуцал	143
Боберський Іван Миколайович	Андрій Сова	143
Бобжинський Міхал-Ієронім	Микола Ґеник	145
Бобикевич Микола	Богдан Паска	146
Бобинський Василь Петрович	Микола Лазарович	146
Бобинський Григорій	Богдан Паска	147
Бобинський Осип	Богдан Паска	147
Богачевський Данило Сильвестрович	Олег Павлишин	147
Богачевський Костянтин Сильвестрович	Богдан Паска	148
Богачевський Олекса Сильвестрович	Петро Гуцал	149
Богун (Чудінов) Микола		149
Боднар Порфирій-Петро	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	149
Боднарівч Осип Прокопович	Петро Гуцал	150
Боднарук Євген	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	151
Бодруг Ілля Прокопович	Петро Сіреджук	151
Божик Степан	Петро Гуцал	151
Бойдунік Осип	Микола Посівнич	152
Бойкевич (Бойкович) Микола	Олег Павлишин	152
Бойків Олександр (Олекса) Миколайович	Микола Лазарович	152
Бойко Микола Якович	Петро Гуцал	153
Бойкович Андрій	Богдан Паска	153
Бойкот виборів до польського сейму й сенату 5 і 12.11.1922	Микола Кугутяк, Тетяна Дерещук	154
Бойкот мобілізації до польської армії 1923	Василь Марчук, Ігор Мрака	156
Бойкот перепису населення у Галичині 1921		158
Бойкот сплати данини	Олександр Реєнт, Микола Кугутяк	158
Бойцун Олександр Георгійович	Олег Павлишин	159
Болбочан Петро Федорович	Петро Брицький	159

Болюх Василь Петрович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	161
Бонн Франс-Ксаверій	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	161
Боньчук Микола	Петро Гуцал	162
Борецький Павло	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	162
Борим Іван Васильович	Петро Гуцал	162
Борис Омелян	Петро Гуцал	163
Борисоглібська (Сидоренко-Свидерська) Ганна Іванівна	Богдан Паска	163
Борковський Іван Іванович	Богдан Якимович	163
Борковський Роман Ількович	Богдан Паска	164
Бородайкевич Іван Томович	Петро Гуцал	165
Бородайко Олександр Миколайович	Петро Гуцал	165
Бородієвич Євген Омелянович	Микола Лазарович	165
Бородієвич Остап Омелянович	Петро Гуцал	166
Борщак Ілько	Богдан Паска	166
“Борщівський Голос”	Олеся Дроздовська	167
Босий Володимир	Микола Лазарович	167
Босий Михайло	Богдан Паска	168
Бота Луїс	Микола Вітенко	168
Боти комісія	Ігор Цепенда	169
Боумен (Бовмен) Ісайя (Ісаак, Ісай)	Богдан Паска	170
Бохенський Адольф-Марія	Микола Ґеник	170
Боцюрків Іларіон	Олег Павлишин	171
Брайтер Ернест-Теодор	Олег Павлишин	172
Бранднер Еміль (Омелян)	Олег Стецишин	173
Бранднер Карло	Богдан Якимович	173
Брашків Володимир	Олег Павлишин	173
Бращайко Михайло Михайлович	Богдан Паска	173
Бращайко Юлій Михайлович	Богдан Паска	174
Бредов Микола-Павло-Константин Емільович	Микола Литвин	174
Брест-Литовський табір (Табір військовополонених № 5 у м. Брест-Литовський)	Петро Сіреджук	175
Брестський мирний договір Української Народної Республіки з державами Четверного союзу 9.02.1918.	Олексій Лупандін	176

Бретіану Іон (Іонел) І. К.	Олександр Руснак	178
Бригади Галицької армії	Євген Пінак	178
Брикович Володимир Лукич	Микола Лазарович	181
Брикович Іван Матвійович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	181
Брикович Іларій Матвійович	Олег Павлишин	182
Брикович Роман Іванович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	183
Брикович Станіслав Григорович	Петро Гуцал	184
Брикович Степан Васильович	Петро Гуцал	184
Брилинський Євген	Богдан Паска	184
Брилинський Максим-Володимир	Микола Лазарович	185
Бриндзан Касія	Володимир Старик	185
Бриндзан Теофіл	Володимир Старик	187
Бринський Михайло	Богдан Паска	188
Бріль Степан	Микола Лазарович	188
Бродівський історико-краєзнавчий музей	Андрій Корчак, Василь Стрільчук	189
Бубела Петро Іванович	Петро Гуцал	190
Будапештський конгрес, 10.12.1918	Андрій Королько	190
Будз Петро Якович	Микола Лазарович	191
Будзиновський Альфред Титович	Богдан Паска	192
Будзиновський В'ячеслав Титович	Павло Шкраб'юк	192
Будзиновський Осип	Петро Гуцал	193
Будзиновський Теодозій (Теодор)	Олег Павлишин	193
Будинок готелю "Одеса" у Станіславові	Микола Вітенко	194
Будинок дирекції залізниць в Станіславові	Олександр Марущенко	195
Будинок Крайової управи у Чернівцях	Олександр Добржанський	195
Будинок повітового староста в м. Кіцмань	Михайло Чучко	196
"Будуччина"	Микола Лазарович	197
Буженко (Бужанко) Семен Михайлович	Андрій Сміжак	197
Буковина	Олександр Добржанський	197
Буковинська делегація	Олег Павлишин	199
Буковинська рада у Станіславові	Олег Павлишин	199

Буковинська (Українська) національна рада у Кам'янці на Поділлі	Олег Павлишин	200
Буковинське віче 3.11.1918	Олександр Добржанський	200
Буковинський крайовий виділ	Олександр Добржанський	202
Буковинський курінь (Буковинський полк, Буковинська бригада, Курінь "Буковинські стрільці", "Курінь Топущака").	Володимир Старик	202
Буковинський політичний клуб	Олег Павлишин	205
Буковинський сейм, Буковинський крайовий сейм	Василь Ботушанський	205
Букшований Осип (Йосип) Іванович	Олександр Рубльов	206
Булак Степан (Стефан)	Микола Лазарович	207
Буній Йосиф	Микола Лазарович	207
Бурачинський Андрій Андрійович	Лев Давибіда	208
Бурачинський Ераст Лонгин	Олег Павлишин	208
Бурачинський Осип	Іван Патер	208
Бурачинський Тит-Євген Осипович	Олександр Руснак, Володимир Старик	209
Бурдяк Онурій-Теодор	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	210
Бурин Андрій	Олег Павлишин	211
Буріан Фон Райсж Штефан (Іштван)	Олег Павлишин	212
Бурнадз Лев-Микола Семенович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	212
Буцманюк Ірина	Микола Лазарович	213
Буцманюк Юліан	Степан Павлюк	213
Бучак Андрій Васильович	Петро Гуцал	214
Вагилевич Кость Михайлович	Микола Вітенко	215
Вадовиці (Табір для військовополонених № 2 в м. Вадовиці 1919–21)	Іван Патриляк	215
Вайдакевич Адам	Богдан Паска	216
Вайнгеймер	Володимир Старик	216
Вайнгеймер Яків	Володимир Старик	217
Вайс Арнольд Аркадійович	Петро Гуцал	217
Вайс Гуго	Богдан Паска	217
Вайс Самуїл (Самуель)	Богдан Паска	217
Вайцкорн Давид-Йозеф	Петро Гуцал	218
Вакалюк Василь	Петро Гуцал	218
Валійський Аркадій Іванович	Андрій Руккас	218

Вальдман Ізраель	Максим Гон	218
Ванчицький Володимир Карлович	Петро Гуцал	219
Ванчицький Степан-Юліан	Богдан Паска	220
Ванчура Осип	Богдан Паска	220
Вань Лев	Петро Гуцал	220
Ваньо Євген Іларіонович	Петро Гуцал	220
Ваньо Теодор Іванович	Олег Павлишин	220
Вардзарук Лук'ян Дмитрович	Микола Кугутяк, Микола Вітенко	221
Варивода Антін	Микола Лазарович	222
Варницький Емануїл	Богдан Паска	223
Варчак Ілля	Богдан Паска	223
Варшавський договір 1920	Микола Генік	223
Василяшук Юрій	Петро Сіреджук	225
Василевський Леон	Микола Генік	225
Василенко Микола Прокопович	Микола Вітенко, Олександр Марущенко	226
Василенчук Василь	Олег Павлишин	227
Василишин Євстахій (Остап)	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	227
Василько Микола Миколайович	Олександр Добржанський	228
Васкан Степан Васильович	Володимир Старик	229
Васкул Петро	Микола Вітенко	230
Вассиян Юліан Іванович	Микола Посівнич	230
Васьків Микола Миколайович	Микола Лазарович	231
“Ватиканський” архів ЗУНР	Володимир Великочий	231
Вахнюк Михайло	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	233
Вахнянин Остап Іванович	Микола Лазарович	233
Вацик Микола	Богдан Паска	234
Велигорський Іван Миколайович	Микола Лазарович, Наталія Лазарович, Лариса Щербак	234
Величковський Євген Теодорович	Богдан Паска	235
Вельничук Олександр Юрійович	Володимир Старик	235
Венгринович Степан Володимирович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	237
Вербенець Володимир	Богдан Паска	237
Вербицький Юліан	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	238

Вергановський Володимир Йосипович	Богдан Паска	238
Вергун Петро Іванович	Олег Павлишин	238
Версальський мирний договір	Олексій Лупандін	239
Вертипорох Євген Іванович	Богдан Паска	240
Верховна рада Паризької мирної конференції	Ігор Цепенда	241
Верхола Омелян	Богдан Паска	242
Веселовський Остап	Олег Павлишин	242
Ветеринарна служба ГА (УГА)	Лев Давибіда	242
Вечоркевич-Сцевола Вацлав	Андрій Руккас	243
Вибори 1922 до польського сейму і сенату	Ігор Соляр	243
Віділ Української Національної Ради	Тетяна Дерещук	244
Видрак Мелітон Михайлович	Петро Гуцал	245
Виконавча делегація УНРади у Відні (Віденська делегація УНРади)	Олег Павлишин	245
Виконавча делегація УНРади у Львові	Микола Вітенко, Микола Кугутяк	246
Виконавча делегація УНРади в Чернівцях	Олександр Добржанський	246
Виконуючий комітет народного учительства (ВКНУ) у Коломиї	Андрій Королько	247
Виметаль Антонін	Олег Стецишин	248
Винар Василь	Петро Гуцал	248
Винник Теодор	Богдан Паска	248
Винницький Іван	Олег Павлишин	248
Винниченко Володимир Кирилович	Роман Тимченко	249
Винниченко Іван Данилович	Микола Лазарович	250
Винничук Лазар	Юрій Плекан	251
Винничук Олександр	Богдан Паска	251
Винярський Володимир	Петро Гуцал	251
Вислоцький Іван	Ігор Любчик	252
Височанський Степан	Олег Павлишин	252
Витанович Ілля	Степан Гелей	252
Витвицький Степан Порфирович	Іван Патер	253
Виханський Р.	Богдан Паска	254
Вишиванюк Микола	Богдан Паска	254
Вишкіл Українських січових стрільців та Української Галицької армії	Микола Лазарович	255

Відацький Станіслав	Надія Голод, Микола Лазарович, Богдан Мельничук	258
Віденська Збірна станиця Галицької армії	Микола Литвин	259
Відзнаки військових ступенів Галицької армії	Микола Чмир	259
Відзнаки та нагороди ЗУНР-ЗОУНР і УГА	Олег Павлишин	261
Відоняк Іван	Іван Тимів	263
Візнюра Микола	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	264
Військова канцелярія Диктатора	Олег Павлишин	264
Військове будівництво ЗУНР	Микола Литвин, Павло Ткачук	265
Вільгельм II	Микола Вітенко	266
Вільнодумний союз	Олександр Добржанський	267
Вільсон Томас Вудро	Олексій Лупандін	267
Вільчинський О.	Богдан Паска	268
Віндик Северин	Микола Лазарович	268
Вінценз Станіслав	Микола Вітенко, Василь Марчук	268
Вістник Державних Законів і Розпорядків Західної Области Української Народної Республіки (Станіславів, 1919)	Марія Галушко	269
Вістник Державного Секретаріату військових справ (Тернопіль, Станіславів, 1918–19)	Марія Галушко	270
Вістник Державного Секретаріату освіти і віроісповідань (Станіславів, 1919)	Марія Галушко	270
Вістник Державного Секретаріату шляхів (1918); Вістник Державного Секретаріату шляхів, пошт і телеграфів (1919) (Станіславів, 1919)	Марія Галушко	270
Вітик Семен Гнатович	Олег Жерноклеєв, Ігор Райківський	271
Вітовський Дмитро	Микола Литвин	271
Вітос Вінцентій	Микола Вітенко	272
Вітошинський Айталь	Олег Павлишин	273
Вітошинський Амброзій	Богдан Паска	273
Вітошинський Мирон Іванович	Олег Павлишин	274
Вітошинський-Доброволя Йосиф	Микола Литвин	274
Віханський Євген Іванович	Петро Гуцал	274
Віханський Роман Іванович	Петро Гуцал	274

Вічовий рух	Олег Павлишин	275
Віарт де Адріян Картон	Микола Вітенко	276
Влох Михайло Олексійович	Микола Вітенко	277
Вовкунець Микола	Петро Сіреджук	278
Вовчук Іван Григорович	Зіновій Горін	278
Вовчухівська операція ГА (16.02–18.03.1919)	Микола Литвин, Ярослав Марченко	279
Воєвідка Кость Левович	Володимир Старик	281
Воєвідка Ярослав Корнелійович	Микола Лазарович	282
Возняк Василь	Микола Вітенко	283
Возьний Антін	Богдан Якимович	283
Войнаровський Володимир	Богдан Паска	283
Войнаровський-Столубут Тит Євген Петрович	Микола Вітенко	283
Войтків Микола Григорович	Петро Гуцал	285
Войтович Петро	Петро Гуцал	285
Войтович Степан	Петро Гуцал	285
Волинець Михайло Микитович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	286
Волинець Степан Олександрович	Ігор Соляр	286
Волинець Степан Теодорович (Федорович)	Петро Гуцал	287
Волицький Василь	Олег Павлишин	287
Волошин Августин Іванович	Андрій Королько	288
Волошин Михайло Іванович	Микола Лазарович	289
Волошин Теофіл Іванович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	289
Волощук Осип-Маркіян	Микола Вітенко, Богдан Паска	290
Волощук Роман	Микола Вітенко, Богдан Паска	290
Волчанський Андрій	Микола Вітенко	291
Вольф Арнольд	Микола Литвин	291
“Воля”	Марія Галушко	291
“Воля”, військово-революційна організація	Микола Кугутяк, Олександр Реєнт	293
Волянська Цецилія Олексіївна	Богдан Паска	293
Волянський Іван-Омелян Омелянкович	Петро Гуцал	293
Волянський Олекса Миколайович	Микола Вітенко	293
Воробець Віктор Михайлович	Іван Зварчук	294
Воробець Іван	Микола Вітенко	295
Воробець Михайло Антонович	Степан Кобута	295

Вороновський Василь	Богдан Паска, Микола Вітенко	296
Вояковський Микола	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	296
“Вперед!”	Микола Вітенко	297
Врангель Петро Миколайович	Ярослав Штанько	297
Врублевський Іларій	Микола Лазарович, Богдан Мельничук, Лариса Щербак	298
Всегалицьке видавництво (Всегалвидав, Всегалицьке радянське видавництво)	Микола Вітенко	298
Всеукраїнська Національна Рада	Тетяна Дерешук	299
Всеукраїнський трудовий конгрес		300
Вступ німецької армії до Києва	Олександра Кудлай	300
Вурмбранд Рудольф	Олег Стецишин	300
В’язовський Марко	Богдан Паска	300
Габсбург-Лотрінген Вільгельм-Франц	Тетяна Осташко	301
Гаврилів Мирослав Степанович	Олександр Рубльов	302
Гаврилко Михайло Омелянович	Микола Лазарович	302
Гаврилюк Андрій	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	304
Гаврилюк Євген	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	304
Гаврилюк Ілько Дмитрович	Микола Васильчук	304
Гаврилюк Михайло	Петро Сіреджук	305
Гаврисевич Мирон	Іван Патер	305
Гавришук Микола	Олександр Добржанський	305
Гайворонський Михайло-Орест Іванович	Степан Павлюк	306
Гайворонський Петро Іванович	Петро Гуцал	307
Гайда Пилип	Микола Лазарович	307
Гайдичук Микола	Петро Сіреджук	308
Гайдукевич Євген Олексійович	Петро Гуцал	308
Гайдукевич Лавро	Петро Сіреджук	309
Гайдукевич Остап (Євстахій) Миколайович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	309
Гайдучок Степан Степанович	Андрій Сова	309
Галайчук Володимир Тадейович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	311
Галицька армія (ГА)	Микола Литвин	311
Галицька делегація		316
Галицька надзвичайна комісія	Іван Зуляк, Богдан Якимович	316

Галицька Соціалістична Радянська Республіка (ГСРР)	Ігор Райківський	317
Галицьке бюро при ЦК КП(б)У (Галбюро)	Ігор Пилипів	318
Галицьке бюро при ЦК РКП(б)	Ігор Пилипів	318
Галицьке інформаційне бюро (ГІБ)	Олег Павлишин	319
Галицьке намісництво	Олена Аркуша	319
“Галицький комуніст”	Микола Вітенко	320
Галицький крайовий сейм	Олена Аркуша	320
Галицький організаційний комітет КП(б)У 1920 (Галоргком)	Микола Литвин	322
Галицький революційний комітет (Галревком)	Сергій Дерев'янка	322
Галицький Семен	Олег Павлишин	324
Галичина	Олена Аркуша, Мар'ян Мудрий	325
Галібей Іван Павлович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	329
Галібей Михайло	Олег Павлишин	329
Галібей Степан	Іван Монолатій	330
Галібей Юрій-Адальберт Павлович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	330
Галій Микола	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	331
Галіп Теодот Мелетійович	Петро Брицький	332
Галлер Станіслав	Микола Вітенко	333
Галлер Юзеф	Орест Красівський	334
Галушинський Іван Миколайович	Юрій Довган	335
Галушинський Михайло Миколайович	Микола Лазарович	335
Галушинський Теодосій (Теодозій-Тит) Миколайович	Богдан Паска	336
Галька Антін Михайлович	Олег Павлишин	337
Гамаль Володимир Гнатович	Микола Вітенко	337
Гамерський Володимир Олександрович	Микола Лазарович	337
Гаморак Нестор Теодорович	Богдан Паска	338
Ганицький Володимир	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	339
Ганицький Іван Володимирович	Петро Гуцал	339
Ганицький Олександр Володимирович	Петро Гуцал	340
Ганицький Степан Володимирович	Петро Гуцал	340
Ганінчак Йосиф	Іван Патер	341
Ганка (Надка)		341

Ганкевич Іван	Степан Кобута	341
Ганкевич Іван Іванович	Ігор Бегей	342
Ганкевич Лев Юліанович	Олег Жерноклеєв, Ігор Райківський	342
Ганкевич Микола	Олег Жерноклеєв, Ігор Райківський	343
Ганкевич Осип	Микола Вітенко	343
Ганушевський Михайло Михайлович	Оксана Дрогобицька	344
Ганчерюк (Ганчарюк) Семен (Сень, Сенько)	Володимир Старик	344
Гарабач Олекса	Микола Вітенко	345
Гарасимів Антон Іванович	Петро Гуцал	345
Гарасимів Антон Іванович	Петро Гуцал	346
Гарасимів Олексій Антонович	Петро Гуцал	346
Гарасимів Петро-Богдан Антонович	Микола Вітенко	346
Гарасимів Юрій Антонович	Петро Гуцал	346
Гарасимович Юрій	Микола Вітенко	347
Гардецький Маріан	Степан Кобута	347
Гауснер Артур Валенти	Микола Ґеник	348
Гафтанюк	Микола Вітенко	349
Гафткович Володимир	Петро Сіреджук	349
Гачкевич Осип Іванович	Микола Вітенко	349
Гвоздик Лонгин	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	350
Генбачов Володимир Йосипович	Микола Литвин	350
Генеральний конгрес Буковини	Ігор Піддубний	351
Генеральний статут про організацію та адміністрацію Підкарпатської Русі	Андрій Королько	351
Геніґ Едвард	Петро Гуцал	352
Генуезька конференція 10.04–19.05.1922	Ігор Цепенда, Микола Кугутяк	352
Георгієвський Василь Семенович (Євлогій)	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	354
Герасимович (Герасимович) Гриць Юліанович	Микола Вітенко	355
Герасимович Іван	Володимир Старик	355
Герасимович Сильвестр	Олег Павлишин	357
Герасимович Юліан	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	357
Герасимович Ярослав	Микола Вітенко	358

Геринович Володимир Олександрович	Сергій Кот	358
Герман Ілля Іванович	Володимир Старик	358
Гетьман Михайло	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	359
Гетьманський переворот 29.04.1918	Руслан Пиріг	360
Гинилевич Володимир	Ігор Любчик	361
Гинилевич Іван Володимирович	Ігор Любчик	361
Гинилевич Константин Володимирович	Ігор Любчик	362
Гинилевич Степан Володимирович	Ігор Любчик	362
Гинилевич Ярослав Володимирович	Ігор Любчик	362
Гишка Іван Васильович	Ігор Піддубний	362
Гірний Василь Петрович	Степан Павлюк	363
Гірняк Володимир Йосипович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	363
Гірняк Йосип Йосипович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	364
Гірняк Никифор Йосипович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	365
Гірняк Юліан Йосипович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	366
Гладилович Богдан	Микола Вітенко	366
Гладишовський Андрій Омелянович	Петро Гуцал	366
Гладкий Григорій (Гриць)	Павло Артимішин, Ігор Соляр	367
Гладун Катерина	Богдан Паска	367
Гладун Роман	Богдан Паска	368
Гладчук Андрій	Микола Лазарович	368
Гладчук Тимофій Якович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	368
Глинка Лев	Богдан Паска	368
Глинський Володимир	Микола Васильчук	369
Глібчук Петро	Петро Сіреджук	369
Глібчук Тимофій Іванович	Петро Сіреджук	370
Глушко Степан	Микола Лазарович	370
Гнатевич Богдан Петрович	Микола Лазарович	371
Гнатишак Микола Леонтійович	Богдан Паска	371
Гнатківський Петро	Микола Вітенко	372
Гнатківський Симеон-Лукія	Микола Вітенко	372
Гнатюк Володимир Петрович	Оксана Кузьменко	372
Гнатюк Іван	Олег Павлишин	373
Гнатюк Михайло	Микола Лазарович	373

Гнеп Данило Варфоломійович	Богдан Паска	374
Гнідий Кость	Володимир Старик	374
Годованець Кирило Онуфрійович	Петро Сіреджук	375
Гоза Теодор	Петро Гуцал	375
Гоїв Юліан	Богдан Паска	376
Гойванович Володимир	Богдан Паска	376
Голинський Василь Михайлович	Микола Лазарович	376
Голинський Михайло Теодорович	Степан Павлюк, Богдан Паска	376
Голинський Петро Йосипович	Микола Посівнич	377
Голинський-Гурбич Гриць (Григорій) Васильович	Микола Лазарович	377
Голіцинський Євген	Іван Патриляк	378
Голіян Роман	Богдан Паска	379
Голль, Шарль де	Ігор Цепенда	380
Головацький Тома Степанович	Володимир Клапчук	381
Головінський Мирон	Микола Вітенко	381
Головінський Юліан Миколайович	Микола Посівнич	382
Головна українська рада (ГУР)	Іван Патер	382
Головна управа (ГУ)	Андрій Королько	383
“Голос з-над Буга”	Олеся Дроздовська	384
“Голос Калуша”	Олеся Дроздовська	384
“Голос Поділля”	Петро Гуцал	384
Голота Яків	Володимир Старик	385
Голуб Іван	Богдан Паска	387
Голубець Ізидор	Богдан Паска	387
Голубець Микола	Микола Лазарович	387
Голубович Всеволод Олександрович	Богдан Паска	389
Голубович Сидір Тимофійович	Богдан Паска	390
Голувко Тадеуш Людвік	Микола Генік	391
Гомотюк Евстахій	Микола Лазарович	392
Горбачевський Антін Якович	Іван Патер	393
Горбачевський Іван Якович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	395
Горбачевський Лонгин Софронович	Петро Гуцал	396
Горбачевський Сидір Софронович	Микола Вітенко	396
Горбовий Володимир Григорович	Микола Посівнич	397
Горбовий Михайло Іванович	Богдан Паска	397
Гординський Теофіл Дмитрович	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	398

Гординський (Гординський-Антонович) Ярослав Дмитрович	Василь Марчук, Богдан Паска	398
Горникевич Мирон	Олег Павлишин	399
Горникевич Теофіл	Марина Палієнко	399
Горняткевич Іван	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	400
Городенківська повітова рада (ГПР)	Андрій Королько	401
Городенківська повітова шкільна рада (ГПШР)	Андрій Королько	401
Городецький Степан	Богдан Паска	402
Горожанський комітет (Український горожанський комітет у м. Львів)	Богдан Савчук	403
Горянський Іван	Богдан Паска	404
Готич Юрій	Богдан Паска	405
Гофман Карл	Олег Стецишин	405
Гошуватюк Денис (Діонізій) Іванович	Богдан Якимович	405
Гошуватюк Ярослав Іванович	Богдан Якимович	405
Грабовецький Василь Дмитрович	Андрій Королько	406
Грабовецький Іван	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	406
Грабовський Олександр	Петро Гуцал	407
Гребенюк Семен Миколайович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	407
Греголинський Дмитро	Богдан Паска	408
Греков (Греків) Олександр Петрович	Микола Литвин	408
Греко-католицька церква	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	408
Гречанівський Григорій	Богдан Паска	412
Григорович Антін	Володимир Старик	412
Григоряк Семен Іванович	Володимир Старик	412
Грималюк Данило Дмитрович	Микола Лазарович	413
Гриневич (Гриневичева) Катерина Василівна	Галина Герасимова	414
Гриневич Ярослав	Богдан Паска	415
Гринів Володимир	Богдан Паска	415
Гринішак Лесь (Олекса) Матвійович	Микола Лазарович	416
Гринкевич Михайло Дмитрович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	416
Гринкевич Осип	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	417
Гринюк Юрій Михайлович	Богдан Паска	417

Грицай Остап	Олег Павлишин	417
Грицин Михайло	Богдан Паска	418
Грицина Єронім Степанович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	418
Грицина Михайло	Богдан Паска	418
Грицишин Петро	Богдан Якимович	419
Грицкевич	Богдан Паска	419
Гробельний Осип	Богдан Паска	419
“Громадська Думка”	Олеся Дроздовська	419
“Громадський Голос”	Мар’яна Міщук	419
Громадські комітети допомоги українським військовим та військовополоненим на Буковині (1914–1921 рр.)	Володимир Старик	420
Громницький Володимир Петрович	Микола Лазарович	422
Громницький Ізидор (Ісидор) Володимирович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	423
Грошовий обіг в ЗУНР–ЗОУНР	Олег Павлишин	423
Грошові бони ЗОУНР	Олег Павлишин	426
Група української національної молоді (ГУНМ)	Віктор Прилуцький	427
Грушевський Михайло Сергійович	Руслан Пиріг, Віталій Тельвак	427
Грушкевич Ярослав	Богдан Паска	432
Губер Артур	Микола Вітенко	432
Губер Бернгард	Микола Вітенко	433
Губер Борис Олександрович	Богдан Якимович	433
Губер Густав	Микола Вітенко	433
Губер Оттон	Микола Вітенко	433
Губчак Михайло	Микола Вітенко	433
Гузар Лев Дмитрович	Степан Кобута	434
Гузар Любомир	Любомир Хахула	434
Гузар Роман Євгенович	Петро Гуцал	435
Гузар Ярослав Левович	Микола Лазарович	435
Гуйн Карл Георг	Микола Вітенко, Микола Кугутяк	436
Гукало Андрій	Микола Вітенко	437
Гумецький Орест	Микола Вітенко	437
Гураль Василь Григорович	Богдан Паска	437
Гураль Іван	Микола Вітенко	438
Гуркевич Володимир	Олег Павлишин	438

Гурко Іван Андрійович	Микола Вітенко	438
Гусарек Макс фон Генлейн	Микола Вітенко, Микола Кугутяк	439
Гуцалюк Василь Сидорович	Сергій Дерев'янок	440
Гуцульська запасна козака сотня імені Юрія Федьковича	Петро Сіреджук	440
Гуцульська народна оборона (ГНО)	Андрій Королько	440
Гуцульська народна рада (ГНР)	Андрій Королько	442
Гуцульська республіка (ГР), 01–06.1919	Андрій Королько	443
Гуцульське повстання 1920	Петро Сіреджук	444
Гуцульський курінь Галицької армії	Василь Бурдуланюк	446
Гуцульський перший полк	Петро Сіреджук	446
Гуцульський полк морської піхоти УНР	Василь Бурдуланюк	446
Гуцуляк Михайло Васильович	Богдан Якимович	447
Гуцуляк Михайло Максимович	Олег Гуцуляк	448
Габа Іван	Микола Лазарович	449
Габа Петро	Богдан Якимович	449
Гаванський Олександр	Олег Павлишин	449
Гадзінський Володимир Антонович	Микола Лазарович	449
Газдайка Петро	Ігор Любчик	450
Галаган Микола Михайлович	Тетяна Осташко	451
Галан Володимир	Богдан Якимович	451
Галензовський Євзебій	Володимир Старик	452
Гардецький Сидір Семенович	Петро Гуцал	453
Гардзілевич Пилип Іванович	Василь Стрільчук	453
Гдуля Іван	Петро Гуцал	453
Гельбер (Gelber) Натан Міхаель	Ярослав Ісаєвич	454
Геник-Березовський Михайло Васильович	Олег Павлишин	454
Герета Петро (Олесь, Петро-Олександр) Федорович	Микола Литвин	455
Гец Лев Львович	Микола Лазарович	455
Гжицький Володимир Зенонович	Петро Гуцал	456
Гігейчук Василь	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	457
Гінчицький Карло Йосипович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук, Ярослав Полатайчук	457
Гой Михайло Якович	Петро Гуцал	457

Голембйовський Іван	Микола Вітенко	458
Гольдберг Жигмонд (Зигмунд)	Петро Гуцал	458
Гольдельман Соломон Ізраїлевич	Іван Монолатій	458
Гонсьоровський Генрік-Еразм Леонардович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук, Микола Савчук	459
Горецький Іван Степанович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук, Ярослав Полатайчук	460
Горук Семен (Сень) Васильович	Микола Лазарович	460
Господин Андрій Дмитрович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	461
Гошко Микола Михайлович	Василь Стрільчук	462
Грабський Владислав	Микола Вітенко	462
Грабський Станіслав	Микола Вітенко	464
Гренджа-Донський Василь Степанович	Андрій Королько	464
Григорій Філемон	Володимир Старик	465
Гродзіцький Петро	Петро Сіреджук	466
Гроссман	Богдан Якимович	466
Гудзяк Олександр	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	466
Гужковський Казимир	Олег Павлишин	467
Гуляй Іван	Богдан Якимович	467
Давибіда Михайло	Микола Вітенко	468
Давид Гриць (Григорій) Кирилович	Петро Гуцал	468
Давидович Теодор	Микола Вітенко	468
Давидовський Людомил Петрович	Олег Павлишин	469
Давидяк Євген Васильович	Богдан Паска	469
Данилович Северин Теофілович	Мар'яна Міщук	469
Данилюк Дмитро	Микола Вітенко	470
Даниш Никифор	Олег Павлишин	470
Дацк Іван	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	471
Дацків Михайло	Микола Вітенко	471
Дацків Михайло Олександрович	Сергій Дерев'янка	471
Дацків Теодор	Петро Гуцал	472
Дацко Антін	Микола Вітенко	472
Дачишин Витовд Іванович	Микола Вітенко	472
Дашинський Ігнацій-Еварист	Микола Ґеник	473
Дашкевич Роман-Микола Іванович	Богдан Паска	474
Дашкевич Ярослав Романович	Андрій Фелонюк	475

Девоссер Михайло	Микола Лазарович	478
Девоссер (Вітошинська) Степанія	Микола Лазарович	478
Декларація дипломатичної місії УНР у Варшаві від 2.12.1919	Аделіна Гриценко	479
Дельвіг Сергій Михайлович	Микола Литвин	480
Дельвіга місія	Євген Лизень	480
Демократичні права і свободи громадян Західно-Української Народної Республіки	Микола Вітенко, Микола Кугутяк	482
Демчук Володимир Павлович	Ігор Пилипів, Руслан Делятинський	483
Демчук Михайло	Олег Павлишин	484
Демчук Осип	Микола Лазарович	485
Демчук Петро Іванович	Степан Кобута	485
Демчук Теоділь Семенович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	486
Дем'янчук Дмитро	Богдан Паска	486
Дем'янчук Михайло	Богдан Паска	487
Денікін Антон Іванович	Ярослав Штанько	487
Денник Начальної Команди Української Галицької Армії (Денник НКГА)	Микола Вітенко	489
Дереш-Николишин Йосиф Петрович	Володимир Комар	489
Дереш-Николишин Микола Петрович	Володимир Комар	489
Дереш-Николишин Олександр Петрович	Володимир Комар	490
Дереш-Николишин Петро Петрович	Володимир Комар	490
Державний архів Вінницької області (ДАВО)	Богдан Паска	490
Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО)	Любов Соловка	491
Державний архів Львівської області (ДАЛО)	Олег Павлишин	492
Державний архів Тернопільської області (ДАТО)	Петро Гуцал	494
Державний військово-історичний музей у м. Ходорів (ДВІМ)	Микола Вітенко	495
Державний герб ЗУНР	Сергій Дерев'янка	496
Державний гімн ЗУНР	Микола Вітенко	497
Державний міський комісар	Олег Павлишин	499
Державний нафтовий комісаріат (ДНК)	Микола Вітенко	499
Державний повітовий комісар	Олег Павлишин	500

Державний прапор ЗУНР	Сергій Дерев'янку	502
Державний Секретаріат		503
Державний Секретаріат Військових Справ (ДСВС)	Микола Литвин	503
Державний Секретаріат Віроісповідання (ДСВ)	Микола Вітенко	503
Державний Секретаріат Внутрішніх Справ (ДСВНС)	Олег Павлишин	506
Державний Секретаріат Заграничних Справ (ДСЗаС)	Олег Павлишин	507
Державний Секретаріат Земельних Справ (ДСЗС)	Микола Вітенко	508
Державний Секретаріат Освіти і Віроісповідань (ДСОВ)	Лілія Шологон	510
Державний Секретаріат Пошти і Телеграфу (ДСПТ)	Микола Вітенко	511
Державний Секретаріат Праці та Суспільної Опіки (ДСПСО)	Микола Вітенко	512
Державний Секретаріат Публічних Робіт (ДСПР)	Микола Вітенко	513
Державний Секретаріат Судівництва (ДСС)	Сергій Дерев'янку	514
Державний Секретаріат Суспільного Здоров'я (ДССЗ)	Лев Давибіда	515
Державний Секретаріат Торгівлі і Промислу (ДСТП)	Дмитро Пугач	516
Державний Секретаріат Фінансів (ДСФ)	Олег Павлишин	516
Державний Секретаріат Шляхів (ДСШ)	Дмитро Пугач	518
Державний Харчовий Уряд (Український Харчовий Уряд, УХУ)	Микола Вітенко	519
Державні наради Української Народної Республіки 1919–20	Олександр Бойко	520
Державно-правовий статус Галичини у політичних концепціях Української народної трудової партії	Микола Кугутяк, Тетяна Дерешук	521
Деркач Пилип Максимович	Михайло Сигидин	526
Децернент з жидівських справ	Олег Павлишин	526
Децикевич Володимир	Мар'ян Мудрий	527
Джерела до вивчення системи органів правопорядку в Західно-Українській Народній Республіці	Володимир Великочий	528

Джерела до вивчення Західно-Української Народної Республіки мемуарні	Володимир Великочий	529
Джерела до вивчення системи органів судочинства в Західно-Українській Народній Республіці	Володимир Великочий	532
Джиджора Василь	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	535
Джиджора Іван Миколайович	Володимир Пришляк	536
Джорджеску Піон (Іван Павло)	Іван Патриляк	538
Джуль Михайло Петрович	Олег Рафальський	538
Дзедзик (Дзедик, Дзедик) Корнило (Корній, Корнель) Васильович	Олег Бойкевич	538
Дзерович Адріян Юліанович	Сергій Перепічка	539
Дзерович Юліан-Корнило Ігнатович	Михайло Москалюк	540
Дзіковський Василь	Микола Лазарович	540
Дзюба Петро	Петро Гуцал	541
Дибуляк Михайло	Микола Вітенко	541
Дидик Іван	Олег Єгрешій, Руслан Делятинський	542
Дидилюк Степан	Олег Павлишин	543
Дикий Дмитро	Олег Павлишин	543
Дикий Микола	Богдан Паска	543
Диктатор Євген Петрушевич	Олег Павлишин	543
Дипломатія ЗУНР	Ігор Цепенда	545
Директорія, Директорія Української Народної Республіки	Роман Тимченко	550
Директорія Підкарпатської Русі (ДПР)	Андрій Королько	553
Дичка Іван	Микола Вітенко	554
Дідушок Василь Теодорович	Богдан Якимович	554
Дідушок Володимир Теодорович	Богдан Якимович	555
Дідушок Петро Теодорович	Богдан Якимович	556
Дідюків (Дідюков) Василь	Микола Вітенко	556
Дієва Армія УНР	Віктор Голубко	556
“Діло”	Лариса Кобута	559
Діяльність української влади на Буковині 11.1918	Олександр Добржанський	560
Дмитерко-Ратич Ганна (Анна, Гандзя) Петрівна	Микола Лазарович	560
Дмовський Роман-Станіслав	Микола Вітенко	562
Дністрянський Станіслав Северинович	Богдан Паска	564

Добровольча Армія	Віктор Крупина	565
Добрянська Оксана (Ксеня) Гедимінівна	Володимир Старик	566
Добрянський Софрон	Микола Вітенко	567
Довгий Петро	Андрій Байцар	567
Довибори до УНРади ЗУНР 22–26.11.1918	Микола Кугутяк, Тетяна Дерещук	568
Догерті Чарльз-Джозеф	Богдан Паска	568
Договори УГА зі Збройними силами Півдня Росії 1919	Віктор Крупина	569
Докторук Іван	Петро Сіреджук	570
Документи вищих органів влади та управління ЗУНР	Володимир Великочий	570
Документи місцевих органів влади та управління ЗУНР	Володимир Великочий	572
Долежалъ Карл	Олег Стецишин, Сергій Перепічка	574
Долинський Іван	Олег Павлишин	574
Долинський Роман	Степан Кобута	574
Долуд Андрій Данилович	Микола Литвин	575
Дольницький Антін	Олег Павлишин	575
Дольницький Мирон	Богдан Якимович	575
Домашовець Григорій Лук'янович	Микола Вітенко	576
Домб'є (Табір військовополонених № 1 поблизу м. Краків 1914–23)	Іван Патриляк	577
“Домб'є 1918-9.”, альбом Льва Геца	Олег Сидор	578
Домбровський Августин	Оксана Дрогобицька	580
Домбровський Володимир Гнатович	Богдан Паска	581
Домбчевська Ірена (Ірина) Григорівна	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	581
Домбчевський Богдан Богданович	Петро Гуцал	582
Домбчевський Роман Йосифович	Степан Кобута	582
Донцов Дмитро Іванович	Богдан Паска	582
Доповнення одягу	Олена Федорчук	583
Дорош Лев	Микола Лазарович	584
Дорошенко Дмитро Іванович	Олексій Лупандін	584
Досвітній Олесь	Богдан Паска	585
Доспіль Осип (Франц-Йозеф)	Олександр Руснак, Володимир Старик	586
Дощаківський Василь Андрійович	Богдан Паска	587
Драган Іван	Микола Вітенко	587

Драган Іван Петрович	Микола Вітенко	587
Драган Михайло Дмитрович	Василь Марчук	588
Драган Орест Іванович	Володимир Старик	589
Драгінда Євген	Володимир Старик	590
Драммонд (Дрюммонд, Друммонд) Джеймс Ерік	Микола Вітенко	591
Драчинський Теофіл Миколайович	Михайло Чучко	592
Дрогобицьке повстання 1919	Олег Павлишин	593
“Дрогобицький Листок”	Олеся Дроздовська	593
Дрогомирецький Маркіян Степанович	Петро Гуцал	594
Дрогомирецький Микола (Николай), рицар (Сас) де Говора	Олег Павлишин	594
Друга Річ Посполита		594
Другий виїзд українських службовців з Буковини до ЗОУНР 10.05.1919.	Володимир Старик	594
Другий зимовий похід Армії УНР	Віталій Скальський	595
Друкарні ЗУНР (ЗОУНР)	Андрій Королько	596
Друкарня Коломийської окружної військової команди	Андрій Королько	597
Друкарня Коломийської окружної військової команди під управою А. Гринцишина	Андрій Королько	597
Друкарня Коломийської окружної військової команди під управою О. Кузьми	Андрій Королько	598
Дручків Микола	Степан Кобута	598
Дубас Павло Ілліч	Василь Стрільчук	598
Дуб'юк Іван Васильович	Андрій Королько	599
Дуб'юк Юрій Іванович	Андрій Королько	599
Дувіряк Гриць	Олег Павлишин	600
Дудар Антін Петрович	Петро Гуцал	600
Дудикевич Осип Корнелійович	Петро Гуцал	601
Дудикевич Ярослав Корнелійович	Петро Гуцал	601
Дудинський Роман Васильович	Микола Лазарович	602
Дужий Микола Атанасійович	Микола Посівнич	602
Дулемб'янка Марія	Олег Павлишин	603
Думін (Думин) Осип Олексійович	Павло Артимішин, Ігор Соляр	604
Думка Павло Андрійович	Ігор Соляр	604
Дурбак Іван Савич	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	605
Дурбак Павло	Степан Кобута	606

Дутка Володимир	Богдан Паска	606
Дуткевич Юліан	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	607
Дутчак Яків Васильович	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	607
Дуфанець Петро	Олександр Марущенко	608
Дуцяк Михайло	Олег Павлишин	608
Дучимінська (Решетилівич) Ольга-Олександра Василівна	Богдан Паска	608
Дучимінський Петро	Сергій Перепічка, Микола Вітенко	609
Дякунчак Юрій	Микола Лазарович, Наталія Лазарович	610
Дяченко Петро Гаврилович	Іван Патриляк	610
Дячишин Микита	Микола Вітенко	612
Ебнер Маєр	Ігор Піддубний	613
Екзильний уряд ЗУНР 01.08.1920–15.03.1923	Микола Вітенко	613
Економіка ЗУНР	Володимир Клапчук	614
Електорович (Електорович) Володимир Юліанович	Богдан Паска	621
Ерденберґер Іван-Жигмонт Теодорович	Микола Вітенко	622
Ерле (Ерле) Альфонс	Микола Лазарович	622
Ерліх Ганс (Йоган)	Олег Стецишин	623
Ерстенюк Дмитро Васильович	Петро Гуцал	623
Ерстенюк Микола Васильович	Олександр Рубльов	624
Етнічний центризм у політиці	Степан Павлюк	624
Етнофобія у часи ЗУНР	Степан Павлюк	625
Етноцид і його мінімізація у часи ЗУНР	Степан Павлюк	625
Євлогій		626
Єврейська національна рада (ЄНРада)	Максим Гон	626
Євський Сергій	Олег Єгрешій, Богдан Якимович	628
Євшан (Федюшка) Микола Йосипович	Степан Кобута, Лариса Кобута	628
Єгоров Олександр Ілліч	Микола Вітенко	629
Єгер Ернст	Богдан Якимович	630
Єднак Антін Олександрович	Петро Гуцал	630
Єлюк Сидір Теодорович	Петро Гуцал	630
Ємчук Степан	Микола Вітенко	631
Єнджеєвський Владислав	Микола Литвин	631

Єнджейовський Франц Миколайович	Володимир Старик	631
Єрмі (Єрми, Ермі) Карл (Кароль, Карло)	Руслан Делятинський, Олег Єгрешій	632
Єрошевич (Ярошевич) Петро Костянтинович	Микола Вітенко	633
Єрошук (Єрошук-Терещук) Олександр Пилипович	Андрій Руккас	634
Єфремов Сергій Олександрович	Олександра Кудлай	634
“Жалібна книга”	Василь Бурдуланюк	636
Жалобка Яків	Михайло Сигидин	636
Жан Йосафат	Микола Лазарович	636
Жандармерія Західно-Української Народної Республіки	Микола Литвин	638
Жарський Іван	Микола Вітенко	638
Жаткович Григорій Павлович	Андрій Королько	639
Желехівський Микола Євгенович	Степан Кобута	640
Желіговський Люціан	Микола Литвин	640
Желіско Теодор	Петро Сіреджук	640
Желтвай Віктор Юлійович	Андрій Королько	640
Женевська сесія Ліги Націй	Богдан Паска	641
Жидівський курінь	Іван Монолатій	642
Жіноцтво в ГА	Оксана Дрогобицька	643
Жук Андрій Ілліч	Ігор Гирич, Іван Патер	644
Жуковський Андрій Кіндратович	Микола Лазарович, Богдан Мельничук	646
Жуковський Євген Іванович	Володимир Старик	646
Жуковський Роман Петрович	Петро Гуцал	648

Наукове видання

ЗАХІДНО-УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

1918 - 1923

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ТОМ

I

А - Ж

Літературний редактор

Галина Пославська

Художнє оформлення

Борис Великголова

Верстка

Олеся Оринчин

Манускрипт-Львів

вул. Енергетична, 22/10,

тел./факс: (032) 227 68 24

e-mail: petromelen@gmail.com

3 6 Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія : До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 1: А–Ж. Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2018. 688 с.

ISBN-978-966-2067-43-9 тритомне видання

978-966-2067-44-6 перший том

Пропоноване енциклопедичне видання вперше в українській та зарубіжній історичній науці презентує читачеві комплексне дослідження одного з найяскравіших феноменів вітчизняної історії – доби Західно-Української Народної Республіки. Енциклопедія є результатом тривалих наукових студій і сучасного творчого осмислення фундаментальних процесів українського державотворення і соборності на початку ХХ століття, узагальнення здобутків вітчизняної та зарубіжної історіографії у вивченні даної проблеми за роки незалежності України. На великому і якісно новому джерельному матеріалі з вітчизняних та іноземних архівосховищ і наукових бібліотек, ураховуючи сучасні методологічні підходи й останні досягнення соціогуманітарних наук, автори видання – науковці з Івано-Франківська, Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Чернівців – розглядають передумови революційного чину в Галичині, внутрішню і зовнішню політику ЗУНР, її збройну боротьбу і міжнародне становище, національні, соціально-економічні, культурні, етноконфесійні процеси в краї, партійно-політичну систему, правову і законотворчу діяльність творців ЗУНР. Велику увагу приділено повсякденному життю й побутові населення західноукраїнського регіону у 1918–1923 рр., просопографічним аспектам історії ЗУНР, питанням історичної персоналістики і біографістики, історіографії та джерелознавства ЗУНР, відомим і маловідомим історичним постатям борців за українську державність, незалежність і соборність, висвітленню різноманітних тем і сюжетів Енциклопедії за допомогою унікальних фотодокументів та оригінального, аутентичного ілюстрованого матеріалу.

Енциклопедичне видання пропонуємо увазі викладачів вищої і середньої школи, учнів, студентів, аспірантів, докторантів, усіх, хто цікавиться історією України ХХ століття.

УДК 94 (477) "1918 – 1923"
ББК 63.3 (4 Укр)

